ANALYTICUS TRACTATUS DE LEGE REGIA, QUA, IN PRINCIPES SUPREMA &...

Pedro Calixto Ramirez,
Antonino Diana

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
23 P
5 M

A

ANALYTICVS TRACTATVS DE LEGE REGIA, QVA, IN PRINCIPES SVPREMA

& absoluta potestas translata fuit: cum quadam corporis politici ad instar phisici, capitis, & membrorum connexione.

AVCTORE DOCTORE PETRO CALLISTO Ramirez Iuris ciuilis in Academia Cæsaraugustana olim Primario interprete, & in aula Curiæ D. Iustitiæ Aragonum: nunc vero causarum criminalium Regio Consiliario.

Ad Philippum Secundum Aragonum Regem.

Anno 1616.

CVM LICENCIA ET PRIVILEGIO.

CÆSARAVGVSTÆ: Apud Ioannem à Lanaja & Quartanet, Regni Aragonum, & Vniuersitatis Typographum.

Ad usum D. Antonini Diana.

C·R·

EX comissione præclarissimi Domini Ioannis Sentis Decretorum Doctoris, Collegiatæ Ecclesiæ Beatæ Annæ Barchinonensis Prioris meritissimi, & huius Archiepiscopatus Cæsaraugustani Vicarij generalis circunspectissimi, librum hunc sedula qua potui diligentia euolui, Analyticum tractatum de lege Regia, qua in Principes suprema, & absoluta potestas translata fuit, continentem, summa ingenij dexteritate in lucem editum à sapientissimo Iurisconsulto Doctore Petro Callisto Ramirez Iuris ciuilis in Academia Cæsaraugustana olim primario interpræte, & Curiæ D. Iustitiæ Aragonum Locumtenente, nunc vero Domini nostri Regis causarum criminalium Aragonum Consiliario. Nihilque in eo reperi nostræ Fidei orthodoxæ, bonis moribus, aut Iuris Pontificij decretis aliqua ex parte contrarium, quin potius talis in eo sententiarum vbertas, insignis resolutio, mira eruditio, tum etiam inusitata rerum varietas elucet; vt tanto viro, tanta industria, tanto deniquè ingenio opus dignum iudicauerim: ita vt bonarum literarum studiosis præsertim nostri Regni Forensibus eo conducibilius nihil fore existimauerim, qua propter opus huiusmodi tanto ingenij acumine elaboratum, omnibusquè numeris absolutum fore Reipublicæ vtilissimum censeo. Cæsaraugustæ pridie nonas Februarij, anno 1615.

Doctor Ioannes Nauarro.

EL Doctor Iuan Sentis Prior de la Collegial Iglesia de Santa Anna de la ciudad de Barcelona, y en lo espiritual y temporal Vicario general de la ciudad y Arçobispado de Çaragoça, por el Illustrissimo y Excellentissimo señor don Pedro Manrique por la gracia de Dios, y de la santa Sede Apostolica Arçobispo de Çaragoça del Consejo de su Magestad, &c. Por las presentes, damos licencia al Doctor Pedro Calixto Ramirez Iurisconsulto, y en lo criminal de la Audiencia Real deste Reyno de Aragon, para que pueda imprimir, y hazer imprimir vn libro que tiene compuesto, intitulado: *Analiticus tractatus de lege Regia, qua in Principes suprema, & absoluta potestas translata fuit.* Por quanto nos consta es obra de mucha erudicion, resolucion y sentencia, y no ay en ella cosa que contrauenga a nuestra santa Fe Catholica, derecho Canonico, ni buenas costumbres. Dat. en Çaragoça a quatro dias del mes de Hebrero de M.DC.XV.

El Doctor Iuan Sentis Vicario gñal.

Por mandado de dicho señor Vicario general.

Antonio Çaporta Notario.

ANALITICVM hunc tractatum de lege Regia, qua in Principes suprema, & absoluta potestas translata fuit, editum à Domino Doctore Petro Callisto Ramirez Regio Consiliario, legi, & perlegi iussu & pręcepto Excellentissimi D.D. Didaci de Portugal & Pimentel Marchionis de Gelues, Locumtenentis & Capitanei generalis pro sua Maiestate in hoc præsenti Aragonum Regno, quem testor eruditione, ingenio, summaquè Doctorum allegatione esse ornatum, & nihil in eo inueniri contra regalias Maiestatis Domini nostri Regis; imo quam plurima argumenta in earum corroborationem sicquè non solum vtile, sed necessarium esse tanti viri opus non latere, sed illud in lucem proferre. Cæsaraugustæ, die 25. Februarij anni 1615.

D. Franciscus Michael à Pueyo Regius Consiliarius.

NOSOTROS los Aduogados del Reyno de Aragon abaxo firmados, dezimos que de orden, y mandamiento de los Illustrissimos señores Diputados del, auemos visto, leydo, y considerado con mucho acuerdo vn libro que ha compuesto el señor Doctor Pedro Calisto Ramirez, del Consejo criminal de su Magestad, cuyo titulo, è inscripcion es, *Tractatus de lege Regia*, sin auer dexado vna letra en el sin verla, y considerarla, y no ay en el cosa alguna repugnante a las leyes, fueros, obseruancias, o practicas del Reyno: Antes le juzgamos por muy curioso, docto, y prouechoso, para la buena intelligencia de los negocios del Reyno, y de sus fueros, y muy correspondiente con la grauedad y letras de su Auctor, y como tal muy digno de que se imprima, para que todos le gozemos, y puedan los estrãgeros bien affectos a nuestras leyes confirmarse en la justificacion dellas, y los que no lo son desengañarse de la razon natural, y justicia en que estan fundadas: y muy digno de qualquiere fauor de sus Señorias, y porque assi lo sentimos, hizimos y firmamos de acuerdo esta relacion y certificacion. En Çaragoça a 27. de Octubre de 1615.

El Doctor Miguel Pastor Aduogado extracto del Reyno.

El Doctor Geronymo Ardit Aduogado extracto del Reyno.

Licen-

Licencia y Priuilegio.

NOS Don Phelipe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, &c.

NOS Don Diego de Portugal y Pimentel, Marques de Gelues, del Consejo de guerra de su Magestad, y su Lugarteniente y Capitan general en el presente Reyno de Aragon. Por quanto por parte de vos el Magnifico y amado Consejero de su Magestad, el Doctor Pedro Calixto Ramirez, en las causas criminales deste Reyno de Aragon, Ciudadano de la ciudad de Çaragoça, y domiciliado en ella: nos ha sido hecha relacion, que con mucho trabajo, vigilias, cuydado y estudio, aueys hecho y compuesto vn libro intitulado: *Analiticus, tractatus de lege Regia, qua in Principes suprema & absoluta potestas translata fuit:* Suplicando nos lo mandassemos ver y reconocer, para si auia cosa en el que corregir, o enmendar, y estando en su deuida perficion, para poder ser imprimido y sacado a luz, diessemos licencia para ello: Y para hazello con mas justificacion, auemos hecho ver, leer y examinar con mucho acuerdo a personas muy doctas de erudicion y ciencia el dicho libro, a quien lo auemos cometido: y auemos tenido muy cierta y verdadera relacion, que el dicho libro era, y es muy vtil y prouechoso, vniuersalmente para todos: y particularmente para personas de estudio y letras, no solo en este Reyno, pero en los demas de España: y que el imprimillo y sacallo a luz, es muy conuiniente y necessario. Por tanto por tenor de las presentes, damos y concedemos a vos el dicho Doctor Pedro Calixto Ramirez licencia, permisso y facultad, para que vos, o quien vuestro poder tuuiere, y no otro alguno, podays imprimir y vender, y hazer imprimir y vender el dicho libro arriba intitulado, vna y mas vezes, y todos los cuerpos que del quisieredeys: con esto que en el principio de cada vno dellos se ponga è insiera esta nuestra licencia, dando y concediendo os assi mismo, como por tenor de la presente, os damos y concedemos Priuilegio y facultad, para que vos, o la persona que vuestro poder, o consentimiento tuuiere, podays, y pueda imprimir el dicho libro por tiempo de diez años: contaderos del dia de la data de la presente licencia y priuilegio. Y mandamos que durante el dicho tiempo, persona otra alguna no lo pueda

imprimir ni vender en este Reyno, sin licencia vuestra, so pena, que el que lo imprimiere, o vendiere, o traxere de otros Reynos impresso, aya perdido, y pierda todos y qualesquiere moldes, y aparejos que del tuuiere, y los libros que vendiere. E a mas desto incurra en pena de mil florines de oro de Aragon, a los cofres Reales de su Magestad aplicaderos: y mandamos a todos los Iusticias, Iurados, Bayles, Alguaziles, Sobrejunteros, y a todos los officiales Reales del Rey nuestro señor, en el presente Reyno constituydos, y constituyderos, que guarden y obseruen, guardar y obseruar hagan, todas y cada vnas cosas de la parte de arriba proueydas y mandadas, si en la sobredicha pena, y en la indignacion de su Magestad dessean no incurrir. Dat. en Çaragoça a veynte y ocho dias del mes de Hebrero del año mil seyscientos y quinze.

El Marques de Gelues Lugarteniente y Capitan general.

V. Sesse Regens.

Dominus Locumtenens generalis, mandauit mihi Petro Roda, vißa per Seße Regentem.

In diuersorum Locumtenens generalis Aragonum secundo, fol. clvij.

INVICTIS-

INVICTISSIMO, AC CATHOLICO PHILIPPO ARAGONVM, ET LVsitaniæ Regi Secundò; aliarum verò Prouinciarum Tertio.

INTER alia, quibus Persæ eximia semper charitate, Reges suos dilexisse, nec vlli nationi Sanctius, Augustiusque nomen Regum fuisse ostendebant; illud præcipuũ moribus comparatũ fuit, vt Regem, absq; munere adiret nullus; ac vel tenuiorum munuscula, & quæcumque pro viribus offerebantur, à Rege summa facilitate, & humanitate excipi consueuerint: eumque morem, postquam Persæ in Parthorum potestatem venerũt, retentũ, Seneca ita scribit: Reges Parthos nõ potest quisquam salutare, sine munere; quia Persarum Reges solebant semper cum muneribus adorari; quo more & Magos CHRISTVM adorãtes, ei munera obtulisse, ait Nicolaus Lyranus. Regi ergo iter facienti, pro se quisque, omnes munera ferebant; & agricolæ quidem, necnon opifices, alij boues, aut oues; alij fruges, aut vinum; tenuiores verò lac, palmas, & casseum, aut poma, seu alios fructus, quos tellus ferret, gigneretque, dono dabant; à singulis, quorũ fines Rex pertransiret, apponebantur, quæ ipse nõ tributi, sed doni titulo accipiebat. Proinde Sinetam Persam cùm procul à suo tugurio Artaxerxi Memnoni casu occurrisset, ac pręmanibus nihil quod Regi offerret haberet, cursu contendisse ferunt, & aquam vtraque manu è proximo haustam flumine, hilari, lætoque vultu Regi obtulisse: munus faustis votis, bonisque verbis, quantum potuit ornasse: & à Misse pomum oblatum grato animo accepisse: ita mihi contigit; nam cùm tua sacra Maiestas, anno 1599. in hoc tuum fidelissimum Aragonum regnum se conferre decreuisset, & in Cęsaraugustana vrbe, huius, & cęterũ regnorum Coronę Aragonum capite, solemni pompa recepta, in eiusdem ciuitatis Ecclesiam maiorem (quę Archiepiscopi sedes

Barnab. Brisson. de Regio Persarũ Principatu, lib. 1. pag. 35.

Epistola 17.

In c. 11. Euang. D. Matth.

Ælian. lib. 1. var. histor. c. 31. & 32. Plutarchus in Artaxer. & in Apogtem.

ſedes metropolis eſt)perueniens,ſuper quatuor Dei Euangelia, tuorũm more maiorum,ſolemni iuramento Foros,vſus, conſuetudines, & libertates regni ſeruare ſpopondiſes: quod nihil aliud eſſe mihi hæc contemplanti viſum fuit,quàm tibi legem regiam promulgare; vt Romani ſuis Imperatoribus,in die eorum inaugurationis,& acclamationis ſolebant:quód cum te alma Cæſarauguſtana Vniuerſitas, legum autorem,ac iuris ſupremum præſidium agnoſceret,exorare, ac deprecari decreuit, vt ſolemnitatem cuiuſdam laureæ Doctoralis in iure ciuili,tua Auguſta pręſentia decoraret, cuius precibus libenter annuiſti. In quo mihi,tanquam vni ex antiquioribus legum profeſſoribus,ac primario interpreti, Pręſidis munus iniunxit; quod ego ſubire tãquam meis humeris impar dubitaui; quia vt ingenij inops, quid tanta maieſtate muneris dignum offerre poſſem non haberem, & animo ancipiti reuoluens,non inuenirem. Sed ad tuam ſummam benignitatem,& clementiam, & ad animum,ac voluntatem, quibus munuſculum erat offerendum oculos conuertens, memor quod Demetrius Phalereus Ptolomeo Regi dicebat,ſe in libris multa documẽta inuenturum,quæ viua voce non auſi fuiſſent eorum autores profiteri hos labores, quos de lege regia mei ingenij paupertas ſibi priuatim pepererat,tibi palam obtuli,atque dicaui;quod licet exiguum eſſe,nec ſatis cultum,nec tuo numine dignum iudicarem;tamen memini,quod Socrates dicere ſolebat: Diis ipſis minimo impẽdio litãdum quod Dij,vt non egent rebus hominum,ita magis ſpectãt affectus immolantium,quàm diuitias,aut apparatum. Vnde hoc,ſummo cum iudicio,ac ſudore meo elaborato Tractatu,tui fidelis vaſſalli, & tibi addicti ſerui;ſicut alter Perſa erga ſuũ Regẽ; ſatis amoris ſignum oſtendere exiſtimaui: maiora ſi eo tempore habuiſſem oblaturus. Illud & autorem benigno animo protege; teque Deus Optimus Maximus (cuius ſemper cauſam agis) ſtatus incrementa tribuens,vitam, pro vt religioni chriſtianę,& Eccleſię catholicæ(cuius columna ſingularis,ac vnicum præſidium es)ad eius æternitatem, poſt longęuos & felices dies fruendam, cuſtodiat. CAESARAVGVSTAE.

D. Petrus Calliſtus Remirez.

ILLVS-

ILLVSTRISSIMIS DD.

D. MARTINO MELO A FERREIRA MILITI

ſancti Ioannis Hyeroſolimitani, & Caſtellano Ampoſtæ. Licentiato Ximeno Sanz Theſaurario, & Canonico ſancti Sepulchri Bilbilitani. D. Gaſpari Galcerando à Caſtro & Pinos Comiti de Guimara, Vicecomiti de Ebol, & de Alquer foradat. D. Ioanni Torrellas & Bardaxi Domino Baronia de Antillon, la Almolda, Naual, & Albeſa. D. Godofredo de Bardaxi militi, D. de Belleſtar, & la Selua. D. Michaeli Baptiſta de Lanuça Infantioni. D. Ioanni Auguſtin Domino de Zelieta, & domus de Ezpeleta ciui Cæſarauguſtano. Hyeronimo Sanchez Cutanda ciui Turolenſi. Octouiris Regno Deputatis Aragonum, Doctor Petrus Calliſtus Ramirez in ſui animi monumentum. Splendorem dicit æternum.

REGIA lex ea fuit, qua populus omnem ſuam authoritatem, poteſtatemque in Principem transfudit, quæque monarchicum regimen conſtituit; quod omnium eſſe regiminum præſtantiſſimum, philoſophorum omnium, & ſapientium calculis iure optimo comprobatur. Hęc lex, præter quam, quod Principi imperium in populum commiſſit, nonnulla iura, conuentiones, conditioneſque regnandi conſtituit (raro namque populus integram authoritatem tranſmittit) quin alquid ſibi reſeruet, provt ſibi vtile, & conueniens futurum arbitratur. Omnia hæc tanquam imperandi onera obſeruare debet, Rex; quodque ſereniſſimi Aragoniæ Reges, cum primum regnum adeunt, adhibito ſolemni iuramento, in poſſe Iuſtitiæ Aragonum coram Deputatis regni & ciuitatis Cęſarauguſtæ Conſulibus prę ſtare conſueuere. Tunc temporis regiam legem illi reuocat in memoriam, qua prædeceſſores Rempublicam gubernarunt, & ipſe regere tenetur, quod etſi primo quaſi intuitu regiā poteſtatē imminuere, & labefactare videatur, re tamen optime perpēſa, nec minimū quidē de illius dignitate, aut authoritate detrahit; quia legū obſeruātia, neutiquā regiā minuit authoritatē, imó potius eam ſuauiorē ęquitati, rationiq; magis

magis consonã efficit:tam male hoc à nónullis accipitur,vt affirmare non dubitent,Regem hac ratione non posse integrum imperium in suos exercere,cum verum sit Reges non in propriam vtilitatem,& commodũ fuisse constitutos(hoc namque tyrannicam olet potestatem)sed,vt Reipublicę commodo consulerent;id ergo omne,quod in regni vtilitatem dimanat est etiam mira quadam consecutione vtilitati Regis tribuendum:quicumque ergo cupit Regis esse minister,à regno,ejusq;conseruatione initium sumat,vt possit regiam authoritatem augere,illamque tutã,& immunem ab hostium incursione seruare;regni namq;officia cum Regis beneficiis,ita connexa,& coniuncta sunt,vt vix,aut ne vix quidem in Rege pio, ac catholico(quales omnes nostri,qui hactenus extitere) vnum ab altero secerni,aut disiungi possit;quemadmodum fieri nequit, quin aliquid salutis ex capite in membra,aut ex membris in ipsum caput deriuetur. Quæ omnia cum ipse mecũ,non iniqua trutina perpendissem, anno post Christum natum 1599. quo tẽpore Rex Philippus terra,mariq; potẽtissimus ad hanc vrbem accessit,tunc solemni ritu à se huius regni leges seruandas iuramento stabiliuit,quod vere aliud fuit nihil,quâm legem regiã omnibus palam facere,qua ipse erat regnaturus;hac gitur de re tractatũ quẽdam conscribere statui,illumque tantę maiestati cõsecrare,in quo pro ingenij mei imbecillitate,& tenuitate probare contẽdam,huius regimẽ nimis esse politicũ, leges iustissimas,tum etiã obligationẽ Regum, qua ipsi ad earũdem legum obseruationem tenentur regię potestati non officere, nec ob id supremo suo munere quicquã abdicari, aut maiestatis iure imminui cûm superiorem cognoscant neminẽ, quãuis habeãt aliquos magistratus,qui eos ad leges asseruãdas,&custodiẽdas adhortẽtur,quod nõ eos imbecilliores efficit,sed iustiores multo;nam vt in Deo ex eo quod peccare nõ possit,nõ ideo impotentẽ,sed omnipotentẽ potius cõfitemur;haud aliter Regi,qui si(Menandro fides est)imago est animata Dei,æqua hęc,& prudentia condita adhortatio potentiæ auferet nihil,cõfert tamen ęquitati:hac tempestate nonnullę difficultates mihi subortę,quas in præfatione ad Lectorem attingo.His tamen deuictis, & profligatis tractatũ hunc sub V D. nomine in lucẽ edere decreui,in quo id vnum, qua rationibus, qua testimoniis probare curabo,regimen videlicet huius regni Aragonũ esse optimũ,& iustissimum,magistratus nimis pollitícos, propriùsq; quã reliquarum nationum, ad Romanorum regimen , & gubernationem accedere,eiusque leges,quas exterę gentes propter earũdem ignorantiã, duras,& iniquas iactant,rationi,& æquitati magis cõsonas esse,& populo cõgruentiores,subditos fideliores,magisq; pios,ac religiosos,ex his omnibus, qui sub Regis imperio, & ditione cõtinentur;ipsumque regnũ,instar

equi oris

equi oris morigeri,facillimo negotio posse in quācūque partē flecti, & gubernari;necad id impedimēto erit Castellani, & Lusitani regni aut aliorū in vnius Monarchæ persona cōcursus, quominus diutior cura, & diligētia solicitior in his legibus, & moribus obseruādis collocetur;quibus felicissime comparatū, & pacatissime diu gubernatū non sine gaudio contēplamur:nam, vt Cornelius Tacitus autor est, causa cur Romanum Imperiū tantopere præ aliis floruit,ea fuit,quia non solum cum his,qui fœdere sibi erant cōiuncti,verumetiā cū hostibus Reipublicę Romanæ,leges, & pactiones præscriptas diligētissime obseruarunt,ex quo illos in pace conseruabant,& istos ad amicitiam populi Romani pertrahebant, omnes vinculo amoris colligare curantes:cûm scirēt nullum esse amore subditorū in Principem firmius pręsidiū,certiusq; pignus stabilitatis perpetuę;idcirco,&vtile, &necessarium est,vt subditi à regibus,iuxta patrias leges gubernētur.Sicq; imperia gradibus,quibus à principio ad summā felicitatem euecta sunt,eisdē integra in eadem felicitate perseuerabūt;quod si alia quęrātur,sine dubio de pristino dignitatis gradu dejiciētur.Magno in pretio Reges hoc regnū semper habuere,quia quāuis auri,&argēti fodinis careret,nec tot essent in eo tributa & redditus,quib' possent ditari,sciebant tamē se subditos habere regię dignitatis, & honoris studiosissimos,libenterq; fortunas omnes,sanguinemq;ac vitā, vt veri Cęltiberi pro regū salute profusuros,(in hocq;generosissimi Aragonū animi amore ducūtur,bene docti illud,quod acutè, &argutè canit Seneca trag. 9. *Decet timeri Cæsarem,at plus diligi.* Quę omnia meū animūnon leuiter impulerūt,vt post Regē, qui regni caput est, vobis,qui illius personam agitis,in quatuor ordines distributi, *Librū hunc de lege Regia à me elaboratum*,cōsecrarem,Lycurgum imitatus nobilem Spartiatam, qui cum salubriores leges,& à viro regio regias, Phœbo apud Delphos explorādas offerret, easquè oraculo cōsulto nō hominis,sed Dei inuentū acciperet,felicissimāq;fore ciuitatem,in qua diutissime seruarētur;animatę legi.Regi inquam,leges,magistratibusq;lubēs sacrauit, quid plura? sub vestra tutellari lauro libellum hūc statuo, vt ab omni liboris fulmine persistat immunis,qui quāuis minus elaboratus sit,saltem intelligent omnes,ad quorū manus peruenerit aliquid magni in eo contineri, quandoquidem sub Regis potentissimi,ac Regni fidelissimi nomine,& patrocinio lucem vidit, Valete V.D. Deus ad hujus Regni commodum quam diutissime seruet.

AD LECTOREM.

AIESTAS superna, sua eximia bonitate, ineffabilique prouidentia, solet eodem tempore, quo laboribus, & angustiis homines corrigit, atque premit, solatiis, & gaudiis intermixtis, plenius, & abundãtius consolari: ita, vt maiora sint diuina solatia, laboribus; & gaudia, afflictionibus; & angustiis præponderẽt: *Non enim delectatur Deus a in perditionibus nostris, quia post tempestatem, tranquillum facit; & post lachrymationem, & fletum, exultationem inffundit.* Et vt inquit L. Ann. Seneca: b

Nemo desperet meliora lapsis.

Pro vt euenit nostro regno Aragonum, cui mensis Septembris, ob tristem, & deplorandum eiusdem decimum tertiũ diem, c anni millesimi quingentesimi nonagesimi octaui, quo dira parca Philippi Regis, ex nostris Primi, àbscidit filum; infelix, infortunatusque fuit, cum eo euentu, & rege simul, ac patre orbati, ac destituti videremur. Sed:

Pellite mæstitias, & gaudia sumite plena,
Post fletum risus sæpè venire solet.

Cùm eodem mense anni sequentis, præsentia eius filij, ac domini nostri Philippi, diuina bonitas ita nos consolata fuerit; vt in eo non solum viuam patris defuncti effigiem, & imaginem, cuique vassallorũ intueri liceret, sed etiam eius prudentiam cum fortitudine; iustitiam cum clementia; religionem, & pietatem cum sapiẽtia; ac denique grauitatem cum modestia, & temperantia coniunctam, & contemplari, ac venerari valeremus: Ita, vt paternum imperium magis dilatatum, quàm mutatum videretur:

Cuius tanta pietas rudibus se ostentat in annis,
Sic ætas animo cessit, quærerentur vt omnes,
Imperium illi sero datum:
Sed distulit Philippus, cupido se reddere cœlo,
Dum illi paccatum, præsenti traderet vrbem,
Rerumq; illi commendaret habenas.

Qui in hanc suã regiam Cęsaraugustanã ciuitatem perueniẽs cum maxima pompa & apparatu omnium communi gaudio, & generali lætitia receptus fuit, nec satis oratione explicari valet:

a Tobiæ c. 3. in fin.

b in Thyestes actu 3.

c Valdes de dignitate Regum, cap. 14. n. 21. dize murio a 5.

Quanti

Quanti tum iuuenes quantæ spreuere pudorem
Spectandi studio matres? puerisq; seueri
Certauere senes?

In illo primo eius in hanc Cæsaraugustanam ciuitatem ingressu, in quo nostra Vniuersitas apud pontem fluminis Orbę, Regias manus in persona sui Rectoris, omnibus Doctoribus cōcomitati, deosculās, post Deputatos regni, breuissima, sed elegāti, oratione salutauit; posteaq; decreuit, vt Andreę Francisco de Seran, clari ingenij, ac bonæ spei iuueni, qui parum antea licentia, præuio examine ad insignia Doctoralia capiēda obtinuerat, illa solemniter traderentur in præsentia Regum, si illi tali actui interesse dignarentur. Cumque Maiestas Catholica cum coniuge Margarita (qua tanquam nimis pretiosa, suum ornari diadema cœlestis voluit sponsus) in dictam Vniuersitatem venire statuissent, die præcedenti, pluribus curribus triumphali modo ornatis præuiis, ac pluribus, variisque musicis instrumentis, hieroglyphicis, omnisque generis carminibus, more solito, Doctorandus, cum maxima nobilium, ciuium, ac Consulum togatorum comitatu, per ripam Iberi, vbi Reges in fenestris Archiepiscopalis domus spectatores aderant; ac denique per totam ciuitatem fuit ductus. Sequenti die Reges se in Vniuersitatem contulerunt, vbi à Rectore Doctore Petro Cenedo, Canonico Beatę MARIAE del Pilar, ac in Iure peritissimo, cum omnium scientiarum Doctoribus, fuerunt summo cum gaudio, ac lætitię signis recepti, in Theatrumque opulenter, & mirifice, maxime Regum Aragonum (suę Maiestatis prędecessorum) effigiebus ornatū, ducti: in quod simul, atque peruenerūt, D. noster Rex iussit, vt omnes capita tegentes sederent. Quibus iam acquiescentibus, nomine Vniuersitatis reuerentia ab humili subdito, ac seruo, tantis Maiestatibus debita pręcedente, sic eos salutando, alloqui cępi.

DICI non potest (inuictissimi Reges christianæ gentis vnicum perfugium) quàm gestienti lætitia, & inusitata alacritate, præclara hæc vestra Vniuersitas hodierna die exultet, ac serio triumphet, postquam Regiam istam, & augustam præsentiam vestram, in his gymnasiis inter studiosorum classes, summo omnes profusi gaudio, vidimus. Ante hunc quidem diem felicissimum, ingenti quodam tenebamur desiderio vestri, molesteq; ferebamus tanto nos, & tam iucundissimo conspectu priuari: Sed vbi Maiestates vestræ, in quibus tantum est humanitatis, & clementiæ, quantum

¶ poten-

potentia, & imperij, se nobis hodierno die ostenderunt; illicò exhilarati, atque recreati mirifice sunt animi nostri, ipsaq; studia, quantum nunquam alias recordari licet, lasciuiente natura, subitò refloruerunt. Sit itaq; faustus, & felix iste vester aduentus.

Ac postea ad Regem conuersus, ita cecini.

Salue semideum genus, & terrarum inuicte Monarcha;
Quo, nemo hoc mundi maior in orbe fuit.
Austriacum salue genus, augustissime sanguis;
Austria, quo celso stat domus alta pede
Quem metuit primus, cui seruit, & vltimus Indus,
Anchora qui fidei, & firma columna sacræ;
Qui meritis famam superas, virtutibus annos
Præuenis haud ipso quem Regis orbe minor.
Sed licet Imperium Occeani cum limite claudas;
Non tamen est laudis meta futura tua.
Non illam capiet mundi breuis ambitus: astra
Suspicit; æternos illa sequetur auos.

Vestra ego venia obtenta (inuictissimi Reges) morem nostræ Vniuersitatis seruantes, Laureando proponitur talis quæstio disputanda. AN ALIQVIS SIT MVNDI DOMINVS? *Quam quæstionem ancipitem, & dubiam reddiderunt Doctores nostri; nam Itali, & vltramontani tenuerunt indistinctè, Imperatorem esse mundi dominum: quorum fundamentum præcipuum est dictum illud Imperatoris Antonini, relato à Volusio Maciano l. C. 1 * asserentis: Ego mundi dominus, lex autem maris. Ergo videtur quod Imperator sit mundi dominus.*

1 * in l. deprecatio, ff. ad leg. Rhod. de iact.

*Sed contrariam sententiam tenuerunt omnes citra montani, pro quorum sententia, vltra adducta ab eis fundamenta, tale est argumentum indissolubile. Nam populus Romanus numquam fuit Mundi dominus, cum multæ fuerint gentes formidabiles Romanis, sibi latissimum Imperium vendicantes, æquali iure, 2 * multæ eisdem formidabiles, cum quibus pacem fecisse gauisi fuerint, vel inimicitiam sine victoria aluerint, 3 * inter quos fuerunt nostri Celtiberi; ergo licet populus Romanus in Imperatorem, lege Regia, omne suum Imperium, & potestatem contulerit, hocest dominium, & iurisdictionem, non tamen potuit transferre totius orbis dominium, quod nunquam habuit; ergo Imperator non est mundi dominus,*

2 * l. nō dubito l. post liminiis, §. in pace, ff. de captiuis, l. 2, C. de offic. Præfe. præto. Africæ.

3 * Roderic. Sācius. Apianus, Alexandrinus & alij.

dominus, quod ego latiori sermone, in tractatu, quem de lege Regia elaborare cæpi; dissero, quem tuæ Maiestati in lucem edendum offero; quod etsi munusculum sit tanto Principi impar, sed quia de Regia lege in illo tractatur, benigne suscipe, & tu interim Doctorande, quæstionem propositam pro tui ingenij dexteritate dissoluere poteris. Cui quæstioni Laureandus materna lingua in hunc modum respondit.

LA QVESTION *propuesta, S. C. R. M. por mi padrino (segun la costumbre desta Vniuersidad, y de todas las de España) es tan graue por el subjeto de que trata (que es de la Monarchia del mundo), que me atreuere a dezir, ser merecedora de las Reales orejas, y atencion de vuestras Magestades, y de mas tiẽpo, del q̃ yo me he limitado, por no ser cansado, y penoso. Y assi respodiẽdo digo.*

Lo primero, que ningun Emperador, ni Rey a auido, que fuesse señor de todo el mundo; en cuya consideracion pudiera traer muchas cosas delas historias, que confirman esta verdad. 1 * *Y esta conclusion es mas manifiesta, respeto de los Emperadores, que de los Reyes, cuya Magestad y nombre ha sido mayor en el mundo, y mas antigua que la de los Emperadores Romanos, como lo dixo el serenissimo Rey don Alonso el Sabio.* 2 *

1 * Casane. in Cathal. glo. mundi, 5. par. considerat io. 28.

2 * in l. 8. tit. 1. parti. 2.

Digo lo segundo, que si de algun Monarcha se puede con verdad dezir que sea señor de todo el mundo, lo son nuestros serenissimos Reyes de España, cuya grandeça, y magestad mas quiero venerar con vn sagrado silencio, que deshazerla con la cortedad de mi ingenio, y lengua; y en vez de todo loque para prouar esta verdad dizen los Historiadores, y nuestros Iureconsultos, seame licito (ô Serenissimo Rey, y Señor nuestro) representar la grandeça de vuestra Catholica Real Magestad, de quien (si de alguno) se puede dezir, que V. M. es señor del mundo. Porque de dos maneras (como enseña la sagrada Theologia) vno se dizẽ señor de alguna cosa, o teniendola, o soltandola para ponerla debaxo sus pies. En la primera manera vuestra Magestad es señor del mundo; pues emulando la carrera del Sol, le dà con su imperio vna buelta redonda, andando siempre, y nauegando por tierras, y mares, sujetas a su Real Corona, teniendo debaxo della siete mil leguas de costa, con no hallarse en el globo de la tierra mas de seys mil.

En la segunda manera, que es la mas cierta de tenerlo todo, dexandolo sin rendirse a las passiones del animo, con verdad, y sin lisonja podremos dezir, ser vuestra Magestad señor de todo el mundo, pues en el possee tanto, y lo que possee, no lo estima tanto como su alma; y assi es señor de la mas principal parte del mundo, que es de si mismo, cosa que los mayores Emperadores no la alcãçaron, y por la qual no siẽdo señores de si, nũca se pudo dezir quelo eran de todo el mundo; aun en caso que lo vuieran todo subjetado; y esta manera de reynar, teniẽdo en mas sus almas los Reyes, que sus Imperios; conocida cosa

es entri

*es entre los Sabios, y celebrada por nuestro Tragico Seneca * en estos versos:*

*Tragedia 7. in Thieste, actu 2

Regem non faciunt opes,
non vestis Tyriæ color,
non frontis nota Regia,
non auro nitidæ trabes.
Rex est qui, posuit metus,
& diri mala pectoris:
quē non ambitio impotens,
& nunquam stabilis fauor,
vulgi præcipitis mouet;
Mēs regnum bona possidet,
nihil vllis opus est equis,
nil armis, & inertibus
telis, quæ procul ingerit.
Partus cùm simulat fugas
admonitis nihil est opus
vrbes sternere machinis,
longe saxa rotantibus.
Rex est, qui metuit nihil:
quem non lancea militis,
non strictus domuit chalybs:
qui tuto positus loco,
infra se videt omnia,
hoc regnum sibi quisque dat.

Este ha alcançado V.M. con sus Reales costūbres, y en el otro sucedio por su realissima sangre, para cuyo bien, y de la vniuersal Iglesia, esta Vniuersidad de V.M. agradescida de la merced que oy recibe, y con esperança de recibir otras, suplica a la del cielo por los largos dias de vuestras Magestades, y dichosissimos successos en todos sus Reynos.

Post hæc à legum Doctore Martino de Aueña, qui nunc supernæ Maiestati in ordine Cisterciensi B. Bernardi apud monasteriū Sāctę spiritus dei religiosè, piè, ac sanctè, iam diu inseruit, atq; famulatur, fuit Docto rādus facetiosè vexatus, cum maximo omniū applausu, ac Regū delectatione. Post hæc ad declarandum gradum, hac oratione vsus fui.

CVM *Alexander ille Magnus (cuius rerum gestarum magnitudo, nō euentis, sed factis ponderatur) belli an fortunæ aliquando pertæsus, sibi metipsi displiceret, aduenit nuncius, qui celeritate cursus, ludibūdis oculis, hilaritate vultus, totiusq; corporis motu, animi exultāter gestientis indice, optatissimū, iucūdissimūq; videbatur nuncium polliceri. Sed Alexander rei feliciter gestæ, narrationē præueniens: quid mi (inquit) bone vir, magni nunciabis, nisi Homerum illū Poetarum prope Deum, nuncies reuixisse? Quo quidem dicto, Imperij sui propagationē, gloriosissimas ab hostibus reportatas victorias, quæ nunciari poterant, docti vnius vitæ postponendas duxit. Sed quid habet dignitatis ad cōmendationem honoris, grauissimum licet Alexandri de literarū præstantia testimoniū, si cum regalis istius, & plusquam Imperatoria maiestatis præsentia cōparetur, qua publicū nostrū gymnasium, amplissimis honoribus auctū, & nobilitatum videmus? O clementiā admirabilē, atq; omni laude, prædicatione, literis, monimentisq; decorādā! ô singulare Regis potētissimi, de literarum excellētia, & dignitate iudiciū! ô plusquam humanam inuictissimi Monarcha de sapientibus existimationem! Ab Alexandro doctos viros, verbis quam honorificentissimis appellatos, annales omnes, vetustatisquè monumenta immortalitatis memoria prosequantur: dummodo Hispaniæ vtriusque, Indiarum, totius denique orbis dominatorem*

minatorem maximum; Academiæ Cæsaraugustanæ limina regalibus vestigiis impressisse ad hominum memoriam sempiternam, literis grandioribus in auro incisis, posteritati legendum relinquat, diuinisq; præconiis celebrãdũ. Iamq; hodie dicere possumus, quod imperãte Honorio canebat Claudianus: *

Luget auarities Stygiis innexa cathenis,
Cumq; suo demens expellitur ambitus
Non dominantur opes, non corrumpentia sensus
Dona valent: emitur sola Virtute potestas.
Tuoq; (Philippe) nomine fausto
Præmia iam carpant docti;
Meritisq; fruantur laudibus,
Studiisq; fauor felicibus astris Vireat.

Inter quos hodierna die merito condecoratur Doctoratus in Iure Ciuili laurea noster Andreas Franciscus de Seran, Tanquam benemeritus, Et valde condignus, Et nemine discrepante. Postea vt in Cathedram ascẽderet Doctorandus, ad accipienda insignia Doctoralia, his verbis vocaui:

O decorande subi, cinget mox laurea frontem,
Laurea, quam inuideat Roma superba tibi,
Laurea, quam tanti decorat diadema Monarchæ,
Laurea, quam exoptat docta Minerua sibi.
Laurea, quæ antiquum fortunet nomen auorum;
Laurea felicis nominis omen erit.
Laurea, quæ præsens reddit cognomen: eritq;
Non tibi nomen, erunt, sunt, tibi nomen, erit;
Ergo futura breui fiunt præsentia: præsens
Maiestas facit hoc sacra Philippe tua.

Ac denique Doctoratus gratias Regibus his carminibus refert:

Sed nunc hesperiæ, & mundi spes alma Philippe,
Syrtibus elapsum sæua Charybdis habet.
Gratia nam peragenda tibi, ô fax totius orbis;
Quod nostra excellat laurea serta ducum,
Nostra, quod augustis penetraueris ostia, plantis;
Argumenta dabit, quæ tibi noster amor?
Gemmas? aut aurum? tuus est Tagus, Indus, Iberq;
Obsequium? iure hoc subdita turba sumus.
Sola tui restat merces pulcherrima facti
Gloria, & haud vlla laus peritura die.
Pascitur his animus Regum: tibi fama negabit,
Imperijs Regem, iustitiaq; parem:

* *In 3. Consul. Honorij, p. 155.*

Quibus peractis, Rector vniuersitatis, ego, & Doctoratus ad regias manus deosculādas accessimus, quibus tamē tāta in veneratione semper Sacerdotes fuerūt, vt eas à Rectore deosculari nō permisserint, sed blandis verbis, beneuolentiā, & amorem erga nos Rex alloquēs ostē dit, & gratū sibi seruitium exhibitū declarauit. Atque ex inde manū Regiam inæstimabilis valoris, & pretij Margarita ornās, se in domum cōtulit. Hanc non iniucundā facti narrationē prefationis loco, Lectori proponere statui, vt intelligat datam fidē cōpulisse me, vt maleuolorū liuores cōtemnens, quibus labor hic noster nō probabitur, illū in lucē, licet tam sero proferrem. Sed iam audio me de hac sūma mora increpari, quod corā tot grauissimis testib⁹, tāto Monarchæ promissum, tādiu exoluere distulerim, ita vt iam quasi soluēdo nō essem prope falsus viderer, à qua tam iusta accusatione me defendēs. Respōdeo, Excellētissimū D. Bertrandū de la Cueba Ducem de Alburquerque, suæ Maiestatis Locūtenentem generalē in hoc regno (cuius nomē nobis, & omnibus regnicolis semper pro beneficiis ab eo acceptis venerabile erit) iam à Doctoribus Gaudiosso Azailla causarū ciuiliū regio meritissimo Consiliario, & Martino Ioāne Mirauete de Blācas regij fici aduocato disertissimo, cuius mandato opus hoc recognitum, & probatum, in lucem proferri, falsa quorumdam istius regni Baronū suggestione impediuit; quod aduersus eorū ab solutā potestatē me scribere existimarent, quam recte intellectam, nō solum non reprobādam, & impugnandam, sed summopere defendendā, ac venerandā semper iudicaui. Sed ille sic mecum alloquutus dixit, se non vt magistratum prohibere, sed vt beneuolum amicum suadere, vt ad Regem manuscriptū mitterē, non autē mihi, & familiæ ex eius editione in publicū odium Baronū pararem. Quia dicebat, quod etsi verū, tamē periculosum esse Leoni oris fetorē nuntiare; cùm tamē postea Locumtenēs Iustitię Aragonū, quid de absoluta potestate sentirē, multis in sententiis, atque decretis Curiæ, mei animi votū declarauerim; & iam ab illo officio, ad regij causarum criminaliū Cōsiliarij munus assumptus; decreui, instantibus, & suadētibus amicis, debitū exoluēs, in lucē edere opus hoc, quod si vt primus mei ingenij partus, nō abortiatur; expecta secundū, quem mei intellectus paupertas super omnibus regni Aragonū Obseruantiis genuit, in lucē prodiet, beneuolētia & gratia, qua te Lectorē viderim hunc meū primogenitū prosequi; in hoc breuiter, & resolutiuè, ex varia Doctorū lectione multa cōiunxi, atque destinatū legis regię ędificium composui; vt dicere possim cum Lipsio, quód licet materia sit aliena, cōtextura tota est mea; breuita ti

uitati semper studens, vt cum Martiali ad suũ librum dicere possim:

Quod si cui fortè legeris
Sis licet vsque malus, non odiosus eris.

Quodsi latius, & exactius quis tractatã videre materiã cupiat, legat autores perme citatos, à quibus resolutio desumpta fuit; quia laudabile est (vt inquit Plinius) fateri per quos quisque profecerit; consulto vsus Neotericorum autoritate, quia solent noua & vetera de thesauro suo proferre, sed nolui verbosis anfractibus quæstiones latè disputare, nec aliorũ transcribere lato sermone disputatas sentẽtias; si enim materias dilatare voluissem, in immẽsum creuisset opus, ob idq; illud coarctare volui, non totas herbas deuorãs aliorũ scripta fastidiosè repetẽdo, sed vt apes ex multis floribus mel cõflare, & ex pluribus herbis substantiã abstrahere; quia (vt dicebat Plutarchus: * *Vt moneta illa optima, quæ pretium plurimũ habet, in parua mole: sic sermo, quin sapientẽ & verbosum simul vidi neminẽ.* Benigno ergo animo suscipe, cõsiderans, quód quæ publico examini subijciũtur, facile taxari valeãt, ac difficile est aliquid ita peragere, vt nihil erres, & omnibus placeas, maximè cùm sint multi, apud quos vt in cautior decipiaris, inuidia in occulto, adulatio in aperto esse solet; *nam naturaliter*, vt inquit Velleius, *audita visis laudamus libentius; & præsentia, inuidia; præterita, veneratione prosequimur; & his nos obrui, illis instrui credimus:* & fortè aliqui, libidine tantum accusandi, hęc legent qui suo ingenio nimis fidentes, aculeis maledicis pungẽt, & insectabũtur, sese ita doctos iudicãtes vt vna secum natas, & perituras disciplinas existimẽt, aliorũ labores paruipendendo: ventosa ingenia, quibus nihil placet quod aliis placeat: qui licet ingenio, & eruditione prediti sint, ita tamẽ eius admiratione, & parta qualicũque gloria efferũtur, vt primas vbiq; tenere velint, aliosq; altè despiciãt. Quinimò se suã existimationẽ tueri, & augere nõ posse putẽt, nisi aliis obtrectẽt, ac detrahãt, quod vt est maximũ, odioq; idignissimũ vitiũ, ita ambitioni, veluti peculiariter adhæret, & quasi Põpeij * morib' imbuti, neminẽ parẽ animo ferre possunt; & in quib' primi esse deberẽt, soli esse cupiũt, & plerisq; hoc innatũ est, vt malint videri in alieno opere ingeniosi, quàm in docẽdo, atq; intelligẽdo, aliis prodesse, nam reprehẽdere, ac dãnare imperiti etiã volũt, iudicare, ac probè expendere prudentes tãtum, atq; docti possunt, ad quorũ iudicium semper mihi elaborandum existimaui; aliorũ namq; vitus, & linguarum aculeum facile contemno, cùm nullũ sit opus (vt dicebat Socrates) in quo Autores non accusentur.

* 3. tom. p. 98. in vita Phocionis.

* Paterculus libro 2. Senecã ad Marci. c. 14.

CLARISSIMO VIRO, ET Iurisconsulto pręstantissimo Petro Callisto Ramirez, Regio Cõsiliario, ac causarum criminaliũ regni Aragonum Senatori meritissimo.

SVVS AMANTISSIMVS ANTONIVS Augustinus de Mendoça, Hoscensis Iurisconsultus, & Curiæ D. Iustitiæ Aragonum Locumtenens. Salutem plurimam, cœlestemq́ beatitudinem deprecatur.

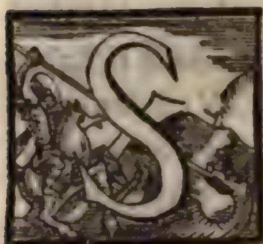

I ÆROES illos (pręstãtissime Calliste), si Cęsares, si Põpeios, aliosvè Romanorũ Imperatores, propter eorum præclara facinora, victoriasq́; ab hostibus armis consequutas, eos quandoque à Republica abigentes, quandoque trucidantes, quãdoque veró in miseram seruitutẽ redigẽtes, maximis encomiis, ac laudibus ad cœlum vsque efferendos esse, veterum monumenta testantur. Profectó maiori gloria & honore digni sunt hij, & quos omnis ætas admiretur, vniuersaque posteritas immortali gloria prosequatur, qui optimis studiis, laboribus, & vigiliis, rempublicam iuuarunt, & tranquillum communis societatis statum, conseruare, regere, ac gubernare, viribus omnibus sunt conati. In horum sane numero reponendus es tu (amantissime Calliste), qui quasi diuino afflatus spiritu, dum de Lege Regia, deq́; potestate Principis, ac aliorum dominorum in regno nostro tractatum, aprime necessariũ, instituere, omnibusq́ue patefacere proposuisti, dum turbulentos in hiis ciuium mores cõponere, è Republicaque iurgia, desidia, & contentiones expellere nixus es: acuratè equidem, ac diligenter, aliorum regnorum mores & consuetudines, Curiarum nostrarum stylũ, tribunalium decreta, & Senatuũ placita curiosè obseruasti, vt quo ciuitas & regnum, in quo degimus, retro vsum fuerit, in decidẽdis cau-

sarum

sarum controuersiis,id ius quasi moribus constitutum, & iudicio populi receptum,suffragioque magistratuum iudicantium comprobatum,in posterum tua authoritate,& labore inuiolabiliter custodiretur. Quo factum erit,vt cûm tam varia quotidie in causis, quæ passim circa hanc supremam potestatem occurrunt,iudicia,opinionesq; reperirentur,& sæpissimé in eisdem controuersiis diuersæ, imò contrariç & ex diametro repugnantes, ex eodem fonte producerentur sententię,ne in incerto diutius Senatuum dignitas versaretur, & iudicantium authoritas contemneretur, ad scribendum hunc elegantem tractatum,animum appulisti,quo magis,magisque regni nostri, & aliorum tenebras,siquæ hactenus in hac materia extitere,quasi Solis ortu,depelleres,fugaresvè. Quâuis enim adsint in regno nonnulli viri literis, & ingenio præstantes,non inanis gloriæ cupidi,sed inuendæ publicæ vtilitatis studio concitati,qui ad scribendum in supremis hijsce tribunalibus maturo iudicio discussa, & Fori disputatione,prudentumque interpretatione, & authoritate decissa,in arduis causis obseruarentur,animum adiecerint,omnemque diligentiam contulerint,quibus maximus honor & reuerentia debetur. Tibi tamen soli præstantissime vtriusque Iuris Doctor Petre Calliste Ramirez,maior omnino debetur,qui velut alter Papinianus I.C.ingenij facilitate,& fiducia doctrinæ fretus,in hoc singulari de Lege Regia tractatu,non solum Senatuum decisiones, mores, regnique consuetudines,prudentum interpretationes, Fororum declarationes (quibus alij contenti sunt), sed & Iuris difficillima responsa; regnorum initia, Monarchię fastigia, status præcepta,& alia quamplurima ad bene viuendum, feliciter gubernandum documenta, patefacere, docere,generaliterque demonstrare, summa cum eruditione, elegantiq; stylo conatus es. Ita vt opus id luculentissimum,& vniuersis regni huius ditionibus,plurimum vtilitatis allaturum,& exteris nationibus non ingratum futurum arbitremur. Cùm enim in huiusmodi opere enucleando per multum tempus elaborasses, non solum dum in hac alma Cæsaraugustana Vniuersitate, primariæ iuris ciuilis cathedræ prçeras; & dum in decidendis negotiis Curiæ domini Iustitię Aragonum,cuius Locumtenens,ac Senator,collegaq;meus extiteras;verum & postmodum, dum in Regio Senatu,causarum criminalium,à potentissimo domino nostro Rege,in Consiliarium meritissimè electus es,ab hiis spicas,floresquè perspicuas capescēdo,tractatum hunc de Lege Regia,summis laboribus, & vigiliis elaboratum,

tum,ac omnibus numeris absolutum,ab omnibus desideratum,amicorum importunitate in lucem edere;Potentissimoque, ac christianissimo Regi nostro Philippo dicare decreuisti. In quo,grauissimorum patrum decreta,'& sententias, in arduis causis latas,quæ admirabile quoddam iustitię lumen præ se ferunt,reperiuntur;& in quo tui Autoris,in vtroque Iure peritia,disciplina,in decidendisque causis solertia,quasi vnica,& præexcellenti,luce meridiana clarior apparet, & demonstratur. Tui igitur facundiam in dicendo, &allegando; admirabilem,ac penè diuinam prudentiam,integerrimum iudicium, iustitiamque ministrandi salubre consilium, ac cæteras animi dotes prętermittam, veritus ne orationis meę angustiis,egregiis tuis laudibus, & virtutibus,aliquid detractũ esse videatur:aut ne forsam, quasi tui affinitate coniunctum proprias laudes(quod à me vt probè scis, maxime alienum est) videar decantare.Gratulor igitur tibi pręstantissime Calliste, ac iterum gratulor, qui cùm tot esses grauissimorum negociorum molle depræssus, inter tantos grauissimos regni nostri Iurisconsultos,qui prouinciam hanc poterant subire, nec labori parcens,nec proprię salutis memor,sed solum Reipublicæ cõsulens,laboriosum hunc tractatum in lucem prodiisti. Ac omnibus gratulor,cùm per huiusmodi opus,beneficiumque singulare, literaria disciplina, hominum intellectus, totiusque regni & Senatus authoritas augeatur. Quod si non defuturos inuidos cognoueris;qui huic immenso labori detrahere, eique debitum honoris laudem auferre conentur.Ne timeas Calliste,ne timeas inquàm; nam vetus hęc scribentium, & legentium quęrimonia est,à qua,si liberari volueris; nodum potius in scirpo quęres, quam liberationi locũ fore existimabis. Vale, Nestoreosque feliciter viuas annos, vt laborum tuorũ pręmia,pro mei desiderio,maioribus dignitatibus, consequaris.

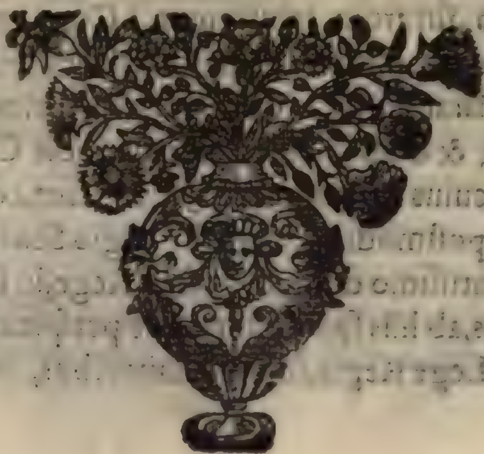

Ioan-

IOANNES MARTINVS Ramirez Iuris Studiosus, optimo parenti in grati animi monumentū Epygramma dicat, & sacrat,

EN tibi fulgentem validissima Iberia prolem,
Quæ infractas leges, iuraq; iusta fouet
Pro patria pugnans natis, laribusq; paternis,
Consecrat istud opus, pignus amoris habe,
Vnde decus magnum, maneat dum vita superstes,
Nemine de hinc poteris, iam renuente frui.
Principis imperium, tua Iura volumine claudens;
Principe inoffenso, consulit ecce tibi.
Has igitur chartas cum Principe sæpè reuolue,
Hostibus illæsæ, secula cuncta viuent
Fœderis & pacis nam sunt monimenta togata,
Cui Rex seruanda regia verba dedit.
Et Parcæ texant huius longissima vitæ
Stamina fatales, vt potiora canat.
Cinge comas Aracho, laurus tua tempora cingat,
Et ciuis cingat tempora bacca tui,
Cedro posteritas, atque eius scripta notentur,
Nam iusta est patriæ nuncia fama patri.
Nunc precor inuidiæ fulmen, procul arbore pellis;
Voueo sic natus; suscipe vota Deus.

Dida-

DIDACI CALLISTI RAmirez liberalium Artium studiosi, Epygramma ad opus patris.

MAGNANIMIS patribus regni, qui munera saluans,
Peruaga fama, decus, nomina, & magna dicat,
Sanguine perfusso, quia legis Iura tuentur,
Nam ciuem patriæ, viscera torquet amor.
Non secus Ancharus precelsus, Rexque Lydorum,
Pro patria vitæ pignora chara dedit.
Sic proles Sparthæ peritissimus ille Lycurgus
Clara libens propriæ munera lucis odit;
Talia pro patria gratis subiere pericla,
Famaque grata suo murmure laudat eos.
Si tulit altra viros, legum qui dogmata seruant,
Et Iuris leges substinuere pias,
Vt Brutus Marius, Decius, Scipioque supremus,
Rumpito fama motas, ecce RAMIRVS adest.
Hi solum celant patriæ iustissima Iura;
Celat hic & Regis, & tua iura simul;
Ampla potestatis demonstrat littora Regis,
Iura probat iusta, comprobat atque pia;
Namque potestati Regis de munere quicquam,
Non rapitur, regno iura fruente sua.
Non subiit mortem, subiit tamen ipse labores;
Et regni, & Regis Iura tuenda fouet.
Sint igitur illi tres hoc pro munere palmæ,,
Eia comas cinge patria grata tui.
Sic Pilij longos viuas, tibi Nestoris annos,
Sic & Cumanos, iliacosque dies,
Vt validi Aragones reddant tibi semper honores,
Perpetuo stirpem condecorentque tuam;
Namque amor hic patriæ ratione valentior omni
quod tua fecerunt scripta, retexit opus.

ERRA-

ERRATA

Quæ in plerisque iam eme ndata reperies. Primus numerus paginam, vt faliùs corrigas; secundus, numerum indicat.

Vt errata prius legas, rogo candide lector
Ne detrahat sensum, litera scripta malè.

Pag. 1. in summario, n, 5. microsmos, lege microcosmos. 3. in summar. 78. recouciliatione, reconciliatione. 1. cosiliarus, consiliarius. 4. 6. fui, sui. 10. 44. sitam, sita. 11. 44. ędificationam, ędificatio. 11. 46. eminenti, imminenti. 13. 59. Hispania, ab Hispania. 17. 72. axempla, exempla. 25. 13. accusato, accusatus. 29. 26. expectarunt, spectarunt. 39. 4. zelo, cęlo. 40. 10 aliqui, alioqui. 42. 17. prrcipatum, principatu. 47. 46. Martianus, Marcellus. 48. in summario. Monarchicus Magistratus, lege Principatus. 53. 16. obseruantia, obseruantiæ. Ibidem 17. quędam, quadam. Ibidem, 18. fub, sub. 54. 20. aspectus, aspectu. 56. 2. profuturi, præfuturi. 49. 1. coursu, concursu. 61. in princ. excelleatior, excellentior. & 6. reuertente, reuerenter. 62. 7. immittantur, imitantur. 60. in summario, oporteat, debeant. 67. 24 prętetea, pręterea. 68. 24 corporis, corpori. & ibid. 25. misericordia, iustitia, credulitas, crudelitas. 69. in princi. amare, amari. 70. 26. collerere, tollere. 75. 5. in summario, lenter, lente. 76. 40. polici, politici. 77. 41. quoad, quod. 77. 43. afferẽtis, afferentis. 82. 13. doma, dogma. 89. 2. qui, quæ. 90. 5. raratione, ratione. & 9. cum, eum. 93. 25. cui, cuius. 101. 27. constiutis, constitutis. 113. 9. valeant, valeat. 115. 13. à nostros, á nostris. 121. 25. equus, ęquus. 124. 41. principes, princeps. 125, 44. & culis, culis &. Ibid. 45. proninciis, prouinciis. 134. in summar. 32. pas, pars. & 36. afferri, offerri. 137. 16. lectionē, lectione. 144. 103. defferant, differãt. 149. 2. regoi, regni. 155. 51. auduersus fimautem, aduersus firmantē. 174. 12. tribuitur, tribuunt. 213. lin. 23. mandare, mandari. 225. in summar. 17. appellattonis, appellatione remota. & 25. expectat. spectat. 224. 2. desolui, disolui. 217. 12. remictrendo, remittendo. 231. 26. maxima, maximo. 246. 10 iuris, ius. restitutum, restrictum. auferebautur, afferebantur. 246. 8. gratos, tos, gratis. 147. 12. competit, competunt. & 14. in alij, in aliis. 261. 61. liberi, liberé. 270. 8. distiingi. distringi. 276. 46. dedunxerunt, deduxerunt. 295. 16. debitam, debitum. 301. in princ. deest, ęstitatis sententia in prima. 313, illi, ille. 342. 17. ssignare, assignare, 349. 10. directum. directam. 351. 17. ssignare, assignare. 369. 11. Seruiaua, Seruiana. 370. lin. 15. commitiur, committitur. 390. 23. serpitus, seruitutis. 391. in summar. possit, possint. (363. 1. conuenitri, deest, scilicet nobilis in cassibus permissis.

INDEX

INDEX PARAGRAPHO-rum istius Tractatus.

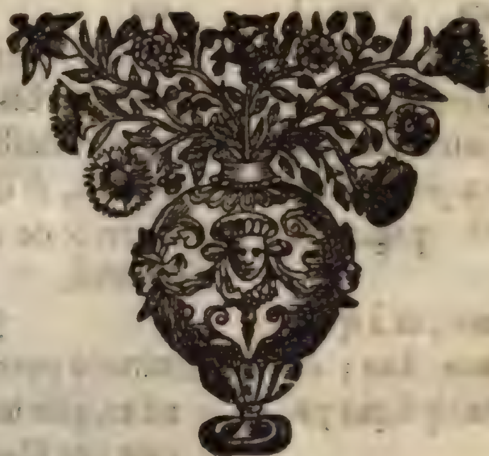

ANA-

ANALYTICI TRACTATVS DE LEGE REGIA.

AVTORE,

DOCTORE PETRO CALIXTO REMIREZ olim in Academia Cæsaraugustana Iuris ciuilis Primario interprete, & in Aula Curiæ D. Iustitiæ Aragonum. Nunc verò causarum criminalium Regio Consiliario.

INITIVM.

ETICAE potestatis in se ipsum, necnon Aeconomicæ, in familiam, patriæ, & dominicæ in filios & seruos; exordium, & effectus.

SVMMARIVM.

Vlpiani I. C. laudes, & origo, 1.

Eiusdem fragmentum de lege Regia, lib. 1. Institut. Origo potestatis secularis, 2. 3.

Vnus tantum homo fuit creatus à Deo in principio seculi, 4.

Homo cur Mycrosmos à Græcis appelletur, 5.

Potestatis Aeticæ exordium fuit hominis in se ipsum, 6.

Omnia fuerunt hominis gratia creata, 7.

Homo fuit creatus ad imaginem Dei; vt eum diligeret, & eo frueretur, 8.

Explicatur vers. Prophetæ Regis, Psal. 4. 9.

Synderesis in homine quæ dicatur, 10.

Subiectum Eticæ quid sit, 11.

Domus vna ab initio extitit, 12.

Coniunctio maris & fæminæ ex qua liberi procreantur ad constitutionem domus necessaria. 13.

Deus cur creauit marē & fæminā, 14.

Serui non sunt necessarij pro constitutione domus, 15.

Ferdi-

Ferdinandus Secundus Rex Aragonum, cognomine Catholicus, & quare, 60.
Reprobatur dictum Thomæ Bozij, 61.
Patria omnibus chara, sed charior Aragonensibus, 62.
Potestas patria non est in Aragonia, nec est necessaria, 63.
Parentes possunt in Aragonia filios bonorum suorum successione priuare, & in alios etiã extraneos transferre, 64.
Patriæ potestatis effectus, remissiue, 65.
Aeconomica potestas est in Aragonia ad emẽdandum filios, 66.
Politica & publica potestas, ab æconomica & familiari originem sumpsit, 67.
Discrimen inter emancipationem & abdicationem, 68.
Abdicatio in Aragonia olim desafiliatio appellabatur, 69.
Mater habet in filios domesticã potestatem, sed non patriam, 70.
Mater tenetur soluere mulctam pecuniariam pro delicto filij, & quare, 71.
Coerctione æconomica & domestica coerceri possunt omnes, ab eo, cui reuerentiã & obedientiã præstare tenentur, 72.
Famuli conductitij in Aragonia non possunt verberari à domino ob malũ seruitium, & quomodo intelligatur, 73.
Pater orphanorum, qui Magistratus in Aragonia sit, & quæ eius muneri incumbãt, 74
Otio nihil perniciosius in Republica, 75.
Legatus nõ habebat ius atrociter verberãdi, 76
Habentes correctionem, non flagris, sed virgis cædere solent, 77.
Inquisitores cum virgis vtantur in reconciliatione publice pœnitentium, 78.
Ex familia Dominicana, iuxta constitutionem Regis, vnus debet assumi ad Consilium supremum sanctæ Inquisitionis, 79.
Magister Ludouicus Aliaga ad supremum sanctæ Inquisitionis Consiliũ assumptus, 80.

INITIVM.

1 OMITIVS † Vlpianus I.C. qui nõ natalibus, nec origine patriæ clarus; cùm Syrus ex Phœnice esset, sed quia summi ingenij vir; a ab Herennio b Nobilis, & à Modestino Nobilissimus; c & ab Alexandro Seuero d Iurisconditor, Præfectus Prætorio, eiusq; parens, & Consiliarus, ac Scrinij Magister fuit appellatus. Cuius consiliis, quia Alexander Rempublicã administrauit, summum fuisse Imperatorem fertur. e Is
2 lib. 1. † institutionum, potestatem vnius supremi Principis (quæ suo tempore penes Romanorum Imperatorem consistebat) astruens, in hæc verba prorrũpit: *Quod Principi placuit, legis habet vigorem, vtpote cum lege Regia, quæ*

INITIVM.

A l. vnica, § ne autem, C. de caduc. tollen.
B In l. 2. §. fin. in fin ff. de excusat tutor.
C In l. diximus, 4. in fine eod tit.
D l. ex Diui. in fin. C. de locato, l. secundum, 4 C. de contrahen. & commiten. stipulat. ex Eutropio lib. 8. Cuiac. in comment. ad l. Gallus, in princi. pagi. 229. Cyn. in l. prouidendum, C. de postul. Tiraq. de nobilita c. 5. nu. 4. Afflict. in proœm feud. nume. 8. Cotta in memorabilib. tit. de iurisperitis, vers. Huius assessores, Corras. in repetitio. l. si quis duob. num. 3. C. de impub Tellus Fernand. in l. 23. Tau num. 5. & 6. Viglius in prælectio. ad l. 1. num 2. & 3. ff. si cert. petat. Ioa. Mariana in histor. de reb. Hispaniæ, lib. 4 c. 8 p. 153. ad med. Fæder. Scotus in orat. pro doctoræ insigniis, p. 103. col. 1. ad fin. Nicol Festai. de æstimo & collect. 4 p. c. 3. num. 47. Guiliel. Benedict. in cap. Rainuntius, verb. Vxorem, decis. 2. nume. 202. de testamen.
E Ælius Lamprid. in Alex. Seue. inter eos, qui vitas Imperatorum scripserunt, 2. p. Lugduni 1559. pagi. 554. Mathæat. de via & ratione iuris, lib. 1. cap. 24 Simanc. de Republica, lib. 9. c. 10 n. 4. & 5. Ioann. Chokiez, in thesauro aphorismorum politicor. lib. 3. c. 8. exemplo 1. pag. 125.

Ferdi-

INITIVM.

1 OMITIVS † Vlpianus I.C. qui nõ natalibus, nec origine patriæ clarus; cùm Syrus ex Phænice esset, sed quia summi ingenij vir; *a* ab Herennio *b* Nobilis, & à Modestino Nobilissimus; *c* & ab Alexandro Seuero *d* Iurisconditor, Præfectus Prætorio, eiusq; parens, & Consiliarus, ac Scrinij Magister fuit appellatus. Cuius consiliis, quia Alexander Rempublicã administrauit, summum fuisse Imperatorem fertur. *e* Is
2 lib. 1. † institutionum, potestatem vnius supremi Principis (quæ suo tempore penes Romanorum Imperatorem consistebat) astruens, in hæc verba prorrũpit: *Quod Principi placuit, legis habet vigorem, vtpote cum lege Regia, quæ*

INITIVM.

A l. vnica, § ne autem, C. de caduc. tollen.
B In l. 2. § fin. in fin. ff. de excusat. tutor.
C In l. diximus, 4. in fine eod tit.
D l. ex Diui. in fin. C. de locato, l. secundum, 4 C. de contrahen. & committen. stipulat. ex Eutropio lib. 8. Cuiac. in comment. ad l. Gallus, in princi. pagi. 229. Cyn. in l. prouidendum, C. de postul. Tiraq. de nobilita c. 5, nu. 4. Afflict. in procem feud. nume. 8. Cotta in memorabilib. tit. de iurisperitis, vers Huius assessores, Corras. in repetitió. l. si quis duob. num. 3. C. de impub Tellus Fernand. in l. 23. Tau num. 5. & 6. Viglius in prælectio. ad l. 1. num 2. & 3. ff. si cert. petat. Ioa. Mariana in histor. de reb. Hispaniæ, lib. 4 c. 8 p. 153. ad med. Fæder. Scotus in orat. pro doctur. insigniis, p. 103. col. 1. ad fin. Nicol Festal. de ætimo & collect 4 p. c. 3. num. 47. Guiliel. Benedict. in cap. Rainuntius, verb. Vxorem, decis. 2. nume. 202. de testamen.
E Ælius Lamprid in Alex. Seue. inter eos, qui vitas Imperatorum scripserunt, 2. p. Lugduni 1559. pagi. 554. Matheat de via & ratione iuris, lib. 1. cap. 24. Simanc. de Republica, lib. 9. c. 10 n. 4. & 5. Ioann. Chokiez. in thesauro aphorismorum politicor. lib. 3. c. 8. exemplo Y. pag. 225.

quæ de Imperio eius lata est, populus ei, & in eum omne suum
Imperium, & potestatem contulerit. Cum enim in illo pri-
mæuo † statu orbis conditi, omnia naturaliter dispo- 3
nerētur, potestas laica, & secularis, à minimo, &
imperfecto prodisse traditur, scilicet à domo, vel Pa-
go, & paulatim crescens, per media, scilicet oppida, &
ciuitates ascendisse ad summa, & perfecta, hoc est ad
Regna multarum ciuitatum, & Imperium multorum
Regnorum. Nam orbe condito † certum est primó 4
vnum tantum fuisse creatum hominem, qui Micro-
cosmos, *g* (idest mundus paruus) fuit appellatus, † quia 5
cũ omni creatura participat; *h* habet enim cõmune esse
cum lapidibus, viuere cum plantis, sentire cum brutis,
& intelligere cum Angelis: quem ab initio † constituit 6
Deus; *i* & reliquit in manu cõsilij sui, liberum arbitriũ,
ac potestatem in se ipsum tribuens ad refrenandas ani-
mi pasiones, non tamen (vt inquit D. Augustinus *K*) bo
nam voluntatẽ infructuosam, nec malam voluit esse im
punitam, sed iustis legibus comprimi; cum licét omnia
in orbe existentia † eius gratia fuerint creata, *l* tamẽ ip- 7
se propter Deum, *m* † in quem, tanquam in centrũ sphe 8
ræ, ad quod puncti, & lineæ omnes, se reducunt; ita diri
gatur, vt se ipsum noscens, & ad imaginẽ eius, qui prima
veritas est, creatum intelligens, eum tanquam summam,
& infinitam bonitatem toto corde, & mente diligeret:
ac secundum optimum lumen rationis, (de quo inquit
Propheta:) † *n Signatum est super nos lumen vultus tui Do* 9
mine, actiones suas dirigens, ac gubernans Deum, eius
vltimum finem, assequeretur, charitate in hac vi-
ta, eius immensam maiestatem posidens, & in alia,
æterna felicitate fruens: licet illud dictum Prophe-
tæ de auxilio Dei contra hostes intelligat Petrus de
Aragon

F Genes. cap. 1. G Aristot. lib. de mundo ad Alexan. Cæl Rodig lib. 24 lectio. antiqua c. 30 Lel Zãchus de duelo, lib. 1. c. 29 n. 3 Bobadi. in sua Polytica lib. 2. c. 21 num. 1. Merola in Republica originali, lib. 1. c 24. Hector Pincto en la Imagen dela vida christiana, 1. p dialag. 1 cap. 5. fol 12. pag. 2. M. Anton. Camos in microcosmia, 1 p. dialog. 2 & 3. Iabelius in procem. ad 10. lib ethico. pag. 4. Oña en las postrimerias del hombre, 1. p. c. 1. discur 5. Gulielm Benedict in ca. Rainuncius, verb. Adiectæ im puberi, num. 19. de testamen.

H Cassane in cathalo. gloriæ mundi, 2. p. considera. 1 Petrus Gregor. syntaxis artis mirabilis, lib. 6 ca. 1. pag. 70. & syntagma iuris vniuersi, lib. 7. c. 1. num 3. Brebiarium Romanum lectio 9. ad diem Ascensionis Domini. Cęlius Rodiginius lectio. antiqua. lib 1. c. 1. & 39. Dionisius Paulus Lopis de vera quatuor Patriarchalium sedium erectione, cap 11. nu. 25. cum duobus seqq. Raimundus Sebundius in tractatu de natura & conditionib. hominis, dialog. 1. per totũ.

I Ecclesiast. cap. 15. Genes. cap 4. Deuterono. capi. 30. c. Nabuchdonosor. cap. Vasis iræ, 23. quæst. 4. c. Qui Episcopus. 23. distinct. cap. fin. de pœniten. distinct. 2. Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 64. artic. 5. ad tertium.

K Contra Crescent. c 51.

L l in pecudum, 28. ff de vsuris, § in pecudum. Instit. de rerum diuisio. l. iustissime. 44. ff. de ædilitio edict. Casane. in cathalog. glorię mundi, 2. parte, consideratio. 2. Plinius lib. 7 naturalis historiæ, c. 1.

M Iabel. in epitome ethicen. Platonis tracta. 2. c. 4 Belarmi tom. 3 genera. controuers. 3. lib. 3. c. 16. vers. 4 p. 547. & in libello de ascensione mẽtis in Deum, gradu 1. Magister sentẽtiarum lib. 2. dist. 1. Ludouicus a Paramo de origine officij sanctę Inquisitionis, lib. 3. tit. de Summi Põti. potestate, quæst. 2. opinio. 3. n. 45 S. Antoninus in summa. p. 1. tit. 1. cap. 4. §. 2.

N Psalm. 4. D. Tho. 1 2. q. 79. art. 13. Azor. 1. p. instit. moral. lib. 3. ca. 29. pag. 158. post med. pluribus relatis Sayrus in claui regia, lib. 1. c. 2. à nu. 2. cum seq. & lib. 2. cap. 1. num. 4.

O In

Aragó, nó de lumine naturali, *o* quod synderesis appella-
10 tur, † quę omnem rectam rerum agendarum rationem
continet, siue generaliter pręscribat, siue specialiter mo
neat in hac, vel illa re, vel materia, hoc loco vel tem-
pore, est enim iudicium intellectus practici, & lux,
qua bona à malis discernimus, quæ in corde & men-
te hominis, veluti in quibusdã viuis tabulis ad imaginem
Dei creatis, diuina quadã prouidentia impressa extat; pro
uidit enim clemẽtissimus omniũ Pater, nihil in hoc mũdo
equè homini opus esse, quàm regulis, atq; principiis qui-
busdã, recte viuẽdi, ornari, & imbui, quæ pręter eum ne-
mo dare posset: Itaq; est lex, de qua sensit Apostolus *p* de
Gẽtibus loquens, *quod cum legem non haberent, naturaliter ea
quæ legis sunt faciunt.* Et Dominus per Hieremiam *q* dicẽs:
*Dabo legẽ meã in visceribus eorum, & in cordibus eorum scribã
eam.* Quã, vt inquit Cicero: *r* *Non didicimus, accepimus, le-
gimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus,
ad quam non docti sed facti, non instituti sed imbuti sumus.*
Vtcumque tamen sit, illud certum est, istud fuisse
initium, & exordium potestatis humanæ, cuius præcep-
11 ta Philosophi *s* morales tradunt in Ethica, † illius subie-
ctum constituentes, in operatione voluntaria hominis or
dinata in finem. Sed postquam vxorem habuit, ex eaque
filios suscepit, vnã fuisse domum constat; † ad cuius con-
12 stitutionẽ prima, & maximè necessaria est † cõiunctio vi-
13 ri & vxoris, *t* ex qua liberi procreentur: nã domus sine
nuptiis mãca est *v* cùm in viro & muliere ita plena perfe
ctio domus consistat, vt qui sine vxore est, quasi sine do-
14 mo sit, & ideo Deus *x* marẽ † & fœminã creauit, quia al-
ter alterius indigebat societate. Serui enim non sunt † a-
15 deò pro cõstitutione domus necessarij, cùm sufficiat ali-
quid loco serui habere, vt dicebat Aristot. *y* bouẽ paupe
ribus esse pro seruo, quę naturalis societas, in cõsuetudinẽ
quotidianã constituta domus est: Inde latini, *z* vxorem
16 ducere, quasi domũ ducere dixerũt; in qua vir, † quẽ pa-
trẽfamilias dicimus, imperat; fœmina verò, quam matrẽfa
17 milias appellamus, obtemperat, quia in † ea paterfami-
lias œconomicã habuit potestatem in vxorem, & filios,

O In 2. 2. D. Thomæ in explicatione 2. art q 57 nouissime Ioannes Lorinus in commentario ad illum versiculum, pag. 78. col. 2.

P Ad Roman. 2. Belarmi. tom. 3 controuers generali 3. lib 5 c. 2. pa. 590. vers sed est & aliud Soto de iust & iur. lib 2. q. 3 art 1.

Q c. 31 Nicol. Sera to 2. opusculor. theologicorũ de legib art. 30. ex D Ambro epis 71. ad Ireneum.

R In orat. pro Milone.

S Isabel. in proœm. ad decẽ lib Atticor. pa. 4 & 5. col. 1. & 2. Lugd. 1568.

T Idem Isabel. in Epitom lib. 1. polytic. tract. 1. c. 3. pag. 156. & in polyt. christiana, tract. 1. c. 4 pa. 321. erudite prosequitur Lud. Moli. tom. 1. de iust. tracta. 2. disp. 22.

V Ierocl in lib. nuptiarũ, Siman. de Republ. lib. 1. c. 1. n 6. & per tot.

X Genes. c 2.

Y 1. Politicor. c. 1.

Z Multis Plauti locis cõprobat Rosinus antiquit. Rom lib 5. cap. 37. pagina 230. &

despoticam verò in seruos: naturali illa ratione,qua tales
personas patrifamilias subditas esse oportet; *a* non enim
dum de domo dissero, intelligo domiciliũ,seu habitatio-
nem parietibus, & tectis constructam, cum, vt (inquit)
Vitruuius † homines ab initio sparsim vagarẽtur,&ha- 18
bitarent,sicut feræ in syluis,speluncis,& nemoribus,erra-
ticam agentes vitã, nullo inter se sermonis, aut iuris vin-
culo cohęrentes,sed frondes,&herbas pro cubilibus,spe-
luncas,&antra pro domibus habentes, iuxta illud Ho-
ratij: *c*

Syluestres homines sacer interpresq;deorum
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orphæus.

Quæ traditio,piè, † & religiosè,authoritate sacrę paginę
improbãda est; *d* sed intelligo domũ(licèt sit vox † analo 19
ga) *e* pro familia † sub vnius patrisfamilias protectione, 20
obediẽtia,ac potestate degente,quæ tamen à natura tri 21
buta potestas,cùm non sufficeret,quia illa per peccatum
infecta,inferior appetitus pars,aduersus superiorem ratio
nis,sæpè pugnat (iuxta illud Pauli *g* asserentis: *Sentio aliã*
legem in membris meis repugnantem legi mẽtis meæ.)Et aliquã-
do eam vincẽs,ac superans, Anthæusq; Herculem interi
mens, *h* non solum serui domino, sed & vxor viro,& fi-
lij parentibus, † contra rationem naturalem, eos dirigẽ
tem *i* ad obedientiam, inofficiosi,dissoni,ac inobedien- 22
tes existunt!Antiqui legumlatores Romani, politicæ vi-
tæPrincipes, † tantam in liberos parentibus potestatem
concesserunt,vt nõ expectato legum,aut iudicis auxilio, 23
ipsos occidere, & pro libito exhæredare liceret; quod
† lege Romuli his erat verbis conscriptum, *K* *Paren-* 24
tum

A Arist 3. Politico. Guilliel.Bud.in annota ad l.Ius ciuile,p.64. Camil.Borrel. de Regis Catholici præstant.c.65.n.11.& seq. Et facit illud Ecclesial. 33. n.25.

B lib.1.c.1.Cice.lib.1. de inuentio.in princi.& in oratio.pro Sextio. Siman de Repub.lib.1.c.3.n.3. 6. & seq per tot. Tapia de vera hominis nobilitate, lib.2. pag.187 col.2. vers.Vnde primi.Forcatulus per tex. ibi.qui legibus,&moribus reguntur,in l omnes populi,num.1.ff.de iust.&iur.iũcta l. ea tamen, ff. de legat. 3. Asinius in praxi iuditio. de modo procedendi in ciuilib. cap. 2. nume.2.

C in Arte poetica.

D Belarmi .de controuer. christia.fidei,tom.1.cõtrouers.generali,5.lib.3 ca 5 ad fin pag.1320. Lactant. lib.6.diuinat instiru. de vero cult.c 10.Ioan Mariana de Rege & Regis institut. lib.1.cap.1. Castane in chatalog. gloriæ mundi, parte 12. consideratio.72.

E Raudens de analogis, cap. 19 nume. 5. Corne. consil.169 num 8.& consil.198. nume. 3. volum.3. & consil. 41. nume. 5. 6. & 11.volum.4. Hieronymus Gabri. consil.98 nume 14. voluume. 1. Menoch.consil.329.n.29. Iabellus in æconomica christiana,tract.1.c.1. pa.718. Afflict decis 384. num.11 Grammar. 87.& Carabita super ritibus magnæ Curiæ, ritu 301. nume. 28. Guillielmus Benedictus in dicto cap.Rainuntius,verb Domum.

F l.pronunciatio, 195 §.familiæ,ff.de verbor.signif.l.pater &filius,17.ff.de testib.cum duabus sequentib. l.tutelæ, C.de excusa. tutor lib 10.& l fin de officio Præsidis.l.cum vnus, & ibi glos.verb. domum,ff.de alimentis & cibariis legatis. G Ad Roman. 7.

H Post Hieroglifi. Pierij Valer pag.568.vers.Herculis Antheum.

I l.veluti, ff de iust.& iur.Foler in praxi censuali. verb.Nicolaus, 2 num. 141. & eruditissimus Regens Mart.Monter tom 1 decis 32.nume.16.& duob.seqq B.Paul.ad Ephes.c 5.& 6. & ad Colocens.cap.3 & Epist. B. Petri 1.c.2. & 3.in princip.

K Petrus Herod. rerũ iudicatarũ,lib.6.tit.7.c.1.l.fin.C.de patria potest.Balduin. in commẽtariis ad leges Romu-

tum in liberos, omne ius esto, relegandi, vendendi, occidendi. Quam legem Regiam appellat Petrus Faber: *l* ac etiam lege † duodecim tabularum *m* habebāt in
25
eos vitæ, necisquè, terquè eosdem venundandi potestatem. Tamen, cum occidere filium, † hoc tan-
26
tum manu sua facere esset concessum, non mediocris, propter naturalem affectum erga liberos, in licentia erat prohibitio, & vix inuenietur, quisquam vocatus in ius, quod filium occidisset: quæ summa parentum potestas, licèt futuris seculis aliquatenus limitata, & restricta, necnon interpretatione molita fuerit, vt licet emendare, † & corrigere, ac moderate castigare pos-
27
sit; non tamen sæuire, nec atrociter in filium animaduerte re iura patiantur, *n* cum, vt inquit I.C. *o* † patria pote-
28
stas in pietate, non in atrocitate debeat consistere: nam si maiori animaduersione filius dignus sit, non à patre, sed à Iudice, cum causæ cognitione puniri debet; & ita intelligi debet noster I. C. *p* dum asserit, patrem non posse filium inauditum occidere, sed non adeò fuit parentum potestas restricta, vt eiusdem potestatis iure † non li-
29
cuerit filiā in adulterio, & rebus venereis domi suę deprehēsam occidere, *q* dummodo simul vtrumque ferro, & sua manu (si non patronum, neque patroni filium) occidat: filium etiam propter † nimiam paupertatem, &
30
ægestatem, victus quærendi causa vendere: *r* maxime si ille adhuc sanguinolentus sit, idest recenter natus. Sed ta-

 men

Romuli, l. 17. Ioan. Rosinus lib. 8. antiquita. Rom. ca. 5. l. 17. Carol. Sigon. de antiquo. iur. ciuium Rom. lib. 1 c. 10. in prin. facit l. in suis, in fine, ff. de liber. & posth. Stephan. Vinandus Pighius in analib. Magistratuum. & prouincia. Popul. Rom li. 1 pag 19. vers Legem, de patrum iure. P. Ioan. Azor 17 inter leges Regias enumerans, 1. p institu moralium, lib. 6. cap. 62. pagi. 608. & 610.

L Semestrium lib. 2. c. 24.

M Rosinus vbi proxime libro 8. c 6. 3 p. de iure priuato. pag. 116. G. Lugduni 1585. Alexand. ab Alexan. dierum genialium lib 6. cap. 10. versic. Insuper filios, vbi scholium Tiraquel. pagi. 886. Asinius in praxi iuditiorum, de modo procedendi in ciuilibus, cap. 2 nume 16. cum sequent. Vinandus Pighius vbi supra, lib. 3. pagi. 150. versic. Vendendi. pluribus exornans Ioannes Solorzano de parricidij crimine, lib. 2. cap. 7. l. fin. versi. Quis enim, C. de curatore furiosi.

N l. 3. & 4 C. de patria potestate, l. vnica, C. de emendatione propinquorum, l. 8 & 9. titu. 8. part. 6. Petrus Faber lib. 3 semestriū, c. 16. Menochi. de arbitrar. casu 364.

O in l. Diuus, ff. ad l. Pompeium, de parricid.

P l. 2. ff. ad l. Corneliam. de sicariis, Pinel. 2. par rubr. C. de bonis maternis, nu. 18. Cuiac. lib. 4. obserua. c. 12. & lib. 6. cap. 17. Solorzano de crimine parricid. lib. 2. c. 8.

Q l. patri, 20. ff ad l. Iul. de adulter. Pinel. 2. par. rubricæ, C. de bon. mater. num. 19. Couarru. 2. par. de sponsal. cap. 7. § 7. num. 3. Tiber. Decian. tract. crimina. tom. 2. lib. 9 cap. 15. a num. 14. Leonardus Lesius de iustit. & iur. lib. 2. c. 9. dubitat. 4. pag. 88.

R l. 2. C. de patrib. qui filios distraxerunt, Couarru. lib 3 variar. c. 14. nu 4 Pinel vbi proxime num. 20. Ascanius Clemens in tracta de patria potestate, ca. 6. effectu 1 per tot. Camil Borrel. in Regia Aragonū, §. 1. glo. 3 num. 249 & 250 Asinius in praxi in princ. tit. de instanciis, c. 2. a nume. 21. Molina tomo 1. de iusti. tracta. 2. disputatione 33. vers Sciendū est, pag. 243 & 244. *Petrus Roizius* decisione Lytuanica 3. nume. 249 & sequent. Bursat. consil. 16. nume. 63. in 1. Tiraquel. de retractu ligneager, §. 26. glos. 1. nume. 16. & 17. l. 8. & 9. titu. 17. part. 4. vbi Gregor. Lopez. Et facit glos. Obsides dedit, in cap. ex rescripto, de iureiuran. Cuiacius in interpretatione ad Iulium Paulum receptarum sententiarum, lib. 5. titu. 1. de liberali causa, in princip. Villadiego in Foro iuzgo, lib. 2. tit. 5 glos. l. 8. nume. 17. & lib. 5. titu. 4. glos. l. 13. Surd. de aliment. priuileg 23 Matta de iurisdict p. 4 centur. 1. casu 90. nume. 1. & 6. Azor. 3. p. instit. moral. lib. 8. ca. 6. p. 507. & 508. Lesius de iust & iur. lib. 2. c. 5. dubitat. 4. n. 17. p. 44.

meti quæcumque fuerit illa *s* sacra, & inęstimabilis patria potestas *t* solum † in orbe Romano obseruatam fuisse tradit Iustinianus.[u] Ex quo ibi aduertit Accursius [x] apud Gallos nunquam talem potestatem fuisse cognitam: quasi eorum Prouincia, sub orbe Romano non comprehenderetur, qui etiam Franci [y] appellati † à Frãcone, pro fugorum Troianorum Duce. Quę tamen † traditio ex verbis Iulij Cæsaris [z] dubia redditur, qui de Gallorum agens moribus inquit: In vxores, sicut in liberos, vitæ, necisquè, viros potestatem habere. Quibus verbis sententia Accursij non tam vera videtur, vt aliqui astruunt; quæ tamen inter se ita concordari [a] possunt, vt Accursius non de Gallis antiquis, de quibus Cæsar, sed de Frãcis, qui Pharamonem Ducem sequuti, melioribus auspiciis, Galliam exornarunt, anno à Christo nato 420. qui illam potestatem occidendi, Romanę imitatricem, sustulerunt, loquatur, qui à Romano iugo exempti, Gothis, contra Romanos, in auxilium essent pręfecti. Nos tamen, † qui à Celticis Gallis nomen, originem, ac mores aliquos fuisse mutuatos, credimus, vt & Celtiberi, & Regio nostra Aragonensis [b] Celtiberia, † ab antiquis scriptoribus appelletur, iuxta illud Lucani: [c]

31 32 33 34 35

Profugiq; à gente vetusta
Gallorum, Celtæ miscentes nomen Iberi.

Licet Raphael Volaterranus [d] eam partem, nunc Vizcayam nominari existimet, sibi repugnans, cum in illa Celtiberiæ regione enumeret Bilbilim patriam Martialis, Cæsaraugustam Regni Aragonum caput, necnõ Oscam: & paulò

S l. filiæ, 12. C. de collatio. l. si viua matre, versic. Sin vero, C de bon. mater. l. cũ in adoptiuis, versic. Cum enim, ibi, Nexu diuino, C. de adoption. l. penult ff. de officio Prætor. Pinel. vbi proxime num. 4. & Forcatulus in Necyomancia, dialog. 15 in principio, & in l nonnũquam, num. 3. de iustitia & iure.

T l filiusfamilias, 117 §. secundum vulgarem, ff. de legat 1. Pinel. in l 1. par. 1. numero 3. C. de bon. mater.

V In §. ius autem, Insti de patria potest. l. 3. ff. de his, qui sunt sui.

X In d §. ius autẽ, verb Romanorum Pinel. vbi supra num. 9. Carolus de Grassaliis 1. p. Regalium Franciæ; iure. 10 Guilielm Benedi. in cap. Raynutius, verb. Matrem insuper Cleram. numero 22. & verb Si absque liberis. de pupillari, nume. 38. & 39 Alciat. lib. 2. dispunctio. capit. 22 & consil 498. nume. 2. & 3. Conan in commenta. iur. ciuil. lib. 2. capit. 13 in fine. Renatus Chopinus de comm Gall. consuet. par. 2. in princip. num 2 versic. Patriam, pagi 38. nouissime Petr. Guilkemius in tract. de vsucap. & pręscriptio. p 3. c. 3 nume. 354. & pluribus sequẽtibus.

Y Rebuf verb. Francorum pag 3. in procemio concordatorum, & Conan. lib 2. comment. iur. ciuil. c. 9. num. 7. & Benedict. vbi proximo, & Vvelfangus Lazius de aliquot gentium migrationibus, lib. 3. pag 57. 69 & seq & P. Nicolauss Serarius tom. 1. opusculorum Theologicorum de gestis S. Kilia. in notatione 6. de Francorum nomine, pag. 328.

Z In comment. de bello Gallico, lib. 6. p. 129. Lugduni 1565. Pirrhus in consuetudines Aurel. tit. de feudis, cap 41. pag 23. colum. 2. versic. Et si dixeris. Decian. tom. 2. tract crimina lib 9. cap. 31 num 8. Duarenus in comment. ad titul de his, qui sunt sui. cap. vnico, versic. Ex his quę diximus. Forcatulus in neciomantia iuris, dialog. 15. nume. 3. & 4. Ioannes Igneus in repetitione l necessarios. §. non alias, 2 par. num. 276. ff. ad Silanianum Camillus Borrellus de Regis catholici præstantia, cap. 65 num 42. & seq Cassaneus in cõsuetud Burgundię, rubr 6 §. 3. glos. 1. versic. Licet. Petr. Gregorius syntagmat. iur. vniuers. lib 11. cap. 5. num. 4. Eginarius Baron tit. de patria potesta.

A Forcatulus dicto dialogo 15. num. 3. & 4.

B Appianus Alexandrinus de bellis Hispaniensibus in princip. versic. Illud tamen dicam, pag. 447. & 448. Didacus Perez de Mesa lib 2 de las grandeças de España. c. 159. p. 309. C Lib. 3.

D In Geographia lib. 2. colum 18. versic. Celtiberorum quoque. Petrus Crinit. in vita Martialis.

& paulò ante *e* Aragonũ Regnũ inter Celtiberos & Tarraconẽſescõſtitutũ, tradit, omnesq́; Numantiã (quæ hodie Soria dicitur, ac prope fines Regni Aragonum ſita eſt) inter Celtiberorum ciuitates enumerant: dubitant tamen
36 *f* Celtas fuiſſe Gallos, † ſed imò ex populis Hiſpaniæ, in Luſitania, inter Anã & Tagum fluuios Hiſpaniç, maiori ex parte excolentes, & Luſitanorum plerique, qui, ex vlteriori Tagi regione in coloniam Romani traduxere exiſtimant; ſed Rodericus Sancius *g* Hiſtoriæ Hiſpaniæ ſcriptor, inquit: Quod hoc
37 Regnum Aragonum † Celtiberorum gẽs bellicoſiſſima incoluit, quæ ſæpè Romanis, & exteris, non paruo terrori, atque excidio fuit. Cuius ſitum, gentiſque ferocitatem, nobilatem, ſoliq́ue fertilitatem, ac fluuiorum inæſtimabile vectigal, cæteraſque laudes non poſſemus breui oratione recenſere; maximè tamen religione, pietate, ac fide, cæteris omnibus Prouinciis præſtat, ex eaq́; oriundi quaſi cœli procliuitate, atque naturali propenſione, & affectione in religionẽ erga Deum, fidelitatem erga Reges, & pietatem erga parentes ducuntur, cùm in ea non leui coniectura ducamur, ad credendũ priuſ-
38 quam in qualibet alia orbis parte, † à primis eius incolis Arã Deo Agonio, qui rebus agẽdis prçerat, inter duo flumina, nunc Aragonia vocata, extruxiſſe, & erexiſſe: *i* mos
39 enim fuit † illis antiquis gentibus, quæ primò ad inhabitandam aliquam regionem acceſſerant, ſuperſtitioſè, ijs (quos numinum vice colebant), aras erigere, vbi victimç incenſæ arderent. Vnde, coniectura nobis eſt, no-
40 men Aragonum fluxiſſe † ab Ara, & Agonio, à quo Romani montem Quirinalem, vbi ſacrificia fiebant, Agonium; in quo prius Numam habitaſſe, ſcribit Solinus; &
41 nunc dicitur, Mons Cauallus, † à duabus ſtatuis marmoreis Alexandri Magni, Macedonum Regis: quas ex Alexandria Conſtantinus Imperator Romam tranſtulit, atque in medio Thermarũ à ſe in Quirinali extructarum collocauit: quarum altera Phydiæ, altera Praxitelis manu factç ſunt, vt titulus indicat. Collẽ Quirinalem Agonam, de qua Ouidius: K

Templa Deo faciunt, collis quoq́ dictus ab illo eſt.

Et Oratius: *l*

Cubat hic in colle Quirini.

Portam

E Col. 16. ad med. Diod. Sicul. lib. 6. antiq. Epi. Gerund. in Paralyp. lib. 1. capi. 10. & 13.
F Borrel de Regis Catholici præſtantia, cap. 68. nume. 55. & 56 de quib. etiã Ptolom. lib. 2. ca. 5. & Strabon. lib. 3.
G 1. par. cap. 13. in fine.
H Guiliel. Benedict. in dicto c. Raynuncius, verb. ſi abſque liberis. de pupillari, num 40. & 41. ibi: Celtiberi multum fideles ſemper exiſtimarunt nephas eſſe ſuo Principe in acie mo tuo ſuperuiuere. Michael Martinez del Villar in ſupremo Regio Cõſilio fiſci meritiſsimus Aduocatus in appẽd. de inata fidelitate Regni Aragonũ, diſſertiſsime & eruditiſsime proſequitur, & pluribus confirmat.
I Roſinus antiq. Roman. lib. 2. c. 19. pag. 84. F. Alexand. ab Alexand. dierum genial. lib. 4. c. 17. pa. 557 verſi. Ideo ſuccincti. & libro 6 cap. 8. pa. 880. verſic. Sed quia, & vtrobique ſcholium Tiraq. Polidor. Virgil. de inuentorib. rerum, lib. 6. cap. 7. in prin. Sebaſt. Couar. in theſauro de la lengua Caſtellana, dicion, Aragon. folio 82. colu. 1. B. Iſid. lib. 5. Ætimologiar. c. 4.
K 2. Faſtorum.
L lib. 2. Epiſtol. Roſinus vbi proxime lib. 4. c. 5. pagi. 140. B. C. Onuphrius Panuinius in Vrbe Roma pa de Collo Quirinali, pagi. 145.

Portam Collinam Agonensem, & sacrificia Agonia, diē nonum Ianuarij, quo sacrificium fiebat, Agonalem, vt inquit Ouidius: *m*

> *Quatuor adde dies, ductis ex ordine Nonis,*
> *Ianus, Agonali luce piandus erit.*

Et paulò post:

> *Pars, quia non veniant pecudes, sed aguntur, ab actu,*
> *Nomen Agonale credit habere diem.*

Ac denique hostiam, quam eo die Rex, pro rebus benè agēdis, offerebat, Agoniam appellabāt: *n* & Agones eos, qui percutiebant victimam ante immolationem. Quód, si veram religionem intueamur, ad verumq́ue Dei cultum oculos conuertamus, videbimus in nostra Aragonum Prouincia, † veræ re- 42
ligionis, & fidei, extitisse fundamentum, exordiumq́ue, & originem in Hispania; cùm in ea primi, & plures Beati Iacobi monitis, † & prædicatione fue- 43
rint christianam religionem professi, ac veri Dei fidem agnouerint: quorum sanctorum ad fidem conuersorum festum die xv. Maij celebratur, ac in toto Regno ex dispositione forali *o* collitur, & feriatus dies est constitutus: quod vltra Romanorum Pontificum, & Doctorum authoritates, quibus hæc confirmantur vnanimis est Ecclesiarum Hispaniç traditio. Atque ita (vt inquit beatus Ioannes Chrisostomus): *Si traditio est, nihil queras amplius*: Quia, vt inquit B. Ignatius, *p* omnis, qui aliquid dixerit, prçter illa quæ tradita sunt, tametsi fide dignus, tametsi ieiunet, tametsi virginitatem seruet, tametsi digna faciat, tametsi prophetet, lupus tibi appareat, in grege ouium corruptionem operans, et in Hymno beati Iacobi canit Ecclesia:

> *Tu cæca nox, atque impia,*
> *Nos cum teneret vanitas,*
> *Lucem salutis primitus,*
> *Oris Iberis impetras.*

Cûm Hispania dicta fuerit *q* Iberia † ab Ibero flu- 44
mine, vel ab Iberia ciuitate, ad Iberi fluminis ripam sitam, qualis est nostra CAESARAVGVSTA, in qua Deipara Virgo, adhuc viuens apparuit † & 45
sui Imaginem Angelorum ministerio supra columnam marmoream deduci iussit, vt ibidem Apostolicis manibus, Ara in eius honorem erigeretur; quam hodie nos, & exteri summa cum veneratione collimus,

M 1. Fastorum. Vvolephangus Lazius lib. 10. commen. Reip. Rom. capit. 11 pag. 855 in fine, & 856. in princip. lib. 1. pagin. 47. versic. Verū.

N Vvolephangus Lazius lib. 12. in commē. Reipub Romanæ, c. 1. in fin. p 890

O Foro vnico, titu de feriis Tirasonç, anni 1592. cui adde c. irreligiosa. de consecratione, distinct. 3. Bald. consil. 166. nume. 2. volu. 5. Maranta in Speculo. 4 p §. validum, aut inualidum, num. 91. Decius in l. milites, num. 18. C. de testam. milit B Anton. in summa sacrç Theolog p 2 tit. 9 c 7. in princip. & in § festa autē. Alderan. Mascar. de genera. statuto, interpretati. conclus 3. n 255.

P In Epistol ad Hieronē Diaconum

Q Camillus Borrel. vbi proxime, c. 68. n. 48. & 53

mus,

mus; r cuius ædificationem singulis annis à Cæsarau-
gustana ciuitate, die xij. mensis Octobris solemniter
celebratur, ac voto conciliariter emisso, sicut cęteri
dies festiui ab eiusdem ciuitatis incolis obseruatur,
46 & ideo hanc ciuitatem Beata Virgo † à Sarracenis,
Christianę fidei hostibus, defendens, eosq; Angelo-
rum ministerio occidens, ab eminenti ruina, & peri-
culo liberauit; ſ In cuius miraculi, & auxilij memo-
riam eo loco Templum eidem Virgini dicatũ, quod
Portillo dicitur, constructum fuit. In hac Prouincia
47 vera Christi Fides nunquam † labefactata legitur.
48 t Sed officium sanctæ Inquisitionis, † quod pro eius
sinceritate conseruanda fuit introductum, priusquã
in qualibet alia Hispanię regione, claruit. In qua etiã
49 Prouincia Deus optimus maximus mysterium † fi-
dei pluribus miraculis confirmauit, v vt illo Sanctis-
simo Corporalium Darocę miraculo, quo motus Vr
banus Quartus festum Corporis Christi instituisse
fertur: Aliudque in monasterio S. Mariæ de Piedra,
Cisterciensis Ordinis, ab antiquis temporibus vene-
ratur, & in loco de Agua Viua, vbi perpetuum, &
continuatum adest miraculum, cum per spatium
centum

R Doctor Iacobus de Prades in historia de la adoració y vso delas santas Imagenes, lib. 2. c. 5. § 1. & lib. 3. c. 9. § 1. Eruditissimus Petrus Cenedo in suis Collectan. 1. p. collectan 43. a nu. 1 cum seq. Alphonsus Mendoça, in quęstio. quolibet, q 5. scholastica fol. 429 Lope Madera, de las excelēcias de España, cap. 6. pag 36. col. 2. Gaspar Ortigas, meritissimus olim Regius Consiliarius in patrocinio pro nostro Cæsaraugustano Gymnasio, 3. p. n. 103. Hieron. de Blancas, in Comenc. rerum Arago. pag. 143. P. Petrus Tyraeus de varijs prodigiosis apparitionibus, lib. 1. c. 11 nu. 206. pag. 29. Doctor Bartholomeus Laurētius, dignissimus Canonicus Ecclesiæ B. Marię del Pilar, qui anno 1591. de illius Ecclesiæ fundatione, ac de aduētu S. Iacobi in Hispaniam, prædicatione, translatione, miraculis, & discipulis, auctorum indicem edidit. Petrus Ludouicus Martinez ingenio ac dicendi facundia vir præstans, in Responso pro don Garcia de Funes & Villalpando, super Varonia de Quinto, a nu. 689. ad num. 695. Didacus Perez de Messa de las grandezas de España, lib 2. c. 161. Thomas Bozius de signis Ecclesiæ, tom. 1. lib. 9. signo. 36. c 9 pag. 707. vers. Audi an ista sit, Don Iuan Velasco in Responsione ad Baronium. Petrus Anton Beuter in Chronicon Hispan. lib. 1 cap. 22. & 23. Hieron. Zurita in Annalibus, lib. 1. c. 44. p. 1. Vaseus año 37. histor. & Ambros. Morales in Chronica generali Hispan. lib. 9. cap. 7. fol. 229. in princ. Pineda in Monarchia 2 par. lib. 10. cap. 25 § 4. Mariana de rebus Hispan. lib. 4. cap. 3. Iacobus Valdes de dignitate Regum Hispanię, cap. 6. num 20. Augustinus Morlanes collega noster, & eruditionis & prudentię paternæ hęres in allegationibus pro Ecclesia B. Mariæ del Pilar, contra Cathedrales Ecclesias. num. 393. Doctor Michael Martinez à Villar, post motiua ad sententiam ab eo in fauorem Ecclesię B. Mariæ del Pilar, dum esset Curię Iustitiæ Aragonum Locumtenens latam in sua interpretatione trium Epigramatum cum multorum auctorum enarratione, vers. vltimum esto, pag. 83. & seq. Franciscus de Padilla in historia Ecclesiastica Hispanię, 1. par. centur. 1. cap. 8 à quo vsque ad cap. 14. de aduentu D. Iacobi in Hispaniam, late & eleganter, de quo re Maurus Castella nouissime integram historiam scripsit.

S P Mariana lib. 11. suæ historiæ, cap. 24 & 25 Zurita lib. 1. annal c. 60. Iacobus Valdes de dignitate Regum Hispan. c. 16. nu 6. Hiero. Blancas in comment. rerum Aragonens. pag. 142. & seq.

T Lodouicus à Paramo in suo eleganti & nimis elaborato, tract. de origine officij sanctę Inquisitionis, lib. 2. cap 8. num 1.

V Valdes vbi supr num 8. Beuter lib. 2. cap. 42 Zurita lib. 3 annalium, cap 37. Marineus Siculus de laudibus Hispaniæ, lib 5. tit. de sacris ędibus, Mariana de rebus Hispaniæ, lib. 3. c. 1. ad fin. pag. 614. Didacus Perez de Messa lib 2. de las grandezas de España, cap. 166. Bozius de signis Ecclesiæ, to. 2. lib. 14. cap. 7. vers. septimum exemplum, pag. 78. in magnis, Andræas Scotus in Bibliotheca Hispaniæ tom. 2. cap. 8. pag. 104 vers. Daroca.

centum & quinquaginta annorum, ſpecies Sacramẽti incorruptę ſeruentur, potentia eius, qui eas à voracitate ignis, Eccleſia combuſta, ſeruauit, necnon etiã in oppido de Aniñon Communitatis Calataiubij. Atque ita in hac Prouincia pro fidei defenſione in-
numerabiles viri, † mulieres, & infantes martyrium 50
paſſi ſunt, *x* & ex ea oriundi Martyres Laurentius, &
† Vincentius, *y* conſtantiſſimè pro eadem fide tor- 51
menta, alter Romæ, alter Valentiæ pertuleruntꝫ In quorũ primi honorem, omnium, quæ in orbe ſunt, à
Catholico, & potentiſſimo Philippo Rege † noſtro 52
z ornatiſſimum Templum, ac ditiſſimum Cœnobiũ Fratruum S. Hieronymi fuit conſtructum, quod octa uum mundi mirabile meretur haberi, de quo inquit Poeta Valentinus. *a*

O tu qui palles hac viſa mole viator
Ingredere vlterius, pluſq; ſtupebis opus
Extra non cernes templum, ſed verius Vrbem,
Intus non Vrbem, ſed, vero nomine cælum.

Sed.

Quis hanc ſacrauit inclyto Deo domum?
Philippus ille, cuius eſt negotium
Deus, boniq; cura, Regnum, vterq; ſol.

Secundus vero in ditiſsimis, ac ornatiſſimis templis, *b* non ſolum à noſtris, & Valentinis, ſed à Luſitanis, & Hiſpalenſibus, ac Pariſienſibus ſumma cum deuotione colitur, atque veneratur. Cuius ſola Stola noſtram Cæſarauguſtam ab obſidione Francorum qua præmebatur liberatam miraculoſe legitur. Nec
non etiam † Orentius & Paciencia, & alter Orentius 53
Archiepiſcopus Auxenſis miraculoſe apud Gallos electus, illuſtriſſimi ac inuictiſſimi Laurentij parentes, & frater; quorum ſancta Oſſa apud Oſcam eorũ patriam feliciſsimam ſumma in veneratione retinen-
tur, non obliuioni tradendus ſanctus Braulius *c* † ad 54
Epiſcopatum Cęſarauguſtanum miraculoſe electus, qui licet ab aliquibus B. Leandri, Fulgentij, & Iſidori frater iudicetur tamen verius eſt, non eorum fratrem

x Mariana vbi proxime lib. 4. c. 12. pag. 161. Aurel. Prudentius in Peryſtephanon Hymno. 4. de decẽ & octo Martyribus Cæſaraug. Petr. Cenedo d. collect. 43. num. 5. & 7. vbi plures congerit, Gaſpar Ortigas Regię Audiẽtiæ conſiliarius dignisſimus in patrocinio Gymnaſij Cæſarauguſtani. 3. p. num. 11. Camillus Borrellus de Regis Catholici præſtantia. cap. 70. nu. 9. & ſeq. Ambroſ. de Moral. in ſua hiſtoria. lib. 10. c. 5 cum tribus ſeq. à pa. 517. cum ſeq. Andr. Scotus in Hiſpan. Bibliotheca Francafurti 1608. tom 1. c. 5. verſ. Cæſarauguſta, p. 103 Padilla in hiſtoria Eccleſiaſtica Hiſpan. 1. par. centuria 4. cap. 5. & duobus ſeq. Hieron. Zurita 1. par. annal cap 44 pag. 43. vbi etiam de Stola B. Vincentij.

Y Iacobus Valdes de dignitate Regum Hiſpan. cap. 7. n. 56 & ſeq. Ambr. Moral. lib. 9. Chronicæ generalis Hiſpan. cap 46. fol. 319. Bibliotheca Hiſpan. pag. 106. verſ. Oſca. Padilla 1. p. hiſtor. cent 4 cap. 9. & duobus ſeq.

Z Quod eleganter deſcribit Ioan. Mariana de Rege & Regis inſt lib. 3. cap. 5. pag. 240. verſ. quã laudẽ, cum 9. paginis ſeq. Valançuela in defenſione monitorij, aduerſus Ducem & Senatum Venetorum, 1. par. num. 12.

A Inter opera Iacobi Falcon, lib. 1. Epigram 8. 9. 10. 14 & 15.

B Ambroſius Moral. lib. 10. ſuorum annalium, capit. 8.

C Roderic. Archiepiſco. Toletan. lib 2. hiſtorię, cap. 15. Marineus Siculus de reb Hiſpan lib 5. c. 21 Mariana lib 6. cap 6. Borrellus de Regis Catholici

trē,ſed valde amicū fuiſſe,ac cū eis aliquib' Cōciliis Toletanis interfuiſſe *d* &fratrē Ioānis eius inEpiſcopatu prędeceſſoris extitiſſe, & S. Valerius, *e* qui primoCæſarauguſta.Cōcilio interfuit,Era 418.anno Dońi 380.cui' Archidiaconus fuit S.Vincētius,quorū meminit Prudentius *f* his verbis:

Inde,Vincenti,tua palma nata eſt,
Clerus hinc tantum peperit triumphum,
Hinc Sacerdotum domus inſulata,
Valeriorum.

Quodſi ad huiusProuinciæ Reges orationē cōuertamus,inueniemus,eos ſemper Apoſtolicę authoritatis, & patrimonij defenſores, ac protectores extitiſſe,ac fidem Chriſti,ſuamq;monarchiā, & regni limites cū infideliū ruina,atq;pernicie,latè extēdiſſe:qua ratione,eis Innocētius III. *g* con
55 ceſsit † quòd eſſent Anteſignani Eccleſię,in eoq; illos omnibus aliis chriſtianis Regibus prętulit,& quòd vexilla eius portent cum inſigniis regni
56 Aragonū: & quòd omnes Bullæ,† & diplomata gratię,quę Romę expedirētur in Cancellaria Apoſtolica,fila rubea,ac palida,ſeu crocea(quę ſcutorū Aragonię colores ſunt)pēdentia haberēt,vt hodie eſt in vſu.Sed in-
57 ter omnes,duo ſtatim nobis ſeſe offerūt Reges, *h* Iacobus ſcilicet,† quiValentiā à manib' Sarracenorū eripuit,Baleares inſulas ſubegit,acOrdinē S.
58 Marię deMercede pro redēptione † captiuorū,necnō OrdinēMōteſię,Gregorio IX.approbāte inſtituit,ac plura alia tātoPrincipe digna,àBernardoMiedes *i* Epiſc.Albarracinēſi elegāter relata,geſsit.EtFerdinan
59 dus *k* Ioānis Secūdi Regis Aragonū filius,† ac alterius Ioānis,Caſtellę Regis,exIſabella filia gener,nulli maiorū ſuorū fęlicitate,ac potētia ſecūdus,vt qui limites Imperij,glorięq;Hiſpanię propagauerit,ſuis armis,ac virtute ſectā,& potētiā Sarracenorū debilitauit,eorūq;reliquias ſua virtute, ac robore deleuit, & Hiſpania expulit,Granatę regnū eis adimēs,quod ſeptingētos annos circiter tenuerāt. Vnde ex hac virtute, & gloria,quę omnes quorūuis glorias ſuperat, ab Alexādro Pōtifice,ac Patribus, Rex Catholicus fuit appellatus, & omnium conſenſu lauream inter Principes chriſtianos meritis , & authoritate maiorum
60 retulit,Catholiciq;nomen † (licet ante eum quāplures

præſtācia,c.83.n.4. & 5. per tot. Ambro.de Mora. enſu choro.general,li.12 c.21.p 124 & 129.verſ. S.Braulio.Padi. vbi ſupra centu.7.c.28. 2.p.

D Garc.Loaiſa in collec. Concilior.Hiſpan. in decre.Gūdemari, p 275. in verſ.Interfuit etiā.&in 4 Conci.Tolet.p.375.verſ. Braulio Cæſarauguſta. & p.772.verſ.Braulio frater Ioannis.

E Anto.Auguſt. in Epiſt. adHiero.Blanc.in fin.eius cōmenta rerū Aragonēſ. Garc.Loai in colle.Cōci. Hiſpa adCōcil.Cęſaraug. p.34.verſi.Valerio. Padi. d.cētu.4.c.8. Et Era in quo diſtinguatur á cōputatione anni,Couar.lib.1. variar.c.12.n.3.

F In Peri Stepha. hym.4 late & elegāter D.Martin. Carri.Abb. Mōtis Aragonū pietate & eruditione inſignis in ſua hiſt.B.Valer.c.1.& 2.per tot.Cuius tanta eſt modeſtia,vt ab amiciſsimo,qui eius ſummā virtutē nouit,&in multis expertus fuit laudari nō patiatur.

G Vald.vbi ſup.c.20.n 27. H Caſa in catha.glo.mun.9.p.conſid 9 Borrel.vbi ſup.c.97.n.32. & 53.cū ſequen.Rapha.Volaterran in anthropolo. cap. Ordines militares.p.637. D.M Marti. à Villar in append.de innata fidelitate Regni Aragonū. I In ſua de eo Rege hiſtor. & P.Franciſ.Diago in annalib Regni Valēciæ lib.7. k Borrel.vbi ſup.c.41.& 42.per tot.&n.33.Marti.delVill.vbi ſup.

res alij Hiſpaniæ Reges eo titulo potiti fuerint) validius in illo firmatum fuit, [l] vt canit Petrus Crinitus: [m]

Per te ſurgit gens Aragonia.
Tu ſolus aucta per numeros ſuos
Virtute, Princeps inſuperas plagas,
Aſcenſum facile paras.

Ac cuius auſpiciis nautæ nouũ ingreſsi pelagus, periȩcos luſtrauere, ac ignotas orbis inſulas, terras, & gẽtes, Hiſpanorũ ditioni adiecerũt, Luſitaniæ Regẽ, de finibus tumultuantem, breuiter armis cõpreſsit, ac in vniuerſa Hiſpania mores populis, otiaq; ferro dedit; à quo Carolus Quintus eius nepos, prudentiſsima regnandi prȩcepta, & ſaluberrima regendi Prouincias conſilia accepit: quæ ipſe perpetua traditione in Philippum eius filium transfundit; qui pater narum traditionum memor, atque zelator, illa quȩ à patre regnandi documenta acceperat, moribundus, gemens, & cum lachrimis eius filio Philippo D. noſtro, nunc fœliciter regnanti, ſeruare mãdauit, [n] cæterisque Regibus Prouinciarum Hiſpaniæ ſenſim deficientibus, ſoli Reges Aragonum manſere, [o] qui cæteris Regnis imperarunt. Nam:

Betica mittit equos; tauros Xarama ſuperbos;
Illuſtres Caſtella Duces, Aragonia Reges.

Vnde miror, Thomã Bozium [p] dixiſſe, Aragoniã proprio Rege orbatã, maximamq; priſcȩ poteſtatis iacturam fecisse, ac potius lãguere, quã caput ſuũ, vt olim attollere videatur, cùm à Ramiro Primo, vſq; ad noſtrũ Regẽ Philippũ, [q] viginti & tres Reges Aragonũ enumerẽtur, qui sẽper authoritatẽ Sedis Apoſtolicȩ venerãtur, ac Eccleſiȩ libertatẽ augere, & cõſeruare nitũtur. Et quod magis mirandũ eſt, virũ piũ, & doctũ [r] temerarie occulti iudicij diuini cauſam inueſtigãtem, dixiſſe eam eſſe, quod in Aragonia cauſæ eccleſiaſticȩ ad tribunalia iudicũ ſeculariũ trahãtur. De cuius rei iuſtificatione, & veritate infra agemus; imò ſi quod dictus Bozius refert, eſſet verum, magis hoc eueniſſet, quod & regum, & regnorum, ſicut & omnium rerum viciſitudo, & commune fatum eſt; & vbi ad ſummũ res, ſiue natura, ſiue induſtria

L Raphael Volaterranus in geographia lib. 2. colu. 34. & 35. Camillus Borrellus de Regis Catholici præſtantia, ca. 41. num. 11. & ſeq & cap. 42 à nume. 35. vſque ad 40 Valdes de dignitate Regum Hiſp cap. 13. nu. 19. 21 & ſeq. Maria. de reb. Hiſpan. lib. 7. c. 4. in prin. pag. 315. Lopez Madera de las excelencias de Eſpaña, cap 12. fo. 82. col. 2 plures referens Valençuela in defenſione monitorij aduerſus Ducẽ & Rempublicam Venetorũ, 7. p. n 106. Ludouicus a Paramo de origine offitij S. Inquiſitio. lib. 3 tit. de Summi Pont. poteſt. q. 1. opinio. 3. n. 223.

M Lib. 2. poematum.

N Iulius Anton. Brancalaſſus in Epiſt prooemiali ad Principes Sabaudios, §. 9. n. 12. & trib. ſeqq.

O Vvolphangus Lazius de aliquot gentium tranſmigratione, lib. 10. de Gothis, pag. 728. verſic. Poſt ea tempora, in fine.

P In ſuo tracta de iure ſtatus libertatis eccleſiaſticæ, lib 6. c. 13. pag. 674 verſi. Poſt irruptiones. & verſ. Secundo in Regno Aragoniæ.

Q Idem Boz. de ſignis Eccleſ. lib. 20. c. 8. ſig. 89. pagi. 346. verſ. In Aragonia.

R Boz. vbi proxime.

dustria perduxit, exinde præcipiti lapsu ruat, *s* cum lex æterna omni huic mundo, & seculi rebus, à principio dicta sit, vt nihil stabile, aut firmum in eo sit, sed omnia, aut pereãt, aut certe mutẽtur; nam vt inquit Iacob. Falc.*

Habent quoque magna senectam.
Et venit elapso tempore summa dies
Tarracone ex magna, vix paruula Tarraco restat,
Et nihil è prisca mole Saguntus habet,
Æmula Cartago Romæ, Roma Æmula cæli,
Si quæras vbi sunt, hæc iacet, illa perit.

Et hoc nõ vi astrorũ, vt aliqui volũt, sed quia Deus omnis iustitię autor, vt cõstituere Imperia, ita & mutare maxime ob peccata solet, *t* qui quando mutare statũ Reipublicæ statuit, mutat prius intellectũ regẽtiũ. Sed ad institutũ redeũtes (à quo paulò diuertisse nemo, qui amorem dulcissimæ patriæ *u* contẽpletur, mirabitur, quod more nostri I.C. *x* aliqua, quæ in mẽtem occurrerunt, in laudem meę patriæ, breui oratione retulerim; nam licet secundum Ouid. *y Omne solum forti patria sit*. Et vt inquit Seneca, *z Patria omnium vna sit*: tamen Aragonensibus † semper cæte-
62 ris nationibus charior habetur. Et:

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.

Quæ ideo longius me traxit, quam putaram). Dicendũ est, quod ad Gallorũ exemplũ, in nostra Prouincia, antiquissimis moribus obseruatũ, ac receptũ fuit, parẽtes in liberos nõ habere † patriã potestatẽ, *a* sal-
63 tim (vt aliqui volũt) quatenus filiis talis potestas erat odiosa *b* cũ illi, natura ipsa, patrię, parentibusq; nimis sint offitiosi, & obediẽtes: quodsi ingrati existãt, poterũt eos parẽtes, † causa nõ adiecta suorũ bonorũ suc-
64 cessione priuare, *c* dũmodo nõ prætereãt, sed eis aliquid loco legitimæ relinquãt, quod ad minimã quinque solidorũ Iacensiũ quantitatẽ praxis reduxit, & inueterata Regni cõsuetudo est interpretata: tũcque paupertas erit filio inobedientię, & ingratitudinis pœna, cęterisq; exẽplum. Sed tamẽ licèt in hoc Reg-
65 no cessent iuris effectus, † ex patria potestate, resul-

 tantes,

S Lipsius de constãtia libro 1. cap 16. & Valdes vbi supra cap. 12. num. 9. & Psalm. 101. ibi: Et omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur.

* Epigram. 76. ad Albanellum.

T Daniel. cap. 4, versi. 14. & Sapient. 6. versic. 1. & duob. seqq.

V l. qui habebat, vbi glos. ff. de legat. 3. cum aliis traditis á Tiraquel. in l. 7. connubiali. nu. 66. Casan in cathalog. gloriæ mundi, p. 12. consideratione 17. versi. Sed quæ istarũ. Quintilian Mãdos. in regu. Cancellariæ, 5. de reseruatione, quæst. 4. nume. 5. Flaminius Parisius, de resignatione beneficiorum. lib. 5 q. 3. n. 147.

X In l. 1, in princip. ff. de censibus.

Y lib. 1. Fastor. & 1. de ponto eleg. 4: Ioan. Lorinus in cõment. in Acta Apost. cap. 7. versic. 3. pa. 300. & 301.

Z De remediis fortuitorum. c. 9.

A Obseruan. fin. tit. ne pater, vel mater. Moli. in Repert. fororũ. verb. Pater; vers. Pater non habet filios. vbi Por. num. 2.13. & seq.

B argumen. l. cũ duę. ibi. duplicẽ in eo causam, ff. de captiuis.

C Foro vnico de testam. Ciuium, Monter. decis. 33 n 7. Moli. in Repor. verb. Testamentũ, in scholis ad illũ forũ super illis verbis (vnũ ex filiis) & ibi Port. á n. 44. cum seq.

tantes, à nostrisque Doctoribus [d] variis in locis cu-
mulati, non tamen cessat potestas corrigendi filios,
æconomica coerctione † eos modicè castigando; vt, 66
si opus fuerit, possit eos pater includere, & incarcera
re, absq; metu pœnæ priuati carceris, eosq;, quous-
que resipuerint, & signa mores emendandi, & parēti
bus obediēdi præstiterint, in cōpedibus & vinculis
detinere, [e] quod non competit iure patriç potestatis,
quo non valerent à matre, nec, etiāsi emancipati fue-
rint, à patre corrigi, & coerceri? [f] sed iure domesticç,
& æconomicæ potestatis, quæ politicç † administra- 67
tionis ciuitatis, vel Regni verum extitit exēplar, ita
vt aliqui dixerint, Regnum, seu ciuitatē nihil aliud
esse, nisi quandā magnā familiam; [g] & è cōtrario mag
nam familiam, paruam ciuitatem, & patremfami-
lias, æconomicum magistratum appellāt, & in ea æco
nomicam monarchiam adesse dicunt; [h] cùm fami-
liæ Rerumpublicarum fuerint seminaria, & imperium
familiare omniū primum: in qua, ratione disciplinæ,
& propter mores corrigendos, extēditur hæc pote-
stas ad emācipatos, quos sacris domesticis nō fuisse li
beratos ex sententia Tulij tradit Conanus, [i] cum e-
mancipatione iura filiationis non sint sublata, † sed 68
abdicatione, quæ vltimum, summumque supplicium
filiorum erat: vltra quod progredi non poterat, quia
per eam familia excludebantur, & coram Prætore
parētes, eum esse filium, negabāt: quæ in nostro Reg
no † ab antiquis desafiliatio vocabatur; [k] nihilq; aliud
erat, quā quędā odiosa emācipatio, quæ in vsu erat, 69
antequam Foro Regni tam libera, & lata parenti
bus exhæredandi filios facultas adesset. Quæ po-
testas

D Pinel. vbi sup & in l. 1 par. 1. num 3. C. de bon. matern. Vaconius lib. 1. declaratio. 8. & lib. 3. declaratio. 50. num. 2. Ludouic Moli. de iust. 1. p. tracta. 2. disput. 227. & 228 Didac. Spino in Specul testa. 4 p. glos. rubricæ, Corras. in repetit. l. qui liberos, á nume 13. cum seq. ff. de ritu nupt. Duaren. in comment. ad titul. de his qui sunt sui, c. vnico, versic Effectus patriæ potestatis. Ascanius Clemens in tract. de patria potestate, cap. 6. 17. effectus, late referens tom 8. par. 2. folio 104. in nouissima editione Sebastianus Monticulus in tracta de patria potestate, in §. ius autem potestatis, 33. effectus referens, fol. 133. Ioannes Azor institut. moral. 2. p. lib. 2. cap. 19. versic. Sexto quçritur. col. 181.

E Lucas de Pena in l. 1. fol. 318. colu. 3. C. de cohorta. lib. 12. Abbas in cap. cum contingat, nume. 20. de for. competen. vbi Anton. de Butr. & alij. glos. Cinus, & Salicet. in l. 1. C. de priuat. carceribus. Anibal Troysius in ritibus magnæ Curiæ, ritu 56. nume. 4. post Bartol. in l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adulter. Thomas Cerdan de Tallada en su visita de carcel, c. 4. num. 16.

F l. 3. §. 1. ibi, Castigare iure patriæ potestatis. C. de pat. pot. Pine. 2. p rubr. C. de bon. mate. nume. 30. & 31. quicquid Bald. dixerit in l. pen C. de obl. patro.

G Boba. in suæ Polyt. proœ. n. 9. & lib. 1. c. 1. n. 29. Guil. Barcla. lib. 3. de regno, c. 4. p. 130.

H Ex Aristo Bald. in consil. 52. in fin lib. 4. Tiraq. in præfatione vtriusque retractatus, num. 27. Cuiacius in comment. ad l. in suis, fol. 223. ff de liber. & posthum. Volaterran. in philologia, lib. 36. colum. 1089. versic. Ex horum similitudine.

I lib. 2. cap. 13. n. 5. p. 195. B. & facit text. in §. minus, Instit. de hęred. quæ ab intesta Socin. in l. sicut, num. 7. C. de in ius vocando. l. abdicatio, C. de patria potestate.

K Foro 3. ibi, Potest desafiliare filium suum titu. de exhæredatione filiorum, Molina in Reportorio, verb. Pater, versic. Pater, an, & quando. obserbantia 1. ibi, Nisi cum desafiliauerit titu. ne pater, vel mater.

70 testas etiam † matri in filios est concessa, vt cõstat ex responso Imperatorum, Valeriani, &Gallieni, *l* quòd licet sub titulo de patria potestate fuerit collocatũ, tamen ex eius inscriptione apparet, de matre loqui, quam certum est,non habuisse in filios patriam potestatem; *m* cui si debitam exhibere reuerentiã renuerint, nec domestica matris potestas ad hoc sufficiat, Pręses prouincię erit adeũdus,qui eos coget,vt debitum matri obsequium pręstẽt,*n* vt dicebat Dominus: *o Si genuerit homo filium contumacem,& proteruum,qui non audiat patris,aut matris Imperium,& coercitus obedire contempserit;apprehendent eum,& ducent ad Seniores ciuitatis illius,& ad portam iudicij,dicentq́ ad eos: Filius noster iste proteruus,& contumax est, monita nostra audire contemnit;commessationibus vacat,& luxuriæ,atque conuiuiis; lapidibus eum obruet populus ciuitatis,& morietur,vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israel audiens, pertimescat*. Ex qua ratione obser.*p* nostri Regni † tenetur mater ad mulctam pecuniariam(quam
71 caloniam dicimus) pro delictis suorum filiorum, quia in culpa esse videtur, & ei imputari potest; quare filios, quos in domo habet, non correxerit æconomica potestate, & domestica coërctione, *q* quæ erga omnes domesticos patri, & matrifamilias indistincte conceditur.Et vt inquit D.August.*r* cuique gẽti apta, & accõmodata est;non solum Episcopo,regenti plebem suam, sed etiam pauperi, regenti domũ suam; diuiti, regenti familiam suam; patri,regenti prolem suam; marito,regenti coniugem suam; iudici,regenti Prouinciam suam; Regi,regenti gen-
72 tẽ suã:ac denique omnes, † qui alicui aliqua ratione obsequiũ, & reuerentiã præstare tenẽtur,possũt hac coerctione æconomica corrigi,vt quos ad vitæ decora domesticę laudis axẽpla nõ prouocãt,saltim correctionis

L In l.congruentius. iũcta l.si filius, C.de patria potesta.
M l.nulla fœmina, ff. de suis & legitim.
N Tex.in Authentico.de nuptiis,§.adscripticio,colu.4.ibi , per se castigare plagis mediocribus,l.fin. ibi, moderata corrigere castigatione, C.de agric. & censit lib.11 .l.serui & filij,in princ,ff.de furtis. l.Prætor,§.Præterea, l.nõ solum,§.leuis enim correctio,ff.de iniuriis. Forcatulus in comment. l. vt vim,n,7.ff.de iust. & iur. & notant omnes in titu. C.de emendatione seruorum,& in tit. C.de emendatione propinquorum.
O Deuteronom cap. 21. in fin. Ioseph. de antiquita. Iudai. lib. 4. capi. 8.
P Obserua.1.titu. ne pater, vel mater, Ancharr.& Anan per text.ibi in c.2. de delict.pueror. Couar. lib. 2.variar. resolut. c. 8. num.7 versic. Hinc apparet,Ias.in l.de quibus. nume.59.ff.de legib.& in l. lex Cornelia,n.6.vbi Alexa.num.8.ff.de vulgar.Casane.in consuetud.Burgũ. rub 4.§.1.glos.fin. nu. 2. fol.151.Peral in l.legatorum,num.4. ff.de legat. 2. Belluga in Speculo Principum,rubr. 27. §. milites.nu.45 .Gomez Amescua de potestate in se ipsum,lib.1.c.14. num.26. Eugenius consil.45.&46. & 68 Marsil.in l. infans, num.5.ff.ad legem Corneliam.de sicariis, Portoles ad Molin. verb.Pater. nume.23. & duob. seqq. Lodolphus Schrader.tractatu feudal. 2.par.9.partis principal. sectione 1. num.8. Alderanus Mascardus de generali statutorum interpretatione,conclus.4.num.91.&seq.Guilielm.Benedict.in cap.Rainutius,verb.In eodem testamento relinquens,el 1.nume.217.&in 2.nume.33. & 34. de testam.

Q Socin.in l.cum filiusfamilias.num. 8.ff. de verbor.obligat. Beroius quæst. 39. num.4.Farinac. de inditiis,quæst.51.num.46.ad fin.
R Glo.in cap.duo,23.quæst.4.

ctionis medicina compellat; *s* non per viam iurisdictionis, nec in forma iuditij (vt aliqui voluerūt) *r* sed de facto, moderatè castigando, propter mores corrigendos; vt filius à patre, vel matre, *u* vxor à marito; *x* frater minor à maiori, *y* monachus ab Abbate, *z* Clericus ab Episcopo, *a* discipulus à Magistro, *b* seruus à domino, *c* vassallus à Barone, *d* ancilla mercenaria à domina, *e* libertus à patrono; *f* & omnes à Rege: *g* cùm omnium existentium intra Regnum, ratione obedientiæ, & subiectionis in pertinentibus ad politicā administrationem caput supremum sit; nec amare se credat quis illum, quē non corripit, cûm ista (vt inquit D. August. *h*) nō sit charitas, sed languor: ferueat ergo charitas ad corrigendum, & emēdandum, & sī boni sint mores delectent, si mali emendentur, mode-

S l. 1. C. de emendatione propinquorum, glos. fin. in c. quemadmodum, de iureiurando, glos. iudicari, in cap. sicut alterius, 7. q. 1 glos fin. in l. vnica. C. de priuat. carcer. l. vnica, C. de emendat. seruor. l. liberto. de obseq patr. præstan. l. respiciendum, §. furta domestica. vbi glos. publice, ff. de pœnis. & vtrobique cōmuniter Doctor. Bart in l. omnes populi, n 12. ff. de iust. & iur. Alexan. consil. 55. vol. 3. Pet. Nauarra lib. 2. de restitut. c. 3 á nu. 443. & seq. Tiraquel. in l. 1 connub. n. 22. Bañes de iust. & iur. quæstio. 65. arti. 2. & alij infra citandi.

T Arnoldus de priuileg. statutor. lib. 2. titu. 7. nume. 11.

V l. 3. & 4. C. de patria potesta. Nauarra vbi proxime, Forcatulus in Necyomantia, dialogo 15. nume. 4. in fin. & in commenta. ad l. veluti, nume. 21. ff. de iustitia & iure. Belluga in Speculo Principis, rubrica 27. §. milites, nume. 45. l. serui, & filij 17. in principio, ff. de furtis.

X glos. in dicto cap. quemadmodum. Gutierrez Canonicarum quæstion. lib. 1. cap. 14. nume. 11. notat Roman. per textum ibi in l. rei iudicatę. §. 1. nume. 5. ff. soluto matrimonio. Hyppolit. de Marsil. in praxi, §. agredior, nume. 81. Tiraquel in dicta. l. 1. connub. glos. 1. nume. 22. Menochi. casu 364. nume. 8, & centuria 6. cas. 580. n. 2. Barbo. in 2. par. rubr. ff. soluto matrimon. nume. 35. & alij supra relati, glos. in cap. sicut alterius, 7. quæst. 1. l. consensu, 8. & Authentica, sed nouo, C. de repud. & in Authentico, vt liceat matri & auiæ, §. si quis autem, Farinac. in praxi criminali, 4. par. quæst. 143. num. 223.

Y Bart. in l. fin. num 13. ff. de colleg. illicit. Innocen. in cap. quod super his. num. 2. de voto, Bald. in titu. qualiter vassallus iurare debeat fidelitat. num. 2. in vsibus feudo. Tiraquel. de iure primoge. in præfatione, num. 141. cum tribus seq.

Z Abb. in cap fin. num. 2. de regularib. & in cap. suscepimus, num. 5. de homicid, & in cap. reprehensibilis, num. 2. de appellatio.

A post Cardina & Ias. Neuizanis consil. 12. num. 101. inter consil. Bruni. Surdus consil. 172. num. 14.

B l. sed si quacūque, §. fin ff. ad l. Aquil. Litem quæritur, §. Item Iulianus, ff. locat. & vtrobique communiter Doctor. Villadiego in Foro iuzgo, lib. 6. titu 5. glos. l. 8. Ludolphus Schraderus tract. feuda. par. 9. c. 5. num. 38. p. 311. l. aut facta, §. causa, ff. de pœnis.

C l. 2 ff. de his qui sunt sui, §. sed maior. instit. eod. cap. si qua, vbi glos. 30. disti. l. in ipsius, C. famil. hercifcund. Villadiego vbi proxime glos. l. 14.

D l. fin. ibi, moderata corrigere castigatione, C. de agricolis & censit. lib. 11. §. adscriptio. ibi, per se castigare plagis mediocribus, in Authentico de nuptiis. collatione 4. Bald. in Authentica ad hoc, nume. 3. C. de latina liberta. collend. Afflictis in Constitutiones Neapol. rubr. 3. num. 2. Guid. Papa. decisio 314. nume. 2. Azor institutio. moral. 2 par. lib. 2. cap. 32. versiculo, Tertio quæritur, colum. 222.

E Alexan. dicto consil. 75. volum. 3.

F l. Prætor, 7 §. præterea, l. non solum, 11. §. quamquam, ff de iniuriis.

G vt fuit practicatum in nostro Regno in persona Sebastiani de Arbas, vt refert noster Bardaxi in Foro vnico, titu. de his qui ad Ecclesias confugiunt, nume. 20. & in For. 1. titu. de la competencia de jurisdiciones. num. 8, versic. Insuper vidi. & faciunt quæ tradit Antonius Oliban de iure fisci, cap. 9. num. 28. cum duobus sequentib.

H cap. non putes, cum duobus seqq. 23. quęst. 5.

I Vt in

moderate castigando;[l] sed de foroRegni nõ possunt
73 famuli cõducticij,† seu mercenarij à Domino ob ma
lum seruitium verberari, [k] quæ fori dispositio à iure
communi interpretationem recipit, & intelligi de-
bet de flagris quę liberis hominibus non conueniũt;
[l] at tamen moderata emendationis causa castigatio si
ne excessu, non est à foro punibilis. Immo in quali-
bet bene instituta Republicá,quidam est Aeconomi
cus magistratus institutus,qui à nostris pater Orpha
norũ vocatur,† à Iustiniano [m] Quæstor,cuius mune-
74 ri incumbit otiosam corrigere iuuentutem(cum ni-
hil in Republica otio pernitiosius reperiatur, [n])emẽ
75 datione†ac charitate paterna,ignauos vagabũdos,&
otiosos corrigens,vt officia,vel artificia,ex quibus vi
uere valeant,discant,vel in agricultura laborent, aut
victus sibi parandi causa, alicui seruitium prestent,ne
76 validi,contra iuris dispositionem [o] mendicent, (nam
canitie graues, & corpore læsi, ciuium pietati sunt
ad scribendi)qui dum à prædicto magistratu corrigũ
tur,non vt serui,sed vt filij tractandi sunt, vel à ciuita
te,si illi videatur expedire, expellendi. Quod si hæc
Aeconomica coerctio non sufficiat, segnitie eos ad
illicitos actus impellente,Magistratus politici iurisdi
ctio erit imploranda,vt iudicialiter,& publice punia
tur,is qui coerctionem domesticam, & paternam cõ
tempsit, cum iste non habeat atrociter verberandi
ius,vt in legato dicebat I. C. [p] qui enim correctionis
77 causa feriunt,non flagris & loris, † sed virgis cedere
solent: vnde in actione fidei, dum Inquisitores pœ-
78 nitentes absoluunt, † & reconciliant, [q] virgis vtun-
tur,quas portare solent Fratres S.Dominici, tanquã
tanti parentis alumni;qui primus fuit [r] Generalis In-
quisitor.Vnde optima ratione, á Rege nostro Philip
89 po eius consanguineo concessum fuit,vt † sit perpe-
tuo in consilio supremo sanctæ generalis Inquisitio-
nis,vnus ex familiaDominicana:ex qua tanquam vir
80 tutis † ac eruditionis sanctissimi sui patris hæres, P.
Mag.Ludouicus Aliaga primo loco assumptus fuit.

§.Pri-

I Vt in dicto tit. de emẽdatione propinquorum.
K Foro fin tit.de mercenarijs,Molin.verb. famulus, vers. famulus si recepit fideiussorem,vbi Portol.num.15.& seq.
L l.consensu, C.de repudijs.l.veluti.7.iuncta l.in seruorum,10.ff.de pœnis, l.pretor.7. §. præterea,l. Item apud Labeonem, §. si commonem, & §.adijcitur,& l fin. ff de iniurijs, l.sed sicuti.in fin ff de vsu fructu, vnde cum liberi homines non seruilibus verberibus, sed fustibus solerent cædi, l capitaliũ 28 §.non omnes.ff de penis,Barnabas Brisonius selectarum antiquitat.lib.2 cap. 9. hinc dicit I. C. Ictum fustium infamiam non importare, sed causam, l. 22. ff. de his qui not.infamia.
M In authen. de quæstore.§.si vero vitæ occasione cũ trib. seq.collat.6.
N Plura Borrellus in præfatione ad speculum Belugæ,& Parisius de resignatione beneficiorũ. lib. 5.q.5.num.211.& sequẽ. Guillelm. Benedictus in repetit.c.Raynucius, verbo &vxorem.decis.5.nu. 461.& 462.& verbo dotem, quam ei dederat,nu. 53.& seq.de testam.Casaneus in cathalogo gloriæ mundi,p.11.considerat.1.
O l.vnica.C.de mendicãtibus validis,lib.11. Auẽdaño de exequend. mandat.cap.6 nu.2. Auiles in cap.26.preto.glos aparta miento,nu.4.vers.& mendicantes, & alij relati à P.Cenedo,1.p.collect.36 n.5.Pet. Erodius rerũ iudica.lib.6.tit.2.cap.1.
P l.si quid erit, 11. ff. de officio Proconsul.
Q Ludo.à Paramo de origine offic.S.Inquisitio,li. 2.tit.3.c.11.n.11.& seq.
R Paramo. vbi proxime lib.2.tit.1.cap.2.

§. Primus.

Politicæ vitæ in multorum societate origo.

COMMVNIO *parere solet discordias.1.*

Vicus seu pagus, quare ex pluribus domibus constructus.2.

Homo est animal sociabile & politicum.3.

Plinij dictum de homine reprobatur.4.

Natura loco omnium tribuit homini rationem.5.

Ex pluribus pagis simul iunctis ciuitas, & ex pluribus ciuitatibus Regna, & ex pluribus Regnis Imperium, seu Monarchia.6.

Maius, vel minus, non constituunt diuersitatem specificam.7.

§. *Primus.*

POSTQVAM filij à patris familia seiuncti, iam vnusquisque eorum origo propriæ familiæ, *a* ac quasi fons memoriç posteris extitit, cum iam vna domus omnes capere non posset, & ne simultanea habitatio inter eos (pro vt sępe euenit) † discordiam, ac 1
dissensionem pareret, *b* in alias domos, tanquam in colonias transmigrarunt, non tamen adeo fuerunt seiuncti, quin ex pluribus domibus, simul iunctis, ad aptius in societate conuiuendum, pagus, † seu vicus fuerit ab 2
eis constructus, *c* cum homo natura sua sit animal sociabile, † & politicum, magis etiam (vt inquit D.Thom.) 3
d quam cætera omnia animalia, quibus natura ipsa prę parauit cibum, tegumenta, defensionem, homini vero nihil eorum prępara uit, *e* vt non satis sit ęstimare, † parens melior homini? an tristior nouerca fuerit *f* quod 4
dictum reprehensione, & impugnatione dignum iudicamus, *g* cum omnium loco dederit ratione͂, † qua 5
ipse sibi hæc omnia parare potest, ad quę cum vnus homo non esset sufficiens, neque omnibus, quibus egebat, solis domesticis posset occurrere, ideo naturale illi fuit, † in ciuili multorum societate viuere, & ex 6
aliorum societate, & industria pluribus bonis circum fluens, sibi mutuo deseruire, prodesse, & subuenire, tutiusque, ac multo melius, contra validiorum vim, ferarumque incursus tueri, ac se defendere valerent, ac necessitatibus subuenire, quam si essent dispersi; & ideo

A l. pronunciatio, 195. § communi, ff. de verbo. signif.

B l. cum pater. 79. § dulcissimis. & ibi glos. fin. ff. de leg. 2. iuncta l. in hoc iudicium, §. si conueniat, ff. commun. diuid. l. 1. § fi. ff. de acq. possess. l. sancimus. § ne autem C de donationibus. l. in conditionibus, ff. pro socio & quæ tradit Roland conf. 84. num. 1. 9. 19 & seq. vol. 1 Tiraquel. de iure Primogen. q. 78. Seraphin. de priuil. iuraméti priui. 58. num. 4. & per totum. Auédaño de exequen. mand. 1. par. cap. 4. nu. 20. & sequent.

C Marcus Anton. Camos in microcosmia. 1 p. dialog. 4. pag. 55. col. 1. Chrisostom. Iabellus in Epito. lib. 1. politicorũ, tract. 1. c. 3. col. 3. p. 157. l. qui ex vico. ff ad municipal. Bar. in l. si hæres, §. vicis, de leg. 1. & conf. 196. nu. 5. in fin. Menochi. conf. 80. nu. 18. in 1. Camil. Borre. in addit. ad Bellugá. rub. 46. vers. restat videre. verbo vicus appellatur.

D Lib. 1. de reg. Principum, c. 1. cum multis congestis á Simancas, lib. 1. de Republica, c. 9. nu. 12. & 13.

E Iabellus in Aeconomica Christiana, tract. 1. c. 2. pag. 719.

F Plinius in prohemio, lib. 7. natural. histor.

G Cum Mariana de Rege & Regis institutione, lib. 1. cap. 1. vers. ineptè ergo, pag. 21.

ideo pagus, seu vicus ex pluribus domibus fuit constitutus, *h* vt ita vita habitantium ornatior fieret, & tutior; paulatim vero post, ex pluribus pagis, seu vicis coacta fuit ciuitas, quæ in suos ciues potestatem, & iurisdictionem à principio habuit, donec electione, vel alias, talis potestas vni singulari personæ concessa, vel adquisita lege Regia fuit, & tunc Regnum paruum vnius ciuitatis, quasi partus naturæ laborantis, & filius populi dicebatur. *K* Ex quibus libidine regnandi, vel plura habēdi cupiditate, impulsuvè laudis, & gloriæ ambitione, nonnumquam etiam iniurijs lacessiti illi, qui regimini populorum erant præfecti, vicinos, & gentes liberas subiugare, & in omnium fortunis soli ceperūt dominari, *l* vt Nembroth. Ninus, Cyrus, Alexander, & Cęsar, à quibus magna Regna plurium ciuitatum fuerunt constituta, & ex pluribus magnis Regnis Imperium, seu Monarchia orta fuit, quę a paruis Regnis non specie, & substantia, sed magnitudine differt. *m* Maius enim, † vel mi-
7 nus non constituunt diuersitatē specificā, & substantialem cum de magno, & paruo idem ius regularirer statuatur, *n*

H Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 1. fol 86. col. 1. vers. si quidem egregijs. & ex Lactancio pag. 48. colu. 1. vers. sed cum vno, & vers. hominem autem, Afflict. in prohem. constitu. Neapol. num. 1. Simancas de Republica, lib. 1. cap. 8. num. 5. 7. 8. & 23.

I Domin. Bañes de iust. & iure, quæstio principali. 62. q. 4. de dominio, in princip.

K Nicolaus Biesius de Republica lib. 1. cap. 1. & Petrus Gregor de Republi lib. 1. cap. 2 nu. 4. Cardin. Reginaldus Polus, in defensione vnitatis Ecclesiasticæ, lib. . . p. 74. vers. & quidem de Rege, & pagin. 86. vers. in omnibus.

L Genes. cap. 11 B Aug. de ciuit. Dei lib. 4. cap. 6. & lib. 5. c. 18. & post Fabium Pictorem in lib de aureo seculo, Petrus Gregor. in prælud. opt. I. C. lib. 2. c. 28. Belarmi. tom. 1. controuers. generali. 5. lib. 2. cap 6. vers. sic Romani. pag. 1322. Catane. in Catalog. gloriæ mundi. 5. p. consideratione 1. Mariana de Rege & Regis institut. lib. 1. c. 1. p. 24. Marta in tract. de iurisdictione, 1. par. cap. 2. cum trib. seq.

M l. fin. ff. de fundo instructo. l. scapham. 44. ff. de euictio. Cephal. cons. 300. num. 11. Natta cons. 402 num. 16. Surdus decis. 7. num. 22

N l & in maioribus. C. de appellatio. c. de appellationibus, & ibi Decius de appellatio. c. nouit. de iudi. Bart. in d. l. fin. & in l. Imperium, num. 11. de iurisdictione omn. iudic. Ludolph. Schrader tract. feudal p. 10. sect. 7. num. 65.

§. Secundus.

Distinctio potestatis, in Ecclesiasticam, seu spiritualem, & secularem, seu temporalem.

Iurisdictio Ecclesiastica, seu spiritualis, non confundenda cum seculari, & laica. 1. 31.

Iudex secularis suum auxilium impartiri debet Ecclesiastico, & è contra. 2.

Iudex Ecclesiasticus non debet se intromittere in his quæ pertinent ad iurisdictionem secularem, nec è contra. 3.

In Aragonia Iudex secularis inhibet Ecclesiastico cum nominatione arbitri, & è contra. 4.

Si arbitri intra quinque dies non concordauerint in declarando, cuius sit iurisdictio, causa deuoluitur ad Cancellarium. 5. & 6.

Intra quem terminum, & qua forma, competentia iurisdictionis debeat sententia Cancellarij finiri. 7.

Si in-

Dona-

Donatio Constantini iure subsistit.45.
Terras Ecclesiæ non debet aliquis Princeps occupare.46.
Petro & Sancio Ramiro Regibus Aragonum, quid euenit ob occupata bona Ecclesiæ.47.
In Ecclesiastica, seu spirituali suprema potestate vnum tantum debet esse caput in toto orbe terrarum, secus in seculari & laica.48.
Finis vtriusque potestatis diuersus.49.

§. Secundus.

POTESTAS suprema, tam in paruis, quam in
magnis Regnis, ac Regnorum Imperio, & Mo-
narchia consistit, vel in spiritualibus, & Ecclesiasticis,
vel in temporalibus, & laicis, quæ potestates inter se
sunt distinctæ, [a] nec inuicem † confundendę, imo
1 mutuo se debent inter se ad inuicem adiuuare, [b] mo-
do impartiendo Iudicem secularem suum brachium
Iudici Ecclesiastico, † pro executione, & tuitione
2 suæ iurisdictionis: [c] modo vero, é contra Iudicem
Ecclesiasticum Iudici laico, & seculari, [d] cum non de-
beant ad imparia iudicari, [e] cum sint tanquam duo
cardi-

A Cap. duo sunt, c. cum ad verum 96. dist. c. solitę de maiorit. & obed cap. quoniam, dist. 10 Abulensis super Numeros. fol. 65 colu. 4. C. & super Iosue, tom 1. fol. 47. col. 4. C. D. & fol. 48. colu. 1. A B. C. D. & col. 2. A B. & fol 60 col. 4 D. & super 1. Reg. tom. 2. ful. 65. col. 3. D. & fol. 66. col. 3. B Turrecre. in summa de Ecclesia. lib. 1. c. 87. cum duobus seq. Soto de iust. & iur. lib. 4. q. 4. art. 1. Bouadilla in sua politi. lib. 2. c. 17. a nu. 1. cum 10 seq. & c. 18. a nu. 2. cum seq. & nu. 60 Montaluus super foro Regio, lib. 3. tit. 6. de las herencias, l fin. glos. fin. vers. Circa primum, fol. 141. col. 4. Cardin. Reginal. Polus, in defensione Ecclesiasticę vnitatis, lib. 1. pag. 88. versi. ac si nunc, Paleotus in Archiepiscopali Bononiensi. 1. par. c. 3. pag. 9. Anton. Oliuan. de iure fisci. c. 3. nu. 78. Marta de iurisdict. 1. p cap. 8. Gerardus Maynardus decis. Tolosana 100. lib. 4. Codex Fabrianus lib. 3. tit. 12. de iurisdictione omn. Iudi. definitione 4. Morla in Emporio iuris, 1. p. tit. 2. num. 125. Zeballos tom. 4. communium, in discursu ad D. nostrum Regem, in prin. & q. 899. à num. 112. cum seq. Azor 2. par. institutio. moral. lib. 10. cap. 1. & Nicolaus Serafius tom. 2 opusculorum Theologicorum, disput. de legibus, art. 36. pag. 37. Petrus Binsfeldius, in commenta. de iniurijs & damno dato, cap. 7. q. 1. conclu. 1. pag. 346.

B Cap. nouit. de iudicijs, cap dilecto. de senten. excommun. in 6. cap. 1. de officio ordinar. vbi DD. Rebuf. cons. 193. pag. 156. Renatus Chopinus de Demanio Franciæ, lib. 3. tit. 30. num. 2. vers. duobus, pag 610. Suarez de Paz in sua praxi, tom. 2. in prohem. num. 1. 2. & seq. Petrus Erodius rerum iudicatarum, lib. 1. tit. 6. cap. 11. de inuocatio. brachij secularis.

C Concil. Trident. sess. 25. in decreto de reformatione cap. 3. ibi per suos proprios, vel alienos executores, Francis. Moli de brachio seculari Ecclesiæ præstando, cap. 1. & cap. 3 num. 38. Tuscus conclusione 125. num. 4 B. Oldrad. cons. 89. & DD in cap. cum non ab homine, de iudic. Marta de iurisdictione, 1. par. cap. 49. & tribus seq & 4. par. centuria 1. casu 151. num. 5. & seq. & casu 160. numer. 5. Concil. Trident. sesione 24. de reformatione, cap. 8. & sesione 25. Decreto de Regularib. cap. 5.

D Couar. pract. quæst. cap. 10. num. 1. vers. eadem ratione, vbi allegat multa iura. Martinus Fano in tract. de brachio implorando, num. 17. & seq. 21. habetur tom. 11. tract. par. 2. fol. 409. Menoch. de retinend. remed. 3. num. 356. & 360. Redin. de maiesta. Princip. vers. non solum armis decoratam, num. 146. Gracian. regula 422. Palacios Rubios in cap. per vestras. 2. notab à num. 1. cum sequen. de donatio. inter. Auiles in cap. 20. prætorum, num. 17. verb. vsurpar. Gail. lib. 2. obseruatione 115. vbi Greueus consideratione 1. Georgius Cabedo decis. 9. num. 3. par. 1. Viuius decis. 49. num. 6. lib. 1. Segura in Director. iudicum, 2 par. cap. 13. Molin. alijs relatis vbi sup. cap. 19. Iacob. Cancer. 3 tom. var. cap. 19. & glos. in cap. 2. verb. potestatem, de maledicis. Paz in pract. tom. 2. in præfat. nu. 4. Prosper Farinacius quæst. 97. num. 81. & seq.

E Obseruan. 1. tit. de Sacrosanct. Eccles. ibi cum non debeant ad imparia iudicari, obseru. de consuetudine, tit. de his qui ad Eccles. confugiunt. ibi, quod Zalmetina, &c.

cardines,ſuper quos iſtius ſęculi machina regitur , &
tanquā duo magna luminaria,quę diei,ſcilicet rebus
ſpiritualibus,& nocti ſcilicet tēporalib⁹ pręſunt, *f* &
ideo nō ſunt inuicē cōfundēdæ,†nec extra ſuos limi 3
tes, & finē deſtinatū protrahēdæ,& extēdendę, ita vt
Iudices ſeculares juriſdictionē Eccleſiaſticā, & ſpiri-
tualē, *g* vel Iudices Eccleſiaſtici iuriſdictionē laicā,&
ſecularem conentur vſurpare,& quaſi in alienā meſ-
ſem falcem mittere ; ſed vnuſquiſq; eorum debet ſe
abſtinere † à turbando alterius iuriſdictionem,ad ſe 4
non pertinentem, alias poterit ſecularis per Eccleſia
ſticum inhiberi,& è contra per ſecularem Eccleſiaſti
cus,cū nominatione † arbitri illius loci,in quo is qui 5
immunitatem Eccleſiæ prætendit captus reperitur,
quod ſi inhibitus intra tres dies monitus reſponde-
re omiſſerit pro eo qui inhibitionem decreuit com-
petentia iuriſdictionis ipſo foro declarata cēſebitur,
h niſi caſu quo inhibitus reſpondere non teneatur,vt
infra dicemus, ſicut quando iure *i* contentio erat in-
ter duos Iudices delegatos,quorum arbitrorum iu-
dicio,ſi concordauerint intra quinquè dies,ſtandum
eſt, † quibus diſſentientibus, vel elapſo termino qui 6
de momento ad momentum currit cauſa Competē-
tię iuriſdictionis ad Cancellarium deuoluitur , k qui
cauſa cognita intra † triginta quinq; dies continuos 7
habita deliberatione cum quatuor Conſiliarijs,duo-
bus pro iuriſdictione Regia , duobus vero alijs pro
iuriſdictioneEccleſiæ cauſam,ſentētia in fauorē eius,
ad quem iure pertinere iuriſdictionem iudicauerit,fi
niet,quod ſi præfatus terminus foralis † abſq; decla 8
ratione Cancellarij,& prolatione ſententiæ,elabatur
habetur cōpetentia pro declarata ſecundū forū in fa
uorē Eccleſiæ,& Eccleſiaſticæ iuriſdictionis. Huic muneri præpoſitus eſt
à Rege D.Gabriel Sora † Canonicus Eccleſiæ Cæſarauguſtanę,cuius eru 9
ditionē vehemētiſſime laudo,& multis ac grauiſſimis Iureconſultis ante-
pono ; qui vt Alphonſ. Rex Arago.laudari poteſt, *l* quod Bibliothecā in
ſignē &ornatiſſimā habeat.Cuius ſētētię,ac decreto abſq; vlla appellatio
ne,& recurſu erit per iudices ſtādū,ac acquieſcēdū,ita, vt ſi quis de facto
appellare à ſentētia Cācellarij tētauerit,† talis appellatio tāquā *m* friuola 10
reijcien-

F Cap.ſolitę.§.præterea, de maior.& obedient.

G l.5.tit.3.nouæ colect. lib.1.Ioan.Lorinus in cōmen.in Acta Apoſt.c.18.verſ.14.pa.755.verſ.Hugo laudat.

H For.3. & ibi Bardaxi. tit.de la competencia.

I Cap. paſtoralis de reſcriptis.

K Foro 1. de la compet. de juriſdiciones , qui forus confirmatus fuit per Paulum III.datum Romę 21.Decembris 1548.Bardaxi in Comment. ad d. for.num 8.poſt Portol.in ſchol.ad dictos foros,per plures quæſtiones late D. Regés Ioſephus Seſſe. de Inhibitio.cap.9 & 10.& deciſ.113.per totum 2.p. Oliua.de iure fiſci. c.11. num.80. & ſeq. Peguera in praxi.c.24.Michael Ferrer,3.par.obſeruan.Regij ſenatus Cathalonię. contentio inter Iudicem Eccleſiaſticum & ſecularem cap.172.& ſeq.Cancer.3. par.variar.reſolut.cap.10. nu.16.Fontanel. de pact. nuptialib.clauſ.4 glo.13. par.3.n.5 .& ſeq.fol.209.

L Caſaneus in cathalog. gloriæ mundi p.12. conſiderat.75.verſ.Alphōſus.

M Bardaxi in comment. ad for.1.nu.8. & 16.verſ. dicitur in ſuper tit. de la competencia de juriſdiciones,& ibi etiam Port. num.42.late & eleganter D.Ioſeph. Seſſe deciſ.113. per tot. 2.p. eruditiſsime ſuo more Ludo.Caſanate in reſponſ. cōtra Ioannē Baptiſta Spinola.

reiſcienda erit, & non impediet iudicẽ talis appellatio in cauſa procedere, & ſuã ſententiã exequi, vt in exẽplaribus adductis per noſtros, Sebaſtiani de Erbas, Franciſci Romeo, & Hieronymi de Muel fuit declaratũ, & per Nuntiũ Apoſtolicũ, Ioannẽ Baptiſtam Caſtaneum, Epiſcopũ Roſſanenſem (qui poſtea ad Summum Pontificatum electus, Vrbanus *n* fuit nuncupatus) in reuocatione commiſsionis factæ Epiſcopis Oſcenſ. & Segorbicenſ. in cauſa appellationis Frãciſci Romeo, vt conſtat ex Bulla ſanctiſ. Domini Pij PP. Quinti, die 12. Maij anno 1571. quæ ad inſtantiam Diputatorum regni Aragonum per Paulum PP. Quintum, die 12. Martij 1614. fuit mandata à ſuo originali
11 regiſtro extrahi, & liberari; ſed iudicũ manus, † quæ declinatoria fori, & inhibitionibus præſentatis, erant ante illam ſententiam latam ligatæ, *o* manent liberę, & expeditæ, vt poſsit ille, in cuius fauorem ſententia lata fuit, iuriſdictionem ſuam in illa cauſa exercere, eamque pœnali iudicio tueri, ſi eccleſiaſticus ſit, excommunicatione, & aliis cenſuris: ſi laicus, & ſecularis occupatione temporalitatum, & aliis à foro, & conſuetudine Regni permiſsis. Quæ omnia, poſt alios, late pro-
12 ſequitur Doctor Ioſephus Seſe, *p* meritiſsimus † Regẽs Cancellariã iſtius Regni, perſpicacis ingenij, & duplicis ſciẽtiæ vir, vt nomẽ demõſtrat. Quando autẽ quæſtio iu-
13 riſdictionis dubia eſſe nõ poteſt, † vt putà in proceſſu apprehẽſionis, inuẽtarij, & manifeſtationis bonorũ, *q* vel nõ exiſtente in carcerib⁹ illo, qui ratione alicui⁹ delicti accuſato, in Regia Audiẽtia, vel Curia D. Iuſt. Aragon. ſe exẽptũ prętendit, Iuſtitia Aragonũ de pręciſſo inhibet eccleſiaſticum, quinimó in Regaliis notoriis domini Regis, quę illi lege Regia, & iure principatus competunt, abſque inhibitione monetur eccleſiaſticus quòd deſiſtat, nec eius inhibitioni tenebitur ſecularis cũ nominatione arbitri reſpõdere; quod etiã in Camera Imperiali practicatur: *r* quod ſi in his, ſeu in aliis facta declaratione per Cancellariũ in fauorem iuriſdictionis ſecularis, eam eccleſiaſticus exerceri per iudicẽ laicum mucrone excommunicationis impedire tentauerit, talis excõmu-
14 nicatio † erit nulla; *ſ* & quoties excũmunicationis ſen-

N Tenores huius & aliarum Bullarum in fauorem Fori reperies integre apud Ioſeph. Seſe poſt d. deciſ. 113.

O Vincentius de Franch: deciſ. 294 & Maſtril. 2. p. deciſ. 127. n 2. & 3. Maur. Burgius de laudimiis, p. 3 inſpect. 4. n. 21. Cãcer variar. 3. p. c. 10. n. 64 & ſeq. & lib. 2. c. 2. n 208 Monter deciſ 9. nu 54. & 57. c. ſi iudex laicus, in ſin. de ſentent. excommun. in 6.

P In ſuo eleganti tract. de inhibitionib c. 8. cum duob. ſeqq.

Q Portol. ad Moli ſuper Foro 1. de cõpet iuriſdic. n. 69. & Bardaxi n. 17. & vterq; ad Fo. 3 Iacob. Cãc. 3. p. variar. c. 10. n. 124.

R Roſental. tom 1. tract. feud. c. 5. concl. 21. n. 12. p. 122. exemplis exornãs. & ſenſerunt D. Locumtenẽtes in proceſu procuratoris fiſcalis ſuper criminali cõtra D. Ioannẽ Muñoz de Gãboa, qui fuit cõdẽnatus ad exiliũ triũ annorũ, ex eo quod turbauerit iuriſdictionẽ ſecularẽ, oponẽdo exceptionẽ excõmunicationis nuliter prolatæ

S Bald. in l. cõſulta diualia, in prin. C. de teſtam. & in l. 1. ſin. C. quomodo, & quãdo iudex Anchar. cõſi 382. in 4. dubio, & in c. ea quæ. q. 10. de reg. iur. in 6. Nata cõſ 529. n. 5. 6. & 35. Zabal. tom. 4. commu. q. 897. n. 991. p. 178. Marta de iuriſd. 2. p. c. 4. n. 25 Barth. Soci. cõſ. 99. n. 21. volu. 3. Bero. cõſ. 117. nu. 9 volu. 3. Gaſp. Caballin. in tract. de euictio. §. 3 in. 112 Gutier. canoni. quæſt. c. 16 n. 10. & ſeq.

tentia est nulla, nec quoad Deum, nec quoad Ecclesiam timenda est; non quoad Deum, quia nulla culpa; non quoad Ecclesiam, quia nullã pœnã iuris incurrit; qui, sententiam, quę nulla est, non custodit. Cum enim, ipso iure nulla sit, idem est, ac si non esset lata, *t* ita vt nec ab excommunicatione, vtroque foro nulla, absolutio ad cautelam sit necessaria. *u* Sed postquam à personis doctis, & timoratæ conscientię, publice patefactum est, excommunicationem esse nullam; vel quia is, qui eam tulit, † non sit suus iudex *x* saltim super illo articulo, cuius occasione sententia excommunicationis lata est;
vel quia post recusationem, *z* vel appellationem, 15
legitimè interpositam, *a* prolata; vel quia in ea † error
intollerabilis, est expresus, *b* non est quid pareat sen- 16
tentiæ; & si postquam diligentissime curauerit sedare scandalum, & nullitatem sententię publicare, quis scandalizatur, non est scãdalum pusillorum, † sed Phari
sęorum, secundum regulam Christi contemnendum *c*. 17
Sed ex his duabus potestatibus dubitari nequit, quin

T Paludan. in 4. distinctin. 18. quæst 1. artic. 3. conclus. 2. & ibi Gabriel quæst. 2. artic. 2. conclusio 8. Soto distinctio. 22. quæst. 1. artic. 3. Ledes. 2. 4 quęst. 23. artic. 4. Summa Angelica. verb. Excómunicatio, el 3. §. 19. Hostiensis lib. 5. titu. de sententia excommunicationis, §. quis sit eius effectus, verf. Hęc vera sunt, Marian. Socin. in c. sacro, n. 30. cũ trib seqq. de senten. excommunicatio. Nauar. in manuali cap. 27. num. 3. in fin. Couarru. in cap. alma mater, 1. p. §. 7. versic. Decimotertio, & nume. 7 versic. Cæterum, de sententia excommunicatio. in 6. Hugold, de cẽsuris ecclesiast. tab. 1. capi. 14. §. 18. in principio, Gregorius Sayrus in thesauro casuum conscientię de censuris, lib. 1. capi. 16. nume. 42. pagina 77.

V Enriquez lib. 13. de excommu. c. 15. §. 4. & Sayrus vbi proxime n. 44. in fin.

X cap. ad nostram. & ibi glos. verb Iudice. & Abb. nu. 2. de consuetudine, Gregor. Sayrus vbi supra lib. 1 cap. 16 num. 10. pag. 71.

Y Argum cap. cum olim, vbi glos. verb. Ligatum, de officio delegati, Ioannes Bachon. in 4. distinctio. 18 quæst. 3. & ibi Durand. quæst. 4. num. 6 & Richardus articul. 3. quæst. 5. & Gabriel quæst. 2. artic. 2. conclus. 8. versic Si vero sententia. & Sotus distinct. 22. quæst. 1. articu. 3. versic. Neque vero secunda. Ledesma 2 4. quæst. 23. artic. 4. Enriquez lib. 13. de excommun. cap. 16. §. 1. glos. ad cautelam. in cap. pręsenti, de sentent. excommunic. in 6. Ioannes Calderinus in cap. ab excommunicato, num. 14. de rescriptis, Marian. Socin. in cap. 1, num. 18. & 28. versic. Mouetur, de sententia excommunicationis, S. Antoninus 3. par. titu. 24. cap. 73. §. 1. Summa Angelica, verb. Excommuuicatio, el 3. §. 1. Tabiena verb. Excommunicatio, el 2. §. 10. versic. Quando sententia est lata, & Armi. n. 10. Nauarr. in manu. c. 27. n. 4. casu 1. Couar. in dicto cap. alma mater. 1. par. §. 7. nume. 5. Sayrus vbi supra nume. 10. & 17. & facit text. in cap nullus de parrochiis.

Z Arg. c. quoties. & ibi glos. verb. appellent, 2. q. 6. Lapus allega 1. & ibi additio. Mandos. n. 2. Hostien. & Ioãnes Andr. in c. legitima, de appellatio. in 6. Maria. Soci. in dicto c. sacro, n. 189. & Sayrus vbi supra dict. c. 16. num. 14. Martha de iurisdictione, 3. par. c. 14. n. 35.

A Cap. cum contingat, & ibi Abb. de officio delegat. cap per tuas, & ibi glos. in quibus cassibus, vbi Abb. n. 3 & Soci. 18. de sententia excommunicat. Martha d. c. 14. n. 31. c. solet, & ibi glos. verb. Errorem, c. venerabilibus, §. sed si ex causa, glos. ad cautelam, in cap. præsenti, de sententia excommunicatio. in 6 Geminian. in cap. si à iudice, num. 3. & ibi Francus. & communiter Doctores de appellation. in 6. cap. ad præsentiam. & ibi glos. verb. Contra appellationem, de appellatio, Enriquez vbi supra, §. 2. & Hugold. vbi supra cap. 13. §. 18. num. 8. Sayrus vbi supra num 18. & seq. vsque ad num. 30. versi. Quintus casus, p. 72. cum duob. sequentib. Couarru. Nauar. & alij supra relati.

B Dict c. cum contingat, & ibi glos. verb. Tolerabilem, & Abb. n. 1. & in d. c. per tuas, verb. Intolerabilẽ, & ibi Abb. num. 11. Marian. Socin. in c. perpendimus, n. 189. & seq. 194. de sentent. excommunicat. & alij plures relati a Gregor. Sayro vbi sup. d. c. 16. n. 31. cum trib seqq. Feli. post alios in c. quoniã cõtra, n. 26 de proba. Surd. cõsi. 283. n. 2. lib. 2. Petr. Bim. cõsi. 184. n. 4. lib. 2. Gãma. decis. 110. n. 42.

C Matth. 15.

D Turre-

18 quin prima sit † excellentior, *d* & ratione originis, & ratione finis: cum à maximo, & perfecto originem sumens descendat *e* per media ad minimum, & imperfectum: nam post legem gratiæ à Christo Domino,
19 † supernaturali modo cæpit, & immediate processit, in Petrumque, & suos successores legitimos, quasi lege Regia translata fuit, vt Petrus, & quilibet eius successor, sit Vicarius Christi in terris, *f* vnumque vtriusque
20 que † sit tribunal, à quo in ceteros, inferioris gradus per medios Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, potestas ecclesiastica descendit. *g* Cùm enim videret Dominus noster, se pro redemptione humani generis
21 ris mori oportere, † ne gregem sanguine suo redemptum, absque pastore desereret, eius curam B. Petro Apostolo commisit, *h* in quem, & in eius successores legitimos (vt paulò ante diximus) quoad ecclesiastica, & spiritualia suprema potestas fuit ita translata, vt in ea non habeat parem *i* sed eius dignitatis culmen omnes mundi dignitates excedat, *k* & super omnem principatum, [illegible] & pote- [illegible]

D. Turrecremata in summa de Ecclesia. lib. 1. capi. 90. Albarez Guerrero in Speculo iuris, capi. 16. num. 4. Casane. in cathalogo gloriæ mundi, 4. par. consideratio. 2. & 78. Thomas Bozius de signis Ecclesiæ, tom. 2. p. 1. lib. 17. signo 75. cap. 2. pagi. 381, & seq. Valençuela in defensione monitorij aduersus Ducem & Sénatum Reipublicę Venetorum, par. 5. nume 226. & seq. Petrus Binsfeldius in di. ct. c. 7. quęst. 1. conclus. 2.

E cap. quamuis, 21. disti. cap. omnes, & cap. sacrosancta, 22. distinct. cap Basilicas, in fin. de consecratione, distinct. 1. Francis. Manuel Rodriguez quæstion. regular. tom. 1. q. 17. art. 1.

F cap. vnico, vt ecclesiastica beneficia, cap. quanto, & cap. licet, de translatione Episcopi Decius in rubr. de constitutio. num. 2 & in cap. 1. num. 17. eodem titu. Rojas in epitóme successionum, cap. 23. num. 70. Cardinalis in Clement pastoralis in princip. nume. 1. de re iudica. Couarru. lib. 4. variar. cap. 14 ex Gelasio verb. Primatum obtinuit, pag. 908. Reginaldus Polus in defensione ecclesiast. vnitatis, à pagi. 128. 129. & seq. per tot. lib. 2.

G cap. cuncta per mundum. 9. quæst 3. cap. cum ad verum, cap. duo, 96. distinct. cap. proposuit. de concessione præbend, cap. 2. de prębend. in 6. Clementi 1 in fin. vt lite pendente, Palacios Rubeus de iustà retentione Regni Nauarræ, 2. par. per tot. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. de his qui iura fiscalia habent, à num. 2. cum pluribus sequentib. late Iodocus Damhoderius in suo Enchiridione parium, aut similium, verbo, Ecclesia, versi. Ecclesia militans, Aluarez Guerrero in Speculo iuris, cap. 1. Cæsar Baronius tom. 1. Annal. ecclesiasticorum, anno 33. fol. 138. & 139. Iosephus Stephanus de potestate coactiua Papę, cap. 8. à nume. 1. Belarmin. de controuers. christianæ fidei, lib. 1. de Roma. Pontif. cap. 10. Parmelius in annotation. ad D. Cyprianum, Epist. 55. nume. 15. Alphonsus Mendoça in quæst. quodlibet. quæst. 4. §. 1. Et pluribus primatum Roman. Pontif. comprobat Anastas. Germon lib. 2. de sacrorum immunitate, c. 4. per tot. Cardinal. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 2. cap. 52. & 53. Bursat. consil. 125. num. 40. & 50. in 1. late Bozius vbi supra, tom. 2. lib. 18. signo 80. à cap. 1. vsque ad cap. 6. à pag. 434. vsque ad 507. Ioannes Azor institut. moral. 2. par. lib. 4. cap. 11. et 14. per tot.

H cap. 1. de homicid. in 6. cap. in nouo, 21. distinctio. cap. rogamus, 24. quęst. 1. Nicolaus Serarius opusculorum theologicorum, tom. 1. disputatione de Apostolis, par. 2. artic. 68. de Beato Petro, et seque. pag. 264.

I Bald. in cap. 1. nume. 2. versic. Secundo nota. de probatio. Ias. in l. rescripta, nume. 4. C. de precibus Imperato. offerend. Rodulphus Cupers in tracta. de sacrosanct. Ecclesia. cap. non commoda, nume. 10. et 11. pag. 7. & in cap. ad quem scusum, num. 29. pag. 166. cap. non licet. cap. venerabilem, de electione, Parisius consil. 68. num. 159. & seq. lib. 4.

k Vt considerat Casane. in cathalogo glorię mundi, 4. par. considecatione 7. per totam: Rodericus Zamorensis in Speculo vitæ humanę lib. 2. cap. 1. & sequent. Decius in dicto cap. 2. de constitution. num. 19.

& poteſtatem ſit, ante quem cuncta genua curuari o-
portet, [l] iuxta illud ſacræ paginæ: [m] *Incuruentur ante te*
filij matris tuæ. Et alibi: *Et venient ad te curui filij eorum,*
qui humiliauerunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum.
Et alibi: *Erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ,*
vultu in terram demiſſo adorabunt te, & puluerem pedum
tuorum lingent. Iuxta quæ Romanus Pontifex non por-
tat † baculum curuatum [n] ſicut cæteri Prælati; quia, 22
non ſolum ouium, ſed & paſtorum, paſtor vniuerſalis
eſt, [o] & non habet coarctatam poteſtatem, quæ deno-
tatur curuatione baculi, neque ab aliquo † poteſ- 23
tatem accipit, ſicut cæteri Prælati, qui, Dei, & A-
poſtolicæ Sedis gratia munere funguntur, ſed imme-
diate à CHRISTO Domino in talem ſingularem per-
ſonam translatam fuiſſe per Cardinales, † qui, in con- 24
claui exiſtentes, Eccleſiam vniuerſalem repręſentant,
electione canonica declaratur, [p] in finem ſupernatura-
lem omnem, & integram, ac pleniſsimam poteſtatem,
tam ordinis, quàm iuriſdictionis, ſiue contentioſæ, ſiue
voluntariæ, ſiue in foro exteriori, ſiue interiori, fuiſſe à
Chriſto Domino immediate translatam, [q] excepta ſo-
la poteſtate excellentiæ, † quam ſola excellentia, & dig 25
nitas Chriſti, & etiá vt homo erat poſtulabat; [r] nec in
alium quemquam transferri debuit. Atque ita, licèt ip-
ſe eſſet Dominus vniuerſorum; quia, Domini eſt terra,
& plenitudo eius, [ſ] orbis terrarũ, & qui habitant in eo:
quæ omnia dedit ei [t] Pater in manibus, & ſub pedibus
eius ſubiecit, [u] tamẽ hæc ad ſolũ Chriſtũ Dominũ, prop
ter

L Auguſtin de Anchona in procemi tractat. de poteſta. eccleſiaſt. Afflictis in prælud. ad conſtituti. Neapolita. quæſt 13. nume 11. Thom. Bozius de ſignis Eccleſiæ, tom. 2. par. 3. lib. 10. ſigno 85. cap. 4 pag. 30. & ſigno 86 cap. 5. pag. 56. & ſeq.

M Geneſ. cap 27. Iſaiæ cap. 60. & Iſaiæ cap. 49.

N Glo. fin in cap. 1. de ſacra Vnction. Conradus in templo omnium iudic. lib 2. cap. 1. § 1. verſic. Crucis ſignum. Felin. in rubri. de conſtitutio. verſiculo, Bene facit. Quod notat B. Thomas. Ca'an in cathalog gloriæ mundi, 1. par. conſideratio 18. concluſio. 6. verſic Quæret forſitam.

O B Bernardus 2. de conſideratione ad Eugeniũ. Franciſcus Bargas in tracta. de Epiſcoporum iuriſdictione, confirmatione 4.

P Rodulph. Cupers vbi proxime in artic. incipiẽ. Dum itaque, nume. 11. fol. 242. & in § ſed pro concilio. nume. 16. & 19. fol. 14. Turrecremata in ſumma, de Eccleſia lib 2. cap. 37. & 38. cum ſequen. Cardinal. Belarmin. tom. 1. controuerſ. generali, 1. li. 3. cap. 9. verſic. Et principatus, fol. 147. & controuerſ. generali. 3. lib, 2 cap. 17. per tot. pagi. 593. Burſat. conſi. 108. nume. 18. in 1. eſt textus in Clementina, Ne Roman., §. ſane, gloſ. verb. Moriente, de electione, cap. vbi periculum, de electione. in 6. gloſa in c. ſi duo, 79. diſtinctione, & in cap. in nomine Domini, 21. diſtinct.

Q Nauarrus in repetitione cap. nouit, 3. notab. nume. 83 de iudic. Martha de iuriſdictione, 1. par. à cap. 8. cum ſequen. Menochi. de præſumptionibus, lib. 2. præſumptione 14. Petra de fideicommiſsis, quæſtio. 13. nume. 355. cum ſequen. Cardinal. Tuſcus concluſ. 665. num. 2. Maur. Burgius de modo proced. ex abrupto, centur. 1. quæſt. 17. num. 3. & ſeq. Soarez in defenſione fidei contra errores Anglicanos, lib. 3. cap. 6. & ſeq.

R Alphonſus Mendoça in relectione de vniuerſali Chriſti dominio, ac Regno, & nouiſsime Ludouicus à Paramo de origine offitij ſanctæ Inquiſitionis, lib. 3. de Summi Pontif. poteſt. q. 5. opinio. 3. num. 31. & opinio. 4. num. 62.

S Pſalm. 23.

T Ioan. 13. & Lucæ 10.

V pſalm. 8. B. Paulus ad Ephesios, cap. 1 in fine.

x Aroa

26 ter excellentiã suæ personæ, † expectarũt, quia humana, natura Christi, vnione Verbi, accepit omnium rerum
27 dominium. Quod quemadmodum Christus Dominus, † quoad exercitium & vsum sibi non assumptit, ita
28 neque in Vicarium eius transtulit. [x] Et ita respondendum † est Marthæ, [y] qui ex locis sacræ scripturæ conatur ostendere, dominium rerum, quod Deus habet, fuisse translatum in Roman. Pontificem, cui, post hæc scripta, reperi eleganter, & docte respondere Iurisconsultum [z] Toletanum, nisi intelligas, quatenus ad finem supernaturalem est necessarium; quo casu, non potestate excellentiæ, sed potestate ministerij, Christus Dominus cõmunicauit, [a] non derogando inferioribus potestatibus, & dominiis, sed subordinando. Sed an sub hac potestate Petro, & successoribus concessa, compre
29 hendatur † potestas secularis, suprema? Quæstio est inter nostros, [b] quorum aliqui indistincte comprehẽsam existimant, [c] per traditionem duarum clauium, non solum respectu iurisdictionis, sed dominij: alij verò [d] habitualiter, & quasi in vagina constrictã, per Principes seculares exercendam, iuxta illud: *Ecce duo gladij*: alij veró [e] nullam falsó ei potestatem secularem tribuunt,
30 sed per duas claues Petro concessas, † per alteram significari potestatem ecclesiasticam, siue spiritualem; per alteram veró scientiam, seu discretionem. [f] Sed nos (qui Romani Præsulis authorita-

X Azor 2. par. institutio. moral lib 4. cap. 19. versic. Quarto quæritur, colum. 480. Soarez in defensione fidei contra errores Anglicanos, lib. 3. c. 5. n. 17.

Y Martha in tracta. de iurisdictione in appendice. 1. par cap. 22 & Ioannes Baptista Valençuela in defensione monitorij aduersus Ducem & Senatum Reipublicę Venetorum, 3. par. nume. 72. & 75.

Z Hieronymus Zaballos tom 4. commun. opinion. quæst. 3. als. 899. nu. 120 versic. Sed hæc prima, pagi. 216. & seq.

A Franciscus Bozius de temporali Ecclesiæ monarchia, & iurisdictione, lib. 1. cap. 1. pag. 13. in princip. & c. 23. pag. 251 Thomas Bozius de iure status ecclesiasticæ libertatis, lib 2. c. 9. & seq per tot.

B Quam latissime disputat Ludouicus a Paramo de origine officij sanctæ Inquisitionis, lib. 3. ti. de iurisdictione vniuersali Summi Pontificis in temporalibus, q. 1. pag. 415. & seq.

C Ioannes Parisiens. de potestate Regia, & Papali, in princip. & cap. 11. & 12. latissime Ludouicus a Paramo vbi proxime, opinione 3. pag. 447 & seq. Hugo in tracta. de officio quatuor Prælator. 1. par tit. de duplici Papę potestate, nume. 1. & sequen. & Martha vb supra, 1. par á cap. 11. cum sequent & Valençuela vbi supra, 4. par. num 178. Zeballos 4. tom communi. quæst. 899. nume. 119. & 120. pag 216. Anastasius Germonius de sacrorum immunita. lib. 3. cap. 12. Spino de testamen. glos. 28 nume. 23. & sequent. & alij relati per Nauarrum in cap. nouit, 3. notabili, num. 19. & Soarez in defensione fidei aduersus errores Anglicanos, lib. 3 c. 5. n. 4.

D Abb. in cap. nouit, de iudic. D. Antonin. 3. par. titulo 22. cap. 5. §. 8. Siluester in Summa, verbo, Papa, quæstione 7. & quæstione 10 vsque ad 14. & verbo, Legitimus, quæstione 4 in fin. Bursatus, de communi, consil. 90. nu. 23. in 2. Azor institution. moral. lib. 10. cap. 6 versic. Ad hęc omnia, pagi. 1074. & 1075. & facit Extrauag. Bonifacij Octaui, Vnam sanctam, tit de maioritate & obedientia, ibi, Vterque ergo est in potestate Ecclesiæ spiritualis, scilicet gladius, & materialis, sed is quidem pro Ecclesia, ille veró ab Ecclesia exercendus, ille Sacerdotis, is manu Regum.

E Late improbat hanc opinionem tanquam hæreticam Ludouicus a Paramo vbi proxime opinione 1.

F cap. manet, 23. quęstione 3. Conradus in templo omn. iudi. lib. 2. cap. 1. §. 1. versiculo, Claues autem.

thoritatem ſemper magnifecimus,ſub cuius protectio-
ne,& fide,vltimum vitæ ſpiritum, & anhelitum emitte-
re cupimus)ex pluribus,à Doctoribus *g* congeſtis veri-
tatem,more Iuriſconſulti,haurietes,reſolutiuè dicimus,
ſupremam eccleſiaſticam poteſtatem, † diſtinctam eſſe 31
à ſuprema temporali,quæ in Principem ſecularem (vt
inquit noſter I.C.)lege Regia fuit translata. Nam licèt
omnis † poteſtas ſit à Deo, *h* vel iubente,&diſponete,vel
permittete,&ſinete,vt ipſemet inquit: *i Per me Reges reg* 32
nāt,& legumlatores iuſta decernunt;per me Principes imperant,
& potentes decernunt iuſtitiam. Ex quo mos apud Principes
ſupremos inoleuit † ſcribendi ſe, Dei gratia (vt noſter 33
Rex Philippus Dei gratia Rex Aragonum), tamen non
fuit data alicui homini primario poteſtas à Deo † in a- 34
lios homines, ſicut eccleſiaſtica poteſtas Petro:dum e-
nim dedit homini poteſtatem,vt præeſſet cunctis ani-
malibus terræ,volatilibus cœli, & piſcibus maris; *k* nō
tamen commiſit,vt aliquis homo alteri præeſſet,& do-
minaretur eidem;ſed homines cum libero, ac recto ra-
tionis iuditio creauit, vt ſecundum illud rationis lumē,
à Deo immediate procedens,pro bono publico,ac vtili
regimine populorum inter ſe,ſi expediret,Reges elige-
rent,quibus voluntarie eos in bonum pręmiis dirigen-
di,& à malo pœnis coercēdi, poteſtatem ab initio cōce
derent;vt ex altero amor,† ex altero timor oriretur pro 35
conſeruatione ſtatus publici maxime neceſſarij. *l* Vnde
in Regibus Catholicis ſuprema ſecularis poteſtas,quoad
politicam,&ciuilem † adminiſtrationem,à Romano Pō 36
tifice

G Victoria relectio.1. de poteſtate eccleſiaſt. q penu & relect.de Indis inſulanis.p.1 á num.26. Sotus in 2.diſtin.25.q.1.arti.4.à 3.concl.Nauarr. in dict.c.nouit.3.notab.Turrecrem.lib.2. ſummæ capit.113. & ſeq. Henriq. quolib.6.q.23. Pihgius li.5.hierarch.eccleſiaſti. Petrus de Palud. lib. de poteſta.eccleſiaſt. Vvaldēſis lib.2.doctrinæ fidei,artic.3.cap.76. cum duob. ſequentib. Sanderus li.2. viſibilis monarchiæ,ca.4. Dried. lib.1. de libertate chriſtia.cap.15. & 16. & lib.2.cap.2.Caietan.in apologia,tom.1. opuſculor.tract.2.ca.13 ad 8. & ſuper 2. 2. artic.8. quæſtio.43. Durand.de origine iuriſdictionis. Ioan. Maior in 4. diſtincti.24. q.3. Ludoui Moli.tom.1. de iuſtit. tracta. 2.diſputatione 29. Anaſtaſius Germō de ſacrorum immunitat.cap.13.lib.3. Baſies de iuſti.& iur. quęſt. principal. 62.quęſt.4. dubitatio.2.Couarru. in regu.peccatum.2.par. §. 9. num.5.& 6. Belarminius tom.1.controuerſ. chriſt. fidei,controuerſ.3 de Roma.Pont. lib.5 à cap. 1. Paramo de origine ſanctæ Inquſitionis, lib. 3 de ſum. Pont. poteſtate, quæſtio. 1. opinone 2. & 4.

H Paulus ad Roman. cap. 13. cap. quid culpatur, 23. quęſtione 1. ibi, Siue Deo, ſiue aliquo legitimo imperio iubente. Montaluus in Foro Regio, dicta gloſa fina. fol. 144. colum. 2. verſic. Circa ſecundum principale. Afflict. in procemio,conſtitu.1.num.21. Camillus in addition. ad Bellugam.rubr.6.verb. A cœleſti maieſtate. Pater Franciſcus Soarez in defenſione fidei catholicę aduerſus Anglicanæ ſectę errores,lib.3.cap.1.num.6.& ſequen.& cap.2.& 3.per tot.Lel.Zechius de Principe.lib.1.c.5.in princ.

I Prouerbior. 8. cap.Imperatores,9.diſtinct.ca.qui reſiſtit,11.quęſt.3.Epiſto.inter claras. C.de ſumma Trinita.

k Geneſ.cap.1. Marcus Anton.Camos in microcoſmia,2.par.dialo.12. pag.141.Tapia de vera hominis nobilitate,lib.2.pa 186.colum.2.ad fin.verſic.Principio igitur,Marta de iuriſdictione,1.par. cap.1. num.13.

L l.8.titulo 12.& l.15 tit.13.par.2 & in l.3. in principio, tit 2.par.2.Azebedo in l.1.titulo 9. nume.1.lib.3.nouæ Recopilationis. Iabellus politicę chriſtianæ.tracta.5.cap.4. pag.711. Albarez Guerrero in Speculo iuris,cap.54.num.45. pluribus: xornat Bobadi.in ſua politica. lib.3. cap.12.nume.6. cum ſeq.

M Petrus

tifice non dependet, [m] quo sensu cauendum est ab ijs, qui contrarium asserunt, [n] maxime si loquantur de his Regibus, qui Romano Imperio non subijciuntur: licet enim aliqui Reges (qui in politicis, & secularibus nemi nem superiorem agnoscunt) vt summo honore Christi Vicarium prosequerentur, fasces maiestatis Romano Potifici submittentes, eius clientes, beneficiarios, seu feu datarios esse professi fuerint, [o] vt ex nostris Ramirus pri
37 mus, † & post eum Petrus Secundus, quorum pia mẽs licet esset laudanda, tamen Richi homines, & milites Regni, quod á capite factum fuit, egre tulerunt, atquè eiusdem Petri filius Iacobus (licet à Rom. Pontifice Gre
38 gorio Decimo requisitus) censum † à patre constitutum, soluere renuit, asserens Regnorum suorum ratione, quæ suo, & maiorum robore, ac viribus, à faucibus Sarracenorum fuerunt erepta, neminem in temporalibus debere in superiorem recognoscere: [p] atque ita recognitionem feudi à Rege patre factam, dissentiẽtibus Richis hominibus, & Magnatibus Regni, inualidam, &
39 nullam fuisse: licet Martha [q] conetur probare † subsistere prædictam recognitionem; sicut contigit in diplo
40 mate † per Regem Ludouicum xj. Dat. xxvij. Nouembris, anni 1461. & à Francia ad Vaticanum transmisso, abolitionem pragmaticæ sanctionis continente; quod effectum non habuit, [r] (licet postea illam à Leone Decimo, [s] & in Concilio. Lateran. I. [t] abrogatam legerim) eo quod cõstitutiones Regum Galliæ vim, & effectum non antea habere incipiant, quam à tempore quo à Curijs Parlamentorum fuerint publicatæ, quia Regum ius
41 plenius, dignius, † & antiquius est quam Imperatorum, ac multo minus à Romanis Presulibus dependens, [u] cũ Impe-

M Petrus Greg de republi. lib. 26. c. 5 nu. 7. Conrad. in templo omniũ iudic. lib. 1. cap. 1. §. 4. vers. Decimoquinto, nu. 4. cum concordan. per Didacum Spino in speculo testamẽtor. glo. 33. nu. 74. Belarmin. tom. 1. controu. generali 3. lib. 5. c. 4. pag. 813. Reginald. Polus in defensione vnitatis Ecclesiæ li. 1 pag. 50. & pag 53. in fin. & 54. Ludo. à Paramo, de origi. officij S. Inquisitio. lib 3. de summi Pont potest. q. 1. opinio. 4. n 108. & 109. Ziballos in speculo comm. opin. tom 4. in discursu ad D. nostrũ Regem, nu. 12. vers. Pero es de aduertir, p 4 & q. 899. nn. 125. pag. 220. col. 2. Ioan Azor in tit moral. 2 par. lib. 11. c. 5. vers. Sexto quæritur, pag. 1224 & Frãciscus Soarez in defens. fidei, contra errores Anglicanos, lib. 3. c. 5. nu. 8. est tex. in c. si duobus, §. denique, ibi quia tribunal seculare in rebus temporalibus à summo Pontifice est exemptum, tit. de appellatio.

N Peregr. de priuil. fisci lib. 1. tit. 2. de his qui iura fiscalia habent, nu. 17. pa. 24. Valençuela in defensione monitorij. aduersus Ducem & Senatum Venetorum. 5. p. nn. 226.

O Hieron. Zurita lib. 2. annal. cap. 51. anni 1204. Marta de iurisdict. c. 25. n. 41. & 44 Thom. Bozius de signis Eccles. tom 2. p. 2. lib. 17. Signo. 76. ca. 4. vers. Quintum, pag. 404. & vers. Quartum, pag. 408. & 409. P. Ioannes Azor institu. moralium, 2 par. lib. 11. cap. 5. vers. Secundo quæritur, pag. 1221. & vers. Petrus Aragoniæ, p. 1222. & lib. 4. c. 34. vers. de Regno Aragoniæ, p. 512.

P Hieron. Zurita lib. 3. annal. cap. 87. anni 1274 fol. 209. & lib 4. cap. 37. anni 1283.

Q Vbi supra, cap. 29.

R Maynardus decis. Tolosan. 100. num. 18. & duob. seq.

S Habetur in Bullario in constitutio. 16. incipien. Pastor æternus.

T Sess. 11. tradit Soarez in defensione fidei, contra errores Anglicanos, lib. 5. cap. 29. num. 14.

V l. 8. tit. 1. par. 2 vbi glos. Gregor. Lopez, Andræas Isernia, in cap. 1. de vassallis decrepitæ ætatis, Bald. in l. 1. C. de Summa Trinit. Purpurat. in rubr. de iurisdict. omnium Iud. num. 12. & in l. Imperium, nũ 123 eodẽ tit Burgos de Paz in prohem. leg Taur. num. 143. Bellug. in speculo. rubr. 14. §. veniamus, num. 11, Azebedo in l. 1. num 17. tit. 1. lib. 4. nouæ recopilatio. Maria. Frecia de sub feudis, lib. 1. tit. de origine Baron.

Imperium à Gręcis, in Germanos, Romani Pontificis
authoritate, † fuerit translatum, atque ab eius appro- 42
batione, ac cõfirmatione quodadmodo pendeat, *x* cũ
(vt inquit Thomas Bozius) *y* authoritas decernendi
Imperatorem, quæ penes Senatum fuit, in Rom. Pon-
tificem, & cætum Cardinalium fuit translata. Ex qui-
bus primo infertur, in ijs, quæ attinent ad finem reipu-
blicę politicum, & naturalem, non debere ROMANUM
Pontificem aliquid, † in fraudem potestatis secularis 43
pręcipere, neque REGES absque legitima, & iusta causa
destituere; cum hoc (ex sententia Ferdinandi Vasquij)
z ad populum, & REMP. a qua potestatem ab initio ac-
ceperunt, spectet; quam traditionem merito impro-
bat Ayala; *a* sed in finem super naturalem † vbique ter 44
rarum ROM. Pontifex vtrumque gladium habet, & non
solum Ecclesiasticam, sed etiam secularem supremam
potestatem, *b* quam, quantum finis supernaturalis po-
stulabit, super omnes Principes fideles, quin imo, & in-
fideles

Baron num. 36. Redin. de maiest. Princip. num 9. Festasius de ęstimo & collect. 4 par. c. 7. num. 42. & 45. Guerrero in speculo, c. 54. 2 n. 1. cum seq. Affli. in prælud. ad constit. Neapolit. q. 1. nu. 5. & 6 & q. 33. nu. 3. Corsetus de potestate Regis, q. 104. Borrelus de Regis Catholici præstantia, c. 49. n. 8. Maranta in speculo Iudi. 3. par. n. 15. Valdes de dignitate Regum, ca. 18. num. 33. & facit l. 7. tit. 1. par. 2 Cerdan à Taliada in veri loquio, cap. 1. §. 1. p. 4. ad med.

X Glos. transtulit. in c. venerabilem, de elect. Moli. de iust. com 1. tract 2. disputa. 24. Guerrero in speculo, c. 56. Belarmin. to. 1 controu. generali. lib. 5. cap. 8. vers. septimum exẽplum, pag. 825. in fin. & pag 826. Camillus Borin additio ad Bellugam, rub. 6 verb à cœlesti maiestate, vers. Ego autem, & rub. 14 §. veniamus, num. 6. in fin. & num. 12. verb. Archiepiscopus Maguntinus, Polidor. Virgil. de inuentor. rerum, lib. 4. cap. 10. in fin. Conrad. in templ. omni. Iudi lib 1. §. 1. q. 2 & per tot. faciunt tradita ab Oldrad. cons. 69. per tot. Alexand. cons. 24. in fin vol 5. Abb. in c. Ecclesia Sanctę Mariæ, nu. 10. vers. Immo hodie Imperator. de constit. Bart. in l. 1. §. Præsides, in fin. ff de requiren. reis. Bald in prohem. digestorũ in prin. nu. 17. Marta de iurisdictione, 1. par. cap. 5. num. 16. Camilus Borrellus de Regis Catholici præstantia, cap 47. á num 46. cum seq & c. 58 à num. 17. cum seq. Valançuela in defensione monitorij, aduersus Ducem & Senatum Venetorum, 5. par. nu. 103. & seq. Azor institut. moral. 2. par lib. 10. c. 2. pag. 1049. & c. 3. vers. quinto quęritur, pa. 1055. vers. sexto quæritur, pag. 481. lib. 4. c. 19. Guilel. Bened. c. Rainutius, verb. vxorem, decis. 1. nu. 8.

Y De signis Eccles. tom. 1. lib 10. signo 42. c. 12. p. 818. vers. verũ postquã, & p. 819. vers. hæc potestas.

Z Controu illustri. c. 5. n. 10. lib. 1. eo non relato ex Aragonio, & Couar. tradit Param. vbi sup. nu. 108.

A De iure belli, & disciplina militari, lib 1. c. 2. nu. 27. vers. hanc vero potestatem, & post eum latiori sermone, Guillel Barclarius de regno & regali potestate, contra monarchomachos lib. 3. c. 2. in fin. pag. 114. & c. 3. & 4. & lib. 5. c. 13. vers. fatemur, pag 388. Azor institu. moral. par. 2. lib. 11. cap. 5. vers. nono quæritur, col. 1270.

B Aluarez Guerrero in specul. iur. c. 16. Palacios Rub. de iusta retentione Regni Nauarrę, 2. p § 6 & 7 Fr. Man. Rodrig lib. 1. quęst. regular. q. 41. art. 16. pag 409. col. 2. Belarminius tom. 1. controuer. Christian. fidei, 3. controu. principali, lib. 5. per tot & c. 4. 5. & 6. pag 815. & 819. Bursat. cons. 90. num. 26. in 2. Ludo. à Paramo, de origine officij S. Inquisitionis, lib. 3. de sum. Pont. potest. q. 1. opin. 4. à num. 1. 4. 31. & 58, & per tot. est tex in extrauag. vnam sanctam Ecclesiam. tit. de maiorit. & obedien. cap. nouit de iudicijs, vbi Nauarrus, notab. 3. n. 41. vers. secundo, & Bellamera num. 18. cap. per venerabilem qui filij sine legitimi, c. si duo, c. ũ Imperator, 96. dist. Simancas de catholicis institutio. tit. 45. nu. 25. & seq. Augustin. de Ancona in lib. de Ecclesiast. potest. q. 1. art. 1. cum quat. seq. & q. 45. cũ seq. Fortunius Garcia in tract. de vltimo fine, vers. Iustitiæ, nu. 385. Iacobacius in tract. de concilio. lib. 7. art. 7. nu. 50. & 51. & lib. 10. art. 8. num. 17. Valençuela in defensio. monitor. p. 5. num. 108. & seq. & p. 7. nu. 48. & seq. per tot. D. Tho. lib. 3. de regimine Principum. cap. 12. & seq. & 3. par. q. 59. art. 4. Ioan. Driedo. de liberta. christiana, lib. 1 cap. 9. & 15. Victoria relect. 1. & 2. de potestate Ecclesiast. Morla in emporio iuris 1. p. tit. 2. q. 4. nu. 9. Albanus de potestate Papæ, 2. par. num. 17. Albarus Pelagius de planctu Eccles. lib. 1. cap. 37. 56. & 59. Turre crem. in sum. de Ecclesia, cap. 114. per tot. & ita intelligenda latissime tradita per Franciscum Bozium Eu-
gubinum

fideles exercere poterit, c cum ChristusDominus,cuius Vicarius est ROM.Pōtifex,nō solū sit Deus montiū,d sed & Deus Vallium: non tanquam ordinariam, sed in subsidium,quia eius est non solum iudicare de fine, sed de ijs quæ ordinantur ad finem,cum concessa cura,& regimine fidelium Petro,omnia illa videantur concessa,sine quibus id commode expediri non posset: e quare oues errātes,licet sint Principes, tanquam Pastor vniuersalis tenetur in viam reuocare, si alio modo non possit, armis, vi,pœnisque temporalibus,Principem, si opus fuerit, deponendo, Regnoque eum priuando,f vt qui per doctrinę sermonem reduci noluit, per disciplinæ terrorem, seculari vtens potestate, ceruicibusque superborum iugum imponens, conteratur,hoc enim gladio tēporali tunc demum vtendum est, quando experimento compertum sit, vires gladij spiritualis, seueritatemquè Ecclesiasticarum censurarum non sufficere:cum ea multorum mentibus offusa sit caligo, vt animæ mala, atque pericula, nec videant, nec curent, sola vero ea, quæ sensu percipiunt, pertimescant: quo casu Ecclesia, tanquam pia, & sedula mater, omnem dat operam, vt profugientes à se filios, aut à suis auulsos vberibus, in gremium suum redire compellat. quo sensu potest defendi Bartolus, g dicens hæreticum esse, asserere Imperium non pendere ab Ecclesia; quia in finem supernaturalem, negari nequit R.P. exercitium gladij temporalis. Ex quibus primo infertur, quod si aliqua Respublica Christiana sibi velit habere Regem infidelem, & admonita, nolit desistere, possit ROM. Pontifex id impedire, & anathematis mucrone ferire: quod si adhuc contumax esset, eiusque præceptis obtemperare renuerit, posset (etiam ea reclamante, & renitente) alium Regem,

binum de temporali Ecclesię Monarchia,& iurisdictione per quinq; integros libros Romæ,1601 & Borrellum ad Bellugā, rub.6.vers.a cœlesti maiestate,& de Regis Catholici pręstantia,c.47.n.41. & seq.Zaballos commun. opin.tom. 4. q. 906. seu fin.a num.102. cum. seq. Abbas.in cap.quod super his.nu.4.& 9 de voto.

C Abb in cap. quoniam 13.nu.5.de constitut. Couarru.in regul.peccatum, 2.p § 9.num.6.in fine, & nu.7 Thom.Bozius de signis Eccles tom 2 p 2. signo.75.cap.4. pag. 410. vers. Ioanni primo, vsque ad fin.capitis.

D Regum 3.c.20.Soarez in defensio. fidei Catholicæ, aduersus errores Anglicanos,lib.3.c.21. n.4. & seq.

E l.1,ff.de iurisd.om.iud. c.præterea. de offi.deleg.

F Card.Belarmin.tom.1. controu gener.3.lib.5.c. 8 per tot pag.824. Auas. Germo. de immu sacrorū lib.1.3. c.12.a n.58. cum seq.Iulius Anto. Brancalassus in compendio artis Catholice regnandi,li.4. de religione,p.77. nu.9. & seq.Anto.Gom in l.40 Taur. nu.69 Rodulphus Cupers in commen. ad c. oportebat,79.dist.in præfat art.1.nu.9.& seq. fol. 28. Ayala de iure belli & discipli.militari,lib.1.c.2 nu.27.Gallinius de verb. signif.lib.10.c.17.a n.24 cum seq. Renat. Chopin, de Demanio Franciæ,lib. 3.tit.30. vers. Etenim superioribus,pag.611. nu.5. Paramo vbi sup.nu,55.& seq.c.alius 15.q.6.c.grandi.de suplenda neglig.prælator.in 6. cap ad Apostolicæ.de senten.& re iudic.in 6.Ludo.Dorleans in expostulatione.pag 103.vers. videamus tamen an Reges.Thom.Bozius de signis Ecclesiæ,tom.2.p.2.lib.17.signo.76.c.4.pag.406 & tom.1. lib 9. signo.34. cap.2 vers.quo circa, pag 553.Ioannes Azor instit.moralium,2 par,libro 11.cap 5. vers. Octauo quæritur. pag.1228. Beroius cons.147.num.22 vol.3.Borrellus de præstan.Regis Catholici,cap.47. num. 61.& seq. Bald. in proem.digestorum in princ.num.18,& ibi adit.iusta causa,Grego.Lopez in l.1.glo.2 in fin tit.23.partita 2.

G In l.1.§.1.num.4.ff.de requirendis reis.

gem, loco illius constituere. Secundo infertur, quod si aliquis Rex fieret hæreticus, aut scismaticus, siue infidelibus, Ecclesiam Dei oppugnantibus, auxilium præstaret, aut quid aliud, quod indetrimentum Ecclesiæ cædat, efficeret, vel Rom. Pontifici, pro vniuersalis Ecclesiæ necessitate, auxilium, & opem prestare renueret, posset ille, ex his, & alijs grauissimis causis, contra talem Regem gladio, non solum spirituali, sed temporali fungi, vsque ad expulsionem illius à Regno. *h* Tertio infertur, quod si ex Principum contentione, & lite aliquod maximum detrimentum in spiritualibus timeretur, vel aliqua maxima damna, quæ ex bellis etiam iustis solent oriri, possit Rom, Pontifex (etiam eis inuitis) talem causam cognoscere, & super ea sententiam dicere. Quarto infertur, quod si aliqua lex ciuilis, absque detrimento salutis æternę, seruari non possit, vel quia sit contra ius diuinum, vel peccatum foueat, vt erat lex illa, quæ duellum, *i* & alia purgationis vulgaris genera admittebat, k vel illa, quæ prescriptionem cum mala fide approbat, *l* poterit illam Rom. Pontifex infirmare, sicut aliquas leges ciuiles, quas Iure Canonico abrogatas, & correctas esse videmus: *m* Imo Iudex Ecclesiasticus inferior, ne obseruetur, impedire, quia in his, quę ordinantur ad finem super naturalem, omnino est ei obediendum, sed in ijs, quę in finem naturalem, & politicum diriguntur, non debet aliquid in fraudem supremę potestatis secularis, & pręiuditium Principum, qui ei in secularibus non subsunt, statuere; & hinc est, quod subditus Regis legitimatus rescripto Rom. Pont. solum iudicabitur legitimus, quoad spiritualia, & Ecclesiastica, *n* non vero quoad ea, quæ ad iurisdictionem ciuilem.

H Molin. de Hispan. primog lib. 4 c. 1 num. 37. Marta de iurisdict. 1. p. c. 23. num 6 & seq 15. & c. 41. nu. 22. & c 22. n. 12. Franciscus Moli de brachio seculari Ecclesiæ pręstan. c. 1. nu. 7. Valançuela in defens. monitorij aduersus Ducem & Sena Veneto. p. 5. a nu. 135. cum seq. Palac. Rub. de retent. Regni Nauarrę 2. p. §. 7. Zaballos 4 p. q. 906. nu. 316. Xuarez in defensio. fidei. cõtra erro. Anglica. lib. 3. c. 23. per tot. Illesc. lib. 5. c. 44. in fin. in vita Nicolai III. & cap. 45. in Martino IIII. Pineda Monarchiæ Ecclesiast. lib. 22. cap. 6.

I Vt in for. sub titu. de duello. & sub tit. de probat. & sub tit. de proditionibus, cum alijs relatis a Molina in reperto. for. in verb. Batalla, & in verbo duellum. Bald in l. ex hoc iure, de iust. & iure, Cagnol. in l. fauorabiliores, nu. 35. ff. de reg. iuris. Decia de delictis tom. 1. lib. 2. c. 19. nu. 4. Petra de potesta. Principis, c. 124. nu. 10. Hortensius Cabal can. de brachio Regio, 2. p nu. 287. Concil. Tride. sess 25. de refor. c. 19 c. 2. de purgat. vulga. c. Monomachia, 2. q. 1. Ioseph. Ludobi, decis. Lucensi. 11. Plotus de in litem iurando, nu. 705. pag. 333. Decius cons. 487.

K Cap. 1. & fin. de purga. vulgar. for. vnico, de cadentis ferri iuditio abolendo, Couar. lib. 4. var. resolu. c. 23. D. Thom 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. Angel. Matheatius de via & ratione iuris, lib. 1. c. 32. n. 12. & 13

L Cap. fin. de præscriptio. Cardin. Belarmin. tom. 1. controu generali, 3. lib. 5. c. 6. vers. Itaq; optima, pag. 820. Petrus Surdus decis. 158. a nu. 5. vers. Alia tamen opinio. Marta de iurisdict. 1. p. c. 49. n. 5. & se. 1 1:

M De quibus per Ioannem Azor 1. p. institu. moral, lib. 1. cap. 20. & 21. pag. 452. & seq.

N Glos. habeat potestatem, in c. per venerabilem qui filij sint legitimi, vbi Abbas n. 22. & Antonius de Butrio num. 11. Rojas. in Epitome successio. cap. 23. num. 112. & 115. Bart. in l. cunctos populos, num. 41. C. de summa Trinit. & in authen. ex complexu. C. de incest. nuptijs, Faber in §. fin. nu 9. institu de nupt. Alexan. cons. 67. num. 8. vol. 1. & cons. 1. in prin vol. 5. Decius cons. 52. num. 2. Guido Papa decis. 482. num. 2. Francis. Marcus decis. 841. in fin. 1. par. Corne. cons. 93. num. 1. vol. 2. Thomas Ferra. caute. 1. num. 6. Guillel. Benedict. in cap. Rainutius, verb. & vxorem nomine Adelasiam in prin. num. 198. de testam. Couar;

uilem, & temporalem pertinent. Quia in temporalibus,
45 solum in terris Ecclesiæ, post iure † factam donationē
Constantini, o vtramque potestatem supremam actu
46 habet: in qua ab vllo Principe † turbari nō debet, quia
patrimonium est B. Petri, ne illi contingat, quod no-
stro † Regi Petro Quarto, p qui à Beata Tecla, alapa
47 cęsus fuit, eo quod auferret ab Ecclesia Tarraconensi,
cuius patrona est, iurisdictionem, & dominium, prædi-
ctę ciuitatis & territorij, quod habebat, & Rex San-
cius Ramiri, q quod occupasset redditus Ecclesiasticos,
etiam ob vrgentem belli necessitatem, publicam egit
pœnitentiam cum plenaria eorum restitutione, semper
namque Reges Aragonum, tanquam veri, & obseruan
tissimi Ecclesiæ filij, consueuerunt potenti brachio eam
tueri, atque defendere eiusque libertatem, iurisdictio-
nem & bona, donationesque Ecclesijs factas à successo
ribus, sub incursu maledictionis paternæ seruandas prę
cipiebant: vt vidi donationem plurium bonorum, cœ-
nobio Sancti Ioannis Pinatensis Ordinis Sancti Bene-
dicti à Ramiro Rege Aragonum factā, Aera M.L.XIII.
qui annus nostræ salutis erat M.XXV. Sed in spirituali-
bus, & quatenus ad finem supernaturalē pertinet, sem-
per vna fuit suprema Ecclesiastica potestas, ab vno Chri
sto Domino emanans, in vnum Romanum Præsulem,
Ecclesiæ caput, ac Christi Vicarium, pro vnius, in toto
Orbe diffusę Ecclesiæ Catholicæ, regimine. Nam
vni ouili, vnum tantum oportuit pręficere Pastorem:
cum

uar. de spons. 2 p. c. 8. nu. 18. Medicis de legib. & statutis. q. 8. nu. 16. 1. p. Albarotus. tit. si de feudo fuerit controuersia. §. naturales. num. 14. Conradus in temp. omni. iudic. lib. 1. c. 1. §. 4. vers. vigesimo, nu. 4. Bursat. cons. 90. nu. 21. & seq. glos. in c. lege Imperatorum. dist. 10. & in cap. si officia, Roland. à Valle cōsil. 88. num. 25. vol. 1. Villalobos commu. opini. §. legitimatus, num. 76. Constātinus Capriolus de succes. ab intestato. lib. 1. nu. 223. & seq. Camil. Borrel. de Regis Cathol. prestan. c. 35. nu. 16. Molin. de Hispan. primog. lib. 3. cap. 2. nu. 11. Enricus Rosenthal. tom. 1. controu. feudal. c. 7. concl. 18. nu. 17. p. 307. & concl. 19. n. 10. vbi plures allegat litera M. pag. 310. & 314. Portoles, in schol. ad Mol. verb. Rex, nu. 21. cum plurib. seq.

O Cap. fundamenta. de elect. in 6. cap. Constantinus, 96. dist. de cuius fide ambigit igneus in l. donationes quas parentes, nu. 22. C. de donatio. inter. Bart. in prohem. digestor. nu. 13. vbi addit. Albani, nu. 35. Bursat. cons. 124. vol. 1. Medicis vbi proxime nu. 15. Hugo. in tract. de offic. quatuor prælat. 4. par. tit. de translatione Imperij in Ecclesiam, & tit. de donat. Constantin. per tot. Alexand. in l. filium quem, num. 14. ff. de liber. & posthu. & cons. 24. nu. 23. lib. 5. facit l. cum multa, vbi Bald n. 2. C. de bon. quę liber. cū concordāt. per Camil. Borrel. in additio ad Bellu. rub. 9 verb. Beato Syluestro, & de Regis catho. præstan. c. 47. nu. 20. & 21. & latius per Ludo. à Paramo, de orig. offic. S. Inquisitio. lib. 3. de Sum. Pont. potesta. q. 1. opin. 1. a nu. 42. cum seq. 58. & 93. cū seq glo pertinere, in l. 1. ff. de offic. præfecti vrbis. Alex. Raud decis. Pisana 42. nu. 12. & 13. Ioan. Bapt. Valançuela in defens. monit. aduers. Ducē & Sena. Venet. 3. p. n. 50. & seq. Marc. de iurisdi. 1. p. c. 5. n. 5. & seq. & c. 30 & 31. latissime cū alijs relatis à P. Cenedo in suis collect. par. 2. collect. 109. nu. 4. Petra de fidei com. q. 12 n. 296. Couar. lib 4 var. c. 16. nu. 8. Siman. de cathol. instit. c. 44. nu. 25. August. Steuchus Eugub. contra Lauren. Vallā, de donatio. Constant. per duos libros, Ioan. Azor instit. moral. p. 2. lib. 4. c. 34. vers. secundo quęritur, pag. 515. Benedict in cap. Rainutius, verbo vxorem, decis. 1. nu. 3. P Hiero. Zurita lib. 10. annal. c. 29. fol. 388. col. 4. aliter Bozius de signis Eccle. lib. 23. signo. 95. p. 512. in prin. Iul. Anto. Brancalassus in medulla politic. 4. lib. de religio. p. 70. nu. 12. Q Zurita 1. p. annal. lib. 1. c. 25. pluribus exemplis comprobat Iul. Anto. Brancalassus in Philosophia Regia. lib. 4. de religio. §. 60. p. 33. in fine. & p. 34. & 35. & §. 103. p. 138. & 139. vbi plura exempla referuntur, & §. 81. p. 71. n. 3. Guil. Bened. in d. c. Rainutius, verb. & vxorem, decis. 1, a num. 10. cum seq. Concil. Trid. sess. 22. de reformat. cap. 11.

R Oscę

cum, *r* vna tantum sit Ecclesia Catholica, quam omnes fideles constituimus, omnium vna fides, vna spes, vna charitas, & vna expectatio patriæ cœlestis, *s* iuxta dictũ Apostoli, *t* nos omnes vnum sumus, in CHRISTO IESV, qui Petro dixit: *u Vocaberis Cephas*, quasi omnium caput, nã in Ecclesiastica, & spirituali potestate (cuius respectu Rom. Pontifex totius mundi Monarcha est, *x* & vniuersum Orbem habet, vt propriam Prouinciam) porro vnũ est † necessarium esse caput: sed in seculari, & laica potestate, non est quid turbetur Martha *y* erga plurima, 48
quæ diuersum in finem tendunt, † cum prima finem super naturalem, & beatitudinem æternam respiciat; secunda vero, rectum Reipublicæ regimen, in finem politicum, qui primo non repugnet, aduersetur, vel contrarius existat. 49

R Oseæ cap. 1. Ezech. ca. 34 & 37. c. est vnitas Ecclesiæ de consecratione. dist. 4. Noster Michael Aniñon de vnitate ouilis, & pastoris, cap. 11. nu. 4. & 8 & c. 12. a num 9. Aluar. Pelag. lib. 1. de planctu Ecclesiæ cap 11. Abb in cap nouit, nu. 12. vbi Nauar. num 140. in 3. notab. de iudic. Simancas, in catholic. institutio, cap. 45. ex nu 10. Alban. de potesta. Papę, & Concilij, 1. p. ex nu. 16. Soto in 4. dist. 24. q. 2. art. 5. Camil. Borrellus in Regia Arago. §. 2 glos. 1. num. 335. Tiraq. de primog q. 17. in 4. opinione, num. 21. Conrad. in templ. omn. iudic. lib 2 cap. 1. §. 2. q. 5. num. 10. cũ alijs per Petrum Cened.
in collectan. 1. p. collect 10. num. 2. Cardinal Reginald Polus, in defensione Ecclesiasticæ vnitat. ad Henricum VIII Regem Angliæ. lib. 1. à vers. Dico ergo, pag. 12. cum seq. Ludo. à Paramo de origine officij Sanctæ Inquisitionis. lib. 3. tit. de summi Pont. potestae, q 1. opinione 3 num. 46. & opinione 1. num 52. Azor 2 par. instit. moral. lib. 5. cap. 21 in prin. pag. 595. & lib. 10. cap. 9. in fin. vers. Quæritur ergo, pag. 1093. & lib 4 cap. 12. vers. Accedit, pag. 452. glos. in cap. nunc autem, dist. 21.

S D August. super Psalm. 85.

T Ad Galat. cap. 3. & ad Rom. cap. 12. & ad Corinth. 1. cap. 10.

V Ioannis 1 & cap. 17. & 20.

X Cap. cuncta per mundum 9. q. 3. cap. in nomine Domini, 23. dist c. Sacrosancta cum seq. 32. dist. Clement. vnica, vbi glos. de hæreticis, l. Nos redentes, C. de Sum. Trinitate, Bald. cõs. 333. col. 2, vol. 1. Paul. Castald. de bon. compa. in tract. de potesta. Papæ, vers. His ita, num. 86. Iacobatius in tracta. de concilijs, lib. 1. art. 2. num 79. Garcia de Nobilitate, glos 48. §. 3. Valançuela vbi sup. 5. p. nu. 102 & 110. Paulus Fuscus de visitatione, lib. 1. cap. 2. num. 2. Petrus Coretus in defensione veritatis, cap 16 inter opera Anto. Possevini.

Y De iurisdictione 1. par. cap. 18. num. 2. cum seq. Ioannes Azor instit. moral. 2. par. lib. 10. cap. 2. col. 1. ad med. C pag. 1053. & cap. 6. vers. præterea, pag. 1073.

§. Tertius.

In suprema seculari potestate, quot sint species regendi, quæ excelentior, & quę fuerit apud Romanos lex Regia, & de aliquibus Vrbis Romanæ laudibus.

LEX *Regia an in vnum transtulerit totius Orbis supremam potestatem.* 1.

Imperator an sit mundi dominus remißiue. 2.

De tribus regendi speciebus, in quibus adest suprema potestas. 3.

Monarchia est cæteris excelentior. 4.

Rex Aragonum eo quod adstrictus sit legibus non minus Monarcha dicitur in Aragonia, quam in cæteris Regnis vbi est legibus solutus. 5.

Legum obseruantia non imminuit Principum maiestatem. 6.

Regum Aragonum Monarchia sui origine fuit heroica. 7.

Leges

§. Tertius.

1 SEcularis, & politica suprema potestas, licèt vna sit, *a* tamen non semper penes vnum extitit, nec vnum fuit, quoad laicam, & secularem potestatem ouile, sub vno monarchico regimine constitutum, cùm non semper in vna persona organica, & naturali, supremũ imperium resideat, sed aliquando in vna persona ficta, qualis est Senatus, consilium, aut populus; nec lege Regia, † de qua noster Iureconsul. in vnum Principem to-
2 tius orbis potestas translata fuit: *b* quia Romani, qui

A Soarez in defensione fidei catholicæ aduersus errores Anglicanos, lib. 3. cap. 1. numero 5.

B Vt totis viribus veram & catholicam conclusionem appellans, conatur defendere Michael Vlçurrut in opere Imperiali regiminis mundi, 2. par. 3. quęstion. principalis per tot.

qui illam tulerunt, non fuerunt vniuersales orbis domini, imò multæ fuerunt gentes, illis fœderatæ, sibi latissimum Imperium æquali iure vendicantes: multæ eisdem formidabiles, cum quibus pacem fecisse, gauisi fuerint: vel inimicitiam sine victoria aluerint, *c* quare falsó Imperator *d* se iactat † mundi domi- 2
num, quod ita nude sumptum (nisi modificetur, & intelligatur secundum Doctorum *e* nostrorum sensum) falsum est; nam constat plures esse species regiminum, secundum quarum diuersitatem, suprema secularis potestas penes diuersos residet: *f* aut enim Respublica regitur, † & gubernatur per vnũ, & dicitur Monar 3
chia; *g* vel per paucos, vt per Senatũ optimatũ, & diuitũ; seu per magistratus, & dicitur Aristocratia, vel Oligarchia; vel per plures, vtputa per populũ, & tũc appellatur Demo-

C l. 5. §. in pace, l. non dubito, 7. l. post liminium, 19. ibi. Inter nos ac liberos populos, Regesquè ff de captiu. & post limin reuersis. l. 2. C. de officio Præfecti Prætor. Africæ l. mercatores. ibi, Tam Imperio nostro, quàm Persarum Regis sub iectos, C. de comertiis. & mercator. cum concordan. per Couarrub. in regul. peccatum. 2. par. §. 9. nume. 5. Ludouic. à Paramo vbi proxime lib. 1. titu. de Summi Pontif. potesta. quæstio. 1. opinione 1. nume 69. & sequen. Quibus omnibus Marta conatur respondere in suo tracta. de iurisdictio. 1 p. cap. 21. à nume. 15. cum seq.

D l. deprecatio, ff. ad l. Rodiam. de iactu, Bartol. in l. hostes, nume. 7. ff. de captiu. & in l. 1. §. per hanc, el 2. num. 2. vbi eius additionat. Albanus, ff. de rei vendicatio. Camillus Borrellus in addition. ad Bellugam, rubri. 6. verb. Princeps regni dominus. Dominicus Bañes in præambulo ad quæstioné principal. 62. disputatio. 4. dubitatio. 3. Victoria in relectio. de Indis insulanis, à nume. 24. & 25. Soto lib. 4. de iustit. & iure, quæst 4. artic. 2. Vasquius controuersi. illustr. lib. 1. cap. 20, Couarru. vbi supra num. 5. Ayala de iure belli, lib. 1 cap. 2. num. 29. Medicis de legib & statut. 1. par. quæst. 18. nume. 7. & 8. Marta de iurisdictione, 1. par. cap. 20. nume. 1. & sequen. & 4. par. casu 125. nume. 12. & sequen. Ceballos commun. opinion. tom. 1 quæst. 576. & tom. 4. quæst. 906. seu fin à num. 24. cum pluribus sequentib. Azor 2. par. institution. moral. lib. 10. cap. 7. versic. Quarto quæritur. pag. 1084. & sequen. Enricus à Rosental. controuersia. feudal. tom. 1. cap 5. conclusione 20. num. 4. & ibi relati per eum litera E. Ioannes Igneus in repetitione l. necessarios, §. non alias, 2. par. nume. 253. & sequenti. ff. ad Sillanian.

E Roland. consil. 88. num. 7. & 28. volu. 1. Alciat. lib. 2. dispunction. cap. 5. Mantua singular. 312. Cagnolus in procem. Digestor. nu 17. Restaur. Castal. de Imperat. quæst. 52. Ias. consi. 16. lib. 2. late Ioan. Igneus in repetitione dictæ l. necessarios. §. non alias, 3 par. nume. 6. per tot. ff. ad Sillanian. Vacon. lib. 3. declaratio cap. 105. Casane. in cathalo gloriæ mudi, 5. par. consideratione 28. Bobadilla in politi. lib. 5 cap. 4. nume. 3. Moli. tom. 2. de iustit. tracta 2. disputa. 30. Forcatulus in commentar. de feudis, cap. 12. nume. 14. Camillus Borrellus vbi proxime, versic. limitari autem. & versic. limitatur quinto. Doctores in l. cunctos populos, C. de summa Trinitate, cum concordant. per Alphanum ad dictam l. deprecatio. collectan. 4.

F Plato de regno, & in dialog. 4. de Republica. Arist. lib. 3. politi. c. 5. Plutarch. ethicor par. 2. de vnius in Republica dominatione, populari statu, & paucorum imperio. Antonius Zara in anotomia ingeniorum & scientiarum. sectio. 2. membr. 16. pag. 336. Petr. Grego. 2. par. sintaxis artis mirabilis, lib. 21. c. 3. & syntagma iur. vniuersi. lib. 47. c. 15. num. 22 & 25. Iacobati. de concil. lib. 6. artic. 2. n. 3. Cantiuncula de offic. iudic. cap 1 in princip. Hottoman. in Francogalia, c. 10 Castro de lege pœnali, c. 1. Ferdinandus Mendoça lib. 1. de pact. c. 4 n. 23. Couarru. in pract. c. 1. num. 5. Nauar. in cap. nouit, notab. 3. num. 167. de iudic. & in commentar. de regular. n. 15. noster Ludouic Martinez in respon. pro Reguo, 1. par. nu. 91. in princi Soto lib. 1. de iust & iur. q. 5. art. 4. ad fin. Moli. de iust. tract. 2. dispu. 23. Belarm tom. 1. controuer. fidei, lib. 1. de Roman. Pontif. c. 1 in princ. pag. 457. & cap. 9. versic. Respondeo, pag. 490. Petr. Gregorius lib. 5 de Repub. c. 1, Bobadi in sua politi. li. 1. c. 1. n. 13. & seq. Mantua lib. 6, dialo 118, Rode. Suarez allegatio 6, n. 14. ibi, Tertio, quia certum est. Rusin. antiquit. Roman. lib. 7. c. 1. Polidor. Virgil. de inuentorib. rerum lib. 2. cap. 2. Iustus Lips. ciuilis doctrinæ lib. 2. cap. 2. Lelius Zechius de Principe. lib. 1. cap. 4. nume. 1. & sequen.

G Glos. monarchiam in cap. fundamenta, de electione, in 6.

H Gui-

democratia, quæ omnes potestates iustę sunt, *h* cum secũdũm eas, leges emanauerint. Ex prima enim ortæ sunt Principũ cõstitutiones, de quib⁹ in nostro fragmẽto. Ex secũda, Senatusconsulta, Ius prętoriũ. Ex tertia verò, Plebiscita.
4 Inter quas potestates, † monarchia ex vi regiminis, secundũ omniũ sentẽtiã, primatũ tenet, *i* cùm in homine cor vnum, à quo omnes corporis motus pendent, & vnum cerebrum, à quo sensus ducuntur: in familia vnus dominus; in vniuerso vnus Deus: sic vnum Imperium, vnius animo regendum videbatur, & in Republica vnum caput, à quo subditi, sicut membra dirigantur, & nobiles, ab iniuria populi & inopes à potentiorum superbia defendantur; vt apud Persas Darius, post Magofoniam, idest Magorum cedẽ comprobauit contra Othanem, & Megabicum, quorũ primus popularem gubernationem, secundus veró optimatũ regimen probauit: sed Darij sententia obtinuit; cui, paulò post, Persarum monarchia fuit concessa, neque minor est libertas in monarchico, & regali Principatu, quàm in Aristocratico, & Democratico: quia licet istæ species regiminum in modo sint inter se diuersæ, sed non in potestate; quia potestas gubernandi, semper vna, & eadem est, licèt modus sit diuersus; & qui vni, vel alteri potestati subjicitur, æque liber, vel æque seruus est; *K* atque ita toto aberrat zelo, qui credit in nostro regno homines esse liberiores, † & Re-
5 gem nostrum inuictissimum non esse in eo supremum Monarcham, quòd legibus regni se alligatum profiteatur, ac est in illo, in quo legibus solutus est, quia vtriusque vna est potestas, licet plura sint regum genera; neque vt inquit Aristoteles, omnium vnus sit potestatis modus, imò propriè hoc regnum dicetur, quod secundum leges, ab vno capite supremo gubernetur, à quo, tanquam à causa prædominante, potestas nomen accipit, ac monarchia appellatur, quod enim mixtim fit, nó speciem diuersam, sed modũ constituit; *l* nec reddit eius homines minus subiectos, quàm in aliis regnis, vbi monarchia absolutè locum habet. Nam queãd
6 modum obseruantia legum † non minuit principũ maiestatem, & potestatem, ita nec obedientia regum

H Guilielm. Budeus in annotatio ad l. ius ciuile, pag. mihi 57. de iust. & iure. Borrellus de Regis cathol. pręstan. cap. 3. per tot.
I Barc. in tracta. de regimi ciuit. num. 7. & sequé. Ripa in rubr. de constitutio. num. 22. Moli. tom. 1. de iusti. disputa. 23. versic. Ex tribus speciebus, pag. 179 Belarmini. vbi supra cap 2 & 4 pag. 458. & 466. Ioan. Mariana de Rege. & Regis institutiõne, lib. 1. c. 2. Guilie. Barclaius de Regno & regali potestate, lib. 1. pag. 34 versic. Quippe inter varias, & lib. 2. c. 2. pag. 110 Bursa. consi. 3. n. 21 Casan: in catha glo. mũdi, p. 12: consideratio. 55. Gregor: Lopez Madera de las excelencias de España, c. 1: Nauarr. in c. nonit. 3. notab. n. 168. de iudic. Cobarru. practica, quęst. c. 1: n. 5. D. Thom. 1. p. q. 103 art 3.. Iustus Lips. lib. 2. politicor. c. 2 Azor lib. 11. institu. moral. cap. 1. versic. Secũdo quæritur, p 1097 & seq. Lelius Zechius de Principe, lib. 1. c. 4. nu. 2. est tex. in cap. in apibus, 7 quæst. 1. noster Cenedo 1. par. colectan. 10. Borrel: de Regis cathol. præstan. c. 3. n 66. & seq Ioann. à Chokier aphoris. politic. li 1. c. 3. exẽp. 1. & per tot:
K Nauar in d. c. nouit, nótab. 3. n. 167. ex Aristo. 3. polit. c. 10. Petr. Greg. sintagma iur. lib. 47. c. 14. à nu. 9. Osor de Regis institut. lib. 7. fol. 220 Victoria in relectio. de potestate ciuili, n. seu corolar: 11
L Petr. Grego. de republ. lib. 5. c. 1. n. 3 & 5.

minuit populi libertatem. *m* Imò nostrorum Regum
monarchia heroica fuit † sui origine, *n* & eius, qui primo 7
fuit Rex à populo electus successor; quia secundum le-
ges dominatur, (cum à primordio tituli posterior for-
metur euentus) & leges, licet per se vim ad cogendum
habeant, † non tamen ad sponte parendum, nisi mori- 8
bus populi confirmatæ sint, & in animis ciuium quasi ra
dices egerint, absque eo namque sunt sicut plantę re-
center defixæ, quę facile iniuriis cœli, aut animantium,
obnoxiæ sunt; Ita leges, si moribus non firmentur muta-
tioni obnoxię, & proinde infirmę sunt. Nostri namque
† maiores, qui in primum Regem, lege Regia, potesta- 9
tem transtulerunt, Regum mitigandam acerbitatem (si
quæ forsam contigisset) potestatem veró perpetuandã,
reuerendam, ac obseruandam curauerunt: *o* nam supre-
ma potestate, quæ iure naturali, in principio penes po-
pulum fuit, *p* ab eo, in aliquam singularem personam,
& eius successores † in communem vtilitatem delata,
regna fuerunt iure gentium erecta *q* cum alioqui sine or 10
dine, & capite, cui obedirent, & subessent, minime pos
sent ciues ea prouidere, quæ totius Reipublicæ vtilita-
ti expedirent, hostes auertendo, & malefactorum auda-
ciam cohibendo, *r* & comprimendo, vt de Romanis
dicitur, *s* fuisse exaltatos valde, † quod committerent
vni homini magistratum suum, cui omnes obedirent, 11
ex duobus namque Consulibus, solus vnus alternis vi-
cibus fasces perferebat. Quæ potestas, lege regia, à prin
cipio concessa, † non potest per populũ auferri, vel im-
minui, tametsi posit ampliari, & maior cõcedi, renuẽte 12
tamẽ, & reluctãte populo, nõ debet Rex † eam sibi am
pliare potestatẽ, quã à principio ex lege regia habuit, 13
nec quidquã eorũ trãsgredi, quæ in regni erectione fue
rũt cõstituta, cum lex regia † nihil aliud sit, quam pactũ
societatis humanæ, quo populus in Principẽ transtulit 14
supremam potestatem, & iura maiestatis cum onere, &
obliga-

M Vitus Amerpachius in interpretatio. in Phocylidem, versic. Nec detrahit hoc Principum authoritati, pag. 66. Chrisostom. Iabellus in epitom. lib. 5. politic. tract. 3. cap. 6. versic. Quantum, pag. 223. & politicæ christianæ, tracta. 5. cap. 2. versic. Pro cuius notitia, pag. 709. Belarmin. tom. 1. controuers. generali, 5. lib. 3. cap. 7. versic. Ex his ad argumentum, pag. 1324. Iacobus Morlanes semper pro eius eruditione & prudentia, & erga me beneuolentia commendandus in responso pro Regno, 1. p. num. 81.

N Iabellus in epitom. lib. 3 politicorum, tract. 5 cap. 1. versic. quarta species, pag. 193. Oldrad. consil. 118. nume. 1. l. 1. C. de impo. lucrati. descript. l. cum filius. §. hæres. ff. de legat. 2.

O Hieronym. de Blancas in suis eruditissimis commentar. rerum Aragonum tit. de optima. regni, fol. 331. ex ratione Platonis, de qua per Iabellum in epitome politicæ Platonis tracta. 5. cap. 3. versic. Regnum, pag. 339.

P Quidquid contradicat Mattha vbi supra. 1. p. c. 1 n. 18.

Q l. ex hoc iure, ff. de iusti & iur. cap. duo sunt genera, 22. quæst. 1. Paris. de Puteo de sindicatu. titu. de excesibus Regum, §. Rex autem, num. 16. Rolãdus consil. 12. num. 49. & & consil. 18. nume. 32. volum. 1. Afinius in praxi iudiciorum, titu. de modo procedendi in ciuilibus, c. 2. n. 3. & 4. Lel. Zechi. de Principa. administr. lib. 1. cap. 1.

R Foller. in praxi censuali, verb. Alphonsus. n. 14. & noster Petrus Ludoui. Martinez in respons. pro Regno. n. 509. S Machabæor. 1. c. 8.

T l. 2. §. nouissime. ff. de origine iur. B. August. lib. 3. confes. c. 8. P. Moli. de iust. & iur. tom. 1. tract. 2. disput. 23. col. 3 A. & Soar. in defens. catholicæ fidei aduersus errores Anglicanos, lib. 3. c. 2. num. 12.

V Petrus

obligatione gerendi curam Reipublicę, & iustitiam ad-
ministrandi: & Princeps tam potestatem, quàm condi-
tionem, & onus acceptauit, ex quo pacto firma, & sta-
bilis permansit lex regia: inde improbatū fuit pactum,
factum *u* à Carolo Sexto Rege Gallię, cum Henrico
Quinto Rege Anglię, super successione eius filię Mar-
garitæ, in regno Francię, cum lege principatus, seu re-
15 gia esset stabilitum, † ne vllo tempore, fœminæ ad suc-
cessionem regni admitterentur, ne à lãcea in fusum, reg
num perueniret, *x* his verbis: *Nulla portio hæreditatis,*
de terra Salica (quam interpretati sunt sapientes Galli,
quæ adhæreat coronæ, *mulieri veniat, sed ad virilem se-*
xum tota terræ hæreditas perueniat. Quę lex Salica vocatur,
quod à Francis orientalibus (qui alij dicti sunt à Sala
flumine, vel à loco Saletham, vbi condita fuit) fuerit la-
ta; quæ licet sui origine, ex sententia Cuiatij *y* tempore
Pharamundi, primi Regis Francorum, sedente in Ca-
thedra Petri Bonifacio, & imperante Honorio Primo,
anno salutis 420. super omnibus rebus, tam publicis,
quàm priuatis fuerit lata, tamen à Francis occidentali-
bus solū in successione regni fuit admissa, *z* quam nec
in Gallia seruandam septem fundamentis comprobare
conatur Camillus Borrellus, *a* sed Reges sua potentia,
subditis non audentibus contradicere, non sinunt *b* suā
ampliare potestatem, quæ tunc demum tuta erit, cum
viribus modum imponit, ac si intra modestiæ, & me-
diocritatis fines se contineat: atque hæc quidem mo-
16 deratio, † ac temperatura, sanitatem Reipublicæ con-
seruat, cui nihil (teste Xenoph.) mali poterit innasci,
si Rex imperij fundāmenta iecerit, abstinentiā, ac mo-
derationem, vt respondit Theopompus Lacedæmo-
num Rex vxori, conuitio expostulanti, quòd ad Re-
gum licentiam frenandam, ephoros constituerit tribu-
norum ad instar: *Tuo facto* (inquit illa) *imminutum Impe-*
rium filiis relinques: Minus, respondit ipse, *sed magis stabile,*
cum solidissimū Imperij fundamentū sit iustitia: & sępe,
qui

V Petr. Greg. de republ. lib. 7. c. 9. n. 24. Matthæus Zam. de successione & pręrogatiuis primi Principis Franciæ, pag. 40. Camill. Borrel. de Regis cathol. præstan. c. 57. n. 14. & seq.

X In lib. legis Salicæ, titu. de allodc. art. 62.

Y Lib. 8. obseruat. c. 14.

Z Renatus Chopin. de demanio Gallico. lib. 1. titu. 1. n. 2. pag. 247. Cuiac. lib. 1. de feudis. tit. 1. pagin 486. E. Euguinarius Baro in comment. ad l. 2. ff. de origi. iur. circa ius Gallicum, in princip. Forcatulus in commentar. ad iura feudorum, cap. 7. nume. 1. Benedictus in cap. Rainutius, verb. Duas habens filias, num. 73. & sequen. & verb. Vxorem, nume. 30. & verb. In eodem testamento relinquens, el 1. nume. 168. Couarru. in practi. cap. 1. num. 8. Tiraquel. de iur. primogen. quæst. 10. num 13 Zampinus vbi supra versic. Video te, pag. 26. & sequē. Alexand. Raudens. latissime decis. Pisana, 41. per tot vbi à num. 14. decem opiniones refert, vnde dicta fuerit lex Salica. Martha de iurisdictio. 1. par. cap. 28. nume. 31. & 32. Ioann. Ferraldus in tract. de iuribus & priuilegiis Reg. Francorum, priuilegio 20. num 44. & seque. Guilielm. de Montserrat in tract. de successio. Regni Franciæ, cap. 1. num. 33 Azor 2. par. institut. Moral. lib. 11. cap. 2. vers. Decimoquarto quæritur, pagi. 1210. & seq Fontanella de pactis dotalibus; clausula 5. glos. 3. nu. 75. fol. 28. Ioannes Ignc. in repetitio. l. necessarios, §. non alias, 2 p n. 234. ff. ad Silania. Burg. de Paz in procem. ll. Tauri n. 58. Carol. de Grassal. Regal. Francię, lib. 1. iure 17. Licerier de primoge. lib. 1. q. 22. n. 4. cum seq.

A de Regis catho. pręstan. c. 57. n. 26. cū seq. B Moli. com. 1. de inst. tract. 2. disput. 23. col. 3. A.

qui nimium poteſt, vult poſſe quod non poteſt, *c* & magnitudo po-
teſtatis facillime in tyrannidem vertatur; quia (vt canebat Lucanus) *d virtus & ſumma poteſtas non coeunt.* Vnde illud vulgatum prouerbium: *Quien haze lo que quiere, no haze lo que deue.*
Atque ita exceſſu poteſtatis, † quam imprudentes in- 17
dies augere ſatagũt, minuitur, penitusque corrumpitur Regius principatus; neque enim, vt diuitiis, quo amplius augẽtur, eo locupletiores euadimus, ita in Regio Principatum contigit; ſed contrarium, cum ſecundum Gregorium, *e* ipſa regni gubernacula, erga ſubiectos, magno ſint moderamine temperanda, ne poteſtas mentem ſubripiat; tunc enim, regnum bene regitur cum regnandi gloria animo non dominatur, Principes enim fęlicitati fręna imponentes, ſe, illam, ſubditos, facilius regunt: obliti humanitatis, & modeſtiæ, quo altius conſcendunt, grauiori caſſu præcipitant, *f* & Per-
ſarum Imperium, † ea potiſsimum de cauſa, breui 18
corruiſſe fertur, quod ablata à populo penitus libertate, dominationem ſupra modum inuexiſſent, ſed inter omnes, qui longius quàm ab initio habuerint, ſuã poteſtatem protendere curauerunt, fuerunt Imperatores Romani; quibus, ſecundum aliquos, *g* non tam
† in principio ſuprema & abſoluta poteſtas fuit conceſ 19
ſa. In cuius rei comprobationem ſolent adduci quædam verba ęneæ tabulæ, vel ſecundum alios, *h* marmoreæ, quam in baſylica Lateranenſi, vel in Capitolio, aiũt, reperiri, in qua poteſtas per Senatum & populum, Veſpaſiano cõceſſa, legitur deſcripta; cui reſpõdet id quod Cornelius Tacitus *i* tradit his verbis: *Tum Senatus omnia Principibus ſolita, Veſpaſiano decreuit.* Ex quibus comprobari videtur, legem Regiam, cuius noſter Iuriſcõſultus meminit, fuiſſe Senatuſconſultum: *K* nam licèt
poteſtas, & maieſtas eſſet penes populum, † atta- 20
men authoritas decernendi penes Senatum reman-
ſit. Et propterea, Tarquinum ſuperbum † quod mul 21
ta pręter authoritatẽ Senatus decerneret, tyrannum vo
cari cęptum, & quod Tiberius inconſulto † Sena- 22
tu CHRISTVM Dominum inter Deos referre ſtatuiſſet

C Ex Seneca in nominis ſui tragedia, Hippolytus verſu 203. Onaſandri Strategic. ad Cornel. Tacitum, lib. 1. hiſtor. pagi. 40. in fin. Guilielmus Benedict. in cap. Rainutius, verb. mortuo itaque teſtatore, el 1. n. 246.

D Lib 8. Pharſal. Benedictus in cap. Rainutius, verb. Condidit. el 1. n. 33 dete ſtam.

E Ad Recared. Regem Epiſtola relata ab Anton. Auguſtino in epitom. iuris Pontif. veteris, lib. 10. tit. 2. c. 8.

F Plato lib. 3. de legibus, Barnab. Briſoni, de Regio Perſarum principatu, lib. 1. pag. 32. in princip. Ioannes Mariana de Rege. & Regis inſtitutione, lib. 1. cap. 8. pagina 95.

G Marius Salomonius ex Anton. Vaca in ſcholio ad noſtrum fragmentum Vlpiani. Antonius Auguſtinus de legib. & S.C. de lege Regia, Ioann. Roſinus antiquitat. Roma. libro 7. cap. 12. & Georgius Fabricius antiquitatum, lib 2.

H Bozius de ſignis Eccleſiæ, li. 10. tom. 1. ſigno 42 cap. 12. pag. 817. verſic. Extat adhuc Romę, Fuluius Vrſinus in notis ad Antonium Auguſtin. vbi ſupra.

I Lib. 20. & lib. 4. hiſtoriar. refert Fuluuius Vrſinus in notis ad Antoniũ Auguſtinum de lege Regia.

K Doctores in l. non ambigitur per text. ibi, ff. de legib.

L Guilielm. Barclaius de Regno, & regali poteſtate, lib. 3. cap. 4. pag. 125. & 126.

ſtatuiſſet, *m* Senatus ſacrorum arbiter recuſauit, quod diuina ordinatione factum credo. *Cum nulla conuentio Chriſti ad Belial, nec in eodem templo Arca Dei & Idolum Dagon ſtare poſſent*: Ideoque ſemper dicebatur S.P.Q.R. & ita inquit Suetonius, *Quod Caligula vrbem ingreſſo, con ſenſu Senatus, & irrumpentis in curiam turbæ, ius, arbitriumq; omnium rerum permiſſum eſt.* *n* Sed non ęque in omnes
23 Imperatores translata fuit poteſtas, † neque vna ſemper extitit lex Regia: ſed quo quiſq; die Imperator à militibus ſalutabatur, & in caſtris acclamabatur, apud Senatum, quando in Vrbe titulo Imperatoris ornari decernebatur à patribus, ſiue ei Imperium ciuile, ſiue militare deferreretur, *o* lex Regia recitari ſolebat, & curia
24 tis comitijs promulgari. Quæ primo, † in eunte Regnũ Romulo, de vnius Imperio lata, ſimulq; cum Vrbe nata fuit. Quo tẽpore (vt inquit I.C. Pomponius) *p* omnia manu Regis, Curiatis Comitijs creati, gubernabantur: tamen ipſi Reges, vt populum deuincirent, & cum eius ſpontanea voluntate facilius imperarent, aliqua, quę ſupremæ poteſtatis erant, populo communicauerunt, vt feciſſe fertur *q* Romulus tria plebi concedens, ſcilicet, magiſtratus creare, leges ſancire, de bello, referente rege, decernere: quæ multis poſt Romulum annis fuiſſe relicta, populoq; conſeruata teſtatur Polibius, dum ſcribit, quę ſuo tempore eſſet populi Romani poteſtas. Hoc
25 ius illi cœpit † Iulius Cęſar eripere, *r* ſopitaque populi Romani libertate, quę pluſquam annis quingentis floruerat, diui Auguſti temporibus, ac Tiberij dominatu, (qui legibus ſoluti fuerunt) recitata fuit lex Regia, ſubtiliuſq;, ac copioſiuſquã antea pręſcripta, *ſ* quia ex pro
26 uincijs aliæ † Cæſaris erant, *t* alię Senatus; ferociores quidem, agreſtioreſq; prouincias, quæ ſine manu militum, annuis magiſtratibus adminiſtrari ſine fraude, atque periculo non poterant, Cęſar in ſua poteſtate retinuit: pacatiores vero, quæ citra arma regi ſolis legibus poterant, reliquit Senatui populoque Romano; verbo, vt publicæ rei munera, quæ grauiora eſſent, ipſe ſolus ſubire videretur, re vero, vt arma ſolus haberet; ſed in vrbe ab Auguſto reuocata eſt poteſtas creandorum magiſtratuum

M Auctarium aphoriſmorum politicorum de repub. inſtituenda, lib. 2, cap. 11. num. 2. ſed aliam cauſam aſsignat Benedictus in c. Rainutius, verb. mortuo itaq; teſtatore, el 1. num. 246. & aliam ego ex Epiſt. B. Ioan. cap. 2. & 1. Reg 5.

N Ayala de iure belli, & diſciplina militari, cap. 2. num. 22.

O Roſinus antiquit. Roman. lib. 6. cap. 3. pag. 243 F. & lib. 10. cap. 6. pag. 449. A. Sigonius de antiquo iure ciuium Romano. lib. 1. cap. 21. & de antiquo iure prouinciarum lib. 3. c. 4.

P In l. 2. in prin. ff. de origine iur. Alciat. in lib. de magiſtra. ciuil. col. 5. fol. mihi 467.

Q Apud Dionyſium Halicarnaſ. antiquitat. Romana. lib. 2 4 & 6. Borrellus de Regis cathol. præſtantia, cap. 11, num. 3. & 7.

R Vt refert Sueton. Trãquil. in eius vita, cap. 14. & Roſinus vbi ſup. c. 12. lib. 7.

S Bobadilla in politica lib. 1. cap. 2, numer. 14. l. Dueñas de iuriſdictione, & Imperio. lib. 1. titu. 1. num. 10.

T Teophilus in §. per traditionem inſtituta, de rerum diuiſione, Quintana Dueñas de iuriſdictione & imperio. lib. 1. tit. 1. num. 10.

tuum ad Principem, atque ita eius † tempore lex Iulia
de ambitu *u* cessauit, in quem, populi consensu om- 27
ne ius belli, & pacis translatum est: ita vt sola eius au-
thoritate liceret bellum decernere, & pacem inire *x*.
Vnde merito dicebat Sigonius *y* Sylla dominante, li-
bertatem Romanam concussam, Cęsare vero Regen-
te, labefactatam, Augusto demum imperante, fundi-
tus euersam fuisse, qui vt Regiam potestatem leniret, 28
† atque tantisper occultaret, Imperator maluit, quam
Rex appellari, maxime cum Iulij Cęsaris, auunculi, &
adoptiui patris, in senatu necati, exitu terreretur, sed
astute simulans se dubitare, an tantam Regni molem re
cusaret, à senatu populoq; identidem rogatus, Prin-
cipatum accepit, vt refert Dioncassius, *z* & tradit Oui-
dius *a* his verbis.

Nam patris Augusti docui mortale fuisse
Corpus, in æternas, numen abijsse domos.
Esse parem virtute patri, qui frana rogatus
Sæpe recusati, cœperit imperij.

In quem licet populus lege Regia (de qua noster I. C.)
omnem suam potestatem contulerit, nihil penes se re-
seruans pristinæ dignitatis, nec frustulum quidem, tamē
legum ferendarum † potestas paulatim populo adem- 29
pta est, ita vt nec Augustus sine consensu populi leges
tulerit, & senatui authoritas leges † condendi manse- 30
rit; sed hoc eius beneficio permissum. Postquam enim
radix totius Imperij Principis genio adhæsit, ramos quosdā administratio-
nis vicissim ijs cōmunicauit, à quibus acceperat ius eximiū, & cū soli Prin-
cipi, lege Regia, fas esset cōdere legē, solis instar, alijs lucē suā impertiuit, eā-
dē penitus retinēs penes se, vt patet in † iurisdictione *b* ordinarijs iudicibus
cōcessa, quā suā dicūr, sed penes Principē supremū nihilomin⁹ resid ētē. Quæ 31
lex Regia *c* nō pro futuris omnibus Cæsaribus ab initio lata fuit, imo diu ob
seruatum, vt quoquisq; die, successores demortuorū imperiū accipiebant,
recitari soleret; & ideo † Alexāder *d* eā legē imperij appellauit. Quod enim 32
tradit Corrasius *e*, authoritate I.C. Arcadij, *f* Mariū salamoniū annotās, non
cōprobatur ex illius I.C. respōso, cū (si fidē Pandectarū Florētinarū sequa-
mur) nō dixit Arcadius, regimē Reipub. ad Imperatores perpetuo trāslatū,
sed ad Imperatores perpetuos, ad differētiā dictatorū, qui ad semestre *g* tem
pus

V l.1.ff.ad l.Iul. de ambitu, Menoch. de arbitrarijs ceutur. 5. casu 401. nu 13. & 14. Onuphrius Pannuinius de ciuitate Romana. pag. 295.
X l. 3 §. 1. ff. ad l. Iul. maiesta l. conuentionum, ff. de pactis.
Y Lib. 1. de antiquo iur. ciui. Romanorum. c. 6.
Z Lib. 53 Forcatulus in l. ex hoc iure. numer. 10. cum seq. ff. de iust. & iure.
A Lib. 4. de Ponto, elegia. 13.
B l. more, ff. de iurisdict. omni. iudic. Forcatulus vbi sup. nu. 12.
C Couarru. practica. c. 1. num. 3. & alij relati per Bobadillam vbi sup. lib. 1. cap. 2. num. 15. A. fol. 18. & lib. 3. cap. 8. n 152. D.
D In l. ex imperfecto, C. de testament.
E In suis miscelaneis iuris ciuilis, lib. 6. c. 8.
F In l. vni. ff. de offic. Pręfect. Prætor.
G l. 2. §. populo deinde aucto. ff. de origine iur. Tiraquel. de iure primog. q. 4. num. 28. & 29. Forcatul. in inscriptione digestorum. num. 8. Ayala de iure belli & disciplin. milita. lib. 2. cap. 3. num. 2 & 3.

pus constituebantur, intra quod summum eis ius, summaquè authoritas in repub. fuit, & comprobatur, quia
33 apud Romanos † summi magistratus, Imperatores fuere appellati, & summa potestas, merum imperium. Vel secundo potest dici, quod appellat Imperatores perpetuos, *h* ad differentiam eorum, qui in decēnium tantum eligebantur, licet finito decēnio, iterum in aliud decēnium soleret prorogatio fieri. Multo minus conuincit
34 † authoritas Iustiniani, *i* vocantis legē Regiā, qua omne ius, omnisque potestas in Imperatoriam maiestatem translata fuit, legem antiquam; quia & quęlibet lex, ante se lata, ad differentiam nouarum constitutionum, à se editarum, potuit merito antiqua appellari: at tamen illa lex Regia, de qua noster I.C. lata fuit, cum iam diu populus Romanus iugum seruitutis assueuerit ferre, quasi pertęsus fluctus partium, & turbarum, quæ inter ciues excitabantur, contentione dominandi, & ambitu, maluit pati, quod emendare non poterat, ac legis Regiæ titulo contegere, prudenter decreuit: cum iam sua potestate, magno suo dolore spoliatum cerneret. k
35 Et licet consulatus † prorsus non cessauerit, tamen sub Imperatorum manu subiectus, vix pristinæ auctoritatis vmbram retinuit: sed hoc credendum est, ordinatione
36 † diuina factum, *l* vt quęmadmodum in humanis, monarchiā & vnius supremi Principis imperium incipiebat agnoscere, ita & in diuinis, vnum eo tempore natū fuisse summum Sacerdotem, vnius veri Dei filium, & in spiritualibus, & Ecclesiasticis Monarchiam oriri intelligeret; *m* & quemadmodum tamdiu vrbs Romana seruata fuit, vt totius orbis haberet imperium, in pręmium maximarū virtutum, quibus cęteris omnibus gentibus pręexcellebat, *n* ita vt, ad cōstituendū eius imperium, quasi cōtendētes inter se, virtus, & fortuna, fœdere pacis æternæ conuenerint, vt merito ei fuerit dictū: *Quod regnas minus est, quam quod regnare mereris, excedis factis grandia fata tuis.* Ita & ab eius Deo tutelari salutis publicæ apud Gentiles authorē fuisse seruatam incolumem, vt in diuinarum rerum administratione caput *o* esset supremū, & quæ-

H Tacitus lib. 3. annal. Apianus in prohem. histor. Roman. Zonor. 2. tom. in vita Octauiani. Dion Cassius lib. 52. Petrus Grego. in sintagma iur. 3. par. li. 47. cap. 20. num. 4. Bobadilla lib. 2. cap. 16. num. 4. Couarru. practica. quæstio. cap. 1. num. 3. pag. 5. colu. 1. Lelius Zechius de Principe, lib. 1. cap. 2. num. 6.

I l. 1. §. sed & hoc studiosum. C. de veter. iur. enucleando.

K Dion Cassius lib. 53. Conan. lib. 1. commentar. iur. ciuil. cap. 16. num. 2. in fin. pag. 100. Iustus Lipsius ciuilis doctrinæ. lib. 1. cap. 4. in fine, Seneca epistola 18.

L Purpurat. in l. 1. n. 576 ff. de offic. eius cui mandata est iurisdict.

M Belarmin. tom. 1. controuers. Christian. fidei. controuer. 3. de Roman. Pont. lib. 1. cap. 5. 6. & 9. cum seq. D. Thom. in 4. contra gentes, cap. 76. Pinel. in l. 1. 3 par. num. 16. in fin. C. de bon. matern. Nauarr. in cap. nouit. 3. notab. num. 140. de iudic. Ioan. Lupus de iusta retentione Regni Nauarræ, 6. par. §. 3. ad fin. glos. in cap. non autem. 7. q. 1.

N D. August. lib. 5. de ciuitat. Dei, cap 12. & 15. Couar. in regul peccatum 2. par. §. 9. num. 5. vers. 3. pluribus ex ornāt Iustus Lipsius de magnitudine Romana, lib. 4. cap. 1. & 3. cum duob. seq. Ioannes Lorinus in commenta. in Acta Apostol. cap. 2. vers. 10. pag. 102. col. 2. vers. nihil cęlebrius.

O Cap. fin. de foro compet. l. Roma. ff. ad municipalem, Alciatus lib. 2. dispunctionum, cap. 21. Quintilianus Mandosius regul. cancellari. 20. quæst. 10. num. 2.

& quæmadmodum eo tempore ſedes habentis ſupre-
mam in temporalibus poteſtatem conſtituebatur, etiam
habentis pariter in ſpiritualibus ſupremam poteſtatem
ſedes eſſet perpetua: *p* Et ideo vrbem æternam, † ab an 37
tiquis Imperatoribus appellatam fuiſſe, multi tradide-
runt, *q* pro quo notabili, & latenti myſterio interpretã- 38
dę † ſunt illę quatuor literę antiquiſſimę, & notiſſimę
apud Romanos. S. P. Q. R. quas Sybilla Cumana, præ-
miſſo crucis ſigno, poſſuit in principio librorum, quos
ab ea magno pretio cõparauit Tarquini⁹ Priſcus, *r* omiſ
ſo illo vulgato, communiq; ſenſu, quo inclyta, domina
trixquè Roma Sabinis, ſeu Syrijs populis, qui quaſi in-
terrogantes arroganter nimis, illis quatuor literis in ſuis
vexillis vtebantur, ſignificando, Sabinis, (vel) vt alij vo-
lunt *ſ* Syrijs populis quis reſiſtet? RESPONDIT; Senatus
populusquè ROMANUS, ſed verius exiſtimo, quaſi quo-
dam modo prophetico, deprecari Redemptorem no-
ſtrum dicens, ſalua populum quem redemiſti; cum ſæ-
pe animaduerſum ſit, Sybillas de Chriſto Domino pro
phetaſſe; *t* vel ſuper Patriarchas quatuor, ROMAN⁹. Vnde
merito, *Roma Petri ſedes, quæ Paſtoralis honoris, facta caput
mundo, quidquid non poßidet armis, religione tenet.* Et hac de
cauſa verus Deus eius curam, & tutellam ſuſcepit, eorũ
què Deus tutellaris extitit, † eiſdem innominatus, & ig- 39
notus, *u* quouſquè à Petro, † ſedem in ea conſtituente,
totius Eccleſiæ Catholicę, Chriſtianiq; ouilis ſupremo 40
Præſule, & à Paulo, prædicatione, & literis notus per fi
dem redditus eſt, & nominatus: quorum pręſentia, atq;
venerando triumpho, illam cęteris omnibus vrbibus in
vniuerſo mundo (vt inquit Gelaſius) *x* prætulerunt vt
merito poſſimus canere cum Poeta. *y*

Omnia

P Cap. per venerabilem, §. ſane, qui filij ſint legitimi, c. futuram, c. rogamus, 24. q. 1. c. 1. 12. q. 1. Palac. Rubi. de iuſta retentione Regni Nauarræ, 2. p. §. 41. Rodolphus Cupers in cõment ad c. oportebat, 79. diſt. art. 5. incipit Papa Romæ, per tot. & num. 14. & alio art. 5. incipit. Diuo Petro, num. 10. pag. 142. Belarmin tom. 1. de controu. Chriſtian. fidei, controuer. generali. 3. lib. 4. cap. 4. verſ. Secundo, pag. 743. Bozius de ſignis Eccleſiæ. tom. 1. par. 2. lib. 17. ſigno. 78. c. 6. pag. 417.

Q Albanus in tract. de poteſta. Papę, & Concilij, p. 1. num. 72. Archidia in c. fundamenta, num. 12. de electio. in 6. Iacobatius in tract. de concilio. lib. 8 art 6. num. 25. Dionyſius Paulus Lopis in tractatu de vera quatuor Patriarchalium erectione, cap. 12 num. 55. & 56. Antonius Poſſeuinus in cautione ad libros Bodini de republica, p. 118. ex Sancto Leone. & noſtri conciues Michael de Aniñoa, in tract. de vnitate ouilis & paſtoris, c. 18. & Cenedo 1. p, collect. 11. nu. 4. ad c. rogamus 24. q. 2. l. 1. C. de ſuarijs, lib. 11.

R Aulus Gelius lib. 1. noctium aticarum, c. 19. Ludouicus Gom. in repetit. cap. 1. num. 48. de conſtitutio in 6.

S Tiraqu. in l. connubiali 13. nu. 2. Noſter Ioannes Coſta, en ſu Ciudadano, tract. 3. dialogo 3.

T Sixtus Senenſis in Bibliotheca ſancta, lib 2. verſ. Sybillarum oracula, & ex D. Thoma. refert Paulus Gryſaldus in deciſ. catholicæ fidei, verb. Sybilla, & Dionyſius Paulus Lopis vbi ſup. c. 18. à nu. 55.

V Macrobius Saturnali lib. 3. cap. 9. pag. 442. Lugduni 1585. Briſonius libro 1. de formulis, pag. 56. verſ & cum tutellares. Roſinus antiquitat. Rom. lib. 10. cap. 18. Plutarchus tomo 1. moralium problemate 61. pag. 581. ad quod ponderabam illud Pſalmi 75. Notus in Iudea Deus, in Iſrael magnum nomen eius, quaſi ante aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti gentibus per fidem ignotus, & innominatus, & ideo dixit Dominus de B Paulo, Actor. Apoſto. cap. 9. Vas electionis eſt. mihi iſte vt portet nomen meum coram gentibus, & cap. 23. ibi, Sicut enim teſtificatus es de me in Ieruſalem, ſic te oportet, & Romę teſtificari.

X Relatus a Couar. lib. 4. variar. cap. 14. pag. 907.   Y Propert.

Omnia Romanæ cedant miracula terræ,
Natura hic posuit, quidquid vbiquê fuit.

Sic & Paulus Atheniensibus, z quis esset Deus igno-
41 tus, & innominatus, quem colebant, declarauit, & Bea-
tus Iacobus nostris Celtiberis, qui etiã Deum ignotum
coluere a. Quicquid multi tantæ felicitatis inuidi ne-
gent B. Iacobum in Hispaniam migrasse, ex epistola mis-
sa à Gregorio, Episcopis, & Regibus Hispaniç: b & hãc
existimo fuisse veram rationẽ, quare Romani suos Deos
tutellares † ignotos, & inominatos haberent; non illam
42 quam tradunt scriptores antiquitatũ Romanarũ, quia
Dij tutellares † Gentium præcipue tres, c sed in his tri-
43 bus vnus erat Vrbis tutor, quem *Nefas* erat nomina-
re, sibi Dæmon arrogans, quod Dei nomini dandum
erat: sicut cultum, quem Angelo suo tutellari singulis
44 annis, mense Septembris Ciuitas † Cæsaraugustana ex-
hibere solet, ante fidem Christi susceptam, Dæmoni sub
45 Genij nomine tribuebat; vt ostendit † quoddam mo-
numentum nuperrime in Tarraconensi ciuitate reper-
tum, cuiusdam marmorei cippi, in quo ita literis gran-
dibus legebatur. GENIO CONVENTVS CÆSARAVG.
Atque ita ex Iosepho tradit B. Hieronymus d, quod
tempore, quo Christus crucifixus fuit, ex aditis tem-
pli eruperunt voces dicentium, transmigremus ex his
sedibus. Vltimo cauendum est à Simone schardo, e exi
stimante huius legis Regiæ esse vnum caput illud, cuius
46 meminit Martianus † I.C. in titulo de mortuo inferen-
do, f quod videtur ridiculũ; licet illius legis authorem
difficile sit nominare; nisi dicamus, alicuius legis Romu
li, aut eius successoris, Numæ Pompilij, qui diuini apud
Romanos iuris conditor creditus est, & legem posthu-
miam, de sepulchrorum iure, & sumptibus funerum
tulit;

Z Actuum Apost. cap. 17 Cęsar Baro. tom. 1. annal. anuo 52. pa. 386. & 387. Sixtus Senensis lib. 2. Bibliothe. sanctę. vers. Aræ Atheniensium, p. 59. Cęlius Rodigin lect. antiqu. lib. 12. cap. 2. Moya en la Filosophia secreta, lib. 1. cap. 8. Ioan. de Torres en la Filosophia moral, lib. 12. cap. 2. col. 6. Pineda en la agricultura Christiana, dialog. 5. §. 35. glos. magister, in c. turbat 37. dist. P. Marquez en su Gouernador Christiano, lib. 2. cap 32. pag. 346. col. 2. Constituens discrimen inter Deum ignotum, seu innominatum, & incertum; ex Tertuliano lib. 1. contra Marcion. cap. 9. & B. Augustin. lib. 3. de ciuitate Dei, cap. 12. & lib. 1. de consen. Euangel. cap. 29. & 30.

A Alex. ab Alex. dierum genial. lib. 6 cap. 26. Celtiberi cuipiã Deo vbi annotatio Tiraqu. pa. 1007. Fra. Iuan dela Puente en su conueniencia de las dos monarquias, lib. 5. c. 13. §. 2. & 3 pag 87. cum seq. Ioannes Lorinus in comment in Acta Apostolorum, c. 17. vers. 23. pag. 726. colum. 1. in prin. ex Strabone.

B Habetur apud Anton. Augustin. tom. 2. epitome iuris canonici, lib. 19. tit. 16. cap. 2 pag. 179 est epistol. 64. lib. 1. regist. & 1. par. epitome, lib. 1. tit. 11. cap. 2. ex côcil. Trosleian. cap. 15. Garcia de Loaysa in colect. concil. Hispan. pag. 290. & seq. Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apostol. cap. 12. vers 2. pag. 536. vers. Iam vero Iacobus. Martyrolog. Rom. 15. Maij, vbi meminit septem Conuersorum qui Romæ à sanctis Apostolis Episcopi ordinati, & ad prędicandum verbum Dei in Hispanias directi sunt vbi additio Cæsaris Baronij cui eleganter satisfacit responsum D. Ioannis Velasco Comitis Stabilis Castellæ.

D Lib. 11. Epistol. Petrus Erodius rerum iudicat, lib. 1. tit. 2. cap. 6.

E In suo Lexicon iuris, verbo Regiã lex.

F lege 2.

G Stephã-

tulit; *g* de qua Marcellus antea disputarat, partem fuisse, Regiam appellatam, quod à Rege fuerit lata, *h* præsertim cum illa lex ad sacra pertineret, de quibus, quæ leges à Numa Pompilio constitutæ fuerant, semper obseruatas fuisse, plurium authoritate tradit B. Augustinus, *i* vel quod omnes leges, à Regibus latę, ex quibus ius Papirianum colectũ fuit, Regiæ solerent appellari. *K*

G Stephanus Viuandus Pighius in annal. lib. 1. pag. 34. vers. Legem postumiam.

H Berrutius in indice legum Rom. de lege Regia, & super eadem lege annotauit Anton. Augustin. & Ioan. Rosin. antiquita. Rom lib. 8. cap. 5. p. 329. A. Angelus Matheacius de via & rat ione iur. lib. 1. cap. 31. num. 16. Tiber. Decian. tract. criminal. tom. 1. lib. 2. cap. 25. num. 2.

I De ciuitate Dei, lib. 2. cap. 16. Onuphrius Panuinius de ciuitate Roma. pag. 32. Stephanus Vinandus vbi supra.

k l. 2. ff. de origine iuris, Ioannes Azor institutio. moralium 1. par. lib. 6. cap. 62. pag. 608. vbi legum Regiarum enumerat duodecim capita inter quæ est illud, cuius meminit Pomponiu; I.C. in l. fin. de rerum diuisio.

§. Quartus.

Monarchicus Magistratus vnde fluxerit, & in Aragonia quomodo, & qualis in suos Reges lege regia translatus.

Regnum Aragonum ab electione ortum fuit. 1.

Imperatoris nomen an olim fuerit inferius quã Regis. 2.

Reges nostri quare Aragonum, & non Aragoniæ solerant appellari. 3.

Regnum Aragonum iure sanguinis defertur. 4

Regni successio per electionem, licet sit natura prior, sed iure sanguinis est melior. 5.

Regnum Castellæ, & Legionis, an electione, an iure sanguinis fuerit in principio delatum. 6.

Apud Gothos an deferretur Regnum electione, vel iure sanguinis. 7.

Monarchia aliquando cœpit à violenta tyrani ocupatione, & consensu populi superuenien te iusta redditur, 8.

Monarchicum regimen licet sit excellentius, tamen regimen mixtum est vtilius. 9.

Primus Rex Aragonum quare Ramirus vocatus, 10.

Regum Aragonum maiestas non minuitur, quod non possint nisi de consensu populi leges ferre, & quare, 11. 13.

Rom. Pont. in arduis, an teneatur Consilium Cardinalium accipere, vel sequi, 12.

A lege Regia originem ducit consuetudo condendi leges per Reges Aragonum, cum consensu populi. 14.

Ablatiuus absolutus conditionem importat, & formam inducit. 15.

Consuetudinem moribus confirmatam difficilimum est destruere, maxime si à lege Regia prouenire conectura sit, 16.

Ante annum 1592. vnius dissensus legem ferre impediebat. 17.

An sit melius à Regum absoluto imperio gubernari, quam à tyrannide legis. 18.

EpiKeya quid sit, & cui maxime conueniat, 19.

Legum perpetuitas an sit vtilis Reipublicæ, 20

Redditur ratio fori Tirasonæ. sub tit. que en Cortes la mayor parte de cada Braço, haga Braço, 21. 22.

D. Andræas de Cabrera & Bouadilla Archiepiscopus Cæsaraug. & nomine Regis in Curijs Tirasonæ celebratis Præses, ibi defunctus fuit, 23.

Quando ex legibus latis omnibus vt singulis ius

Ius competit, ad earum derogationem omnium consensus est necessarius, 24.
Rex & Regnum in Curiis vnum corpus constituunt, 25.
Regnum representatur per quatuor brachia, & quomodo in hoc, populo Romano in Curiis congregato assimiletur. 26.
Brachium ecclesiasticum præstans consensum legibus ferẽdis solet protestari, dummodo non statuatur aliquid contra libertatem ecclesiasticam, 27.
Clerici fororum vinculis ligantur, & quare, 28

§. Quartus.

Potestas suprema cuiusque Principis aliquando cępit ab electione ipsiusmet populi, *a* & tunc Principatus dicitur iustus: qualis est regũ † Aragonensium, qui
1 primo Enecho Aristæ, beneficio militum, traditur cõcessus, non ciuitatum, quæ nullæ fere eo tempore citra Pirinæum institutæ, aut à fidelibus prędomitæ erãt, sed militari coucursu, atque consensu ad eum delatum est Imperiũ, vt c erto iure, ac legibus militaribus, & ciuilibus in Maurorum perniciem sub vnius potestate cõuenirẽt,
2 isque, ante regiæ dignitatis adeptionem, militariũ copiarum ductor, atq; Imperator extitit, *b* quod nomen † apud antiquos inferius fuit dignitate regia, *c* non tamẽ, nisi insigniter strenuis, decernebatur; postea verò é dignitate imperatoria, rebus pręclare gestis, ad regnũ meritò accersitus apparet: vt cui summa totius belli omniũ voluntate deferretur, is regnum iure obtineret, tãquam princeps, rectorq; populorum, subditorumq; caput, & pręses: & ideo † non Aragoniæ, sed Aragonũ Reges fue
3 runt appellati, quod non Dominatum, sed Principatum instituerint (& falso quidam neotericus *d* nouissime scripsit à Philippo rege nostro, moderatissimum Principatum Aragonum, ad dominatum redactum), vt de antiquis Cantabris, post Andræam Poça *e* tradit Gutierrez: *f* bene namque gerendę rei, vt fertur, & iustitię fouẽdæ causa, bene morati Reges olim cognominati sunt.
4 & cõstituti, *g* à quibus postea, † iure sanguinis, fuit regnum

A Couarru. practi. quæst. c. 1. n. 4. versic, Reges vero. Mieres de maiora. 4. p. q. 1. n. 46. fol. 404. Bobadilla in sua polit. lib. 2. c. 16 n. 1. ibi, Eligido por el pueblo. Villadiego in prologo del fuero juzgo, l. 2. glos. 2. n. 5. & 6. Georgius Cabedo 1. p. decis. 8. n. 2. Leli. Zechi. de Principe, lib. 1. c. 3. n. 1.

B Ioan. Lup. de iusta retentione Regni Nauarrę 6. p. §. 10. Hiero. Zurita in indice rerum gestarũ ab Aragoniæ Regibus lib. 1. fol. 10. Tapia de vera hominis nobilitate, pa. 188. colu. 1. versic Atque his ni mirum. & colu. 2 versic. Hanc ob causam, pa. 189. versic. Relinquitur ergo. Borrel. de Regis catholici præstantia, c. 46. nu. 53 & 56, Barnab. Brisonius de formulis lib. 4. p. 393. versic. vicissim etiam.

C Petr. Greg. syntagm. iuris vniuersi, 3. par. lib 47. c. 20. n. 3. Alex. ab Alexan. dier. genial. lib. 1. cap. 2. pag. 5. versic. Nomen vero Imperatoris. vbi scholi. Andr. Tiraq.

D Addicionator ad auctarium aphorismor. politicorum in disquisitio. polit. c. 5. q. 11. p. 115.

E In suo libel. del antigo lẽguaje de España, c. 17. folio 57. colu. 1. & 2.

F lib. 3. practicar. quæsti. q. 17. à num. 23. & 25. cũ seq. 34 212. & seq. 219. sed ibidem 218. caute legendus est, dum Arago l s Castellani imperij dicionem esse dixit, cum hæc regna æque principaliter sint vnita, nec vnum alteri subsit. Rebuf. i procem. concordatorum, verb. Francorum. fol. 4.

G B. August. post Trogum Pompeium, & Iustinum, lib. 4. de Ciuita. Dei cap. 6. ex Cicerone 2. officiorum; Iustus Lipsi. ciuilis doctrinæ, lib. 2. cap. 11. Guiliel. Benedict. in c. Rainutius, verb. Condidit, el 1, num. 34; in fin. versic. Propter quos. & num. 35. cum seq.

num delatū,seu deriuatum, *h* quorum nos vassalli natu-
rales appellamur,eosque nostros dominos,ac Reges na
turales,merito dicimus: *i* & licèt modus succedēdi per 5
electionem † sit natura prior,secundus vero iure genti
litatis,& sanguinis est longe melior,& receptior, quia
minori Reipublicæ discrimine sumitur Princeps,quam
quæritur, *k* sed aliqui volunt, ante Ramirum Primum,
Sanctij Maioris filium, non bastardum (vt Rodericus
nominat)sed ex prima vxore,Caya nomine, susceptum,
neminē Aragonum Regem,sed tantum Suprarbij fuis-
se appellatum. *l* Dicitur quoque eadem ratione prin- 6
cipatus Regis † Castellæ, & Legionis iustus, cum Pela
gius à populis christianorum,qui in Asturiis latitabant,
apud quos ius eligendi Regem residebat, fuerit elec-
tus; *m*, licèt Rodericus Sanctius, *n* contendat,tanquam
proximiorem consanguineum infelicis Roderici, vl-
timi Gothorum Regis, iure sanguinis, non electio-
ne fuisse ei regnum delatum, ita vt fuerit potius quæ-
dam iuris continuatio, quam noui dominij, & Prin- 7
cipatus assumptio, immemor, apud Gothos, † non
sanguine, sed electione solere regnum deferri: *o* licet sæ
pè dignum Imperio filium, etiam viuente patre, in
sedem regni collocare, mos illisfuerit: vt constat ex
oratione habita à Recesuintho anno Domini 655. in
octauo Concilio Toletano prouinciali, tempore Eu-
genij Papæ Primi. *p* Qui monarchicus principatus, nō
semper à voluntate ciuium, sed etiam aliquando † à vio 8
lenta tyranni occupatione exordium capere solet, *q* vt
illa, omnium prima monarchia Nini, Asyriorum Re
gis, quæ ex tyrannide cępisse fertur:sed cum postea il-
lius tyranni successores,populum optimè, ac iustè gu-
bernent, ac regant:eiusdem populi cousensu, cursu tē-
poris,reducitur illius regiminis status *r* (licet difficile)ad
monarchiā perfectam,quę volūtario subditorum con-
sensu

H Aluarez Guerrero in Speculo iuris,cap.31.nume.15. Villadiego in prolog.del Fuero juzgo, l.2. glos.2 num.7.

I Marcus Antonius Camos in microcosmia,1.p. dialog.5. fol.40. col.2

K Pluribus authoritatibus & exemplis comprobat Ioann.Cokier in thesauro aphorismorum politicor.lib.1. c.2. per tot. Portol. in scholiis ad Moli.verb Rex, n.7.& 9.

L Rodericus Sancius histor.Hispan. 1.par.cap.12, &.13. Hieronymus Zurita lib.1.annal cap.13. pagi.17.colum.3 in princi. & cap.14.fol.18.colu.4.

M Couarru.pract.quæst. c.1.Ferdinand.Vasqui. cótrouers.illust.lib.1.c.1.n.16.& 20.& cap.43.col. 2. Garcia de nobilita.in præfatio.n 6 quibus adde Anto.Gouean,lib.2.cap.30. Orosci. in l.ex hoc iure, n.12.ff de iusti &iur Corras in l.in summa,n.12.ff de rerum.diuis. Corduba de Lara in repetitio. l. si quis à liberis. in princip. n 54.ff.de liberis agnoscendis Quintana Dueñas de iurisdictione & imperio,lib.2 titu.1,num. 17. &seq.pag.246.Valdes de dignitate Regum Hispaniæ,cap.14.n.17.

N Vbi sup.3.p.c.1 Gutie. lib 3.practic.quæst.q.13. n.63 & 64.

O Anton August.in epitom iur.Pontif veter.lib. 10.tit.8 communia de regib.cap.4 & 6 pag. 607. ex Conci Tolet.5.c 3.& Tolet.6 c.17.& Toleta.8. c 10.Villadiego in prolo. Fori antiqui Gothorú, l.2.glos.2.n 5.Couar.c.1.pract.n.7.Moli.de primog.lib.1.c.2.n.12,D.Garcia de Loaysa in collect. Cócil.Hispa.in notis ad c.10.Conci.Tole.9 fol.475.Morales.3.p.histor.lib.13.c.6,Garcia de expens. c.16. n.17.Valdes de dignita.Reg.Hispa.c.14.n.16.Martinez á Villar in append.de innata fidelitate Regni Aragonú in princ.p.92.

P Habetur vol.3.concilior p 185. col.1.ibi,Etsi summus anthor rex me diuę memoriæ Dñi,& genitoris mei téporibus in regni sedé subuexit,&c.

Q Belarm.tom.1.controuer. gener.5.lib.3.c.2.versi.quartú,pag.1315.& c.6.versi. Addo,2.pa.1322,&versi. Adde tamen,p.1323.

R c.principatus,2 q.1,

ſenſu ſolet concedi, & magis pro animi ſententia regi, ac gubernari, quam timore, & violentia. Qui monarchi
9 cus principatus, licet in ſe ſit cæteris † omnibus excel-
lentior, tamen ex imperfectione, & imbecillitate hominum, qui cupiunt imperij eſſe participes, regimē mixtum vtilius eſt; *ſ* in quo, dum Princeps leges condere vult. alia vè ardua in Reipublicę vtilitatem expedire, ab optimatibus populi ſententiam petit, cum ijſque de rebus publicis conſultat, & decernit. Et ideo Ariſtoteles, & alij tradiderunt, Ariſtocratiam, rectè inſtitutam, præexcellere regiæ poteſtati, ac monarchiæ, quæ mera & abſoluta ſit: cum, quemadmodum conſtricto legibus principatu nihil eſt melius; ita ſoluto nulla peſtis grauior. Et ideo noſtri maiores, vt magis perpetuam, ac diuturniorem monarchiam principum ſuorum conſtituerent, ſanctioremque, ac beatiorem redderent, curarunt (Romulum imitati) prius legibus, quàm mœnibus regnū, quod erigere decreuerūt munire: ſtatuentes; ne incōſulto populo, qui in quatuor Regni ſtamentis (quæ vulgó, *t* brachia, dicuntur) repreſentatur, *u* eas mutare, vel alias, pro temporum diuerſitate, de nouo ferre, ſolis Regibus liceret. Et ideo † primus Aragonum
10 Rex fuit vocatus Ramirus, vel iuxta Germanorum genuinam pronunciationem, Reychmayr, quod nomen cymbricum eſt, Principem, diuitem, & beneconſultum ſignificans, *x* non quod conſiliis populi voluerint Regem, vt imperatum, regi: ſed tantùm, vt melius imperaret, dirigi. *y* Ex quo eius ſumma, & ampliſsima poteſtas
11 † non minuitur. *z* Et comprobari poteſt exemplo Prin
cipatus Auguſti, Traiani, Alexandri, Theodoſij, & aliorum, qui nullas leges generales à ſe conſtitutas, ratas voluere, niſi Senatusconſultis confirmatas, & feliciſsima idcirco Imperia geſſere. 1 * Quod conſilium, pro ferendis legibus, peti debet, de benignitate, & æquitate in aliis prouinciis, 2 * in quibus populus Principi, & in Principem ſimpliciter, & abſolutè, & pure, nihil penes ſe de regalibus reſeruans, omnem ſuam poteſtatem, lege regia, tranſtulit: & ideo in illis neque

S Caietan. in 1. 2. S. Tho. q. 96 art. 1. quem ibidem ſequitur Bartholomæus de Medina & D. Thom. 1. 2, q. 95 articu. 4. Ayala de iur. belli & diſcipli. milita. lib. 2 cap. 3 num. 5. Belarminius tom. 1. controuerſia. generali. 3. lib. 1. de Summo Pontif. cap. 3. pagi. 465.

T Marcus Antonius Camos in microcoſmia, 2 p. dialog. 12. pagi. 140. colum 1.

V Hieronym. de Blancas in commentar. Aragonēſ. rerum, titu. de comitiis Aragonum, verſic. In comitiis enim, pag. 375. Ioānes Maria. de Rege & regis inſtitutione, lib. 1. c. 8 pag. 96.

X Andr. Poza de priſca Hiſpanorū lingua. pa. 69. verſic. de iſtius nationis. Vvelfang. Lazius de aliquot gentium migrationibus, lib. 10. de Gothis, pag. 731. verſi. Raimirus.

Y Paleotus de conſultatio. p. 1. q. 2. in fin.

Z Paleotus vbi proxime 3. par. q. 3. art. 5. ad finem, verſic. Quare nihil de ſumma Auctariū aphoriſmorū politicor. de Republ. inſtituenda, lib 2. cap. 7. n. 4 ibi, Nec minuit hoc maieſtatem Principis.

1 * Suet. in Auguſt. Plin. in panegyr. ad Traian. Lāprid. in Alexand.

2 * l. humanum. vbi Doctor. C. de legib. Auiles in procem. capitis, Prætorū, gloſ. Auemos acordado. & gloſ. Ordenanças. Belluga in Speculo Princip. rubr. 2. de inuentione Curię. §. his præmiſsis, nu. 12. in fin. & ibi Camillus Borrellus verb. Procerū. Sarmiento lib. 3. ſelectarum cap. 14. num 4 Menchaca controuer. illuſ. lib. 1. c. 2. n. 20. Bald. & Iaſ. in l. placet. n. 9. C. de ſacroſanct. Eccleſ.

 cogitur

cogitur tale consilium accipere, nec si acceperit, sequi;
sed quod illi soli, vt bono viro, & iusto Principi placue
rit, legis habet vigorem, *a* provt in Romano † Pon- 12
tifice, omnes ferè Canonistę respondent, non teneri
accipere, vel sequi, etiam in arduis, consilium Cardi-
nalium, *b* (quidquid Baldus *c* dixerit), cùm hæc sit na-
tura consilij voluntarij, vt illud quis neque accipe-
re, nec sequi cogatur. *d* Sed in Aragonia † consilium
populi necessarium est pro legibus ferendis, eiusque 13
consensus, Curijs mandato Regis conuocatis, solet ab
eo, tanquam legum ferendarum forma, singulorum suf
fragiis exquiri, siue hoc fuerit lege regia, † quæ eius 14
principatum stabiliuit, siue immemoriali pręscriptio-
ne, ac consuetudine cautum, *e* quod antiquissima, &
vniformi obseruantia subsequuta comprobatur; *f* cum
semper Reges, in legibus à se latis, addere consueuerint,
de voluntate, & assensu Curiæ; & hoc etiam docuit Rex
noster Iacobus in procemio Fororum illis verbis: *Om-
nium consensu penitus annuente*, qui ablatiuus absolutus
† conditionē importat; *g* conditio autem formā indu- 15
cit, qua nō seruata actus corruit; *h* quod etiā clarius sig
nificauit Iacobus Secūdus, anno 1301. his verbis: *i Cum
consuetudo sit, & rationabilis, quod dominus Rex, de volun-
tate, & consensu Prælatorum, & religiosorum, Baronum,
Mesnadariorum, Militum, Infantionum, & Procurato-
rum,*

A Vt in nostro text. Iser nia in feudis, titu de Capitaneo, qui curiam vendidit, num. 29. Menochi. de præsumptionib. lib. 1. quęst. 7. num. 64. Auenda. de exequend. mandat. Reg cap. 1. nume. 8. ad finem.

B Omnes in rubri. de cō stitutio. vbi post Felinum Boschus Codecha nu 69. & 77. & seq. Ferretus nume. 9 & 13. cum sequen. Antonius de Burgos nume. 71. 117. cum duobus sequentib. Andreas ab Exea num. 177. cum sequent. Bobadilla in sua politica, lib. 2. capit. 6. num. 16. Albarez Guerrero in Speculo iur. cap. 24. num. 10. Medicis de legibus & statut. 1. par. quæst 8 num. 9 glos contingeret, in cap. fundamenta, de electio in 6. & in cap. ad Apostolicæ. de re iud. li. 6 vbi Dominicus, Parisius, de resignation. lib 3. q. 18 num. 124.

C In l. cum multa, nu. 2. ad fin. C. de bonis quæ liber. Castelian. Cotta in memorabilib. verb. Papa. versic. Papa non potest ardua.

D Doctores in l. Titium & Mæuium. in princip. ff. de administratio. tutorū. & in l. 2. § fin. ff. mandati. Abb. in cap. nouit, num. 4. & 7. de his quæ fiunt à Prælat. & in cap. 2. num. 4. de Cleric. non resident. Felin. in cap. ex parte, de constitutio.

E Petrus Grego. de Republica, lib. 7. cap. 20. num. 24. & 26. Vasquius controuersiar. illustri. li. 1. cap. 23. num. 3.

F Alphonsus de Castro de potestate legis pœnalis. lib. 1. cap. 1. pag. 17. Molina tom. 1. de iusti. tracta. 2. disputatio. 23. pag. 177. versic. Cum potestate. Corne. consil. 193. num. 10. lib. 2. Alexand. consi. 6. num. 1. in 1. Menoch. consil. 75. num. 56. & consil. 390. num. 16. Moli. de Hispan. primogen lib. 2. cap. 6 à nu. 58. Deci. consil 283. num. 7 Aymon. consil. 226. num 6. Natta consil. 191. num. 4. & consil. 764. num. 7. & cōsil. 406. num. 28. Beroius consil. 91. num. 10. in 1. Tiraquel. in tracta. de pręscriptio versic. Post annos decem, num. 24. Cephalus consil. 272. num. 144. Becius consil. 101. num. 49. Surd. consil. 297 num. 8. & decisio 129. num. 18. & se 3. & decis. 133. num. 16. & decis. 134. num. 9. facit text. in c. cum dilectus, de consuetudine. & in cap. cum venissent. vbi Butrius & Imola de institutio. l. minime. l. si de interpretatione, ff. de legibus.

G Barbosa post Ias & communiter Doctores in rubri. ff. soluto matrimonio. Bartol. in l. sub conditione, ff. eod. & in l. à testatore, ff. de conditio. & demonstratio. Medicis de acquirendo rerum domin. p. 1. glos. 1. num. 10.

H Doctor. in l. 2. § fin. ff. de vulgar. Bald. in Authentica, matri aut auiæ, col. 1. C quando mulier tutel. offic. Tiraquel. de retract. conuention. §. 2. glos. vnica, num. 3. Surdus decis. 202. num. 8.

I In Foro vnico, titu. quod dominus Rex, &c. Moli in reportor. Foror. verb. Curia generalis.

K Ste-

rum Ciuitatum, Villarum, & aliorum locorum Regni Aragonum, qui ad Curiam venerint, possit facere statuta, seu Foros. Reges enim nostri, non sibi solis, omnia quæ possent, vsurpantes, sed optimatum, Seniorumque consilio plurimum attribuentes, libertatem vtilem, ac conuenientem felicitati publicæ, vitæque commodis necessariam, & quædam magistratus ornamenta, ac iura commitiorum, eorum subditis indulserunt. *k* Quam consuetudinem, tam longo tempore, totque moribus con-
16 firmatam, † difficilimum esset destruere: *l* tam propter autoritatem consuetudinis, *m* tum quia illam à lege regia (quam peruertere, aut mutare nefas est) originem traxisse, ex coniectura obseruantię subsequutę credimus, qui populi consensus ita antea require-
17 batur, vt & vnius dissensus, † ex ijs qui in Curiis celebrandis intererant, ferre legem impediret. *n* Sed iam tam deprauata natura, singulisq; quadã cõmodorũ suorum innata cupiditate, quam facile vtilitati publicæ anteponere non verebantur; & quia prope impossibile erat leges, quarum abrogatio, secundum temporum diuersitatem erat necessaria, tollere, & abrogare, sed qualitercumque à maioribus essent scriptæ, erant obseruandæ, quasi maiores iudicauerint,
18 vtilius esse legibus, quã † regum absoluto imperio gubernari; *p* cum tamen contrarium sit verius, si Rex sit optimus & iustus, prout nostri semper extiterunt, & extant. *q* Quis enim fructus sperandus est legis mortuæ sine lege loquente? quam Tullius magistratum, seu Fori magistrum, appellat: aliàs namque, si contra doctrinam Platonis, *r* neque in melius progredi esset concessum, peius esset sub tyrannide legis viuere, quàm sub tyrannide hominis, qui propter humanam naturam, & obsequiis poterat semper in meliorem statum gubernationis potentiam conuer-
19 tere, ac legis rigorem temperare, † habita ratione loci, temporis, ætatis, personarum, & aliarum circumstantiarum, ex quibus ius scriptum ad æquitatem, & bonitatem reducitur; quam Græci, EpiKeyam, appel-

k Stephanus Vinandus Pighius in septizonio Roman. pag. 9. in principio.

L Bald. consil. 370. volum. 3.

M Casane. in cathalo. gloriæ mundi, par. 12. considerat. 51.

N Faciunt tradita per Alex. consil. 124. nume. 2. & 3 in 2. & consil. 224. num. 5. in 6.

O cap. non debet, de cõsanguinitate & affinitate, for. 2. in principio, tit. de secunda cõfirmatione monetæ. ex Aristotel. 2. politicor. cap. 6. Castro de potest. leg. pœnal. lib. 1. cap. 2. fol. 33.

P Aristotel lib. 3. politicor. cap. 11. Belarmin. tom 1. controuers. generali. 5. lib. 3. cap. 10. versic. Quod autem melius. pag. 1328. Aegidi. Roman. de regimin. Princip. lib. 3. p 2. cap 29. Lelius Zechius de Principe lib. 1 cap. 4 nu 2. in fine; & cap. 5. num. 2. pag. 78. & cap. 6. num. 16. p. 193. Gregorius Sairus in claui regia, lib. 3. cap. 3. nume. 3. pag. 121. Sanctus Thomas 1. 2. quæst 95. artic. 1 ad 2. vbi Bartholo. de Medina, Sanctus Antoninus in summa, par. 1. titu. 17. c. unico §. 2. Castro de potestate legis pęnalis, lib. 1. cap. 6. Gregorius de Valencia tom. 2. disputatio. 7. quæst. 5. puncto 1.

Q Bartol. in l. præsenti, num. 1. C. de his, qui ad Eccles. confugi. Paleotus de consultatio. 4. par. quæstio. 8. versic. Sunt tertij generis. & in Archiepiscopali Bononiensi, 1. par. cap 2 pag 7.

R in 6. de legib. Iabellus in epitome Platonis; tractatu 4. cap. 2. columna 2.

appellant, quæ Comes est supremorum sapientium
Principum, qui sensum legis seruantes, literam transgre
diuntur; lex autem inflexibilis, quæ nulla rationis occa-
sione mitescere potest, neque vlla necessaria subor-
ta causa emendari valeret, bestia atrocior, cum Petro
Gregorio *s* erit appellanda; qualis erat lex nostra, quã-
do, vt leges perpetuæ † forent, *t* (cum earum assidua
mutatio Principatum euertere soleat) singulorum erat 20
expectandus assensus tam facilis ad dissentiendum; quia
cũ creauerit Deus homines, diuersos aspectu, effigie, &
opinione, difficilimũ † est omnes in vnã sententiã côueni 21
re. *u* Ex qua ratione, cùm mortalitas in côtinuo côsistat
motu, & côtinuo variet, natura, cursu tẽporum, & rerũ
exigente, quod à principio bonum visum est, euentus
rerum improbat; ideo prudenter nouissimè statutum
fuit † in curiis celebratis Tirasonæ, Præside, nomine 22
regię maiestatis, populi Aragonensis antecedente con-
sensu, *x* propter maximam, & vrgentem necessitatem,
y quæ iuris regulis non subjicitur, *z* excellentissimo do
mino D. Andræa de Cabrera & Bobadilla, † Archie- 23
piscopo Cæsaraugustano *a* (quem, non sine magno to-
tius regni dolore, tanti Mæcenatis fortuna inuida, apud
eamdem ciuitatem ab oculis eripuit, dieq; functus est),
vt valeat lex lata, dummodo vniuscuiusque stamenti ma
ior pars assentiat; *b* exceptis tamen † quatuor casibus, sci 24
licet tormenti, galearum in aliis quam latronibus, con-
fiscationis bonorum, nouæ indictionis sisarum, vectiga-
lium, seu tributorum; in quibus præcipue vnicuique ius
formatum & ortum competere existimantes, & de sin-
gulorum vtilitate, & interesse pręcipue agi iudicantes,
statutum fuit, vt circa illa nihil citra singulorum exi-
stentium in Curia consensum posset statui, sed quod
omnium, nemine discrepante, voluntas expressa es-
set ad aliquid innouandum in illis necessaria, in aliis ve
rò maiorem partem cuiusque stamenti sufficere: ex eo
quod existentibus in Curia, non vt singulis, sed vt vni-
uersis, regni vniuersitatem, & Rempublicam re-
pręsentantibus, hoc ius, legibus ferendis assensum
pręstan-

S de republi. lib. 7. c. 20. num. 9.

T Iulius Antonius Brancalassus in compendio artis catholicę regnandi, lib. 5. de iustitia, §. 85. nume. 4 pag. 15. & §. 88. nume. 3. pag. 17.

V Cicero. lib. 1. officiorum, versic. Intelligendũ. Paleotus de consultat. par. 5. quæst. 6. versic. Et pręterea. Montaluus in procem. legum Fori, glos. Son de partidos, & glos. No acuerden. l. item si vnus, §. principaliter, ff. de arbitris.

X Bardaxi de offic. guberna quæst. 5. num. 53. & 54. Thom. Mieres in const itutio. Cataloniæ Iacobi I. collatio. 2. c. 26. de celebratione Curiarũ, nume. 14. fol 13. & Anton. Oliban de iure fisci, ca. 4. n. 36. & cap. 6. n. 17. & 18 Fontanella de pactis dotalib. claus 3. glo. 3. à nu. 67. cum seq. 74. fol. 27. & 28.

Y Belluga in Speculo, rubri. 1. num. 4. vbi eius additio. Camil. Borrel. verbo, Ob necessitatem Reipublicæ. & verb. Præses prouinciæ, & verb. Locumtenens generalis.

Z Vt pluribus comprobat Camillus Gallinus de verbor. significat lib. 10. cap. 12.

A Vt meminit Bobadilla in sua politica, lib. 2. cap. 16. num. 134.

B Vt in Foro vnico anni 1592. titu. Que en Cortes la mayor parte de cada braço haga braço, iuncto Foro sequen. En que casos no ha lugar el Fuero precediente, Cagnolus in l. 2. nume. 145. versic. Item quando agitur, ff de origine iuris. Surdus consil 46. nume. 16. & sequen. Lancelot. Gallia consil. 55. n. 34.

prestandi, competebat: c sed quia ex iam latis, & foris Regni vnusquisq; habebat ius formatum, & ortũ, ideo vniuscuiusquè dissensus legẽ nouã ferri antea impediebat, d & ideo prædicta fori Tirasonensis constitutio fuit necessaria, cum in nostro Regno, maxime in legi-
25 bus condendis, vel derogãdis, † vnũ corpus constituãt Rex, & Regnum, per quatuor brachia ibi existentia repræsentatum, sitquè tanquam vnus homo, multarum manuum, & multorum pedum, & multis sensibus in-
26 structus, e triplici namquè † ordini populi Romani f, (cuius imaginem nostra Aragonensis Respublica præsefert) scilicet, senatorio, qui brachio optimatum, & nobilium: Equestri, qui brachio Infantionum, & militum: nec non populari, siue plebeio, qui brachio Vniuersitatum merito comparatur, additus fuit quartus ordo
27 Ecclesiasticorum, qui etiam, *Dummodo aliquid † contra libertatemEcclesiasticam non statuatur*, suum prestat legibus ferendis assensum: g Ex qua ratione euenit, vt cum leges nostrę à toto populo sint approbatę, cum à brachijs, quæ vniuersum populum repræsentant, approbatę reperiantur, h ab vniuerso populo, hoc est, tam à lai-
28 cis, † quam Clericis sint pariter obseruandæ. i

C l. quod maior, ff. ad municipalem, & in tract de Curia Pisana, cap. 14. Iacob. de Calicio in extrauag. curiarum, 4. dub. col. 2. & 7. idubio principali, col. 8. fol. 11. Anto. Corsetus de potestate Regia, 4. par. q 53. late Surdus cons. 65. per tot. volu. 1. Gracian. regul. 95. num. 4. Thom. Mieres vbi sup. nu. 4. Viuius decis. 42. num. 1. & 2. facit l. aliud. § refertur, vbi Deci & Cagnol. ff. de regul. iur glos. verb. non debetur. iuncto tex. in l. sicut. § si quid, ff quod cuiusq. vniuers.

D Ludo. Roman. consilio 352. num. 14. & 16. Paul. de Castro, cons. 228. in 2. Farinac. cons. 60. nu. 499. & seq. facit l. 27. tit. 7. partita 1. ibi. E el fuero que home escoge, que por aquel se juzgue è viua, c. quod omnes de reg. iu. in 6. cap. cum omnes, vbi cõmuniter DD. de constitu. Modicius in §. plebiscitũ dubit 26. 136. & 158 n. 4. inst. de iure naturali, Capicius decis. 152. Franchis decis. 2. & 197. Sesse decis. 74. n. 15. & 241. p. Surd. cõs. 323. n. 11. & cons. 390. n. 1. Port. in tract. de via priuil. §. 12. n. 14. Iacoba. de concil. lib. 6 art. 3. n. 28. & ita fuit obtẽta firma ne obseruaretur forus anni 1553. sub tit. vieda y prohibicion de vestidos, quia duo dissenserãt, & hoc idẽ fuit in alijs casibus decisum in curia D. Iust. Arag. in proces. Iuratorum de Venasque, super iurisdic. & in proces. Anto. Cardona, & Sebast. Serena.

E Cap. nouit de his quæ fiunt a prælat. c. quoniam in plerisq; de offic ordinar. c. cum non liceat, de præscript. l. rerũ mixtura, 30. ff. de vsucapionib. Rebuf. in concordat. rub. de conclus. Lateranes. concil. glo. Nos igitur, pag 765. Ioan. de Terra Rubea, contra rebelles, art. 3. tract 3. concl. 1. cũ seq Bouad in polit lib. 2. c. 2. nu. 14. Camos. dialog. 6. fol 53. 1. p. col. 1 & dialog. 4 pag. 18. col. 2. Hier. Merola in repub. originali. lib. 1. c. 25. & seq. Aluar. Guerrero in speculo iuris, c. 71. nu. 11. Petr Grego. in preludijs optimi Iure consult. lib 5. c. 10. Hiero. de Blanc in comment. rerũ Arag. tit. de Comitijs Arag. pag. 375. vers. in Comitijs enim. Belluga in speculo rub. 6. num 18. vers. Nam prouincia Aragonũ. Anto. Oliuan de iure fisci, cap. 10. num. 8.

F Ioan. Rosin. antiquit. Rom lib. 1. c. 17. & 18. Iustus Lipsius de magnitudine Roma, lib. 4. cap. 2. pag. 200. Blancas in commenta. rerum Aragonensium, pag. 374.

G Mieres in prohem. constitutio Catalon Regis Petri III collat. 6. fol. 2. Bardaxi in comment. ad forũ, sub tit. de la competencia de iurisdiciones, n. 3. 4. & 6. fol. 308. & 309 Remig de Goni in tract. de charitatiuo subsidio. Iacob Cancer var. resolu. 2. p. c. 1. nu. 122. Anchar. cons. 12. num. 3. Cattelian. Cotta, in memorabilib. verb. Papa, vers. Papa confirmando generaliter, Ambro. Opizonus in repet. l. filius familias § diui, nu. 85. ff. de leg 1. Plotus cons. 11. num. 12. Bonacosa in quæst. criminal. verb. statuta laicorũ, Gallia. in consuetud. Alexan. verb. maritus. q. 4. nu. 6. & seq. optime Bald cons. 496. vol. 4. Mandel. cons. 8. n. 3 Medicis, de legib. & statut. 4. p. q. 6. nu. 2. & 3. late plures referens Horatius Carpanus in prelud. ad statuta Mediolani. à num 579. cum seq. explicans, quando dicatur contra libertatem Ecclesiasticam, & 2. p. c. 180. num. 18. & seq. Foro vnico, tit. de Prælatis, & religiosis, noster Molin. in repertor. fororum. verb. Clericus, vers. Clericus etiam si sit Episcopus ad medium, & ibi Portol. in Scholijs, à nu. 17. cum seq.

H Glos. in rub. C. quæ sit longa consuetud. Alexan. cons. 101. vol 1 & Angel. cons. 63.

I Felin. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 81. q. 8. vers. Secundus casus, de constitutio. cap. cum venissẽt

vbi Abb. & Bald. de eo qui mittitur in possess. Aretin. in cap. quod Clericis, de for. compet. Casaneus in consuetud. Burgund. rub. 8. §. 5. num. 2. plures per Tiraquel. in tract. de vtroque retract. §. 1. glo. 13 n. 2. Remig. de Goni in tract. de charitatiuo subsidio. in quæst. princip. 74. quęst. minus principal. an ordinatio facta per tres status, liget Clericos & Ecclesias, pag. 263. Lugdun. 1550. Eguinabaro, in comment. ad l. 2. de origin iur. circa ius Gallicum, fol. 10. vers. leges & plebiscita, Guido Papa, q 83. 196. 371. 381. 389. 402. & 494. Alexand. cons. 210. in prin. vol. 2.

§. Quintus.

Rex est caput Regni, & de eius munere, & officijs.

Quare Rex capiti comparetur. 1.
Rex fuit introductus propter vtilitatem Regni non è contra. 2.
Tyrãnus in quo differat a iusto Principe. 3.
Ezechielis locus aduersus Principes non curãtes Vtilitatem subditorum cum B. Hieronymo explicatur. 4.
Princeps debet esse melior, & sanctior subditis, 5.
Reges debent vitia sua si quæ forte habeant curare omni studio ne populo ignotescant, 6.

§. Quintus

VT clarius appareat, hoc corpus politicum ad imaginem corporis physici esse compaginatum, [a] dicendum est, quod istius corporis caput est Rex, [b] quod mul tipliciter † comparatur ad membra, primo quia est al- 1
tius, & excellentius illis, [c] non sui, sed cæterorum membrorum vtilitate in altiori loco erectum, ita Rex † non 2
sui, sed Regni vtilitate præesse debet, [d] iuxta illud Ciceronis, [e] asserentis, quod qui Reipublicæ præfuturi sunt, necesse omnino est, vt duo præcepta Platonis teneant, vnum, vt vtilitatem ciuium sic tueantur, vt quidquid agunt, ad eam referant, obliti commodorum suorum, & totum corpus Reipublicę ita curent, vt nedum partem aliquam tuentur, reliquas deserant. Vt enim tutella, sic procuratio Reipublicæ ad vtilitatem eorum, qui com

A Paul. 1. ad Corint. c. 12. cap quoniam. § nos vero, de offic. ordinarij. Alex. Turaminus, de legib. lib. 2. cap. 6 num. 1.

B Auendaño de exequẽ. mandat. Regis, cap. 1. n. 6. in fin. Garcia de nobilita. §. 2. glos. 2. nu. 13. & seq. Ripa in rub. de constitu. num 17. Auiles in c. Præt. in prohem. glos. regimiento. & glos. acordado, & glos. ordenanças. Azebed. in 4 tit. 1. l. 4. nu. 12. post med. Belluga in speculo, rub. 45. § quamuis. nu 5. Lelius Zechius de Principe. lib 3. c. 1. nu. 2 p 412. Valdes de dignitate Regum Hispaniæ in prohe. num. 16. Ziballos tom. 4. cõmun. q. final, nu. 400. P. Franciscus Soarez in defens. fidei cathol. aduers. errores Anglicanos, lib. 3 c. 1. n. 5. & facit tex in c. plurimi, 6. q. 1. c. sicut 2. q. 7. c. miramur. dist. 61. Sapiẽtiæ c. 7. Eccles. c. 10. Isai. c. 1. & Paul ad Ro. 12. & ad Ephes. 4. C l. cum in diuersis 44. ff. de religios. Casaneus in cathalogo gloriæ mundi, p. 12 consideratione 46. D. Chrysostomus homil. 5. ad Thesalonicé. 2. c. 3. Ianus Gruterus in Cornel Tacit. lib. 5 annal. tit. mores Principum mores populi. p. 50.

D Ferdinan. Vasquius in præfat. lib. 1 controuer. illustri arg. 9. num. 102. & seq & cap. 1. nu. 10. & cap. 2. num. 1. Burg. de Paz in prohem leg. Taur. ibi. al bien destos mis Reynos. nu. 440. facit l. fin. ibi subditorum comodis prospicientes, C. de religios. pluribus cõfirmat Iustus Lipsius lib. 2. ciuil. doctrinæ, cap. 5. Borrellus de Regis cathol. præstancia, cap. 66. nu 3. & seq. E Lib. 1. officiorum, pag. mihi 34. Paris de Puteo in tract de sindicat tit. de excessib. Reg. § Rex autem, nu. 20. Tapia de vera nobilitate, lib. 2. pag. 276. col. 1. vers sed quoniam, & pag. 183 colu. vers. nunc extrema, Ayala lib. 2. de iur. belli. & disciplina militar. cap. 1. num. 7. Cermenatus in rapsodia, cap. 20.

commissi sunt, non ad eorum, quibus commissi gerenda est, iuxta illam duodecim tabularum legem asserentem: *Salus populi suprema lex esto.* *f* Ex qua multa, propter publicam vtilitatem, contra priuata commoda fuerunt recepta: nequè enim Regnum fuit propter Regem, sed Rex propter Regnum, ad hoc à Deo in Regem constitutus, vt vtilitatem populi procuret, non vt propria lu-
3 cra quęrat: *g* in hocquè, † inter alia, maxime differt à tyrãno, quod ille ad bonum commune, iste ad proprium tendit, *h* optimus namquè Princeps subditorum commoda propria existimat, ac suæ vtilitati, quod communiter omnibus prodest, præferre non dubitat: *i* sub cuius patrocinio, publice omnes, priuatim singuli, ab iniuria tuti sunt. Ex qua ratione dicebat Antigonus, k *Regnum nihil aliud esse, quam nobilem seruitutem*, cum omnium somnos illius vigilantia defendat, omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius occupatio: Atqué ita, licet Regis clarissimum nomen sit, durissimum tamen est officium, omniumquè difficilimum ministerium, *l* quia tutor est status publici, & Regni æconomus, ac procurator, Reipub. author, Ecclesiæ cultor, refugium pauperum, tutor pupillorum, defensio viduarum, oculus cęcorum, lingua mutorum, baculus senum, vltor scelerum, metus malorum, gloria bonorum, malleus tyrannorum, ac deniq; pater Regni, quem vt talem se gereret erga Rempublicam monuit Claudianus *m* Honorio his verbis.

Tu ciuem, patremq; geras, tu consule cunctis,
nec tibi, nec tua te moueant, sed publica vota.

Contra facientes minatur Deus † per Ezechielem, di-
4 cens: *n* *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges à pastoribus pascũtur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis,* & paulò infra, *sed cum authoritate imperabatis, & cum potentia*: vbi Beatus Hieronymus exponit de Principibus secularibus, qui sunt patres, & pastores popu-

F Refert Cicero. lib. 3. de legib. & facit l. 4. ibi salutem Reipublicæ tueri, ff. de offic. præfect. vigilum.
G Mexia in pragm. taxæ panis, conclu. 2. nu. 14. & 17. Caldas Pereira in l. si curatorem habens, verb. hunc contractum, nu 47. vers. huius autem resolutionis in fin. Garcia de expens. c. 21 nu. 32 Vasqu. controuer illustri. c 45 n. 4. & c. 43. nu. 3. & de successio. progres in pręfa à n. 44. Ioã. Chokier in thesauro Aphorismor. polit. lib 5. c. 19. p. 398. & 399
H Glos. regum, in Clem. vnic. de Baptism. Riminal. cons. 45 n. 57. in 3 l. bel. tract. 2 polit. Christian. 3. p. c. 2. pag. 597 Tapia de vera nobilit lib. 2. p. 1 90. col. 2 vers. est quidem, Soto de iust. & iur. lib 1. art. 2. corrolario 1. Ioan Marian. de Rege & Regis institut. lib. 1. cap. 5. Petrus à Ribadeneyra, en la institucion del Principe Christiano, lib. 2. cap. 9 vers. El verdadero Rey, pag. 320. Anto. Zara in Anatomia ingeniorũ, & scientiarum sect. 2. memb. 16. pag. 330 & 335.
I l. vnic. § fin. C. de cadu. tollend. Lucas de Pena in l. vnica, glo. iudicio, C de super indicto, lib. 10. Fortucul. in rub. de iust. & iure, num. 5 & 6
K Aelian. lib. 2. de var. histor. c. 20. Petr. Greg. fintagma. iur. 3. p. lib. 47. c. 20. n. 17. Orozco de Couarru. lib. 2. emblem. 33. & 34.
L Rodericus Zamorensis in speculo vite humanæ, lib. 1. & 2. & Iust. Lipsius. lib. 1. politicorum, per tot. & lib. 2. cap. 6. ad fin.
M In panegyri. in 4. Consul. Honorij, pag. 165.
N Cap. 34. Castro de lege pœnali, lib. 2. cap. 10. pag. 201.

O Abulensi.

populorum, qui per gregem significantur; sicut & magistratus, & præfecti per canes, defendentes gregem aduersus lupos. *o* Talis deniquè sit REX, qualem Xenophon Cyrum depingit, † qui non censebat conuenire 5
cuiquam Imperium, qui non melior esset ijs, quibus imperaret, *p* quod facile assequetur, si Deum, cuius imaginem in terris gerit, *q* quantum in se sit, curet imitari, proprium semper commodum vtilitati publicæ, postponendo, ac curando maxime omnis reprehensionis, & criminis esse expertem, non enim ab ijs qui Rempublicam gerunt, tantum de publice dictis factisquè ratio est reddenda, sed & in cœnam eorum inquiritur, & cubile, & matrimonium, & quicquid Serij, ioci vè agunt; quod si non facile † omnia arcere animo vitia valeant, 6
ea tamen amolire, ac diminuere quæ maxime in promptu ac conspectu sunt curent. Quia sicut in facie lens, & berruca molestiores sunt, quã reliquæ corporis maculæ, sic exigua peccata, vbi in Principis cernuntur vita, pro magnis habentur, propter opinionem, quam vulgo de Principatu gerunt, rem eam esse magnam, & quę vacare debeat omni errore, atq; vitio, & ideo Principum peccata minus conuenit reprehendere coram populo, *r* qui pronior esse solet ad maledicendum, & obtrectandum de ipsis.

O Abulens. super 4. Reg. fol. 168. colu. 2. C. Cermenatus in rapsodia, c. 28 Vitus Amerpachius in interpreta. ad Phocylidem, pag. 64 & seq.

P Iustus Lipsius lib. 2. ciuil doctrinæ, capit. 7, in princ.

Q Cap. hæc imago. 33. q. 5. & in authen. de instrumento cautela. in prin. latissime, & eleganter Chrisostom. Iabellus. in tract. 2 politicæ Christianæ per tot. à pag. 573. vsq; ad pagin. 599. Calaneus in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 5. glos. Di Prince, nu. 9. & in Cathalog. glor. mundi, 5. par. considerat. 15. vers. & vt semel, & consideratione 24. nu 62. & 208. Chachera, decis. 30. nu. 2. vers. Secundo. Rodericus Zamorens. in speculo vitę humanę lib. 1. c. 1. cum cócor. per Bouadillã in politica. lib. 3. cap. 2. num. 5. B. & facit. l. quoties, ibi. numinis. C. vbi senator. vel claris. cap. 1. ivt Ecclesiast. benefic. & l. 1. & 7. tit. 1. & l. 3. tit. 4. part. 2. & l. 2. tit. 18. part. 1.

R Ioan. Lorin. ex B. Paul. in commen. in Acta Apostol. cap. 4. ver. 10. p. 202. vers. qué vos crucifixistis.

---

§. Sextus.

Connexio inter caput Reipublicæ, & eius membra eorumquè adequatio, & comparatio.

Rex gerit nomen, & imaginem Reipublicæ. 1.

Respublica quid sit, & eius diffinitionis explanatio remissiue. 2.

In Republica vnum tantum debet esse caput. 3.

Membra Reipublicæ debent esse conformia capiti suo. 4.

Subditi ab obedientia Regis discedentes sunt sicut membra à capite separata. 5.

§. Sextus.

QVIA est quędam connexio, eleganter à Baldo *a* considerata, inter istud caput Reipublicę, & eius membra, ita vt nihil habeat authoritatis Rex in suo Regno, nisi

A In c. 1. de feudo Marchiæ. nu. 1. vers. Vnde Imperator. Lopez Madera de las excellencias de Espa-

1 nisi tanquam Resp ublica, † cuius nomen, & imaginem
gerit, cum omne Regnum sit possessio Reipublicæ, &
non respublica possessio Regni; *b* quia Rex, & Respu-
blica pro eodem præsuponuntur *c* sicut Cyprianus di-
cebat *d* Episcopum in Ecclesia esse, & è contra Eccle-
siā in Episcopo, quo sensu inquit Alciatus, *e* Imperium
Regni tēporalis in capite, & in membris existere: quod
maxime in nostro Regno verificari potest circa primum,
& maximum gradum meri imperij, hoc est condenda-
rum, & derogandarum legum facultatem. Compro-
bantur prædicta, si consideremus quid sit respublica,
2 † quæ nihil aliud est, quam rerum, & vitæ quædam cō-
munitas, vnius societatis, quæ efficit vnum quoddam
corpus ciuile, ex pluribus, & diuersis membris com-
positum, sub vna suprema potestate, veluti sub vno ca-
pite, & vno spiritu, ad bene & cōmodius viuendum in
hac mortali vita, vt facilius in ęternam perueniamus.
Cuius diffinitionis singulas partes eleganter, suo more,
explicat Petrus Gregotius. *f* Itaquè in republica, & Re
3 gno † vnum tantum debet esse caput, *g* (quia monstruo
sum esset in vno corpore duo capita reperiri) ac penes
vnū rerū omnium summa potestas, à qua pendeāt, reli-
qui, qui sub eo Rempub. vel Principatum, seu Regnum,
per partes sibi creditas, moderantur, & cuius voluntati
membra istius corporis † debent esse conformia. *h* Si-
4 cut enim in corpore physico membrorum concordia,
& colligatione actiones suas mens exerit, & perficit, &
vnico spiritu eadem membra colligat, sed à capite de-
cisa, & separata arescunt: ita & subditi, † si discedant
5 ab obedientia Regis, sicut membra ab vnitate capitis
separata, arescent, & putrefient. Quęmadmodum illi,
qui in Christo, eiusquè Vicario, corporis Ecclesię capi-
te, non manent, eijcientur foras, & arescent, & in ignem
mittentur, & ardebunt, *i* ita pariter corpus Reipub. po-
liticę sub tuto manere non potest, nisi quatenus sub ca-
pite, eiusquè obedientia, & vera fidelitate continetur:
Quia omne Regnum in se diuisum (vt ipsamet veritas
inquit) K dessolabitur, cum sicut vnitas, quę principiū
est

sia, cap. 2. in fin. facit l. 4. tit. 26. part. 2. vers. La primera.

B Renatus Chopinus de Demanio Regni Franciæ lib. 1. tit. 9 n. 5. Regnerius Sixtinus de regalibus, c. 1, nu. 23. & 26.

C Glos. 1. in l. non est ambigendum, ff. de bonor. possess. Iacob. de Calicio in extrauag. curiarum prę rogat. 190. in 7. dubio principal. Andræ. Isernia de prohib. feudi alienat. per Lothar. num. 1. Auendaño de exequend. mandat. 1. par. cap. 1. nu. 2. & ¶ Paris. de Puteo in tract. de sindicatu. tit. de excess. sib. Reg. in princ num. 78 Anton. Oliuan. de iur. fisci. cap. 6. nu. 32. facit tex. in cap. cum Clerici; de verb signif.

D Cap. scire. 7. q. 1.

E In l. placet, nu. 4. C. de sacrosanct. Eccles. & consil. 201. numer. 16. allegat Cardinal. cons. 137. nu. 6.

F Lib. 1, de republi. cap. 1 num. 6. & seq. Camos in microcosm. 1. p. in 4. dialog. col. 1, pag. 55. Nico. Biesio lib. 1. de repub. & Simancas lib. 2. cap. 1. numer. 4. Antonius Zara in anatomia ingeniorum, & scientiarum, sectione 2. membro 16.

G Cap. in apibus, 7. q. 1. Pinel. in l. 1. 3. par. nu. 16. C. de bon. mater. Tiraqu. de iur. primogen. q. 4. nu. 15. & seq. Bouadilla in politica, lib. 1. cap. 16. nu. 14. l. 26. tit. 13. partita 2.

H Cap. cum non liceat, de pręscriptio. c. de neptis, 31. q. 2.

I Ioan. cap. 15. & cap. loquitur, 24. quæst. 1. Lactancius lib. 6. diuinarum institutio. c. 9.

K Lucæ, cap. 11.

est numeri, & punctum principium lineę, quæ ex punctis consequentibus oritur, diuisionem non recipiunt, quibus monarchia Regni comparatur, nulla ratione, sine totali eius interitu, diuisionem admittet.

§. Septimus.

Maiestas in Rege comparatur cerebro, & quis honor Regi, & eius Magistratibus sit exhibendus, & illi erga subditos quo modo se gerere oporteat.

EXplicatur dictum Bald. asserentis cerebrum populi Romani esse in Roman. Pontifi. 1.

Maiestas vnde dicta. 2.

Princeps vnde deriuetur. 3.

Honor & reuerentia debetur maiestati Regiæ. 4.

Iniuria afficitur Rex si eius Magistratibus, & familiaribus non exhibeatur honor & reuerentia, & qualis sit exhibenda?

Magistratum non salutans puniri potest. 6.

Non persona in Magistratu, sed officium contemplandum est. 7.

Quare fuerit statutum in Aragonia, quod iudices & consiliarij Regij induantur veste talari. 8.

Mulctatur in Regno Aragonum qui Magistratui iniuriam infert, vel coram eo in alterum iniuriosa verba profert. 9.

Nimia humilitas in Magistratibus reprobatur, quia est vitium per excessum 10.

Exempti à iurisdictione iudicis secularis an possint in Aragonia saltim in pœna pecuniaria mulctari vt in notorio, si verba iniuriosa proferant. 11.

Iniuria illata alicui post depositum officium cõtemplatione officij, punitur, ac si esset facta officiali. 12.

Magistratus salutati debent subditos resalutare. 13.

Expenditur locus Callistrati. I.C. 14.

Expenditur dictum Regis Assueri in Esther. 15.

Conditio eorum qui non meritis, sed ambitione ad officia promouentur. 16.

Referuntur plures qui ex maxima fortuna fuerunt lapsi, & reducti ad miseram, & infimam. 17.

Familiares Principum monentur, quomodo se gerere debeant, vt gratiam eorum conseruent. 18.

Ramirus Rex Aragonum, quare occiderit vndecim nobiles. 19.

Vassalli, Regi suo naturaliter tenentur obedire, 20.

Causæ ob quas maiestas Regia comparatur cerebro. 21.

Ob capitis tuitionem membra, debent se cuilibet periculo exponere. 22.

Tres operationes cerebri, conueniunt maiestati Regiæ. 23.

Tres animæ potentiæ, & sensus communis quæ in cerebro resident, quomodo debeat maiestas Regia eis vti, 24.

Duæ meninges quibus cerebrum inuoluitur, misericordiam, & iustitiam in maiestate Regia demonstrãt, ex quibus quæ frequentior, & quomodo hæc à Principe exerceri debeant. 35. & 30.

Regis optimi conditiones. 26. & 29.

Romani cur fasces, seu secures non solutas, sed virgis alligatas portarent. 27.

Quæ res potissimum subuertant imperium. 28.

Craneum quo cerebrum circundatur, denotat fortitudinem. 31.

Fortitudinis officium quod sit. 32.

Tres celulæ in parte anteriori, posteriori, & media, quid significẽt in Regia maiestate. 33.

Prudentia politica, seu ciuilis in quo consistat. 34.

Ianus

Ianus cur gemina, & ab alijs quadruplici frõte depictus. 35.

Philippus Secundus alios Principes imitatus codicem habebat cui commendabat ea quæ illi memoratu digna videbantur. 36.

Prudentia habet in se donum Consilij. 37.

Virtus nulla esse potest sine prudentia. 38.

Sal cur signum prudentiæ extiterit. 39.

Vitia sæpe velamine virtutum conteguntur. 40.

Subditi facile imitantur mores, & affectus sui Principis. 41.

Magistri Principum, quam diligenti eorum eruditionis, & virtutis indagatione sint eligendi. 42.

D. Galcerandus Albanellus Magister nostri Principis laudatur. 43.

Quod capilli in capite, hoc in Rege ea quæ ad pompam & ornatum ac eius voluptatem, & recreationem constituta sunt significant. 44.

§. Septimus.

SVPREMA pars capitis est cerebrum, quod in maiestate Regia representatur, ex qua omnibus de regno est excllentior; vnde cum maiestas populi Romani lege Regia fuerit in Imperatorem translata, & is omnimodam in populum Romanum iurisdictionem, & potestatem Roman. Pontif. contulerit, † merito, inquit
1 Baldus, [a] quod cerebrum totius populi in eo resideat:
inde maiestas dicta, † quasi maiorem statum, seu pote-
2 statem in republica, [b] ac præ cæteris excellentiam honoris, & dignitatis habens, & aliquando Princeps regni, seu imperij vocatur, † quasi primum caput, & præ-
3 cipuum illius, ac primum in Republica capiens locum, [c] quod in ea, in pace primus sit ciuis, & in bello primus miles. [d] Ex qua ratione debetur maiestati Regiæ honor, † & reuerentia, & ideo Poetæ fabulantur, ma-
4 iestatem esse honoris, ac reuerentiæ filiam, [e] quæ non solum verbis, sed etiam factis, in subiectionis signum, exhibenda est: [f] quæ si, vt decet, non exhibeantur, merito irascitur Princeps, quia, ex sententia Philosophi, videntur tunc illum contemnere, & despicere, cum debitum, & solitum honorem ei non im-
6 pendunt. Non solum autem si ei, sed etiam si alijs, † qui ordinantur ad ipsum, aliqua irrogatur iniuria, vel si debita non exhibetur reuerentia, [g] maxime eos reuertenter salutando, [h] non vt aulicæ muscæ

F

A In l. non ambigitur, num 6. ff. de legib.

B Redin de maiest. Princip. glos. Imperatoriam maiestatem, num. 25. Afflictus in pruhem. constitu. Neapol. 3. par. vers. cum igitur. num. 1. Casaneus in cathalog. glor. mundi, 1. par. consideratione 70 Camillus Borrellus de Regis Catholici præstantia, cap. 60. numer. 20 & 26. cum seq. l. 1. ibi Regiæ maiestatis, C. vt nemo priuatus, Lelius Zechius de Principe, lib. 1. cap. 6. nu. 29. Celius Rhodiginius lectio. antiquarum, lib. 2. per tot. & cap. 39.

C Petrus Gregor. de Republi lib 6. cap. 4. Casaneus in consuetud. Burgundi. rub. 1 §. 5 glos fin. Bobadilla in politica lib. 3 cap 2. num. 2. E. glos. in cap. fundamenta, §. proinde, de electio in 6. glo. Principatus, in l. numerarios. C. de apariter. Magist. milit. lib. 12. Boher. de auctorit. magni consilij, num 106. Lelius Zechius de Principatus administratione lib. 1, cap 2 n. 1. Mirabeilus & Amantius in polyanthea, verbo Princeps. pagin. 662. & 665.

D l. familiæ 196. ff. de verbor. signifi.

E Claudius Minois in 9. emblema. Alciati.

F l. 17 & 18. tit. 13. part. 2. G l. 1. §. interdum, vers. spectat. ff. de iniurijs. H l. 1. ibi tam in adoranda nostra serenitate, quam in salutandis nostris administratoribus, C. de silentiarijs. lib. 12. Casaneus in catalog. glor. mundi. 1. par. consider. 26.

muſcę, quæ cum potentiorem ſalutant, veſtem, vel
partem aliquam corporis, manu illi tangunt; eam-
què ſtatim cum veneratione quadam ad os reportant:
veſtigium priſcæ adorationis, *i* ſed vt hodie ex vſu, &
politica obſeruantia caput aperientes, tanquam om-
nia noſtra illis patere debeant, equo deſilientes, aſſur-
gentes, ſemita cędentes, locum dantes, deducentes, ac
reducentes. *K* Quæ licet erga alios vrbanitatis ratione
fiant, erga iſtos tamen ita neceſſitatis cauſa, vt nolentes
eos ſalutare, † incurrant quaſi in pœnam ſacrilegij; *l* cũ 6
enim magiſtratus res ſacra, & ſancta ſit, non vulgari-
ter, ſed Religioſe contrectanda eſt, & quæmadmo-
dum tragediarum Principes † humili Hiſtrioni ſolent,
cædere ac venerari, dum vti Iouis, aut Agamenonis, 7
momento aliquo perſonam fingunt, & imitantur,
in Republica, quæ vera & perpetua ſcęna eſt, ſeden-
tem in puppi nobilis deſpiciet plebeium? & paupe-
riorem diues? Minime quidem, nec pater filium, dum
agit perſonam publicam, vt eſt illud vulgare Quinti
Fabij maximi exemplum. *m* Ex qua ratione in noſtro
Regno, in Curijs Tiraſonæ celebratis ſtatutum † fuit, 8
n quod Iudices, & Conſiliatij Regij infula induantur,
quæ proprie ornamentum honoris dicitur, & eſt ma-
gna adiectio honoris deferenti, *o* & vulgo dicitur ve-
ſtis talaris, *p* & oſtendit illam deferenti eſſe debitum ho
norem tribuendum, ita vt mulctetur, *q* non ſolum † 9
qui verba iniurioſa in magiſtratum aliquem profert,
ſed etiam ſi coram eo alteri iniuriam inferat, quia
qualiſcumquè ſit magiſtratus, in magno pretio habe-
ri, ac venerari oportet: ne veluti contagione quadam
vitium perſonæ ad dignitatem, & officium tranſeat,
nec pati debent Rex, vel eius Magiſtratus, ſe ab ali-
quo contemni, *Ne dum nimia*, vt inquit Diuus Au-
guſtinus, *ſeruatur humilitas † regendi frangatur auctoritas.* 10
Quinimo inordinata ſui abiectio, eſt vitium, humilitati
per exceſſum oppoſitum, & ſi ex puſilanimitate pro-
ueniat, magnanimitati, (quæ Principibus & Magiſtra-
tibus

I Lipſius electorum. c.6. lib.2 pag.466.

K Polidor. Virgil. de inuentorib. rerum, lib 4.c. 13. verſ. Magiſtratibus vero. Seneca epiſto.65. Lipſius elector. lib.1. cap 23. p.427. & 428. & in lib. de Amphiteatro, cap. 19. & 20.

L Ioan. de Platea in l. 1. C. de domeſtic. lib. 12. & in l. 1. C. vt dignita. ordo ſeruetur, Ioan. de Terra Rubea in prohem. tract. contra rebelles, Petrus Brodius rerum iudicatar. lib.6. tit 5. cap.4. & ſeq. Auiles in prohem capit. prætorum, ver. ſalud, & ver & in ſcriptis. Stephanus Gracian. diſceptatio. forenſ. tom.2. cap. 284. Polidor. Virgil. de inuēto. rerum lib. 4. cap. 13. verſ. Magiſtratibus.

M Plutarchus in apothegma, pag 413. tom. 1. moral. Caſaneus in cathalog. gloriç mundi, p.7. conſideratione 24 verſ. in tantum eſt etiam honorandus Iudex.

N Foro vnico, verſ Y para que no puedan allegar, tit. de los que injuriaren a los officiales Reales.

O l. 1. C. de temporib & reparatio. appellatio. l. fin. C de primicerio. lib. 12. l. fin. in prin. C. de decurio. lib. 10. Caſaneus vbi proxime.

P Cap. penultim. 23. diſtin.

Q Foro 1. & 2. tit. de proceſſu ſuper notorio. & foro vnico, tit. de la facultad de acuſar los que dānificaren, o injuriaren a Lugartenietes, iuncto foro nouo Tiraſonæ. tit. de los que iniuriaren a los officiales Reales, Molin. verbo iniuria, & verbo Notorium, & ibi Portol. in Scholijs numer. 1. & verbo iniuria, num. 5. 7. & 36. Villadiego. in ſua politica. cap. 5. §. 2. a nu. 8.

R In cap. quando, 85. diſt.

tibus maxime conuenit,) contrarium, *s* & ideo Magiſtratus, & officiales Regij poſſunt ex officio, quemuis quantumuis priuilegiatum, & ab eorum iuriſdictione, quorum maieſtatem, & auctoritatem offenderunt exemptum, mulcta pecuniaria coercere, licet corporaliter punire non poſſint. *t* Quæ theorica in Cle-
11 ricis communi Doctorum *u* calculo impugnatur, † ſed in Aragonia receptam, & praxi obſeruatam à meis antiquis magiſtris accepi, cum etiam Clerici ſint ſub Rege, *x* & illi teneantur debitum honorem ſeruare, vt præcepit B. Petrus, *y* dicens: *Deum timete, Regem honorificate*, quod adeo verum eſt, † vt & ſi alicui depoſito of-
12 ficio ocaſione eorum, quæ in officio geſſit iniuria inferatur, poſſit qui iniuriam intulit perinde puniri, ac ſi Magiſtratum gerentem offendiſſet. * Qui tamen
13 ſalutati, † non debent dedignari reſpondere, *z* nec more Anabaptiſtarum vti, qui neminem reſalutare ſolebant, *a* ſed (vt inquit noſter I. C.) *b* authoritatem dignitatis † ingenio ſuo augeant; non grauitate vocis,
14 & toruitate aſpectus, ac morum aſperitate, ac inſotiabili quadam vita in eorum ſubditos, & inferiores excandeſcendo, cum nihil ſit tam deforme, quam ad ſummum Imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere: *c* ſed vt inquit D. Gregorius: *Tales erga ſubiectos noſtros debemus exiſtere, quales nobis ſi ſubiecti fuiſſemus noſtros vellemus eſſe præpoſitos.* ſunt namquè multi, qui in nimia fiducia, ac humanæ fragilitatis obliuione (quæ rebus lætis vt plurimum interuenit) alios præ ſe nihil faciunt, ac potius deſpiciunt, maxime eos, quos impotentiores, vel inferiores vident: ex quo inuidiam (communem aulæ peſtem) ſibi parant, de quibus dicebat ma-
15 gnus *d* ille Rex Artaxerxes, † quod bonitate Principum, & honore, in eos collato, abutentes in ſuperbiam, non ſolum ſubiectos Regibus nittuntur oprimere, ſed cum (vt inquit Philoſophus,) *e* non

S Leonardus Leſius de iuſt. & iur. lib. 3. c. 2. dubitatione 3. nu. 28. pa. 707. & lib. 4. cap. 4 dubitat. 8. verſ. alterũ vitium. p. 790

T Arg. eorum quæ tradit glo. in l. nullum, vbi Bald. C. de teſtibus, Marian. Socin. in cap. poſtulaſti, q. 18 num. 12. de foro compet.. Federicus de Senis conſ. 93 Afflictis deciſ. 230. n. 2. verſ. Tertia fuit opinio, obſeruan. 1. tit. de aduocatis, Caſaneus in conſuetu Burgun. rub. 1. in prin. num. 110. fol. 21. colu 2. verſ. Item etiam cognoſcunt. Molin. in repertor. verbo Clericus quando vtitur officio, fol. 81. col. 4. in fin. & verb. Iuſticia Aragonum, in quibus verſic. quando ſingularis turbat eius iuriſdictionem, iuxta for. vnicũ. tit. quod impetrans literas ad impediendum, & verſ. quando ſingularis eſt depoſitarius, fol. 203. col. 4. ad fin. & verbo literæ D Regis ſigillatæ, fol. 212. colu. 2. Feli in c at ſi Clerici, col. 7. de iudi. Bart. in l ſi quis obrepſerit ad fi. de falſis. Oliu de iu fiſc. c. 14. n. 149.

V Vancius de nullitate ſententiæ ex defectu iuriſdictio. num. 50. fol. 81. Afflict. d. deciſ. 230. & late Roland. à Valle conſi. 12. nu. 33 & ſeq. vol. 2.

X Gloſ Eccleſia in c. tributum, 23 q. 8. Menoch. conſ. 1000 ex n. 26. Azebed. in 4 tit. 3. l. 13. nu. 5. & l. 15. tit. 13. part. 2. & l. 65. tit. 5. part. 1. Reginal. Polus in lib. contra Enrricum 8. pro Eccleſiaſticæ vnitatis defenſione, lib. 1. fol. 9. in prin. Cenedo in quæſt pract. q. 45. nu. 21.

Y 1. Epiſtola cap. 2.

* Qua ratione fuit condemnatus Michael Cerdã. dñs loci de Sobradiel, die 9. Septemb. 1575. in Curia D. Iuſt. Arag ad exilium vnius anni à ciuitate Cæſaraug. in proceſ. proc. fiſcalis, ſuper criminali, quod dixiſſet verba iniurioſa, & minatoria, aduerſus Didacum de Funes Locumten. extraordinarium, in cauſa de Moçota, & Mezalochã poſt depoſitum officium. Z Gloſ. proceſsiſſet in l. 1. C. de ſenten. paſsis. A Petrus de Bollo in auth. probat. ſacrif Miſſæ. p. 31. B In l. obſeruandũ. ff. de offi. præſidis. C Cicer. epiſt. 1. ad Quintũ fratrẽ, c. quõ iñdã, ad med. diſt. 74. D Eſther. c. 16. E Lib. 5. polit. c. 8. vbi Ferd. Rhoen. p. 118. col. 1. verſ. nec cuiuſuis.

ſit cuiuſcumquè hominis ferre proſperitatem, datam ſibi gloriam non ferentes, in ipſos, qui dederunt, moliũtur inſidias: fictas, ac ſimulatas proditiones illis ſuſurrando, zizanias, ac ſeditionum diſcordias ſeminando, inſinuando aliquos ambitioſiſſimos ad Regni gubernacula, quibus non tam iucundum eſt, multos poſt ſe videre, quam graue, aliquem ante ſe: *f* quorum cupiditas vltra ſe porrigit, † & felicitatem ſuam non intelligit, quia non vnde venerit reſpicit, ſed quo tendat; *g* qui cum primum redempta commendatione, & aulico artificio gubernacula arripuerunt, ſemel obſtrictos inſinuationis auctoramento, tanquam Vicarios habent, tuendarumque partium ſuarum inſtitores, illos, quos deceperunt, vel obſequijs, vel fucato quodam virtutis, ac peritię velamine, *h* dum loco Sapientiæ audaciam, & loquacitatem habent, ſunt tamen vani, grauitatis expertes, & vt ſpicę vacuę, ob leuitatem ſurſum attoluntur; vt de Galua dicebatur: *Maiorem priuato viſſum, dum priuatus fuit, & omnium conſenſu capacem imperij, niſi imperaſſet*, ſicut enim inter vacua vaſa non facile diſcernere poſſumus, quod eorum integrum, quod vitioſum ſit, vbi aliquid in eis fuerit infuſſum, ſtatim apparet, quod perfluat: *i* ita illi infuſſam potentiam non continent, ſed foras diffluunt, cupiditatibus, iris, arrogantijs, ineptijs, & opibus; & gloria elati, quaſi capitis vertigine corripiuntur: quibus multoties vidimus fortunam (quę in altiſſima ſede conſtitutis ſtudioſius inſidiatur, & quos beneficijs luſtrat ad duriorem caſum reſeruat) eripuiſſe quod dedit, ac eandem gratiam, qua fuerunt abuſſi (Deo permittente) fuiſſe verſam in odium, & ab eiſdem Principibus, † à quibus amore complectebantur, odio habitos: quia nec fortunam, quæ inuita teneri non valet, cum lubrica ſit, & ſuper rotundum lapidem conſtituta; preſſis manibus tenuerunt, nec felicitati ſuæ fræna impoſſuerunt: vt Aman ab eodem Artaxerxe, k Lyſimacus ab Alexandro, Seianus à Tiberio, (qui cum tantum extulit, vt ob nimiam potentiam ſuſpectum coactus ſit occidere,) *l* Gellius ab Auguſto, Beliſarius à Iuſtiniano, *m* qui è vili Tugurio mendicans, dicebat: *Date obolum Beliſario, quem virtus extulit, inuidia obcecauit.* (Quæ eminentis fortunæ aſſidua Comes eſt) Aluarus de Luna à Ioanne Secundo Rege Caſtellæ,

16

17

F Seneca epiſtol. 74.
G Lib. 2. de benefic. cap. 27.
H Plutarch. lib. de doctrina Princip. tom. 1. moral. pag. 251. & tom. 2. de animi tranquilitate. p. 317. Camillus Borrellus de Regis catholici præſtantia, cap. 26. numer. 38. & 39. Guilel. Budæus in annotatio. in Pandectas, 1. par. pag. 59.
I Ex Plutarch Ianus Gruterus in Cornel. Tacitum lib. 1. hiſtor. p. 38. titulo Magiſtratus oſtendit virum, ſed & corrumpit.
K Eſther vbi ſupra.
L Iuſtus Lipſius in notis ad lib. 3. politicor. cap. 11 verſ. Nihil rerum mortalium, pag. 74. Sueton. in Tyb in cap. 55. Dion lib. 58. Guidus Pancirolus in vtraq; notitia, c. 5. fol. 7. pag. 1. verſ. Auguſtus Seneca de tranquilitate animi cap. 11. Ioannes Chokier in theſauro aphoriſmorũ politicorum. lib. 5. cap. 5. exemplo 1. p. 320.
M Ioan. Orozco de Couar. in paradoxis. lib. 1. paradoxa 5. fol. 40. Petrus Crinitus de honeſta diſciplina, lib. 9. cap. 6. Ioannes Chokier vbi ſup lib. 5. cap. 6. exemplo 1. pag. 329.

Castellæ, *n* & alij, quos cõsulto ommitto referre; *o* quorum exemplo admonendi veniunt † familiares Principum, vt ita se gerant, quod eorum moribus adsit affabi-
18 litas, non popularitas, quæ plerumquè Principibus suspecta est, existimantes suæ demptum gloriæ, quidquid cedit alienæ, sed faciles in adeundo se prębeant, & sit in eorum verbis vrbanitas, sine vlla in audiendo difficultate, in respondendo mora, nihil suæ industriæ tribuentes, *p* sed Principis fortunę, & prouidentiæ adscribant. Magnę enim imprudentiæ est, animi sui excellentiam cum Principis pręstantia conferre, & stultissimum prę eo velle videri, & perspicax, & prudens, & circunspectus. Et ita nemo eis inuidebit, quos prosperis rebus affluentibus, moderato animo conspexerit; nec Princeps odio prosequetur, quos nec se ingenio præstare, nec obligatione rei bene gestę obstrictum sentiet, cum gratia, & amicitia Principum periculosior ab aliquibus sit iudicata, quam odium, & amor facilius dissoluatur, quam nascatur, maxime in Regibus, quorum voluntates (vt inquit Salustius) *q* vt vehementes, sic mobiles, sępe ipsæ sibi aduersæ, & cum Claudiano *r* dicere possumus.

Desinat elatis quisquam confidere rebus,
Instabilesquê Deos, ac lubrica numina discat.

Cum vt inquit Seneca *s* sępe inter maximã, & vltimam fortunam nihil intersit, & pęr maxima pericula peruenitur ad grandius periculum, egre namque conscenditur ad eminentem statum, anxie ibi consisticur, grauiter inde, & repente descẽditur, vnde his qui in sublimi sunt loco constituti suadet Ouidius. *t*

Tu quoque formida nimium sublimia semper
Propositiquê precor contrahe vela tui.

Quia vt inquit Spiritus sanctus, *u* *Qui altã ædificat domum suã, quærit ruinam*, & ideo suadet, *x* *Quod si mel inuenisti comede, quod sufficit tibi, ne forte satiatus euomas illud*: Sed aliqui, ne gratiã Principum parui pẽdere videãtur, labores aulicos; vsq; ad vltimũ vitę spiritũ ferre nõ recusant; vt fecit ille familiariũ Regũ typ⁹ & exẽplar Princeps Rui Gomez de Silua, qui gratitudinẽ beneficiorũ à rege Philip. *y* acceptorũ, ꝓprię quã desiderabat quieti domesticę prętulisse fertur:

N Iustus Lipsius vbi proxime Rodericus Sancius, in histor. Hispan. 3. par. c. 32. & 33. Volaterranus in geograf lib. 2. col. 33. in fin. Baptista Fulgosius factorum, & dictorum memorabilium, lib. 6. cap. 11 Ioannes Chokier vbi supra, lib 5. cap. 6. exemplo 5 pag. 331.

O Refert Petrus de Ribadeneyra, en su institucion del Principe Christian, c. 28. vers. No se fie, pag 430. & seq. Hieron. Zurita lib. 9. de sus annales cap. 57. Iulius Anton. Brancalasius in sua Philosophia Regia, lib. 21. en el labirinto de corte, cap. 1. dela lastima de los priuados, §. 2. & 3. & §. 6. n. 6. & c. 3 causa de la despriuança, §. 2. per tot.

P Ioannes Chokier lib. 5. aphorismorum politicorum, cap. 5.

Q In bello iugurth.

R In Rufin. p. 76. lib. 2.

S lib. 6. de benefic c. 23. B. August lib. 8. suarũ confessio. c. 6. Oña en sus postrimerias, p. 250 & pluribus Ioannes Chokier in thesaur. aphorismorum lib. 5. cap. 7.

T Tristium elegia.

V Prouer. c. 17. num. 16.

X Prouer. 25. nu. 16.

Y Iulius Antonius Brancalasus in philosophia Regia, lib. 21. en el labirinto de Corte, cap. 5. §. 3. n. 5. & cap. 8. § 3. vers. Rui Gomez de Silua, p. 93.

Sed prouocandi ſunt filij ab infantia ad dilectionem Regis, inſtituendiq; quomodo honorare, & obedire Regi, eiuſq; conſiliarijs, domeſticis, & magiſtratibus oporteat: z ne irati Reges (quorum indignatio nuntij mortis) ſi viderint ſe, a vel ſua mandata contemni, quod nulla ratione pati debent, manu ferri, & potenti eos vindictæ appetitu, vel maieſtatis conſeruandæ cauſa puniant. Vt fecit noſter Rex Ramirus, † qui, cum irriſui Aulicis eſſet, 19
ad extremum exarſit, & vndecim viros nobiles, ad ſe vocatos, gladio percuti iuſſit, vt re ipſa oſtenderet, periculoſum eſſe leonem vellicare: b ſed veri vaſſalli, † & natu 20
rales, quales nos ſumus, debent Regi ſuo obedire, ac honorem, & reuerentiam impendere, c non metu pœnę, neq; ſpe remunerationis, ſed ſola naturali debitæ fidelitatis obligatione deuicti, in quo nullam exercent liberalitatem, cum ad id pręſtādum ſint neceſsitate aſtricti.
d Multis de cauſis maieſtatem Regiam † cerebro com- 21
parauimus. Primo, quod cum illud cęterorum mēbrorum ſenſationis cauſa ſit, ipſum tamen non ſentiat: ita Regia maieſtas omnium ſubditorum vtilitatem curare debet, ſed non propriam. Secundo, quia ſicut in eo reſidet præcipua ſedes animæ viuentis: e ita in hac maieſtate conſiſtit vita, & ſalus totius corporis politici, & quæmadmodum anima, tam totum corpus, regit, atquè gubernat, quam totius corporis omnes artus viuificat: ſic & Principis autheritas cunctis in vniuerſum ſibi ſub iectis, ac ſingulatim vnicuiquè, ſiue ſint nobiles, ſiue ignobiles, ſiue pauperes, ſiue diuites, debet adeſſe pręſens: ita fiet vt membra omnia, ſuis veluti neruis, connectantur, & quod ob ſui capitis tuitio-
nem † (ſicut faciunt ſerpentes) cuicumquè ſe exponere periculo non dubi- 22
tent, f vt fecerunt Perſæ, g qui vt Xerxem imminenti periculo liberarent, & Nauim in qua ipſe in Aſiam vehebatur leuarent, ſeſe in mare coniecerunt. Ad quod adduci poteſt illud Thomæ Mori h Epigrama.

Totum eſt vnus homo Regnum, idque cohæret amore,
Rex caput eſt, populus cætera membra facit.
Rex quot habet ciues (dolet ergo perdere quemquam)
Tot numerat partes corporis ipſe ſui.
Exponit populus ſeſe pro Rege: putatq;
Quilibet, hunc proprij corporis eſſe caput.

Tertio,

z Ægid. Roman. de regimine Princip. lib. 3. 2. p. c. 35. Iabel politi. christianę, tract. 5. c. 3. p. 710.
A Prouer. c. 16. verſ. 14.
B Poſt Roderic. Sanciũ, meminit Iuſtus Lipſius, in lib. 2. ciuil doctrinę in notis ad c. 17. verſ. Conuicia ſi iraſcare.
C B. Petrus epiſto. 1. c. 2. Anton. Auguſt. in epitome iur. pontifi. veter. lib. 10. tit. 7. c. 2 p 605 ex Cōcil. Pariſ. ſub Ludouico, & Lothario, lib 2. c. 8.
D Afflict. deciſ. 307. nu. 8. & 16.
E Cap. nulla. 93. diſt. Galenus 1. regiminis acutorum. Caſanc. in catalog. glor. mundi. p. 12. conſideratione 40.
F Anton. Auguſt in epitome iur pontifi. veter. 1. p. lib. 10 tit. 7 ſubditi Regi obediant, & opem ferant. cap. 8. ex Concil. Pariſienſ. ſub Ludou. & Lothar. lib. 2. cap. 8. in fin. Epiphanius in phiſiologo cap. 15. Guillelmus Benedictus in cap. Rainutius, verb. condidit, el 1. n. 33. in fine de teſtamentis.
G Briſonius de Regio Perſarum Principatu, lib. 1. p. 33. verſ proferam, ex Herodoto lib. 8.
H Refert Simancas de republica lib. 3. cap. 7.

23 Tertio, quia ſicut tres ſunt operationes, † & officia præcipua cerebri, ſcilicet
dirigere membra in operationes ſuas, cum in eo vigeat ſenſus, & imaginatio;
necnon animare, & influere: ita regia maieſtas dirigere debet ſubditos iuſtis
legibus, *i* in bonos plurima beneficia conferendo, vt illis fiat amabilis, & ab
eo vitam, & libertatem habere fateantur: improbos verò pœnis coercendo;
vt illorum reprimatur audacia, & illorum tuta ſit inter improbos innocen-
tia. Animare quoque debet leges, vt obſeruentur, potentiamque, & authori-
tatem in magiſtratus, earũ executores, influere; vt, vultum potentum nõ exti-
meſcentes, facilius eas exequantur: in quo vera magiſtratus authoritas conſi-
ſtit, parum enim intereſt, in Republica optimas eſſe leges conſtitutas, ſi exe-
cutioni non tradãtur. Regalis denique maieſtas iniquos fugat, inſolentes caſ
tigat, obtrectatores deſpicit, bonos præmiis afficit, atque fouet, & in cun-
ctos influit vitæ & honoris alimẽta, veluti in naturali corpore caput. Quar-
24 tò reſident in cerebro, ſicut in arce † tres animę potentię; *k* ſcilicet, memo-
ria, intellectus, & voluntas: ita regia maieſtas debet eſſe memor beneficiorũ
Dei, & quod quanto, eius gratia, in altiori culmine dignitatis, in ſubditorũ vti
litatem fuit conſtitutus, tanto magis Deum, & ſubditos diligere debeat, me-
mor quanta illi tempore belli, & pacis ei ſeruitia prę-
ſtiterint; immemor tamen iniuriarum (ſicut Iulius
Cæſar, qui à Cicerone laudatur, *quod nihil obliuiſci ſo-
leret, niſi iniurias*), quia excelſi animi eſt, nunquam
irritari iniuria, nec ſe ſentire percuſſum; *l* facit enim
ſe dignum contumelia videri, dum vult ea indig-
nus probari, *m* & fortior eſt, qui ſe, quam qui fortiſsima
vincit mænia, neque enim immanis, & generoſa fęra ad
canis latratum mouetur, vt canit Ouidius: *n*

Quo quiſque eſt maior, magis eſt placabilis iræ,
Et faciles motus mens generoſa capit,
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni,
Pugna ſuum finem, cum iacet hoſtis habet.
At lupus, & turpes inſtant morientibus vrſi,
Quæcumque minor nobilitate fera eſt.

Et hoc ſuaſit Virgilius *o* Romano Imperatori his ver-
bis:

Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.

Pręterea, reſidet intellectus in cerebro, quem quoad
religionem (quæ in omnibus primum locum debet
obtinere) *p* maieſtas regia, ſicut cętera omnia corporis

I Bart. in tract. de regimine ciuitatis, n. 9.
k Ariſtot. lib. 1. de hiſtor. animal. cap. 15. Celius Rodigin. lib. 2. lection. antiquar. cap. 23. & lib. 11. cap. 13. Macrobius lib. 1. in ſomnum Scipionis, capit. 6.
L Petrus Aerodius rerũ iudicatarum, lib. 7. titu. 1. cap. 1.
M D. Ambroſius 1. officior. c. 6.
N lib. 3. triſtium, eleg. 5: plurribus proſequitur Ioã Chokier lib. 5. aphoriſmorum politicorum, cap. 8. & 9.
O lib. 6. Aeneid. p. 261: Faber in procem. inſtitut. verb. Pius: Orozco de Couarru. lib. 1. emble. 16.
P Vt latiſsime contra Machiauelum & alios, proſequitur Petrus à Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe chriſtiano per tot. lib. 1. & alij infra referendi.

politici membra, tenetur captiuare in obsequium fidei, iuxta sacrorum Canonum, & æcumenicorum Conciliorum decisiones, ac sanctorum Patrũ sententias: quoad politicã vero corporis politici administrationẽ, leges seruare, negotiaque, tam gratię, quàm iustitiæ consilio sapientum, & peritorũ, ac expertorum virorum, circa vniuscuiusque prouinciæ & regionis leges, consuetudines, & ritus expedire. Residet etiam in eo voluntas, qua amore prosequi tenetur Deum, & populum, sibi subditum, Reipublicæ prosperitati, augmento & paci totis viribus incumbens; irascibilem, & concupiscibilem ex ea originem trahentes, causamque absolutę potestati (imó & dissolutæ tẽpestati) præstantes frenans, cohibensque à malo, & trahens ad id, quod bonũ & æquum est. Tribuitur etiam cerebro sedes sensus communis, cui species, à sensibus exterioribus perceptę, comittuntur, apud seq; retinet, & conseruat, repręsentatque memorię, ne in expeditione negotiorum (maxime si seriosa sint illa, & ad publicam vtilitatem pertinentia) retardetur, & differat: cum soleat hoc, maxima corporis Reipublicę incommoda, & detrimenta afferre: *q* licet aliquando negotiorum qualitas cunctationẽ requirat, & is, qui de salute publica agit, cunctatorem esse oportet, vt de Fabio Maximo ex Ennio tradit *r* Cicero. *s* Sed prius deferet in intellectum, vt ea, secundum dictamẽ rationis, quid æquius, magisq; conueniens Reipublicę, aut vtilius sit discernat; necnon in voluntatem, vt secundum id quod intellectus decreuerit exequendũ, eligat; & in memoriam, vt in executione eius rei, quam maturè, & consultè decreuit intellectus, & voluntas elegit, non sit tardus, sed velox, & præceps, cum semper intellectus, quod verum, vel sub ratione veri, & voluntas, quod bonum, vel sub ratione boni, tanquam sua obiecta amplectantur. Inuoluitur pręterea hoc cerebrum duabus meningibus, † quarum al-
tera, magis cerebro adhærens, vocatur à Medicis pia ma- 25
ter: altera verò, quæ magis à cerebro distat, vocatur dura mater. Quę duę meninges, regię maiestatis misericordiã, & iustitiã demõstrant; quarũ vtraq; debet Princeps supremus ita inuolui, lenitatemq; cũ seueritate cõiũgere, vt (quasi vinũ, & oleũ simul infundẽs *t*) nec multa asperitate subditi exuberẽtur, nec nimia benignitate soluãtur, cum *u* (vt inquit D. Chrisos.) *Iustitia sine misericordia nõ sit misericordia, sed credulitas; & misericordia sine iustitia nõ sit misericordia, sed fatuitas.* Atque ita debet intelligi illud Ecclesiast

Q Ayala de iure belli & disciplina militar. lib. 1. c. 6. n. 2.

R Lib 12. annal.

S In lib. de senectute.

T Lucæ cap. 11.

V Latissime Petrus Faber lib. 3 semestrium, capit. 17. & 18. Nicolaus Viesius lib. 4 de Republ. cap 6 Bobadilla in politica lib. 3. cap. 12. nume. 6. & seq 10. & 15. Ayala de iur. belli & discipli. militar lib. 2. cap. 4. nume 4. Iustus Lipsi. 2 politicorũ, cap. 13. Belluga in Speculo, rubri. 11. §. compendiose, à nume. 1. cum seq. facit cap. disciplina, 45. distinct. late & elegãter plurimus exemplis comprobat; & notis prosequitur Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicorum lib. 2. a cap 5. cũ quatuor sequentib. Cyrillus in summa criminali, rubri. 2. §. 4.

Ecclesiast. x *Noli esse iustus multum*, & pauló ante: *Iustus peribit in iustitia sua*. Sed vt inquit Seneca: y

Qui amare vult, languida regnet manu.

Quia, vt inquit Cicero: z *Et monuit, ac suasit Periander, a malus est custos diuturnitatis metus, contraq; beneuolentia fidelis ad perpetuitatem.* Quod si benignitas, & mansuetudo careat animi fortitudine, & zelo iustitię, non benignitas, sed pusillanimitas erit appellanda. Vnde, hæc inter se ita concordari oportet, vt beneuolentia, & benignitate erga bonos vtatur, iustitia, & fortitudine prauos corrigat, vt hi eum timeant, illi diligant: b duriores namque morbi mordaci curatione indigent, secari enim oportet membrum, ne totum corpus intereat. Sed ita, (vt inquit Marcellus c I.C.) vt ne quid durius, aut remissius constituatur, quam causa deposcit, non enim aut seueritatis, aut clementię gloria est affectanda, sed in leuioribus proniores ad lenitatem, in grauioribus seueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi; non enim est crudelitas, crimina pro Deo punire, sed pietas: d & licet molestus videatur medicus furenti phręnetico, & pater indisciplinato filio, ille ligando, hic cędendo, sed ambo diligẽdo: (quemadmodum hastiliam detortã adhurimus, nõ vt frangamus, sed vt corrigamus;) quos si negligant, & corrigere prætermittãt, ista mãsuetudo falsa, potius crudelitas est: Non tamẽ tam Manliana legum imperia sunt probanda, vt sicubi in leuissimis parum obtemperetur, illico (vt dicebat Thomas Morus e) stringãt gladiũ, quia *qui vehementer emungit, eliciet sanguinem.* f Vnde in prouerbium abiit: g *Summum ius, summam esse iniuriã.* Neque etiam tam stoica scita, vt omnia peccata adeò existimẽt paria, vt nihil iudicent interesse, occidat ne aliquis hominẽ, an gallum gallinaceum, inter quę, si quidquam æquitas valet, nihil simile, aut affine: quare neque omnia pariter puniri, neque omnia remitti oportet; cum vbi totũ punitur, regia seueritas crudelitate polluitur, vbi vero totum remittitur, facies maiestatis sine metu disciplinę contemnitur. Quod vt intelligatur, inter iuris asperrimi rigores æquitati & benignitati locum fore, diuina quadam mente euenit, vt inter leonem, & scorpium

X c. 7. & c. potest. 23. q. 4. & c. serpens, de pœniten. dist. 1. & c. plerumque. 2. q. 7. Tiraq. de vtroque retract. §. 35. n. 13. glos. 1.

Y Tragedia 3.

Z Lib. 1. officiorum.

A Diogenes Laert. in eius vita. Alexan. ab Alex. dierum genial lib. 2. c. 32 in princip. versic. Atque hic, pag. 267.

B Orosco de Couarru. lib. 3. emble. 30. Elegantissime S. Petrus Damianus tom. 1. lib. 7. ad seculares Principes, epist. 11. & 12.

C l. respiciendum. ff de pœnis. Petrus Greger. de Republi. lib. 22. cap. 8. num. 11. Menoch. de arbitrar. quæst. 90. nu. 38. Cephal. consil. 39. nume. 37. Magon. decis. Lucens. 30. num. 15. & decis. 36. numer. 20. l. Pedius, ff. de incend. ruina, &c. cap. disciplina, cap. omnis, c. vera, 4. distinct. Ioannes Choki. aphorismo. c. 6. pertot.

D cap. legi, 23. q. 8. c. officia, cap. non est iniquitatis, 23. q. 5.

E de optimo Reipubli. statu, deq; noua insula Vtopia. Arnoldus in tract. de æquitate iuris, tito. 15. num. 7. & titu. 18. n. 8.

F Prouerbior. cap. 30. in fin.

G Ex Cicerone 1. officiorum. & Terenc. Budæus in annotatio. ad l. 1. ff. de iusti. & iur. pag. 13. cap. serpens. de pœnitent. distinctio. 1.

pium, virgo, & libra sitæ sint: *h* quasi gemino septo misericordię iustitia in-
clusa sit, vt notat B. Ambrosius super illud Psalmi, *i* *Misericors, & iustus Do-
minus, & Deus noster miseretur.* Rex ergo optimus † omnibus debet esse be- 26
nignus, sed nemini blandus, ne eũ malum esse expediat, dum nimium dici bo
num, & benignum studet; quia clementiæ duo extrema vitiosa opponũtur,
scilicet crudelitas per excesum, & nimia lenitas per defectum, *k* quod vitiũ
prouenit ex nimia alieni mali compasione; cùm fortuna & calamitas, quam
quis patitur, non causa spectatur; paucis familiaris, ne nimia familiaritas, & ę-
qualis conuersatio pariat dignitatis cõtemptum: *l* ad iracundiã tardus, quasi
inuitus ad castigandum veniens, non tam volens punire delicta, quàm tolle-
lere, & amputare membra, quæ sine totius corporis pernitie, illi adhærere nõ
possunt; *m* ad vindictam lentus, ita vt vnius supplicio multorum improbita-
tẽ coerceat, & pœna ad paucos, metus ad omnes perueniat, vt fulmina, quæ
paucorum periculo cadunt, omnium metu: ad clementiam pronus; in aduer-
sis firmus; & in prosperis cautus: magnanimus, pecuniæ contemptor: haud
obnoxius affectibus, sibi ipsi imperans: dominans voluptatibus: ratione vtẽs,
acri iuditio, perspicax, & circumspectus, valens consilio, iustus, sobrius, numi
num curam agens, hominum negotia curans, magna cogitans, constans, faci-
lis aditu, pacis amãs, comis in congressu, cõmodus allo-
qui volẽtib⁹, industrius cõfector negotiorũ, solicit⁹ pro
his, quib⁹ imperat: qui ducẽ agere, & strenue bellũ gere
re, necnõ leges salutares cõdere sciat, & omnib⁹ prodes-
se, & nulli nocere curet: ac deniq; talẽ esse, vt ridẽs time
ri, & iratus posit amari, ita vt ira (etiã cũ delinquẽtiũ cul
pas exquirit) non præsit menti quasi domina, sed post
rationis tergum velut ancilla famuletur, vt ad faciem ius
sa veniat, *n* ita vt nec facilitas authoritatem, nec acerbi-
tas amorem diminuat: sed sic alterũ condiatur ex altero,
vt & boni habeant amando quod caueant, & praui me
tuendo quod diligant. *o* Cuius rei exemplum † Roma 27
ni dedere *p* in insignibus & fascibus ipsis, neq; enim so-
lutæ erant secures, sed alligatæ virgis, vt, si quem ferire
Prætor imperasset, mora ipsa gladij expediendi subro-
garet acerbitati clementiam; cùm istę duæ res potissi-
mum † sint, quæ subertunt Imperia, odium scili- 28
cet, & contemptus: odio opponitur beneuolentia; con-
temptui authoritas. Itaque Principis partes erunt, dili-
genter obseruare, quibus beneuolentia, & authoritas
paren-

H Considerat Forcatulus in dialog sphæræ legalis, nume. 108. & Luys Valle de la Cerda en sus auisos de estado. consideratio. 11. fol. 60. pag. 1. ver sic. Y no sin causa.
I 114. Dilexi.
k Lesius de iustitia & iure, lib. 4. cap. 4. dubitatione 5. num 42. & duobus sequentib. pag 784.
L Petrus Aerodius rerũ iudicatarum, lib. 6. titu. 5. cap. 5. l obseruancẽ, de offic. Præsidis.
M Seneca de prouidentia, cap. 3. & lib. 1. de ira, cap 5 Casiodorus 1. variarum. cap. 30.
N Ex B. Gregorio in epistola ad Reccared. Regem Anton. Augustin. in epitome iur. Pontif. veter. lib. 10. tit. 2. c. 8. &c. 13
O B Grego. episto. 8. libro 9.
P Petrus Aerodius rerũ iudicatarum, lib. 2. titu. 9. cap. 12.

parentur; contemptus, & odium (quod facilius omittitur, quam excitatũ placetur) vitentur: & omni cura,
29 † & cogitatione saluti populi studeat, in regẽdo cor solicitum, in operando facta modesta, in decernendo iuditia iusta, in conquirendo studia parca, in conseruando vota syncera, in parcendo pectus promptum habeat, & tanto gloriam regni cum felicitate retentet, quanto iura regiminis, & mansuetudine conseruauerit, & ęquitate direxerit; ita vt, religione Deum, pietate patriam, charitate propinquos, liberalitate egenos, clementia singulos, iustitia vniuersos complectatur. Tunc nãque vere Rex est, & potentia maximus, si culmen Regiæ dignitatis sanctæ religioni subjiciat, si magis in timore seruire Deo, quàm in tumore dominari populo delectetur, si in eo lenitas iracundiam mitiget, ornet benignitas potestatem, si se magis diligendum, quam metuẽdum cunctis exhibeat, si subiectis salubriter consulat, si iustitiam sic teneat, vt misericordiam non relinquat; si præ omnibus se sanctæ matris Ecclesiæ meminerit filiũ, & eius paci, atque tranquillitati prodesse suum principatum faciat, magis enim propagatur regnum, dum ecclesiastico statui consulitur, quam cùm in parte quacũque terrarum pro temporali securitate pugnatur. *q* Sed
30 vicinior, † & amicabilior debet esse maiestati Principis misericordia, & clementia, *r* sicut pia mater cerebro: melius est enim Deo de misericordia rationẽ reddere, quam de nimia seueritate, *s* vt sensit Ouidius *t* his verbis:

Sit piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox,
Quiq; dolet, quoties cogitur esse ferox.

Cùm hęc sit prima, & pręcipua regũ dos, nullumq; magis deceat esse clementẽ, quam Principem, à cuius cõspectu, dicebat Titus Vespasianus, neminẽ oportere tristem discedere: quod Theodosius Honorio filio apud Claudianum *u* salubriter cõsuluit his verbis:

Sis pius inprimis, nam cum vincamur in omni
Munere, sola Deos æquat clementia nobis.

Et alibi: *x*

Diis proximus ille est,
Quem ratio, non ira mouet, qui facta rependens
Consilio punire potest mucrone cruento.
Se iactent alij, studeant feritate timeri,
Abductoq; hominum cumulent æraria censu:

Q Simancas lib. 3. de Republi. cap. 10. num. 15. & ex pluribus Concil. Anton. Augustin. in epitome iur. Pontif. veter. lib. 10. tit. 8. c. 14.

R l. fin. ibi, Nihil tam peculiare Imperialis maiestatis, C. de donatio. inter virum Petrus Faber lib. 2 semestrium, cap. 2. Petrus Aerodius rerum iudicatarum, lib. 7. cap. 5. & 10. titu. 1. Ayala de iure belli & discipli. milita. cap. 1. num. 15. pluribus exornãt Iustus Lipsi. ciuil. doctrinæ, lib. 2. cap. 12. & 13. Camil Borrel. in additio. ad Bellug. in directione operis, verb. Benignus, & rubri. 8. verb. Pietatem, & clementiam. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. cap. 18. & 19. Villadiego in prolog. del fuero juzgo, l. 5 glos. 5.

S cap. alligant, 26. q. fin. cap. vsque adeo, 33. distinct. cap. licet, 45. distinctio. Et pluribus sacræ paginæ authoritatibus comprobat Didacus Lopez de voto, quæst. 6 num. 68

T 1. de ponto, eleg. 3.

V In panegyri in 4. Cõsulatu Honorij.

X In panegyr. in Consulatu Manlij Theodori; pag. 208.

Hoc

Hocque rerum omnium opifex, & parens naturę demonstrasse videtur, dum Regem Apum sine aculeo exarmatum esse voluit, quod si dedit, vsum tamen eius negauit, *y* iuxta illud Alciati. *z*

Vesparum quod nulla vnquam Rex spicula figet,
Quodq; aliis duplo corpore maior erit,
Arguet Imperium clemens, moderataq; regna,
Sanctaq; iudicibus credita iura bonis.

Hoc etiam docuere Philosophi, & Poetę, dum maximum Deorũ Iouem solum, prodesse, cæterorũq; Deorum consilio fulmina mittere affirmant, quod etiam significarunt Aegyptij, dum sceptra regia in summa parte ciconię capitibus insignita faciebant, inferiori verò, vngulam Hyppopotami subjicientes. *a* Ex quo clementiæ bono extollitur Alexander apud Græcos ab Erodiano, apud Latinos, à Lampridio: ex eo denominatus est Antoninus Pius, & Cęsar à Cicerone laudatur, & à Virgilio *b* Aeneas his verbis:

Rex erat Æneas nobis, quo iustior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior, & armis,

Et ipsemet:

Sum pius Æneas, raptos qui ex hoste penates
Classe veho mecum.

Nostrique Hispanię Reges à Claudiano *c* illis verbis:

Quid dignum memorare tuis Hispania terris,
Vox humana valet
Diues equis, frugum facilis, pretiosa metallis,
Principibus fœcunda piis, tibi secula debent
Traianum, &c.

Et noster Rex Alphósus, *d* cum argueretur, quod nimis mitis, ac lenis esset: *Malo* (inquit) *multos mea clementia, & mansuetudine seruare, quàm paucos mea seueritate perdere.* Et Paulus Iouius *e* inquit: *Mos erit Hispaniæ Regibus, eos indulgenter obseruare, à quibus coli, quam metui mallent.* Ita fiebat, vt nobili pudore, potius quàm terrore regiæ potestatis adducti, imperiis, & legibus parerent: ingenia enim nostra, vt nobiles, & generosi equi, melius facili freno reguntur, cum vt inquit Conc. Tridentinum: *f Sæpe plus erga corrigẽdos agat beneuolentia, quam authoritas, plus exortatio quam comminatio, plus charitas quam potestas:* & misericordia, & veritas custodiant Regem, ac roboretur clementia

Y Paris de Puteo in tracta. de sindicatu, titu. de excessib. Regum. in princip. num 9. Simancas de Republi. lib. 3. cap. 10. nume. 7 & cap 17. num. 27. Seneca lib 1. de clemencia, ad Neronem, cap. 19. Basilius Magnus in exameron, homel. 8 Pierius Valerianus de sacris Aegyptiorum literis, lib. 26 pag. 240. E. Cokier in thesauro aphorismorum politicorum. lib. 1 cap. 15 exemplo 13.

Z Emblemat. 148. vbi schol. Claud. Minois, pagi. 626.

A Pier. Valerianus de sacris literis Aegyptiorum lib. 17 pag 158. & lib 29 versic. Id quod tantæ, pagi. 271.

B Aeneid. lib. 1.

C In laudem Serenę vxoris Stiliconis, pagina 275.

D Panormita. 2. de eius gestis.

E lib. 42. suæ historiæ, pagi 555. refert Simancas de Repub. lib 9. cap 5. à num. 1.

F Ses. 13. de reformatione, cap. 1.

mentia thronus eius: *g* sicut, à contrario mendaciis, & crudelitate deprimitur: quia Princeps, libenter audiens verba mendacij, omnes ministros habet impios; *h* quo sensu potest illud vulgare dictum defendi, quod beatæ sint ciuitates, vbi aut Philosophi imperant, aut Principes philosophantur; cùm Philosophia vbique veritatem defendere iubeat. Inde Solon *i* apud tyrannum, qui sibi multum honoris, gratięque offerebat, manere noluit, dicens, quòd qui apud tyrannum manet, eiusque placitis iniustis adulando assentit, Philosophiam dediscat, eiusque præceptorum obliuiscatur necesse est, quibus traditur, magis Principem curare debere, quomodo subditis amabilis reddatur, quam terribilis. Erit ergo optimum Principibus consilium, quod sic se gerant, vt volentibus præsint, nam inuitis dominari tyrannorum est proprium, non Regum: *k* & quod violentum est, perpetuum statum stabilire nequit. *l* Præterea, circundatur cere-
31 brum † craneo durissimo, quod fortitudinis virtutem
ad tuendum Principem, eiusque maiestatem conseruandam, maxime necessariam denotat, qua in aduersis non cadat, sed cęteris omnibus virtutibus concomitata, maxime Dei timore, in quo fiducia est fortitudinis, constantem, vniusque aspectus, tam prosperis, quàm aduersis Princeps se ostēdat, *m* cuius nec lęta extollant animū, nec tristia frangant, nec nouercanti fortunę cedat, vt Rex noster Philippus, cuius tanta erat oris, oculorum, & totius vultus constantia, & quasi perennis quędam serenitas, vt cúm res, seu lętas, seu acerbas acciperet, vultu nunquam mutabatur: quod idem de Carolo eius patre fertur; *n* & in filio hanc fortitudinis virtutem hęreditariam, paternam, & auitam continuari perspeximus: cum huius virtutis sit officium † superbiam retunde-
32 re, & desperationem arcere, hoc est, moderari formidines, & confidentiam, & illa sola (vt inquit Diuus Ambrosius *o*) omnium virtutum ornamenta defendit, & iustitiam custodit, & inexpiabilis pręlio aduersus omnia vitia decertat: inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates. Sunt etiam in cerebri medulla tres cellulę, † in parte anteriori, posteriori,
33 & media: in quibus pręsentia aduertuntur, & ordinātur pręteritorū recordatur, ac futuris prouidētia medetur: quę denotāt prudentiā politicam, seu ciuilē, maxime in

G Prouerbior. cap 20. versic. 28. ex pluribus. Concil. Antonius Augustin. in epitome iur Pontif. veter. lib. 10. titu. 2. cap. 1. pag 597.

H Prouerbior. cap. 29. versic. 12. Petrus Gregorius de Republ. lib. 22. cap. 7. per tot. Simancas de Republ. lib. 3. cap. 13. num. 1.

I Diogenes Laertius in eius vita.

k Petrus Gregorius de Republ. lib. 22 cap. 8 nume. 4. Iabellus in epitome politicorum, tract. 4. cap. 4. versic. tertio, pagi. 226.

L Ex Nazianzeno oratione 5, Simancas dicto cap. 13. num. 15.

M Iabellus in epitome, lib. 3. ethicorum, tracta. 2. cap. 1. & 4. & per tot. pag 43. & 46. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. capi. 14. & 35. cum seq. 37. & 38.

N Ioannes à Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, cap. 16. exemplo 11. pag. 165.

O lib. 1. Officiorum.

horum † animaduersione cõsistere, *p* quę est oculus ani 34
mę, & imperantis propria, & vnica virtus, Principis ma iestati, tamquam sal, & condimentũ cæterarum omniũ virtutum, maxime necessaria, *q* cùm illa sit, quæ consilium ministrat, fortitudo vires, illa iubet, fortitudo iussa perficit, illa difficultates prospicit, fortitudo illas frangit; ac denique illa est, quæ pręit, & ducit ad recte impe randum, sitque norma verę gubernationis, quidque agendum, quidque fugiendum sit docet, ad instar Iani,
primi Rẹgis Italiæ, cuius vt summam prudentiam † an- 35
tiqui significarẽt; alij quadruplici, *r* ad quatuor anni tẽ pora, & qualitates se referentes; & ideo Latini prudentẽ hominẽ quadratũ appellant, sed nostri Aragonenses ex quadruplicis .F. obseruatione, videlicet Fidei viuę, Fidelitatis verę, Fori, ac Firmę; quibus Deum, Regem, ac Patriam venerantur, ac colunt. Alij tamen *s* gemina frõ te depinxerunt, qua & pręterita, & futura prospiciebat, iuxta illud Alciati *t* emblema:

Iane bifrons, qui iam transacta, futuraq; calles,
Quiq; retro sannas, sicut & ante, vides:
Te tot cur oculis; cur fingunt vultibus? an quod
Circumspectum hominem forma fuisse docet?

Istud enim est sapere, vt dicebat Terentius, *u* non, quod ante pedes modo est, videre, vt ordinet: cùm ista virtus, non solum sit lumen illuminans intellectum, vt sciat quid, quando, & qualiter sit agendum; sed etiam calefaciat affectum, & moueat voluntatem, vt appetat bonũ post iudicium, & fugiat malũ. Secundò ad illam spectat, etiam illa quę futura sint, prospicere, vt prouideat, idest procul videat, ad hoc, vt si illa bona sint, sciat moderari; & si mala, sustinere: cùm minus iacula feriãt, quę pręuidentur, & tanto quisque minus aduersitate, quanto contra illam pręsciendo paratus inuenietur, vincitur quia (vt inquit Seneca) *Prouidentia, vel mala futura vitat, vel temperat, vel animum præparat, vt ea leuius ferat.* Vltimò, debet pręteritorum recordari, vt quæ vel

P Iabellus Philosophiæ christianæ, 2. p. tracta. 4. à cap. 1. cum sequen. late à pag. 431. vsque ad pa. 436 & in epitome lib. 6. ethicor. tracta. 2. cap. 4. pagi. 82. & in morali Platonica, tracta. 5. cap. 4. p. 6 pag. 307. Ioann. Botero lib. 2. de la razon de estado en los capit. de la prudencia. late Vincentius Balbacẽsis in Speculo morali, lib. 1. p. 3. distinctio. 36. cum seq. Casane. in cathalog. glorię mundi, p. 12. consideratio. 38. Menochi. de arbitrar. casu 426. num. 6. & sequen. glos. prouidentia, in §. 1. in procem institutio. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. capi. 31. cum duobus sequẽtib. In quibus locis, & in genere, & in specie, plura de prudentia, & eius præceptis referuntur. Azor institut. moral. 1 par. lib. 3. cap. 26. ver. Prudentiæ verò, pag. 190. & capi. 29. ver. Secundo quæritur, pag. 198. Lelius Zechius de principatus administratione, lib. 1. cap. 6 à num. 3. cum seq.

Q Cerdan de Tallada in veriloquio. c. 1. pluribus exornans Iustus Lipsi. ciuil. doctrin. lib. 1. cap. 7. & seq & lib. 3. c. 1. & seq. & lib. 4. c. 1. & 2. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. c. 23.

R Pierius Valerian. in suis hieroglificis, lib. 32. titu. quadrifons, in princ. & verb. Quatuor anni qualitates.

S Petrus Crinitus de honesta discipli. cap. 10. Rosinus antiquita. Roma. lib. 2. cap. 3 pag. 41. F. Polidor. Virgil. de inuen. rerum, lib. 2. cap. 3. versic. Sed iste. Pierius Valerian. de sacris Aegyptior. liter. lib. 32. pag. 296. F. & 299. A.

T Emblem. 18. vbi schol. Claud. Minois, pag. 95.

V Adelph Scœna 3. actu. 3. versic. 32.

vel experientia consequutus est, vel lectione librorum agnouit, reducendó in memoriam, recte rebus agendis consulat; nam prudentiam vsus genuit, & mater memoria peperit, cum ex memoria præteritorum, quæ legimus (maxime in historiis, quæ prudentiæ, & sapientiæ initium prębent) quæ audiuimus, vidimus, experti sumus, ex intelligentia præsentium, & prouidentia futurorum cum ratione, vsus prudentiæ, in consultando, & iudicando deducatur: x qua ratione Augustus Cæsar codicem habebat, quem *Breuiarium Imperij* veteres appellabant, quod & Alexandrum Seuerum, & Assuerum
36 y & nostrum † Philippum (iure optimo prudentis titulo condecoratum) habuisse constat, in quo debent Principes, & accepti, & expensi compendia, necnon etiam publicarum actionum, quæ geruntur, ac subditorum, virtutibus, scientiis, artibusque illustrium nomina, breuissimis tabulis comprehensa, apud se retinere: quas sępius intuendo, & suos prouentus, ad quam summam possint ascendere calleant: vt caueant, ne expensæ, & largitiones maiores quam redditus existant, & vt subditorum opera, suo loco, & tempore, tuto vti, atque dignioribus, honores, & beneficia elargiri valeant, ne quod virtuti debetur, ambitioni tribuatur. Alię namque partes integrantes prudentiæ, vel ad eam acquirendam pertinent, vt docilitas, & solertia, seu sagacitas; vel ad eius, quod prudenter consultum, vel iudicatum est, executionem; vt circumspectio, seu consideratio circumstantiarum, & cautio: sed prudentia habet donum
37 † consilij sibi correspondens, sine qua, tanquam † om-
38 nium virtutum, duce, capite, & matre, moderatrice & auriga, ordinatriceque affectuum, & morum doctrice, nulla potest esse animi virtus, cum illa medium, in quo virtus consistit, demonstret; nam vt inquit Horatius: a

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Sed vt ipsemet dicit:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines:
Quos vltra, citraq; nequit consistere rectum.

Et ideo Deus b in omni oblatione † requirebat sal,
39 quia apud antiquos fuit symbolum prudentiæ, imprudentes namque virtutis velamine; vitia con-

X Iustus Lipsius lib 1. ciuilis doctrinæ, cap 8. Leonardus Lesius de iustitia & iure lib. 1. c. 2. dubitatio. 2 pag. 8, Ioannes á Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 2. cap. 18. & 19. pluribus exemplis & notis exornans.

Y Apud Dionem lib. 53. & Suetonius cap. fin. & Lamprid. in Seuerum, & Scher cap. 6. Ioannes Chokier vbi supra lib. 2. capi. 21. pag. 188. versi. Id etiam Philippum Secũdũ Anton. Zara in anotomia ingeniorum, sectio. 2. mẽbro 16. pag. 391. Mambrinus Roseus de Principe, cap. 23. Brancalassus in Philosophia regia, lib 22. cap. 9. en los predicamentos de la Corte, §. 1. num. 2. & cap. 8. in princi.

Z D. Thomas 2. 2. quæstio. 47. artic. 6. cap. præsentium, 1. quæstio. 5. Menochi. de arbitrar. centur. 5. casu 426. num. 7. Ioannes Baptista Valençuela in defensione monitorij aduersus Ducem, & Senatum Venetorum, 5. par. à num 176. cum sequen. Ioannes Azor institut. moral. par. 1. lib. 5. cap. 30. versic. Secundo quæritur, pag. 202.

A 1. Satyra 1.

B Leuitic. c. 2.

tegunt, † vt prodigitatem, & luxuriam libera- 40
litate; auaritiam parsimonia: rigorem iustitia: pusillanimitatem clementia, superstitionem religione: audaciam, & temeritatem fortitudine: calliditatem, & solertiam sapientia, cuius est imitatrix, c de qua inquit Beatus Paulus: d *Prudentia carnis mors est.* Et de qua loquens Dominus noster, e inquit: *Quod filij huius seculi prudentiores sunt filiis lucis, in generatione sua.* Nam inquit Iuuenal: f

Fallit sæpe vitium specie virtutis, & vmbra.

De regia ergo maiestate (vt vno verbo complectar) dici potest, quod de cerebro, scilicet, quod sit causa, principium, & radix salutis, & vitæ totius corporis polici, cùm integritas præsidentium subditorum, sit salus, à cuius incremento salus, & augmentum istius corporis pendet, & in cuius decremento infirmitas, ægritudo, ac morbus Reipublicæ consistit: cum eius mores, & affectus † facile subditi imitentur, g & tales regu-
lariter sint, qualis est eorum Princeps, & in earum 41
rerum affectionem ducantur, quas à suo Principe diligi, & amari perspexerint, credunt enim magis exemplis, quam legibus, & genus obsequij putant principum studia imitari, siue praua illa sint, siue salutaria, vt dicebat Claudianus his verbis. h

Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quam vita regentis,
Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Recte enim facere ciues suos, Princeps optimus faciendo docet, vt de Tiberio dicebatur, quod licèt maximus esset Imperio, maior tamen erat exemplo: si enim ad virtutem ille preit; sequimur: ad vitia; inclinamus; bene, beateque agit; floremus: improspere; labimur, aut ruimus cum illo: vt extat apud sacram paginam i elegans exemplum Reginæ Vasthi, de qua, quia Regis Assueri viri sui preceptum contempsit, dicitur: *Non solum Regem læsit Regina Vasthi, sed & omnes populos, & Principes, qui sunt in cunctis*

C Cermenatus in rapsodia, cap. 29. versic. Præterea cauendum. & capi. 35. Mariana de Rege, & Regis institutione, libro 2. cap. 11. pag. 215. versic. Virtutibus veris. Iustus Lipsius ciuil. doctri. lib. 2. cap. 17. facit l. quæ sub conditione, 8. ibi, Vsque ad superstitionem, ff. de conditio. insrituto. l. si cum dotem, §. eo autem, ff. solut. matrimon. §. 1. in Authent. de consulibus, collatione 4 cap. origo 32. questio. 4.

D Ad Romanos cap. 8.

E Lucæ cap 16.

F Satyra 4.

G l. nam salutem, ff. de offic. Præfect vigil. cap. miramur, 61. distinctione. Ianus Gruterus in commentariis ad Cornelium Tacitum lib. 3. annal. titu. Mores Principum, mores populi, pag. 47. & sequen in illa verba, Obsequium inde in Principem, & æmulandi amor, validior, &c.

H In 4. Consulatu Honorij, pag. 166. & plura Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2. pagi 174. colum. 1. versic. Hæc igiur. Iustus Lipsius ciuil. doctrinæ. lib. 2 capi. 9. & in notis ad illud Ferdinand Vasqui, controuers. illustri. lib 1. capit. 43. num. 7. Federicus Scotus in comment. ad rubric. de noui. oper. nuntiatione, num. 127 & duobus sequentib. Ioannes Chokier in thesauro aphorismor. politicorum, lib. 1. cap. 9 pag. 46. & sequen. Velleius Patercu. 2. histo pag. 106.

I Ester ca. 1. Petrus Aerodius rerum iudicatarũ, lib. 4. titu. 17. de diuort. & repud. c. 1.

ctis prouinciis Regis Aßueri; egredietur enim sermo Reginæ ad omnes mulieres, vt contemnant viros suos, & dicant, Rex Assuerus iussit, vt Regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit, atque hoc exemplo omnes Principum coniuges Persarum, atque Medorum paruipendent Imperia maritorum. Hinc infertur, † quanta sit diligentia adhibenda in eligendis Magistris Principum, cum vt inquit Isocrates, qui priuatos homines instituunt, hi solis illis prosunt: si quis verò populi dominos ad virtutem excitauerit; is vtrisque commoda parat, tum ijs qui imperant, tum ijs qui parent imperio: illis quod principatus tutiores, & his quod Respublicas leniores effecerit: sicut è contra, si male instituerint Principem, perinde est, ac si lethale venenum, non in vnum aliquem iniecerint calicem, sed in fontem publicum, quo vniuersos vti norint. Vnde, maxime congratulandũ est Regibus nostris, quod in his tantam curam adhibuerint: præcipue Philippo Regi nostro, qui ad institutionem † Principis nostri, & sibi charissimi filij D. Galcerandum Albanellũ præposuerit, illeque ei non solum studiorũ atque artium, verumetiam animi, ac virtutis magister datus fuerit, in quo an literæ, an morum compositio, & recta animi moderatio præualeant affirmare non audebo, sed quod illud Philippi Macedonum Regis dictum asserentis: *Non tam Alexandrum natum gaudere, quam quod eo tempore natus fuißet, quo sibi Aristotelem habere poßet magistrum, ac præceptorem.* Nostrum Regem dicere valere non dubito. Sunt denique in hoc capite quædam exteriora, superflua quidem, sed saluti, & ornatui capitis, ac totius corporis maxime necessaria: vt sunt capilli, † qui in Rege denotant omnia, quę ad pompam, & regium apparatum diriguntur, vt sunt sceptra, anulus, ensis, diadema, trabea, cortinę, gemmæ, vestes auro, & purpura rigentes, superba aulæ structura, aulicorum ingens numerus, & satellitum ordo; & quæ ad voluptatem pertinent, vt sunt ludicra certamina, venationes, tripudia, more Hispanico tibię, sonitum pedum pulsu modulante musicæ, & aliæ licitæ, & honestæ delectationes, & ludi: non verò his spectaculis, his ludis delectari eum oportet, in quibus promptum est mortis periculum, vel vulnerum â communiter accidentibus, k nec inhonestis, l quales comicorum, seu mimorum repræsentationes, quæ docent adulteria, dum fingunt, & simulatis erudiunt ad vera, quorum spectaculis pudicitiam sæ-

42 (margin, beside "pum, cum vt inquit Isocrates")

43 (margin, beside "Albanellũ præposuerit")

44 (margin, beside "pilli, † qui in Rege")

k Alcocer de Ludo capi. 52. Amescua de potestate in se ipsum, lib. 2. capit 11. Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 5. cap. 10. per tot. Nauarr. in Manuali, cap. 15. nume. 9 Lelius Zechius de Principe, lib. 2 cap. 1. nume. 6.

l Lactantius diuinarum institutionu. lib. 6. cap. 20 Ioannes á Chokier in thesauro aphorismorum politicorum lib 5. c. 20. versic. Et Romani, pag. 404. Guilielmus Baldesano in stimulis virtutum adolescentiæ christianæ, lib. 1. cap. 19. cum duobus sequentibus. Fratr. Ioseph de Iesus Maria de las excelencias de la castidad; lib. 4. cap. 16. & duobus sequentibus.

pe extractam, semper impulsam vidimus: non enim natura in arboribus solos fructus constituit, sed & floribus, & foliis ornauit, vt & aliis authoritatis & maiestatis signa demonstret, qua prestricti mortales se in officio cõtineãt; aliis veró, vt musica, venatione, ludisq; licitis, & honestis, labores & curę cõdiãtur: vt intermissione breui in negotiis publicis facta recreationẽ aliquam animo tribuat, à tantisque regij oneris fastidiis vacet paulisper; quibus intermissum habeat animum, nunquam solutum, iuxta illud Catonis dictum.

Interpone tuis interdum gaudia curis.

1. Et illud Ouidij:

Quod caret alterna requie durabile non est,
Hac reparat vires, fessaq; membra leuat.

---

§. Octauus.

Oculi capitis politici, & de eorum qualitatibus, pupillis, palpebris, & obiecto.

Consiliarij Principum oculis comparantur, 1.
Status publicus tutior est sub malo Principe, si adsint boni Consiliary, quam è contra 2.
Consilium (secundum aliquos) est cor Reipublicæ, & quare, 3.
Maiora & illustriora consilio magis quàm armis geruntur, 4. & 8.
Minerua, cur armata fingatur, 5.
Alphonsi Regis Aragonum dictum celebre, 6.
Philippus nobis Primus Rex noster, consilio sedendo hostes vicit; & de vtriusque Philippi laudibus, 7.
Milites an præferendi Iureconsultis, 9.
Pupillæ oculorum religio & iustitia, 10.
Obiectum religionis est Deus, 11.
Religio est cæteris omnibus rebus præferenda, 12.
Improbatur opinio Machiabelli, 13.
Maiori odio digna fraus quam vis, 14.
Iudæi Deum offendentes ratione status, accidit illis quod euitare cupiebant, 15.
Nulla ratio status moueat Consiliarios, vt consulant pugnantia religioni, vel quæ peccatum continent, 16.
Princeps non potest tuta conscientia permitere liberam religionem, 17.
Hæretici nouatores religionis, dissipandi, & comburendi, 18.
Philippus Primus maxime venerabatur Sacerdotes, & res sacras; & quid filio moriens dixerit, 29.
Monarchia conseruatur defensione Ecclesiæ, & sacrorum veneratione, 10.
Domus Austriacæ felicitas & augmentum, ex veneratione sacramenti Eucharistiæ cæpit, 21.
Religione neglecta, Reipublicæ status corruit, 22.
Iustitiæ obiectum est proximus, 23.
Iustitia diuiditur in commutatiuam & distributiuam, 24.
Palpebræ horum oculorum sunt secretum, & silentium, 25.

Obie-

Obiectum horum oculorum est vtilitas publica. 26.

Mediū per quod obiectum videtur est illuminatio diuina, seu donum Consilij, 27.

§. Octauus.

AD dirigendas actiones capitis ad vtilitatem membrorum, ac eorum conseruationem, ne ambo in fo-
1 ueam cadant, necessarij sunt oculi, † quales sunt Consiliarij Principis, *a* talibus qualitatibus ornati, & induti, quæ ad tale ministerium sunt necessariæ: *b* tutiorem
2 enim statum publicum † dicebat Lampridius, *c* sub malo Principe, cui boni Consiliarij assident, quam sub bono Principe, cui mali adsunt consiliarij. Quia (vt aliqui volunt) cor Reipublicę † consilium est, *d* tanquam
3 primo viuere debeat, & vltimo mori: nam qui cuncta agit cum consilio, regitur sapientia, vis autem consilij expers, mole ruit sua, *e* longeque plus conferunt Reipu
4 blicæ sapientum consilia, † quam arma fortissima, iuxta illud Ecclesiastici: *f Melior est sapientia quam arma bellica, & melior est scientia quam vires, & vir prudens quam fortis, & illustriora, & maiora intellectu, quam gladio conficiuntur*: Nam omnia Regna, *g* ciuitates, nationes vsquè eo prosperum Imperium habuerunt, dum apud eos vera consilia valuere; vbicumquè autem gratia, timor, voluptas ea corrupere, post paulò, imminutæ opes, deinde ademptum imperium, postremo seruitus imposita est: & hinc est, quod magis profuere Atheniensibus Solonis erudita consilia, qua Themistoclis armata victoria, Respublicaque Romana magis iuuata, aucta, & conseruata fuit consilijs Senatus, & Magistratuum prudentia

A Belluga in specul. rub. 44. §. quia multitudo, n. 1. vbi Borrellus, verb. qui Principis membra sunt, l. quisquis, ff. ad l. Iul. maiest. glos. consilia in cap. peruenit, 84. dist. cap. estote, 1. q. 1. Andreas Isern. in prin. tit. hic finitur lex Córad. num. 6. & 7. Alphons. Montal. in prohe. fori Regij, glo. Ouimos consejos, vbi de consil. & Consiliarijs tractatū breuem, sed doctum, & elegantem adiecit, ex D. Grego. & Ambros. Camos in microcosmia. 1. par. dialog. 14. pag. 173. col. 1. late Petr. Greg. de repub. lib. 24. cap. 1. & seq. per tot. lib. Chrysost. Iabellus politi. christian. tract. 3. per tot. à pag. 669 vsq; ad pag. 673. Anton. Scapus de iure non scripto, lib. 1. c. 6. per tot. Bouadil in sua polit. lib. 1. c. 6. nu. 11. & seq. Ioan. Petrus Cermenat. in rapsodia. de recta. Regnor. administratione, c. 18 Rebuf. in prohe. concordat. glos. viros, pag. 46. Lelius Zechius de Principe, lib. 2. cap. 1 nu. 8. vers. & primo asciscat sibi consiliarios, pag. 276. cum. seq.

B Quas ex plurib. authorib. congesserunt Iustus Lipsius ciuil. doctrinę, lib. 3. cap. 4. cum quatuor seq. Afflict. in constitutio. Siciliæ, de conseruan. indemnita. Commit. Baron. & milit. in constit. incipienti. vt vniuersis, á nu. 41. vsque ad 58. Barthol. Philippus, in tract. de Consejo y Consejeros de los Principes, discurso 6. que calidades han de tener los Consejeros, per 27. §. seq. post Federic Furium in eod. tract. Burgos de paz in l. 2. Taur. à num. 32. cum seq. Bardaxi in comment. ad nostros for. tit. Reparo de la Audiencia Real. for. 2. num. 7. fol. 423. facit l. 5. tit. 9. part. 2.

C In. Alex. Seuer. Bartholom. Philippus vbi proxime. discurso 10. per tot. Camil. Borrel. in addit. ad Bellug. in probem. verb. Malos Consiliarios.

D Camos vbi supra, 2 par. dialog. 2. pag. 13.

E Alciat. Emblem. 175. in fin. & ibi Schol. Claud. Minois, pag. 598. Afflict. in constitutionibus Siciliæ, lib. 1. rub. 4. num. 6. & facit. Prouerb. 13.

F Cap 9. & Sapient. cap. 6.

G Salust. in 2. oratione ad Cæsarem.

dentia, quam armis. Inde in Prouerbium abijt, ***Romanus sedendo vincit,*** *h* & sancti Machabei, *i* audientes quanta fecerunt Romani in regione Hispaniæ, & quod in potestatem redegerunt metalla, argenti, & auri, quæ illic sunt, & possederunt omnem locum consilio suo, miserunt Romam legatos ad coeundam amicitiam, & societatem cum eis, *Quia cogitationes* (vt inquit Salomon) *K consilijs roborãtur, & gubernaculis tractanda sunt bella.* Quod significauit antiquitas, † dum finxit Mineruam armatã, 5
& noster Rex Alphonsus, † dum rogatus plusne armis, 6
an libris deberet? Respondit, ex libris arma, & armorũ iura se didiscisse, quasi aperte professus, se omnia doctrinæ debere, & consilio. Sed quid Atheniensium, & Romanorum perquirimus exempla? Cum intra proprios lares habeamus; quis enim vnquam † Rex, tamdiu in pace consilijs suis regna gubernauit? & maiesta- 7
tis authoritatem auxit, hostesque acerrimos sedendo vicit, quam noster Philippus primus? cui merito illud Alciati *l* possit dici,

Consilioque animi monstra superba domas.

Quia militis est gladio superare, Imperatoris autem (vt ait Cæsar) *m* non minus consilio, quam gladio: adeò quidem vt Philippus ille Macędo maioribus, ob imperatorium consilium, quam ob virtutem militarem laudibus afficeretur, atque commendaretur. *n* In hoc nostro Philippo veram Numę Pompilij, antiqui Romanorum Regis, effigiem contemplor, dum vtriusquè insignia facta, mente reuoluo, vel etiam in eo M. Furij Camilli virtutes considero, feruentem, scilicet, in Deum, ac suos amorem, generosam animi moderationem, ac eximiam iniuriarum tollerantiam, et prudentiam à qua apud omnes orbis nationes cognomen eius nomini additum fuit. In cuius locum, ne omnino desolati maneremus, alium Philippum nostris Secundum constituit Deus, cuius iam sacro meritos ornat diademate crines, in cuius persona defuncti patris viuit sapientia cum prudentia, iusticia cum clementia, seueritas cum benignitate, consilium cum fortitudine: ac deniqué maiestas cum religione coniuncta, vt merito illi possit dici illud Claudiani. *o*

Etenim mortalibus, ex quo
Tellus capta coli, nunquam sincera bonorum
Sors vlli concessa viro: quem vultus honestat,
Dedecorant mores; animus quem pulchrior ornat,
Corpus destituit, bellis insignior ille,

Sed

H Paulus Manutt. in adagijs. fol. 586. in editione Veneta. M. Varro de re rustica, lib. 1. cap. 2. Polido. Virgil. in prouerb. prouer. 112 Petr. Gregor. de Republica, lib. 10. cap 3. nu. 6. Bartholom. Philippus in tractat. del Consejo y Consejeros, discursu. 1. §. 8.
I Machab. lib. 1. c. 8.
K Prouerb. cap. 20. vers. 18.
L Emblem. 14.
M Lib. 1. de bello ciuili.
N Diodor. Sicul. lib. 16. bibliothe.
O Claudian in panegyric. in 3. consulatu Honorij, pag. 151. & in panegyric 1. in laudes Stiliconis pag. 213.

Sed pacem fœdat vitijs, in publica felix,
Sed priuata minus partitum singula quemquê
Nobilitant, hunc forma decens, hunc robur in armis,
Hunc rigor, hunc pietas, illum solertia iuris,
Hunc soboles, castique tori sparguntur in omnes,
In te mixta fluunt, & quæ diuisa beatos
Efficiunt, collecta tenes.

8 Maioris namquè virtutis est prouidere consilio, † ne
quid aduersum Reipub. accidat, quam postquam acciderit armis tueri ciuitatem. Nam qui armis hostes superant, à fortunæ varietate ducuntur, similesquè sunt nauigantibus, qui fortunæ flatibus agitati non eunt, sed feruntur: vnde Cicero, p *Plus,* inquit, *agere, qui sapientia, & consilio Rempub. dirigunt, quam qui iaculis hostium corpora exponunt:* Sicut gubernator nauis, qui in puppi sedens, quiescendo, & dirigendo plus agit, quam remigantes laborando: quod optimum est argumentum aduersus eos, † qui milites Iureconsultis præferendos conten-
9 dunt, q sed illud dicere possumus cum Cicerone, r *Cedant arma togæ,* sed aliqui egre ferunt Regna à togatis viris gubernari, asserentes non doctrinam in libris reconditam, sed Regnum, regnare docere: negari tamen non potest, quin Princeps necessario adiuuandus sit, consilio virorum doctorum, qui arcana Regni sciant, mores populi noscant, & legem Regiam qua Princeps & Imperium Regni quæsiuit, & conseruat, non ignorent: vt tali consilio eminentia mala inter regnandum vitet, caueatq; futura, prudentiamquè ciuilem in vtilitatem Regni dirigere, ac dominationis vim compescere sciat, nō enim solum rescripta iustitiæ, sed etiam gratiæ regulis iuris subijciuntur, & ex arbitrio regulato non ex libe-
10 ro, & soluto pendent. Pupillæ horum oculorum † sunt
Religio, & Iustitia, quas animæ rationali & sensitiuæ assimilari asserit Brancalasus, s primæ obiectū est Deus,
11 † cui est debita honoris cultus, & venerationis, signis
internis, & externis exhibitio; t & ideo cæteris omni-
12 bus rebus † præferenda est: u quia primum, ac præci-
puum cuiuscumquè Reipub. est fundamētum, non vtilitate

P 1. officior. Barthol. Philip. in tract. del Consejo y Consejeros, discursu. 3. §. 3. exornat. Bouadilla in polit. lib. 1. c. 10. nu. 19. & seq. Ayala lib. 2. de iur. belli, & disciplina milit. cap. 2. nu. 8. & 9.

Q Belluga in specul. rub. 6. nu. 11. & 12. Casaneus in catalog. glor. mundi. p. 9. consideratio. 2. eleganter Angel. Matheac. in sua apologia, Boher. de autho ritat. magni consilij, n. 20. & 95. Bald. in prohem. digestor. nu. 22. Martin. Laudens. de Principe, q. 65. Lanfrau. de milite & Doctore, nu. 31. disputat. Lancelo. Conrad. in templ. omni. iudic. lib. 1. c. 1. §. 1. glos. armis, q. 1. & 2. concordat Alex. in l. Centurio, nu. 13. & 14. ff de vulgar. communi calculo receptus ab Homodeis. Lanfranc. & Bolognino, in tract. de milite. & Doctore.

R In oratione 38. in Lu. Pisonem. pag. mihi 200. & in respons. in Sallust. pag. 517. Alciat in emblema. 180. vbi schol. Claud. Minois. pag. 617. & 621. Cerdan de Tallada in veriloquio, cap. 4. §. 3.

S In medulla politicorū lib. 4. & 5. in princ.

T D. Thom. 2. 2. q. 81. art. 1. D. Bonauent. lib. 3. sententdist. 9. q. 3. art. 3. Leonard. Lesius de iust. & iur. lib. 2. cap. 36. 37. & 38. à pag. 490. cum plurib. seq. Prouer. 7. ibi tanquam pupillam oculi tui.

V Cerdan de Tallada in veriloquio. c. 6. §. 1. p. 72. & seq. Ioan. Botero lib. 2. de la razon de estado, c. de la Religion, & Cermenat. in rapsodia, cap. 13. & seq. Paramo de origin. offic. S. Inquisitionis, lib. 1. tit. 3. c. 3. Madera de las excelencias de España, c. 6. in prin. P. Ribadeneir. del Prin

litate metiendum, vt faciebat ille impius Machiabellus,
† apud quem religio, & virtus omnis fuit nundinaria,
principi suo suadens, quod religione simulata falleret, 13
vt fecerunt Maxentius, Iulianus apostata, & alij *x* pesti-
ferum profecto doma, *y* cum (vt inquit Cicero) *z* *To-
tius iniustitiæ nulla sit capitalior, quam eorum, qui tunc cum ma
xime fallunt, id agunt, vt boni viri* † *esse videantur*: cum in 14
bono viro non possit cadere, emolumenti sui causa mẽ
tiri, *a* sed talis non cauetur, dum non cognoscitur, &
ideo equum Troianum fefellisse dicebat Diogenes,
quia Mineruæ formam mentitus est. Isti namque sunt
oues habitu, vulpes astucia, actu vero, & pernitie lup-
pi: vnde Poeta. *b*

Nunquam te fallant lupi sub vulpe latentes,
Impia sub dulci sæpe venena latent.

Sed pastorem vniuersalem non fallent; cum enim duo-
bus modis fiat iniuria, aut vi, aut fraude, fraus quasi vul
peculæ, vis leonis videtur, sed fraus odio digna maiori.
Quod si omisserint Consiliarij, non magis Reipub. con
sulent, quam oculi videbunt excæcati: eorumque Con-
silia aduersus eos deuoluentur, qui ob suam ambitio-
nem, & conseruandum temporale dominium, Chri-
stum Dominum peccato occidere non formidant, vt
euenit Iudæis, *d* qui ex hac † iniqua & impia ratione 15
status, Christum Dominum occidendum consulue-
runt: Pilato dicentes: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsa-
ris*, & illi inter se. *Si dimittimus eum, venient Romani,
& tollent locum nostrum, & gentem*: Quibus accidit quod
consilio iniquo euitare cupiebant: iuxta illud Claudia-
ni. *e*

Quam bene dispositum terris, vt dignus iniqui
Fructus consilij, primis autoribus instet.

Qui maiori pœna sunt digni, quam facientes, *f* cum si
aliter

Principe Christiano, lib. 1 cap. 16. & lib. 2. c. 5. Ludouicus Torres lib. 4 philosophiç moral c 5. & lib. 2 cap. 7. Ioan. Azor inst. moral p. 2. lib. 11. c. 5. in princip pag. 1212. & seq. Zechius de Principe, lib. 1. cap. 6. num. 12.

X Quos congerit Iulius Antonius Brancalasus in philosophia Regia, lib 4. de religione, pag. 42. & 43.

Y Petrus Coretus in defensione veritatis aduersus assertiones Catholicç fidei repugnantes inter opera Antonij Posseuini. Petrus Gregor. de repub. lib. 13. cap 12. nu 21. Thomas Bozius in lib. quem de antiquo, & nouo statu Italiæ, aduersus Machiabelũ scripsit Claudius Minois in scholijs ad emblema Aiciati, 145, pag. 519. & 520.

Z 3. Officiorum.

A Beatus Nilus præceptione 22. & 225. & ibi scholium Pauli Mineruæ, Ioannes Chokier, lib 1. aphorismorum politicor. c. 5. p 31. & cap 7. pa. 39. P. Marquez en su Gouernador lib. 2. cap 7. Lelius Zechius de principe, lib. 2. cap. 5.

B Horatius in art. Poeti.

C Ecclesiastici, cap. 27. Tiraquel. de retractu lignagier, §. 1. glos. 18. nu. 20. Ludouic. Torres philosoph. moralis, lib. 8. cap. 5 Ribadeneira lib. 2. de virtutibus Principis Christiani, cap 18. Claudius Minois in schol. ad Alciat. emblema 173.

D Iosephus & Aegesipus de bello Iudaico, & excidio Ierosolimitano, Ioannes Nauclerus chronographiç, par. 2. generatione 3. Pineda lib. 11. Monar. Ecclesiast à cap. 10, vsque ad 24. supplementum choronicarum, lib. 8 & Suetonius in vita Titi cap. 8. D. August in tract. 49. in Ioan. & D Gregor. in moral. cap. 13. & D Chrysosto in Ioan. homil. 63. & 64. Ceballos tom. 4. commu. q. 906. seu fin. nu. 194. & 195.   E Lib. 1. in Eutropium. pag. 84.   F Cap. duo 26. dist. c. tanta, 86. dist. c. qui consentit, 11. q. 3. Constantius Rogerius in tract. de legis potentia, 1 p. §. restat. num. 7. & seq. Valançuela in monitorio, aduersus Ducem & Rempub. Venetor. 5. par. num. 211.

aliter temporali saluti consulere non possunt, nisi pec-
16 cando, abstinere debeant, † existimantes se iam non ha-
bere quid faciant: *g* cum obtentu humanæ politię non
sit aliquid in religione nouandum, nec possit Princeps
17 tuta † conscientia in sua Prouincia liberam religio-
nem permitere, *h* sicut enim impossibile est corpus vnū
plura capita habere, pluresq; animas, cum religio sit ani
ma in humano principatu, si plures essent religiones,
monstruosum corpus efficeretur: nam sicut inter side-
ra & planetas vnus sol emicat, vnum Regnum, Regem
vnum, & non plures capit; exercitus vno Duce regitur,
mundus vniuersus vno Deo imperante disponitur, ita
impossibile est vniformes hominum rationales animas
regi nisi ab vna dirigente Religione. Imo tales nouato-
18 res † perdendi, dissipandi, comburendi. Et ideo inter
19 alia Philippus † Rex noster (in cuius Regia dignitate sa
cerdotalem animum licebat agnoscere) tanta Sacerdo-
tes, & res sacras veneratione prosequebatur, *i* vt moriēs
eius filio, nūc feliciter regnanti, commendauerit Religio
nis Christianæ defensionem, obedientiāquè Apostoli-
cæ Sedi habendam, ac vt strenue hæreticos persequere-
tur: quod saluberrimum consilium etiam ipse à *K* patre
Carolo acceperat recte intelligentes conseruari, & au-
20 geri Monarchiam, † defensione Ecclesiæ, & sacrorū ve-
21 neratione: *l* indeque cępisse Deum, † Domui Austriacæ
tot augmenta concedere, ex quo Rodolphus eius pri-
mus conditor, Sacerdotem corpus sacrosanctum Domi
ni nostri Iesu Christi ad infirmum rure gestantem, equo
descendens, sublebauit, & pedester iuxta equitantem
Sacerdotem incesit. *m* Religionis namq; cura neglecta,
absquè dubio totius corporis Reipublicę subsequetur,
22 † Deo permittente ruina; cum nulli Reges feliciores,
nulla Regna, nullęue Respublicę Catholicā, & Christia-
nam vnitatem, & religionem amplectentibus, extite-
rint: at contra, paganis, infidelibus, & hæreticis nulli in-
feliciores enarrari possunt: *n* Quorum si aliquando fe-
lices

G Cap facit. 12 q 2.

H P. Ioan. Azor institut. moral par. 2. lib. 11. c. 6. vers. an Rex tuta consciētia, col. 1239.

I Sanctus Cardin. Borromeus in oratio. habita ad suum primum concilium Mediolanense in fin.

K Dionysius Paul. Lopis in tract. de quatuor Patriarchalium sedium erectione, cap 12. num. 18. Sandoual. 2, par. histor. Caroli V. lib. 30. § 5. fol. 106 Cerdan à Tallada in verі loquio, c. 9 § 4.

L Pluribus comprobat Petrus Binsfeldius de iniurijs, c. 7. quæst 1. conclu. 12. dubio. 2. pag 195. & seq. Iulius Anto. Brancalassus in philosophia Regia, lib. 4 de religione, p. 96. vers. Austriaca domus, & seq. § 94.

M Vuelephangus Lazius Reipub Rom. lib. 11. c. fin. pag. 886. in prin. Brancalassus vbi proxime, pag. 104. § 95 nu. 12.

N Petrus Grego lib. 13. de repub. c. 10. per tot. & lib. 22. cap. 14. Cerdan de Tallada, en el verdadero gouierno. c. 4. Ioan. Botero, vbi sup. Iustus Lipsius ciuil. doctrin. lib. 1. c. 3. & in notis ad illud. Paramo de orig officij. S. Inquisit. lib. 2. tit. 3. c. 7 per tot. & olim multa me legisse memini, apud Bodinum, dum eius lectio erat permissa, Pater Ribadeneyra. en la institucion del Principe Christia. lib. 1. c. 27. cū duobus seq. Ianson. Doccomensis Frisius, in Gallo Belgico, tom. 2. lib. 8. pag. 198 & lib. 10 pag. 342. latissime Thom. Bozius de signis Eccles. tom. 1. lib. 10 signo. 41. c. 7. vers. ob hęc etiam contingit, pag. 776 & lib. 12 signo. 53. c. 7. & 8. pa. 961, & 966 & seq. & latius tom. 2. p. 3. lib. 20. à signo. 89. & pag. 66. c. 8. vsque ad lib. 24. & signum 100: & pag. 624. per totos illos quatuor libros hoc institutum prosequitur, & pluribus comprobat Iulius Anton. Brancalassus in medulla politicorum 4. lib. de religione, § 78. pag. 59. & seq.

lices exitus videantur extitisse, hoc Deo permittente euenit, vt eorum medio, tanquam iustitiæ diuinæ executorum, pro peccatis puniamur, & resipiscentes illi à nostris superati, lapsu grauiori ruant, o vt prædixit Deus per p Prophet. Isaiam, his verbis: *In indignatione enim mea percussi te, & in reconciliatione mea misertus sum tui*, & post pauca, *Gens enim, & Regnum, quod non seruierit tibi, peribit*. Et ita prædixit Remigius Episcopus Rhemēsis, q cū Clodouęum in Gallia Regem inungeret, tandiu Regnum duraturum esse, quandiu in eo Religio, & iustitia colerentur: quod non vanum fuit oraculum, cum nostris temporibus viderimus, quantas neglectu Religionis Regnū Gallicum acceperit calamitates, vltra quod sufficiat nobis pro exemplo proponere Regnum Angliæ, quod prędę, & maximis calamitatibus, ob contemptum Religionis expositum est. r Quid de Belgio dicemus? vbi aliquos legimus, quo acęphali dominarentur, non dubitasse Reipublicæ statum prosternere, ac pessundare, eiusquè tranquillitatem inuertere, auitam Religionem, ac pietatem violando: cuius neglectus, ac prolapsus nunquam sine noxa, & graui Reipublicę damno esse potest, vt in Germania, Austria, Polonia, Hungaria, Dania, Bohemia; in quibus variæ earum regionum Vrbes humano, ac ciuili sanguine maduere, euerso ad extremum Reipublicæ statu, quorum ruina stantium debet esse metus, s vt aliena pericula nos reddant cautos. t

Secundę vero pupillę obiectum est proximus, † quatenus ei ius suum ęqualiter reddi debet, tam † in com- 23
mutationibus, secundum proportionem arithmeti- 24
cam, quam in distributionibus, secundum proportionem geometricam: non solum respectu subditorum inter se, sed etiam subditorum quoad Principem, & superiores; & Principis, ac superiorū, quoad subditos u. Eorundem oculorum palpebræ sint † secretum, & si- 25
lentium, quibus consilia Regia tegi oportet, x vt significauit ille. Qui Minotaurum labyrintho inclusum depinxit, y & ideo tradit Valerius Maximus, z nunquam patres conscripti taciturnitatem, optimum, ac tutissimum

O Claudian. in Rufin. lib. 1. pag. 49. ibi iniustos creuisse queror, tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant.

P Cap. 60. Ver. 10. 12.

Q Petrus Faber lib. 3. semestrium, in notis ad c. 18 pag. 256.

R Ioannes à Chokier vbi sup. lib. 1. cap. 5. & Valançuela vbi sup. 5. par. n. 214 & seq Baptista Fulgos. dictorum, & factorū memorabilium, lib. 1. cap. 2. de spreta Religione.

S Cap. si enim in fin. glos. lapsum. in cap. citius 44. de pœniten dist. 2.

T Cap. hi duo de consecratio. dist. 1. glos. in c. 1. 27. q. 1. glos. exemplum. in authen. de mandatis Principum, §. titulos. collatio. 2. & Valançuela vbi sup. nu. 217. & 218. P. Anton. Possevinus de theorematibus politicis, & militaribus. pag 11.

V Fernandus Rebellus de obligatio. iustitiæ. 1. par. lib. 1. de præludijs iustitiæ. q. 3. sect. 3 pag. 20.

X Glos in cap. de forma, vers. de secreto, 22. q. nn. Guerrero in speculo iur. cap. 71. nu. 15 & 16. Anton. Thesaur. decis. Pedemonta. 1. in fin. Camillus Borrel. in additio ad Bellugam, rub. 10. verbo capite plectendi.

Y Pier. Valeria. de sacris liter. Egiptio. lib. 3. vers. Apud Romanos, pag. 31. Hieronymus Ruscelli, en la empresa de Gonçalo Perez Secretario del Rey nuestro señor, que esta en el cielo, lib. 3 pag. 319.

Z Lib 2. de institutis antiquis. c. 1. & lib. 3.

mum administrandarum rerum vinculum labefactari volebant: imó omnes tanta charitate patriæ tenebantur, vt eorum arcana multis sęculis nemo Senatorum enuntiauerit, quia (vt inquit Salomon [a]) *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.* Et semel emissum vo-
26 lat irreuocabile verbum; [b] & nescit insipiens quid amittit. Obiectum † commune oculorum erit vtilitas publica, quod videri nequit sine medio vi-
27 sus, † quod est illuminatio diuina, quæ donum consilij appellatur, [c] sine quo sępé euenit, vt oculi non verum rerum colorem sensui communi repręsentent, sed dicant album nigrum, & nigrum album; contra quos inquit Dominus per Isaiam: [d] *Væ, qui dicitis bonum malum, & malum bonum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.*

A Prouerb. cap. 10. versic. 19.
B Horat. in episto. 19. lib. 1. ad Lolium.
C Guillelmus Peraldus in summa virtutum & vitiorum. tom. 1. tracta. de donis, pag. 577 & pagi. 6 . 9.
D cap 5. versi. 20.

§. Nonus.

Aures capitis politici, quæ sint, & de earum officio, & ministerio.

SVMMARIVM.

Familiares, seu cubicularij Principum comparantur auribus, & quare, 1.
Aures quare sint geminæ, 2.
Princeps non tantum debet deferre familiaribus, vt nunquam ab eorum sententia recedat, 3.
Principem cunctatorem esse oportet in credendo, 4.
Prouerbium Augusti: Festina lenter, explicatur, 5.
Titi & Vespasiani in numismate imago quid significaret, 6.
Sententia cur debet ferri à iudice sedente, 7.
Celeritas reprobatur in decernendo, sed laudatur in exequendo decreta, 8.
Principem non oportet esse nimis incredulum, nec leuiter ab his quæ maturo sunt decretá consilio recedere, 9.
Oculi & aures si pugnantia offerant Principi; quibus magis assentiendum, 10.
Tegere, & simulare quando Principi concessum, & necessarium; 11.

§. Nonus.

1 SVNT etiam in hoc capite aures, quales sunt familiares Principum, † qui Cubicularij dicuntur, seu Cancellarij palatini, cæterique, qui secretorum eius sunt participes, ac in eius priuatá gratiam fuerunt admissi, quorum

H medio

Hoc tibi declaret connexum echeneide telum:
Hac tarda est, volitant spicula missa manu.

Nam qui tuto, citraque lapsum rem gerit, melior est quàm audax, & confidens, cùm tutiora sint, quæ lentis consiliis prouidentur, quàm quæ callidis consiliis vrgentur. Nihil enim magni discriminis cōsiliis tam inimicū, quàm celeritas; † & ideo ius dicens debet pro ferenda sentētia sedere, *k* quasi
7 deliberatiore consideratione fuerit processum; breuitas enim temporis arguit fraudis suspitionem, *l* & presumptionem inducit, actum inconsideraté factū: *m* quia tēpore egemus, vt aliquid maturius agamus; *n* &
8 ideo † celeritas in multis reprobatur, & in multis laudatur. *o* Reprobatur in consulendo, & deliberando; quia oportet lentè consulere, & tardè deliberare. Laudatur in exequendo, quia consulta, & deliberata festinãter fieri debent, & celeriter sunt peragenda: vt significarunt Astrologi, sagitarij signum, semihominē, & semiequū, depingentes, *p* quia tardum consilium longè prestantius est, preceps autem semper habet comitem pœnitētiam; & ideo Carolus Quintus *q* Rex noster solebat dicere: *Tarditatem animam consilij esse, celeritatem executionis, vtramque porrò simul iunctam, esse quintam essentiam laudabilis Principis, & Consiliarij prudentis.* Nollem tamen Principem † nimium quoque incredulū esse, verum in his
9 omnia recto iuditio temperari, non vt Nero, qui fidem omnibus delatoribus adhibens, delatos interdum bonis, & vita crudeliter priuabat: at contra Cesar non sustinuit credere, in se ipsum aliquos coniurasse; imò ne scripta quidem illorum nomina legere voluit; & Achab, Micheæ prophete monitis credere noluit; *r* ergo moderatè, grauiterque Princeps cuncta vestiget, vestigata deliberet, deliberata exequatur; neque enim decet ab ijs, quæ maturo semel consilio decreta sunt, leuiter vllorum delationibus, aut persuasionibus remoueri; *s* quod si † oculi, & aures pugnantia inter se ad ca-
10 put deferant, magis oculis, quàm auribus, credendum est, simulans tamen, nedum timet falli, fallere doceat eos, qui à suis consiliis diffidere Principem videant; cùm vnusquisque velit sibi credi, & habita fides, ipsam plerumque obliget fidem: & (vt

k Bald. in l. 1. nume. 5. C. de sentent. ex breui. loc. recitand. Rolandus consil. 41. nume. 14 & 15. volum. 1. Camil in additio. ad Bellugam, rubri. 5. versic. Ius dicentium est sedere, glos. 1. ibi, Vel si stando, in l. prolatam, C. de sentent. & interlocutio. omnium iudic.

L Glos. in l. si ventri, §. eorum. vbi Ripa à nume. 3. ad plura inferens, ff. de priuileg. creditorum. Viuius decis. 375. nume 9. & 10.

M cap. cum ex literis. de restitutio. in integrum. Socinus consil. 92. num. 13. & 18. in 4. Paris. consi. 89 num. 30. in 1. Medicis de legibus, 4. par. quæst. 15. num. 3.

N cap. si Rector. 43. distinct. ca ponderet, 50. distinctio.

O Glos. celeritate, in cap. fin. de electione, in 6.

P Considera: Luys Valle de la Cerda en sus auisos en materia de estado, consideratione 11. pag. 60. ad med.

Q Ioannes à Chokier in thesauro Aphorismorum politicorum, lib. 5. capi. 10. pag. 271. in fin.

R 3. Regum, cap. 20.

S Cermenat. in rapsodia, cap. 22.

diccbat Sigismundus) *Nescit regnare, † qui nescit dis-* 11
simulare. Et Tiberius r nullam ex suis virtutibus magis quam dissimulationem diligebat, quæ in priuata fronte releganda, sed in publica valde necessaria, u si illa iuxta piorum virorum consilium, & doctrinam, Principes, & magistratus vtantur, absque mendacio, & fidei violatione (in quo maxime Rex noster Ferdinandus Catholicus ab scriptoribus extollitur) quia nunquam regent, qui non tegent, nec aliter possunt hi, quibus commissa est tota Respublica, ad effectum consiliorum suorum venire, nisi multa dissimulent.

T Tacitus 4 annal.

V cap. vtilem simulationem, 22. quæstio. 2. Sanctus Thomas 2.2. quæstio. 40 ar. 3 vbi eius commentatores P. Binsfeldius in commentar. ad titul de iniuriis & damno dato, cap. 8. quæsti. 1. conclusio. 34. pag. 541. Legatus Caroli Paschalij cap. 54. Paleotus de consultatio. 2. par. quæstio. 4. verrsic. Nec enim christianis auribus. Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. cap. 4. per tot. Pater Marquez en su Gouernador christiano, lib. 1. cap. 14. & lib. 2. cap. 7.

---

§ Decimus.

Nasus capitis politici quis sit.

Consilium supremum Aragonum est nasus Regis, 1.

Istius nasi nares sunt duo Regentes cuiusque Prouinciæ huius Aragonum coronæ, 2.

Consiliarij Principum debent habere sal scientiæ & conscientiæ, 3.

Ratio status nō debet deuiare à lege Dei, & eius mandatis, 4.

Magister Ludouicus de Aliaga laudatur, 5.

Rex noster Philippus in omnibus suis actionibus vult suam voluntatem esse conformem diuinæ. 6.

Consiliarij debent esse sapientes, & timentes Deum, 7.

Regentes supremi consilij Aragonum laudantur, 8.

Camillus Borrellus notatur, 9.

Consilium supremū Aragonum si non parem, saltim secundum, post supremum Castellæ locum habet, 10.

Appellatione Consilij supremi in Prouinciis coronæ Aragonum de quo intelligatur, 11.

Sardiniæ negotia in supremo Aragonum Consilio tractantur, 12.

Cæsaraugustanus, & Barchinonensis conuentus iuridici Hispaniæ, 13.

Causæ appellationum ex Valētia, Sardinia, & Balearibus insulis, ad supremum Aragonū Consilium deferuntur, 14.

In Aragonia, & in Principatu Cathaloniæ non extrahuntur causæ extra regnum per appellationē, sed ibi est illarū vltimus recursus, 15. & 16. 29.

Cōsiliarij liberè suū votū proferre tenentur, & quid si Regē contra sentire sciant, 17.

Ratio quare Consiliarios non nimis acutos, sed mediocris ingenij esse oporteat, 18.

Pertinacia est, quæ impedit recta consilia. sicut si neruus opticus obstruatur impedimento, est, ne oculi videant, 19.

Circumstantiæ rerum sunt in consultationibus expendendæ, 20.

Enume-

§. Decimus.

QVemadmodum aspectus, & auditus, organa (oculi quipè, & aures) editissimum occupant locum: Ita odoratus organum in eadem capitis regia, tanquam arce est collocatū, quod à Latinis † nasus appellatur, per quem
1 odorum omnium species ad cerebrum feruntur, cui ea ratione Consilium nostrū supremum Aragonum recte comparatur, maxime cùm habeat
2 duas † nares, qui sunt illi duo cuiusque prouinciæ Consiliarij, vulgo Regen-
3 tes nuncupati, qui vtrumque sal habent, † conscientiæ, cum eorum gubernaculum lex sit diuina; nullus enim prudentior consiliarius Christo, *a* qui nō solum sapiens, sed ipsa sapientia est: Is ergo qui ante quam aliquid agrediatur, diuinam gratiam, & opem petit, nihilque aliud expetit, nisi voluntatem Dei explere, nunquam re vera deseret eum Dominus, quin lucē suam ei copiose emittat, cum ipse lux mūdi sit, sine qua, quamuis aliàs perspicax, & oculatus sit Principis Consiliarius, ruet in multos errores, imó in omnes miseriarū abyssus; cum à se solum habeat ignorātiæ tenebras; quas illuminabit Dominus lumine suo, si non fiduciam inprudentia humana constituat, di-
4 uinique numinis benignitate, † & auxilio spreto, ad euanidas politici status rationes, vt Asà, *b* & Ephrain *c* confugerint, vt ille Nicolaus Perenotus Dominus Granbelle, qui offerenti cuidam illi Cæsaris locum in commentariis, ad probandum callida consilia in bellis vtiliora, cum Cæsar celeritate varias fuisset nactus victorias, respondit, illum, vnicum tantum sibi proposuisse finem, honorem. At christianis Principibus duos fuisse fines propositos, illum scilicet, & animæ salutem: Cuius curam cum commisserit

A D. August. de verb. Domini in Matth. sermo. 8. in fin.
B 2. Paralipome. cap. 14. & 16.
C Oseæ 12. ibi, Iuxta vias eius, & iuxta adinuentiones eius. P. Petrus de Ribadeney. li. 1. del princ. christia. aduersus Machauelum, Baron. in epito. pagi. 586. D. August. lib. 5. de Ciuitate Dei, cap 24. & 25. Ioanes Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 2. ca. 22. & lib. 3. c. 20.

rit Rex noster Philippus Magistro Ludouico Aliaga, † cuius naturæ lenitatem, religionem; animi pietatem, integritatem, & ingenij vim, varia eruditione refertam, negare non possum, me semper vehementissime amasse & suspexisse: sanctissime & prudentissime eumdem ad tractanda iura maiestatis, tanquam vnum ex suis Consiliariis promouit, ne quid ratione status à lege diuina deuium statuatur: cum semper intendat Rex catholicus, † in omnibus suis actionibus & consiliis suam voluntatem diuinæ 6 adęquare & conformem esse: ita vt nec etiam ob vniuersi orbis monarchiæ interitum, vel in minimo ab ea recedere vnquam permitteret. Habent etiam sal scientiæ, ne (vt inquit Iustinianus) ab aliis quęrant, quę ipsos scire oportet, sed sunt viri sapientes, † & timentes Deum, in quibus est veritas; & qui oderunt 7 auaritiam, quæ (vt inquit Apostolus d.) *est idolorum seruitus*; & ideo vulgariter consiliũ hoc ab omnibus Sanctũ appellatur, in quo adsunt duo † Re 8 gentes Aragonenses, duo Cathalani, & duo Valentini. 1 * Quorum omniũ virtutes, & egregiæ animi dotes, adeó omnibus notæ sunt, vt melius silentio, quàm oratione breui laudari posse iudicauerim, cum sint illi ætate, integritate, & iurisprudentia, ac rerum experientia insignes; boni publici, ac iustitiæ amatores, passionibus vacui, ac in Reipublicæ administratione maxime periti, non adulatores, sed veraces, in historiis, tam domesticis, quàm externis versati, graues, & non festini in consulendo, taciturni, & secreti, ac in omnibus integræ, & probatæ vitę, omnibusq; virtutib9 referti: in quo Cõsilio vltra plures scribas minoris ordinis adsunt quatuor 2 * Secretarij, quorũ primus Prothonotarius appellatur, quod is negotia Regnis totius Coronæ Aragonũ 9 † communia expediat: cum cæteri singularũ Prouinciarum tantum rebus gerendis sint pręfecti. Sed Camillum Borellum e de hoc Consilio diserentem in quatuor cum nõ ita, vt in aliis, diligentem notaui. Primo, dum hoc Aragonię consilium post plura alia consilia, quibus iure pręferre debebat, † nominauerit, cum hoc iam decreto Regis Philip 10 pi nostris primi, cęteris verò secundi; fuerit contradictorio iudicio decisum, vt à nullo alio, nisi à supremo Regis Castellę Consilio, præferri possit; ita vt vbicunque ambo concurrere simul debeant, secundum locum, nostrum obtineat; & in progressu manũ dexteram occupet Pręses Regij consilij Castellæ cũ suis Consiliariis; sinistrã verò Vicecancellarius cũ suis Regentibus. Secundo, quod per antonomasiã consiliũ supremũ, † intelli- 11 gatur consiliũ Castellę, & quod dum Rex nominat Cõsilium

D Ad Ephesios cap. 5.

1 * Don Andres Roig Valentinus Præses Consilij. D. Philippus Tallada Valentinus. D. Thomas Martinez Bocli Aragonensis. D. Saluator Fontanet Cathalanus. D. Lucas Perez Manrique Aragonensis. D. Ioannes Sẽtis Cathalanus.

2 * D Franciscus Gassol. Augustinus Villanueua, & eius ex fratre nepos Ioannes Laurẽtius Villanueua, ac Dominicus Ortiz.

E de Regis catholici pręstantia, cap. 66. nume. 22. 26. & 30.

filium suum, de eo per excellentiam intelligatur, quia hoc procedit inter Castellanos: inter Aragonenses vero, Cathalanos, Valentinos, Sardos, & Balearium Insularum incolas, semper de Supremo Aragoniæ Senatu intel-
12 ligitur. Tertio, dum inquit res Sardiniæ † in Consilio Italico tractari, imo negotia vtriusquè Siciliæ, mero iure, in Consilio Supremo Regis Aragonum, tanquam Regnorum ad hanc coronam spectantium, essent tractanda: sed iustis de causis nouum consilium, non multis ab hinc annis, quod Italicum dicitur, fuit erectum. Quarto, & vltimo, dum, numerans Hispa-
13 niæ † conuentus iuridicos, obliuioni tradit Cæsaraugustanum, quem inter Conuentus Hispaniæ enumerat Plinius; *f* & Tarraconensem, qui hodie apud Barchinonensem ciuitatem residet, quasi extra orbem Hispanicum cõstitutos: Valentinum non enumero, nec etiam Sardiniæ, & Balearium Insularum cum in eis causæ non finiantur, sed istorum regentium munus sit, partibus, quæ ex illis
14 Prouincijs ad Regẽ † appellant, ius dicere. Nam Aragonensium, & Catha-
15 lanorũ causæ, † singulari priuilegio, intra suorũ Regnorũ respectiue fines, debent finiri, nec possunt inde extrahi; atquè ita contentiosę iurisdictionis
16 tribunalia nostri Regni † suprema sunt, cum in eis sit vltimus causarum recur
17 sus: quibus exceptis, in omnibus alijs tenentur bona, & iusta Regi † consulere, ita vt si videant tractari de rebus, quæ vergunt in detrimentum Regis, vel Regni, (quod idem est vt infra ostendam) ea, qua decet modestia, & reuerentia; impugnando, curent impedire, non tacendo, nec dubie loquendo, nec fugiendo consilium, sed consulendo libere, aperte, & ingenue, dando rationes cur id fieri non debeat, perquirendoquè vias, & modos quibus illud non perficiatur, nec excusabitur Consiliarius, dicendo se frustra dissentire, cum maior pars contra sentiat, & odium sibi frustra quærere is, qui gratiam expectat, summam esse dementiam, ex quo nullum fructum secututum certum est, quia qui alterius sententiam non sequitur, non cum eo, sed cum causa dissidet; imo tanta est veritatis vis, vt sperandum sit alios mutaturos sententiam. Quod si nihil aliud consequatur, saltem hoc faciens muneri suo satisfaciet, fructumquè bonæ conscientiæ, qui maximus est, colliget. Nec enim ciuitati, vel reipublicę, Regi, vel Regno sententiarum dissensiones quidquam officiunt, sed vtilitatem potius afferunt, si libero, apertoq; pectore quisquè quod sentit, pro communi, & publica vtilitate; in nullius verba iuratus, efferat. sed hanc libertatem in consulendo, quam primam consilij publici legem esse Dyomedes apud Homerum *g* sic tradit,

Prima etenim lex est, in coetu quemq; loquentem
Dicere, quæ libeat, tum libera verba profari.

f Lib. 3. historiæ naturalis, cap. 3.

g Iliad. 7. pluribus com probans Ianus Langleus, semestrium, lib. 7. c. 6.

Velleu

H 2. Regum cap. 12.
I Danielis cap. 5. ibi. O Rex.
K In prohem. suasor:
L Ioan. Chokier, d. lib. 3. cap. 1. per tot. Brancalassus in medulla politicorum, lib 5. de iustitia, §. 88. num 11.
M Osorius lib. 7. de Regis institutione.
N Ouid. epistto 2. Phillidis Cicero in initio orat. pro Rabirio.

Vellem sic prudentiæ sale conditã, vt eam Consiliarius mitiget, & temperet morum iucunditate, lenitate, & breuitate, memoria virtutum, quibus maiores Reges floruerunt, similium rerum vituperatione, alienæ personæ introductione, vt in Nathan, *h* & Daniel, *i* aliqua pręmissa, vel postposita laudatione, veniæ deprecatione, culpę translatione in alios, expositione vtilitatis, ac necessitatis; indicatione malorum; quæ ex intempestiuo silentio, ex adulatione, vel ex assentatione oriuntur, & alijs modis, quia Reges, & Principes habent palatum delicatum, & ideo melle lenire oportet, cum vt inquit Seneca, *K* apud Reges etiam ea quæ prosunt, ita tamen vt delectent suadenda sunt. Sint ergo isti Consiliarij *l* non nimis acuti, † sed mediocris inge- 18
nij, quia subtilia, & ignea ingenia, suo assiduo motu, nouandis, quam gerendis rebus aptiora sunt; præ multiplici inuentione, & rationum copia plerumquè natant, & ęgre expediunt aliquid, cui insistant, & obsequij sæpissime sunt ignara, nec aliorum sententijs libenter acquiescunt; sed perturbationibus agitata ea sibi proponunt, quę nec sunt, nec erunt, aliorum mentem, & consilia, à subtili sua mente ęstimantes: ideoquè peruicacia sapientibus consilijs inimica, quæ raro sine mixtura demẽtiæ inuenitur, & qui illam habent, ingenij sui vim ostendere cupientes, cæteris sapientiores videri; concertant in consultationibus suam semper obtinere sentẽtiam, etiam cum Reipublicę damno, ita vt non ęqui rerum ęstimatores sint, sed concertatores: & sicut oculi (quibus supra Consiliarios comparauimus) si neruus opticus, † qui à cerebro descendit, obstruatur, licet clari, & lucidi appareant, 19
nihil vident: ita illorum pertinacia consilio aditum obstruit, & fumus arrogantię inficit, ac inquinat. Sicut enim constantia non sinit hominem deprauari, sic nec pertinatia, sinit corrigi, proinde illa laudanda, ista emendanda. Nec turpè est cum re mutare consilium, seu saltem interpretatione lenîre, & illud rebus occurrentibus aptare, pensatis circunstantijs, † cum sępe 20
vnus circunstantiæ articulus totam eneruet, si non euertat, consultationem. Sint etiam bonis † artibus eruditi, maxime togata sapientia, quæ est legum, 21
iurisquè peritia, longo rerum vsu periti, in historijs diligentissime versati, neque pręsentia tantum sagaciter odorantes, *m* sed longe in posterum, quod vtile Reipub, futurum sit, coniectura prouidentes: cum, vt plurimum, futura pręteritis similia sint, & consiliũ futuri ex præterito veniat, rectius de futuris deliberabũt, si pręteritorũ meminerint, non vulgi opinione, nec rei euẽtu, † 22
sed ratione & prudẽtia consilia metientes, cũ euentuũ felicitas in nostra potestate non sit, sed tantum ratio, *n* &

Careat

Careat successibus opto
Quisquis ab euentu facta notanda putat.

23 Cōsilij supremi caput, † & Dux est Cācellarius, qui, quia
24 primum locum habet † post Regem, ad dexteramquè eius sedet post primogenitum: *o* Ideo statutum fuit per
25 Forum † nostri Regni, *p* quod non possit creari nisi Archiepiscopus Cęsaraugustanus, vel Episcopi Oscensis, & Tirasonēsis, vel alius Regni Pręlatus, cuius loco hodie est cōstitutus Vicecācellarius, qui & Domini nostri Re-
26 gis † Assessor dicitur, per quem ille loquitur, & bona, ac mala Regni, non regi, sed Vicecancellario imputantur, quia ad eum, tanquam Regem repræsentantem, grauissima queq; totius Regni negotia referuntur, & ea omnia ipse cum Regijs Consiliarijs confert, *q* eiusque muneri pręcipuę incumbit, operam dare diligentem ne quod rescriptum, edictum, decretum, contra ius, aut Rempub. impetretur, cum ad eum spectet literas Regias subscribere, & obsignare: *r* qđ si aliquando hoc facere recuset, illasque quasi contra forum expeditas cancellet, idest transuersis lineis veluti cancellis expungat, & illiniat: *s* Non facit vt Regis voluntati resistat, vel Regiæ clementiæ, & largitatis censorem, & moderatorem se prębeat, sed vt, pro potestate sibi à Rege concessa, tanquam eius summus Magistratus, & officialis, caueat; ne quod rescriptum eliciatur ab occupato grauioribus negotijs Rege, vel non satis attento, per obreptionem supplicantium, aut inuerecundam petentium inhiationem, qua plerumque Principes constringuntur non concedenda concedere: quod Rex fieri velle creditur, & fraudis admonitus, idem fecisset, vel omnino non concessisset: cuius officium summum est honorum fastigium, vltra quod nihil sperare licet homini togato, quia omnes Magistratus præcedit, *t* officium † namque Cancellarij ab aula recessit, forsan ex ea-
27 dem ratione, qua ab vsu Romæ recessisse tradit Casa-
neus

O Boerius in tract. de auctoritate magni Consilij, num. 10. & in additio. ad Io. de Montag. num. 117. Couar. pract. cap. 4 n. 10. Archidia. & Cardin. Alex. in cap. Hadrianus el 1. 63 dist. glos. in prohem. regularum Cancellariæ, p. 12. vers. nam ipse est preses late Lucas de Pena in rubric. C. de quęsto. & Magistra. lib. 12. Doctores in c. vt nostrum de offic. ordina. Albericus in dictionario, verbo Cancellarius l. 4. tit. 9 part. 2 & ibi Gregorius Lopez. & l. 13. tit. 18, partita 4.

P Foro 1. tit. de officio Cancellarij.

Q Lucas de Pena in rub. C. de quæstorib. lib. 12. & in l neminem, C. de Decurion lib. 10. Guillelm. Benedict. in cap. Raynutius, verb & vxorem, decis. n. 222, in fin Boher. in tract. de auctorit. magni, consil. nu. 11, Belluga in specul. Princip. rubr 6. vbi eius addit. Camil. verb. Quæstor. facit l. 2, tit. 7. part. 2. Purpurat in l. 1. nu 93. ff. de offic. eius, Petrus Gregor. in sintagm. iur. vniuer. lib 47. c. 29. Noster Iacob. Morlanes in resp. pro Regno, nu. 1319. & 1556. & Ludou Martinez ibidem, nu. 828. Couarr. pract. quæst cap. 4 nu. 10. col. 3. & 4. & nouissime Anton. Olibau. de iur. fisci. c. 4. nu. 39. & seq. Bardaxi for. 1. nu. 2. tit. de offic. Cancellar.

R Foro de voluntad. tit. de officio Cancellarij.

S l. Cancellauerat, & l. seq. ff. de his quæ in testa. delentur. l. si chirographū ff. de probatio. Couarru. vbi sup.

T Redin. de maiesta. Princip. vers. Sed etiam legibus oportet esse armatam, numer. 81. Casaneus in catalog. glor. mundi, 7 par. consideratione septima, in principio.

V Vbi

neus, u licet alij nullo tempore extitisse Rom.Pon. Can
cellarium affirment. x Quam summam dignitatem no-
stris tẽporibus Doctori D.Andrę Roig,† viro nobili Va 28
lentino collatam fuisse, totę Regiæ Coronæ Aragonum
maximè congratulandum est, cum ab omnibus, eius sum
ma prudentia cum maxima iustitia, & religione cogni-
ta sit, & eius virtutes quotidiè a singulis incessabili lau-
dum prædicatione extollantur. Sed quia, iure regni y,
causę non possunt † extra Regnum cognosci, nec par- 29
tes litigantes ad litigandum extra Regni limites com-
pelli, nec D. Rex possit literas quæ decisionem conti-
neant concedere extra Regnum. Domino nostro Rege
absente, vel etiam præsente (si Vicecancellarius non sit
regnicola) est Regens officium † Cancellariæ, cuius par 30
tes sunt illę, apud Locumtenentem generalem Domini
nostri regis, quas apud Regem Vicecancellarij supra
diximus.

Hoc tamen vellem cuiusuis consilij præsides mone-
re, † vt dum consiliarij, suum, in quouis negotio votum
emittere debent, ne sui voti animum pandant, non tan- 31
tum lingua, sed nec aspectu, vel vultu, ne consultoribus
assentiendi materia detur; cum semper illis, veluti aucto
ribus, quæ ab alijs dictæ sunt sententiæ, adscribantur, re
ctiquè consilij accedat gloria: sed illius prudentissimi
Senis Nestoris, Agamennoni Græcorum Principi con
silij dati apud Homerum, z meminerint his verbis.

Quonian tu pluribus vnus
Imperitas, populosq; Regis, tibi sceptra ferenda,
Iupiter ipse dedit, qui nobis omnibus esses.
Consilijs Dux, & rebus, qua propter & ipsum
Te decet, & multos audire, & dicere multa.
Cedere deinde locum, verba opportuna volenti
Dicere, & vtilibus pensare negotia dictis,
Et quæ sunt meliora sequi, non fidere soli,
ipse sibi, &c.

Ex qua ratione sapientissimè Philippus rex in pragmatica † Regiæ Audien
tię regni Balearium (vt refert a eiusdem Regni regens olim Cancellariam 32
meritissimus, nunc vero in supremo Regis Aragonum Consilio Fisci Aduo-
catus,

V Vbi supra, 4. par. consi-siderarione 13. Conrrad. in templ. omni. iudic. lib. 1 cap. 1. §. 4. vers. Cancellarius, cuius meminit glos. literarum, in c. statutum, de rescrip in 6. Benedict. in cap. Rainutius, verb. & vxorem, decis. 2. nu. 203. Bardaxi in for. 1. nu. 3. tit. de offic Cancellarij.

X Gomez in prohem. regul. Cancellariæ, & post cum Grauat. in annotat. ad practi. Vestrij. lib 1. c. 4. nu. 11. & nouissime Sigismundus Scacia de iudic. c. 20.

Y Obseruan. 2. tit. quod cuiuscumq; vniuersitatis, obserua. 4. tit. de appellatio Foro Item que ningũ Iudge, tit. priuileg. generale Aragonum, obserua. 1 tit. de iurisdictio. omni. iudic. Bardaxi in commẽ ad priuileg generale, nu. 13. & duob. seq. Monn. in reportor. verb. extra Regnum, vers. 1. 2 6. 8 & 9. & verb. Rex. vers. D Rex existens extra Regnum quid potest, & sequent. cũ schol. Portol. ibi nu. 251. & 264 & verb. appellat. nu. 131. Iacob. Calicius in Margarita fisci, dub. 8. versi. 62 fol. 117. & vers. 213 fol. 134.

Z Iliad 7.

A In eruditissimo appendice de innata Regni Aragonum fidelitate. § 9. p. 26 1. vbi allegat Paleot. de sacro consisto. 5 p. q. 2 fol. 229. & tacitum lib. 1. histo. asserentem. rara temporum fœlicitas vbi sentire quæ velis, & quæ sentias dicere licet.

catus, maioribus magiſtratibus pro eius eruditione generis claritate ac virtu
33 te dignu s † Michael Martinez del Villar) ſtatuit vt Locumtenens generalis directè, vel indirectè, per interpoſitas perſonas, aut alias, tam in tractatu negotiorum, & cauſarum, in regia Audientia, quam ext. a illam, intentum, aut votum ſuum non aperiat Conſiliarijs, nec inter dicenda ſuffragia dicentes interpellet, nec alia faciat, per quæ senatores ipſi minus libere ſuffragia ferant.

---

§. Vndecimus.

Os capitis politici habet dentes, & linguam, non tamen guſtum in palatu, & quare.

Prorex & Gubernator Regni, repreſentant os capitis politici.1.

Ante legem Regiam Proconſules, & poſt eam Proconſules Auguſtales, Præſides, ac Præfecti Pretorio, in Prouincias mittebantur, 2.

Prorex eſt Vicarius Regis, 3.

Prorex in Aragonia iurat eadem ſolemnitate qua D. Rex. 4.

Aliqua ſunt in Regno quæ à perſona Regis ſeparari nequeunt. 5.

Prorex debet diligentißime obſeruare inſtructionem. 6.

Facta à Prorege contra inſtructionem tenent, licet à Rege poßit reprehendi. 7.

Iuriſdictio Proregis, an ſit ordinaria, vel delegata. 8.

Prorex poſt depoſitum officium Excellentiæ titulo fruitur. 9.

Non exiſtente Locumtenente generali Domini Regis, gerens officium Gubernatoris præeſt Regiæ Audientiæ. 10.

D. Ioannes Fernandez de Heredia laudatur. 11.

Primogenitus maior quatuordecim annorum ipſo foro eſt Gubernator Regni. 12.

Gubernator Regni creatus à Rege, cuius conditionis eſſet olim; & cuius nunc ſit Regẽs officium Gubernationis. 13.

Regentis officium generalis gubernationis, & eius Aſſeſſoris quando ceſſet. 14.

Iuriſdictio per quem exerceatur abſente à Regno D. Rege, nec exiſtente eius Locumtenente generali, ac Gubernatore, 15.

Dentes oris politici quid ſignificent. 16.

In Aragonia non conceditur euocatio ad Regiam Audientiam ex cauſa miſerabilitatis perſonarum 17.

Lingua quare labijs & dentibus circumcluſa. 18.

Lingua ad quæ vtatur præſes prouinciæ, & quomodo 19.

Lingua quare ſit vna. 20.

Linguam aliqui, aduocatis compararunt, & quare. 21.

Alij Regentem Cancellariam, vel Aſſeſſorem Gubernatoris linguam eße præſidum dixerunt. 22.

Quare guſtum Præſidem Prouinciæ non oporteat habere, 23.

Lege lata non de ea, ſed ſecundum eam iudicandum eſt 24.

Aſſuefacti veneno aliqui pro cibo vtuntur. 25.

Aliqui impugnant mores & leges ſuæ patriæ minime conformes. 26.

Leges cuiuſq; prouinciæ oportet eſſe diuerſas. 27

Æquis

Æquitas pro locorum, & regionum ratione mutatur.28.

Iuris principia apud omnes gentes eadem, tamen ex illis deductæ conclusiones sæpe variantur.29.

Præses Prouinciæ, mores, & leges prouincialium debet scire illasq; diligenter obseruare.30.

Nouitates vitandæ, tanquam maxime nocibiles Reipublicæ.31.

Peregrinos cur à Republica exulandos aliqui statuerint.32.

§ Vndecimus.

EST prætereà in hoc corpore os: † per quod signi- 1
ficatur Locumtenens domini nostri Regis, illo, ac eius primogenito, ab his Aragonum regiæ coronę regnis absente, cum amplissima potestate, & iurisdictione, in casu à Foro permisso, constitutus, *a* illi communicãdo vices, ac voces regias cum clausula, alter ego, quæmadmodum *b* ante legem REGIAM † Proconsules ad 2
Prouincias à republica Romana missi, Imperio, & insignijs Consularibus, maiestatem consulum, penes quos summa potestas populi ROMANI, & imago REIPUBLICÆ posita erat, repręsentabant, & post legem REGIAM Imperatores, cum vbiquè esse non possent, Vicarios suos, amplissimis titulis ornatos, qui Proconsules Augustales, Præsides, aut Præfecti prętorio cognominabantur, ad regendas Prouincias mittebant. Si ergo Prorex Vica-
rius REGIS est † eadem persona cum REGE, cuius vices 3
gerit iudicabitur, *c* & idem vtriusquè tribunal, iurisdictio, atq; potestas, *d* & ideo eadem solemnitate † iura- 4
mentum pręstare tenetur *e* in Ecclesia Maiori ciuitatis Cęsaraugustę, coram eiusdem Iuratis & Dipputatis REgni

A Crassus in tract. de exceptio. exceptione 1. nume 50. Maurus Burgi. de modo procedendi ex abrupto, q 51 num 9. & 18. & facit text in l. 2. C. de offic. eius qui vices alter. gerit. For. vnic. tit. quod dominus Rex non possit facere Locum. tenent. vbi Bardaxi num 6. & de offic Gubernat. questio 5. titu. 3. pag 53. colu. 2 & num 51 pag 78. col. 1. & q. 7. nu. 35. Cancer varia. resolutio. 1 p. cap 1. nume. 325. & seq. Thomas Gram. consil 81. Casane. in consuetud. Burgun. rubri 3. § 3. versic. Quila. folio 102. Tiraq in ll connubiales. verb Contra te, glos. 3 num 131. Auenda. in dictionario verb. Visorey. fol 208 Belluga rubri. 6. fol. 85. Raudensis decis. Pisana 44. num. 24. Molin. verb. Locumtenens generalis. For. 2. de pace, ibi: Vel tenentem locum regis.

B cap. legatos. de officio legati in 6 l. fin aliquã 7. § cum plenissimam. ff. de offic proconsul. vbi obseru. Budæus. & Bald. Alexan. ab Alexand dierum genialiũ, cap. 27. Vvolfangus Lazius in comment. Reipublicę Roman. lib. 2. cap. 6. Ioannes Lorinus in commentar. acto. Aposto. cap. 13. versic. 7. & cap. 18. num. 12.

C Cap. grandi de suplenda negligentia Prælato. vbi Perusin. nu. 5. Ancharran. not. 5. Cardin. Florenti. in Clement. 1. oppositione 6 de offic. Vicar. Archidiac. & Præpositus in cap Aretina. 63. dist. Capicius decis 130 nu. 4 Iacob. in sua inuestitura, verb. Vicarius, num. 12. Gigas de crimine læsæ Maiesta. 1. p. q. 6.

D Cap. 2 de consuetudi in 6. l 2. ff de offic. eius, Casane. in cathalog glor mundi 7. p. considera. 25. Bart. in l hi quibus. § 1. nu. 2 ff de lega. 3. Ias. in l. conuentionum nu. 2 de pactis, Aymo. cons 144. num. 8. Nata cons 83 num 4 Riminal. cons 3. num. 194. Auiles in cap præto. cap. 4 verb. Iusticia. Mandos. in praxi commissio forma 1 vers sine eorum Locumtenentibus, Belluga in speculo. rub. 6. nu 8 & rub. 24. § fin. verb. Locumtenens, & rub 25. num. 4 & eius additionator. Borrellus rubr. 1. verb. Locumtenens.

E Foro vnico, ti. coram quibus D. Rex, foro el Lugartenient. tit. de officio Iustitię Aragonum, obseruau. 2. tit. actus curiarum.

gni in posse Iustitię Aragonum, sicut D. Rex, & eius primogenitus, vel non existente Iustitia Aragonum covè impedito in posse eius locumtenentis, vel regentis officium Iustitiatus, vt iurauit D. noster Rex Philippus Secundus anno 1598. in posse Doctoris Ioannis Clementis Romeu collegæ mei. Qua ratione solum ea facere
5 non poterit, quę iure patrię, † & moribus maiorum à regia persona separari nequeunt. *f* Quibus, vt inquit noster I.C. nec alium sufficere iudicarunt, quam Regē, à quo licet tan libera *g* mandata acceperit, tamē modestia, & reuerentia illum quasi remunerans, instructionē
6 priuatam, † qua illius potestas moderari solet, diligentissime obseruare curabit: quod si non fecerit, licet re-
7 prehensione dignus † sit, & à Rege argui iure possit, tamen factum tenet, cum priuilegium tantum, & non instructionē edere teneatur, *h* nec enim tam curiosa prouincialium procacitas est permittenda, vt audeant instructionem petere, vt liqueat, an cum ea facta Proregis cohęreant: sed est quasi quidam Regis institor, *i* pro cuius factis dominus Rex tenetur, & sibi debet imputare, qui præposuit eum, qui instructionem sibi datam nō seruauit. *K* Hocque illum iusta de causa, ob singularem industriam, fidem, nobilitatem, ac grauitatem eorum, qui huic muneri præficiuntur, fecisse, pręsumēdum est. Nec credendum in illo particulari casu aliter dominum Regem iudicaturum, *l* quam eum, quem ad tanti officij magnitudinem euexit, & adhibuit. Cuius iurisdictio ordinaria † ab aliquibus, *m* ab aliis verò *n* delegata iudicatur: sed vt cumque sit, cum sit ad vniuersitatem causarum cum constitutione territorij morte Regis, cuius Vicarius est, non expirat, & post deposi-
8 tam administrationem † excellentia, & honore *p* pristinæ dignitatis potitur, & fruitur; & quauis de causa *o* officium locumtenentis vacet, si D. Rex in regno non sit, is qui portat vices generalis gubernatoris: in regia Audientia † pręest, qualis est hodie
9 D. Ioan-

F Cancer variarum p. 3. cap. 3. num. 329. & sequē. Marcus decisio. 317. nume. 24. & 423. nume. 5. lib. 1. Borrellus ad Bellugam, rubri. 24. ad fin. & noster Bardaxi de officio Gubernator. quæstio. 5. post princip. nume. 3. pagi. 53. versic. pro declaratione. & in commentar. ad For. vnic. titu. de officio Locumtenentis generalis, num. 3. fol. 72. Oliban de iure fisci, cap. 4. nume. 58. & seq.

G in l. nam salutem, ff. de offic. præfecti vigil.

H Legatus Caroli Paschalij cap. 58. & 59. & fuit decisum in processu Francisci Amigo super iurisfirma, licet contrariū sentiat Cerdan de Tallada in veriloquio, cap 10. pag. 123.

I l. 1. §. est autem, & l. fin. ff. de institoria actione, l. 1. §. . ff. nautæ caupones, Socinus conf. 144. colum. 2. & 3. volu 2.

k l 3. ff. de publica, § fin. institu. de obligatio. quæ ex quasi delicto. Georgius de Cabedo par. 2. decis. 80 nu. 5 dec. s. Genuæ 14. nume. 13.

L l. 1. de officio præfecti prætor. glos. in cap. quę de causa 2. quæstio 4.

M vt voluit Oliban de iure fisci, cap. 4. num. 37. & alij supra relati sub nume 1. Cras in tract. de exception. exceptione 1. num. 50 & facit l. 2. C. de officio eius qui vices alterius gerit

N glos. delegatus, in fin. in cap. cum causam, de appellation. glos. in cap. statutum, §. insuper, verbo, Moderatas, de rescrip. in 6. Ripa in l. quod iussit, num. 64. de re iudicata. Decius in cap. in literis, num 20. de officio delega. cum concordan. per DD. in l. more, vbi Ias. n. num. 19. & 51. ff. de iurisd. Cerdan de Tallada in veriloq. c. 1. §. 2. pag. 15. & 16.

O l. vnica. C. de comitibus, qui prouincias regunt, lib. 18.

D.IoãnesFernãdez deHeredia viribus,† &ętate iuuenis,fortitudine,animiq; 11
cõstãtia vir,sapiẽtia,prudẽtia,atq;cõsilio senex:qui licet vulgariter guberna
tor regni nominetur;propriè tamenRegens officiũ gubernationis vocatur;
quia queadmodũ Prorex est locũtenẽs generalis D.Regis,ita &isteMagistra
tus est locũtenẽs primogeniti eiusdẽ, qui maior quatuordecim annorũ † gu 12
bernator natus regni existit, *p* & equiparatur Cęsari, qui ab Augusto reg-
nante ad regendam aliquam prouinciam eligebatur ei post eius mortem in
imperio successurus, *q* quemadmodũ Delphinus Francię Regi, ex eo enim
solum quod sucessor regni sit, à lege seu Foro habet pręrogatiuam , quod
sit regni gubernator;& ideo natũ diximus,Gubernator verò † à Rege crea-
tus datus appellatur, &tale officiũ ante forũ RegisPetri *r* personę magni sta- 13
tus solebat conferri. De qua,ratione magnę potentiæ,non audebant subdi-
ti cõqueri.Et ideo fuit statutum,quod regens officium gubernationis esset
miles simplex, & media persona sui Assessoris iustitiã ministraret *s* queadmo
dum locumtenens generalis D.Regis media persona regẽtis Cancellariam,
quorũ munus cessat † eorũ renunciatione;priuatione,vel morte , suspendi- 14
tur veró Assessoris iurisdictio,quãdiu vacat officiũ,Re-
gẽtis officiũ gubernationis,vt fuit decisum anno 1554.
quo obiit D.Franciscus de Gurrea, & anno 1590. quo
obiit D.Ioãnes de Gurrea,& 30.Augusti 1606.quo o-
biit D.Ioannes Fernandez deHeredia maior,queadmo
dum &Regentis Cancellariã si non sit in regno D.Rex
vel locumtenens generalis ipsius, quod si fuerit defun-
ctus Regens officium † generalis gubernationis absente à 15
regno D.Rege,vel eius locumtenente,iurisdictio,per or
dinarios iudices exercebitur,sed in criminalibus consi-
liarij Regij ad hoc deputati illis cõsulẽt,provt fuit respõ
sum anno 1554.per plures Iurisconsultos,ad hoc in do
mibus diputationis congregatos.

Intra quod sunt † dentes, *t* quibus ostenditur fortitu
do,qua resistere debet potentiæ diuitũ & tyrãnidi po- 16
tentum,ne opprimant inopes subditos,debiles, & viri-
bus inferiores : miserabilium namque causa, semper
ab eo tractari, & pręcipua debet haberi , vt pos-
sit quando reddet rationem villicationis suę, dice-
re cum Iob: *u Oculus fui cæco, & pes claudo*. Atque
ideo,si tales miserabiles personæ aduersariorũ potẽtiã
perhorrescant,deberet ad se libenter earum causas euo-
care

P Foro vnico,titu.quod primogenitus possit officium gubernationis, &c. Moli.in repertorio, verbo.primogenitus.versi.1. vbi Portoles, Bardaxi in tractatu de officio gubernationis,quęst.2. & 3 & 5.num.5.& 8. late & eleganter & in commentar.ad dict. For. vnicum. fol.65. versic.difficultas & fol. 69. versi.:. notandum. Oliba de iure fisci,cap 3. num.44. & capi.4 num.28.

Q Bardaxi dicta quæst. 3 pag.17.colum 1. Cagnolus in proœ.ff veter.n.58

R Foro vnico,titu. quod regens officium gubernationis sit miles simplex

S Foro querientes , titu. de officio Cancellarij, Foro vnico, titu. de officio Locumtenentis generalis. Foro vnico de officio regentis officium gubernationis , & vtrobique Bardaxi.

T Eccles.cap,fin.ibi, Et nutabunt viri fortissimi.

V cap.29.

17 care: *x* tamen † in regno, *y* nec ex causa miserabilitatis,
licet quemquam à suo iudice ordinario extrahi.
18 Habet etiam os intra se linguam, † tot valuis muni-
tam, & circumclusam, vt ostendat Locumtenentem, seu
gubernatorem debere esse cautum in loquendo; quia
(vt inquit Salomon: *z* *Qui custodit os suum, custodit ani-
mam suam; qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet
mala.* Itaquè prudenter, & sapienter debet linguam
suam moderari; ne aut loquatur, vbi non oportet, vel
quando non oportet; vel taceat quando necessarium
est loqui, ne pœniteat cũ Rege propheta dicente: *a Quo-
niã tacui, inueterauerũt ossa mea, dum clamarẽ tota die.* Quia:

Nobile lingua bonum, si fari in tempore nouit;
Nobile lingua malum, si fari in tempore nescit.

19 Sed illa maximè vti debet, † ad faciendum certiorem
Regem rerum seriarum, & magni ponderis, quę in pro-
uinciis, quas regunt, se offerunt, & eueniunt, vt possit
Rex, illis cognitis, statui publico consulere: satis enim
scimus *b* consuetudinem Romæ obtinuisse, vt Pręfe-
cti prouinciarum, si quid noui de subito euenisset, id
quale esset, summum imperium habenti Cęsari signifi-
carent, ac etiam eius medio membris, hoc est subditis,
voluntas capitis supremi debet fieri nota, vt ita certio-
rati possint subditi suam voluntatem cum voluntate sui
Principis vnire, in quo vera consistit fidelitas. Sed hęc
20 ideo † vna est, vt veritatem, & fidelitatem, qua in scri-
bendo vti debet, demonstret; scio tamen alios lin-
21 guam † aduocatis comparasse *c* qui ideo, si impij sint,
nimisque solertes, ex sententia Accursij, *d* absque lin-
gua à seculo recedere solent, vt in eo plectantur, in quo
22 peccauerunt. Alij *e* veró † Assessorem, seu Regentem
Cancellariã, linguam præsidum esse dixerunt, cum eo-
rũ medio illi negotia expediant, nec aliter valeant literæ
& prouisiones iustitiæ, nisi à Regente Cancellariã, seu
Assessore respectiuè sint subscriptæ: qui, si benè se ges-
serint, sperare possunt, se, cum lingua à seculo reces-
suros, cum cuiusdam optimi iudicis, cæteris corpo-

x l. vnic. C. quando Impè ra. inter pupillum & viduam. Couar. in pract. c. 6 & 7. Anton. Thesau. in decis. Pedemont. 177. Iacobus Cancer varia. resolu. p. 2. c. 2. n. 1. cum seq.
Y Obseruant. penul. titu. actus curiar.
Z Prouer. c. 13. versi. 3.
A psalm. 31.
B Legatus Caroli Pascha lij, c. 61.
C Marc. Anto. Camos in microcos. 1. p. dialog. 17. pag 204. col. 1. Greg Sayrus in clauiRegia lib. 12. c. 22 a n. 10. cũ seq. Calane in cathal. glo. mun p. 7 conside. 28. Bobad. lib. 3. c. 14. n. 65. de quib. plura elegãter per Prosper. Caracciol. super ritib. magnę curiæ, rit. 29. cũ duob. seqq. Villadie. in sua polit. c. 5. §. 1. n. 55. Marta de iuris. 4. p casu 215 per tot. Sarnens. in repet c. si pater. de testam in 6 vbi plures sãctos qui fuerũt aduocati refert. *Inter quos posset enumerari Ioanes Marticus Miraucte de Blancas, qui postquã diu cũ summa laude officiũ aduocati fiscalis exercuit, & ad consilium supremũ electus ordinẽ Carmelitarũ discalceatorũ fuit ingressus. Et fr. Martin de los Martires vocatus, quorũ in æternis tabernaculis socium esse pie credendum est, cũ eos in hac vita maxima fuisset deuotione prosequutus.
D In §. item Surd. verb. Amittunt. Insti. quib. non est permis. facere testam. Bustos in eius Rosario. sermo. 8. par. 1. Burg. de Paz in procem. legum Tauri, num. 385. & 386.
E Camos 1. par. dialog. 12. pag. 141. colu. 1. Fontanella de pactis dotalib clausula 5. glos. 1. num. 8. For. 1. de officio Locumteuen. gene. For. Queriẽtes. & For. De voluntad, tit. de offic. Cancell. Moli. verb: Literę D. Regis, versi. Literæ, seu prouisiones.
F Rebuf.

ris partibus destructis, & putrefactis, linguam reseruatam esse legamus: *f* & beati Gregorij *g* corpore putrefacto, & in puluerem redacto, linguam fertur fuisse illęsam, propter iustitiam, quam perpetim colebat, atque tuebatur. Pręses autem prouinciæ, (quem † os 23
Regis dixímus esse,) gustum non oportet habere, sed leges, ac mores prouincię, quam regit, licet ei duri, insipidi, vel amari videantur; inuiolabiliter obseruando comedere, ac diglutire debet; *h* cum sufficiat legem scriptam reperiri, vt obseruetur, quamuis dura, & iniqua aliquibus videatur. *i* Postquam enim est cõstituta, † non de ea, sed secundum eam iudicandũ est, 24
K absque inquisitione rationis, *l* cum satis sit quod tẽpore quo fuit lata ab habente legis condendę authoritatem, illi iusta visa fuerit, potueritque aliquem finẽ honestum habere, vt obseruetur: cum non omnium, quæ à maioribus statuta sunt, vel consuetudine recepta, ratio reddi posit, *m* maximè cum consuetudinis tanta sit authoritas, & excellentia, vt sępe † assuefacti veneno 25
pro cibo vti, in sui, optimum nutrimentum conuertant, *n* atque ita cum leges, mores, & consuetudines sint alimenta corporis, cui pręest; non oris, nec in eius nutritionem destinata, debet secundum illa, prouinciam sibi commissam regere, gubernare, & administrare, nam (vt inquit noster I. C. *o*) *Magnifaciunt Prouinciales seruari sibi consuetudines, & prærogatiuas.* Et licęt sint nonnulli, † qui nihil rectum putant nisi quod ipsorum, 26
ac prouinciæ vnde oriundi sunt moribus conueniat, quibus licet diuersis legibus, ac moribus secundum diuersitatem regionis, vnde oriundi sunt educatis, non iusta videantur, sed venenum iudicent,

F Rebuf. in procem. concordatos. statim in princip.
G Marc. Polon. in vita D. Gregor. Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicor. lib. 2. cap. 1. exemplo 10. pagi 68.
H Petrus Gregor. de Republ. lib. 22. cap. 8. nu. 8. & lib. 10 c. 6. nu. 17. Patricius de Repub. lib. 3. titu. 1. Bobadilla in sua politica lib. 1. cap. 5. num. 9. Arnoldus in tract. de priuileg. statutor. lib. 2. tit. 8. num. 10 & per tot. Aimó consil. 463. num 12. Antonius Sola in constitutio. Subaudiæ. 2 p titu de obseruatione antiquor. decretor. num. 4. & 5. Neuizanis inter consil. feudal. Bruni, consil. 12. num. 39. duobus sequentib. Vinius lib. 2. decis. 255. num. 26. & seq. Casan. in cathalog. p. 12. consideratio 51. & facit l. obseruare, §. ingressus, ibi, Magni enim faciunt prouinciales, seruari sibi consuetudinem istam. ff. de officio Proconsul. c. quis nescit, 11. disti. cum concord. per glo. in l. 1. verb. a nullis. C. de excoctio. & translatio. militar. annonar. lib. 12.
I l. prospexit, ff. qui, & à quib. De cuius intellectu aliis relatis Camillus Gallini de verbor. signif. lib. 10. cap. 4 à num. 12. vsque ad 24. Sebast. Medic. in repetitio. c. erit autem lex. n. 73. & seq. 4. distin. DD. commun. in l. 1 & ibi Ias. 3. notab. ff. quod quisque iur. Soci. Iun consi 15. n. 19. & 20. lib. 1. cum concor. per Feli. in c. si quando, n. 11. & Ripa n. 26. & 27. de rescrip. Corn. consi. 73. in fin lib. 3. Roland. consi. 99. n. 47. lib. 2. facit l. vnica, in princip. & in §. & cum lex. C. de cadu. collen. Dec consi 452 & 563. ad fin. Ias. consi. 188 ad fin. lib. 2. & in l cum proponas, n. 6. C de pact. Bald. consi. 174 ad fin. lib. 2. & consi. 473. lib. 5. Ange. consi 177. Osas. decis. 67. n. 12. Gallia in consuet. Alex. præfa. 8. n. 45. Cepha. consi. 408. Carpa. in pręlu. ad statu Medio. n. 129. Beroi. in c. quæ in Ecclesiar. n. 5. de consti. Sola in proœ. decretor. Sabau. glo. 2. n. 36. & 37.
K l. & ideo. ff. de legib. DD cõmunit. in l. Gallus, § si eius qui, vbi Ias. n. 15. & 16 ff. de libe & posth. Bald. in l. quid ergo. § pœna grauior col. 5. ff de his qui notant. infam.
L argu. l. 1. §. 1. ff. de postulan. c illa, 12. distinct.
M l. non omniũ. ff de legib. Arnol. de priuileg. statutor. lib. 2 ti. 3. ad fin.
N Aul. Gel. noct. Attica. li. 17 c. 16. Casa. in cathalo. p. 12. consid. 51.
O in l. obseruare, §. ingressus. ff. de officio Proconsulis.

P In histo-

cent, tamen illi prouinciç, cui prçſunt, erunt vtilia,
27 cùm omnes Prouinciæ† ab ipſius cœli naturali procliui
tate, & propenſione ſint diuerſæ, & homines diuerſarũ
conditionum, ac morum producãt: vt de locis mõtano
ſis noſtri regni, iuxta Aſpenſem ſaltum cõſtitutis, dice-
bat Bernardinus Miedes. *p* Quare leges cuiuſcumque
Prouinciç oportet eſſe diuerſas, ſecũdùm diuerſos mo-
dos viuendi, & diuerſas politias, ac mores hominum:
q non enim eſt expediens, omnes prouincias eiſdem le-
gibus gubernari, (ſicut videmus non qualibet in terra
ſementem feliciter prouenire), *r* cùm ſingulç ſuos mo-
res peculiares natura, & cœli cõſtitutione, habeant, qui-
bus gaudent, quibus vè ducantur: qui ſçpè ſimul cõcor-
28 dari nequeunt; *ſ* atque ita çquitas, † pro locorum, &
regionũ ratione mutatur, nec omnis naturalis ratio, eſt
recta in omnibus hominibus, cum quçlibet prouincia
abundet ſuo ſenſu, *& ignotæ Parthis virtutes, noua vitia.*
Cum (vt inquit Philoſopus *u*) leges ad Rempublicam
accommodandæ ſint, non è contra Reſpublica ad le-
29 ges, & licèt iuris principia† ſemper eadẽ pereq; ſint apud
omnes gentes, et immutabilia omni tẽpore, quia vnus
eſt eorum magiſter, & Imperator Deus, *x* quæ qui cõtẽ
net, ipſe ſe fugiet, & naturã hominis aſpernabitur; tamẽ
cõcluſiones, quç ex illis principiis deducũtur, variatis re
bus variantur; *y* hocq; prouenit à natura reiũ mutabi-
lium, & fluxibilium, ideoq; quædam ſeruantur in Caſtel
la, quç non in Aragonia, ſed omnia hic, & illic, optimo
iure, ratioñeque naturali ſuſtinentur: quia licèt variç ſint
vniuſcuiuſque prouinciæ leges, tamen omnes opti-
ma ratione nituntur, quæ à prima dependet, *z* qua-
tenus çquitatis recta ducitur ratione, & ſuprema
autho-

P In hiſtoria latina noſtri Regis Iacobi, I. lib. 1. fo. 58
Q Caſtro de legis pœnal. poteſtate, lib. 1. c. 2 pa. 27.
R Forcatul. in l. omnes populi, n. 5. ff. de iuſ. & iur.
S cap vltimo, 76. diſtin. cap. certificari. de ſepult. argum. l. ſine hçrede. §. Lucius, de adminiſtratio. tutor. & l. ſi ſeruus pluriũ, §. fin. ff. de legat. 1. Rodericus Zamorenſ. in Speculo vitæ humanæ, lib. 1. capi. 18. Camos in microcoſm. 1. p dialog 6. pa. 56 & 57. Arnol. de priuileg. ſtatu. lib. 1. titu. 6. num. 9. Petrus Gregorius in præl. optimi Iuriſconſ. libro 2 cap. 2. & de Republ. lib. 4. cap. 4. nume. 1. Plutarchus ethicorũ moralium, par. 2. in præceptis Reipublicæ gerendæ, pag. 534. Michael Vlzu. de regi. mund. 3. p. q. 2. nume. 17. & 19. Brun. de ſtatutis. art. 2 n. 7. Lancelot. Gallia. de ſtatutis, verbo, Vxori, q. 4. n. 75. Capicius decif. 130. à num. 35. Bologninus de lege & iure, cap. 31. n. 15. Selua de beneficio, 3. p q. 22.
T Cor. Taci. li. 5. hiſt. ca. quia diuerſitatẽ. vbi glo. de concef. præben.
V 4. policor. c. 1.
X Lactant. poſt Cicer. lib. de vero cultu, c. 8. & li. 6 inſtitu. c. 8. Nicolaus Serarius tom. 2. opuſculorum Theologicor. diſputa. de legibus articu. 19. p. 34
Y Sanctus Thomas 1, 2. quæſtio. 94. artic. 5. Soto de iuſtitia & iure, libro 1. quæſtio. 4 articu. 5. Fortunius Garcia in l. veluti, nume. 25. de iuſtitia & iure. Couarruuias in cap. quamuis pactum; par. 2. §. 4. nume. 6. Conanus lib. 1. commentarior. cap. 6. nume. 4. Ariſtotel. lib. 5 eticorum, cap. 7. Ioſephus Gonçalez variarum quæſtionum, cap. 38 à nume. 7. cum ſequen. 14. & 77. Angelus Matheacius de via & ratione iuris, lib. 1. cap. 22. num. 33. & 35. & cap. 23. nume. 10 & 11. Cardinal. Belarmin. tom. 2. controuerſ 4. principali, lib. 1. cap. 11. verſic. Secunda, pag. 1024. Michael Vlzurrut de regimine mundi, quçſt. 1. quæſtionis 3. principalis.
Z Beat. Thomas vbi ſupra quæſt, 93. artic. 3. & quæſt. 95. artic. 2. Soto vbi ſupra quæſt 5. artic. 3. & quæſt. 5. arti. 2 & Ioſephus Gonçalez vbi ſupra cap. 41. nume. 1. & ſequen. Medicis in tracta. de legibus, quçſt. 1. partis 1. nume. 5. gloſ. penult. in cap. penultimo, 103. diſtinct. & facit text. in §. quia igitur; in Authentico, de inſtrum. caut. & fide.

authoritate, nec ex eo, quod Forus vel obseruantia nostri regni aliqua iniusta impune permittat, *a* ab ęterna recedit, quia non permittit, approbando vt bona, sed quia omnia scelera cohercere non potest, impunita relinquēdo, *b* & vt inquit D. Chrisostomus: *c Permittimus, quòd nolētes indulgemus.* Quæ, quantumuis iniqua videantur, tamen ratione potestatis, & imperij ab ęterna depēdet, quæ radix est omnium legum humanarum, quarum fructus sunt pax, & quies Reipublicæ. Præses ergo Prouinciæ, † quamprimum illam in- 30
gressus fuerit, dare debet operam, vt certior fiat morum, consuetudinum, & legum illius, vt secundùm illas imperare, & de Republica disponere valeat; morum enim ignoratio, impedit, irritaque facit cōsilia in ciuilibus negotiis, nam quos non nouit, regere non valet: nihil cogitans quod alienū, nouūque sit, † sed eam viam pergens, quam maiores instituerunt, quæque aliorum vef 31
tigiis fit attrita, iuxta illum Ennij versum, quem Cicero, vel breuitate. vel veritate, tāquam ex oraculo affatum censet:

Moribus antiquis res stat Romana, viris q́.

Et abiit in prouerbium Hispanum: *Mudar costumbre a par de muerte.* Nouarum enim rerum studium sæpè, Rempublicam labefactare solet, quā eam aliqua ex parte meliorem reddere, cùm omnes (vt inquit Plato *d*) eas leges colant, & innouare formident, in quibus educati es sunt, maximè si illæ, diuina quadam fortuna, longis temporibus fuerint stabilitæ, & moribus vtentium confirmatæ: quas, si quis violare, aut innouare conabitur, cum rem tentet, neque facilem, neque tutam, ad quam & multum temporis, & magna requiritur potentia, omni studio prohibendus, & modis omnibus oppugnandus est, nam contēptus legum, & innouatio, ab antiquitate separata, non bonum ciuitati est studium: & ideo Romanus Pontifex, *e* quando cōtra ius antiquum, & maiorū institutiones aliquid innouat, sæpè excusatione vtitur, timens, ne reprehendatur, & causam, quę eius animum ad legem antiquam abolendam impulit, solet in principio nouæ legis præfari: quia in rebus nouis constituendis, euidens debet esse vtilitas, vt ab eo iure recedatur, quod diu ęquum visum est: *Cum imperium* (inquit Salustius *f*) *ijs artibus facile retineatur, quibus initio partum est,* Atq; ideo Augustus Cęsar, *g* inter præcepta benè administrandæ Reipubl. illud primum tradidit, leges firmiter retinere, neque

A Angelus Matheacius vbi supra cap. 13. num. 7. & 8. cum seq. Medicis vbi supra, par 4. q. 18. versic. Tertio modo dicitur illicitum & quæstio. 19. per tot.

B Barbosa 2. par. rubricæ, ff soluto matrimonio, num. 11. cap. nerui. §. fin. 13. distin.

C Homil. 32. super 19. cap. Matthæi.

D liq 6 de legib. & quæ tradit Arnold. de priuile. statut. & consuetud. lib. 2 titu. 6. per tot. Iulius Brácalas. in philosophia regia, lib. 22. cap 11 §. 2. en los postpredicamētos de la Corte, pag. 187. & in naturali politica vniuersali, lib 1. §. 29. Mambrin. Roseus de Principe, capit. 25.

E cap. non debet, de consanguinitate & affinitate.

F pro Catilina, & refert Iustus Lipsius lib. 2. politicorum, cap. 5. in fin.

G Dion. Casius lib. 53.

nequè quidquam in eis mutare, asserens, *Quod quæ eadem semper manent, & si sint vitiosa, vtiliora tamen sunt ijs, quæ subinde, etiam si in melius, innouantur:* Quia idem *h* prope est nouitas, quod non veritas, & vt inquit Aristoteles, *i* non tantum proderit legum mutatio, quantum cõsuetudo imperantibus non parendi nocebit, *K* cum tota vis parendi legibus, in more posita sit, qui nisi longo tempore non ingeneratur. Ex qua ratione aliqui tradiderunt, *l* aduenas, † peregrinos à Republica exulandos,
32 quia eorum admissio propter morum diuersitates solet sępe in ea parere seditiones; quas omnem Rempublicam labefactare, ac in summam ruinam deducere certum est. *m*

H. Quesada, quæst. 51. n. 24.

I 2. politicor. cap. 6. Castro de potest. leg pęnal. lib. 1. cap 1. pag. 11.

k Duaren. in commen ad tit. de constitut. Princip. cap 1. vers. Illud præcipua animaduersione.

L Petrus Gregor. de Repub. lib. 25. c. 6. per tot. Marc. Anto. Camos in microcosm. 1. par. dialog. 6. pagin. 56. & 57. Roder. Zamorens. in speculo vitæ humanę. lib. 2. cap. 28. Plutarch. in vita Licurgi. Alexan. ab Alexan. lib. 4. dierum genial. cap. 10. à vers. Solon vero, pag. 491. & vers. apud Indos. pa. 493. Francis. Goelchasius de felici, & infelici Repub. fol. 18. col. 2. vers. Lacedemonij olim.

M Petrus Brodius rerum iudicatarum. lib. 8. tit. 4. cap. 41.

---

§. Duodecimus.

Collum coniungens caput ad membra, & è contra, quod sit, & stomachus cui comparetur.

SVMMARIVM.

Mutuus amor inter Regem & subditos est collum corporis politici. 1.

Securior est custodia Principis, amor subditorum, quam armati milites, & arces. 2.

Per collum amoris, à Principe descendit in subditos iustitia & pax, & à subditis ascendit in Principem obedientia, reuerentia, & fidelitas. 3.

Propter conseruandum amorem inter caput & membra fuit institutus in Aragonia Magistratus Iustitiæ Aragonum. 4.

Stomacho quare tribunalia Regni comparentur. 5.

D. Martinus Baptista dela Nuça Iusticia Aragonum laudatur. 6.

§. Duodecimus.

1 COLLVM huius corporis † est mutuus amor, quo reciproce se debent diligere membra, & caput; *a* cũ (vt quidam Pithagoricus dicebat) verus Rex eadẽ amicitia subditis est sociatus, qua Deus mundo, & in ipso contentis iungitur; omnemq; beneuolentiam primum à Rege

A Chrysosto. Iabellus in epitome 8. lib. eticor tractat. 2. c. 5. in prin. Ioan. Neuizan. inter Consil. feudalia, Bruni. cons. 12. numer. 67. cum duobus sequen.

à Rege in ſubditos, tum ab ijs erga ipſum, exhibere oportere; qualis paterna ſit in filium, paſtoris erga gregem, cum amor, & mutua dilectio ſit compendium, & epithome totius diuini, & humani iuris, & ideo Apoſtolus, *b* docens, omnes Principibus ſecularibus ſubditos eſſe oportere, & teneri ſe inuicem diligere, inquit, *Quia plenitudo legis eſt dilectio.* Atque ita Princeps populum benigne complectatur, & diligat, iuxta illud.

Diſcite, qui populos ditione tenetis, & Vrbes,
Humanum vobis conciliare gregem.
Iuſtitiam colite, & mores ſeruate modeſtos,
Rex erit is populi, quem tolerabit amor,

Nam qui à ſubditis non diligitur, tanquam tyrannus dominatur. *c* Populus vero viciſſim Principem reuereatur, obſeruet, & amet, cum magnes amoris ſit amor, qui eſt † in expugnabile munimentum, tutiſſimaq; regum cuſtodia, & non tam turribus, propugnaculis, mœnibus, ſatellitibus, præſidijs, aut armis continentur ciues in obedientia Principum, quam amore, vt inquit Claudianus. *d* 2

Non ſic excubiæ, non circumſtantia pila,
Quam tutatur amor.

Quia optimum Regni fundamentum, & præſidium, eſt ſubditorum amor, nullaque melior Principis cuſtodia, quam vera, & firma eorum, quibus præeſt, beneuolentia. *e* Cum enim multi, & potentes ciues, non Principem formidare, ſed pro illo timere, ac ſolicitos eſſe aſſueuerint; multis oculis, videt, multis auribus audit, & præſentit, quæ aduerſus illum, qui cunctis optantibus viuit aguntur, & ſub quo iuſtitia, pax, & ſecuritas floret, quod ſi illum ſubditi non diligant, ſed tantum metuant, odiſſe naturale eſt, & infeſtare, ſi poſſint, vt de Petro Primo, Rege Caſtellæ legimus, *f* propter ſummam ſęuitiam à Fratre Henrico fuiſſe occiſſum, qui fratres occiderat. Quo amoris collo caput corpori, † & è contra coniunguntur, connectuntur, & colligantur, *g* cuiuſquè medio à Principe in ſubditos, ſicut à capite in membra, iuſtitia legalis emanat, & profluit; vnde culmen iuſtitię nuncupatur *h*: 3
qua poſita, in neceſſariam conſequentiam, ſubſequitur pax, & tranquillitas

Reipub.

B Ad Romanos cap. 13.
C Caſaneus in catalog. p. 5. conſideratio. 31. fol. 139. Tapia de vera homini. nobilit. pag. 198. verſ. nam ſi recte. Cermenat. in rapſod. cap. 20.
D In 4. conſulatu Honorij. pag. 165.
E Cermenatus in rapſodia cap. 28. ex Plutarc, & alijs comprobat Iacobus Simancas lib. 3. de republica, cap. 11. nu. 4. & per tot. pag. 142. & ſeq.
F Rodericus Sancius in hiſtoria. Hiſpan. 3. par. in eius vita, c. 15. cum trib. ſeq. Mariana in hiſtoria de rebus Hiſpan. lib. 17. cap. 13. pag. 824. ad med.
G Bart. in tract. de alluuionib. ſuper verb. acquiritur, verſ. Secundo videndum Gabriel in 4. ſenten. diſt. 15. q. 5. Ioan. Gerſon. in remedio contra adulatores, conſiderat. 7. in 4. par. operum.
H Petrus Gregor. in præludijs opti Iur. Conſult. lib. 2. cap. 26 & 27. Cerdan de Tallada, en ſu verdadero gouierno, c. 3.

Reipub. iuxta illud Psalmistę, *Iustitia, & pax i osculatæ sũt.* Totius corporis augmentum, & prosperitas prouenit, cum illa dicatur omnis virtus, K qua homo bene disponitur, in ordine ab bonum publicum, eodemquè collo mediante à corpore in caput supremum ascendunt, debita fidelitas, obedientia, & reuerentia, ex quibus oritur obligatio in membris ad obseruationem legum, & mandatorum, á Principe emanantium: & Princeps, non solum propter ius, bene constitutum, atque redditum, sed etiam ob lenitatem, & mansuetudinem erga subditos, paternum quemdam ipsis in se amorem instillabit. Vt autem hoc mutui, atq; reciproci amoris vinculum,
4 inter caput, & membra non dissolueretur, † ille maximus Iustitiæ Aragonum Magistratus, cum initijs Regni fuit constitutus, qui vtrumque coniungit; & corporis & capitis faucibus adhęrescit: l tamen quia leges, &
5 mandata Principum, † apud sacra consistoria, Tribunaliaque Regia prius digeruntur, m ideo merito illa stomacho comparauimus. Hoc Iustitiæ Aragonum Magistratu cũ sũmo omniũ gaudio, & Regni felicitate fruitur
6 D. Martinus Baptista de la Nuça † vir sũma eruditione, ac maxima prudẽtia præditus, quẽ, doctus prisca loquẽtem, & matura senex audit: cui, quod stipiti rami, quod radij Soli, quod capiti membra, quod fonti riuuli, hoc ei omnes Regnicolæ debere, & agnoscunt & fatentur: Cum omnia pro eius eximia sapientia, & disponat, & moderetur, per quem vt inquit Claudianus, n in Aragoniã

Fixa manet reuerentia patrum?
Firmatur senium iuris, priscamq; resumunt
Caniciem leges.

I Psalm. 8. Quarum laudes & effectus tradunt Guerrero vbi supra, cap. 49. Simancas de republi. lib. 3. cap. 9. Bouadilla in sua politic. lib. 4. cap. 2. num. 5. G. Cermenatus in rapsod. cap. 31. Bald. de pace constantiæ. § hæc sunt, num 3. D. August de sermone Domini in monte, sermo. 57. Casaneus in catalog par. 5. consideratione 15. Camil. Borrel. in Regia Aragonum, §. 1. glos. F. per tot. & nu. 49. & in addit. ad Bellug in prohem. verb. incolumitas, & verb pacem, & rub. 8 verb. Iustitia & pace, & rubr. 11. § postquam. verb. nobilissima virtus, Anton. August in epitome iuris Pontificij veteris, par. 3. lib 25 tit. 1. per totum, Cerdan à Tallada in veriloquio. cap. 13.

K Iabellus in epitomẽ lib. 5. ethicor tract. 1. c. 1 col. 4 in pag. 65.

L Blancas in commentarijs rerum Aragonensium pag 375. in prin.

M Bald in l. Aemilius, nu. 11. in fin. ff. de minoribus.

N In panegyri, in 4. consul. Honorij, fol. 172.

§ Decimus tertius.

Cor corporis politici, & eius duæ auriculæ calorem temperantes quæ.

SVMMARIVM.

Nobiles, & Proceres Regni repræsentantur in cordẽ. 1.

Superbia primum hominis peccatum. 2.

Superbia commune nobilitatis malum. 3.

Duæ auriculæ cordis sunt religio erga Deum, fidelitas, & obedientia erga Regem. 4.

Superbiam nobilium quæ temperare valeant, 5.

Nobiles ingressum, progressum, & egressum ib

ab hac vita communem cum cæteris habent,6.
Nobilitas quando sit à Rege singulari gratia prosequenda, & in beneficijs præferenda,7.
Nobilitas vitijs obscurata non præferenda in honoribus, sed maiori odio digna.8.
Quid sit laudabilius in nobilitate.9.

§. Decimus tertius.

COR huius corporis repræsentatur † per nobiles, & 1
proceres Regni: qui (vt ex Cicer. a tradit Rossinus b)
ita se gerere debent; vt eorum consilia optimo cuiquè
probentur, nequè nocẽtes sint, nequè natura improbi,
nec furiosi, nec malis domesticis impediti: sed Reipub.
commodis, & maiestati studeant, ita vt ab omnibus
summi viri, & coseruatores Regni iudicentur. Eorum
tamen superbia c (primum † hominis peccatum,) d con- 2
temptor animus, & cupiditatis ambientis calor (com-
mune nobilitatis † malum) e totum corpus exureret, & 3
consumeret, nisi penes illud duæ auriculæ † (quas cor- 4
dis flabellum & ventilabrum medici vocant) perpe-
tuo adessent, suo continuo motu refrigerantes: quæ
sunt, religio erga Deum, cui proprium est erecta deijce
re, deiecta erigere; & fidelitas, seu obedientia erga Re-
gem, qui æquo iure omnes metitur, ac protegit, & in
pace, & iustitia tuetur, atq; defendit. Multa tamen eo-
rum superbiam confundere † poterant, f si se ipsos nos- 5
cerent homines esse, (animalia quidem infelicia) in in-
gressu † ex vili materia seminis genitos, ac in peccatis 6
conceptos, g corrupto menstruo sanguine in vtero ma-
terno nutritos, res adeó fœda vt refugiant eum oculi
cernere, & manus contingere, & horreat etiam animus
cogitare, & vt Canit Poeta Valentinus. h

Rusticus, & Princeps opera generantur eadem,
Omnes ergo sumus ventris in orbe pares.

In vallem lacrymarum, non sine magno parturientis dolore emissos, de mulieribus natos, i ac in nuda humo, nudos eiectos, ad vagitum statim, & ploratum: vt nullũ animalium aliud pronius ad lacrymas, & has protinus vitæ principio, vnam tantum ob causam, quia natum; cuius

A In oratio. pro Sextio.
B Antiquitat. Roman. c. 18. lib. 1.
C Bald. in l. per adoptionem, 1. lectur. ff. de adoptio. Benedictus in c. Rainutius, glos. 1. num. 26. & verb. vxorem nomine Adelasiam. num. 966. Tiraquel. de nobilita. cap. 13. num. 2. & seq. Luc. de Pena in l. militarib', in prin. C. de decurio lib. 10. Prosper. Carauita ritu 160. numer. 2. Cuius verba in vers. Sed iste ritus, in nostris Baronibus sunt nimis notanda.
D Belarmin. tom 3. controuer. principal. 2. lib. 3. cap. 4. & 5. pag. 168. Paramo de origine offic. sanctæ Inquisitio. lib. 1. cap. 2. tit. 9, nu. 2.
E Salusti. in iugurth. Lipsius lib 2 politicor. c. 15. D. Augustin. lib. 5. de ciuitate Dei, cap 14. Ioannes Chokier in thesaur. aphorismorum politicor. lib. 6 cap. 3 & 4.
F Belarmin. tom. 3. controuers. 2. lib. 6. à cap. 9. pag. 357. vsq; ad cap. 13. pag. 363. Lelius Zancus in tract. de duelo inter militem sacrum, & secularem, lib. 1. c. 61. num 2. & lib. 3. in prohem Camos in microcos. 1 p. dialog. 9 Petrus Gregor. de repub. lib. 22. c. 6. num 4. & seq. Plinius in prohem. lib. 7. natural histor.
G Psal 50.
H Iacob. Falcó de paritate, & imparitate vitæ, epigram. 23. fol. 6.
I Iob. cap. 14.

cuius abortus causa plerumq; fuit odor à lucernarum extinctu, vt quisquè consideret, quæ sit superbissimi animalium origo, k vt canit Poeta. l

Seruus vt in lucem nudus, sic Rex quoq; prodit,
Omnes ergo sumus vita in eunte pares,

In vitæ progressu nunquam in eodem statu permanet, sed perpetuę inconstantiæ, ac instabilitati seculi subiectus, vt canit Poeta Valentinus. m

Sunt hominum vita currentia flumina raptim
In mare, nempe mortem.

Ita vt eorum vita bulla sit, & vmbrę somnium, ac fumi vmbra, & vt canit ille idem Poeta. n

Quam cito discessit fugitiua aurora iuuentæ,
Et iuuenile mane:
Tam cito firma ætas, & vespertina senectus
Hos mihi franget artus,

In egressu deniquè. o

Putrescunt inopis, putrescunt diuitis artus,
Omnes ergo sumus Iudice morte pares.

Victum, ac nutrimentum vermium futuros, & ex quorum carne (cuius nobilitas eos tantopere extollit) ijdem vermes gignendi, & procreandi sunt: qua ratione eos appellauit Iob. p Fratres, & sorores, vnde rectè inquit Rex Propheta. q *Uniuersa vanitas, omnis homo viuens, cum & Cæsar, & nihil simul vtrumq; fuit.* Nobilitas † ergo ita
7 tuenda est, ac nobilium posteri singulari Regis gratia amplectendi, si ad natalium splendorem mores honestos, virtutemquè ipsi adiecerint: r quæ splendide enitescit in persona illustri, vt enim inquit Guillelm. Benedictus s nobilis quis dicitur quod præ alijs in virtutibus notabilis, alias ignaua † nobilitate nihil turpius qui si, maiorum gloria tumidi, opes, hæreditatesquè susceptas in nequitia, & leuitate consumant, si confisi auorum laude, ignauia ipsi, atquè socordia marcescant, præmia virtutum vitijs adipisci; virorum fortium loca per nobilitatis fucum, segnitia, & inertia occupare contendentes: videntur, (vt inquit Cicero) t obrepsisse ad honores errore hominum, & commendatione fumosarum imaginum, quos generi, non homini, maioribus, non moribus, auditæ nobilitati, non perspectę virtuti deferri dicendum est, cum vt inquit Ouid. u

K Plin. in prohem. lib. 7. natural histor. & cap. 7. Ioan. Chokier in lib. 6. thesaur. aphorismorum politic. cap. 4. Osia en sus postrimerias, 1. par. lib. 1. c. 10. discurso. 1. pag. 134. & lib. 2. cap. 3. discurs. 2. pag. 668. & discur. 4. pag. 692.
L Falco vbi supra.
M Falco. ode. 1. de breuitate vitę.
N Vbi proxime.
O Falco. vbi sup.
P Cap. 17.
Q Psalm. 38.
R Mariana de Regis institutione lib. 3. cap. 4. pagin. 293. Ribadeneira en la institucion del Principe Christiano, lib. 2. c. 6. & 7. Villadiego in prologo del fuero Iuzgo, glos. 18. à num. 24. cum seq. vbi agit, quotuplex sit nobilitas, qualiter acquiratur. & quomodo probetur, & de eius priuilegijs. Casaneus in catalog. gloriæ mundi par. 8. consideratio. 31. & facit cap. de multa de præbendis, vbi DD. Bald. in l. memini 11. C. de aduocatis diuerso. iudici. Tiraquel. de nobilitate, cap. 5.
S In c. Rainucius, verb. condidit. el 1. nu. 30.
T In oratione 38. in L. Pisonem.
V Lib. 13. metamor. fab. 1.

Nam

X Salust. in Iugurth.
Y Satyra. 3.
Z Lib. 3. de consolatione, Tnobiæ cap. 8. ibi, filij quippe sanctorum sumus, Lorinus in commen. in act. Aposto. cap. 3. versic. 25. pag. 189. col. 1.
A In 4 Consulatu Honorij, pag. 163.
B Vbi supra.

Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi.
Vix ea nostra voco.

Quia si eorum maiores castra sanguine parta, opesquè, & imagines, virtute quæsitas illis reliquerunt, quomodo credunt ipsi illa, ac claræ gentis, & nobilis familiæ nomen vitijs, & improbis moribus conseruare valere? Cum quanto parentum, & auorum vita clarior, tanto filiorum vecordia flagitiosior,x iuxta illud Iuuenalis.y

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Et (vt inquit Bohetius) z *Nihil in † nobilitate est magis laudabile, quam quod nobilibus necessitatem quandam imponit, ne à virtute maiorum deuient,* Ad quam eo- 9
rum exemplo incitari solent prout Æneas Ascanium filium monebat illis verbis:

Disce puer virtutem ex me, verumq; laborem
Tu facito, mox cum matura adoleuerit ætas,
Sis memor, & te animo repetentem exempla tuorum,
Et pater Æneas & auunculus excitet Hector.

Maiori itaquè odio digni sunt, qui splendorem nobilitatis libidine, & impuritate obscurant, suisq; factis generis claritudinem amittunt, maiorumquè nomen clarum, obscurum reddunt, &, vt inquit Ouidius.

Perit omnis in illo,
Gentis honos cuius laus est in origine sola,

Nam & si.

Sint tibi Gallorum Rex, & Regina parentes,
Et maneat virtus pectore nulla tuo;
Non pluris faciam te, quam tibi rustica mater
Si sit, & ignotus rusticus ipse pater.

Nam, vt inquit Euripides,

Qui vero non iustus est, licet à patre meliore,
Quam iupiter sit, genus deducat; ignobilis mihi censetur,

Ergo, vt inquit Claudianus. a

Virtute decet, non sanguine niti.

Nam vt tradit Iuuenalis. b

Stemmata quid faciunt? quid prodest Pontice longo
Sanguine censeri? pictos ostendere vultus
Maiorum, & stantibus in curribus Aemilianos?
Tota licet veteres exornent vndiquê ceræ
Atria, nobilitas sola est, atque vnica virtus.

§. De-

§. Decimus quartus.

Iecur corporis politici in agricolis pastoribus, & mercatoribus repręsentatur.

SVMMARIVM.

De agricolis multa remißiuè, 1.
De pastoribus, etiam multa remißiuè, 2.
Romanæ Reipublicæ & humani generis seminarium, à quibus ortum, 3.
Mercatores etiam in iecore comprehenduntur; & quare.
Artifices à multis laudantur, remißiuè, 4.
Qui vere mercatores, & laudandi, 5.
Mercatores Reipublicæ causa abesse dicuntur, 6.
Publicani, qui olim extiterint, 7.
Improbi mercatores illaudabiles, & qui sint, 8. *&* 11.
Mercurium cur antiquitus & furto, & mercaturæ præesse diceretur, 9.
Mercatores improbi non admitendi in administratione Reipublicæ, 10.
Opes mercatorum solent durare, vt arancarum tela, 12.

§. Decimus quartus.

1 IN hoc corpore est etiam iecur, *a* † quod in agrico-
2 lis, & pastoribus *b* † repręsentatur, à quibus nõ solũ
3 Rom. reipub. ortũ est seminariũ, † ac prima regni incunabula

A Casane in cathalogo. 1 par. consideratione 38, conclusio. 28 versic. Sique, videre est, & par. 11. consideratio. 37. Iacobus Collautes in commentariis pragmaticæ in fauorem rei frumentariæ, & agricolarum, lib 1, cap. 1 & 2. per tot. Pineda de la agricultura christiana, 2. par. cap. 1. 8. Tiraquel. de nobilitate, cap. 32 & de pœnis temperan. causa 15. Cardinalis Tuschus conclusione 247. Agricultura. Petrus Gregorius de Republica lib. 4. cap. 8. Ribadeneyra en la institucion del principe christiano, lib. 2. cap 11. Camos in microcosm. 2. par. dialogo 18. Bobadilla in politi. lib. 3 cap. 3. num. 61. Sforcia in tracta. de restitutione, quęstio. 9. artic. 7. & 12. Surdus decis. 237 a num. 3. cum sequen. Menochius de arbitra. casu 194. & 378. noster Monter decis. 17. num. 38. & 39. Zamorens. in Speculo vitę humanæ, lib 1. cap. 21. & 22. Iabellus in epitome 7, lib. politic tract. 5. cap. vnico in principio, Arnoldus in tractat. de æquitate iuris, titu. 12. à num. 2. cum sequen. Ripa in tract. de peste, de remed. præseruatiuis contra pestem, à num. 206. vsque ad 238. 1. par. pag. 19. colu. 1. & sequen. Alexand. ab Alexand. dierum genial. lib. 1. cap. 4. in principio, & lib. 3. cap. 11. pag. 339. Vide in dialogo œconomico Xenophontis interprete Volaterrano, pag. 1100. ad med. cum sequen. & in l. colonos nunquam, C. de agricol. & censit. lib. 11. iuncta l. 1. ibi, prouidendum vtilitati publicæ, C. qui ætate, vel professione, lib 10. Ioannes Botero lib. 8. de la razon de estado, cap. de agricultura. Polidor. Virgil. de inuentor. rerum. lib. 3. cap. 1. Felinus in cap. super eo, nume. 5. de testibus, Boherius dacisio. 322. nu 11. Guilielmus in cap. Raynutius, verb. Et vxorem, decisio. 5. nume. 339. & sequen. facit obseruantia, Item si alguno, ibi, Empero Infancion bien puede arar, podar, cauar, mas no deue auer otros menesteres de officio. titu. declarationes domini Regis Iacobi, quod intellige in suis hæreditatibus, non conductus pretio, Auendaño cap. 1. à Petrus Binsfeldius de iniuriis, & damno dato, cap. 8. quæstio. 2. conclusio. 24. pag. 371. Villar Maldonado in silua responsorum. lib. 2. cap. 1. & 2. l. executores, iuncta l. sequen. & Authentica, agricultores, C. quę res pignori, cap. fin. de tregua, & pace.
B Zamorensis in speculo, cap. 30.

nabula extiterunt, *c* sed etiam totius humani generis,
quibus † mercatores adiungere possumus, *d* quorum 4
tamen loco aliqui constituunt opifices, *e* tanquam ma
gis Reipublicæ necessarios; quia nullum mercatorem
vidimus propter mercaturam scriptis celebratum, mul
tos tamen reperiemus *f* propter artificia encomijs, &
libris commendatos; sed verius est sanguinem, quo
caput, & corpus alitur, non solum ab agricolis, & pa
storibus profluere, sed etiam â mercatoribus, † qui 5
magno & personæ periculo, & rerum suarum dispen
dio, ab vna, in aliam prouinciam merces, quibus
hæc abundat, & illa eget, vel è contra, transferunt *g*;
vt ita eorum medio, & industria cuiusque prouinciæ
necessitatibus succurratur: quos interim † Reipublicæ 6
causa abesse auctor est Callistratus, *h* quamobrem, &
apud Romanos naues, mercaturæ causa fabricanti-
bus, aliqua præmia, pro cuiusque conditione fue-
runt constituta; ciuibus, vacationem legis Papiæ Po-
peæ; Latinis ius quiritum, fœminis ius quatuor libe-
rorum, & omnibus muneris publici vacationẽ. *i* Non
enim intelligo de ijs, quos non modo † publicanos, 7
K ij enim antiquitus nulli alij fuere, quàm equites
Romani, *l* vectigal populi Romani conductum haben-
tes, *m* qui (si Senatores fierent) omni quæstu absti-
nere oportebat, *n* verum angues † Reipublicæ non in- 8
merito appellabo (licet eos vulgus *o* mercatores ap-
pellet), quia corporis sanguinem absorbent, modo
frumentum (communem humanæ vitæ victum) abs-
condẽtes, *p* de quibus inquit Spiritus Sanctus: *q* *Qui abscondit frumentum maledicetur in populis, benedictio autem super caput vendentium*: contra mercaturæ institutum,
quæ comertia adinuenit victus gratia, non quæs-
tus, &

C Renat. Chopin. de priuileg. rusticorum, lib. 1. p. 1. cap. 6. versic. Atque vtinam, pag. 35. Genesis cap 4.

D Petrus Gregorius de Republ. lib. 4. cap. 7. Camos 2. par. dialog. 16. Zamorens. in Speculo, lib 1 cap. 33. Polidor. Virgil. de inuentor. rerum. lib. 3. ca. 16. Caballinus in milleloq. 796. Medicis de diffinitione, 2 par. diffinitio, 72. á nume. 5. Tiraquel. de nobilita. cap 33. num. 12. & Casane. in cathalog. consideratione 1. versic. Et non solum. & consideratione 45. p. 1. cap. quoniam, 88. dist. & l. fin. de nundinis.

E Diodorus Sicul. lib. 2. cap 3.

F Goelthehasius de felici. Repub. fol. 15. pag. 2. versic Horum ergo, & fo. 40 col. 1.

G l. 2. ff. de nundinis Soto lib 6 de iust. & iur q. 6. artic. 2 conclus. 1. Bald. in rubri. extra, de Cleric. peregrin. Tiraq. de nobillita cap. 33. num. 12. Lucas de Pena in rubr. C. negotiator. ne militent. lib. 12. Marienzo. li. 5. recollect. titu. 14. glos. 1. nume. 13. Ripa in cap. 1. num. 99. & 100 de iudic. Goelthasius de felici & infelici Rep. fol. 12. versi. Eos ergo vtiles, l 4. titu. 7. parti. 5. vbi Greg. Lop. verb mas ricas

H in l. semper, §. negotiatores, ff. de iure immunita.

I l. his qui, ff. de vacatio. muner. Petrus Faber lib. 1. semestrium, c. 25. pag 170 in fin. & seq.

k l 1. § 1 ff. de publicanis.

L Carol. Sigoni, de antiq. iur. ciui. Roman. lib. 2. cap. 4.

M l. cum qui vectigal. 16. ff. de verbor. signif. Vvelfang. Lazius in commentar. Reip. Roma. lib. 2. cap. 14. pag. 238. versic. Porro publicani. & 242. versic. publicani.

N comprobat Sigoni. ex Libio & Cicerone. d. lib. 2. cap. 2. versic. quæstum porro.

O Straca de mercatur. num. 12 Surd. decis. 313. num. 5.

P Camos in microcosm. dialog. 12. par. 1: pag. 155. colu. 2. & 2. par. dialog. 18. pag. 215. colum. 1. late & eleganter Thomas Cerdan de Tallada in suo veriloquio, cap. 12. vbi suadet Regi nostro. vt impediat locationes fructuum ecclesiasticorum; cui opinioni adhæreo.

Q Prouerbior. cap 11. versic. 26.

tus, & lucri; modo contractus liciti velamine vsuras tegentes, ac si non adesset Deus, scrutator cordium, apud quem nihil vnquam occultum, quo velamine detecto, multos ex his frequẽtiores contractus, vsurarios esse, nouissime in Concilio prouinciali Cæsaraugustano fuit declaratũ: cuius declarationi, etiam in foro seculari standum esse censeo. Quos ne offende-
9 rent † Poetę sub fabularum inuolucro voluerunt veritatem latere, dum fingunt: *Mercurium præsidere furto, & mercaturæ.* Tum quod ad quæstum faciendum plurimum prodesset, tum quod nihil intersit, inter negotiantis rapinam, atque periurium, furantisque deierationem, ac raptum: *Quæ* (vt inquit diuus Augustinus) r *non artis sunt, sed hominum*; taciteque innuere voluerunt, paucos reperiri iustos mercatores, quod maximè experimur hoc tempore, postquam lingua cœpit esse inquęstu. (Et ideo, quod vt plurimum non quod raro euenit, à communiter accidentibus appellauerunt Mercurium furti præsidem), quos vellem ab
10 officiis, † quę administrationem Reipublicę respiciunt, omnino excludi, vt Thebanorum lege erat cautum s, quód nemo ad honores Reipublicę suscipiendos esset habilis, qui prius decennio integro à mercatura non destitisset: quæ lex vtinam apud nos vigeret. Neque e-
11 tiam intelligo † de Dardanariis, t & Propolis, qui res annonarias emunt, vt carius vendant; contra quos posset lege Iulia, de annona agi, u & in Aragonia frumentum ementes, vt carius x vendant, pœnis infamię, & aliis contra vsurarios à Foris regni y constitutis pu-
12 niuntur. Quorum omnium opes, † ex prędictis negotiationibus conquęsitas, vt aranearum telas durare experimento quotidie comperimus: *Quia substantia festinata minuetur,* z *& qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hieme:* a *& qui calumniatur pauperem vt augeat diuitias suas dabit ipse ditiori*

R super psalm. 70. Tiraquel. dict. cap. 33. n. 19

S Aristotel. lib. 3. politicor. cap. 3. Renat. Chopin. de iurisd. &c. Andeg. lib. 1. titu. 3. cap. 55. nume. 3. pag. 409. Petrus Herodius rerum iudicatar. libro 2. titu. 11. capi. 5.

T l. Dardanarios, ff. de pœnis, l. annonam, 6. vbi Angelus & Doctores, ff. de extraordinar. criminib. Ripa de remed. præseruat. contra pestem, num. 102. cum sequen. 2. par. pag. 19. colum. 1. Antonius Sola in constitutio. Sabaudiæ, 2. par. titu. de edictis annonæ, glossa 8. num. 12. & 13. Goelthasius de felici & infelici Republi. fol. 8. pag. 2. versic. Sordidi inquit mercatores. de quibus loquitur Zeno in l. vnica, C. de monopoliis. Conrad. in tracta. de contract. illicit. quæst. 51. Decian. in tracta crimina. lib. 7. cap. 21. num. 18. Petrus Gregor. lib. 36. fintagma, cap. 30. num. 6. Menoch. casu. 384 & centuria 6. casu 569. Iodocus in praxi crimina. cap. 132. num. 2. cum quatuor sequentib. Petr. Herodius rerum iudicatar. lib. 9. titu. 4. per tot. Villadiego in sua politica, c. 5. §. 17. n. 55. & 144 cum seq.

V l. annonam, 6. ff de extraord. criminib. Simã. de Repub. lib. 8. c. 23. Azor instit. moral. pt. li. 8. c. 28 pa. 565. Ripa de remed. præser. cont. pest. nu. 89. Francis. Marc. decis. 458 & 542. vol. 1.

X For. vni. tit. de vsuris, anno 1585. Straca de mercatura, 4. p. ex n. 44. Ripa de peste, c. 5. n. 42. Menochi. de arbitr. centu. 6 casu 585. n. 10. Matien. li. 5. nouæ Recop. titu. 11. l. 19. gl. 6. 1. Ias. in l. cętera, §. fin. n. 14. ff. de leg. 1. Cenedo in practicis qq. q. 33. per tot. Collant. vbi sup lib. 3. cap. 14. per tot.

Y For. dessleãtes, de vsuris.

Z Prouerbior. 13. num. 11.

A Ecclesiastici 21. num. 9. & cap. 40. num. 15.

ditiori, & egebit: b quia est vsura, sicut vermiculus ligni.

B Prouerbior. 22. nu. 16 B. Iacobus episto fin. ibi. Diuitię vestrę putrefactæ sunt, & argentum vestrum eruginauit.

§. Decimusquintus.

Quid sit splen in corpore politico.

SVMMARIVM.

Fiscus aliquando spleni, aliquando stomacho cōparatur, 1.
Inter fiscum & ærarium populi fuit differentia, 2.
Templum Saturni erat locus ærarij apud Romanos, 3.
Ærarium publicum etiam lege Regia lata mā sit, 4.
Generalitates in regno Aragonū sunt ærarium publicum, 5.
Quare Generale appelletur, 6.
Qui præsunt huic ærario publico, quomodo in Aragonia, & quomodo apud Romanos vocarentur, & crearentur, 7. & 8.
Præsides ærarij publici non habent in pecuniis publicis liberam administrationem, 9.
Quibus administrationis rationem reddere teneantur, & intra quod tempus, 10.
Ærraria Regis Aragonum duo, 11.
Baiulus generalis vnde dicatur, & cui in iure eius officiū correspondeat, 12.
In thesauro Regis Aragonum bona eius priuata reponuntur, & thesaurarij officium, cui, de iure correspondeat, 13.
D. Ludouicus Hieronymus de Bouadilla & Cabrera Comes de Chinchon Regis Aragonum thesaurarius, 14.
Quis præsit rationibus Regij patrimonij reddēdis, 15.

§. Decimusquintus.

SPLEN huius corporis † est fiscus(licet alij stoma- 1
cho assimilauerint a) qui est saccus communis Prin
cipis;inter quem † & ærarium populi fuit diferentia, b 2
quando stipendium populo, & tributum Principi
præstabatur. c Inde Iustinianus d distinxit prędia stipen-
diaria

A Afflict. in procem. ad constitutiones Neapolit. quæst. 15. n. 7.
B Afflictis vbi proxime, & ibi eius additionator, & lib. 1. rubri. 17. nu. 32. Rosinus antiquitat. Roman. lib. 7. cap. 36. Bobadilla in politic. lib. 5. capit. 6. num. 1. Plinius in panegyrico in Traianum, his verbis, At fortasse non eadem seueritate fiscum qua ærariū cohibes. Alciatus in libello de magistratibus ciuilibus, versic Hoc enim differt ærarium à fisco. Brecheus in l. inter publica, nume. 12. & 22. vbi etiam Rebuf. verb. fiscus, ff. de verbor. significat. Cora in memorabilibus, verb. Fiscus, el 1. Corras. lib. 6. miscelan. cap. 19. num. 3. Rebard. lib. 4. variarum, cap. 4. Barbosa in l. 1. p. 7. n. 7. versic. Translato autem imperio, & num. 8. ff. soluto matrim.
C obseruat ex Theophilo Cuiaci. lib. 7. obseruatio. cap. 3. Vvalfangus Lacius in commenta. Reipubli Roma. lib. 2. cap. 14. late & eleganter.
D in §. est & naturalis institut. de rerum diuisione.

E Plutar-

3 diaria à tributariis, quod publicum † ærarium, etiam lege
regia, potestate in Augustum translata remansit. Et Ro-
4 mani loco † ærarij, templo Saturni vtebantur, [e] in quo
(vt apud nostros in archiuis publicis) monimenta con-
tractuum adseruabant, quod apud nos vulgo appella-
5 tur † (el General de Aragon) quod generaliter † om-
6 nes, nemine excepto, iura cõsueta, pro rebus quæ in reg
no introducuntur, vel ab eo abducuntur, & extrahun-
tur, soluere teneantur, in tantum, vt & D. Rex & regi-
na tenerentur illa soluere, ante annũ 1519. [f] quo per a-
ctum curiæ fuerunt exempti. Cuius administratores, nó
7 tamen cũ libera sunt † octo illi procuratores regni, duo
pro quolibet eius brachio, qui vulgo Dipputati dicũtur;
qui olim curiatis cõmitiis eligebãtur, [g] vel per D. Regẽ
& curiam, vt ab aliis eligerẽtur solebat cõmiti. [h] Hodie
verò non nominãtur, sed ex descriptis in matricula hoc
8 officium [i] sortiũtur, qui † apud Romanos Quęstores æ-
rarij populi, [k] seu Præfecti ædis Saturni, in qua ærariũ
9 vrbis erat, appellabantur. Quibus † absque cõsensu D.
nostri Regis, seu eius procuratoris fiscalis, & cõsilio Cu
riæ D. Iustitiæ Aragonum, vltra certam quantitatem li-
mitatã à Foris, [l] non licet eis, ex pecuniis publicis ex-
pendere. Et circa ea, quæ eorum muneri incumbunt, ita
liberam habent iurisdictionem, vt à nullo superiori
Magistratu impediri, vel eorum quæ ipsi decreuerint
executio, manifestatione, appellatione, vel firma sus-
pendi valeant. [m] Quorum Magistratus annalis est, &
10 illo finito, † administrationis pecuniæ publicæ, Quę-
storibus computorum intra quindecim dies rationem
reddere tenẽtur. [n] Sed in his quę cõsulto Iustitia Ara-
gonum, Dipputati regni expendunt, nulla Quæstori-
bus computorum impugnandi manet facultas. Sed
11 æraria Regis † duo sunt, [o] sicuti etiam eius duplex
est patrimonium, aliud scilicet Regium, & publi-
cum, quod apud fiscum manet, quod nos in Aragonia
vulgo

E Plutarchus moralium, tom. 1. in q. Rom. 42. pagi. 574. & q. 11. pag. 560. Budęus 1. par. in notis ad pandectas, titu. de officio quæstoris, versic. Erat autem ærarium, pag. 296. Tiraq de retract conuentionali, §. 4. glos. 7. n. 12

F Acto de Corte, que el señor Rey, y la Reyna, y sus hijos paguen derecho de General, fol. 61. colum. 4. Acto, que viniendo el Rey nuestro señor, fol. 80. col. 1. & acto, por que por suegros, fol. 83. colu. 1 & 2.

G Hiero. Zurita lib. 18. annal. Aragonum, cap. 1. fol. 74. col. 1. tom. 5.

H Actus curiæ, El señor Rey, fol. 58. colu. 4. & actus curiæ, la corte è quatro braços, fol. 59.

I Actus curiæ, Poder a quarẽta y ocho personas, fo. 65. col. 1. Zurita to. 5. anna. li. 2 c. 12. f. 74. col. 4.

K l. 2. §. deinde cum ærarium populi, ff. de origine iuris actus Curię, del poder y iurisdicion de los Diputados, fol. 72.

L For. anni 1564. tit. de la facultad que tienẽ los Diputados para gastar, & anni 1585. tit lo que pueden gastar los Diputados, & anni 1592. tit. de la facultad de gastar los Diputados por consulta. Sesse 2 p. deci. 215. & 216

M Moli. verb. Diputati regni si capiant. & additionator Portoles nu. 34 & seq & actus curiæ. Itẽ, que en las causas. fol. 60. &, Item estatuimos, titu. que los Diputados en las causas que conocer pueden fol. 75.

N Actus curiæ, Extraccion de contadores, folio 75. cum seq.

O l. vnica, ibi, Vtriusque ærarij nostri, C de quęst. magist. offi. & comit. sacra. largi. l. 2. l. fin. C. de vectiga lib. Renat. Chopi. de domanio Franc. lib. 1. titu. 2. vbi num. 19. exemplificat in Rege Neapolitano ex constitutio. 17. vbi Afflict. facit l. in prouinciis non bene ab Acur. intellecta, C. de numerar. lib. 12. Matieu, in l. 3. titu. 10. lib. 5. Recopilat glo. 3. Villadi. in prolo. del fuero juzgo. glos. 2. l. 2. num. 48.

vulgo appellamus la Baylia, vbi reponuntur red ditus
ordinarij D.Regis,necnon extraordinarij,& confiſcatio
nes,ac omnia bona,& omnia iura, quæ ſpectant ad Re-
gem,in quantum Rex,hoc eſt ad maieſtatem,& Coro-
nam Regiam,& non ad perſonam organicam: *p* quod à
Gallis appellatur, domanium regium;quia in eo conſi-
deramus dignitatẽ regiam in abſtracto,&ideo eſt inalie
nabile: *q* de quo etiam Concilium Toletanum *r* decer
nit,ad ſucceſſorem tantummodo regni pertinere, cuius
adminiſtrator apud nos † vocatur Baiulus generalis, à 12
ferendo,ſeu portando in ęrarium Regis *ſ* omnia & ſin-
gula eius iura,theſauros inuentos,condemnationes pœ
narum,ei adiudicatarum,ganatum, & quæuis alia bo-
na non habentia dominum, Sarracenos fugitiuos, &
hæreditatem extraneorum,abſque hærede deſceden-
tium Cuius officium,ſecundum aliquos, correſpondet
officio ProcuratorisCęſaris; *t* ſecũdum alios officioPro
curatoris fiſci,quód is adminiſtret pertinentia ad digni
tatem regiam; ille verò proprium Regis patrimonium,
u quæ ſępius inter ſe confunduntur, & vnum pro alio
ponitur, & accipitur; *x* licet re vera adſit diſcrimen in-
ter hęc Principis patrimonia,cum aliud ſit publicum,a-
liud verò priuatum, De hoc intelligitur illud noſtri Al-
ciati emblema: *y*

Humani quod ſplen eſt corporis in populi re,
Hoc Cæſar fiſcum dixerat eſſe ſuum.
Splene aucto z reliqui tabeſcunt corporis artus;
Fiſco aucto arguitur ciuica pauperies.

Quia pecunia publica eſt fidei Principis credita, vt in populi ſalute conſumatur, *a* quod Deus ſignificare voluit, dum inter alias, iuſti Regis conditiones adiecit: *b* *Non congregabit argenti, & auri immenſa pondera*; nempe vt opes populi foueat magis quàm ſui fiſci,nec cum priuatis damnis ſuum ęrarium locupletetur.

P Petrus Gregorius de Republ.lib.3. cap.3.nume.3 Seſſe 1.p. deciſ.77. num.3.& 4.

Q Foro 1.de conſeruatio patrimo. Renat Chopin.de domanio Gallico, lib.1.titu.1.nume 8. pagi 179.Garcia deHiſpan. nobilita,gloſ.3. §.1. nume.19. Reſtaurus de Imperatore, q. 104 ad fin. DD. in cap.intellecto, de iureiur. Alber. in l. bene à Zenone, num 2. C. de quadrie. præſcript. Lucas de Pena in l.2. C.de bon.vacantib.lib.10.& in rubr.C.noua vectigal.Villadiego in prolog. fori juzgo.gloſ.l.2.num.48 & ſeq. noſter DidacusMorlanes in reſponſo pro regno, nu:542.cum ſeq.546. Bud.in anot. in pan.ti.de of. quęſto.fol 298.

R 8.tempore Eugenij.I. habetur 3.volum. Cõcil. pag.195.& 196.

S Moli.in reporto.verb. Baiulos, verſi Et in antiquis ſcripturis foriſtarũ, vbi allegat Bart.in l.Palatinos,num.2. C de collatione fundorum,lib.11.

T Ioannes Garcia de nobilita,gloſ.3.à num,1.folio 90.Bardaxi in foro vnico,titu. quod de cætero officium Baiulię generalis,fol,140.pag.1. Cancer 2.par.reſolutio c.16. num.45.Seſſe deciſ.177. p.2 Belluga in Speculo rubri.6.num.11. Antoni. Oliban de iure fiſci.c.14. num.123.& ſeq.

V gloſ.in l.1. C. de fide inſtrumentorum, lib. 10. Seſſe deciſ.77 n.3 & 4

X Ioannes Franciſcus de Ponte conſil.49. nume.80.& 81. & conſi.53. & 54. in princ. l. ſi procurator Cæſaris,de iure fiſci.

Y 146.vbi ſchol.Claud.Minois,pag.521.& Santij,pag.422.Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe chriſtiano,lib.2.cap.12.pag.354.Petrus Gregor. de Repub.lib.22 cap.12.num.7.Goelthas de felic.repub.fol.15.verſic.Certe quod Traianus,pag.1.

Z ex Galeno,& Hippoc.tradit Pineda 1.p.de la agricultura chriſtiana,dialogo 9.§.11.colu.2.

A Mariana de inſtitut.Princip.lib.2.c.8.pag.190.verſic.Oportet.

B Deuteron.cap.17.

C in pa-

tetur. Ex quo laudatur Honorius à Claudiano, *c* his verbis:

Nec tua priuatis crescunt æraria damnis.

Quia, vt dicebat Henricus III. Rex Castellæ, Constantinum imitatus: *Melius est publicas opes à priuatis possideri, quã intra vnum claustrum fisci seruari;* asserens, *ditissimi Regni Regem inopem esse non posse:* cum, vt inquit Cicero; *Singulorum e facultates, & copiæ, diuitiæ sunt ciuitatis, abundatq; Imperium eius, cuius subiecti sunt locupletes.*

13 Aliud patrimonium † eius est priuatum, quod ad personam, organicam Regis, & in concreto consideratam pertinet, *f* cuius est propria substantia: & Ærarium, in quo illa reponitur, a nostros appellatur, la Thesoreria; cuius administrator secũdum aliquos procuratori Cæsaris, & secũdum alios Comiti sacrarum largitionũ ęquiparatur, *g* & à nostris Thesaurarius generalis vocatur. Cui muneri † & officio præfectus est D. Ludouicus

14 Hieronymus de Bouadilla & Cabrera Comes de Chinchon, à quo cęteri patrimonij Regij exactores, quæstores, ac susceptores nominantur, & pendent, sed vtriusq; est dominus Rex, non solum dispensator, sed etiam, tanquam rei suę moderator, & arbiter potest libere, & pro libito disponere, quia vt inquit noster I. *h* C. res fiscales quasi proprię & priuatę Principis sunt; cuius tamẽ dispensationis, & Administrationis rationibus † est præ-

15 positus quidam à Rege, vocatus, Magister Rationalis *i*, apud quem omnes rationes fiscales exiguntur.

C In panegyr. in 4. consulatu Honor. pag. 128.
D Refert Roderic. Sancius in histor. Hispanica. 3. par. cap. 24. facit l. 14. tit. 5. part. 2. Ribadeneira en la institu. del Princip. Christia. cap. 10. pag. 238. Petrus Gregor. de repub. lib. 22. cap. 12. & 13.
E 3. officio. Federic. Scotus ad rub. ff. de noui operi. nuntiatio. num. 185. & 186.
F Cap. si gratiose. de rescrip. Barbos. in l. quia tale, nu. 44. 80. & 81. ff. solut. matri. l. 3. §. 1. de quadrie. pręscrip. l. apud Iulianum, alias, idem Iulianus 41. § fin. ff. de leg. 1. Peregr. de iur. fisci. tit. 1. num. 6. & 7 lib. 1. Renat. Chopin. de domanio Fräciæ, lib. 1. tit. 1. in princip. Gail. obseruat. 21. nu. 17. lib. 1. Regnerus Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 1. n. 28. & seq. Bellug. rub. 28. num. 4 & 6. Afflict. in pręlud. ad constitu. Neapoli. q. 17. nu. 4. & 5. & lib. 1. rub. 83. nu. 2. Aymon. consil. 54. nu. 2. & cons. 263. num. 7. & de antiquitat. tempo. 4. p. § absolutis, n. 33. Ruin. cons. 108. num. 10. lib. 2. Ferdin. Vasqui. de successio. creatio. 1. p. lib. 1. §. 26. nu. 84. Imol. cons. 35. num. 23. Alexan. cons. 6. nu. 5. lib. 4. Ripa lib. 1. respons. cap. 1. n. 3. & respon. 80. num. 4. Geminia. cons. 64. num. 3. Costa de successio. Regni Portugaliæ. cap. 141. Igneus in l. donationes, quas diuus, num. 42. cum seq. C. de donatio. inter. Surd. cons. 47. num. 58 & cons. 53. nu. 13. & cons. 127. num. 62. & decis. Mantuã. 1. nu. 11. Gregor. Lop. in l. 13. tit. 9. part. 6. glos. de los Reyes, & facit tex. in l. procurator. vbi Cinus & Ias. C de edendo, l. 2. §. hoc interdictũ, & ibi DD. ff. ne quid in loc. publ. l. bene à Zenone. C. de quadrie. præscrip. l. 3. C. de bon. vacantib. lib 10 l. 3. de offic procur. Cæsar. l. 2. C. vbi caus. fiscal. l. 2. C. de aquæductu. l. 2. C. de offic. comit. rerum priuat. l. vlt. C. de agricol. & mancip. domes. lib. 11. l. 2. & toto tit. C. de fund. patrimon. eodem lib. cap. Abbate; § pro parte, de re iudi.
G Bursatus cons. 925. nu. 25. & 26. Curt. Iunior cons. 19. nu. 8. & 9. Budęus in notis ad l. vnicã, ff. de officio quæstoris. l. 1, C eod. Casaneus in catalog. glor. mundi, 6. par. consideratio. 17. cum 4. seq. Rauden. decis. Pisana 4. nu. 199. Io. Fran. de Ponte, d cons. 49 nu. 60. l. 1. & ibi glos. C de canone largitionalium titulorum lib 10. & l. in prouincijs, & ibi glos. fiscalis arcæ, C. de numerarijs, lib 12. l. vnica, C. de quæsto, & magist. lib. 12. l nullus. C. de palati. sacra lagitio. vbi Lucas de Pena, Camil. Borrel. ad Bellug rub. 6. verbo Thesaurarius H In l. 2. §. hoc interdictum, ff. ne quid in loco publico. I De his omnibus agit Anto. Oliuan. de iur. fisc. c. 4. á nu. 52. cum seq. Alciat. de magistra. ciuil. vers. hosce procuratores. Camil. in addi. ad Bellug. rub. 6. sub nu. 6. & 8. verb. Thesaurarius. & Magister Rationalis. Guillel. Budęus in notis ad Pãdectas, tit. de offic. quæstor. vers. qui autem Vrbani quæstores, pag. 294.

§. Deci-

§. Decimus sextus.

Venter & inteſtina, brachia, & manus, digiti, crura, ſeu tibię, pedes, oſſa, nerui, ac muſculi, corporis politici quibus officijs in Republica fungantur, & quomodo illis comparentur.

SVMMARIVM.

Carceres ſunt venter, & inteſtina corporis politici, & quare. 1.

Carceres a quo, & in quo Vrbis loco fuerint Romæ ædificati. 2.

Carceres ſunt de Regalibus. 3.

Foris Aragonum circa carceres reſtricta poteſtas. 4.

Alcaidi vtriuſque carceris à Rege nominantur. 5.

Aedificatio & reparatio vtriuſque carceris ad quem pertineat. 6.

Cura alendi pauperes carceratos, & eis tribuendi aduocatum, & procuratorem cui incumbat. 7.

Viſitatio vtriuſque carceris per quos fiat. 8.

Carcer non ad pœnam, ſed ad cuſtodiam inſtitutus, & quid de iure Canonico, & in Aragonia obſeruetur. 9.

Fractores carceris puniuntur, & pro confeſſis habentur. 10.

Commentarienſis etiam de leui culpa tenetur, 11.

Reus carceratus, quando debeat ſub fideiuſſoribus, vel iuratoria cautione relaxari. 12.

Remiſſio carceratorum de vno loco ad alium, quando locum habeat. 13.

Arma & leges ſunt brachia corporis politici, 14.

Scientia legalis, & ars militaris cur Regiæ appellentur. 15.

Cum legibus agi poteſt, armis non eſt vtendum. 16.

Legibus arcetur iniuſtitia domi, & armis vis ab externis, 17.

Milites & Iuriſperiti ſunt manus horum brachiorum, 18.

Iuriſperiti non ſunt poſtponendi militibus. 19.

Aduocatorum ſalaria honoraria appellantur, 20.

Procuratorum, ſeu Cauſidicorum officium in Aragonia honorificum eſt, & nobilitati non derogat, 21.

Militum & Iureconſultorum priuilegia, remiſſiue, 23.

Virtus belli, & ſapientia pacis difficile in vna perſona reperitur, & quare. 24.

Don Didacus de Portugal & Pimentel Marchio de Gelues laudatur. 25.

Rex Aragonum ad expediendæ negotia Regni ſecundum forum tenetur duos milites, & duos Iuriſperitos ſecumducere. 26.

Manuum digiti ſunt opifices, & artifices in corpore politico neceſſarij. 27.

Artifex non debet alterius officio ſe immiſcere, 28.

Si in aliqua arte peritus in collegio non admittatur, habet recurſum ad ſuperiores, 29.

Præmia virtutum, & pœnæ criminum ſunt crura ſeu tibiæ corporis politici, 30. & 32.

In præmijs & pœnis diſtribuendis iuſtitia eſt ſeruanda, 31,

Nobiles in pœnis pecuniarijs grauius, ſed in corporalibus leuius ſunt puniendi, 33.

Quatuor cauſæ ex quibus nobilium peccata ſunt grauiora. 34.

Nobiles in Aragonia non puniuntur pœnis corporalibus. 35.

Priuilegio nobilitatis an poſſit quis renuntiare, 36.

Nobiles

§ Decimus sextus.

1 VENTER, & intestina huius corporis sunt † carceres, in medio vrbis, vel regionis construendi, *a* vt fecit Ancus Martius † Numæ Pompilij nepos ex filia, 2 Romanorum Rex, ad terrorem increscentis audaciæ, primus omnium eos media vrbe ad forum ædificauit, *b* qui 3 inter † regalia enumerãtur, *c* & lege Regia summa in illis esset potestas Regi nostro Aragonum, si illa foris Re- 4 gni *d* non reperiretur † restricta: vt nec sibi, nec suis officialibus, carcerem manifestatorum ingredi, ac in eo aliquam exercere iurisdictionem liceat: & ideo in pariete communi carceris Regij, fuit fenestra constructa cancellis munita, per quem possent rei manifestati interrogari. Sed hodie ex consultatione habita *e* cum Curia D. Iustitiæ Aragonum, permissum est, quod Regens Cancellariam Regiam, ac Assessor Gubernatoris, possint ingredi prædictum carcerem, ad interrogandum reos, in aula superiori eiusdem, etiam cum Consiliarijs Regiæ 5 Audientiæ commitati. Cuius carceris Alcaydus, † ex nominatis à Dipputatis Regni, à D. Rege eligitur, & ab eo si deliquerit in officio, inquiri potest. Alterius vero carceris Alcaydus, à Rege nominatur, & singulis annis in posse Çalmetinæ ciuitatis Cæsaraugustę homagium 6 præstat: & sicut ad curam Regni, primi carceris † refectio,

A Vt ex Platone & Tito Liuio tradit Simanc. de Repub. lib. 8. cap. 24. pag. 471.

B Stephanus Vibandus Pighius in annal lib. magistratuum Pop. Rom. lib. 1 pag. 40. ad med post Liui. lib. 1. Polidor. Virgil. de inuento rerum lib. 2. cap. 3. vers. carcerem. Fra. Roman. lib. 5. de la republic. Gentil. c. 5.

C Farinacius consil. 51. num. 2.

D Vt in for. 1. & 3. titulo de custodia reorum, & in foro vnico, tit. de la prohibicion de carceles. Foro razonable cosa es, tit. de officio Iustitiæ Aragonum, Foro vnico, tit. de la carcel de los manifestados anni 1564.

E * In processu Hieronymi Valentin, super consulta.

ctio, & reparatio pertinet;ita & istius,ciuitati incumbit,
f quemadmodum, & ad pauperum carceratorum † ali- 7
menta,ac aduocati,& procuratoris honorarium, ac so-
licitatoris mercedem,in primo carcere,ex publico Re-
gni Ærario; *g* in secundo vero ex cõmuni ciuitatis bur-
sa,pecuniæ expenduntur; & singulis hebdomadibus † 8
vtriusquè carceris fit visitatio, primi à Iustitia Arago-
num, vel aliquo Locumtenente,eius delegatione, vt à
me fuit facta dum essem in curia: Secundi vero á Præsi-
de Regiæ Audientiæ,Regente Cancellariam, seu Asses-
sore,comitantibus *h* nobis Regię Audientiæ crimina
lis Consiliarijs,&etiam à Çalmetina cum suo Assessore.
Quó stomachus omnia superflua, & improba,squalida,
sordida,& immunda corporisq; nutritioni nociua pro-
ijcit,vt ibi seruentur, & coerceãtur donec publica au-
ctoritate, & iudicum decreto,vel à Prouincijs exilien-
tur, vel, si delictorum grauitas poposcerit, etiam huius
vitę ex terminiũ patiantur. Qui carceres, cũ sint † ad
custodiam tantum, *i* & non ad pœnam, saltem iure ci- 9
uili atento, *K* (licet iure Canonico, in atrocissimis, &
grauissimis aliquando pœne loco admittãtur, *l* & in
Aragonia, ratione sexus, vel nobilitatis, hanc iuris Ca-
nonici sententiam praxi receptam vidimus)Non debẽt
esse subterranei,& nimis duri, sed tales, vt & crutiatio
desit, & rei in illis sub fida custodia permaneãt; ita vt
aut conuictos velox pœna subducat,aut liberandos cu-
stodia diuturna non maceret. *m* Sed quam diu carceri
mãcipati sunt rei, diligentissime à commentariensi cu-
stodiendi sunt,cum si fractores † carceris extiterint, vl- 10
tra quod illi pro delicto fractionis punientur, de crimi-
nibus

F Cerdan de Tallada en su visita de carcel, cap 5. num. 18. & 19. Gutierrez pract lib. 1. q. 36.

G Cerdan vbi proxime, cap. 6. num. 21. & seq. & c. 7. nu. 23. Boer. decis. 324. & 325.

H For. vnic. tit. vt D. Rex in Audiencia die veneris.

I l. aut damnum, §. solent, ff. de pœnis. Menoch. casu 305. l. incredibile, l, seru C de pœnis, l 1. C. de custodien. reis. Quintana Dueñas de iurisdict. & imperio. lib. 2. tit. 2. nu. 7. Villadiego in politica c. 5. §. 18. nu. 4. & seq. 26. Antonius Zara in anotomia ingeniorum, & scienciar. sect 2 memb. 16 pa. 379. in fin. & 380. in prin. Cyrillus Fulgeonius in summa criminal, rubr. 12. §. 1 & seq.

k Glos. in perpetua in d. §. solent. l. mandatis. ff de pœnis. & alia iura proxime allegata. Ign us in l. 1. §. subuenitur. nu. 16. & 21. ff. ad Silanian. Cerdan en la visita de la carcel. c. 3. nu. 8. Simanc. in enchiridio. violatæ religionis, cap. 57. nu 1. & de catholic. institutio. tit. 16. num. 34. Petr. Greg in sintagm. 3. p lib 31. & 33. nu. 24.

L Cap. nouimus. de verb. signifi. cap quamuis. de pę nis in 6 c. antiqua. de hære. Cerdan, vbi proxime num 9. Petrus Grego. vbi proxime. cap. 32 per tot. Varançuela in defensione monitorij, aduersus Ducé & Rempublicam Venetorum. 3. par. num. 219. & 220 & seq Bart. in l imperium, num. 8. de iurisdictione omn. iudicum. Menoch. de arbitrarijs, q 89. & casu 305. Anton. Gomez variarum resolut. 3. tom cap. 9. num. 6. Solorzano de crimine parricidij, lib. 1. cap. 23. vers. Iuri autem Canonico. pag 100. Simancas vbi proxime. tit. 17. Francis. à Ponte cons. 72. num. 21: Belluga in speculo, rub. 23. §. dicamus. nu. 7. & 8.

M Corneus cons. 325 num 4 vol. 4. Bossius in praxi crimina tit de carcere. numer. 3. Forus vnicus, tit. prohibicion de carceles. & foro 1. tit. de custodi. reorum, Bardaxi de offic. Guberna. in crimina. quæst. 6. num. 4. pag. 201 & l. 1. & l 2. ibi custodię squalore, & l. de his C. de custod. reor. Simancas de repub lib. 8. cap. 24. late Farinacius lib. 1. tit. 4. de carceribus, & carceratis, quæst. 27. cum seq. & post eum Hortensius Cabalcan. in tracta. de brachio Regio. 2. par.

nibus de quibus acusabantur habentur [n] pro confessis,
11 & conuictis, etiam Commentariensis † punietur, [o] (& si
leuis tantum in eo adsit culpa) & ad damna resarcienda
parti condemnabitur. Sed illud oportet animaduerte-
12 re, quod in causa criminali leui, † ęquum est reos, vel
fideiussoribus, vel sibi ipsis committere sub juratoria
cautione, [p] sed in graui, ex vinculis causam dicere opor
tet, [q] vel in causa ciuili, vt tędio affecti soluant. [r] Nun-
13 quam tamen † ex carcere, loci habentis iurisdictionem,
in Aragonia transmittuntur: nisi ex literis, quas perhor-
rescentiæ vocamus, D. Rex, vel eius Locumtenens ge-
neralis ad se causam, cum reis & prosecutoribus [s] euo-
cet: vel talis sit persona, [t] quæ à solo Pręside Regiæ Au-
dientiæ, vel Iustitia Aragonum oporteat iudicari, vel si
in territorio vbi captus existit non adsit iurisdictio cri-
minalis pęnes illius territorij dominum, vel si captus au
fugerit à carcere illius loci in quo acusabatur, nam in
his omnibus casibus, [u] & alijs à foris Regni exceptua-
tis carcerati in vno loco ad alium transmitti possunt, &
debent.

Brachia † huius corporis sunt arma, & leges, quibus
14 caput defenditur, & corpus in pace conseruatur: [x] le-
ges enim armis indigent, & arma legibus moderantur.
Quod si Princeps non instituerit Rempublicam opti-
mis legibus, & manu militari Regna, & maiestatem suã
custodire non curauerit, verendum est, ne aliquando ei
obijci possit, id, quod in priuatis damnis vsu venit, vt
jubeatur carcre ędibus, quas noluit defendere. [y] Quæ
artes † bene imperandi, scilicet legum peritia, & ars mi
15 litaris, Regiæ appellantur, [z] quia eis Reges, pro bono-
rum

N l. in eos. l. nudos. vbi glos. puniendi sunt, ff. de custodia reorum, Boerius decis. 215 nu. 5. 9. & seq. Mascard de probatio. cõclus. 266. per tot. Molin. in repor verb. fractor carceris, vbi scholium Port. obseruan. 2. tit. de prodtoribus, cui adde Couar. lib. 1. var. c. 2 n. 11. & 12. Pet. Dueñas, reg. 392. & 393.

O For. vnic. tit de custodibus carcer. Farinac. de carcer. q. 32. n. 14. & seq.

P For. à estos dos capitoles, fol. 11 col. 1. tit. declaratio priuil gener. obser. penult. tit. de satisdando, obser. Item de quocumq; tit. de fideiussor for. vnic. tit. de capleutas de personas, anni 1553. Moli. ver accusatus. vbi Portol. nu. 23. & seq. & verb. fideius. el 2. Xuarez in tract. de fideiussor. in causa criminali per tot. Marsilis in praxi crim §. attingam, nu. 12 & 18. & §. quoniam n. 51. Molin. verb. capleuta, ver. caplebatoribus, vbi ponit regulam, & falenetas; for. fin. tit. de manifest. personarum el 2. for. vni. tit en que casos el manifestado, for. antepenul. tit. de appellitu. Molin. verb. actor. vers. Reus non est detinendus.

Q l. lege Cornelia. §. pręterea, ff. de S. C. Silaniano. Brisonius de formulis lib. 5. vers. causam, p. 527.

R Molin. verbo. captus, verb. capi non possunt. in fin. ibi, & nota etiam, l. 1. C. qui bonis cede. poss.

S Obserua. 1. tit. de for. compet. obser. Item notandum de priuil. milit Molin. verb. remissio & verb. per horrescentia, & per nos latius infra dicetur. Brisonius de formulis lib. 5. pag. 529. vers. rei etiam. Sesse decis. 208.

T Prout sunt nobiles, Domini vassallorum, & Infantiones in locis dominorũ habitantes, de quib. infra.

V d. obser. 1. & obser. Item licet de foro, tit. de foro comp. Molin. d. verb. remissio. & foro nouo Tirasonæ 1592. tit. de la remission de los delinquentes, Gama decis. 362.

X l. 1. in prin ibi, summa enim Reipublicæ tuitio de stirpe duarum rerum, oritur. C. de Iustin. cod. confir. man. l qui restituere, ff. de rei vendicat. Onosan. de re militari, lib. 2. c. 53. fol. 49. Petr. Greg. de repub. lib. 10. c. 1. nu 6. Camos in microcos. p. dialog. 10. pag. 135. col. 1. Bobadilla in polit. lib. 1. cap. 10. nu. 1. & lib 4. c. 1. num. 30. & 31. Lipsius lib. 4. ciuil doct. c. 7. Conradus in templ omni. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 1. glos. armis, Cyrillus Fulgeonius in summa criminali. rub. 1. §. 2. num. 5.

Y In l. hoc amplius, in prin. ff. de dano infecto. not. per Bald. in l. 4. §. 1. ff. de offi. Proconsul.

Z Pet. Greg. de repub. lib. 10. c. 1. n. 1. & seq.

rum suorum conseruatione, & pacis, & belli tempore vtuntur: cum duo sint (secundum Ciceronem) *a* decertandi officia, alterum per disceptationem, quod ad Iuris consultos pertinet; alterum per vim, quod ad milites spectat, confugiendum ad † posterius, si vti non licet su- 16
periore; nec enim cũ iure, & legibus agi potest, armis vti licet. De his duobus sensisse credo Virgi. *b* illis verbis:

Tu regere imperio populum Romane memento:

(Hæ tibi erunt artes) paciq; imponere morem:

Quibus, duæ † quasi pestes omnis societatis arcentur, 17
in qua, vita hominis naturæ congruens, continetur: scilicet iniustitia domi, & ab externis vis.

Quorum brachiorum † manus sunt milites, & Iuris 18
periti; qui (vt inquiũt Imperatores *c* Leo, & Anthemi[9])
Non minus prouident † humano generi, quam si prælijs, atquê 19
vulneribus, patriam parentesquê saluarent: nec minus militare dicun tur, quam qui gladijs, clypeis & thoracibus nituntur; Et ideo aduocatorum salaria honoraria † appellantur, *d* ac 20
etiam procuratorum nostri Regni, qui in supremis tribunalibus causas agunt, qui aduocati in facto sunt, & causidici appellantur (quorum officium † honorabile est, 21
& nobilitati non derogat) licet enim in alijs Prouincijs, officium procuratoris vile iudicetur, eo, quod iure ciuili attento *f* possint fungi etiam infames, tamen ex iuris canonici dispositione, *g* quã nos deficiẽtibus foris sequimur, infames ab eo repelluntur, † & in Aragonia se- 22
cundum consuetudinẽ regionis, & existimationem hominum, *h* hoc causidicorum officiũ nobile & honorificum reputatur, cum corã Principe, & in Regijs supremis tribunalibus causas suorum clientũ agant. Qui largo sumpto vocabulo sub nõmine aduocatorum comprehenduntur, *i* quos licet vulgus procuratores appellet, causidici tamen, seu causarum patroni in iudicijs frequen-

A Lib 2. officiorum.

B 6. Æneidos.

C l. aduocati, 14. C. de aduocat. diuers. iudicior. l. laudabili. 4. C. de aduoca. diuers iudic. Tiraq. de nobilita. c. 29 per tot Rolã. cons. 36. per tot. volu. 3. Burgos de paz in prohe. leg Taur. nu. 253. & seq. Franc. Marcus decis. 791. num. 5. p. 1 Bernard. Græueus pract. conclus ad Gail. conclus. 42. & consideratione 1. p. 1. Villadiego in sua polit. cap. 5. §. 35. & 36. num. 26. & seq. Anton Zara in anatomia ingeniorum, & scientiarum. sectio. 3. memb. 6. in prin. per tot.

D l. 1. § in honorarijs ff. de var. & extraordin. cognit. noster Regens Moncer decis. Aragonum 14. & 36. & Greueus 1. p conclus. 44. cum consideratione 1.

E Tiraquel. de nobilit. c. 30. num. 4. & seq. Cauale. decis. 41. num. 16. & seq. 1. p. & Grębeus cõcl. 41. considerat. 2. nu. 3. & considerat. 3. nu. 5.

F §. fin. & ibi glo. Faber. Angel. & alij inst. de exceptio glo. in l. Pedius. 7. & ibi Bart. ff. de recep. arbitr glos. Bart. & alij in l. 1. §. hoc edicto. ff. de postulando. Tiraq. d. c. 30. n. 2. l si quis procurationem 34. vbi glo. fin. C. de decurion. lib. 10.

G Cap. infames. 3. q. 7. glo fin. in c. cum deputati & ibi DD. de indicijs. gl. in cap. imperatorũ, & ibi Abb. de iuram. calumniæ. Prodoscimus in tract. de differẽtijs inter ius cano. & ciuile. n 16. & Zenetus in eo. tracta. diff 19. nu. 2. Schraderus tract. feudal. par. 10. sect. 18. nu. 113. Ioan. Baptista Magonius in lucerna morali. tract. de nobili causidicorum exercitio. cap. 5. num. 10.

H Ex Bart. in l. 1. nu. 8 2. C. de dignita. lib. 12. Honded. post Ripam cons. 81 num. 13. Farinac. cons. 95. nu. 14. in fin. Ianus Langleus Semestriũ, lib. 7. c. 14. p. 436. Alderan. Mascar. de statut. interpre. concl. 4. n. 205.

I l. 1. §. aduocatos, ff. variar. & extraordinar. cognitio. Specula in §. nunc de procuratorum. tit. de salario Bart. in l. 1. ad fin. C. mandat. Decius in l. inuitus. num. 2. ff. de reg iur Ioan. Lorinus in commen. in Acta Apostol. cap. 2 q. versu. pag. 900. col. 2. vers. patronorum, vel causidicorum.

K Bal

quenter nuncupari ſolent,cum apud eos vera fororum, & legum praxis exiſtat:Vnde cauſidicorum officium in Aragonia honorificum eſt,multiq́; poſſent numerari viri illuſtres,quorum parentes illud officiũ exercuerũt,quod per ſe non eſt vile,ſed per aliud,ſcilicet per cauillationes, & periuria,quibus aliqui vtũtur,vt inquit Bald: *k* in quibus redditur vile exercitium illius,ex praua natura perſonarum,non verò ratione officij; neque Imperator, *l* qui procurationis offitium vile eſſe dixit,ad hoc cauſidicorũ munus, ſed vel ad ſolicitatoris,vel procuratoris ad negotia,non ad iudicia cõſtituti refferri debet; vel ad eos,qui ſi lucrum ſuadeat foros,& leges ſuis verſutiis ſubuertere procurant,ac calumniantur,vt lites differãt,nõ verò ad iuſtos cauſarũ procuratores,quos omni honore dignos noſtri ſemper iudicarũt: &ideo inquit noſter I.C.* veteranos (qui vulgò à noſtris, equites appellãtur,ſeu milites honorarij inermis militiæ)poſſe fieri procuratores: iſtis manibus prædictæ artes exercentur,&qui eas executioni mandant,& in praxim redigunt: quales eligi debeant,laudans Honorium,docuit Claudianus his verbis: *m*

Ut fortes in Marte viros,animisq́ paratos,
Sic iuſtos in pace legis,longumq́ tueris
Electos;

23 Quibus ideo multa ſunt † à iure priuilegia *n* conceſſa, quia vtũtur illis ad operandũ, tam caput,quàm mẽbra:

Et duo ſunt,quibus extulit ingens
Roma caput,virtus belli,& ſapientia pacis.

Quæ in vna, † eademque perſona difficilimũ eſt reperi-
24 ri:cum(vt inquit Saluſtius) *o* difficilimum ſit, vt quis prælio ſit ſtrenuus,&bonus conſilio; quorum alterũ ex prouidentia timorem, alterum ex audacia temeritatem adferre plerunque ſolet, quod nos non ſemper verum eſſe ſumus experti, cum hoc regnum ſumma cũ felicitate,& pace gubernetur ab Excellentiſsimo D.D. Didaco de Portugal & Pimẽtel,Marchione de Gelbes,
25 † viro clariſsimo,sũma virtute,ac decẽti ſeueritate prędito,qui inter milites,& arma,ſtrenuus eſt Dux,ac in regio Martis Senatu prudẽs Cõſiliarius,&inter paganos iuſtus,&equus Reipublicæ moderator,iuſtitiã cũ moderamine benignitatis &clemẽtię ſubditis miniſtrãs.Ex quo
26 Rex noſter Petrus anno †milleſimo trecẽteſimo quadrageſimo octauo,Cęſaraugustę forũ *p* edidit,ac legẽ cõſtituit,quod dominus REX teneretur duos milites,& duos

L iuriſ-

k Bald in d.l.ſi quis procurationé.n.1.&Magoni: vbi ſup.c.4.n.7.
L in d l.ſi quis procurationem. iuncta l. vniuerſos, C.de decurion.lib.10 Mago.vbi ſup.c.2 n.1. & c.4 n.9.
* in l.filiusfamilias,8. §: veterani,vbi Bartol. ff.de procurat.
M in panegyr. in 4.conſul Honorij,p.172.
N Ale.in l.Cẽturio.n.3.& ſeq.ff.de vulga.Zabare.in Clement.2.n.26.de magiſtris.Benedict in d.c.Rainutius, verb. teſtamentũ; el 1.n.21.cum ſeq]Georgius Acacius Eneukelius in tract.de priuilegiis militum per duos libros.Iacobus Benius Eugubinus in tracta.de priuilegiis iureconſulto,centum priuilegia referens.
O in Iugurth.
P For.vnicus,titu. quod dominus Rex teneatur duos milites,&duos iuriſ peritos ſecum ducere, cũ quibus negotia Aragonũ expediantur.

iurisperitos secum ducere, quorum Consilio negotia Aragonensium expedirentur.

27 Harum manuum † digiti sunt tot opificia, seu opifices, & tot officia, quæ in singulis prouinciis reperiuntur, quorum alia in arma, & bellum diriguntur; alia verò ad pacem tantum destinantur, alia autem vtrique tempori, & pacis, & belli sunt communia: omnia tamen in hoc corpore politico maxime necessaria, *q* nullus tamen † artifex alieno, sed tantum suo officio vti debet, *r* ne officia turbentur, vt fuit sæpè declaratum in Curia D. Iustitiæ Aragonum. * *s* Et idem fuit in Lusitania decisum, *t* & mulctatur qui alterius officio se immiscet, nisi in eo fuerit examinatus, & in collegio illorum artificum admissus. *u* Sed si illi, aliquem, † qualitatibus, & requisitis necessariis ad officium, in eius persona interuenientibus, admittere recusauerint, poterit per administratores ciuitatis, etiã inuitis, & cõtradicentibus collegialibus admitti, vt fuit declaratũ in Curia D. Iustitię Aragonum die 4. Februarij, anni 1587. * *x* 28 29

30 Crura, seu tibiæ, huius corporis † sint pręmia virtutum, & pœnę criminum; quæ, tanquam Deos veneranda dicebat Democritus, cuius ruinam minabatur Antisthenes, si hęc abessent, quasi nulla in re solidiora fundamenta Reipublicæ consistant, quàm in his, *y* cum, vt inquit I.C. *z* *Non solum præmiorum exhortatione boni efficiantur, sed etiam metu pœnarum*, sępè enim metus supplicij retinet, quos virtutis splendor non fręnaret, & qui stultus est in culpa, sapiẽs fit in pœna; *a* & qui suo exemplo ad malos mores alios prouocauit, suo emendationis testimonio ad rectam reuocat vitam. *b* Sæpè præmium propositum excitat animos, ne topore, & desidia marcescant. Inde Theophrastus respondit: *Beneficia, honorem, & pænam, humanam vitam conseruare, nullamq; domũ, neq; Rempublicam* *c* *stare posse, si in ea nec rectè factis*

Q Petr. Gregor. de Repub. lib. 4. c. 9. Marcus Antonius Camos in microsm. 2. p. dialog. 19. Zamorensis in speculo vitæ humanæ, lib 1. c. 23. cum pluribus seqq noster Costa en el gouierno del ciudadano, lib. 3. à cap. 1. Goelthasius de felici & infelici Repub. fol. 12. versic. opifices verò. Casane. in cathalog. p. 11. conside. 1. versic. si vero opifices, & considera. 32.

R l. consulta diualia. C. de testame. l. quicumque, C. de executorib. & acto- lib. 12. c. singula, 89. dist. l. 3. C. de fabricensib. li. 11

* S In procesu maiordomorum Medicorum. Et in procesu maiordomorum delos tafetaneros. contra los veleros. Et in procesu maiordomorum de los espaderos contra los doradores. & die 24. Maij 1613. in procesu maiordomorum caligariorum, contra sartores.

T Geor. de Cabedo 1. p. decis. 158.

V l. in prouinciis, C. de numerar. & actuar. lib 12 facit text. & ibi glos. in l. hac parte, C. de proximis sacror. scrinior. lib. 12. l. fin. C. de assessorib & domestic. l, is quidem, C. qui militare possunt. lib. 12.

* X In procesu maiordomorum Pharmacopolarum, seu de los Apothecarios super iurisfirma factorum in fauorem Cosmi Nouella.

Y Angel Mathea. de via & ratio. iur. lib. 1. c. 9. n. 10 & c. 11. n. 28. Simã. lib. 9. de Rep. c. 20. & 22. Gaill, de pace publica, lib. 1. c 3. n. 7. & 8. Bobadi. in polit. lib. 1 c. 5 n. 8. & lib. 2. c 2 n. 54. noster Ludo. Martin. in respon. pro regno, n. 203. cũ seq. Tapia de vera hominis nobili. lib. 1. fo. 96 col. 1. in fin. Ayala de iur. belli, lib. 3. c. 20. per tot. Petr. Roizius decis. Lituanica, 3. n. 19. Ioan. Costa enel gouierno del ciudadano, lib. 3. c. 1 Mariana de Rege & Regis institutio. lib. 3. c 4. Z in l. 1. ff. de iust. & iur. A c. qui ea. 38. dist c si homo esses, 17. q. 1. glos. pœna docente, in c. 3. de offic. legati. B Concil. Triden. sess. 24 de reformat. c. 8. C Cice. lib. 5. de natu. Deorum.

D Xeno-

factis, præmia extent vlla, nec supplicia peccatis. In quibus distribuendis,
31 † supremum Reipublicæ caput, vti debet iustitia, quæ appellatur distributiua, vt pro meritis singulorum, honores, & pręmia conferat, cũ homo tanquam animal generosissimum, non plagis, vt asinus, sed præmiis ad officium inuitetur, quę conferenda sunt *d* non sine delectu, *e* ne magis proijcere, quàm dare videatur: *f* Nam

Egregios inuitant præmia mores,
Hinc priscæ redeunt artes, felicibus inde
Ingeniis aperitur iter, despectaq; musæ
Colla leuãt, opibusq; fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum studio, cum cernat vterque;
Quod nec inops iaceat probitas, nec inertia surgat
Diuitiis. g

Qui enim (inquit Iuuenalis) *h virtutem amplectetur ipsam, præmia si tollas?* Sicut enim alimento † corpus nu-
32 tritur; ita animus laude, honoribus, & pręmio sustinetur: & sicut agriculturæ finis, est perceptio frugum; ędium constructio, est habitatio; nauigationis, diuitiæ; & certaminis, corona; ita laborum omnium in Republica à ciuibus susceptorum, aut sucipiendorum finis, est præmium: inde præmium appellatum, *quasi prænium ad laborem*, cum eius spe vnusquisque ad hęroica facinora, quasi stimulo exagitatus impellatur, eoque illectus læto animo laboret. Et pro qualitate criminum, habita ratione sexus, ætatis, & dignitatis *i* delinquentes, legitimis pœnis plectantur, ita vt no-
33 biles pœna pecuniaria grauius puniantur, † sed corporali mitius. *K* Quinimó in Aragonia, licet nobi-
34 lium † peccata sint grauiora. *l* Primò propter repugnantiam actus peccati ad magnitudinem. *m* Secundó, propter ęxemplum, seu scandalum. Tertiò, propter ingratitudinem, cûm maiora à Deo, quem offenderunt, acceperint bona. Quartò, quia, cum excellant cęteros potẽtia, facilius possunt resistere peccato, *n* ta-
35 men de consuetudine regni † non puniũtur pœnis corporalibus, sed tãtum nobiles capiũtur, si deliquerint, & capti detinẽtur ad volũtatẽ, & mercedem domini Re-
36 gis; *o* cui priuilegio † per nobilem renũciari nõ posse à

D Xenoph. lib. de institutio. Principis.

E l. fin. C. de tyronibus, lib. 12. l. 1. §. in honorariis ff. de var. cogniti Petr. de Ribadeneyra en la institució del Principe christiano, lib. 2. c. 5.

F Seneca de benefic. 1. c. 1. pluribus exornat Ioãnes Chokier in thesau. aphorismor. politic. lib. 2. cap. 3. & cap. 17. per tot.

G Claudian. in laude Stiliconis, paneg. 2. pag 239

H Satyra 10. Menoch. cõsil. 228. sub num. 14.

I l. 2. §. fin. ff. de iure fisci; l. 1. ff. de termino moto, l. qui cum vno, §. fin. ff. de re milita.

k glos. communiter recepta in cap. cum quidã; in princip. de iureiuran: Couar. variar. resolut. li. 2 cap. 9. num. 3. & 4. Cu. tili de nobilitate, 5. p. n. 1. & seq. 12. vol tracta. Casane in cathalogo gloriæ mundi, p. 8. consideratione 33. Sesse decisio. 11. par 1.

L Mexia in pargmatica panis, conclus. 6. num. 21. & 22.

M glos. in cap. qui viderit, 32. q. 5. ibi, Vel magis Clericus propter gradũ altiorem.

N ex D Thoma 1. 2. quęstio. 73. Tiraquel. de pœnis temper. causa 31 n. 20.

O obseruantia tit. de pace, Bardaxi in Foro fin. titu. de foro compet. & in tract. de offi. Gubernato. quæst 5. n. 96. & Molinus verb. nobiles, versic. 1. vbi eius additionator Portoles Foro vnico, §. item statuimus, quod si quis miles, titu. de confirmatione pacis.

multis traditum eſt, *p* non tamen deeſt, qui contrarium ſentit; *q* qui ſi à richis hominibus non deſcendant, hoc priuilegio † non gaudebunt, quantumuis
in ſua patria nobiliorum numero ſint adſcripti; **r* quia 37
hoc priuilegium, reſpectu richorum † hominum reg- 38
ni conſuetudine introductum, non debebat ad alios extendi, *ſ* qui ad inſtar richorum hominum regni, priuilegio Regis non fuerint redacti, hi enim, qui
primó richi homines † dicebantur, poſtea nobiles 39
fuerunt appellati, *t* ipſi, & eorum poſteri, vel qui ad eorum inſtar per D. Regem fuerint priuilegio creati. Quod ſi prædictis circumſtantiis à iudice prudenter penſatis, eius conditionis ſit, vt ſuper crimine diſ-
penſare non valeat, nihilominus tamen † poterit, ex cau- 40
ſa, legis pœnam vel augere, vel minuere, *u* quanuis regulariter certa & diffinita à lege eſſe ſoleat, & ex iudicis arbitrio non dependens, *x* de iure namque certo etiam prętextu æquitatis aliquid immutare iudex non poteſt: ſed de iure controuerſo interpretatione molliri, & declarare illi eſt permiſſum: in quæſtionibus verò facti, quæ à ſubſtantia probationum dependent, latius eſt iudicibus & Magiſtratibus conceſſum arbitrium. *y*

Pedes, quibus tam caput, † quàm membra mouētur, 41
ſunt Legati ſancti; *z* quos Princeps ſuprẹmus, penes alios Principes, vel Reſpublicas liberas habet, pro Regnorum ſuorum vtilitate: quorum Legatio,

P Otalora de nobilitate 2.p.3.partis.cap.9. nu 8. Burgos de Paz conſil 10. num 17. Deñas rgula 190 limitatio. 4. Gregorius Lopez in l.34.tit.24 gloſſa 1.parti.7. Gomez de Ameſcua de poteſtate in ſe ipſum. lib.1. cap.15. nume.10. Baeça de inope debitore, cap.16 num.56. Auiles in prooem cc.prætorum, num.27. Garcia de nobilitate, gloſ.6. nu.21. Azebedo in l.4.& 5 tit.2 lib.2. nouæ Recopilatio. num.15. Villar Maldonado in ſilua reſponſorum, lib.1.reſponſ.6. num.15. Gutierrez de iuramento confirmator, cap.16. nume.37.& ſequen. 46. & num.61. communem dicens.

Q Barboſa in l.alia, §.eleganter, num.17.ff.ſoluto matrimonio Ameſcua in priuilegio quod habēt Caſtellæ infantiones, ne pro debito ciuili poſsint carcerari ad partes. diſputans vbi ſupra lib. 2. cap.23.per tot.

*R Ita fuit declaratum in regia Audientia die 26. Auguſti 1557. in proceſſu procuratoris aſtricti ciuitatis Cæſaraug. contra D.Ludouicum Pardo nobilem Valentinum. Et 14.Auguſti 1615. ex triũ Conſiliariorum voto in proceſſu D.Ludouici Queralt nobilis Cathalani ex priuilegio in appellatione, ſuper repulſione iuris firmæ. Alij vero duo Conſiliarij firmam eius admiſſerunt pro vt fuit admiſſa 30.Martij 1615. in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum ex voto quatuor Locumtenentium.

S Bald.in cap.1.§.porro, num.7.tit quæ fuit 1.cauſa beneff.amittend.in vſib.feudor. Iaſ.in l.fin.num.3. ff.de in ius vocando per gloſ.ſi in iudicio, §.item mixta.inſtitu.de actio.

T obſeruan. Item de conſuetudine, cum quinque ſequen.de priuilegio generali. Ioannes Gutierrez practicar.quæſtion.lib.3.q.14 num 113.

V Couar.vbi ſup.c.9.n.6.& 8.Sixtin, de regalib lib.2.c.8.n.15.Bart & Bald.& DD.in l.hodie, ff.de pœnis. Tiraq de pœnis temperan, in pręfatio.n.16.Gail de pace publica, li.2.c.9.n.22.Rebuf.in l aliud eſt fraus, § inter mulctā, verſ.Verũtamen, de verb.ſignif.facit text.in l.aut facta, ff.de pœnis, l.quid ergo, §. pœna grauior, ff.de his qui notan.infam.l.2.& 3.C.ex quib.cauſ.infam irrogetur. Miſing.cēt.2.obſer.54.

X l.1.§.calũniatorib ff.ad Turpilia.d.§.inter mulctā.& l.ſi qua pœna, de verbo.ſignific.

Y l.3.§.3, de probatio.   Z l.ſanctũ, 8.ff.de rer.diu ſ.l.fin.ff.de legatio. Iacob-Calic.de iur.regalib. priuileg.141.Ayala de iur.belli, lib.1.c.9.à n.5.cum ſeq Leli.Zechi de Principe, lib.2.c.1.n.9.pag.288 Rebuf.in pragma.ſanctione, tom.2.tit.de cauſis §.item circa, verb.Ambaſiatores, fol.39.p.2. Cabedo decis.116.par.2.Legatus Caroli Paſchalij cap.23.cum ſeq.

A Legatus

tio,[a] siue illa sit ordinaria, † siue extraordinaria, semper magna, seu ma-
xima,ac sæpè illustris appellatur,ad differentiam illius,quæ parua legatio di
citur,qualis est eorum, qui à patria ad summũPrincipem missi sunt, [b] qui-
43 bus omnibus † ius reuocandi domum est concessum: [c] sed ne contemnatur
44 † legatio,seque contemni putet is,ad quem mittitur,exnobilioribus,&pro-
ceribus mittere oportet, [d] qui &nobilitate,& diuitiis cæteris præstent; nam
vt diues habet in re quod amittat, ita nobilis in decore, quod inqui--
net,qui scientia poleant,maxime cognitione iuris,peri-
tia historiarũ,& eloquentia,quibus accedat experiẽtia,
quæ est prudentiæ formatrix,necnon etiã venustate cor
poris,licet sæpè magna ingenia amant latere in corpus-
culis & excelsi animi eligunt domiciliũ humile,cum vt
inquit Ecclesiast. [e] *Breuis in volatilibus est apis,& initium*
dulçoris habet fructus eius. Et hoc,vt legati dignitas, & e-
ius à quo mittitur,& eius quoque,ad quem destinatur,
dignitati respõdeat,& vt fidelius,ac prudẽtius muneri
iniuncto satisfaciat; maximè si talis legatus,non tantũ re
ferẽdi,sed libera mandata decernendi,&cõstituẽdi rem,
&negotiũ,pro quo missus est in mandatis acceperit.Li
45 cet ex Cicer. Guilli.Budeus [f] liberã legationem † ap-
pellauerit,quæ ornamenti,honoris,commodique pro-
prij causa conceditur,cuius vestigia in legatis natis,à Ro
mana Ecclesia in Prouinciis constitutis,manserũt; [g] sed
in hac ciuitate, & regno,non solum non reperitur qui le
46 gationem recusare desideret,vt Callistus, † cuius memi
nit noster I.C. [h] sed imo frequẽter summa opera suffra-
gia ambiũt,vt legati mitantur , & quidem legatione li
bera,hocest rei ũ priuatarũ causa,legationes obeũt,vt cõ
trouersias,eorũq; causas,& lites,& honores,quos ambi-
re procurãt,habeãt,legatorũ personis acceptis cõmẽda
biliores, atq;fauorabiliores, vel gratiã Principũ,ad quẽ
mittũtur,aucupẽt, & ad sui animi desideria cõsequẽda,
eorũ à quib⁹mittũtur(nõ suo nomine)sępè abutũtur:in
47 duob⁹tamẽnolũtlegationis†liberęcõditionẽsequi,cùm
hi,qui legatione libera fungebãtur, [i] nec publico sum-
ptu alebantur,nec Reipublicæ causaabesse censebantur.
48 Ossa huius corporis † sunt arma, exercitus, milites,
ac duces belli, castra munita, seu fortalitia, [k] (quæ,

A Legatus Caroli Paschalij,c.64.& 77.
B l Legatus creatus, 12. ff de legatio.
C .l.2.§.legatis,l.si quis aliena,5. in fin. l. si quis in legatione,8.l.nõ alias, 24.cu plurib.seq.ff.de iudi cast.de for. competen. Pet.Pec. in trac.de iure si stedi.c.5.n.9.B l'u.in spe cu.rub.21.§.&primo,n.3 Ludol Schrade.tract.feudal.p.10.sect.1.n.16 Couar.practic.c 5.n.1,&seq.
D l.sciendum,§.ordine, versi de primariοus iuris ff de legatio.c.ad Apostolicę,ibi, Magnæ authoritatis viros,de re iudicata in 6. plura suo more cũmulatus Tiraq.de nobilit. c.20 n.43.&seq.&in præfatio. de iure primogeni-or. n,125. Legat.Pascha. c.15 & 16.
E cap.11.
F in notis ad l.qui libera legatione,14 ff. de legatio.pag.232. Vvalfan Lazius in commen. Reipub. Roma.lib.2.c.6 pag 262. in princi & versic. Legationes liberæ.pag.176.
G c 1.de offi.legati. Gã bar.in tract.de offi.legati à latere,in princ.n 9.
H in l.filio,6.ff. de legatio.
I Legatus Caroli Pascha: c.13.pag.51.post med.
k Iust Lipsi.ciuil. doctri. li.4.c.7. Lel.Zechi.lib 2. c.2.n.7 pag 358. & seq. & c.3.n.3 pag 385.

ſi ad ſe tutandum ab hoſtibus neceſſaria non ſint, amouenda monuit Xenophon) *l* ſed, qui illa habuerit ſub eius manu, ita illius regionis res habebit ſubiectas cum perſonis, vt nec vlla pacta legitima inuitus à ſubditis cogatur ſeruare; vt, exempli cauſa, proponitur apud Ioannem Magnum *m* de illa Margarita, Danorum, & Nouergiorum Regina, quę cùm Albertum Sueuorum Regem ſuperaſſet, & cępiſſet anno Domini 1395. certis pactis à Suecis & Gothis in regnum recepta eſt, ne publica regni officia, ſiue arces, vel caſtella, ſeu munus iudicandi aliis, quàm in regno natis committerentur, & ne vlla inſolita tributa, aut onera incolis imponerentur, niſi regni Suetiæ Senatu conſentiente; quorum neutrum, ſua potentia vtens, ſeruauit, ſed proceribus iuſiurandum illi obijcientibus reſpondit, & interrogauit, haberent nè diplomata conuentionum? illis, apud ſe habere reſpondentibus, & quidem probè ſeruari, tyrannicè reſpondit, ſuadeo ego vobis, vt literas datas diligenti cuſtodia obſeruetis; nos autem caſtra, ciuitates, & omnes regnorum noſtrorum partes diligentius obſeruari curabimus. Alij *n* autem oſſa Reipublicæ, nobiles, & magnates regni eſſe tradunt.

Nerui ſunt leges, † quę vel manu regia, ſeu Imperiali à Ducibus ſeruantur in caſtris, vel pacis tempore à Magi- 49
ſtratibus executioni mãdantur in vrbibus, cùm vtræq; à cerebro, hoceſt, à maieſtate ſupremi Principis originẽ ducant. Sed alij volunt, leges animam † eſſe totius cor-
poris politici; quia quemadmodum multa corporis 50
mẽbra ab vna anima vniuntur, & omnes cauſę ab vna prima dependent; ſic Reſpublica, diuerſis partibus conſtans, vniri lege debet, quæ eas ſimul in earum officio peragendo ritè coniungat, & ob id vt anima in corpore dicitur, quę ei vim tribuit operandi, nempe bona agendi, & contraria vitandi; ſic & lex in Republica eam vim, adiecta pœna, & præmio præſtat, vt quidam mutus Magiſtratus, qui nec furore iraſcitur, nec ambitione ducitur, nec paſsione mouetur. Vnde dicere poſſumus, potius neruos iſtius † corporis eſſe di-
uitias, *o* in ærario publico reconditas: vt cumque ta- 51
men ſit, illud certum eſt, totius iſtius corporis politici harmoniam † muſculis, hoceſt obedientia, & iuſti-
tia colligari, ne diſſoluatur. Prima eſt à ſubditis Re- 52
gi, eiusque Magiſtratibus præſtanda. Secunda verò ab eis inter ſubditos, ſecundùm, iuris, & ęquitatis rationem diſtribuen-

L Pediæ Cyril. lib 7 nume. 21. Lelius Zechius de Principe, lib. 1. cap. 1. nume. 13. pag 104.

M lib. 21. & Petrus Gregorius de Republ. lib. 7. cap. 19. num. 12.

N Mexia in pragmatica taxæ panis, concluſ. 6. nume. 8. fol, 111.

O Leo in nouella conſtitutione, incipit, Si pecuniarum nerui, eſt 52. in ordine, titu. vt tam veterum Principum, quam recentiorum numiſmata. Petrus Gregorius de Republ. lib. 3. cap. 1. Bobadilla in politica, lib. 5. ca. 4. ante num. 1. Cuiac. lib. 6. obſeruatio. c. 19. B. Ioãnes Coki in theſau aphoriſ. politicor. lib. 2. c. 10. Cicero in oratio. pro Lege Manilia. Quintilia declamatio. 34. Lelius Zechius de Principe lib. 2. cap 3. n. 1. l. 1. §. in cauſa, ff. de quæſtio. Antonius Zara in anothomia ingeniorum, & ſcientiarum, ſectione 2. membro 16. pag. 380 & ſeq.

distribuenda, & ideo si D. Rex, vel qui eius nomine prę-est in Regno aliquid præceperit, vel ad se, ob seruitium Regis concernentia accedere iusserit, & subditus tale mandatum contempserit, aut alias fuerit inobediens, ad instantiam procuratoris fiscalis acusari, & puniri solet,
35 * *p* quia delictum † est non parere mandato *Regis*. *q*

P * Ita fuit pronunciatū in curia D. Iustitiæ Aragonum. in processu procuratoris fiscalis, cōtra Hieronymum Ribera, & Martinum Sellan ciues Oscēses die 9. Ianuarij 1591. & in processu Procuratoris fiscalis, contra Antonium de Aybar Tirasonē. die 30. Iulij 1596. & in Regia Audientia, in processu Ioannis Molinos super criminali, die 9. Iulij 1596.

Q Roland. cons. 1. nu. 41. lib. 2 Decia. cons. 14. lib. 3. Corsetus de potestate Regia, q. 89. Bellug. in specul. rub. 12. §. quædam, num. 45. Gregor. Lopez in l. 16. tit. 13. part. 2. glos. 4. & l. 33. glos. fin. tit. 16. part. 1. Auenda. de exequend. mandat. lib. 1. cap. 2. num. 14. Gramat. decis. 40. Auiles in cap. 1. Prætorum, glos. de los mandamientos, num. 3. & 4. Menoch. casu 365. num 14. Couarru in cap. alma mater. §. 9. num. 3. & 4. de senten. excommun. Bosius in praxi crimina. tit. de Principe, nu. 68.

---

§ Decimus septimus.

Rex Aragonum est caput supremum Regni, nec eius maiestas legum obseruatione minuitur.

SVMMARIVM.

ARagonensium fides erga suos Reges extollitur à Rege Martino remissiue, 1.

Non est minor potestas, & maiestas Regis Aragonum, quod consensu populi leges ferat, & factas deroget. 2.

Quod consensus populi Aragonensis pro ferendis, & derogandis legibus sit necessarius à lege Regia profluxit. 3.

Regni forma destruitur si ex arbitrio, & non secundum leges gubernetur. 4.

Obseruatio legum non imminuit auctoritatem Principis. 5.

Vbi leges præualent cessant violentiæ, & tirānydes. 6.

An fuerit vtile, officium Iustitiæ Aragonum esse perpetuum, ita vt nec per D. Regem auferri posset. 7.

Rex nunquam tollit beneplacitum in officijs semel collatis, nisi ex iusta causa, & ideo perpetua dici possunt. 8.

§. Decimus septimus.

CAPVT supremum huius Regni Aragonum, est Dominus noster Rex: cuius maiestas non minuitur ex eo, quod solus, absquè consensu membrorum huius corporis politici, quod (vt diximus) in quatuor Regni stamentis repręsentatur, leges condere non valeat, vel semel latas derogare, sed illis à se, de consensu curiæ, & quatuor eius brachiorum latis, teneatur obedire, cum certa sit Regia maiestas, pro antiqua Aragonensium fide erga suos Reges,

A Hiero. Zurita lib. 10. annalium.cap.65. & Hieron. de Blancas in comment.rerum Aragonensiũ tit. de Comitijs Aragonum pag.376.referentes, verba orationis ab eo habitę Cæsaraugustæ, anno 1398 incipientis hæc est fides vestra.
B Cardinal. Paleotus de consultatio.par.1.q.1.versic.qua propter.
C l humanum,C.de legibus. Anton. Sola in prohem cõstitutio.Sabaudię, glos.1.nu.40.
D Ioan Chochier.in thesaur.aphorism.politic.lib.2.cap.2.exemplo.20.
E Lib 1,epigram. ad Federicum Regem.
F In panegyri. in 4 consul.Honorij,pag 165.
G In l. digna vox. C. de legibus.

Reges,inuiolabiliter obseruata, quam maxime † extulit 1
Rex noster Martinus, a asserens nihil cum eorum consensu acturum,& ordinaturum, quod ad beatitudinem Regni, & gloriam Regis non redundet. Quemadmodum enim ex multis scintillis lumen vnum accenditur, ita copulatis multorum mentibus, quæ antea diuisæ erant, solidius humanarum rerum administrationibus prospicitur: b & ideo semper optimum iudicatũ est consilium,quod plurimorum consensu comprobatur. c Nec ex hoc minorem † potestatem in nostro Rege Aragonum admittimus, imó potius optimatum,& populi assensu,plus roboris,ac potentiæ Regibus accedit;& pro 2
gressus longe sunt feliciores. Est quippe Rex, qui iubet,qui statuit,licet consensu populi,in quatuor stamẽtis reprçsentati, & sicut manus in digitos distributio, eius nec robur,nec decus imminuit, d sed illius vsũ,expeditiorem,atquè vtiliorem reddit,cum semper ab eius pendeat imperio, illos huc,vel illuc deflectere: sic Rex noster, auditis sententijs quatuor brachiorum,seu stamentorum Regni, potest eas, tanquam digitos in manu comprimere, aut, si placeat, secundum eas, leges ferre. Qui populi consensus, † pro legibus de nouo ferendis, vel 3
antiquis derogandis, cum proueniat, secundum aliquos, ex lege Regia, quæ Regis principatum stabiliuit; non esset regere populum, nec ordinare Rempublicam, sed destruere Regni formam, † si omnia ex arbitrio licerent, cum 4
licet omnia, potentia si dominetur valeat, tamen tunc regnandi materiam, & subiectum sibi adimit. Quia(vt inquit Sanazarus) e *Publica res, & æquum Imperium tunc sibi constet, cum Rex,quod iubet, ipse facit*: Non enim legitime iubet, qui nescit obsequi, nec recte imperat, qui mentis, atquè animi rationi; vnde verum fluxit imperium, non paret, atquè ita suassit Claudianus f Honorio,his verbis.

In commune iubes si quid,censesque tenendum,
Primus iussa subi; tunc obseruantior,æqui
Fit populus, nec ferre vetat,cum viderit ipsum
Autorem parere sibi.

Inde Imperator g dignam esse maiestate regnantis vocem iudicauit; se legibus alligatum, Principem profiteri; cum ex iuris auctoritate eius pendeat auctoritas,& maius imperio sit, legibus subijcere Principatũ, ac tanto magis maiestas fulgeat, quanto, is qui eo cognomine vtitur, sanctior, & iustior est,

5 est, cuius dignitas, & † auctoritas non minuitur leges
subditis obseruando, imo augetur, & eius status firmior
redditur, vt respondit Pithac. Cresso interrogāti, quod
maximum putaret imperium? id (inquit ille) in quo le-
6 ges plurimum valent, nam ibi minimum † est tyranny-
dis, & violentiæ, vbi illę multum obtinent maiestatis,
atquè roboris, quo argumento vsi fuerunt nostri, vt Re-
gi Alphonso Quinto *h* suaderent confirmationem fori,
ęditi *i* à Regina Maria Cæsaraugustæ, super perpetuita-
7 te † officij Iustitiæ Aragonum, quam importunis pe-
tentium precibus impetrarunt, & eam Rex proprio iu-
ramento vallauit, iam tunc incommoda, & damna, quæ
ex tali officij perpetuitate oriri sperarentur, prædicens:
& ideo merito tali constitutioni forali fuit, nouo foro
Tirasonensi, anno 1592. ædito, derogatum, & officiū
Iustitiæ Aragonum ad beneplacitum Regis reductum, *k*
8 sed cum Reges nostri, † pro eorum summa iustitia, nun-
quam soleant aliquem dignitate semel concessa, nisi ex
magna causa, priuare, vel honore elargito destituere, ad
huc hoc officium perpetuum dici potest. *l*

H Hieron. Zurita lib. 15. annal. cap 8.

I Foro, como segun la ment. tit. de offic. Iustitiæ Aragon. for. otro si. Foro. Item por quitar, eodem tit.

K Tit. de offic. Iustit. Aragonum.

L Argumento l. Iurisperitus, in princ. ff. de excusat. tutor. Bart in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori nu. 2. vers. quæro, ff. de oper. noui nūtiatione glos. in Clement. 2. verb, per electioné, de rescript. Padilla, in l. cum quis, nu. 34. C. de iur. & fact. igno. Burgos de Paz consi. 21. num. 4. Guillelm. Benedi. in cap. Rainutius, verb. duas habens filias. nu. 36. Boher decis. 149 nu. 18. Gutier. lib. 3. pract. q. 11. nu. 2. & seq. Caballin. milleloq. 217. num. 3. Petrus Erodius rerum iudicat. li. 2. tit. 9. cap 18. Bardaxi in foro priuilegium generale Aragonum. nu. 2.

---

§. Decimus octauus.

Ad Regem Aragonum spectat Curiarum congregatio, & an expediat, quod illa frequens sit.

SVMMARIVM.

Inter Romanos erat potestas apud Reges congregandi curiata comitia sicut, & apud nostros. 1.

Rex simul cum Curia quare maiorem auctoritatem habere dicatur, 2.

Curiarum frequens congregatio, quare vtilis, 3.

Rex comparatur medico, & Regnum corpori phisico. 4.

A quibus fuerint motæ seditiones in hoc Regno, & ex quibus causis. 5.

Quæ fuerit intentio seditiosorum in turbando pacem, & publicam quietem, qua Regnum fruebatur. 6.

Rex quid manu militari exercitus intenderit facere. 7.

Rex Philippus Primus Tirasonam ad celebrandas Curias Aragonensibus venit. 8.

Ex longa Regis absentia quæ damna sequantur, 9.

Quo tempore Curiæ deberent à Regibus secundum forum celebrari. 10.

Concil. gen̄lia quo tēpore deberēt celebrari. 11.

Conci-

Concilia Prouincialia debent celebrari de trien nio in triennium, 12.

Tempus conuocandi curias in meram facultatem Regis, & Concil. generalium Roman. Pont. & Prouincialium Archiepiscoporum est redactum, 13.

Concilium Prouinciale fuit celebratum Cæsaraugustæ, anno 1615. à Don Petro Manrique, 14.

Don Ioannes Georgius Fernandez de Heredia Comes Fontium Iberi laudatur. 15.

§. Decimus octauus.

AD Regem, tanquam ad caput supremum, spectabit, membra † hoc est populum, curijs arcessitis congre 1
gare, & in eis præesse *a* quemadmodum apud Germanos ad Imperatorem spectat, *b* & apud ROMANOS potestatem habendi curiata Comiria habuerunt primum REGES, pœnes quos summa rerum omnium potestas fuit, ista autem forma REIPUB. mutata, REGIBUSQUÈ exactis, ius vocandi populum ad Comitia Curiata in alias personas translatum est, *c* & tunc istud caput supremum, cō
iunctum membris, † non est mirum, quod sit excellen- 2
tius se ipso, à corpore, seiuncto, & separato, cum coniunctim rempub. constituant, & repręsentent. Quo sensu nouissime quidam nostri seculi vir doctissimus, *d* in Aragonia maiorem reipub. quam REGUM auctoritatem esse tradidit: nec mirū, cum etiam Pontificem cum cętu Cardinalium, vel in Concilio legitimo, eius auctoritate congregato, existentem, maiorem se ipso solo, habere auctoritatem, dicant. *e* Quod idem de Episcopo cum Capitulo, *f* qui etiam vnum pariter corpus cōstituunt, *g* & de Imperatore cum Senatu dici poterit. *h* Nequè hæc curiarum † congregatio tardius fieri debet, cum
oporteat Principem vultum suum subditis ostendere, 3
i quia frequentibus Comitijs, seu Conuentibus (qui patria

A Belluga in specul. Princip. rub. 1. num. 2. vbi Camillus, verb. Princeps, Anton. Oliuan. de iur. fisci, cap 4 num. 16. & cap. 6. num. 17 & 18. Georgius Cabedo, 2. par. decis 3. n. 2. Bardaxi in foro vnico, tit. de generali curia Aragonentibus celebranda, Blancas in commentariis rerum Aragonensium, p. 371. & seq. de Comitijs Aragonum.

B Prudentius de Sandoual, 2. par. hist. Imp. Caroli V. lib. 26 §. 7. fol 5. col. 2.

C Ioan. Rosin antiquita. Roman. lib. 6. cap. 4. & Sigonius de antiquo. iur. ciuium Roman. lib. 1. c. 17.

D Ioan. Mariana, de Rege & Regis institutione, lib. 1. cap. 8. pag. 88. vers. in ijs gentibus. Michael Martinez à Villar in appédice de innata fidelitate Regni Aragonum, §. 9. pag. 152.

E Rodulphus Cupers, in tract. de sacrosan Ecclesi. vniuersali. in prælud. nu. 25. & 31 cum seq. Ripa in rubr. de constitutio. n 22

F Cap. 1. de excessib. pręlat. Barbat. de præstant. Cardinal. q 2. n. 18 Felin. in cap. causam, nu. 3. de iudic. & in c. edoceri. vers. prima declaratio. de rescript. Ias. in l. placet, C. de sacrosanct. Eccles.

G Ioan. Francis. de Pauinis in tract. de offic. & potestate Capituli sede vacante, prælud 5. nu. 2.

H Bald. in l cum multa. n. 2 C. de bon. quæ liber. cum multis alijs quæ adducit pro nostro instituto Petrus Ludouic. Martinez in respons. pro Regno, nu. 213. & 214.

I l. 1. C. publicę letitię, lib. 12. ibi, si sacros vultus inhiantibus forte populis inferimus. vbi glos. addit quia tenemus publicam Curiam. Paris de Puteo de syndicatu, tit. de excessib. Regum, §. Rex autem, nu. 6. cum seq.

patria lingua curiæ appelllantur) *K* vbivis ex ocasione
à Rege celebratis, Regia maiestas, eiusquè summa auctoritas mire extollitur, suaquè præsentia lites, odia, dissidiaquè mota, antequam longius serpant, sedabit, compescetquè: cum sedens in solio dissipet *l* omne malum.
Principijs namq; obstare, in tempore quę malis occurrere,
4 † non minus quam oculati medici,* prouidi quoq; opus est, atquè munus Regis. Nequè enim ille diligendus est medicus; qui ęgrum ad extrema deducit, vt post medeatur, sed qui ante prouida cautione minitantem morbum necat, iuxta illud Ouidij. *m*

Principijs obsta. Sero medicina paratur,
Cum mala per longas conualuere moras.

4 Sicut enim in corpore phisico, † quotidie agregatur aliquid, quod diligenti indiget curatione, & humores morbosi generantur, qui nisi euacuentur putrescunt, & suffocant alios, & febres procreant: ita quoquè respublica, vel ciuitas gliscentibus vitijs, animiquè otio, & copia, nimiaquè felicitate, sic aliquando corrumpitur, furoresq; ciuiles parit: vt curari debeat remedio interno, hoc est potentia, & prudentia Principis. Cum hæc sit natura multitudinis, quod aut humiliter seruiat, aut superbe dominetur: libertatem quæ media est, nec spernere modice, nec habere sciat. Hoc experti
5 † fuimus annis retro elapsis in nostro Regno, *n* quod dum maxima felicitate frueretur, fòris hostes non habens, sediciosos domi inuenit: falsa quorundam impostorum sugestione, qui cum ipsi foros & libertates Regni prorsus infringerent, vulgo suadebant, à Magistratibus violari: cotibus similes, quæ ferrum acuunt, ipsę autem scindere nequeunt, nihil aliud præterquam verba sediciosa effundentes, Salios, Martis,
6 Sacerdotes imitantes: qui vt suam † causam facerent cum toto Regno communem cuncta miscere, & priuata vulnera malis Reipublicæ operire decreuerunt. Cum sediciones non ex publicis negotijs excitatę, sed verius ex rebus, & ofensis priuatis ortę fuerint. Non enim semper incendia à sacris & publicis locis exoriuntur, *o* cum plerumq; aliqua neglecta in domo lucerna, aut inflămatę quisquilię ingentem ediderint ignem, ac publicam perniciem, iuxta illud Claudiani. *p*

Heu quam breuibus pereunt ingentia causis

Et illud Ouidij. *q*

Flumina sæpe vides paruis de fontibus orta;

Et

K Vt inquit Renat. Chopin. de Domanio Gallico, lib. 2. tit. 1. nu. 8. pag 179.
L Prouer. cap. 20. vers. 8. Bardaxi. in for. vnico. tit, quod Regens offic. Gubernat. sit miles simplex num 4. pag. 82.
* Isaiæ cap. 3. ibi non sum medicus.
M Lib. 1. de remed. amoris.
N Babia 4. part. histori. pontificalis, in vita Clementis VIII. cap. 13. pagin. 55. cum seq. late, vere, & eleganter.
O Plutarchus tom. 2. moral. in præceptis Gerendæ Reipubli ç pag. 580. Martinez del Villar in appendice innatæ fidelitatis, §. 8. pag. 212. & 213.
P In Rufin. lib. 2. pag 63 & de raptu Proserp. lib. 3 pag. 39.
Q Vbi proxime.

R Claudian, vbi proxime, pag 62.
S Cap. Dominus, §. iusta 23. q. 2. l. qui restituere, 68 ff. de rei vendica. Bar. in l. ex hoc iure. num. 3. & Bald num. 11. de iust. & iure. Gail. de pace publica, lib. 1. cap. 17. num. 29.
T Ex Corn. Tacit. lib. 2. annal. Ioann. Chockier lib. 2 aphorismorum politicorum. cap. 21. exemplo 4. pag 187.
V Genes. c. 18. c. qualiter, & quando de accusationib.
X In panegyr. in 4. consulatu Honor pag. 172.
Y Bernardinus Miedes, Episcopus Albarracinen. de vita & gestis Iacobi, I. pag. 38.
Z § Item que el señor Rey, in priuileg. generali Aragonum
A Foro vnico tit. de general. Curia Aragonens. celebranda. For. vnic. tit. de temporib. quib. generales Curiæ celebrādæ sūt in Aragonia, For. volum", in fin. tit. quod in dubijs non crassis.

Et quisquè eorum inter se vt alter Ruffinus dicebat. r

Quanam ratione tuebor
Spem vitæ fragilem? qua tot depellere fluctus
Arte queam? premor hinc odijs, hinc milite cingor.
Heu quid agam? nisi cuncta nouo confundere luctu?
Insontesq; meæ populos miscere ruinæ?
Euerso iuuat orbe mori. Solatia leto
Exitium commune dabit,

Cum leuius communia tangant: sed clipeus † exercitus Regij manu militari, quæ manus fortis & potens 7
Principis appellatur, & iurisdictionis est, ac iustitiæ, quā illi contemnebāt executio, s auxilium tribuens, in illos, eam cum moderamine pietatis, per medios Magistratus, pœnam condignam inflingens, exercuit; & nobis quietem pręstitit, & cum ad sedandos motus, multum momenti habeat vicinitas REGIS: Is in propria persona, eius patris Caroli Quinti Imperatoris, t & Tiberij (sub quo pulcherrimum fuit Romani Imperij culmen) in ciuitatem Tirasonæ, † ad Curias Aragonensibus celebrandas, aduolauit: dicens vt Deus, u cuius imaginem in terris gerebat: *Descendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint: an non est ita vt sciam.* Cognouit namq; prudentissimus Rex, multa aliqui nostræ felicitatis inuidi, ac libertatū REGNI æmuli, aduersus nostros falsò suggessisse; & ideo Iustitiæ restitutionem, in honore & bonis, Magnatibus, & pluribus alijs indemnatis concessit, & per illum, vt inquit Claudianus. x

Priscamq; resumunt
Caniciem leges, emendanturq; vetustæ,
Acceduntq; nouæ.

Cum per eum fuerit restituta vis Foris, iudicijs auctoritas; imperium Magistratuum ad pristinum redactum modum; redijt cultus agris, securitas hominibus, certa cuiq; rerum suarum possessio; leges emendatę vtiliter, latæ salubriter; Principes viri amplissimis honoribus functi. Quod si REX Austerus, † si seuerus nimis, & ab oculis populi sese abducens, comitia distulerit, idē aut sensim despicietur, aut timebitur, magis quam amabitur. y 9

Ex qua ratione, † primo fuit statutum, vt singulis annis Dominus REX teneretur Curias Aragonensibus celebrare, z postea vero de biennio in biennium, a quia in eis (vt dicebat Iacobus II.) ea quæ sunt ad conseruationem 11
pacis,

pacis, iustitiæ, & statum pacificum regni, & regimen subditorum, & ad tuitionem, & augmentum Reipublicę ordinantur, & disponuntur. Ex
11 qua etiam ratione † in Concilio Constantiensi, *b* & Basiliensi *c* statutum fuit, vt Concilia generalia fierent in Ecclesia Dei de decennio in decenniū: quia frequens illa celebratio, agri Dominici præcipua cultura est; vepres, spinas, tribulos heressum, & errorum, scismata extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, neglectus verò eorum prędicta dissemniat. Eademque
12 ratione sæpius fuit statutum, vt Concilia prouincialia, † nunc singulis annis, *d* & nouissimè ex Tridentina Synodo *e* de triennio in triennium celebrarentur. Sed quod à nostris Foris (de quibus supra) dispositum erat, in
13 desuetudinem abiisse constat, in voluntateque, † & arbitrio Regis tempus Curias congregandi, in loco regni, qui illi magis placuerit, cum viderit expedire: sicut etiam conuocatio, & celebratio Concilij generalis in Rom. Pō tif. & prouincialis in Archiepiscoporum arbitrio positum est. Vnde, nec curiæ Aragonensibus fuerunt celebratę post illas Tirasonenses anni 1592. nec Concilium generale habitum post Tridentinam synodum, nec prouincia-
14 le in Aragonia ab anno 1556. vsque quo Excellentissimus D. D. † Petrus Manrique Archiepiscopus Cęsaraugustanus (cui illud Homeri *f* conueniebat.)

Ore loqui docto, & virtutem ostendere factis.

Suo eximio ouium salutis zelo, atq; desiderio ductus; illud elapso anno 1614 congregauit, in quo multa ex Episcoporum prouincialium sententia, Abbatum, aliorumque Prælatorum, ac Ecclesiarum eius prouincię procuratorum, multorumque sacræ Theologiæ, & Iuris canonici Doctorum consilio: graui super quolibet dubio disceptatione habita; plura decreta, matura deliberatione in fauorem animarum, & pro moribus corrigendis fuerunt statuta: maximé decreta Concilij Tridentini, vt obseruarentur curauit; quæ cum magna gregis iactura, & vniuersali animarum periculo, in abusum abierunt; & incuria aliquorū negligebantur, ecclesiastica disciplina, tāti Prælati diligentia, labore, & solicitudine restituta. Cui Concilio nomine D. nostri Regis, & vt eius Legatus interfuit D. Ioannes Georgius Fernandez de Heredia, Co
16 mes Fontium Iberi, † vir sanè acutus, & in gerendis negotiis exercitatus, qui cultè & compositè loquitur, reiecto tamē fastu & ineptia forensi, qui promptam, & paratam in rebus obsequium & seruitium Regis concernentibus, voluntatem semper habuit.

B Sessione 40. habetur tom. 4 Conciliorum editorum Lugduni, anno 1585. pag. 583.
C Sessio. 1. habetur vbi proxime. pag. 16.
D Vt in Concilio Lateranens. sub Innocentio Tertio celebrato. c. 6 pag. 215.
E in decreto de reformatione, sessione 24. capi 2.
F Iliad. 1. 4. 43.

M §. Deci-

§. Decimus nonus.

Curias congregare quid sit; cur leges nostri regni Fori appellẽtur; & quare eos D. Rex obseruare teneatur.

SVMMARIVM.

§. Decimus nonus

QVAMVIS Curiæ nomen † æquiuocum sit, 1
a tamen in Aragonia Curia alia vniuersalis, quia qui

A Ioã. Babtis. Alsin. in praxi iudicior. ad interpr. statuti de modo probandi morte, §. 4. & 21 per tot. Couar. prac. c. 4. n. 10. Cur. Iun. concl. 158. n. 28. Bosr. de auctor. magni cõsilij, n. 167. Bardaxi in commẽt. ad for. vnico, tit. quod Rex possit facere in curia statuta, n. 4.

qui illam tenent, iurisdictionem vniuersalem exercent in toto regno, vt est Curia D. nostri Regis, seu eius locumtenentis generalis, primogeniti, [b] & regentis officium gubernationis, [c] necnon Iusticiæ Aragonum. Alia veró est particularis, quia qui illam tenent, iurisdictionem particularem exercent in aliquo territorio, vel certis personis, aut causis, vt est Curia Çalmetinæ ciuitatis Cæsaraugustæ, & aliorum iudicum ordinariorum regni, Alguaziriorum, Iustitię ganateriorum, & Iudicis mercatorum. Sed de his curiis non intendo in pręsenti disserere, sed de curiis generalibus, quas solus D. REX potest conuocare, [d] & Aragonensibus celebrare, quarum congregatio nihil aliud est,

2 † quam conuocatio facta per Regem de vniuerso populo, hoc est, non solum de plebeis; quales sunt Syndici, seu Procuratores vniuersitatum, & communitatum, villarum, & villariorum regni, sed etiam de patriciis, & Senatoribus, quales sunt nobiles, milites, & Infantiones, necnon Pręlati, & Ecclesiarum, seu Capitulorum procuratores, qui omnes appellatione populi significantur: vt dicebat Iustinianus. [e] Curiarum congregationis causa pręcipua, duplex

3 † est. Prima, ferendarum legum, more Atheniensium, quibus (vt ex Demosthene docuit Conanus [f]) lex nulla, nisi de ipsorum consensu, imponi potuit, necnon Romanorum, apud quos, quoties ferēda lex erat,

4 † pręsertim de re graui, calatis Comitiis, idest, vocato, congregatoque populo promulgabatur, vt leges populus suffragiis, per curias arcessitus comprobaret: [g] quibus ita latis, etiam Reges tenebantur, [h] ex quo curiatę apud I. C. Pomponium, [i] Suetonium, [K] & Ciceronem [l] appellantur, tanquam de consensu populi, curiatis comitiis habito, latę: [m] quarum primus Romulus fuit autor, conuocato per triginta curias populo, singulisque curijs, in separata septa constitutis, & sententiā rogatis. [n] Ex quibus ius Papirianum compilatum

B §. como segun fuero, titu. declaratio priuilegij generalis, ibi, en la Cort del señor Rey e del Infant.
C Foro 1. titu. de iudiciis, Moli verb. Regens officium gubernatio. versic. Regentis officium gubernationis curia vbi Portoles num. 7. Bardaxi in commenta. ad d for. 1. nume. 8. cum duob. sequen. ib. & in tracta. de officio gubernationis, quæst. 6. per tot. late & elegater.
D foro vnico. titu. de generali curia Aragonensibus celebranda, vbi Bardaxi, & in tracta. de officio gubernationis, quęstio. 5. num. 53. Moli in verb. Curiæ generales Aragonum, versic. 1 & 2. & verb. Rex. versic. D. Rex bene potest conuocare, fol. 293. Et de reseruatis D Regi, versic. D. Rex solus, fol. 295.
E §. plebiscitum, Institu. de iur. naturali.
F lib 1. comment. iur. ciuil. cap. 8 num. 2. pag. 41.
G Ascanius Pedian. in oratione pro C. Cornelio. & Budæus in annotatio. ad l. 2. §. & cum placuisset, ff de orig. iur. Couarru. practic. quęsti. c. 1. num 3. Iacob. Calicio in extrauag. curiar. 1. dubio principal. Petrus Gregorius de Repub. lib. 24. capi. 4. & 5. Beliuga in speculo rubri. 1. num. 2. Renatus Chopinus in libello de omni. Francica cō suet. 1. par. q. 1. n. 2. versi. nec ad rem pertinet, pa. 7 Antonius Clarus Siluius in comment. ad leges regias, c. 9. p. 123 & seq.
H Alex. ab Alex. dier. genial lib. 6. c 23. in princ.
I in l. 2. in prin. ff. de origin. iur. vbi notauit Budæ. pag. 75. K in August. L in epist. ad Lemul. M Rosin. antiq. Roma. lib. 6. c 9. p. 250. A. N Rosi. vbi prox. c. 1. 2, & 5. & Sigo. de antiq. iur. ciui. Rom. li. 1. c. 3. Bellu. d. rubr. 1. n. 1. & ibi Camil. verb. Romulus Couar. pract. c. 4. n. 10. Rena. Chop. de morib. Paris. lib. 1. ti. 1. n. 39. p. 41. vers. aut multo aliter.

tum est à Sexto Papirio, legesque regiæ (vt tradit Co-
nanus *o*) quandoque nominatę sunt, quòd eas Ro-
manorum Reges tulerint, sicut illæ, quæ Centuria-
tæ appellantur, *p* quod Centuriatis comitiis fuerunt la-
tæ, quas aliqui *q* tradunt, absque populi consilio, sed
tantum consulto senatu, sacratas fuisse, quod nó omniũ
indistinctè ciuium suffragia admitterentur, sed eorum,
qui essent ex censu, & ætate selecti. *r* Vel denique di-
ci potest, nostrarum curiarum † originem manasse à cõ- 5
uentibus iuridicis, quorum multa mentio apud anti-
quos *s* extat. Vnde leges in illis latæ, quia de con-
sensu populi feruntur, † Fori à nostris appellantur, 6
non à Foroneo Rege, vt voluit Isidorus, quem ele-
ganter increpat Alciatus, *t* sed à fando, seu ferendo in
publico de placito populi, vt Alphonsus Rex Ca-
stellæ dicebat, *u* forum debere esse, *Paladino, y pla-
cero,* hoc est, secundum vsum, & consuetudinẽ regionis,
vbi fertur, moribus populi approbatum; & iudicio re-
ceptũ. *x* Et ideo dicebat Gutierrez, *y* leges fori non
esse propriè leges, sed potius quasdam scriptas con-
suetudines. Ex qua ratione inter alias euenit, Re-
gem nostrum Foris ligari; quia illi ab vsu, & consen-
su, & consuetudine populi promanauerunt: consue-
tudines † autem prius fuerunt in mundo, quàm le-
ges; ideoque in Principis potestate non sunt, vt dice- 7
bat Baldus, *z* nec pertinent ad legem regiam, quia
Regali sceptro, imperioque vetustiores existunt.

Et ex

O lib. 1. comment. iur. ciuil. cap. 12. num. 1. pagi. 74 Rosin lib. 8. antiquita. Roman. capit. 5. Alexander ab Alexand. dierum genialium, libro 6. capi. 23. in principio.

P Carolus Sigon. de antiquo iur. ciuil. Roman. lib. 1. cap. 4. & cap. 5. versic. Cum senatusconsultis.

Q Alexander ab Alexan dierum genial. lib. 6. cap. 25. in princ.

R Fenestella de magistrat. Roman. cap. 7. Gellius noctium Atticar. lib. 15. cap. 27. Nicolaus Grachius de comitiis, lib. 2. cap. 1. Franciscus Polet. in historia fori Romani, lib. 3 cap. 14. Couarru. practic. cap. 4. num. 10. Cabedo 2. par. decis. 3. num. 1. & Doctores communiter in l. 2. ff. de origine iuris.

S Budæus in annotation ad dictam l. 2. de origi. iur. pag. 254. versic. Nihilo secius.

T lib. 2. dispunctio. capi. 24. Rosin. antiqui Roman. lib. 9. cap. 7. pagi 403.

V in l. 7. titu. 2. parti. 1. sequitur Alphonsus Montaluus in procœmio fori regij, glos. fuero. Villadiego in rubri. del fuerojuzgo, num. 4. Sebastianus Couarruuias en su tesoro de la lengua Castellana, verb. Fuero, fol. 417. Otalora de nobilitate, lib. 2 cap. 4. num. 14.

X l. de quibus, ff de legibus. Xuarez in procœmio fori, & Baeça de inope debitore, cap. 5. nume. 31. glos. 1. in c. fin. de consuetud. in 6. glos. 1. angere in fin. in c. 1. de treg. & pace. Purpuratus consilio 245. num. 3. & 4. Simon de Prætis consil. 55. num. 24. Rolandus consil. 99. num. 9. & sequen. volum. 2. Alexand consil. 6. num. 2. lib. 1. Socinus Iuni. consil. 96. num. 41. Decianus respons. 32. num. 40. & sequen. volum. 2. & 57. num. 17. volum. 3.

Y in tract. de tutellis, 1 par. cap. 7. num 24

Z in §. fin. nume. 2. titu. qui feud. dare possunt. & in Authentica, omnes peregrini. nume 7. C. commu. de successsion. Afflictis in prælud. ad constitutio. Neapolitan. quęstione 6. nume. 3. Ias. consil. 233. versic. Quarto facit. ibi, Nam consuetudo quæ disponit in Principem, maior est ipso Principe. Isernia in rubri. de consuetud. recti feudi, num. 1. & 3. glos. Grego. Lopez verb. Guardar debe el Rey, in l. 16. titu. 1. parti. 1. Ioannes Compeg inter consilia Bruni, nume. 23. & 24. Iacobus de Leonard consil. 124. num 120. Sociu. consil 58. in princip lib. 3. Tiraquellus de vtroque retractu. par. 1. nume. 1. glos. 13. num. 39. Ludolphus Schraderus tract. feudal. tom. 1. 2. par. quæstione 1. principalis sectione 1. num. 150.

A Bald.

8 & ex eis † omnium iurisdictionũ origo *a* emanat:& ideo dixit Aristo. *b* legẽ secundùm mores maioris esse authoritatis,& de rebus maioribus, quàm lex scripta:cum ista,superior sitPrinceps,nõ moribus;& dicitur quod sit maioris authoritatis,ex eoquod sit minus mutationi obnoxia,cum naturę ciuiũ
9 sit aptior;& versatur circa res maiores,cum ius † maiestatis, à quo leges pẽdẽt,ab ea legẽ accipiat,quę si ad scripturã redacta reperitur,hoc cõseruãdę
10 memoriæ *c* causa factũ est.Et hinc † est,quodMonarchia foris gubernata(cũ illi vt diximus,leges secundũ mores populi sint) diutius manet, & difficilius cõuellitur,quo altius radices egerit in ciuiũ animis, quod tũc fit,cum leges accõmodantur genuinis populi moribus,non secus ac arbor, quæ,quo profundius in terrã radices suas emisit,eo fortius impetus cœli sustinere potest; atque ita,qui eas trãsgreditur,non solum humanę,sed & diuinæ, & naturalis
11 legis transgressor iudicandus est, *d* cum cõsuetudo † censeatur altera natura *e* & ius ex ea ortũ,quasi naturale,ac proinde immutabile. *f* AnteIacobũ nã-
12 que Primũ † nõ erãtFori certo ordine dispositi,sedAragonẽses moribus regebantur,qui,vt diximus,Fori dicũtur,quos ille provt ex variis prædecessorũ suorũ scriptis colligere potuit in Curiis celebratis in ciuitate Oscę annoDñi 1247.recitari in publico auditorio fecit, *g* & vt alter Iustinianus sub cõgruentib⁹titulis collocauit *h*,
13 nõ quodnecessaria † esset scriptura;† quia imó,vt antiqui
14 illiGalli Druides leges suas in scriptis redigi nõ sinebat, sed moribus regebãtur, *i* quod adeó verũ est,vt authoritas,& potestas cõdendi leges,& statuẽdi in Curijs per D.regẽ,cum consensu quatuor brachiorũ regni,&obligandi,ac constringendi absentes,vt talia statuta seruẽt à cõsuetudine emanauerit. *k* Et ideo RexAlphonsus†Pri
15 mus in Curiis celebratis in ciuitate Turolij anno 1428. habita præfatione,quod leges regni nõ solum in libris Fororum aderãt:cõmisit Martino Didaci de Aux Iustitię Aragonũ,vt cũ sex literatis viris,obseruãtias,& vsus regni,quę in variis libris, variè scriptę reperiebantur in
16 vnũ volumẽ redigeret.Ex quib⁹ cõstat † cauẽdũ esse ab his qui sentiũt non esse cõtraForũ,nisi sit cõtra ius scriptũ,quod oculis corporeis legi possit: *l* &ideo praxis in Aragonia iudicib⁹, & officialib⁹ est maximè necessaria cum alias ex sola librorum lectionę nunquam bene leges regni intelligantur, imò sæpè soleant conturbari.

A Bald.consi.443. lib. 3, Cardi.Tusc.conclus. consuetudo 806.n.16.Aymõ consil.238 num.7.
B 3 politicor.c.16.
C l.cõtrahitur. ff.de pig.
D Viuius decis.290.n 5. decis.221.Cabalca.decis. 13.n 57.p.3.Onde. consi.13.n.12 lib.1.Bernard. Græbeus àd Gail,p.1.cõclus 33 n.4.& 5.
E glos.in l.actor,23.versic.cum per rerum naturã. C.de probatio. Roch.de Curte in repetitio. c. fin. n.144 & 147. de cõsuet.
F Bald.consil.430.col 4 in fin.lib.3. & consi.318. lib.2.Aymon. consil.238. n.9.& 10
G in proœ. Fororum.
H l.vnica,§.quibus specialiter, C.de nouo codice faciendo.
I Ioannes Igneus in repetitio.l.necessarios,§.nõ alias,2 p.n.41.& seq.46. ff.ad Silanian.
K Foro vnico,titu.quod D.Rex possit facere in Curia statuta.
L obseruantia 1. titu.de priuilegio generali, ibi, Tamen non fuit scriptum In Foris. & in proœm. obseruantiar.l.1 ff.de his quæ in testam. delentur

Et hoc eſt vnum ex præcipuis capitibus priuilegij generalis huius regni, † vt in eo non ſit, niſi ſolum, forus, 17
conſuetudo, vſus, priuilegia, & cartæ donationum, & permutationum, non tamen merum, vel mixtum imperium, *m* hoc eſt, liberum, & legibus ſolutum imperium, *n* ſeu manus regia, *o* quam etiam in Hiſpania ante leges latas viguiſſe conſtat, quę, forus arbitrij dicebatur, cuius meminit Alphonſus *p* Rex Caſtellę, & alij, *q* Sed noſtri Aragonenſes, nec magiſtratuum, nec plebis arbitrio, ſed legibus totius populi iudicio latis, ſubijciuntur: *r* & ideo, ne aliquod magiſtratibus arbitrium in leges maneret, noſtri maiores tam diligenter
obſeruarunt; ſtandum eſſe † cartæ *ſ* in hoc regno, & 18
iudicandum ſecundum quod in ea ſcriptum eſt, ſi non contineat aliquid impoſsibile, vel contra ius naturale,
ita vt, extantibus foris, nec etiam ęquitatis, † & hone- 19
ſtatis ſpecie, liceat ab eorum diſpoſitione recedere: quia ſępè nos fallit honeſtatis ſpecies, *t* ſicut & miſericordiæ, *u* ac fidei ſeruandæ vinculum. *x* Et ideo Franciſcus Marcus *y* dicebat, quod Deus eſt orandus, vt nos præſeruet ab æquitate Parlamenti, & ab expedienti magni conſilij: quia (vt inquit Paulus, *z* de bono, & ęquo loquens) in hoc genere plerumque ſub authoritate iuris ſcientiæ, pernicioſe erratur. Hoc voluerunt noſtri, aſſerentes *a* nec ex cauſa licere Foros violare: Hoc etiam ſenſerunt populi illi, quos refert Conanus *b*, legatos ad Principem miſiſſe, & ad illum adeuntes rogaſſe, vt poſtulata ipſorum audiret, & referret in Prętorio: cognouit, hoc, illos inter cætera poſtulare, vt ne iudicibus, & Senatui ſuo liceret, ex ęquo, & bono iudicare. Mirabatur primo Conanus, videbaturque illi ini- [illegible] quiſ-

M vt in priuileg. generali, verſic. item del mero.

N Petr. Gregor. in ſintagma. iur. vniuer. lib. 47. c. 15 n. 18.

O dict. l. 2. in principio vbi gloſ. manu. & Oroſ. nume. 3. ff. de origine iur. Conan. lib. 1. comment. iur. ciuil. cap. 7. n. 3. Bereng. Ferdinand. in l pacta conuenta, num. 24. & 25. ff. de contrahen. emptio. Gratus conſi. 10. nume. 13. & 14. volu 2. Cordoba de Lara in l. ſi quis à liberis, num. 53. in principio ff. de liberis agnoſcé. Aſsinius in praxi iudiciorum, de modo procedendi in ciuilibus, c. 2. nu. 6. & 7. Anto. Oliban de iur. fiſci, c. 4 num. 1.

P in procem. fori Regij, ibi, Entendiendo que la mayor partida de nueſtros reynos no huuieron fuero faſta el nueſtro tiépo, y juzgauaſe por façañas, & por albedrios. vbi gloſ. Montal. verb. Fazañas.

Q in l. 1. Tauri, vbi Burgus de Paz num. 374. & 376.

R vt de ciuibus Romanis dicebat Sigon. de antiqui. iur. ciui. Roman. li 1 cap. 6. verſic. Tertio huic libertatis genus & verſi. Lepidus quidem, pag. 29.

S obſeruant. 2. de equo vulnerato. obſeruant. Ité iudex, de fid. inſtrument. poſt Bald. conſil. 427. nume. 9. lib. 5. Crauet. de antiquita. tempor. par. 1. ſectio. quid in libro, nu. 15. Bereta conſil. 75. num. 21 Simon de Prætis lib. 1. interpreta. 1. dubitatio. 2. ſolut. 4. num. 9. tradit noſter Ludouic. de Caſanate, inſignis cauſarum aduocatus in conſ. pro D. Garcia de Funes, & Villalpando ſuper Baronia de Quinto à nume. 578. cum ſequen.

T l. poſſeſſor, ff. de petitio. hæredit.

V l. ſi hominem, 7. ff depoſiti.

X l 5. §. fin. ff. de captiuis. Et apud ſacrā paginā eſt optimū exéplū Matth. c. 14. & Mar. c. 6. & Iudicū c. 11. in fin. & alia, quæ tradit Forcatu. in l. omnes populi, n. 4. ff. de iuſt. & iur.

Y q. 13. refert Anto. Sola in conſtitu. Sabaud 2. p. tit. de modo & forma ſupplicandi, gloſ. 2. num. 6.

Z in l ſi ſeruum, 91. § ſequitur, ff. de verborum obligatio.

A §. item que como fuero verſ. A eſte capitol, in declarat. priuileg. genera. vbi noſter Bardaxi, Moli. in report. verb. Fori Aragonū. Canc. var. reſol. 3. p. c. 3. n. 52. & ſeq.

B lib. 1. cómen. iur. ciui. c. 11. n. 7. p. 69.

quissimum, quod contra ęquitatem petebant, post, re intellecta cognouit, hoc eos velle, vt patrijs institutis distringeretur omnium iudiciorum licentia, ne cuiquam fas esset, æquitatis specie, vim, auctoritatemq; legum constitutarum eludere, cum (vt dicebat Plato,) *c* paratum se interitum illi reipub. videre, in qua lex non imperaret Principi, & Magistratibus: & ita intelligenda
20 est † constitutio *d* Cathaloniæ prohibens causas ex ęquitate decidi. Ex quibus intelligitur forus nostri Regni,
21 † disponens non esse in Aragonia merum imperium, seu manum Regiam, hoc est, officium iudicis nobile, vnde vulgatum dictum à nostris passim in ore circumfertur,
22 Aragonenses non † habere regulariter clamum de manu Regis; *e* quia cum (vt supra diximus) ex consilio Philosophi *f* voluerint, quam paucissima in arbitrium iudicum conferre, ideo iurisdictioni quam paucissima commisserunt, sed obligationi, quia ex iurisdictione oritur officiũ iudicis, & ex obligatione nascitur actio, *g* quę loco manus Regiæ fuit introducta. *h* Sed officium iudi-
23 cis † duplex est, mercenarium, quod deseruit actioni, vel accusationi; & nobile, quod per se stat, & nulli seruit, vel famulatur, vt quando Iudex procedit per viam Inquisitionis: *i* nam si verum esset, quod Bartholus, *K* & alij docuerunt, officium, quod deseruit accusationi, esse nobile, etiam daretur in Aragonia officium Iudicis nobile, cum in eo, hoc sensu, sit merum imperium: sed
24 dicimus non esse merum † imperium, quia regulariter *l* non adest iurisdictio, quæ alicui succurrat officio Iudi-
25 cis nobili, *m* vt est restitutio † minorum, vel absentium causa reipub. quã Prætor læsis solebat impartiri, *n* quibus in Aragonia pingius, & vberius succurritur cum ipso foro seruentur illęsi. *o* Nam si addas cum Bart. vel per

C In 4. de repub. Tiber. Decian. tract crimina. lib. 2. cap. 30. nu. 7.

D Bald. cons. 9. nu. 3. vol. 1. Hiero. Gabri. cons. 116 n. 44. vol. 1. Fontan. de pactis dota. claus. 4. glo. 18. p. 1. num. 119. & 120. fol. 366. col. 4. & p. 2. nu. 88. & 89. fol. 281. col. 1.

E Schol. ad d. §. Item del mero. Molin. in reportor. verb. clamum.

F Lib. . . rethor. cap. 4. refert Casanate vbi sup. nu. 173. & Federicus Scotus lib. 1. respons. 35. num. 13 & in comment. ad l. 1. nu. 30. ff. si cert. petatur.

G Ita Bald. in cap. quia nonnulli. nu. 13. de rescri. vbi allegat Bart. in l. 1. nu. 6 de condict. ex lege.

H Bart. in l. frater à fratre, nu. 12. ff. de condict. indebit. & in l. ex hoc iure, num 13. vbi Paul. nu. 32 & Orosc 68. ff. de iusti. & iur. cum concordãt. per Cordubam de Lara, vbi supra nu. 55.

I §. primeramente, que Inquisicion, in declaratione priuil generale.

K In l. Imperium, nu. 6. sequitur Salicet. & Alexan. num. 17. ff. de iurisdict. omni. iudic. sed á Bart. recedit ibi Ias. nu. 17. vbi optime declarat Calefact. n. 101. 197. & 198. & Curt. Iunior, nu. 102. Fontanel. d. clausula 4. glos. 14. nu. 35. & 36. fol 223. col. 4. Fachine. controuers. iuris lib. 9. cap. 95.

L Quia in aliquibus casibus fallit, de quibus per Molin. in report. verb. officium iudicis.

M l. placet, ibi ex officio suo, C. de pedan. iudi. iuncta l. 1. in prin. ff. de officio eius, & l. ea quæ, 26. ff. ad municipa.

N Vt in l. 1. & toto titu. de in integr. restitut, & in l 1. & toto titu. de minoribus. & toto tit. ex quibus caus maiores, Caldas. Pereyra in comment. ad l. si curatorem habens, verb. implorare, C. de restitutione in integrum.

O Molin. in report. fororum, verb. Absens causa reipublicę, vbi eius Additionator Portol. & verb. Minor, obseru. fin. tit. de priuilegio absentium, obseruan. vnica, tit. de contract. minorum, & in foris eodem tit & obseruan. vnica, tit de priuileg. minorum.

per accuſationem, adhuc dicemus reperiri merum publicam, & mixtum imperium, priuatam vtilitatem reſpiciens, quia actio † ab obligatione, proueniente ex 26
conſenſu, procedit, ſiue ille explicetur verbis, vt inſtipulatione, ſiue re ipſa, vt in mutuo; ſiue facto, vt in tutellis, negotijs geſtis, aditione hęreditatis, & in omnibus quaſi contractibus, aut literis, aut literarum obligatione, at tamen aliquando ſine conſenſu contrahitur obligatio, *p* vt in hærede neceſſario, lege ipſa, atquè ita accuſatio
† ab obligatione proueniens, non ex conſenſu, ſed re 27
ipſa, ex delicto oritur, quia delinquens non conſentit, vt aliqui voluerunt, *q* in pœnā; ſed delinquendo tribuit iuſtam cauſam iudici, vt eum ſuo officio, ab accuſatore implorato, puniat, non nobili, ſed mercenario, quod tā actioni, quam accuſationi deſeruit. Quare in Aragonia
† omnia, ſecundum foros, vſus, conſuetudines, & priui- 28
legia Regni, ad inſtantiamq; partis legitimę, cuius principaliter intereſt, debent expediri: *r* quia in hoc Regno non eſt in conſideratione intereſſe ſecundarium, à noſtris Doctoribus paſſim conſideratum, illis tantum caſibus exceptis, in quibus particularibus fororum diſpoſitionibus eſt cautum, quod, vltra partem principaliter
lęſam, habeat quoquè ius agendi procurator fiſcalis † 29
Domini noſtri Regis, *ſ* à quo vnus † tantum conſtitui po 30
teſt, *t* qui ſi principaliter, & de per ſe agere velit non alibi, quam in curia D. Iuſtitiæ Aragonum agere eſt permiſſum, non tamen eſt ei prohibitum in proceſſu corā quocūque alio iudice Regni á parte legitima cepto ſe oponere, & intereſſe ſuum in eo proſequi, vel Procura-
tor † aſtrictus, ab vnaquaquè Vniuerſitate, ſeu Barone 31
creatus, *u* vel etiam, in multis, † quilibet de populo, *x* & 32
[illegible] procu-

P l. 1. & 2. l. obligamur, § 2. ff. de obligatio. & actio.

Q l. ex maleficio. 4. ff. de obligat. & actio. Pinel in authent. niſi tricenale, nu. 32. C. de bon. mater.

R Obſeruan. ſed ſi domino Regi. 6. tit. de gener. priuil. obſeruan. Item in publico. 4. obſeruan. Item in criminalibus, 8. tit. de homicid.

S Molin. verb. procurator fiſcalis, obſeru. 2 & d. obſeruan ſed ſi domino Regi, de generalib. priuileg. for. 2. tit. de procurat. fiſci.

T For. 2. tit. de procurat. fiſci, & ibi Bardaxi fol. 217. Molin. d. verb. procurator fiſcalis, verſ. procuratores plures, & verbo Rex. ver. D. Rex ſalua ſua clementia, pag. 293. col. 1 & ibi Portol. num. 76. & 77.

V Toto tit. de procurat. aſtrictis, & tit. en que caſos el procurador aſtricto es obligado a hazer parte, & in foro nouo Tiraſone, tit. de la via priuilegiada.

X Vt in for. 3 tit. de lenonibus. & in d. obſeruant. Item in criminibus. for. vnico de veneratione corporis Chriſti, for. 1. ad fin. de pręlaturi. for. vnico de ſubſidijs, for. fi. de officio Dipputatorū, foro. vnico, quod extraneus á Regno foro vnico, de prohibita largitione pecuniæ, foro. vnico de la prohibicion y ſaca de mulatos, foro vnico de euitanda moneta Barchinon. for. 1. de valore florenorum. Actus curiæ, que los Diputados no puedan recibir dinero por inſacular, for. forma de luicion de cenſales del General. anni 1564 For. de la prohibicion de las caças. for. fin. de exilio Bohem. foro de la facultad de poder acuſar los que injurian a los Lugartenientes. for. vt nullus captus extrahatur à Regno, for. de los Bohemianos anni 1564 for. 2 de prohibit. vini extranei ad fin. for. 2. de generali. priuileg. Regni. foro vltim. de offic. Vicecancel. col. 3 foro vnico. de alienigenis ad officia nos admiten. col. 4 for. vlti. de depoſito. col. 4. for vnic. de la prohibicion y vieda de las cofradias, for. vnic. de curſu monetæ. col. 3. for. 1. de las treguas, col. 4. for. vnico, tit. forma para examinar los teſtigos. anni 1564 col. 3. foro vnico, tit. orden de las comiſsiones eiuſdem anni col. 3. foro vnico, forma de examinar, foro vnico de officio de los eſcriuanos, obſeru. 2. de gener. priui. foro vni. tit. de crimine falſi, & in for. de vſuris for. vnic. ti. veda de arcabuzes, anni 1585. & in for. vnico. ti. de la pena de los ſedicioſos Tiraſo. an. 1592.

33 procurator † quatuor *y* brachiorum Regni, in casibus à
foro permissis.
34 Secunda causa præcipua † congregandi curias illa
est, vt grauati possint in illis suas querellas, rationesquè
grauaminum (quę vulgo *Greuges* appellantur) *z* propo
nere, quibus propositis, cognitis, probatis, atq; diligen-
ter discussis, si illa in Regiam personam dirigantur, co-
35 gnoscit Iustitia Aragonum, † ac super illis, de consilio
quatuor brachiorum Regni, ius reddit, & sententiam
dicit: Si autem Regis personam non tangant, sed alterius
cuiuslibet, & consiliũ à Rege, & quatuor brachijs petet,
a vel alteri illius causę cognitio delegabitur, quod fre
quẽtius est. Hæc autẽ grauamina † non possunt offerri, si
36 licite, ac iure sibi permisso, præeminentia regali vtens,
aliquam rem Dominus Rex expędierit pro suo arbitrio,
quia (vt inquit I.C.) *b* non videtur iniurię faciendæ cau-
sa facere, qui iure publico vtitur, cum iuris executio nõ
habeat iniuriam. Vnde illud vulgare euenit, quod de
regalijs Domini Regis non possit in Curia grauamẽ of-
ferri, *c* si enim quę iure potestatis à magistratu fiunt, ad
iniuriarum actionem non pertinent, quanto magis, si à
Rege, qui est omnium Magistratuum fons, & origo? *d* so
37 lum enim permittitur formari grauamen † de iniustitia,
& abusu potestatis, si illa in præiudicium, & iniuriam
alicuius abutãtur Dominus Rex, vel eius officiales, hoc
est, vtantur illicite erga quos non oportet, & quando
non oportet, & eo modo, quo non oportet, vel extra fi
nes à Deo, lege, seu natura præscriptos, aut si Foris, obser
uantijs, & libertatibus Regni pugnent, non enim minus
abuti valet Princeps potestate Regia (vt inquit Petrus
Gregorius) *e* quam possessor gladij, quo potest non so-
lum se ipsum, & alios defendere, & sic illo licite vti; sed
etiam abutendo offendere, & necare; vnde grauamina, quæ non sunt illata
38 † à Rege, vel eius officialibus, non sunt prosequibilia in Curia, cum ad illa sit
Iustitiæ Aragonum, & quinquè eius Locumtenentium, Senatus constitutus,
vt mox dicemus. Et ita grauamen oblatum à Sebastiano de Herbas, contra
ciuitatem Cæsaraugustæ, in Curijs Montisoni, anni 1564. fuit pronuntiatum
f non esse prosequibile, quod tanquam illatum à vigintiuiratu nullam iuris-
dictionem

Y Relati per Molin. in re portor. verb. Dipputati Regni, & ver. procurator Regni.

Z Belluga in specul. rub. 1. num 6 & rub 9. nu. 24. & rub. 8. num. 4. & 5. vbi Camill. Borrel. verb. ne subditi.

A For. 2 tit. de offic. Iust. Arago. foro, Item que el Iusticia de Aragon, tit. priuilegium generale. §. itẽ quod in omnibus. tit fori editi apud Exeam, Molin. in reportor. verb Curiæ generales, vers. in Curijs, fol. 79. col. 1. & verb. grauamen. vers. 1. fol. 165. colu. 2 Belluga in speculo, rub. ·· nu 6. in fin. & rub. 6. num. 6. vers. ex post ad latus sinistrum. Bardaxi, in for. priuilegium generale num. 25. fol. 31. & in foro vnico, tit. de generali Curia Aragonens. celebran. fol. 25. col. 3. vers. Circa grauamina. & in d for. 2. fol. 112 col. 4 tit. de offi. Iusti. Aragonum.

B In l. iniuriarum 13. §. is qui, & §. quæ iure, ff de iniurijs.

C Iacob. Calicio in extrauagan. Curia. 7. dubio principali. col. 8. vers. expedita. 6 p. fol. 10. & fol. 22 col. 4.

D Glos. Magistratus. in l. 2. ff. de adoptio. l fin. C. de legib. Prosper. Carauita super ritib. magnę Curię ritu. 10. nu. 5.

E Lib. 9. de repub cap. 2. per totum.

F Portol. ad Molin verb Priuilegium nu 65.

G In simili Budæus in annotatio. ad l. 2. ff. de orig. iur. pag. 234. vers. nihilominus.

dictionem habente, sed quandam vindicandi iniurias ciuitati illatas, impunibilem potestatem, & de facto, ac ex abrupto procedendi facultatem. Huius capitis, corpori coniuncti tanta est auctoritas, & opinio, quanta Pithagoræ apud Pithagoricos fuit, ita vt satis sit dicere, Curia ipsa ita censuit, cuius auctoritate res iudicatę, præiudicatæ in omne æuum credũtur, g & beneficia Regia, perpetua, & nunquam antiquabilia redduntur, imo eius decreta, ius, & nomen, ab auctore sumunt, & quandoq; fori, quandoq; actus Curiæ appellantur.

---

§. Vigesimus.

De origine officij Iustitiæ Aragonum illiusquè iurisdictione, ministerijs, & potestate.

SVMMARIVM.

Recursus datur ad Curiam Iustitiæ Aragonum à quouis Magistratu per viam iurisfirmæ grauaminum factorum. 1.

Regum tempore erat Romæ prouocatio ad Tribunos plebis à quouis Magistratu. 2.

Iustitia Aragonum si vt priuatus delinquat à sola Curia generali punitur, 3.

De capite ciuis Romani sine iussu populi sententiam ferre lege 12. tabularum prohibitum, 4.

Iustitia Aragonum & eius Locumtenentes, si in officio deliquerint nouemuirali iudicio per fabas iudicantur. 5.

Leges tabellariæ ad iudicium populi pertinebant. 6.

Tribunorum plebis coerctio pœnes populum fuit. 7.

Quare iste vltimus recursus ad Iustitiam Aragonum dicatur electio iurisfirmæ, & non appellatio. 8.

Non datur recursus à sententia Iustitiæ Aragonum in causa grauaminum factorum, 9.

Interlocutoria assumit naturam causæ principalis, 10.

Interlocutoria in causa criminali est inappellabilis, licet sit præparatoria ad causam appellabilem, & cur remissiue. 11.

Iustitia Aragonum non solum reuocat grauamina illata, sed prouidet ne fiant. 12.

Iustitiæ Aragonum Magistratus quomodo conueniat cum tribunicia potestate, 13. & 18.

Exemplum elegans. Q. Fabij de recursu ad tribunos plebis. 14. & 16.

Dictatoris Romæ quanta esset auctoritas, & potestas. 15.

Quare esset prouerbium Romæ bono Tribuno plebis, improbos Magistratus metui non debere. 17.

Manifestatio personarum quotuplex sit, & quando spiret, & ad Iustitiam Aragonum priuatiue, vel cumulatiue eius prouisio pertineat. 19. & 21.

Clericus exemptus, in tangentibus ad curam animarum, non habetur pro exempto. 20.

Manifestatio introducta ad exemplum edicti de libero homine exhibendo. 22.

Vasalli seruitutis possunt per manifestationem a Domino vendicari. 23.

Pater

Ex

§. Vi-

§. Vigesimus.

NE in singulis grauaminibus, quæ vel facta dicuntur, vel fieri timẽtur, ex
pectanda esset Curiarum celebratio, quiddã maximus Magistratus, ad
instar tribunitię potestatis, cũ initiis regni originẽ sum-
sisse fertur, [a] qui IustitiaAragonũ nũcupatur, & à Rege,
1 cuius nomine prçest, nominatur, & eligitur: ad quẽ † à
cuiuslibet alterius magistratus, seu iudicis sententia, vel
decreto recurritur, [b] per viã iurisfirmę, grauaminũ facto
2 rũ; quẽadmodum † Romæ (etiã Regum tẽpore) à quo-
uis magistratu prouocatio ad tribunos, erat concessa:
quos, vt antiqui Romani sacrosanctos censuerunt; ita &
nos hunc magistratũ Iustitię Aragonum: quem si vt pri
3 uatus † delinquere cõtigerit, [c] sola curia generalis pu-
4 nit, vt de capite † ciuis Romani iniusu populi cẽturiatis
comitiis cõgregati sentẽtiam ferri lege duodecim tabu
5 larũ [d] erat prohibitũ. Si verò vt magistratus † nouẽuira-
li iudicio per fabas, [e] vt quisq; liberius suã sententiã pro
ferre possit iudicatur, sed à fabis abstinendũ cũ Pithago
ra monemus. [f] Istæ leges apud Romanos tabellariæ di
6 ctæ sunt, quasi de suffragiis † per tabellam ferẽdis latæ,
7 quod iudiciũ populare est exẽplo tribunorumplebis; †
8 quorũ coerctio penes populũ fuit: [g] quẽ † recursum, ne
tãti magistratus authoritate, & magnitudine Iustitia A-
ragonũ elatus, se similẽ altissimo iudicaret, nõ appella-
tionis nomine (licet idẽ sit effectus) sed alio honestiori,
electionis iurisfirmæ titulo, maiores cõtegerũt; ex diuer
sitate nominis * discrimẽ inter vtrũq; recursum denotã
tes, quod primus superioritatẽ respectu iudicis à quo, de
mõstret; iste verò respectu causę & procesus: & hinc est,
quod à sententia & decreto Regię audiẽtię nõ recurri-
tur ad curiã D. Iustitię Aragonũ per viã appellationis (si
cut potest recurri à sentẽtia ordinariorũ inferiorũ) sed
per viã electionis iurisfirmę, quæ nõ grauamẽ actiuè à
iudice illatũ, vt appellatio, sed passiuè à parte sustẽtum
principaliter, respicit; & ideo ex allegatis, deductis, & pro
batis denouo, sçpè in hoc recursu grauamẽ reparatur, cũ
secus sit in recursu appellationis, inquo nihil de nouo in

A Ioan. Baseus in chronica Hispaniæ, cap. 22. nume 839. tom. 1. scriptorum rerum Hispaniarum, fol. 592. Hieronymus de Blancas in comment. rerum Aragone. titu. de magistratus Iustitiæ Aragonum dignitate, fol. 284. Ioan. Marian. in histor. de rebus Hispaniæ, lib. 8. c. 1 pag. 159. in princip. & de Rege & Regis institutione, lib. 1. cap. 8. pag. 88. Hieron. Zurita lib. 1. annal. c. 5. pag. 9. colu. 4. Bardaxi in rubr. tit. de offic. Iust. Aragon. nu. 1. fo. 97. col. 2. Camil. Borrelus in additi. ad Bellugam rub. 6 sub num. 6. verb. Iustitia Aragonum. & de Regis catholici præstantia, cap. 46 n. 54. Sesse in suo tract. in hibitio. & magistrat. Iust. Arago. c. 1. § 1. n. 9. & seq.

B for. quotiescũq; for. quẽ riẽtes, tit. de firmis iuris. Mol. in repor. verb firma. vers. firma factorũ. Ferrer in sua metho. iudicia. f 86 pag. 2. Barda in cõmen. ad rub. tit. de offic. Iust. Arago fo. 109. col. 2. in princ. & ad for. 17. fol. 121.

C For. 3. tit. de offic. Iustitię Aragonum.

D Azor 2. p. instit. moral. c. 63. pag. 613. D.

E For. las quales, 15. titu. forus inquisitionis, in facto foro nouo Tirasonę; tit. Forma de la enquesta de la Corte del Iusticia de Aragon; quem potuit videre Herrera, ne falsa referret. pag 124.

F Oña en las postrimerias del hombre, 1. p. c. 1. discurso 4. p. 13.

G Alex. ab Alex. lib 5. c. 2 Ianus Langle. ocij semestris, lib. 7. c. 5. in princ.

* l. si idẽ, C. de codicillis

Aragonia deduci potest. In hoc recursu electionis iuris
firmę, Iustitia Aragonum ita est iudex peculiaris, priuati
uè ad alios, vt super grauaminibus † propositis rece- 9
pta, vel repulsa iurisfirma, nullus ad aliquē aliū magistra
tū, nec etiā ad dominū Regē, detur recursus. *h* Quod
etiā fuit sępè pronūciatū, procedere in qualibet inter-
locutoria prædicti processus: cum hoc priuilegiū nō so-
lum fauore curię D. Iustitię Aragonum sit concessum,
sed etiam causę, & processus, vnde sequitur interlocu-
toriam, accessoriam † causę principali inappellabili; 10
esse etiam inappellabilem, & naturam, & qualitatem
causæ principalis assumere, *i* quemadmodum in cau-
sis criminalibus, † quæ sua natura inappellabiles sunt, 11
licet â diffinitiua, condemnatoria mortis, vel muti-
lationis membri appellari possit; tamen ab interlocu-
toria, quamuis magni præiudicij, ad sententiam appel
labilem præparatoria, appellare non poterit. Et vtro-
que casu, si aliquis appellauerit, solet iudex appella-
tioni non defferre, sed ea non obstante tanquam fri-
uola ad vlteriora procedere: non solum autem iste Iu-
stitię Aragonum magistratus retractat, nulliter, &
iniuste facta, grauaminaque illata † reuocat, *K* sed 12
ne fiant tuetur subditos. Vnde rectè tribunitiæ po-
testati † hanc nostri magistratus comparauimus, cum 13
ius tribunitię potestatis, magis ad impediendum es-
set, quàm ad agendum, *l* illaque in auxilij latione,
& coercendo per intercessionem cæteros magistra-
tus consisteret, cuius intercessionis vis (quæ nihil a-
liud est quàm oppositio) *m* summa semper in Repu-
blica fuit, quàm qui perturbabat, quasi maiestatis
lesæ reus tenebatur. *n* Sed quia hæc intercessio sæ-
pè in pares, vel maiores magistratus fiebat, non co-
gere, vel imperare, sed intercedere dicebatur; qui e-
nim cogit, & imperat, personę obstat: qui inter-
cedit

H Bardaxi in comment. ad rubric. de officio Iustit. Aragon. fol. 109. colum 2. in principio. & ad for. 17. eiusdem titu. Ferrer in Methodo, fol. 121 Sesse de inhibitio. cap. 3. § 6. num. 4. fol. 218. & decis. 77. nume. 32. & sequen.

I Lancelot. de attentatis, par. 3. cap. 28. nu. 151. ex Clementi. Dispendiosam, de iudic. Decius in cap. pastoralis, nu. 4. post med. de appellatio. Menochi. de adipiscend. remedio 4. num. 841. Surdus consil. 277. á num. 23. Turret. consil. 2. num. 18. & sequen. par. 2. Moli. verb. appellatio, fol. 19. colum. 4. in fin. & fol. 20. col. 1. Bardaxi de officio Iustitię Aragonum, fol. 109. col. 1. in fin & colu. 2. in princi. late & eleganter plures ex antiquis foristis allegat collega noster Augustin. Morlanes in respōso pro hæredibus D. Martinæ dō Lope à num. 82. cum plurib. sequentibus. * Et fuit decisum in mense Septēbris 1580. in procesu tutorum Dionisiæ de Embum, & per me & collegas in procesu Thomæ Fort.

k Bardaxi de officio Gubernator, quæstio. 5. nume. 146. & in commentat. ad priuileg. generale Aragon. fol. 38. nume. 37. colum. 4 Ferrer in methodo procedendi. titu. de appellationis procesu, fol. 86. p. 2 versic. In Aragonia.

L Plutarchus in vita Catonis Vticensis tom. 3. pag. 174. Hieronimus Zurita lib. 10. annal. in vita Regis Petri Quarti capi. 37. fol. 386. colum. 3. & 4. Barnabas Brisonius de formulis & solemnibus populi Roma. verbis, lib. 2, pag. 302. in fin. versic. restat vt de tribunis. & pag. 303. versic. auxilium vero tribunorum. & sequen. Anton. Augustin. en sus medallas, dialog. 4. pag. 152. & seq. 156.

M Budæus in prioribus annotatio. in pandectas, pag. 287. versic. est autem intercessio, Lugduni 1546.

N Petrus Erodius rerum iudicat. lib. 2. tit. 1. cap. 3.

O ex Ta-

14 cedit rei, *o* de qua re † extat elegans exemplum apud Liuium, *p* cum Q. Fabius Maximus Rutilianus feliciter pugnasset aduersus Sãnites, absente L. Papirio dictatore, magnamq; , ac memorabilẽ victoriã reportasset, preco iussu
15 dictatoris, cui⁹ virgas, † & secures, etiã magistros equitũ (qui secũdã post eum potestatẽ gerebãt) tremere, atq; horrere solitos *q* fuisse legitur: cui & Cõsules regia potestate fulgẽtes parebãt, & reliqui magistratus subijciebãtur, & obediebãt prȩter tribunosplebis, nõ quia maiores essent tribuni, potestate: sed quia ad tẽperandã eorũ potestatem,
16 & acerbitatẽ imperij, oppositi. Is Q. Fabium, † magistrũ equitũ citauit; is ad tribunal accessit, ibiq; à dictatore, post solẽnes interrogationes, & responsiones quod cõtra imperiũ dictatoris, ipso incõsulto, manus cum hoste conseruisset, morte dãnauit: *r* orta pene in exercitu seditione, qui Q. Fabio fauebat, cum quo ipsi victoriam reportauerãt se interposuit, vt L. Papirius dictator à sententia discederet, sic etiã intercesserunt legati, apud eum existentes, qui aliud obtinere nequiuerunt, nisi vt in sequentem diem executio differretur, iussusque magister equitum, vt postero die adesset, timens autem dictatoris iram exarsuram magis, clam è castris se subducens, Romam profugit, quem prosequutus dictator, & ibidẽ illum morte damnatum conclamauit, & prȩhendi iussit, pro dictatoris imperio conseruando (cuius in Vrbe Romana summum ius, ac plane regia potestas, sine prouocatione fuit) Senatus illum rogauit, vt pœnam obliteraret. Populus itidem, ob præclarũ victoriæ facinus ac etiam, ob merita Fabij patris, qui ter Cõsul, & iterum dictator fuerat, nec ab opinione sua discedere voluit. Fabius pater vidẽs, quod nec authoritas Senatus, nec preces populi apud ipsum valerẽt, tribunosplebis, vt intercessionẽ interponerent, appellauit, qua cõcessa dictator dixit, nõ noxȩ eximitur Q. Fabius, qui cõtra dictũ Imperatoris pugnauit, sed noxæ dãnatus ab eo, à quo prouocatio nõ est, tribuniciȩ potestati, precariũ nõ iustũ auxi-
17 liũ ferẽti donatur. Vnde prouerbiũ Romæ † passim dicebatur, bono tribunoplebis improbos magistrat⁹ metui nõ debere: cũ ab eo omnis vis & iniuria arceretur, cũ ad ei⁹ authoritatẽ pertineret, *s* potẽtiȩ magistratũ resistere,

 nimiam

O ex Tacito, lib. 13. annal. Petrus Erodius vbi supra lib. 2. titu. 9. cap. 13. pag. 81. ad medium,

P lib. 8. Plinius Cæcilius de viris illustribus, capi. 31. & 32. Eutropius rerum Roman. lib. 2. cap. 2. Valer. Maximus lib. 2. c. 2. Iulius Frontin. stratagemat. lib. 4. cap. 1. Borrell. de Regis catholici præstantia, cap. 39. num. 33. & 34. Ianus Langleus semestrium, lib. 11. c. 2. pa, 686. pluribus exornans. & Anton. Augustin. vbi supra.

Q Ianus Langle. semestr. lib. 7. cap. 5. pag. 339. C. Vvelfangus Lazius in cõment. Reipub. Rom. lib. 2 cap. 10. in princip. p. 204. Petr. Gregor. syntagmat. iuris, lib. 6. cap. 8. & lib. 19 cap. 18. & lib. 47. cap. 18. in princip.

R l. desertorem, §. in bello, ff. de re militari. Moli. noster verb. Capitaneus. versic. Capitaneus qui in in bello non seruauit mãdatum. Cremensis singula. 151. Tiraquel. de pœnis tempe. in præfatio. n. 37. & causa 52. Pinellus in rubri. de bonis matern. 2. p num. 55. Menchaca controuers. illustr. cap. 5. n. 8. Cagnolus in l. 2. nu 103. de origine iuris.

S Stephanus Vinãdus Pighius in annalibus magistratuum populi Romani, lib. 2. de tribunicia potestate, pag. 91. & 92. Petrus Erodius lib. 2. tit. 13. ff. de officio Tribuniplebis, capi. 1. Cicero in oratione pro Cluentio.

nimiamque eorum licentiam coercere, supplicem à iudicio liberare, vel à
Prætore damnatum defendere, à vinculis, implorati, appellatique poterant,
ac non solum priuatum, sed Consulem in rostra vocari iusserunt. Hinc prę-
sides, custodesque libertatis, se iactare consueuerunt, eorumque domos in-
terdiu, noctuque patere omnibus, tanquam Arę semper accessibiles, afflicto
rumque portus, vel asyla, vel præsidium periclitantium. In quibus omnibus
† recte iste noster Iustitiæ Aragonum magistratus, tribunoplebis correspon 18
det, cum si res sit dubia huius magistratus intercessione modesta, potiusquàm
seditione turbida componenda sit: nam si in persona timeat aliquis esse gra-
uandum, † tuetur eum manifestatione, t si à posse iudicis priuatiué ad alios, 19
quæ vel simpliciter concedi solet, & hæc, lata forali sententia ipso iure spi-
rat. u Si verò fundata in aliqua qualitate, vt putà nul-
litatis processus, vel sententię, exemptionis, nobilita-
tis, clericatus, dominij vassallorum, vel simili non spi-
rat ipso iure, sed cum summaria causę cognitione, sen-
tentia locumtenentis tollitur. x Quod etiam procedit
quando contra simpliciter manifestatum est lata senten
tia in vim statutorum; quia manifestatio irę & pręcipi-
tationi opponitur, ne sine culpę cognitione, & ex ab-
rupto procedatur. Sed si à posse priuatarum persona-
rum quis manifestari se petat ad finem disceptandi, cu-
ius sit iurisdictio in persona manifestata; ad solam cu-
riam Iustitię Aragonum spectat, neque ab eius sentẽtia
de restituenda, vel non restituenda persona manifestata
iudici ecclesiastico, appellari potest: vt fuit sæpè decis-
sum in curia D. Iustitiæ Aragonum, præcipue anno
1582. cum Ioannes Martin, Clericus ordinis sancti Ioan
nis Hyerosolymitani, in loco de Samper de Calanda, Cu
ram animarũ gereret, isque ob aliquas culpas, circa ad-
ministrationem curę, à D. Andræa Santos, meritissimo
Archiepiscopo Cæsaraugustano fuisset carceri mãcipa-
tus, & die 1. Martij fuit manifestatus; & tãdem nõ obstã
te exceptione allegata, fuit mandatũ restitui dicto Ar-
chiepiscopo: quia quãuis aliàs esset exẽptus, † tamen ex
dispositione Conc. Tridentini, y in ijs, quæ ad Curã ani- 20
marũ pertinẽt, non habetur pro exẽpto: & constito de
qualitate, circumferente iurisdictionẽ iudicis ecclesiasti
ci, mãdatur ei restitui, nec admittetur ad z * appellãdũ:
quando

T Bardaxi de offic. Gubernato in criminali, c. 16 num. 7. & 8. & in comment. ad rubr. de manifestatio. personarum, n. 1. & seq. p. 383. Hiero. de Blãc. de magistratu Iustic. Aragon. potestate, fol. 150. Portoles in schol. ad Molin. verb. manifestatio, nume. 98. Ludouic. Martinez in respons. pro regno 1. p. nu. 154. Sesse de inhibitione, c. 1. §. 2. n. 2. cum seq.

V Sesse post Bardaxi de inhibitio. c. 1. §. 2. n. 74.

X Sesse vbi proxime nume. 67.

Y Sessio. 25. de reformatio. c. 11.

Z * Ita pronunciatum in curia D. Iustitiæ Aragonum in processu D. Annæ Cabrero die 17. Maij 1571 & die 15 Decẽbris 1580. in processu Dominici Bellostas necnon Ioãnis Fernãdez. & die 5. Iulij 1566 in processu Michaelis Sacristan & Francisci Farlã. & die 26. Aprilis 1577. in processu Michaelis Nauarro & Ioannis de la Nauassa sup. manifestatione, & per Ioannem Ximenez de Aragues 2. April. 1542 & die 24. Aprilis 1582. in processu Magri magistri, necnõ Ioannis Martin super manifestatione.

quando vero † non intuitu iurisdictionis, cumulatiuè cum cæteris omnibus
21 magistratibus, & iudicibus ordinariis regni, Iustitia Aragonũ manifestatio-
nes prouidet; & tunc si persona manifestata, vel sexu sit fragilis, vel ętate im-
becillis, iudex manifestans debet paternũ officiũ exercere, & personę manife
statę vtilia cõsulere, nõ cõstringẽdo, sed suauiter monẽdo, hocq; faciẽs iudex
libertati manifestationis cõsulẽs suo muneri satisfecisse iudicarẽ: quod mani
festationis iudicium, cum actio ad exhibendũ sit, appel-
latione nõ suspenditur, *a* cum fuerit inductũ hoc reme
dium, † ad similitudinem edicti Prætoris, de libero ho-
22 mine exhibẽdo, quod noster I.C. Vlpianus *b* recẽsuit,
tuendę libertatis causa fuisse propositũ, ne liberi homi-
nes à quoquã retineãtur, aut nimis seuerè, & pręcipitan
ter, vel clam, & occultè quid ad versus eos violẽter exe-
quatur, aut fiat: cum pœna dilata exigi possit, exacta nõ
possit reuocari. Et ideo Imperator statuit, *c* sentẽtię cri
minalis executionẽ per triginta dies suspendi, post quos
pręsumitur iram cessare, *d* quod iam antea Romę obser
uabatur, vt suplicij dãnatorũ executio, in tricessimũ diẽ
differretur. * *e* Ex quibus infertur, quod cum vassalli †
23 seruitutis, Baronũ nostri regni, nõ sint plene liberi, respe
ctu suorũ dominorũ, ab eorum manu, & potestate mani
festari nequeãt, quod si de facto manifestati fuerint, post
quàm constiterit eos vassallos seruitutis esse, instãte do
mino, adeum remissio, *f* (quę alias fieri nõ deberet) *g* erit
faciẽda; quinimò hac qualitate adiecta, poterũt vassalli
seruitutis, si à quoquam detineãtur, manifestari: nõ solũ
si detineãtur violenter, sed etiã si volẽter, quia licèt illi,
qui plene liberi sunt, nõ possint, si apud aliquẽ volẽtes
manserint, inuiti manifestari, *h* tamẽ isti, qui nõ sunt ple
ne liberi, & quib' nõ est libera recedẽdi facultas, *i* pos-
sunt à dominis eorũ, ratione potestatis dominicę, pro iu
re seruitutis, quod in eis habẽt, à posse cuiuscũq; tertij,
eos detinẽtis, causa adiecta, & cognita, quia suus vassallus
seruitutis est, vendicãdo manifestari. *k* Quod idẽ admit
titur † in patre respectu filij, ratione patrię potestatis *l*,
24 quã, licèt mater nõ habeat, tamen & illa quoq; ratione
pietatis, & fauore libertatis admittetur, non ad vẽdican-
dum filium (vt falsó Accursius noster est hallucina-
tus)

A Maranta in speculo, 6.p. de appellatio. n. 320.
B l. 1 ff. de libero homine exhibendo.
C l. si vẽdicari, C de pœnis, c cum apud Thessalonicam, 11 q. 3 Orozco de Couar. lib. 2. emblem. 32. Alsini. in praxi iudicior. de senten. executio. §. 31. c. 2 limita. 11. Petr. Erod; rerum iudicatarum. lib. 1. tit. 5. de Episcopali Audiẽtia, c 18.
D Lucas de Pena in l. omnes omnino, colu. 1. in fin. C. de decurio. Deci. in l. quicquid calore, n. 9 ff. de reg iur. Farin. q. 91. nume. 37.
* ex Quintil. Ianus Langleus semestriũ. lib. 11. c. 2 pag. 680.
E Seneca 2. de ira, c. 23. Aymon. cõsil 2. in fin.
F Moli in repor. verb. manifestatio, versic. manifestatus per curiã Iustitiæ Aragonũ. Vt fuit practicatũ per me. & collegas in processu Annæ del Pex sũper manifestatione.
G ex ratione Camil Borrel. ad Bellu. rubr. 11. §. 2 quo pędiximus verb. Remissiones. vers. nono limitã.
H l. 3 §. si quis volẽtẽ, ff de libero homine exhibẽdo.
I l 2. ff eodẽ.
k l. 1 §. per hãc, vbi glo. vẽdicare posse, & ibi Bart. n. 1 & Alberi. n. 4. & seq. & in rubr. n. 6. & 7. ff. de rei vẽdi. Cabe. decis. 196. n. 1 1. p. Brison. de formul. li. 5 p. 487. vers. erat & in vsu quotidiano.
L l. si filiusfamil. cum sẽquen. ff. de furtis.

tus *m*) ſed ad eius petēdā libertatē: *n* & idē dicendū eſt in
cæteris omnibus, † quib' in aliquos aliquod ius ſeruitutis, 25
poteſtatis, ſubiectionis, vel obediētiæ cōpetit, vt in Ab
bate erga monachū: in Epiſcopo erga Clericū: in marito
erga vxorē: in domino erga colonum, cenſitum, vel ad-
ſcriptitiū: in Barone erga vaſſallum: & in Ciuitate erga
ciuem. Quod ſi qualitates prædictæ, † ex quibus ſubeſ 26
ſe cōſtat, ab illis negentur, aget aduerſus illos dominus,
ſeu Baro pater, Abbas, maritus, Epiſcopus, & ciuitas ac-
tione præiudiciali vtili in rem, vt declaretur eius vaſſal-
lus, filius, vxor, monachus, clericus, ciuis, & ipſi tribue-
tur vtilis cōtraria: licèt multi his caſibus cōfeſſoriā, & ne
gatoriā dari exiſtimēt, non ſolum prædictis perſonis, ſed
etiā iudici aduerſus eum, quem ſubditū prætēdit; & ſub
dito, qui exemptū ab alicuius iuriſdictione, & poteſtate
ſe iactat. Sed coram Iuſtitia Aragonum, hæc cauſa tra-
ctanda erit, qui iudex peculiaris † exemptorum *o* eſt, & 27
non habentium in regno ſuperiorem.

Huius magiſtratus authoritas nō ſolum ad prędicta ſe
extendit, ſed etiā dubiis ſuper Foris regni emergētibus, 28
† à Rege, vel eius officialibus cōſultus, reſpōdit, *p* vt o-
lim I. Conſulti, qui authoritatem *q* reſpōdendi recepe-
runt ab habente ſupremā poteſtatem, à cuius reſpon-
ſis recedere non licet: nō quod eius curia ſuprema ſit,
(vt noſter Portoles annuit *r*) ſed quia vice ſupremę cu
riæ in his cōſulit, vt de Senatu dicebat Iuſtinianus, *ſ* vel
verius dici poteſt, eſſe Prætorē, qui authoritatem habet
adiuuandi, & interpretandi ius commune Aragonum,
interpretatione declaratoria ad dubium, quod ex ver-
bis fororum ambiguis reſultet: quæ paſſiuè † à iure
communi peti ſolet, *t* quod intellige, ſi ius commune 29
non

M gloſ in l. penult. verbo In rem matri, ff. de fideicom. li. libertat.
N d. l. 3. verſic. Pietas. ff. de liber. homin. exhiben. Pinel 2. par. rubr. num 6. & 7. C de bon. mater.
O Moli. verb Iuſtitia Aragonum. verſic. Item, iuſtitia Aragonum eſt iudex in cauſis exemptorum, folio 202. colu. 3. & verſic. Die 1. Decembris, fo. 204 colum. 2. vbi Portol. nume. 16. Seſſe de inhibitio. ca. 8 § 2 num. 17. pa. 570. quibus adde B. Graeuum in additio. ad Gail. concluſ. 30. Hieronym. Zeuallos in ſpeculo opinion. commun tom 4. quæſt. 1. alias 897. num 616. pagi. 136. colu. 2 Belluga in ſpeculo, rubri 11 §. vidêdum. vbi Camillus Borrellus verb. Exempt. & verbo, Probemus & de Reg. catholic. præſtan. cap. 71. num. 6. Petr. Cenedo 1. p. collecta. 37. n. 3. & in quæſtionib. practic. q 45. n. 10
P For. 1. & 2. tit quod in dubiis non craſsis, obſerua. fin. tit. quod aſsignatio. obſeruant. 3. tit. de priuileg. generali. Moli. in repert. verb. Conſultatio. verſ. 1 & verb Fori Aragonum. verſic. Fororū dubia & verb Iuſtitia Aragonum verſic. Iuſtitia Aragonū tenetur. Bardaxi in rubr de offic Iuſtitiæ Aragō. fo. 99 col. 3. verſic. in eo vero.
Q § reſponſa prudentū, Inſtitu de iur. natural l. 2 §. poſt hunc, & § primus diuus, ff. de orig. iur. Alex. ab Alexan. dier. genial. lib. 6. c. 23. verſ. Reſpōſa denique, pag. 997. Conan. lib. 1 cōmen. c. 11. Duare. lib. 2 diſputatio. c. 38.
R in verb. Iuſtitia Aragonū, n. 10. in verb. Fori Aragonū, n. 7.
S in §. Senatuſconſultū. Inſtit. de iur naturali.
T l. 1. §. lex Falcidia, ff ad l. Falcid. Barr. in l. omnes popul. n. 45. in verſic. vltimo & Crotus n. 294. ff. de iuſti. & iur. & ibi cōmuniter DD. & in l. ſi ſerui veſtri, C. de noxal. & in l ſi vero, §. de viro. ff. ſolu matri. Maſcar. de genera. ſtatu interpretatione, cōclu. 1. n. 1. & ſeq. 77. 236. 249. & 250. Paris. conſi 16. n. 51. lib. 1 Cepha. conſi 531. n. 33. lib 4. Ruin. cōſi. 15. num. 1. li. 1. Alexan. conſi 50 n. 12. & cōſi. 80. n. 5. verſi. Et ita declaratur, lib. 11. Rolā. cōſi. 34 n. 46. lib. 4. Curt. Iun. cōſi. 7. n. 8 Menoch. cōſil. 5. n. 23. li. 1. Oſaſ. deciſ. 21. n. 15. Brun. ad ſtatutū fœmina excluſ 5. art. princi. q. 29. n. 21. & 22. Deci. in c. trāſlato, n. 40. de cōſtitut. & Feli. in proœ. decretal. num. 22. Hortēſ. Cabalca. de brachio regio. par. 4. à num. 380. cum ſeq.

non ſit irregulare ex ali qua ſpeciali,ſeu particulari cau-
ſa inductum, *u* vel verbis,aut rationi alicuius fori aper-
te pugnaret, *x* à qua etiam fori interpretantur, ſiue illa
ſit expreſſa in foro,ſiue vnica tantum aſſignari poſſit. *y*
Quia tunc caſus ille,ſuper quo eſt dubium, poteſt ſub
foro eſſe comprehenſum declarari: cum interpretatio
extenſiua,† vel reſtrictiua,quæ cartæ,& foro repugnet,
30 in Regno non admittatur; *z* nam hæc ſoli Domino Re-
gi cum Curia conceſſa eſt, quibus leges condendi eſt
poteſtas. *a* Et hoc ſenſu procedit, quod vulgo dicitur,
quod eius eſt interpretari, cuius eſt condere, *b* quæ in-
terpretatio à Curia Iuſtitiæ Aragonum facta, tanquam
forus, ſequenda eſt in deciſionibus cauſarum, & non ſo
lent eſſe tales declarationes minoris auctoritatis, quam
ipſi fori: *c* Imo talis interpretatio neceſſaria dicitur,quę
ex iuriſdictione, & pręeminentia dicti Iuſtitiæ Arago-
num profluit, & ſententiæ huius † ſupremi tribunalis,
31 ſicut & Regiæ Audientiæ ſolent,pro exemplis, ad deci
ſionem aliarum cauſarum paſſim à cauſidicis adduci,&
negari nequit,quin maxima ſit rei, ita pluries apud ſu-
prema tribunalia iudicatæ, auctoritas, pro interpreta-
tione iuris dubij: *d* quod licet (vt inquit I. C. Paulus)
e ſemper certum ſit, tamen ex noſtra ignorantia quid
iudicandum ſit dubitatur: cum aut ſuper eo caſu, de
quo contendimus, iure nihil ſtatutum reperiatur,aut,ſi
ſtatutũ eſt,dubia ſit illius interpretatio,ad ſupremorum
tribunalium deciſiones recurrimus, *f* & ceſſat regula,
32 quod † exemplis iudicandum non ſit, *g* quando plu-
ries in ſupremis tribunalibus, ita iudicatum reperitur,
non tranſlaticiè,vt inquit noſter I. C. *h* ſed re per dies
maturata,cum librorum reuolutione, & matura conſi-
deratione,ac ſtudio. Sed quia, † parua facti mutatione,
33 totum ius mutatur,ita vt vix reperiatur vnus caſus, qui
per omnia alteri adęquetur, & exemplare, quod non
claudicet, non eſt multum,niſi omnibus circunſtantijs
animad-

V Iaſſo.in d.l omnes populi,num 53.& Sanct.Seuerin.in eius repetitione n.203.Cephal.conſ.536.n.9.lib.4.Socin.conſ.x9.nu.18.lib 4 Ruin.conſil.37.nu.13.& conſ. 94.nu 5.lib.3.

X Decian.reſp.32.nu.9.lib.2 Roland a Valle conſil.55.nu.6.lib.1.Cephal.conſ.561.nu.8 lib.4. Decius conſ.5.no.2.Calcan.conſ.11.num 33.Ruin.cõſil.32.nu.12.lib.3.

Y Molin.verb.fori Aragonum extenduntur.fol.156.col.1.vbi Po.tol. Riminal conſ.4.nu.7.& ſeq.vol.1.Socin.Iun.conſ.1.nu 9.12 & 53.p 1.Paril.de reſignatione lib.5.q.4.num.10.Fernandus Rebellus de obligat.iuſtitiæ 1 p.lib 1.q.6.ſect.4.pag.47.nu.19.& ſeq.

Z Obſeruan.1.de equo vulnerato Molin,in verb.extenſio,& verb.fori Aragonum non recipiunt, & latius infra dicemus

A l.nam vt ait,ff.de legi.l.1.C.eodẽ, Cancer.vari.reſolutio 3 par.cap.3.numer.61.& ſeq.

B l.fi.C de legib. l in ambiguis,ff.de regul.iur.

C Molin in d.verb.fororum dubia.

D l.filius in princi.ibi ſic iuueni Senatum cenſuiſſe ff.de falſis. Afflict.deciſ.45.num.4 & 95.nu 11.& 383.num.8. Menoch.conſ.100.nu.65. Peregr.conſ.91.nu.29. Cabedo, 1.p.deciſ.212.nu.7. Gama deciſ.33.nu.1.ad fin.& deciſ.174.num.10.& 228.per tot. Vincentius de Franchis deciſ.81.nu.2.p.1.

E l.ſed & ſi reſtituatur.§ fin.ff.de iudic.

F Cap.in cauſis.verſ.cum in ſimilibus,de re iudic.l.nam Imperator,ff.de legib.

G l.nemo.13.C.de ſenteat.& interlocutio.omni.iudic.cui adde Gramat.deciſ.228. Ianus Langleus ſemeſtrium,lib.7.cap.5.pag.310.l.ſed licet,ff.de officio præſid.& quæ tradit Cicero.philip.9.

H l.1.ff.de iure patronatus.

animaduersis,& consideratis,in exemplaribus fidendũ:
vt faciunt aliqui causidici (quos S.Cyprianus [i] callidos
argumentatores,& iurisperitos fallaces appellat) qui si
viderint,contra aliquod eorum exemplar, forsam tali
negotio inconueniens,& non omnino adęquatum sen-
tentiam ferri,aduersus Iudices excandescunt, suosquè
clientes suadent,& stimulantur,vt iudices denuntiatio-
nibus,seu acusationibus persequantur,suam(si verum fa
teri volumus)causã,quia quod superest radere cupiunt,
non suorum clientum agentes. Quia licet † exempla 34
rerum aliquoties ita iudicatarum nos aliquantulũ mo-
ueant, [k] non tamen ita illis alligari debẽt iudices,quod
non præualeant apud eos fori, leges & ęquitas scripta,
vel in capitibus prudentum traditione maiorum reposi
ta, & inconcussa praxi Regni obseruata. At tamen † nõ 35
est illi facultas regni ius(sicut antiquis Prætorib' Roma
nis)corrigendi,& emẽdandi,& ideo,quod ipse consul-
tus respondit,nec nouum ius inducit,nec antiquũ mu-
tat, sed declarat. [l] Competit etiam † eidem peculiari- 36
ter iurisdictio in resistentes,& rebelles mandatis Regis;
eumquè offendentes, iniuriamuè aliquam irrogantes,
etiam in personam suorũ officialiũ, ad instantiã procur.
fiscalis punit: [m] quod si officiales regij cõtra forũ deli-
querint, vel contra ius, & iustitiam subditos grauaue-
rint,poterunt etiam coram eodem, ad instantiam partis
lęsæ,vel procuratoris quatuor brachiorum regni,in eo
dem Iustitiæ Aragonum tribunali accusari, & crimina-
liter puniri: & in † eodem tribunali tantum est permis- 37
sum,quod Dominus Rex possit,in persona procurato-
ris fiscalis, & agere, & ciuiliter conueniri: [o] qua ratione
† Prætori à Nerua adiecto,vt inter fiscum, & priuatos 38
iudicaret, merito potest iste Magistratus comparari [p]:
quasi ei dixerit † Dominus rex, quod Trayanus [q] eius 39
Præfecto Prętorio dicere solebat, *Accipe hunc ensem,& siquidem recte,atque è Republica imperauero pro me: sin secus contra me vtere:* Non quod subditis facultas eum accu-
sandi

I In lib. de singularitate Clericorum.

k l cum de in rem verso, ff. de usuris, l. nonnunquã, ff ad Trebellia. l. 1. § hoc autem ff. ad Silanian. l. 1. §, si coheredis, ff. ad leg. falcid.

L Glos. in c. fin. verb. respondemus, de verb. sign. & in cap. consuluit. de tẽpor. ordina. Crotus in l. si is qui pro emptore, n° 186 ff. de vsucap.

M Obseruant. sed si Dño Regi. 6. tit. de genera. priuileg.

N For. 1. de accusatio. cõtra official. for. querientes de offic. Cancellari.

O For. vnic tit. de in ius vocando. obseruan. Item de omnibus, de priuil. milit. fol. 26. obseruan. Item in Aragonia, tit. interpretatio qualit. & in quibus, fol. 30. for. licet, titul. de procurat fisci. Molin. ver. Iustitia Aragonum, est Iudex competens, fol. 20 1. col. 1. & verb. Rex Aragonum, vers. Dominus Rex si litigat, fol. 294. vbi Portol. Bardaxi in comment. ad priuil. generale Aragonum, nu. 37. fol. 38. col. 4. quibus adde Bald. in l. 2. num. 8. C. de sentent. quæ sine certa quantitate. & Paul. in l. si constante. § fi. num fin. ff. solut. matrim.

P l. 2. ff. de orig. iur.

Q Ex Plin Iunio. in panegyrico tradit Rosinus antiquit. Roman. lib. 7. cap. 33. in fin Petr. Gregor. in sintagma iur. lib 47. cap. 28. num. 3. Alexan. ab Alexan. dierum genial. lib 4. cap. 23 Ludou. Martinez in responso pro Regno, nu. 179. Conradus in templo iudic. lib. 1. c. 1. § 4. vers. dignitatum gradus, n. 4. Matheac. in sua apologia & Petr. Ribadeneyra, en la instirucion del Principe Christiano, lib. 2. cap. 5. pag. 297, Ioan. Chokier, in thesaur. aphorism. lib. 2. cap. 2. exemplo 9. pag. 73. & d. lib. 2. cap. 1. exemplo 9. pag. 68.

ſandi concedatur, ſed tantum forma humiliter, ac reuerenter renittendi ſit tributa, nam licet Rex moleſtus nõ ſit, miſerrimum tamen dicebant maiores noſtri, poſſe,
40 ſi vellet:[r] ideoquè hunc Magiſtratum † creauerunt, qui illum ad leges ſeruandas moneret, iudicantes quod, ſicut beatiſſimum eſt in principatu à nemine cogi, ita miſerrimum à nullo ſuaderi, & Rex noſter, Theopompum imitatus, cuius ſupra meminimus, libentiſſime humili ſuæ creaturæ ſe ſubmittit, [s] vt quaſi quibuſdam fidei, & iuraméti aculeis, ad leges ſeruandas cõſtringatur, quod à maieſtate † illius alienum fuiſſe, non eſt quod quiſquã
41 exiſtimet, nam cui (vt inquit Plinius) [t] nihil ad augendum faſtigium, ſupereſt, hic vno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuæ, & tunç (vt inquit Baldus [u] de Imperatore loquens) potius iudicio diuino, quam humano ſe ſubmittit, ſed ne leges; proprij commodi intuitu, aliquando illum tranſgreſſurum
42 aliquis putaret, ſtatuit, † quod ſi aliqua cauſa, in qua ipſe eſſet actor, vel reus, ad eum, tanquam ad ſupremum Principem, interpoſita appellatione deuolueretur, licet çoram eo, vbi poteſtas non eſſet lege reſtricta, agi poſſet; [x] tamen noluit per ſe ipſum de illa cognoſcere, ſed per iudicem, quem ad eam delegabat: [y] non quod credam ex hoc, illa lege, impoſitam fuiſſe Regi neceſſitatẽ delegandi, ſed tantum eius poteſtatem demonſtraſſe, qua vſus Philippus Rex, ac Dominus noſter nominauit in commiſſarium, in cauſa domus de Antença, dominum meum, & vxoris meæ patrem D. Hieronymũ Chalez, [z]
43 † qui quã plurimis annis eiuſdem Iuſtitiæ Aragonum Locumtenens, ac Conſiliarius in Regia Audientia criminali exiſtens, adeò ſe çquum in iure redendo præbuit, vt ſumma gratia, maximiſquè beneficijs, tam à Philippo patre, quam filio fuerit affectus, & ornatus, qui migrauit ad cœlum, die 30. Martij anni 1605. cuius locum ego nunc indignus oççupo. Quod fieri poſſe etiam ho-
44 die, † exiſtente diſpoſitione forali Caroli Quinti, [a] reſponde-

R Hieron. de Blancas in comment. rerum Aragon. tit. de Magiſtratus Iuſtitiæ Arago. dignitate. pag. 186. in fin. Zurita tom. 1. annal. lib. 2. c. 64. fol. 103 col. 1. verſ. Y ſe fye cada dia.

S l. eſt receptum, vbi Doctores, ff. de iuriſdictione omn. iudic.

T In panegyri. ad Traiã. Ianus Langleus lib. 7. ſemeſtri. c. 17. pag 463.

V In c. paſtoralis. §. quia vero, nu. 3. de officio delegati.

X l. proxime, ff de his quę in teſta. delentur. l. & hoc Tiberius, ff de hæredibus, inſtitu. Dec. Iaſ. & alij in l. qui iuriſdictioni. ff de iuriſdict. omn. iud Alexã. in l. eſt receptum. ff. eod. tit. Dec. Abb. & alij, in ç. cum veniſſent, & in cap. nouit. de iudic. Bald. in l. exemplo ad fin. C. de probatio. Conradus in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 4, verſ. 10.

Y Obſeruan. Item in Aragonia, tit. interpretationes quatuor, & in quibus obſeru. Item de omnibus cauſis, tit. de priuil. milit. for vnic tit actus Curiæ, ſuper redditibus regalib. ad fin. facit for. licet, de procurat. fiſci. Corſetus de poteſt. Regia. 4. p. q. 44 nu. 7. poſt Bald. in d. l. eſt receptum, nu. 2. & Paul. in d. l. proxime, nu 4 Conradus vbi ſup. num. 1. gloſ. actor in c. ſi quis contra. vbi Abb. & Aretin. nu. 17 de for. comp. gloſ. & Ab. in d. cap. cum veniſſent, n. 6. facit. l. prætor. 17. ff. de iuriſdict. omn. iudic.

* Z Et Regens Marzilla in cauſa Baroniæ de Ayerue, & Bartholomeus Diez in cauſa Caſtellaniæ de Ampoſta, qui ſuę virtutis, & eruditionis heredes, & ſucceſſores reliquit Bartholomeum & Petrum ex fratre nepotes acutiſsimos noſtri Regni Iurecõſultos.

A Sub tit. que las cauſas de appellacion no puedan ſer cometidas a juez delegado, vbi Bardaxi. pagina 226. & 427.

ponderunt omnes Consiliarij Regiæ Audientiæ, die 19 Maij anni 1574. Ex eo quod, † licet rubrica sit adeo generalis, tamen nigrum se restringit ad appellationes, in causis priuatorum, non vero Regis, vel eius fisci, in quibus specialis lex stabat: *b* & quoties lex noua generalis est, & correctoria, distinguēda est per legem antiquam. *c* Sed à sententia collegarum recessit Seruetus de Añion, asserens rubricam generalem, quæ dispositiue loquitur & orationem perfectam continet facere legem generalem, *d* cuius sententiam secuti fuerunt Locumtenentes Iustitiæ Aragonum in prouisione cuiusdam iurisfirmæ. *e* 45

Vltimo iste summus Iustitię Aragonum Magistratus, † si subditi ab aliquo iudice Ecclesiastico, vel seculari, vel á qualibet alia priuata persona, contra foros, & iustitiam, non solum si in persona, sed etiam si in honore, vel rebus, siue iuribus grauari timeant, nomine Regiæ maiestatis quasdam inhibitiones concedit, quas nostri iurisfirmas, grauaminū fiendorū, appellāt, quia qui eas obtinet, firmat de iure coram Iustitia Aragonum, hoc est, vt ita dicam, fideiussoribus præstitis assecurat iudicium, qui in Regnis Castellæ appellātur fideiussores de la haz, *f* cum nihil aliud sit † firmare de iure, quam assecurare iudicium. *g* Et licet multiplex sit cautio, *h* & videatur, † quod non solum assecurat, de iudicio sisti, sed de iudicato soluendo; *i* tamen praxi receptum est, fideiussorem, in firma oblatum, solum esse fideiussorem, iudicio sisti, propter suspicionem fugæ, vt reus securum faciat iudicium, ne eius fuga elussorium reddatur. *K* Vnde lata sententia, siue illa sit condemnatoria, siue absolutoria, talē fideiussorem liberari, receptū est, *l* quamuis multi, talem

46 (at "si subditi ab aliquo iudice Ecclesiastico")

47 (at "quod non solum assecurat")

B Late Hiero. Gabr. consil. 12. num. 4. & seq. vol. 1 Bursat. cons. 76. n. 31. vol. 1. Medicis in tract. de legib. p. 2. q. 10. pag. 147. Gerard. de Petra sancta. singulari. 7. pag. 548. Horat. Carpanus in lucubratio. ad statuta Mediolani, 2. par. cap. 173. num. 13. & 16.

C Tex. iuncta glos. in authen. offeratur, C. de litis contestatio. Ioan. de amicis cons. 11. nu. 20. Imol. in l. si vero. §. de viro, ff. solut matrim.

D Alexan. cons. 109. n. 4. vol. 5. & cons. 6. num. 3. vol. 7. Bursa. cons. 12. nu. 16. & cons. 212. num. 9. in 2. Ias. in rub. de actio. num. 17. Medic. vbi supra num. 4. & seq. Alderanus Mascard. de generali statutorum interpretatio, cōclus. 2. nu. 197. & seq. Crabeta cons. 61. nu. 1. Decius cons. 527. num 11. Beroi. cons. 51. nu. 2. vol 2. Bertazol. cons criminal. 35. num. 1. lib. 1. Natta cons. 282. nu. 10. vol. 2.

E* D. Hugonis de Vrries die 9. Iunij 1574. & omnes concordes, die 6. Martij 1576. in processu D. Annæ de Veyntemilla.

F Roder. Suarez ad l. 2. tit. de los emplazamientos, vers. vlterius nota. n. 18. ibi allegans in termino legitimas exceptiones Gutierrez practica lib. 1. q. 132 nn. 3 & 4.

G §. sin autem, ibi solemni stipulatione firmare in stitu. de satisdatio. Noster Molin. verb. firma, vers. firma iuris vnde habuit originem. fol. 154. col. 4. Sesse de inhibitio. cap. 2. §. 5. nu. 12. Fontanella de pact. dotalibus. claus. 4. glos. 15. num. 129. 132. & 133. fol. 24.

H Lælius Zanchus de priuil. Eccles. pag. 114. á num. 16. cum seq.

I Moscatellus in pract. fideiussor. par. 1. modo. 13.

K Maranta in speculo p. 6. tit. de satisdatione num. 2. DD. communiter in l. sciendum, ff. qui satisdare cogan. l. si prætor. 75. de iudic. l. vltim. ff. ne quid in loco publi.

L Anto. Heringius in tract. de fideiussorib. c. 20. §. 19. nu. 9. per tex. in l. Græcę, §. & post litem, ff. de fideiussor. alijs relatis Menoch. cons. 212. num. 20. vol. 3. facit tex. iuncta glos. in §. sancimus. in authen. de exhibendis reis, ibi sola personali fideiussione, & ibi Accurs. vers. cautione iudicio sisti.

tale m fideiussorem iudicio sisti, magis principalem, quā
fideiussorem dici debere, asserant. *m* Vnde, hac cautio-
ne assecurato iudicio, firmans obtinet inhibitionem à
Curia D. Iustitiæ Aragonum, ne contra forum graue-
tur, quæ in Castella vocatur à pragmaticis, *Carta de am-*
48 *paro.** Sed † quia eodem foro *n* cauetur vt firma nō im-
pediat executionē casus manifesti qualis est omnis obli-
gatio instrumētalis, ideo proponūtur exceptiones, *o* quę
impediant executionem paratam, quam habebat illud
debitum manifestum, donec firma fuerit repulsa, quod
49 nihil † aliud est, quam declarare fore procedendum ad
vlteriora in executione, non obstantibus exceptionibus
allegatis per reum in iurisfirma, quas amplius oppone-
re non possit; & hoc est, quod nostri Foristę asserunt *p*,
repulsa vna firma cęteras omnes repulsas censeri. Sed
50 aduertendum est, † quod hodie *q* indistincte præsenta-
tione iurisfirmæ facta, siue ab eo contra quem decreta
est executio, siue à tertio, bona inuentariantur, & sub
idoneis fideiussoribus firmanti conceduntur, quibus nō
oblatis pœnes curiam remanent: Quod si fuerit admis-
51 sa, † non ex hoc impedietur, *r* is contra quem fuit fir-
ma concessa, agere in iudicio ordinario auduersus firmā
52 tem: sed si vellit † firmans in casu particulari decretum
inhibitionis obtinere, in Curia D. Iustitiæ Aragonū op
ponit, & probat exceptiones, exclusiuas intētionis eorū,
à quibus grauari timet, quas iustas iudicās Iustitia Ara-
go. seu eius Locūtenēs, suā interponit auctoritatē & of
ficiū impartitur, *s* inhibendo, ne firmantē contra ius, &
foros Regni grauent, quasi declarans, talem exceptio-
nem

M Luc. de Pena in l. si quis decurio. nu. 15. C. de decurio. lib. 10. probat Alexan. in l. 2. §. si quis. n. 5. ff. qui satisdare cogan. Heringius vbi sup. c. 16. num. 23. & seq.

* Montalu. in l. 5. tit. 18 lib. 3. fori legum, Didacus. Perez lib. 3. ordinat. l. 1. pag. 589. vers. hinc deducitur.

N §. Item demandan assi en criminal tit. priuilegiū generale, obseru. Item si quis, tit. interpretaciones qualiter, & in quibus, fol. 23. obseru. de foro, fol. 13 tit. de fideiussoribus, obseruan. Item in debito de rerum restatione, fol. 3. for. de volūtad de la cort ibi, à demostrar de caso manifiesto, tit. de firmis iuris. Sesse de inhibitio. c. 2. § 3. nu. 25. & seq.

O Molin. in reportor. fororum, verb. Manifestum, colu. 1. fol. 121. vbi eius additionator Portol. nu. 1 cum trib. seq. & verb. emparamentum, vers. die 4. Augusti. fol. 115. & verbo firma iuris, vers. quidam vocatus talis de torgon. fol. 145. & verbo liquidatio, col. 1. fol. 110.

P Molin. verb. firma, vers. firma vna repulsa. Sesse d. §. 3. nu. 57. & seq.

Q For. vnico, tit. que los officiales y executores no obstantes las firmas, &c. anni 1564. for. vnic. tit. de la firma de tercero, anni 1592.

R D. Sesse in suo tract. de inhibitio. cap. 2. §. 3. num. 7. & seq. 17. cum seq.

S Anto. Oliban. de iur. fisci. cap. 4. num. 10. l. si contendat. vbi Paul. post Bart. ff. de fideiussor. iuncta l diffamari. C. de ingenuis manumis. sed quæ inter hæc duo iura sit differentia, Couar. variar. lib. 1. cap. 18. à num. 3. quibus addendi Anto. Gom. in l. 40. Taur. num. 79. Ioseph. Ludouic. decis. Lucens. 32. nu. 1. & seq. Gabriel lib. 2. comun. conclus. tit. de actio. conclus. 6. Sarmient. selectar. lib. 1. c. 2. & lib. 7. c. 6. Salcedo in additio. ad pract. Bernar. Diez cap. 6. verb. statuere terminum F. Andręas Gail. lib. 1. obseruat. 9. cum quatuor seq. Molin. de Hispan. primog. lib. 3. c. 14. nu. 22. & seq licet isti in casu actionis intentatæ agant, nos vero quando per viam exceptionis officium iudicis imploratur. l. Aurelius. §. centum, vbi Bart. ff. de liberat. legat. l. si res obligata. ff. de lega. 1. l. si pater, C. qui bonis cede. possunt. Idem Bart. in l. si societatem, §. arbitrorum, num. 18. ff. pro socio. Bald. in l. 3. nu. 3. C. qui bon. cedere possunt. Socin. cons. 94. num. 4. & 6. cum seq. vol. 3. Ronchegalius Gioldus in repet. rub. de duobus reis, nu. 33. late & eleganter Didacus Perez lib. 3. ordina. tit. 8. l. 1. glos. defensiones perjudicales per tot. sed præsertim à vers. ad quartum dubium, pag. 588. cum seq. Sesse decis. 115. per totum. par. 2.

nem,in iurisfirma propositam,firmanti competere, *t* ad actionem,quam iam actor in iudicio deduxerat, vel deducendam timet, extinguendam, & perimendam, vel saltim elidendam,secundum propositę exceptionis naturam: *u* Nam quædam sunt † exceptiones impedientes litis ingressum,& vocantur litis finitę,& actionē periment,vt sunt illę quatuor ab obseruantia nostri Regni enumeratę videlicet rei iudicatę transactionis diffinimenti,& pacti de non petendo,ex quibus, & alijs similibus vt puta solutionis instrumento probatæ, vel alterius scripturæ habentis vim instrumenti, compensationis debiti liquidi, remissionis delicti à parte factę, vel eius legitimę, & foralis præscriptionis non solum impedientur processus ordinarij, sed etiam priuilegiati quales sunt apprehensionis, & manifestationis ac inuentarij, necnon etiam processus criminales. Alię vero sunt exceptiones † dilatoriæ, vel per modum dilatorię propositę, quæ licet impediant executionem rigidam, non tamen impedient litis ingressum,nec iudiciū ordinariū, nisi propositæ sint contra aliquē in vim perēptoriæ, vt est exceptio partis non legitimæ, adimplemēti non sequuti, & similiū quę nō omnino perimūt,sed illius aduersus quē fuerunt propositę actionem elidūt. Quibus propositis exceptionibus,& à parte corā Locūten. Iustitię Arago. probatis,obtinet inhibitionē ab eo,modò in forma † priuilegiata; si quē inhibere intendit,priuilegiatam habeat executionem,vt sunt censualia, sententia arbitralis laudata,condēnatio voluntaria,comandę,albarana mercatorū,vel iura regalia, processus criminales certi, vel cum clausula iustificatiua,si tales actus sint,qui non priuilegiatā,sed tantum paratā habeant executionem,vt instrumentū locationis,obligatio instrumentalis, vel ad impediendum iudicium,ratione incompetentię iurisdictionis fuerit obtenta, & tunc inhibitus illa clausula vocatur,& excitatur, quod agat ad illius reuocationē, vel declarationē ex deductis in eadem firma, & hoc corā Iustitia Aragonū, qui hunc † habet modum ad se euocandi causas, vel ad eius † repulsionem; agens, *Iudicium purum postulans*,vt inquit Cicero, *x* ostendens se habere contra exceptiones à firmāte propositas casum † manifestū,ex instrumēto liquido,& cōfessione partis resultātē, quē vt inquiūt foristę sola vna scintilla turbat,& offuscat: *y* ita vt eo casu firma nō repellatur,imo in dubio propter eius priuilegiū sit recipiēda. *z* Nō tamē desinet esse cas⁹ manifest⁹ etiā si instrumētum sit testibus corroboratum. *a* Quod si firma sit possessoria † agere potest

53 54 55 56 57 58 59

T Iacobus Cancer, vari. resolut 3.par.cap.1.n.54 & seq.l.1. §. sunt qui putent,ibi, vt prætor ex causa estimet an hanc actionem dare debeat, ff. ne quid in flumine publi.l.1 §.labeo,ff.de flumi. l.si vnus,§.pactus, ff.de pact.l. si inter,§.1. ff de pigno.l. si is cui commodata, ff.de furtis.l.vlt.ff.ex quib.cau. maiores.

V Obseruan.vsus Regni, tit.de pignorib. explicat eleganter D. Sesse in d. suo tract. de inhibitio. c. 2.§.4.à n.23.37 43 &44

X Lib. 1. de inuentione Brisonius de formulis li.5 pag.449.vers. nunc ad exceptiones.

Y Molin.in d.verb. Manifestū,Port. &alij sup rela.

Z Obseruan.penult.titu. de pignoribus,obser. Itē si Episcopus de foro com.

A Ex traditis á Bart. & alijs in l certi condictio. § quoniam, ff.si cert pet. Hipolit.in rub de proba. nu.43.Aluar. Velascus de iur.emphi.q.7.n.14.*fuit decisum in curia D. Iust: Arag.die 28. Iulij 1576. in procel. Francisci Castelblāc super iurisfirma.

rit quis ad contrafirmandum in qua, talis clausula in ci
tationem resoluitur *b* hoc sensu, quod aliæ omnino ob
temperandæ sunt, istis autem, contrafirma oblata, pote-
rit contrafirmans suo periculo contrauenire, & suā pos
sessionem rerum, & iurium deductorum defendere, ne
in ea turbetur; quod viginti & duobus † modis contin
60 gere posse, tradit Sebastianus de Medicis, *c* & hanc pos
61 sessionis turbationem, † non solum defendit Iustitia A-
ragonum aduersus priuatos, nitentes sua possessione pri
uare firmantem, sed cumulatiuè cum eo, quilibet alius
regni iudex competens, ad quem, is qui turbari timet,
recurrere destinauerit, inhibitionem cōcedit, ne sua pos
62 sessione quis turbetur; attamen firma † non est necessa-
ria, Iustitia veró Aragonū nō aliter inhibet quàm firmā
do corā eo quia per firmam ad se euocat iurisdictionem
in causis singulariū regni, quam aliàs nō habet, *d* cum
63 magna iniuria inferatur † ei, qui in sua possessione tur-
batur, & pati non debet quis, commodo possessionis, &
rei fauore priuari, *e* cum maximum sit. Qua de causa,
sępè partes cōtendentes super hoc, ad arma veniebant,
& vnusquisq; eorum ensem, quo suā possessionem, &
priuilegium rei, paratus erat defendere, loco libelli of-
ferebat; *f* & ideo ęqum fuit, ne hæc fierent, ad iudi-
cem recurrere, coram quo de iure suo firmās super pos
sessione, inhibitionem obtinet, *g* ne quis eum in sua pos
sessione turbet, aut molestet, cum ipse iam firmauerit,
paratū esse iuri stare, cautionemq; de iudicio sisti obtule
rit. Quod si vterq; se possidere, & rei fauore frui debere
cōtēdat, & super hoc cōtrariā iurisfirmā obtulerit, pote
64 rit suā possessionē, † etiā manu armata, & amicis accersi
tis tueri, *h* quādo enim alicui permittitur, aliquid impu
nè facere, intelligitur permissum illud facere, cōuocatis
amicis

B obseruant. 1. tit. de citatio. obseruant. item nota. quod vbi vnus. titu. de fideiuss. Plotus de in lit iuran. §. 5. num 33. & seq. Rebuf. in constitut. Galli. tom. 3. pag. 255. nume. 41. & seq. Moli. verb. firma, versic. firma super possessione, si est oblata, fol. 147. Ferrer in methodo rub. de firmis possessoriis. fol 52. Sesse de inhibitio c. 2. §. 2. num. 9. pagi. 134. Moli. in repor. fororum, verb. firma iuris in dubio, fol. 143. colu. 4. in princ. vbi Portoles à nume. 4. cum 7. seq. ex regu. l. non potest dolo carere, vbi Deci. & cagnol. ff. de reg. iur. Aymon consi. 193 nume. 2. Plotus vbi supra, numero 49. folio 29. Menochi. de arbitrariis, casu 338. n. 15.

C ad l. fin. ff. de legibus, tracta. de acquirend. domin. verb. aut in conseruando, glos. 2. par. 2. nume. 77. Sesse decisio. 120 2. p.

D Sesse de inhibitio. in anacephaleosi, num. 130. & 131. & cap. 2. §. 4. n. 34. pag. 190. Enric. à Rosental. tom. 2. controuers. feudal. cap. 10. conclus. 41. nume. 139. & 142. pagi. 197.

E l. fauorabiliores, ff. de regul. iur. §. commodum, Institu. de interdict. Ripa in cap. sæpe, num. 2. de restitutione, Cotta in memorabilib. verb possessionis commoda, Contardus in l. vnica, 1. ratio decidendi, num 32. remissiue, C. si de momentanea, Barbac. consi. 23. n. 22. lib. 1.

F Bald. in l. quisquis. n. 3. C quorum appellatio non recipiantur. Ruin. consi. 28. n. 4 li. 4. eleganter & late totam hanc materiam differens D. Sesse de inhibit. o. c. 6. §. 1. pag. 511. & seq.

G for. vnico, titu. de firmis iur. super possessione, obseruant. Item nota, cum duabus sequentibus, titu. de fideiussor. Moli. verb. Firma, versic. Iurisfirmarum iudicium possessorium, fol. 154. col. 3.

H Aymon consi 4. n. 7. Bertrand. consi. 200. n. 11. lib. 3. Casaneo in cōsuetu. Burgun. rubr. 13. n. 5. Viuius decis. 226. n. 10. Portol. in §. ganatum, n. 20. Cancer variar. resolutio. lib. 2. cap. 20. & lib. 3. cap. 4. num. 79. Henricus à Rosent. tom. 2. controuer. feudal. cap. 10. conclus. 41. num. 137. & 149. pag. 197. & 198. & facit text. in l. cum fundum, ff. de vi, & vi armata.

amicis, & familiaribus. *i* Ex quo non delinquet,nec
aduerſus eum criminaliter agi poterit: *k* quia vt inquit
Bald. *l* iudex &lex armat eum,vt poſſit poſſeſſionē ſuā
etiā vi cum moderamine tueri,atq; defendere, ſi nō ſe-
ditioſe hoc faciat,cōcitando gentē, currēdo turbulēter
per ciuitatē,acclamādo: *Arma,arma*; vel ſimilia:tūc enim,
non quòd ſuā poſſeſſionē, & firmā defendat,ſed de ex-
ceſſu,† tanquā ſeditioſus punietur: *m* & ita credo quod 65
fuiſſet declarata firma Iuratorū Mōtiſſoni per me,&col
legas prouiſa,ſi fuiſſet petitū,quemadmodū in caſib' in
quib' appellatio remouetur,cōceditur ratione *n* exceſ-
ſus:aliàs vero nemo tenetur † ius ſuū indiſcuſſū relinque 66
re, *o* ante iudicialem declarationē, quæ receptione, vel
repulſione firmæ fit:quia licèt prohibeatur quis de no-
uo poſſeſſionem adquirere, non tamen debet impediri,
illam iam adquiſitam continuare: *p* illud verò in tri-
bunali Iuſtitiæ Aragonū ſpeciale eſt, vt, ante iuris firmę
receptionem,vel repulſionē;diſceptetur quæſtio,an ille
qui cōtrafirmando ſe etiam poſſeſſorem, & reum con-
tendit, admitti debeat ad contrafirmandum; à cuius
declarationis † euētu pendet deciſio illius dubij,ſi cōtra 67
rios actus faciēs inhibitioni,ſit tanquam eius fractor pu
niendus,vel nō? *q* Si enim admittatur,impunè fecit: ſi
verò nō admittatur,tanquā fractor inhibitionis punie-
tur:& ideo ſolet cōtrafirmans ſuperſedere, & nihil cō-
tra inhibitionem ante prædictam declarationem,atten-
tare. Sed quia ſuo periculo poſsūt,ratione vitandi † ſcā 68
dali, & ne partes veniant ad arma, *r* ſolet iuxta fo-
rum manus regia imponi, vel apprehendendo rem,
ſuper cuius poſſeſſione controuertitur, *ſ* ad manus
Curiæ, vel nominando comiſſarium, qui rem nomi-
ne Curiæ cum obligatione reddendi rationem te-
neat

I Iaſ. in l.1,§ fi.n.5. ff.de oper.noui.nunciat. Paul.de Cal.in l.refectionis.n.4 ff. commu.prædi. Pariſ. conſil.154 vol.4. Soci.Iun.conſil.34.n.12.volu.1. Ponte conſi.98.n.31.& 32. Proſper Farinac.conſi.2 n.17 & ibi additio.E. Schrade. tract.feud.2.p. 9.p. principal. ſectio. 9.nume.20. & 21.

* K vt fuit declaratū per me &collegas in curia D. Iuſtitiæ Aragonū in proceſu iuratorum Montiſoni anno 1609.ex dicto Moli. in verb.Firma, verſic.per M.de la Raga,fo.150. colu.3.in fin. Aymon conſilio 18.nu. 10. Bart.in l.ſi quis in ſeruitute,in fin.ff. de furt.l.deuotum,vbi Lucas de Pen. C.de metatariis,lib.12.l.3.§. cum igitur,&ibi Bart.& DD.ff.de vi & vi armata,& alij plures relati per Roſenthal. tom.1.c.8.concluſ. 20. litera.T.p.557.

L in diſputatio. accuſatus de vi turbatiua, colum.11.ad med.

M Boherius in tracta. de ſeditioſis, & Doctores in l.1.C.eodem.Capicius deciſio.130. Decian.in praxi,lib.7.cap.7.num.16.& 17. Hortenſius Cabalcanus de brachio regio. 2. par. nu.72.

N Doctores in l.ab executore.C,quorum appellatio,Zeball.4.tom. quæſtio.1.aliás 897. nu. 929. & ſequen.pag.169.

O l.illud,ff. de petitione hæreditatis, Seſſe vbi ſupra num.65.

P gloſ. in cap. non ſolum.de appellation. in 6. Capicius deciſio 72. Pariſi.conſil.41.num.38,lib.1.Menoch.de recuperand.remed.17. num.49. Beroius conſil.87. num.5.lib.1.Lancelotus de attentatis,cap.4.limitatione 1.num.2.& ſequen.& declaratione 4. & limitatione 26 per totam.Maſtrilis deciſ.52.Seſe vbi ſupra num.62. pag.522.

Q obſeruant.de conſuetudine, & obſeruant.item nota,titu.de.fideiuſſoribus. Seſſe vbi ſupra nume.66. 85.90 & ſequen.

R l.æquiſsimum,ff.de vſufruct.Menoch.in prælu.de recu.n.26.&reme.1.n.320 & 323.Hojeda de incōpatib.c.23.nu 67.& ſeq.

S Moli.in report verb.apprehenſio. vbi Portol.late & eleganter Bardaxi per plures quæſtiones &illius tituli foros interpretans à fol.476.cum ſeq.

neat: *t* quãdo enim timetur ſcandalum ſuboriri, licita eſt
69 ſequeſtratio, quod ſummarium iudicium, fit† gratia litis ordinãdæ, *x* ad effectũ, vt cognoſcatur, quis debeat eſſe actor, vel reus, in ordinario poſſeſſorio, vel petitorio, & quis interim debeat in poſſeſſione manuteneri, & defẽdi, & cui eſſet faciẽdum præceptũ, † de nõ moleſtando par
70 tẽ aduerſam, quod in iure interdictũ eſt, ne vis fiat ei, qui in poſſeſſionẽ miſſus eſt, & à noſtris vocatur, appellitus de tolli forciam, eſtque hoc remedium retinendi, ſiue conſeruandi, ſtatum illum poſſidendi, in quo quis repe
71 ritur; & competit etiam nudo detentori, in eoque is † obtinere debet, qui etiam iniuſtè poſſidet, tempore moti iudicij; & ſufficit conſtare quiſnam ſit in poſſeſsione,
72 etiam aſinina, iniuſta, & violenta, vt reus † conſtituatur, & in ea officio iudicis tueatur, *y* litependente, in qua poſtea agitur ordinariè, & interim aduerſans qui vel propoſitionem non obtulit, vel cuius propoſitio repulſa fuit, actor cõſtituitur in proſecutione plenarij poſſeſſorij, quod in articulo iurisfirmarum diſcutitur, di-
73 uerſo tamen modo; quia ſi is obtineat, qui in articulo † litispendentię propoſitionem, vel cedulam reſeruæ obtulit, talis ſententia tanquam in proceſu ciſterno aprehenſionis lata, priuilegiata erit, tam quoad executionẽ, quã quoad reſtitutionẽ fructuũ litependente, perceptorum, tamen ſi vocatus per proclama, *z* ſi ſua putauerit intereſe comparere neglexerit, licet ſuper poſſeſsione in plenario iudicio agere poſsit, nõ tamen priuilegiatè obtinebit in pœnã ſuę cõtumaciæ aduerſus eum, qui
74 litepẽdẽte ſententiã obtinuit, quę licet pro mera † & pura interlocutoria habeatur, & ideo ſolũ reuocabilis ſit, *a* cum iudiciũ illud ſit pręparatoriũ iudicij poſſeſſorij principalis, & plenarii: tamen, quia ſentẽtia in eo lata interim, ſeu litependẽte deffinit, quis ex litigantibus rem detinere debeat, diffinitiua *b* reſpectu illius articuli, recte

T for. ad noſtrum, 7. ajuſtando, 29. vbi noſter Bardaxi tit. de apprehenſio.
X for. item por dar forma, 23. titu. de apprehenſio. cum ſeq. Portoles ad Moli. verb. apprehenſio, § 2. n. 36. noſter Calanate conſi. 40. n. 28. Cagnol. in l. 2. ſub nu. 281. C. de pactis inter emptorem, Capici. deciſ. 96. n. 10. Nata conſil. 121. Roland. conſil. 8. per tot. vol 4. Ceph. conſi. 19. nu. 5. Paſet. conſil. 142. Gail practi. obſeruat. lib. 1. obſeruat. 5. cum duab. ſequentib.
Y Couarru. practica. quæſtio. cap. 17. num. 5. verſi. ſane, Neuizan. conſil. 80. n. 3. Siluan. conſ. 27. n. 2. & ſeq Curti. ſeni. conſi. 60 per tot. Plot. de in litem iurando, § 3. nu. 28. & 33 Beroius conſil. 72. num. 6. volum. 3. & alij ſupra relati. Mazol. conſil. 01. Franciſcus Milanenſis deciſ. 1 num. 98. & 99. & deciſ. 3 num. 178. cum ſeq. lib. 1. Menochi. de retinend. remed. fin. Vergil. de Bocca de manutentione cap. 11. Verallus deciſi. 100. Cancer dicto cap. 14. num. 4. Plotus de in litem iurando, l. ſi quando, circa princip. nume. 107. cum ſeq.
Z Afflictis deciſio. 24. nume. 7. Grammatic. deciſio. 78. num. 1. Maranta de ordine iudiciorum. 4. p. diſtinctio. 7. ad finem, Couarru. practica. cap. 35. Velaſcus conſultatione 937 Marcus Antonius Peregrin. deciſio. 145. num. 16 Surdus deciſio. 26. n. 2.
A Auguſt. Beroi. cõſi. 11. n. 1. li. 1. Neuiz. cõſi. 81. n. 7. Alciat. reſp. 386. n. 1. Couar. d. c. 17. Gail obſer. 7. n. 6. lib. 1. Sixtinus de regalib. lib. 1. DD. per tex. ibi in l. 1. C. ſi de momẽta. c. fin §. de poſſeſsio. 2. q. 6. Zuchar. in l. fin. n. 133. verſ. nam hoc dico, C. de edict D. Adr. Feli. in rub. de tregua & pace, n. 12. verſ. & ſuper hoc poteſt fieri pręceptũ. Aymo. conſi 141. n. 5. Albar. Valal. conſul. 79. ſub n. 18. Cabalcan deciſ. 23. ex ordine 69. nu. 41. & 106. p. 2. Menoch. de retin rem. vlt. n. 46. & 47.
B Menchaca controuerſ. illuſt. c. 35. Surd cõſ. 288. ſub n. 22. ad fin. Græbeus ad Gail. practicar. concluſ. 7 conſideratio. 1. num. 1. cũ duobus ſequentib.

recte appellari poterit, cum tamen per eam, causa non
omnino & finaliter sit decisa, † quoad possessionem, vel 75
proprietatem, quasi per cōtinuationem quamdam iudi
cij cępti erit in possessorio, & petitorio coram eodem
iudice procedendum, ne continentia causę diuidatur *c*,
etiam si personæ collitigantes diuersi fori sint, *d* cum
voluntarij rei extiterint comparendo, *e* & suas propo-
sitiones offerendo, in illo iudicio reali, in quo actio in
rem scripta fuit coram iudice seculari, proposita; & ideo
non mirum † quód & Clerici *f* eius iurisdictionem in 76
eo declinare non valeant, maximè stante consuetudine,
& praxi regni; *g* quę manus regiæ † impositio (vt in- 77
quit Rebuffus *) non aufert possessionē ab eo, qui eam
habet, sed ad ius vnicuique cōseruandū est introducta,
& tūc ex contēdentibus † super possessione, ille cōmissa 78
rius curię à iudice, litependēte nominabitur, qui melius
probauerit se esse in possessione naturali, seu detētatio-
ne rei, *h* (etiā si aduersarius ciuiliter se possidere cōten-
dat, & probet) donec firma super possessione fuerit re-
cepta, eius, qui nó solum esse in possessione, sed posside
re, melius probauerit. *i* Dicetur autem melius probasse
pluribus modis. † Primó, si per plures, & meliores te- 79
stes, vel per eos, qui pręsumuntur melius scire verita-
tem; vt sunt vicini, quibus maximè in probāda possessio
ne creditur, *K* & tunc non dicetur vterq; probare, sed
ille sǫlus, qui melius probat; cum fortior probatio, mi-
nus fortē eneruet. *l* Ex qua ratione dicebat Bal. *m* iudi-
ciū esse simile duello. Secūdo potest vnus melius proba
re, quia probat de antiquiori possessione, quę pręualet,
n cū noua possessio præsumatur inuasio. Tertio si inpa
ri tes-

C l. nulli, C de iudi. c. 1. de causa possessio. & proprietat. vbi glos. & Doctores communiter, c. 1. §. sed iudex, de sequestr pos se & fru ct, Gail obser. 32 num. 11. lib. 1. Rebuf de causa benefic. possesso art. 8 glos. 2. num, 3. Sixtinus de regalib lib. 1. cap. 8 n. 24. & seq. Viuius decis. 136. num. 1. Aymon consi. 818 per tot. Menoch. de arbitrar. casu 371. l. ordinarij, 13. C. de reivēdicatione, l, 1. & 2. ff. de quibus rebus ad eund. iudi. eatur, l. omnes, 5. C. arbitriū tutelæ, l. si pariter, 9. de liberali causa, l. si quis ex argentariis, 6. §. 1. ff. de edēdo, glos. 2. & ibi Abb. & alij in c fin. de iudi. Affli. decis. 354. Guid. Pap. sing. 671. Soci. consi. 120. n. 9. vol. 1. Oldr. consi. 17. n. 11 Marta de iurisdic. 4. p. casu 142. nu. 4. & 13. & casu 189. Schra. p. 9. c. 9. n. 156. & p. 10, sect. 4. n 67. D glos. in d. l. 1. Bal. in Authē. hoc ita, n. 3. vers. sed pone statuto, C. de duob. reis, Asini. in praxi, §. 27. ca. 1. n. 3. & 4 E Affl. ct. & alij vbi supra Mexia in pragmatica taxæ panis, concl. 5. nu. 34. vers. cæterum, Rolan. cōsil. 29. n. 2. & seq. vol. 2. Mastri. 1. p. decis. 79. F Bardelon. consi. 1. n. 7. cū seq. vol. 1. Marāt. in spec. dist. 11 n. 36. Marta de iurisdicti. 4. p. casu 37. n. 4. & alii relati per Rosenth. tract. feud. c. 12. concl. 1. n. 12. G Conar. pract. quęst. c. 31 n. 15. vers. secúdo ex præmissa, Menoch. de retinend. reme. 3. c. 353. Grabæ, ad Gail. cōcl. 37. cōside. 5. n. 3. Farina. in praxi. tit. de inquisitione, q. 8. n. 21. Franc. Marc. decis. 250, & 1056. p. 1. & 562. p. 2. Bald. in Authen. sed & periculū n. 3. C. sine consensu, vel reliquis. * ad ll. Gallicas, tom. 3 trac. de materiis possessoriis, art. 1. glos. 1. n. 23 p. 251. Barda. de apprehensio. q. 5. n. 1. p. 479. Menoch. de retinen. reme. 3. n. 88. Alex. Raud. resp 24 n. 1. & resp. 27. n 35. vol. 1 Bernar. Græb conclus. practic. concl. 5. considera. 1. p. 1. ad Gail. H Paul. de Cast. in l. Aquilius, in fin. ff. de donatio. Cagno. in l. naturaliter, §. nihil cōmune, n. 441. ff. de acqui. poss. Cęla. Barci. decis. Bononiēsi, 47. n. 1. cū seq. Cācer varia. 3. p. c. 14 I Sesse vbi sup. n. 95. p 571. Barda. in cōmen. ad tit. de manifestatio. bonorū, for. 6, n. 15. fo. 410. Bart. in l. si duo, n. 4. ff. vti possidetis, Sebast. Medi. in trac. de acquir. domi. ad l. fin. de legib. verb. aut in conseruādo, glo. 2. p. 2. n. 84. K l. 1. §. 1. ff. de flumin. l. dñs horreorū, ff. locati. L l. ob carmē, §. si testes, ff. de testib. l. fi. § 1. C. de edict. diu. Adri. Menoc. de arbit. cent. 6. casu 526. per tot. M l. fi. C cóminat. epist. N c. licet causā, vbi Deci. Bero. & alij. de probat. Cepo. de seruit. rustic. tit. de aquæ ductu, n. 53.

O Re

ri testiũ, & temporis probatione, alter probet titulũ, alter verò non; quia tunc probans titulum, tanquam iustior possessor, præualet, *o* cum titulus iustificet possessionem: & ideo articuli de titulo in materia possessoria, nõ sunt impertinentes, *p* sed valde patrocinantur; quod intellige, quando talis titulus non esset quæsitus post possessionem aduersarij, *q* cum aliàs de facili quis supponeret quemdam, à quo emeret, & fingeret se titulo posidere, quo casu talis titulus non solum non prodesset, sed potius noceret, cum ex eo possessionis causam mutet. *r* Quod si vterque de possessione & titulo probet ex titulo antiquiori, possesio quoq; præsumetur antiquior. *s* Quarto potest vnus melius probare quàm alius, si probet se posidere bona fide, aduersarium veró mala; quia vim intulit alteri, licet non sibi: quamuis enim, etiam ex possessione violenter occupata, si nõ adesset cõtradictor, eius firma esset recipienda, tamẽ vtroq; possidente, ille, qui iustius possidet, obtinere debet: quia par possessio in facto, sed magis iustificata in iure præualet. Quinto & vltimo, melius probat is, cui ius commune non resistit, quàm is, cuius possessio est sine titulo contra ius, contradictio enim iuris excludit, tam petitorium, quàm possessorium; *t* vltra supradictas firmas, & inhibitiones, quas supradictus Iustitiæ Aragonum magistratus concedit, tam aduersus iudices, quàm aduersus priuatos, *u* ad medendum, ne
80 grauamina fiant, solet etiam † contra iudices ecclesiasticos firmas prouidere, *x* vel tuendo regalia, & iurisdictionem regiam, cum quilque posit iurisdictionem suam, etiam pœnali iudicio tueri, *y* ac non solum subditos, sed etiam non subditos à tali violentia coercere, *z*
81 absque eo, quod ex hoc dicatur † in excommunicationem

O Rebuf. in repetitio. l. naturaliter, §. nihil commune, versic. Vigesimatertia resolutio, ff. de acquiren possess.
P Iacobus Butricarius in l. incerti, C. de interdict.
Q argumen l. si fundum, ff. de fundo dotali.
R l. quædam mulier, ff. de rei vendicatio.
S Iacobus de Aretin. in l. quoties C. de rei vendicatio. Menoch. de retinẽ. remed. 3. num. 736. Parisius consil. 64. nume. 12. in 1.
T c. ad decimas, de restitut. spoliator. in 6. & notat Innocentius in cap. si constitutis, de filiis præsbiteror.
V § item demandan, ibi; E contra oficiales, & contra todo hombre. titu. priuileg. generale, vt in casibus fori, titu. de prelaturis, & tituli, vt administratores Aragonum. & in for. fin. tit. de prohibita inquisitio. & obseruãtia. 2. titu. quod cuiusque vniuersitat. Et plures fuerunt prouissæ firmæ contra priuatos, & indies prouidentur.
X Bald & alij in l. consuita diualia, C. de testament. Benedictus in dicto cap. Raynutius, verbo, Si absque liberis, de fideicommissar. substitutio. 2. p. num. 49. Sesse de inhibitio. cap. 8. §. 4. n. 39 pag 624.
Y l. vnica in princip. vbi Bartol. nume. 8. ff. si quis ius dicenti. Aufrerius de potestate seculari in Ecclesiasticas personas, fallent. 14. n. 22. & 23. Guiliel, Benedi. in d. c. Rainutius. verb. & vxorem, decis. 2. n. 119. vers. & etiã prohibere, & n 141. Cassane. in consuetud. Burgund. rubr. 1, §. 5. verb. fin la grace, num. 87. Borrellus de Regis catho. præstan. cap, 71. nume. 53. cum seq. Bernar. Laurent. in tracta. continente casus, in quibus iudex secularis potest manus in personas clericorum sine metu excommunicationis imponere, num. 13 habetur tom 11. tracta, 1. p. folio 329. facit text. in cap. nouit, & ibi Decius 2. notab. de iudic. Villadiego in sua politica, c. 5. § 20. n. 65. & 77. Auiles in c. 3. prętor. verb. Vsurpan, n. 9. & verb. Iurisdictio, n. 3. Gregor. Lopez in l. 57. glossa 2, tit. 6. parti. 1. l. ad dictos, C. de Episc, audient. Surd. consi. 360. n. 7. & seq. 17. Cene. in quęst. pract. q. 45 n. 21.
Z c. Romana, de pœnis, in 6. c. dilecto, de sent. excommu. in 6. Innoc. in c. 1. de offic. delega:

cationem incidere, & libertatem ecclesiasticam violare: quæ licét fouenda sit, non tamen adeò, vt regiæ potestati, & iurisdictioni suum ius auferatur, sed foueri debet (vt de causa pupilli dicebat I.C.) [a] si iusta sit, cùm iudex apponens manum in iurisdictione alterius habeatur pro
priuato, & ei iure resisti possit; [b] nec † refragatur argu- 82
mentũ illud Camilli Borrel. [c] quod non videatur posse iudicem secularem inhibere ecclesiastico, cùm sit eo inferior & inhibitio semper debeat fieri ab habente superiorem potestatem, cùm, vt sępè diximus, in his, quæ merè ad secularem & politicam iurisdictionem pertinent, non sit magistratus regius inferior iudice ecclesiastico; & ideo, si non paret eius inhibitioni, decernit monitorium cum assignatione termini ad parendum & docendum de paritione. [d]

Secundo tuetur cum his firmis subditos, per modũ
cuiusdam defensionis † extraiudicialis, [e] contra iudi- 83
cem ecclesiasticum, ex abrrupto, & notorie nulliter procedentem; cùm nulla maior iniustitia possit considerari, quàm nullitas. [f] Et hoc, ne in regno scandala, & rixę oriantur, & regni status trãquillus perturbetur. [g] Ex
qua ratione hoc idem † & in Castella, & in Cathalonia, 84
& in Nauarra, & in Lusitania, & in Burdegalensi, & Pedemontano, & Delphinali, Neapolitano, & Mediolanẽsi Senatu seruari, Doctores nostri tradiderunt. [h] Et hoc ea ratione, quia Rex in suo regno, est quasi quiddam suorum vassallorum conseruator, [i] vt nemini eorum iniuria, & violentia fiat, & ne ab eis alteri cuiquam iniuria.

A l. quoties §. sicut. ff. de administratio. tutor.
B Oldrald consi 89. n. 3. colum. 2. Angel. in l. quoniam, la 2. in fin. C. de appellatio. Pacianus consil. 164. num. 45. & 46.
C de Regis catholici præstantia, cap. 71. num 288. Mandosius de inhibitio. q. 1. in fin.
D Græueus ad Gail. cõclus. 15. Beroius consi 117 num. 6. volu. 3. Socin. consil 217. vol. 2.
E Oliba de iure fisci, capi. 11. nu. 36. & 53. & c. 13 n. 38. & seq.
F Bellamera decis. 343. num. 2. Aymon consi. 140 n. 2. & 3. & consil. 124. nume. 4.
G cap. Regum, cap. Principes, c. administratores, c. Maximianus, 23. quæs. 5 cap. christianis, cap. petimus, 11. quæst 1. c. quidã Monachi, c. probinũ, 16. q. 1. c. non licuit, disti. 17. c. boni principis, 96. distin. Simancas de catholicis institutio. c. 45. nu. 35 Villalobos commun. opinion verb Clericus, n. 80 Couarru. practic. cap. 35. num. 3. Nauar. in cap. cum contingat, remedio 1. de rescript. Carol. de Grasal. lib. 1. regal. Frãcię, iure, 7 Osascus decisio. 30. Auendaño de exequend. mandat. lib. 1. cap. 1. num. 5. Afflictis decisio. 29. num. 9. Menochius de retinend. remed. 3. à num. 356. Segura in directorio iudic. 2. p. c. 13. n. 51. Scapus de iure non scripto, li. 1. c. 26. n. 1 Guid. Papa decisio. 562. num. 2. & 3. Marcus decis. 2. num 5. volum. 1. Açebedo lib. 1° Recopilation. tit. 6. l. 2. Gregor. Lopez in l. 13. tit. 13. parti 2. glos. Ni fuerça. Viualdus in candelabro Ecclesiæ in explicatione Bullæ cœnæ, casu 14. ex n. 102. & casu 16. n. 115. Portoles in schol. is ad Moli. §. firma, n. 101. Salcedo ad pract Berna. Diez, c. 102. lit. A. Borrel. de Reg. catho. præstan. c. 71. n. 58. Petr. Cenedo 1. p. collect 5. nume 3. Roderic. de annuis reddit. lib. 1. q. 17. à n. 66. Fontanella de pactis dotalib. clausu. 4. glos. 13. p. 3. nume. 8. vbi n. 20. videtur sentire contra Zauallos tom. 4. q. 1. n. 143. Codex Fabrianus, lib. 7. tit. 28. de appellatio. tanquam ab abusu per tot. Mainar. decis. decis. Tolosana, 2. n. 3. lib. 1.
H Guid. Papa q. 1. n. 71. & 85. Francis. Marc. q. 190. & 512. Boer. decis 69. n. 23. Afflict. decis. 2. n. 10. & 11 & decis. 24. num. 9. Grammat. decis. 78, Rebuff. in leg. Gallic. tom. 3. ritu. de caus. benefic. poss. in paincipio num. 8. Guiliel. Benedict in d. c. Rainutius, verb & vxorem, num. 39. decis. 2, num. 53. 126. & 170. Osasc. d. decis. 30 & Nauar. d. remed. 1. n. 9. & in manual. c. 27. num. 70. Auendaño d. c. 1. n. 32. Aluarus Valasc. cõsulta. 99 num. 3. & 5. Oliban de iure fisci, c. 11. n. 36. & 54. Cancer variar. resolutio. 3. p. c. 5. n. 119. cum aliis relatis ab Azor. institu. mora. tom. 1. lib. 5. c. 12 vers. quæri solet. col. 409 Zeual. li 4. q. 1. n. 277. p. 88.
I Fuscus in tracta. de visitatione, c. 32. n. 5. Zeball. en su discurso ad D. Regem, n. 31. & 32. p. 8.

K d.c.Re-

ria inferatur, cum proprium sit Regum officium, à manu calumniātium liberare vi oppressos, k & sua regali potestate defendere non solum suam iurisdictionem, & regalia (vt supra diximus) sed etiā subditos, aduersus vim iudicum Ecclesiasticorū, & hoc non per viam iurisdictionis, sed in vim cuiusdam œconomicę potestatis, naturali ratione fundatę, quod cuiquè liceat, vim vi repellere *l*, & se defendere, cum moderamine inculpatæ tutellę, nō excedendo reuerentiam, Ecclesiasticis Prælatis debitā, nequè negando aliquo pacto auctoritatē Romani Pontificis, sed ad eum supplicatione interposita, (ne interim, dum supplicationem prosequitur, de facto injuria afficiatur, & vis inferatur), Vrbanius aget adeundo Magistratum Iustitiæ Aragonum, qui ad tollendas violentias peculiariter est constitutus, vt eum tueatur, *m* cum experientia, rerum magistra, per multa secula docuerit, nullam aliam viam, tutiorem defendendi innocentem in Regno adesse. *n* Si enim cuiquè propria auctoritate se ipsum tueri, & de facto contra turbantem, & violentiam inferentem, siue illa sit ablatiua, siue expulsiua, siue turbatiua, aut compulsiua, *o* resistere est concessum, cur nō hoc adeundo Iustitiam Aragonum erit permissum: cum & immemoriali consuetudine sit receptus iste modus petendi ab eius tribunali auxilium, ne Ecclesiastici de facto grauent, & hoc per viam extraiudicialis defensionis. Quod adeo verum est, vt si Pontifex *p* manifestam violentiam, & iniustam vim inferat: ei resisti posit, per modum defensionis, intra terminos inculpatæ tutellę, quia vim vi repellere naturale remedium est, & nemini denegatum, & non requirit potestatem superiorem, & iurisdictionem in eo, qui se defendit, sed solum ius, & vires ad se tuendum. Nam si in alterum, malum inferat, non illum punit; sed illo medio, proprium malum iuste euitat: ad puniendum namquè superior auctoritas, & publica potestas requiritur; secus ad se defendendum, & resistendum turbanti rempublicam, & iniuriam per vim inferenti, ab eo, cui cura Reipublicę, lege Regia, commissa fuit, quatenus Reipublicę expediat, & populorum saluti, ac opressorum leuamini. Nequè prædictis obstat, † quod dicebat Ioannes *q* Azor pa
85 ter Societatis Iesu, ac omni scientiarum genere pollens, quod aduersus eum, qui auctoritate publica, & Iudicis officio fungens procedit, non vim repel-

lere

k d. cap. Regum officium Zeballos tom. 4. conclus. 897. à num 102. & conclus. 899 num. 141.

L l. 1. §. vim vi, ff. de vi & vi armata. l. vt vim, ff. de iust. & iur. l. scienciam, §. qui cum aliter, ff. ad leg. Aquil. l. sed & parens. §. 1. ff. quod metus causa.

M Fuluius Pacianus consil. 164. seu fin. numer. 23. Alexan. cons. 130. nu. 3. & cons. 131. n. 3. vol. 4. Achil. decis. 36. de appellatio. Paris. cons. fin. lib. 4. Blanchetus in sua decis. Canonicatus Salamantini, die 14. Maij 1595. refert Farinacius d. cons. 68. nu. 13 & 14.

N Gregor. Sayrus de cēsuris lib. 2. c. 18. nu. 6. pagin. 246. cum seq.

O Bosius in praxi, tit. de pluribus violencijs, & Iodocus in praxi. à cap. 97 vsque ad cap. 100. Cantera in suis quæstio. crimin. cap. 8. nu. 22. Zeballos tomo 4. q. 1. nu. 378.

P Pater Suarez in defensione fidei, lib. 4. cap. 6. n. 17. pag. 404.

Q 1. tom. institutio. moral. lib. 5. cap. 14. pagin. 424. B.

lere á priuato liceat, sed illatam ab eo, cuius imperio sub iecti sumus, aliter repellere non valemus, nisi adeundo superiorem; *r* qui secundum iura Canonica, non potest esse magistratus Regius, quia respondeo, quod Iudex Ecclesiasticus nulliter procedens, vimquè inferens, non iurisdictione vtitur, nec vt Iudex procedit, sed vt priuatus, & ideo ei resisti potest. *s* Si ergo propria auctoritate cuiquè se ipsum tueri, & defendere concessum est, & auxilium penitus priuatorum adhibere, *t* cur non, & Iudicis etiam in competentis implorare poterit? *u* qui hoc casu probationibus coram eo factis suum animum instruit, *x* vt veritate facti perpensa intelligat, quid in ea re agendum sit: Et hinc est, quod quando aliquis † cap 86
tus est à Iudice Ecclesiastico, & sub ratione violentiæ, ab eius posse manifestatur, non prouidetur manifestatio tanquam à posse Iudicis, sed tanquam à posse priuatæ personæ: quasi talis manifestatus eius subditus non sit, vel ex aliqua causa, vel priuilegio ab eius iurisdictione exemptus: tuetur namquè iste † magistratus, non solum 87
auctoritatem Regiam, sed etiam Romani Pontificis, & superiorum, illis firmis, quæ prouidentur exemptis, & conseruatoribus, vel aliàs ex Romanorum Pontificum priuilegijs, *y* & quādo appellatio interposita talis naturę est, vt non solū deuoluat, sed etiā suspendat, concedi solent firmæ illæ, quibus Iudex inferior Ecclesiasticus inhibetur, ne pendente appellatione suam sententiā exequatur, vel aliquid nouare attentet: *z* nec placet ratio illius † Aduocati Toletani, *a* alioquin doctissimi, dum 88
decisionem Rotæ in causa Pauli Lezano, *b* approbat, iustamquè asserit, ex eo, quod ante grauamen illatum, Paulus Lezano remedio prçseruatiuo ne inferretur, hoc est firma, ne pēdēte appellatione, se tuitus est, quasi necessarium esset, vt actualis vis inferatur, antequam se defendere quis iuste *c* possit, cum à futuro grauamine regulariter prohibita sit appellatio *d* tamen,

Pulcrius est sano prohibere à corpore morbum
Aegrotum medica quam recreare manu.

Et pru-

R Glos. in d. l. vt vim. l. in iuriarum, ff. de iniurijs.
S l prohibitū, & ibi Bar. C. de iur. fisci, lib. 10 & in l. deuotum, C. de metata, lib. 12. Abb. cons 3. Robert. Maranta in speculo. disputa. 1. nu. 53. in fin. & 58. Rosental. controuer. feudal. tom. 2. cap. 10. conclus. 41. nu. 77. & seq. pagina 193.
T Bald. in cap. fin. col. 2. de iura. calumniæ, & in l. 1. §. fin. num. 5. ff. de noui oper. nunciatio. Paul. & alij in l. refectionis per tex. ibi nu. 4. ff. communia prædiorū, Cępola de seruitu. Vrbano. cap. 23. & cons. crim. 4. & 74. Ruin. cons. 1. nu. 1. lib 1. & facit tex. in l. si stipulatus fuero per te, 111. ff. de verbor. obliga.
V Iasso. in l. 2. n. 15. ff. de iurisdict. omn. iudi. glo in §. serui. verb. aditu inst. de libertin. Alderan. Mascar. de statutorum interpret. conclus. 1. nu. 210. & seq. cap. si vero, el 1. & cap. per pendimus de sentent. excommunicatio.
X Archidiacon in c. frequens. nu. 8. dist. 54.
Y Sesse in Anacephaleosi. nu. 24. pag. 7.
Z Sesse de inhibitio. c. 8. §. 1. nu. 1. & seq. pag 548. & 549. & § 2. per totum pag. 567. Pacianus d. con. 164. nu. 38. nouissime Cenedo in quęst. pract. q. 45. seu fin. per tot.
A Zeballos tom. 4. commun. enel discurso al Rey, num. 95. pag. 25.
B Quem refert Farinacius cons. 58 n. 15. & seq. Sesse de inhibi. c. 8. §. 3. n. 109. p. 599 Sed potest dici quod ex relatione Belameræ tractit Socin. in cap. 1. nu. 88. vers. vegesimo octauo quęro de litis contestatione, Cenedo d. q. 45. num. 50. & seq.
C Suarez in defensione fidei, contra errores Anglicanos, lib. 4. cap. 34. num. 33. D Aymon cons. 21. num. 12. & 21. Lodolphus Schraderus tract. feudalis, p. 10. sectione 10. num. 137. & 141.

Et prudentius eſt in tempore occurrere,quam poſt vul
neratam cauſam remedium quęrere. *e* Cum ergo appel
latio ſuſpendat ſententiam, *f* & eximat appellantem à
iuriſdictione Iudicis à quo, *g* & nulla maior nullitas cõ-
ſiderari poſſit, quam illa quæ ex defectu iuriſdictionis
prouenit *h* merito Iudex ſecularis, *i* poteſt ſua inhibitio
ne appellantem excipientem, & auctoritatem ſuperio-
ris tueri: cum inferior attentans aliquid contra appella
tionem ius,iudicem ſuperiorem, & partem offendat. *K*
89 Et ſi hoc caſu verum eſt,quod procedit † Iuſtitia Ara-
gonum,non vt Iudex,ſed vt purus auxiliator iuriſdictio
nis Eccleſiaſticæ, ad remouenda ſcandala : cuius cauſa
multa ſunt à iure permiſſa,quæ alias prohiberentur: *l* &
ad conſeruandum ſtatum tranquillum Reipub. *m* tuen-
do ſubditos à violentijs, quas ſibi inferri timent, me-
lius erit eos,ante illatum vulnus,tueri, & nondum facta
violentia reſiſtere, hocquè magis Reipub.expediet, &
populorum ſaluti,ac oppreſſorum leuamini. Nec enim
alicui mirum videri debet, quod brachium hoc ſini-
ſtrum,iuriſdictionis ſecularis,adiuuet dexterum,iuriſdi-
ctionis Eccleſiaſticæ,vt ſuas operationes exerceat,abſq;
90 alicuius iniuria,& violentia. *n* Et quemadmodum † hoc
per priuilegiũ à Rom.Pont. concedi poſſe,& Azor, &
alij, *o* nemine dempto,fatentur,nõ eſt cur negemus hoc
idem ex præſcriptione, & conſuetudine immemoriali,
cum fama priuilegij ſtatui potuiſſe. Nequè hoc caſu
adeſt incapacitas in præſcribente,vt Azor *p* exiſtimauit
(ſi ſuam ſententiam,non,vt aliqui voluerunt,præcipien
ti obtemperans imperatus ſcripſit) nec talis conſuetu-
do à iure improbata fuit, cum defenſio ſubditorum,vt
mox diximus, proprium ſit Regum officium ; atquè ita
in hunc finem tendens conſuetudo,improbari non de-
bet.

E l.1.C.quando liceat ſine iudice ſe vindicare,Zeballos tom. 4. concluſ.1. ſeu 897.num.464.p.119.

F Cap.veniens de iure iuran l.fin.C.ſententiam reſcindi non poſſe, Ber.Diez reg.37. vbi Salcedo, Cota in memorabilib. verb. appellatione.

G Lancelot. de attentat. 2.par.cap.12.in præfatio. num.11.

H Vancius in tractat. de nullitat.rub.9. de nullitat. ex defectu iuriſdictio.

I Philip.Francus in c. dilecto.nu.73.de appellat.

K Notant omnes in cap. cordi.de appellatio. in 6. Lancelotus vbi proxime, 2.p.in præfat.nu.105.

L Iaſſo.in l.1 num.57.C. de ſumma Trinitate,Neuizan.inter conſ.Bruni. conſil.12.nu.74 & 186. Aymon.conſ.264 num.7. & conſ.294.num.8.& 319. col.4.verſ.ſed respondeo l.qui cędem 16. ff.ad leg. Cornel de ſicarijs,l.ſi quis filio exhęredato 6.§.quid tamen,ff.de iniuſto rupto, Alderan. Maſcard. de genera.ſtatuto.interpret. cõcluſ.5.nu.70. & trib.ſeq. latiſsime Felin. in cap. 2. de præſcriptio.31. ſpecialia ratione vitandi ſcandali ponens.

M Felin.in cap.ſi vero,el 1.num 4.verſ.quærit hic, col.2.de ſententia excommunicatio. Ancharr.in clement.1.in prin.de officio ordina.Iul.Clarus in praxi crimina.q.28.n.6.verſ. ſi vero loquimur, Abb.in cap.cum non ab homine, nu.12.verſ. quoad primũ de iudicijs Farinac.in praxi crimina.quæſt.8.num.122.verſ.quartus caſus eſt.Pacian.d.conſ.164.num.83.

N Morla in emporio iuris,tit.2.de iuriſdictione,q.14.num.8.Zeballos tom.4.q.1.alias 897.nu.126. & 131.& ſeq.pag.71.& 72.

O Peregrin.conſ.74.nu.11.Roderic.in tract.de annuis redditibus.lib.1 q.17.num.62.& ſeq quibus adde quæ tradit Salcedo in practic.crimin.canonica,Ber.Diez cap. 102. Felin.in c.2.nu.3.de maiorita.& obedien.Guillelm.in d.cap.Rainutius,verb.& vxorem,deciſ.2.nu.136.Pacian.d.conſ.164.num.115.& ſeq.Matta de iuriſdict.4.par.centu.1.caſu 65.num.18.Gratus conſ.61.nu.12 & 13.vol.1,Chaqueranus deciſ.30.num.15.in fin.Anton.Theſaur.deciſ.131.num.12.

P Tom.1.inſtitutio.moral.lib.5.cap.12.verſ.ſed dubitari poſſet.pag.407.& cap.14. per tot. pag.419.& ſeq.& 2.p.lib.10.c.7.verſ.ſecundo quæritur, pag. 1077.

bet. Et si aliquo modo, non incapax, sed incompetens
ad prædicta iudicetur, ex priuilegio Romani Pontificis
præsumpto,[q] vel ex consuetudine prescripta cum fama
priuilegij, competens efficitur,[r] nec necessarium existi
mo, vt voluit Franciscus Suarez,[s] quod actu sit priuile
gium, certaquè eius notitia, vt tuti in conscientia pos-
sint Iudices laici, more maiorum immemoriali, proce-
dere; cum ad paria procedant † immemorialis prescri- 91
ptio, & priuilegium,[t] & quicquid priuilegio acquisi-
bile est, consuetudine, seu prescriptione immemoriali
acquiri potest.[u] Sciente illo qui priuilegium concede-
re posset,[x] quæ scientia † satis ex diuturnitate tempo- 92
ris præsumitur,[y] & ex scientia officialium,[z] quæ licet
secundum aliquos non sufficiat,[a] tamen verius est suf-
ficere ad inducendam præsumptionem scientię in Rom.
Pontifice. Imo talis præscriptio, vim priuilegij, ex certa
scientia concessi, habere dicitur,[b] & illa ex tanti tempo
ris lapsu, præsumitur ex concessione Romanorū † Pon- 93
tificum processisse,[c] quos aliàs non est credendū per-
missuros, nisi scirent Reges ad hoc priuilegium legiti-
mum habere, contra quam præsumptionem (cum iuris,
& de iure sit) non admittetur probatio in contrarium,
quin talis consuetudo rationabilis,[d] & ex priuilegio
orta

Q Dominicus Bañes 22. q 67. art. 1. dubit. 2. conclus. 6.

R Puteus decis. 365. li. 1. Pacian d. cons. 164. n. 120 & seq Gabri l. commun. conclus. lib. 5. tit. de præscriptio. conclus. 1. nu. 18. vers. 1. sublimita

S In defensione fidei cōtra errores Anglicanos, lib. 4. cap. 34. nu. 17. & 43 in fin.

T L. hoc iure, §. ductus aquæ, ff. de aqua quotidia. & ęstiua, l. 1. § fin. ff. de aqua pluuia arcenda, cap. super quibusdam, §. præterea, ff. de verbo. signifi. Molin. de Hispan. primogen. lib. 2. c. 2. à num. 19. & cap. 6. à nu. 12. Decius cons. 85. col. 1. Probus in addit ad Monachum. in c. fin. de tempor. ordinatio. in 6. Hipolit. sing. 80. Ias. in l. quominus, nu. 96. ff. de flumin. & in l. de quibus. num. 43. ff de legib. Couarr. in cap. cum in officijs nu. 9. de testam. Menoch. de arbitra. casu 43. num. 3. Decius in cap nouit. num. 12. de iudic. Roland. cons. 66. num. 4. & 40. lib. 2. Bello. cons. 1. num. 6. & cons. 46. Isern. in §. prætera, vbi Bald. tit. quæ sint Regalia.

V Decius cons 589. num. 2 & cons. 649. Marta de iurisdict. 1. par. cap. 12. num. 3.

X Innocent. in cap. nouit de iudic & in cap. cum contingat, de foro compet vbi Felin. num. 4. Roch. de Curt. in repet. cap. fin. nu. 143. de consuet. Nata cons. 154. num. 6.

Y Anto. Gabriel com. opin. tit. de prescriptio. conclus. 1 nu. 62. Aimon de antiquit. 4. p. §. absolutis, n. 13. & in §. materia. nu 62. & seq. Alex. cons. 6 nu. 4. lib. 1. Curtius Iunior cons. 158. nu. 12. Iass. in d. l. imperium, nu. 11. Lancel. Gallia. cons. 63. nu. 50. cum concor. per Henricum à Rosental. tract. feudal. tom. 1. c. 5. conclus. 16. lit. F.

Z Tibe. Decian. resp 124. nu. 16. & 20. vol. 3. Aymon d. §. absolutis, nu. 32. Alex. d. cons. 24. nu. 16. Villalobos commu. opinio. verbo prescribi. nu. 22. Balbus de prescriptio. 2. p. 5. p. principalis, q. 3. nu. 8. vers. sed dubitatur. Tiraquel. de nobilita. cap. 14. nu. 3. Gallia. cons. 63. nu. 8.

A Hector Felici. p. 2. allegatio. 109. nu. 11. Berdelonius cons. 94. num. 20.

B Rosental. vbi supra cap. 5. conclus. 16. num. 7. & alij sup. relati.

C Argumen. l. cum in plures, § locator, ff. locati, l. 1. §. magistrum, ff de exercito. actione, Cin. in l. 1. nu. 7. C. de emancipatio. liberorum, Rebuffus in repet. rub. de rescript. num. 6. vers. intellige, glos. & Doctores in cap. si aliquando, de senten. excom. cap. super eo de cognatione spirituali. Clement. si summus, de senten. excom. Guillel. Benedict. in d cap. Rainutius. verbo, & vxorem, nu. 238.

D Crauet. cons. 21. num. 12. & 21. Lodolphus Schraderus tract. feudal. p. 10. sect. 10. n. 137. & 241. Nata cons. 456. num. 14. Roland. cons. 59. num. 23. & seq. lib 4. Mascard. de probatio. conclus. 1214. num. 42. & 46. Chaqueran. cons. 34. num. 42.

B Lib.

orta iudicetur, & vt inquit idem Suarez, *e* ex consuetudine immemoriali priuilegium præcessisse probatur, etiam si alias de eo non constet. Quod satis ex possessione immemoriali remanet probatum, cum illa, omnia ad sui iustificationem necessaria, licet difficilima, pręsupponat, *f* & ex tam longa Rom. Pontificum pacientia, & dissimulatione maneât probata: *g* Vnde non est cur impediantur D. Rex, & eius Magistratus eam continuare, *h* quicquid aliqui, *i* propter decreta Concilij Tridentini, k & censuras Bullę in Cœna Domini, dubitauerint solam consuetudinem, quantumuis immemorialem sufficere. Quod verum existimo si non ad esset fama priuilegij, de quo saltim præsuppositiue constat cum alias ex longiore abusu delictum fieret grauius, *l* & in prohibitis magis dissimulare qui tacet, *m* quam consentire videtur: tamen non est credendum per tot secula Reges Catholicos, adeo sedi Apostolicę, eiusquè auctoritati affectos, & tot viros doctos, & Christianos, qui in tribunalibus Regijs ius reddiderunt, *n* cum animæ periculo prædicta practicasse: quos certum est, si propriæ conscientię dictamine ad id faciendum non ducerentur, & si Reges iussissent, facere renuissent, volentes magis obedire Domino spiritus, quam Domino corporis: *o* Nec viros religiosos, auctoritatis Apostolicæ accerrimos defensores, eo remedio aduersus Pręlatos Ecclesiasticos, vim inferentes vsuros fuisse; prout vsi fuerunt *p* primi illi Societatis Iesu fundatores, aduersus D. Ioannem Siliceum Archiepiscopum Toletanum, anno 1551. Et quotidie in Aragonia Clerici tuentur his firmis, ne appellatione pendente aliquid innouare, vel attentare Iudices Ecclesiastici pręsumant, quod auctoritatem Rom. Pontificis, & superiorum non deprimit, sed illam adiuuat, atquè fouet, vt D. Ioannes
94 Pueyo meritissimus † Iustitia Aragonũ rescripsit Clementi

E Lib. 1. de diuino cultu cap. 27. nu. 3. alijs relatis, Alderan. Mascar. de statutorum interpret. conclus. 1. num. 232.

F Molin. de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 6. n. 74. Fontanella de pactis dotalib. clausula 4. glos. 17. num. 43. & 44. Anto. Oliba. in vsatico alium nãq; cap. 13. nu. 8. & 59. Amadeus à Ponte in tit. quis sit iudex in causa feudi post quæstio. Laudomiales nu. 46. Alex. cons. 24. nu. 15. & seq. vol. 5. Lancelo. Gallia. cons. 63. nu. 6.

G Belluga in specul. rub. 11. §. videndum, nu. 15. Salon de pace cons. 50. n. 5. Molin. de primog. lib. 2. cap. 6. nu. 74. Oliba. in vsatico alium namq; Birda. in for. 1. tit. de la competencia de jurisdictiones, à n. 8. cum seq. Sesse de inhibitio. d. cap. 8. §. 3. nu. 45. & 46. Bergasius in tract. de iregularitate, 6. p. tit. de decimis, nu. 3. & 4. Bargas de Episc. iurisdi. confirmat. 12. Probus in trac. de regalijs, cap. 17. nu. 2. Valanzuela in defensione monit. aduersus Ducem, & Remp. Veneto. 3. p. n. 202 vers. & vltra quod Reges Catholici Aragoniæ, pag. 109.

H Decian. resp. 82. nu. 10 vol. 2.

I Ioan. Azor institutio. moral. tom. 1. lib. 5. c. 12. vers. sed dubitari posset, col. 407. Fontanella vbi sup. Pacianus de probat. cap. 29. num. 86. & c. 30. post Præpositum in cap. imperium, col. fin. dist. 10.

K Sess. 22. de reform. c. 11 & sess. 7. de reform. c. 14. & sess. 25. cap. 30. ibi nefas autem sit, Zeballos tom. 4. en el discurso al Rey nuestro señor, n. 94. p. 25. & concl. 1. n. 125. & 133.

L Cap. fin. de consuetud. Grafis in decis. casuum conscien. lib. 1. c. 14. M l. qui vas, §. vetare, ff. de furtis, Raudensis in decis. 35. nu. 265. N Couar. in pract. c. 35. nu. 3. vers. quinto, Calderin. de vsuris, cons. 11 in fin. Nauar. in cap. cum contingat, remed. 1. contra censuras de rescrip. & in manual, cap. 17. num. 283. vers. pro affirmatiua. O Cap. si dominus, 11. q. 3. P Petr. de Ribaden. in vita B. Ignat. de Loyola, sermone vulgari scripta. lib. 4. c. 4. pag. 273.

menti Octauo, & quando leges seculares continent fauorem, & priuilegium Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, quales sunt fori nostri Regni, quibus istę firmę nituntur, validæ sunt, & obseruandę: *q* Licet aliquando iste recursus ad Iudicem secularem, fuerit per Rotam *r* improbatus: tamen improbari non deberet, cum ille non detur ad impediendum vsum iurisdictionis Ecclesiasticę, sed contra abusum, *s* aliàs autem non se intromittit Iustitia Aragonum. Et ideo die 20. Augusti 1575. fuit denegata firma Canonicis Ecclesię Barbastrensis, * in qua prætendebant debere Episcopum inhiberi, ne contra eorum quemlibet procederet Episcopus, non seruata forma sacri Concilij Tridentini, *t* & 26. Ianuarij 1578. fuit reuocata firma semel prouisa, * ex eo, quod ab executione literarum Apostolicarum appellatio facta non suspendat eam. *u* Cum enim † omnes 95
Iudices Regni teneantur per directum iudicare, hoc est secundum ius, & iustitiam, & leges patrias: *x* Hinc euenit, quod nostri Foristæ passim per manus tradunt, in omnibus casibus firmam iuris locum habere, *y* quibusdam singulariter exceptis, *z* in quibus à foris Regni exceptiones aliquas proponere est prohibitũ nihilominus tamen admittentur illę, de quibus supra egimus *a*, quibus probatis solent firmæ casuales concedi, quo remedio, ad impedienda grauamina futura, aliquando contra ipsosmet Reges, salua fidelitate, nostri fuerunt vsi: quorum summa Maiestas non ex hoc stomachatur, imo eorum tanta est benignitas, † vt cum, ob eius 96
metum reuerentialem, non inuenirentur Notarij, qui eisdem tales firmas pręsentarent, à Martino Primo Rege nostro, anno 1398. Lex profluxit, *b* imponens necessitatem Notarijs requisitis pręsentandi tales iurisfirmas, tam Domino Regi, quam eius primogenito, vel alijs quibusuis, sub pœna priuationis, officij Notariæ, ipso facto, quod nunquam amplius recuperare, vel habere possint. Quia æquissimum † maioribus nostris visum est, vt quoties quis timet grauari, Iudicis officio sibi

Q Abb. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ nu. 10. vbi Felin. nu. 4. & Decius 24. de constitut. Surdus consl. 2. nu. 15, lib. 1. Bobadilla in polit. lib. 2. cap. 18. n. 21. Vasquius de succes. creat. §. 22 limit. 17. num. 59. in fin. Anastas. Germo. de immunitate sacrorum, lib. 2. cap. 15. num. 4. Afflictis in tract. de iure Prothomiseos, col. 1. nu. 8. Cota in memorabilib. ver. Clerici ligantur, col. 2. Gramatic. consl. 1. post decisiones, num. 13.

*In proces. Decani & Canonicorum Barbast.

* In proces Martini Ynes super iurisfirma.

R Plures decisiones Rotæ adducens Farinac. consil. 68.

S Rebuffus in consti. Galliç, tom. 3. tit. de appellat. tanquam ab abusu.

T In cap. 6. decreto de reformat. sess 25.

V Cap. nouit. & ibi Abb. de appellatio. cap. irrefragabili, vbi Doctores de offic. ordina. l. ab executore, ff. de appellatio.

X Oliba. de iur. fisci, c. 3. num. 25. & 26.

Y Molin. verb. firma iuris fol. 43. & 5. Item demandan. tit. de priuilegio generali.

Z Molin. d. verb. firma, vers. firma iuris non impedit. & seq.

A Crauet. consl. 127. n. 14 & consl. 248. col. penult. vers. non obstat, Corneus consl. 245. colum. 2. lib. 4. Menoch. consl. 53. num. 3. in 1. Roman. consil. 244. num. 5. vbi Mandosius in addit. lit. B. Castrensis in l. Iulianus, §. offerri, ff. de actio. empti. Alderan. Mascard. de statuto. interpret. conclus. 2. nu. 56.

B For. vnicus, & ibi Bardaxi de inhibitio. D. Regi præsentandis.

sibi succurratur, *c* antequam sibi inferatur molestia, quidquid multi *d* contrarium astruxerint; quos inter se ita libet concordari, vt primi loquantur, quando excipiendo ius suum, iam ortum, & subsistens
98 quis fouet, & adiuuat, pro vt fecit † Ioannes primogenitus Regis Petri, qui aduersus patrem firmauit super iure primogeniturae: *e* Ex quo enim primogenitus erat, habebat ius ad gubernationem regni; & multa alia illi, *f* tanquam primogenito competebant, in quibus ne à patre grauaretur, coram Iustitia Aragonum firmauit de iure. Attamen secundi, qui negant officium iudicis impartiri debere, intelligendi sunt, casu quo ipsi loquuntur, scilicet quando agendo, vel excipiendo super iure nondum formato, & orto, vult sibi quis officio iudicis in futu-
99 rum prouidere, † vt putà, si quis petat se declarari successorem in maioratu, quo casu veram eorum sententiam existimo; neque enim hoc pertinet ad nostras iuris firmas; ad quarum remedium nunquam agendo, sed semper excipiendo, recurritur: cum, vt supra diximus, ius tribunitiae potestatis, magis esset ad impediendum, quàm ad agendum; neque etiam excipiendo, nisi excipienti competat ius iam ortum, & formatum, aliàs enim tractus futuri temporis non pertinet ad iudicem: cum (vt inquit Baldus *g*) non possit esse ius prius in exercitio, quàm sit in rerum natura.

100 *h* Harum firmarũ † grauaminũ fiendorum prouisio, siue illa sit in forma priuilegiata, siue cum clausula iustificatiua, earumque declaratio, & reuocatio, priuatiuè ad

C l. si duo patroni, iuncta gloss. alteri, ff. de iureiurand. Bald. & omnes in l. si super, C. de transaction. Bartol. in l. si finita, §. eleganter, numero 3. & Alexand. 22. & 25. Imola 59. ff. de damno infecto. Felinus in rubrica, de tregua, & pace, nume. 12. & in cap. si autem, num. 5. vbi Deci. nume. 9. & Barbati. num. 27. de rescript. Bartol. in l. 1. §. nunc. de effectu, ff. de libera. legat. Rebuff. de liter. obligat. articul. 1. glossa 9. num 55. tom. 1. Couarru. lib. 1. resolut. capi. 18. num. 3. & 7. Molina de primogen. lib. 3. cap. 14. num. 13. Gomez in l. 40. Tauri, nume. 79. Gregorius Lopez in l. 1. titu. 2. partita 3. Oralora de nobilita. 2. par. 3. part. cap. 6. num. 6. Xuarez allegatione 4. Velazquez de Auendañ. ad leg. 40. Tauri, glossa 1. nume. 35. Mieres de maiorat. 2. par. in initio, nume. 69. Simancas de primogen. lib. 1. cap. 18. Marsilis singular. 180. Petra de fideicommiss. quaestione 10. à nume 9. vsque ad 28. Bald. per illum textum in l. si pater, C. qui bonis cedere possunt. Romanus consilio 244. in principio, Ruinus consil. 89. num. 17 volum. 4. Plotus de in litem iuran §. 1. nume. 33. & 37. Bardaxi in rubr. de officio Iustitiae Aragon. nume. 3. fol. 99. Moli. in repertor. verb. Firma. versic. fin. Sesse de inhibitio. cap. 2. §. 5. pag. 198 & sequen.

D Antonius Gomez, & Ludouicus Molina vbi supra, Pinel. in l. 1. 3. par. num. 78. C. de bonis matern. alios referens Sarmiento sellectar. lib. 7. cap. 6.

E Zurita 2 par. annal. lib. 10. cap 37. Cerdan in epistola quae post foros reperitur. Bardaxi de offic. Gubernat. quaestio. 5. num. 8. Blancas in comment. pag. 199. & 483. Iacobus Morlanes in procem. respons. pro regno, num. 1.

F for. vnico, titu. quod primogenitus, Bardaxi vbi proxime, quaestio. 2. nume. 2. & 3. & quaestione 4. num. 4. Guilielmus in dicto cap. Raynutius, verb. in eodem testamento, el 1. num. 165. Oliba. de iure fisci, cap 4. num. 28.

G in disputatio. accusatus, de vi turbatiua, l. 1. §. 1. ff. de vsuris.

uè, ad curiam domini Iustitiæ Aragonum *h* pertinet, quæ hodie, de consilio prouideri, declarari, ac reuocari debent 1* per locumtenentes D. Iustitiæ Aragonum, in quorum persona iurisdictio reperitur radicata, & ab anno 1528. 2* Senatus quoque locumtenentium constitutus, 3 * qui si officium Iustitię Aragonum vacet, Regētes iustitiatum nuncupantur, & iustitiatus emolumenta capere solent: sed tamen ab admissione, † & repulsione earum, quod judicium ordinarium est, ad regiam Audientiam datur per appellationem recursus *i*. Istarum firmarū vsus frequens est in regno, & maxima veneratione fuere, quas si quis tollere tentauerit, nō quidem sero comperiet experimento manifestissimo, quantum calamitatis reipublicę inuexerit. *K* 101

Iste summus Iustitiæ Aragonum magistratus habet duos † Lictores; qui vulgo (*Vergueros ordinarios*) appellantur, *l* qui sunt priuilegiati, & exempti, & portant fasces ante eum, quorum munus est (vt antiquorum lictorum) *m* submouere, animaduertere, & præire; ideo Virgarij appellati, non solum quod fascibus virgas alligatas, sed quod aliam distinctam liberam omni fasce virgam altera manu gestarent: vel ad submouendū, vel ad ianuam tangendam, ex quo etiam Portarij dicuntur, qui omnes ad magistratuum iussa exequenda pręsto sunt, & *Saiones* Gothice appellantur *n*. Et ex hoc constat, hunc magistratum non solum prehendēdi, sed in ius vocandi habere authoritatem; quibus enim authoritas in ius vocandi non est, & exercitium gladij, non † habent, non lictoribus, sed viatoribus vtūtur. Vnde Iurati, siue Consules ciuitatis Cæsaraugustę, & Dipputati regni non habēt Lictores, sed Viatores, qui vulgò (*Andadores*) appellantur: & Çalmetina, penes quem est iurisdictio ordinaria istius ciuitatis, habet duos Lictores. 102 103

H Bardaxi de officio Iustitiæ Aragon. quæstio. 5. versic Item prouisiones, fol. 101. colum. 2. in fin. for. de voluntad de la Cort, 17. vbi Bardaxi folio 121 colum. 1. eodem titulo. for. Querientes socorrer, 14. titu. de firmis iur.

1 * for. vnico Tirasonæ 1592. titu. de las firmas, que se han de proueer.

2 * for. 2. titu. Reparo del Consejo del Iusticia de Aragon.

3 * in quo hodie adsunt eruditissimi D. Francisc. à Mirauete. D. Augustinus à Mendoça. D Gaspar Castellot. D Balthasar Amador. & D. Ioannes Franciscus Salazar.

I Bardaxi vbi proxime, Sesse de inhibitio. cap. 19 pag. 726.

K Couarru. practic c. 35. num. 3. versic. Quinto Iustitia. Sesse vbi proxime, cap. 8. §. 3. nume. 5. pagi. 567.

L Bardaxi titu. de officio Iustitiæ Aragon. quæstione 5. versic. Creat Virgarios, fol. 100. colum. 2. dicto for. 3. titu. de officio Iustitiæ Aragon.

M Iustus Lipsius electorum lib. 1. cap. 23. pagina 426. Ioannes Lorinus in commentar. in Acta Apostolorum, cap. 16. versic. 35. Lictores, pag. 699. colum. 2. & 700. Brisonius de Formulis, lib. 2. pag. 102. versic. Operepretium. & lib. 8. p. 824. vesic. Cæterum Lictores.

N obseruant. de consuetudine Regni, in fin. ibi, Custodietur per Sagiones, titu. de his qui ad Ecclesias confugiunt. D. Garcia de Loaysa in notis ad nonum Concilium Toletanum, pag. 470. versiculo, Saionum.

§. Vige-

§. Vigesimus primus.

A populo in Regem, quæ fuerint lege regia trāslata; & quod Rex Aragonum supremus Monarcha sit, neminem in superiorem recognoscens, nulliq; Principum supremorum postponendus.

SVMMARIVM.

Lege regia potestas necessaria ad constituendum vnum Principem supremum secundum naturā Principatus trāslata fuit, 1
Merum imperium, quo sensu sit in Aragonia, 2
An minuat aliquid maiestatis Regis Aragonum, quod leges ferat cum consensu quatuor brachiorum, 3.
Leges debent ferri secūdum consuetudinem regionis, & moribus vtentium approbari, 4.
Augustinus Morlanes collega autoris laudatur, 5.
Declatur I.C. dum dicit, leges consensu populi recipi debere, 6.
Verba nostri fragmēnti interpretātur ex Duareño, 7.
Sētētia Guiliel. Bened. seruatur in Aragonia, 8
Leges in Aragonia à solo Rege feruntur, sed à populo in quatuor regni stamentis representato expresse recipi debent, 9.
Fori regni à Rege & subditis obseruandi, 10.
Constitutio Episcopi cum Capitulo ligat successorem, 11.
Rex pro regimine politico cuiusque vniuersitatis per suum Commissarium tribuit leges particulares, 12.
An possit D. Rex disposita in Foris regni adiuuare suo edicto, vel banno, 13.
D. Rex an possit in Aragonia aliquid prohibere banno, vel edicto, 14. & 16.
D. Gaston de Moncada Marchio Aytonæ laudatur, 15.
Ciuitates, & vniuersitates regni possunt statuere pro earum bono regimine, ita vt etiā Infantiones, & aliàs exempti comprehendantur, 17.
Causa ob quam fuit denuntiatus Hieronymus Chalez, & à Rege ad officium restitutus, 18.
Maioria Regis Aragonum non est alicui alteri Principi postponenda, nec Imperatori subiicitur, 19.
Multi Principes Imperatori non subsunt nō solum de facto, sed nec etiam de iure, 20.
Cauendum à Carolo de Grasalis, 21.
Aragonia est citerioris Hispaniæ pars, 22.
Cæsaraugustæ fuit conuentus iuridicus tempore Romanorum, & Colonia immunis populi Romani, 23.
Hispania citerior à Romanis in tres prouincias distributa, 24.
Reges Aragonum an aliquando fuerint feudatarij Regis Castellæ; & quomodo in hoc possint contrariæ sententiæ concordari, 25.
Leges nullæ admittuntur in Aragonia præter Foros regni, 26.
Foris deficiētibus, ad naturalem sensum est recurrendum, 27.
Quid sit æquitas, & in quo diferat à consuetudine, 28.
In Aragonia æquior opinio sequenda, licet alia sit magis communis, 29.
In Aragonia æquitas iuris canonici præfertur vigori iuris ciuilis, 30.
Iudices ecclesiastici deficiente dispositione iuris canonici, potius ad Foros regni, quam ad ius commune Romanorum recurrere debent, 31.
Priuilegium l. bene à Zenone, C. de quadrie. præscript. non habet locum in Aragonia, 32.

Vigesimus primus.

QVamuis lege regia populus Principi, & in Princi-
pem omne † suum imperium, & potestatem con- 1
tulerit, tamen hoc intelligendum est secundùm natu-
ram principatus, quæ ad meram ciuium, non autem ip-
sius Principis vtilitatem, respicit: ita vt, pro subditorum
vtilitate, omnis potestas à populo translata intelliga-
tur, quæ necessaria fuerit ad constituendum vnum sum
mum Principem; & supremum caput politicum in Re-
publica; *a* quo sensu † in Aragonia adest merum im- 2
perium, hoc est supremum, & maius, ac in suo esse per-
fectum, *b* ita vt in Rege nostro reperiantur omnia ea,
quæ cuique Monarchæ iure Principatus competunt.
Sed audio aduersus hanc doctrinam statim opponi, cõ-
tradicere Monarchiæ solum Principem leges nõ ferre,
ac legibus latis (sicut Lacędemoniorũ Reges) ligari. Sed
Respondeo, non esse cur ex hoc † minorem maiestatem, 3
potestatemvè in nostris Regibus Aragonum admitta-
mus, quam in cæteris totius orbis, quibus ius plenum
condendi leges tributum est, ita vt quod illis placue-
rit, legis habet vigorem: cum hoc intelligi † debeat cũ 4
Isidoro, *c* si tale placitum, inter alia, secundum natu-
ram, patriæque consuetudinem emanauerit, loco, tẽpo-
rique conueniat, & pro communi ciuium vtilitate, sit
conscriptum; ita vt talem legem seruare, potiusquam
nõ seruare, vtilius, & salutarius omnibus videatur, quod
D. Augustinus *d* significans dixit, firmari leges, cum
moribus vtentium approbantur. Non enim voluntas
Principis, & quod eidem placuerit simpliciter est lex *e*;
sed si placuerit, vt bono viro, atque eius voluntas re-
gulata sit ratione, consuetudinique patrię conueniat,
ac legi regię *f* non contradicat; nam vt inquit Alua-
rez Guerrero, *g* posse Episcopos Roman. Pontifici re-
uerenter contradicere, dicendo: Sancte Pater, lex ista
à te lata non conuenit consuetudini regionis nostræ:
quod & nos dicere possemus Regibus nostris, si vellẽt
leges generales in regno ferre, nisi in curiis, eius
mandato

A Ferdinandus Vasquius controuers. illustr. lib. 1. c. 43. n. 1. & 2. Petr. Greg. de Repub. li. 10. c. 7. n. 17.

B Fabius Optinellus ex Cicero. in repetitio. l. imperium, num. 246. ff. de iurisdicti. omni. iudic.

C c. erit autem lex, 4. distinct. exornãt relati á Spino in specu. testam. 1. par. glos. rubr. n. 33. Rebuf. in proœ. ll. Gallica. tom. 1. à n. 26. cum seq. D. Tho. 1. 2 q. 90. cum sequẽ. Marta de iurisdict. 1. p. c. 38. n. 13. & seq. Leli. Zechi de Principe. li. 2, c. 1. n. 9. versi. Bonis pręterea. p. 192. & 193.

D in c. in istis, §. leges, 4. distin. l. de quibus, ibi, Nã cum ipsæ leges nulla ex alia causa nos teneãt quã quod iudicio populi receptæ sint, ff. de legib. Benedict. in cap. Raynutius, verb. Et vxorẽ. n. 231. Couarru. lib. 1. variarũ, c. 16. n. 6. versic. Quinto. Dominic. Soto de iust. & iure, lib. 1. q. 1. art. 4. Cæpol. cõsil. crimin. 13. per tot.

E Mõtal. in for. regio, li. 5 tit. 6. delas herẽcias. l. fin. glos. fin. fol. 149. col. 1. versic. Ad tertiũ. Isern. in tit. Capitan. qui curiã vendidit, nu. 29. Rebuf. in concorda. in rub. de regia facultat. glos. quod Principi, pag. 806. & seq.

F cuius quinq; capita, seu fragmẽta referũtur à Hierony. de Blãcas in cõmentar. rerũ Arago. tit. de antiquo iure, p. 25. & 26 Zurita li. 1. histo. c. 5. Beute. 2. p. histo. c. 6. & Garibay li. 21 c. fin. Ambros. Moral. li. 13 ca. 2. Princeps D. Carolus in histo. Nauarrę, lib. 1. capi. 11. Didac. Morlanes in resp. pro regno, n. 237. & 303. & Ludoui. Martinez n. 74.

G in specu. iur. c. 13. n. 2.

mandato congregatis, ac de cõsensu maioris partis quatuor brachiorũ regni, ibi existẽtium, & totum populum Aragonensem repręsentantium: aliter enim latæ leges non conuenient consuetudini regionis nostrę, in qua hoc consuetudine receptum est, & lege regia stabilitum, vt de antiquis Cãtabris refert Gutierrez, *h* & de Gothorum Regibus Villadiego: *i* inde legem dixit I. C. *K esse commune præceptum, virorum prudentum consultum, sponsionemq́ cõmunem Reipublicæ*; atque ita apud omnes ferè gentes seruari, ex multorum autorum authoritate, tradit Augustinus Morlane. *l* collega noster (qui tam eruditione, † quàm prudentia patrem imitatur), vt consensu populi leges
5 debeant recipi, † & moribus firmari: quod est intelligendũ cum Salone de pa-
6 ce; *m* nõ quod in potestate populi, leges ab habẽte supremã potestatẽ cõditas recipere, vel reijcere positũ sit, sed quod si non recipiantur, cõtrario vsu credantur abrogatæ, ita intelligens, cõtra Guilielmũ Benedictum, *n* dictum nostri I.C. *o* asserentis, nulla alia causa subditos leges tenere, & obligare, quàm quod iudicio populi receptæ sint, tacito scilicet, & post leges latas: vbi enim
7 populus lege regia, † non solum ei, hoc est Principi, in prouinciales, sed & in eum, hoc est in ipsummet populũ, transferentem (vt interpretatur Duarenus) omnẽ potestatẽ transtulerit, non est dubium, q̃uod etiã inuitus cogetur legi
8 parere. Attamen in nostro regno, † sententia Guilielmi Benedicti, asserẽtis ad cõficiẽdas leges, populi cõsensum esse necessariũ, & eas nequaquã astringere, donec à populo ipso recipiantur, vera erit. Recipiuntur autẽ, quãdo à Rege de cõsensu curię feruntur, & tunc talis cõsensus approbãs leges, nõ est tacitus, nec post leges latas, provt in cęteris prouinciis, sed expressus, & dum leges ferũtur. Quare ex prędictis manet respõsum obiectioni propositæ, quæ procedit, si leges ferũtur simul à Rege & populo, attamen
9 nostræ leges à solo Rege, † tanquam Monarcha, & supremo Reipublicę capite ferũtur, licét à populo expresse recipiantur, ac suffragiis cuiusque brachij, ibi existentis, firmentur. Est quippe Rex, qui iubet, qui statuit, licet vt plus roboris accedat, progressusque sint longè feliciores, consensus populi, in quatuor stamentis reprę-sentati, accedit: hinc est, vt semper in foris dicatur, *Rex statuit, & ordinat*; vt intelligamus, eum solum leges ferre: & additur, *de consilio, voluntate, & assensu curiæ, & quatuor bracheirum in ea existentium*: vt intelligamus, populi consensu expresso, eas ma-

H practic. quæst. 17. nume. 212.
I in exordio del fuero juzgo, num. 19.
K in l 1 ff. de legib.
L in respons. pro villa de Castellon de Monegros, num. 219. cum seq. Petrus Gregorius de Repub. lib. 24. cap. 4. & 5. per tot.
M in procem. leg. Tauri, num. 390 cum seq.
N in dicto cap. Raynutius, verb. Et vxorem, nume. 231.
O in dicta l. de quibus, post Nauarr. Ferdinand. Rebellus de obligatio. Iustitiæ, 1 par. lib. 1. de præludiis Iust. quæstione 5. mero 7. pag. 40. Couarru. lib. 2. variarum. capit. 16. num. 6. versi. Quinto. Gutierrez de iuramento confirmato. 1. par. capi. 38. num. 9. & seq.

 nere

nere ratas,& firmas;atque ideo,cum taliter leges ſint lã
tę,& cõmuni Reipublicę,ſcilicet capitis,& membrorũ,
ſponſione,firmatæ,non eſt mirum, † quod ab vtriſque 10
inuiolabiliter,tanquam contractus a regno cum digni-
tate regia celebratus,debeant obſeruari. *p* Ex qua ra-
tione fuit in curia Romana deciſum, *q* Epiſcopum liga-
ri † cõſtitutione facta per prędeceſſorẽ cum Capitulo. 11
Quod vero aliàs Reges noſtri per epiſtolam,ſeu edicto
præceperint,leges priuatæ ſunt cẽſendæ,quales ſunt illę
† quæ ſingulis populis,pro eorũ politica adminiſtratio 12
ne,tãquam ſupremũ caput politicum,tribuitur,quę vul
gò Ordinationes regiæ, alicuius ciuitatis, cõmunita-
tis,vel villę appellãtur,quia ad optimũ,& politicũ illo-
rum populorũ regimen ordinãtur;quas cõdendi facul-
tatẽ,quia nõ eſt de jis,quę ad primũ gradum meri impe
rij pertinent,vt eſt leges cõdere generales,ſoletRex de-
legare.Poteſt namq; D.Rex tãquam ſupremũ REIPUBLI
cæ politicũ caput,& populorũ, & ſubditorũ rector, in
auxiliũ † fororum edicta proponere,& bãna promulga 13
re, *r* vt putà,ſuper armorũ prohibitione, † quod fuit de 14
ciſum in curia D.Iuſtitiæ Aragonũ,anno 1578. in proce
ſu Sebaſtiani Moles ſuper criminali,cõtra Alguacirium
Cãpi,per dominũ meum Hieronymũ Chalez, & duos
collegas;qui,licét fuerint denũciati ob defenſionẽ iſtius
regalię,tamen abſoluti fuerũt die 17.Iulij 1579. & fue-
rũt plura exẽplaria adducta per aduocatũ fiſcalẽ, in qui-
bus cõſtabat nõ ſolum dominũ REGEM,& eius Locũte-
nentem generalẽ prohibuiſſe armorũ portationẽ; * ſed
etiã ſuo caſu regentem officiũ generalis gubernationis:
qua etiã ratione,Excellẽtiſsimus D.Gaſtõ de Mõcada,
Marchio Aytonæ,vt Locũtenens generalis ſuæ maieſta
tis in hoc Aragonũ regno bãno * prohibuit anno 1612.
curſum monetæ diminutæ:in quo, † ſicut in omnibus 15
aliis in ſuo triẽnio geſtis,vtilitatẽ publicã cũ ſeruitio D.
Regis ita prudẽter cõiũxit,&ſapiẽter ſe geſſit,vt omniũ
voto maioribus magiſtratibus, & honoribus, dignus
cenſeretur: & alias etiam † prohibitiones facere poſſe 16
foris nõ repugnat, *ſ* cum &ciuitatibus, † & vniuerſita 17
tibus

P text. & ibi omnes in cap. quoniam Abbas, de offic.deleg.Peralta in l.3 §.qui fideicommiſſar. nume.13 & ſequen.ff.de hęredib.inſtituendis. Cancer 3.p.variar.c 1. n.147

Q Paulus Æmil.1.par.deciſ.220.

R gloſ tolli, in Clementi.ne Romani, de electio. Rolandus conſil,3. nu.18. & per totum volu.2. Aymon conſil 3 14.num.2. & per Iacobum Cancer variarum,3 p. cap.3. n.57.

* in villa Montiſoni Imparator Carolus Quintus anno 1528. & eius filius Philippus anno 1552. D. Petrus Martinez de Luna Comes de Morata Locũtenens generalis D. Regis Cęſarauguſtæ anno 1548. & anno 1550. & D.Ioannes de Gurrea Regens officium gubernatio. anno 1556.cũ conſilio Conſiliariorum regiæ Audientię. & anno 1541 D.Franciſcus de Gurrea de conſilio ſui Aſſeſſoris Petri de Almenara in ciuitate Tiraſonæ,& in villa de Sos eodem anno, & in villa de Almudebar anno 1538. & in loco de Atteca 1543. quæ & multa alia reperies in proceſſu Sebaſtiani Moles ſuper denunciatione D Hieronymi Chalez, & in curia D.Iuſtitiæ Aragonum in proceſu procuratoris fiſcalis contra D. Ioannem de Alagon & Lupum de Francia ſuper criminali.

* for.vnic.tit.de cudiciõ y fabricaciõ de moneda. for.vnic.titu.de curſu monetæ.

S obſeruant. item quod ibi dicitur de coto, titu. interpretatio. qualiter & in quibus.obſeruant.item de los cotos,titu.de priuileg.generali. Moli.verbo,Rex, verſic. Si dominus Rex.fol.295.

tibus, seu Collegijs, sit foris Regni concessum, *t* inter suos, pro optimo, & politico regimine, statuta condere: non solum ciuilia, sed etiam criminalia, *u* quia cum causæ criminales, in Regno non respiciant ius fiscale, sed eius cuius principaliter interest, *x* non constituitur differentia inter causas ciuiles, & criminales, dum modo nihil in præiudicium iurisdictionis superioris Domini statuatur: **y* Et ideo ad tollēdū recursum appellationis, solent confirmari à rege, *z* vel ab eo qui eius nomine præest in regia Audientia. Sed est discrimen, quod statuta criminalia, milites & infantiones non comprehendent, nisi concilia vniuersitatis condentis talia statuta essent mixta, ita vt ex diuersis ordinibus sub diuerso capite constitutis, vna conflaretur vniuersitas, & vnum constitueretur concilium. Satuta vero ciuilia, si ad alicuius ęmulationem non tendant, *a* sed solum ad gubernationem, & rerum comertia pertineant, etiam nobiles, & infantiones (aliàs priuilegiatos, & exemptos) comprehendent, saltim quoad mulctam sexaginta solidorum: * vt fuit sæpe declaratum in Curia D. Iustitiæ Aragonum. *b* Et quia contra statuta, & ordinationes ciuitatis Cæsaraugustæ, politicam ipsius administrationem
18 respicientes, petierat quidam † Infantio Regni, iurisfirmam sibi prouideri à Domino meo Hieronymo Chalez, renuit illam prouidere, quia non procedebat de foro; & hac de causa fuit denuntiatus, & priuatus, die 10. Iulij 1591. sed constito maiestati Regis nostri Philippi Primi, de violen tia, qua à iudicantibus prædicta sententia lata fuit, mandauit illum restitui ad officium Locum tenentis Iustitiæ Aragonum; & veniens ad prædictam ciuitatem exercuit officium, vt antea; à die 6. Aprilis 1592. & die 17. eiusdem mensis & anni fuit per Dominum Ioannem Gazo; Locumten. Iustitiæ Aragonum prouisa firma, ne in exercitio prędicti officij, turbaretur, & quod ei pro tēpore absentiæ solueretur integre salarium, prout fuit solutum cum effectu. Ex quibus omnibus

T For Item de los cotos de las ciudades, tit. priuileg. generale Aragonum, obseruan. 2. tit. de moderatione rerum venal. obseruan. quod statuta, tit. actus Curiarum, for. fin. vers. Empero por las sobredichas cosas, titul. de prohibita Inquisitio fol. 178. col 4. in fin. Molin. in verb. petitio criminalis debet offerri, fol. 254. col. 2. ad fin. vbi Portol. n. 45. DD. in l omnes populi, ff. de iust. & iur. Burgos de Paz in l. 1. Taur. n. 342 350. & seq. Hipolit. de Marsil. de Bannitis, verb ciuitate, num. 63. & seq. Cancer 3. p. variar. c. 13. num. 347. & seq.

V Forus vnicus, titu. del quitamiento perpetuo de la hermandad, for. de poco tiempo aca de prohibita Inquisitio. obseruan. si aliquis commisserit de homic.

X Obseruan. Item de publico, obseru. Item in criminalibus de homicic.

Y* Fuit decisum in Curia D. Iust. Arag anno 1590. in processu Magni Magistri, contra Iuratos villæ de Calpe super criminali ex traditis Ias. in l omnes populi nu. 26. & seq. & 2. lectu. nu. 7. Auendan. de exequend. cap. 10. nu 4. & cap. 12. num. 3 lib. 1. Diez reg 555 & 556. P. Greg. de appellatio. lib. 5. c. 3. Farinac. cōsil. 101. c. 1. n. 95. & seq. Oliua. de actio. par. 1. lib. 3. §. in bonæ, numer. 10 Cancer c. 18. nu. 144 lib. 3.

Z Sesse 1. p. decis. 93. nu. 4. & 44.

A Molin. in repett. verbo statutum, vers. quidam fuerunt accusati. l. si priuatus ff. qui & à quibus, l. totiés ff de policitatio. l. ambitiosa, ff. de decretis ab ordi. facien.

B * In processu Petri Epila, & Hieronymi Laram, die 14 Decembris 1553. super iurisfirma & in processu Martini de Beroabe, super iurisfirma, die 10. Aprilis 1587. Sesse decis. 8. nu. 19. & seq. & per me, & collegas in processu Ioannis Muniessa.

nibus constat, maioriam, supremamquè potestatem, Re-
gum Aragonum † non esse postponendam, cæterorum 19
orbis Principum, potestati, quòd legum septis sit circū
scripta, imo decet tantā maiestatem (licet pro eius sum-
ma potentia legibus solutus videatur) legibus viuere, à
maioribus eius, de consensu, & voluntate, ac in commu
nem totius Regni vtilitatem latis, propriaquè, in adep-
tione Regiæ dignitatis, sponsione, & iuramento confir-
matis: Atquè ita Rex noster Aragonum non tenetur,
Romanis Cęsarum fascibus, nec cuiusquā alterius Prin-
cipis, suas submittere, nequè parere: *c* quia ita supremus
est in suo Regno, sicut Imperator in Imperio, & Rex His-
paniæ, † in cæteris prouincijs eiusdē, *d* & alij Principes; 20
e qui Imperatori non subsunt, & hoc non solū de facto,
sed nec etiam de iure *f* (quidquid dixerint Bartolus, *g* &
alij vltramontani) quia non Imperatorum ope; sed pro-
prijs viribus, maiorumq; virtute hoc regnū ab hostium
faucibus fuit ereptum. *h* Quare cauendum † est à Ca- 21
rolo de Grassalis, *i* qui prædicta expresse negat, & no-
strum regem Aragonum Imperatori subesse falso affir-
mat, ita, vt Doctores in eius confirmationem adducti,
contra ipsum expresse loquantur, & ipsemet admittit
Regem Hispanię, superiorem non recognoscere, quod
ad Reges Castellæ tantum refert, *K* ignorās † regnum 22
nostrum, Citerioris Hispaniæ partem esse, *l* quia citra
Iberum

C Alexan.consl.25.nu 6. vol.1 Geminia in c.grandi.nu.10.de suplen.negligen.Prælator. Ias.in l.Gallus, §. & quid si tantum, n.92.ff.de liber. & posth. & in l.ex hoc iure, nu.25 & Fulgos.nu.5.ff. de iust. & iur. Bellamera consl.42 nu.9 Roman.consl.298.n.1. Afflict.in constit.Sicilię in prælud.q.2.nu.1. Belluga in specul.Princip.rub.6.nu.3. vbi Borrel. verb. Imperatorem non recognoscit, & rub. 12.§. quædam.nu.70. Renatus Chopin de Domanio Franciæ lib.2.tit.1. nu.13.ad med. pag 183. Guerrero vbi supra c.55.nu.12. & cap.63.num.1. Purpurat.in l.1.nu.294.ff.de offic.eius. Burgos de Paz in prohe. ll.Taur.nu.33. Corset. de potest.Regia. 5.p.q.101. num.66. Regnerus Sixtinus de Regalib lib.2 c.7. nu.54.& 90. Camil. Borrel.de Regis Cathol præstantia, cap.46.nu. 57. & cap.47.nu 2 Molin.in repor.verb.Rex Aragonum, vers. Rex Aragonum non recognoscit, vbi Portol. num.53.

D Glos.in cap. Adrianus 63.dist. Conrra. in temp. Iudic.lib 1.cap.2 de Rege, §. 3. de magnit. Reg. num.14.& seq.Parlad.rerum quotid c.3.nu.7.Garcia de nobilit.glos.3.§.2.nu.15.Auil.in cap. Prætor.in prohem.glos.1.nu.13.Auend.in c.1.prætor.nu.7 Couar.in regul peccatum, 2.p.§.9.nu.9.Nauar.in c.nouit.3.notab.corrol.65.nu.167.de iudic.Bouad.in politic.lib.3.c.2.n.4.E. Borrel.ad Bellug.rub.6.lit C. Medicis de legib & statut.1.p q.19.nu.6.Gallinac.de verb.sign.lib.10.cap.35.à nu.12.Azor instit.moral. par.2.lib.11.c.5.vers.Regem Hispaniæ.pag.1223.Portol.vbi proxime, nu 54.

E Paul.in l.cum multa, C.de bonis quæ liber.& Alexan.in l.Centurio.nu.36.ff.de vulgar.Afflict.in præludijs const Neapol.q.2.nu.3.Anto.Gabr.commu.conclus.tit.de donationib.conclus.1.num.22. Casane. in prohem.consuetud.Burgun.ver.duc.

F Nicolaus Festasius de ęstimo & collect.4.p.c.7.nu.40.& seq Bellug.rub.14.§.veniamus, nu.6.

G In l.hostes.nu.7.ff.de captiu.Bald in princ nu.1.de pace iuramento firman.in vsibus feudo.cum alijs per Borrel.in additio.ad Bellug.d.§.veniamus.num.6.vers.& dicebat Bart.Conrrad.in temp.omn.iudic. lib.1.cap.1.de Imperatore, §.1.sect.orbem, num.8.cum duob.seq.Petra de potesta.Principis, cap.3.q.4. num.15.31.& 46.

H Glos penult.in d.cap.Adrianus Gallinius vbi supra, & Marta de iurisdict.1.p.c.21.nu.13.

I Lib.1.regal.Franciæ, iure 1.pag.8.& iure 6.pag.91.

K Vt etiam Rodericus Sancius, 1.p.histor.Hispanicæ.cap.17.

L Baeça de inope debitore, cap.16.nu.112.Casaneus in catalog.glor.mundi, p.12. considerat.17. vers. Plinius vero diuidit, & consideratio. 21.vers.Tertia ratio.

M De

Iberum, ac inter iuridicos Hiſpanię Conuentus, quos
23 hodie *Chancillerias* appellamus, † Saldubenſem connu-
merat Sigonius: *m* qui Cæſarauguſtanus dicitur, *n* quod
ab Auguſto fuerit inſtitutus. Nam quæ monumenta
Auguſtus reliquit, ea non Iuli, ſed Auguſti nomine ſig-
nauit, vt in Hiſpania foro Auguſtanam ciuitatem, eam-
què Coloniam immunem Pop. Rom. in Hiſpania Tarra-
conenſi extitiſſe traditur. *o* Adrianuſquè Imperator to-
tam Hiſpaniam in ſex Prouincias diſtribuit, *p* ſed Cite-
24 riorem † antea Romani in tres Prouincias diuiſerunt *q*;
quas credo eſſe illas, quæ ſub Aragonum Corona com
prehenduntur, ſcilicet, Aragoniam, Cathaloniam, & Va
lentiam.

Secundo cauendum exiſtimo à quorundam, noſtræ
25 ætatis, virorum † ſententia, *r* aſſerentium, noſtros Re-
ges Aragonum Regibus Caſtellæ ſubfuiſſe, eorumquè
beneficiarios, & feudatarios fuiſſe; cum (vt diximus) Re
ges Aragonum neminem in temporalibus ſuperiorem
recognoſcant, niſi ſolum Deum; cuius gratia paſſim ſe
Reges Aragonum eſſe profitentur: ſed poſſet eorum
ſententia ſuſtineri, *ſ* reſpectu quorundam locorum, quę
ex Regno Nauarræ Reges Aragonum occupata tene-
bant, vel ratione pacti, quod inter ſe inierant Reges
Caſtellæ, & Aragonum ſuper locis, quæ, vtriuſquè viri-
bus coadunatis, à Sarracenis erant per Regem Arago-
num recuperanda. Ex quibus euenit, in noſtro Regno
26 † nullas leges admittendas eſſe, pręter foros, ſi tanquā
rei leſę maieſtatis nolumus puniri. Quod ſenſiſſe credo
Doctores, *t* aſſerentes capite puniri allegantes leges Im
peratorum in Hiſpania: ſicut apud Suetios *u* capitale
27 erat Romanas citare leges: ſed foris † deficientibus,
ad naturalem æquitatem recurrendum ſtatuit Iaco-
bus

M De antiquo iure prouinciar. cap. 5. lib. 1. & de antiquo iure Italiæ, lib. 2. cap. 15. in fin.

N Plinius ſecund. in hiſtor. mundi, lib. 3. cap. 3. Raphael Volaterranus in Geographia, lib. 2. col. 16 ad med.

O Plinius vbi ſup. Onuphrius Pauinus in Imperio Romano, pag. 215.

P Ioan. Marian. de rebus Hiſpanię lib. 4. cap. 5. pag. 147. in fin. Philip. Bergomenſ. in ſupplemento choronicarum lib. 2. anno mundi 3109. verb. Hiſpaniarum Regnum.

Q Apianus Alexandrinus de bellis Hiſpanienſ. pag. 448. verſ. Alia vero oppida.

R Mariana de rebus Hiſpaniæ lib. 11. cap. 14. pagin. 532. poſt med. Lopez Madera de las excelencias de España, cap. 11. pagina 75 colu. 1. in principio. Didac. Perez de Meſſa, delas grádezas de Eſpaña lib. 2. c. 15 9. in fin.

S Zurita lib. 2. annal cap. 3. fol. 59. col. 3. & cap. 10. fol. 65. col. 1. & lib. 1. cap. 23. fol. 26. colu. 3. in fin. pueſta que ſegun en antiguas memorias, Martinez del Villar, in appendice de innata Regni Aragonum fidelitate, §. 9. pag. 244. verſ. ac licet.

T Oldrad. conſ. 69. num. 9. Benedict. in cap. Raynutius, verb. ſi abſque liberis el 2. de pupillari, numer. 45. ad med. Coſta in l. cum tale. §. ſi arbitratu, limit. fin. num. 36. Rebuffus in l. vnica, notab. 11. num. 14. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt. Afflict. in prælud. ad conſtitut. Neapolitan. quęſt. 20. num. 5. Palac. Rubeos in rub. de donat. inter. in introductione num. 19. Burgos de paz in l. 1. Taur. num 513. gloſ. in l. 6. tit. 4. part. 3. Auendaño in cap. prætorum. 26. numer. 9. & 10. lib. 1. Quintana Dueñas de iuriſdictione, & imperio, lib. 2. titulo 2. numer. 6.

V Renat. Chopinus de commu. Gallic. conſuetud. par. 1. quæſt. 4. pag. 50. verſ. parimodo.

X In

bus *x* REX noster, quę, vt inquit Philosophus, nihil aliud
est, † quam ius, quod lex scripta prætermisit, & licet vi- 28
deatur, quod idē sit consuetudo, tamen differunt, *y* quia
consuetudo est ius constitutum, & receptum: at vero
æquitas ius natum, & naturale: est enim rectitudo iudi-
cij naturalem sequens rationem. Ita vt in Regno no-
stro habeat maxime † locum symbolum Pythagoræ as- 29
serentis, *Staterem ne transilias*, hoc est, vt interpretatur
Laertius, ab æquitate ne discedas: *z* quod est intelligen-
dum de ęquitate informata à iure, *a* alias enim pernicio
se quis erraret, si æquitatem capitis sequeretur. *b* Vera
enim ęquitas in fragmentis I. C. & Imperatorum res-
ponsis reperitur, & ideo solemus illa in sui ratione alle-
gare, quia eorum iusta ratio, & æquitas imperat, non
Imperium; *c* & Princeps, quantumcunquè supremus,
vt dicebat Bal. *d* Æquitate constringitur, & remedia in
ęquitate fundata tollere non valet. Vnde in Aragonia,
ex duabus opinionibus, illa quę ęquitate corrobora-
tur iudicando, & consulendo sequenda erit, etiam si cō
traria sit communis: *e* quare cum maior ęquitas sit illa,
quę in iure † Canonico reperitur scripta, potius ad il- 30
lam per iudices seculares, quam ad rigorem iuris ciui-
lis erit, deficientibus foris, recurrendum: *f* sicut è con-
trario, in defectum iuris Canonici, † potius ad foros, 31
tanquam leges generales istius Prouincię, à supremo
Principe latas, quam ad ius ciuile ROMANORUM, *g* per iu-
dices Ecclesiasticos erit recurrendum. Ex qua ratione
† infertur, cessare in Aragonia illud priuilegium, quod
iure ciuili competit *h* ijs, quibus à Principe aliquid alie 32
num venditum, seu donatum est; cum illud iure Cano-
nico non habeat locum.

X In prohem. for. § in fin. l. cum ratio, ff. de bon. dānato. l. 3. § si liberi, ff. de conditio. cau. data. glos. in cap consuetudo, verb. ratione, 1. dist. glos. in cap. ex eo. verb. rationis, de electio. cum alijs per Caballin. in milleloq. 48 Gome. in l. 1. Taur. nu. 9. vbi Burg. de Paz, num. 450. Bellug. in specul. rub. 1 7. §. his igitur, nu. 1. & 2. & Borrel. rubr. 14. §. veniamus, n. 6. verb. vt legibus Imperij non subiciantur. Morlanes in respons. pro Regno, 1. par. nu. 88. 89. & 323. & 333. & ibidem Ludouic. Martinez n. 236

Y Cuiac. lib. 2. de feudis, tit. 1. fol. 504. A.

Z Conan. lib. 1. commentar. iur. cap. 11.

A §. oportet, in authent. de iudicibus, Abb. in c. ex parte, 3. notab. de offi. delegati.

B Ial. & alij in l. placuit, C. de iudic. Bart. in l. vbicumq; ff. de itinere actuq; priuato, glos. Abb. & Butrius in cap. fin. de transact. Belluga in speculo, rub. 11. §. compendiose, num. 5. vers. Scias tamen, & Caballin. mileloq. 165.

C Isern. in prohem. feudor. num. 26. 27. & 37. Rebuf. in repet. l. vnic. notab. 11. nu. 14. C. de senten. quæ pro eo quod interest. Burg. de Paz in d. l. 1. Taur. nu. 543.

D In l. digna vox. C. de legib. Purpurat. in l. si & me: & Titium. nu. 10. ff. si cert. petatur.

E Vt in l. 2. §. Item varus; & §. quamquam; ff. de aqua pluuia arcenda, l. si tibi, ff. si cert, petat. l. placuit. C. de iudic. l. cum res, C. si alien. res pignor. Prosper. Carauita, ritu 208. Paris cons. 32. nu. 4. vol. 2. & cons. 3 num, 7. vol. 1. Camil. ad Bellug. rub. 11. §. cōmpendiose, verb. æquitatem, in fin. Purpurat. in l. admonendi, num. 55. ff. de iur. iuran. Cephal. cons. 93 nu. 6. Folleri. in praxi censuali. verb. iuris moderando rigorem, num. 10. & seq. intellige, vt per Tiraquel. de retract. consangui. §. 35. glos. 1. nu. 30. & 31. Anto. Corracius de commun. Doctor. opinio. lib. 2. tit. 9. nu. 200. cum. seq.

F Medicis in suis opuscul. opuscul. 1. nu 12. Gozand. cons. 62. nu. 13. Marsil. singul. 463. nu. 1. Bellug. in d. §. his igitur, num. 3. licet contra teneat Paz in d. l. 1. Taur. à nu. 592.

G Not. in c. 1. de noui operis nuncia. c. si in adiutoriū. 10. dist. c. sumopere, 11. q. 3. Decius in c. Ecclesia S. Mar. n. 104. vers. 3. conclu. Couar. pract. quęst. c. 8. n. 5. Montal. in l. 4. glo. acuerde en vno, tit. 5. li. 1. fori, Cifué. in l. 70. Tau. vbi Gó. n. 7. Diez in pra. cri. c. 136. Vasq. de suc. crea. §. 10. n. 648. Góz. var. q. c. 30. n. 76

H l. bene á Zenone, C. de quadrien. præscrip. Afflict. in prælud. ad constitu. Neapol. q. 14. num. 2. & 3.

§. Vige-

§. Vigesimus secundus.

Lex Regia quo tempore, & à quibus apud Romanos lata, & quæ sit potestas Principum.

SVMMARIVM.

Potestatis quæstio in qualibet dispositione primum locum obtinet.1.

Quæ sint necessaria ad perfectionem cuiuslibet actus.2.

Lex Regia cuius meminit noster I.C. quando lata, & à quo rogata fuerit.3.

Quid alij senserint fuisse legem Regiam, qua Principibus Regna delata, & summa potestas concessa fuere.4.

Si adsit voluntas in Principe secundum aliquos nunquam deficit potestas.5.

Potestatis defectus est maximus, & reddit actum nullum.6.

Exceptio nullitatis ex defectu potestatis opponi potest licet aliæ exceptiones excludantur.7.

Quando dictio negatiua præponitur verbo, potest omnem potestatem, tam iuris, quam facti aufert.8.

Deus omnipotens cur sic appelletur.9.

Verba à Rege nostro Philippo dum moreretur prolata.10.

Augustus Christo nato prohibuit se vocari Dominum.11.

Cum dicitur Regem non posse, intelligimus ad ius Principatus, & legem Regiam illud nõ pertinere, nec sub potestate legitima contineri.12.

Voluntatis & potestatis quæstio eadem pene est in Principe supremo, & iusto.13.

§ Vigesimus secundus.

1 IN qualibet disputatione † primum locum debet obtinere potestatis *a* quæstio, nam licet, pro actus perfectione, † & voluntas quoquè, & legitimus modus, ap-
2 titudo materiæ, applicatio recte facta, & scientia facientis sint necessaria, *b* tamen omnium primum, ac præcipuum requisitum est, quod agens possit. *c* Et ideo noster I.C. ante omnia diffiniuit, omnem potestatem à populo in Principem translatam, lege Regia, vel (vt Alciatus *d* vult) lege Rhenia, † cuius legis nomen, nec ab Antonio Augustino, *e* nec ab alijs reperio notatum, sed solum

A l. si quæramus, ff. de testamen. cum concord. per Anto. Gom. in l. 3. Taur. num. 1.

B Alexan. Raudens. de analog lib. 1. cap. 34. nu. 31. 33. & 36.

C Cap. cum super, vbi Deci. nu. 3. de offic. delegat. l. multũ interest, C. si quis alteri, vel sibi, & vtrobique, glo. & DD. Chacheran. consi. 49. nu 6. Purpurat. in l. 1. num. 468. ff. de offic eius, Socin. Iuni. consil. 72. vol. 1. Anto. de Petra de potesta. Princip. in præfatione, à num. 1. cum seq.

D In l. bona ciuitatis, ff. de verb. signi. Corras. in rub. ff. de offic. Consul. & in l. 1. ff. de offic. Perfect. Prætor.

E De legibus, & Rosinus lib. 8. cap. 22. l. 1. ff. ad Turpilian. l. quæsitum, ff. de testibus.

F Pe-

ſolum Rhenia, de calumniatoribus, & Memia, de reo euocando, quocumquè tamen nomine vocetur, eius rogationem quidam Hortenſio, *f* alij Horatio tri--buunt. Non enim eſt illa, quæ ab Hetruſcis in Tarquinium Priſcum, certis conditionibus adiectis, fuit
tranſacta: ſed illa, quæ † Auguſti tempore lata fuit, 4
poſtquam Lepidum dignitate triumuiratus ſpoliauit, & Antonium vicit, quo tempore ſolus Imperatorio honore, percepta tribunitia dignitate, iure proconſulari, Pontificatu maximo, patris patriæ nomine, meruit Imperium. In cæteros vero Reges, vt inquit Alphonſus Rex *g* Caſtellæ, conceſſione gentium, talis poteſtas tranſlata fuit, vt ſignificauit Ioannes de Terra Rubea, *h* exiſtimans Regnum Franciæ, non lege Salica, ſed ex ſola vi conſuetudinis, ſolis maſculis deferri: quaſi nulla alia in Regnorum erectione, & delatione extiterit lex Regia, cuius auctoritate in Principem ſumma rerum poteſtas translata fuerit, ſed quod omnis eius poteſtas à conſuetudine regu-letur. Sed aliqui, dum Principum † voluntatem cap-
tare ſibi credunt, eis, & in eos pleniſſimam à po-- 5
pulo in ſubditos, & eorum bona, poteſtatem tranſlatam fuiſſe aſſerunt: ita vt ſi eorum adſit voluntas, quæ omnes actus humanos format, & diſtinguit *i*, nunquam, ſecundum eos, deficiat poteſtas; cuius de-
fectus † prima, atquè præcipua omnium, cauſa nul- 6
litatis eſt, ita vt noſtri Doctores dixerint, *k* poſſe op-
poni † exceptionem nullitatis, ex tali defectu reſul- 7
tantem, quamuis cęterę omnes exceptiones, & nullitates ſint à lege reiectę: quia nec talis actus nomen habuit, ſi in agente deficiat poteſtas, vt V. G. ſi ſententia fuerit lata, vel ſtatutum conditum à non habente iuriſdictionem; *l* vel ſi inſtrumentum fuerit rogatum á non tabellione; *m* vel in loco, vbi quoad certa inſtrumenta, non habeatur pro tabellione; vel ſi eius auctoritas intra fines alicuius loci reperiatur limitata, vel reſtricta: vel etiam ſi obligatio facta fue-

rit

F Petr. Gregor. in ſintag. p. 3. lib. 47. cap. 20. num. 9 Bouadil. in ſua politica, lib. 2. cap. 16. nu. 3. ad fin. Decian. tract. crimi. lib. 2. c. 25. nu. 1. tom. 1.

G In l. 1. tit. 1. part. 2.

H In tract. 1. contra rebeles. art. 1. concluſ. 8. & Zampinus de ſucceſsione prærogatiuæ primi Principis Franciæ, pag. 27.

I l. non omnis, ff. ſi cert. petat. l. 3. ff. de reb. dubijs, l. 1. ff. de iudic. l. verum. 2. l. qui iniurię, ff. de furtis.

K Gloſ. in l. 2. §. 1. ff. qui ſatiſdare cogant, Deci. cōſil. 18. num. 7. & 275. col. 3. verſ. Sed prædictis minime obſtantibus, Vantius de nullita. tit. de nullita. ex defectu inhabilit. à num. 1. cum ſeq.

L Facit tex. in l. 1. §. fin. ff. ad Tertulia. & in l. 1. §. hæc autem verba, ff. quod quiſquè iur. & in l. 2 in fi. ff. de pœnis, gloſ. fin in Clement. vnic. de ſequeſtra. poſſeſ. & fruct. Bald. in l. generaliter, C. de Epiſcop & Cleric. Marſil. ſingul. 10. Deci. conſ. 8. Ant. Gabriel. common. conclu. lib. 6. tit. de ſtatutis, concluſ. 3. Menoch. conſ. 2. n. 151. & 152. volum. 1. Caualcan. 1. par. deciſ. 5. de iudic. num. 29. & ſeq. Dueñas regul. 379. & B. Diaz 251. Vantius vbi ſupra de nullit. ex defectu iuriſdict. à numer. 1. cum ſeq. Ancharran. conſ. 12. num. 1.

M Obſeruant. 27. Item que los eſcriuanos. titul. de priuil. general. Xuarez in l. poſt rem iudicatam, in ſectione, ſed pro euidentia, num. 36.

rit á minore *n* viginti annorũ,etiam iurata,ſine legalibus tamẽ ſolẽnitatibus,ac ſine interuẽtu perſonarũ illarum, quarũ authoritas & cõſenſus poterat,ſecundũ foros no
8 ſtri regni,tali obligationi robur tribuere. Lex † namq; dicẽdo,quod nõ poſſit ferri ſententia,vel ſtatutũ fieri,niſi ab habẽte iuriſdictionẽ,quod nõ poſſit agere,vel accuſare,niſi is cuius principaliter intereſt,quod tabellio nõ poſſit cõficere inſtrumẽta in tali loco,vel niſi in tali loco quod minor viginti annorũ nõ poſſit obligari,niſi talib' requiſitis interueniẽtibus aufert ab eis omnẽ poteſtatẽ, *o* tam de iure,quàm de facto,ita vt nec in Eccleſia tales actus,facti cõtra legis diſpoſitionẽ,ſint validi: *p* imò prędictis caſib' nec ſentẽtia nec ſtatutũ,nec inſtrumẽtũ,nec obligatio,nec actio,vel accuſatio,ex deffectu poteſtatis erũt dicẽda. Sed tamẽ quia in Principe ſupremo aliqui nõ admittũnt vllũ poteſtatis deffectũ,cõtendentes tatã eſſe cuiuſuis ſupremi principis poteſtatẽ,vt ei nihil reſiſtere ualeat, *q* ſed omnia annihilare poſſit, adęquareq; quadrata rotũdis,atq;ita de eius poteſtate diſputare,ad inſtar ſacrilegij cum Impp. *r* redigũt,exiſtimãtes ſe illi facere parẽ,ac tentare ſimilẽ eſſe altiſſimo, qui de illa diſputat:quod verũ iudico,ſi ad potentiã eorũ verba referantur,aliàs nãq;nõ ſumus redarguẽdi de poteſtate Principis nõnunquã diſputãtes, *ſ* ſolus enim Deus omnipotẽs
9 eſt,† ideo ſecundũ aliquos,Deus appellatus, *t* quaſi nihil ei,quod poteſtatis ſit,deſit:&ideo ſola eius volũtate beneplaciti,in cœlo,&in terra cũcta gerũtur, *u* cũ in eo
10 nũquã deficiat poteſtas,vt ſapiẽter moriẽs † agnouit Rex noſter Philippus,qui fertur illa verba protuliſſe: *Tu ſolus dominus,tu ſolus altiſſimus*:quib' prolatis ad Deũ cõuolaſſe piè credẽdũ eſt,cũ illis verbis voluerit oſtẽdere verã ſupremã poteſtatẽ,peneseũ eſſe,qui abſolutè eſt Rex, *x* & nõ veretur

N for.vni.tit.vt minor 25 annor. nequeat facere & foro vni. anni 1568.tit q los menores de 20. años cui adde for.vni.ti de las obligaciones de menores anni 1585.Cãce.var.2.p. c.1.Fœnũ.de momẽto tẽpor.c.30.á n.3.Gabr.cõſ.1 n.7 &conſ.2.n.2.& 4 li.1 Rolan.conſ.15.n.3.&cõſil.33.vol.1.Caſane.in cõſuet.Burg.rub 3 §.2.n.7 Grat.cõſi 46.& 47.vol.1 Pariſ.cõſ.100.vol.1. Cepha cõſ.207.n.10.21 & 40.& per tot vol.2.Burſ. cõſ.82.Menoc.de arbi caſu 171.Bellu.in ſpec rub: 11 § quædã.n.9.verſ.quid dicenuſi.& ſeq.15.in fin. & 23.cũ ſeq.

O glo.celeb.in c.1.de regu.iur.in 6.Gracian.regu. 484.Tiraq.poſt ll.cõnub. glo.1.Mago.deciſ.36.nu. 8 & 9.cũ ſeq.Fortu.Garcia in l.Gallus,in prin.nume 35.cũ ſeq.ff.de libe.& poſth.Baeça denõ melior. c.2.n.79.& 80 Caballin. milleloq.351.Cerdello.cõſil.61,n.30.in .

P l.ſi quis hoc genus, C. de Epiſ.&Cler Cagn.in l. ſi librarius.n.67.cũ duob. ſeqq.ff de regul.iur.

Q Bal.in proœ.decretal. n.4.&in l cũ antiquiorib' n.11 C.de iur.delibe.Iaſ. cõſ.233.n.2. verſ.circa ſecũdã dubitationẽ, vol.2. & inter cõſ.feuda. Bruni. cõſ 8.n.8.12.& ſeq.Nicola.Feſtaſ.de collect.4. p. c.6.n.2.& ſeq.

R l.2.C.de crimine ſacrileg §.cõmittũt,aliàs incipit,qui autẽ,17.q.4.multi relati à noſtro Petr.Cenedo in collect iur.canon, 1.p. collect.24.n.18.Petra de poteſt.Princ.c.1.n.6.l.ſacrilegij inſtar,C.de diuerſ.reſcrip.

S Petr de poteſt.Princ.c.1.c.ſunt quidã,25.q 1.c.literas,de reſtit.ſpol.c.ex publico,de cõuerſ cõiugat.glo.abdicatio proprietatis,in c.cũ ad monaſteriũ,de ſtatu monach.&glo.generali iure,in l.fin.C.ſi cõtra ius.Ioã Iacob. de Leonard.inter conſ feuda.Bruni cõſ.114.n.155.& 156.Caſti lib.2.controuer.iur.c.28.&lib.3.c.7.Fachiue.controuerſ.li.8.c.63.D.Ferdinan.de Mendo.de pactis,lib.1.c 5.á princ.q.1.& n.9. Thom.Cerdã en ſu verdadero gouierno,c.15.

T Roſin.lib.2.antiq.Roma.c.1.in princ.

V Cardin.Belarmin. tom.3.controuer.3.1.cõtrou.genera.lib 1.c.7.in explicatio.orationis Dominicæ ſuper illis verbis, Fiat voluntas tua.p.1010.Tapia de vera hominis nobili.lib.1.p.99.col.2.in princ.Paleot.de conſultatio.2.p.q.1 verſ.quod etiã,D.Auguſt.in enchir.c.95.

X iuxta illud Sapien.c.6.à Dño imperiũ à ſupremo poteſtas eſt data.Abulenſ.ſuper Matth.tom.6.ſo.170 col.3.B.C.

Q Y Iob

veretur magnitudinem, cuiusquam: *Qui baltheum regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum.* y Cum omnes orbis Principes sint Reges cum additione: quia (vt inquit Salomon z) *Excelso excelsior est alius, qui in vestimento eius descriptum habet,* a *Rex Regum, & dominus dominantium:* Ideoque fertur, b Octauianũ † Augustũ vetuisse Christo nato, ne dein- 11
ceps dñs vocaretur, cum Iride inclusũ Sybilla Tiburtina ei ostẽdisset Christũ cũ sanctissima eius genitrice, eo loco, quo Frãciscanorũ ędes cõstructę sunt quæ, Sãcta Maria de Ara cœli, vulgó nũcupantur. Attamẽ in Prĩcipib' seculi, aliqua facere nõ posse nostri tradũt, solũ ex hoc † significãtes, illa ad ius prin 12
cipatus, & legẽ regiã non pertinere, semper tamẽ addẽtes, salua sua clemẽtia, vt intelligãt subditi illa regũ clemẽtia, sub potestate legitima nõ cõtineri, tãquã cõtra foros regni; aut bonos mores ciuiles, quos violare nõ posse dicim', quia noluit posse, sed legib' volũtariè se ab initio adstrinxit, ad quæ ex natura principatus absoluti, nõ erat adstrictus; c atque ita cum leges velle seruare, pro eo, iuris, & de iure adsit pręsũptio, contra quã aliqua probatio nõ admittitur; hęc nõ tam ad quęstionẽ potestatis, † quã volũtatis redigũtur; d circa quã nemini 13
dubiũ est licere disputare, cum Regẽ nihil vnquã iniustũ velle credẽdũ sit, imó præsumatur, actus suos regulare, tam à iustitia fori, quã poli: vnde illud nõ posse Principẽ dicere possemus, quod nõ credimus velle tãquã iniustũ, & legibus repugnans.

Y Iob 12.
Z Eccles. c. 5.
A Apoca. c. 19.
B Tertul. in apolog. c. 34 Valençue. in defensio. motiuor. aduersus Ducem & Rẽpub. Venetor. 4. p. n. 151 Polido Virg. de inuẽtor. rer. lib. 4. c. 5. vers. Itẽ Orosius. C. glos. in d. l. digna vox. vbi not. Pau. in fin. C. de legib. Bald. in l. 4. ff. ad l. Falcid. Roland. de lucro dotis, quæst. 84. in fin. Surd. decis. 13. num 4. D l. ex facto, ff. de vulgar.

§. Vigesimus tertius.

Potestatis plenitudo in Principe, quæ absoluta appellatur, quid sit, & singulę diffinitionis partes explicãtur, & an, & quãdo eam exercere Principẽ oporteat, & quæ Vrbes regię appellentur.

SVMMARIVM.

Potestas duplex est in Principe ordinaria, & absoluta. 1.

Aliqui negãt in Principe absolutã potestatem & vnã tantũ potestatẽ habere asserũt. 2.

Quæ sit absoluta potestas in Principem à populo lege regia translata, 3.

Brachium, seu manus regia idem est quod absoluta potestas. 4.

Diffinitur absoluta potestas ex Baldo. 5.

Plenitudo verbum quid importet. 6.

Princeps non legibus, sed legum solemnibus solutus est, 7.

Multa sunt singulariter in Principe contra leges recepta non vi Principatus, sed priuilegio lege regia concesso; 8.

Antonius Augustinus specialem legem latam de soluto legibus tradit, 9.

Intellectus ad l. Princeps, ff. de legibus, traditur, 10.

Intellectus ad l. si Augustæ, & l. quod Principi, ff. de legat. 2. referuntur, 11.

Qui Principem simpliciter legibus solutum tradunt eum tyrannię nota infamant, 12.

Quibus legibus Imperatores non fuisse solutos, constat, 13,

popu-

§. Vigesimus tertius.

NOstri Doctores in Principe duplicem considerant 1
† potestatē:aliam ordinariā, secūdùm quā inquiūt,
Principem esse sub lege, *a* quantū ad obseruantiam,li-
cèt non quantum ad vinculum.Aliam veró absolutā *b*:
secundum quam tradunt,non esse sub lege,nec quo ad
obseruantiā,nec quoad vinculū.Alij verò *c* his tertiā
addunt,ex qua de facto procedit, nō habens in seculo,
cui rationē reddat,qualis est potestas Baronū nostri reg
ni,respectu vassallorū seruitutis, de quibus infra latius
agemus. Sed in Principe supremo *d* multi ex no-
stris † hanc absolutā potestatē adesse negāt,asserentes ta 2
le,absolutæ potestatis,nomē ab ore I.C. ablegandū fo-
re;ex eo,quia quod in vim talis potestatis fit, magis ad
vim,&terrorē imperij pertinet,quod inter bellicos stre
pitus à Ducibus exercetur in castris,quam ad iustā opti
mi Principis potestatē, *e* magisq; Turcarū Imperatori
cōuenire tradūt,quàm christiano Principi,in quē à po-
pulo,lege regia,potestas collata est, cui vnicā tantū tri-
buūt potestatē, *f* semper equè dignā,firmā,& efficacē:
ad expediendū ea omnia,quę sibi iure principatus licēt
atq; ita,distinctionē cōmunē ordinarię,&absolutę pote
statis,nō solum admittere renuūt,sed expresse rejiciunt.
Nos tamē iusta ratione † fateri cogimur, *g* in Principe
supremo,vltra ordinariā, dari plenā,& absolutā potesta 3
tem,nō eam,quam Doctores nostri plenā peccādi potes
tatē appellant,quæ nō potestas,sed dissoluta tēpestas e-
rat appellāda,quam nec apud populū vnquā fuisse, nec
ab eo lege regia in Principē translatā,Alciatus, *h* & alij
affirmant, quod ius summum, licet noster I.C. *i* ad
Sabi-

A Petra de potesta.Principis,cap.1.nume.7.& 8. & cap.2.post Angel. in l. Princeps,ff.de legib. Decian.consil.41. nume.18. volum.2. Rolandus consil.100.num.60.volum.4. Thesaur.decis.91.Rodulphus de suprema Princip. potestate, cap 1. nume.3. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centuria 1.quæst.17. nume.14.

B Petra vbi proxime,c.3 q.3.n 62.

C Petra dicto cap.3.q.2 per tot. & dict. quæst. 3. num. 62.Montaluus in foro regio,lib.3.tit.6.delas herencias, l.fin. glos. fin. fol.145.col.1. glos.2.versic.Alius modus.

D Couarru.lib.3. variar.cap.6.nu.8. Sarmiento selectar,lib.1.cap.8.nu.20. Ferdinan Mendoça disputatio.iur.ciuil.lib.2.ca.5. q.2.num.33.Fortun.Garcia in repetitione l. Gallus,§.&quid si tantum,nume.290.versic.Ego vero, & n.301.& 311.Alciat. in l.censere,121.de verborū signific.Pinel.plures referens 1.p.rub. C.de rescin. vendi.c.3 n.24.& 25. Carol.Tapia in rub.de cōstitutio.c.1.n.77.& 78.Spino in specu.testam.1.par. glos rub.n.25.Rolan.Cabagnolus obseruatio, & declaratio, ad antiqua decreta Montisferrati ad decret.20 §.1.q.10.n.6.Angel.Matheac.de via & ratione iur.lib.1.c.34.n.28. Alcia.consi.201.n 12.Ferdinā.Vasq.controu.illust. lib.1 c.26.n.2.& 18.Parlado.lib.2.rer quotid.1.p.c.fin.§.7.n.10. Camil.Gallin.de verb. sign.li.10.c.33 n.44.45. Ias.in l.Barbarius n.35.ff.de offic prætor.Morla in emporio iur.p.1. titu.de legib.n.7. Iacob. Cancer variar.resolut.3.p.c.3.n 114. Cabedo 1.p decis.12.n.9.

E Soto de iust & iur.lib.4 q.4.art.1.col.4 Fari.consi.4.n.10.11.21.&seq.

F Ferdin.Vasqui.contro.illust.lib.1.c.5.n.15.Riminal.iuni.consi.45.n.54.

G Marien.lib.5.recollectio. tit.10.l.3.glos.12.n.2 & 3 Lopez Madera delas excelencias de España,c.2.Ioan.Orosc.in repetitio. l.Princeps,n.23. ff.de legibus,Vasqui.vbi sup.c.26.n.11.& 18.Thesaur.decis 91 n.1.& 2.Petra de potesta.Princip.c.1.n.8 & 9.Peregri.in consil.4.n.14 lib.1. Bernard.Græueus ad Gail.lib.2 conclusio.56.consideratio.3 n.3.& seq.

H in d.consi.201.n.14.& consi.208.ad fin.versic.non obstat secundum. Bald.consil.311 ad fin.1.p.Curti.iun.in consi.170.n.20.Petra de potest.Princ.c.24 n.20.34.& 35.& cap.3.2.q.princip.num.10.

I l.3 in fi.ff.de offi.prætc.

Sabinũ scripserit, multo magis in Imperatore obseruãdũ, quàm in populo; tamẽ hoc intelligi debet, idest multo facilius, propter naturalẽ inter plures dissentiẽdi frequentiã. Eadem enim erat antea maiestas, & potestas in populo, *k* quæ postea in Imperatore lege regia lata: vnde, quemadmodũ populus sua lege tenebatur, ita & Imperator, in quo ideo dicimus dari absolutã potestatem; quia illa à nulla alia potestate regulariter, regitur & pendet, nec ei, qui eam habet, aliquid quod potestatis legitimæ nomine cõtineatur, deficit, sed omni ex parte, ita sit perfecta & plena, vt merito cum Cicerone absoluta valeat appellari: sicut & Grãmatici ablatiuũ casum: quãdo à nullo regitur, nec pendet, absolutũ appellãt: quo sensu de genere bonorũ est absoluta potestas. *l* Hæc à
4 nostris appellatur *m* brachiũ, † seu manus regia, quæ iustum quidẽ imperiũ est, sed ex arbitrio regũ pẽdens, nõ adstrictũ legibus, neq; ordini, formulis vè iudiciorum, quę nõ minus iustitia, quàm potestate deffiniẽda est, sed simplicitate quadã, ac celeritate in exequẽdo calliditatẽ fori nõ exercẽs, atq; definitur, † vt sit arbitriũ supremũ,
5 nõ recognoscẽtis iudicẽ superiorẽ, nullo iure certo, forma, tẽpore, aut ordine restrictũ, sed liberũ prorsus, cũcta regẽs, naturalis rationis dictamine, de fortunis, & vita hominis statuẽs. Sed breuius à Baldo, *n* quod sit plenitudo potestatis, seu arbitrij, nulli necessitati subiecta, nullisq; iuris publici regulis limitata. Habet primò diffinitio, quod sit pleditudo, † quia qui istã plenissimã iurisdic-
6 tionẽ habet, maiore nulla potestate impeditur, *o* cũ maius omnib⁹ habeat imperiũ, & omniũ magistratuũ partes, qui quoquo modo ius dicũt, ad ipsum pertinent: ex
7 qua idẽ I.C. *p* principẽ legibus † solutum tradit, nõ simpliciter, vt aliqui voluerũt, sed tantum legũ solẽnibus *q*:
8 ex quo euenit, † vt possit donare Augustę cõstante matrimonio,

k l. 2. in fin. C. de adopti

L Probus in cap. 1. nu. 1. ne sede vacante, in 6. Socin. consil. 260. n. 51. volu. 2.

M glos. & omnes in l. 2. ff. de origin. iur. Cabalca: de brachio regio. 1. p. c. 7.

N in l. 2. nu. 40. aliàs 45. C. de seruitut. & aqua Rodulph. de suprema Princip potestate, cap. 1. n. 3. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto; quęst. 17. num. 15. Rolandus consil. 61. num. 32. volu. 3. Abb in cap. Ad hæc; num 7. de rescriptis. Decius in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 24. aliàs 98; de constitutio. Palacios Rubios in l. 12. Tauri, nume. 5. Peregrin. in tracta. de iure fisci, lib. 1. titu. 3. num. 63. & de fideicõmiss. tit. 51. num 122. Curti. senior consil. 48. nume. 56. Rojas in epitome successio. cap. 13. num. 75. Velazquez de Auenda. in l. 40. Tauri, glos. 11. nu 26. Capicius decis. 166. num. 11. Conradus in templo omni. iud. lib. 1. ca. 1. §. 1. glos. purpureo palio, num. 5. in fin. Petra de potesta. Principis, cap. 3. quæst. 1 nu. 2; & quęstio. 2. ante num. 1. Marta de iurisdictio. 4. p. centuria 2. casu 195 n. 34. Thom. Sanchez de matrimonio, li. 2. disputa. 15. n. 3.

O l. si in aliquam, §. fin. ff. de offic. proconsul. Marta de iurisd. p. 1. c. 3. n. 5.

P in l. princeps. ff. de legibus, Matheac. de via, & ratio iur. li. 1. c. 34. n. 2. Marcus Mãtua dialog. 10 lib. 1. Curti. seni. consi. 65. n. 9. & Curt. iun. consil. 1. n. 19. & consi 174. n. 8. Rolandus consil. 100. num. 6. volum. 4. Medicis de legib. 4. par. quęst. 3. per tot. Decianus tracta. criminal. tom. 2. lib. 2. cap 30. num. 5. 8. & 10. Duaren. in comment. titu. de legib. cap. 5. Conan in comment. iur. ciuil. lib. 1. cap. 16. num. 2. pag. 100. C. & num. 10. pag. 107. B. Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 2. cap. 2. pag. 69.

Q l. ex imperfecto, l. omnium C. de testam. l. fin. C. de legib. c. in causis, vbi late Felin. de re iudic. l. Æmilius Largianus, vbi notat Bald. ff. de minor. c. ad petitionẽ, vbi Annania. de accusatio. Vasqui. cõtro. illustr. lib. 1. cap. 1. num. 12. & cap. 2. num. 1. & cap. 26. nu. 19. & de successio. progres. in prębfatione, num. 18 2.

trimonio, necnon filio, in eius potestate cõstituto, [r] nec
non spurio, [s] eiusque matri; & quod eius donatio non
egeat insinuatione, [t] nec eius sententia iuris ordine [u],
nec solemnium defectus eius actus vitiet, [x] sed multa
in eius persona singulariter sint recepta, quę priuatis nõ
licent. Hocque non competit illi vi principatus, quo nó
violator, sed legum custos cõstitutus est (cum Principis
nomen, iuris sit, non iniurię) sed priuilegio singulari, le-
ge regia, concesso; [y] quo, sicut illi soli leges condere
fuit tributum, ita & illi soli eas abrogare sit permissum;
quo sensu solutus legibus dicitur, [z] vel † quia (vt Anto 9
nius Augustinus [a] vult) in hoc specialis lex emanaue-
rit, quod postea omnibus, iure imperij, fuit permissum,
etiam si nominatim non tribueretur; sed non indoctè il-
lud I. C. nostri fragmentum, [b] † quo Principem solu- 10
tum tradit, ad eas tantum leges refferemus, quas ibi Vl-
pianus interpretabatur, scilicet Papiam de caducis, augẽ
di ęrarij causa, maximé bellis exhausti, latam; & Iuliam
caducariam, seu Iuliam de maritandis ordinibus, con-
tra cœlibes, promulgatam: [c] qua, forma connubiorum,
& ius liberorum continebatur, [d] quod etiam lege Pa-
pia Popea fuerat constitutum: licet multis aliis de causis
lex Papia lata fuerit, vt propter decimas, quæ ideo Pa-
pia decimaria fuit appellata, & illa quæ nulli, nisi ciui
Romano, magistratum cõcedere permisit; [e] quia post-
quam in vnum Principem, lege regia, summum im-
perium translatum fuit, ita solutus fuit, vt quasi cri-
mine sacrilegij notaretur, qui de hac Principis pote-
state disputaret; [f] hoc est, an dignus sit magistratu,
quem Princeps elegerit? vel ciuitate, quem ad eam
admisse-

R l. donationes quasdiuus & ibi Doctores, C. de donatio. inter virum l. cum multa, C. de bonis quæ liber. secundum Xuar. in q. maioratus, num. 18. & sequen. Moli. de Hispanor. primogeni. lib. 1. cap. 19. num. 24. Lopes in respõso pro oppido de Mula, dubita. 1. fũd. 1 pro Marchione, num. 20. & 21. Petra de potest. Princip. cap. 3. quæst. 3. num. 65. & cap. 4 in princip. num. 9. special. 6. & num. 12. specia. 9. Græueus ad Gail. lib. 2. cõclus. 38. n. 25.

S Menochi. consil. 421. num. 18. & sequen. & 478 num. 10. Surd. decis. 249. n. 11.

T Authentica, item á priuatis, C. de donatio. Rodericus Suarez disputatio. 9. de maioratu, nu. 27. Petra de potestate Principis, ca. 4. in princ. num. 15. special. 11. Riminald. in §. 1. num. 447. & sequen. Institu. de donatio.

V Afflict. in prælud. constitu. Siciliæ, quæst. 9. nume. 9. Bellug. in specul rubri. 11. §. restat, num 4. vbi Camillus verb. iuris ordinem, versic. Fallit in Principe.

X. Vasquius de successi. creatione, lib. 3 § 26. à nume. 1 cum sequen. & de Succes. resolutio. lib 1. § 3 nume 10. & 11. Oldrald. de donatione facta à Rege Aragonum loquens cõsilio 231. Borrell. in additio. ad Bellug. rubr. 47. versic. Imperialis donatio.

Y vt inquit Marius Salom. in dicta l. Princeps.

Z Guilielm. Barclaius de regno & regali potestate, lib. 3. cap. 15. pag. 199. versic. Vlpianus ergo.

A de legibus & Senatusconsultis, titu. de lege Cornelia, de soluto legibus, Conanus dicto cap. 16, num. 2. pag. 100. C.

B Cuiaci. lib. 15. obseruat cap. 30. & in paratitla ad titulum. C. de caduc. tollend. pag. 132. Rosinus antiquit. Roman. lib. 8. cap. 16. per tot. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 9.

C l. 2. C. de infirmand. pœnis Cęlibatus cap. quædam leges, 2. distinct.

D Marcus Vertranus in tracta. de iure liberorum, cap. 22. habetur tom. 8. tract. 2. par. fol. 11. Dion. Cassius lib. 56. Assinius in praxi iudiciorum, ad statutum de modo probandi mortem, §. 1. cap. 82. nu. 2. & 3. Conan lib. 8. commentar. cap. 1. num. 5. & sequen. pag. 855. & sequen.

F Carol. Sigon de antiquit. iur. ciui. Roman. lib. 1. cap. 18.

F l. 2. C. de crimine sacrileg.

G Rosin.

admisserit? Quidquid lex Papia de peregrinis statueret, vel Iulia de Ciuitate, *g* quibus nullus alius, præter Principem, imo nec Augusta erat soluta, vt constat ex fragmento Iunij Mauritiani *h* lib. 2. ad easdem leges, vbi postquam Caius *i* in fragmento precedenti dixerat: *Non esse in causa caduci relictum Principi, etiamsi ante diē legati cedentem decesserit*, inquit Mauritianus, *Quod si Augustæ legetur, illaque ante diem legati cedentē decesserit, deficere legatum, & esse in causa caduci*, Quia Augusta illis legibus soluta nō erat, nisi, vt inquit noster Vlpianus *K* I.C. *Princeps eidem sua priuilegia communicauerit*: Quem credo verum, & genuinum illarum legum intellectum, omissa communi distinctione, an legetur sub nomine proprio, vel sub nomine dignitatis: ad quod solent illa iura passim allegari. Quod si aliqui adhuc † contendant, Prin-
12 cipem non his tantum, non solemnibus tantum, sed omnibus legibus simpliciter solutum, isti (vt inquit Osforius) *l* tyranniæ nota Principem reuerenter infamant, cum, & si lex Imperij solemnibus iuris Imperatorem
13 soluerit, *m* tamen aliquibus legibus † constat non fuisse solutum, vt falcidia, *n* Glicia, Voconia, *o* atquè ita veniam legis Voconiæ à Senatu Augustum petisse, apud
14 Dionem constat, quinimo sicut populus ipse † suis legibus tenebatur, ita & Princeps, cui, & in quem populus, lege Regia, omne suum Imperium contulerat: nec mirum, cum, vt inquiunt Imperatores; *p* *De auctoritate iuris eius pendeat auctoritas*, Quod legibus debeat viuere, easquè seruare Princeps, qui maiestate Imperij attenta, illis solutus videtur. Quod & magnus ille Rex Artaxerxes, *q* Principibus, & Ducibus, qui eius Imperio subiecti erant, rescribens, in hæc verba significauit: *Cum plurimis gentibus* (inquit) *imperarem, & vniuersum orbem meæ ditioni subiugaßem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed clementia, & lenitate gubernare subiectos, vt absque vllo terrore, vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur:* Sed dicet aliquis, *r* non esse pe-
15 nes Principem † plenam potestatem, si illa vinculis esset circunscripta, legumquè compedibus astringeretur, & contineretur. Respondeo tamen,
16 quod licet † plenum *s* multis modis dicatur, plenam vero potestatem dici (vt supra tradidi) quia perfecta, atquè ita ex omni parte absoluta, vt nulla sit maior

G Rosin.d. lib. 8. cap. 8. pag 361. E. & 362. E.
H In l. si Augustæ, ff. de legat. 2.
I In l. quod Principi. eodem tit.
K In d. l. Princeps.
L Lib. 5. de Regis institutione, fol. 159. Mariana de Rege, & Regis institutione, lib. 1. cap. 9. pag. 104 vers. Sed ita tamen.
M l. apud eum, §. Imperator, ff. de manumissio. & ibi glos. fin.
N l. 4. C. ad l. Falcid.
O l. Papinianus, §. si Imperator. ff de inofficio. testam. obseruat Cuiacius, lib. 14. cap. 14.
P d. l. digna vox, C. de legib. l. ex imperfecto, ff. de legat. 3. l. ex imperfecto, C. de testamen & institut. quib. mod. testam. infirment, in fin.
Q Esther cap. 13.
R Ex traditis à Bart. in l. inter bonorum, ff. de administ. tutor. & in l. creditor, §. Lucius. ff mandat. & notan l. 1. ad fin. ff. de offic. procurat. Cæsar. facit, l. fideicōmissa, 11. §. si sic. vers. quamquam. ff. de leg. 3. iuncta l. 1. ff de testam. milit. & in cap. fin. vbi Anton. de Butrio. de dila tio.
S Rebuf. in concordat. in forma mandati Apostolici, pagin. 653. glos. plenam.

maior in Repub. licet enim nunquam plenum dicatur,
t cui aliquid deficit, ideo tamen verbo (*Plenitudo*) fuit
adiectum verbum, *Potestatis*, quod licet ęquiuocum† sit, 17
& varie capiatur, u tamen nunquam comprehendit ini-
quum, x sed semper à claue discretionis aperitur, vel
clauditur, quia in re iniusta, † non plenitudo potestatis 18
(quæ Imperium in Principe dicitur) y sed tempestatis
debebat appellari. z Vnde illud vulgo traditur, nos id
tantum posse, quod de iure possumus, quia iniu-
ste posse, non est posse: & ideo conditio turpis † à no- 19
stris impossibilis reputatur, facileque, eam adijciens, de
mens pręsumitur. a Principes ergo, quantumuis supre-
mi, ęgre ferre non debent, si aliquatenus eorum pote-
stas, rationis, & honestatis regulis sit restricta, cum (vt
inquit Seneca) b si volunt omnia sibi subijcere, subij-
ciāt se rationi, à qua discent, quomodo se, & subditos
regere oporteat, prout monuit Claudianus c Honorio,
his verbis.

Sed comprime motus,
Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit
Occurrat, mentemque domet respectus honesti.

Cum enim non maiorem, imo nec parem, Deo (à quo
Principatum habent, & omnis potestas emanat) d appe-
tere

T l plenum, in prin. ff. de vsu, & habitatio. c. si omnia, 1. q. 1. Decian. cons. 36. nu. 3. vol. 2. Corne. cõsil. 329. nu. 2. vol. 1. Felin. in cap conquestus de for. compet. Petra de potest. Princip. cap. 3. q. 1. nu. 3. Bald. cons. 293. nu. 3. in 4 Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune, col. fin. ff de acquir. possess. & in l. si ita stipulatus, §. Titius, col. 2. de verborũ, Decius cons. 43. Menochius de recuperan. in præludijs nu. 15 & cons. 21. nu. 5. & 26. in 1. Riminal. cons. 59. nu. 3. vol. 1. Tiraquel. de retrac. consanguinit. glos. 1. §. 4. nu. 16. & de retract. conuentio. §. 2. glo. 1. nu. 40. in fin. Sarmiento de redditibus. 3. p. c. 2. nu. 7. Fabius Optinellus in repet. l. Imperium nu. 228. ff. de iurisdict. omn. iud. glos & Bal. in l. Iulianus in fin. ff. de rei vendicat. & in l. fœminæ, §. illud, C. de secundis nupt. & glo. in l. 1. in prin. verb. constat, ff. de orig. iuris, & in Clementina 1. vbi Cardin. nu. 2. de re iudica. facit cap. bene quidem, 96. dist.

V l. potestatis, vbi Alciat. Rebuf. & Cagnol. ff de verb. sign. Archidiac. in cap. magnum, 11. q. 1. Corne. cons. 243. nu. 8. vol. 3. & Feli. in rub. de offic. iudic. delegat. Alex post Paul. in l. eum qui, ff. de iurisdict. omn. iudic. l. 1. § in potestate, de exercit. act. & in l. 1. §. potestas, de peculio, & vtrobique Bart. & alij.

X Glos. absolui. in cap. quanto de iureiuran. glos. adimplere in c. non est de voto, cap. manet, 14. q. 5. Decian. cons. 8. nu. 94. vol. 1. Montaluus super foro Regio, lib. 3. tit. de las herencias, l. fin. glos. fin. Foller. in praxi censual. verb. & submisionis cuicumq; foro, nu. 17. Riminal. cons. 13. nu. 74 & seq.

Y l. 1. ff de offic. Perfecti Prætor, & facit nostri Iurisconsulti fragmentum, ibi (lege Regia quæ de Imperio) & obseruat Purpurat. in l. Imperium, nu. 213. ff. de iurisdict omn. iudic.

Z Aymon. cons. 241. num. 20 & in tract. de antiquit temp. §. non omitto, nu. 4. fol. 13. Hipol. Rimin. consil. 45. a nu 49. cum seq. Vasqui controuer. Illustri. lib. 1. c. 5. nu. 17. Camil. Gallinius lib. 10. de verb. sign. c. 33. nu. 46. cum. seq. Peregrin. de iur. fisci, lib. 1. tit. 3. nu. 65. in fin. Anto. de Sola in constitu. Sabaudiæ, 2. p. tit. de interinatione, glos. 1. nu. 7. & 8. Bart. Socin. cons. 164. num. 17. vol. 2. & cons. 120. nu. 14. vol. 3. Enricus à Rosental. controuers. feudal. tom. 1. cap. 7. conclus. 19. nu. 30. f. f. pag. 317. col. 1 Ponte cons. 4. nu. 22. Socin. Iun. cons. 75. col. 2. lib. 2.

A l. filius qui in potestate 15. l. quidam in suo. 27. ff. de conditio. institut. Bald. cons. 326. n. 2. in fin. & seq. p. 1. & in l. eam quam, nu. 31. C. de fideicom. Capic. decis. 166. nu. 12. Tapia in dialogo. de triplici bono. lib. 2. pag. 164. col. 2. pluribus exornat Petra de potesta Princip. c. 3. q 3. nu. 9. & seq. glos. in l. si cum dies 26. §. compromisso, ff. de arbitr. facit tex. in l. vulgo, ff. de statu homin. Raudens. de analog. cap. 34. nu. 39. & seq.

B Epist. 37. C In panegyr. in 4 consult. Honorij, pag. 164.

D Sapien. cap. 6. ibi à Domino Imperium à supremo potestas est data. Diuus Pau. ad Rom. cap. 3.

E Cap.

20 tere liceat, quem, aperto † ore fatemur nihil iniustum facere posse; quia peccare posse, non est aliquid posse, sed deficere posse, *e* at tamen in Deo, tanquam in summo bono, non potest dari defectus: *f* ergo potestas, quę à Deo emanat, non potest esse ad malũ. Quod si ad malum vertatur, non dicemus eam, potestatis plenitudinẽ,
21 sed tempestatis, & tyrannidis potentiam; cum id, † quod in priuato vim dicimus, in Principe tyrannidem appellamus. Inde nostri tradiderunt, Imperatorem non posse delinquere, quia, vt inquit I. C. *g Ex principali maiestate calumniæ facultatem capi, non oportet; imo in maxima fortuna minima debet esse licentia.* *h* Ex quibus intelligetis, à quam
22 notis principijs deuiauerint adulatores, † qui tempestatem, & tyrannidem, sub nomine plenæ, & absolutę potestatis, vt se in gratiã Regũ insinuent, compręhendi tradiderunt, eam miris laudibus extollentes, atq; magna cũ impudentia suadẽtes, & contẽdentes Principẽ omnino legibus solutũ, eiq; omnia esse honesta, & iusta: illius meretricis, Antonij Caracalle nouercę exẽplo, quæ Imperatori priuigno suo dicere solebat, *Si libet, licet.* Quod & Persici Iurisconsulti Regibus suis suadebant, *i* tanquam legibus patrijs cautũ esset, existimantes imminui Principis maiestatẽ, si nõ omnia ex arbitrio licerent; nec Regiũ esse, legibus habere voluntatẽ alligatã, ita vt nõ possint facere omnia, quæ vellent. *Sed hæc* (vt dicebat Antigonus) *k Barbarorum Regibus suaderi poterant, nobis enim* (inquit) *ea dumtaxat honesta sunt, quæ honesta; & ea iusta, quæ iusta*: Et nihil magis Regiũ est, quã vinculis arcere libidinem, & semper, non quod ipse vellit, sed quid lex, & Religio cogat, cogitare: & nihil tã propriũ est Imperij, quã legibus viuere. Imo (vt inquiunt Imperatores, Theodosius, & Valentinianus) *l Maius imperio est, submittere legibus Principatum*: Vt enim felicitatis esse videtur, posse quantũ vellis, sic magnitudinis est, velle quãtum potes: miserrimumq; est velle facere, quod non licet: sed multo miserius, posse facere, quod ita vellis, nullis legibus astrictus; sine quibus nec vlla Respub. salua esse potest, nec Regnum stabile, vbi, pro lege, sola volũtas Principis seruatur. Quare cauendum maxime est ab his adulatoribus, *m* patrię, & virtutis inimicis,

E Cap. principium, §. charitas. de pœnit. dist. 2. Riminal. cons. 13. nu. 76. Vasqui. controu. Illustr. lib. 1. c. 27. n. 1. Lelius Zanc. de duello lib. 1. c. 39.
F Belarmin. de controu. Christia. religio. tom. 3. li. 2. cap. 18. pag. 153. ad fin. & pag. 155. in prin.
G l. penul. ff. de hæred. institu.
H Plura per Iustum Lipsium, lib. 2. politic. c. 10 & Osorium, lib. 5. de Regis institutio. & Simancas de repub. lib. 4. c. 15.
I Brison. de Regio Persarum Principa. lib. 1. pag. 30. in prin.
k Oroscius in d. l. Princeps, n. 26. Vasqu. vbi sup. Tapia de vera hominis nobilit. lib. 2. p. 116. col. 1 vers. præclare igitur.
L In l. digna vox, C. de legib.
M Petr. Gregor. de Republi. lib. 8. c. 17. Bovadil. in politi lib. 2. c. 8. nu. 27. & lib. 3. c. 9. n. 13. 14. & seq. Siman. de repub. lib. 4. c. 15. Benedic. in c. Raynuti verb. condidit, el 1. n. 49. & 50 Marian. de Rege, & Regis institut. lib. 1. c. 11. Ribaden. en su instrució del Principe Christia. li. 2 cap. 29. & 30 & plura per Plutarch. in lib. de amici & adulatoris discrimine, Paulus Minerua in schol. ad Nilũ, præcept. 16. Cermenatus in rapsodia, c. 23 Ioan. Chokier aphorism. politi. lib. 4. c. 3 l. 5. tit. 13 part. 2 in fin. Malcard. de probat. conclus. 56. Zeballos in specul. 4. tom. conclus. 3. alias 899. a n. 198 & seq. pag. 233. & 234.

micis, quibus nulla pestis seuior, nulla bellua truculentior, nullum immanius monstrum fingi potest: qui veritatis lumen extinguere, atquè opprimere, cęcitatemq; inducere conantur.

Et mutat faciem, variosq; sumit colores, n
Præter rubrum, & candidum;
Et solum mores imitatur Principis atros,
Albi, & pudici nescius.

Quia (vt inquit Bernardus) o dum plenitudinem potestatis extollunt, iustitiæ plenitudinem deprimunt, & talia Principibus consulentes, eosq; blandis, mollibus, & fucatis verbis decipiētes, quia proprius Placentiam semper ambulāt, quam circa Veronā, vt inquit Rebuffus p, possidebit infernus, psallunt namq; Principibus placebo, sed nunquam peruenient, in regionē viuorum; quia cupiditate, & humanarum rerum affectu excecati, libere iactant, Principum voluntatem legem esse; atq; ita fumo gratiæ principalis confidentes, non solum humanitatis iura violare nō verentur, sed (vt dicebat magnus ille Rex Assuerus) q Dei quoquè, cuncta cernentis, arbitrantur se posse fugere sententiam: & in tantum vesanię prorumpunt, vt eos, qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt, vt omnium laude digni sint, mendaciorum funiculis conentur subuertere: dum aures Principum simplices, & ex sua natura alios ęstimantes, callida fraude decipiunt. Qui fumo puniendi erant, quia fumum vendunt, vt fuit factum ab illo magno Imperatore, Alexandro Seuero. r Isti enim, qui talia Principibus consulunt, quorum magniloquentia sufflati, vera credunt ea omnia esse, quæ de se ipsis audiunt prædicari, Principatusq; maximum pignus putant, si quidquid alijs non licet, solis licet; eos in latebris irrident, atquè in necessitatibus, & periculis constitutos deserunt; quia sunt sicut pediculi, qui corpora ex animata deserunt, vt pote defecto sanguine, quo alebantur: & sicut Delphini, qui, quousquè vnda subest, comitantur nantes. Tempestate superueniente recedunt, & sępe videntes, non idem auctoritatis habere indissuadendo, quam in suadendo habuerūt, in maximos animi męrores incidunt: adeo vt quandoq; de salute quoquè sua desperare contingat, vt euenit Lutetiæ s cuidam, qui Regi suasit vt rusticis, an-

N Alciatus emblem. 53. vbi schol. Claudij Minois pag. 258.
O Lib. de consideratione ad Eugenium, Gambarus de potestate legati, li. 10. num. 161.
P Regula 16. de non tollendo iure quæsito, glo. 6 num. 35. pag. 268. Borrel. de Regis Catholici præstantia, cap 62. num. 120. Rojas in epitome success. cap. 23. num. 116.
Q Esther cap. 16.
R Petr. Brodius rerum iudicat. lib 6. tit. 8. c. 32. Ioan. Chokier in thesau. aphorism. politic lib. 2. c. 8. exemplo 22. pag. 109. Orozco Couar. lib 2. emblem. 19. & Petrus Crinitus de honesta disciplina lib. 18. cap. 11. Ælius Lamprid. in vita Alex. Seueri, pag. 362 & 363. Bouadi. in polit. lib. 3. c. 9. nu. 24. pag. 366. B. Redin. de maiesta. Princip verb. paucis familiarem, nu. 31. fol. 121 Menoch. de arbitra. casu 344. à num. 4. Mariana de rebus Hispanię lib. 4. c. 8. pag. 153. ad med. Duaren. disputatio. aniuersar. li. 1. cap. 25. per tot, & in commentarijs ad lib. 4 C. tit. 3. de suffragio, 2. par. pag. 1199.
S Ioan. Chokier in thesaur. aphorism. politi. lib. 4. cap. 3. exemplo 9. pag. 286.

nonam in Ciuitatem asportantibus, certum tributum imponeret, qui moriens testamento cauit, vt in cloaca, in qua totius fori frumentarij sordes confluunt, sepeliretur: vt de se ipso consultę adulationis pœnas sumeret. Vel saltim irrident eos, quos eorum prauis consilijs, & assentationibus vident in necessitate constitutos, vt euenit *t* Regi Petro Castellæ, qui verbis iniuriosis à quodã eius familiari, & sua facta laudante lacessitus, & iuste eũ à fratre occissum irrisorie proferente, mortis doloribus pressus, sapienter, & vere locutus: respondit, se iuste mori, quia iniuste eum viuere passus fuerit, ac in eo vitium adulationis honorauerit. Mallint ergo Principes sapiẽter corripi, quam stultorum adulatione decipi: *u* *Cum meliora sint vulnera diligentis, x quam fraudulenta oscula blandientis*: quia Dominus interrogabit opera eorum, *y* & cogitationes scrutabitur, & si non recte iudicant, & custodiunt legem iustitiæ, iudicium durissimum subibunt, & tormenta potenter patientur: quia sicut in throno hominum, primi constituti sunt, sic & in pœnis, si iustitiam non fecerint, primatum sunt habituri: & illud in eos exclamare licet cum Virgilio.*

Si genus hominum, & mortalia temnitis arma
At sperate Deos, memores fandi atq; nefandi.

Quas vt euitare, & saluti animarum suarum prospicere valeant, nõnunquam ad instar ęgrotorum, ab illis sumenda sunt amara salubria, & vitanda perniciosa dulcedo, atquè ita amplecti veritatem, cuius radices licet sint amaræ, fructus tamen suauissimi sunt. Nequè enim alterius rei inopia, laborant magna fastigia, nec aliquid omnia possidentibus deest, nisi qui verum dicat: *z* sed vt inquit D. Augustinus, *a* vterquè reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

Secundo sequitur in diffinitione (*& arbitrij*) cuius verbi, alijs significationibus omissis, *b* ad nostrum Institutum solummodo in duas species diuidemus; *c* scilicet, in regulatum lege, iure, ęquitate, & ratione scripta: quod ad potestatem ordinariam pertinet, & in liberum, & solutum, quod nullo sit coactum Imperio, ac in mera alicuius voluntate positum, & qui illud habet, possit impune iniquum ęquo pręferre, *e* & solemnitatibus iuris sit solutus: quod ad absolutam potestatem spectat, & plenum arbitrium voluntatis.

T Roderic. Sancius. histor. Hispaniæ. 3. p. in eius vita, cap. 15 & seq.
V Ecclesiast. cap. 7.
X Prouer. 27.
Y Sapient. cap. 6. Cermenates in rapsodia, c. 40. Anton. August. in epitom. iur. Pontif. veter. lib. 10. tit. 2. cap 4. pag. 597. & c. 13. pag. 599.
Z Ex Seneca Lipsius in notis ad 3. lib. politic. pagin. 44. verb. libertatem.
A Cap. quisquis 11. quęstio. 3.
B Menoch. de arbitrar. q. 1. Simon Schardus in lexicon iuris, verb. arbitrium
C Menoch vbi proxime, q. 6. glos. in l. fideicommissa, §. quamquam, verb. arbitrium, ff de leg. 3.
D Ias. in l. si quis maior, nu. 16. & Bertazolus 125. C. de transaction. Hortensius Cabalcan. de brachio Regio, 1. p. nu. 17.
E l. cum quidã, la. 2. ff. de leg. 1. glo. arbitrium, in d. §. quamquam, l. 1. de milita. testam. Cabalcan. vbi proxime, 3. p. num. 241. & seq.
* 1. Æneid.

tis. Vel secundum aliquos, † merum appellatur, *f* hoc est purum, non commixtum legum actionibus, vel accusationibus, nec iuris solemnibus, aut pęnis, prout merum vinum dicitur, sine aqua, mera spes, sine re, mera ratio, absquè ęquitatis interpretatione: *g* merum ius gentium, absquè præceptis ciuilibus, aut prætorijs: *h* mera pœna, sine rei persequtione: *i* merum aurum, quod argento nō est admixtum: k mera actio in rem, merum factum, quod datione non est admixtum: *l* merum possessorium, *m* quod causam proprietatis non habet admixtā, mera conditio, *n* mera facultas: (licet hoc verbum aliquibus comentitium videatur, tamen magistrale est, & à nostris Doctoribus *o* vsitatum,) merum officium prætoris, *p* quo sensu per forum nostri Regni reperitur, dispositum, *q* merum † Imperium fuisse in Aragonia incognitum, prout purum, & legibus solutum est, nulli iurisdictioni coniunctum, solum ad exequtionem, non vero ad causæ cognitionem pertinens, *r* quod (vt supradiximus) manus Regia appellatur, & absolutum, ac merum arbitrium. Quod cum † in rerum suarum dispositione, *s* non autem in alienarum dispensatione consistat, inde fit, quod Princeps supremus, iuris † à se solo conditi, tanquam rei proprię, ita plenus moderator, & arbiter existat, vt nemo dicere ei valeat, cur ita facis? *t* quia cum totius iuris prima causa sit, non est dare aliā causam primæ causæ, nec sibi talem legem dicere potest, à qua nūquā discedere liceat: *u* at vero si legis, & iuris constituti alia sit prima causa, vt in nostro Regno, vbi non Domi-

24 25 26 27

F Petr. Greg. in sintagm. iur. lib. 47. cap. 15. nu. 18. Cuiacius in comment. ad titu. de verb. obligat. l. 43 pag. 343. & obseruat. lib. 2 cap. 2 Claudian. canticicula in tract. de officio iudicis, lib. 2. cap. 7. de mero & mixto imperio, n. 5. Corras. Miscelan. I. lib. 3. cap. 17. nu. 4. Parlador. rerum quotidianarum, lib. 2 c. 1. nu. 4. Fontanella de pactis dotalibus, claus. 4. gl. 14 nu. 42. & 43. fo. 224.

G l. si mandauero, ff. mandati.

H l. bona fides, ff. depositi.

I l. 1. ff. si quis ius diceuti non obtemper.

K l. Pomponius, ff. de rei vendicat. Quintana Dueñas, de iurisdictio. lib. 1. tit. 8. cap 8.

L l. qui res, §. mihi Romę ff. de solu. Tib. Decian. tracta. crimin. tom. 1. lib. 4. c. 2. nu. 4. Calefactus in d. l. imperium. nu. 100.

M l. naturaliter, §. nihil cōmune, ff. de acquir. pos. Pote conf. 93. nu. 16. & 17.

N l. cum seruus, vers. Sed nos, ff. de condit. & demo.

O Aymon de antiqui. tēpor. 4. p. §. circa præmissa. Menoc. de arbit. lib. 2. centu. 1. cas. 44. Decian. cons. 198. à n. 21. cum seq. vol. 3. Anto. Gab. commu. conclus. tit. de præscriptio cōclus. 10 Corral. Miscelan. lib. 6. cap. 21. Couar. var. resolu. lib. 1. cap. 9. nu. 2. Fontanella vbi sup. claus. Barones, 4. glo. 17. á num. 11. cū seq. fol. 248. col. 4.

P §. prætoriæ. inst. de diuisio stipulatio. vbi glos. Vaconius à vacuna declaratio iuris, lib. 6. declar. 78. n. 7

Q §. Item del mero, sub tit. priuil. gener. Arag. Sesse decis. 74. nu. 44 & seq. facit l. 1. tit. 25. part. 4.

R l. si quis forte, ff. de pœnis. l. cum reis, l. si operis. l. pœnam. C. eod. tit. l. acta, §. de amplianda. ff. de re iudic. Marta de iurisdict. 1. p. c. 36. nu. 21.

S l. in re mandata. C. mandati. l. creditor, §. Lucius, ff. eod. l. impuberi. de administ. tutor. l. ex facto post principium, ff. de vulgar. l. in fraudem, ff. de milit. testam. & facit: l. cum quidam, ff de leg. 3. l. sed si lege. §. consuluit. de petitio. hæred.

T Bald. in prælud. feudorum, nu. 34 & in prohem. C. sub num. 8. Igneus in l. donationes quas parentes. sub nu. 14. C. de donat. inter virum, Ias. inter cons. feudalia, Bruni cons. 8. à num. 8. cum seq. Petra de potestate Princip. cap. 3. q. 2. nu. 2.

V For. vnic. de secund. confirmatione monetæ, l. si quis in principio testamenti. ff. de leg. 3. Bart. in l. Lutius, la 2. ff. de fideicommis. libert. Bald. in l. digna vox, num. 2. C. de legib. Roman. cons. 444. num. 10. Rolan. de lucro dotis, q. 84. Menoch. cons. 250. num. 22.

X l. ni-

dominus Rex solus est prima Fororum causa, sed cum populi consensu, in quatuor regni brachiis, repræsentati, ipsa lex voluntati Principis quantumuis supremi, resistere valebit: cum enim ius à se solo non fuerit ortum, neque sola eius voluntate deficiet. *x* Sed quãtumuis libera potestas, absolutumque arbitrium, & priuatis de rebus suis, & Principi de iure, à se solo condito, disponendi pro libito sit concessum: adhuc tamen nec priuatis in rebus suis tam libera facultas mansit, vt liceat eis abuti, quia interest Reipublicæ, ne quis
28 re sua male vtatur, *y* & ideo si abutantur † tanquam prodigis bonorum suorum administratione interdicta, curator à Prętore tribueretur. *z* Ex qua ratione in-
29 quiunt Doctores, *a* quod cum Baro † male, ac cum sęuitia tractãs vassallos, dicatur potestate abuti, debeant vassalli ab ea eximi, & illi administratione talis dominicæ potestatis, qua abutũtur, à superiore priuari: *b* cum antiquitus, ex prædicta causa patronus clienti fraudẽ faciẽs, lege duodecim tabularum, *c* sacer, & ignominiosus erat, hoc est execrandus, ac detestandus, ita vt sacris interesse eidẽ interdiceretur; *d* licèt alij inde sacros dici voluerunt; quia quos velint impuné occidi, eorũ corpora cuipiã Deo, maximè ex inferis, non ex superis deuouere solerẽt: quo sensu intelligitur lex Romuli, *e* de proditoribus, qua sanxit, cõuictum eius criminis licere cuiuis, vt diti sacrum interficere. In nostro tamen regno † ita
30 plenũ, & absolutum cuiuis rei suæ dominiũ conceditur, vt quãuis nimis sit flagitiosum sinere rem familiarẽ delabi, tamen posset quis, etiam abutendo, illam perdere: cum nec prodigis tribuatur curator, *f* sed solummodo furiosis, & dementibus; ita vt re sua abutens, nõ magistratus authoritate, nec Prætoris imperio, sed sola paupertate comprimatur: Quæ ratio, extenditur etiam ad Barones, in suos vassallos seruitutis sæuientes, & potestate dominica abutentes, vt quo ad illos, & illorum bona, nec dominus Rex vllo modo, nec alter quisquam Magistratus se valeant intromittere.

R Nec

X l. nihil tam naturale, ff. de regul. iur.

Y §. in potestate, Institu. de his qui sunt sui, Alberic. in dict. l. in re mandata, num. 1. & Castren. 2.

Z l. is cui bonis, vbi Doctores, ff. de verb. obliga. l. 1. de curat. furiosi, Spino de testam glos. 10. n. 48. late pluribus relatis Horatius Carpanus in lucubrationibus ad statuta Mediolani, 1. p. de interdictione administrationis bonorum, cap. 424. cum tribus sequentib.

A Ias. in prælud. feudor. nume. 69. Grammatic. decis. 104. nu 13. & 14 Gail lib. 1. obseruat. 17. num. 4 & 5. Baeça de inope debitore, c. 1, num. 15. & sequen.

B Iacob. Cancer variar. resolutio. p. 2. cap. 2. nume. 166. & seq. Rolandus consil. 18. volum. 3. Guid. Pap. decis. 52. Celsus Hugo consil. 60. nume. 49 in fin. Peguera decisi. crimina. 36. Gallinius de verb. signif. lib. 10. cap. 15. n. 28

C Ioan. Rosin. antiq. Roman. lib. 1. cap. 16. Tiraq. post Alicarnascum. & Plutarchum in adnotat. ad Alex. ab Alexan. lib. 5. c. 10. verb. Nam dicentem. pagi. 895

D Bude. in anotatio. ad l. 2. ff. de pœn. p. 113. Gail. de pace publica, lib. 2. c. 1 n. 10. & lib. 1. c 2 n. 21. Cęli. Rodigi. lectio. antiqua. lib. 7. c. 11. Corral. in l. tãtum. §. sacræ res, n. 3 & 4. ff. de rerum diuis. Gouarr. in c. alma mater, 1 p. c. 8. n. 6. Azeuedo lib. 8. nouæ recopil. tit. 19. l. 1. n. 41.

E D. August. lib. 7. de ciuit. Dei. c. 23. prope med. vbi anotat. Ludoui. Vibes & Rosinus vbi proxime c. 15.

F obseruant. item de cõsuetudine, titu. de tutoribus.

Nec etiam Principi, quantumuis † supremo, concessum est, passim, sed raro, *g* & cum causa, tam libera, & ab soluta iuris infringendi potestate vti: cum illa ad ea quæ sunt ex bono, & æquo, restringi soleat, *h* aliàs namque peccat, *i* & impossibile dicitur, K quod cum peccato fieri potest, maxime in Principe, in quo omne iniustum, & inhonestum impossibile reputatur. Quo sensu debet intelligi illud quod authoritate I. C. à nostris per manus traditur, scilicet impossibile reputari id; quod à sola Principis voluntate pendet, hoc est, iniquum esse, si talis voluntas non esset iuri, & rationi cõformis: cum ea quæ iuri repugnant, non soleant ab optimo, & iusto Principe impetrari, & concedi, nisi ex magna causa: cuius expressio † non est necessaria, cum nostri velint eam semper in Principe præsumi, *l* etsi exprimatur, quod sit vera & iusta, duobus tantum casibus exceptis. Primus, *m* si contra fidem debitam, veniat ad violandam legem contractus, etiam cum subdito initi, vel aliam quamlibet proprio iuramento, vel iure naturali firmatam. Secundus, *n* si ex tali concessione ius tertij infringeretur. His namque casibus, de quibus infra latius agemus, nec causa, nec si expressa sit, idonea, ac sufficiẽs præsumitur. Quod enim † dicitur, *o* solam voluntatem Principis iustam causam esse, intelligendum est circa

31

32

33

G D.Tho.1.2.q.97.art.1 vbi Barthol.de Medina, & alij Theolog. Moli.de Hispan. primog.lib.2 c 7.nume.31.& duob.seqq. Couar.pract.quæst.c.31.n.4. ad med. Ias.inter consil. feudal. Bruni cons 8.n.50 & ibidem Ioan.de Neuiz. cons.12.à n.140. cum seq. Cabedo decis.78.nu.2.& decis.79.n.2.& 4.p.2. & alii relati à Mauro Burgio de modo procedendi ex abrupto, cẽtu.1.q.17.n.21

H §.in bonæ fidei, ibi, Libera potestas, Instit.de actio.vbi not.omnes, Surd. consi.313.n.95.

I Petr.de Aragon in 2.2. q.60.in explicatio. art.5. col.8.B. Capic.decis.166 n.14.Afflict.super 3. feudor.tit de Capitan.qui curi.vendidit, §.similiter, nume.14.Abb.& Deci. in c. quæ in Ecclesiarũ, Couar. in epito.4 li.decreta.2.p. c.6.§ 9.n.10.& in c.alma mater, p.1.c 1.n.4.& practic.cap.31.n.4.pag.326. colu.1 ad med. Gramma. voto 15.& 35. Matienço lib.5. titu.10.l.6, glos.1. n.14.Hojeda de incompatibil.benef.2 p.c.12.n.39 & seq. Fortuni.Garcia in d.l.Gallus, §.& quid si tãtum, n.295.Ioseph.Gõçalez variar.quæst c.41.n.11.Alcia.cons.201.n.11.Petra de potest.Princ.c.2.n.6.& seq.Sayr.in claui regia lib.3.c.9.n.12.Aldera.Masca.de statuto interpretatio.conclu 5.n.181.& seq.

K glos.in c.faciat, 22. q.2.& in d.l.si cum dies, §.compromisso, ff de arbitr vbi glo.in ver.nõ honestũ, c.cõtingit, cod.ti.c.indecorum, de ætate, & qualit.c denique, ad fin.4.distin l.vulgo, ff.de statu hominũ, Alex.Raude de analog.c.34 n.39.& seq l.ex facto, ff.de vulgar.

L Paris.cons.1.n.63.vol.1. Alex.cons.155.n.14.vol.6.& consi.94.n.8.vol.1.Ias.in l.fin.n.5.ff.de flumi.Menoc.cons.100.n.16.& 17.& de recup.rem.8.n.59.& præsũ.10 à n.1.cum seq.li.2.Ioan.Gracia, regu.379.per tot.Aymõ cons.135.n.42 Bursa.cons.54.n.19.Valqui.cõtrou.illust.c.25.n.17 Castald.de Imperatore, q.110.casu 298. Surd.cons.210.n.34.& 35 Nicola.Festas de collect.4.p.c.6.n 19 Camil.in addit.ad Bellu.rub.5.verb.pro Principe, Conra.in templ.omn.iud li.1.c.8 §4.vers Vigesimoquarto.per tot.Græue.ad Gail.cõcl.58.confide.1 Fachi.lib.8.cõtro.c.63. versi.sexta questio.

M Abb in c.quæ in Ecclesiarum, nu.14.Felin.62.& Deci.27. de constitu. notant omnes in c.1.de probatio.Bald.consi.326.Rex Romanorum, num.10.in fin.lib.1.Aymon consi.241.& Neuizanus inter consi.feuda.Bruni, consi 12.num.90.& 145.

N Anchar.consi.398.n.4.in fin.Paul.in l hæredes palam, §.si quid, n.4.ff.de testam.Capic.d.decis.166.nume.8.& 9 Alex.in cons.94.n.6.volu.1.Deci.cons.114.n.3.cons.226.n.2.357.n.6.576.n.16.& 689.n.10. 11.& 16.Conrad.in templo omni iudic.li.1.c.1 §.3.versi.Nono Imperator.

O glos.fi.in l.relegati, ff.de pœnis, glos à Romano Pontifi e, in c.si gratiose.de rescript.in 6.glos.ex quauis causa, in c.si eo tempore, de electio.in 6.glos.à quocunque, in c.constitutus, de religiosis domib. Alex.consi.155.n.13.& 14.volu.6.Ias.in l.fin.n.6.ff de flumin.Velazq.de Auenda.in l.40.Tau.glos.11.nume.24.Pinel.in 1.p.rub C.de rescind.c.2.n.12.Hojeda de benef.incompatib.2.p.c.12.n.38.

P Ferdi.

est circa ea, quæ iure principatus ei competunt; in quibus, absque fidei, & iu
ris naturalis violatione, atq; Reipublicæ, vel priuati lesione dispēsandi pro li
bito, nō iniuria, sed iure, liberrima mansit potestas, *p* quam, plenitudinē pote
statis, vel absolutam potestatem esse fateor: quæ enim iniuria fiunt, nō potes-
34 tatis sunt, sed tempestatis (vt supra diximus) nec etiā † tam facile (etsi liceat)
vni iuri, quam alteri derògari debet, v. g. Rom. Pont. licet Concilij constitu-
tionem tollere possit, *q* non tamen per solam clausulam, non obstātibus, cē
sebitur velle eidem derogare, sed eius requirirur expres
sa mētio, *r* quasi firmior sit, quod plurimorū sit iudicio
35 sancita. Neq; sufficiēs, † & legitima causa est ad rescribē
dū in præiudicium tertij, & cōtra ius constitutū, & leges
sancitas, sola ratio maiestatis imperij, & dominationis,
quę vulgo à politicis, *razon de estado*, appellatur, quæ si es
set illa, quam Machiabellus (vir impius) docuit, meri-
to à Sixto Quinto, Romano presule appellabatur, *razon
del diablo*, cùm, contempta religione, atq; ęquitate, & iu
stitia neglecta, aliquid expedire velle Principem non sit
credendum, cum enim christiani Principis iustitia sit,
neminem iniuste per potentiā opprimere, *s* nec more
Titiani, & Proculi procedere, qui (vt inquit Cornelius
Tacitus *t*) vbi consiliis vincebātur, ad ius Imperij trāsi
bant, ac etiam impij Neronis, *u* qui nō crimine, nec ac-
cusatore existente, quia speciē iudicij induere nō pote-
rat, ad vim dominationis cōuertebatur; sed exēplo opti
mi Principis Tyberij Augusti, *x* qui cum in causa Caij
Sillani diuersę in Senatu sentētię proferrētur, & Corne-
lius Dolabela ad violatum Augusti numē, & sprętā Ty-
berij maiestatē recurrendū statuisset, vt sic eius causa nō
legib', sed secūdū imperij maiestatē, dominationisq; ratio
nē iudicaretur, Senatui, in hæc verba respōdit: *Ne verte
rent sapienter reperta, & semper placita: satis enim onerum princi
pibus, satis etiā potētia, minuiq; iura* dicebat, *quoties gliscat potes
tas, nec vtendū imperio, vbi legibus agi possit: y* ad quarū viola
tionē tyrāni Principes, vt nomē rationis status ab omnib'
male acceptū, honestiori vocabulo tegāt, rationē boni re
giminis appellēt, ne Machiabelli dānati hominis impiæ
doctrinæ, hac in re annuere videātur, qui in priuatā sui
Principis vtilitatē nō in bonū publicū omnē suā status

P Ferdinand. Vasqui. cō trouers. illustr. lib. 1. c. 16. n 19. & 31.
Q glos. concil. in fin. in c. vbi periculū, de elect. in 6 Abb in c. significasti, nu. 3 de electi. Feli. in c. 1. n. 23 de consti. Iacoba. in trac. de concilio lib. 5. art. 15. Couar. vbi sup. n. 6. Córa. in templo omn. iudicum; lib. 2. c. 1. §. 4. vers. Nono. n. 6. & 7.
R Deci. in c. prudentiā, n. 10 & 18. de offic deleg. Anāsta. Germo. de immun. sacro. lib. 3. c. 11. n. 52. 53. & seq. Alex. consi. 121. n. 9 lib. 4. Cabal. decis. 29. n. 16 & alij relati à P. Cenedo in collectan. 2. p. collect. 123. ad c. nonnulli, de res crip. n. 3. licet ipse contrarium teneat.
S Anto. August. in epito. iur. Pontif. veter. lib. 10. titu. 3. c. 13 p. 559. Bobadi. in polit. lib. 2. c. 2. n. 82. & c. 10. nu. 17. Gundisalu. de Valcarcel. in discursu pro D. Petro Ponce de Leon, super Comitatu de Baylē art. 1. & 3.
T lib. 18. histor. in paruis pag. 609. & in editione Antuerpię 1589. lib. 2. histor. pag. 219.
V idem Cornel. lib. 15. annal in paruis, pag. 153. in editione Antuerpiæ, pagi. 175.
X idem Cornel lib. 3. annal. in paruis. fol. 180. & 181. & in editio. Antuerp. p. 60. in fin. & 61.
Y Anto. Brancalas. in medulla politicor. lib. 5. de iustit. §. 87. n. 6. p. 17.

rationẽ confert,ſed interdum † non modo neceſſitas,ſed 36
etiã ęquitas poſtulat,vt magis manu,& imperio vtamur,
quã iure ordinario: & vt ſi aliquod atrox, & enorme factũ
eueniat,quod legibus vindicari nequeat,ſine maiore tur
ba,& ſcandalo:cur non(vt inquit Lipſius [a]) eos,qui re-
gnum,& pacem publicam turbant, tollere clam fas e-
rit? & inter magna exempla referre?quæ (vt inquit Ta-
citus)ſemper habent aliquid ex iniquo , dum aduerſus
ſingulos vtilitate publica,non in vim iuriſdictionis, ſed
virtute politicæ,& economicæ poteſtatis rependitur *b*:
cum propter † imminẽs periculum,poſſit(vt inquit Iaſ
ſon *c*) à regulis iuris etiam prohibitiui recedi, & per 37
viam facti reſiſti,& malo imminenti obuiari,ſi mora in-
terpellandi,& adeundi iudicem eſt allatura periculum
in Republica: quia * *ſuprema pericula ſemper dant veniã*
culpæ. Et hæc eſt illa ſuprema poteſtas, non limitata à
iuris tramitibus,ſed ab obſeruatione ſolemnitatum con
cernentium ordinatoria iudicij ſoluta, qua, olim cun-
cta à populo , manu regia , gubernabantur , in Reges,
tanquam ſupremos Reipublicę magiſtratus,translata *d*.
Et tunc Reges hac manu regia vti conſueuerant, *e*
qua etiam vti in regnis † Caſtellæ maiores iudices & in 38
pluribus aliis locis obſeruari,maxime in regno Neapoli
tano ex præeminentia magnæ Curiæ(quã aliqui vſurpa
tionem regiã appellant)noſtri DD.aſſerunt. *f* Sed ne-
que hoc caſu dicetur contra legem fieri, cum † à regu
lis iuris communis, & ordinariis, ex cauſa recedi poſ- 39
ſe, *g* eodem iure permitatur : maximè his tempori-
bus, in quibus, à tempore quo leges conditæ fue-
runt, adeó malitia hominum creuit, & aucta eſt, vt ad
ſummum perueniſſe videatur, alias ſemper leges ve-
nerandę ſunt, & inuiolabiliter † obſeruandę,ne in-
iuriam facere videatur legibus, qui ſe meliorem il- 40
lis videri vult. *h* Quæ vt autorem ſuum habent Prin-
cipem

2 l.3.l.qui reſtituere, ff. de reivendicat.l.is cui,§. miſſus, ff. vt in poſſeſſ. legato.Baldus in l.obſeruare §.proficiſc.iff.de offic.proconſul.

A liq.4.politic.c.14 pagi.167.

B Bardexi in titu. de la competencia, for.1. nume.8. pag.1. fol.311. & in for. vnico,titu. de his, qui ad Eccleſi. confugiunt,num.10. fol.6. pagi.2. Belluga in ſpecul.rubri.26.ver.IeſuChriſti, pagi.142.n.18.

C in l. de pupillo, §. ſi quis riuos. ff.de noui operis nunciatio. Ancharran.conſil.277. num. 10. Curti.ſen.conſil. 10. per tot. Alderan. Maſcard.de interpretatio.ſtatutorum, concluſio.1. nu.212. & ſequen.

* Claudian. in eutrop. lib. 1.pag.117.

D Farinac.in pract.quæſtio.21.num.133. & 136. & quæſt.118.num.1.& ſequen & quæſt.39. nu.15. & ſequen.& conſil.16.nume.18. & conſil. 73. nume.8. & conſil 103.nume 4.Menoch. de arbitr. lib.1 quæſt.77. Carabita ritu 259. num.10. Natta conſil.585.num.11. Tuſchus concluſ 890. nu.5. litera.S.Burſat.conſi.129 num 41. Borrellus de cõpromiſ.§.7.gloſ.3. num.5 Chartar.deciſ.19.num.18 & Hortenſ. Cabalcan. de brachio ragio,1.p. n.58. & num.179.Maurus Burgius de modo proceden. ex abrupto,centur.1.q.1. n.3.& q.3.n.10. & q.19. n.38.& ſeq.

E Marant.de ordine iudic.p.3.n.14.& 15.

F Auenda.c.16. prætor. num.9.lib.2.Azeuedo lib.4.nouæ recollect.titu.10.l.3.num.16,Farinac.d.quęſt.39.nu.30. & ſeq. Carol. Tapia lib.2.iur.regni.cap.272.num.4.fol.169.Grammat.conſil.64.Maſtrillis 2.p.deciſ.191.num.8. & 9 Roland conſil.12.n.46.vol.3.Afflict.deciſ.391.Vincent.de Franch. deciſ.143.

G DD in l.1 ff.de regul.iur.gloſ.in c.non debet,de conſang.& affinitat.Hortenſ.Cabalcan. vbi ſupra, p.3.num.276. H Rolan.d.conſil.12.num.79.volum.3.

I Petr.

cipem loquentem, ita & Princeps habet leges mutas, sui, & publicæ libertatis conseruatrices: quod recte sensit Carondas Tyriorum Rex, & Seleucus Locrensium Princeps, [i] quorum alter, quia contra legis prohibitionem armatus in concionem ingressus fuit, proprio ferro occubuit: alter verò, quod eius filius adulterium cōmisisset, vnum sibi, alterum filio oculum effodi iussit, vt ita lex duorum oculorum amissionis pœnam imponens adulteris, seruaretur. Tanta fuit apud antiquos legum seruandarum affectio, tantaq; earumdem authoritas, vt nec se, nec filios voluerint Principes ab earum imperio eximi, quod posset pluribus aliis exēplis [k] (vltra prædicta) confirmari. Nec mirum cum, si à ciuitate leges recedant, statim subsequatur rerum omnium confusio, iudiciorum vincula reuelluntur, vitæ communis ratio tollatur, nihil cuiquam certum esse valeat, quid suum, aut quid alienum sit, sed vbique fient furta, latrocinia, cædes, adulteria: potentiores, & corporis viribus excellentiores crudeliter, & superbe dominabuntur, imbecilliores, & tenuiores miserabiliter, & impie deprimentur, omnis denique vita priuata legibus, belluino potius, ac ferino, quàm humano more degetur: quo circa, non sine summa ratione inquit Aristoteles, [l] *In legibus salutem ciuitatis esse constitutam*. Et Cicero [m]: *Mentem, & animum, & consilium, & sententiam ciuitatis in illis positam esse ostendit, ac vt corpora nostra sine mente, sic ciuitatem sine legibus suis partibus vti non posse. Quarum ministri Magistratus, quarum interpretes, ac executores iudices, quarum denique idcirco omnes serui sumus, Vt liberi esse possimus.* Cum sine his, humanæ societatis conseruatricibus, virtutum indagatricibus; ac vitiorum expultricibus, nihil in hac vita securum, nihil quietum, nihil tranquillum esse possit. Inde fit, quod si contra eas † a-
41 liquid à Principe supremo emanauerit præceptum, mandatum vè ille dederit, præsumatur potius circumuentus, quàm quod contra iustitiam, & leges voluerit rescribere: [n] cum suæ dignitatis eminentia omnem fraudis suspicionem remoueat, [o] ac talis pro Principe adsit præsumptio iuris, & deiu-

I Petrus Herodius rerū iudicat. lib. 3. titu. 1. cap. 8 Bertellus in additio. ad Bellug. rubr. 11. §. postquam, verb. Sed prius. Paleot. de consultatio. p. 1. quæstio. 6. versic. Si videmus. Rebuf. in proœm. concordat. in principio par. 1. Mariana de Rege & reg. institutione, lib. 1. cap. 9. pag 102. & 103. Ioan. à Chokier in thesauro aphorismorum politicor. lib. 2. cap. 2. exemplo 11. & 12. pag. 71.

K adductis á Bobadilla in politica, lib. 1. c. 15 num. 35 & lib. 2. c. 2. nume. 72. & sequen. Ioannes à Chokier vbi supra.

L 1. Rethor.

M in oratione pro Aulo Cluentio.

N Gasaneo in cathalogo gloriæ mundi, 5. p. consideratio. 24. num. 107. Deci. consil. 588. nume. 19. Roland. consil. 2. à nu. 15. cum sequen. volum. 1. Gratus consil. 26. nu. 18. lib. 1. & consil. 103. nume. 15. lib. 1. Grammat. consil. ciuili 100. num. 97. Gephal. consil. 58. num. 87. Curti. iuni. consil. 170. nume. 40. Deci. in l. nemo potest, 75 num. 4. ff. de reg. iur. Gaballin. in milleloq. 756.

O cap. nisi essent, vbi Doctores, de præbend. c. finē litibus, post principiū, de dolo & contuma.

de iure, vt non admittat probationem in contrarium. *p* Vnde is, cui tale rescriptum dirigitur, non debet nimis properare illud adimplere, ac ei obedire, sed supersedere tenetur *q* in eius executione, interponendo supplicationem ad Principem, causas, & motiua supersedendi referens, ac circa veritatem facti illum instruens, cum plerumque inuerecunda petentium inhiatione, importunitate, blanditiis, & adulationibus, necnon cauillationibus, & sinistra partium informatione moueatur, inducatur, imò quod admodo constringatur, *r* non concedenda tribuere, nec interim, donec secunda superuenerit iussio, sui Principis mandatum dicetur contempsisse, *s* cui si statim non obtemperauerit, causa fuit, quia iusté credidit à Principe inuito tale præceptum emanasse: cum persuasio dolosa grauior sit, quauis violentia, *t* magisque tunc valeat dici; Principem pati, quam agere: vnde, si non expectata secunda iussione exequi tale præceptum properauerit, maximè in atrocioribus, non excusabitur iudex, saltim à pœna extraordinaria, cum non sit inobediens, qui man dato superioris ex causa rationabili non paret; *u* quod si plené instructus secundam emisserit iussionem, quę habet vim clausulę, motus proprij, non obstante lege, & ex certa scientia, *x* humiliter ei obediendũ erit, *y* nec amplius inquirenda ratio ita constituendi, quę in mente Principis certa est, licet à magistratu, cui rescriptum dirigitur, ignoretur: quod procedit, & debet † intelligi 42
in pro-

P l.antiquæ, C.ad Velleian.l.fin. C.ad Macedon. l.fin.C.de arbitris, l.à diuo Pio, ff.de re iudic. Medic.de legib.4.p.q.26.nume.3. versic. præsumptio iuris, & de iure. & de diffinitionib.2 p. diffiniti.7. n.2.

Q c.si quando, vbi DD. de rescript l.1. C.de petitio.bonor.sublata, lib.10 Gail.lib.1.obseruatio.14 nu.7. c non semper, 11. q.3. Auiles in c.prætorũ, verb.Mandamientos, n.14 & 17.Grego. Lopez verbo Assi como, in l.16. titu.13.parti.2.& in l.29. & 30.tit.18.parti.3. Nauar.in manuali c,25. n.9. Marsi.in praxi, §.oportet. n.21.Rebuf.ad ll. Galliæ, 2.tom.tit.de rescriptis, in prefatio. n.70 & artic 1. glos.5.& 6.Villadiego in polit.c.5.§.1.à n.89.cum seq.Martinez del Villar in appendice de innata fidelitate Aragonũ.§.3.p.143 facit l. si vindicari, C. de pœnis, & c.apud Thesalonicam.11.q.3.Sesse decis.221 per tot.vol.2.vbi in fine inquit, non semel practicatũ.

R glos.fin.in l. quoniam la 2.C.de appellatio.

S Auenda.de exequend. mand.c.2.n.14.ad fin. versic.non enim.Azebedo in l.14.n.47.tit.3.lib.1. Recopil.late Flamin.Charta. de executione sentent Capto Bannito c.fin. à n.317.vsque ad 399.

T l.1.§ persuadere ff.de seru. corrup.iuncta l.si superstites, C.de dolo, l.4.§.si quis volentem, ff.de liber. homi.exhiben.l 1.C.de fundis limitrophis.lib.11.l.cum qui, C.de appellat.l.1.C.de raptu virginum, Lucas de Pena in d.l.1. C.de petitio.bono, sublata, lib.10.super glos.sperare.Cephal.consil.207.n.71.Sola in constitutio.Sabaud.tom.1 tio.de accusatic.decreto nullum.glos.vna, n.10. & seq.

V glos.1.in l.2.C.de sepulchro violato, Farinaci. aliis relatis de indiciis.& tortura, q.37.n.78.

X Cinus in l.rescripta, & Baldus in l.nec damnosa, num.2. vbi Ias.num.6. C.de precibus Imper.offerend, Felin.in dicto cap.quę in Ecclesiarum, num.12.& in cap.si quando, num.14 de rescrip. Cagnol. in l.velle non creditur, num.15.in fin.de regu.iur.Iulius Clar.lib.5.receptar.sententiar.§.fin.quæst,60. versic. Sed let dubitari, in fin.Flamin.Chartar.de executio.sentent. Capto Bannito cap.fin. num.327.& sequen.Gail lib.1.obseruatio 35.num.6.& 7.

Y glos.& DD.in d.c.si quãdo, c.cũ teneamur.de pręben.Authentico, de manda.Princ.§.inde cõpetẽs.versic.quis autem.& Authentico, vt nulli iudic.§.& hæc vero iubemus, collat.9.l.etsi non cognitio.& glo. in l.puniri, C.si contra ius, Puteus de sindicat.verb.Officiales, num.6.fol.mihi 186.Auiles in c.1.prætor, glos.mandamientos, 10.n.23.Xuarez allegatio.12.vers.primo non potest negari. Segura in director.iudic.2.p.c.5.Zauallos in specu.commun.opinion.4.p.q.906.seu fin.n.163 & seq.

Z obser

in prouincia, in qua REX solus condit leges, atquè derogat, iurisquè dispẽsator plenus, & absolutus est. Et ideo in Aragonia hæc theorica ad praxim reduci nequit, z
43 propter scandalum publicum, a quod † ex executione talis mandati, contra foros facta, posset oriri, cum ex læsione fororum, facile status publicus, & vniuersalis Regni turbetur, cum Aragonensium animi, nulla de causa magis moueantur, & concitentur, quam fractione suorum fororum, & ideo consilium illius magni Comitis Stabuli b Castellæ hoc casu sequendum erit, & quod lex Castellæ c disponit: nec ex hac causa, quod in executione talis rescripti supersederint, timeant magistrat⁹ officia eis auferenda fore, imo, apud ipsos Principes, postmodũ maximi habẽdos existimo, cũ illi cultores, & auctores sint iustitiæ, quæ sola virtus est administrationis
44 † politicę, & Principatus pręcipuus finis, illumquè conseruat, d iuxta illud. e

Hoc vno Reges olim sunt fine creati,
Dicere ius populis, iniustaque tollere facta.

Ex qua ratione iustitiam veteres *Virtutem Regiam* nuncupauerunt, quod maxime procedit vbi omnes Magistratus, in principio suorum officiorum, & summus omnium REX in adeptione REGIÆ Coronę, † iureiurando
45 Deo astricte seruare leges promittunt, & pollicentur: f cui quantum obedire oporteat, quànti iurisiurandi religio sit habenda, magis omnibus notũ est, quam à me dici valeat, atquè ita consultius erit omnibus Magistratibus munere destitui, quam rescriptum contra foros exequi, cum Deo, in initio suorum officiorum expresse iureiurando promisserint, g non procedere, nec super sedere, ratione mandatorum D. REGIS, in aliquo facto, vel negocio, in quo procedere, vel supersedere debe-

Z Obseruan. 3. tit. de priuileg. general. Molin. ver. libertates Regni, vers. cõtra libertates Regni. fol. 208. col. 4. & verb. literæ Domini Regis, vers. 2. & 3. fol. 212. col. 1. & vtrobiq; eius additio. Portol.

A Innocent. in cap. inquisitioni. de senten. excom. Abb. in cap. vniuersitatis, nu. 3. eo. tit. & in c. proposuit, col. 4. de concess. præben. Roman. singulari. 419. Guillem. Benedict. in cap. Raiuutius, verb. & vxoré, decis. 2. nu. 137. Marta de iurisdict. 1. par. cap. 58. n. 16 & 17.

B In oratione habita ad Magnates in curijs Toleti, anni 1538. relata per Prudentium de Sandoual dignissimum Episcopum Pompilonensem, 2. p. hist. Caroli Quinti, lib. 24. §. 8. fol. 189. col. 2. in fin. ibi, que le suplique a su Magestad mil vezes, si tantas lo mandare.

C l. 24. tit. 15. lib. 2. ordinat. est l. 10. tit. 9. lib. 3. recopila. & l. 4. tit. 9. lib. 1. ibi, que sean obedecidas y no cumplidas.

D Botero lib. 1. de la razon de estado, cap. de la justicia, fol. 15. Bellug. in specul. rubr. 11. per tot. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 3. vers. Sexto Imperator. Ioan. à Chokier, lib. 2. aphorism. politic. cap. 1. 2. & 4. per tot. & facit 3. reg. 10. ibi Constituit te Deus Regẽ vt faceres iudicium, & iustitiam, P. Ioannes Azor 1. par. instit. moral. lib. 11. cap. 5. vers. quanta virtus, pag. 1134. Anto. August. in epitom. iur. Pontifi. veter. par. 3. lib. 29. tit. 1. per tot.

E Hesior. 2. offic.

F In for. vnic. tit. quod Dominus Rex, & for. vnic. coram quib. Dominus Rex. fol. 14. *Quod iuramentum non posse præstari per Procuratorem consulti responderunt, die 11. mensis Nouembris anni 1558. Regij consiliari cum aduocato fiscali, & duobus aduocatis Regijs. Osascus decisione 113. num. 5.

G Et for. 1. de iuramen. præstan. per officiales, fol. 38. Molin. in report. verb. iuramentum, vers. de iuramẽto D Regis, & suorum officialium, sed Locumtenentes Iustitiæ Aragonum singulis mensibus iuramentũ repetunt in posse Dipputatorum Regni, for. 1. tit. reparo del Consejo del Iusticia de Aragon, Nata consil. 57. num. 6.

H In

debebunt iuste, & secundum forum, priuilegia, liberta-
tes, vsus, & consuetudines Regni. Inde Rex Petrus Se-
cundus *h* apud nos statuit, pro se, & successoribus suis
in perpetuum: *Quod si per ipsum, vel successores suos, vel aliũ*
pro eis, vel eorum alterum, vel per Iudices, ac officiales suos, con-
tra foros, priuilegia, libertates, vsus, & consuetudines Regni,
vel aliquem pro eis, in toto, vel in parte factum fuerit, vel man
datum fieri, quod in continenti, cum eisdem ostensum, vel supli-
catum fuerit, & reuocabunt, & facient reuocari, & manda-
bunt, & dabunt operam cum effectu, quod fori, priuilegia, liber-
tates, vsus, & consuetudines Regni, absque violatione aliqua
obseruentur. Sicut de regibus Ægyptiorum † tradit Plu 46
tarchus, *i* quod ex sua ipsorum lege iudices adiurabant,
nequid iniuste, etiam si rex imperaret, iudicarẽt. Quod
& Iustinianus † Imperator, *k* in hæc verba, statuit: *Om-* 47
nis autem Iudex, cingulum habens, siue aliter iudicans, custo-
diat leges, & secundum eas proferat sententias, & vel si con-
tingat iussionem nostram in medium, vel si sacram formam, vel
si pragmaticam procedere sanctionem, dicentem aliter agi, sequa
tur legem: nos enim volumus obtinere, quod nostræ volunt leges.
Quæ promissio quoscumq; † obligat successores, *l* quia 48
non priuato, sed publico nomine facta est, & ideo ei, per
clausulam, non obstãtibus, minime derogatur. *m*

Ad Clarius autem ostendendam potestatis, & arbi-
trij plenitudinem, qua Principes fruuntur, additum fuit
in diffinitione (*Nulli necessitati subiecta*) ex eo, quia coer-
ceri, † & cogi non potest is, qui supremam potestatem 49
habet in Repub. etiam si aliqua contra ius, pro libito vo
luntatis, disposuerit. Subditos namq; ad legum obser-
uationem cogunt Magistratus, illos vero Princeps, Prin
cipem autem nemo, nisi solus Deus, in cuius manu eius cor *n* existit. Si ergo
ex causa, iusteque faciat, non habet hoc vt Princeps, sed communi omnium
hominum iure, cum nullus homo iustus lege coerciua teneatur, *o* solum e-
nim post peccatum, potestas Ecclesiastica, & secularis vim coerciuam habe-
re cęperũt, *p* cum initio mundi nulla fuerit iurisdictio, sed postea, cum con-
cupiscentia emanauerit, & ortũ habuerit: vt sicut iusti, solo virtutis amore,
peccata, & vitia odio prosequntur, ita improbi, formidine pœnæ, peccare
arcerentur, vitiaq; hominũ, & fraudes, damnis, ignominijs, vinculis, verbe-
ribus,

H In d. for. vnic. de his quæ Domiµus Rex.
I In apotegma. Casane. in catalog. glor. mundi, 7. par. considera. 24. ad fin. Ioan. Botero lib. 1. de la razon de estado, fol. 16. in fin. Tiraquel. in tracta. de præscriptio. §. 1. glos. 8. Bouadil. lib. 2. cap. 2. num. 40. ad fin. vers. Alexandro Magno. Antonius Zara in anatomia ingeniorum. sectione 2. membro 16. pag. 376.
K §. omnis in authent. de iudicib. collatione 6. & in authent. hodie. C. de iudic.
L Doctores in cap. 1. de probatio. cap. quia iuxta, 26. quæst. 1. Ayala de iur. belli, & disciplina milit. lib. 1 cap. 7. nu. 10.
M Glos. effectus, in cap. cum non deceat, de elect. in 6. Gutierrez lib. 3. q. 17. nu. 220. Villar Maldonado in silua responsorũ lib. 1. respons. 8. num. 26. & seq.
N Prouerb. 21. Ita explicans Gregorius Sayrus in claui Regia, lib. 3. cap. 4. num. 9.
O Bañes de legib. lib. 1. quæst. 6. art. 7. par. 2. cap. duæ sunt, 16. quæst. 2. D. Paul. ad Timoth. 1. cap. 1. & ad Corinth. 2. cap 3. & ad Galat. cap. 5.
P P. Molin. de iust. & iur. tom. 1. tract. 2. disputa. 21. fol. 161. A. Ferdinan. Vasqui. controuers. Illustri. lib. 1. cap. 41. n. 40.

ribus exilijs, ac morte (si opus fuerit) mulctarētur. Quod si Princeps, sine causa, contra leges disponat, non tenetur: quia Princeps supremus est, *q* & tanquam REX, plenitudinem habens potestatis, omnes regere, & à nemine regi oportet, *r* nisi sola ratione cuius vi (quam directiuam appellant Theologi *s* ac lege honestatis, & naturalis iustitiæ maxime coercetur, comprimitur, & constringitur, leges semel datas populo non violare, tollere, infringere, seu mutare, nisi ex magna causa: cum in eo sit inconstantia valde vituperabilis, in quo, tanquam super cardine, est totius Reipub. machina constituta: atquè ita debet esse immobilis, sicut cœli cardo, & polus, *t* vnamquè habere linguam, & vnum calamum, ac tanquam iustitiæ culmen, constantem, & perpetuam voluntatem, obseruandi inuiolabiliter quod promissit, & secundum leges latas, ius suum cuiquè tribuendi, ad quarum obseruationem non desunt inter nostros, *u* qui affirment, etiam vi coactiua Principem ita teneri, vt contrauueniens obligetur ad pœnam, lege statutā, dum modo nec corporalis sit, nec fisco aplicanda.

Vltima verba diffinitionis habent, *Nullisque iuris publici regulis limitata*: & quia verbum *Ius*, analogum † est,
50 *x* multiplicem habens significationem, ideo fuit additum verbum, *publici*, quod licet etiam sit analogum, *y* tamen positum est ad differentiam iuris priuati, ad si-
51 gnificandum, in ijs, quæ ad priuatum † ius pertinent, parem esse Principis cum subditis conditionem. Quo sensu Imperatores, Theodosius, & Valentinianus dicebant, *Salua Maiestatis reuerentia, non dedignari sibi cum priuatis*

Q l. princeps, ff. de legib. quam ita declarat D. Tho. 1.2.q.96.art.5. & ibi Medina, conclu. 2. Ferdinan. Mendoça disputat. iur. ciuil lib. 1. cap. 5. q. 2. a nu. 28. Purpurat. in l. imperium. á nu 96. & seq. ff de iurisdict. Felin. & Deci. in cap. 1. num. 24. de constitutio. Gomes in regul. de infirmand. resignatio, q. 1 foro, como cerca la punicion, de homicid. Bardaxi in foro 1. num. 5. & 6. de immunitate Eccles. Gregorius Lopez in glo. 1. l. 16. tit. 1. part. 1. Fachineus controuer. iuris li. 1. cap. 1.

R Anton. August. in epitom. iur. pontif. veter. lib. 10 tit 2 cap. 13. pag 599 Tapia de vera nobilitate, lib 2. pag. 193. col. 1. versic. ac iam primum, Paris de Puteo de sindica. titu. de excessibus reg. §. Rex autem, num. 16. & 17.

S D. Thom 1.2.q.97.art. 1. & ibidem Medina, & alij, cap. iustum est, 9. disti. Couar. in cap. alma mater, 1. par. § 1. num. 4. Marius Salamo. in dict. l. Princeps num. 1. & 3. Gregor. Lopez in l. 1. part. 7. tit. 32. verbo, el Rey, & in l. 16. tit. 1. part. 1. glos. 1. Soto de iust. & iur. lib. 1. quæst. 6. art. 7. Mexia in pragmatic. panis, quæst. 5. nu. 52. Surdus de aliment. tit. 1. quæst. 1. nu. 13. & tit. 2. q. 15. nu. 59. & 60. & decis. 13. num. 17. Cabedo 1. p. decis. 12 num. 17. & seq. & 2. par. decis. 78. num. 1. Fortun. Garcia, in §. & quid si tantum, num. 295. & 308 Purpurat in d. l. imperium, num. 96. Nauar. in rubr. de iudici. nu 100. & in d. cap. si quando. 7. exceptio. Beci. cons. 45. num. 26. Ioseph. Gonçalez, variar. quæst. cap. 41. num. 11. & 12. Medicis in cap. erit autem lex, n. 34. dist. 4. Nicolaus Serarius tom. 2. opusculorum Theologicorū, disputatione de legibus, art 52. p. 40. Sayrus in claui Regia, lib. 3. cap. 4. num. 5. 10. & seq. Schrader. tracta. feudal. tom. 1. 2. p. 9. quæst. principa. sectio. 3 nu. 149. vers. quarto.

T Roland. cons. 13. num 57. & 58. vol 3. Brunus inter cons. feudal. cons. 117. n. 92. & seq. Deci. cons. 689 num. 19. Cephal. cons. 58. nu. 88. Aymon. cons. 338. nu 22.

V Mendoça vbi proxime num. 30. & Fortun. Garcia, in l. 1. nu. 26. de pact.

X Luc. de Pena, in rub. de iure fisci, lib. 10. C.

Y l. inter publica. de verb. sign. Forcatol. in l. 1. §. huius studij, num. 2. ff. de iust. & iur. Medic. ad l. fin. ff. de legib. verb. aut in conseruando, glos. 2. p. 3. num. 133.

uatis ius esse commune: Et Anthemius Cęsar dicere sole-
bat: *Nihil amplius licere Principibus, nisi quod liceat priuatis,
ac plus apud eos valere iustitiam in ijs, quam principalem li-
centiam.* Possunt prædicta verba primo intelligi de iure
publico, proprie sumpto, quod, vt inquit noster I. C.
z Ad statum rei Romanæ † spectat, vbi alij legendum pu- 52
tant, *a Reip. Rom.* quod nihil aliud est, quam ius popu-
li, qui Principi, & in Principem, lege Regia, omne suum
Imperium, & potestatem contulit. Quid enim aliud est
Respublica, quam res populi bene, & iuste gubernata?
siue ab vno Principe, siue à paucis optimatibus, siue ab
vniuerso populo: *b* vnde illa suprema potestas, quæ cir-
ca ius publicum populo competebat, & maiestas, quæ
in illo erat, *c* in Principem lege Regia, fuit translata, *d* &
ideo adiecit I. C. *Imperium, & potestatem*, vt non solum
iurisdictionem, verbo Imperij, sed etiam dominium rei
publicæ, & administrationem, verbo, potestatis, transla-
tam ostenderet: licet alij aliter prædicta verba interpre-
tentur: *e* & ideo, cum hodie respub. in regem transla-
ta sit, de repub. ad Regem valebit argumentum. *f* Lex
Regia ideo † appellata fuit, quia de conferendo à po- 53
pulo, in vnam singularem personam, regiam potesta-
tem, lata fuerit. Quemadmodum ciuitates, † in quibus 54
frequenter Reges habitare solebant, Regiæ appellabā-
tur, *g* vt Toletum, *h* quæ vrbs Regia, post aduentum
Gothorum in Hispaniam, fuit appellata, quia ibi do-
micilium, sedesquè perpetua regum esset, ibiquè Re-
ges eligerentur, non in Vrbe romana, vt aliqui sunt ar-
bitrati, *i* antequam per successionem in primogeni-
tum, iure sanguinis, Regnum deferretur, vt hodie: vbi
Vuamba 32. Gothorum rex, anno 776. ex aratro ad
sceptrum (quemadmodum Cincinatus ad Dictaturam) *k*
ad vrbem Toleti perductus, ibiq; tempore Leonis IIII.
Rom.

Z In d.l.1.§.huius studij, ff.de iust. & iur.

A Rebardus de ambiguitatibus iuris, lib.5 c.12.

B D.Augustin. de ciuita. Dei.lib.2.cap.21.

C Guillel.Budæus in annotatio. pandectar. ad l. Iul.Maiesta pag.44.& 45 verb.maiestas.

D Petrus Gregor. lib. 3. de repub.cap 4.num.6.& sintagm.iur. 3.p. lib.47.c. 20.nu 6. Andr Gail. de pace publica, lib.1.cap.4.n. 9. Ayala de iur. belli, & disciplina milita.cap.7.n. 5.& cap.6.nu.10. & cap. 2.nu.20.& 26. Alciat. in libello de Magistra. ciuilib vers. scribunt Iurecósulti, Medicis.in tract. de legib & statut. 1 par.q.6. num.16.& q.17.nu.8. Cóuad.in templ. omn. iudic. lib.1.cap.1.§.4. vers. secũdo itaq; nu. 3. Quintana Dueñas de iurisdic.lib.2. tit.1, nu.15.& 16.

E Fabius Optinellus in repet.l.imperium, nu.224 ff de iurisdict.om.iudic.

F Bald in l.3. C. ad Trebel. Garcia de Hispan. nobilit glos.3.§.1.num.15.& 16.cum seq.

G Petr.Gregor de repu. lib.2.c.1.num.10. l. fin. in prin. ibi, vrbe Regia, C. de his qui ad Ecclesia.cófugi. Alexan.ab Alexand. dier.genial.lib.3.c.6.

H Garcia de Loaisa in collectio Concil Hispan. Concil.Toleta.8. in not. ad cap.10.pag 475.& facit Concil. Tolet. 12. in princip. Zurita in indice, lib.1 pag.48.vers.Regina ibi, vrbe Regia triumphali pompa excipitur, Madera de las excellen. de España, cap.12.pag.79.col.2 Molin.de Hispan primog.in annota.ad cap.2.nu.11.lib.1.Bouadil. in politic. lib.2.c 18 nu.224. Mariana de reb.Hispan.lib.5.c.11.pag.221.Gutier.pract.quæst.lib.3.q.13.n.51. Alpho. á Villadiego, in prolog.del fuero Iuzgo, l.2.glo.2.nu.19 Gomez à Mescua de potest.in se ipsum, lib.2.c. 23.in fin & 24.Borrellus de Reg.Cathol.præstan.cap 46.num.61.Ambros.de Moral.lib.12.chron.gener. Hispan.cap 3 vers en este Concilio, fol.98.

I Spino in specul.testam glos.18.cn.73.Garcia de expensis.cap.16.nu.17.

K Liu.deca.1.lib 3.Valer.Max.lib.4.Festas de æstimo & collect.4 p.c.3.nu.11. Benedic.in c.Rainutius, verb.condidit.el 2 num.38.

L Re-

Rom.Pontif.& Constantini Imperatoris, per Quiritiũ Archiepiscopum vnctus,& coronatus traditur: *l* quamuis impugnet Ambrosius de Morales *m* agricolam fuisse, ex eo, quod nobilis esset, &, vt talis, Cõcilijs assisteret; tamẽ nunquã, * vt sup.diximus,&maxime eo tẽpore, agricultura cũ nobilitate pugnauit. Quãdo nãquè à Vandalis, & Selingis, qui vna in Hispaniam comigrarunt, existebat occupata, Hispalis, *n* Vrbs Regia, & vocata, & habita fuit: eademquè ratione Roma, Vrbs Regia, dicitur; necnon Constantinopolis, quia hæc Græcorum, illa Romanorum Imperatorum sedes fuit: *o* & apud Francos Lutetia, Parisiorum vrbs: *p* & apud Arabes in Hispania, nunc Hispalis, postea Corduba, vltimoquè Granata, Vrbs Regia fuit: *q* & apud Ægyptios primum Thebas, postea Menphis, quæ hodie Alcayrum dicitur: *r* & apud nos Cæsaraugusta, *s* quæ olim † Salduba dicta, *t* ab Au
55 gusto Cæsare adaucta, & quasi reędificata, nomen assumpsit, & conseruat, vt constat ex literis cuiusdã antiquę monetę, C, C, A, hoc est, Colonia Cæsarea Augusta, *u* quæ propagatione ciuium, lingua, moribus, legibus, institutis, sacrorumquè cerimonijs, quædam parua Roma videtur: pulcherrimęquè matris pulchra filia, nomen nouũ pro veteri, à nomine potẽtissimi Monarchæ
56 adepta est, & eius ciues Patritij † in quinq; sunt ordines, seu bursas distributi, sicut & ciues Romæ in quinquè classes erant descripti. *x* Ex quibus, singulis annis in vespera Conceptionis B. Mariæ, cuius & ciuitas, & totum Regnum maxime deuotum existit, *y* quinquè Consules sortiuntur (qui Iurati appellantur) sed olim *z* duodecim numero existebant, quorum vnusquisquè ex sua Parrochia eligebatur, quam optima ratione vrbem Re
57 giam † dicemus, cum in ea Reges Aragonum coronam, & sceptrum Regale accipiant, *a* alijsquè regalibus insignijs

L Roder. Sancius in hist. Hispan. 2.p. cap. 32. Renat. Chopin. de priuil. rustico. 1.p. cap. 11. num. 4. pag. 23. & de Demanio Franc. lib. 3. tit. 8. num. 3. vers. Hispani. pag. 433. Villadiego in choron. Gothor. Reg. pag. 40. Borrel. de Reg. Catholici præst. cap. 49. num. 73. & 74.

M Lib. 12. histor. gener. c. 41. pag. 163. in prin.

* §. 14. num. 1. A.

N Palaci. Rubios de iusta retentio. Regni Nauarræ, 6. par. §. 4.

O l. sed & reprobari, §. fin. ff. de excusatio. tuto. Oroscius in proem. pandectar. num. 45. & 161. Anto. Vaca. in §. hęc autẽ.

P Guillel. Benedict. vbi supra. verb. & vxorem. de cis. 5. nu. 324.

Q Roder. Sancius in histor. Hispan. 1. par. c. 15.

R Francis. Goelthasius de felici & infelici repub. fol. 2. vers. fertur itidem, Diodor. Sicul. lib. 2.

S Blancas in comment. rerum Aragonens. de Rege Aphons. 1. pag. 114. Ioan. Botero, de la magnificencia de las ciudades, lib. 2. cap. de la residencia del Principe, vers. en España. Garcia Loaisa in colectione conciliorum Hispaniæ in notis ad concil. Cæsaraugusta. p. 55. in princip. & ad concil. apud lucum de prouincia Tarraconensi, pag. 159. vers. Cæsaraugusta post Ptolomeũ, lib. 2. c. 6. Geograph. Melam, lib. 2. cap. 6. Plinium lib. 3. cap. 3. Strabonem lib. 3. Antonini itinerarium, Aurelium Prudentium, & alios Ioan. Lorinus in cõmentar. in Acta Aposto. cap. 15. vers. 21. pag. 925. col. 1. ibi, ex nomine Augusti.

T Andręas Poça in libello de las antiguas poblaciones de España, vers. Salduba, fol. 30. pag. 1.

V Ambros. de Morales, lib. 8. Choron. general Hispaniæ, c. 54. vers. Tambien se edifico, fol. 199.

X Polidorus Virgil. de inuentoribus rerum, lib. 2. c. 3. vers. censum primus.

Y Vt in foro vnico, tit. forus Conceptionis B. Mariæ.

Z Hiero. Zurita tom. 1. annal. lib. 5. c. 6. fol. 355. col. 1.

A Molin. in reportor. fororum, verb Rex. vers. 1. & in prohem foror. Regis Petri, & Martini, & in for. vnic. tit. de iure coronationis, cui adde Capic. decis. 1. nu. 11. Zurita lib. 1. annal. cap. 44. fol. 41. & seq.

gnis decorentur, & sępe manu Archiepiscopi Cæsarau
gustani, maximo Regio apparatu, & pompa celebri vn-
cti fuerint, vt de Alphonso IIII. Rege Aragonum, sicut
de alio Alphōso VII. Castellę, à Didaco Remirez, Com
postellano Antistite vnctū fuisse, historiographi vtriusq;
prouinciæ tradunt, *b* Hinc merito Reges nostri, sacræ
† maiestatis, titulo condecorantur, iuxta illud Ouidij. *c* 58

Hinc sacra maiestas, quæ mundum temperat omnem.

Estque hæc nostra ciuitas † caput principale totius cel 59
situdinis Regum Aragonum, ac non solum Metropolis,
& procerum creatrix purpureorum, sed Metropolis
martyrum à Cardinali Baronio *d* appellata: cuius lau-
des, quia longo indigerent sermone, consulto omitto
referre. *e* Vnde cum nostra *f* Ciuitas sit Aragonū Vrbs
Regia, merito in eius publico Gymnasio leges interpre
tantur. Redeuntes ergo ad nostrum institutum, à quo
paulo recessimus, ex prædictis dicendum † est, quod cū 60
potestas creandorum magistratuum, *g* tuendarumq; re
rum sacrarum cura, & sacerdotum defensio, *h* ex nostro
I.C. *i* Iuris publici sint, iam hodie post legem Regiam,
non ad populum, sed ad Regem supremum spectabunt,
in quibus (vt inquit Aulus Gelius) parentum † pote- 61
testas conquiescebat, filijquè familias, pro patribus fa-
milias ita habebantur, vt magistratum gerere possent,
etiam in sacris paternis cōstituti; k & ideo licet indecēs
esset, vt pater esset Iudex pedaneus filij sui, idest, ad pe-
des

B Beuter lib. 2. c. 20. Zurita lib. 2. annal. cap. 50. & lib. 7. c. 1. & c. 28 & 29 & lib. 10. cap. 68. Illescas in histor. Pontific. lib. 5. cap. fin. Valdes de dignitate Reg Hispan. cap. 14. n. 9. 11. & 17. Borrellus de Reg. Cathol. præstan. cap. 49 num 25 & cap. 60. n. 1. & 2. Morales lib. 3. c. 2. pag. 3.

C In lib. fastorum.

D Tom. 2. annal. ann. 303 fol. 733. Botero in relatione vniuersali. lib. 9 chroni. cap. 33. Garibay. lib. 3. cap. 4. Anastas. Germo. de sacro immunit. lib. 2. cap. 5. à num. 2. Petr. Cenedo in allegatione contra Cathedrales, fol. 6. col. 1. & Augustinus Morlanes in alijs allegatio. etiā contra Cathedrales pro Ecclesia B. Mariæ del Pilar.

E Sed refert Marineus Sicul. lib. 3. de la Prouincia que se dize Tarraconense, fol. 17. Didac Morlan. in respon. pro Regno. 1. par. nu. 9. & eius filius Augustinus Morlanes, in responso pro villa de Castellon de Monnegros, n. 78 & eius nepos ex sorore Gaspar Ortigas, in patrocinio pro Gymnasio Cæsaraugust. 2 par. nu. 122. & sequ. Doctor Iacobus Prades in histo. de la adoracion y vso de las santas imagines, lib. 2. c. 5. §. 1. & lib. 3. c. 9. §. 1. Martin Garcia in sermone 10 2 Blanc. in comment. rerum Arago. tit. de Cæsaraugust. vrbis opresſione, pag. 2. & seq. D. Hieronymus de Vrrea in dialogo de la verdadera honra militar, 3 par. in princ. Zurita lib. 1. annal. c. 44. fol 41. & seq. Aurelius Prudentius in peristephanon, hymno 4. de decē & octo martyribus Cæsaraugustanis. Omnia late & eleganter nouissime sermone vulgari prosequitur religione & eruditione insignis Frater Didacus Murillo in libro quem nunc typis mandat. de las excelencias de Zaragoça, y fundacion de la Iglesia de nuestra Señora del Pilar.

F Glos. in modicis, in cap. Episcopi, 80. distinct. §. hæc autem tria, ibi, tam in Regijs vrbibus, in prohem. digestor. l. vnic. C. de studi. libera. vrbis Romæ, lib. 11. l. 1. C. de professor. qui in vrbe Constantinop. & not. in authent. habita, C. ne filius pro patre, & in cap. 2. de priuileg. in 6.

G l. 1. ff. ad l. Iul. de ambitu. §. 1. tit. quę sint regalia, in vsibus feudor.

H c. Principes, 23. q. 5. Guerrero vbi supra, cap. 5. nu. 5. Belarmin. in controuers. Christia. fidei, tom. 1. 5. controuers. genera lib. 3. c. 18. pag. 1347. Ioann. Lupus de iusta retentio. Regni Nauarræ, 4. p. §. 2. & 3. & 5. p. §. 1. Lipsius politicor. lib. 4. c. 2. in princ. & in notis ad illud.

I In d. l. 1. §. huius studij.

K l. filius familias, 9 ff. de his qui sunt sui, l. nam quod, 14. ff. ad Trebel. l. amissione, §. fin. cum l. seq. ff. de capit. minutis, glos. filius familias, in prin. inst. qui testamen. tutores dari possint.

L In

des suos, sedens tamē filius prętor, non representat personā priuatā & inferiorē filij sed publicā, & superiorē magistrat': *l* proquo facit illud *m* Quinti Fabij maximi, qui cum Cōsul esset, iussit patrē equo descēdere. Hoc ius publicū, propriè sumptū, quod & authoritate, & vtilitate publicū est, & in Prin
62 cipē,, lege regia trāslatum, priuatorū pactis mutari, † nō posse, tradit I.C. Papinianus, *n* quod noster Vlpianus *o* ius Reipub. appellat, quasi sinonyma sint, ius publicū, & ius Reipub. vnde cum forma faciēdi testamenta iuris publici sit, priuatorū pactis, non lędi, inquit I.C. *p* sed eius authoritate mutari potest in quem ius publicum, lege regia, translatum fuit, vt in Aragonia à D. Rege, † cum consensu Curię: multa singu
63 lariter fuerunt, in condendis testamentis statuta, quæ à iuris cōmunis regulis deuiāt, vtputà, quod sufficiāt duo testes in testamētis, *q* siue illa sint nuncupatiua, quæ in Aragonia, *aperta*, appellātur, quia palā testator corā notario rogato, & testib', vel, si notarij copia nō sit, corā spōdalarius, & testibus suā explicauerit volūtatē, siue in scriptis, quæ *clausa* dicūtur: sed ita plena, & libera cuiq; de rè
64 b' suis disponēdi facultas in † Aragonia cōpetit, vt pro vt quisq; testatus fuerit, ita planè obseruanda sit, quasi in hoc regno illa duodecim tabularū lex 1 * obseruetur, quę habebat *Vti quisque legaßet rei suæ, ita ius esto*, adeò, vt si de parte tantum bonorū disposuerit in cęteris intestatus decedat cessante regula *r* iuris communis in hoc regno, & non solum iure accrescēdi, sed etiā iure nō decrescēdi: vt fuit decisum in curia Iustitiæ Aragonum; 2* quia cùm in Aragonia stemus cartæ, tam in cōtractibus, quàm in testamētis facit partē, qui non admittitur ad partem, *s* non ex eo quod iure militari testemur, vt voluit noster Molinus, *t* cum in testamento militum, si non expresse in eo prohibitum reperiatur ius accrescendi, & non decrescendi locum habeat, sed quod integre, & ad literam voluntas testatoris seruanda sit, in tantum, vt nec ex hęreditate, † legitima,
65 nec ex legatis, Falcidia, nec ex fideicommissis, Trebellianica, deducatur, *u* sed vnusquisque ea portione sit contentus, quæ secundum voluntatem in testamento expressam ei obtigerit, si enim lucrosam
66 hęreditatem † non habet, damnosam tamen propter benefi-

L l. in priuatis, 77. iuncta l. seq. ff de iudic.
M Valer. Max. de institutio antiq: Casaneo in chathalog glor mund 7 par. post princi. Gama decis. 1 n. 6. Ioann. Azor institu. moral. p. 2. lib. 2. cap. 21. in princ. col. 190.
N in l. ius publicum. 39. ff. de pact.
O in l. 2. §. ius Reipublicæ. ff. de administrat. rer. ad ciuita. pertinen.
P in l. 3. fi. de testam.
Q Moli. verb. testamentū, vers. in testamentis, de foro, obserua. Item de foro in testamēto. tit. de testa.
1 * l. verbis legis, 120. de verbor. signific.
2 * in processu Emerentianę Pelegrin super iurisfirma factorum, die 13 Aprilis 1615.
R l. ius nostrum, 7. ff. de regul. iur. obserua. item de regni, 5 tit. de testam.
S l. si mihi & Titio, vbi Bart. & DD. ff. de verborū obligatio. Guilhel. Bened. in cap. Raynutius, verb. Et vxorem nomine Adelasiam, in princip. à nu. 94. cū plurib. sequ. de testam.
T Moli. in repert. fororū, verb. Testamentum, vers. Testatus pro parte.
V Moli. in repert. verb. Testamentum. in scholiis ad forū 1. de testamentis nobilium, & de testam ciuium in tex. ibi, quantum voluerit, & verb. Hæres vers. Hæres in Aragonia.

beneficiũ inuentarij ipſo foro *x* cõceſſum habere nõ poteſt, nec vltra vires hęreditarias teneri: atq; ita in nulla alia prouincia reſpõſum I.C. *y* verius erit quàm in Aragonia, quod hæreditas ſine vllo corpore iuris intellectũ habet, cum honoris cauſa *z* omnib⁹ bonis in vita donatis, *a* vel hęreditate, legatis, ſeu fideicõmiſſis exhauſta, poſſit hæredẽ habere, qui eius perſonã repreſentet, ac integré, & plené teſtatoris voluntatẽ adimpleat, cuius aditio nõ eſt neceſſaria (pro vt de iure) ad confirmationẽ eorum, quæ à teſtatore diſpoſita ſunt, ac in teſtaméto ſcripta reperiuntur.

Secundo poſſunt intelligi † verba de iure publico, quod in cõſtitutionibus, cæteriſq; eorundẽ principũ placitis cõſiſtit, quibus tãquam regulis, iuris, à ſe cõditi, nõ eſt mirum quod nõ ſit aſtrictus; cum, vt Rex noſter Petrus 2. dicebat, *b* nulli liceat ſibi legẽ imponere, à qua recedere nequeat, ſi vrgens immineat neceſſitas. 67

Tertió poteſt ſumi ius publicũ, pro † poteſtate publica, ſeu imperio magiſtratuũ, *c* vt ſit ſenſus, nõ eſſe vllam poteſtatẽ, ſeu imperiũ ad cogendum Principé: ad obſeruationẽ iuris, à ſe cõditi, niſi volũtarié, alicuius inferioris poteſtati, iuriſdictionẽ ei tribuẽs, ſe ſubmiſſerit: *d* quia tũc eius tenebitur ſentẽtiæ ſtare: ſicut enim in Principatu (vt ſupra diximus) beatiſſimum eſt à nemine cogi, ita miſerrimum à nullo ſuaderi. 68

X obſerua. item de foro hæres. tit. de teſta. Molina verb. hęres, verſ. primo.
Y in l. hæreditas, § 2. ff. de petitio. hæred. l. pecuniæ, § hæreditas, ff. de verb. ſign.
Z l. Iulianus, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti.
A obſerua. penul. titu. de donatio. Moli. verb donatio, verſ. donationé generalé; Salicet. in l. fin. nu. 6. in fin. & n. 7. C. de pactis, Ange. in l. ſtipulatio hoc modo. n. 4. de verb. oblig. Guid. Pap. ſingulari 844. Vaſqui. cõtrouerſ. vſu frequentium, c. 6 2. h. 2. Coraſ. miſcelan. lib. 6. c. 17. quorum ſententia in regno recepta eſt.
B in for. vni in princ. tit. de augmẽ. & cudi. monetæ
C l. poteſtatis 215. & ibi Alciat. & Rebuſ. de verb. ſign l. 3. l. eũ qui, 13. ff. de iuriſd. om. iud. l. 5. ff. ne vis fiat ei, l. 1. ff. ad l. Iul. maieſta. l. 1. ff. quodquiſq; iur.
D l. eſt receptum, & ibi DD. ff. de iuriſd. om. iudi. Ioann. Igne. in l. donationes quas parentes. n. 5. C. de donatio. inter vir. & vxor. Moli. in repor. verb. Rex, verſ. Dominus Rex ſi litigat, fol. 294. colu. 4. & ibi Portoles num. 274.

§. Vigeſimus quartus.

Ius regium an ſit ſeparabile à regia corona; & conſideratur reſpectu dominij, & iuriſdictionis.

SVMMARIVM.

Maioria in Principe conſideratur reſpectu iuriſdictionis ſupremæ, & vniuerſalis dominij. 1.

Dominium quot modis ſumatur, 2. *&* 15.

Territoriũ quot modis ſumatur, & vnde dicatur, 3. *&* 15.

Iuriſdictio paſsiue adhæret territorio, 4.

Iuriſdictio vniuerſalis non poteſt eſſe ſine territorio ſed bene in certas perſonas, 5.

Territoriũ vnde dicatur, & an idẽ ſit regio, 6

Roma in quatuordecim regiones diſtributa, 7.

Capitũ inſidiæ, ſeu vulgò, Cap de guaytas, & Supraiunctariorũ munus, à Romanis ortũ, 8

Çalmetina, & alij officiales regij, baculũ cur in ſignũ iuriſdictionis, more Romanorũ ferãt, 9.

Aragonia, Caſtella, Nauarra, Cathalonia, Valentia, Luſitania, ſunt magnæ regiones, ſub maxima comprehenſæ, 10.

Ciuita-

§. Vigesimus quartus.

NVNC post explicatas absolutæ potestatis diffinitionis partes, venit successiuè disputandum, an talis absoluta, & suprema potestas, iusque regiũ, quod nostri Maioriam vocãt, sit separabilis à Regia corona? Ita vt possit esse aliquod castrum, vel homines intra regni territorium, & fines, qui regi non subsint, nec eum in superiorem recognoscant? Pro cuius difficultatis resolutio-
1 ne, duo sunt pręmitẽda. Primò, quod hęc † suprema potestas potest cõsiderari dupliciter; vno modo respectu iurisdictionis suprẽmę, ex qua, & ad quã omnes alię regni iurisdictiones affluũt, & refluũt, a sicut radij solis à sole, & aqua à mari: quo respectu plures parit effect⁹, de quibus

A Bald. in cap. 1. quis dicatur Dux, & in cap. 1 de allodiis, Vancius de nullita. ex defectu iurisdict. num. 10. Couarru. practi. cap. 1. num. 2. & 9. Petra de fideicommiss. quæst. 1 à nu. 55. Menochi. lib. 1 præsumptio. 14. Teninus cautela 129. num. 18. Valasc de iur. emphiteo. quęstio. 8. n. 81. & 29. Garcia de expens. c. 12. nu 56. & seq. Pegue. q. crimina. 36. à n. 1. Celsus Hugo consil. 60. n. 8. Dida. Perez in l. 4. tit. 1, glo. 1. lib. 2. Ordinam. Azeue. nouæ Recopil. lib. 4. tit. 1. l. 1. n. 7. & 8 Ias. in §. item Seruiana. nume. 121. Institu. de actio. Auil. in c. 1. prætor. glos. 1. n. Auen. n. 1. 2. Bobadilla lib. 2. c. 16. n. 76. ad fin. B. Burgos de Paz in procem. ll Tauri, n. 204. & seq. & Ludou. Martinez in responso pro regno, à num. 224. Molina in reporto. verb. Perhorrescentia, versi. Perhorrescentia an possit prouideri.

quib' infra agemus. Alio modo cõsiderari valet, respectu alti, supremi, & vniuersalis dominij: quo etiã modo cõsiderata aliquos producit effectus, de quibus infra. Nam verbum, Dominium, † est analogum, cõprehendit nãq; sub se dominiũ directum, & vtile: *b* Rursus, dominiũ directum, aliud est vniuersitatis, quod duppliciter considerari valet, *c* vel respectu vniuersitatis maioris, vt putà regni; vel respectu vniuersitatis minoris, & inferioris, vt putà castri, vel oppidi: Aliud denique est dominiũ particulare singularum rerum. 2

His positis, secundó præmittendum est, † quod territorium dupliciter sumitur, primó impropriè, pro iure terrendi, & iurisdictione, *d* quo sensu districtus, & territoriũ pro eodem accipiũtur, & nomina sinonyma sunt, distinctamq; habent rationẽ à causa dominij; *e* quo respectu regio parua, cuiuslibet ciuitatis appellatur territoriũ, seu districtus, cui passiué † adhæret iurisdictio *f*, estq; ius in personis residens tanquam in subiecto animato, respectu territorij, quoad exercitiũ in eo, tãquam in subiecto inanimato, sicut seruitus est in fundo seruiente, vel dominante, *g* ita vt ab eo diuelli non possit. Ita iurisdictio † vniuersalis sine territorio esse nõ potest *h*, certarum verò personarum, *i* benè potest esse sine territorio, quod ita appellatur, † quia intra eius fines, magistratibus ius dicendi, coercendique potestas, est tributa: vt regio Cęsaraugustana, vel Oscensis, quę in singulas parrochias, vicos, municipia, & colonias subdiuiditur, vt I. C. *K* dicebat, vrbem Romanam † in quatuordecim regiones fuisse distinctam, singulisque binis vnam cohortem, cui tribunus præerat, & omnibus Præfectus vigil. Cuius exemplo, in nostra Cęsaraugustana ciuitate † tribuni quidam plebeij fuerunt instituti, quos vulgus *Cap de guaytas* appellat; Latini autem, Capita insidię, dixere: quia his, qui per singulas nostrę ciuitatis regiones, seu parrochias excubias faciendo, & vrbem pererrãdo, latronibus, cęterisq; improbis, & facinorosis hominibus, noctu insidiabantur pręerãt: quibus omnib' pręfectus vigil: qui, materna lingua ab Ara-
3
4
5
6
7
8

B obseruan. ité nobiliũ, § ibi, Tã directorũ, quã vtiliũ, tit de for. comperé.
C Couar. reg. peccatũ, 2. p. §. 9. n 8. Leonar. Lesius de iust. & iur. lib. 2. c. 3. dubita. 1.
D c. 2. in fin. de cõstitu. in 6. Clemé. ne Roman 1. §. sane, & ibi glo. & Cardi. q. 4 de electio. l. fin. ff. de iurisdic. om. iudi. Ioann. Andr. in c. cũ cõtingat, de for. cõpe. Caballi. millelo. 507.
E l. pupillus, §. territoriũ ff. de verb. sign. Mago. decis. 36. n. 28. Bern. Diaz regu. 50. Caualli. millelo. 42 n. 1. & 2. Caue. decis. 10. n. 1 Feli. in c. Rodulphus de rescrip. & Bart. in l. 1. in fin. ff. de iurisd. Paul. cõs. 56 li. 2 Baptista Aymo. in tract. de Allubion. lib. 2. ca. 6. n. 10.
F l. more, & Bart. in l 2. nume. 15. & 16. ff. de iurisdi. om. iud. Petra de potesta. Princ. c. 18. speciali 394 n. 13. & 14. p. 242. d. §. territorium, Alex. Raudé. decis. Pisana 44. n. 5.
G Boer. decis. 287. n. 5. 7 & 9. Hieroni. de Mõte de finibus, c. 12. n. 18. & 19. & c. 77. nu. 1. Bald. in c. 1. col 2. de allodiis, & in l. 1 §. in initio. per text ibi. iũcta l. fin. ff. de offic. præfecti vrbis, Lodolph. Schrade. trac. feudal. tom. 2. p. 10 sectio. 3. num. 172. & seq.
H Alex. cons. 15. n. 2. & 1 & 19. vol 4. l fin C. vbi & apud quem In integ. resti.
I glo. in Authéctica, habita, C. ne filius pro patre, vbi Doctores.
k l. 3. ff. de offic. Præfect. vigil. Ioann. Rosini. de antiquit. Rom. lib. 1. cap. 12. Guidus Pancirolus in vtraq; noticia, li. 1. cap. 27. fol. 19 colum. 1. & lib. 2. c. 6. fol. 120. colu. 2. Petrus Gregorius syntagma. iur. lib. 47. cap. 35. Polidorus Ripa de noctur. tempo. cap. 47. & 48.

ab Arabibus, qui hanc ciuitatem diu vsurpatã tenuerũt, *Çabalmetina* l vo-
9 catus, quem nostri *Çalmetinã* † appellãt. Hi verò qui per regiones regni distributi huic muneri incumbunt, Supraiunctarij, appellantur, m & D. Regi, ac Iustitię Aragonum subsuntqui omnes pro insigniis suorum officiorum, virgam, seu baculum, qui signũ iurisdictionis est, Romanorum more ferunt. n Est pręterea magna regio, plurium ciuitatum, municipiorũ, & cõmunitatũ, quæ sub vno prę̃side gubernatur, eisdemque legibus regitur, vt Aragonia, in qua vltra tres plurium
10 † oppidorũ, seu vicorum, qui vulgò *Aldeas* appellãtur, cõmunitates, & plurimas Villas regias. Ecclesiæ, Ordinum, & religionum sunt decem ciuitates, 1 * & plura alia oppida, quæ ascendunt ad numerum 1432, * 2 & plures Magnates; 3 * ac Illustrissimi Barones regni, ac cum sex suffraganeis 4 * Episcopis; vnus Archiepiscopus Cęsaraugustanus, qui est hodie electus D. PETRVS Gonçalez de Mendoça, cuius aduẽtus ab omnibus maximo cum desiderio expectatur, cùm in eo notę sint animi virtutes, ingenij acumen, vitæ sanctitas, & sanguinis nobilitas. Etenim, vt inquit Claudianus: *

Quod si nobilitas cunctis exordia pandit
Laudibus, atque omnes redeunt in semina causæ,
Quis venerabilior sanguis? quæ maior origo?

Castella, quæ nouã, & veterẽ comprehendit; sub noua intelligas etiã prouinciã Bęthicã, quæ à Vãdalis, *Andalucia*, appellatur; & sub veteri, regnũ Legionis, & Gallecię, in qua sũt quinq; Archiepiscopi, scilicet Toletanus, qui vltra Hispaniarũ primatũ, habet sub se sex Episcopos suffraganeos; Cõpostellanus quatuordecim; Hispalẽsis tres Burgensis duos, scilicet Calagurritanũ, & Pãpilonẽsem, qui à nostri Archiepiscopi Cæsaraugustani superioritate, Sedis Apostolicæ authoritate, nostris tẽporibus fuerũt separati, & sub Archiepiscopo Burgensi cõstituti; ac deniq; Granatẽsis, qui duos habet sub se Episcopos suffraganeos. Vltra quæ in temporalibus habet plurimos Magnates, Duces, Marchiones, & Comites. Nauarra, quæ habet Episcopũ Pãpilonẽsem, & duos Marchiones & duos Comites. Cathalonia cũ septẽ suffraganeis Episcopis

l Micer. de Alanses in cõment. serũ Aragonẽs. sub tit. de Mauris Cęsarag. pulsis, p. 1 3 1. in princip.
m Zurita lib. 4. annal. capi. 108. & tom. 4. lib. 20. c. 73. p. 183. colu. 4. in fin. vers. estaua desde los tiẽ-
n Bobadi in sua polici. lib. 3. c. 2. n. 81. & seq. & ibi glos. & Fontã. de pact. dotalib. clau. su. 4. gl. 10. p. 2. nu. 95. & 96. p. 170. Aud. de exequen. mand. a. p. c. 21. per tot. Beli. Zechi. de Principe, lib. 1. c. 3. n. 12. vers. Baculus, p. 26.
1 * Cæsaraugusta caput principale celsitudinis Regũ Aragonũ, Osca; Iacca, Tirasona, Bilbilis, seu Calatayud, Sancta Maria de Albarracin, Turolis, Daroca, Burgia, & Balbastro.
2 * Vidi in registris curiarum anni 1495. tẽpore Regis Ferdinandi Secundi.
3 * Dux de Ixar, à quo nomen familiæ. Comes de Luna, locũ Comitatus Ripacurtię Regij feudi, quod pacto ad regiam corouã fuit deuolutũ, Aragon. Comes de Aranda, Vrrea. Comes Ricla, Çobos, Comes Morata, Luna. Comes de Sastago, Alagon. Comes Fõtanus, Heredia, Comes de Placencia, Lanuça, Comes de Belchite, Ixar. Marchio de Calanda, Alagon. Marchio de Ariza Palafox.
4 * Oscẽsis, cuius sedes vacat obitu D. Berẽgarij de Bardaxi. Tiralonẽsis D. Martinus Terrer. Balbastẽsis D. Ioãnes Moriz de Salazar, Turolesis D. Thomas Cortes Albarracinẽsis D. Matthæus Durã. Iaccẽsis electus D. Philippus de Guimarã.
* in laudẽ Serenæ, p. 174

 copis

copis, vnũ habens Archiepiſcopũ Tarraconenſem, o D. Ioãnem de Mõcada ex clariſſima familia ortũ, & cãdore animi, ac ſcientia ornatũ, qui (vt inquit Garſias Loiſa Archiepiſcopus Toletanus p de primatu olim cum Toletano contendit: vnum Ducem, duos Marchiones, & vltra ſex Comites. Valentia cum quatuor ſuffraganeis Epiſcopis vnum habens Archiepiſcopum, D. Iſidorum de Aliaga, ſanctitate, virtuteque maxima ornatum, ac in ſacræ ſcientiæ doctrina peritiſſimum, noſtræ patriæ Cæſarauguſtanæ, à qua eſt oriundus, maximũ honoris, & gloriæ (quod talem filiũ habuerit) incremẽtum tribuẽtem: duos Duces, ſex Marchiones, & vltra alios ſex Comites. Luſitania habens tres Archiepiſcopos, Vlyſiponenſem, Eborenſem, & Bracharenſem, cum aliquibus ſuffraganeis: tres Duces, & aliquos Marchiones, & Comites. Maxima autem regio † plures, ac diuerſas, magnas regiones comprehendit intra 11
ſuos fines, & territoriũ, vt Hiſpania, intra quam ſunt magnæ regiones, ſupra numeratæ, q quæ Pyrineis montibus circumſcribitur, ac Herculeis columnis (vltra quas noſtri Reges ſuum extenderũt imperiũ,) limitatur, ac ſub vno catholico, ac domino noſtro Rege Philippo gubernatur, & regitur: quę tamen, ſub maioribus regionibus comprehenduntur, vt ſunt Europa, Aſia, vel Africa. Ex quibus omnibus, licet parua, & magna regiò † ſemper ab vno capite regãtur, 12
indeque propriè regiònes appellatæ, tamen maximę, & maiores non ſemper, nec neceſſario, ſed ex accidẽti, vni capiti ſubſunt, ac in vnum Regem peruenerũt, licet aliquæ ipſarum, † ita perpetuo ſint vnitę, r vt nulla ratione, ab vna corona, & capite ſupremo ſegregari, & ſeparari, ac diuidi valeant: vt Cathalonia, & Valentia, necnõ Sicilia, Inſulę Baleares, ac regnum Sardiniæ, à regia Aragonum corona. Nauarra, & Granata à regno Caſtellæ, necnon Caſtella à regno Legionis. 13

Secundo ſumitur territorium, † pro vniuerſitate agrorum, intra fines alicuius regionis cõſtitutorũ. ſ Ideo territorium appellatum, t quod ab eis territos hoſtes fugaſſent, hi, qui patrio ſolo relicto, vel vi, vel ſponte nouas ſedes quęrerẽt: & hoc fundis ſtatuitur, fundique regionibus diuiduntur: quo ſenſu, territorium cauſam dominij reſpicit, quod aliud † appellatur u altum, aliud baſum: rurſus aliud iuriſdictionis, aliud rerum pertinentium ad communitatem iure vniuerſitatis, & aliud particulare ſingulorũ: & hinc eſt, x quod duo poſſunt habere 14 15

O Fontanella de pactis dotalibus, clauſu. 4. gloſſa 11. n. 16.
P in collect. Conciliorũ Hiſpaniæ ad concilium apud Lucum habitum. pag. 158. in fin. Zurita lib. 1. annal. c. 18.
Q Garſias Loaiſa late & eleganter referens in notis ad prædictum concilium apud Lucum, Padilla in hiſtoria eccleſiaſtica Hiſpaniæ, 2. p. centu. 4. capi. 46. quinque ſedes Metropolitanas antiquas, & earum ſufraganeos refert.
R Marta de iuriſdict. 1. p. c. 26. n. 26.
S l. 3. C. commun. diuidun.
T Baptiſta Aymo. de Alluuion. lib. 2. cap. 17. nume. 9.
V Sayrus in claui regia lib. 9. c. 2. n. 7. & 8.
X Bart. in l. 1. §. per hãc, ff. de reivendicatio. & facit tex. in l. 3. eod. titu. & in l. 1. vbi gloſ. ff. de bonorum poſſeſsio.

habere

habere dominium directum alter in vniuerso, alter in singularibus locis, nec inconuenit, quod Dominus REX habeat altum, & supremum dominium totius Regni,
15 respectu vniuersitatis maioris, & magnæ regionis, y (& hoc dicitur dominium maius,) & quod Barones, respectu suorum castrorum, sint quoquè domini allodiales, liberi, & absoluti, cum respectu vniuersitatis agrorum, intra fines alicuius magnæ regionis constitutorum, qui singulis hominibus, illic inhabitantibus, sunt distributi, possit dominium penes priuatum, vno ex duobus modis existere, aut iure feudi, & tunc dominium directum vniuersi est penes REGEM infeudantem, z & dominium vtile maius penes Baronem, cui tale castrum est datum in feudum, singulorum vero agrorum dominium directum, penes vniuscuiusquè eorum legitimos possessores, absq; eo quod in singulis rebus alium dominum, vtilē, vel directum agnoscant. Atquè ita intelligendi sunt nostri Doctores, dicentes, quod feuda, in regno Apuliæ existentia, sint de directo dominio REGIS, licet ipsa maior vniuersitas, idest, totum Regnum sit feudale Ecclesiæ: Vnde si Barones acceperunt castra à Rege iure allodij, tunc, licet sub eius suprema iurisdictione, & Maiestate Regia sint, tamen illorum dominiū directum maius, respectu vniuersitatis, habebūt Barones qui illa possident:
16 cum longe diuersum † sit, habere dominium terrarum, & habere earum iurisdictionem, quia dominium nihil commune habet cum iurisdictione, a licet Couarruuias b dominium iurisdictionis appellet, quod diuersum est ab eius exercitio: c quo casu eius vassalli, in tali castro habitantes, habebunt dominium vtile, respectu vniuersi, sed directum minus, singulorum agrorum, qui ab eis possidentur, nisi tales agros acceperint à Baronibus in emphiteusim, aut censum; quo casu tantum dominium vtile illorū habebunt.

His præmissis dicendum est, quod si primo modo sumatur maioria, † ac
17 suprema potestas, siue loquamur in supremo Principe Ecclesiastico, cuius territorium, quo ad Ecclesiastica, & spiritualia, ad totum terrarum orbem extenditur, quia est Vicarius Dei in terris, & ideo, sicut Dei potestatem nemo potest effugere, ita nec eius Vicarij, nec vlla præscriptio, vel remissio operari poterit, vt quis, quoad Ecclesiastica, & spiritualia, in finem superna-

natura-

Y Alexand. cons. 1. num. 40. vol. 5 Surd. decis. 288 nu. 3. & 4.

Z Bald. in l. 1. nu. 3. C. vn de legitim. & Surd. vbi proxime, num. 19. 20. & 22. Caldas Pereyra, de renouatio. emphiteo. quæst. 13. num. 30. Guido, decis. 551. glo. & Bart. in prohem. digestor. Alexan. consil. 76. num. 7. vol. 2. Roland cons. 88. num. 7. volu. 1. Nata cons. 636. nu 42. & 640. num. 7. Aymo. cons. 896. num. 13. Surd. d. decis. 288. num. 19. & seq.

A Oldrad. cons. 176. Bal. in l. à procuratore, C. mādat. & in rubr. de rerum diuis. col. 3 vers. sed non ne obstat, & consil. 138. & 293. & 322. volu. 4. Deci. cons. 433. num. 9. Burgos de Paz in prohe. ll. Taur. numer. 59. facit tex. in §. Item si quis, vbi not. Bald. col fi. tit. quib. mod. feud. amitt.

B In d reg peccatum, 2. p. §. 9. nu 8.

C Abb. Felin. Dec. & alij in cap. prudentiæ, de offi. delega.

naturalem Rom. Pontifici non subsit; *d* quinimo nec ip
semet Roman. Pontifex ius hoc superioritatis sibi vlla
ratione tollere valet. *e* In supremis Principibus secula-
ribus, † quorum territorium, Regnorum suorum fini- 18
bus continetur, quoad temporalia idem dicendum est,
vt ab eis suprema potestas, & maioria (quæ forma sub-
stantialis, & essentialis est maiestatis Regiæ) separari ne-
queat, *f* imo sit impossibile, aliquem esse in Regno, &
de Regno, exceptum, vel exemptum ab hac potestate,
quia lex Regia contradicit, *g* & ipsa natura docuit, *h* in
qualibet bene instituta Repub. vnum tantum debere
esse caput, quod membra sequantur, & cui obediant.
Hinc fit, quod cum hoc ius Regium sit inabdicabile à
Rege, licet ipse concesserit alicui castrum, sub quacum-
què latissima forma, etiam si afferat, in eum transferre
omnem suam potestatem, iurisdictionem, & Regalia, &
merum, & mixtum imperium, & quodcumquè aliud
ius, quod ipse in tali castro habet, vel habere potest,
adhuc non censebitur concessisse, (etiam si talem con-
cessionem iuramento confirmasset) *i* hoc ius Regium
supremum, quod, vt dixi, à Regia Corona est inse-
para-

D Cap. cũ non liceat, vbi Abb. Felin & alij, de præscriptio. Aimon. de antiq. §. materia, nu. 76. pa. 213. Vasqui. controuer. Illustr. cap. 82. num. 7 in fine, noster Andræas Aniñon de vnitate ouilis, & pastoris, cap. 12 nu. 30. Peregrin. de priuileg. fisci, lib. 1. tit. de his qui iura fiscalia habent, nu. 32. & 59. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 2. cap. 1. § 2. vers. palium, nu. 9. Bellug. in specul. rub. 22. §. & quia, nu. 25. 2005. & 616

E Felin in cap. nouit. nu. 8. de iudic. Rebuf cons. 8. pag 17. vers. alias sequeretur.

F Bart. in l. hostes. ff. de captiui Angel in l. 2. C. commun. de vsucapio. Aymon vbi supra. num. 72. pag. 212. Mencha. vbi supra num. 7 & lib 1 cap 2 num. 14. Purpurat in l. 2. nu. 40 ff. de offic. eius, & in l. imperium. num. 297. ff. de iurisdict. omn iudic. Balbus in tracta. de præscrip. 2 par 5. p. princip. q. 2. Iacobus Cancer. varia. resol. 2. par. cap. 2. á num. 109. cum seq. Couarru. in reg. possessor. 2. p § 2. nu. 8. Beci cons. 15. Afflict. in constitu. Nepolit. in prælud. quæst. 24. num 9. & lib. 1. rub. 47. num. 19. & 22. Bellug. in specul. rub. 1. nu. 9. vbi eius additio verb. Imperium à se abdicare, & rub. 23. § dicamus, in princip. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1 § 4. vers. primo itaque, num. 9. & 10. Pirrhus in consuetu. Aurelien. de præscrip. cap. 4. Auenda. cap. 5. Prætor. num. 2. Auiles in cap. 1. Prætor. glos 2. num. 3. Didac. Perez in l. 5. tit. 4 lib. 1. ordina. colu. 186. Villalobos in suis antinom. lit. P. num. 298. Gregor. Lopez glos. le embargassen, in l. 22. tit. 13. partit. 2. Azebed in l. 5. tit. 1. lib 4. recopil. Bouadil in sua polit. lib. 2. cap. 16. num. 207 & 218 iunctis allegatis per eum in schol. B. F G. Beroi. cons. 74. num. 16. vol. 2. Natta cons. 624. num. 12. Surdus cons. 210. num. 55. Cabedo decis. 18 num. 1. & 2. & facit d. l. 9. tit. 13. part. 2. & in argumentum cap. dudum, de præbend. in 6. & cap. veniens. de iureiuran. Marta de iurisdict. 1. par. cap. 20. num. 20.

G Abb in cap. cum non liceat, num. 2. & 13. de præscrip. Roman. cons. 371. num 6. Alexand. in l. more, num. 13. de acquir. hæred. Deci. cons. 207. num. 5 Socin. de commun. cons. 275. num 5. in 2. Purpura. in d. l. Imperium num. 169. glos. & DD. in cap. cum inter. de consuetud. Azebedo in 4. tit. 15. l. 1. nu. 3. Alexand. in l. filio quem pater, num. 7. de liber & posthu. Iass. in prælud. feudor. num 77. Menoch de arbitra centu 6. casu 559 num 7 Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 5. num. 145. Valançuela in defensio. monit. aduersus Ducem & Senatum Venetor. 6. par. nu. 55. pag. 358. Zeballos commu. opinionum, q. 46. num. 6. Surdus cons. 210 nu. 33.

H Cap in omnibus, 7. quæst. 1.

I Borrel. in a Iditio ad Bellug. rub. 9. §. 1. B. verb. alienationis, cap. intellecto, & ibi DD. communiter, de iureiuran. Bart in l. 1. § plane, num. 5 ff. quod vi aut clam. Felin. in cap. 1. num. 5. de probatio. Cacheran. decis. 149 num 7. Capic. decis 121. num. 1. Roland. cons. 1. num. 109 & cons. 42. num. 44. vol. 2. Sixtinus de regalib lib 1 cap. 5. num. 5. vbi á num. 81. vsque ad num. 120. quindecim reguiæ limitationes adducit, Cancer. variar. resolut. 3. par. cap. 1. num. 152.

K Fr-

parabile, *k* & à Rege vllo modo alienari nequit, quia lex à principio resistit tali contractui, circa translationem Maioriæ, & ideo etiam iuramentũ adiectum *l* præsumitur per fallacias extortum; nequè etiam regalia illa maiora, in signum supremę potestatis, eidem competentia, quæ lege Regia, in Regni erectione ad se, & maiores suos fuerunt translata, quæ, iura maiestatis propria, nuncupantur: ex eo quod in eis potissimum suprema potestas, & dignitas Principis relucet, personęquè Principis, eiusquè ossibus adhęrent, & tanquam personalissima, eius coronæ sunt annexa; *m* de quibus potest dici, quod Papinianus, *n* aliud agens, dicebat, merum Imperium, quod lege, (intelligo Regia, per Anthonomasiam) datur, non posse transire, quia reseruata in signum supremæ potestatis non transeunt nisi dicatur, *o* & addit, sed Paulus notat Imperium, quod iurisdictioni cohęret transire, hoc est, quæ iure Magistratus competunt, etiam si meri Imperij sint, alteri mandari possunt, quoad exercitium, cum in iurisdictione nõ solum insit notio, *p* hoc est, causæ cognitio, sed etiam Imperium, hoc est, iuris executio, per se, vel per alios, eius nomine facienda: quæ licet Magistratus, qui legibus subsunt, alteri mandari nequeant, lege prohibente, *q* tamen Princeps, legibus solutus, illa alteri mandare potest, *r* nihil de sua maiestate diminuendo, à se abdicando, & in alium quemquam transferendo: sed semper, quan-

K Facit l. legatus, ff. de offic. Præsidis. Luc. de Pen. in l. contra publicam, C. de re militari, lib. 12. & in l. in sacris, col. 3. C. de proxim. sacro. scrin. Osas. decis. 101. num. 12. Afflictis in tit. quæ sint regal. num. 68. Anto. Sola in cõstitu. Sabaud. tom. 1. tit. de indulgentijs decreto indulgentiam, glo. vna. n. 8. Conrad. in templ. omn. iud. lib. 1. cap. 1. §. 4. vers. secundo, num. 6. ibi. Item ea potestas, Iacob. in sua inuestitura, ver. de castro, nu. 6. Laudens. de Principe, nu. seu quæst. 115. vol. 12. tract. Socin. Iun. cons. 98. num. 31. vol. 3. Bosius de regalib. num. 25. Natta cons. 487. nu. 31. Roland. cons. 1. nu. 144. & cons. 2. num. 95. vol. 2. & cons. 4. num. 46. volu. 3. Riminal. cons. 601. num. 92. & 93. Alberic. in l. fin. num. 7. 11. & 12. C. de iurisdict. om. iudic. Surdus cons. 47. n. 38. & cons. 152. num. 36. & cons. 210. nu. 23. 51. & 55. & cons. 275. num. 5. & seq. & cons. 312. num. 49. Natta cons. 179. num. 10. Covar. in pract. q. 4. nu. 1. & 3. Bald. cons. 333. nu. 2. in 1. & in authenti. quas actiones, num. 14. vers. ex his apparet, C. de sacro. sanct. Eccle. Ayala de iur. & disciplin. milita. lib. 1. cap. 6. num. 9. & 10. Sanfenerin. in d. l. Imperium, num. 34. & 35. Farinac. cons. 3. num. 6. Ias. cons. 123. in fin. volum. 1. Petr. Gregor. in tract. de appellatio. lib. 4. cap. 3. num. 8. Rebuf. de appellatio. art. 1. glos. 1. nu. 9. & seq. Balbus de præscrip. 2. par. 5. par. principa. q. 2. num. 2. Maurus Burgius de modo proceden. ex abrupto cas. 69. nu. 3. Sixtinus in tract. de regalib. lib. 1. cap. 5. num. 3. & seq. & num. 75. & 81. Cabedo decis. 38. num. 2. & seq. & decis. 40. per tot. & decis. 41. num. 5. p. 2. Valascus de iur. emphiteo. q. 8. num. 32. & q. 9. Late Seraphinus de priuilegijs iuramenti priuileg. 75. num. 45. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. 3. num. 74. Rosental de feudis, cap. 5. conclus. 10. & cap. 9. conclu. 48. num. 11. Bardellonus cons. 51. num. 7. Ioan. Francis. à Ponte cons. 1. nu. 18. P. Molina de iurisdictione, tract. 5. disp. 6. nu. 3.

L Bursatus cons. 82. num. 18. Carolus Bardelonus cons. 15. nu. 22. & seq. 28. vol. 1.

M Zeballos, commun. opin. q. 46. num. 7. Paris de Puteo de sindicatu. tit. de excessib. Baron. cap. 1. nu. 12. & 13. Regner. Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 2. & c. 5. nu. 81. & 84. Menoch. cons. 604. nu. 5. Bellug. in specul. rub. 9. nu. 31. Enricus Rosental. tom. 1. de controuer. feudalib. cap. 5. conclu. 2. & seq. conclus. 13. nu. 10. & conclus. 14. nu. 3. cum seq. Gutier. lib. 7. pract. quæst. q. 5. nu. 14. cum seq.

N l. 1. §. qui mandatam, ff. de offic. eius. O Roland. cons. 75. nu. 2. vol. 3. Siluan. cons. 45. nu. 46. Gramat. cons. 6. nu. 9. Ruin. cons. 104. nu. 13. vol. 3. Franchis decis. 275. num. 5. & 8. & alij relati à Mauro Burgio. de modo proceden. ex abrupto, q. 53. n. 4. P l. 5. ff. de sent. & de re iud. l. notioné. 99. ff. de verb. sig. Q l. solent, ff. de offic. Proconsul. l. nemo potest gladij, ff. de reg. iur. R Bart. in l. 1. n. 9. Ias. 62. Deci. 83. Curt. Iun. 73. Rimin. Iun. 622. ff. de offi. eius. Ioseph. Gonza. var. quæst. c. 19. n. 1. cum duobus seq. Alberi. in d. l. fin. num. 11. C. de iurisdict.

quantumcumquè alteri mandet iurisdictionem, reseruando penes se iurisdictionem illam supremam, de qua dicebat Bald. *s* quod non est in marsupio Principis, nec potest habere vrbem venalem, & sibi parem in Regno creare, *t* atquè ita, respectu vniuersi, † suprema iurisdictio, & obedientia à priuato præscribi nequeunt, etiam præscriptione immemoriali, *u* (licet non desint contrarium sentientes, *x*) quia nec capax est, vt hæc ab eo possideri valeant, & si aliquis illa possideret semper diceretur esse in mala fide, quia lex resistit, & quando ius resistit potest semper allegari mala fides aduersus tempus vt cumquè longissimum. *y* Imo cum Regnum sit indiuisibile, *z* nec priuilego, nec pacto, ab ipsomet Principe supremo cum subdito inito, poterunt hæc transferri, priuatiue ad Principem, in derogationem suæ superioritatis, & auctoritatis Monarchicę pręiudiciū: licet iurisdictionem inferiorem, non sit inconueniens, aliquando priuatiue ita transferri, vt ad eum amplius per appellationem, vel recursum non refluat, *a* tamen ea, quæ ad decorem dignitatis Regiæ sunt necessaria, vt suprema iurisdictio, & obedientia, priuatiue, transferri nequeunt. 19

S In cap. intellecto. nu. 2. de iureiurand. & in l. 1. n. 6. de offic. præfec. vrbi, & in l. 1. nu. 22. C. de seruitu. & aqua, & cons. 326. in 1. Afflict. in cap. 1. §. si quis feudum, num. 16. tit. quib. mod. feud. amittat. Natta cons. 402. nu 20 & cons. 656. n. 51. 52. 167. 169. & seq. & cons. 640. num. 43. Auiles in cap. 1. Prætor. glos. 1. nu. 3. Bellug. in specul. rub. 1. nu. 9. & ibi Camillus verb. Imperium & rub. 21. §. dicamus, nu. 2. & vers. sed pone, nu. 12. Xuarez allegat. 9. num. 7. Angel. in l. prohibere, §. sed si permisserit, nu. 2. ff. quod vi aut clam. Albarotus in tit. de pace iuram. firman. §. ad hæc, num. 2. Peregrin. de iur. fisc. lib. 1 tit. 3. habentes iura fisci, an possint, nu. 71. Loazes in respon. pro oppido de Mula, in 1. fundamen. pro parte dicti oppidi, nu. 5. fol. 18. & in responsio. ad illud, pag. 236.

T Beroi. cons. 74. nu. 16. vol. 2 & alij relati à Marta de iurisdict. 4. par. casu 296. num. 4. Rolan. cons. 1. num. 144. volu. 2. & cons. 4, num. 46. volum. 3.

V Cap. cum inter. vbi glos. fin. de consuem. Azebed. in 4. tit. 15. l. 1. num. 3. DD. communiter in d. l. Imperium, vbi Purpurat. num. 168, & 297. cum seq. & in l. 1. num. 40. ff. de offic. eius, Bouadil. in sua politica, lib. 2. cap. 10. num. 44. & cap. 16. num. 2. 8. Gouar. in reg. possessor. 2. par. §. 3. nu. 2. Deci. consil. 307. nu. 9 Bald. in prohem. feud. num. 32, Casaneus in catalog. glor. mun. 5. par. considerat. 24. casu 166. Aymon. de antiquita. 4. p. sectione materia. num. 72. & seq. Mencha controuer. illustr. lib. 1. cap. 2. num. 14. Quintana Dueñas de iurisdict & Imperio, lib. 2. tit. 2. num. 20. & seq Lesius de iusti. & iur. lib. 2. cap. 6. dubitatione 12. pag. 66. Enric. Rosenthal. com. controuer. feudal. cap. 5. conclus. 16. num. 1. & ibi allegati per eum, lit. A.

X Allegati per Rosenthal. vbi proxime, pag. 124. num. 2. lit. B. & lit. C. pag. 125. elegans cons. Baldi 439. per tot. vol. 3.

Y Surd. cons. 185. num. 21. & sequen. & cons. 276. num. 18. & seq.

Z Bald. in l. hoc amplius, C. de fideiussor. Menoch. cons. 304. num. 10, Beroi. cons. 74. num. 22. & seq. in 1, Rehuf. cons. 146. vers. Primo quidem, Fabius Ana. allegatio. 130. nu. 22. & seq. Burgius de modo procedé ex abrupto, quæst. 55. num. 1. & seq. Beroi. quæst. 60. num. 8. Surd. cons. 267. num. 7 & seq. Alexand. Raudens. respon. 1. num 263. & 435. Afflict. decis. 122. num. 3. Camerarius lib. 2. decis. 54. num. 8. Natta cons. 487. num. 24. & 30. Bald. in l. 1. §. initio, num. 9. ff. de offic. perfec. vrbi. Alexand. in l. filio quem pater, nu. 25. ff de liber. & posthu. Ias. in prælud. feud. num. 77. & in l. Imperium, num. 20. & ibi Longobal. nu. 256, ff. de iurisdict. omn. iud.

A Gutierrez lib. 3. pract. q. 25. num. 10. & 11. Ruinus cons. 7. nu. 6. vol. 4. Menoch. de arbitrar. lib. 1. q. 40. num. 7. Ias. cons. 162. in princ. vol. 2.

B Thom.

queunt. *b* Quod si de facto, priuilegio, vel pacto fuerunt translata, poterit illud pactum, seu priuilegium Princeps pro libito reuocare, imo rescindere debebit, *c* quia cum Regnum sit quodam corpus sphęricum, vt significat Corona, & per consequens omnium perfectissimum, deforme redderetur, si ab eo quælibet pars, etiam minima, auferretur, quæ ad decorem dignitatis Regiæ esset necessaria, & esset (vt inquit Baldus) *d* homicida suæ dignitatis talia concedens. Et ita fuit reuelatũ Beatæ Brigitę, *e* non licere Regi in præiuditium successoris, Regnum diuidere, nec eius partem notabilem ita alienare, vt successor illam reuocare non possit.

Respectu certę rei, personæ, vel actus, poterunt aliqua Principi reseruata, in signum vniuersalis, & supremæ iurisdictionis, vel ab eo concedi, vel ab inferioribus tempore immemoriali præscribi: *f* excepta tamen semper superioritate, & obedientia, quę (vt diximus) sua natura inpręscriptibiles sunt; itaquè, eo casu non supremam potestatem, & iurisdictionem ex concessione, vel præscriptione adquiret, sed tantum facultatem, ad actus expediendos, & habendos effectus ex tali potestate resultantes, ab eam radicitus habente communicatã, quasi prima eorum causa penes Principem supremum potentius resideat, ac remaneat, ex eaquè, non priuatiuè, sed cumulatiuè, in dubio ad inferiores, in suis locis, seu castris, tanquam ad causas secundas, potestas talia efficiendi emanauerit: *g* vel supremi Principis concessione,

B Thom. Gramat. vot. 18 Natta consſ. 185. & 614. num. 12. & 17. & 636. n. 169. cum duob. seq. Gail. de pace publica, lib. 1. c. 2. à num. 18. Afflict. in prę lud. ad constitu. Neapol. quæst. 24. nu. 9. Rolan. d. cons. 1. nu. 168. & 169 volu. 2. Ioan. Igneus in l. donationes quas Diuus, sub nu. 30. & 34. C. de donatio. inter. Oldrad. consil. 232. Alexan. cons. 24. nu. 22. vol 5. Paul. cons. 70. nu. 7. vol. 1. Bouadil. plures referens in sua polit. lib. 2. cap. 16. nu. 218. lit. F. G. Bosiusin praxi, tit. de crimine lesæ maiest. n. 99 vers. contra &, num. 100. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 26. part. 2. glos. non lo podrian fazer, & in d. l 22 tit. 13. glos. o le embargassen, part. 2. Innocen. in cap olim causam, nu. 8. de restit. spoliat. Bald. in l. 2. num. 76. circa fin. C. de seruitu. & aqua. Beroi. cons. 74. num. 16. volu. 2. Luys Valle de la Cerda en sus discursos en materia de estado, fol, 33. & 34 Loazes pro oppido de Mula, dubita. 1. fundamen. 1. pro Marchione, nu. 17. p. 80. Mising. cent. 5. obseru. 8.

C Rubeus Alex. cons. 50 nu. 6 & 7. Bursat. cons. 131 nu. 91 & Surd. cons. 210. nu. 62. & alij sup. relati.

D In c. licet causam, nu. 7 de probatio Lucas de Pena in l. contra publicam, col. 2. vers. sed pone Rex. C. de re militari, lib. 12. & in l. quicumque, C. de omni agro deserto.

E Lib. 4. suarum reuelationum, cap. 2. pag. 205.

F Cap. 1, ibi, nisi quæ specialiter quibusdam conceduntur, tit. quæ sint regalia, Bellug. in spec. rub. 22. §. & quia, nu. 40. & 41. Franch. decis. 125. Caucer. variar. resol lib. 2. cap. 2. nu. 115. Cabedo decis. 19. nu. 3. p. 2. Peregrin. de iur. fisci, tit. de his qui iura fiscalia habent, nu 100. Caballin. milleloq. 42 nu. 12. & 13. Anto. Oliban. de iur. fisci, c. 6. nu 14. Conrad. in templ. omn. iudi. lib. 1. c. 1 §. 4. vers. 1. num. 9. & 10. Guid. Papa, q. 548. Cacheran. cons. 34. nu. 46. Beroi, cons. 136. nu. 9. & seq. vol. 3. Bosius in praxi, tit. de regalijs, nu. 21. Restaur, Castaldus, de Imperatore, q 54. & Corset. de potesta. Regia, q. 101. Port. Imol. cons. 87. num. 6. & & seq. Ias. cons. 10. in fin. vol. 3. Aymon. cons. 135. nu. 3. Natta cons. 179. num. 24 Farinac. cons. 3. nu. 7.

G Surd. cons. 1. num 74. lib. 1. Anto. Scapus de iur. non scripto lib. 2. cap. 1. Sigismund. Scacia de iudici. c. 66. num. 5, Bald in l. qui se patris, num. 13 C. vnde liberi, & cons. 326. Rex Romanorum, in fin. lib. 1. Cabedo decis. 13. per tot. 2. par. Signorol. cons. 108. num. 13. Alciat. cons. 103. nu. 6. 9 & 10. vol. 5. Sixtinus de regalib. lib. 2. cap. 5. num. 53. & seq. cum alijs relatis per Mauram Burgium de modo procedendi ex abrupto, q. 55. nu. 5. & q. 56. num. 3. & 4. & q 78. per tot. & Barrie. Rosenthal. controuer. feudal. tom. 1. cap. 5. conclu. 5. num. 1. A. pag 115. & conclus. 15. num. 1. A. pag. 124. & conclus. 18. num. 1. & ibi allegati. B. pag. 126.

M Bart.

ne, & priuilegio, & vsuali consuetudine, spatio tanti tẽporis, cuius initij memoria non extet, in contrarium præscripta; sed aliqui, † nec non aliquæ ciuitates, terri- 20
torium liberum, ab omni recognitione superioritatis, & obedientiæ, vsurparunt, & conseruant,[h] ac tanquam Vicarij perpetui Imperij, vel alterius Principis supremi (intra quorum magnam regionem, tale eorum territorium, ac parua regio constituta, ac sita est) regalia iura exercent. Non quod ex hoc supremam potestatem acquisierint, quam Principes magnę regionis domini, vt supra dictum est à se abdicare non potuerunt, & licet quoad suos subditos illam habere videantur,[i] tamẽ cum illam vniuersalem ex qua maiestas oritur non habeant, nõ Maiestatis, sed Excellentię, vel Dominationis titulo decorantur, vel etiam Altitudinis, hi qui Maiestati proximi sunt, habent tamen supremę potestatis effectus expediendi facultatem. k Nec mirum, cum fons † 21
originarius omnium iurisdictionum sit consuetudo, easquè posse tribuere, notissimum sit. l Et hoc non solum procedit, quoad iurisdictionem ordinariam, sed etiam

H Barr. in l. 2. num. 2. de iur. fisci, & in l. hostes, in fin. ff. de captiu. Abb. in c. super quibusdam, nu 2. de verb. signi. Bald. cons. 201 in fin. vol. 2. & cons. 267. nu. 8. & 9. volu. 1 Bursat. cons. 160. num 61. & cons. 127. num. 25. Balbus de præscrip. 2. p. 3. p princip. q. 6. num. 13. Alex. cons. 4. num. 9. vol. 1. Aymon, consil. 155. nu. 2. & 3. Deci. cõsil. 85. nu. 2. Curt. Iun. consil. 158. num. 11. Roland. cons. 89. num. 10. & cons. 91. num. 3. & 4. vol. 2. & cons. 29. nu. 20. vol. 1. Anton. Scapus de iur. nõ scripto, lib. 2. cap. 5. n. 7. Gail. lib. 2. pract. obserua. 31. n. 4. & obser. 57. num. 7. Aymon de antiq. p. 4. vers. materia, nu. 22. Decian. resp. 18. nu. 123. vol. 1. & resp. 41. nu, 103. vol. 2. & resp. 40. nu. 58. vol. 4. Capicius decis. 189. num. 2. Cardin. Tuscus conclu 550. num. 21. & conclus. 671. nu. 3. lit. P. & conclu. 40. n. 27. lit. T. Gabriel. de pręscrip. conclus. 1. nu. 25. Menoc. cons. 962. num. 27. Costa de facti scientia, & ignoran. inspectione 72. num. 11. Monald. cons. 117. nu, 18. vol. 1. Mascard. de probatio. conclus. 424. num. 40. Peregrin. de iur. fisci, lib. 1 tit. de his qui iur. fiscal. habent, nu. 64. lib. 1. & lib. 6. tit. de præscriptio. fisca. num. 14. & seq. Carauita ritu Neapolit. 259. num. 10 cum alijs relatis à Marta de iurisdict. 1. p. c. 35. num. 8. & 9. Hortens. Cabalcan de brachio Regio, p. 1. n. 41. Petra de potesta. Princip. cap. 3. q. 4. per tot. & cap. 6. nu. 75. & seq. Mauro Burgi. de modo proceden. ex abrupto. q. 59. nu. 6. & a Sixtino de regalib. lib. 1. cap. 4. nu. 73. & seq. & cap. 5. num. 121. & á Rosenthal. controu. feudal. tom. 1. cap. 5 conclus. 13. num. 3. & 8. lit. B. & C. pag. 122. & 123.

I Ias. cons. 235. num 1. lib. 2. & cons. 100 num. 2. lib. 4. & cons. 70. col. 4. lib. 3 Roland. cons. 26. & cons. 29. nu. 24 & 30. & cons. 86. num. 13 lib. 1 & cons. 4. nu. 42. lib. 3. & cons. 1. nu. 49. & de lucro dotis, q. 5. nu. 8. Bald. in l. more, ff. de iurisdict. om. iud. & in l. recepticia, 2. C. de constituta pecunia, & in l. exemplo 7 C de probatio. & cons. 188. nu. 6. 2. p. & cons. 234. p 3. Paul. de Castro cons. 34. lib. 2. Alexan. cons. 2. num. 9. vol. 1. & cons. 1. nu. 29. in 5. & cons 12. num 9. in 7. Barbat cons. 14. nu. 62. lib. 2. Cuman. cons. 158 & 172. Socin cons. 3. & 66. lib. 3. Curt. Iun. cons. 1. num. 29. & cons. 61. num. 9. & cons. 100 nu 1. Albert. Brunus cons. 3. num. 7. & cons. 19. num. 4. & cons. 45. num. 18. & 19. Decius in cap. pastoralis in princip. nu. 2. de appellatio. & cons. 191. Calcan. cons. 27. & 26. Ruin. cons. 200. nu. 2. lib. 3. & cons. 130. num. 2. lib. 5. Socin Iunior cons 4. num. 18. & cons. 17. num. 10. & cons. 80 num. 7. & cons. 76. nu. 11 & 14. & cõsil. 92. num. 2 & 7. lib. 4. & cons. 73. num. 4. lib. 1. & cons. 33. nu. 9. & cons. 76. nu. 1. & cons. 93. num. 3 & cons. 98. nu. 1. & 136. nu. 1. lib. 3. Bertrand cons. 360. nu. 4. lib. 1. & 156. lib. 3. Neuizan. cons. 26. nu. 1. Aymon, cons. 125. vol. 2. Curtius Senior consil. 73. nu. 28. Natta cons. 487. nu. 9. Roman. cons. 59. n. 7. et ibi additio. Mandos. Cacheran. consi. 155. nu. 1. Bursat. consi. 4. nu. 20. lib. 1. Riminal. cons. 85. nu. 49. et consil. 57. nu. 17. et cons. 68. nu. 18 et 221. n. 2. cum seq. Ascan. Clemens in tract. de patria potest. efectu, 2. n. 41. Casane. in catalog. 5. p. considera. 56. Paul de Orian in repet. l. 1. nu. 6. ff. de officio eius.

K l. 2 in fin. glos. C. de offic eius, qui vicem alterius. Peregr. vbi sup. tit. 8. de præscrip. fiscalib. num. 10. post Bald. in authen quas actiones, num. 14. C. de sacrosanct Eccles.

L Decian. in tract. crimin. lib. 4. cap. 27. num. 6. Aymon. cons. 238. num. 7. Paris. cons. 25. num. 56. vol. 1. Surd. cons. 465. num. 4. Bald. cons. 439. num vol. 3.

M Ce-

etiam quoad imperiosã, altam, & bassã, *m* quæ iurisdictionẽ brachij regij importat, *n* quia habet vim priuilegij, cõcessi à supremo Principe, & cũ eo per omnia adęquatur. Si verò secũdo modo sumatur † territoriũ, supremaq; po-
22 testas, bene potest inferiori subdito, priuatoq; competere, intra fines alicuius castri, vel loci, quæ sub Principis supremi magna regione sint cõprehensa; & hoc respectu aliquorũ effectuũ, ex ea resultãtiũ, dũmodo eius supremã iurisdi ctionẽ agnoscant: nam quãuis Baroniæ sint quędã prouinciolæ, *o* habeantq; sua regimina, & iurisdictionẽ per se, cum tamen eam nõ iure proprio, sed vsurpatam, seu præscriptã habuerint; maioriã, & supremi capitis potestatẽ, quam præscribere nõ potuerũt, tam respectu supremę iurisdictionis, quàm supremi dominij agnoscere tenẽtur, aliàs essent acephali, licet talis eorũ pręscriptione vsurpata potestas, plures maiorię effect⁹ producat, quorũ pręscriptio, vel à Principe supremo facta cõcessio, ita tãquam odiosa, erit restringẽda, vt solũ id cẽseatur pręscriptũ, quod possessum, & solũ id cõcessum, quod priuilegio expressum fuerit: nec ex pręscriptione, seu cõcessione specierũ, seu effectuũ, sumi potest validũ argumentũ, ad pręscriptionẽ, seu cõcessionẽ generis & causę, *p* vt putã, si aliquis ius legitimãdi, aut creãdi notarios pręscripserit, cũ creatio notariorũ sit de regalibus, *q* (provt pręscripserũt *r* Barones, & aliquæ vniuersitates *s* in regno Aragonũ ius creãdi notarios ad cõficiẽdũ instrumẽta intra suũ territoriũ): tamẽ, nõ ex hoc, ad cæterorũ iuriũ regaliũ pręscriptionẽ inferretur, quo sensu aliqui viri doctissimi nostros Barones appellarũt regulos, quẽadmodum Cæsar, qui nobiles Gallorũ, quod in vassallos haberẽt vitæ, necisq; potestatẽ, eodẽ nomine cõdecorauit, ac in tãtum hoc aliquibus, adulandi gratia, fuit suassum, vt audierint, sibi licere, intra suum minimum territorium, ea omnia, quæ Regi, intra maximum, ratione supremæ potestatis licent. Quod, quam falsum sit, nemo est qui non videat, cum iura, quæ in Rege regalia sunt, si ad priuatum perueniant, iam non possint regalia appellari, aliàs esset maximè monstruosum, in eodem corpore plura capita, atque intra vnam magnam regionem plures supremos Principes

M Cephal. consi 39. nume. 12. Monald. consi. 112 nume. 20. & sequen. volu. 2.

N Cabalca. de brachio regio, par. 1. num. 132. Burgius de modo procedendi ex abrupto, q. 69. n. 10 & 11.

O l. si eadem, ff. de offic. Assessor. glo. idest in l. fin. C. de præscrip. long. temp. Bald. consi. 183. in princ. volum. 2. Bellug in specul. rubr. 23. sed pone nume 16.

P Bocr. decis. 10. num. 12 & 13. Bellug. in specul. rubr. 23. §. dicamus. num. 6: versic. vnum tamen scias, Regnerus Sixtinus, de regalib. lib. 1. cap. 5. nu 171 & seq & alij allegati à Rosenthal. controuers. feuda. tom. 1. cap 5. concl. 18 nume. 11. litera A. pag. 126.

Q Innocent. Imola, & alij in capit. cum P. tabellio, de fide instrumen: Aymon consil. 338. nu 2. Sixtin. de regalib lib. 2. capi. 15. n. 11. & seq. Camill. Borrel. de Regis catholici pręstantia, c. 30 nu. 3. & seq. Alex. consi. 95. n. 4. volu. 1. obseruan. nota quod tres, tit. de for. comp. Moli. verb. Notarius, vers. Notariorum creatio.

R for. a la creacion, titu. de tabellion.

S for. item los escriuanos, titu. priuilegium generale. obseruant. item quod dicitur ibi de scriptoribus, titu. interpre. qualiter, & in quibus.

cipes reperiri: quod enim † Castrensis, *t* & alij Do- 23
ctores tradunt, de Principe inferiore, habente supremam potestatem, & iura imperij, ad magnos Duces Marchiones, & Comites, qui Principes appellantur *u* superiorem, de iure, vel de facto non recognoscentes, aut ad alios, qui etsi recognoscant Pontificem, aut Cæsarem, eorum tamen Vicarij perpetui sunt, referri debet: *x* quia licet eorum paruum sit territorium, tamen in eo non recognoscunt aliquem, in superiorem, ratione iurisdictionis & dominij, nec enim est vis facienda in nomine, an appellentur, Duces, Marchiones, Comites, seu Barones, sed in qualitate regiminis, ac magnitudine potestatis: potiusq; considerandi sunt, realitate inspecta, quam nudis rerum vocabulis. *y* Nec contradicit, quod supremam potestatem quis habeat in aliquo territorio, licet, ratione feudi franci, alteri fidelitatem spôdeat, in signumque illius aliquid annuatim præstet, vt exemplificat Socinus Iunior *z* in Rege nostro, quem refert singulis annis, pro inuestitura Regni Neapolitani, vnam equineam albam Romano Pontifici tribuere: idemque procedit in quibuscumque alijs, perpetuo inuestitis de aliquo castro, vel oppido, ab Imperatore, vel Papa, seu alio supremo Principe. *a* Nec enim deterioris debēt esse conditionis, quod, ratione inuestituræ, Cæsarem, vel Papam superiorem recognoscant, quam essent, si de facto à recognitione se subtraxerint. Vnde in his omnibus verificari poterit decisio

T consi. 34. col. fin. vol. 2. Corne. consi. 200. n. 5. volu 1. Aymon d. consi. 135. à n. 2. et per to: Socin. iuni. consi. 76. & 98. nume. 1 & 107. nume. 7. 10. & 20. & 126 volu. 3. Anton. Scapus de iure non scripto, lib. 2. cap. 1. & 2. noster Martinus Monter [doctissimus supremi Aragonum Consilij olim Regens] decis. 8. num. 21 & 22. Bald. consi. 167. num. 9. volu. 1 Raudens. de analogis, capi. 28. num. 5. & seq. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. titu. de his qui iura fiscalia habent, num. 79. Horatius Carpanus in præfatione ad statuta Mediolani, á numero 5. cum sequen.

V cap. 1. de prohibit feu. alienat. per Federic. ibi, à Principibus Italicis, Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 4. n. 24.

X Bald. dicto consi. 168. num. 4. vers. secundo præmitto, & num. 9. lib. 1. & cõsil. 457. n. 5. & consil. 359. lib. 3. Aymon d. consi. 135 n. 4. Purpurat. in d. l. imperium à num. 48. Auen. de exequen. mandat. c. 5. n. 5 & c. 9. n. 1. & c. 12. n. 14. in princ. Azebed. lib. 4. nouæ Recopilat. tit. 25. in princ. 5. Natta consi. 661. & Ossasc. decis. 101. num. 3. noster Didacus Morlanes in respons. pro regno. 1 par. num. 1500. & 1501. Bossius in titu. de aquis & fluminib. num. 14. Belluga in specul. rubr. §. & quia quotidiana, num. 54. Aymon Parmensis de allubionibus, cap. 15. num. 12. 1. Ruinus consil. 39. num. 17. volum. 1. Capola de seruitut. rusticor. cap. 21. num. 4. Casaneo in cathalo. glor. mun. par. 5. consideratio. 24. num 164. Abb. in cap. cum te, nume. 19. & 20. de re iudic. Fuluius Pacianus de probatio. lib. 2. c. 18. nume. 21. & 22. cum alijs relatis per Sixtinum de regalibus, lib. 1. cap. 4. n. 87. & c. 5. n. 122. & Schraderum tractat. feudalis, p. 10. sectio. 1. num. 33 pag. 21.

Y Bald. consil. 228. sub nume. 6. lib. 1. & consil. 291, lib. 2. Tiraquel. de retractu lignag. §. 32. glos. 1. nume. 35. Rosenbta. controuers. feuda. tom. 1. c. 5. concl. 23.

Z in dicto consilio 126. nume. 39. volum. Freccia lib. 1. de subfeudis, titu. de antiquo statu regni, nume. 58. fol. 69.

A Carpanus in præfatione ad statuta Mediolan. numero 10. Curtius iunior consilio 61. numero 9. Socinus Iun. consilio 76. num. 1. & 11. volumine 3. Suarez in suis communibus, verbo, *Duces*, Rolandus consilio 76. nume. 3. & consilio 91. nume. 17. volumine 2. Alciatus consilio 201. nume. 22. Anton. de Sola in procem. constitu. Sabaud. glos. 3. nume. 13. & 14. Purpuratus in l. 1. sub nume. 238. versicu. Tertio fallit. ff. de offic. eius.

B in l.

cisio Baldi *b* asserentis valere eorum testamentū, cōditum omissis solēnitatibus iuris; quod tamen nō procedet in ijs dominis, qui, etsi habeāt in aliquo castro merū, & mixtum imperiū, & omnimodam iurisdictionē, si tamen adhuc aliquē in superiorem recognoscant, testari, omissis solēnitatibus iuris, non valebūt. *c* Quod maximè notandū est, pro Baronibus nostri regni, in quo solus
24 D. Rex † est, (qui aliquem in tēporalibus in superiorem non recognoscit) fundatā habet intentionem circa iurisdictionē *d* vniuersalē, nō solum respectu dominii ipsius iurisdictionis, verumetiam respectu possessionis; in his namq; quæ sibi vt Regi competunt nunquam ligat sine possessione: quod intelligendum est, de iurisdictione suprema, & alto dominio, respectu vniuersi, in toto regno: nam respectu exercitij iurisdictionis in ciuitatib', villis, & locis regalibus: *e* aliquando vidimus, 1 * in iudicio possessorio inferiori, qui priuilegio regio nitebātur, occubuisse: licèt postea in articulo proprietatis obtinuerint, quia vniendi, diuidendi, ac dismembrāndi iurisdictiones, facultatē in locis regalibus, non est dubium ad D. Regem pertinere, qua vsus Philipus Rex noster 2 * diuisit iurisdictionem oppidi de Castejon de Monegros, à iurisdictione villę de Sariñena, in qua antea exercebatur; & iurisdictionem loci de Cariñena, à iurisdictione ciuitatis Darocæ; & iurisdictionem Alcorisę, & aliorum vicorum, à iurisdictione villæ de Alcañiz; neque vniuersitates, in quibus antea iurisdictio exerceri consueuerat, grauari, ex hoc iudicatum fuit, cùm penes illas non esset iurisdictio actiue, cum non ad illas, sed ad Dominum Regem creatio officialium eam exercentium expectaret, sed tantum passiue, quæ non læditur, nec violatur ex tali diuisione, cum

B in l sancimus, in princ n. 5 vers. recordor, C. de donatio sequitur Corne. consi. 200. col. 2. li. 1. Boe. decis. 2 28. nu. 7. Bened. in c. Rainutius, verb. testamentum, el 1. num. 20. Paz in l. 3. Tauri, 1. p. concl. 4. n. 718 & seq.

C Burgos de Paz vbi proxime, n. 722. & Soci. iuni. consi. 138. n. 4. & 5. p. 1.

D Couar. pract. quæst. c. 1 n. 9 & c. 17 n. 6. vers. primo, & lib. 1. var. c. 16. n 10 & seq. Roland. cōs. 89. numer. 24 cum seq. vol. 2. Peregr. de fideicom. art 52. n. 41. & de iur. fisci, tit. 8. de præscript. n. 24. Cancer var. resol. lib. 1. c. 11. n. 34 & lib. 2. c. 2, n. 306. & 307 & lib. 3. c. 14. n. 42. & 43. allegans nostrum Portol. in schol. ad Moli. in § possessio, n. 27. Moli. verb. iurisdictio. vers 1. Azebedo in 4. tit. 1. l. 1. nu. 15. & 16

E Gutierez lib. 3. practi. q. 19. nu 17.

1 * in curia D. Iustitiæ Aragonum in processu Iuratorum de Sariñena, super aprehensione 14. Aprilis 1589. in articulo litispendentiæ contra Castellon de Monegros.

2 * in processu Iuratorum de Sariñena in articulo proprietatis die 23. Octobris 1593. et in regia Audientia in processu procuratoris fiscalis, et Iuratorum de Alcorisa semper appellatione die 8. Octobris 1605. cuius sententiæ motiua referuntur à D. Ludouico Casanate post consi 44 in quo, et consil. præced late, elegāter, et erudite suo more prosequitur, et post eum D. Sesse decis 187. in 2. Vrsilis ad Afflict. decis. 234. nume. 2. Gutier. de iuramento confirm p. 1. c. 58. n. 5. Thesaur. decis. 142. Couar. in pract. cap. 1. num. fin vers. primu n etenim. et cap. 37. num. 7. vers. secundo maior, Iacobus Cancer varia. 3. par. cap. 3. à num 395. vsque ad nume. 426. et cap 9. à num. 28. cum seq facit l. 1. C de metropoli, Beryto lib. 11. l. si eadem, ff de offic Assessor. §. illud autem, in Authent. §. iudices sine quoquo suffrag. cap. sicut vnire, de excessu Prælato. glos. et Doctores in cap, 1. ne sede vacante. Francus, et alij in cap cum Episcopus, de offic. ordinar. in 6. Xuuarez al legat. 7. Alber. Brunus consi. 120. 139. et 142 volu. 2. Cabalca. decis. 4. n. 7. et seq. p. 2. Vicent. de Franchis decis. 22. n. 1. p. 1. Parian. de probatio. lib. 1. c. 22. Fabius de Ana. consi. 59. n. 44.

cum inter suos singulares ius,vt antea per officiales red
datur,solumque D.noster Rex,(vt optimus paterfami-
lias, solet facilioris culturę causa,fundũ diuidere, I *)has
diuisiones exercitij iurisdictionis cōcedit pro bono iu-
stitię,vt facilius ministretur:reseruata cōmunione,respe
ctu proprietatis,ita vt pascua,termini,& montes com-
munes maneant: dubium versatur in locis,quæ †sua nõ 25
sunt,cum in illis nulla pro D. Rege adsit presumptio,
quoad exercitium iurisdictionis,imò forus resistit, *f* &
dominis locorum *g* videtur assistere: & ideo, † si in 26
quasi possęsione iurisdictionis sint, etiam non docto de
titulo,in possessorio inferiori obtinebunt: *h* & illis e-
tiã prędicta ratio videtur conuenire, nihilominus tamẽ
in locis Ecclesię & religionis prętendit D.Rex nõ posse
fieri dismẽbrationes circa exercitiũ iurisdictionis , sine
eius expresso consensu; quia vt dicebat Baies *i* * sunt
quasi vsufructuarij, quibus nec in melius K * mutare
formam rei sine voluntate domini proprietarij ,est per-
missum; quod nõ procedit in dominis secularibus,cum
pro eis,in suis locis adsit fori præsumptio respectu do-
minij, *l* quod sint domini allodiales, liberi,& absoluti;
saluo honore,& maiestate domini Regis, cui , respectu
magnæ regionis,sub qua,talia castra,& loca sunt consti-
tuta,subsunt,respectu vero iurisdictionis,nõ simpliciter,
†sed secundũ quid iurisdictionis dominiũ,plenũ,&ab- 27
solutum habeant; ex quo in illis domino Regi aliqua iu
risdictionalia sunt reseruata, vt cōcedere rescripta per-
horrescentię: *m* etsi negligens dominus sit (vt dicebat
noster Molina *n*) in exercendo iurisdictionem , po-
terit D. Rex ratione suæ supremę & habitualis iu-
risdictionis eam reassumere, & ad actum reducens
suam

I * l.Gaius,88.§.1. ff.de lega.2.Rolan.cons.80.nume.32.vol.1.ex qua ratione fuit per me prouisa firma in processu magni magistri Iuratorum de Santo Iea,sed postea D. Archiepiscopus fe it diuisioné loci de Andorra cum facultate & voluntate expressa D.Regis.

F vt in priuileg.generali Aragonũ. §.item del mero,vers.E queel señor Rey Mol.in d.verb.iurisdictio vers.prædicta procedunt in locis regalibus,fo.198 col.2.&verb.firma,de firmátibus contra iura regalia.ver die 15 mẽs.Nouẽ. fo.154.col.1.& verb. domini locorum.vers. Dominus loci ponamus,ibi, Et quod dñsRex habet fundatã intentioné suã,f.107 col.3 Portol. in scholiis ad Moli.verb.Rex, n.60. & multis seqq.

G obseruan.item notandum.tit.de priuileg.militũ,& facit tex.in c.cũ persone,de priuile.in 6.c.1. de prescrip in 6.c.ad decimas de resti.spoliat.

H Couar.vbi sup. Capic. decis.96.& 180. Innocẽ. in c.cum venissent,de restitu.in integr. Abb. in c. fin.vt litepend.Paul.cōs.3 lib.2.Cepha.cōs.19.Natta cons.121.Rolan. consi.8. n.27.cum seq.lib.4.Neuizan.consi.80.& 81. Bota cons.76.n.5.& 27.

I * in obseru.item in Aragonia,tit.de Sarracenis p.222.col.2.vers.sed prædicta.Bobadi.in poli.li.2. c.16.n.205.Auend.lib.1. c.4 n.7.& lib.1.c.1.n.22 Mascard.de probatio.cōcl.496.n.13.& fuit decisum á curia D.Iustitiæ Aragonum in procesu Iuratorũ Iustitiæ loci de Lasdrusan super iurisfirma.

K * l.hactenus, 8.in fin.iũcta l.seq.l.vsufructuarius,52 l.vsufructuarius,68.ff.de vsufru.iuncta l.fin.ff.de vsu & habitatione,& vtrobiq; gol.& cõmun.DD. ex qua ratione fuit reuocata per tres locumtenẽtes firma per me prouissa hominibus de Sãtolea in processu MagniMagistri,quia nõ interuenerat authoritas D.Regis,& eius expressa volũtãs. O quãta ingeniorum varietas,& rerum discolor vsus.

L Cabe.decis.10.n.8.p.1

M Porto.ad Mol.verb.perhorrescẽtia,n.9.&.duob.seqq & verb.euocatio,n.52.&duob.seqq.

N in repe.foror.verb.iurisdictio,versi.fin fo.200.col.2.&vers.perhorrescẽtia,vers.perhorrescẽtia,an.posit prouideri,fo.251.&verb.cõsuetudo,vers.1 fo.73.Grama.voto 28.Bald.cons.439.vol.3.Cãc.3.p.vari,c.13.n.157.Barda.in priui. gene. n.33.fo.37.col.3 Sesse deci.117.p.2.Geor.Cab.deci.85.n.3.p.2.

O l.cogi

suam generalem iurisdictionem exercere, domino prius ter requisito, licet enim regulariter o quis non cogatur ostendere titulum suæ possessionis: hoc est intelligendũ respectu dominij, quod in qualibet re possessa præsumitur allodiale, liberum, absolutum, & á nemine pendẽs: cuius respectu, ratione protectionis vniuersalis, tenetur quis præstare fidelitatem, & obedientiam capiti supremo; tamen respectu iurisdictionis potest quilibet cogi ostendere titulum, p quo illam exercet, cùm solus dominus Rex, quoad eam habeat fundatam intentionẽ, cæteri verò, quatenus eius sunt participes, & ab eius suprema iurisdictione pendent; vt dicebat Baldus q Principẽ, in legitimando spurios, & incestuosos, plenitudinẽ suæ potestatis communitare suis Palatinis. Sed loco tituli,
28 poterunt nostri dicere, iurisdictionẽ † fuisse ab eis pręscriptam, si aduersus priuatum, spatio triginta annorum, in præiudicium tamen Principis, quia ius resistit, spatio quadraginta annorum, cum titulo, vel temporis r immemorialis, sine titulo: s quia tale tempus loco tituli ha-
29 betur, t dummodó in pręscriptione, scientia, † & patiẽtia principis, vel eius, qui in prouincia suo nomine præest, concurrat, u quæ satis adesse censetur, quando quid fit publice videntibus, & patiẽtibus officialibus Principis, x licet in immemoriali præscriptione, ex commu-

O l. cogi, de petit. hæredi. cũ cócord. per Canil. Borrel. in addit. ad Belug. rub. 14. vers. restat, nu 20. vers. l. cogi. Rebuf tom. 3. ad ll. Galli, trac. de mater. posses. art. 1. glos. 1. nu. 21 p. 251. Boñ de Princip. numero. 257. Afflic. in §. illud, n 34. vbi Bald. Albarot. & alij tit. de prohibit, feud. alienat. per Federi. Surd. cons. 151. n. 62. & 63. Ias. in l. 2. n. 176 in fin. q. 15. C. de iur. emphy. Pala. Rubios in c. per vestras, vers. sed est pulcrha dubitatio n. 45. Afflic. decis. 285. numero. 86. & seq. Rolan. cós. 84. num. 21. & 22. volu. 2 Boer decis. 281. n. 5. cũ sequen.

P Padilla in l. altius, n. 4. in fin. 6. & 7. C. de seruit. & aqua, Auil. in c. 1. prætor. n 18. Pereg. de fideicómi. art. 52. n. 139. Palac. Rubi. vbi proxime, n. 45. & 47. p. 257. Grego. Lopez glo. Otorgadas. in l. 9. titu. 4. parti. 5. Boer. decis. 8. Vaz de emphiteu q. 3 n. 31. Menoch. casu 554. Graue. ad obseruat. Gail lib. 2. conclus. 49. consi. vnica Roman. có. 89. n. 23. & seq vol. 2. Bobadi. in sua politi lib. 2 c. 16. n. 92. C. bedo decision 15 nu. 2. & seq. 1. p.

Q in l. eam quam. n 29. & 30. C. de fideicom. & in l. cum filius, n. 2 ff. de restam. milit. Peregri. de fideicó. art. 23. n. 47 & de iure fisci, lib. 1 tit. 3. habentes iura fisci, n. 72. Albert. Brun. consi. 47 a n. 2. cum seq. Natta consi. 636. nu. 39. cum seq. Surd. d. consi. 110. nu. 23.

R Couar. in regu. possessor, 2. p §. 2. n. 8. vers. Tertia species, Gutier. practic. lib. 1. quæst. 84. cum duabus sequentib. Cancer lib. 2. var. c. 2. n. 105 & seq. Bart in l. 1 § denique, num. 7. ff. de aqua pluu. arcend. & in l. cum de in rem verso, num. 7. & 8. ff. de vsur. Bald. in l. fin. num 3. C. si de statu defunct. & facit tex. in c. 1 de prescrip. in 6.

S Bald. in c. si diligenti, n. 9 de pręscripr. Couar. in reg. possessor, 2 p. §. 3. n. 3. & §. 7. n. 2. vers. 5. concluſ. Paris. consi. 13 n. 15. volu. 4. & consi. 101. n. 86. vol. 1. Alexa. consi. 16. n 15. volu. 5 Tiraq. de nobilita. c. 14. n. 4. Grego. Lopez glos. Otorgasse, in l. 3, tit. 19. parti. 3. Quintana Dueñas de iurisdictio. & imperio, libro, 2 titu. 1. n 40.

T c. super quibusdam, § præterea, de verbor. signific. obseruan item nullus, 4. titu. de præscrip Molina in repertor. verb. Firma, de firmantibus contra iura regalia, vbi Portoles num 129. & 130. Antonius Gabr. commun. opinion. titu. de præscrip. conclus. 1. Balbus 2. p. 3. partis princip. 3. 6. n. 10. Aymon consil. 349. n. 9. et cons. 814. n. 5. Gail obseruatio 31. n 4 lib. 2. Borrel. in additio ad Beliug, rubr. 9. verb. consuetudo tanti temporis, Sixtin. de regalib. lib. 1 c. 5. n 156. et seq.

V Aymon de antiq. 4. p. § absolutis, n. 16. cum multis seq. et cons. 54. n. 8: Anto. Sola in cósti. Sabau. tom. 1. tit. de insign. et armis, decreto, arma. glo. 2 n. 2. Bald. cons. 370. lib. 3. Alex consi. 6. n 4. lib. 1. Beci. cós. 15. n. 7. cum duob. seqq. Gutier. lib. 1 pract. q. 85 per tot. et facit l fin. vbi Bar. Alber. et alij ff. de seruitu. et in l. 2. C. eodé, Menoch. casu 161. n. 4. Aretti. in l. more, nu. 4 ff de acquir. hæredit. cum alijs supra relatis, et per Sixtin. de regalib. lib. 1. c. 5. n. 148.

X Decian. resp. 124. n. 16. et 20. volum. 3.

communiori Doctorum y ſententia, illa non ſit neceſſaria, cum ſatis ex tanti temporis efluxu pręſumatur, ſed neque in quadragenaria titulum requiri videtur in noſtro regno, vbi adeò odio habiti ſunt negligentes, † vt in præſcriptionibus non curauerint noſtri legislatores de bona, vel mala fide, ſed ſolum de poſſeſſione, cum legitimi temporis curſu; vel quia illam omiſſerunt, tanquam quid ſubſtantiale præſcriptionis, vel aduertentes eſſe medium inter bonam, & malam fidem: atque ita, licet bonam fidem non eſſe ad pręſcriptionem neceſſariam, per manus noſtrorũ practicorum ſit traditum: tamen non eſt credendum cum mala fide, & ſic cum peccato, in regno tam fideli pręſcriptionem admitti. Quare, cùm noſtri Doctores z titulum in præſcriptione requirant, non ad finem agnoſcendi, probandique iuris, & initij, eius qui præſcribit, ſed tantum ad finem inducendæ bonę fidei, quę, vt diximus, cùm in regno non ſit in conſideratione ad præſcribendum, neque titulus videtur quod ſit neceſſarius. 30

Si veró † de eo conſtet, & ſi ſit vicioſus ex eo præſumetur poſſidere alio non docto. a 31

Y Gabr. vbi ſupra tit. de præſcrip. concl. 1. n. 61. & Aymon vbi ſup. n. 13. & ſeq. Alex. conſ. 6. n. 4. li. 1 Curt. iuni. conſil. 158. nume. 12. Iaſ. in d. l. imperiũ, n. 21. & alij relati per Roſenthal. tom. 1 c. 5. concluſio. 16. litera. F. pag. 125.

Z gloſ. Felin. & alij in capi. ſi diligenti, de præſcrip. Bald. in l. ſi quis diuturno, n. 4. C. ſi ſeruitu. vendicet. Balbus de pręſcrip. 2. par. 4 partis principalis, q. 2. n. 7.

A l. quædam mulier, ff. de reivendicat. Caputaq. deciſ. 139. n. 1. 2. p. Burſa. cõſ. 119. n. 9 Surd. cõſ 151 n. 2. 56. & ſeq. & conſ. 168 n. 4. 33. & conſ. 221. n. 46 & 54. Decia. cõſ. 50. n. 29

---

§. Vigeſimus quintus.

De effectibus ſupremæ poteſtatis, reſpectu iuriſdictionis, & qui ſint legibus, & foris Aragonum limitati.

SVMMARIVM.

Effectus ſupremæ iuriſdictionis iura regalia appellantur, & quæ ſint illa, remiſſiuè, 1.

Ratio ob quam aliqua regalia in Aragonia non producat maioria Regis Aragonum, 2.

Legis cõdendæ poteſtas eſt primus effectus maioriæ, 3.

Verba legis regiæ Aragonum refferuntur; & quòd modus ferendi leges in Aragonia ex lege regia promanauerit, 4. & 6.

Auguſtus legum authoritatem Senatus poteſtati permiſsit, 5.

Maieſtas fuit apud populum, & authoritas penes Senatum, popularia lege regia in Regem translata, ſenatoria, apud Curiam generalem regni manſerunt, 7.

Quare in mandatis & reſcriptis Regum Aragonum ſemper ſubintelligatur conditio, ſi Foris regni non contradicant, 8.

Reges Aragonum poſſunt quicquid lex non prohibet, Magiſtratus verò quicquid lex iubet, 9.

Quamuis veniã ætatis concedere effectus ſit ſupremæ poteſtatis tamẽ vbi à Foro certa ætas requiritur Reges Aragonum veniam non concedunt, 10.

Ad officia obtinenda in regia Audientia, & Curia

§. Vigesimus quintus.

A Regner Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 1. num. 14. & seq.
B Petra in tract. de Princip. potesta. á cap. 4. cum seq. 11. vbi 413. regalia iura refert, & in tit. quæ sint regalia, in vsib. feudo. vbi Afflict. enumerat. 126 glos. in c. ad translationẽ, de offic. de leg. Restaur. Castaldus de Imperat. q. 110. trecentos & triginta effectus supremę potestatis referens, Cataneus in catalog. glor. mun. 5 p. consider. 24. Velasc. de iure emphiteo. q. 3. nu. 32. Conrad. in templ. om. iud. lib. 2. cap. 1. §. 4. vers. secũdo. Vbi refert 89. iura regalia, Paramo de origine officij Sanctæ Inquisitio. lib. 3. de sum. Pontif. potest. q. 1. á nu. 37. Peregr. de iur. fisci, lib. 1. tit. 1. per tot. Bosius in praxi crimi. tit. de Principe, Cabedo decis. 42. num. 3. & seq. & decis. 66. p. 1. Ioan. Azor, institu. moral. 2. par. lib. 10 c. 8. pag. 1082. & 1083. Bald. in l. rescripta C. de precib. Imper. offeren. & in l. 1. C. de iur. aureorum annullorum, DD. communiter, in d. l. Imperium. Bepluga in speculo, rub. 23 §. dicamus. á nu. 1. Iacob. de Calicio. de jurib. regal. & Ioan. Ferraldus de priuileg. Regum Franciæ, & Regner. Sixtinus vbi supra, & facit l. 2. tit. 1. part. 2. Noster Bardaxi de offic. Gubernato. q. 5. à nu. 11. cum seq. Molin. in repor. fororum, verbo Rex, & ibi Portoles.
C l. nihil tam naturale, ff. de regul. iur. eleganter in proposito Arnoldus in tract. de priuileg. statutor. lib. 2. tit. 9. num. 1. & seq.

CVM maioria, & suprema potestas Principum respiciat (vt supradiximus) supremam iurisdictionem, & altum, vniuersale, ac supremum dominium, vtroquè respectu varios producit effectus, qui à nostris regalia † appellantur: vt sunt, iura competentia ei, qui superio- 1
rem non recognoscit, vel cui concessione, aut præscriptione, consuetudineue quęsita sunt, ad salutem, & decus Reipub. tuendum, *a* à nostris Doctoribus *b* cumulatos. Quos omnes recensere superuacaneum duxi; eos tamẽ recitare decreui, quos maioria Regum Aragonum, non absolute, & simpliciter, sed aliquos eorum, simul cum curia; aliosuè, certis conditionibus, & modis, à foris nostri Regni præscriptis, producit, † & parit: ea solum ra- 2
tione, quia sua ineffabili benignitate, ac proprio iuramẽto, legibus Regni, earumque vinculis manet astrictus. Vnde cum ortui, & productioni talium effectuum, leges patrię (quę approbatione, & consensu populi feruntur) resistant, vel certum modum eorum productioni constituant, absq; eiusdem populi consensu, sola voluntate Principis, non poterit dissolui, quod illis cautum fuerit; cum nihil tam naturale sit, quam vnumquodque dissolui eodem iure, quo colligatum est. *c*

Primus omnium † maioriæ effectus, est leges con- 3
dendi

dendi facultas. Quæ licet Regibus nostris competat, ex
antiquissima illa Suprarbij lege, quæ in Regni primor-
dijs, de electione Regis lata, lex regia merito potest ap-
pellari: qua in eum solũ talis potestas à populo, in prin-
4 cipio dignitatis adeptæ, videtur translata, † illis verbis:
*d In pace, & iustitia Regnum regito, nobisquè foros meliores ir-
rogato.* Tamen consuetudo immemorialis, vsusquè sub-
sequtus, inuiolabiliter obseruatus, ostẽdit, alio eiusdem
legis capite, fuisse cautum, & præscriptum certum mo-
dum, eas ferendi, cum populi expresso consensu: vt de
5 Augusto † dicebatur nõ leges, sed legum auctoritatem
6 Senatus potestati permisisse. *e* Quod & Iacobus † an-
no 1301. significauit: *f* Quam consuetudinem, tam lon
go tempore, totq; moribus confirmatam, difficilimum
esset destruere, *g* imo impossibile, cum à lege Regia ori
ginem duxisse credamus, & ideo in nostris foris dicitur,
Rex statuit; ad significandum ipsum solum leges ferre,
sed additur, cum consensu, & voluntate Curiæ, vt signi-
ficetur, tales foros populi expresso consensu fuisse rece-
ptos, & approbatos. Quemadmodũ enim Maiestas po-
7 puli † apud Romanos dicebatur, & auctoritas Senatus
h populus sciscere solebat, & iubere, Senatus censere, &
auctor esse: ita postea in nostro Regno, illa popularia ad
Regem, lege regia, delata sunt: hæc senatoria ad Curiã
translata esse creduntur. Vna hæc est curia, quæ capite
& membris constat, corpusquè perfectum Reipub. con-
stituit, a qua sibi ius dici, Principes nostri ciuili animo
ferunt, quam auctorem fieri sacrandis, promulgandisq;
suis sanctionibus, & placitis volunt; ac cuius censuræ
constitutiones suas, ac decreta submittunt: ac cuius consensu leges suas
æternitati consecrari volunt: quas sic ab illis latas, à populoq; receptas, nun-
quam intendunt lędere, † nec fidem super eis iuramento confirmatã in ali-
8 quo violare. Imo quod illis, Regię dignitatis ratione, plene, libereq; pro arbi
trio disponere competeret, & spectaret, foralibus tamen dispositionibus cõ
tradicentibus, quibus, tanquam vinculis, se alligatos fore Reges profitentur,
se non posse facere, quod foris repugnet, libenti animo, palamquè profe-
runt: cum tanquam patres legum, & iuris, religiosissimi Principes, *i* quid-
quid de foro fieri nequit, impossibile reputent, ex quo, si aliquando Dñs
Rex

D Zurita lib. 1 annal. c. 5 & Hieron. de Blancas in commentа. Aragonen. rerum, de antiquitate iuris Suprarbij, pag. 25. Ludou. Martinez in respons. pro Regno. nu. 75.

E Sueton. in Augusto. & in Tiberio. Vopiscus in Probo. l. humanum, 8. C. de legib. Thesaur. in præfatio. decis. num. 31. in fine.

F For. vnic. sub tit. quod D. Rex, vbi Bardaxi folio 22. & 27. & in priuileg. general. Aragon. num. 22. Molin. in repor. fororum, verb. Curia generalis.

G Bald. consil. 370. volum. 3.

H Guillelm. Budæus in annotatio. ad l. 2. ff. de origin. iur. pag. 253 & 254. in editio. Lugdun. 1546. Eguinar. Baro, in commentar. ad l. 1. ff. de constitutio. Principũ, in princ. & Cicero. pro Rabirio, ibi, Imperium in Magistratibus, authoritatem in Senatu potestatem in plebe. Maiestatem in populo, Ianus Langlæus semestrium lib. 7. cap. 12. pag. 416.

I §. dubitatum, in authentico, de nuptijs, collat. 4. l. vnum ex familia, §. fin. vbi glos. ff. de leg. 2.

Rex, tanquam supremus Monarcha, alicui Regni Magi-
stratui dixerit, facias sic, [k] subintelligitur, (& si non ex-
primat) tacita conditio, dummodo foris Regni non re-
pugnet: quia Reges † possunt, quidquid lex non pro- 9
hibet, [l] inferiores vero magistratus, quidquid lex iu-
bet, & si aliqui [m] ex nostris contrarium fuerint halluci-
nati ex doctrina Baldi, [n] quod casus omissus habeatur
pro prohibito.

Secundus effectus maioriæ est, veniam † ætatis con-
cedere, [o] quæ in illis casibus, quibus à foro certa ætas
requiritur à Rege † Aragonum impetrari non solet [p]: 10
Veluti ad officia † obtinenda, Persarum exemplo, apud 11
quos ad iudicandum, vsu tantum rerum spectati, desti-
nantur; existimantes nihil in Republica perniciosius in-
duci posse, quam si Magistratus, rerum imperitis man-
dentur, & his qui ex alio sapere coguntur: sed diu disce-
re oportet, quę mox præcipere debeât, nihilq; discen-
dum habeant, tempore docendi. Sed sunt multi, qui
volunt esse prius magistri, quam discipuli, prius Impera
tores, quam milites: & in supremos Magistratus quoti-
die irrumpunt, verius quam inducuntur: In quos & il-
lud retorquere licebit, quod in Marium, Sillā dixisse fer
tur, debuisse prius eos remum tractare, quam guberna-
culum, quod & Augustus considerans moriens præce-
pit; ne cui respublica committeretur, qui vsu, & rerum
gerendarum peritia præditus non esset, sicut & nostris
foris [q] cautum est, ne quis ad munus iudicandi accede-
re valeat, quin prius per sex annos, eorum praxim apud
Regni tribunalia exercuerit. Sicut antiquitus honores
petituri curiæ foribus adsistebant, consilij publici spe-
ctatores, antequam consortes essent. Aliter properan-
tibus illud Euripidis carmen iure optimo obijci pote-
rit.

Tu nimium properas, & adhuc tua messis in herba est,
Et sæpe nimia vbertas messem corrumpere solet.

Qui enim sic repente prouehuntur, subito lapsi sunt. Re
qui-

K Bald. in c. vnico. si de inuestitu. inter Dom & vassallis oriatur, sub n. 11 & in l. 1. C. quomod. & quand. iud. sub num. 14. Innocen. in cap. significantibus, de offic. de leg. Fel. in cap. quæ in Ecclesiarum num. 52. de constitutio. Nat. consi. 625. Afflict. in c. vnic. § inuestitura, n. 11 de noua forma fidelita. Socin. Iun. consi. 92. lib. 2.

L Bardaxi de offi. Guberna. q. 1. nu. 6 & q. 3. nu. 2. versi. Præterea ex quo. Molina de Medrano in respons. pro D. Rege, super facultate creandi Locumten. extraneum a Regno, 2. p. num. 37. & Licentiatus Valencia, in eod. resp. art. 1. eleganter expédens verba posita in declarat. priuilegij generalis, vbi Rex respondit: esso no lo dize el priuilegio.

M Ludouic. Martinez in resp. pro Regno, à num. 229. cum seq.

N Consi. 340. num. 4. in fin. vol. 3.

O Relati à Bouadi. in sua polit. lib. 2, cap. 16. nu. 95. & 172. E. Cabedo decis. 72. nu. 4. p. 2. l. 1. & 2. C. de his qui veniam ætatis.

P For. Por quanto. tit. forus inquisitio. for. 1. tit. reparo del Consejo del Iusticia de Aragon, for. 2. & for. por la impericia, titu. de tabellionibus, & in foro nouo Tirasonæ, 1592. tit. de creacion de notaries. for. vnic. tit. de la platica que han de tener el Vicecanceller, y otros officiales, anni 1564. & for. vnic. tit. que los menores de 20. años no puedā ser insaculados en los oficios del Reyno, eiusdem anni.

Q Foro 2. del reparo de la Audiencia, tit. del lugar donde se huuiere de tener el Consejo, & foro 1. anni 1564. tit. orden de nueuo consejo para votar.

quiritur etiam certa ætas ad se obligandum, [r] in quo idem dicendum est.

Tertius effectus maioriæ, qui ex suprema potestate
12 in leges pendet, [s] est legitimatio † spuriorum, seu naturalium, vt habiles fiant ad successionem legitimam ab intestato, cuius sunt incapaces; & ex testamento, cuius etiam incapaces sunt spurij, non tamē filij naturales: qui nostris non fuerunt adeo odiosi, vt à successione, ex parentum voluntate proueniente, arcerentur. [t] Quod si de facto horum aliquis à Rege, sine curia, rescriptum legitimationis impetrauerit, nec quo ad prædicta, nec quoad alios actus, legitimis tantum permissos, effectum aliquem talis legitimatio sortietur, cum, vt supra diximus, solus Rex Aragonum, sine quatuor Brachiorum Regni consensu, nequè derogare pro parte, nequè in totum abrogare, nequè relaxare leges, earum rigorem remittendo, & mitigando valeat. [u] Cum & priuilegia adhibito ordinum Imperij consilio per Imperatorem concessa sint irreuocabilia. [x] Si autem dubiū emergat, † an aliquis sit spurius, vel naturalis secundum aliquos [y] potius præsumetur spurius, sed alij [z] potius eum naturalem esse prçsumunt.

Quartus maioriæ effectus est, non † teneri Principē
13 certum ordinem in iudicijs seruare; at tamen cum in causis, & litibus certus sit, à nostris foris, modus præfinitus, non debet illum Dominus Rex peruertere, ac iudiciorum solemnitates tollere, vno tantum crimine, † lesæ maiestatis, excepto: in quo, propter immanitatē delicti, libera maneat eidem facultas procedendi pro arbitrio, & libito voluntatis, hoc est sine obseruatione solemnitatum, concernentium ordinatoria iudicij. [a] Quasi in Aragonia illud, M. Portij Catonis, contra Cçsarem, dictum locum habeat, cum enim coniurationis Cathilinariæ participem esse Lentulus accusaretur, & Cæsar in caput ciuis Romani, iniussu populi animaduerti, lege Portia, & Grachi dixisset; [b] respondit Cato, leges quæ de

R For. vnic. tit. vt minor. 20. annor. nequeat facere albaranum, &c. & for. vni. tit. que los menores de 20. años no puedan hazer contractos algunos, anni 1564. & for. vnic. tit. de las obligaciones de menores de 20. años, anni 1585.

S Petr. Gregor. de repub. lib. 9. cap. 1. num. 43. post Abb. & alios in cap. per venerabilem qui filij sint legit. Anto. Gomez in l. 10 Taur. num. 64. Conrad. in templ. om. iud. lib. 1. c. 2. §. 4. verb. legitimos. Renatus Chopinus de Domanio Franciæ, lib. 1. tit. 11. nu. 12. Petr. Grego. in sintagma. iuris vniuersi, lib. 6 c. 7. nu. 33. in fin. p. 1. decis. Rotę. 133 nu 21. lib. 1 in nouissimis. Surdus consil. 210. nu 42. vol. 2. Borrellus de Regis Catholici præstan. cap. 35. num. 8. & seq. Georgius Cabedo decis. 69. per tot. p. 2.

T For. vnic. tit. de natis ex damnat. coitu, & ibi Vitalis, cui adde Couar. de sponsa. 2 p c. 8. §. 4. & 5. per tot. Sixtinus de regalibus, cap. 12. nu. 15. 19. & seq.

V Azor 1. par. institutio. moral. lib. 1. c. 15 pag 410. & seq.

X Castaldus in tracta. de Imperatore, q. 114. nu. 3. Sixtinus de regalibus, lib 1. cap. 6. num. 10.

Y Aciat. de præsumptio. reg. 2. c. 5. nu. 4. Natta consi. 421. n 8. & seq. Menoc. cons 421. num 21. & seq. Zuchar. consil 10. num. 3. Honded. consil. 68. nu. 6. & seq. Bertazol. cons. ciuili, 92. num. 9. Surdus consil. 177 num 41. Bardellonus cons. 83. num. 57. & seq. Peregri. de fideicom. art. 22. nu. 90.

Z Ex magis communi Iacob. Berreta cons. 117.

A For. vnicus in fin. tit. de la via priuilegiada, anni 1592. Sesse decis. 77. nu. 33. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centur. 1. q. 5. vbi 130. casus, in quibus ex abrupto proceditur refert.

B Et l. 12. tabula. Cicero. lib. 3. de legib. & in orat. pro Sextio. Ioan. Azor, 1. p. institutio moral. c. 63. pag. 613. D.

de ciuium Romanorum iure, ac supplicio rogatæ sunt, nunquam ad eos, qui à Repub. defecissent pertinuisse. In eo enim delicto, propter eius atrocitatem, iudicantem, liberum, exolutumquè legum vinculis esse oportet, c cum in summis periculis, iuris ordine, atquè accusationum formulis non vtamur, & extremis morbis, extrema remedia sint adhibenda, non pœnę festinatione, sed præueniendi periculi causa: d ex qua ratione restitit Scipio Nasica, e Mutio Scebolæ Consuli Romano, volenti contra Tiberium Grachum Rempublicam facto repentino turbare præsumentem, ordine iuris procedere; dicens. *Quoniam Consul dum iuris ordinem sequitur, id agit vt cum omnibus legibus Romanum Imperium corruat*. Cum seueritas in atrocioribus habeatur pro clementia & rigor pro equitate. Ex qua ratione seditiosos, iure occidi indemnatos licebat. f Sicut & contra † suos officiales, de quibus inquit nostra obseruantia, g quod Aragonenses non curauerunt de illis, sed Domino Regi dimisserunt, in curia puniendos, pro suo libito voluntatis: quia maiestatem contemnit, qui auctoritate Magistratus, & simulata integritate, alicui iniuriam facit: Et sicut Romani in ciues, Principatum, in quo legibus agi oportet, exercebant, & in Prouinciales dominatum, qui lege non adstringitur: ita Reges Aragonum, in omnes suos priuatos subditos Principatum, in officiales vero dominatum exercuere. His tamen exceptis, nequè rem † iudicatam, absquè eo quod ad eum per appellationem fuerit causa deuoluta, rescindere debet, nec causam, appellatione remota, committere licet: quamuis isti quoquè effectus sint maioriæ, & supremæ potestatis. h Quinimo nec simpliciter, nisi in certis casibus, solet causas committere, & delegare, cum regulariter vnusquisque coram suo † iudice ordinario, & locali debeat respondere, i nec ab eius iurisdictione, tanquam ordinaria, & à lege procedente, eximi quis valet. Licet enim † auocandi ad se omnes causas, tam cęptas, quam incipiendas, facultas primordialiter Regi cōpeteret, ratione maioris,

(margin numbers: 16 at "Sicut & contra †"; 17 at "cuere. His tamen exceptis"; 18 at "ram suo † iudice"; 19 at "Licet enim † auo-")

C Petr. Ero dius rerum iudicat. lib. 7. tit. 1. cap. 5. & tit. 9. cap. 2. & 7. Noster Iosephus Sesse decis. Aragon. par. 1. decis. 77. num. 13.

D l. si quis filio exhæredato, 6. §. quid tamen, ff. de iniusto rupto.

E Valer. Maxim. lib. 3. cap. de fortitudine, Alderan. Mascard de statuto. interpretatio. conclus. 1. numer. 214. Benedictus in cap. Rainutius, verbo & vxorem, decis. 5. numer. 471.

F P. Erodius rerum iudicatarum, lib. 8. tit. 4. cap. 41.

G 1. tit. de generalib. priuileg. totius Regni.

H Bald. in L. 1. in fin. C. de sentent. passis. Tapia in rub. de constitu. Princip. num. 66. Amatis decis. 8. num. 8. Zeballos tom. 4. commun. quæst. fin. nume. 573. Viuius decis. 69. nu. 1. Petra de potestate Princip. cap. 4. num. 1. 3. & 11. speciali 2. 3. & 8 l. 1. §. fi. ff. qui & a quib. appell. non liceat, cap. pastoralis, de re iudic. Lancelot. de attentat. 2. par. cap. 12. limit. 3. num 16. Lofredus consil. 20. numer. 111

I Obseruant. 4. titul. de appellatio. & for. 3. de foro competen. §. Item como, in declaratione priuileg. general. cum concordant, per Molin. verb. actor. versic. reus quilibet, & verb. iudex ordinarius, vers. 3. Bardaxi in comment. tit. priuilegium general. Aragonens. numer. 15. & 16. fol. 29.

ioriæ; tamen talis poteſtas aliquibus modis, & caſibus fuit à foro regni reſtricta, k ad cauſas, in quibus per partem, cum iuramento aduerantur ſuſpiciones iudicis, & loci, ſine quibus, etſi cauſę ſint pupillorum, ſeu miſerabilium perſonarum euocari non poterunt, l quãuis de iure, m tales perſonę ſui iudicis ordinarij tribunali omiſſo, poſſint Senatum Principis ſupremi adire. Et tunc quando euocantur cauſæ ad Regem, tanquam ad ordinarium ordinariorum, is in locum primi iudicis ſuccedit, cum euocatio nihil aliud ſit, † quàm cau-
20 ſæ, quę pendebat, aut incipi debebat coram inferiori ad ſuperiorem citrà appellationem translatio. 1* Cuius varię ſpecies apud noſtros practicos, ſed omnes odioſę, & reſtringendæ, nec paſsim, ſed rarò, & cum cauſa, 2* vtputà ſuſpicionis territorij, vel iudicis concedendæ: cum earum medio cauſę extrahantur à iudicibus ordinariis, eorumque iuriſdictio diminuatur, quæ ſemper à Foris noſtri regni adiuuata reperitur.
21 Sed ſi, de facto, aliqua † cauſa criminalis, ſeu ciuilis fuerit per Regem delegata, & conuentus coram delegato nó excipiat, ſententia lata valebit, cum primordialiter facultas omnes cauſas delegandi, maioriæ Regis ſit cohærens: multotieſque accidit, vt ille, qui nihil opponit cõtra actum, qui exceptione poterat elidi, ſibi præiudicet; cũ non ipſo iure, ſed ope exceptionis
22 illi ſubueniatur: n quod idem dici poſſet † de ſententia, ab eo extra fines regni lata, cũ iure regni o ſit ſtatutũ, vt omnes cauſę intra illi' fines inchoari, & finiri debeãt. Ex

k in Authentico, de quæſtore, §. ſuper hoc, l. 2. C. vt lite pendente. cap. 1. ad noſtram, vbi Abb. & omnes de appellatio. Paulus in Authentica, qua in prouincia, C. vbi, de crimin. agi oporteat, & in l. iudicium, num. 4. ff. de iudic. Rebuffus in tracta. de euocatio. quæſt. 5. nume. 4. & ſequen. Caſaneo in cathalogo gloriæ mundi, 5. par. conſideratio. 24. verſic. Quia. Boheri. in tracta. de ordine graduũ, 2. par. num. 57. & ſequen. Couarru. cap. 9. practi. nume. 3. Belluga in ſpecu. rubr. 23. §. ſed pone, num. 6. in fin. 8. & 9. Bobadilla in polit. lib. 2. cap. 16. nume. 100. A. Iacobus Caſticio in Margarita curiarum, dubitatio. 8. verſiculo 64. cum 5. ſequen. cap. licet ex ſuſcepto, vbi gloſ. vacante, Abb. & gloſ. diſtulerit, in cap. ex tranſmiſſa, de foro competen. Ripa in cap. cum M. Ferrarienſis, num. 196. de conſtitutio. Antonius Oliba de iure fiſci cap. 3. nu. 35 & ſequen, Caballinus mil loq. 731. cum tribus ſequentibus. §. item que como ſegun fuero, cum §. ſequen. in declaratione priuileg. general. fol. 9. obſeruant. quo ad D. Regem titu. actus curiarum, Molina in verb. Euocatio. & verb. perhorreſcentia. Molina de Medrano in reſponſ. pro D. Rege, 2. parte, numero 142. & 143.

L obſeruan. quod ex cauſa, titu. actus curiarum.

M l. vnica, C. quando Imperator inter pupillos & viduas, Rolandus conſil. 76. nume. 37. & ſequen volum. 1. Gregorius Lopez in l. 5. titu. 3. gloſ. 1. parti. 3. & gloſ. 4. in l. 41. titu. 18. parti. 3. gloſ. orbitates, in l. fin. C. ad leg. Flab. de plagiar. Couarru. practica. quæſtion. cap. 6. & 7. per tot. & Theſaur. deciſ. Pedemontana 177. Iacob. Cancer lib 2. variar. c. 2. à n. 3. cum ſeq.

1* Couarru. vbi ſupra Cancer 3. par. variar. cap. 10. num. 8.

2* ex late traditis à Iano Langleo ſemeſtrium, lib. 7. cap. 17 per tot. pag. 461.

N Portoles in ſchol ad Molinum, verb. Rex. num. 85. & ſequen. ex Menochio & aliis centum & ſeptem caſus cumulans, in quibus non oppoſita exceptione actus manent validi ipſo iure, ſex in eiuſdem rei declarationem concluſiones proponens.

O For. item que ningun iudge. tit. priuileg. genera. Aragonum. * Et fuit deciſum in curia D. Iuſtitiæ Aragonum in menſe Auguſti anno 1586. in proceſu Iuratorũ Cæſarauguſt, & in proceſſu Bartholomæi Beltran ſuper iuriſfirma contra ciuitatem Oſcæ in cauſa Vniuerſitatis.

Ex qua ratione, obseruandi solemnitates forales in procedendo fuit † inducta à foro in fauorem eorum, qui 23
contra forum capti sunt, vel in carcere detinentur liberatio per viam priuilegiatam; *p* quæ ideo priuilegiata appellatur, quia liberatus per illam, nulla ratione ex causis præcedentibus, intra vigintiquatuor horarum spatium iterum capi potest: quæ hodie Foro nouo Tirasonæ, edito anno 1592. in atrocioribus ad vnum tantum casum non offerendi petitionem intra sex dies fuit restricta. *q* Nostri namque Aragonenses noluerunt, quemquam indemnatum, *r* hoc est sine ordine iudiciali, *s* & causæ cognitione, ac à iudice competenti in carcerem detrudi, flagellari, exiliari, vel occidi. Satius enim cum nostro I. C. *t* iudicarunt maiores nostri, impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare, quod enim in
Aragonia prouissionem appellitus † dicimus; in Cas- 24
tella, mandatum iudicis de capiendo, appellatur, sine quo, vel fragante maleficio, nec in Castella aliquem capere est Alguazellis permissum. *u* In hoc solum adest differentia, quòd ibi mandatum ex officio, ac sine causę cognitione solet concedi: in Aragonia verò, non nisi ad instantiam partis legitimę, & vno teste de visu, vel duobus, saltem de fama publica comissi delicti, debeat *x* mandatum iustificari, antequam decernatur: quod si prædictis non iustificetur, & mandatum de capiendo parte legitima instante decernatur simpliciter, firma iuris, quę vulgò *volandera* appellatur impediet captionis executionem.

Quintus effectus ex maioria proueniēs, & ex suprema iurisdictione profluens, est ius conferendi dignitatem, *y* seu † aliquod officiū, vel beneficiū, quod habeat 25
nobilitatē, seu dignitatē annexā, putà Ducatū, Marchionatū, seu Comitatū, *z* quæ † licet hodie, territorio, cui 26
ille

P For. fin. de litib. abreuian. for. cosa es, de manifestation. person. foro, E porque, de procurat. astrict. Portoles ad Molinam, verb. Captus, vbi plenum tractat fecit 1. par. pag. 312. cum seque. Sesse decis. 99. nu. 7 & seq.

Q titu. de la via priuilegiada.

R Cicero in oratione 38. in l. Pisonem, ibi, Contra leges indemnati ciuis, pag. mihi 182. Et ita intelligeris Act. Apostolor. cap. 16. versiculo 37. ibi. Paulus autem dixit eis. Cæsos nos publice indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc oculte nos ejiciunt? non ita, sed veniant; & ipsi nos dejiciant. & cap. 22. versiculo 25. Si hominem Romanum, & indemnatum licet vobis flagellare, & vtrobique Ioannes Lorinus in commentar.

S foro vnico, titu. de proditoribus, ibi. Fiant tamen iudicialiter omnia supradicta. foro vnico, titu. de exiliis. Antonius Oliba de iure fisci, cap. 3. n. 47.

T in l. absentem, ff. de pœnis, Zurita. tom. 4. annal. lib. 20. cap. 72. p. 352. col. 1.

V l. 18 lib. 2. Ordinatio. titu. 17. & ibi Didacus Perez, glos. Merinos, & titu. 14 l. 1 & ibi glos. Faziē do delicto.

X Foro, E por dar. titu. de manifestatio. personarum, Moli. verb. Appellitus criminalis, & verbo, Captus, versic. Capi nullus criminosus. & versi. seq. for. quandocumque, for. el señor Rey, titu. de appellitu. Bardaxi de officio Gubernatoris in criminalibus, c. 4. n. 20. & per tot.

Y Cabe. decis. 73. n. 1. & seq. vol. 1. l. si constat, de appellatio. c. 2. de electio. Bart. in l. 1. n. 87. C. de dignitatibus, lib. 12.

Z Sola in decretis Sabaudiæ, verb. Dux. glo. 2 n. 3 & 4. l. honor, ff. de munerib. & honor. c. 1. tit. quis dicatur Dux. Bart. in d. l. 1. n. 97. Borrel. de Reg cathol. præst. c. 29. Fabi. de Ana consi. 44. n. 15. & 66. n. 8. Seraphi. decis. 133. n. 2. volu. 1.

A l. 1.

ille, qui tali titulo decoratur, tanquam dominus preest, adscribantur: tamen olim, sui origine, officia erant, quæ, vel in aula Principis, vel in administratione prouinciæ exercebant, illi, quorum consiliis, & ope, Imperatores, Reges, & supremi Principes, in bello, & pace vtebantur: vt enim Ducis in bello, sic Comitis in pace, ciuilique administratione potissimum elucebat munus. Tamen, quia non omnes Comites, eodem munere fungebantur, ideó solebat adjici nota, quæ quid eius muneri incumberet, ostenderet, atque eius ministerium demonstraret. Comes ęrarij, appellatur thesauris Regis Præpositus, *a* sicut qui Regis patrimonium, possessiones, mensamque procurabat, Comes patrimonij, solebat nuncupari. *b* Comes notariorum, qui apud nos *Prothonotarius* dicitur, summusque Regis Aragonũ Secretarius est. *c* Comes spathariorũ, hoc est, custodum corporis regij Præfectus, *d* qui apud nos vocatur, *Capitan de la guarda*, qui est hodie D. Frãciscus Michael de los Cobos Marchio Camarasę, Aragonensis, qui falsa delatorũ testimonia, paciencia, veritate, propria, & maiorum innata fidelitate vicit, ac superauit. Comes cubiculi, hoc est, Prępositus eorum, qui cubiculi regij curam gerunt, *e* vulgó *de la Camara, o llaue dorada.* Comes stabuli, qui equorum Principis curam gerebat, *f* qualis apud nos est, *el Caballeriço mayor*; quæ dignitas maximo olim in pretio fuit, & hodie insignis dignitas est; eaque fruitur Excellentissimus Don Franciscus de Rojas & Sandoual, Dux Lermæ, cuius consilia maxima sunt adiumẽto Imperio Hispanico, vt regna eidem subiecta, pace, & felicitate fruantur; tantæ namque Monarchiæ fastigio, tantus erat dandus adiutor, qui ex ingenuis virtutibus, & animi dotibus, quibus sẽper eluxit, à iuuenili ętate fortunæ, in quã alebatur, capax ab omnibus iudicabatur; & postea omnes agnouerunt eius incrementa, non fortunæ adscribenda, sed propriæ eius animi virtuti, multo maiora debita, vt rerũ gestarũ magnitudo testatur, ex quibus eum gloria, vbique quasi vmbra comitata est. Comes sacrarũ largitionũ, *g* cuius officiũ præcipuũ erat vt Princeps per eum suã liberalitatẽ, & magnificentiã exerceret, cui potest cõparari, *el Limosnero mayor.* Comes priuatarũ, cui cõueniet officiũ, *de guarda ropa, o joyero mayor.* Comes exercitus, seu rei militaris, qui † si ad custodiẽdos regni limites mitteretur,

27 Marchio, Germanorũ lingua, quę Gothicæ multũ est vicina, dicebatur, emanat etiã ex maioria & suprema iurisdi-

A l. 1. & l. fin. C. de suscepto. lib 10. de quo supra §. 15. n 14.

B in titu C. de officio Cõmitis sacri patrimonij, in constitutione Græca.

C. C. de officio Primicerij, de quo supra, §. 10. num. 8.

D Guilielmus Benedictus in cap. Raynutius, verb. Duas habens filias, nume 53. & sequent. de testam.

E l. 3. ex toto titu, C de pręposit. sacri cubiculi, lib. 12. l. in lege Censoria, 203 in fin. ff. de verbor. signif.

F l. vnica, ibi, Comites sacri stabuli, C. de Comitibus & tribunis scholarum, lib. 12. Zurita tom. 2. annal. lib. 7. cap. 12. colum. 3.

G Garsias de Loaysa in notis ad Concilium octauum Toletanum, pag. 460 & duobus sequentib.

iurisdictione,& authoritas † creãdorũ magistratuũ, *h* siue 28
illi sint, qui iurisdictionem exerceant, siue solum admini
strationem politicam, *i* quales sunt officiales, & mini-
stri vniuersitatum. Qua ratione D. Rex nominat Com
missarios ad faciendas imbursationes, dempto in hac
vrbe Regia, vbi ex singulari priuilegio solet ipsemet
D. Rex, ad supplicationem ciuitatis facere in propria
persona, & illi Ordinationes, pro bono ciuitatis re-
gimine, concedere. Vnde, si lex regni non repugnaret,
posset Dominus Rex quoscumque, & qualescumque
magistratus creare, & promouere, pro libitoque amo-
uere; quia ab eo pendent, sicut rami ab arbore, radij à so
le, riuuli à fonte; est namque dominus iurisdictionum,
omneque ius, dominium, & possessio iurisdictionum pe
nés eum resident; *K* Magistratus verò † solum habent 29
illius administrationem, & exercitium; & ideo non pos-
sunt interdicto, vti possidetis, quoad officia iuuari, nisi
essent hereditaria, ad successoresque eorum iure patri-
moniali transirent; tunc namque pro fundis, & prædiis
haberentur. Hinc primó infertur, quod reductio offi-
cij Iustitiæ Aragonum, ad beneplacitum Regis, *l* nihil
aliud fuit, quam eum in suum ius antiquum, lege regia
competens, restituere, ac quasi in pristinum statum re-
ponere. Secundò infertur, quód vt restringeretur † is- 30
ta libera Regis facultas, necessarium fuit, qualitates ne-
cessarias promouendorum ad officia exprimere, vt pu-
tà, quod sint naturales, *m* & quod sint secula-
res.

H c. 1. tit. quæ sint regalia. l. 1. § cũ vrbé, ff. de offi. præfecti vrbis l. 1. C. de metropol. Berito lib. 10. l. quidã consulebant, § 8. in fin. cũ dicta glos. ff. de re iudi. l. 1. ff. ad l. Iul. de ambitu. vbi Bald. & in c. 1. §. iudices, de pace iuramen. firman. glos. in c. 2, ne prælati vices suas, Auenda. de exequen. mãd. c. 1. in princi. & c. 4. num 6 Petrus Gregor. de republ. lib. 9. c. 1. num. 33 Bobadilla in polit. lib. 1 cap. 2. num 14. & seq Ioan. Azor 2. p morali lib. 11. cap. 4. vers. potestas creandorum p. 1217. Quintana Dueñas de iurisdict. & imper. lib. 1. titu. 1. num. 9. Borrell. de Regis cathol. præstan. cap. 21. nume. 14. & seq. per tot. Cabedo decis. 33. nu. 1. p. 2. Marta de iurisdict. 1. par. c. 42. Natta consi 636. n. 8 Maranta in Specu. 4. distinum. 3. Capic. decis. 130. num. 26. Bardaxi in comment. tit. de offic. Iusti. Aragon. pag. 97. colum. 4. in princ. & omnes qui scripserũt super facultate creãdi Locumtenentem generalem extraneum, Molina de Medrano pro D. Rege 1. p. n. 5 & seq Barbosa ibidem conclu. 1. Martinez pro regno, nu 224. & 225 Menoch. consi. 302. n. 29. Cagno. in l. 2. n. 102. & 103 ff. de origine iuris. Sixtinus de regalibus, lib. 2. c. 15. per tot.

I Guido Papa decis. 106. Azebedo ad curiam Pisanam, lib 2. c. 4. n. 14. fol 40. & cap 18. num. 34. fol. 73. Portoles in scholiis ad Moli. verb. Rex, num. 45. & seq. Cabedo decis. 60. n. 7. p. 2.

K Bald. in c. 1. de allodiis, & in c. 1. quis dicatur Dux. & in c. cum vicessimũ, vers. quæro quæ pœtas, de offic. deleg. & in l 2. col. 1 vers. aduerte quia nunquã inuenies, C. de senten. & interlo. om. iud Ayin. consi. 338. in p in. Auend. de exequẽ. c. 1 n. 6. & seq. Couar. in prac. c. 1. n. 1 & 9. & c. Menoc. lib. 1. præsump. 14 & cõs. 2. n 7. Vanci. de nulli. ex defect. iurisd. n 10. Petra de fideicom. q. 13. à n. 555. Valas. de iur. emphy. q. 8. n. 21 & 25. Lauren. Teni. caute. 129. n 18. Cabe. decis. 9. n. 7. & 8. & deci. 43. p. 2. Garcia de expẽs. c. 12. n. 56. & seq. Peguc. decis. crim. 15 n 6. Cels. Hugo cõs. 60. n. 8. Dida. Perez in l. 4. tit. 1. glo 1 lib. 2. Ordina. Bossio in praxi tit. de Principe, n. 233 Azeb. in 4. Recop tit. 1. l. 10. Alci. lib. 2. paradoxo. c. 6.

L for. nouo Tirasonæ anno 1592 tit. de offi. Iust. Aragon.

M vt in for. titu. de alienigenis ad offi. non admittend. cui adde Ioann. Chokier in thesauro aphorismorum politicorum lib. 3. cap. 6. & notauit optime Bardaxi de offi. gubernato. quæstione 1. numero 3. pag. 4. vers. Vnde posset inferri. for. 2. de officio Cancellarij. foro vnico, titu. quod extraneus a regno non possit habere officium in regno. & for. vni. titu. vt iudices Aragonum iudicent. Misinge. singular. obseruatio. centu. 4. obseruat. 30.

N for.

res, & non clerici, *n* quod & iure, & prope omnium prouinciarum vſu receptum eſt; *o* licet Prælati domini
31 † locorum poſſint iuriſdictionem ciuilem in propria perſona exercere, *p* cum eam non exerceant tan-
32 quam officiales, ſed tanquam domini, aliaſque † qualitates, nobilitatis, *q* abſentię D. Regis, *r* praxis, ętatis, & gradus, *ſ* & niſi forali diſpoſitione hoc eſſet cautum, inſtar ſacrilegij haberetur *t* indignos magiſtratu, & incapaces ad officia iudicare eos, quos Princeps e-
33 legerit. Tertiò infertur, quod cum † nec iure naturali, vel diuino, officiorum ſecularium venditio ſit prohibita, *u* poſſe Regem Aragonum officia vendere; ſi hoc non fuiſſet foro regni *x* prohibitum; quæ prohibitio & Romanorum, Gallorum, aliarumque prouinciarum legibus confirmatur, *y* & optima ratione fulcitur, quod qui emit, neceſſarium eſt vt vendat, *z* nec ſine rubore puniri poteſt, is qui quod emit, vendit.

Sextus effectus supremę poteſtatis, iuriſdictioniſque
34 eſt, poteſtas † gladij, ad animaduertendum in facinoroſos, quæ à noſtris merum imperium appellatur, ac penès Pricipem suprēmum reſidet, cum animaduertere, executionem reſpiciat; *a* & ideo erectio furcarum, vbi executio fieri ſolet, meri imperij ſignum eſt *b*, & per eas poſſeſſio conſeruatur, etſi per mille annos aliquis in eis non fuerit ſuſpenſus. Sed verius eſt ſolum effectum eſſe meri imperij, exemplique cauſa à

N for. vni. tit. quod official. executo. & miniſtri iuriſdict. regię ſint ſeculares & nô clerici, vbi Bardaxi concord. l. 17. li. 1. ordinat. tit. 3. vbi Dida Perez glo, ſi reſumiere corona & glo. no pueda tener. & lib. 2. titu. 15. l. 23. Moli. in report. foro. verb. Clericus; verſ. Clericus de foro, vbi Porto. n. 2. idem Barda. in for. 1. tit. dela inquiſiciô côtra el Vicecâceller, pract. crimin. canonica. B. Diez c. 61. n. 2. vbi an poſsit eſſe de côſilio Regis, ex Abba. in c. non eſt, n. 4. de voto cû plurib. concord. per Salçedo in addi. ad d. c. 62. verb. Côſiliarij Principis.

O c. 2. c. ne Sacerdotibus ne cler. vel monachi, Rebuf. in conſt Gallię, tom. 1 tit. vt laici, &c. n. 5. Bened. in c. Rainutius, verb. & vxorê, dec. 2 n. 477. Couar. in in pract. q 33. n 5. Maſtri. decis. 150. n. 18. p. 2. Borrel. de Regis catholici præſtantia, c. 73. n. 3. & 4.

P obſeruan quod Prælati tit. actus curiarû, & obſer. in cauſis, tit. de for. côpet.

Q for. vni. tit. quod regês officium guberna. ſit miles ſimplex.

R for. vnic. titu. quod D. Rex non poſsit facere Locum tenentê ipſius in Aragonia niſi certis caſibus.

S for. vni. tit. de la platica que han de tener el Vicecanceller, y otros oficiales, & for. vni. tit. Que el Vicecanceller, y otros oficiales ayâ de ſer graduados. for. 1. tit. Reparo del Côſejo del Iuſticia de Aragô, ib., De edad de treynta años.

T l. 2. C. de crimine ſacrilegij.

V Guili Benedic. in . . Rainutius, verb. Duas habens filias, n. 32. de teſtam. Soto de iuſt. & iur lib. 3. q. 6. art. 4. col. 1. Tellus Fernan. in l. 26. Tau. n. 10. Mencha, controu. illuſtr. c. 47. n. 9. ad fin.

X for. vnic. tit. de prohibita lagotio. pecuniæ, vbi Barda. Moli. in repor. verb. pecunia verſ. 1. & verb pretium verſ. 2. & verb. firma, verſ. die 10. Decêbris, & verb. iuramentû, de iuramen. D. Regis, & ſuorum officialiû, verſ. & circa iſtud iuramentû, & verb. officialis. verſ. officiales exercentes, & verb biq; Porsoles in ſcholiis.

Y l. 1. ff. ad l. Iuliam, de ambitu, l. vni. C. de piſtoribus, lib. 11 l. vnica, C. de officio præfecti Senatus, lib. 12. Soci. conſ. 146. n. 2. lib. 1. Rebuf. tom. 2. ad leges Gallicas, tit. de mercato: minut. venden. arti. 1. glo. 5. ad fin. Marcus deciſ. 149. n. 5. Bald. in l. Barbarius. ff. de officio præto. Nauar. in manua. c. 25. n. 7. Gabe. deciſ. 24. n. 4. p. 2. Auend. reſp. 9. n. 2. Affict. in conſtitutio. Siciliæ, rub. 93. n 6. Rebuf. in l. vni. glo. 1. n. 133. C. de ſententiis quæ pro eo quod intereſt, Brancala ſ en ſus predicamentos de Corte. c. 10. n. 28. p. 140.

Z Ioan. Choki. in theſau. aphoriſ. polit. lib. 5 c. 4. for. vni tit de iuſticia reddêda, & nô vêdêda for. vni. tit. de prohibitis aueriis. & for vni. tit. de pœna corrûpentis iudices. Cyril. in ſumma crimi. rub. 1. §. 1. n. 5.

A l. aut dânû. §. 1. ff. de pœnis, l. nô dubito, in fin. verſ. nô fiût, ff. de captiuis, l. reſpiciêdum, §. fin. ff. de pœn. l. ſi quid erit. ff. de offic. procon. Marta. de iuriſdi. 1 p. c. 36 n. 18. & ſeq.

B Alcia. lib. 9. parerg. c. 24. Couar. li. 4. var. c. 5. in fin. Græu. ad Gail. lib. 2. concl. 60. conſid. 2. n. 7.

ſa à I. C. *c* propoſitum ; ideoque banna , & procla-
mata,quæ in illius executione in noſtro regno fiunt, ad
maieſtatem regiam,apud quam talis poteſtas gladij re-
ſidet,referuntur;quæ tamen aliquatenus legibus regni
limitata,coarctata,&modificata reperitur,vtputà,quod
non fiat,† niſi præcedēte proceſu,& ſententia forali,quę 35
publice,& in loco publico,& cum ſole exequatur, *d* &
quod non officio nobili,ſed mercenario, ideſt, ad inſtā
tiam partis legitimæ,tali vtatur poteſtate, *e* & accuſa-
tioni deſeruiat:& ita Antonius † de Herrera,qui in om 36
nibus delictis facultatem iudicibus procedendi ex offi
cio foris Tiraſonę conceſſam retulit,à veritate proiſus
deuians,legem illam,quæ hiſtorico dicta eſt, *f* ne quid
falſi dicere audeat fuit impudenter tranſgreſſus , cum
nō ſolum id, *g* ſed & multa alia innatæ fidelitatis A-
ragonum ignarus falſa audacter ad dominum , ac Regē
noſtrum Philippum reſcripſerit , qui non tam dedit o-
peram *h* veras,certasque res ſcribere,quàm nihil omni-
no præterire, quod vel à quibuſuis habuerit, vel ipſe
ſomniauerit; quia in Aragonia non habemus intereſ-
ſe † ſecundarium , ſed omnia ad inſtantiam eius, cuius
principaliter intereſt,geri debent,cum,obſeruantia no- 37
ſtri regni,omnia publica delicta , ad inſtar priuatorum
ſint redacta: *i* ita vt nec fiſcus ad accuſandum admit-
tatur, *k* cum non ſit priuilegiatus ad agendum, ſed iu-
re priuati vti debeat; *l* nec quilibet de populo,niſi caſi-
bus ſupra relatis, *m* in quibus extraneus à regno non
admittetur ad accuſandū, *n* & vno agente ſtatim actio
criminalis cōſumitur, *o* niſi primus cū parte colluſerit,
vel ob partis cęſionē fuerit reus abſolutus, *p* ſedregulari
ter

C in l.imperium, ff.de iu iuriſdict.omn iudic.

D For.querientes, tit.de offic.Cancellarij.

E obſeruan. item per foros.titu.de genera. priuileg.totius regni, for.vnico,titu.de poſtulan. Moli. in repertor. verb. clamum,in princip. Iaſ.in d. l.imperium.n.17.

F Polidor. Virgil. de inuentorib.rerū,lib.1.c.13. in fin.ex Cicerone lib. de oratore.

G in relatione rerum Aragonenſium ad Philippū Tertiū,1.p. pa.21.ibi,Moniendoſe competencia.& pag.35.ibi, Y que el mejor y mas verdadero remedio. pag.50.ibi,porq induſtrioſamente. & 2.p. pag.57. ibi,Arraygada la mala, pag.59.ibi Yno diſminuyendo la confiança delos Aragoneſes. pag.71. ibi,Por la ſoſpecha de todos. pag.77.ibi,Sino con palabras. pag 89.ibi, deſfogando.pag.107.ibi,Por no ver de ſus ojos.p.119 ibi,Y que los juezes. pagi.130.ibi.Se ordeno, & ibi,El Viſorey. y Regentes.pag.138.ibi,Ypor quitar ocaſiones.Quæ omnia tanquā falſa expungenda & abolenda, ac igne expurganda eſſent.

H Cano de locis Theolog.lib.12.c.6.

I obſeruant.item in publico crimine,4. & obſeruan.item in criminibus.8 tit.de homicid. Seſſe deciſ.99.num.16.& duobus ſeqq.1.p.

k obſeruant.ſed ſi D.Regi,tit.de general priuileg.totius regni, Moli.in d.verb.clamum,verb Fiſcus,& in verb Procurator fiſcalis. vbi Porr.

L Maurus Burgius de modo procedendi ex abrupto,q.19.à n.9.cū ſeq.late & ibi per eum allegati,l.extat,l placuit,ff.de iure fiſci,Cæſar Contard.in l.vnica,q 21.ad verb.fiſcus,nume. 5. C ſi de momentanea. Gail lib.1.obſeruatio. 90.n.2.glo.in l.1.C.de petitio.hæredit.Montal.de reprobatio. ſententiæ Pilati,artic.3.n.16.l.fin.C de fiſcalibus vſuris,Farinac.in quæſt.criminal 18.n.24.& ſeq.

M d.obſeruan item in criminibus,obſerua.2.tit.de general.priuile.totius regni,for.3.tit.de lenonibus, & in for.vnic.titu.de la facultad de acuſar a los que injuriaren a los Lugartenientes,& in for.nouiſsimo Tiraſonę,tit.de los que injurian a los oficiales Reales, & alij ſupra relati §.19.n.50.

N Burgius vbi proxime,q.18.n.27.

O ex gloſ.in l 3.ff.de popula.actio.

P Farinac.in praxi crimin.q.4.n.13.&37.& Burgius vbi proxime num.35.& 36.& q.20.num.43.

Q vt in

38 ter in hoc Regno omnis inquisitio est † prohibita, *q* prę
ter quam in causis finium regundorum, caloniæ homi-
cidij, & infançonię; vel contra officiales Regios, vel re-
dituum regalium administratores, si nomine Regio, fis-
co rationem reddituri administrent: si enim locationis,
atquè ita temporariæ emptionis titulo pro se ipsis admi
nistrent, inquiri non poterunt, quamuis forsan si dolose
se gesserint circa res sedentes à D. Rege conductas, via
ordinaria çiuili, aut criminali à fisco, vel ab eo cuius in-
tererit conueniri poterunt, vt fuit decissum in Curia D.
Iustitiæ Aragonum. * Sed si in Inquisitionis iudicium
consenserint, & contra iudicem inquirentem exceptio
nem generalis priuilegij non opposuerint, eius iurisdi-
ctionem declinantes, nec iudicium dicetur nullum, &
sententia in eo lata valebit, vt fuit declaratum in Curia
D. Iustitię Aragonum. * Licet aliqui sint officiales, con-
tra quos, vel ex priuilegio non potest fieri inquisitio,
vel certus est iam, inquirendi modus à lege prędscriptus,
multaquè alia, † tam in procedendo in causis crimina-
39 libus, quam in imponendis pœnis, & earum executio-
ne, sunt singulariter foris, ac legibus nostri Regni pro-
uisa, in quibus maioria, & suprema Regis Aragonum
potestas videtur restricta: vt sunt illa duo singularia Re-
gni priuilegia; alterum, modum procedendi respiciens,
40 ne scilicet sit tormentum † alterum vero, pœnam, ne
sit bonorum confiscatio, nisi in crimine lesę maiestatis humanæ, seu diuinæ,
nec triremium, seu galearum possit imponi alijs quam latronibus: quæ sunt
ex illis quatuor Regni priuilegijs foro Tirasonæ, anni 1592. reseruatis, super
quibus nihil disponi, vel nouari potest, nisi omnium existentium in curia ne-
mine discrepante adhibito consensu, vt supra diximus. Vnde nec statuto in-
duci poterit, præterquã in casibus à foro permissis, in quibus vt fuit per me,
& collegas declaratum in curia D. Iustitię Aragonum, * nullatenus impedie
tur executio: nec Clerici torqueri poterunt, ab Ecclesiastico Iudice, quia
cum hoc priuilegium territorio concessum sit, etiam Clericos compre-
hendet, *r* & ideo fuit denegata firma, D. Thomæ de Borja Archiepisco-
po Cæsaraugustano viro nobilissimo, & mihi multum benefico: nec
etiam exteri, & alienigenæ vt falso asseruit Anthonius de Herre-
ra,

q Vt in priuileg. gener. §. Item que inquisicion, & toto tit. de prohibi inquisi. Bardaxi in commen. ad priuil. gener à num. 6. cum seq. obserua. 1. tit de generalib. priuil. obseruã. si aliquis commissit, tit. de homicidio, obseru. fin. tit. finium regundo. & foro 1 tit. de testibus.

* In processu Menauti de Morlanes super iurisfirma, & in proces. procu. fiscalis, & Ioannis Tristan de Ostabat super crimin. contra eundem Morlanes.

* In proces. Hieronymi Palomares. & Petri Galan super iurisfirma, 1615. obseruan. si aliquis, tit de ho homicidio.

* In processu Francisci Hernandez super iurisfir ma, die 31. Ianuarij. 1612 Sesse de inhibitio. cap. 1. §. 1. num. 68. pag. 52 in fi. vbi tradit quædam exemplaria à nobis in sua originali matrice vissa, quæ nostram sentẽtiam & decretum coadiubant.

r Roman. cons. 180. numer. 2. Felin. in cap. Ecclesia. Sanctæ Mariæ, nu. 76. de constitu. Olárad. consil. 32.

ra, * nisi in casu falsæ monetę in hominibus vilis condi-
tionis, sed nec hi in capite alieno* torqueri poterunt. In
cęteris vero † omnibus, quæ legibus à se latis, & à po- 41
pulo receptis, eius potestas non reperitur limitata, tam
lata, & ampla Regi nostro mansit facultas, & potestas in
eum lege Regia translata: sicut in quemlibet alterum su
premū Principē, & Monarcham: quod si aliquis auda-
cter contrariū astruxerit eum, vt Antistium Labeonem
insanire dicemus: * Solum enim cōtra leges † nunquā 42
intēdit aliquid facere, nec plenitudine potestatis vtitur.
Et hæc est ratio dicti vulgaris, nostrorū Foristarū, quod
D. Rex in Aragonia litigat vt priuatus, quia, vt de Impe
ratore dicitur, quando nō vtitur plenitudine potestatis
absolutę, non est vlla differētia inter eum, & alium dn̄m,
iurisdictionem in loco habentem. Inde primo infertur,
in Rege nostro cessare doctrinam Cini, S & aliorum as-
serentium, posse Principē, iuxta propriā, & particularē
scientiā sentētiā ferre, licet in iudicio cōtrariū sit proba
tū. Secundo infertur, quod à sententia nostri Regis non
appellatur, † non tanquam Pręfecti Prætorio, vt dixit 43
Bardaxi, T (cui æquiparatur primogenitus, Regni Guber
nator) sed tamquā supremi Monarchę, licet per viā gra
uaminum, cōtra forum factorum, ad Curiā Iustitiæ Ara
gonum habeatur recursus, V ad instar supplicationis in-
ductus, quæ, vt inquit Vitalis, antiquitus locū habebat,
antequā lege Regni fuisset sublata, exceptis causis crimi
nalibus, in quibus nō potest † haberi recursus ad Curiā 44
Iust. Arago. nisi respectu nullitatis, & ritus Y, Sed de cō
silio Regiorū cōsiliariorū aulę criminalis * sententia lata
exequtioni, absq; vllo recursu mandatur, nisi esset mor-
tis, aut mutilationis membri, in quibus fit reuisio per cō
siliarios aulę ciuilis, * si damnatus intra tempus legitimū
appellet. Tertio infertur, ex eadem ratione Regem no-
strum indulgere † crimina, remissionesq; pœnarum de-
linquentibus concedere, Z quatenus tales pœnę respi- 45
ciunt

* In relatione ad Philippum, ibi, y que los estrangeros. pag 122.
* In process. Pauli Espital super manifesta. an. 1609.
* Ant. August. Archiepis. Tarracon. nostræ patriæ decus, dialog. 4. desus medallas, pag. 156.
S In l. 1. C. vt quæ desunt aduocat. Alber. in l. illicitas, §. veritas, ff. de offic. Præsid Couarr. lib 1. var. c. 1. nu. 7. in fin. vers. Princeps tamen Cabed. decis. 74. num. 8. p. 2.
T De offic. Guberna. q. 5 nu. 5. vers. proprius accedendo in fin. pag. 56. & n. 7. pag. 58. post Corseium de potesta. Regia. 4. p. q. 44. num. 10. Bart. in l. omnes populi, n. 8. ff. de iust. & iur. & in l. 1. ff quod quisq. iur. Iass. in l. 1. n. 8. ff. de offic. eius.
V Obseruan. quod filius legitimus, & obseru. seq. tit. actus Curiarū. Mieres in constitutio. Cathalon. Petri 3. 10. collation 6. de offi. Gubernat. fol. 167 & 2 p. colla. 6. c. 36 fo. 52
X For. querientes. 1. & 2 tit. de firmis iuris.
Y Sesse de inhibitio. cap. 1. §. 2. nu. 20, & seq.
* Doctissimi D. Augustin. Morlanes, D. Ioannes Porter, D. Hieronymus Marta D. Balthasar Nauarro de Arroyta, & ego eorū minimus.
* Sapientissimi D. Iosephus Sesse Regens Cancellariam. D. Dominicus à Végochea, D Augustinus Pilares D. Ioannes Canales. D. Frācilcus de Pueyo
Z l. relegati. in fin. l. moris. §. sed enim. l. diuus, la 2. l. ad bestias, §. ex prouincia. ff. de pœnis. l. 1. §. fin. ff. de quæstio. Molin. in reporto. verb. Rex, vers. Domino Regi tantū cōpetit remittere, & ibi Portol. nu. 290. & seq. Casane. in catalog glor. mund. 5. p. cō sidera. 24. vers. 54. Anto. Gom. tom. 3. variar. c. 8. n. 4. & in l. 40. Taur. nu. 10. vers. octauo. Menoch. de arbitr. casu. 336. vers. cum solus Princeps. Cephal. cons. 304. nu. 103. lib. 3. Decia. cons. 18. n. 180. lib. 1. & cōs. 96. n. 1. lib. 3. Franc. Marcus decis. 68. n. 6. p. 1. cū concordā. per Farina. tom. 1. tit. de carceribus, q 29. nu. 80

ciunt vtilitatem publicam, *a* non vero solet tales remis-
45 siones concedere in præiudicium † partis offensę, *b* nisi de absoluta potestate, ex aliqua magna causa publicæ vtilitatis: *c* sed verius est si interesse partis solum sit vindictæ, non pecuniarium illud remittere non ad absolutam, sed ad ordinariam Principis supremi potestatem iure Principatus, ex lege Regia proueniente, & orto pertinere, atque ita Regi Argonum competet, nisi quatenus talis potestas aliquibus casibus à foris *d* Regni reperitur restricta, in quibus guidatica, & remissiones à D. Rege concessę non valebunt, nec in præiudicium partis lesæ obtinenti proderunt, quinimo, & si in casu permiso fuerint concessę tenebitur obtinēs parti accusanti expensas in prosequutione causæ factas soluerę, *e* quod intelligi non potest de guidatico *f* particulari, quod & ab inferioribus Magistratibus, testibus in causa criminali producendis solet concedi. Sed de consuetudine, & stilo Regiæ Audientiæ guidatica generalia ad tempus, & remissiones perpetuæ non dantur, nec admittuntur in quibuscumquè criminibus, nisi pace habita, & parte concordata, & ea satisfacta. Hoc nec præsidibus iure communi tribuebatur, nec in Aragonia alteri, quam Domino Regi, vel eius Locumtenenti generali, qua ratione, nec Regens officium † generalis Gubernationis,
47 etiam dum in Regia Audientia præsidet, facultatem remitten-

nu. 80. Bouadil. in politi. lib 2. c. 16. nu. 99 & 122. lit. F. Auenda. in c. 7. prætor, nu. 7. in fin. Anto. Sola in consti. Sabaudiæ, tit. de indulgent. decreto. indulgentiam. glos. vnic. à n. 5. cum seq. Marta de iurisd. 1. p. c. 44. Cabedo 1. p. decis. 45. Eleganter noster Regens Sesse in tract. de inhibitio. c. 1 §. 5. pertot.

A l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil.

B l. 2. C. de præcib. Imp. offerend Salicet. in l si pro iure, ff. de condic. furtiua, Ruin. cons. 60. vol. 5. Bal. in l. 2. & 3. C. de in ius vocand. Maranta de ordin. iudic. 6. p. vers. Inquisitio. num. 56. Grámat. cons. 34. in prin & voto 35. nu. 9. Paul. Chirl. de relaxatione carceris. tit. de compositione, q. 2. n. 4. Borrel. de Reg. Cathol. pręstan. c. 38 nu 13. & 14. Bursat. cons. 54. nu. 18. in 1. Plot. cons. 70. Couar. lib 1. var. c. 20. nu. 8. Olasc. decis. 134. n. 11. Sola tom. 1. tit de indulgent. decret. Abit sus. glos. 1 n. 12. & 13. Conrad. in templ. om. iud. lib. 1 c. 1. §. 4. vers. decimoseptimo, nu. 4. & 5. Azebedo in S. tit. 25. l. 1. num. 63. & seq Luc. de Pena. in l. 1. q. 5. C. de desertor. Isern. in tit. quæ sint regal vers. & bona committentium, nu. 73. & Afflict eod. tit. § pœnarum, nu. 32. & in consti. Regni, molier. quæ dotarium, num. 25. notab. 10. Abb. cons. 6. nu. 2. vol. 2. & Felin in cap. 1. num. 4. vers. 2. declara. de probatio. Casane. in consuet. Burgund. tit. des Iustices, §. 5. num. 163. & cons. 27. Molin. in repertor. verb. Rex, vers. D. Regi tantum competit remittere, & ibi Portol nu. 290 & seq. Sesse vbi proxime nu. 82. cum plurib. seq. & decis. 178. per tot. 2. p. Molin. verb. exilium, vers. fin.

C Gramat. cons. 34. Carauita, ritu. 273. nu. 2 & Sola in d. decreto. ne malitia. glo 1. 2. p. nu. 7. & 8. Greg. Lopez. glo. el Rey, l. 1. tit. 32. par. 7. Ruin. cons. 60. vol. 5. Paris. cons. 1. vol. 4. Borrel. de Reg. Cathol præst. d. cap. 38. nu. 15 & seq.

D Foro. como cerca la punicion, 1. & 2. tit. de homicidio, foro como de pocos dias aca, tit. de crimine falsi, for. fin. de consultatio. & in for. 1. & 2. tit. de iuramen præstan. per officiales. foro de poco tiēpo, tit. de prohibita inquisitione, for. vnic. tit. de processu contra fractores inhibitionū Iustitiæ Arag. ibi. segund que por fuero contra los officiales. Et ita fuit decisum in curia D. Iustitiæ Aragon in procel. fragantiæ Hieronymi de Luna, super criminali, die 19. Decemb. 1562 non prodesse relaxationem delicti eidem factam per D. nostrum Regem, quia ex notabili contraforo, & resistencia facta Francisco Lunel Locumtenenti Iustitię Aragonum, fuerat per curiam condemnatus dictus Luna, qui erat Zalmetina Cæsaraugustæ ad priuationem omnium officiorum ciuitatis, & Regni, & exilium decem annorum, cum comminatione perpetui, & abcisionis manus minus vtilis.

E Foro vnico, tit. de remissionibus guidaticis.

F Greneus ad Gail, conclus. 52. num. 16. & 17. corolario ad illam conclus.

mittendi, & indulgendi crimina habet, licet ex causa; habita deliberatione cum eius Assessore, * & Consiliariis Regiæ Audientiæ criminalis, & Aduocato fiscali,* soleat Procuratori Astricto, qui in atrocioribus accusator publicus est, præcipere, vt ab accusatione desistat, *g* vel in ea instantiam non faciat; quod, in effectu, indulgere, & remittere est, per indirectum. Non tamen facile † debent crimina indulgere, & pœnas remittere, quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delin- 48
quendi, *h* nec vllam reus (inquit Beatus Isidorus) *i* pertimescit culpam, quam redimere numis posse existimat; crescit enim hoc modo multitudo peccantium, & facile itur ad culpas, vbi est venalis ignoscentium gratia. Vt enim, inquit Seneca, k non oportet habere promiscuam, ac vulgarem clementiam, nec abscissam; cum tam crudelitas sit, omnibus ignoscere, quam nulli: sed modum im remittendo crimina teneant, quia (vt inquit Psalmista *) Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore, in quem locum cum interorandum B. Ludouicus, rex Galliæ incidisset, gratiam, & remissionem cędis à se factam illico reuocasse, traditur; vt sic posset dicere cum Propheta, *l Misericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine.* Nam dum facinorosi non puniuntur, ne dum publica turbatur lætitia, sed etiam ira Dei in nos prouocatur, *m* atquè ita, multo minus, pœnas delictorum vendere debet, cum non deliquerit bursa, sed persona, *n* & ideo in Aragonia compositio pecuniaria in criminibus prohibita fuit: *o* quia si pœnæ venduntur, omnia mala in repub. nascuntur, & illud cum Prudentio *p* dicere possumus.

Pudor per aurum soluitur,
Violatur auro integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges & ipsa intercidunt.

Vnde sine causa non sunt crimina (maxime atrocia, & grauia) remittenda, cum non sit misericordia, quæ in miseriam conuerti potest, nec inannis species clementię vincere debet salutarem seueritatem, cum causa vero † vt propter pacem, vel propter lętitiam victorię partę, Natiui- 49
tatis

*Peritis. D. Marti. Godino
* Doctiss. D. Franciscus Santacruz de Morales.
G Sesse vbi proxime, á num. 122. cum seq.
H Cap. est iniusta. ad fin. 23. quæst. 4. Cerdan Tallada en el verdadero gouierno, cap. 5. Anto. Sola in constitu. Sabaudiæ, 1. par. tit. de accusatio. decreto ne malitia. glos. 2. 2. partis, num. 2.
I In c. pauper. 11. q. 3.
k Lib. 1. de clementia. capit. 2.
L Psalm. 110.
M Baiardus ad Clarum, quæst. 64. num. 118. Gramat. decis. 36. numer. 1. Cartar. de executio. senten. Capto bannito. cap. fin. num. 411. Cabalcan. de brachio Regio. 1. par. num. 127. Burgius de modo proceden. ex abrupto. centu. 1. quæst. 10. numer. 3.
* Psalm. 105.
N §. oportet, in authentico. de mandat. Princip. collat. 3. Carauita ritu. 272. num. 6. Cyrillus Fulgonius in summa criminali, rub. 1. §. 3.
O Foro vnico, tit. de prohibitis auerijs, foro 1. vers. E que por ocasion, tit. de Procurator. Astrictis, foro, como de pocos dias aca. colu. penultima, ibi, no pueda seyer ni sea admesso a alguna composicion, o pena pecuniaria, ni la condenacion personal pueda seyer conuertida, o comutada en pena pecuniaria, tit. de crimine falsi, Moli. in reportor. verbo compositio. vers. 1.
P In peryst ephanon hymno. 2. de Beato Lauren.

tatis filij, primi, Regis ingressus, nuptiarum, vel pacis cũ alio supremo Principe habitæ, & fęderis initi, aut tempore Paschali, ęquum est, quod D. Rex veniam delicto rum, & remissionem criminum tribuat, *q* maxime, si illa atrocia non sint, & iam, diuturnitate temporis elapsi, à memoria hominum quasi abolita sint. Ex eodem princi pio prouenit, quod restitutio famæ, & honoris ad Regem spectet. *r*

Quarto ex eodem fonte promanat, vt ad eum solum spectet sententias criminales exequi, & commutare; relegatosquè in Insulas ad alias transferre; ac condemnatis ad carcerem locum carceris assignare. *s* Et hoc sen-
50 su, † quatenus merum imperium à I.C. *t* appellatur potestas gladij, ad animaduertendum in facinorosos homines, & ad executionem refertur, non est incognitum in
51 Aragonia: imo hac ratione intelligitur forus † disponens. *u* quod Iustitię, & extemæ corporum, & membrorum specialiter sunt, & spectant ad D. Regem, & ad suos baiulos. Et hoc significat gladium illud euaginatum, † ac nudum, & eleuatum, quod vidimus ante D. nostrum Regem anno 1599. in eius felici, & solemni ingressu in hac ciuitate Cæsaraugustæ, portasse D. Gabrielem de Alagon Comitem de Sastago, tanquam Camarlengum Regis Aragonum, quod etiam Ianuæ ducitur ante Ducem, & in ciuitatibus, Lucę ante Confalonerium, & Mantuæ ante Capitaneum Iustitię: Sed alij eius supremę iurisdictionis, & potestatis argumentum esse tradunt, *x* & ideo ante Ducem Venetorum non portari nudum, sed vagina tectum, ad significandũ non esse sui arbitrij penitus totam Rempub. sed subsequentis Senatorij ordinis summam esse potestatem, quod etiam Consulum Romanorum præligati fasces pręnotabant.

Quinto ex eadem suprema iurisdictione prouenit, vt ille solus, in duobus eius supremis tribunalibus, Regiæ Audientię, & curiæ Iustitię Aragonum, sit Iudex com-
52 petens, † in causis Vniuersitatum, & nobiliũ, *y* & Domi norum vassallorum, seu alicuius castri, *z* quod intellige si ha-

Q d. l abolitio. 8. eum l. seq ff. ad Turpil. l. nemo deinc. ps. C. de Episcop. audien. l. ob diem. l. pasch. l. paschalis, l. religio. in C. Theodos. de indulgent. crim. Boriel. vbi supra, d. cap. 38. num 69. 71 & 75. Luc. de Pen. in l. contra publicam, C. de re milita. lib. 12. Rolan. consil. 4. nu. 58. vol. 3. Marc. decis. 409 vol. 1. Boer. decis. 217. num. 21. Sesse d. §. 5. nu. 15.

R Afflict in tit. quæ sint regalia in princ. nume 4. Castro in l. licitatio. ff. de. publica. & vectiga. Cephal. consil. 58. num. 67. vol. 1.

S l. 1. §. 1 & §. fin. in fin. ff. de quæstio. l. relegati in fin. ff. de pœnis, Cancer variarum resolut. 2. par. cap. 2. num. 148. Afflictis tit quæ sint regalia, § pœnarum, num. 30. Carabita. ritu 272. nu. 11.

T l. Imperium, ff. de iurisdict. omn. iudi.

V Forus si aliquis homo, 4. tit. de homicidio, foro vnico. tit. de iurisdiction. obseru. Item notandum, de priuileg. militum. Dida. Perez lib. 3. ordinat. tit. 1. l. 1 glos. a los que appellaren, in fin.

X Ianus Langleus lib. 13. semestrium cap. 1. p. 733. D. & seq. lib. 11. cap. 2. pa. 688. B.

Y Obseruan. Item nobilis, obser. Item nobilium, & obseruan. in causis, tit. de foro compet. Bardaxi de offic. Gubernato. q. 5. num. 93. & seq. 100.

Z Obseruan. Item si agatur. la 2. tit. de foro compet. obseruan. Sciendum de salua infan. facien. Molin. in verb. Domini locorum. vers. 1. & seq. vbi Portol. num 1.

si habeant vassallos, seu castra in Regno nihil enim interest, quod habeant extra Regnum. Idem in non habentibus Aragonum Nobilitatem, sed alterius Prouinciæ: dicendum esse crederem, cum possit quis esse nobilis in sua patria, & non in Aragonia *a* cum nobilitas Aragonum in multis, cum nobilitate aliarum Prouinciarum non conueniat, & faciat ordinem, seu stamentum distinctum ab ordine, & stamento infantionum, & militum, quorum nobilitas prope in toto orbe est communis, & nota: at tamen ista Aragonum nobilitas in multis est annomala, & quod dicit noster Molinus, *b* mortem D. Ioannis de Fuxo fuisse habitam pro notoria non est mirum, quia licet origine esset Francigena, tamen erat nobilis, & Richus homo in Regno, ac dominus villæ de Maella, & multæ illustrissimę domus, & familiæ aliarum Prouinciarum, á Magnatibus nostri Regni originem ducunt, quas inter nobiles Regni referre non dubitarem: Hoc est vnum ex singularibus, ac pręcipuis priuilegijs, quibus fruuntur nobiles, & vniuersitates Regni, cui (nec etiam volentes) renuntiare possunt, & alterius inferioris Iudicis iurisdictioni se submittere: A quo si fragante maleficio capiantur, ad prędicta suprema tribunalia debent secundum forum remitti. *c* Quod etiam procedit in causis † criminalibus 54
Infantionum, in locis Baronum inhabitantium: quia vbicumquè morentur, & sint populati, semper Regis sunt illi; & qui priuilegio infantionum fruuntur, licet alias non essent infantiones sanguinis, & generis. Vnde si caperetur criminaliter infantio in locis Dominorum ab illorum officialibus, & vltra debitum detineretur, ibiquè petitio criminalis etiam intra tempus fori offerretur, & ab infantione admitteretur, liberandus demum veniret per viam priuilegiatam, ac si nulla petitio oblata fuisset, vt fuit decisum in Curia D. Iustitię Aragonum. * Cætera omnia, quæ à suprema iurisdictione oriuntur, experiri poterunt per D. Regem Aragonum, si eorum ortui, & productioni leges Regni non resistant.

A Bart. in l. 1. numer. 62. 63. & 83. C. de dignitat. lib. 12. Bald. consil. 387. col. 1. lib. 1. Baeça de inope debitore. cap. 16. num. 108. Gutierrez pract. lib. 3. q. 14. nu. 85.

B Verbo mors. vers. mors D. Regis.

C Foro quandocumquè, vers. adicimus de appellitu, Portoles in Scholijs ad Molin. verb. captus in tractatu de via priuilegiata, §. 5. num. 25. & facit tex. in l. Diui, §. fin. ff. de pœnis cum concord. per Iasso in l. 1. num. 14. de officio Assessor, Molin. verbo emparamentum, vers. 2. & verbo, Nobilis, vers. Nobiles non possunt, & verbo Domini vassallorum, & verbo Iudex ordinarius, vers. à Iudice suo ordinario.

* In processu Procuratoris Astricti Villæ Montisoni, contra Georgium de Sin, super criminali, die 12. Februarij, anno 1615. ex traditis à Portoles, tracta. de liberat. per viā priuilegiat. quæst. 5. & 6.

§. Vigesimus sextus.

De effectibus ex supremo dominio resultantibus, & quis sit illorum vsus, & secundum leges regni restrictio.

SVMMARIVM.

§. Vige-

§. Vigesimus sextus.

EX suprema potestate, respectu dominij, plures etiam oriuntur effectus; quorum aliqui sublati, aliqui verò nostris legibus limitati, & restricti fuere:
1 vt ius † imponendi publicas functiones, vectigalia, & indicendi collectas; *a* non intelligendo de illis,
2 † quæ non iure superioritatis, sed priuata authoritate, & communi decreto, ab aliqua communitate, vel vicinia, ob necessitatem communem illorum, qui collectantur (quæ vulgò *compartimientos* appellantur) *b* & solent imponi, vel ob causam alicuius publicæ vtilitatis, vel necessitatis, politiam, & ornatum ciuitatis cõcernentem, in quibus etiã Clerici, & Infantiones tenẽtur cõtribuere (etiã si tali vtilitati se velle renũtiare proclament, *c*); quia cum vtilitas, in his, ad eos tanquam ad ciues extendatur, non sunt exempti, sed communi cæterorum ciuiũ iure vti debent, & vniuersitatis statutum eis præiudicat, *d* cum sint & ipsi (vt supra diximus), & pars, & membra vniuersitatis, licet sint membra priuilegiata. Sed

A l. omnium, l. quidquid, C. de vectigal. l. vectigalia, vbi Salicet. num. 2. l. nõ solent, l. fin. C. nou. vectigal. instit. non poss. l. 1. C. de fund. li. nitroph. l. si quisquam, de diuers. & tem por. p. ræscript. l. 1. §. familiæ, 7. l. locatio, §. fin. l. quãtæ, §. fin. ff. de publican. & vectigal. l. inter publica, §. fin. ff. de verbor. signifi. c. super quibusdam, §. 1. vbi Canonist. eod. titu. Conrad. in temp. omni. iudic. cap. 1. §. quarto, versi. Vndecimo Guid. decis. 498. n. 2. Pet. Gregorius de Repub. li. 9. cap. 1. nume. 30. Alciatus consil. 174. num. 8. Socin. Iuni. consil. 98. num. 15. & per tot. volum. 3. Bobadilla in sua politica lib. 5. cap. 5. num. 1. & numero 13. D. Belluga in speculo Princip. rub. 11. §. post quã n. 6. vbi eius additionator Borrellus verb. imponens collectas. & rubri. 46. §. donum. vbi etiã Camil. verb. Tributũ. & de Reg. cath. præst. c. 11. n. 34. & 35. & seqq. c. 20. per tot. Petra de potest. Princip. c. 4. in princip. num. 30. specia. 23. Marta de iurisdicti. 1. par. cap. 45. Cauedo 2. par. decisio. 49. Regnerus. Sixtinus in tracta. de regal. lib. 2. cap. 6. nu. 14. & seqq. per tot Ioannes Azor institu. moral. 2. par. lib. 11. cap. 4. versic. vectigalia, & versi. Et angariarum, pag. 1226. & sequentibus. Bossius in prax. titu. qui vectigal. imponer. poss. num. 4. Renat. Chopin. de domanio Franciæ, lib. 1. titu. 1. nume 6. & titu. 10. nume. 2. Bertachinus da gabell. par. 1. num. 2. Purpuratus consil. 493. nume. 4. Corsetus de potestat Reg. par. 4. quæstione 48. Ripp. respons. 181. n. 1. Natta cons. 661. n. 1.

B l. omnes, 2. C. de operib. public. Accursius in Authentic. quibus modis naturales efficiantur sui, §. si quis igitur, verb. persoluat. Bartol. Bald. & Angel. in l. 4. §. actor, ff. de re iudica. cum concordant. per Nicola. Festass. in tracta. de ęstim. & collect. 2. par. cap. 1. num. 8. & cap. 4. á num. 45. Albertus Brunus consil. 29. num. 9. & 10. lib. 1. Lassarte de gabell. cap. 68. num. 80. Azeuedo in l. 25. tit. 6. lib. 3. nouæ Recopilationis. Auendan. de exequend. 2. par. cap. 14. num. 5. Auiles in cap. Prętor. gloss. Muestren. Mexia in pragmati. taxę panis, conclusio. 5. num. 46. & 64. Villadiego in sua iustituc. politic. cap. 5. §. 34. Borrell. de Regis catholici pręstant. cap. 20. num. 18. & sequentibus. argumento legis 1. §. quod si nemo; vbi Bartol. num. 2. & 3. ff. quod cuiusque vniuersitatis. Antonius Thesaurus decis. 257. Iacobus Cancer 3. par. variar. resolut. c. 3. num. 130. & seqq. & c. 13. n. 103. 108. & seqq. & c. 17. n. 208. Flor. Diez de Mena variar. quæst. lib. 2. q. 21. n. 43. Guid. Pap. q. 87. n. 9. & 631. n. 21. & seqq. Ioseph Ludou. decisio. Perusi. 43. p. 1. Nicol. Lose. de iur. vniuersi. p. 3. c. 5. Henri. à Rosent. controu. feud. com. 1. c. 5. concl. 75. pag. 155. vbi plures allegat, & facit obseru. nostri regni finali tit. interpretat. qualiter, & in quibus.

C Peguer. decis. 56. n. 13. & per tot. p. 1. Zauall. commu. opin. q. 3. aliàs 899. n. 159. & 165. cũ seqq. p. 226. & 227. & q. 906. aliás fin. u. 73. & seqq. p. 348. & n. 331. p. 371. & n. 335. & seqq. Azor 1. p. instit. moral. li. 5. c. 13. vers. Octauo quæritur, p. 416. & 2. p. lib. 10. ca. 7. vers. Nono quæritur, p. 1079. Bardaxi super priuile. gener. Arago. post n. 31. & tit. de Prælat. religios. nu. 9.

D l. quod maior, ff. ad municip. l. aliud. §. refertur. ff. de regu. iur. Ias. cõs. 71. lib. 3. Franci. Marc. decis. 489. n. 4. li. 1. Surd. cõs. 65. n. 3. Vince. de Franch. decis. 2. n. 1. 24. & 25. li. 1. & latius decis. 197. n. 9. & 15. Luc. de Pẽna in l. 2. C. de nauibus nõ excus. li. 11. Rolan. cõs. 3. n. 22. li. 2. Bertaz. cõs. crimi. 87. n. 7. li. 1. Abb. cõs. 6. Mastri. decis. 49. 1. p. late & elegãter noster Sesse 1. p. decis. 8. n. 36. Gutier. practi. li. 1. q. 3. & 4. Camil. Borre. de Reg. catho. præstã. c. 63. n. 48. & seq.

Sed de illis loquor, quæ publica. & suprema authorita-
te inducuntur, *e* & à subditis Principi supremo soluun-
tur, postquam in eum lege regia iura Reipublicę fue-
runt translata; *f* vel ratione capitis, † vt est in Arago-
nia tributum illud, quod appellatur *el marauedi*, quod in 3
Castella *moneda forera* dicitur, & illud quod à nostris ap
pellatur, *capitatio*, *g* à quo capitis tributo Clerici omni-
no sunt exempti, & liberi; *h* vel ratione agrorum, seu so
li possessi; à quo Clericos non esse exemptos, aliqui tra-
dunt, *i* maximè si iam tale onus rebus esset infixũ, *K* an
tequam in posse Clericorum, peruenirēt: à quorũ sen-
tentia multi iuris canonici authoritate recedunt, & in
his oneribus, quæ non pacto, sed lege generali rebus im
ponuntur, ex mutatione domini priuilegiati, exemp-
tionem locum habere cõtendunt: vel ratione mercium,
seu rerũ inuectarũ, quod propriè *vectigal* dicitur, *l* quia
à vehẽdo, eius vocabuli ethimologia deriuatur; vnde iu
ra generalitatũ, quæ in nostro regno ab omnib' indistin
ctè soluuntur, *Vectigal* appellabũtur, quamuis ad ęrariũ
populi Aragonensis pertineãt: & carneragium, quod à
transeuntibus cum ganatis in aliquibus locis regni so-
let exigi, *m* est illud Armandiæ regale, quod aliqui in-
terpretantur, vectigal, ex armentis animalium penden
dum, licet alij ad vectigal ex licentia fabricandi arma re
ferant, cum armentaria publica, idest locus, in quo ar-
ma, seu tormenta bellica, galę, seu naues fabrican-
tur, & conseruantur, qui *Arçana*, seu *Taraçana* vo-
catur, *n* Principi superiori, tanquam regalia com-
petere asserant, quemadmodum & per portum, &
ripaticam, *o* inter regalia enumerata, communi-
ter

E de quibus late Enriq. a Rosenthal. tom. 1. controuers. feudal. cap. 5. à cõclus. 33. vsque ad 47.

F Vvelefangus Lacius in commentar. Reipublicæ Romanæ, lib. 2. cap. 13. per tot. à pag. 229. 233. & sequen.

G l. vnica, C. de capit. ciuib. exim. lib. 11. l. sacrosanctæ, 8. C. de sacrosanct. Eccles. l. fin. §. qui annonã ibi, Exactores pecuniæ pro capitibus, ff. de muneri. & honor. Gregor. Acacius de priuileg. veterano. priuileg. 8. n. 10.

H c. non minus, de immunita. Ecclesi. cap. quamquam, de censib. in 6. l. placet, vbi glos. C. de sacros. Eccles. Bobadilla in politi lib. 2. cap. 18. num. 252. & sequentibus, Victoria relect. 1. de potesta. ecclesiast. sectio. 7. in fin. pluribus comprobat Ioannes Baptista Balençuela in defensione monitorij aduersus Ducem & Senatum Venetorum, 4 par. à num. 26 cum sequentibus 144. Gutierrez practica. lib. 7. quęstio. 92. per tot. late P. Suarez in defensione fidei aduersus errores Anglicanos, lib. 4. c. 21.

I Gail obseruat. 52. vbi Graue. nume. 3. Berthazolus de claus. instru. clausu. 21. gloss. 10. num. 1. Petra de potestate Principis cap. 5. per tot. Tiberi. Decia. respons. 14. volum. 1. Bursatus consil. 186 Aymon consil. 872. Surd. consi. 449. nume. 51 & 52 Ægid. Thom. de select. sectio. 2. & 3. Enriq. a Rosenthal. in controuers. feudal. cap. 5. conclus. 81. sub nume. 2. litera, C Codex Fabria, titu. de Episcop. & cleric. diffinito. vltima. Didacus Perez lib. 1. Ordinatio. titu. 3. l. 1. glos. Los Sacerdotes, vbi plura priuilegia Clericorum refert.

K Abbas in cap. de terris, num. 3. de decim. Turrecrema. in summ. de eccles. lib. 1. cap. 92. vers. Ad septimum Balençuela in defensione monitorij dicta 4. par. num. 147. late nouissime Ceuall. tom. 4. communi. dicta quæst. 899. & quæst. 906. num. 73. & sequentib. Georgi. Cabe. decis. 64. par. 2. Ioannes Gutierrez lib. 7. practic. quæst. 92. num. 7. & 61. & seq. & lib. 1. q. 3. n. 15.

L Rosenthal. vbi supra conclus. 31. num. 4. & conclusio. sequen.

M in Foro, Ne caneragium, folio 107. Rosenthal. vbi supra, tom. 1. cap. 5. conclusione 19. p. 126.

N Camillus Borrel de Regis catholi. prę stantia, cap. 6. num. 15. & sequen.

O Rosentahal. conclus. 31. & 32. pag. 131. & 132.

niter Doctores interpretantur, intelligi vectigal, quod per transitum in portu, seu ripa; vel pro ijs, quæ in portum, seu ripam trahuntur, soluitur: vel ratione contractus celebrati; quæ omnia vectigalium appellatione cõ
4 prehenduntur. In quorum exactione, † & solutione semper consuetudo est attendenda, *p* nec eximendi aliqui (quantumuis priuilegiati), quos soluere consueuisse constet. Et ita intelligenda sunt verba beati Pauli *q* asserentis: *Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Cum impossibile sit sine his Rempublicam conseruari; cum quies gentium sine armis, nec arma sine stipendiis, nec stipendia sine vectigalibus, & tributis; *r* quod ius, † licet aliqui volue-
5 rint esse effectum supremæ iurisdictionis, *s* tamen verius existimo in signum supremi, & alti dominij competere. *t* In quo etiam amplissima Regi nostro Aragonum competeret potestas, tanquam supremo regni Monarchę, & domino, si non foris, & legibus regni
6 † reperiretur limitata: *u* hocque est vnum ex quatuor regni potissimis priuilegiis reseruatis, super quibus aliquid disponi, vel nouari nequit, nisi assentientibus omnibus in curia assistentibus, nemine discrepante. *x* Iure *y* etiã noua vęctigalia institui, vel vetera augeri, nisi ob publicã vtilitatem, vel maximã, & vrgentẽ necessita-
7 tẽ erat prohibitũ, à quibus si † ad ęrariũ Regis pertineãt ab eo; *z* quod si ad ęrariũ populi, à curia, *a* illã represẽtãte immunitas cõcedi potest, sicut ab vniuersitate *b* ex causa

P Petra de potestate Princip. cap. 4 pag. 1. num. iii. Bursat. d. consi. 186. nu. 21 Peregr. consi. 102 num. 11. volum 1. Bertazol, consi. 27 num. 10. Surdus consi. 189 num 13. Græue. post Gail. dicta conclus 52 num. 17 & 18. & considera. 1 The- sau. decis. 149. num. 4. Monaldus consi. 11. volum. 1. Autho. Scapus de iur. non scrip. lib. 2. c. 31. n. 30.

Q ad Roman. c. 13. & Petri 1. cap. 2 quibus adde Molin. 3. tom. de iusti. & iure. tracta. 2. disput. 661. num. 3. & disputa. 674 nume. 1. Bobadilla in politi. lib. 5. c. 5. num. 4. Petrus Gregor. sintag. iur. li. 3. c. 5 num. 1. & 6. Roderic. Zamorens. in specu. vitę huma. lib. 1. c. 1.

R ex Tacito prosequitur Ioan. Choki. lib. 2. aphorism politi. c. 10.

S Nicola. Festal. de ęstim. & collect. 1. p. c. 2. n. 21. & seqq. Alex. consi. 68 n. 13 & seqq. lib. 2. & consil. 52. n. 4. & seqq. lib. 5. Schrad. de feudis, par. 10. sect. 5 n. 176. p. 179.

T post Bart. Bald. Angel. & Salicet. in l. comperit, C. de præscrip. 30. vel 40 annorũ. Caualliniis mille loq 171. n. 4.

V §. item peajes nueuos, titu priuileg. genera. vbi Bardaxi nume, 21, & 26, & in declaratione priuilegij, §. item que no sean dados, for. 3. titu. de conser. patrimo. Molina verb Libertates, versic Libertatis etiam sunt, fol. 209. & verb. Rex, versic. Et dominus Rex sine expresso consensu. Quibus addo ellegãter Marquez en el Gouernador christiano, cap. 16. pag. 8. col 2. in fin. & p. 88.

X For. nou. Tirasonæ anno 1592. tit. que en Cortes la mayor parte de cada braço haga braço, for. 2.

Y L. 1. C. noua vectigalia institui non posse, l. fin. C. de vectigal. Doctores in c. innouamus de censibus. Roland. consi. 91. num. 22. & 26. volum. 1. cum concordan. per Sixtinum de regalibus, libro 2. cap 6. nume. 43. & sequen.

Z l. sunt munera, ff de vacatio. mune. l. 1. C. de his, qui à Principe vacat. & toto tit. C. de immunita. nemi. conceden. Bart. in l. 2. num. 1. ff. de iure immunita. Lucas de Pena in l. contra publicam, versic. 13. & 14. C. de re milita. lib. 12. Cephal. consil. 58. lib. 1. Surd. consi. 278 num. 7. lib. 2. Paris. consi. 69. in princip. vol. 1. Carol. Tapia in rubr. de constitutio. Princip. c. 4. n. 36. Bellu. in specu. rub. 46. in princip. n. 7, vbi Camilius Borel. verb. vacuatis. & de Reg. cathol pręstan. c. 33. per tot. Ioseph. Ludoui. decis. Perusina 3. nu 4.

A actus Curiæ anni 1519. sub titu. que viniendo el Rey nuestro señor. fol. 80, & acto disponiente, que personas han de pagar. fol. 83.

B l. vacuatis. C. de decurion. lib. 10. Mastril. decisio 16. n. 18. Guid. Pap. decis. 376. & 377. Boheri. decisio. 377. Cancer 3. p. c. 13. n. 85. & seqq.

causa à compartimentis per eam inter vicinos distributis.

Secundo, cum illi cui competit ius imponendi colectam, competat etiam ius hospitij: *c* hinc est, quod † cō- 8
pellantur subditi, & vassalli hospitare familiares & domesticos domini Regis, in suis domibus, quod in Aragonia, *d* soluta mercede, seu pretio fieri debet, & solent Iurati illius ciuitatis, vel villæ, ad quam Rex est vēturus, concomitare mensores, qui *Aposentadores* domini Regis vulgó vocantur, & apponere signum hospitij in ianuis cuiusque domus: quod si aliquis deleuerit, vt falsarius tenetur: * & licet multę iurisfirmę obtentę reperiantur à Curia domini Iustitię Aragonum, quibus inhibetur, ne quis Infantio, vel miles inuitus cogi possit ad hospitandum; tamen hoc est intelligendum gratìs, quia soluta mercede, tāquam † munus patrimoniale, 9
etiam exempti tenebuntur subire. *e*

Tertió, ex eodem supremo dominio competūt Regi confiscationes, ac ius confiscandi: *f* legibus nostri regni † limitatū reperitur, *g* ac quasi per totum mun- 10
dum (excepto casu criminis lesę maiestatis diuinę, & humanæ) hodie abolitum esse, tradunt nostri Doctores *h*. Multoquè magis hoc ius restrictum reperitur, quando iure bona auferebantur ab aliquo tanquam indigno, & fisco defferebantur; in Aragonia verò non fisco, sed

C Bald. in l. obseruare, ff. de offic. Præsid. Aymon consi. 308 n. 2.

D For. vt familiares, & domestici, Moli verb. Libertates regni, folio 210. & verb. Rex, versic de reseruatis domino Regi, folio 296. Rolandus a Valle consil. 66. volum 1. Alciatus consil. 174. Gregorius Lopez in l. 6. titulo 25. parti. 4. verb. Debenlos seruir, volum. penult. Burgos de Paz consil. 1. num. 97. Bobadilla. in politica lib. 2. cap. 16 num. 116. Michael Ferrer 1. par. obseruantia regij Senat. Cathalon. cap. 380 Cancer variar. lib. 3. cap. 5 num. 160. & sequentibus. Portol. in scholiis ad Molinam, verb. Rex. à numero 307. cum pluribus sequentib.

* Qua ratione fuit accusatus ad instantiam procuratoris fiscalis, anno 1579. quidam famulus Stephani Claramunt militis sancti Ioannis Hyerosolimitani, qui licet fuerit absolutus die 17. Martij 1579. hoc ex eo fuit, quod mandato sui domini abrasserat non in contemptum, sed iusta credulitate ductus quod eius dominus haberet firmā ne inuitus cogeretur hospitare.

E l. ei qui originē, § eos, & §. nūmis, ff. de munerib. & honor. & ibi glos. l. rescripto, §. fin. & l. fin. §. ab huiusmodi, eod. titu. Natta consi. 158. n. 7. & 8. Rolandus dicto consilio 66. num. 3. l. nemini. C. de sacro. Eclces. l. 3. C. de muner. patrimonia. lib. 10. l. vni. C. nemin. ab emp. specie eod lib. l. vnic. C. de immunit. nemi. conced. Alberic. in rub. de muner. & honor. n. 17. & 23.

F cap. vrgentis. vbi Abb. de hæretic cap. cum secundum, vbi Monach. eod. titu. in 6. quem textum repetij anno 1587. Cæsaraugustæ in oppositione cathedræ, Authentica, bona damnatorum, in fin C. de bonis proscriptorum. Petrus Gregorius de republ. lib. 9. cap. 1. num. 32. Aymon consil. 128. Rolandus consil. 8. num. 14 & 15. volum. 3. Iulius Clar. §. hæresis, num. 12. Belluga in specu rub. 11 §. visso. num. 24. vbi Camil. verb ad Principem, latissime Henric. a Rosental. controuer. feuda. tom. 1. cap. 5. concl. 60. nume. 3. & ibi addit litera. B. pag. 145. cum 9. concl. seq, vsque ad pag. 150. Sesse decis. 77.

G §. item como segun fuero de Aragon no aya lugar confiscacion. titu. declarat. priuileg. general. Molina in report. verb. confiscat. vbi Port. n. 1.

H Albericus de Rossate 3 par statut quæst. 38. num. 13. Cagnolus in l. ea sola, num. 6. ff. de regul. iur. Ias. consil. 46. num. 1. volum. 3, Clar. quæst. 78. in princip. Decian. consil. 56. num. 64. lib. 2. Decius consil. 257. num. 6. & consil. 442. num. 6. Cepola inter consil. criminal. diuers. 17. num. 35. Sextinus de regal lib. 2 c. 12 num. 93. Boherius decis. 264. num. 15. Borrellus de Reg. catholi. præstant. cap. 17. num. 24. cum duobus sequentibus. Atque ita cessat dispositio Authenticæ, bona damnatorum, C. de bonis prescriptorum, Benedictus in cap. Rainutius, verb. Et vxorem, decis. 5. num. 274 & sequen. Diaz regu. 54. & 165. Thesaurus decis. 198.

ſed ſucceſſoribus ab inteſtato, vel ſubſtitutis deſſerri ſen ſerunt Domini de Regio conſilio.*

Quarto ex eadem ratione ad eius dominium perti-
11 nent montes publici; † qui poſtquam, Regia lege, po-
pulus in eum ſupremam poteſtatem dominij, ſicut, & iu
riſdictionis tranſtulit, Regij cęperunt appellari, qui ſæ-
pe, Regum beneficio, & liberalitate alicui ciuitati, vel
communitati fuerunt conceſſi, dotando eas termino-
12 rum † aſſignatione, *i* ſicut decet patrem dotem, & ali-
menta filijs tribuere. *k* Vt ſunt illi, qui à noſtra Cæſarau-
guſtana ciuitate hodie poſſidētur, ex donatione Raymū
di, Comitis Barchinonæ, Petronillęq; Rćgis Ramiri fi-
lię, mariti, anno M.C.XXXVII. quæ ab Alphonſo, eo-
rum filio, fuit confirmata. Si ergo montes, paſcua, & flu
mina ad dominium oppidorum, & vniuerſitatum, ex
dotatione Regia, tanquam patrum Reipub. competūt,
tanquam dos † profectitia extimari debent, ita, vt quę-
13 madmodum dos profectitia, mortua filia, ad patrem re
greditur, in eiuſquè perſonam conſolidatur, *l* ſicut &
id, quod habebat filius ex caſtrenſi peculio, in patrem,
mortuo filio ab inteſtato, conſolidabatur, *m* Ita deſtru-
14 cta vniuerſitate, & diruto oppido, reſoluto Concilio,
& quaſi deffuncta villa, vel ciuitate ad D. Regem reuer
tetur, in locis regalibus Regni, & in alijs, ad eorum do-
minum temporalem. Sed dubium eſt, an talis conſoli-
datio, facta ex deſtructione vniuerſitatis, fiat libera † ab
15 oneribus cenſualium, & debitorum, quæ talis vniuer-
ſitas contraxerat? Et videtur reſpondendum, prima fa-
cie, quod ſic: quia licet vniuerſitas eſſet domina mon-
tium, paſcuorum, & fluminum, *n* tamen eius domi-
nium erat reſolubile ad vitam dictæ vniuerſitatis, ita vt
ea deſtructa, & extincta deuolueretur ad primum domi
num, à quo illa accepit *o* abſquè onere debitorum, &
cenſua-

* Die 31. Aprilis 1583. in proceſ. euocationis per horreſcentiæ Ioannis de Vrries, ſuper apprehenſ. vbi cum Martinus de la Raga inſtituiſſet hæredes Ioannem de Vrries, & Annam de Fuentes, & cedulam, ſeu epiſtolam dediſſet notario, in qua rogabat hæredes, vt bona reſtituerent Ioanni de la Raga filio eius ſpurio prætēdebant hæredes ab inteſtato propter tacitam prę ſtitam fidem auocare ad ſe bona dicto filio ſpurio reſtituta qui ſi probaſſent obtinuiſſent, vtiq; vt domini in ſuis motiuis ſenſerunt, Borrellus dic. c. 15 nu. 57. & ſeq. l. in fraudē, 10. & l. ſeq cum vulgat. ff de his quib. vt indignis

I Xuarez allegat. 7. n. 11. Noſter Seſſe deciſ. 74. nu. 12. & ſeq. p. 1. Auend. de exequen. c. 4 nu. 4. Menoc. de arbitr. caſ. 245. in fin.

K l. qui liberos, ff. de rit. nuptia. cap. cum haberet, de eo qui dux. in matrimonii. l. dos a patre, vbi Doctor. C. ſolut matrim. Ioſeph. Ludouic. deciſ. Peruſina, 21, num. 55. & ſeq.

L dict. l dos à patre, vbi Doctores, l. pater filiæ, ff. de euiction. l. dotem dedit, ff. de collat. bonor. l. ſi ab hoſtibus. ff. ſolut. matrim. l. ſi filius familias, in id, ff. ad Macedon. Ant. Guiber. in tract. de dot c. 6. nu. 3. & 7. Bart. in l. poſt dotem, ff. ſolut. matr. Abb. in cap. fin. de donat. inter vir. Cornc. conſ. 66. volu. 4.

M l. 2. ff. de caſtrenſ. pecul. l. tam ex contractibus 57. ff. de iudic. vbi Doct. iuncta l. 2. C. de bon. quæ lib.

N l. donationes, §. ſpecies, ff. de donat. Molin. de primog. Hiſp. cap. 19. col. 4. Cremen. ſingu. 34. Hipol. 414. Palacios Rubios in rub. de donat inter vir. & vxor. §. 7. Peralt. in l. Lucius. §. Titia nu. 9. ff. de legat. 2.

O Gregor. Lopez in l. 26. tit. 31. gloſ. 4. parti. 3. Mieres de maiora. 4. p. q. 20. num. 17. & ſeq. fol. 463. Mexia ſuper l Toleti, 2. fundamento, 9. p. num. 49. fol. 87. Aueuda. cap. 4. prætor. verſ. fallit tamen, colu. 4 & cap. 12 num 19. & 20. verſ. & ſicut, & num. 24. verſ. & præmaxime, Bouadilla in politi. lib. 2. cap. 16. numer. 54.

censualium, cum resoluto iure debitoris resoluatur ius creditoris, & resoluto iure vsuarij, vel vsufructuarij, resoluantur obligationes, ab eis factę: *p* quemadmodum videmus, quod licet successor maioratus sit dominus, *q* tamen obligationes ab eo factæ, eius vita finita resoluuntur: *r* nec nouum est, vt dicatur res alicuius, etiam illa, in qua tantum habet vsum, vel vsumfructũ, vel aliud ius, *ſ* imo sępe dominium pro præeminentia accipitur. *t* Breuiter igitur, & qua potero claritate, resecatis superfluis, mei instituti finẽ prosequens, in hac latissima materia resolutiue distinguendum est. Quod aut oppidum
16 destruitur, & vniuersitas perijt † ob delictum ab vniuersitate commissum, puta si rectorum mandato, pulsato tintinnabulo, habita deliberatione in concilio, loco solito celebrato, & leuato vexillo ad crimen rebellionis processerit; *u* nam si turmatim homines vniuersitatis illud commiserint, † non dicetur vniuersitatẽ deliquisse,
17 sed homines particulares illius vniuersitatis, vt singulos, nõ vt vniuersos, deliquisse dicẽtur, *x* nisi delictũ esset successiuum, vel nomine vniuersitatis factum, ab ea illud ratificatum sit: cum ratificatio etiam in delictis, mandato equiparetur: *y* eo namq; casu solet oppidum destrui, & aratro subijci, *z* ac sale aspergi; vt hoc signo signifi-

P l. vectigal. ff. de pigno. l. si ex duobus, §. Marcel. ff. de in diem adiect. l. is cui via in fin. ff quemad. seruit. amitt §. quid ergo de inuestit. de re alien. facta c. 1. §. preterea, de cap. Conrrad. in vsib. feud cũ concor. per Guid. q. 575.

Q l. non ideo minus. ff. de rei vindic. l. generaliter § si sub conditione, ff qui & à quib. Anton. Gom in l. 40. Taur. nu. 76. Pinel. in l. 1. 2. p. num. 5. C. de bon. mater. Molin. de Hispan. primog. lib. 1. c. 19.

R Tex & ibi DD. in c. 1. de solut. & c. quod quibusdam de fideius. cap ex præsentium, de pignor. c. 1. § si vasallus, tit. hic fini tur lex, deinde constitut. Regni incipi. Anto. Gom. vbi supra, nu. 72. & Molin. de Hispa. primog lib. 1. cap. 10. & cap. 20. & Pinel in d. l. 1. 2. p. nu. 70.

S l. talem, §. fin ff. de hæredi. instit. cum cõcord. per Tiraquel. in l. si vnquam, verb donationes, nu. 325. C. de reuocand donat. Deci. in c. cum venerabilis, nu. 5. de exceptio. Corne. cons. 313. nu. 15. vol. 4.

T l. pronunciatio, § familiæ, ff. de verbo. signif. l. cum exhibuissent, ff. de public. Corne cons. 257. num 8. in f.

V Bart. in l. aut facta, §. fin. nu. 9. ff. de pen. Boher. in tract. de sedit. q. fin. Oldra. cons. 315. num. 3. Corne. cons. 124. volu. 4. Curt. Iun. cons 174. nu. 33. Rolan. cons. 66. nu. 5. vol. 2. Mascar. de probat. conclu. 1413. n. 8. Afflict decis. 376. Cacheran decis. Pedamon. 138. Ias. cons. 139. volu. 4. Menoch. de arbitr. centu. 6. cas. 598. cum alijs pluribus relatis à Enrric. Rosenthal. contr. feud. tom 2. c. 10 concl. 4. nu. 5. addit G. Glos. superiori enim casu, in l. semper, §. si in sepulcro. ff. quod vi aut clam, Doctor. in l si familia. ff. de iurisd. om. iud.

X Dict. § in sepulcro, vbi Bart. & Angel. Paul in l. si quis id quod. n. 14. de iurisd. omn. iud. glos. in l. sicut, vbi Paul ff. quod cuiuscumq. vniuers. glos Bart & alij in l. aliud. §. referturi, ff. de reg. iur. Nicol. Loseus de iur. vniuers p. 4. nu. 14. & seq.

Y l. 1. §. sed etsi, ff quod vi, aut clam, c. 1. de homici. in 6. glos. in cap. ratihabitionem de reg. iur. in 6. Anchar. cons. 58. & cons. 156. Ias. cons. 130. vol 4. Aretin. cons. 161. Menoch. cas. 345. Cacheran decis. 79. & 83. Mart. de iurisd. 2. p. c. 44. num. 1. & seq. Enrric. à Rosent. d. c. 10. conclus. 4. num. 10 & 11 & conclus. 29 nu. 24. vide Plot. de in lit. iur. num. 832. pag. 405. & Francis. de Aretin. cons. 161. num. 18. Quæ notanda ad obseruantiá de consuetudine, de for. compet. & ad obserua. fin. de iniur. & quæ tradit Molin. verb. accusari non possunt, vbi Portol. à num. 218. Bardaxi de offic. Gu. q. 5. nu. 99. & seq. * Et ita fuit declaratum in Curia D. Iustitiæ Aragonum, die 29. Aprilis 1608. in processu Iuratorum de Brea super iurisfirma.

Z l si vsusfructus. & ibi glos. verb. Cartago: ff. quib. mod. vsusfr. amit. l. aut facta, §. fin. vbi Bart. nu. 9. ff. de pen. l. metum. §. animaduertendum, vers collegium, vbi Angel. num. 4. ff. quod met. cau. Baeza de inop. debit. cap. 13. nu. 6. Abb. in cap. dilectus, el 2. de simoni. pluribus relatis Menoch. d. cas. 598. nu. 25. Petr. Fab. lib 1. semestri. cap. 8. Petr. Erod. re iudic lib. 7 tit. 9. c. 3. Stephanus Gracian disceptatio forensium, tom. 2. cap. 217. num. 28. & cap. 396. Bald. cons. 322. in primis considerandum est. lib. 4. & in l. ciuitates, §. in decurionibus, nu. 3. ff. quod cuiusq. vniuersitatis.

ſignificetur, abſq; vlla reędificationis, & reſtaurationis
18 ſpe,fuiſſe dirutum: & hoc caſu ita mortua vniuerſitas †
iudicatur, & in ſubſtantia extincta, vt cum non poſſit, ni
ſi miraculoſe, reſuſcitari, etiam ſi in eodem loco noua ci
uitas, vel oppidum ex permiſſu Principis ædificetur,
non recuperet bona, quæ vniuerſias deſtructa habe-
bat, nec in locum illius, actiue, & paſſiue, ſubroge-
tur. *a*

19 Secundo deſtruitur vniuerſias,† & perit, non ob de-
lictum, ſed ex alia cauſa, ſine ſpe reſtaurationis, non de-
ſtructo oppido, vel ędificijs hominum illius vniuerſita-
21 tis dirutis, & tunc illi ſingulares † non tenebuntur exe-
cutiue ad debita, & cenſualia formata per vniuerſitatem
mortuam, niſi quatenus à prædeceſſoribus, illam vni-
uerſitatem conſtituentibus, bona conſtiterit poſſide-
re. *b*

22 Tertio, poteſt Concilium, † & Vniuerſitas deſtrui,
abſquè ſpe reſtaurationis, ſi oppidum, non ob delictum,
ſed fluminum inundatione, aliaue maiori naturæ vi, &
fortunæ caſu perierit, & homines, ibi habitantes, ſpar-
ſim in alia loca transmigrauerint, deſerentes primum lo
cum, quem reędificare non intendunt, ſed pro dereli-
cto habere. Et hoc caſu, bona vniuerſitatis † destructæ
23 pertinent ad dominum talis loci, abſquè eo quod te-
neatur ad debita Concilij, vel Vniuerſitatis deſtru-
ctę. *c*

Quarto, poteſt deſtrui † vniuerſitas, non dirutis ędi-
44 ficijs, nec ſolo ęquatis, ſed expulſis habitatoribus, talem
vniuerſitatem conſtituentibus, cum ſpe reſtaurationis,
& ſubrogationis aliorũ, qui in eiſdẽ oppidis inhabitẽt,
& domos expulſorum occupent; & tunc non dicitur
deſtructa vniuerſitas, quoad ſubſtantiam, ſed quoad
qualitatem; cum non vt pereat illud factum ſit, ſed vt
ab alijs idem corpus ciuile, quod vniuerſitatẽ dicimus,
conſtituatur, atquè repreſentetur: & tunc iſta ſubroga-
ta

A Bart. in l. in ſingulos, num. 1. de annu. legat. l. pa ter, §. Tuſculanus, ff. de leegat. 1. l. cognitionum, §. conſumitur de var. & extraordin. cognitio. Afflic. deciſ. 282. num. 13. & in cap. 1. §. fin. num. 12. & ſequent. 18. de capitul. Conrad. & ibi Iſern. num 23. Bald. conſ. 367. num. 6. volu. 3. & conſ. 321. & 322 volu. 4. Bellon. conſ. 1. nu. 8. Gail obſeruatio. 61. nu. 1. lib. 2. & de pace publi. cap. 9 num. 30. lib. 1. Regner. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num. 45. & ſeq. vſque ad 54. Et noſter eruditiſsimus Aduocatus Ludouic. de Caſanate cõſil. 26. nu. 24. gloſ. in cap. hoc diximus, 16. quæſt. 7. gloſ. in cap. ſtatutum, verbo collegium, de electio. in 6. & facit not. per Doctor. in l. cum proponeba tur, ff. de iudic. Enric. à Roſſenth. plures referens, controuer. feudal. tom. 2 cap. 10. concluſ. 4. in fin. p. 14. & ibi additione P. Q.

B *Vt fuit deciſum in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum, die 21. Septembris, 1586. In proceſ. Ioan. de Agreda ſuper iurisfirma factorum, & nouiſsime in proceſſu procuratoris generalis Communitatis Calataiubij, Bart. in l ſi conuenerit, §. ſi nuda. de pigno. actione, Angel. conſ. 247. Curtius Senior conſ. 56. Rebuffus de nominatio. quæſt. 6. nu 5. & 11. Rom. conſ. 275. num. 6.

C *Vt fuit deciſum in faborem Caſtellani Empoſtæ in partita de Coſita, ex traditis à Gregor. Lopez, gloſ 4. l. 26. titu. 31. parti. 3. Auenda. de exequendis, lib. 1. cap. 4. per tot. maxime num. 4 & 5. Alexan. conſ. 43. lib. 1. Curt. Senior conſ. 26. lib. 2. Cardinalis Tuſcus in concluſ. practicis, concluſione deſtructio & demolitio rei 228. & concluſione vniuerſitas qualiter definat eſſe, 275. & concluſ. collegio diſſoluto, & extincto. 457.

D Mo-

ta † in locum primę, non dicetur noua vniuersitas, *d* sed actiue, & passiue in locum primæ successisse, atquè ita omnia priuilegia, lucra, & honores, nec non onera, & debita primæ, in secundam fuerunt transfussa, quemadmodum quando Ecclesia transfertur in alium commodiorem locum, *e* vel vnum officium loco alterius subrogatur. 24

Ex prædictis infertur, quod licet plura oppida nostri Regni fuerint, per expulsionem factam nouiter conuersorum, anno 1610. omnino habitatoribus destituta, eorumquè concilia soluta, & vniuersitates extinctæ, tamen cum prædicta non fuerint facta, sine spe restaurationis, in substantia non fuit extinctio, sed in qualitate. Voluit enim Dominus noster Rex Catholicus extinguere illam malam qualitatem infidelitatis, inhabitantium, & incolentium talia oppida; & loco illorum sufficere, seu subrogare habitatores melioris qualitatis; vnde idem locus, idem concilium, eadem vniuersitas, licet diuersæ qualitatis hominibus, scilicet Christianis veteribus, composita manet, atquè ita vt vniuersitatis deficientis honores, commoda, lucra, & priuilegia in nouis hominibus compositam, transmissa fuisse dubium esse non potest, ita etiam onera, ac debita conciliaria, illorum, in quorum locum fuerunt subrogati, debere subire certum est.

25 Ex quo supremo, alto, & vniuersali † dominio, priuatiue ei, eadem ratione competit facultas constituendi boalare, seu defessiam, *f* qualem habet Cæsaraugusta in omnibus suis montibus ex ratione prædicta. Hoc intellige de defessia magna, quæ etiam in præiudicium vicinorum, quibus à foro competit beneficium pascendi in terminis conuicinis, de sole ad solem, quæ à nostris *Alera foralis* vocatur, constitui potest: sed si non ex dispositione fori, sed ex dispositione hominis, (vt puta pactis, vel conuentionibus, inter eos initis) tale ius pascendi competat, non poterit tali iuri per constructionem defesię præiudicari. *

26 Sed maius dubium est, an in tali † constructione defessę

D Molin. in repor. verb. censualia, vers. in censuali, fol. 63. & verbo vniuersitas alicuius loci si est obligata, fol. 339. colu. 4. Paul. de Castro in l. quod in rerum, 24. §. si nauem, num. 1. ff. de lega. 1. Ripa in l. quominus, num. 103. cum sequen. ff. de fluminibus, Cepola cautela 235. Noster Casanate dict. consil. 26. num. 40. Cancer variarum, 3. par. cap. 13. nu. 50. Azor 2. par. institutio. moral. lib. 9. cap. 3 vers. Decimo tertio quæritur, col. 1014. Vrsilijs in aditio ad decis. Afflictis 392. num. 8. Decianus respons. 43. num. 17. & sequen. vol. 3. Borrellus consil. 70. num. 30. & remissiue de Reg. Catholi. præstan. cap. 37. nu. 17. Anto. Gabriel. commun. opinion. lib 5. tit. de reg. iur. conclus. 2. num. 27. & omnes in l. proponebatur, ff. de iudi.

E Barbosa in l. diuortio, §. quod in anno, num. 17. ff. soluto matrimon. Ieorgius Cabedo 2. par. decis. 22.

F Couarr. practic. quæst. cap. 37. num. 2. & lib. 1. variar. resolutio. cap. 17. Auenda. de exequen. mandat. lib. 1. cap. 12. num. 30 Bellug. in specul. Princip. rubr. 23. §. dicemus, in princip. Noster Molin. in repertor. verb. bohalare, & verb. ganatum, vbi eius additionator Portol. nu. 52 Bardaxi de offic. Guberna. q. 5. num. 43. & in comment. foror. 2. tit. de pascuis, num. 4. Bajes in obseru. 1. de pascuis.

* Fuit ita declaratum in Curia D. Iustitiæ Aragonum, die 5. Aprilis 1593. in processu Iuratorum de Burgia.

fessæ possit D. Rex augere pœnam? Et si quidem certa esset pœna à foro statuta, per Dominum Regem (salua sua clementia) augeri non posset, at tamen certa pœna pro pascēdo in partita, per Dominum Regem defensa, in foris non reperitur, illi enim fori, *g* qui pascentibus in vetato certam pœnam imponunt, nō de vetato per priuilegium D. Regis possunt intelligi, cum illud, nec tempori, nec constitutioni vicinorum subijciatur; sed de illo vetato, seu boalari paruo, quod vniuersitates, ex eiusdem fori dispositione, absquè Regis licentia construere possunt; vel de vetatis hæreditatum priuatorum; non enim concessum est, vt cum tali pœna possint depascere, sed generaliter prohibitum, vt depascere non possint. Pœna vero contrauenientis, vel fori dispositione, suo casu, vel D. Regis arbitrio constitui potest, & temperari pro libito, qui, lege Regia, montium certam partem defendere potuit, ne pascatur nisi à vicinis talis ciuitatis, vel loci, quæ facultas, seu regalia Domino Regi iure competens, in Regno, per eius obseruantiam, excitata videtur, & ideo principaliter pœnas non decernit, sed iure regali defessas concedit, & in consequentiam pœnas indicit, pro validitate pręcepti, ex se validi, *h* quę ad mulctam parui momenti, scilicet trium librarum Iaccen. solet extendi. *i* Et secundum hanc sententiam plures reperiuntur firmę, per Curiam D. Iustitiæ Aragonum prouissæ.* Quia licet Dominus Rex in Aragonia (salua sua clementia) non possit pœnas augere, quando iam illę à foro constitutę sunt, & certæ: at tamē mulcta, cum ab homine imponatur, nec çerta sit, augeri, & minui poterit, attentis circunstantijs, maxime non excedendo mulctam parui mōmēti, *k* quæ licet hodie pœna pecuniaria sit, tamen antiquitus pecore constabat; vnde efluxit consuetudo pignorandi oues. *l* Quemadmodum quia foro concessum est D. Regi, quod possit banno prohibere, ne extrahatur † á Regno triticum, oleum, vel alia, *m* cum de pœna lex non meminerit,
27 arbitrio Regis (ne prohibitio elussoria sit) committitur: & contrauenientes, non solum amissione rerum, & vehiculi plectuntur, sed etiam ad instantiam procuratoris fiscalis, tanquam contemnentes mandata Regia, solent in Curia D. Iu-

G Foro. quicumq; tit. de leg. Aquil. late & eleganter noster Ioseph. Sesse. 1. par. decis. 74. & 75. per tot.

H Ex Alberi. in l. fin. C. de mod. mulct. Riminal. consil. 337. num. 11.

I Ex Alexand. in l. 1. C. si quis ius dicen. non obtēper. Decian. respon. 12. nu. fin. in fin. vol. 3.

* Anno 1459. Iuratorum de Malanquilla, die primo Octobris 1593. & 16. Iunij 1595. Iuratorum de Ateca, & 28. Nouembris 1595. Iuratorum de Argen.

K Camil. Borrel. de Reg. Cathol. præstan. cap. 13. per tot. decem inter pœnam, & mulctam constituens differentias.

L Ex Marc. Varro. lib. 2. de re rusti. cap. 1. Briso. lib. 1. select. antiqui. cap. 3 Cuiaci. lib. 11. obseru. c. 9.

M Obseruan. Item delos cotos, tit. de priuileg. general. obserua. Item quod ibi dicitur. tit. interpreta. quali. & in quib. *Et ideo hoc anno 1616. fuit responsum per D. consiliarios Regiæ criminalis Audientiæ posse accusari extrahentes ab hoc Regno in Galliam sulphureū puluerem ad instantiam procuratoris fiscalis, & grauiter puniri sicut extrahētes equos, & arma contra prohibitionem factā banno á D. Rege, & occupata in locis Baronum, ad D. Regem pertinere. Foro Tiras. an. 1592. tit. de la via priuilegiada, §. los q̄ passaren cauallos.

D.Iustitiæ Aragonum accusari.Ex qua ratione † prouenit, potuisse Regem Alphonsum *n* concedere priuile- 27
gium ciuitati Cæsaraugustæ, vt suorum ciuium greges per totum Regnũ,in montib⁹publicis,depascere valeãt, & quod ab eorũ pastura sint indeffensi, nisi postea aliqua eorum pars priuilegio, alicui vniuersitati concesso, defensa reperiatur.

Quinto,ad Regem pertinent salinæ, † quæ in locis 28
publicis sunt,& ex aquis salsis, quę in locis publicis fluunt,conficiuntur:*o* quas locare solet,earumq; conductores,qui publicani vocantur, illud priuilegium habent, ut illi soli,in territorio assignato,salem vendere possint, *p* & qui absquè eorum licentia, salem vendunt, in graues mulctas, foro Regni statutas, incidunt; & licet de iure nulli alteri competat ius vendendi certo pretio sal, nisi soli Principi supremo,cum salinæ, tanquam ius populi,fuerint in eum,lege Regia translatæ: tamen quando in fundis priuatorum existunt, videntur esse illius, cuius est prędium, & in Aragonia ad hoc ius fuerũt habentes salinas, per priuilegium generale Regni,à Rege Petro restituti,in quibus omnibus optima est interpres consuetudo,diu obseruata, quæ, quid à principio in Principem lege Regia fuerit translatum, declarat: atquè ita si vniuersitas, vel priuati, alio sale vti, per tempus immemoriale,solitos fuisse ostẽderint, in ea possessione tuendi sunt;& plures firmę,à multis vniuersitatibus Regni, in forma priuilegiata fuerunt obtentę.

Sexto, ex eadem † ratione dominij supremi perti- 29
nent ad Regem(in quęm lege Regia omnia publica fuerunt translata) mineria, seu metallorum fodinæ, *q* ex quarum venis deducitur electrum, æs,stannum, plumbum,

N Molin. verb. priuilegium.& verb.ganarũ, Bardaxi for.1.de pascuis,pagin.335.col.2.

O l.inter publica.17.§.1.vbi Alciat.nu.9.& Breche.35 ff.de verb. signif. cap. super quibusdam, §. præterea, ibi salinarum, vbi Host.& Abb.num.8. de verb sign.l.forma,§.salinæ,ff de censib l. magis puto,§.sed etsi salinas, ff. de administr.tutor.cap 1. verb. salinarum, tit. quæ sint regal.vbi Afflict n.2. & decis.321.nu.4. Greg. Lop.in l 11.tit. 28. glos. de las salinas,parti.3.Xuarez allegat.17.n.11.Glos. causis in authen. de sanctis.Episcop.§.1.collat.9. Mied.in tract.de sale, lib. 1. pag. 73. Cuiaci. lib.1. obseruatio.cap.31. Sixti. in tract.de regal. cap.19. lib.2.per tot Barbos.in l. diuortio,§.si vir.a nu.27. vers. iuxta hæc congruenter, Azor 3.par.instit. moral.lib.11.cap 4. p.1217. Camil.Borrel. de Reg.Cathol.præstan c.25.num.7. & seq.per tot.

P l.1.in prin. ff. quod cuiusque vniuersi.l.liber homo,59.§.1. ff. de hæred. instit.l. sed & ij in princ. ff.de public. Beroi. cons. 51 num.26.lib.2.Barbos. vbi sup.nu.28.foro. Item que todos,in priuil.general.Arago. vbi Bardaxi n. 29.& in eius declarat foro.Item que puedan,&in for. 3.tit.de immunit. milit.

Q l.3.§.fin.ff.de iur. fisc. d.l.sed & ij.ff.de publica. d l.1.quod cuiusq vniuersi.cap.1.secundum cõmunem,verb.argentariæ,vbi Afflict.num 11.tit.quæ sunt regal.l.cuncti,l.quosdam, vbi Doct communiter.C.de metal.lib.11.Rebuf in d.l.inter publica, § fin de verb.signif. Cepol de seruit.rustic.cap 22.nu 4.Peregri.de iur.fisci lib.4.tit.2.nu.13.Molin.de iust.& iur. 1.p. disput.54. Rebuf. tom.2.ad leg.Gallic.tit.vt beneficia ante vacationem.art.1.glos.fin.post medi.pag. 346. Barbosa in d.l. diuortio,§.si vir.numer.17 & 18.Renat.Chopin.de iurisdict. Andegaben. lib.1.tit.5.cap 61. pag. 420. Sixtin.de regal lib.2.cap.16.per tot.Borrel.de reg.Cathol.præstan.cap.28.nu.3.15.& seq.Caued.4.par. decis.55.Les.de iust.& iur.lib.2.cap.5.dubita.12.pag.50.& Reuell.de obliga.iustit.lib.1.1.p.q.15. sect. 2.num.5.& 6.pag.84.

R d.l.

bum, argentum, aurum, ferrum, arumen, vel quodlibet alud metallum, cuius etiam conditionis sunt lapides pretiosi, gemmæ, & marmora, si in fundo publico reperiantur: quod si in fundo priuati inueniantur, cum fructus sint terræ, [r] ad dominum fundi pertinerent, solumque certa pars Regi, in signum supremi dominij, solet concedi. [s] Sed in Aragonia omnes huiusmodi fodinas esse supremi dominij, & ad Regem pertinere accepi, ac ei soli ius est concedendi facultatem priuatis, vt possint inquirere venas metallorum, etiam in fundis alienis, licet in hoc multi [t] inter auri, & argenti fodinas, & alias distinguendum existiment, in quibus omnibus maxime consuetudo illius prouinciæ, vbi talia mineria fuerint inuenta, seruari debet.

31 Septimó, ex eadem ratione † ad eum pertinent viæ publicæ, quæ basylicæ appellantur (quasi regales), [u] si tria concurrunt: nimirum quod per eas publice eatur, quod solum sit publicum, & quod nos ducant in aliquam ciuitatem, villam, vel colloniam; quę enim vtilitate priuata, iure seruitutis sunt impositæ, vel ex collatione vicinorum factæ, non publicę, & regię, quę & prętorię, & consulares, ac militares appellantur, sed priuatę, ac vicinales dicuntur: & ideo, qui alium inuadit in via publica, soluit fisco regio [x] pro calonia mille solidos, & hac ratione concedit dominus Rex cōmissiones ad eas reparandas, [y] quæ reparatio priuilegiatê exequitur, sed viæ, & platę intra vrbem existentes, non sunt de regaliis domini Regis [z], cum earum cura ad Magistratum ciuitatū pertineat, sicut & viarum publicarum ad Regem, pro quarum †
32 securitate, vt viatores, ac mercatores ab incursu latronum liberi, secure valeant merces pro Reipublicę necessitate transportare, & adducere, pedagia soluun-

R d. l. diuortio. §. si vir; vbi Barbosa num. 18. & 21 & l. si fundus, ff. soluto matrimon. l. 5. § fin. iuncta l. sequen. ff. de reb. cor. l. dotis, l. si ex lapidicinis. ff. de iur. dot. l. item, §. & si lapidicinas, l. æquissimum 17. § proinde, ff. de vsufruct. l. venditor, §. si constat. ff. commun. prædio. Gregorius Lopez in l. 5. gloss fin. titu. 15. parti. 2. Pelaez de maiora. 1. par. quæstio. 10. num. 35. Ruinus consil. 90. nume. 14. lib. 1. Socinus iunior consil. 10. n. 4. lib. 3.

S Petrus Gregorius sintag. lib. 3. cap. 17. nume. 4. Antonius Gomez in l. 45. Tauri, num. 51. Garcia de expens. cap. 22. nume. 47. Aymon consil. 209. nu. 2. l. 5. titu. 16 parti. 2. & clarius in l. 2. & 4. titu. 13. libro 6. Ordinamen. Barbosa, Sixtinus, Afflict. & alij vbi supra.

T Lucas de Pena in dicta l. concti, num. 3. Paulus consi 23 n. 2. lib. 2.

V Petrus Gregorius de Republ. lib. 9. cap. 10. nume. 21. l. 2 §. viam publicã ff. ne quid in loco publico, Franciscus Beci. consil. 15. num. 2. & sequentibus, Surdus decis. 42. n. 5. Sixtinus de regal. lib. 2. capi. 2. per tot. Ioann. Azor 2. par. instit. moral. lib. 11. cap 4. versic. Viæ publicę, pag. 1216. Borrel. de Reg. cathol. præstant. cap. 7. per tot & num. 16. cum aliis allegatis per Henric. a Rosenta. contro. feud. tom. 1. cap. 5. concl. 20. pag. 126. Ripa in l. quo minus. nume. 92. ff de fluminib. Bertazol. consil. 470. num. 5. Caualcan. decis. 3. 66. Cancer lib. 2. resolut c. 2. de iurisdict. num. 92. & lib. 3. cap. 5. num. 21. & sequen.

X obserua. penul. tit. de leg. Aquil fol. 14 Moli. verb. Via, versic. per viam, seu stratam publicam.

Y For. vnic. titu. de comissar itiner. for. por quanto, titu. de commissar. molin. verb. Via, versic. fin. Rebuf, de senten. prouisio. artic 3. gloss. 7. Cancer variar. 3. par. cap. 4. num. 272. & sequentibus, Costa de portio. data, quæst. 15. Viuius decis. 488. nu. 14.

Z l. 2. §. hoc interdictum, ff. ne quid in loc. public. Beci. dicto consil. 15. num. 5. & 21. Cancer variar. resolut. 1. p. cap. 2. num. 90. cum duobus sequentibus.

ſoluuntur; *a* & quia etiam pons † appellatione viæ cō- 33
tinetur, ius pontagij, paſſagij, aut barcagij ad Princi-
pem ſupremum expectabat, *b* niſi ex priuilegio, vel
aliàs propter ſumptus, factos ab vniuerſitate in con-
ſtruendo, vel conſeruando pontem, vel varcam, ali-
quid à tranſeuntibus ſoleat exigi: cùm, ſi itinera tuta
non ſint, tollantur omnes actiones, tum priuatæ, tum
publicę, nulla negotiatio, nulla peregrinatio, nullaque
legatio ſit, & Principem ex tuta via, proba moneta, &
obſeruatione fidei alicui datę, cognoſci, dicebat quidā
philoſophus. Quæ iura nō ſolum Regi, ſed & aliquib⁹ do
minis priuatis, intra ſui tęrritorij limites, ſicut alij ſupre-
mi dominij effectus competunt, ex pręſcriptione imme
moriali, vel Regis priuilegio quæſita, non tamen ex
hoc † cenſetur ablata domino Regi facultas conce- 34
dendi priuilegia exemptionum, non ſolum à ſuis pe-
dagiis, ſed ab iſtis, quæ per dominos locorum exi-
guntur, *c* quia hoc ei competit ratione vniuerſalis do-
minij, & ſuę ſuperioritatis, quæ ſemper reſeruata cen-
ſetur.

Octauó, ad Regem ſpectant flumina publica, † ſi- 35
ue illa nauigabilia ſint, ſiue ex illis alia nauigabilia fiāt,
ſiue non, dummodó ſint perennia; *d* quæ licet, ſecun-
dum aliquos, poſtquam in territorium alicuius priua-
ti domini ingrediuntur, ſint illius, cuius eſt territo-
rium: *e* tamen verius eſt, *f* non aliter ad dominos pri-
uatos, ſeu Barones pertinere, niſi ex conceſſione Regis,
pręſcriptione, vel conſuetudine ea habere conſtet, vt
in dominis noſtri regni. Et fuit pronūciatū *in Curia Iuſt.
Arag. in proceſſu don Michaelis de Gurrea ſuper aprehēſione*;
nam inferri non poteſt de dominio territorij, per quod
flumina publica fluunt, ad dominium ipſorum flumi-
num, quod ſupremi Principis eſt. In quibus tria † con 36
ſiderantur, *g* proprietas, iuriſdictio, & vſus: duo pri-
ma regalia ſunt, tertium verò cōmune, & publicum ma
net; & ideo ad conſtruendū † molendinum, vel pon-
tem in flumine publico, Regis licentia neceſſaria eſt *h*, 37
& etiam ad albeum naturalem, & antiquum mutan-
dum

A Bal. conſi. 243 p. 5. Grę ue. ad Gail. lib. 2. concl. 64 n. 8.

B Bal. in l. fin. ff. de ſeruit. ruſtic. Borrel. de Reg. cathol. pręſtan. c. 11. n. 43. & 49. & ſeqq. 65. Abb. conſil. 6. volu. 1. Cancer varia. 3. p. c. 5. n. 120.

C Xuarez allegatio. 7. nume. 9. Alexan. Rauden. deciſ. Piſana 18. ad fin.

D Petr. Grego. de Republi. lib. 9. c. 1. n. 27. Iaſ. in in l. quo minus. n. 12. ff. de flumin. Aym. conſi. 204. in princip. Boher. conſil. 24. num. 13. Viui. deciſi. 344. Surd. conſil. 321. num. 34 Ioann. Azor inſtitu. moral. lib. 11. cap. 4. verſi. Flumina nauigabilia, Borrel. de Reg. catholi. pręſtant. cap. 8. num. 9. Alex. conſil. 194. volu. 2. & 203. volum. 6. Roland. conſi. 97. n. 1. vol. 3.

E Bal. in l. ſi plures, n. 13. verſic. Sed hæc ratio, C. de condit. inſert. Imol. in l. fluminum, nume. 3. ff. de damn. infect. Iaſ. in l. quo minus, num. 39. de flumin. Alexan. dicto conſil. 194. num. 8. lib. 2. Signorol. de Homede. conſil. 7. num. 1. & 2. Lucas de Pena in l. vſum aquę, C. de aquę ductu Lanat. conſil. 39. nu. 2. & 5.

F Regner. Sixtin. de regal. lib. 2. c. 3. n. 31. plures referens.

G Stephan. Forcatul. dialo[illegible] 145. Sixtin. de regali[illegible] 2. [illegible] n. 34. cū ſeqq. F. [illegible]ciſc. Marc. deciſ. 426. n. 11. p. 1. & 314. nu. 4. p. 2. Socin. conſi. 28. n. 10. lib. 4 Bornin. Caualcan. deciſ. 5. per tot. p. 5. & deciſ. 22. & 23. p. 2.

H l. fin. C. de aquæ ductu, lib. 10. Anton. Gomez in l. 46. Taur. n. 10. & ſeq. Cancer. 3. p. variar. cap. 13. nume. 123. Bellug. in ſpecul. rubr. 28. num. 8. cum ſequentibus.

dum, cum ad proprietatẽ, & iurisdictionẽ pertineat, *i* sed ne inũdatione suus fundus pereat, vnicuiq; licet, aggeres sui fundi munire, & propugnacula, pro tali defensione, in ripa apponere ad diuertendã aquam à sua hæreditate. Ita fuit pronuntiatũ in Curia domini Iustitię Aragonũ. * Secundò, ex eadẽ ra-
38 tione euenit, † quòd solus Rex sit iudex aquarũ currentium; *K* & ideo Rex
39 noster Ferdinãdus Catholicus, † sua arbitrali sentẽtia, diuisit aquam, quæ ex flumine Orba (vulgariter nũcupato *la Guerba*) & *ex fonte de Muel*, fluit, per quindenaria, siue *quinzenas*, vt in prima quindenia, seu *quinzena* gaudeãt aqua superiores, pro libito volũtatis, ad suos fũdos irrigãdos, quod & iure communi competebat, *l* cum per albeum, intra suum teritoriũ existentem, discurrat, & sic esset illorũ, per quorum prædia discurrit, possentque illam retinere, & diuertere, ne ad inferiores defluant, nisi lege, pacto, vel cõsuetudine certus modus, decursui aquarũ, & vtilitati, ac commoditati ipsorũ, sit præfinitus, *m* vt putâ, quia temporibus, & mensuris aqua sit diuisa. Sed quia superiorès non ęgent tanta aqua, quæ superest, defluit in alueum fluminis; & tunc primi, qui sunt hæredes termini del Alfaz, & de la Almotilla, cum suis duabus azutis illam capiunt. In secunda veró quindenia debet fluere prędicta aqua in ciuitatẽ Cæsaraugustæ, ab eiusque terminis, de las Adulas, & de la Romareda, per azutum recipitur, conseruata aqua in superiori azuto de la Almotilla, quæ tempore ingredientis quindeniæ, ex naturalis fluminis cursu, vel ex aquis pluuialibus, tũc inundantibus, omni fraude, calliditate, & artificio remoto reperiatur. Tertiò, ex eadem ratione prouenit, quod solus Rex potest concedere alicui priuilegium, quod ipsi soli liceat in aliqua parte fluminis piscare, aliosque ne id faciant, prohibere. Quartò, sicut ratione viarum, vt supra diximus, iuste Rex exigit pedagium, ita & ra-
40 tione nauigationis † iusté aliqua collecta à nauigantibus per flumen publicum exigi potest, *n* vt est illa, quæ confraternitati mercatorum ciuitatis Cæsaraugustę ex priuilegio Regis Petri, à nauigantibus per flumen Iberi exigitur, quod concessum fuit, vt cura ad dictam confraternitatem pertineret,

l l. 1. §. idem Labeo, ff. de aqu. quotid. & æstiua. l. fluminũ, §. fin. & in l. proculus, ff. de damn. infect. l. 1. §. denique, §. in summa, cum sequen. de aqua plu. arcen. l. si in meo, l. Lucio, ff. de aqu. quoti. c. illud. 15 q. 1. c. vlti. 23. q. 2 l. 2. C. de allubio. Beroi consil. 159 volu. 3. Cepol. in tracta. de seruitu. rustic. c. de ageribus, & c. de alueo, & alij plures relati à Rosentha. tom. 1. controu. feuda. c. 5 conclus. 28. pag. 130

* die 1. Octob. is in fauorem Hieronymi de Sayas in procesu Michaelis Nauarro, necnon Dominici la Cambra, anno 1587.

K Viuius decis. 344. Iacobus Cancer variarum resol. lib. 2. c. 2. a num. 282. cum seq.

L l. aquam, l. Præses, C. de seruit. & aqu. d. l. fluminũ, § fin. & d. proculo, Cepola de seruit. rustic. titu. de aquæ duct. c. 4. q. 5. nu. 28 & seqq. gloss. & DD. in l. si manifeste, C. de seruit. & aqu. Bal. in c. cum omnes, n. 21. de consti. Ias. in d. l. quominus, n. 90. & duobus seqq. Deci. cons. 244. Pa. consi. 112. lib. 1.

M d. l. Lucio, cũ l seq. l. hoc iure, §. ductus aquæ de aq. quotid. & æstiu. l. 1. §. fin. de aq. pluu. arcẽ. Calane in consue. Burgũ. rubr. 13 § 2. n. 7 post Bal. tit. de pace consta. verb. aqua & in c. 1. § si quis de manso, n. 9. de contro. inuesti.

N l. inter publica, § fin. verb. vectigal portus, & ibi Rebuf. ii. de verb. signific. Berdelon. consi. 91. nume. 7. & seq. per tot.

ret, quod flumen nauigabile existeret: atque ita singulis annis iudex mercatorum vadit, ad videndum, an flumen sit nauigabile? & stationes, siue portus recte instructi? *o* quod si aliquod adesse impedimentum reperiat, ex quo non commode nauigari valeat, etiã in territorio dominorũ tẽporalium, iubet illud tolli; &, mulcta indicta, interdicit, ne fiat aliqua, ex quibus nauigatio fluminis deterior reddatur; flumina verò priuata, † quæ 41
perẽnia non sunt, vel etsi perennia sint, in tam parua quãtitate aqua scaturiat, vt secundum naturalem fluxum publice prodesse non possit, ad eum pertinent, in cuius fũdo oriuntur, *p* & potest dominus fundi, in quo nascitur, pro libito diuertere, dummodo ad æmulationem non fiat.

Nonò, ad eumdem Regem pertinet facultas cudẽdi monetam, † priuatiuè ad alios, *q* ita vt si quis alius, absque eius authoritate cusserit, & lege Cornelia de falsis, 42
& Iulia maiestatis, debeat puniri, *r* non tamen debet Princeps eam sine consensu populi pro libito mutare *s*, maxime in Aragonia, † vbi est moneta Iaccens. perpetua, & iurata. *t* Cum enim Rex Petrus Secundus iuras- 43
set sui patris seruare monetam, quæ circa eius mortẽ fuerat diminuta, ab eo consultus Innocentius Tertius respondit, *u* non teneri tale seruare iuramentum, cum illud non debeat esse vinculum iniquitatis. Super hoc etiam regnicolę, in Curiis ab eodem Rege Cæsaraugustę celebratis anno 1372. quærellam proposuerunt, petentes, statui in futurum, ne sine totius generalis Curiæ voluntate, & expresso consensu liceret per solum Regem monetam augeri, vel minui. Quibus, verbis ambiguis respondit, vt medio tempore posset super obseruantia iuramenti, Romanum Pontificem consulere, ac denique Forus fuit iuxta petitionem Curiæ

O l. 1. in princip. §. statio, & §. deterior, §. de flumini. l. 1. ff. ne quid in flumin. publi. l. 1. ff vt in flumin. publico. nauiga. liceat.

P Forcat. in necioman. ior. dialogo 84. nume 1. Bald. in dicta l. aquam. C. de seruitut. Parisi. consilio 132. volum. 1. Deci. cõsil. 244 num. 5. & 6. Bursat consil. 41 nume. 12. & 19. lib. 1. Thesaurus decisio. 245. Mascard. de probatio. conclusio. 123. Raudens. decis. 9. Albertus Brunus consil. 140. volum. 2. Borrellus consi. 1. num. 90 Viui. decis. 411. num. 8. Cãcer variar. 3. par. cap. 4. à num. 210. cum sequentibus, & faciunt iura supra relata.

Q Petrus Gregorius de Republ. lib 9, dicto ca 1, nu. 31. Conrad. in templ. omni. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 4. Gironda de gauell. 1. par. num. 8. Bobadilla in politica lib. 2. cap. 16. nume. 144. D. Paris. de Puteo de sindicat. titu. dè excess. Baro. cap. 1. num. 10. folio 85. Anton. Gomez in l. 40. Tauri, num. 10. Gregorius Lopez in l. 2. tit. 2. par. 1. verb. Batir, Henric. á Rosenthal. tom. 1. controuers. feuda. cap. 5. conclus. 48. pag 139. Regner. Sixtin. de regal. c. 7. nu. 15. 17 & 90.

R l 2 C. de fals. mone. Tiberi. Decian. lib. 7. tracta. crimina. cap. 24. nume. 15. & 18. Farinac. cons. 48.

S Afflict. in prælu. ad constitutio. Neapolita. q. 16. n. 3. & 4. & in titu. quę sint regalia, § monetæ. lib. 3. feud. vbi Andr. Iser n. 18. in additio. vbi loquitur in Rege Aragonũ, Innocẽ. in c. quãto, de iur. iur. S. Tho. de regim. Princ. lib. 2. c. 13. Soci. consi 48. dub. 2. Ias. in l. puniri, C. si contra ius, &c. Hiero. Cagno. in repeti legis 2. n. 217. C. de pact. inter empt. & vẽdit. Deci. in l quod te, n. 8. vbi Bologne. ff. si cert peta. idem Bolog. cons. 11. n. 34. vsque ad 50. Sixti. de regal. lib. 2. c. 7 n 8. Caue. decis. 45. n. 5 & seqq. p. 2. Barda. in comment. ad priuil. gene. n. 28. fol. 53.

T obser. item in Aragonia, 33. de gener. priui. tot. reg. & in for. Regis Iacobi Primi, tit. de cõfirma. monet. & Regis Iacobi Secũdi. tit. de secũda cõfirma. monet.

V in c. quanto, de iureiur. cui adde Sixtin. d. c. 7. n. 54.

X Forus

Curiæ editus, ac postea per Alphonsum Primũ fuit sta-
44 tutũ, † ne actus, vel contractus valeret celebrari, nisi
cum moneta Iaccensi (quę propria, & antiqua regni A-
ragonũ est), & quòd contractus, seu cõuentiones de a-
lia moneta factæ, sint nullę, & notarius instrumentũ cõfi
ciens, quingentorum solidorum Iaccens. debet pœnam
luere; cuius medietas spectet ad regẽ, in eius locis; & in
locis dominorum, ad dominos: alia vero medietas ad ac
45 cusatorem. Ex qua ratione soluitur † Regi nostro mora
uetinum x de septenio in septenium, quod monetaticũ
appellatur, & vassali quoque Baronũ soluere tenerẽtur,
nisi hoc foris regni esset limitatum; quod intellige in lo
cis Baronum secularium; nam in locis Ecclesiæ, & reli-
gionis morauetinum soluitur D. Regi, excepto in locis
sancti Ioannis Hyerosolimitani, vbi tãtum medietas mo
rauetini: & in locis Principatus Cathaloniæ, in quibus
cursus monetæ Iaccensis in vsu est, sicut in locis Arago-
num soluitur: & hoc tributum capitis est, y quod in Ca
stella *moneda forera* vocatur, z & supremum Principis
dominium demonstrat, & quod nulli alij, præterquàm
46 ei, sit permissum cudere a monetam, quam ita, † à mo-
nẽdo, vocarũt Romani, b quod authoris eius prouincię,
in qua cussa est, notis demõstrat dominiũ supremũ ac il
lius esse Principẽ nos moneat: vel vt alij volunt, c quod
moneat, ne quid fraudis in materia, forma, siue signo,
47 aut põdere fiat, quæ tria † de substãtia monetæ sũt, d ita
vt siue in materia, siue in pondere, siue in forma, seu sig-
no sit adulterata, putà quia imago Principis non sit im-
48 pressa (vt de imagine Philippi † in pecunia, meminit no-
ster I.C. Vlpianus, e quo decoro nomine primus christia
49 nus, qui imperio † pręfuit anno Dñi 246. mortuus anno
251. fuit vocatus f) proba moneta dici nõ potest, g sed
siue

X Forus Regis Iacobi primi, titu. de confir. monet. & in for. Regis Petri Secundi, titu. de augmen. & cudit. monet. colum. 4. versic. Volumus tamen id monetaticum. & in priuilegio generali, §. Item que el señor Rey e sus sucessores, & in for. vnico Regis Iacobi Secundi, titu. quod dominus Rex nõ recipiat monetaticum in loc. Baron. Molin. in repertor. verb. Moneta, versic. Monetaticum, & morauetinum, cum duobus sequentibus.

Y l. in Lysitania, in fin. ff. de censib.

Z Gutierrez practi. lib. 3. quæst. 17. num. 165. Ioannes Garcia de nobilita. §. 1. glos. 1. num. 18. & 20. & glos. 7. num. 2. & glos. 3. §. 1. num. 29. Iacobus Cuiacius, in comment. ad titulum. C. de agricol. & censit. lib. 11. pag. 169. G. Sebastia. de Couarrub. in thesaur. de la lengua Castellana verbo, Moneda forera; folio 554. colum. 2. & fol. 539. verb. Marauedi, vbi allegat Didac. Couarrub. in tracta. de moneta; lib. 1. varia. c. 11.

A glossa. in dicta l. 2. C. de fals. moner. vbi Cinus; & Bal. Franciscus Marcus decisio. 152. nume. 1. volum. 1. Deci. consil. 187. nume. 3.

B Viuand. Pighius in annalibus popu. Roma. lib. 6 pag. 451.

C Corras. lib. 2. miscellaneæ. cap. 13. num. 3. Sixtin. de regali. lib. 2. dicto c. 7. n. 51. Borrell. de Reg. cathol. præstant. cap. 12. nume. 21. & sequentib. per tot.

D Ioannes Aquileus de potesta. monet. par. 2. cap. 11. corrolar. 3. Marsil. in l. qui falsam. ff. de fals. Surd. consi. 285. n. 10. lib. 2. Decia. tracta. crimi. lib. 7. c. 27. nu. 9. Fabian. de emptio. & vendit. quęst. 5. num. 3.

E in l. Quintus Mutius, la 2. §. si autem, ff. de auro, & argento legato.

F Euseb. lib. 6. cap. 25. Orosi. lib. 7. cap. 13. Paulus Morig. in histor. religion. cap. 65. multis relatis Borrel. d. Regis cathol. pręstan. cap. 1. num. 42.

G l. 1. C. de ponderat. lib. 10. l. 1. C. de veter. numis potest. lib. 11. Georgius de Cauedo decis. 45. nu. 2. & sequentib. pag. 2. Borrell. dicto cap. 12. à num. 38. cum sequentibus.

facta proclamatio, (ex qua præsumũtur secũdum Bartulũ, *m* habita pro derelicto, & per consequens videtur tãquam in nullius bonis occupanti concedi): vel ex naufragio in mari à nauigantibus emissa, *n* si non sint à dominis pro derelicto habita quod quatuor modis *o* constare potest, quæ si Catholicorum sint, capientes, animo retinendi, excommunicationem, ex bulla in Cœna Domini, incidunt; quorum omnium quis non amisit dominium, sed tantum possessionem, *Et bienes mostrencos*, appellantur, *p* ad Regemq; post factas diligentias ad quærendum dominum à lege prefinitas, pertinent. Sed ex Regum particulari priuilegio, in Castella ad Monasteria Sanctissimæ Trinitatis, & Beatæ Mariæ de la Merced, deferuntur. *q* Quod si de illis nec lex, nec consuetudo, quid faciendum sit adesset; melius, ac sanctius foret, si Episcopo tribuerentur, *r* vt illa inter pauperes distribueret, vel in nostro Regno, Hospitali Generali Beatæ Mariç de Gratia ciuitatis Cæsaraugustç, quod in hoc audiui habere peculiare priuilegium. Tamen si post factas diligentias, re integra, dominus appareret, illi essent restituenda: cum (vt supra diximus) ex sola amissione dominium quis non perdiderit, nec ab eo, pro derelicto, sint habita, si vero † signata pecunia, aut alia mobi-
54 lia, à tempore immemoriali recondita, & quorum dominus ignoretur, in alicuius priuati solo deposita reperiãtur, quç *thesaurus* appellãtur; ad eum, cuius est solum, si ille inuenerit, vel eius mandato, pertinẽt: *s* aliqua parte, secundum legem, vel consuetudinem regionis, Regi, in signum supremi dominij, reseruata: quod si fundus, in quo fuit inuentus, sit alienus, dimidia pars domino

M In l. rem quæ nobis, in fin. ff. de adquir. poss. Canalin. milleloq. 510. nu. 1. l. 1. & 2. ff. pro derelict.
N Authen. nauigia, C. de furt. l. 1. cum duobus seq. ff. de incend. ruin. & naufrag Nauar. vbi supra. nu. 117. Couarru. in reg. peccatum, 3. par. §. 1. num. 5. Reuell. vbi supra, lib. 1. q. 15. sect. 2. n. 10. pag. 85 Gregor. Sayrus de censur. lib. 3. cap. 8, num. 6. & sequent. pag. 226.
O Sayr. vbi proxime, numer. 9.
P Lib 4. for. regal. tit. 13. l. 2. & lib. 6. ordinamenti, tit 12. L. 1, Auenda. in diction Hispan. verbo. mostrencos, & cap 7, Præto. num. 5. Bouadi. lib. 2. cap. 16. num. 133. Renat. Chopin de iurisdict. Andegaben. lib 1. tit. 1. c. 10. vers. deinceps, pag. 156. & supra diximus.
Q Villadiego in politic. §. 22. nu. 32. in fin.
R c. non sané, 14 q. 5. Siluestr. in sum. verb. inuentum, & Molin. d. disp. 53. ad fin. Couarru. vbi supra num. 2.
S l. 3. §. penult. & fin. ff. de iur. fisc. l. nunquam 31. §. thesaurus, ff. de adquir. rer. domin. l. à tutore de rei vindic. § thesauros instit. de rer. diuis. l. vnic. C. de thesaur. l. 45. tit. 28. parti. 3. late Borrell. de Reg. Cathol. præstan. cap. 27. per tot. Peregrin. de iur. fisc. lib. 4. tit. de thesaur. Bañez, Salon, Cayet. & Nauarr. vbi sup. Palluda. in 4. dist. 15. q. 3. art. 5. D. Antonin. 2. p sum. tit. 1. c. 15. § 2 ad fin. & tit. 3. c. 1. §. 5. Molin vbi supra, & disput. 55, in principio, & 56. per tot Barbos. in l. diuortio, §. si fundum, a nu. 23. vsque ad fin. solut. matrim. Molin. de Hisp. primog. lib. 1. c. 23. Sixtin. de regal. lib. 2. c. 21. per totum, Less. de iust. & iur. lib. 2. c. 5. dubit. 15. cum duab. seq & Rebell. de obligat iustit. 1. p. lib. 1. q. 15. sect. 2. nu. 12. & seq. pag. 85. Villalob. in ærar. commun. opinio. verb. thesaurus, num. 111. Couar. dicta regula peccatum, 3. par. § fin. Auenda. de exequen. lib. 1. cap. 4. num. 33 vers. tertia conclusio, Anto. Gom. in l. 45. Taur. nu. 51. Bursat. cons. 209. num. 2 lib. 2. summa Tauie. verb. restitutio, num. 25. Isern. in cap. 1 numer. 90. & ibi Albarot. num. 7. & S. tit. quæ sint regalia, Aluar. Belasc. de iur. emphiteo. q. 15. per tot. Caued. p. 2. decis. 56. per tot: Medic. de diffinitio. 2. par. difinitione 39. nu. 1. Molin. in repert. fororum, verb. Paiulus, & ibi Portol. Mathias Colerus decis. 100.

no fundi legibus fuit concessa: *t* & si in loco sacro, vel
religioso, in totum acquiri inuentori, ex Iustiniano colli
gi potest, *u* cui I.C. *x* ex sententia diui Adriani repugna
re videtur. Tamen illud omnino obseruandũ est, quod
consuetudine, & obseruantia fuerit receptum. Tertio,
possunt dici bona vacantia, quę pro derelicto sunt habi
ta, vt sunt terrę incultę, quę à nemine possidentur, & in
nullius bonis reperiuntur, † quę vulgo, *Bienes valdios,* 55
seu *vagos de concejo,* appellantur. Quę licet multi asserãt
y esse vniuersitatis, & ad rem publicam vrbis, seu muni-
cipij, in quo existunt pertinere, nisi tales fundos Prin-
ceps sibi fecerit vectigales, *z* quo casu esse illius, vt Do-
mini castri, vel oppidi, *a* qui licet non habeat fundatam
intentionem, respectu particularis dominij, REX, *b* tamen
habet eam fundatam, respectu vniuersalis, cuius ratione
hęc ad eum pertinent.

Vndecimo, ex eodem supremo vniuersali dominio
descendit, vt plaustra, † naues, & animalia subditorum, 56
inuitis dominis, accipiantur, *c* siue pro vehenda annona
militibus, siue pro alijs rebus necessarijs portandis, ad
ędificationem castrorum in limitrophis, siue pro iustitia
exequenda, aut alia publica necessitate; quę si sine per-
sona, auctoritate publica accipiantur, fere munera patri
monialia iudicabuntur: tamen si cum persona, persona-
lia esse videntur, quæ angariæ, & perangarię appellan- 57
tur. *d* Primæ, quando subditi persona domino suo ser-
uit, eius tamen sumptibus. Secundæ vero si proprijs, &
ambo apud nostros (*Açofras*) appellantur, quæ apud
vassallos seruitutis dominorum sępe sunt in vsu, tot die-
bus in mense, aut anno operas cum persona pręstare, vel
ad fodiendas vineas dominorum, eorumquè agros arã-
dos,

T l. si is qui, 63. de adquiren. rer. domi. d. §. thesauros. Medices ad leg. fina. ff de legib. verb. in adquirendo, p. 1. glos. 1. nu. 38. Cauallin. milleloq. 9. & S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. ad secund.

V In d. §. thesauros.

X In l. 3. §. fin. ff. de iur. fisc. Duare. in d. l. diuortio §. si fundum, vbi Barbos. num. 42. & 43. vers. vnde pro vera concordia. Ant. Augusti. lib. 1. emendat. c. 3. pag. 36. ad fin. Garci. de expens. cap. 22. num. 56. Peregrin. de iur. fisc. lib. 4. cap. 2. a nu. 6. Alciat. lib. 7 Parerg. c. 1. Carond. lib. 1 verosimil. cap. 21. pag. 79. Couar. in d. reg. peccatum 3. par. § fin. nu. 3. & Sixti. de regal. lib. 2. cap. 22. nu. 32. 38 & 41.

Y l. 1. vers. vrbem, ff. de offic. pręfect. vrb. Socin. cons. 86. nu. 6. lib. 1. Casane. in consuetu. Burg. rub. 9. § 4. nu 4. Curt. Iunior, cons. 41. num. 9. Alciat. in l. sylua cædua, §. nouales, ff. de verb. signif. Paul. de Castro. consil. 377. lib. 1. Georg. de Caued. in Arrest. Lusitan. 46. 1. par. & decis. 112. nu. 2. p. 2. Aym. cons. 154. lib. 1. Couarru. pract. cap. 37. in prin. Cancer variar. lib. 1. cap. 11. nu. 34. & 3. par. c. 4. n. 57. & seq.

Z Alciat. in l. 1. nu. 15. de adquir. possess. Auenda. de exequen. lib. 1. c. 3. Gram. decis. 230.

A Ias. in l. rem quæ nobis num. 32. de adquir. posse. Peregrin. de iur. fisc. lib. 4 tit. 3. de bon. vacan. n. 29. Cancer 3 par. variar. cap. 4 num. 39. & lib. 1. cap. 11. num. 59. Rauden. decis. Pisan. 18. nu. 4.

B Caued. decis. 10. num. 7. p. 2.

C Isern. in tit. quæ sint regalia, §. & Plaustrorum, pag. mihi 300. col. 3. Paris. de Put. de sindic. tit. de excessi. Varo. in prin. num. 5. Rip. in tract. de pest. de remed. pręseruat. contra pest. 1. p. num. 121. cum seq. pag. 17. col. 4. Borrel. de Reg. Cathol. præstan. c. 19. nu. 26. & seq. per tot.

D Enric. à Rosenthal. late & eleganter tom. 1. controuer. feudal. cap. 5. conclu. 70. cum duabus sequen. pag. 151. & 152. Afflict. in tit. quæ sint regalia, verb. angarie, num. 3. Nata cons. 185. num. 3. & 5. allegans Bart. in l. 1. C. de excusatione munerum, lib. 10. Bald. in l. cum multa in fine, C. de bonis quæ liber.

dos, & colendos, mesem triturandam, & metendam, ligna cędenda, & ad castrorum, seu ędificiorum, murorum, & pontium extructionem, & necessariam refectionem, vel cum plaustris, nauibus, & iumentis seruire compelluntur. Ad quæ solent allegari duæ Imperatorum
58 † constitutiones, *e* quæ de equis cursui publico deputatis, quos vulgo *Postas* appellamus, loquntur; quorũ †
59 magistri officium, *Correo mayor* dicitur, & munus regiũ est, ac à I.C. *f* veredus, & cursores veredarij, appellantur: hæ operæ solent † ab honoratioribus, vel impedi-
60 tis in pecunia numerata præstari. Tamen ab eis immunes sunt legum Doctores, Milites, seu Infantiones, Clerici, Medici, honestarumquè disciplinarum professores publici, nisi ineuitabilis necessitas nemini excusationẽ tribuat, vt est custodia tempore pestis. Et ita fuit practicatum in ciuitate Cæsaraugustę, quæ cum hac de causa custodiretur, partito labore per singulos dies inter eiusdem ciuitatis habitatores, cum D. Michael Martinez de Luna Comes de Morata, hoc munus subire recusaret, compulsus, illud (sicut cęteri) subijt. Idem esset, si hostes ad ciuitatem oppugnandam, vel obsidendam venire timor, non vanus adesset.

61 Duodecimo, eiusdem maioriæ ratione † competit regi, cõcedere nundinas *g* in aliquo loco, atq; ita qui ad tales nundinas, Principis authoritate concessas, progreditur, sub speciali Principis protectione residet. *h* Et vt facilius, ac securius mercatores in talibus nundinis concurrerent, pro communi populorum vtilitate, immunitas euntibus, ibi moram trahentibus, & recedentibus à nundinis, pedagij, gabellæ, & vectigalis, à Principe, qui priuilegium nundinarum concessit, solet tribui: *i* & personas, & merces ita liberi progredi, vt sisti, pro debito ciuili, non valeant: vt liberius, & maiori copia de vna, in aliam Prouinciam, seu de vno loco in alium transvehantur, seu transportentur ea, quibus homines pro humanæ vitę necessitatibus, egent: ex quo ferię nundinarum vulgo appellantur, nisi debitor immunitati † nundinarum renuntiauerit, k vel pro con-
62 tractibus in eisdem nundinis factis, *l* pro quibus recte conuenietur, & ibi forum

E l. 2. & 3. C. de Curs. publi. lib. 12.

F l. 2. ff. de in ius vocan. Corras. Miscella. iur. lib. 1 cap. 11. num. 4. Borrel. ad Bellug. rub 46. §. donum, verb. per angaria, & de præstan. Reg. Cathol. d. c. 19. nu. 27. & seq. Vulefangus Lazi. in commen. reipub. Rom. lib. 2. cap. 14. vers. Cursus fiscalis, pag. 265. & 266.

G l. 1. de nundi. l. vni. C. eod. Gail obserua. 60. nu. 24. & 25. lib. 1. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. nu. 31. & Greue. in schol. ad dictam conclus. 60. conside rat. 1. Petra de potest. Princip. cap. 10. sub num. 28. vers. 219. speciali.

H For. vnic. tit. guidaticũ gregum, Petr. Pecchi. in tract. de iur. Sisten. ca. 10. nu. 2. cum seq. & c. 12. Socin. Iun. con. 61. nu. 23. & per tot. volu. 2. Menoch. cons. 302 num. 33. vol. 4. Petra vbi proxime, conclus. 169. pag. 308.

I Glos. & DD. in d. l. vni. C. de nundin. Frãc Marc. decis. 415. in fin. lib. 2. Borrel. vbi supr. cap. 36. nu. 35. Cancer 3. p. varia. cap. 3. nu 388. & for. vni. Tiraso. anni 1592. tit. de los guiajes de ferias.

K Medices in tract. de adquir. domi. ad l. fin. de leg. fin. de legib. verb. aut in conseruando, Glos. 2. p. 1. num. 406. Greue. ad Gail, conclus. 53. considera. 2. num. 15.

L l hęres, § pro inde. ff. de iud. gl. in d. l. vni. v. cõueniant, Borrel. ad Bellug rub. 11 §. vissum est, verb. contractibus, vers. octauo limita. & de Reg. Cathe. præstan. d. c. 36. nu. 38.

rationes, *u* quas vulgus represalias vocat, quę ab antiquo Fecialium iure originem sumpsisse credimus, per quos populus Romanus requirebat Barbaros vt damnum illatum resarcirent qui si solemniter moniti nó pareret, clarigatio fiebat. Secũdo prouenit auctoritas prohibẽdi subditis portare arma, *x* quod etiã Baroni in suis locis, respectu suorũ subditorũ, erit permissum. Tertio, ex eodem fonte manat potestas prohibendi, & impediendi subditos, ne extruant castra fortia, turres, & propugnacula, aut vallo, fossoue suas ædes circundent, & fulciant. *y* Quamuis enim regulariter sit iure cõcessum *z* cuilibet in suo ędificare, vel reficere fortalitium, vel castrum, tamen si castrum fieret ad ęmulationem, *a* vel materiam seditionis præberet, poterit prohiberi ne ędificet; vel si voluerit ędificare castrum, vel fortalitium in liminibus Regni: *b* nam soli Regi hoc est permissum, priuatis vero omnino prohibitum, *c* nisi Rex, tanquam dominus vniuersalis territorij, permisserit: licet enim ad æmulationem nunquam quis præsumatur edificasse, *d* tamen in arbitrio iudicis residebit, *e* ex coniecturalibus circunstantijs decernere, an ad æmulationem fiat considerata persona ædificantis, loco, periculo, & commodo, & in Aragonia etiam Barones possunt militibus in eorum

V Laudens. in tracta. de repręsal. a num. 5. cum sequen. & in eod. tract. Iacob de Canib. p. 1. nu. 15. Gail obseruat. 18. num. 9. lib. 1. & de pignorat. c. 2. nu. 2. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 1. nu. 30. & sequen. cum pluribus alijs relatis à Couar. in d. regul. peccatum, 2. p. §. 9. num. 4. vers. hinc deniq; pag. 105 3. P. Binsfeldius de iniurijs, & damno dato, c. 8. q. 4. per decem conclusiones, pag. 581. & seq. Ioannes Coretęus de iure militũ, lib. 3. cap. 22.

X Lucas de Pen. in d l. 1 C. vt armorum vsus. Aym. cons. 314. Surd. cons. 210. nu. 11. Rolan. cons. 3. vol. 2. Cancer 3. par. vari. c. 3. nu. 185. & facit tex. & ibi Doctor. in cap. 1. de iniur. in 6. Petrus Dueñas reg. 55.

Y Renat. Chopin. de iurisdict. andegauen. lib. 1. tit. 3. cap. 42. nu. 15. vers. sunt & aliæ pag. mihi 323 & Borrel. in d. cap. 57. nu. 5. 7. 19 & seq. l. per prouincias, 10. C. de ædif. priuat. Dueñas reg. 31. Tuscus tom. 1. conclu. 115. & 116. Casane. in consuetu. Burg. rub. 13. §. 9. nu. 1. Renat. Chopin. de priuil. rustic. lib. 3. cap. 12. nu. 3. Cancer. variar. p. 3. c. 13. nu. 2.

Z l. altius, l. si in ædibus, C. de seruitu. Ant. Scapus de iure non scripto, lib. 2. cap. 34. nu. 1 Menoc. cons. 298. num. 24. & de arbitra. casu 156. Viuius decis. 306. nu. 1. cum seq. Raudensis resp, 16. vol. 2.

A Doctor. in l. serui electione, §. labeo delegat. 1. & Bald per illum tex. in l. 2. C. ne fisc. vel priuat. Boher. decis. 320. nu. 8. & seq. Caued. decis. 26. num. 6. Gomez in l. 46. Taur. num. 14. Auenda. de exequ. mandat. lib. 2. cap. 2. Cancer vbi proxime num. 5. 6. 13 & 14. Raudens. respons. 7. nu. 31. & respons. 10. nu. 271 vol. 1. & resp. 1. num. 21. vol. 2. Greue. ad Gail lib. 2. conclu. 69. num. 5 Honde. cons. 80. nu. 34. vol. 3. Sixtin. de regal. lib. 2. nu 83. 84 Menoch. de arbitr. cas. 156. nu. 3. & Gail d. obseruat. 69. num. 17. for. 2. tit de munitio. & constructio. munitio, Molin. verb. Domini locorum, vers. Domini locorum possunt prohibere, vbi Portol. num: 40. & verb. Infantio. num. 46.

B l. quicumq; & ibi glos. & Bart. C. de fund. limitrophis, lib. 11. L. fin. tit. 18. parti. 2. vbi Gregor. Lopez, verb. de nouo, Auenda. lib. 1. de exequen. cap. 4. & Auiles, cap. 12. prætorum.

C l. 2. C. de fundis limitroph. lib. 11. l. opus, & ibi glos. de oper. publi. & in l. omnes, C. de fundis patrimo. lib. 11. & in d. l. per Prouincias, Padilla in d. l. altius, num. 14. Gomez in l. 46. Taur numer. 14. Cabedo 2. par. decis. 25. num. 2. & 3. Afflict. tit. quæ sint regalia, numer. 65. Gigas de crimine lesæ maiestatis, q. 46. Igneus in l. donationes, nu. 42. & 49. C. de donatio. inter vir.

D Gail, Hondedeus, Viuius, & Menoch. vbi supra, & de præsumptio. lib. 6. præsumptio. 29. nu. 28. & seq. Thesaur. dec. s. 16. num. 10. Mascardus de probatio. conclus. 620. nu. 15.

E Marcellus Cala. de modo & arte probandi, §. 2. numer. 1450. Sixtinus de regalibus, lib. 2. cap. 3. numer. 83. & 84.

F Cabe-

eorum loci s habitantibus prohibere, ne castra in illis ędificent. Quartò, ex eadem ratione regalis superioritatis est creare Duces, *f* siue in terra, siue in mari. Quinto, eadem ratione soli Domino Regi competit facere treguam, seu pacem cum hostibus, licet breuiores inducias cõtrahere Ducibus Belli etiam incõsulto Principe sit permisũ, *g* sed nõ debet Princeps † cũ hostibus fidei, hæreticis, & infidelibus fœdus inire, *h* cum nõ possint 65
esse inter eos iura pacis, inter quos est bellum fidei, secundum D. Ambrosium, *i* dicentẽ, quomodo fieri potest, quod hominis sit amicus, qui Deo fuerit infidus? Et quomodo seruabit secundam, qui primam fidem irritã fecit? Licet cum aliquibus circunstantijs, secundũ D. Antoninum, permissum erit cum infidelibus fœdus ferire. Prima, si bellum non vigeat cum infidelibus actiue, aut passiue. Secunda, vt adsit summa necessitas, eaquè in euitabilis. Tertia, vt bellum sit iustum. Quarta, vt bellum non sit cũ Principe Christiano, nec adsit periculũ, quod nostri praua illorum religione contaminentur: quod difficile eueniet, vt miles, qui suapte ingenio parum religiosus existit, frequenti hæreticorũ contubernio non contaminetur. Quę autem requirantur, vt bellum iustum dicatur, infra docebimus.

Decimoquinto, eiusdem supremi dominij effectus est † Academias literarias, seu gymnasia publica erigere, 66
k inter quæ celeberrimum est nostrum Cæsaraugustanum, *l* pluribus priuilegijs Romanorum Pontificum, & Regum munitum, à D. Petro Cerbuna viro sanctissimo, & doctissimo, Episcopo Turiasonensi illustratum, & auctum, sed inter studia Hispanię, omnium ipsorum antiquius est Palentinũ, *m* quod post modum in Salmanticensem ciuitatẽ translatum extitit, fuitquè institutum à Petro II. Aragonum Rege, anno 1209. licet alij *n* ab Al- [illegible] phonso

F Cabedo 2. par. decis. 29. nu. 2. & decis. 43. numer. 3. Capicius decis. 27 num. 7.

G l. 5. ff. de pactis auctarium aphorismorum politicorum, lib. 3. c. 5.

H Borrel. d. c. 52. a num. 88. cum seq. & a nu. 181. cum multis seq. Valançue. in monito. aduersus Ducem & Senat. Venet. 7. p. nu. 58. 65. & seq. per tot. B. Antonin. in sum. 3. par. tit. 4. de sui defensio. § 11. & c. 2. § 41. Ioan à Chokier in thesaur. aphorism. polit. lib. 2. c. 11. pag. 119. Osasc. in disput. an Principe Christiano fas sit pro sui defensione suorumq; bonorum tutella fœdus inire, ac amicitia infidelibus iungi, ab eisq; auxilium aduersus alios Principes Christianos petere, post decisiones Pedemontanas, Ioan Maior. in 4. distinct. 15. q. 15. Siluest. verbo Bellum, 1. q. 8. conclu. 3. Dominic. Bañes. & Valencia in 2. 2. S. Thom. q. 40. art 1. & ibidem Caietan. Oldrad. cons. 71. de tregua & pace, Petr. Binsfeldius de iniurijs & damno dato, c. 8. q. 1. conclus. 17. pag. 528. & facit 1. Machabeo. c. 8. 11. & 12. & 1. Reg. c. 28. & 29. cum multis alijs congestis per Iulium Anton. Brancalassum in compendio artis catholice regnandi, lib. 4 de religione, p. 52. & 53. Sandoual. 2. p. histo Caroli V. lib. 25. § 48. fol. 242. col. 1.

I Tertio officiorum.

K Renat. Chopin lib. 3. de doman. Francię, tit 27 pag. 581. Borrel. de Reg. Cathol. præstan. c. 34. a nu. 1. 11. 15. cum seq. per tot. & c. 40. a nu. 120. vsq. ad nu. 150. Omnes Hispaniæ Vniuersitates referens. Francis. Marc. decis. 349. nu. 1. & 2. vol. 1. facit tex. in authen. habita, C. ne filius pro patre, glos. vbi Geminia. & alij in cap. 2. de priuil. in 6. & in Clement. 2. de magistr. glos. in Clemen. dudum, § abolim, verb. generalibus, vers. generalibus, de sepult. Nat. cons. 657. nu. 1. vol. 4.

L Post Gaspar. Ortigas celeberrimum I. C. in suo patrocinio pro gymnasio Cæsaraugustano, Noster Petrus Cenedo 1. p collecta. 41. nu. 6. & Borrel. d. c. 40. a num. 138. cum quatuor seq. M Lucius Marine. Sicul. histo. Hispa. lib. 3. c. 1. Mariana lib. 11. c. 22. N Marian. lib. 13. c. 1. Borrel. d. c. 40. nu. 140.

phonso II. Raimundi filio, Petri patre institutum fuisse referāt, sed in Philosophia, & literis humanis, antiquius fuit Oscense, à Quinto Sertorio institutum, *o* in quo nobilissimis adolescentibus præceptores tradidit Græcarum simul, & Latinarũ literarum ne otiose tēpus consumerent, quo nihil carius esse dicebat magnarum auidis rerum viris, & exemplo, cōmilitonibus demonstrauit, *Ingenium plus posse quam vires.* Præterea in liberalibus artibus, ac sacræ Theologiæ scientia, multũ floret, Complutense à D. Francisco Ximenez Fratre S. Francisci, & Archiepiscopo Toletano erectum, & in Medicina Valētinum insigne extitit, & in Iuris scientia Illerdense.

67 Decimosexto, ratione supremi dominij † competit Regi, in locis regalibus petere rationes, ab officialibus vniuersitatis, distributionis pecuniæ publicæ, *p* quia (vt patrem subditorum) ad eum spectat cura, an recte pecunia vniuersitatis expendatur, *q* Ad quod sciendũ, ratio administrationis dictæ pecuniæ est ei reddēda, cum multum eius intersit habere subditos diuites, & vniuersitas vice pupillæ fungatur, *r* ideoq; Principē habet tutorem, à quo defendi debet, sed in Aragonia vniuersitates, suorum patrimoniorum dominas, illorumq. redditus pro arbitrio expendere posse cōtendunt, multisq. ad id sunt iurisfirmis fulcitæ, tamen D. Rex in legibus priuatis, quæ vt supra diximus vocantur, *Ordinaciones reales*, solet modum expendendi, & reddendi rationes constituere, qui inuiolabiliter obseruandus est.

68 Decimoseptimo, in eiusdē supremi dñij signũ † mēsuræ, & pōdera signo Regio essent signāda: *s* quod in Aragonia nō seruatur, cũ huius rei cura ad quēdā vrbanum Ædilē pertineat, qui *Almutaçaf* vocatur, qui potius vniuersitatis, quā Regius officialis est, vbi cōsuetudo contrariũ non inducit. Omnes tamen mensuræ, & pondera ad vnum modum sunt iuxta forum *t* reducenda.

Multos alios effectus maioriā Regis, eiusq; supremā potestatē producere, possem⁹ in mediũ afferre, si breuitati nō studeremus; nō tamē fuit visum breui cōpendio ommittere enarrare, quod, istius maioriæ ratione, ad eũ per

69 tinet saluos cōduct⁹, securitates, seu saluaguardias *u* cōcedere,

Z

O Plutarchus in vita Sertorij tom. 2. pag. 460. in paruis, Ambros. de Morales lib. 8. suæ historiæ, c. 15. Roman. in republica Christiana, lib 5 fol. 289. Pineda lib 9. desu Monarchia, cap. 26. Garibay lib. 6. de su compendio historial. c. 17. Zurita lib. 8. annal. cap. 1 [illegible]. Beuter lib. 1. cap. 22 Tarcannota historiæ vniuers. lib 33. vol. 2. fol. 616. Vaseus cap 12. & Episcopus Gerundensis lib. 8. titu. de morte Sertorij.

P Guid. Pap. q. 631. Aym. consil. 238. ante finem, Auenda. de exequen. lib. 1. cap. 9. num. 1. Cancer 3. p. variar. cap. 13. num. 119. & sequen. & cap. 3. num. 450. cũ seq. 459. Muñoz de Escobar de ratiocinijs cap 42.

Q l. fina. C. de debitor. ciuit. lib. 11. & l fin. C. de administr. rerum publi. eod. lib. vbi Bart. & Lucas de Pen.

R Cap quorum vices. distin. 68. glos. 1. in cap. 3. de exceptio.

S l. Item quæritur, §. si quis mensuras, ff locat.

T For. vnic. tit. de los pesos y mesuras del Reyno anni 1553. & an. 1592.

V Surd. cons. 281. num. 3. Afflict. decis. 4. per tot Cepha cons. 304 num. 14. & 133. Boher. decis. 170 & 297. nu. 1. Iul. Clar. §. fina. q. 32. nu. 14. Bossi. tit. de remed. ex sola Clement. Princip. nu. 58. Farina. de carcerib. & carcerat. lib. 1 tit. 4. q. 29. Bouad in poli. lib. 2. c. 16. n. 124. & 125. & lib. 3. c. 13. nu. 9. & seq. Menoc. cōs. 29. n. 23. Platea in l. fin. C. de erogat. milit. Anon. lib. 12. Bened. in c. Rainutius, verb. successio. ab intest. & verbo vxorem nomine Adelasiā nu. 952. fol. 148. de testā. Casane in catalog. d. considera. 24. vers. 118. & 195.

Auen-

dere, inter quę aliquæ à DD. differētię cōstituūtur. x milites etiam togatę militię † cum dignitate (quos vulgo equites appellamus) creare, y vel etiam armatę sine dignitate, à Principe debent probari; eosdemq; deponere, 70
z vel ex auctorare cum sępe nostri ab armata militia ad cœlestem, forensem, & palatinam ducant argumentum, a quæ exauctoratio, b in militibus armatę militię, ignominiosa missio dicebatur, c ad differentiam honestæ, & causariæ. Ex quibus milites à castris recedentes, d vel militia expleta, vel quia iam stipendia militaria viginti annorum spatio acceperint domestico frui otio cupientes in vrbem reuersi veterani appellabantur, quorum exēplo milites honorarij, & togati nostri temporis quos (vt moxdixi) ęquites vocamus fuerūt in repub. introducti.

Auenda. de exeq. cap. 11. nu. 3 & 4. 1. p. Auil in c. 2. Prætor. glo. pobres, nu. 18. 22 & 26. Gregor. Lopez in l. 1. verb. asseguro, tit. 2. part. 2. Renat. Chopin. de iurisdict. Andegauen. lib. 1. tit. 3. cap. 42. n. 11. vers. superioris, pagin. 320. Guido Papa. q. 551. Iacob. Calici. in Margarita, dub. 8. num. 87. & 88 Anto. Oliua. de iur. fisc. c. 3. num. 33. & 34.

X Menoch. de arbitr. casu 338. Ortensi. Caualca. de brachio Regio, num. 267. & seq.

Y Barda. in tract. de offi. Gubernat. q. 5. num. 44 & seq. Anton. Oliuan. de iure fisc. cap. 3. num. 67. & duobus seq. Bart. in l. 1. num. 78. & duobus seq C de dignit. lib. 12. & Luc. de Pen. in l. 1. C. de equestr. dignit. eod. lib.

Z Bardaxi vbi proxime, num. 50. for. 1. tit. de re militari.

A Glos. & DD. in l. miles, ff. de re iudica.

B Ianus Langleus semestrium, lib 13. cap. 1. per tot.

C l. 2. §. ignominiæ, ff. de ijs qui notan. infam. l milites agrum, §. missionum, ff. de re milit. Borrel. d. cap. 32 a num. 52. Vuolefangus Lazius in commen. reipub. Romanæ, c. 8. pag. 446. & seq. Iacobus Benius de priuileg. I. C. 2. p priuileg. 34.

D l. 1. C. de veteranis, lib. 12. l. 8. ff. de excusa. tuto. l. 1. C. de excusat. vetera. l. 7. C. de fide instrumen. l. fin. C. de his qui non implet. stipen. lib. 10. l. fin. C. de mácipijs, & coll. patrimo. lib. 11. & l. 2 C. de re milita. lib. 12. Georgius Acacius Enenkelius. lib. vn. de priuil. vetera. in princ. num. 3. & seq. Claudius Cotareus de iure milit. lib. 1. cap. 24. & 25.

§ Vigesimus septimus.

Appositio pendonum, & prouisio perhorrescentiæ in locis Baronum à suprema Regis Aragonum potestate pendet, & quot sint species vassallorum in Regno.

SVMMARIVM.

Pendonum appositio ex qua causa fiat, à quo Magistratu, & quid sit. 1.

Pendones violare tentans crimine lesæ maiestatis tenetur 2.

Resistentia ad appositionem pendonum, an sit necessario probanda per instrumentum. 3.

Auocandi causas potestas à locis Baronum, ex quo fundetur. 4.

Omnes habitantes in Regno sunt vassalli Regis, vel mediati, vel immediati, & quæ sint vassallorum genera. 5.

Bona vassallorum Regis cuiusque conditionis sint allodialia, & Burgensatica dicūtur. 6.

Vassalli qui sub Regia iurisdictione non sunt, vt Clerici, tenentur Regi obedientiam, & fidelitatem præstare. 7.

Clerici an sint pars populi, & veniant appellatione ciuium. 8.

Exemptio Clericorum à iurisdictioe seculari, an sit de iure humano, vel de iure diuino remissiue. 9.

Clerici an cogendi per suos superiores ad obseruationem legum ciuilium, quæ libertatem Ecclesiasticam non ledant, & quando dicatur statutum contra libertatem Ecclesiasticam. 10.

Cleri-

Clerici contra Regem, vel rem publicam machinantes, an vt proditores, & lesæ maiestatis rei puniantur. 11.

Clerici iurisdictionem Regiam, & pacem publicam turbantes ac D. Regi debitum honorem non seruantes, an, & in quo plecti coerctione æconomica possint. 12.

Cessante contumatia restituuntur bona occupata Clericis, solutis expensis, & expulsionis à Regno sententia resoluitur. 13.

Clerici si maiori pœna digni sint, ad suos iudices Ecclesiasticos puniendi, remittūtur. 14.

Princeps secularis potest excipere coram Rom. Pont. contra Prælatum electum, ne confirmetur, quod est illi suspectus. 15.

Beneficia Ecclesiastica non possunt in Aragonia extraneis à Regno conferri. 16.

Episcopi & Abbates in Aragonia ad præsentationem Regis instituuntur, & idem in tota Hispania. 17.

Ius patronatus laicale maxime Principum nō debet derogari. 18.

Prælati Aragonum an homagia præstent, & homagiorum solemnitas quid significet. 19.

Vassalli Baronum si D. Regem, vel eorum Dominum offenderint, quomodo puniantur. 20.

An mediati, vel immediati domini præcepto sit potius obediendum. 21.

Clerici & Infantiones in locis Baronum habitantes ad quæ teneantur. 22.

Hidalgos, seu fidalgos, & fijos de algo verbi etimologia, & à quibus sint exempti. 23. & 26.

Ius latij minoris fuit prærogatiuæ quam ius vrbis. 24.

Infantiones qui sint, & quare sic appellati, et cur olim scutiferi. 25.

Hidalgos de vengar quinientos sueldos qui fuerint in quod expenditur forus Aragonum, & lex 12. tabularum. 27.

§. Vigesimus septimus.

CVM Rex Aragonum habeat supremam potestatem, ac vniuersale dominiū, & iurisdictionem in toto Regno, euenit, vt si aliquis Regius officialis, pro aliqua † 1 executione facienda, in aliquē locū dn̄orum accesserit, eiq; fiat resistentia, ita vt impediatur executio, in tali loco pēdones, seu vexilla Regia, a ministerio eius sūmi magistratus, Iustitiæ Aragonum apponuntur; quibus, non solū iurisdictionē vsurpatā ad se auocat, nomineq. eius, per cōmissariū à Iusti. Arag. creatū exercetur, sed & supremi dn̄ij iura detinet, nō tanquā occupās, sed tanquā suā maioriā, circa supremā iurisdictionē, & altū dn̄ium defendens, b quia ei infertur iniuria, resistēdo suis officialibus; cum in quolibet eorū, persona Regis repręsentetur, sicut persona dn̄i in seruo: c Et si cuilibet magistratui permissum est, suā iurisdictionē tueri, d quanto à fortiori Dn̄o Regi? ad quē (vt inquit Seneca e) potestas omniū pertinet, omniaq. possidet imperio, licet proprietas ad singulos, & singuli dominio possideant, & hinc dicebat, omnia esse in imperio Cęsaris, & in patrimonio propria.

A Por. verum, tit. de consultat. Molin. in reporto. verb. resistentia, vbi eius additionator, Portol. à n. 1.4.9. & seq. Guid. Pap d. decis. 5 5 1. num. 3. & 4. ibi vexillum apponi, armis suis depictum, in signum maioris dominij. & superioritatis.

B Ias. in l. 2. n. 1 0 3. v. Vos autem, C. de iur. emphite. Bart. in l. 2. §. fin ff. de iniur. Rebuf. in l. quod iussit, 1. not. num 5 9. de re iudic. Guid. Pap. decis. 5 5 7.

C l. si Pamphilo. ff. de optio. legat.

D l. 1. §. 1. vbi glos. ff. quod quisq; iur. Nat. consl. 5 8 0. in princ. Bossi. de crimin. les. maiesta. nu. 1 0 4. Surd. cousil. 1 5 1. nu. 4 9.

E Lib. 7. cap. 4. & 5. de benefic. & Cuiacius lib. 1 5. obseruatio. cap. 3 0. in fin. Ayala de iur. belli. & disciplina militari, lib. 1. c. 7. num. 9.

Ex qua ratione moti fuere illi I.C. quorum consilio (vt tradit noster Hieronymus Çurita *f*) pẽdones fuerũt appositi, in locis de Alfajarin, Letux, Nuez, Villafranca, de Ossera, Azuer, & Cabañas, anno Domini 1381. Ex eo quod D. Ludouicus Cornel, illorum locorum domi nus renuerit Regijs mandatis obedire; quod si quis talia Regis † vexilla aliquomodo violare tentauerit, crimine 2
lesæ Maiestatis tenebitur. *g* Ex quo forsam euenit, quod foro Regni decissum est, vt fractor apprehensionis possit criminaliter accusari, *h* & capite puniri, propter viola ta signa Regia, quæ in executione eius apponuntur. Et licet antiqui aliqui intellexerint, necessarium esse, † ad 3
appositionem pendonum, probare resistentiam *i* per in strumentum: tamen hodie in Curia D. Iustitiæ Aragonum, me ibi existente, declaratum fuit, k sufficere, si de tali resistentia constet per testes.

Cuius supremi, & vniuersalis dominij ratione, se mũ di dominum iactat Imperator, *l* & alibi omnia Principis esse refert, *m* non respectu priuati dominij, quod vni cuiq; in rebus suis competit, sed ratione supremę potestatis, quæ in iurisdictione, & protectione consistit. Ex qua † maioria (quã vt supra diximus, Rex à se abdicare 4
non potest) auocat ad se causas à locis dominorũ, *n* qua si eas ad suam primã causam reducendo, vbi potentius residet iurisdictio. Licet enim Barones, & domini locorum iurisdictionẽ pręscripserint, ius tamen regium supremũ, cuius sunt incapaces, pręscribere non poterunt. Vnde licet anno 1576. per tres Locumtenentes Iustitię Aragonum contra prædicta fuerit prouisa firma D. Ioãni Frances de Ariño, ne causæ etiam ratione perhorrescentiæ, ab ordinarijs suorũ locorum, in quibus ipse habebat iurisdictionem extraherentur, tamen Ludouicus la Caualleria, & dñs meus Hieronymus Chalez contrarium senserunt, quorũ sententia plurimorũ I.C. subscriptione fuit cõprobata, multisq; exemplis confirmata, * & hodie temerariũ esset, de hac euocãdi potestate à locis dominorũ dubitare; cũ omnes habitantes † intra Regnũ, mediati, vel immediati, Dñi Regis vassal- 5
li sint: sed quidã simplices, *o* ratione ꝓtectionis, & iurisdictionis, nulla astricti

seruitute

F Lib. 10. annal. Reg. Petri IIII. anno 1381. c. 29. pag 376. col. 4. eodem anno, forus ex quorundam, tit. de supraiuncta. ab eod. Rege Petro Quarto, æditus Carauit. in titibus magnæ curię titu 120. n. 21. post Isern. in constit. clementiæ.

G Argum. l. qui statuas, ff. ad l. Iuli. maiesta. & quæ tradit Casane. in cathalo. 1. p. conside. 28 concl. 18.

H Foro ordenamos, tit. de apprehensio.

I Molin. d. verb. resistencia, fol. 286. vers. die 22. Iulij, & fol. 288. col. 4. iũcto d. for. verum ibi manifeste, & obser. Item in debito de rerum testatio. & obseruan. de foro fideiussores cum ijs quæ tradit Bart. in l. 1. n. 5. ff. de nou. oper. nuntia. Paris. consil. 170. nu. 8. volu. 4. Aymo. cons. 289. num. 3.

K * In proces. procur fiscalis super appositione pendonum villæ de Illueca, die 4. August. 1607.

L In l. deprecatio, ff. ad leg. Rhodi. de iact.

M In l. bene à Zenone, C. de quadrien. pręscrip.

N Molin. in repor. verb. perhorrescentia an possit prouideri, & Portol. in eius schol. verb. euocatio. Bellug. in specul. rub. 23. §. sed pone, a nu. 5. cũ pluribus seq. fol. 129.

* In processu D. Vgonis de Vrries super iurisfirma factorum, anno 1584.

O Bardaxi de offic. Gubernat. q. 5. nu. 13 post Vitalem. Baxes, & Molin. ab eo relatos, licet aliter distinguat Regens Monter decis. 8. nu. 17.

seruitute;sed tantum subiecti ratione fidelitatis,& protectionis:vt sunt Clerici,in sortē dñi vocati,nec nō iurisdictionis,vt nobiles,milites,&infantiones,qui,vt inquit Cuiacius,[p] plerūq; moribus nostris nihil debēt, prętcr manus porrectionem,& deosculationē, quæ sunt hominij symbola,& vocantur lingua materna , *Homenages de manos y de boca*, à quorum præstatione brachij Ecclesiastici procuratores vulgo *Dipputati* excusantur,[q] sed quā tumuis priuilegiati , vt nihil dare teneantur pro aliqua villania,[r] tamen Regi,eorū in politicis capiti supremo, fidelitatem,reuerentiā, & obedientiā,exhibere tenētur.

Alij vero sunt vassalli qualificati,quia conditione seruitutis ligati, quibusdam oneribus,cęterisq; tributis,& peitis sunt obnoxij: qui demptis his oneribus realibus, & personalibus,ad quæ tenentur,plena in cęteris omnibus,& integra libertate fruuntur: possuntq; quocumq; voluerint,etiam extra dominationem Dñi Regis, se, & sua transferre. Sed quia signum subiectionis,& seruitutis præseferunt , & in signum supremi dominij tributa capitis soluere tenentur,personasquè suas,quasi conditionatas,& oneribus obnoxias, quod ad modo habent ad obsequia,& seruitia præstanda:Inde quandoq; homines Regis,aliquando *Vassalli de signo seruitio*,aliquādo vero homines *conditionis*, nuncupantur. Nec etiam ex eo, quod in eorum bonis D.rex habeat ius collectę,seu tri-
6 buti,dicuntur eorū bona,non esse † allodialia,& Burgēsatica,cum ratione protectionis, in signum supremæ potestatis,tā iurisdictionis,quam dñij, etiam vassalli simplices ad illorū pręstationē tenerentur,nisi singulari priuilegio,quasi iure Italico gaudentes,exempti reperirētur, cum omnes sint mēbra istius corporis reipub.ad eiusq; capitis obedientiā,&fidelitatē teneātur,nō solū qui sub eius iurisdict.contentiosa sunt,†sed etiā qui subiectione
7 ęconomica subsunt Regi,vt sunt Clerici,qui etiā ad huius corporis politici,&ciuilis defēsionē arma sumere,&[s] si necessitas exposceerit,officio,& munere ducū fungi deberēt,auxiliūq; & consilium pręberc,[t]
8 quia sūt regnicolę,pars populi,† &reip.veniūtq; appellat.districtualiū,& ciuiū in ordine ad bonū publicū totiꝰ cōmunitatis;licet sint ciues priuilegiati;

P De feudis,li.1.in prin. tom.4.pag.464.F.

Q For.Item ordenamos,14.tit.for.Inquisicionis.

R Obseruan.1.tit.de priuilegijs militum.

S Aluar.Velasc.tom.1.cōsulta.100.Francis.Molin.de brachio seculari Ecclesiæ præstando, cap.4.n.8.& seq.allegans glosam in c.tributum.23.q.8.Bouadilla plures referēs in politic.lib.2.c.18.n.61.62.& 308.Gregor.Lopez in l.4.tit.25.parti.4.Glosa magna ad fin.glos.oratoribus,in c.reprehensibile 23.q.8.Contra.in tempf.omn.iudi.lib.1.cap 2.§.3.num.9.Oliuan.de iur.fisc.cap.10.nu 5.& seq.Glos.1.in cap.si Episcopus,18.distin.glos.in cap.pastoralis,§.cum autem à Rege,de offic.delegat.Ceball.tom.4 commun.in discursu ad Dominum nostrum Regem,numer.22.vers.y desta sugecion,pag.5.cap.final.§.1.& ibi omnes de offic.delegat.in 6.

T Felin.in c.Rodulphus,num 17.de rescript.& in cap.Ecclesia num.69.de constit.& not.Abb.in c.1 de vit.& honest.Clerici.Deci.in cap.1.num.10.de Præben.Anchar.in cap.dilecti de for.compet.Ceball.in specul.communi.tom.4.conclus.890.num.140.& 142.Surd.decis.129.num.13.& 14.Alex.cons.41.num.4.vol.7.Casane.in consuetud Burg.rub.13.§.9.num.2.Marta de iurisdict.4.part.centu.1.casu 82.nu.4.& sequentibus.

& exempti, qui personaliter distiringi nequeunt per Iu
dices, & Magistratus seculares, à quorum † iurisdictio- 9
ne Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus, sunt exẽ
pti, ex communi Canonistarum sententia, *u* quia Theo-
logorum *x* communis est iure humano eorum exemptio
nem inductam: tamen (vt inquiunt Dominicus Soto, *y*
& alii) per suos superiores † cogendi sunt, ad obserua- 10
tionem legum ciuilium, quę ad Reipub. pacem, vtilita-
tẽ, & tranquilitatem sunt conditæ, quæ libertatẽ Eccle-
siasticam non ledãt, *z* hoc est, contra priuilegia vniuer-
salis Ecclesiæ, vel specialiter Clericis cõcessa nõ tendãt,
in his enim nullatenus statutis laicorũ *a* ligari possunt,
sed tantum his, quæ in materia communi omnibus ci-
uibus, disponunt ad publicam vtilitatem, generaliterq;
loquun-

V Concil. Triden. sess. 25 de reformatio. cap. 20. Valançuela in defẽsione monitorij aduersus Ducem, & Senat. Reipub. Venet. 4. par. per tot. latissime Hieron. Gigas de crimin. les. maiesta. q. 68. rub. quis de crimi. les. maiest. cognosc. poss. nu 15. Zauarel. in cap. perpendimus, de sent. excommuni. Sesse in tract. de inhibitio. c. 8. §. 3. nu. 117. Innocen. & alij in cap. 2. de maiorita. & obedien. Aufrer. in tract. de potesta. secolar. super Ecclesiast. person. in introductione, nu. 7. Selua de benefici. 4. p. q. 8. nu. 17. vers. Item nõ obstat, Gramat. voto 33. nu. 6. & seq. & nu. 16. Alban. de potestate Papæ, 2. p. num. 129. Iacobaci. de Concilijs, li. 7. art. 5. nu. 203. Roland. à Valle cons. 4. num. 30. lib. 1. Couar. in practi. cap. 31 num. 1. Eugen. cons. 26. nu. 23. lib. 1. Marc. decis. 515. num. 1. Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 6. & Deci. num. 5. de constit. Ludouic. Gomeci. in cap. 1. num. 67. de constit. in 6. Alciat. in cap. cum non ab homine, num. 20. & 46. & Nauar. in cap. nouit, de iudic. not. 3. num. 52. & sequen. Gutierrez in l. nemo potest, num. 107. de legat. 1. Mencha. de successio. creatio. §. 22. num. 58. Castill. in l. 66. Taur. verb. desarraygar, Azeuedo in l. 6. tit. 3. lib. 1. nou. recopil. Garcia de nobilita. glos. 9. nu. 2. Bernard. Laurent in suo tracta. de casibus, in quibus Iudex secularis, &c. num. 5. Iul. Clar. §. fin. q. 36. latissime, & nouissime plures referens Pater Xuarez in defensione fidei, contra errores Anglicanos, lib. 4. cap. 8. num. 9. & sequen. & c. 9. & 10. Cenedo Collectan. 37. Petr. Binsfeldius de iniurijs & damno dato, ca. 7. q. 12. conclu. 7. cum duab. seq. p. 381. Bereta. cons. 2. nu. 34. Bouadil. in polit. lib. 2. c. 18. nu. 17. A

X Relati à Xuarez d. cap. 8. num. 1. & 2.

Y In 4. distin. 25. q. 2. art. 2. conclus. 4. & de iustitia & iur. lib. 1. q. 6. art. 2. post princip. vers. cæterum. & Salon. eod. tracta. quæst. 66. art. 7. Xuarez de legib lib. 3. cap. 34. & in defensione contra error. Anglican. lib. 4. cap. 16. num. 13. Nicola. Serari. 2. tom. opuscul. Theologicor. disputat. de legib. art. 53. pag. 41. Menoch. cons. 878. num. 9. & 10. & cons 800. num. 21. & cons. 1000. num 27. Cacheran. decis. 181. Auenda. de exequen. lib. 1. cap. 13. num. 7. & 2. p. cap. 14. num. 19. Hieron. Gabriel cons. 37. num. 5. lib. 2. & facit l. 54. tit. 6. parti. 1. Decia. tracta. crimin. lib. 2. c. 35. Caualcan. decis. 9. num. 79 & seq. p. 2. & decis. 18. nu. 48. & sequent. p. 3. Azpilique. Nauar. consil. 44. tit. de senten. excommu. lib. 5. & 3. de constit. lib. 1. & in manuali cap. 23. num. 88. Cost. de quot. & rat. q. 103. à num. 11. Alderan Mascard. latissime de gener. statut. interpretat. conclus. 1. Zeuall. commun. opinio. q. 142. & 433. & tom. 4. in discursu ad Dominum Regem num. 22. & quæst. 899. num. 140. & 142. pag. 222. Farina. in praxi. crimin. tit. de Inquisitione, quæst. 8. nu. 30. Vincen. de Franch. decis. 9. nu. 5. Marc. decis. 456. num. 9. 1. p. Surd. consil. 1. num. 7. vol. 3. Cancer 3. p. variar. cap. 11. num. 192. Maranta in specul. dispu. 8. nu. 17. & seq. 23.

Z Abb. consil. 83. lib. 1. Decius in l. priuilegia, num. 1. & in authen. cassa & irrita, num. 18. C. de sacrosanct. Eccles. Iulius Clarus recep. lib. 5. §. fin. quæst. 77. num. 28. & alij relati à Valançuela in defensione monit. 2. p. num. 36. Xuarez in defensione fidei contra errores Anglicanos late disputans. lib. 4. c. 33. & 34.

A Surdus consil. 2. num. 14. consil. 301. num. 12. Hondede. consil. 10. num. 6. volu. 2. Bursat. cons. 93. nu. 7. Ioannes Baptista Valançuela in defensione monitorij, aduersus Ducem & Senatum Reipub. Venetorum, 1. par. num. 11. & seq. Alexand. consil. 210. vol. 2. Surdus de alimentis, tit. 2. quæst. 15. num. 61. Albertus Brunus in tract. de statutis, art. 6. num. 32. Ioannes Baptista Bobius in tracta. de statutaria vrbis præscriptio. glos. 19. num 205. Cornel. Benincass. tract. de paupertate, quæst. 8. special 4. numer. 49. Lapus allegat. 92. num. 7. & allegat. 101. num. 27. Maranta disputa. 8. num. 8. Riminaldus in l. qui se patris, num. 447. C. vnde liberi facit text. & ibi DD. in cap Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit. Lancelotus Gallia. cons. 59. n. 85. Bardaxi in comment. ad for. 1. tit. de la competencia de jurisdictiones, nu. 3. & seq.

B Post

loquuntur, *b* quibus non vt Clerici, sed vt ciues grauari intelliguntur: quo casu, libertatem ecclesiasticam non infringunt; & ideo illis manent obligati, quia aliàs non recte dicerentur membra illius communitatis, à cuius capite in nihilo obligari possunt. Vnde si ratio statuti laicalis concernat solemnitatem contractus, testamenti, executionis faciendę, cum certa qualitate, vel alium finem rationabilem, ligantur Clerici, & Ecclesia ex illo, licet incidenter aliquale eorum prę-iudicium resultet. *c*

11 Deinde, si Clerici aliquid † contra Regem, vel Rempublicam fuerint machinati, tanquam proditores puniuntur, *d* licet multi negent *e* ab eis crimen lesæ maiestatis commiti posse, existimantes necessarium esse, vt rei talis criminis fiant, quod sint subditi, ratione iurisdictionis, cum verius sit, sufficere quod sint subditi, ratione originis, seu habitationis, tanquam capiti po-

12 litico, ita vt si domino Regi, & suis Magistratibus, † honorem debitum non seruauerint, eius iurisdictionem, seu pacem publicam turbando, possint ab eo coercione ęconomica plecti, vel coerceri bona eorum temporalia

B post Ioannem de Platea, & alios tradit Redin. de maiestate Princip. versic. Non armis solum decoratam, p. 2. nume. 164. cum pluribus sequentibus. Bardellonus consf. 51 num. 15. & consi. 46. n. 89 & seq 97. & consilio 58 n. 47. & seq. Pari. consil. 11 num. 13. lib. 2. Xuarez in l. post rem iudicatam, ampliatio. 9. de re iudica. Franch. decisio. 9. Beroi in cap. 1. num. 225. de cóflic. Grat. consil. 162. volu. 2. Couarr. in regu. possessor, p. 2. §. 4. nu. 8. de regu iur. Auil. in capit. prætor cap. 17. num. 22. Vrsilis in additio. ad Afflictis decis. 310. Moila in emporio iuris, p. 1 tit. 9. de cótrahenda emptio. quæs. 10 per tot. Vulpeli in tracta. de libert. ecclesiasti. p. 2. nume. 17. & 21. vbi late Menoch. dict. consil. 800. per tot. & consi. 1000. Viuius decis. 28. Cachera. decis. 68. Alexand. Rauden. respons. 14. num. 111. & sequentib. volum. 2. Zauall. tom. 4. quæst. 899. nu. 146 & sequentibus, pag. 223.

Peregrinus consi. 91. nume. 9. & sequentibus. volum. 1. Loseus de iur. vniuersit. cap. 15. Petrus Gregorius de Republ. lib. 5. cap. 7. Bernard. Græue. ad Gail. lib. 2. concl. 32. num. 3. cum tribus sequentibus considerationibus. Moli. de iust. & iur. tracta. 2. disputatio. 31. versic. Sexta. Salçedo in additionib. ad practic. Bernard. Diaz, cap. 55. vers. Sed vt libere. Mexia in pragmatica taxæ panis, conclus. 5. num. 35. & sequen. Alderan. Mascard. de statutorum interpretati. conclusione 1. numero 240. & sequen. & conclusione 6. numero 123. & 186.

C Decius post Abb. & alios in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 155. versic. Secundus casus, Nata consil. 280. num. 4. Mandellus consil 8. num. 8. Surdus consil. 2. num. 41. & sequen. Zanchus de priuileg. Eccles. c. 111. n. 15. in fin. & 161. Bardelon. consi. 7. n. 20. & 21.

D Matthæus de Afflictis in constitutiones Neapolitanas, lib. 1. rubrica 43. á numero 3. cum sequenti, Benedictus in cap. Rainutius, verbo, Et vxorem, decisione 2. numero 157. & 162. Barbat. consilio 70. libro 4. Antonius Scapus de iure non scripto, lib. 1. cap. 6. in fine. Oldraldus consilio 43. numero. 16. Camillus Borrellus de Regis catholici præstantia, cap. 64. num. 99. & 100. & cap. 71. num. 8 cum sequen. plures relati per Prosperum Farinacium titu. de inquisitio. quæstio. 80. n. 30.

E Cabedo 2. par. decisione 83. Iulius Clarus in praxi criminal. §. lesæ maiestatis, numero 6. & §. finali, quæstione 36. numero 27. Rolandus consilio 4. numero 1. volumine 1. & consilio 1. numero 26. volumine 3. Farinacius quæstion. criminal. titulo de indiciis, & tortura, quæstione 51. numero 79. & 80. & consilio 16. numero 24. Marta de iurisdictione, 4. parte, centuria 2. casu 133. numero 4. & 5. Sixtinus de regalibus, lib. 2. cap. 20. numero 29. Decianus praxis criminal lib. 7. cap. 8. num. 5. Gail de pace publica. lib. 2. cap. 13. num. 19. per textum in Clementina. pastoralis, iuncta glossa, verb. non subfuit, de re iudicata.

F Couar.

ralia occupando, *f* & à regno cum honore expellendo, *g* donec resipuerint, & mandatis regijs obtemperauerint. Et fuit per me practicatum in Curia domini Iustitiæ Aragonum, * quidquid de tali praxi dubitet noster Iosephus Sesse. *h* Nam olim in primitiua Ecclesia Apostoli Episcopis præcipiebant, vt Regem timerent tanquam electum à domino, & eius magistratus in honore haberent, vt ministros Dei. *i* Et beatus Augustinus *K* reprehendit Episcopos dicentes, quid mihi & Regi, cum Apostolus voluerit eum reuereri, honorare, & ei seruire: & licét multi ex nostris Doctoribus negent prædictam occupationem temporalitatum extendi posse ad bona mobilia Clericorum, & ad fructus, qui ex redditibus beneficiorum ab eis percipiuntur, cùm illa bona personis Clericorum adhæreant. *l* Tamen ex praxi regni indistinctè occupantur: personæ verò ideo expelluntur donec paruerint tantum; quia † cessante contumacia, cessat sententia, & 13
pœna propter eam lata, & omnes ejus effectus *m* resoluũtur; quod si maiori pœna † afficiendi videantur, per 14
papam,

F Couarru. practica. quæstion. cap. 35. num. 3. versic. Aduersus vero Clericos, Benedictus in c. Rainutius, verb. Et vxorem, decis. 2. n. 140. Carolus de Gras. li. 2. rega. Frác. iure 7 colu. penult. Bellug. in specul. rubr. 18. §. denuo, n. 6. Alphonsus Aluarez in specul, Roman. Pontif. Imperat, & Regum, c. 36. Bobadilla in politi. li. 1. c. 16 num 90. & c. 19. nu. 31. & seqq. & lib. 2. cap. 18. nume. 139. Grego. Lopez in l. 13. tit. 13. glos. 4. parti. 1 Auéd deexequê. mád. 2. p. c. 6. n. 12. & noster Barda. ad for. vni. tit. quod Prælati in causa criminali, n. 4. & Portol. ad Molin. verb. Appellitus manifestationis. à n. 4. cũ seq. Salçe. in additi. ad pract. Bern. Diaz c. 101. vers. quçauté, p. 309 Cãcer variar. 3. p. c. 10. nume. 45. & seqq. & n. 56. & seqq. vbĩ loquitur de contentione formáda cũ collectore Cameræ apostolicæ, Cenedo in collecta p. 1. p. c. 37. n. 15. Aufrer. de potest. secula. super ecclesiast. perso. reg. 1. fallé. 14. & 15. n. 22. & seqq. Casan. in cõsue. Burg. rub. 1. § 5. glossa, si el agraje, n. 85, & seqq Ioan. Igne. in repeti. leg. necessarios, § non alias, n. 611. ff. ad Silanian. Bernard. Laurent. in tract. in quib. casib. iudex secular. &c. n. 14. Menoch. de retinéd. remed. 3. n. 354. & 356. Nauar. in c. cum cótingat, in 1. impressione, fol. 152. Et ideo inquit Marta, eum locũ inuenire non potuisse, cótrariũ defendés in suo lib. de iurisdictione, cétu. 2. casu 101. n. 4. & seqq. vbi n. 12. satis imprudenter & audacter inquit. tenéces supra relatã opinionem reddere se suspectos, quod non sint de corpore Ecclesiæ.

G Paul. in l. quicumque, C. de Episc. & Cler. & in l. addictos supplicio, n. 6. C. de Episc audiét. Benedi. in d. c. Rainũt. verb. Et vxoré. decis. 2. n 155. ad fin. & n. 161. cum seqq. Calane. in catha. glo. mũd. 5. p cõsid. 24 cas. 138. fol. mihi 117. Auend. de exeque. mád. 2. p. c. 6. n. 12. vers. Decimus casus, Auil. in c. 3. prætor. glos. iurisdició. n. 3. & c. 20. verb. vsurpá, Couar. vbi sup. Iul. Clar. in praxi. §. fin. q. 36. r. 24. Segura in director. iudic. 2. p. c. 13. n. 53. Salçe. ad practi. Bernar, Diaz in c. 101. A. Humada in schol. ad Grego. Lopez in l. 65. tit. 5. parti. 1. glo. 8. n 7. Mexia in pragmatica panis, cóclu. 5. n. 37. & alij quos refert doctissimus & religiosissimus Canonicus Petrus Cenedo in collecta. 1, p. c. 37. n. 9 & collecta. 51. n. 3. & post eum Bobadil. d. lib. 2. c. 18. n 62. A. Zauallos in specul, tom. 4. in discursu ad dominũ Regẽ, n. 46. ibi. Hasta echarlos de sus reynos, p. 10. & q. 899. n. 173 p. 229. argu. dictæ l. quicumque, & cap. si duobus, §. denique, ibi. Quia tribunal, de appellat. Rodriguez de annu. reddit. q. 17. n. 67. Enriquez in 2. p. summę, lib. 14. de irregulari. c. 12 n 6. Pegue. in praxi, c. 24. & Cancer 3. p. variar. c. 10. n. 49. & 50. Aldera. Mascard. de gener. statuto. interpretatio. conclus. 1. n. 214. vers. Bene verum est, l. 1. & 2. tit. 8. lib. 1. nouæ Recopil. est l. 1. & 2. tit. 7. lib. 1. Ordinam. vbi Didacus Perez.

* in processu Doctoris Francisci Mirauete super monitorio anno 1611.

H de inhibitio. c. 8 § 3. n. 104. Fontanella de pactis dotalibus, glos, 1. clausula 4. glo. 13. p. 3. n. 10. ad med. fol 210. I Clemens Romanus cóstitutio Apostolicarũ, lib. 7. c. 17. k in Ioanné, c. 1. tract, 6 Borrel. de Reg. catho. præstan. c. 54. n. 13. & seq. L glo. fin. in c. fin. de vita & honestate Clericorum, c. Ecclesia: ũ seruos, 12. q. 2. c. similiter 16. q. 1. l. si captiuus, §. si expulsus, ff, de captiuis. M l. 1. §. si frater ff. de collatione honorũ, c. ex literis, & ibi Deci. de cóstitutio. Bart. & Bald in l. 1. §. fin. de requir. reis, Bal. in l. 1. de postuládo, ad med. Tiraq. in tract. cesante causa, 1. p. n. 59. & facit obser. fin. tit. de satisdando.

N Concil.

Papam, si is Episcopus, n aut exemptus sit, vel si inferioris ordinis, per Diœcesanum, aut alium iudicem ecclesiasticum competentem, acrius in foro contentioso puniuntur. o Inde etiam fit, quod si Prælatus electus †
16 suspectus esset principi seculari de proditione terræ, seu consiliorum suorum, p poterit Princeps secularis coram Romano Pontifice excipere contra talem Prælatum, ne eius electio confirmetur: quæ theorica in Aragonia non est practicabilis, vbi beneficia ecclesiastica †
17 non possunt exteris concedi, q sed tantum regnicolis, D. Regis fidelibus; nec in Episcopis, & Abbatibus, * cum illi † tam in Aragonia, quàm in tota Hispania,
18 ad præsentationem Regis instituantur, r quod ius† patronatus Regum obseruari in Concilio Tridentino s Patres mandarunt: licet nec inferiorum laicorum iuripatronatus debeat derogari. t Et praxis regni sit, †
19 quod antequam possessionem capiant, & executoralia à Regia Audientia accipiant, rationeque bonorum temporalium, locorum, & iurisdictionis temporalis in eis exercendæ, iuramentum fidelitatis, quod impropriè homagium appellatur, præstant; u dum enim colligantur

N Conc. Triden. de reformat, sess. 13. c. 8. & sess. 24. c. 5. & sess. 25. c. 22.

O Ioan. de Terrarub. cótra rebelles, tract. 3. art. 5. per decé & octo conclus. Afflict. in constit. Neapol. li. 1. rub. 43. á n. 3. cũ seqq. Benedict. vbi supr. n. 157. & 162. Barbac. consil. 70. volum. 4. & plures relati per Farinac. in praxi crimin. titu. de inquisit. q. 80. n. 30. Borrell. de Reg. catho. præstan. c. 64. n. 99. & 100. & c. 71. n. 8 cum pluribus seqq. late referens, in quibus magistratus regij cognoscunt de Clericis, & eorum causis.

P Innocen. in c. super his in med. magnæ glossæ, de accusa. Afflict. in prælu. ad constit. Neapolit. q. 18. nume 8. Calicius vbi supra, priuil. 175. Guerrero in specul. iur. c. 25. nu. 11. Xuarez allegatio 8. n. 14. Palacios Rubi. in præfatio. ad tit. de donat. inter virum, n. 29. glos. pragmat. sanctio. titu. de elect. verbo, Pontifex, Selua de beneficio, q. 23. fo. 15. Corsetus de potest. Reg. 2. p. q. 11. n. 12. ad fin. & n. 13. Conrad. in templ. omn. iudi. lib. 1. c. 1. §. 3. versi. Secundo iuxta præmissa, n. 4. Igne. vbi supra n. 125. Marta de iurisdict. 2. p. c. 40. n. 26. & 27. & c. 34. n. 34. licet ipse suo more iura potestatis secularis adiuuantes reprobet.

Q vt in for. 1. & 2. tit. de prælatur. Camil. Borre. de præstan. Reg. cath. c. 51. n. 1. & seqq. Moli. in repor. foro. verb. Alienigena, Benedict. in d. c. Rainucius. verb. Et vxoré. decis. 5. n. 483. Couar. in d. c. 35. n. 5. vers. Secundo notádũ, Nauar. de resti. p. 1. li. 2. c. 2. n. 168. Rena. Chopi. de domanio Fráciæ, lib. 1. tit. 12 sub n. 10. Zauall. 4. tom. q. 897. n. 429. & seqq. p. 114 & 115. Oliba de iur. fisc. c. 12. n. 12. & seqq. & c. 13. n. 51. & seqq.

* sub regu. S. August. Abbas montis Aragonũ D. Martinus Carrillo; sub regu. S. Benedicti. Abbas S. Ioánis de la Peña D. Ioánes Martinez Briz; S. Victoriani D. Petrus Paulaça; B. Mariæ de la O. D. Gaspar Colomer. Sub regu. B. Bernardi B. Mariæ de Rueda D. Ioannes Huarte Episcop. Vticensis. B. Mariæ de Beruela sedes vacat expectátes gratiá sanctissimi PP. pro reformatione prædictæ Cisterciensis ordinis in hac Aragonũ corona, ac cóstitutione prouinciæ, pro vt est in regno Castellæ; Deus dirigat, & adiuuet catholici Regis piá menté, vt felicé exitũ, & finem sanctissimum, qué aggressus fuit assequatur, & perficiat.

R Bobadi. in sua polit. li. 2. c. 18. n. 222. & 223. Couar. in reg. possessor, 2. p. §. 10. n. 6. Palac. Rub. in præfa. ad rub. de donat. inter vir. n. 24. Conra. in templ. omn. iud. lib. 2. c. 1. §. 4. vers. 4. n. 9. & lib. 1. c. 2. § 3. n. 10. Gutier. practic. quæst. lib. 3. q. 13. n. 72. vers. Cum autem ipsi Reges Gothi. Perez in l. 3 tit. 3. lib. 1. Ordina. col. 121. Ferdinan. Vasq. controuer. illust. lib. 1. c. 22. n. 15. Marta de iurisdict. 2. p. c. 40. n. 13. & seqq. non enumerans Valentinum, & Burgensem in tract. nominat. n. 9. & 10. q. 35. Zauall. d. 4. tom. q. 1. aliás 897. nume. 307. pag. 95. & n. 379. p. 109. Selua de beneficio lib. 2. q. 23. colu. 8. Ioan. Ferrald. de priuil. regni Fránciæ iure 9. Corset. de potesta. regia, q. 11. & q. 55. in fin. Francis. Marc. decis. 436. sub n. 32. volu. 1. Cobba. in c. quamuis, 2. p. § 10. sub n. 5. de pact. in 6. Benedict. vbi supra n. 70. cum seqq. Borell. de Reg. catholici præstan. c. 50. n. 4. & seqq. per tot. & n. 39. Anastas. Germon. de sacror. immunitatib. lib. 3. c. 12. n. 40.

S sess. 25. de refor. c. 9.

T glos. & DD. in c. cum dilectus, de iur. patro. Borrel. de Reg. catho. præstã. c. 52. Rolan. consi. 46. n. 7. vol. 1. Didac. Perez. li. 1. Ordina. tit. 6. l. 2. glo. costumbre antigua, col. 4. vers. Dubitatur tamé.

V Guil. Benedi. in c. Rainucius, verb. Et vxorem decis. 1. num. 22. & 23. Solorzanus de Indiar. iure Tom. 2. lib. 3. cap. 6. num. 57. Bobadilla in Politic. Tom. 1. lib. 2. cap. 15. num. 64. [illegible] in QQ. [illegible] lib. 1. num. 100. [illegible] de Homagio cap. 1. num. 6. [illegible] Borrellus de Praest. Reg. Cath. cap. 64.

X Iacob.

tur digiti iurantis à digitis Regis, vel Magistratus, qui eius nomine iuramentum recipit intelligitur illum fidei, & obedientię Regis colligasse: *x* dexteram namque dexteræ coniungere, fidei, & amicitiæ symbolum apud antiquos fuit, *y* iuxta illud Virgilij: *z*

Ipse pater dexteram Anchises haud multa moratus
Dat iuueni: atque animum præsenti pignore firmat.

Et alibi: *a*

Nec te noster amor, nec te data dextera quondam.

Et Alciatus: *b*

Fœderis hæc species, id habet concordia signum,
Vt quos iungit amor, iungat & ipsa manus.

Et Statius: *c*

Iam pariter coëunt animorum in pignora dextræ.

Ex qua ratione prouenit, vt à sentẽtia ab eis lata ratione temporalis iurisdictionis non ad Archiepiscopum, vel Romanum Pontificem, sed ad D. Regem illius iurisdictionis supremum dominum appelletur. *d*

Secundó, ex prædictis infertur, quod † licet vassalli 20
dominorum, tam temporalium, quàm ecclesiasticorum non sint vassalli Regis immediatè, *e* ex vulgari regula *f*, quòd vassallus vassalli mei non est meus vassallus: intelligendum est hoc simpliciter, tamen secundum quid, ratione vniuersalis iurisdictionis, & maiorię, *g* vassalli Regis sunt mediati, eiusque subditi, & tanquam membra, & pars regni, fidelitatem, obedientiam, & reuerentiam ei exhibere tenentur, qualecumque dominis suis homagium præstiterint, & sub quibuscumque verbis, & forma latissima iuramentũ fecerint, semper fidelitas supremi capitis politici, eiusque maiestatis reuerentia censentur exceptę, contra quam si quid moliantur, crimen lesæ maiestatis commitent, legeque Iulia puniẽtur, *h* non solum amissione bonorum, sed & vitæ, honoris, famæ,

atque

X Iacob. Calic. in Margarita curiarum, dub. 8. vers. 175. Borrel. de Reg. cathol. prę stantia, cap. 64. nume. 1. & 4. cum seq. Areulphus Ruzeus de iure regalium priuileg. 11. nume. 14. & priuileg. 37. nume. 1. & priuileg. 43. n. 14 Anton. Oliba de iur. fisci, cap. 7. num. 52. & c. 10. á num. 1. cum seqq.

Y l. 1. ff de censibus. glo. Bar. Paul. Ias. & alij in l. 1. ff. de pactis, Ianus Langle. semesterium, lib. 5. cap. 5. pag. 168.

Z 5. Æneid.

A 4. Ænei.

B Emble. 39

C 2. Thebaid.

D Benedictus vbi supra decis. 2. n. 24. & 25. Couar. pract. c. 4. n. 2. Rosé. q. feuda. to. 2. c. 12. cócl. 20. n. 5

E Surd. cons. 210. nu. 53. & 275. num. 10. Aymon cons. 402 & Ias. cós. 233 col. 8. versic. Decimo tertio, vol. 2.

F glo. fin. in c. legitur. 81. dist alber. Bru. cós. 32. n. 2 Oldr. cós. 234. Marin. Frecia lib. 1. de subfeud. sect. fuit dubitatum, n. 5. & 24. fol. 17. & 19. glos. in l. de accessionibus, vbi Bar. de diuers. & tẽpor. præscrip. & l. Modestinus de verb. signif. Bal in l. 1. n. 4. C cõmun. de legat. Ias. inter cõ ss. feuda. Bruni, cós. 8. n. 54 cum seqq. Menoc. de recuper. reme. 10. n. 73. Gail de Arrest. c. 7. n. 20. & 21. Ofasc. Chache. cós. 64. n. 52 Fari. de opposit. cótra test. q 55. n. 31.

G Surd d. cós. 275. n. 10.

H, Peregr. de iur. fisc. li. 5 tit 1. n. 171. vers Sed horũ, Gigas de crimine lesæ maiesta titu. de pœn. comit. crim. les. maiest. q. 25. Fachin. varia. controu. lib. 9. c. 35. Anton. Fab. lib. 7. coniect. c. 20. Gail de pac. publ. lib. 2. c. 19. n. 13. & lib. 2. c. 3. n. 15. versic. Imo multi Sixtin. de regal. lib. 2. c. 20. n. 39. & 43. l. quisquis. in princ. C, ad leg. Iul maiesta §. publicam autem. Instit. de publi. iud. c. cum secundum leges, in princ. de hęretic. in 6. c. felicis, ibi. Sicut reus, &c. de pœn. in 6. l. eorum, & ibi Bar. ff. de pœn. Casane. in cathal. glo. mund. p. 1. considerat. 42. Gail de pac. publ. lib 2. cap. 13 n. 26, Lauden. de crim lesæ maiest. q. 41 & Gig. ibidem. q. 23. n. 1. & 2, & Bos. eod. tit. num. 118, Curtius iunior consil. 137, num. 14. l. 1, versic Hodie autem, ff. de cadauer. punit.

I Paul,

atque memoriæ damnatione, deletione insignium, & nominum delinquentis, amissione omnium priuilegiorum, & carentia sepulturæ, ac desolatione, seu deuastatione domus. Si veró aduersus dominos suos rebelles extiterint, non lesę maiestatis rei erunt, cum illud crimen solum committatur, quando Princeps supremus, eiusvè maiestas lęditur, vel alterius persona, eius odio offenditur, *i* sed tanquam rebelles, & infideles dominis suis, pœnas à Foris nostris statutas, luent. *K* Sed vtrisque † contraria iubentibus, potius obediendum

21 est Regi, *l* quàm eorum dominis immediatis, quidquid Corsetus dixerit. *m* Clerici autem in locis dominorum † habitantes, licet à parentibus seruituti ob-

22 noxiis, geniti, ac procreati fuerint, vassalli seruitutis dici non possunt, licet quoad pátrimonialia, si eorum bona ante ordinum susceptionem alicui oneri fuissent subiecta, illud, & Clerici facti subire tenebuntur: *n* nó solum autem Clerici, sed & laici Infantiones, & nobiles, à potestate Baronum, licet in eorum locis habitent, erunt exépti: quia vbicumque morentur, & sint populati, semper sunt domini Regis, *o* & in tribus tantum tenentur præstare homagium domino loci, in quo habitant, videlicet in defendendo castrum, & locum domini, & eius personam, & suorum familiarium; & de non faciédo seditionem in hominibus loci, & de exeúdo ad sonum campanę cum aliis hominibus infra terminos loci: præter quæ omnino liberi sunt, inde forsam

I Paulus in l. quicumque C. de Episco. & Cleric. & in l. adictus supplitio, nume. 6, C. de Episc. audi. Benedict. in c. Rainutius, verbo, Et vxorem, decis. 2. nume. 155. ad fin. & n. 161. & seqq. de testa. Cala. in cathal. glor mun. 5. p. consi-de, 24 casu 138. fol, 117. Auenda. de exequen. mád. 2. p. cap 6. num 12. versic. decimus casus, Auil. in c. 1 prætor glos. jurisdiccion, num. 3. Cobba. in practic. cap. 35. num. 3. versic. Aduersus, Iulius Clar. in praxi, §. fin. quæstio. 36. nume. 24. Segu. in direct. iudic. 2. p. cap. 13. n. 53. Salçede ad practic. Bernardi Diaz in c. 102. A, Humada in schol. ad Grego. Lopez in l 65. tit. 5 parti. 1. glos. 8. n. 7. Mexia in pragma. taxæ panis, conclus. 5 num. 37. cum aliis relatis per Peti. Cene. collect. 37 num. 9. & colle. 51. nu. 3. p. 1. & post eum Bobadil. in politi lib. 2. cap. 18. numo. 62. A. d. l. quisquis, Iulius Clar. de morte Andreæ Iserniæ loquens in §. lesæ maiestatis, n. 5. afflict. in 1. p. constit. regni, rubr. 29. n. 6. & in c. vni. verb. Bona cómittentium crimen lesę maiestatis, n. 12. tit. quæ sint regalia.

k titu. de pœnis vassallorum rebellium.

L Specul. lib. 4. rubri. de feud. § quoniam super homagiis, num. 29. & duobus sequentibus, Nata consi. 487. num. 17. Iacobaci. in sua inuestitu. verb. sic promisserunt, num. 12. Roland. consil. 1. num. 79. volu. 2. Surd. consil. 210. num 53. Conrad. in temp. omn. iudic. lib. 1 cap. 2. § 3. num. 9 Bobadilla d. c 26, n. 151.

M de potestate regia, 5. par. q. 88. num 46. quem sequitur Brun. consil. 11. num. 4.

N Bald. in l. placet, num. 11. C. de sacrosanct. Eccles. glos. & Alexand. in l. incola, ff ad municipal. Bartol. in l. ratio, §. fin. de muner. & honor. & in l. fin. C. de exaction. tributo. lib. 10. & in l. 1. C. de mulctis, Mandelus Albensis consilio 8. numero 2. Surdus decisione 20. numero 4 & sequenti 10. Gutierrez canonicarum quæstionum, cap. 34. numero 11. & 12. & practicar. libro 3. quæstione 27. numero 7. & 8. Couarru. libro 1. variarum, cap. 4. nume. 3. versiculo, Non tamen. Nicolaus Fæstasius de æstimo, & collectis, 4. parte, cap. 2. à numero 1. cum sequen. 15. Ferdinandus Vasquius de success ion. creation, lib. 1. §. 10. numero 659. & libro 3. §. 22. limitatione 17. numero 43. Marta de iurisdictione, 2. parte, cap. 6. numero 25. & 4. parte, centuria 1. casu 11. numero 25. & casu 49. numero 5 [illegible]

O Molina in repertorio Fororum, verb. Infantiones habitantes in locis dominorum, folio 75. colum. 1. & per plures ss.

P facit

ſam *Idalgos* appellati, *p* quaſi † quod iure Italico gau- 23
dentes, à tributis, & oneribus ſint exempti, licet ius la-
tij † multo minoris prerogatiuę fuerit, quàm ius vr- 24
bis. *q* Ex cuius verbi ethimologia, Marta *r* conatur de
ducere, Hiſpanię Reges aliquando Imperio Roma-
no ſubfuiſſe, quod obſeruantia perpetua linguę ma-
ternæ, ex his quę ex Latino ſermone vſurpat, commu-
tata litera, t, mutetur in, d, vt Senatus, armatus, legatus:
& litera, c, in, g, vt ficus, Canonicus, Clericus; vnde Ita
licus, quaſi *Idalgus*, vulgari & corrupto ſermone dica-
tur: quod argumentum ſatis debile eſt, cum imò ſæpé
Gothi in multis Romanorum Imperium ęmularentur,
eorumque Reges Flauij titulo vterentur, *ſ* qui Roma-
norum Imperatorum erat. Sed in Aragonia peculiari,
& materna lingua Infantiones † appellantur, *t* ex eo, 25
quod ſicut antiquitus apud nos omnes filij Regum In-
fantes appellantur, ita & richorum hominum Infantio-
nes; ſicut apud Romanos poſteritas patrum per genitu-
ram propagata, Patritij appellãtur: *u* quod nomen po-
ſtea ad omnes deſcẽdentes de genere militari per lineã
paternam, ſiue is legitimus, ſiue illegitimus ſit, *x* obſer-
uantia noſtri regni fuit extenſum. Quinimò, vt inquit
Gutierrez, *y* poſſe tentari dici Infantiones quaſi capita
pręcipua militarium copiarum; vnde in Hiſpania conſer
uatur militiæ genus (quod vulgò *Infanteria* dicimus) ho
norificentius cæteris eſſe, licet equeſtris ordinis Duces,
ſicut apud Romanos, ex ijs, qui Centuriis, vel Decuriis
celerum pręerant, honorificẽtiores iudicẽtur. *z* Ex qua
armata militia, iſta palatina, & aulica originem duxit; &
de iſtis poteſt intelligi quod dixit Otalora, *a* prius exti
tiſſe Infantiones, quàm milites; quia milites creantur, In
fantiones verò naſcuntur, qui & ſcutiferi olim appella-
bantur, vel quod ſcutum richorum hominum ferrent,
vel quod ſub eorum vexillo, ſcuto, & protectione mili-
tarent: qui aliquando pro rebus bene geſtis ad militiæ
dignitatem efferebantur. Sed alij Fidalgos, † à fideli- 26
tate deduxerunt, quia eam prę cæteris omnibus ſerua-
re tenentur, quaſi fidalguia, guia de fidelidad dica-
tur.

P fecit l. in Lyſitania, ff. de cenſibus, Couar. lib. 4 variar. reſolut. c. 1. n. 11. Otalo. lib. 2. de nobil. c. 3 n. 5. Greg. Lop. in l. 2. titu. 21. parti 2. Sarmien. ſelect. libro 1. c. fin. Gutier. pract. quæſt. lib. 3. q. 13. per tot. Villadiego in prolo. fori juzgo, gloſ. legis 8. n. 18. Balthaſ. Gomez a Meſcua de poteſt. in ſe ipſum. li. 2 c. 13. n. 23. & ſeqq. Didac. Pe[r]ez l. 4. Ordina. n. l. 2 tit. 2. gloſ fijosdalgo, Nuñez de Auenda. in ſuo dictionario poſt conſil. verſic. Sunt alij milites quos fidalgos appellamus, folio 176. vbi enumerat priuilegia eorum.

Q Vvelſang. Laci. lib. 12. coment. reipubli. Roman. c. 1. p 888.

R de iuriſdict. 1. p. c. 26. n. 73. & 74.

S Ameſcua vbi proxime verſ. iſta ratio, Baldes de dignit. Regum Hiſpaniæ c. 18. n. 34. Moral. lib. 12. hiſtor. c. 3 ad fin.

T Hieron. Zurita tom. 1. annal. lib. 2. c. 64. fol. 102. col. 4. verſi. Conſeruaſſe, Guardiola in ſuo tracta. de la nobleça de Eſpaña, c. 28 Gutier. lib. 3 practic. q. 17. n. 242. in fin. & 245 poſt S. Thom lib. 3. de regim. Princ. c. fin. Gregor. Lopez in l. fin. gloſ. Infançones, tit. 1. parti. 2. noſter Seſſe deciſ. 1. n. 39. Georg. Caue. deciſ. 107. per tot. Gama deciſio. 322. in fin. Frat. Prudentius de Sandoual in Choroni. Regis Alphonſi Imperatoris Hiſpaniæ, c. 51. G.

V l. fin § fin. ff. de Senatoribus.

X Obſeruan. 1. tit. de condit. Infantionat.

Y dict. q. 17. n. 246.

Z Onufrius Panuinius in ciuitate Romana, pag. 10.

A in tract. de nobil. 2. p. c. 3. n. 3.

catur. *b* Alij verò *Hijos de algo*, quasi filij Gothorum dici contendunt, & nituntur probare. Quorum licèt multæ sint species, alij enim dicuntur, *Infantiones de solar conocido*, à terra, seu loco, quod eius progenitores masculi possederũt, quod ideo Baronia fuit nũcupata, *c* quod à solis masculis possideretur, siue esset locus populatus cum subditis, siue solum castrum. Alij verò *de carta*. *d* A-
27 lij verò *de Vengar* † *quinientos sueldos*, *e* hoc est, de vendicandis quingentis solidis, ex eo, quod qui illis iniuriam aliquam inferebat, quingentorum solidorum pœna mulctabatur, eisdem applicanda; quia quingenti solidi Iaccenses, vigintiquinque libras argenteas constituunt, & lex 12. tabularum habebat, *f* *Si iniuriam alteri faxit* XXV. *æris pœnæ sunto*. Cuius rei vestigium extat in Foro *g* nostri regni, dum inquit: *Quod si quis in habenis militis manus iniecerit violentas, soluat de calonia quingentos solidos.* Neque obstat, quòd in militibus loquatur, cùm illi, vt supra diximus, Infantionum sint origo, & omnes soli Regi subiecti, dominorumque respectu, quodadmodo forenses, licet in fauorabilibus ciues reputentur, *h* tamen non concurrunt cum cæteris vassallis
28 seruitutis in peitis † & aliis oneribus, cum, vt inquit obseruantia *i* nostri regni, nihil magis proprium sit Infantionibus Aragonum, quam recipere, & non dare pro aliqua villania, hoc est pro seruitute; secus verò si gratiosam liberalitatẽ exercẽtes donauerint, hoc enim ingenuitati nihil detrahit, * qui antiquitus extra vrbes in suis castris habitare solebant: *K* quod vtinam hodie Barones nostri regni obseruarent, vt feliciores, atque ditiores domus suas filiis relinquerent, quod & lege Lycurgi, inter Lacedemonios obseruatum fuit, ne eorum assidua communio contemptum pareret, & in nobilibus Galliæ *l* hodie seruari traditur.

B Baeça de inope debitore, cap. 16. numero 44. & sequentibus, Gutierrez vbi supra n. 19. 29. & sequentibus.

C Sanctus Thom. lib. 3. de regim. Princip. cap. fin. Lucas de Pena in l. mulieres, versic. 4. ex comitatu, C. de dignita. lib. 12 Auendaño de exequend. mandat. 2. par. cap. 14. nume. 31. Casaneus cons. 64 num 14. Guid. Papa quæstio. 386. Garcia de nobilitate, § 1. gloss. 18. nume. 27. & sequen. Frat. Ioannes Benitus Guardiola in tracta. de la nobleça de España, cap. 30. Sesse decisio. 1. num. 48. volum. 1.

D obseruant. nota etiam titu interpretationes qualiter, & in quibus, Bardaxi de officio gubernatoris, quæstio. 5. num. 34 & sequen. Sesse dicta decisione 1. nume. 12. & sequen.

E Plaça de delictis. c. 2. nume. 10. Couarru. de vet. collatione numisma, cap. 6. num. 7. Gomez a Mescua cito lib. 2. ca 23. in fin. Schraderus tracta. feudal par. 9. cap. 4. nume. 29. Salazar de vsu, & consuetudine, cap. 1. numero 104. Villadiego in prologo for. juzgo, Guardiola de la nobleça de España, c. 31.

F Azor 1. par. institu, moral. lib. 6. cap. 63. pagi. 623. C.

G in titu. de iniur. foro 1.

H cap. ex parte. de foro competen. l penultima, C. de incolis, lib 10. Carabita super ritibus magnæ Curiç, ritu. 301. nume. 16. & sequen.

I obseruant. 1 titu. de priuileg. milit.

* Molina verb. Infantiones. versic. Infantiones habitantes in ciuitate Cæsaraugustæ,

k Tit. Libi. Decada 1. lib. 7 cap. 18.

L Ioannes Botero lib. 2. de la magnifi. de las ciudades, capit. de la residencia de la nobleça;

§. Vigeſimus octauus.

Quibus verbis colligatur Principem voluiſſe vti plenitudine poteſtatis, & illam in alium transferre, & de clauſulis earumque effectu.

SVMMARIVM.

Verba ad quid fuerint inuenta. 1.

Liberum arbitrium ſeu plenitudinem poteſtatis ex quibus verbis translatam inferamus. 2.

Verba in Aragonia ſecundum propriam ſignificationem intelligenda. 3.

Arbitrorum poteſtas in Aragonia latiſsima, & reductio ad abitrium boni viri non habet locum in Aragonia. 4.

Libere procedendi facultas à Principe iudici conceſſa quid importet. 5.

Clauſula, de plenitudine poteſtatis, primum locum obtinet, & oſtendit ſecundum illam voluiſſe Principem procedere ſi deliberate & conſulto reſcripſerit, & de eius effectu. 6. 12. 13.

Clauſulæ, motuproprio, & ex certa ſcientia, an tollant vitium obreptionis, & ſubreptionis; & aliquid circa ea quæ ſunt facti operentur. 7.

Clauſularum adiectio quid operetur in reſcriptis Principum. 8.

Conditio, ſi preces veritate nitantur tam in reſcriptis, quàm in contractibus ineſſe cenſetur. 9.

Clauſula, non obſtantibus quibuſcumque, &c. an operetur in præiudicium tertij. 10.

Princeps an potius præſumatur circumuentus, quàm quod voluerit tertio præiudicium inferre, & contra ius reſcribere; & quando tertij præiudicium verſari dicatur. 11. & 15.

Superſedere poteſt quis in executione reſcripti, donec Princeps melius fuerit informatus. 14.

An ſine clauſulis, ſi actus non valeat, de poteſtate ordinaria, præſumatur, Principem illam expedire voluiſſe de plenitudine poteſtatis. 16.

Si in eadem perſona concurrat iuriſdictio ordinaria, & delegata, ex qua earum præſumatur procedere. 17.

§. Vigeſimus octauus.

A l, Labeo, in fine, ff. de ſupellectil legat. Decius in l. ſemper in ſtipulationibus, nume. 4. de regul. iur. Craueta conſil 20. nume. 2. & 290. in fine, Menochius de arbitrar. quæſtione 7. numero 75. Seraphinus de priuileg. iuramenti, priuilegio. 1. nume. 56. Tiraquellus in l. ſi vnquam, verb. Libertis, num. 17.

CVM verba ad hoc fuerint inuenta, † vt ſint 1
noſtri cordis nuntia, & earum, quæ in animo ſunt paſſionum notæ; a ita vt nec credatur aſſerenti, contrarium ſenſiſſe eius, quod verbis protulit; ideo, videndum eſt, quibus verbis vtantur Principes, ad ſignificandũ † plenitudinem poteſtatis in alios velle 2
transferre, & quæ ſint illa, quibus ſignificatur, eos ſecundum

cundum plenitudinem poteſtatis in aliquo actu vel-
le procedere. Circa primum dicendum eſt, multa ver
ba à noſtris *b* proponi, quibus id ſignificari poteſt, vt
putà, ſi dixerit: *Quod procedas alte, & baße; vel fa-
cias ſecundum cor tuum, ſecundum ſenſum tuum, ſecun-
dum tuum appetitum, aut ſecundum carnem tuam, vel
pro libito voluntatis.* Vel dixerit: *Ea facere poſsis, quæ
nos facere poſſemus, vel procedas de facto, hoc eſt manu re-
gia, nulla ſolemnitate, aut lege ſeruata, vel pro tua mera, &
libera voluntate, & abſoluto arbitrio.* Quibus verbis a-
deó liberum, & abſolutum arbitrium translatum cen-
ſetur, vt nec iure, nec æquitate, nec ratione ſit regu-
latum, ſed in mera eius, cui conceſſum eſt, volunta-
te reſideat, *c* vt, in rei propriæ diſpenſatione, dice-
bat Iuſtinianus, *d* quemlibet eſſe moderatorem, & ar-
bitrum. Idemque dicendum eſſet, ſi non dixiſſet, pro
libito voluntatis, ſed pro tua voluntate, quia adhuc
de libero arbitrio, non de regulato eſſet intelligen-
dum, cum hæc ſit huius nominis, *voluntas* propria na-
3 tura. Ex quo fit, vt cum in Aragonia verba † ſecun-
dum propriam ſignificationem accipiantur, ſi partes
tranſegerint, & ad voluntatē alicuius ſtare compromiſ-
ſerint, latiſſima dicatur † conceſſa poteſtas arbitro ad
4 diſponendum de rebus, ſuper quibus fuit compromiſ-
ſum, ita vt ipſi liceat, ſibi eas adiudicare: quod non ſo-
lum in vim pacti, vt aliqui voluerunt, valebit, ſed e-
tiam in vim laudi, poſtquam à partibus, vel procura-
toribus in compromiſſo conſtitutis, talis ſententia fue-
rit laudata; à qua (quantumuis ſit iniuſta, & irrationa-
bilis) reductionem ad arbitrium boni viri non admit-
tere, communis noſtri regni praxis obſeruat: &
hoc iure ſtatui poſſe noſtri tradiderunt, *e* quamuis
aliàs regulariter in compromiſſis, pro arbitrio re-
gulato

B Menochius de arbitrar. lib 1. quæſtione 7. á num 41. cum ſequentibus Ortenſi. Caualcanus de brachio regio, 1. par. nume. 131. cum pluribus ſequentibus, Maurus Burgius de modo procedendi ex abrupto, centur. 2. quæſtio. 6. Bart. in l. creditor, §. Lucius ff mandat. Afflictis deciſione 305. nume. 4 Rippa in l. naturaliter, §. nihil commune, num. 181. de adquirend. poſſeſsio, Bart. in Extrauaganti, ad reprimendum, verbo, Videbitur, nume. 12. & conſi. 82 Alexand. conſilio 199. in fin lib. 6. Ruinus conſ. 13. nume. 6. lib. 2. & facit l. ictus fuſtium, de ijs, qui notant. infam. l. verum, §. ex facto, ff. de minoribus, Anibal Troyſius ſuper ritibus magnæ Curiæ, ritu 288, n. 4.

C l. cum quidam, de legat. 2. l. fideicommiſſaria libertas, ff. de fideicomiſſ. liberta. Bart. in l. alio, nume. 9. ff. de alimenti. cibar. legat. & repetitione leg. penultimæ, num 50. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Felinus in cap 1, num. 31. de conſtit. vbi Andr. à b Exea nume 396. Socin. in l. verū, §. cum quidam, nume. 11. ff. de rebus dub. Iaſ. in l. ſi ſic legatum, num 34. & 35 de legat. 1. Menoch. de arbitrar. lib. 1 dicta quæſtio. 7. num. 12. Natta conſil. 530 nu. 8. Vbertus Zucard. conſ. 66. nume. 39. & 40. Bartholomæus Socin. conſilio 120. num. 7. volum. 2. Afflict. deciſ. 371 num. 8. Pariſ. de Puteo de ſindicatu. tit. de arbitrar. n. 10. in fin & Orianus in tract. de arbitr. in princi. n. 26. Deci. in l. in actionibus, n. 11. ff. de in litem iurādo, & in l. captatorias. n. 6. & 7. C de teſtamēto milit. & conſ. 355. n. 4. Ruin. conſ. 27. n. 5. & conſ. 219. n. 3. lib. 1. Pariſ. cóſ. 26. n. 27. lib. 4. & cóſ. 115. n. 13. li. 1. & conſ. 71. n. n. 26. lib. 3.

D in l. in re mandata, C. mandati.

E Iaſ. in l. 1. n. 6. ff. de legib. Socinus ſeni. conſil. 63. n. 6. volum. 4. Cæſar Barcius deciſ. Bononien. 86. nu. 9 verſ. Etenim ex ſtatutis.

F l. penul.

gulato deberet intelligi *f* tamen, si per viam facti in
extraiudicialibus, libere procedendi † facultas alicui 5
concederetur, legis, & iuris dispositioni non subes-
set, *g* sed voluntatem, omni iuris necessitate spolia-
tam, importaret: *h* secus verò, si prædicta verba ad iu-
dicem, & magistratum, cuius peculiare est iura ser-
uare, & secundum leges sententiam proferre, referan-
tur, magis eius excitare iurisdictionem videntur; *i* vel
ex causa, vt putà propter enormitatem, notorieta-
tem, seu frequentiam delictorum, secundum subiec-
tam materiam, liberam potestatem, & absolutum ar-
bitrium in procedendo tribuere: quod si verba dubia
sint, in ea significatione erunt accipienda, qua arbi-
trium regulatum, & potestatem ordinariam demon-
strent, *K* si actus, qui secundum eam exerceri debet, pos-
sit secundum eam sustineri; cum indubio potius quis
præsumitur elegisse viam iuris communis, quàm pri-
uilegij, & magis iure ordinario, quàm extraordina-
rio velle procedere, cum iura extraordinaria *l* non
sint in consideratione, quoties actus iure ordinario su-
stineri valet. Si verò non posset secundum potesta-
tem ordinariam expediri, eo casu, censebitur à Prin-
cipe, vel lege, quoad illum effectum, translata plena, &
extraordinaria potestas.

Circa secundũ, verba, quibus Principes vtũtur ad signi
ficãdũ se velle plena, & absoluta potastate in aliquo vti,
sunt clausulæ in eorũ rescriptis, & mãdatis adiectæ, inter
quas primũ locũ obtinet † clausula, de plenitudine pote 6
statis

F l. penultima, ff. de arbitr. l. 3. C. de dot. promiss. Baldus in cap. quintavallis, de iureiuran. Decius in cap. 1. 2. lectura, num. 2. versi. Secundo in quæstione, de constitut.

G Decius in l. in personam, §. generaliter, nume. 2. de regul. iur. Marsilius in praxi, §. constante, nume. 24. & sequen. Gozadinus consilio 47. num. 9. Curtius senior consilio 48. colum. 1. Calcane. consilio 3. num. 8. Menochius consilio 10. num. 10. & de arbitra. libro 1. quæstione 7. nume. 35. & quæstio. 8. nume. 34.

H Georgius Nata in Clementina, sæpe, §. non sic, colum. 10. de verborum significatione, Ruinus cõsilio 100. nume. 4. lib. 1. & 121. num. 2. & 133. & 138 num. 2. lib. 2.

I Ias. in l. ius ciuile, in nume. 2. & sequentibus, de iustitia & iure, Decius in cap. causamque, num. 1. de testibus, post Hostiensem, & Inmolam in cap. significauerunt, eodem titu. Felinus, & alij in cap. in corrigendis, de offic. ordinar. Paleotus de consultat. par. 1. quæstione 3. artic. 2. versic. Verum, in fin.

K l. quamquam, l. in testamento, C. de testamento milit. l. miles, C. eod. l. sero, §. medico, de annu. lega. l. quidam consulebant, cum ibi notatis per Bartolum, de re indicata, Innocentius in cap. innotuit, in fine, de electio. Ioannes Andræas in cap. dudum, de decim. Bald. in l. bonorum, C. qui admitt. & in rubr. C. de pœn. iudic. qui male iudican. num. 2. Alexand. consil. 60. num. 20. volum. 2. & consil. 8. num 12. lib. 3. Philippus Deci. in cap. si quando, numero 22. & sequentibus, de rescript. Lancelot. Deci in l. si mihi, §. in legatis, de legat. 3. Cassaneus in consuetud. Burgund. rubri 20. cum concordantibus per Ias. in dicta l. quamquam, & per Hippolitum de Marsil. singular. 84. & in l. 1e vnoquoque, num. 24. de re iudic. Menoch. dicta quæst. 7 num. 15. & 18. Ruin. in l. Gallus, §. si eius, num 60. ff. de liber. & posthum. & in l. stipulationum quædam. num. 12 ff. de verborum obligatio. Augustinus Beroius in c. cum tes, n. 29. de reb. Eccles. non alienan.

L l. 4 §. 1. de fideicommiss. libertat. cum concordant. per Tiraquellum de retract. §. 18. num. 58. Ias. in l. si causa, nume. 7. C. de transactio. Deci. in cap. at si Clerici §. de adulteriis, num. 8. & in cap. Clerici, num. 4. prope fin. de iudic. Couarru, lib. 1. variar. cap. 3. colum 5. Peralta in l. si Titio, de legat. 2. & in l. si quis, num. 23. de legat. 3. Rippa in l. 1. num. 124. de vulgar. Menoch. de præsumption. tom. 1. lib. 4 præsumpti. 4. num 8. & 9. cum sequentibus per tot.

M Parif.

ſtatis, quæ omnes alias ita ſuperat, *m* vt dixerit Pariſius *n*,
eam nō tolli à regula inualidāte clauſulas, motuproprio,
&ex certa ſcientia, quia enixe oſtendit, illam apponen-
tem voluiſſe ſecundum eam procedere; atque ita om-
nes iuris deffectus ſupplet, vt nihil opponi poſſit, *o* quod
annullet reſcriptum: & ea ſolus Princeps ſupremus v-
ti poteſt, qui legibus ſuperior ſit, *p* cum per illam ſig-
nificet, non velle legibus ſubeſſe illud, ſuper quod re-
ſcribitur, tamen ſuper facto nihil ſupplebit, etiam ad-
7 iuncta clauſula, † ex certa ſcientia, *q* ſi aliàs con-
ſtet, reſcriptum eſſe ſubreptitiū, vel obreptitium, licet
multi *r* ex clauſula, ex certa ſcientia; & ex clauſula,
motuproprio, vitium ſubreptionis, & obreptionis ceſ-
ſare aſſerant: cum per primam inducatur præſump-
tio, Principem circa negotium, ſuper quo reſcribit,
bene inſtructum eſſe, per ſecundam veró (quæ pri-
mæ nimis affinis, & proxima eſt) *ſ* ex mente, & vo-
luntate Principis proceſiſſe, neque fuiſſe tale reſcrip-
tum per importunitatem obtētum, ſed claudere os om-
nibus, vt de obreptione, ſubreptione, & deffectu in-
tentionis opponere poſſint, cum enixius voluntatē Prin
cipis demonſtrent, & maximā firmitatē, &robur reſcrip
tis tribuant: tamen verius exiſtimo, adiectionem harum
8 clauſularum, † licet maiorem ſignificationem volun-
tatis inducant, aliosque effectus circa ſolemnia pa-
riant,

M Pariſ. conſi 5. nu. 119. volum. 4. & conſil. 1. n. 68 volum. 2. Curtius ſenior conſil. 66. num. 14. Socio. iuni. conſi. 69. nu. 64. in 1 Feltaſius de collect. 4. p. cap. 6. num. 40. Quintilia. Mandoſ. in regula Cancellariç 17. de non tollendo q 8. n. 6 & 7.

N dicto conſilio 5. nume. 94.

O Bald. in proœem. decretal. colum. 4. & in præ lud. feudorum, colum. 9. verſic. Sed pauca. Decius conſil. 191. num. 3. & conſil. 198. colum. 1. & conſilio 373. num. 8. & 653. nume. 23. Rolandus conſ. 1. num. 68. & conſil. 7. nume. 102. volum. 3. Crauetta conſil. 182. Cephal. cōſil. 18. ad fin. & Riminal. conſilio 79. nume. 9. volum 1.

P Ruinus conſil. 23. nume. 13. lib. 2. Socinus iuni conſ. 69. colum. penulti. lib. 1. Felin. in cap. cum non liceat, nu. 10. de preſcript. Anaſtaſ. Germoni. de indult. §. nos itaque, num. 22. & facit l. forma, C. de offic. præfect prçto. Alexan. in l. 2. §. 15 proquo nume. 7. ff. quod quiſque iur. Rimiuald. conſil. 13. num. 69. & 70. Grammat. conſil. 100. nu. 23. Cephal. conſilio 617. num. 31. lib 5. Rebuf. in praxi de non tollend. iur. quæſit. gloſ. 6. n. 15.

Q Salicet. in l. ſi quando, C. de inofficioſ. teſtamen. Paulus in l. teſtamentum, C. de teſta. & Bald. in c. ſtuduiſti, de offic. deleg. Iaſ. in l. cauſas, C. de tranſactio.

R Pariſ. conſil. 3. num. 70. & 71. & conſil. 5. num. 120. & conſil 141. num. 2. volu. 4. Albertus Brunus conſil. 5. num. 6. Anton. Gabr. commun. concluſ. lib. 6. titu. de clauſulis, concluſ. 1. num. 25. & concluſio. 2. nume. 1. Guid. Pap. conſilio 83. num. 10. in fin. & conſil. 178. num. 6. & conſil. 205. nume. 21. Crotus conſilio 243. num. 27. & conſ. 220. num 27. Corneus conſ. 313. num. 10. volum. 4. Regnerius Sixtinus de regalibus lib. 1. cap. 5. num. 41. & ſequen. gloſ. in cap. 2. de filiis preſbiter. cap. ſi motuproprio, de præben, in 6 Clementina, ſi Romanus Pontifex, eodem titu. gloſ. in cap. 1. de conſtitutio. in 6. Silua conſilio 50. numero 13. & 18. Rebuffus in conſtitut. Gallic. titu. de reſcrip, numero 113. Calador. de penſion deciſ. 3. num. 4. & de reſeruationib. deciſ 5. num. 1. Deci. conſ. 341. & 655. Grammatic. deciſ. 66. nume. 41. 42. Aymon conſ. 296. colum. 6. Nata conſ. 636. numero 159. Rolandus conſi. 1. num. 66. in 3. gloſ. verbo. Elegerint. in cap. ad hæc, de reſcript. vbi Abb. num 7. & Deci. num. 5. Curti. ſenior conſ 65. num. 10. Boſius in praxi de Principe, num. 195. Staphile. de vi & poteſtat. clauſul. fol. 84. Conradus in templo omni. iud. lib. 1. cap. 1. §. 4. num. 30. cum ſequentibus, Brunus conſ. 1. num. 76. & 77. & Iaſ. inter eiuſdem cōſilia, conſ. 8. n. 59 & 60.

S gloſ. in c. ſtatutū, §. 1. verb. Literarū, in fin. de reſcrip. in 6. Alex. ad leg. 3. in princip. ff. quod quiſque iur. Aymon conſ. 717. n. 21. lib. 4. Velazq. de Auenda. in l. 40. Tauri, gloſ. 11. num. 28. cap. ſi motuproprio, vbi Doctores de præbendis in 6. & in cap. ad aures, de reſcriptis.

riant, t & circa ea, quæ ſunt iuris, cum illa in ſcrinio pectoris ſui cenſeatur Princeps habere; non tamen ſupplebunt deffectum intentionis ſuper facto, nec circa ea, quæ ſunt facti, aliquid operabuntur, u vt putà circa conſuetudines, vel ius priuatum tertij, quod eo ſenſu accipiendum eſt, vt ſi Principi non fuerit narratum factum, ex quo ipſe intelligat tertio præiudicium inferri, nihil operabuntur clauſulæ ad iuſtificandum reſcriptum, x quia licet illę magis terreant, & impellant eos, ad quos diriguntur reſcripta, ad illorum executionem, non tamen iuſtificant, quod de ſe iniquum eſt, nec iuſtam Principis poteſtatem augent. Imò ſi ſuper principali fuit Princeps deceptus, ita pariter præſumitur deceptus ſuper clauſulis acceſſoriis, y quæ non ſupplent erroneam, & falſam informationem, maxime, ſi veroſimiliter Princeps bene informatus non conceſſiſſet, vt putà quia opreſſum fuerit, quod res, ſuper qua reſcriptum impetratur, erat litigioſa, z vel beneficium à Romano Pontifice impetratum, erat iurispatronatus laicorum, cui ex prędictis clauſulis non ſolet derogari, a imó & vbi expreſsè eſt facta derogatio, ſupplicatione ad ſanctiſſimum, ſolet executio ſuſpendi. Si verò tales clauſulæ fuerint adiectæ, iam tota facti veritate explicité enarrata, vel ſuper facto proprio Principis reſcri-

T c. ſi motuproprio, vbi Ioannes Andræas, & alij de præbend. in 6. Rebuffus conſil. 34. pag. 59. colum. 1. verſic. item in hoc mandato. Curtius ſenior conſil. 66. colum. 6. verſic. Confirmatur, Pariſius conſil. 3. nume. 57. in 4. Doctores in cap. ad aures, de reſcript. vbi Ripa num. 34. Felin. 6. cum ſequentib. & Decius 11. Corneus conſil. 515. colum. 4. lib. 4. Socinus iuni. conſil. 94. num. 20. lib. 2. Gomez in regul. de iure quęſito non tollẽdo, quæſtio. 13. ad fin. Rebu. com. 2 in conſtitutio. Gallic. tit. de reſcript. in princip. nume. 113. Staphil. de liter. grat. & iuſtit. titu. de via & effectu clauſularũ, fol. 83. not. Alexan. conſi 215. nume. 1. & 2. volum. 7. Xuar. allegatio. 12. nu. 25. 40. & ſequentibus. Roman. conſil. 327. num. 10 cum ſequentib. Felin. in d. c. ad aures, & in cap ſi quando de reſcript. & in cap. cauſam quę, el 2. de teſtibus, & in cap. cum inter, de exceptio. Aymon conſi. 717 fere per totum, volum. 4. Couar. in cap. alma mater, §. 7. num. 2. de ſentent. excomunication. in 6. Staphile. vbi ſup. Rebuf. ſuper concordat. titu. forma mandati apoſtolici, verb. Motuproprio, vſque ad nume. 47. Anaſtaſ. Germon. in tract. de indult. §. nos itaque, Antonius Gabr. commun. concluſion. lib. 6. titu. de clauſul. concluſ. 2. Conrrad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 4 verſi. Tertio, num. 37. Quintilia. Mandoſ. in regula Cancellariæ 16. de concurrentibus ſuper eodem beneficio, q. 4. n. 3. & per totum, cum aliis ſex quæſtionibus ſequentibus.

V Deci. conſi. 341. n. 5. & alij ſupra relati.

X l. prædia. ibi, Vel exoratus, aut ſponte donauerit C. de locat. prædiorum ciuil. lib. 11. Decius conſilio 286. num. 4. & 7. Alexand. conſil 122. num. 16. volum. 4. Romanus conſilio 98. nume. 3. Pinellus, C. de reſcinden. vendit. 1. par. rubricæ, cap. 2, num. 20. per text. in cap. cum ad monaſterium, in fin. ibi, Vt nec Summus Pontifex licentiam indulgere poſsit, de ſtat. monach. eleganter explicans Couar. in cap. 2. ad fin. de teſta. Conradus in templo omnium iudicum, libro 1. cap. 1. §. 4. verſic. Tertio, num. 38. cum duobus ſequentibus.

Y argum. text. in l. doli, §. diuerſum, ff. de nouat. Pariſ. conſil. 4. num. 33. volum. 2.

Z Felinus in cap. ex parte, el 1. de reſcript Ruinus conſil. 109. num. 15. volum. 4. Anaſtaſius Germon. de indult. §. ſed ex certa ſcientia, num. 19. Bald. Paul & Alexand. in l. ſi quis in iudicio, ff. ſi quis cautio. Iaſ. in l. ſi quis in quemquam, eodem titu. Felinus, & Doctores in cap. cauſamque, el 2. de teſtibus, Brunus conſilio. 21. numero. 12 Innocentius, & Abb. 3. notabil. in cap fin. vt litependen Gomez in cap. 1. numero 195. & 199. de conſtit. in 6. Rebuffus in 3. par. ſignaturæ, in clauſula quatenus litigioſum, pagina 261.

A idem Rebuf. vbi proxime, verſic. Necnon iurepatronatus, num. 9. pag. 166. & num. 34. & 59. Couar. practic. cap. 36. num. 3.

B Pariſ.

rescribentis, *b* vel alieno, coram se gesto; cum cesset pręsumptio malę informationis, & defectus intentionis, cessabit omnino vitium obreptionis, vel subreptionis, quod alias ab eo, cuius ius lęditur, *c* semper opponi poterit etiam prædictis clausulis adiectis, cum † conditio
9 illa, si preces veritate nitantur, *d* quæ in principali concessione semper subintelligitur, etiam clausulis accessorijs inesse censeatur, (quod etiam ad contractus extendi potest, *e* quando narrata causam finalem respiciunt, licet alias non subintelligeretur) quia licet Princeps generaliter dixerit, † non obstantibus quibuscumq;, non
10 tamen creditur voluisse in præiuditium tertij rescribere; imo tale præiuditium † exceptum censetur, ac po-
11 tius creditur Princeps circumuentus, & rescriptum de falsitate suspectum, quam quod per illud voluerit tertio præiuditium inferre, etiam si plenitudine potestatis vti voluisse constet, ex clausulis in dicto rescripto adiectis, quæ à nostris Doctoribus multipliciter declarantur. Primo constituentes differentiam inter magnum, & paruum tertij prçiuditium, quam merito improbant Pine-

B Paris. cons. 5. num. 123 & sequen. vol 4. ex traditis in Clement. 1. de probat. Mascard conclus. 139 Menoch. cons. 2. num. 29. vol. 1. Socin. consil. 266. num. 17. & 55. volum. 1. Paris. consil. 15. num. 60. lib. 2. Curci. senior cons. 49. num. 77. Angel. de Perus. cons. 368. num. 2. Corne. consil. 212. numer. 34. lib. 1. Iacobus de Leonardis inter consilia feudal. Bruni. consil. 114. a num. 172. cum sequen. Folleri. in praxi censuali, verb. uō viciatas, a num. 47. & seq. & num. 53. & sequ. Prosper Fariuac. de opposit. contra testes, q 63. num. 98. & seq. Misinger. centur. 5. obseruat. 34.

C Andre. Gail practicar. obseruationum, lib. 1. obseruatione 14. & lib. 2. obseruat. 58. num. 3. & sequentibus, Socin. Iunior cons. 77. num. 15. volu. 1. Roland. cons. 7. nu. 107. vol. 1. Riminal. consil. 79. num. 14. & 15. & consil. 5. num. 228. Socin cons. 15. num. 4. volu. 3. Oldrad. cons. 237. num. 7. & Xuarez allegat. 9. vers. primo quia vbicumque. Decius consil. 689.

D c. 2. cap. super literis, vbi Doctor. communiter de rescrip. Bart. consil. 90. nu. 8. Decius cons. 198. nu. 6. & cons. 350. col. penult. vers. illud videtur procedere, Calcane. cons. 17. Cacheran. decis. 179. num. 26. Ripp. respons. 18. num. 6. cum seq. lib. 3. facit tex. in l. fin. C. de diuers. rescrip. glos. principalis in cap. si super gratia de offic. delegati in 6.

E Alexand. cons. 30. num. 10. vol. 5. Lapp. & Gemini. in cap. quamuis per tex. ibi nisi hoc expresse dixerimus, & in c. si propter tua debita de rescript. in 6. Glos. in l. si ex falsis, vers. præcipimus, C. de transactio. vbi Bald. Paul. & Iass. num. 7. Bal. in l. 1. opposit. 1. C. de manumis. vindict. Decius in cap. 2. num 5. & Felin. 22. cum. seq. de rescrip. Gomez in regula de iure quæsito non tollendo, q. 1. & Rebuff. in praxi, tit. de non tollendo ius quæsitum. glos. 6. per tot. Sebastian. Medicis in tract. de adquir. dominio ad legem finalem, ff. de legib. verb. aut in conseruando, glos. 2. p. 3. num. 20. & duobus sequen. Alexand. consil. 26. lib. 2. & cons. 35. lib. 4. Decius consil. 21. & consil. 33. 64. & 98. Ferdin. Loazes in 5. fundamento pro parte oppidi de Mula, post num. 38. Bursat. consil. 52. num. 51. & 52. in 1. Socin. cons 87. num. 13. vol. 3. Decius consil. 192. num. 5. & 341. num. 10. & cons. 15. num. 5. Paris. cons. 1. num. 87. vol. 1. Cancer 3. par. variar. c. 3. num. 29. & sequent. 110. & sequent. Bossius de Principe, numer. 21. Brunus consil. feudalia 16. numer. 4. & sequentibus, & consil. 2. numer. 1. Neuizan. cons. feuda. 12. numer. 30. Buinol. a Sole in quæstio. legalibus, quæst. 29. per tot. Prosper. Carauit. in ritibus magnæ curiæ, ritu 311. num. 11. facit tex. in l. 2. §. si quis à Principe, & §. merito, ff. ne quid in loco publico, cap. super eo, vbi communiter Doctor. de offic. delegat. l. cum auus, C. de emancipat. Iass. post glos. & Doctor. in l. fin. num. 2. & 3. C. si contr. ius, vel vtilit. publi. Bart. in l. 2. C. de fund. patrimo. lib. 10. Abb. Felin. & Doctor. in cap. cum olim de re iudic. Bald. consil. 279. lib. 1. Curci. Iun. consil. 143. Bornio. Caualca. 1. p decis. 41. num. 53. cum sequentibus, Iacob. Berreta consil. 14. num. 4. & seq. Surdus cons. 103. num. 30. Rippa in cap. 2. num. 32. de rescriptis, Camillus Borrellus ad Bellugam, rub. 9. verbo alterius, iniuria, vers. & tali ea, & vers. per equipolentiam. Nicolaus Festasius de collectis, 4. part. cap. 6. a num. 36.

Pinelus,& alij, quia ex modicitate non cessat iniustitia, quod intelligendum est, siue tale præiuditium versetur circa ius quæsitum in re, siue circa ius quæsitum in spe certa, seu ad rem, vt puta, si quis tanquam proximior agnatus, vigore fideicommissi, seu maioratus, vel,vt nostri Aragonenses vocant, *Vinculi*,ex testamento, vel cōtractu exclusis fœminis,reperiatur vocatus,non poterit istius spem Princeps suo rescripto fallere, habilitando fœminas ad successionem talium bonorum, quamuis multi inter hæc etiam distinguant, *h* & asserant posse Principem de plenitudine potestatis,etiā sine partis citatione, auferre ius quæsitum in spe, licet non negent in hoc animæ concedentis, & vtentis ad hoc tali potestate præiuditium fieri, & eius periculum adesse, quod si adest merito potestas negatur ex supradictis.

Secundo declara, vt licet prędicta clausula,† de plenitudine potestatis, habeat vim derogatoriæ, tamen si 12
lex, quam per eam derogare intendit, *i* habeat etiam expressam clausulam derogatoriam, vel iuramento, k (quod vim clausulæ derogatoriæ habet) sit confirmata, per eam non derogabitur, etiam si adiectę sint clausulæ, non obstantibus, & supplentes, quę regulariter ad iuris dispositionem tollendam sunt aptę.

Tertio, quando ex rescripto, in quo talis adest clausula, resultat iniquitas, si per eam illud sustineatur, *l* non aliquid operabitur, cum eo casu potius esset plenitudo tempestatis,quam potestatis.

Quarto,ab aliquibus prædicta clausula restringitur, vt tunc demum operetur,quando Princeps cum causæ cogni-

F In 1.par.rub.C de rescinden.vendi.cap.2.num. 24.l.&in maioribus,C.de appellat.Brunol.à Sole q. 19.nu.14. & 15. Gallin. de verbor.signifi. lib. 10. cap.25.a num. 6. cum sequen.

G Bal.in prælud. feudor, colu.13. vers. Item dicit, Deci.cons.273.col.penultima,& cons.66.col. fina. consil.544 col.fin. & consil 689.col.2. Corne.consil.9.num.42.vol.2 Ruin. Ruin. consil.71. num.37. vol.3.Gratus consil.158. num.30.volu.2 Riminal. cons.79. num.37. & 39. & cons.5.nu.232.& 233 & cons.46.num.46. Gregor.Lopez in l.3. tit. 13. q.28.parti.6.Surd consil, 203.numre.20. Brunol.à Sole d. q.19.num.26. Sarmiēto in l.Gallus,& quid si tantum,num.74.vbi Fortun Garcia,num.256.Molin de Hispa. primog.lib. 1.cap.8.num. 31. & lib.3. cap.3. num. 14. & 20. & & lib.2.c.7.num.22.

H Rebuff.tom. 3. constit. Gallicar.tit.de citationibus in præfatione nu.39. pag.52.Cauallinus milleloq 837. Francis. Becius cons.56.nu36.40. & 41. & 58.Ruio. consil. 191. num.32.lib.1. & cons.48 num.13 & cons.160.n.8. lib.4.& consil.21.num.8. consil.163.num.22. volu. 5. Gozadin. consil.9. numer.49,vers. Tertia conclusio, & consil.85.num. 25. Paris.cousil.1.nu.64. & 138. volum. 2. Socin. Iunior consil.76.nu.129.lib.1. & Beroius consil.140.nu.28.& 29.vol.3.& plures alij relati á Rossenthal.contro.feudal.tom.1.c.7.conclu.19.nu.21.& 22.lit.X.Y.pag.316.&lit.EE.ad legem 2 in fin,de natal.restituendis,Molin.de Hispa.primog.lib.1.c.8.nu.28 & 29.& lib.2.d.c.7.n.23. & 24.Doctor.communiter in d.§.& quid si tantum,glos.fin.in l.sed cum ab hærede,12. ff.ad Trebellian. glos.in commodo,in l seruitutes 14.§.publico,ff.de seruitut.

I Riminal.d.consil.79.num.39.

K Glos.in cap.cum non deceat de electione in 6.Glos. in Clement.dudum,vers.pacta de sepultur.Abb. Felin.& Decius in cap.Constitutus de rescrip. Alexan.cons.27.& 125.lib.1.& cons.195.& 205.lib.3.& cons.243.vol.5.Nata cons.320.& cons.368.Paul.cons.206.& 284.lib.1.

L Riminal.dict.consil.5.num.229.& consil.13.num.77.

M Molin.

cognitione, *m* & parte citata procedit, quod præcisse
13 præsumetur si prędictę clausulę fuerit † adiectũ, *n* quod
deliberatè, & consultò talia rescribit; quamuis enim
clausulæ non sint simpliciter necessarię, vt intelligamus
Principem de potestatis plenitudine voluisse procedere, tamen ex illarum adiectione facilius constabit, *o* quia
licet Princeps omnia iura in scrinio pectoris *p* censeatur
14 habere, tamen † propter multitudinem rescriptorum,
quę ab eo indies impetrantur, pręsumitur contra ius
rescribens, potius circumuentus, & deceptus, quam
quod ius voluerit violare, & legibus derogare. Vnde
15 is, † cui tale rescriptum dirigitur, potest executionem
eius suspendere, donec melius Princeps super facto informatus fuerit: *q* datur enim recursus à pręcepto Principis male informati, *r* ad eundem melius informandũ.
Si tamen super facto plene informatus, & de tertij prę-
16 iuditio † certus rescripserit, *s* vbi solus leges condit, &
solus derogat, solaquè eius voluntate ius subsistit, & infirmatur, licet clausulæ non fuerint adiectæ, cum sciat
actum illum de potestate ordinaria expediri non posse,
ne actus reddatur elusorius, de plenitudine potestatis,
t (licet hoc non exprimat) & ex mera gratia, & priuilegio

M Molin. de Hispan. primog. d. c. 3. nu. 12. lib 3 & d. c. 7. lib. 2. num. 26. Riminal. d. consil. 5. nu. 227. & 231. & cons. 46. nu 120. Socin. consil. 164. post numer. 7. lib. 2. Decius cons. 410. num. 21. & 544. col. penul. Alciat. consil. 166. post numer. 15. Roland. cons. 2. nu. 164. lib. 1. Celsus consil. 73. num. 51. & cons. 88. num. 31.

N l. Aristo in prin. de iure deliber. cap. illa præpositorum, & cap. sequenti, 11. q. 3. Rolan. cons. 1. nu. 59. lib. 3. & Siluan. consil. 50. nu. 17. Gramat. consil Ciuili 100. num. 48. & facit tex. in l. aut in prin. ff. quod vi aut clam.

O l nec damnosa, l. rescripta, de diuers. rescript. l. fin. vbi Paul. Salicet. Ias. & omnes, C. si contra ius, Felin in cap. nonnulli, num. 9. de rescript.

P Cap. 1. de Constitut. in 6. l omnium, C. de testam.

Q Cap si quando de rescript. cap cum teneamur de præben. Glos. notabilis, in §. deinde, vers. nuntians in authen. de mandat. Princip l. rescripta, l. quoties, C. de precib. imperat. offerend. Becci. consil. 3. num. 81. & 82.

R Rebuff. in l. quod iussit, 2. notab. num. 53. de re iudic. Anton. Gabriel commun. conclus. lib. 2. tit. de appellat. conclus. 1. num. 6.

S Felin. in cap cum inter, col. 3, de exceptio. Alexand. in l. quanquam, C. de testam. milit. Iass. in l. 3. num. 4. ff. quod quisque iur. glos. in Clement. & si principalis, de rescript. Bald. in l. eos, C. de appellat. Alexand. cons. 59. nu 8. lib. 1. Surd. decis. 2. num 19. & 20.

T Decius consil. 11. num. 20. cons. 77. num. 3. & in cap. quoniam, Abbas colu 6. de officio delegat. & in l. more, col 4. ff. de iurisdictione, &c. & in l. Ciuitas, num. 6. ff si certe petat. Banci. de nullitat. tit. de nullitat. ex defectu iurisdiction. ordin. num. 172. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. cap 7. num. 69. Menoch. de præsumptio. tom. 1 lib 6 præsumptione 4. num. 4 Riminal. consil. 113. num 14. & 15. vol. 2. & consil 655. numer. 21. vol 3. Vasquius controuers. Illustri. lib. 1. cap. 26. num. 9. Fabius Optinellus in repet. legis Imperium, num. 255. ff. de iurisdictione. &c. Brunorus à Sole quæst 19. num. 37. & 38. Hippolit. singulari 84. Paul. de Castro in l. ex imperfecto, in fine, C. de testament. & consil. 414 num. 51. par. Aymon consil. 75 num. 3. Camill. Gallin. de verborum significatione, lib. 5 cap. 18. numer. 569. iuncto cap. 19. numer. 185. Conrad. in templ. omni. iudic. lib. 1. cap. 1. §. Tertio, versi. septimo dicitur, num. 1. Roman. singular. 15. Abbas in cap. cum ex officij, num. 32. vbi Felin. num. 19. & sequentibus, de præscript. & facit tex. in l. 3. de testam. milit. & in l. 1. §. ofilius, cum l. sequenti, ff. ne quis eum, &c. Grebeus ad Gail lib. 2. conclusio. 56 consideratione 3. num. 2. Maur. Burgius de modo proceden. ex abrupto. centur. 1 quæst. 17. numer. 25. Menoch. lib. 2. præsumptione 12. num. 5. Petra de potestate principis. cap. 32. quæstione 5. princip. num. 34.

V Bald.

gio processisse credendum, ac præsumendum est. Quod
ex eo solum probabitur, quod signatum fuerit tale res-
criptum signo priuilegij, *u* cum enixius factis voluntas
declaretur quam verbis, nec necessarium est ei, qui ex
duplici qualitate procedere potest, exprimere in vim
cuius procedat, cum si exprimat, non est cur ad conie-
cturas confugiamus: *x* Si vero non exprimat, & altera
sit dignior, vel specialior, in vim illius censebitur pro-
cessisse, vt si quis sit † simul ordinarius, & delegatus, 17
sententiamquè proferat; illa, quamuis nō sit expressum,
à delegato lata censebitur, *y* cum delegati qualitas sit
dignior in illa causa, quam ordinarij: *z* licet ambæ in
eius persona concurrant, cum idem iudicetur, ac si in
diuersis personis concurrerent *a*, quo casu, si ab ordina-
rio pro reo, & à delegato pro actore sententiæ profer-
rentur, lata à delegato valebit, nec reus hoc casu priui-
legio rei adiuuabitur, sed appellatio ad delegantem erit
vtroquè casu interponenda.

V Bald. in l. item lapilli, num. 8 ff. de rerum diuissione sequitur Ripa in l. quominus, num. 35. ff. de fluminibus, facit tex. in l. Paul. ff. rem ratam haberi, l. pro hærede ff. de adquirend. hæredita. l. certum, vbi Doctor. ff. si cert. pet. & in l. fina. de diuort. & in l. si cum fine, §. ei de edilicio edict. cap. dilecti de appellat. cap. eximant, 11. q. 2.

X Notat Abb. in cap. causamque, vbi Decius num. 4. de iudic. Imola in cap. cum venissent, colu. 4. de instit. Felin. in cap. cum ex officij num. 32. de præscript. cap. significauit, de corpor. vitiat. Menoch. de præsump. lib. 2. præsu. 17. num. 1.

Y Not. Paul. in l. etsi prætor. ff. de offic. eius, cui mād. Ioan. Andr. vbi Dominicus col. 4. in cap. si postquam de electione in 6. cum concordantibus per Felin. in d. cap. cum ex officij, num. 24. & 31.

Z Cap. sane, cap. studuisti, de officio legat. Ancharran. consil. 164. num. 2. & 132. num. 2. Alexand. & Doctor. in d. l. 1. vbi Purpurat. num. 28. & Camill. ad Bellug. rubt. 11. §. & quæ, litera B. Bart. in l. præcipimus, C. de appellat. & in l. fina ff. de colleg. illicitis, cum alijs per Felin. in cap. 1. num. 6. de præscript. cap. per tuas de arbitris, cap. sacris, cap. quod in dubijs, de sepultur. l. si communem. ff. quēadmod. seruit. amittat. cum concordantibus per Iass. in l. 1. C. de transactio. & Hipolit. de Marsil. singul. 501. & singul. 180. & in rubr. de fideiussor. num. 130. Nata consil. 1. num. 10. Menoch. d. præsumpt. 17. num. 4. & seq. Lancellot. de attentat. p. 2 cap. 20. num. 7. cum multis alijs relatis à Mauro Burgio in tract. de modo procedendi exarrupto, centur. 1. q 75. num. 7. & sequent.

A l. si pater, §. 1. ff. de adoptio. l. tutorem, ff. de his quib. vt indig. not. Iass. in l. singularia, num. 7. vbi Decius num. 5. ff. si cert. petat. c. fina. vbi not. Abb. Anto. de Butrio. & Bald. de re iudic.

---

§ Vigesimus nonus.

Plenitudo potestatis an extendatur ad ea, quæ iuris naturalis sunt, & quæ sint illa.

SVMMARIVM.

Clausulæ non ad potestatis, sed ad voluntatis quæstionem adijciuntur. 1.

Ad potestatis quæstionem materia subiecta, super qua rescribitur est consideranda. 2.

Potestas Principum quare ad ius naturale non extendatur. 3.

Homo potest multipliciter considerari. 4.

Verba I.C. in l. 1. §. ius naturale, de iustit. & iure, & Imper. in §. 1. instit. de iure natura li. in fin. explicantur. 5.

Laurentij Vala mordacitas improbatur. 6.

Matrimonium non solum est inter fideles, sed etiā inter infideles. & apud Romanos qua solemnitate contraheretur. 7.

Concil. Trident. cap. 1. sess. 24. de reformatione matri-

matrimonij explicatur. 8.

Filij naturales, an sint successionis paternæ capaces, & quomodo legitimentur, & quid de spurijs. 9.

Spurij an sint alendi à patre. & quid in Aragonia. 10.

Accursius in d. §. ius naturale, verbo coniugatio improbatur. 11.

Liberorum procreatio est iuris naturalis, & in quo sit in homine cum cæteris animalibus communis, & in quo diuersa, 12. & 15.

Imagines maiorum cum suis titulis cur in prima ædium parte à Priscis poni solerent. 13.

Filij an semper virtutis, & nobilitatis maiorum successores existant. 14.

Educatio liberorum homini cum brutis communis est, sed diuerso modo, fine, atque ratione. 16.

In recta iuuentutis institutione salus, & conseruatio reipublicæ consistit. 17.

Pater & mater quomodo filijs alimenta præstare teneantur. 18.

Defendere se commune est brutis cum hominibus, sed homines cum moderamine inculpatæ tutellæ, & moderamen, in quo consistat. 19.

Defensiones ciuiles ad exemplum naturalis fuerunt introductæ, sed ex illis quæ sint proximiores naturali defensioni, & quæ remotiores. 20. *cum seq.*

In Aragonia indicijs & confessione extraiudiciali conuincitur deliquens ad pœnam ordinariam. 23.

Appellatio quare reuisio potius appelletur in Aragonia 25.

Appellatio an statuto tolli possit, & quibus casibus de iure, & de foro non admittatur remissiue.

Regna iure gentium in finem politicum introducta. 27.

Ius naturale an sit semper immutabile, & de ratione, obseruant. Item Index, tit. de fide instrumen. 28.

§. Vigesimus nonus.

CVM clausulæ † ad voluntatis, nõ ad potestatis quę-
1 stionem, quæ nostro instituto conuenit, pertineant,
inuestigare oportet, ad quæ illæ, quantumuis amplissimæ, & latissimæ, extendi valeant? Cum semper mate-
2 ria † subiecta, super qua rescribitur, sit consideranda,
& actus secundum eam interpretandi, *a* etiam si verba
essent impropriganda: *b* Ita vt quo † ad ius naturale non
3 extendatur, *c* cum illud omne Principatu potentius
[illegible] sit,

A l. Proculus, ff. de vsufr. l. insulã, de præscrip. ver. Bald. in l. data opera, num. 29. in fin. C. de his qui accus. non possunt, Ias. in l. stipulatio. ista habere, §. ij qui, num. 6. de verb. obli. Neuizan. conf. 92. nu. 26. & seq. Ruin. conf. 161. nu. 18. vol. 4. Paris. conf. 88. num. 1. in 1. Casane. conf. 11. nu. 58. Bellon conf. 21. num. 11. Crauet. in respõ. pro genero. num. 318. Natta conf. 416. num. 3. & seq. Cephal. conf. 176. num. 37. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsump. 104 num. 28.

B. l. si vno, vbi glos. Bart. Bald. & alij, ff. locati, l. sed etsi possessor § 1. de iureiuran. Tiraquel. in l. si vnquã, verb. reuertatur. nu. 37. C. de reuocan. Ruin. conf. 168. num. 16. vol. 2. Paris. conf. 26. nu. 119. vol. 2. Neuizan. conf. 90. nu. 5. Nat. conf. 94. num 1 Beroius conf. 50. num 2. vol. 3. Surd. decis. 283. nu 20. & 21.

C l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutor. §. sed naturalia in tit. de iur. natural. & c. l. fin. C. de testamen. milit. Azor vbi proxime 1. p. c. 1. vers. secundo quæritur, pag. 494. & vers. quarto quæritur, pag 499. Hostiens. Abb. Butri & alij in cap. 1. de transactio. Cardinal. in 3. notabil. in Clement. Pastoralis, §. cæterum per illum tex. de re iudic. Alex. conf. 79. num. 7. lib. 1. & conf. 111. nu. 4. lib. 6. Ias. conf. 86. nu 14. lib 3. Rimina. conf. 45. nu. 14. 35. vol 1. Rebuf. in praxi, tit. de rescripto etiam, & per inde valere, nu. 54. & duobus seq. pag. 318. Stephan. de Feder. de interpret. iur. 2. p. principali. num. 28.

D Gloss.

ſit, *d* & non poſſit vlla humana poteſtate derogari: pro cuius rei perfecta intelligentia dicendum eſt, quod homo poteſt † conſiderari ſecundum diuerſas operatio- 4
nes: vel ſenſus tantum, in quibus vno genere cum cæteris animalibus continetur, vel ſenſus, & intellectus ſimul, quæ ſoli homini conueniunt. Ex his oritur ius illud naturale primæuum: *Quod*, † vt inquit noſter I. C. *e* 5
natura animalia docuit: Sed hoc intelligendum exiſtimo, ſecundum diuerſitatem naturæ, ſingularum ſpecierum, non (vt aliqui voluerunt) quod idem ſit ius naturale in brutis, & hominibus, ſed quod in vtriſq; ab inſtinctu naturæ proficiſcatur, & oriatur, & quod tam homines, quam bruta, eodem naturę inſtinctu ad eadem applicentur, diuerſo tamen modo: quia in brutis cum nulla ſit ratio, ſola illa inclinatione, & affectione ducuntur, quæ eis à Deo, naturæ auctore, fuit inſita, & quamuis igniculi quidam, *f* & imagines ingenij, & rationis appareant in eis, vt quandoquè videantur hominis prudentiam, ſi non aſſequi, ſaltim imitari. Vnde Iuſtinianus *g* dixit: *Illa iuris naturalis peritia cenſeri*, quia phantaſia, ſeu ęſtimatiua in eis loco eſt rationis, ſeu intellectus, tamen nihil intellectu, & cogitatione perficiunt, nec vlla ratione, vel honeſtatis forma, prædita ſunt, aut quidquam iuris habent, cum non operentur libere, & ęqui, atquè ini qui ſint expertia, non ius in eis, ſed inſtinctus dari dicemus, ſecundum quem producit motus naturales, ex quibus ſi damnum inferant non imputatur animali: *h* Homines tamen, licet ab eodem in eadem opera ducantur, illa tamen cum ratione, humanæ ſpeciei conueniente, modis, & formis naturali ratione coniunctis, ſecundum id, quod bonum, & æquum eſt, moderantur, & diſponunt, & in finem referunt. Quando igitur motus huiuſmodi naturę ad homines redigis, pariunt ius quoddam naturale, quod licet primum à ſenſu originem habeat, tamen ſimul, atq; à ſenſu ad rationem natura reflectitur; iam ſenſus deſinit, & incipit animi actus, à quo ius naturale formatur, *i* cum cæteris animantibus non omnino cõmune, cũ ratio etiam à natura, & fortior quam ſenſus, & potentior ſit, ideoq; legem ſenſus obſcurare; & ideo cum in homine proponimus affectus naturales, non intelligimus illos prorſus belluinos, nihil penitus habẽtes rationis, aut iuris, ſed illos, qui inſtinctu,

D Gloſſ. in l. fina. vbi Doctor. C. ſi contra ius. Abb. Felin. Decius, & alij communiter in cap. quæ in Eccleſiarũ de conſtitut. Conrad in templ. omni. iudi. lib 1. cap. 1. §. 3. verſ. nono, & §. 4. verſ. vigeſimo octauo nõ poteſt, Noſter Monter deciſ. 15. nu. 22. Petra de poteſtate Princip. cap. 3. q. 3. n. 77. Azor inſtit. moral 2. p. lib. 11. c. 4. verſ. quinto quæritur, pag. 1219. Sayrus in claui Regia, lib. 3. cap. 10. numer. 8.

E l. 1. §. ius naturale, ff. de iuſtitia & iure. Ferdinandus Rebellus de obligatio. Iuſtitię, lib. 1. de prælud. Iuſtitiæ, q. 2. pag. 8. Forcatul. in Neciomancia iur. dialog. 37.

F Franciſcus Valleſius in ſacra Philoſophia, cap. 55 Vincentius Beluacenſis in ſpeculo Morali, lib. 1. pag. 3. diſtin. 35. in princip.

G In §. 1. in fin. inſtit. de iur. natur. Angel. Matheacius de via & ratione iur. lib. 1. cap. 11. num. 6. cum duobus ſeq.

H l. 1. §. 1. & §. generaliter. ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur.

I Nicolaus Serarius tom. 2. opuſculorum Theologico, de legibus, art. 23. pag. 34.

ctu, & propensione naturali, ad conseruationem huius vniuersitatis cum ratione conueniunt, erantque futuri in natura hominis, etiam si in sua illa innocentia, in qua creatus fuerat, mansisset: sed postquam illam exuit, ac propter vitium morbi originalis contaminata est, necesse fuit, vt mens, & ratio humana has affectiones, & instinctus naturæ regeret, & moderaretur, suaq; vi in officio retineret, prestaretque, quodadmodo, quod ipsa innocentia prestitura fuisset; & hoc in homine ius naturale dicitur, quod nihil aliud est, nisi iudicium illud rationis, quod nobiscum nascitur, nec aliqua arte, aut studio addiscitur, quod non recte percipiens Laurentius Va-
6 la, *K* cuius † mordacitas tanta fuit, vt mortuus diceretur mordere humum; & passim in iuris professores stomachatur, &, vt alter Cicero *l* triduo se perfectum Iureconsultum (melius dixisset Iurestultum) euasurum existimat, & glossas in Digesta, longe vtiles Accursianis, triennio conscripturum profitetur, *m* (sed indigestas melius dixisset), is ridiculum arbitratur dicere, Ius naturale esse, quod natura omnia animalia docuit, negans appetitum coeundi esse iuris naturalis, cum I. C. hoc intelligat pro quoddam impulsu, & immutabili prouocatione naturę, tuncque ius esse, quando humana ratione dispositum est, ac intra cancellos naturę manet, non generi, sed humanę speciei, ac naturæ animalis rationalis conueniens. *n* Nam inter bruta nemo est qui dicat ius adesse, cum ius sit ars ęqui, & boni; & ferę (vt sæpè diximus) ęqui, & iniqui sint expertes. *o* Vnde rectè I. C. *p* maris & fœmine coniunctionem, *quam in homine matrimonium appellamus*, iuris naturalis esse tradit, quod inter personas capaces consensu perficitur, *q* solaque animorum coniunctione dicitur ratum, & persectum, licet postea corporum coniunctione consumetur: quod inter nos sacramentum magnum est ratione instituentis, & ratione loci, & ratione personarũ, inter quas fuit abinitio cõtractũ, & ratione significationis, ac etiã propter magna bona, quæ ab eo procedunt, sed iure naturali attento:

K lib. 4. cap. 48. Conanus in commentar. iur. libro 1. cap. 4. nume. 7. pagi. 18.

L in oratione pro Murenna.

M in præfacione libri tertij Elegantiarum. Felician. de censibus, lib. 1. cap. 1. n. 8.

N Sanctus Thomas 1 2. quęstione 71. articu. 1. in respõsione ad tertium argumentum, vbi Sotus in lib. 1. de iustitia & iure, quæstione 4. articul. 3. in fine, Iosephus Gonçalez variarum quæstionum cap. 18. num. 19 & 20. & cap. 11. num. 3.

O Fortunius Garcia in dict. §. ius naturale, nume. 9. & Conanus, & Iosephus Gonçalez vbi proxime.

P in dicto § ius naturale, Cobba de sponsal. 2. par. cap. 1. in principio & num 6. Iosephus Gonçalez, & Fortunius Garcia vbi proxime, *Petrus* Faber lib. 2. semestrium, cap. 1 pagi. 2. versicu. Animalibus, Petrus Gregorius sintagm. iur. lib. 9. cap. 2. num 13. & de Republica lib 9. cap. 1. numero 47. Bellarminius tom. 2. controuers. principal. 4. lib. 1 cap. 4. versiculo, Adde primo, pagi. 984. Et cauendum à Fabio Optinclo in repetitione legis, simperium, numero 198. asserente, omnem coniunctionẽ maris & feminæ large, & impropriè matrimonium appellari posse.

Q l. 1 ff. de ritu nuptiarum, §. 1. Institu. de patria potestate, l. nuptias, ff. de regul. iur. l. consensu, C. de repud. cap. 1. de voto. cap. debitum, de bigam.

etiam inter † infideles exiiſtit, r ſi conſenſu perficiatur, 7
& indiuiduam vitæ conſuetudinem retineant. Vnde
I.C. noſter non loquitur de cõnubio, ſ quod fiebat a-
pud Romanos per confarrationem, per conuentionem
in manum, & coemptionem, ex quo matresfamilias ma
nebãt, qua ſolẽnitate deficiẽte, vxores ſimpliciter appel
labãtur. Inter fideles iſte cõſenſus, certa forma ſeruata ex
plicari debet, qua nõ ſeruata, hodie extãte decreto ſacri † 8
Cõcil. Tridẽti. t ſublata eſt capacitas ſubditis, ad ſic cõ-
trahẽdũ, quam neq; illi habere dicentur, qui ex loco vbi
Concilium receptum eſt ad locum in quo non viget nõ
illuc cõmorandi, ſed tantum contrahendi cauſa acceſſe-
rint, & illic omiſſo proprio parrocho de facto cõtraxe-
rint; ex qua ratione magna præuia iuris diſceptatione, ac
de conſilio decem iuriſconſultorum fuit declaratũ per
D. Ildephõſum Gregorium Archiepiſcopum Cæſarau-
guſtanum, u virum, & ſanctitate, & prudentia conſpi-
cuum, *In cauſa matrimoniali Franciſci Baſilij de Contamina contra Catherinam Ximenez, qui matrimonium contraxerant in loco de Laſa Diœceſis Baionenſis*, cum non ſeruata forma Cõ-
cilij conſenſus pręſtitus reputetur illegitimus, nec matri
monium, talis maris & fœminæ coniunctio dicatur, ſed
concubinatus, ex quo mater vxor iniuſta, x filij vero, ex
tali coniunctione nati, non legitimi, quia parentes ad ſic
contrahendum lex canonica incapaces reddit: ſed na-
turales tantum † appellabuntur: & ideo licet abinteſta- 9
to ad hęreditatem legitimam parentum non admittan-
tur, tamẽ ex teſtamento ſecundum eorum voluntatẽ ca
pere poterunt; y quia illorum (propter capacitatem, &
aptitudinem, à natura prouenientẽ), cõditio, parum à le
gitimis diſtat, z ſolum conſenſu ſolemni, in formaque
legitima in eorum parentum coniugio deficiente: qui
ſi poſtea ſuperuenerit, vel pręcedens conſenſus illegiti-
mus, & minus ſolemnis, reſcripto Rom. Pontif. quaſi in
radice

R c. gaudemus, de diuort. cum concordantibus per noſtrum Petrum Cenedo 2.p. collecta.70. n.2.

S Vlpianus in fragment. inſtitutionum, cap.22. & 29. Borrellus de Regis catholici pręſtan. cap. 14. num. 25. & ſequentibus. Didacus Medrano in tracta. de conſenſ. connubia. cap.4.

T ſeſsio. 24. de reformatio. matrimon. cap.1. Azor 2. par. inſtitut. moral. lib.5. cap.2. verſicu. primo quæritur, colum. 529. nouiſsime, late, & eleganter D. Petrus Cenedo in practicis quæſt. 8. n. quæſtion. 21. & quęſtion. per tot. Thomas Tribiſian. deciſio. 25. per totam, Cancer 3. par. variar. cap. 11. num 92. Ioſephus Gonçalez, dicto cap. 38. num. 24. in fine, ſed monitiones à Concilio requiſitę non ſunt de forma, Riminaldus conſil. 691. per tot. volum. 6. Gutierrez lib.2 practicar. quæſtio. 4. num. 8. & ſeqq. & de iuramento confirmatorio, 1.p. cap 51. num. 22. & ſequen. & in additione eiuſdem poſt finitum opus.

V Cenedo in dicta q 21. n. 40.

X l. penultima, § fin. ff ad municipal. l. ſi vxor, 13. verſiculo, Plane, ff. ad legem Iuli. de adulter. Menochius de arbitr. caſu 418. nume. 15. 16. centuria 5. Gutierrez canonic. lib. 2. cap. 7. nume. 33. Azeuedo lib. 8. nouæ Recopilationis, titu. 19. l. 1. n. 15.

Y glo. in l. 2. ff. de bon poſ. contra tabulas. Iaſ. in l. fratres, nu. 6. C. de inofficioſ teſta. Maſtril. 2. p. deciſ. 152. Burſa. conſ. 76. n. 34. Azeb. lib. 5. nouæ Recop. tit. 8. l. 6. & duob. ſeqq. Anto. Gom. in l. 9. Tau.

Z §. liceat igitur, in Authẽtico, quib. mod. natura. effic. legi. & in §. natura, in Authẽ. quib mod. natural. effic ſui. Caſtalu. in l. ſiqua illuſtris, n. 4. 13. & 30. C ad Orfician. Paleot. de not. & ſpur. c. 11. n. 2. & c. 12. & 27. Natta conſ. 481. volu. 2. Horati. Carpan. ad ſtatut. Mediolan. 1. p. c. 456. n. 25. & ſeqq. Fulbius Patian. de probat. lib. 2. c. 5. n. 9. l. item legato 47, § parui, ff. de lega. 3.

a c. tanta

radice matrimonij dispēsatis, *a* suppleatur, perinde legitimi efficientur, *b* ac si in vero & legitimo matrimonio essent procreati, etiá si aliud màtrimoniũ intermedium
10 fuerit: *c* quod si ex nefario, † incestuosovè coitu, contra iuris naturalis rationē, fuerint procreati, spurij dicētur *d*, quasi sine patre, quia eum habeāt, quē habere nō licet, & honeste demōstrare valeāt, & ideo nec nomē filiorũ merētur, nec à patre, saltim iure ciuili attēto, *e* alēdi sunt, licet iure canonico, *f* propter naturalē ęquitatem, cōtrarium sit dispositum, & alendi sunt, nō tātum secundum indigentiā naturæ, ad sustinendā vitam (vt aliqui voluerunt), *g* sed imó attentis diuitiis, & dignitate paterna, *h* cui pietatis causa in hac materia standum est in Ara-

A l. qui in prouincia, 57. §. diuus, ff. de ritu nuptiarum, Guiltel. Benedict. in c Raynutius, verb. Et vxorem, in princi. n. 202.
B c. tanta, qui fil. sint leg. d §. diuus, Ludo. Moli. de iust tom. 1. tract. 2. disputa. 172. & tom. 2. tract. 2. dispu. 475 p. 1 54 C Caldas de nomina. emphiteo. q 21. n. 34 & 35 Iul, Cla. in §. feudũ, q. 82. ad finē. Anto. Gomez in l. 9. Tau. n. 55. cum. seqq. Ioseph, Ludoui. cōmun conclus. titu. de legitimatio cōcl. 1. & Anto Gabr. eod. tit. cōclu. 1. Petr. Dueñ. reg. 350 Cobba de sponsa. 2. p c. 8 §. 2. Tiraq. de iur primogéniu q. 34 & q 40. nu. 112. & 121. & in l si vnquam, glos. susceperit liberos, á nu. 64. & 72. cum sequen. 95. addition. ad Bart. in l Gallus, § & quid si tantum, num. 14. litera H, Manti. de coniectu. vltim lib. 1. tit. 12. & alij plures quos refert Petr. Cene. in collecta. ad illum tex. 2. p collect. 68. Bursat. consi. 17 & 18. per tot. Decian. consil 5 á num. 63. cum seqq. in 1. Peregri. de fideicommi art. 24 Anton. Thesaur. decis. Pedemonta. 84 & 196 Raudens. de analog. cap. 36. num. 128. Roland. consil. 100. volum. 2. Bertazol. consil. 52. in ciuilibus, num. 14. & sequentib. volum. 1. pro vtraque opinione, nostræ tamen adhærens, plures Doctores refert nouissime Bornin. Caualcanus, 3. p. decisio. 32. num. 3. 4. & 5. Berengari. Ferdinand. in l in quartam, num. 51. ff. ad legem Falcid Horatius Carpanus ad Statut. Mediola. 1. par. cap. 456. de legitimatione, num 126. Surdus consil. 212. num. 17. & 18. Lancellot Galia. consi. 122. per tot. Ioseph. Gonçalez variar. quæstion. cap 38. nume. 18. Fortunius Garcia in d §. ius naturale, n 9, Conan. lib. 1. commēta. c. 4 num. 7. Iacobus Aluarot. super feudis, tit. si de feudo fuerit controuersia § naturales, num. 8. & seq. Peregri. de iur. fisc lib. 5 tit. 18. de naturalibus & spuriis, num. 10. Garcia de nobilitate, gloss. 21. num. 13. & 62 Bernard. Græueus ad Gail. lib. 2. conclus. 141. cum consideratione sequenti, cum multis aliis relatis per Henric. a Rosentha. tom. 1. controuers. feudal. c. 7. concl. 18. n. 1, litera. A. & noster Ioseph. Sesse, 1. p. decis. 14. n. 3. Portoles in scholiis ad Molin. verb. Rex, num. 11 & sequentibus. C Bart. in l. bonorum, ad fin. ff rem ratam haberi.
D l. vulgo cōcepti, ff. de stat. homi. §. penult. vbi Siluest Aldobrandi, instit. de nupt. & in Authentico de incest. nuptiis, in princ. Anto. Conci lib. 2 successiuarū lectionū, c. 11. Cuiaci. lib. 5. obseruationū, c. 6. Solorza de crimine parricidij, lib. 2. c. 3. p. 118. E Authētica, ex cōplexu, C. de incest. nupt. Moli. tom. 1 de iust. tract. 2. disput. 168. Barbos. improbās concordiá Couarrubiæ in l. 1. 4. p, n. 68. fol. 363. ff. solut matrim. Rolan. consil. 89. n. 2. in 3. Paleot. de not. & spur. c. 46. 47. per tot.
F c. cum haberet, de eo qui dux. in matrimon. cū cōcordātibus per Dueñas reg. 367. Roxas de successionib. abintestato, c. 21. n. 2 Barbos. in d. l. 1. 4 p. n. 64. & Paleot. vbi proxime, c. 18 Lara in l. si quis à liberis §. idem rescripsit, n. 13. ff. de liber. agnoscend. Ioann. Igneus in l. necessarios, §. non alias, 2. p. n. 146. ff. ad Silania, Garcia de vltimo fine à n. 109 Ripa in d l. 1. n. 66. solut. matrim. & in l. si vnquá, n. 68. C. de reuocan. Roland. consil. 85. n. 7. li. 3. Cobba. de sponsal 2. p. c. 7. § 6. Marienzo in l 8. tit. 8. li. 5. Ordina. glo. 1. n. 3.
G Bal in l. si maritus, ff solut. matr. c. pasce fame, 86, distinctio. l. necare, ff. de liber. agnoscend. Antonius Thesaurus deci. 211. n. 16. & 23. Palacios Rubi. in repetitio. rubr. de donat. inter vir §. 65. n. 52. & in c. per vestras, 3. notab §. 24 n 3 fol. 222. Bertrand. in tract. de publicis concubinis, vers. qui etiam filios, n. 59. pag. 340. Casane. consi. 39. n. 55. consil. 40. n. 4. Roland. consil. 74. n. 41. lib. 1. Aym. consil. 219 n. 8. Bursat consil. 62. n. 19. lib. 1. Gratus consil. 87. n. 16 lib. 2. Baeça de non meliorandis filiabus, c. 1. n. 30. Gamma decisio. 343. n 4. & decis. 201. in fin. & decis. 225. Lara in d § idem rescripsit, n. 48.
H Corset. in suis singularibus, verb. spurius. el 2. Cobba. de spōs 2. p. c. 8. §. 6 n. 7. Greg. Lopez in l. 10. titu. 13 parti 6. verb. heredar Casane. in consuet. Burgūd. rub. 8. §. 3. n. 11 Tellus Fernand. in l. 10. Taur. nume. 2. vbi Ceruantes n 6. & Anton. Gomez in l. 9. Taur. n. 40 Bal. consil. 258. in fin. lib. 1. Moli. de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 15. n. 18 Marienzo lib. 5. Ordinamen, l. 8 titu. 8. glos. 1, n. 10. Vincentius de Franch. decis. 283. n. 18. 2 p. & Barbos. qui vtramque opinionem refert vbi supra n. 66. vers. Et primum quidem valde controuersum, Spino in speculo testamentorum, glos. 16. n. 102. & noster Sesse. decis. 45. n. 11. & per tot.

in Aragonia,vbi vt sæpè diximus, ęquitas iuris canonici præferēda est rigori iuris ciuilis,& licet de foro & obseruantia regni,incestuosis,&adulterinis filiis nihil posset à patre relinqui, i tamen ratione alimentorū bene poterit eis moderatè legari, K maxime cum in hoc regno l illegitimi sint de familia, domus,& possint portare arma, & insignia patris. Ex quibus cōstat,quanta sit differentia coniunctionis maris & fœminæ,in specie humana,in qua adsunt legitimæ,& iustæ nuptiæ,ab illicita,& naturæ cōtraria,propriæ, scilicet,

nō genericę,quæ cum aliis brutorū speciebus cōmunis
est;& quod falsò † Accursius m asseruerit,quod eodem 11
modo inducamur ad cōiunctionē illicitā,sicut ad licitā;
& quod iure naturali ad peccatū moueamur; cum imò
illicita maris &fœminę cōiunctio,cęteraque omnia pec
cata,cum aduersus rationem fiant,aduersusque ius natu
rale erunt, n vt Stoici dicebant, *Peccatum nihil aliud esse*
quàm perturbationem rationis, atque ordinis à natura præ-
scripti, & vnumquodque naturaliter inclinatur ad o-
perationē,sibi conuenientē,secundum suā propiā & spe
cificā formam,sicut ignis ad calefaciendum. Cum ergo
nihil sit tam naturale speciei humanę, quàm rationem
sectari,cùm anima rationalis sit propria hominis forma,
naturalis inclinatio erit cuiuslibet hominis ad operan-
dum secundum rationem,qua rationali potentia , facile
animalis potentiæ belluinos affectus,atq; impulsus ho-
mines arcebunt,& carnis motus frenabunt, & compes-
cēt,ne volūtas extra metas rationis,à naturę autore præ-
fixas dilabatur,quidquid cótrarium vociferētur hęreti-
ci,rem arduā,difficilem,& contra naturā,ac viribus hu-
manis superiorē continentiam esse,falsò credentes. o

Secundo,liberorum procreatio,† quod pręcipuū est 12
matrimonij bonū,& finis,iuris naturalis esse tradit nos-
ter I.C.quę licet natura cōmunis sit hominib',&brutis,
vt cōseruetur in specie,quod nō potest cōseruari in indi
uiduo,tamē in hominibus hocquoque attenditur,vt ex
liberorū procreatione,ordinum dignitas, familiarumq;
salua sit.Ex qua ratione noster I. C. p dicebat, publice
interesse partus nō subjici.Diuerso etiā modo procrea
tio fit in brutis,cum à parētibus , & corpus & animam
accipiant,& de potentia materiæ eorū animę educātur,
atque

I in for.vnic.tit.de natis ex damnato coitu.& obseruan. 8.eo.tit.obseruan. item in Aragonia, 25. de genera.priuile.Sesse decisio.43.

K Menoch.de arbitra.cētur.5.casu 434.nu.5.Aymon Cabre.consi.219.nume.7.& 8. Rolandus consil.54.n.6.volum.2. * Et fuit pronunciatum in Curia D. Iustitiæ Aragonum die 4.Augusti 1583.inprocesu IoannisGollantes super iurisfirma.

L obseruant. 1, titu. de conditione Infanciona-tus, Moli.verb.Bastardus. vbi Portoles á num.1. cū sequen.Didacus Perez libro 4 titu.1.l.1.glos. nobleça,pag.768. vers. Est tamen dubium.

M in l, 1. §. ius naturale,verb.coniugatio.

N Sanctus Thom. in 4. sententiarum,distinct.33. quæs. 1.art. 3.Maior 3.sententiarum, distinctio.27. quæst.29. Cobb. in epitome quarti, 2.p. cap.4. in principio,nume.8. Iosephus Gonçalez variarum quæstion.cap.38.num.21 Sayrus in claui regia , libro 8.cap.2.nume,3.& 4 & lib.9. cap. 15. numero 29.

O Petrus de Bollo in œconomia canonica, 1. classe, ca.1.§.7. & 8.

P in l.1.§.sed si seruus,& §.publice,ff.de ventr.inspiciend.

atque ita simul cum corpore pereant, quibus recte conuenit illud Oratij: q

Fortes creantur fortibus, & bonis,
Est in iuuencis, est in in equis patrum
Virtus nec imbellem feroces.
Progenerant aquilæ columbam.

Et ita inquit Cicero r quod similitudo magis apparet in bestiis quarũ animi sunt rationis expertes, attamẽ cum in hominibus solũ corpus à patre procreetur, anima verò in corpore iam organizato s à Deo omniũ communi, & vniuersali parẽte donis, quibus ille vult, immortalis creatur, & infunditur, seu introducitur cum libero rationis arbitrio, vt, vel virtutes maiorũ sectando, verã nobilitatem cõsequatur, quæ non ex sanguine & carne, sed ex virtute animæ formã, & caracterem accipit; t in hoc e-
13 nim (vt supra diximus) imagines maiorum † cum titulis suis, in prima ediũ parte, à Priscis traditũ est poni solitas, u vt eorũ virtutes posteri nõ solũ legerẽt, sed etiam
14 imitarẽtur; vnde licet sępé soleãt filij † parẽtib' esse similes, in hocq; extet iuris pręsũptio, x iuxta illud Ouidij y:

Qui viret in foliis, venit à radicibus humor,
Et patruum in filios abeunt cum semine mores.

Ex qua ratione fundata sunt statuta Ecclesiæ Toletanæ, anni 1547. sub Ioãne Martinez Siliceo, eiusdẽ Archiepiscopo edita, z & militariũ ordinũ, non admittentiũ nisi ex nobili & clara stirpe descẽdentes, nullaq; macula infidelitatis ascendẽtium notati, vt nullius paterni facti stimulus

Q lib. 4. carmi. Oda 4.
R 1. Tuscula. Asin. in praxi iudiciorũ. ad statutũ de modo probandi mortẽ, filiationẽ, &c. §. 1. c. 14. n. 14. & 44.
S Belarm. tom. 3. 2. cõtrouers. genera li. 4 c. 11. vet sic. nos igitur. p. 229. cum seqq. 232 vers. nos tamẽ, & late per tot. Bellug. in specul. rub. 11. n. 2. vbi eius additiona. Camil. verbo, Anima rationalis, Casane. in catha. glo. mun. p. 8 cõsider. 6. vers. Sed quid.
T Ioan. Alexád. apud Baroniũ, tom. 8. annaliũ, anno 620. pluribus notis & exẽplis Ioãn. Choki. aphorism. politico. lib. 4. c. 2.
V l. ex liberalitate. §. neque eius nomine, ff. de oper. publicis. Gomez in §. pœnales, nu. 5. Instit. de actio. Ripa in c. cum Ecclesia Sutrina, n. 97. de causa possessio. Gutier. canonicar. quęstio. lib. 2. c. 14. n. 11. & practica. lib. 3. quęstio. 16. n. 49. Ioan. Rosin. antiquita. Rom. lib. 1 c. 19 & Iust. Lipsius electorum lib. 1. c. 29. p. 441. Brisoni. de formulis, lib 8. p. 827. vers. Statuis vtique.
X Villadiego in prolog. forijuzgo, glos. legis 11. Mariana de rebus Hispaniæ, lib. 7. cap. 5. defensio statuti Toletani, cap. 47. Marquez del Gouernador christiano lib. 1. c. 3. in fine. gloss. in cap. constituit, 17. quæst. 4. glos. in l. quod si nollit, §. qui mancipia, verb. non infamatæ, ff. de edilicio edict. gloss. in quibus legis quisquis, §. 1. C. ad legem Iuli. maiestat. gloss. progenitores. vbi Abb. in cap. venerabilem, §. eos, de electio. cap. 1, 62 distinctio. §. penult. & ibi glos. ex patribus, in Authentico, de referendar. sacri Palacij, Fuluius Pacian. in tracta. de probat. lib. 2. c. 13. n. 30. & sequentibus. Andr. Gail de pac. publ. lib. 2 cap. 13. num. 22. & sequen. Ojeda de beneficiorum incompatibilitate, 1 par. cap. 23. num. 74. & 126. Tiraquel. in l. connubial. 7. num. 2. & sequentibus, Didacus Perez lib. 4. Ordinatio. titu. 2. l. 1. glo. nobleça, pag. 766. vers. quæritur verũ, Matth. de Affl. in proœ. cõstit. Neapol. 2. p. n. 16. & 17. Pros. Farin in prax. crim. tit. de indiciis, & tort. q. 47. n. 279. Paleo. de not. & spur. c. 31. n. 2. & c. 65, n. 4. & duob. seqq. Menoch de pręsumpt. lib. 1. q. 15 n. 9. & de arbitr. centur. 6. cas. 547. n. 7. Alciatus consi. 478. num. 2. & de pręsumption. regula 1. pręsumptio. 48. n. 1. Paris. consi. 23. num. 265. lib. 1. Bollerius in praxi crimina. 12. par. 2. partis principal. rubr. item quod cómisit crimẽ lesæ maiesta. n. 18. Grámati. consi. 31. n. 3. & decis. 108. in princi. Schrader. in tract. feudal. 2. p. 9. par. principal sect. 12. n. 22. pag. 678. Casane. in cathalog. gloriæ mundi, 2. par. consideratione 24.
Y lib. 4. methamorphos.
Z Prudentius de Sandoual 2. par. historię Imperatoris Caroli Quinti, lib. 29, §. 36. fol. 93. colum. 2. Didacus Perez lib. 4. Ordinatio. tit. 1. l. 1. glos. nobleça, pag. 762. col. 2. vers. Verum autem valeat.

mulus eos à virtute deuiare possit. Ex qua ratione fundatur etiã prohibitio, ne illegitimè nati ad ordines, & beneficia ecclesiastica admittantur. a Attamẽ licet hæc sit iuris præsumptio, nõ tamen necessitatẽ inducit, imó plerũq; eo infortunio prę muntur viri splendidi, vt sui similes filios non relinquant; cum sæpe videamus ab optimis parentibus improbissimos filios fuisse procreatos, b & è contra: & hoc propter liberum arbitrium, quo vel mores paternos sequi, vel fugere est concesum. Vnde pluris faciẽdi sunt, qui virtute, ac eruditione pollent, quàm qui maiorum gloriam, & nobilitatẽ turpi vita labefactarunt; cum turpe sit maiorum factis gloriari, & tamẽ illorum virtutem non imitari, sicut sunt multi, qui ex claro genere nati, illud suis vitiis obscurum reddunt, ita vt in illis genus finiri videatur. Alij verò è cõtra, adeò virtute prælucẽt, vt ab illis posteri initium memoriæ accipiant. & clari, ac nobiles reddantur: qui magis laudãdi sunt; & sicut boni vini originẽ curiose nõ inquirimus, nec optimum frumentũ, ex eo quod ex pulcherrimo agro sit natum iudicamus, sed quod optime nutriat: Ita & hominum nobilitatẽ non ex maiorum laude, sed ex suis ipsorum actionibus, & rebus gestis ęstimari oportet, iuxta illud Ouidij:

Non census, nec clarum nomen auorum,
Sed probitas magnos, ingeniumq; facit.

Et illud Lucani:

Periit omnis in illo
Nobilitas, cuius laus est in origine sola.

Vt Cicero Salustio eum nouum hominem esse increpanti respondit his verbis: *Ego meis maioribus virtute mea præluxi: vt si prius noti non fuerint, à me accipiãt initium memoriæ suæ. Tu tuis vita, quam turpiter egisti, magnas offudisti tenebras: vt etiam si fuerint egregij ciues, certe venerint in obliuionem. Quare noli mihi antiquos viros obiectare, satius est enim me meis rebus gestis florere, quam maiorum opinione niti: & ita viuere vt ego sim posteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum.* In diuersum quoque † finem, quia bruta solo conseruandæ speciej instinctu ducuntur; attamen homines, & conseruandarum familiarum, ac memoriæ, quadamque immortalitatis cupiditate ad id inducuntur, vt enim inquit I. C. c *Liberorum procreandorum animo, & voto vxores ducimus: ex quibus idcirco filios, filiasvè concipimus, ac edimus, vt ex prole eorum, earumvè diuturnitatis memoria nobis in æuum relinquatur.* Apud quos nostræ nobilitatis, ac nominis memoria conseruetur, & claritas familię splẽdeat, vt in Rege nostro bona memoria Pilippi patris 15

A Rebuffus in praxi titu. de dispensatione super deffect. natal. num. 5. pag. 407.

B Belluga dicta rubrica 11. in princip. num. 11. & ibi eius additionator Camillus aliquibus exemplis comprobans, verb. Filij hominum scientiæ. & Paleotus vbi proxime num. 6.

C l. liberorum, 220. in fine, de verborum significatione.

patris conseruatur, quasi moriens ei dixerit. *d*

Non omnis moriar, multaq; pars mei
Vitabit libitinam.

Sed. *e*

Me quoniam cœlestis Regio poscit,
Tu curis succede meis.

Vt enim inquit Spiritus Sanctus,* *Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se*, & post eius felices, & longęuos dies, in eius filio Philippo Principe nostro memoria conseruabitur. *Quid enim* (vt inquit Cicero *f*) *procreatio liberorum? quid propagatio nominis? quid adoptiones filiorum? quid testamentorum diligētia? quid ipsa sepulchrorum monumenta? quid elogia significant? nisi nos futura perpetua, ac immortalia iudicare?* Et hinc est, quod vt memoria conseruetur tanta est aliquibus cura grauādi hęredes* onere portandi eorum arma, & nomen, quod cum ex prædicta dispositione scribatur in terra: *Ideo perit memoria eorum cum sonnitu,** qui enim, vt inquit Iob: **Tanquam vir vanus erigitur in superbiam:* (immemor quantum fragilitatis in his mundi gloriolis sit) *Memoria eius comparabitur cineri & redigentur in lutum ceruices eius*, si enim curarent potius eorum nomina in cœlis scribi ad quę fuerunt creati in memoria ęterna manerent.

Tertio liberorum educatio pariter in homine cum brutis communis est, & vt dicebat Iustinianus, *g* naturalem stimulum hortari ad liberorum educationem; diuersa tamen ratione, nam bruta educantur, vt homini prodesse, & seruire valeant: homo vero, vt Deo, & Rei pub. parētibus, & proximis debitum pręstet obsequiū: cum, vt inquit Cicero, *h* & noster I.C. *i* & alij, *k* non solum nobis nati simus, sed Reipub. amicis, parentibus, atquè patriæ, nulla enim † in re salus, & conseruatio
17 Reipub. magis consistit, quam in recta educatione, & institutione puerorum; qui si feruida, & elata mente sint, reprimendi; si segni, & remissa, excitandi: si voluptatibus dediti, ad honesti, virtutisquè normam reuocandi, literisquè, ac doctrina ingenuarum artium ornandi. Nam.

Doctrina mores non sinit esse feros.

D Horat. lib. 3. carmin. Ode. 30.

E Claudianus in panegin. in 3. consulta Honori, pagin. 154.

* Ecclesiast. cap. 30. versic. 4.

F Lib. 1. quæstionum Tusculanar.

* l. facta 63. §. si vero nomine, ff. ad S.C. Trebellia. l. hoc iure, 19. §. fin. ff. de donatio. Socin. senior in l. quibus diebus, §. fin. nu. 10. ff. de conditio. & demonstrat. Thesaur. decis. 270. per tot. Boer. decis. 146 num. 6. Paris. cons. 19 num. 36. & seq. lib. 2. Peregrin. de fideicommis. art. 11. nu. 121. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. cap. 14. num. 16. & seq. Pelaez de maioratu, 2. p. q. 4. illa 8. nu. 6. P. Molin. de iust. & iur. disput. 615. Gutierrez Canonica quæst. q. 14. numer. 12.

* Psalm. 9. nu. 7.

* Cap. 11. vers. 13. & cap. 13. vers. 12.

G In l. vnica. §. taceat de rei vxorię actione, Spino in specul. testam. glos. 16. num. 97. Tellus Fernādez in l. 10. Taur. num. 3. & 4. tenens contra Couarr. de sponsal. 2 p. cap. 8. num. 8. in fine. Surd. de aliment. tit. 1. q. 1. & tit. 7. priuile. 56. num. 59. Osasc. decis. 124. num. 50. Oraci. Carpan. ad statuta Mediolan. 1. par. cap. 314. nu. 35. & per totum.

H Quinta in verrem.

I In l. 1. §. & generaliter, ff. de ventr. in possession. mittend. l. 3. §. quod pater ff. de muner. & honorib. l. 1. §. sed si seruus, ff. de ventr. inspicien.

K Dialogo 7. de legibus, Aristotel. lib. 8. Politicorum.

Vnde

Vnde Plato rudimenta ipſa, quibus educandi ſunt pue
ri, Reipub. vincula appellat, vt enim in ſemine poſita ſpes
meſſis eſt, ita totius reliquę vitæ expectatio ab educa-
tione pueritię: & ideo Draconis lex alimenta denega-
bat patri præſtanda à liberis, non bene educatis. Eſt e-
nim ridiculum rem familiarem augere, agros diligenter
colere, vt multiplicatus prouentus labori reſpondeat;
amplas extruere ædes, illiquè addere amœnitates hor-
torum, eaſquè veſte precioſa, ſignis, imaginibus, ac va-
ria ſupellectili ornare; pecunias cumulare, ac cenſus
emere: filiorum vero educationem, ac inſtitutionem ne
gligere, quibus hæc omnia parantur: inſtrumenta qui-
dem ſalutis, & dignitatis, ſi probis: ſi improbis, profu-
tura ad perniciem, breuiquè tempore peritura. Quod
quid aliud eſt (vt inquit Plutarchus) quam calcei vt ſint
elegantes diligenter curare, pedem, cui calceus paratur,
negligere prorſus? Diuerſo etiam modo educantur, &
aluntur bruta à parentibus, quia aquila, & lęna, nec non
lupi, & cætera animalia deprædantur, vt filios alant, ho
mo vero conuenienter ex proprio labore, innocenter,
& abſquè aliorum iniuria tenetur filios alere, cum ani-
mal ſit rationale, ac per conſequens ſi contra dictamen
rationis, vt filios alat, furetur, ſicut etſi ſupra modum
iraſcatur, vel concupiſcat, naturam ipſam humanam of-
fendit, *l* quæ omnia ratione metiri tenetur; per quam
in homine, etiam ad hanc partem, ius naturale perfe-
ctum eſt. Sed quia parentes, † deprauata voluntate, pie 18
tatem paternam exuentes plerumquè nouercalibus de-
linimentis, inſtigationibus ve corrupti, *m* filios alere re-
cuſabant, ad neceſſitatem à iure ciuili tractum eſt, *n* vt
non ſolum ſecundum indigentiam naturæ, ſed etiam ſe-
cundum qualitatem perſonarum, iuxta parentum facul
tates, & filiorum dignitatem, eos à magiſtratu ali com-
pellantur, diuiſo onere inter patrem, & matrem; vt ma-
ter vſquè ad triennium, ſi ipſamet honeſte filium lactare
poſſit, pater vero deinde, quo vſquè filius habeat bo-
na: *o* ex quorum redditu, vel venditione ſibi alimenta
parare poſſit, vel ex officio, aut artificio, quod diſcere
tenetur

L l. 1. in fine, ff. de furt. Fortun. Garcia in d. §. ius naturale.

M l. 3. ff. de inofficioſ. teſtamen. plura Lancelotus Gallia. conſil. 18. num. 9. cum pluribus ſeq.

N l. ſi quis a liberis. § idẽ iudex, vbi glo Bart. & Doctor. ff de liber. agnoſcen. & in l. diuus, ff ad leg. Põpeyam, de parricid. Couar. in epitom. 4. lib. Decretal. 2. par. cap. 5. §. 6. numer. 7. Tiraquel. de nobilita. cap. 2. à nu 143. gloſ. in l. nepos proculo, ver. alieno, de verborum ſignificatione, Peregrin. de iure fiſc. lib. 3. tit. 18. de natural. & ſpur. num. 72. verſ. contra tamen, l. penultima, C de patr. poteſtat. l. & ſi quid, §. ſufficienter, ff, de vſufruct. l 3. & 6. tit. 19. partit. 4. Ioſeph. Gonzalez variar. quæſtionum, cap. 38. a nu 25. & cap. 9. num. 24. cap. fin. de connub. infidel. cap. ad eius 5. diſtin. Gabriel Paleot. de not. & ſpur. c. 48. nu. 1. Rebuf. ad leges Gallicas, tract. de conſuetudine vſu & ſtillo in præfatione, nu. 47. pag. 10.

O l. ius alimentorum, ff. vbi pupillus educari debeat, Lara in repetitione l. ſi quis à liberis, §. ſed ſi filius. num. 14 & ſequen. Aymon conſil. 199. num. 10. & 11. Roland. conſil. 54. num. 49. vol. 2. Couarru. in d. §. 6. numer. 9. Late Surd. de alimentis, tit. 3. quæſt. 9. per tot. fol. 145. & tit. 8. priuil. 29 num 5. & tit. 6 quæſt. 6. num. 27. facit for. 1. ibi, ſi alia bona non habeant, titul. de alimentis, Didacus Perez lib. 3. ordinat. tit. 1. l. 1. gloſ. pobres, col. 2.

tenetur, si tali personæ ignominiosum non sit, boni viri arbitrio officium, vel artificium habere, alias alimenta à patre, eo casu, denegari poterunt, ac si eum patri ingratum fuisse constiterit: non enim dicetur pauper, is qui habet bona, vel artem, ex qua viuere possit. *p*

19 Quarto, commune est hominibus † cum brutis, se defẽdere, & vim vi repellere. *q* Tamẽ homines tenẽtur se defẽdere cũ moderamine rationis, & inculpatę tutellæ (tuẽdi tantũ, non vlciscendi causa, nec ex interuallo *r*:) quod in modo, tẽpore, & causa, alijsq; cõditionibus cõsistit, *s* quo seruato cuiquè licet pro sui capitis phisici *t*, vel mystici, *u* nec non pro honoris, *x* & rerum suarum possessionis defensione, *y* si aliter saluæ esse nõ possunt, nec

P Decian.consi.42. in 2. Ruger.cons.17.nu.19. & seq.in 2.Berdellonus consil.4.nu.82.in 1. Dueñas, reg.166.limit.1.Emil cõsil.146.nu.6. Nata consil. 201.num 12.Lancel. Gallia.cons.219.num.24.

Q l vt vim.ff de iustit. & iur.iuncta l.1.§.cum arietes, ff. si quadrup pauperiem, &c.cap.3 & ibi glo. repellere, de sentent. excommunicat. cap. significasti, el 2. de homicid. l. scientiam, §. qui cum aliter, ff.ad legem aquil. Clement.si furiosus, vbi Couar. 3.par §.vltim.in prin. quibus addendi vltra Doctor.communiter vtrobiquè. Dueñas regul. 191. & 192. Socin.regul.539.cum duob sequent.Cacheran.decis.Pedemontan.138.num.29. Roland.cons. 12.num.41.& sequentibus, volu.3. Bart.in l.Aurelius §.idem quęsijt num.2.deliberar.legat.Afflict lib.3 feudor.tit.de pac. tenend & eius violator.in §.si quis hominem,num.2. & sequentibus, Iacobus Mandel cons.94 per tot.Camil.Borrel.in Regia Aragonum,§ 1 glos.3. num. 100. & 101. Anton. Goueanus lib.1.cap.20.& Rebard lib 1.cap.1.num.9. Mascard.de probat.conclus.489. & 490 Gutierrez practicar.quæstion.lib.2.quæst 1.num.19. Marsil. in l.1 in princ. a num.31. ff.de sicar. Flamin. de executione sententiæ in præfatione num.9.& sequentibus, Medicis de casibus fortuit.1.p.quæst. 8 latissime Petrus Nauarra lib.2.de restitut.cap.3.a num.227, cum sequentibus, 230 & sequentibus, Ioseph. Gonçalez variar. quæstion.cap 38.a num 34.cum sequen. Petrus Faber lib 2 semestri.cap.2.pag.28. Bernard.Greue. ad Gail lib. 2 conclus.110.considerationæ 1.& 2 Cancer lib 2.variar.cap.10.num.14 & 40. cum sequen. Late Petr Vinsfeldius in commentar.ad titulum de iniur.& damno dat.cap.10 quæst.5. per tot. per 14. conclus sequentes.

R l scientiam,§.sed si defendendi,ff.ad legem aquil. & ibi glos.vlciscendi in continenti,l.sed & partus, §.1.ff.de eo quod met. cau. iuncta l.3.§.cum igitur.ff.vnde vi.Cuiacius lib.5. obseruat.cap 18,cap.significasti de homicid.cap.vt fame, 35.ad fin.de sententia excommunicat l.furem.9.ff.ad leg.Corneli.de Siccar.Greue ad Gail lib.2.conclus.110.considerat.1.num 31.Nauar.cons.6 tit.de homicid lib.5. volum 2. Soto de iust.& iur.lib.5.q.1.art.8, B.Thom 2.2.q.64.art.7.

S Boher.decis,168.nu.41.par.Petr.de Aragon in 2.2.& quæst 64.in explica. articuli 7.conclus.2.Guerrero in specul.iur. cap.38.num.4 Gail de pac.publi.lib.1.cap.16 num.4. & seq. Nauarra de restitutione lib.2.cap.3. Gundissalbus de Villadiego tract.de iraegularitate cap.6. num.71. Mascar.de probat.com. 3.conclus.1126.a num.31.

T In d.l.vt vim,verb.nam iure,vbi Ias.num.22.

V Ioann.de Terra Rubea.contra rebelles,art.5.Tertij tractatus,& ibi eius apostilla circa vltimam conclusionem.

X l.iusta de manumiss.vindict.l.Iulianus,vbi Doctor.ff.si quis omiss.cau.testamen.l 3.§.nec enim. ff. de legat.præstand. Nauarra lib.2.de restitut.d.cap.30 a num.361 cum sequen. Petrus Binsfeldius in tit.de iniur & damn.dato,cap.1.quęst.6.conclus.7 cum duobus sequentib. Couarr.in Clementin. si furiosus.§. vnico,num.4.Corduba de Lara alijs relatis in pulchro casu,in l.si quis à liberis in princip. num.33. de liber.agnoscend Francis.Viuius decis.63.nu.13.& per tot.& decis.197.n.29.& duob.seq.& decis.399. nu 2.Villadiego in for.Iuzgo,lib.6.tit.4.glosa legis sextę.

Y Molin.tom.1.de iust.& iur.tract.2 disp.16.pag.153.vers.illud etiam obserua.& Nauarra d.cap.3.numer,186.& seq. & facit tex. in cap. olim de restitu.spoliator l.itaquè.l.si ex plagis.§.Tabernarius.ff.ad leg.Aquil. l.furem nocturnum,vbi glos.ff.ad l.Cornel.de Siccar,notat Bart.in l 1.num.7.vnde vi Couar. in d.Clemen.si furiosus,3.p.§.vnico,nu.6.Viuius d.decis.197.num.30. Peguera in constit.item ne super laudemio,vers 8.nu.112. Nauar.in manual.cap.15.num.3.& 7.Alphonsus de Val.in tractat.de elemosina, 3.p.sub num.1.fol 50.Cancer 2.p.variar,cap.10.num.14.& seq.40.& seq & cap.11.num.40. & sequent, Gracian. regul.327.num.28.& Petr.Binsfeldius vbi supra, cap.1.q.6.conclus.1. & quinq; seq. pag. 108, cum sequent.

nec non etiam pro defensione patris, fratris, alteriusve consanguinei, vel etiam, vt aliqui volunt, z pro defensione cuiuslibet alterius proximi agressorem occidere: cum teneatur quis in foro conscientiæ si commode, & sine sui honoris, vitæ, aut fortunarum detrimento, aut notabili periculo, proximum suum ab iniuria defendere, & eius damna impedire: a quod adeo verum est, vt dixerit Ioannes de Lignano, b Clerico celebranti inuaso permissum esse, agressore occisso, ad altare redire, officiumque ceptum perficere. Quod si modum quis excedit in se defendendo, tantum de excessu extraordinarie punietur, c vt enim inquit I.C. d *Ignoscendum est ei, qui voluit se vlcisci prouocatus.* Quæ ratio, & moderamen in brutis non reperitur: & in hominibus sępe animus eferbescens, & inflammatus legem nescit, & ideo iudicis arbitrio relinquitur hoc inculpatæ tutellæ moderamen.

Ista defensio appellatur naturalis, ad cuius † exemplum, cum ars imitetur naturam, quandam aliam artificialem, & ciuilem defensionem homines, necessitate coacti, introduxerunt. Cum enim superioribus pares esse non possimus, e factum est, vt magistratus crearentur f qui oppressos ab iniuria defenderent, cum non possint proprio Marte se ipsos tueri: in qua, quædam proximiora reperiuntur naturali defensioni, vt citatio, 20

Z Innocen. Abb. Felin. & alij in cap. si vero de senten. excommunic. Iass. in d.l. vt vim, num. 3. Cancer d.cap. 10. num. 46. quod etiam procedit in defensione extranei, cap. non inferenda, 23. quæst. 3, capit. dilecto de sentent. excommunicat. in 6. Cancer num. 47. Decius in d.l. vt vim, nu. 32. Petrus Binsfeldius de iniur. & damno. dat. cap. 9. quæst. 7. à conclu. 1. cum sequentib. pag. 632. & sequen. Sanct. Antoni. 3. par. tit. 4. cap. 3. §. 1. Angel. verb. defensio. num. 3. Aurea Armilla ibidem, num. 4. & Syluestr. verb. Bellum, 2. q. 6. Glos. in cap. quantæ de senten. excommu & in cap. dilecto eod. tit. lib. 6. Nauar. in Manual cap. 24. a num. 26. & cap. 15. num. 2. Couar. in Clement. si furiosus par 3 §. 1. num. 5. Vasqui. controuers. Illustri lib. 1. cap. 41. num. 2. Iulius Clarus. §. homicidium, nu. 27. & sequen. Anton. Gomez variar. lib. 3. cap. 3. numer. 21.

A S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 4. ad 1. & ibidem Grego. de Valencia, & Petrus de Aragon. q. 62, art. 7. Canonistæ in cap. 1. de officio delegati, & in cap. quantæ, de sentent. excommun. Petr. Binsfeldius de iniur. cap. 9. q. 7. conclus. 5 & 7.

B In tractat de Bello refert Abb. in cap. Clerici arma, de vita & honestat. Cleric. Guerrero in specul. iur. cap. 41. num. 18. Petrus Roicius decis. 3. Lituanica, num. 470. & 474. Villadiego de irregularita. cap. 6 num. 74. & ibi additio Didaci Perez.

C l. qui cum natu maior, §. si libertus, vers. ignoscendum, ff. de bon. libertor. Marsil. in praxi, §. quoniam, num. 62. & sequentib. Decius in d.l. vt vim, num. 28. vbi Bald. & Iass. Iul. Clar. in §. homicidium, num. 34 Alexand. consi. 76. volum. 1. & cons. 119. volu. 7. Carrerius in praxi crimin. tit. de homicidio, § 6. Boherius decis. 168. n. 7. Menoc. de arbitra. lib. 2. cas. 277. & 278. Vinsfeldius vbi proxime, quæst. 5. conclu. 12. & 14.

D Gail lib. 2. obserua. 110 num. 15. & ibi Grebeus consideratione 2. num. 5. Nauarr. consil. 36. numer. 2. lib. 5. tit. de homicidio, Viuius decis. 439, num. 35. Peguera quæst. criminal. 14. num. 15. Couarr. in d. Clement. si furiosus, par. 3. §. vnico num. 3. Clar in d. § homicidium, num. 34. & §. fina. q. 60. nume. 18. & 19. Menoch. de arbitra. cas. 278. num. 2. Carauita in nouissimis additionibus ad Afflict. decis. 206. circa medium, Alderan. Mascard de generali statutorum interpretatione, conclus. 2. a num. 17. Alexand. Rauden. de analog. cap. 31. num. 63. Farina. cons. criminal. 2. & Bertazol. cons. crimin 1. num 40. & cons. 135. n. 18 Lodolphus Schrad, tracta. feudalis p. 9. p. 4. a num. 69. cum seq. 79. Concil. Trident. sess. 14. c. 7. de reformatione, ibi vel vim vi repellendo, Nauar. in manual. confessar. cap. 27. num. 239. Petr. Vinsfeldius de iniur. & damn. dat cap. 1. q. 5. conclu. 3. pag. 89.

E l. 3. de alienat. iudicij mutand. caus.

F Cap. regum officium, 23. q. 5. l. nullus, 13. C. de Iudeis.

tio, g quam † omnes iuris naturalis appellant, & ideo
21 nec illa in delicto notorio auferri potest, h nisi in casu, quo Princeps supremus, informata conscientia, de absoluta, non de ordinaria potestate procederet in eo, i ex iusta causa, vt puta, quia scandalum timeretur ratione moræ, k vel aliquod aliud magnum Reipub. præiudiciũ, dummodo de notorietate delicti legitime constaret, licet non solemniter esset facta probatio, quia in notorijs omnis iudiciorum solemnitas cessat: l alias vero (vt inquit Rom. Pont. m) nec ipse potest contra inauditam partem aliquid diffinire. Secundo proximior erit defensioni naturali exceptio † suspicionis; n & ideo eam Prin-
22 ceps auferre non debet - nec causam, etiam de plenitudine potestatis, inir ommittere; quia processus, & sententia lata à iu .specto, p suspitione iuris, est nulla, ipso iure. Sed ir .ragonia, si talis exceptio non oppona-

G l. nam ita diuus, ff. de adoptio. l. de vno quoque ff. de re iudic. l. 1 §. denunciare, ff. de ventr. in possess. cum concordantibus per Bouadil lib. 2. cap 5. num. 36. B & lib. 3. cap. 14. nu. 28. E. F. Belluga in specul. rub. 11. §. restat. nu. 4. vbi late eius additionator Camill. verb citari partem, Caualin. milleloq. 831. cũ quinq; seq. Decian. cons. 36. num. 31. & duob. seq. vol. 3. Ostensis Caualcan. de brachio Regio, part. 1 nu. 172 & seq. Maur. Burgius de mod. proced. ex arrupto q 5. num. 264. & seq. Bernar. Grebe. practicar lib 1. conclu. 48. cum multis seq. late multos referens Enric. à Rossench. controuers. feudal tom. 1 cap. 10. conclus. 41. num. 83. additione CCC. pag. 194. & 102. Afsinius in praxi iudiciorum, §. 1. cap. 1. nu. 27. & 28. & §. 7. cap. 5. vbi 145. casus refert, in quibus citatio non est necessaria.

H Cap. Deus omnipotens, cap. si peccauerit, cap. nos in quemquam, 2. q. 1. l. 2. C. de custod. reorum, c. qualiter & quando. 2. § debet de accusat. cap. cum inter de exceptio. l. proiatam, C. de senten & interlocut. omni. iudi. l. fin. C. de legib. l. pactum inter hæredem, ff. de pact. glos. ordina. vbi etiam Innocen. in cap. ad nostram de iureiuran. Salicet. in l. ea quidem, num. 86. C. de accusat Anton. Gomez lib. 3. variarum. cap. 1. num. 43.

I Ioan. Andre. in cap. 1. de caus. possessio. & proprietat. in simili, Bald. in l. nam ita de adoptio. Innocentius in cap. quanto de translat. Episcop. Montaluus lib. 1. fori Regij, tit. 4. de los que no obedecen el mandamiento del Rey, l. vnica, fol. 15. col. 3 vers. circa secundum. vt non procedat, & lib. 3. tit 6. de las herencias, l. fin. glos. fina fol. 148. col. 4. vers. istis ergo præmissis, & fol. 147. col. 2. vers. circa quartum articulum, Hippol. de Marsil, in d. l. de vnoquoque, num. 17. & 18.

K Maurus Burgius de mod. proceden. ex arrupto centur. 1. q. 11. num. 13. & sequentibus, Marsil. vbi proxime num. 14 cum concordantibus per Bouadil. lib. 2. cap. 5. num. 36. colu. 3. B. Prosper Farina. de indicijs & tortura, quæst. 21. num. 70. 73. & 77. cum sequentibus, & quæst. 39. num. 24. glos. in l. ante penult. ff. ex quib. cau. maior.

L Maurus Burgius vbi proxime centur. 1. quæst. 37. num. 2. & quæst 12. num. 15. Anton. Gomez lib. 3. variar. cap. 1. num. 42. & Farina. d. quæst. 21. num. 133. & 158. & consil. 85. num. 113. & consil. 103. numc. 5. Bursat. cons 225. num. 121. Tuscus conclus. 198. Iodocus in praxi crimina. cap. 3. nu. 4. & cap. 11. nu. 16. & 17. latissime Farina. d. q. 21. nu. 60. cum seq.

M Cap. 1. de cau. possession. & proprieta. Rebuf tom. 3. in constitut. Galli. c. tractat. de citationibus in præfat. num. 18. & seq. pag. 49.

N Cap. quod suspecti, 3. quæst. 5. l. apertissim, C. de iudicij, cap. secundo requiris. vbi Geminia. & Abb. de appellat. Couar. practi. quæst. cap. 26. Roland. cons. 19. nu. 16. vol. 3.

O Martin. Laudens. de Principe, num. 385. Conrrad. in templ. omni. iudi. lib. 1. cap. 1. §. 4. vers. tertio. nu. 5 Caualli n. millelop 863. allegans glosam singularem in cap. ad hæc, de rescript. cap. licet Heli in fin. cap. per tuas, & ibi glos. inimicitias capitales de simonia.

P Glos. in cap. quoties, el 1. 2. q. 6. Glos. & Doctor. in d. cap. quod suspecti, Bart. & Alexand. in l. quia poterat, ff ad Trebellia. Salicet. in l. apertissimi, C. de iudic. & in l. 1. per illum textum, C. si quacumq. prædit. potestat. Bald. cons. 472. num. 4. in 1. & Alexan. cons. 89. lib. 1 Decius cons. 176. nu. 2. Praxis Ferrarien. in forma declinatio. iurisdictionis, verb. Iudicem suspectum, num. 1. Bald. in l. eos, C. de appellat.

opponatur, valida erit, quia & filius in causa patris, & è
contra, si non recusentur à parte, iudices esse poterunt.
At tamen si Princeps supremus de causa cognosceret,
non posset, vt suspectus recusari, *q* quia in eo cessant om
nes suspitionum causæ, scilicet amor, odium, prętium, ti
mor, & ignorantia, ad quas omnes aliæ reduci possunt *r*.
Vltimo defensiones in causis criminalibus concernen-
tes merita causæ, & iustitiam partium, defensioni natu-
rali conuenient, *s* & ideo à Principe etiam dę pleni-
tudine *t* potestatis auferri nequeũt, etiã si reũ nullã ha-
bere defensionem constet, nec quisquam cum non sit
membrorum, & vitæ suę dominus poterit illam renun
tiare etiam cum iuramento. *u* Bene tamen potest statui,
vt plena delictorum probatio non requiratur, vt in
Aragonia, † vbi indicijs proximis, & indubitatis pro- 23
batur delictum, *x* etiam ad pœnam ordinariam, dum-
modo de corpore delicti plene constet, * & (quod mi-
hi semper magis durum, & acerbum visum fuit) quod
confessione extraiudiciali, accusatus maneat conuictus;
sed potest statui, *y* quod defensionum probationes in-
tra certum terminum debeant fieri, *z* vt in nostro Re-
gno, cui multi asserunt (vt dilationi datæ ad allegandas,
seu probandas defensiones) non posse renuntiari, quia
licet non tollatur copia, & facultas defensionis, tamen
fit nimis incommoda. Alię vero † sunt defensiones le- 24
gitimę, quæ non tam defensioni naturali accedunt, vt
appellatio, *a* quæ in Aragonia † magis proprie reuisio 25
vocabitur, *b* cum in ea non ex nouis, sed ex eisdem acti-
tatis

Q l. 1. ff. ad legem Iuliam de ambit. Bart, in l. omnes populi. num 40. ad finem, ff. de iusti & iur. notant omnes in l. 3. ff de offic. Pręfect. Prætor. & in cap. 3. de iudic. Franch in cap. postremo, q. 8. de appellat. Decian. respons. 16. n. 2. Caualcan. de brachio Regio, 3. p. num. 314.

R Capicius decis. 57. & 138. Caualcan. vbi proxime num. 344.

S Cap. in causis, vbi Feli. de re iudica. l. ęmilius, vbi Bald. de minoribus. Clementina Pastoralis, & ibi Cardinalis de re iudicata Fortunius Garcia in l. Gallus, §. & quid si tantum, num 300. de liber. & posthum. Petrus Belluga in specul. Principum. rubri. 37. num. 1. vbi eius additionator Camillus Borrellus. & in Regia Aragonũ. § 2. glos. 4. num. 31. & seq. & §. 4. glos. 4. nu. 3. & 4. Riminal. consil 74. nu. 8. & 9. vol. 1. Maurus Burgi. de modo procedendi ex abrrupto centur. 1. q 5. numer. 255. & 281. & q. 13. nu. 8. & seq.

* l. 1 §. item illud, vers. liquere igitur, ff. ad Silania num.

T Natta consil. 451. num. 30. Simon de Pretis consil. 202. num. 14.

V Foro vnico. tit. de sub. missionibus non faciendis, Angel. de Maleficijs, verb. qui Iudex dictis inquisitis, Ias in l. pactum inter hæredem. num 12. ff de pactis, Couarru. in 4. 2. p. cap. 8 §. 12. nu. 16. Iul. Clarus in praxi, q 49 nu. 15. latissime Balthasar Gomez de amescua in tractatu de potestate in se ipsum. lib. 1 cap. 17. & c. 18. & 19. vbi nu. 14. * quod apud Aragonenses non poterit renunciari Manifestationi.

X * D. Franciscus Pueyo Regius ciuilium causarum meritissimus Consiliarius. cuius ingenij claritatem, & vim in initijs studiorum suorum aduertens semper rebus publicis gerendis aptissimum indicaui, & maximis honoribus, & incrementis dignum prædixi, nec me spes de illo concepta fefellit, nec præsagium vanum fuisse experientia docet, inter decisiones Iosephi Sesse. decis. 111. 1. p. latissime Prosper Farina. in praxi crimina. de inditijs, & tortura, q. 36. & 37. Anto. Gom. variarum 3. c. 12. nu 25. Bardellonus cons 74. num. 4. Cyrillus in summa criminal. 3. p. rub. 29. §. 4. cum seq. Brunorus à Sole suo cons. crimi. a num. 127. cum seq.

Y Octauian. Cacheran. decis. 1. nu. 9. Farina. q. 80. nu. 70. Maurus Burgius d. q 5. nu. 282. & 283. latissime. B.

Z Foro 1. cum duobus seq. tit. de modo & forma proceden. in criminalibus,

A Couarru. practic. quæst. cap. 23. num. 6.

B Greueus post Gail num. 2 conclus. 154. consideratio. 1. corrolario. 2. nu. 6. lib. 1. & cessat in Regno, l. per hanc, C. de tempo. appella.

instantia lata iustificanda, & confirmanda, infirmanda, vel reformanda sit: quę licèt sit defensio, pręsidiumque innocentię, ad corrigendam iniquitatem, vel imperitiā
26 iudicantium, & ideo dixerit Bartolus, [c] non posse † sta tuto tolli; tamen hoc intelligendum est in præiudicium superioris: vnde, si tale statutum in Aragonia reperiatur, per Regem, vel per eum, qui eius nomine pręest, confirmatum, cessabit appellationis remedium; [d] si cut in multis casibus de iure, & de foro non admititur. [e]

Vltimò, licet inter bruta adsint Reges, sibique ædificent tuguria, vt ab iniuriis, & inclementiis cœlestibus protegantur, sintque eorum greges, quasi in communitate viuentes; [f] attamen & regnorum, & ędificio-
27 rum origo à I.C. [g] ab hominibus, iure gentium, † introducta traditur, quia in finem politicum, qui brutis non est communis, hæc fuerunt collata. [h] Hoc ius na-
28 turale, † quoad sui totalitatem, & in genere immutabile esse; sed quoad partem, & in specie mutari posse: docuit Accursius, [i] cuius doctrinā grauissimis fundamē tis aliqui ex nostris impugnarunt; [K] vnde melius dici potest, quod ea, quæ iure naturali in genere fuerūt inducta, secundum dictamē rationis moderātur, & in diuersis specieb⁹, & casibus, cōmuni vtilitate, & publica auctoritate limitātur, & declarātur, [l] & verius (vt inquit Petrus de Aragō [m]) perficiūtur, si non ex prima & necessaria cōsequentia, suppositis naturæ principiis, ea sequantur: tunc namq; cum essent iuris naturalis primęui, quod semper ęquum, bonū, & iustū est, nec cōstitutione, pacto dispen-

C in l. omnes populi, nume. 27. de iustitia & iure. Roland. consil. 29. num. 5. volum. 1.

D Iosephus Sesse, 1. p. decisio. 91. cum duabus sequentibus.

E l. ab executione, C. quorum appellationes. l. ab executore, & l. fin. ff. de appellatio. l. 1. C. de momentan. possessione. Fachineus controuers. iuris lib 1. cap. 74. cum tribus sequentibus, l. 1. §. interdum. ff. à quibus appellare non liceat, notat Baldus in l 2. C. de appellatio, Decius post Abbat. in cap. dilecti, num. 11. de exception. Dominicus in cap. non solum, de appellation. in 6. Marantain speculo, in 2. actu principali vltimę partis iudicij, num 237. & sequen. Cancer variarum lib. 1. ca. 17, numero 10. Afflictis in præludiis constitutio. Sciciliæ, quæstione 10. per totam, & quæstio. 12. numero 2. Bobadilla in politica lib. 5. cap 3. num. 82 & sequen. Monter decisio. 8. num. 22. & 25. Sixtinus de regalibus lib 2. cap. 8 nume. 34. for. 1. de modo & forma proceden di in criminalibus, for. fina, de cōsultatio. for. muy conueniente, de officio Iustitiæ Aragonum, & foro, de voluntad, eodem titulo. foro 1. de la competencia de jurisdiccion. foro, e porque, titu. forus inquisitionis. Molina in repertorio fororum. verb. Appellatio, versic. appellari non potest, cum pluribus sequentibus.

F cap. in apibus, 7. quæst. 1.

G in dicta l. ex hoc iure.

H Petrus Gregorius de Republica lib. 2 cap. 1. à numero 2. & per totum.

I glos. nascerentur, in l. manumissiones, de iustitia & iure, Quincilianus Mandosius in cap. 1. num 35. & 36. de constitut.

k Fortun. Garcia in dicta l. manumissiones, num. 4 & 8 & Couarru. in regula, peccatum, 2. par. §. 11. nume. 5. & de sponsalib. 2. par. cap. 6 §. 9. num. 5. & 4.

L cap. sunt quidam, 25. quæstio. 1. l. ius agnationis, ff. de pact. l. iura sanguinis, ff. de regul. iur.

M In secundam secundę diui Thomæ, quæstione 56. articulo 2. in explicatione, conclusione 3. Couarruuias vbi supra, & Parisius consilio 68. num. 102. & cōsil. 264. lib. 4.

dispensatione, vel aliqua causa mutari poterunt. Et ita debet intelligi obseruantia nostri regni. *n* disponens, omne pactum esse in Aragonia seruandū dūmodo non sit impossibile, vel cōtra ius naturale; quia quidquid tali iuri contrarium est, semper est iniquum.

N obseruantia, item iudex, titu. de fide instrument.

§. Trigesimus.

Ius gentium quid sit, & quæ ab eo introducta, & quomodo ad illa plenitudo potestatis extendi valeat.

SVMMARIVM.

Ius gētium ex principiis naturæ deducitur. 1

Successio liberorū à iure gentium orta fuit, & legitima filiorum. & alimenta, an possint aliqua lege, vel à Principe auferri. 2. & 16.

Diuitiæ necessariæ sunt ad conseruandā nobilitatem, quæ sæpè ex antiquis diuitijs orta. 3.

For. 1. de testam. nobil & for. 1. de testam. ciuiū & for. vnic. de rebus vincula. & for. 1. de exheredat. libero. declarantur. 4.

Bona fideicommisso supposita an pro constitutione & restitutione dotis possint obligari. 5.

Fideicommissa in fauorem familiæ sunt fauorabilia. 6.

Nobiles cur Richi homines olim appellarētur. 7

Apud Romanos census fuit habita ratio in legendis Senatoribus, & Magistratibus. 8.

Clerici cur sine beneficio ad sacros ordines promoueri non valent. 9.

Filij necessariò instituendi, vel exhæredandi, & de causis exhæredationis, et differentijs sexus, gradus, et potestatis à Iustiniano sublatis. 10.

Testamentum inter liberos, etiam non seruatis iuris solemnitatibus valet. 11.

Successio liberorū an præferatur piæ causæ. 12.

Donatio per superuenientiam liberorum, an reuocetur in totum. 13.

Legitima filiorum an sit de iure naturali, et possit filius inuitis creditoribus illam renūtiare et tolli, vel minui, per statutum. 14.

Filij in potestate sui et necessarij hæredes sunt parētū; et emancipati primum locum tenent in bonorum possessione prætoria. 15.

Cōmunis omnium possessio est iuris naturalis, et in quibus huius rei mãserit vestigium. 17.

Venationes, piscationes, et aucupia, in quibus locis fieri, et à quibus impediri, seu prohiberi valeant, 18.

Dominia rerū quare, et quo iure distincta, 19.

Publica quare, et quot modis dicantur, et quæ sint illa. 20.

Rex Hispaniæ an possit prohibere nauigationē. et portus maris Indici; et mare mediterraneū cuius Principis esse censeatur. 21. et 22.

Existenti in extremà necessitate, an vsus rerū, communis manserit, et quilibet teneatur ei opem ferre. 23.

Libertas naturalis omnibus est communis, etiā captis ab hostibus. 24.

Serui quod attinet ad ius ciuile pro nullis habētur, secus quoad ius naturale, 25.

Donatio mera quæ sit, et in remuneratoria multa singulariter recepta, remissiuè. 26. et 27.

Fidei obseruantia est de iure naturali, et ex illa multa bona subsequuntur. 28.

Lex æris confessi quæ fuerit apud Romanos, et in Aragonia ignominiosis solemnitatibus debitor cædit bonis. 29.

Fides etiam hosti seruanda est. 30.

Depositæ rei restitutionē, cur Isidorus iuris naturalis esse tradiderit; et quæ deposito regulari, et irregulari sint à iure priuilegia concessa, remissiuè, 31.

In Aragonia statur cartæ, ex quo multa fuerūt fabore cartæ in regno recepta. 32.

Dotes, et deposita cōfessata in Aragonia. non solum

§. Trigesimus.

SI per plures consequentias, ex principiis naturę, per discursum pra-
1 cticum † rationis, ius deducatur, & hominum consensu approbetur, ius gentium erit, quod etiam naturale dicitur. Ex quo, primò deduci-
2 tur succesio † liberorum, quę licèt cæteris animalibus non sit communis, tamen inter rationis participes communis est; nam cùm parentes liberos suos naturali iure primæuo, alere teneantur, vt supra diximus, ex consequentia, illis mortuis, eorùm bona ad liberos iure naturali spectant, *a* & naturali parentum voto, eis omnia sua parare dicuntur, & dulci officio fungi, cum illos hæredes scribunt, quia à quibus acceperunt esse, debent accipere, & conseruari in esse, *b* non solum naturali, quod alimentis conseruatur (quæ aliqua lege, vel potestate non possunt auferri) *c*, sed etiam politico, & ciuili, quod fieri non posset, si successione paterna destituti manerēt; cum honor, & nobili-
3 tas paterna, † sine diuitiis, & bonis cōseruari non possit.

A l. cum ratio. ff. de bon. damnatorum, l. scripto, in fine, ff. vnde liber. l. nam et si parentibus, de inofficioso testamente. l. penultima, ff. de bon. liber. l. Iulianus, ff. si quis omiss. caus. testamen. l. de emancipatis, C. de legiti. hæredib.
B cap. Moyses, 32. quæstio 2. cap. nasci, 55. distinctio. cap mulier, 86. distinctio.
C Barbatia in cap. Raincitius, num 31. & 32. de testamentis, & Carpan. in prælud. ad statuta Mediolan. num. 275.

dispensatione, vel aliqua causa mutari poterunt. Et ita debet intelligi obseruantia nostri regni. n disponens, omne pactum esse in Aragonia seruandū dūmodo non sit impossibile, vel cōtra ius naturale; quia quidquid tali iuri contrarium est, semper est iniquum.

N obseruantia, item iudex, titu. de fide instrument.

§. Trigesimus.

Ius gentium quid sit, & quæ ab eo introducta, & quomodo ad illa plenitudo potestatis extendi valeat.

SVMMARIVM.

Ius gētium ex principiis naturæ deducitur. 1
Successio liberorū à iure gentium orta fuit, & legitima filiorum. & alimenta, an possint aliqua lege, vel à Principe auferri. 2. & 16.
Diuitiæ necessariæ sunt ad conseruandā nobilitatem, quæ sæpè ex antiquis diuitijs orta. 3.
For. 1. de testam. nobil & for. 1. de testam. ciuik & for. vnic. de rebus vincula. & for. 1. de exheredat. libero. declarantur. 4.
Bona fideicommisso supposita, an pro constitutione & restitutione dotis possint obligari. 5.
Fideicommissa in fauorem familiæ sunt fauorabilia. 6.
Nobiles curRichi homines olim appellarētur. 7
Apud Romanos censûs fuit habita ratio in legendis Senatoribus, & Magistratibus. 8.
Clerici cur sine beneficio ad sacros ordines promoueri non valent. 9.
Filij necessariò instituendi, vel exhæredandi, & de causis exhæredationis, et differentijs sexus, gradus, et potestatis à Iustiniano sublatis. 10.
Testamentum inter liberos, etiam non seruatis iuris solemnitatibus valet. 11.
Successio liberorū an præferatur piæ causæ. 12.
Donatio per superuenientiam liberorum, an reuocetur in totum. 13.
Legitima filiorum an sit de iure naturali, et possit filius inuitis creditoribus illam renūtiare et tolli, vel minui, per statutum. 14.
Filij in potestate sui et necessarij hæredes sunt parētū; et emancipati primum locum tenent in bonorum possessione prætoria. 15.
Cōmunis omnium possessio est iuris naturalis, et in quibus huius rei mãserit vestigium. 17.
Venationes, piscationes, et aucupia, in quibus locis fieri, et à quibus impediri, seu prohiberi valeant, 18.
Dominia rerū quare, et quo iure distincta, 19.
Publica quare, et quot modis dicantur, et quæ sint illa. 20.
Rex Hispaniæ an possit prohibere nauigationē. et portus maris Indici; et mare mediterraneū cuius Principis esse censeatur. 21. et 22.
Existenti in extrema necessitate, an vsus rerū, communis manserit, et quilibet teneatur ei opem ferre. 23.
Libertas naturalis omnibus est communis, etiā captis ab hostibus. 24.
Serui quod attinet ad ius ciuile pro nullis habētur, secus quoad ius naturale, 25.
Donatio mera quæ sit, et in remuneratoria multa singulariter recepta, remissiuè. 26. et 27.
Fidei obseruantia est de iure naturali, et ex illa multa bona subsequuntur. 28.
Lex æris confessi quæ fuerit apud Romanos, et in Aragonia ignominiosis solemnitatibus debitor cædit bonis. 29.
Fides etiam hosti seruanda est. 30.
Depositæ rei restitutionē, cur Isidorus iuris naturalis esse tradiderit; et quæ deposito regulari, et irregulari sint à iure priuilegia concessa, remissiue, 31.
In Aragonia statur cartæ, ex quo multa fuerūt fabore cartæ in regno recepta. 32.
Dotes, et deposita cōfessata in Aragonia. non solum

§. Trigesimus.

SI per plures consequentias, ex principiis naturę, per discursum pra-
1 cticum † rationis, ius deducatur, & hominum consensu approbetur, ius gentium erit, quod etiam naturale dicitur. Ex quo, primò deduci-
2 tur successio † liberorum, quę licèt cæteris animalibus non sit communis, tamen inter rationis participes communis est; nam cùm parentes liberos suos naturali iure primæuo, alere teneantur, vt supra diximus, ex consequentia, illis mortuis, eorūm bona ad liberos iure naturali spectant, a & naturali parentum voto, eis omnia sua parare dicuntur, & dulci officio fungi, cum illos hæredes scribunt, quia à quibus acceperunt esse, debent accipere, & conseruari in esse, b non solum naturali, quod alimentis conseruatur (quæ aliqua lege, vel potestate non possunt auferri) c, sed etiam politico, & ciuili, quod fieri non posset, si successione paterna destituti manerēt; cum honor, & nobili
3 tas paterna, † sine diuitiis, & bonis cōseruari non possit.

A l. cum ratio. ff. de bon. damnatorum, l. scripto, in fine, ff. vnde liber. l. nam etsi parentibus, de inofficioso testament. l. penultima, ff. de bon. liber. l. Iulianus, ff. si quis omiss. caus. testamen. l. de emancipatis, C. de legiti. hæredib.
B cap. Moyses, 32. quæstio 2. cap. nasci, 55. distinctio. cap mulier, 86. distinctio.
C Barbacia in cap. Raynutius, num 31. & 32. de testamentis, & Carpan. in prælud. ad statuta Mediolan. num. 275.

imó diuitiæ necessariæ sint, *d* pro conseruanda nobilitate maiorum,&honore familię,ac maximum sint virtutis subsidium: *e* sicut è contra paupertas multa incommoda secū affert, *f* si nimia sit,nec habeat vnde honeste viuere possit, aliàs magis vitandæ diuitiæ cupiditati coniunctæ,quàm sobria paupertas, cum semper inops quicumque cupit: * & cum ROMÆ in Senatu duo ad quæsturā Siciliæ proponerētur, respōdit Cato: *Neutrū sibi placere quod alter nihil habeat,alteri nihil satis erit.* Sed:

Viuitur exiguo melius:nat ura beatos
Omnibus esse dedit si quis cognouerit vti.

Et ita debet intelligi illud Oratij: *g*

Et genus,& virtus,nisi cum re,vilior alga est.

Et alibi:

Magnum pauperies opprobrium,iubet
Quiduis & facere,& pati,
Virtutisq; viam deserit arduæ.

Et illud Alciati: *h*

Ingenio poteram superas volitare per arces,
Me nisi paupertas inuida deprimeret.

Quia,vt inquit Aristoteles, difficile res claras geret, is, cui facultates deficiūt.Ex quibus non solum conseruatur nobilitas,sed ex eis,sæpé si antiquæ sint illę, inducitur.Ex qua ratione in nostro regno, † vt cassalia nobi- 4
lium,in suo bono statu conseruarentur, cum per diuissionem filiorum de facili deperire possent, *i* cum dignitas familię,magis in vno splendeat, *K* Iacobus Secūdus Rex noster,anno 1307.statuit, *l* quod de cætero, nobiles, mesnadarij, milites, & Infantiones, possent vnum ex filiis,quem voluerint, facere hęredem, aliis filiis de bonis suis, quantum eis placuerit dimittendo: quod postea anno 1311.per alium forum, ab eodem Rege ad omnes regni incolas fuit extensum,. *m* hocque quantum placuerit,ad minimam quantitatem, *n* obseruantia est in-

D l 1.ff.de custod reor.§. sancimus, in Authentico de testib Albert.Brun. de statu.excludente fœmi. artic.2 & 3 B roi.cons.115 num 5 & cons.121.nu.61 volu.2.Paris.cons.6.n.15. volu.1. Borrell.de Regis catholi.pręstant. cap.15. num.25.& 30. Baeça de inop. debitor.cap.16.nume.1.cum sequentibus 5. 27.32 Iosephus de Rusti in cons.pro Hemilan nume.20. Tiraquell. de nobilita.cap.3. num.10. & cap.25. nume.4.& facit l. ad subeunda, vbi Lucas de Pena C de decurion. lib.10. l.nobiliores, C.de comerc.& mercator.l. rescripto,ff.de muner &honorib Michael ab Aguirre de successione regni Portugalię,3.p.n.64. Misinger.respons.32. n.5.

E Ioan.Orozco de Cobbar.lib.2.paradoxa 8. & Iustus Lipsi. ciuil. doctrinæ lib.1.c.1.

F Anibal Troysius super ritibus magnæ Curiæ, ritu 290.num.24 & 25.noster Petrus Cenedo 1. p. collectan.27.num.1.& 2. cum sequentibus, Caualli in milleloq.696. Medicis de casibus fortuitis, 2.p. q 4.à n.9. cum sequentibus.Viuius decis.222. & 268.Tiraquell. in l.si vnquam,verb Bona, num.1. C.de reuocand. donatio. Didacus Perez in lib. 3, Ordinat.tit.1.l 1.glos.Pobres.vers.Cū iam sit vi ū.

* Claudia.in Rufin.p.65. & 56.

G sermonū lib.1. Saty 5.

H Emblema.120.

I notata ad Molinam,verbo,Primogenitus. & verprimogeniturę ius,Tiraq. de iur. primogenior.q.4. n.13.Decia.cons.7.n.26.in 1. deCouar.lib.2.emble.45.in fine.

K Alex.Raud.in append.n.8.

L for.1.tit.de testam nobil. Oroz.

M for.1.de testam.ciui.

N Ias.cons.130.n.3.vol.4.Deci.cōs. 456.Bal.in c.1.§ si quis quinq;solidos,de pace tenēda. Cerdā de Tallada en el verdadero gouierno,ca.12. p.127.Bar.in l.cū ex filio,n.3.ff.de vulga.Portol.in obseru.50.tit.de iur.dot.n.7.§.nobiles,n.23.Alphōsus de Castro de potesta.legis pœnalis,lib.2.c.11.p,48n

O Cob·

est interpretata, ita vt in quinque solidis, praxis nostri Regni verificari admisserit: & licet videatur prædictam dispositionem nō procedere, in patre habente tantum vnicum filium: o tamen veritas est, quod etiam habens vnicum tantum filium, poterit eum in prędicta minima quantitate, hęredem scribens, cætera bona, cuicumque vinculo & oneri supponere, p cum satis eum honorare censeatur, à quo adimere potuit, q & non ademit, sed ante prędictum forum, nō licebat parētibus sine causa filios exhæredare, poterāt r tamen ex causis in foris expressis, similibus, seu maioribus filiū (vt verbis fori vtar) desafiliare, quę erat emancipationis odiosæ species, vt supra diximus.

5 Secundó, ex eadem † ratione statutū fuit, s quod in octo regni nobilioribus domibus, no possint eorū possessores, in præiudicium successorū, causa dotium, vltra duodecim mille ducatos, eas onerare, cum aliâs, causa dotis tam ad eius constitutionem, quàm restitutionē, possint bona vinculata obligari; quod procedit, nō solum in fideicommisso, descendentibus relicto, sed etiā in fideicōmisso colateraliū, prout semper in Aragonia fuit intellectū, & in procesu D. Bernardini de Mendoça pronunciatū: quia si possessor maioratus grauatus sit restituere, vel liberis suis, vel alteri, si sine liberis decesserit, illud voluisse intelligitur testator, in necessariū antecedens, vt possit sibi vxorē quærere, ex qua iustos liberos procrearet; ac perinde posset, pro dote bona obligare, cum alioquin, neq; vxorē, neq; dotē facile esset inuenturus.

6 Tertió, ex eadem † ratione prouenit, quod prohibita bonorum alienatio, fauore familię, vt illa intra familiam conseruentur, ac etiam fideicomissum perpetuum, & absolutum, fauorabilia iudicentur. t

Quartò

O Couarru. lib. 1. variarū, c. 19. n. 3.

P foro vnico, titu. de rebus vinculatis, obserua. 1 eod. tit. for. fin, titu. de testam.

Q l. conficiuntur, de iur. codici.

R for. 1. cum duob. seqq. tit. de exhæredat. filiorū, glos. in l. ob æs. C. de prædiis minorum, glos. & Doctores in l. fin. C de reuocand. donatio. Hippol. singula. 78. qui limitat nisi post causas ingratitudinis effectus sit Clericus. cap. non liceat, 19. quæsti. fin. glos. quasi ingratum, in l. fin. C. de Episcop. cum cōcordant. per Marsil. in rubri de fideiuss. n. 116.

S for. fin. titu de iur. doti.

T Oratius Carpanus in lucubrationibus ad statuta Mediolani, cap. 300. nume. 16. Vrsilis ad decisiones Afflictis, decisi, 226. n. 9. Surd. consl. 443. n. 28. & 241. á n. 35. 41 & seqq. & decis. 9. n. 2 Socin. seni. consil. 48. n. 2. volu. 1. & cōsil. 168. num. 91. lib. 2. Paris. consi. 16. num. 9, & 28, volu. 3. & consi. 63. nu. 27 lib. 2. Decius consi. 652. num 7. Porci. cons. 40. nume. 22. Cuman. cons. 3. nume. 4. Gozadin. consil. 89. num. 12. Curti. iuni. consil 22. num. 11. & cons. 115. n. 12. Capicius decis. 108. num. 15. Natta cons. 61. Medicis de adquired. domin. ad legem finalem. ff. de legibus, verb. Aut in conseruando, glos. 2. p. 1. num 36. Gutierrez practicar. quæstion. lib. 2. c. 14. num 8. Padilla in rubr. C. de fideicom. n. 4. Pelaez de maiorat. 1. p. q. 1. n. 9. Pinell. in l. 1. 3. p. n. 99. vers. sed pro successore, C. de bon. matern. Cauallin. millelog. 106. & facit text. in l. 1. §. quamuis, de ventr. inspici. & in l. cum filius, §. pater, & in l. Titia cum testamento. §. Lucius, vbi Bald. de legat. 2. Mantica de coniectu. vltimar. volunta. lib. 7. titu. 1. à num. 14. 44. & sequen. Simon de Prętis de interpretat. vltimar. volunta. lib. 3. interpretat. 3 dubitatio. 1. solutio. 3. num. 22. Petra de fideicom. q. 9. nu. 12 Menoch. de præsumptio. lib. 4. præsump. 67. n. 23. & cons. 204. num. 60. lib. 3. Ancharran. cons. 27. num. 2. Bursatus cons. 46. num. 26, Decian. consi. 1. nu. 317 & 323. cum. sequen. volum. 1. Gozadin. consi 89 num. 12. Iosephus de Rustic. in repetit. l. cum auus, lib. 3. c. 10. n. 63. & lib. 4. c. 2. n. 26. Moli. de Hispan. primogen. lib. 4. c. 1. n. 30.

Quartò, eadem ratione prouenit, † quod antiquitus, 7
nobiles, richi homines, solerēt appellari, licet ex senten-
tia Alphonsi Regis Castellę, nō ex diuitiis, sed ex virtu-
te, *u* & generis nobilitate, dicerētur; & addi solebat, de
natura, quia omnia apud eum esse censentur, apud quē
est virtus, *x* nam vt inquit Claudianus: *y*

Ipsa quidem virtus pretium sibi, solaq; latè,
Fortunæ secura nitet, nec fascibus vllis
Erigitur, plausuvè petit clarescere vulgi,
Nihil opis externæ cupiens, nihil indiga laudis,
Diuitiis animosa suis, immotaq; cunctis
Casibus, ex alta mortalia despicit arce
Attamen inuitam blande vestigat, & vltro
Ambit honor: docuit toties à rupe profectus
Lictor, & in mediis Consul quæsitus aratris.

Sed negari nequit, diuitias maximo esse adiumento no-
bilitati, & hinc est, quod apud Romanos, † in eligendis 8
Senatoribus, magistratibus, ac ęquitibus, inter alia, cen-
sus habita fuit ratio, iuxta illud Ouidij: *z*

In pretio, pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias, pauper vbique iacet.

Et alibi: *a*

Curia pauperibus clausa est, dat census honores
Inde grauis iudex, inde seuerus eques.

Sed etsi diuites, nō pari modo, sed cum delectu virtutis ad munera, & magistratus vocabātur, suffragiis datis, vel cēsore adhibito; & ideo, nō omnino improbāda est illa antiqua institutio, quoniā res, pecuniaq; familiaris obsidis vice, pignorisq; esse apud rēpublicam videbatur, amorisq; in patriā, fides quędam, in ea, firmamentumq; erat: nè splēdor amplissimi ordinis, rei familiaris angustiis obscuraretur, Inde statutū † sanctissime fuit, ne Clerici sine beneficio, ex quo cōmode sustentari possint, ad ordines 9
sacros promoueri valeant; *b* ne cum ordinis dedecore, cogantur mendicare, & paruifiant à laicis, hi, quos in summa, ac prope diuina veneratione teneri, oportet, cum sint mediatores inter Deum & homines. *c* Sed oportet quod habeant bona temporalia, nec alligandum

V Ioan. Orozco de Couarru. lib. 2. Paradox. 8. Lipsius politicor. lib. 1. c. 1.

X plura cumulans Camil. Borrel. in additio. ad Bellug. sub 6. sub n. 13 verb. virtus nobilitat hominem.

Y Claudia. in panegi. in consula. Manlij Theodos. in princ. p. 201 & in 4 cōsula. Honorij, p. 169. ibi, Discitur hinc quantū paupertas sobria possit: & in Rufinum. lib. 1 pag. 55. & 56.

Z lib. 1. Fastor. Polidorus Virg. de inuentorib. rerū, lib. 2. c. 3. versi. contra, vbi Senator Carol. Sigoni. de antiquo iure ciuiū Romanorum, lib. 2. c. 2. versic. in Senatoribus, & Rosinus de antiquitat. Romanar. lib. 7. cap. 5. verb. Censum.

A lib. 3 elegiarum.

B Conci. Trident. sess. 21. decreto de reformat. c. 2. cap. Sacerdotibus, 11. q. 1. Deuteron. c. 15. ibi. Nō sit mendicus inter vos, c. 1. distin. 70. c. Diaconi. circa med. 93. distinct. Petrus Gregorius lib. 15. sintagma. iur. vniuers. cap. 26. nume 6. Bernard. Diez in pract. crimi. canoni. c. 18. n. 3. Bapti. Valęçuela in defensione monitor. aduersus Ducem & Senat. Reipub. Venetor. 3. p. nu. 76. Iulius Antonius Brancalassi. in medull. politicorum, lib. 4. de religione, p. 330.

C D. Greg. circa princip. pastoralis, & D. Chrisost. in in suis libris de dignitate Sacerdotali, plura congerens Valençue. vbi proxi. p. 4. á n. 40. cum seq. & Iuli Anto. Brandal. in philosoph. regia, lib. 4. de religio, p. 66. num. 78. cum sequen.

dum sit os bobi trituranti. d cum secundum Apostolum, e qui altari seruit, de altari debeat, & viuere (quia spiritualia, sine corporalibus, diu esse non possunt,) f & hoc vt postquam ex eis, sibi necessaria acceperint, possint, quod superest pauperibus erogare, & necessitatibus proximorum subuenire, g nō enim verisimile est, quod illi antiqui fideles, tam religiosi, tam humiles, modesti, & temperantes: qui sua bona ob amorem Dei, & animarum salutem, Ecclesijs dederunt, ea mente illa dedisse, vt Clerici sumptuose comedant, & bibant, colendo gulam quam illi oderunt; domos, familias, parietes, lecticas, & mulas, splendide vestiant; humanum honorem odorantes cum ambitione & superbia; quas illi pro humilitate, & modestia contempserunt; neque etiam vt maioratus instituant, aut cognatos suos magnificent; cum illi suis donare noluissent, vt Deo donarent; neq; vt thesaurizent in terris, id quod imitando eos, qui dederunt, thesaurizare deberent in cœlis: & vt inquit sacrū Concil. Tridenti. h *Se non ad propria commoda, non ad diuitias, aut luxum, sed ad labores & solicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant.* Ex prædictis constat, quam sit om-
10 ni † iure debita, successio filiorum, in bonis parentum, i qua ratione, primo fuit iure statutum, vt filius ad validitatem testamenti paterni, necessario sit instituendus, vel exheredandus cum causa legitima, quam etiam iure digestorum requiri videtur. Si iam non ad modū, vt aliqui volunt, verba I.C. referas. Alias, querella, inofficiosum testamentum subertebatur, licet ante Iustinianū k certum sit certę causæ expressionem, non fuisse necessariam, cum causarum numerus certus, à lege præscriptus non fuerit, quamuis multę sexus, gradus, & potestatis extiterint differentiæ, quæ lege Iustiniani, in successionibus ab intestato fuerunt sublatæ, l & quatuordecim iustę exheredationis causę præscriptæ.

11 Secundo ex eadem ratione prouenit, † vt testamentū inter liberos, etiam solemnitatibus iuris non seruatis valeat. m

Tertio

D Deuteronom. cap. 25 Matthe. 10. Marc. 6. Lucæ 9. B Paul. ad Galat. cap. 6. c. ex his, 12. q. 1. Petr. Gregor. lib. 2 sintagm cap. 28 & de republica, lib. 1. c. 7 num. 6. Marc. Anton. Marsilijs de Ecclesiastico redditum origi. 1. p. cap 16: num. 23. Petrus Coretus inter opera Anto. Possciui ni in defensione veritatis aduersus assertiones Catholicę fidei repugnantes, cap 19.

E 1. ad Corinth cap 9. c. cum secundum Aposto- lum de præben.

F Cap inter corporalia de electio.

G Cap. aurum, c gloria, 12. q. 2. Nauarr. de redditibus Ecclesiast. q. 1. moni to. 23. nu. 2. Azeuda. resp. 19. num. 1. & seq.

H In cap. 1. de reformat. sess 25.

I l. Cum ratio de bon. dānator. l. inter cætera, ff. de libe & posthum.

K Authen. non licet. C de libe. præteri. iuncta §. 1 aliud quoque capitulum, in authen. vt cum de appellat. cognoscitur, collatione 8.

L Authen. in successione C. de suis & legit. l. maximum vitium. C. de libe. præteri. l. lege 12. tabularum, & l. meminimus. C. de legit. hæred.

M l. hac consultissima, §. ex imperfecto, vbi communiter Doctor. C. de testam. Ias. in authen. nouissima. num. 16. C. de inoffi. ciosi testam. Corne. cons. 118. vol. 3. Alex. cons. 148 n. 5. vol. 2. Medices vbi supra. de adquir. domi. Glo. 2. p. 9. n. 9. Caualin. millesi 219. Iul. Clar §. testamentum q. 8. nu. 1. Peregrin. cons. 64. nu. 18 vol. 1. Greue. post Gail lib. 2. concl. 112 per tot. Menoch. lib. 4 præsump. 7. nu. 1. Mastril. 2 par decis. 131. Andreas Fachineus controuers. iuris lib. 4. cap. 1. cum trib. seq.

Vnde Plato rudimenta ipſa, quibus educandi ſunt pueri, Reipub. vincula appellat, vt enim in ſemine poſita ſpes meſſis eſt, ita totius reliquę vitæ expectatio ab educatione pueritię: & ideo Draconis lex alimenta denegabat patri præſtanda à liberis, non bene educatis. Eſt enim ridiculum rem familiarem augere, agros diligenter colere, vt multiplicatus prouentus labori reſpondeat; amplas extruere ædes, illiſque addere amęnitates hortorum, eaſquè veſte precioſa, ſignis, imaginibus, ac varia ſupellectili ornare; pecunias cumulare, ac cenſus emere: filiorum vero educationem, ac inſtitutionem negligere, quibus hæc omnia parantur: inſtrumenta quidem ſalutis, & dignitatis, ſi probis: ſi improbis, profutura ad perniciem, breuiquè tempore peritura. Quod quid aliud eſt (vt inquit Plutarchus) quam calcei vt ſint elegantes diligenter curare, pedem, cui calceus paratur, negligere prorſus? Diuerſo etiam modo educantur, & aluntur bruta à parentibus, quia aquila, & lęna, nec non lupi, & cætera animalia deprædantur, vt filios alant, homo vero conuenienter ex proprio labore, innocenter, & abſquè aliorum iniuria tenetur filios alere, cum animal ſit rationale, ac per conſequens ſi contra dictamen rationis, vt filios alat, furetur, ſicut etſi ſupra modum iraſcatur, vel concupiſcat, naturam ipſam humanam offendit, *l* quæ omnia ratione metiri tenetur; per quam in homine, etiam ad hanc partem, ius naturale perfectum eſt. Sed quia parentes, † deprauata voluntate, pie 18
tatem paternam exuentes plerumquè nouercalibus delinimentis, inſtigationibus ve corrupti, *m* filios alere recuſabant, ad neceſſitatem à iure ciuili tractum eſt, *n* vt non ſolum ſecundum indigentiam naturæ, ſed etiam ſecundum qualitatem perſonarum, iuxta parentum facultates, & filiorum dignitatem, eos à magiſtratu ali compellantur, diuiſo onere inter patrem, & matrem; vt mater vſquè ad triennium, ſi ipſamet honeſte filium lactare poſſit, pater vero deinde, quo vſquè filius habeat bona: *o* ex quorum redditu, vel venditione ſibi alimenta parare poſſit, vel ex officio, aut artificio, quod diſcere tenetur

L l. 1. in fine, ff. de furt. Fortun. Garcia in d. §. ius naturale.

M l. 3. ff. de inofficioſ. teſtamen. plura Lancelotus Gallia. conſil. 18. num. 9. cum pluribus ſeq.

N l. ſi quis a liberis. § idē iudex, vbi glo Bart. & Doctor. ff de liber. agnoſcen. & in l. diuus, ff. ad leg. Pōpeyam, de parricid. Couar. in epitom. 4. lib. Decretal. 2. par. cap. 5. §. 6. numer. 7. Tiraquel. de nobilita. cap. 1. à nu 143. gloſ. in l. nepos proculo, ver. alieno, de verborum ſignificatione, Peregrin. de iure fiſc. lib. 3. tit. 18. de natural. & ſpur. num. 72. verſ. contra tamen, l. penultima, C de patr. poteſtat. l. & ſi quid. §. ſufficienter, ff. de vſufruct. l. 5. & 6. tit. 19. partit. 4. Ioſeph. Gonzalez variar. quæſtionum, cap. 38. a nu 25. & cap. 9. num. 24. cap. fin. de connub. infidel. cap. ad eius 5. diſtin. Gabriel Paleot. de not. & ſpur. c. 48. nu. 1. Rebuf. ad leges Gallicas, tract. de conſuetudine vſu & ſtillo in præfatione, nu. 47. pag. 10.

O l. ius alimentorum, ff. vbi pupillus educari debeat, Lara in repetitione l. ſi quis à liberis, §. ſed ſi filius. num. 14 & ſequen. Aymon conſil. 199. num. 10. & 11. Roland. conſil. 54. num. 49. vol. 2. Couarru. in d. §. 6. numer. 9. Late Surd. de alimentis, tit. 3. quæſt. 9. per tot. fol. 145. & tit. 8. priuil. 29 num 5. & tit. 6 quæſt. 6. num. 27. facit for. 1. ibi, ſi alia bona non habeant, titul. de alimentis, Didacus Perez lib. 3. ordinat. tit. 1. l. 1. gloſ. pobres, col. 2.

tenetur, si tali personæ ignominiosum non sit, boni viri arbitrio officium, vel artificium habere, alias alimenta à patre, eo casu, denegari poterunt, ac si eum patri ingratum fuisse constiterit: non enim dicetur pauper, is qui habet bona, vel artem, ex qua viuere possit. *p*

19 Quarto, commune est hominibus † cum brutis, se defẽdere, & vim vi repellere. *q* Tamẽ homines tenẽtur se defẽdere cũ moderamine rationis, & inculpatę tutelæ (tuẽdi tantũ, non vlciscendi causa, nec ex interuallo *r*:) quod in modo, tẽpore, & causa, alijsq; cõditionibus cõsistit, *s* quo seruato cuiquè licet pro sui capitis phisici *t*, vel mystici, *u* nec non pro honoris, *x* & rerum suarum possessionis defensione, *y* si aliter saluæ esse nõ possunt, nec

P Decian.consf.42. in 2. Ruger.consf.17.nu.19. & seq.in 2. Berdellonus consil.4.nu.82.in 1. Dueñas, reg.166.limit.1. Emil cõsil.146.nu.6. Nata consil.201.num 12. Lancel. Gallia.consf.119.num.24.

Q l. vt vim.ff de iustit. & iur. iuncta l.1.§.cum arietes, ff. si quadrup pauperiem, &c. cap.3 & ibi glo. repellere, de sentent. excommunicat. cap. significasti, el 2. de homicid. l. scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad legem aquil. Clement. si furiosus, vbi Couar. 3. par. §. vltim. in prin. quibus addendi vltra Doctor. communiter vtrobiquè, Dueñas regul. 191. & 192. Socin. regul. 539. cum duob sequent. Cacheran. decis. Pedemontan. 138. num. 29. Roland. consf. 12. num. 41. & sequentibus, volu. 3. Bart. in l. Aurelius. §. idem quęsijt num. 2. deliberar. legat. Afflict lib. 3 feudor. tit. de pac. tenend & eius violator. in §. si quis hominem, num. 2. & sequentibus, Iacobus Mandel consf. 94 per tot. Camil. Borrel. in Regia Aragonum, § 1. glos. 3. num. 100. & 101. Anton. Goueanus lib. 1. cap. 20. & Rebard lib. 1. cap. 1. num. 9. Mascard. de probat. conclus. 489. & 490 Gutierrez practicar. quæstion. lib. 2. quæst 1. num. 19. Marsil. in l. 1 in princ. a num. 31. ff. de sicar. Flamin. de executione sententiæ in præfatione num. 9. & sequentibus, Medicis de casibus fortuit. 1. p. quæst. 8 latissime Petrus Nauarra lib. 2. de restitut. cap. 3. a num. 227, cum sequentibus, 230 & sequentibus, Ioseph. Gonçalez variar. quæstion. cap 38. a num 34. cum sequen. Petrus Faber lib 2 semestri. cap. 2, pag. 28. Bernard. Greue. ad Gail lib. 2 conclus. 110. consideratione 1. & 2 Cancer lib 2. variar. cap. 10. num. 14 & 40. cum sequen. Late Petr Vinsfeldius in commentar. ad titulum de iniur. & damno dat. cap. 10 quæst. 5. per tot. per 14. conclus sequentes.

R l. scientiam, §. sed si defendendi, ff. ad legem aquil. & ibi glos. vlciscendi in continenti, l. sed & partus, §. 1. ff. de eo quod met. cau. iuncta l. 3. §. cum igitur, ff. vnde vi. Cuiacius lib. 5. obseruat. cap. 18. cap. significasti de homicid. cap. vt fame, 35. ad fin. de sententia excommunicat l. furem. 9. ff. ad leg. Corneli. de Siccar. Greue ad Gail lib. 2. conclus. 110. considerat. 1. num 31. Nauar. consf. 6. tit. de homicid lib. 5. volum. 2. Soto de iust. & iur. lib. 5. q. 1. art. 8. B. Thom 2. 2. q. 64. art. 7.

S Boher. decis, 168. nu. 41. par. Petr. de Aragon in 2. 2. & quæst 64. in explica. articuli 7. conclus. 2. Guerrero in specul. iur. cap. 38. num. 4 Gail de pac. publi. lib. 1. cap. 16 num. 4. & seq. Nauarra de restitutione lib. 2. cap. 3. Gundissalbus de Villadiego tract. de irregularitate cap. 6. num. 71. Mascar. de probat. tom. 3. conclus. 1126. a num. 31.

T In d. l. vt vim, verb. nam iure, vbi Ias. num. 22.

V Ioann. de Terra Rubea, contra rebelles, art. 5. Tertij tractatus, & ibi eius apostilla circa vltimam conclusionem.

X l. iusta de manumiss. vindict. l. Iulianus, vbi Doctor. ff. si quis omiss. cau. testamen. l. 3. §. nec enim. ff. de legat. præstand. Nauarra lib. 2. de restitut. d. cap. 3. a num. 361 cum sequen. Petrus Binsfeldius in tit. de iniur & damn. dato, cap. 1. quęst. 5. conclus. 7 cum duobus sequentib. Couarr. in Clementin. si furiosus. §. vnico. num. 4. Corduba de Lara alijs relatis in pulchro casu, in l. si quis à liberis in princip. num. 33. de liber. agnoscend. Francis. Viuius decis. 63. nu. 13. & per tot. & decis. 197. n. 29. & duob. seq. & decis. 399. nu 2. Villadiego in for. Iuzgo. lib. 6. tit. 4. glosa legis sextę.

Y Molin. tom. 1. de iust. & iur. tract. 2. disp. 16. pag. 153. vers. illud etiam obserua. & Nauarra d. cap. 3. numer. 186. & seq. & facit tex. in cap. olim de restitu. spoliator l. itaquè. l. si ex plagis §. Tabernarius. ff. ad leg. Aquil. l. furem nocturnum, vbi glos. ff. ad l. Cornel. de Siccar, notat Bart. in l. 1. num. 7. vnde vi Couar. in d. Clemen. si furiosus, 3. p. §. vnico, nu. 6. Viuius d. decis. 197. num. 30. Peguera in constit. item ne super laudemio, vers 8. nu. 112. Nauar. in manual. cap. 15. num. 3 & 7. Alphonsus de Val. in tractat. de elemosina, 3 p. sub num. 1. fol 50. Cancer 2. p. variar. cap. 10. num. 14. & seq. 40. & seq & cap. 11. num. 40. & sequent. Gracian. regul. 327. num. 28. & Petr. Binsfeldius vbi supra, cap. 1. q. 6. conclus. 1. & quinq; seq. pag. 106. cum sequent.

nec non etiam pro defensione patris, fratris, alteriusve consanguinei, vel etiam, vt aliqui volunt, z pro defensione cuiuslibet alterius proximi agressorem occidere: cum teneatur quis in foro conscientiæ si commode, & sine sui honoris, vitæ, aut fortunarum detrimento, aut notabili periculo, proximum suum ab iniuria defendere, & eius damna impedire: a quod adeo verum est, vt dixerit Ioannes de Lignano, b Clerico celebranti inuaso permissum esse, agressore occisso, ad altare redire, officiumque ceptum perficere. Quod si modum quis excedit in se defendendo, tantum de excessu extraordinarie punietur, c vt enim inquit I.C. d *Ignoscendum est ei, qui voluit se vlcisci prouocatus.* Quæ ratio, & moderamen in brutis non reperitur: & in hominibus sępe animus eferbescens, & inflammatus legem nescit, & ideo iudicis arbitrio relinquitur hoc inculpatæ tutellæ moderamen.

Ista defensio appellatur naturalis, ad cuius † exem- 20
plum, cum ars imitetur naturam, quandam aliam artificialem, & ciuilem defensionem homines, necessitate coacti, introduxerunt. Cum enim superioribus pares esse non possimus, e factum est, vt magistratus crearentur f qui oppressos ab iniuria defenderent, cum non possint proprio Marte se ipsos tueri: in qua, quædam proximiora reperiuntur naturali defensioni, vt citatio,

Z Innocen. Abb. Felin. & alij in cap. si vero de senten. excommunic. Iass. in d. l. vt vim, num. 3. Cancer d. cap. 10. num. 46. quod etiam procedit in defensione extranei, cap. non inferenda, 23. quæst. 3. capit. dilecto de sentent. excommunicat. in 6. Cancer num. 47. Decius in d. l. vt vim, nu. 32. Petrus Binsfeldius de iniur. & damno. dat. cap. 9. quæst. 7. à conclu. 1. cum sequentib. pag 632. & sequen. Sanct. Antoni. 3. par. tit. 4. cap. 3. §. 1. Angel. verb. defensio. num. 3. Aurea Armilla ibidem, num. 4. & Syluestr. verb. Bellum, 2. q. 6. Glos. in cap. quantæ de senten. excommu & in cap. dilecto eod. tit. lib. 6. Nauar. in Manual cap. 24. a num. 26. & cap. 15. num. 2. Couar. in Clement. si furiosus par 3 §. 1. num. 5. Vasqui. controuers. Illustri lib. 1. cap. 41. num. 2. Iulius Clarus. §. homicidium, nu. 27. & sequen. Anton. Gomez variar. lib. 3. cap. 3. numer. 21.

A S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 4. ad 1. & ibidem Grego. de Valencia, & Petrus de Aragon. q 62. art. 7. Canonistæ in cap. 1. de officio delegati, & in cap. quantæ, de sentent. excommun. Petr. Binsfeldius de iniur. cap. 9. q. 7. conclus. 5 & 7.

B In tractat de Bello refert Abb. in cap. Clerici arma, de vita & honestat. Cleric. Guerrero in specul. iur. cap. 41. num. 18. Petrus Roicius decis. 3. Lituanica, num. 470. & 474. Villadiego de irregularita. cap. 6 num. 74. & ibi additio Didaci Perez.

C l. qui cum natu maior, §. si libertus, vers. ignoscendum, ff. de bon. libertor. Marsil. in praxi, §. quoniam, num. 62. & sequentib. Decius in d. l. vt vim, num. 18. vbi Bald. & Iass. Iul. Clar. in §. homicidium. num. 34 Alexand consi. 76. volum. 1. & cons. 119. volu. 7. Carrerius in praxi crimin. tit. de homicidio, § 6. Boherius decis. 168. n. 7. Menoc. de arbitra. lib. 2. cas. 277. & 278. Vinsfeldius vbi proxime, quæst. 5. conclu. 11. & 14.

D Gail lib. 1. obserua. 110 num. 15. & ibi Grebeus consideratione 2. num. 5. Nauarr. consil. 36. numer. 2. lib. 5. tit. de homicidio, Viuius decis. 439, num. 35. Peguera quæst. criminal. 14. num. 15. Couarr. in d. Clement. si furiosus, par. 3. §. vnico num. 3. Clar in d. § homicidium, num. 34. & §. fina. q. 60. nume. 18. & 19. Menoch. de arbitra. cas 278. num. 2. Carauita in nouissimis additionibus ad Afflict. decis. 106. circa medium, Alderan. Mascard de generali statutorum interpretatione, conclus. 2. a num. 17. Alexand. Rauden. de analog. cap. 11. num. 63. Farina. cons. criminal. 2. & Bertazol. cons. crimin. 1. num 40. & cons. 135. n. 18 Lodolphus Schrad, tracta. feudalis p. 9. p. 4. a num. 69. cum seq. 79. Concil. Trident. sess. 14. c. 7. de reformatione, ibi vel vim vi repellendo, Nauar. in manual. confessar. cap. 27. num. 239. Petr. Vinsfeldius de iniur. & damn. dat cap. 1. q. 5. conclu. 3. pag. 89.

E l. 3. de alienat. iudicij mutand. caus.

F Cap. regum officium, 23. q. 5. l. nullus, 13. C. de Iudeis.

tio, g quam † omnes iuris naturalis appellant, & ideo
21 nec illa in delicto notorio auferri potest, h nisi in casu,
quo Princeps supremus, informata conscientia, de abso
luta, non de ordinaria potestate procederet in eo, i ex
iusta causa, vt puta, quia scandalum timeretur ratione
moræ, k vel aliquod aliud magnum Reipub. præiudiciũ,
dummodo de notorietate delicti legitime constaret, li-
cet non solemniter esset facta probatio, quia in notorijs
omnis iudiciorum solemnitas cessat: l alias vero (vt in-
quit Rom. Pont. m) nec ipse potest contra inauditam
partem aliquid diffinire. Secundo proximior erit defen
22 sioni naturali exceptio † suspicionis; n & ideo eam Prin
ceps auferre non debet o nec causam, etiam de pleni-
tudine potestatis, inir[illegible] ommittere; quia processus,
& sententia lata à iu[illegible] specto, p suspitione iuris, est
nulla, ipso iure. Sed i[illegible] ragonia, si talis exceptio non
oppona-

G l. nam ita diuus, ff. de adoptio. l. de vno quoque ff. de re iudic. l. 1. §. denunciare, ff. de ventr. in possess. cum concordantibus per Bouadil lib. 2. cap. 5. num. 36. B & lib. 3. cap. 14. nu. 21. E. F. Belluga in specul. rub. 11. §. restat. nu. 4. vbi late eius additionator Camill. verb. citari partem, Caualin. milleloq. 831. cũ quinq; seq. Decian. cons. 36. num. 31. & duob. seq. vol. 3. Ottensi Caualcan. de brachio Regio, part. 2. nu. 172. & seq. Maur. Burgius de mod. proced. ex arrupto q. 5. num. 264. & seq. Bernar. Grebe. practicar. lib. 1. conclu. 48. cum multis seq. late multos referens Enrric. à Rossench. controuers. feudal. tom. 2. cap. 10. conclus. 41. num. 83. additione CCC. pag. 194. & 202. Assinius in praxi iudiciorum, §. 2. cap. 1. nu. 27. & 28. & §. 7. cap. 5. vbi 145. casus refert, in quibus citatio non est necessaria.

H Cap. Deus omnipotens, cap. si peccauerit, cap. nos in quemquam, 2. q. 1. l. 2. C. de custod. reorum, c. qualiter & quando, 2. § debet de accusat. cap. cum inter de exceptio. l. proiatam, C. de senten. & interlocut. omni. iudi. l. fin. C. de legib. l. pactum inter hæredem, ff. de pact. glos. ordiua. vbi etiam Innocen. in cap. ad nostram de iureiuran. Salicet. in l. ea quidem, num. 86. C. de accusat. Anton. Gomez lib. 3. variarum, cap. 1. num. 43.

I Ioan. Andre. in cap. 1. de caus. possessio. & proprietat. in simili, Bald. in l. nam ita de adoptio. Innocentius in cap. quanto de translat. Episcop. Montaluus lib. 1. fori Regij, tit. 4. de los que no obedecen el mandamiento del Rey, l. vnica, fol. 15. col. 3. vers. circa secundum, vt non procedat, & lib. 3. tit. 6. de las herencias, l. fin. glos. fina fol. 148. col. 4. vers. istis ergo præmissis, & fol. 147. col. 2. vers. circa quartum articulum, Hippol. de Marsil. in d. l. de vnoquoque, num. 17. & 18.

K Maurus Burgius de mod. proceden. ex arrupto centur. 1. q. 11. num. 13. & sequentibus. Marsil. vbi proxime num. 14. cum concordantibus per Bouadil. lib. 2. cap. 5. num. 36. colu. 3. B. Prosper Farina. de indicijs & tortura, quæst. 21. num. 70. 73. & 77. cum sequentibus, & quæst. 39. num. 24. glos. in l. ante penult. ff. ex quib. cau. maior.

L Maurus Burgius vbi proxime centur. 1. quæst. 37. num. 2. & quæst. 12. num. 15. Anton. Gomez lib. 3. variar. cap. 1. num. 42. & Farina. d. quæst. 21. num. 133. & 158. & consil. 85. num. 113. & consil. 103. nume. 5. Bursat. cons. 225. num. 121. Tuscus conclus. 198. Iodocus in praxi crimina. cap. 3. nu. 4. & cap. 11. nu. 16. & 17. latissime Farina. d. q. 21. nu. 69. cum seq.

M Cap. 1. de cau. possession. & proprieta. Rebuf. tom. 3. in constitut. Galli. c. tractat. de citationibus in præfat. num. 28. & seq. pag. 49.

N Cap. quod suspecti, 3. quæst. 5. l. apertissim. C. de iudicij, cap. secundo requiris, vbi Geminia. & Abb. de appellat. Couar. practi. quæst. cap. 26. Roland. cons. 19. nu. 16. vol. 3.

O Martin. Laudens. de Principe, num. 385. Conrrad. in templ. omni. iudi. lib. 1. cap. 1. §. 4. vers. tertio. nu. 5. Cauallin. millelop. 863. allegans glosam singularem in cap. ad hæc, de rescript. cap. licet Heli in fin. cap. per tuas, & ibi glos. inimicitias capitales de simonia.

P Glos. in cap. quoties, el 1. 2. q. 6. Glos. & Doctor. in d. cap. quod suspecti, Bart. & Alexand. in l. quia poterat, ff. ad Trebellia. Salicet. in l. apertissimi, C. de iudic. & in l. 1. per illum textum, C. si quacumq. prædit. potestat. Bald. cons. 472. num. 4. in 1. & Alexan. cons. 89. lib. 1. Decius cons. 176. nu. 2. Praxis Ferrarien. in forma declinatio. iurisdictionis, verb. Iudicem suspectum, num. 2. Bald. in l. eos, C. de appellat.

Q 1. 1

opponatur, valida erit, quia & filius in causa patris, & è
contra, si non recusentur à parte, iudices esse poterunt.
At tamen si Princeps supremus de causa cognosceret,
non posset, vt suspectus recusari, *q* quia in eo cessant om
nes suspitionum causæ, scilicet amor, odium, prętium, ti
mor, & ignorantia, ad quas omnes aliæ reduci possunt *r*.
Vltimo defensiones in causis criminalibus concernen-
tes merita causæ, & iustitiam partium, defensioni natu-
rali conuenient, *s* & ideo à Principe etiam dę pleni-
tudine *t* potestatis auferri nequeũt, etiã si reũ nullã ha-
bere defensionem constet, nec quisquam cum non sit
membrorum, & vitæ suę dominus poterit illam renun
tiare etiam cum iuramento. *u* Bene tamen potest statui,
vt plena delictorum probatio non requiratur, vt in
Aragonia, † vbi indicijs proximis, & indubitatis pro- 23
batur delictum, *x* etiam ad pœnam ordinariam, dum-
modo de corpore delicti plene constet, * & (quod mi-
hi semper magis durum, & acerbum visum fuit) quod
confessione extraiudiciali, accusatus maneat conuictus;
sed potest statui, *y* quod defensionum probationes in-
tra certum terminum debeant fieri, *z* vt in nostro re-
gno, cui multi asserunt (vt dilationi datæ ad allegandas,
seu probandas defensiones) non posse renuntiari, quia
licet non tollatur copia, & facultas defensionis, tamen
fit nimis incommoda. Alię vero † sunt defensiones le- 24
gitimę, quæ non tam defensioni naturali accedunt, vt
appellatio, *a* quæ in Aragonia † magis proprie reuisio 25
vocabitur, *b* cum in ea non ex nouis, sed ex eisdem acti-
tatis

Q l. 1. ff. ad legem Iuliam de ambit. Bart. in l. omnes populi. num 40. ad finem, ff. de iusti & iur. notant omnes in l. 1. ff. de offic. Pręfect. Prætor. & in cap. 1. de iudic. Franch in cap. postremo, q. 8. de appellat. Decian. respons. 26. n. 1. Caualcan. de brachio Regio, 3. p. num. 314.

R Capicius decis. 37. & 138. Caualcan. vbi proxime num. 344.

S Cap. in causis, vbi Feli. de re iudica. l. ęmilius, vbi Bald. de minoribus. Clementina Pastoralis, & ibi Cardinalis de re iudicata Fortunius Garcia in l. Gallus, §. & quid si tantum, num 300. de liber. & posthum. Petrus Belluga in specul. Principum. rubri. 37. num. 1. vbi eius additionator Camillus Borrellus. & in Regia Aragonũ, §. 2 glos. 4. num. 31. & seq. & §. 4. glos. 4. nu. 3. & 4. Riminal. consil. 74. nu. 8, & 9. vol. 1. Maurus Burgi. de modo procedendi ex abrrupto centur. 1. q. 5. numer. 255. & 281. & q. 13. nu. 8. & seq.

* l. 1 §. item illud, vers. liquere igitur, ff. ad Silanianum.

T Natta consil. 451. num. 30. Simon de Pretis consil. 202. num. 14.

V Foro vnico. tit. de submissionibus non faciendis, Angel. de Maleficijs, verb. qui Iudex dictis inquisitis, Ias in l. pactum inter hæredem. num 12. ff. de pactis, Couarru. in 4. 2. p. cap. 8. §. 12. nu. 16. Iul. Clarus in praxi, q 49 nu. 15. latissime Balthasar Gomez de amescua in tractatu de potestate in se ipsum. lib. 1 cap. 17. & c. 18. & 19. vbi nu. 34. * quod apud Aragonenses non poterit renuntiari Manifestationi.

X * D. Franciscus Pueyo Regius ciuilium causarum meritissimus Consiliarius, cuius ingenij claritatem, & vim in initijs studiorum suorum aduertens semper rebus publicis gerendis aptiisimum indicaui, & maximis honoribus, & incrementis dignum prædixi, nec me spes de illo concepta fefellit, nec præsagium vanum fuisse experientia docet, inter decisiones Iosephi Sesse. decis. 111. 1. p. latissime Prosper Farina. in praxi crimina. de inditijs, & tortura, q. 36. & 37. Anto. Gom. variarum 3. c. 12. nu 25. Bardellonus cons 74 num. 4. Cyrillus in summa criminal. 3. p rub. 29. §. 4. cum seq. Brunorus à Sole suo cons. crimi. a num. 127. cum seq.   Y Octauian. Cacheran. decis. 1. nu. 9. Farina. q. 80. nu. 70. Maurus Burgius d. q 5. nu. 282. & 283. latissime. B.

Z Foro 1. cum duobus seq. tit. de modo & forma proceden. in criminalibus,

A Couarru. practic. quæst. cap. 23. num. 6.   B Greueus post Gail num. 2 conclus. 154. consideratio. 1. corrolario. 2. nu. 6. lib. 1. & cessat in Regno, l. per hanc, C. de tempo. appella.

instantia lata iustificanda, & confirmanda, infirmanda, vel reformanda sit: quę licèt sit defensio, pręsidiumque innocentię, ad corrigendam iniquitatem, vel imperitiā
26 iudicantium, & ideo dixerit Bartolus, [c] non posse † sta tuto tolli, tamen hoc intelligendum est in præiudicium superioris: vnde, si tale statutum in Aragonia reperiatur, per Regem, vel per eum, qui eius nomine pręest, confirmatum, cessabit appellationis remedium; [d] sicut in multis casibus de iure, & de foro non admititur. [e]

Vltimò, licet inter bruta adsint Reges, sibiq́ue ædificent tuguria, vt ab iniuriis, & inclementiis cœlestibus protegantur, sintq́ue eorum greges, quasi in communitate viuentes; [f] attamen & regnorum, & ędificio-
27 rum origo à I.C. [g] ab hominibus, iure gentium, † introducta traditur, quia in finem politicum, qui brutis non est communis, hæc fuerunt collata. [h] Hoc ius na-
28 turale, † quoad sui totalitatem, & in genere immutabile esse; sed quoad partem, & in specie mutari posse: docuit Accursius, [i] cuius doctrinā grauissimis fundamē tis aliqui ex nostris impugnarunt; [k] vnde melius dici potest, quod ea, quæ iure naturali in genere fuerūt inducta, secundum dictamē rationis moderātur, & in diuersis speciebꝰ, & casibus, cōmuni vtilitate, & publica auctoritate limitātur, & declarātur, [l] & verius (vt inquit Petrus de Aragō [m]) perficiūtur, si non ex prima & necessaria cōsequentia, suppositis naturæ principiis, ea sequantur: tunc namq; cum essent iuris naturalis primęui, quod semper ęquum, bonū, & iustū est, nec cōstitutione, pacto dispen-

C in l. omnes populi. nume. 27. de iustitia & iure. Roland. consil. 29. num. 5. volum. 1.

D Iosephus Sesse, 1. p. decisio. 91. cum duabus sequentibus.

E l. ab executione, C. quorum appellationes. l. ab executore, & l. fin. ff. de appellatio. l. 1. C. de momentan. possessione. Fachineus controuers. iuris lib 1. cap. 74. cum tribus sequentibus, l. 1. §. interdum. ff. à quibus appellare non liceat, notat Baldus in l. 2. C. de appellatio, Decius post Abbat. in cap. dilecti, num. 11. de exception. Dominicus in cap. non solum, de appellation. in 6. Marantain speculo, in 2. actu principali vltimę partis iudicii, num 237. & sequen. Cancer variarum lib. 1. ca. 17. numero 10. Afflictis in præludiis constitutio. Scicilia, quæstione 10. per totam. & quæstio. 12. numero 2. Bobadilla in politica lib. 5. cap 3. num. 82 & sequen. Monter decisio. 8. num. 22. & 25. Sixtinus de regalibus lib 2. cap. 8 nume. 54. for. 1. de modo & forma procedendi in criminalibus, for. fina, de cōsultatio. for. muy conueniente, de officio Iustitiæ Aragonum. & foro, de voluntad, eodem titulo. foro 1. de la competencia de jurisdiccion. foro, e porque, titu. forus inquisitionis. Molina in repertorio fororum. verb. Appellatio, versic. appellari non potest, cum pluribus sequentibus.

F cap. in apibus, 7. quæst. 1.

G in dicta l. ex hoc iure.

H Petrus Gregorius de Republica lib. 2. cap. 1. à numero 2. & per totum.

I glos. nascerentur, in l. manumissiones, de iustitia & iure, Quintilianus Mandosius in cap. 7. num 35. & 36. de constitut.

k Fortun. Garcia in dicta l. manumissiones, num. 4 & 8 & Couarru. in regula, peccatum, 2. par. §. 11. nume. 3. & de sponsalib. 2. par. cap. 6 §. 9. num. 3. & 4.

L cap. sunt quidam, 25. quæstio. 1. l. ius agnationis, ff. de pact. l. iura sanguinis, ff. de regul. iur.

M In secundam secundę diui Thomæ, quæstione 56. articulo 2. in explicatione, conclusione 3. Couarruuias vbi supra, & Parisius consilio 68. num. 102. & cosil. 264. lib. 4.

dispensatione, vel aliqua causa mutari poterunt. Et ita debet intelligi obseruantia nostri regni. *n* disponens, omne pactum esse in Aragonia seruandū dūmodo non sit impossibile, vel cōtra ius naturale; quia quidquid tali iuri contrarium est, semper est iniquum.

N obseruantia, item iudex, tisu. de fide instrument.

§. Trigesimus.

Ius gentium quid sit, & quæ ab eo introducta, & quomodo ad illa plenitudo potestatis extendi valeat.

SVMMARIVM.

Vs gētium ex principiis naturæ deducitur. 1
Successio liberorū à iure gentium orta fuit, & legitima filiorum. & alimenta, an possint aliqua lege, vel à Principe auferri. 2. & 16.
Diuitiæ necessariæ sunt ad conseruandā nobilitatem, quæ sæpè ex antiquis diuitijs orta. 3.
For. 1. de testam. nobil & for. 1. de testam. ciuiũ & for. vnic. de rebus vincula. & for. 1. de exheredat. libero. declarantur. 4.
Bona fideicommisso supposita, an pro constitutione & restitutione dotis possint obligari. 5.
Fideicommissa in fauorem familiæ sunt fauorabilia. 6.
Nobiles cur Richi homines olim appellarētur. 7
Apud Romanos census fuit habita ratio in legendis Senatoribus, & Magistratibus. 8.
Clerici cur sine beneficio ad sacros ordines promoueri non valent. 9.
Filij necessariò instituendi, vel exhæredandi, & de causis exhæredationis, et differentijs sexus, gradus, et potestatis à Iustiniano sublatis. 10.
Testamentum inter liberos, etiam non seruatis iuris solemnitatibus valet. 11.
Successio liberorū an præferatur piæ causæ. 12.
Donatio per superuenientiam liberorum, an reuocetur in totum. 13.
Legitima filiorum an sit de iure naturali, et possit filius inuitis creditoribus illam renūtiare et tolli, vel minui, per statutum. 14.
Filij in potestate sui et necessarij hæredes sunt parētū; et emancipati primum locum tenent in bonorum possessione prætoria. 15.
Cōmunis omnium possessio est iuris naturalis, et in quibus huius rei mãserit vestigium. 17.
Venationes, piscationes, et aucupia, in quibus locis fieri, et à quibus impediri, seu prohiberi valeant, 18.
Dominia rerū quare, et quo iure distincta, 19.
Publica quare, et quot modis dicantur, et quæ sint illa. 20.
Rex Hispaniæ an possit prohibere nauigationē, et portus maris Indici; et mare mediterraneū cuius Principis esse censeatur. 21. et 22.
Existenti in extremâ necessitate, an vsus rerū, communis manserit, et quilibet teneatur ei opem ferre. 23.
Libertas naturalis omnibus est communis, etiā captis ab hostibus. 24.
Serui quod attinet ad ius ciuile pro nullis habētur, secus quoad ius naturale, 25.
Donatio mera quæ sit, et in remuneratoria multa singulariter recepta, remissiuè. 26. et 27.
Fidei obseruantia est de iure naturali, et ex illa multa bona subsequuntur. 28.
Lex æris confessi quæ fuerit apud Romanos, et in Aragonia ignominiosis solemnitatibus debitor cedit bonis. 29.
Fides etiam hosti seruanda est. 30.
Depositæ rei restitutionē, cur Isidorus iuris naturalis esse tradiderit; et quæ deposito regulari, et irregulari sint à iure priuilegia concessa, remissiue, 31.
In Aragonia statur cartæ, ex quo multa fuerūt fabore cartæ in regno recepta. 32.
Dotes, et deposita cōfessata in Aragonia. non solum

§. Trigesimus.

SI per plures consequentias, ex principiis naturę, per discursum pra-
1 cticum † rationis, ius deducatur, & hominum consensu approbetur,
ius gentium erit, quod etiam naturale dicitur. Ex quo, primò deduci-
2 tur successio † liberorum, quę licèt cæteris animalibus non sit communis, tamen inter rationis participes communis est; nam cùm parentes liberos suos naturali iure primæuo, alere teneantur, vt supra diximus, ex consequentia, illis mortuis, eorùm bona ad liberos iure naturali spectant, *a* & naturali parentum voto, eis omnia sua parare dicuntur, & dulci officio fungi, cum illos hæredes scribunt, quia à quibus acceperunt esse, debent accipere, & conseruari in esse, *b* non solum naturali, quod alimentis conseruatur (quæ aliqua lege, vel potestate non possunt auferri) *c*, sed etiam politico, & ciuili, quod fieri non posset, si successione paterna destituti manerẽt; cum honor, & nobili
3 tas paterna, † sine diuitiis, & bonis cõseruari non possit.

A l. cum ratio. ff. de bon. damnatorum, l. scripto, in fine, ff. vnde liber. l. nam etsi parentibus, de inofficioss testament. l. pe nultima, ff. de bon. liber. l. Iulianus, ff. si quis omiss. caus. testamen. l. de emancipatis, C. de legiti. hæredib.
B cap. Moyses, 32. quæstio 2. cap. nasci, 55. distinctio. cap mulier, 86. distinctio.
C Barbatia in cap. Raynoldus, num 31. & 32. de testamentis, & Carpan. in prælud. ad statuta Mediolan. num. 275.

imó diuitiæ necessariæ sint, *d* pro conseruanda nobilitate maiorum, & honore familię, ac maximum sint virtutis subsidium: *e* sicut è contra pàupertas multa incommoda secũ affert, *f* si nimia sit, nec habeat vnde honeste viuere possit, aliàs magis vitandæ diuitiæ cupiditati coniunctæ, quàm sobria paupertas, cum semper inops quicumque cupit: * & cum Romæ in Senatu duo ad quæsturã Siciliæ proponerẽtur, respõdit Cato: *Neutrũ sibi placere quod alter nihil habeat, alteri nihil satis erit.* Sed:

Viuitur exiguo melius: natura beatos
Omnibus esse dedit si quis cognouerit vti.

Et ita debet intelligi illud Oratij: *g*

Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est.

Et alibi:

Magnum pauperies opprobrium, iubet
Quiduis & facere, & pati,
Virtutisq; viam deserit arduæ.

Et illud Alciati: *h*

Ingenio poteram superas volitare per arces,
Me nisi paupertas inuida deprimeret.

Quia, vt inquit Aristoteles, difficile res claras geret, is, cui facultates deficiũt. Ex quibus non solum conseruatur nobilitas, sed ex eis, sæpé si antiquæ sint illę, inducitur. Ex qua ratione in nostro regno, † vt cassalia nobilium, in suo bono statu conseruarentur, cum per diuissionem filiorum de facili deperire possent, *i* cum dignitas familię, magis in vno splendeat, *K* Iacobus Secũdus Rex noster, anno 1307. statuit, *l* quod de cætero, nobiles, mesnadarij, milites, & Infantiones, possent vnum ex filiis, quem voluerint, facere hęredem, aliis filiis de bonis suis, quantum eis placuerit dimittendo: quod postea anno 1311. per alium forum, ab eodem Rege ad omnes regni incolas fuit extensum, *m* hocque quantum placuerit, ad minimam quantitatem, *n* obseruantia est in- 4

D l 1. ff. de custod reor. §. sancimus, in Authentico de testib Albert Brun. de statu. exclodeotesfœmi. artic. 2 & 3 B roi. consl. 115 num 5 & consl. 121. nu. 61 volu. 2. Paril. consl. 6. n. 15. volu. 1. Borrell. de Regis catholi. pręstant. cap. 15. num. 25. & 30. Baeça de inop. debitor. cap. 16. nume. 1. cum sequentibus 5. 17. 32 Iosephus de Rusti in consl. pro Hemilan. nume. 20. Tiraquell. de nobilita. cap. 3. num. 10. & cap. 15. nume. 4. & facit l. ad subeunda, vbi Lucas de Pena C de decurion. lib. 10. l. nobiliores, C. de comerc. & mercator. l. rescripto, ff. de muner & honorib Michael ab Aguirre de succesione regni Portugalię, 1. p. n. 64. Misinger. respons. 12. n. 5.

E Ioan. Orozco de Cobbar. lib. 2. paradoxa 8. & Iustus Lipsi. ciuil. doctrinæ lib. 1. c. 1.

F Anibal Troysius super ritibus magnæ Curiæ, ritu 290. num. 24 & 25. noster Petrus Cenedo 1. p. collectan. 27. num. 2. & 3. cum sequentibus, Caualcan. milleloq. 696. Medicis de casibus fortuitis, 2. p. q. 4. à n. 9. cum sequentibus. Viuius decis. 222. & 268. Tiraquell. in l. si vnquam, verb Bona, num. 1. C. de reuocand. donatio. Didacus Perez in 3. lib. 3. Ordinat. tit. 1. l. 1. glos. Pobres, vers. Cũ iam sit vi ũ.

* Claudia. in Rufin. p. 65. & 56.

G sermonũ lib. 1. Saty. 5.

H Emblema. 120.

I notata ad Molinam, verbo, Primogenitus. & verprimogeniturę ius, Tiraq. de iur. primogenior. q. 4. n. 13. Decia. consl. 7. n. 26. in 1.

K Alex. Raud. in append. n. 8.

L for. 1. tit. de testam nobil. Oroz. de Couar. lib. 2. emble. 45. in fine.

M for. 1. de testam. ciui.

N Ial. consl. 130. n. 3. vol. 4. Deci. cons. 456. Bal. in c. 1. § si quis quinq; solidos, de pace tenẽda. Cerdã de Talla. en el verdadero gouierno, ca. 12. p. 127. Bal. in l. cũ ex filio, n. 3. ff. de vulga. Portol. in obseru. 50. tit. de iur. dot. n. 7. § nobiles, n. 23. Alphõsus de Castro de potesta. legis pœnalis, lib. 2. c. 11. p. 48 n

est interpretata, ita vt in quinque solidis, praxis nostri Regni verificari admisserit: & licet videatur prædictam dispositionem nō procedere, in patre habente tantum vnicum filium: o tamen veritas est, quod etiam habens vnicum tantum filium, poterit eum in prędicta minima quantitate, hęredem scribens, cætera bona, cuicumque vinculo & oneri supponere, p cum satis eum honorare censeatur, á quo adimere potuit, q & non ademit, sed ante prędictum forum, nō licebat parētibus sine causa filios exhæredare, poterāt r tamen ex causis in foris expressis, similibus, seu maioribus filiū (vt verbis fori vtar) desafiliare, quę erat emancipationis odiosæ species, vt supra diximus.

5 Secundó, ex eadem † ratione statutū fuit, s quod in octo regni nobilioribꝰ domibꝰ, no possint eorū possessores, in præiudicium successorū, causa dotium, vltra duodecim mille ducatos, eas onerare, cum aliàs, causa dotis tam ad eius constitutionem, quàm restitutionē, possint bona vinculata obligari; quod procedit, nō solum in fideicommisso, descendentibus relicto, sed etiā in fideicō misso colateraliū, prout semper in Aragonia fuit intellectū, & in procesu D. Bernardini de Mendoça pronunciatū: quia si possessor maioratus grauatus sit restituere, vel liberis suis, vel alteri, si sine liberis decesserit, illud voluisse intelligitur testator, in necessariū antecedens, vt possit sibi vxorē quærere, ex qua iustos liberos procrearet; ac perinde posset, pro dote bona obligare, cum alioquin, neq; vxorē, neq; dotē facile esset inuenturus.

6 Tertió, ex eadem † ratione prouenit, quod prohibita bonorum alienatio, fauore familię, vt illa intra familiam conseruentur, ac etiam fideicomissum perpetuum, & absolutum, fauorabilia iudicentur. t

Quartò

O Couarru. lib. 1. variarū, c. 19. n. 3.

P foro vnico, titu. de rebus vinculatis, obserua. 1 eod. tit. for. fin, titu. de testam.

Q l, conficiuntur, de iur. codici.

R for. 1. cum duob. seqq. tit. de exhæredat. filiorū, glos. in l. ob æs. C. de prædiis minorum, glos. & Doctores in l. fin. C de reuocand. donatio. Hippol. singula. 78. qui limitat nisi post causas ingratitudinis effectus sit Clericus. cap. non liceat, 19. quæsti. fin. glos. quasi ingratum, in l. fin. C. de Episcop. cum cō cordant. per Marsil. in rubri de fideiuss. n. 116.

S for. fin. titu de iur. doti.

T Oratius Carpanus in lucubrationibus ad statuta Mediolani, cap. 300. nume. 16. Vrsilis ad decisiones Afflictis, decis. 226. n. 9. Surd. consil. 443. n. 28. & 241. á n. 35. 41 & seqq. & decis. 9. n. 2 Socin. seni. consil. 48. n. 2. volu. 1. & cō sil. 168. num. 91. lib. 2. Parisi. consi. 16. num. 9, & 28. volu. 3. & consi. 63. nu. 27 lib. 2. Decius consi. 652. num 7. Porci. consi. 40. nume. 22. Cuman. cons. 3. nume. 4. Gozadin. consil. 89. num. 12. Curti. iuni. consil 22. num. 11. & cons. 115 n. 12. Capicius decis. 108. num. 15. Natta cons. 61. Medicis de adquired. domin. ad legem finalem. ff. de legibus, verb. Aut in conseruando, glos. 2. p. 1. num 36 Gutierrez practicar. quæstion. lib. 2. c. 14. num 8. Padilla in rubr. C. de fideicom. n. 4. Pelaez de maiorat. 1. p. q. 1. n. 9. Pinell. in l. 1. 3. p. n. 99. vers. sed pro successore, C. de bon. matern. Caualli n. millelo q. 106. & facit text. in l. 1. §. quamuis, de ventr. inspici. & in l. cum filius, §. pater, & in l. Titia cum testamento, §. Lucius, vbi Bald. de legat. 2. Mantica de coniectu. vltimar. volunta. lib. 7. titu. 1. à num. 14. 44, & sequen. Simon de Prętis de interpretat. vltimar. volunta. lib. 3. interpretat. 3 dubitatio. 1. solutio. 3. num. 22. Petra de fideicom. q. 9. nu. 12 Menoch. de præsumptio. lib. 4. præsump. 67. n. 23. & cons. 204. num. 60. lib. 3. Ancharran. cons. 27. num. 2. Bursatus cons. 46. num. 26. Decian. consi. 1. nu. 317 & 323. cum. sequen. volum. 1. Gozadin. consi 89. num. 12. Iosephus de Rustic. in repetit. l. cum auus, lib. 3. c. 10. n. 63. & lib. 4. c. 2. n. 26. Moli. de Hispan. primogen. lib. 4. c. 1. n. 30.

dum sit os bobi trituranti. d cum secundum Apostolum, e qui altari seruit, de altari debeat, & viuere (quia spiritualia, sine corporalibus, diu esse non possunt,) f & hoc vt postquam ex eis, sibi necessaria acceperint, possint, quod superest pauperibus erogare, & necessitatibus proximorum subuenire, g nō enim verisimile est, quod illi antiqui fideles, tam religiosi, tam humiles, modesti, & temperantes: qui sua bona ob amorem Dei, & animarum salutem, Ecclesijs dederunt, ea mente illa dedisse, vt Clerici sumptuose comedant, & bibant, colendo gulam quam illi oderunt; domos, familias, parietes, lecticas, & mulas, splendide vestiant; humanum honorem odorantes cum ambitione & superbia; quas illi pro humilitate, & modestia contempserunt; neque etiam vt maioratus instituant, aut cognatos suos magnificent; cum illi suis donare noluissent, vt Deo donarent; neq; vt thesaurizent in terris, id quod imitando eos, qui dederunt, thesaurizare deberent in cœlis: & vt inquit sacrū Concil. Tridenti. h *Se non ad propria commoda, non ad diuitias, aut luxum, sed ad labores & solicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant.* Ex prædictis constat, quam sit om

10 ni † iure debita, successio filiorum, in bonis parentum, i qua ratione, primo fuit iure statutum, vt filius ad validitatem testamenti paterni, necessario sit instituendus, vel exhęredandus cum causa legitima, quam etiam iure digestorum requiri videtur. Si iam non ad modū, vt aliqui volunt, verba I.C. referas. Alias, querella, inofficiosum testamentum subertebatur, licet ante Iustinianū k certum sit certę causæ expressionem, non fuisse necessariam, cum causarum numerus certus, à lege præscriptus non fuerit, quamuis multę sexus, gradus, & potestatis extiterint differentiæ, quæ lege Iustiniani, in successionibus ab intestato fuerunt sublatæ, l & quatuordecim iustę exheredationis causę præscriptæ.

11 Secundo ex eadem ratione prouenit, † vt testamentū inter liberos, etiam solemnitatibus iuris non seruatis valeat. m

Tertio

D Deuteronom. cap. 25 Matthe. 10. Marc. 6. Lucæ 9. B Paul. ad Galat. cap. 6. c. ex his, 12. q. 1. Petr. Gregor. lib. 2. sintagm cap. 28 & de republica, lib. 3. c. 7 num. 6. Marc. Anton. Marsilijs de Ecclesiastico redditum origi. 1. p. cap 16. num. 23. Petrus Coretus inter opera Anto. Posseuini in defensione veritatis aduersus assertiones Catholicę fidei repugnantes, cap 19.

E 1. ad Corinth cap 9. c. cum secundum Apostolum de præben.

F Cap inter corporalia de electio.

G Cap. aurum, c gloria, 12. q. 2. Nauarr. de redditibus Ecclesiast. q. 1. monito. 22. nu. 2. Azeuda. resp. 19. num. 1. & seq.

H In cap. 1. de reformat. sess 25.

I l. Cum ratio de bon. dānator. l. inter cætera, ff. de libe & posthum.

K Authen. non licet. C de libe. præterit. iuncto §. 3 aliud quoque capitulum, in authen. vt cum de appellat. cognoscitur, collatione 8.

L Authen. in successione C. de suis & legit. l. maximum vitium. C. de libe. præterit. l. lege 12. tabularum, & l. meminimus. C. de legit. hæred.

M l. hac consultissima, §. ex imperfecto, vbi communiter Doctor. C. de testam. Ias. in authen. nouissima. num 16. C. de inoffició. testam. Corne. cons. 118. vol. 3. Alex. cons. 145 n. 5. vol. 2. Medices vbi supra. de adquir. domi. Glo. 2. p. 3. n. 9. Caualin. millela 239. Iul. Clar §. testamentum. q. 8. nu. 1. Peregrin. cons. 64. nu. 18 vol. 1. Greue. post Gail lib. 2. concl. 112. per tot. Menoch. lib. 4 præsump. 7. nu. 1. Mastrill. 2 par decis. 13 1. Andreas Fachineus controuers. iuris lib. 4. cap. 1. cum trib. seq.

Tertio, inde etiam fit, quod successio liberorũ, † prȩferatur piȩ causȩ, & vt inquit D. Augustinus, *n* *Quicumq; vult exhæredato filio hæredem facere Ecclesiam; quærat alterum qui suscipiat non Augustinũ: imo Deo propitio, nullũ inueniet:* imo & si postquã aliquis donauit, filios susceperit † donatio *o* secundũ aliquos reuocatur, in totum, vel secundum alios, saltim quoad legitimam, cum illa, si non iure † naturæ, saltim ratione naturali *p* suadente fuerit introducta, & filius eius respectu, licet improprie, creditori ȩquiparetur. *q* Quia est ei adeo debita, vt per mortem patris ei quȩsita, non possit inuitis creditoribus illi renuntiare, *r* nec per legem, statutum, seu Principem, (etiam de plenitudine potestatis) in totum auferri, *s* licet bene possit ita minui, quod alimentis necessarijs tãtum correspondeat. *t* Et in Aragonia quodlibet minimum (vt supra diximus) loco legitimæ, ne filium obliuione prȩterisse videatur, sufficit fuisse relictum, & hoc etiam necessariũ est, vt possit testator cȩtera bona oneri & vinculo supponere, alias namquè cum tota hȩreditas loco legitimæ cedat, solummodo si filius intra vicesimum ȩtatis annum decesserit, vinculis, & grauaminibus à patre adiectis subijcietur: postea vero libere disponendi, & alienandi erit ei secundum fori *u* dispositionem facultas.

12
13
14

Quarto, ex eodem fonte emanat, † vt liberi qui primum gradum in successione paterna tenent, in eorum potestate constituti, sui & necessarij eorum hȩredes iure ciuili fiant, *x* qui, quamuis ab hȩreditate paterna beneficio 15

N Cap. quicumq; ex hæredato, 17. q. 4. Couar. lib. 1. variar. cap. 19. nu. 5. & 11. Alex. Rauden. de analog. lib. 1. cap. 23. num. 94. Greue. d. lib. 2. conclu. 119. considerat. 5. num. 6. Fachineus controuers. iuris, lib. 3. cap. 86. Gracian. disceptatio. forensium tom. 2. cap. 219. num. 27.

O l. si vnquam, C. de reuocan. donat. Couar. vbi supra, & Sebastian. de Medices vbi sup. cum 35. declarationibus, verb. aut in conseruando, glos. 2. p. 1. num. 417.

P Menoch. de arbitr. cas. 149. num. 12. Greue. d. cõclus. 119. considerat. 1. l. cum ratio, ff. de bon. damnatorum, l. rescripto in fine, ff. vnde liberi, cap. Rainutius, §. cum autem de testam. nouell. 1. § primũ itaq; de here. & falcid. Roland. cons. 97. num. 10. & seq. vol. 2.

Q Menoch. lib. 4. præsumptio 109. num. 14. Peregrin. de fideicom. art. 36. num. 150. Caualcan. 3. par. decis. 7. nu. 44. Greue. vbi sup. considerat. 2. nu. 2.

R Notata in l. 6. ff. quȩ in fraudem credito. Peregr. de iure fisci lib. 6. tit. 7. n. 39. & de fideicom. art. 3. num. 131. & cons. 71. n. 1. Menoch. cons. 77. Codex Fabrian tit. de inoffic. testam. definitione 29. Greueus ad Gail conclu. 119. considerat. 8. nu. 4.

S Iasso. in authen. nouissima, num. 56. C. de inoffic. testam. Alexan. cons. 211. nu. 8, lib. 7. Cagnol. in l. iura sanguinis nu. 5. de reg. iur. Boerius decis. 188. nu. 6. Socin. cons. 150. nu. 3. lib. 1. Gail obseruat. 122. n. 10. lib. 2. & ibi Greueus considerat. 1. Petra de potest. Princip. c. 28. n. 2. Surd. tract. de aliment. tit. 5. q. 1. nu. 6. Anto. Scapus de iure non scripto lib. 6. c. 14. Minsinger. obseruatio 43. nu. 2. cent. 5. Decian. cons. 35. nu. 60. & seq. vol. 1.

T Fachineus controuers. iuris lib. 4. c. 32. Anton. Faber de errore interprȩt. decad. 15. errore 3. Thesaur. decis. 263. num. 4. Surdus cons. 357. nu. 36. & cons. 341. num. 28. Suarez receptarum sententiarum, lit. L. num. 65. Anto. Gabriel lib. 6. commun. tit. de legit. conclu. 1. num. 18. Menoch. cons. 250. num. 109. & seq. Ioan. Azor institutio. moral. 2. par. lib. 2. c. 27. vers. sexto quæritur, col. 210. eleganter noster Ioseph. Sesse 1. par. decis. 26. num. 15. 35. 36. 42. 78. & 98. explicans obserua. Item mulier 50. tit. de iur. dotium.

V Foro vnico, tit. de rebus vinculatis.

X l. in suis, ff. de liber. & posthu. §. sui inst. de hæred. qualita. & differ. l. ei qui, ff. de acquiren. hæredita. l. 1. C. si mino. ab hȩre. se abstin.

ficio Prætoris poſſint ſe abſtinere, tamen nudum hęre-
dis nomen nunquam amittunt, qui etiam in vita paren
tum, eius rerum dominij erant participes, & penes do-
mini reputabantur. Et ideo dominium, per mortem
patris, in eos continuatur, & non patris hæreditatem
percipere videntur, ſed magis liberam bonorum admi-
niſtrationem conſequi. Vnde filius familias appellatur,
ſicut pater familias, ſola nota hac adiecta, per quam di-
ſtinguitur genitor, ab eo qui genitus ſit; quod ſi filij
emancipati ſint, *y* quos ad ſucceſſionem paternam, ius
ciuile incognitos habuit, Prętor equitate naturali mo-
tus, in primo loco bonorum poſſeſſionis admittit, poſt
quos, proximiorem in gradu, ſucceſſorio edicto, ad bo-
norum poſſeſſionem vocat. Hinc etiam factum eſt, vt
in noſtro regno, ſolum fuerit admiſſa repręſentatio, in
ſucceſſione deſcendentium, cum illa ſola, iure naturali,
& diuino nitatur: ex quibus ſequitur, non poſſe Prin-
16 cipem † ſupremum, in genere, contra hanc liberorum
ſucceſſionem ſtatuere, licet in ſpecie, certis caſibus, vt
puta ob ingratitudinem filiorum erga parentes, vel ad
continendos filios in obedientia parentum, (vt in Ara-
gonia) vel ob delictum parentum erga Deum, Principē,
Rempub. vel proximum, in hijs, quæ per medium acti-
uum, ſeu productiuum eorumdem parentum ad filios
deferuntur, bene poſſit eam limitare, vt homines arceā-
tur à delinquendo, cum pro effectu, magis in liberis,
quam in ſe ipſis terreantur.

17 Secundo communis omnium † poſſeſſio iuris natu-
ralis dicitur, quæ cum animo adipiſcatur, *z* brutis com
munis eſſe nequit, à qua dominij exordium cepit, dum
ſingulorū occupatione fuit diſtincta, cuius rei veſtigiū, in his quæ cœlo, ter-
18 ra, marique capiuntur, manſit, cum ſola occupatione, capientium fiant, *a* & li
cet dominus fundi prohibere poſsit, ne aucupandi, vel venandi † cauſa, quis
fundum ſuum ingrediatur, *b* tamen talis priuati domini prohibitio, non im-
pedit tranſlationem dominij illarum ferarum, ſeu auium, quas prohibitus in
ſuo fundo cepit: *c* nec ex venatione, dicetur turbare dominum fundi, *d* niſi
talis fundus ſit viuariū, in quo habeat dominus feras incluſas muro, ſeu aues
auiario, vel piſces ſtagno, vel lacu, quibus quaſi carcere, coercentur animalia,
quibus

Y §. emancipati inſti. de hæred. qualita. l. 1. ff. vnde liberi, l. 1. quis ordo in bonorum poſſeſ. ſeruetur, §. ſunt autem inſt. de bonorum poſſeſsio.

Z l. 1. § adipiſcimur, l. poſſideri. l. quemadmodum, ff. de acquir poſſeſ.

A §. feræ, §. ſingulorum, de rerum diuiſio. l. quod in litore, ff. de adquirend. rerum domin. l. 1. in prin. ff. de adquir. poſſeſ. Aymon. conſ. 518. nu. 18. & 641. nu. 2. Menoch. conſil. 298. num 19. Bertazoli conſ. ciui. 21. nu. 44. Franch. decis. 58. n. 2. Fachine. lib. 1. contro. c. 1. verſ. atq; ita, Petr. Vinsfeldi. in commen. ad tit. de iniur. & dam. dat. cap. 4. q. 4. concluſ. 3. cum ſeq pag. 283.

B §. plane qui alienum inſtit. de rerum diuiſio. l. diuus, ff. de ſeruit. ruſtic. l. 3. §. 1 de adquir. rerum domin.

C l. ea lege, vbi gloſ. 1. C. de condict. ob cauſ. l. in laqueum, de adquir. rerū domin. Sixtin. de Regali. cap. 18. num. 14. Roland conſ. 9. num. 19. & ſequē. lib. 2. Marc. deciſ. 510. numer. 14. par. 1. Caſaneus in conſuetud. Burgun. rubr. 13. §. 7. num. 5. Suarez receptar. ſenten. verb. venator.

D Ioſephus Ludouicus, concluſione 71. numero 39.

quibus natura, cœlum, aquam, ac terram aſsignauerat, quo caſu furtum per ſubripientem cōmittitur, *e* piſcationes enim, aucupia, & venationes, eiuſdem eſſe iuris & conditionis cenſentur. At tamen in publicis locis, regulariter venationes, & piſcationes prohiberi non poſſunt. *f* Ita vt dixerit l. C. *g* iniuriarum agi poſſe, aduerſus eos qui in publicis venari, piſcarive prohibent; niſi is Princeps ſupremus ſit, vel ex Principis ſupremi priuilegio, in quem omnia publica, lege regia fuerunt tranſlata, aut ex cauſa recreationis ipſius Principis, aut alia publica, talis naturalis piſcandi, & venandi, ac aucupandi facultas fuerit reſtricta & limitata. *h* Vt in Aragonia, vbi per foros Regni, *i* reperitur piſcatio, aucupium, & venatio, quo ad certos piſces, aues, ſeu fęras, certo tempore, certisve inſtrumentis prohibita: & multis, ex priuilegijs Regum conceſſum eſt, vt illis ſolis, liceat in certa parte fluminis Iberi, quod publicum eſt, piſcari, k & alios prohibere poſſe; quod abſquè priuilegio, nulli priuato conceſſum cenſebimus, niſi hoc ius prohibendi, legitima præſcritione

E l. item ſi fundi, §. aucupiorum, ff. de vſuſruct. l. ſi funes, §. piſces, & ibi gloſ. & Bart. ff. de action. emp. Guido Papa deciſ. 91. num. 4. & 5. Caſane. in conſuetu. Burgund. rub. 13. §. 2. nu. 22. & §. 7. num. 5. & Sixtin. d. cap. 18. num. 28. & Vinsfeldius vbi ſupr. concluſ. 15.

F Gramati. deciſ. 67. numer. 9. Roland. conſil. 9. num. 10. & conſil. 22. numer. 27. volu. 2. Scapus in tractat. de iur. non ſcripto, lib. 2. cap. 33. Marc. deciſ. 529. num. 14. lib. 1. & deciſ. 531. num. 14. Guid. deciſ. 514. Auenda. de exequen mandat. 1. p. cap. 2. num. 11. & 12. Salon de pace conſil. 16. num. 21. Boher. deciſ. 351. Rippa in l. quominus, num. 133. ff. de fluminibus, Regner. Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 18. num. 15. & ſequen. Cabedo 1. par. deciſ. 95. & 2. par. deciſ. 89. per tot. Honded conſ. 100. num. 33. volu. 2. Cancer varia. lib. 2. cap. 2. a nu. 75. cum ſequen. Gutierrez canon. quæſt. lib. 2. cap. 27.

G l. iniuriarum 13. § fin. ff. de iniur. d. §. aucupiorum, & l. vſumfructuarium, in prin. ff. de vſufr. Camil Borrel. de Reg. Cathol præſtan. cap. 24. per totum.

H Soto lib. 4. de iuſt. & iur. quæſt 6. art. 4. colu. penult. Iacob. Rebuf in l. vnica, C. de venat. Ferr. Decian. reſponſ. 22. num. 22. volum 4. & reſponſ. 123. num. 92. volum. 3. Roſſenthal. controuerſ. feudal, tom. 1. capit 5. concluſ. 94. pag. 167. § nemo retia. vbi Doctor. tit. de pac. tenend. Couarru. in dicta regula peccatum, 2. par. §. 8. num. 1. gloſ. in cap qui venatoribus 86. diſtinctione, Medina de reſtitucione, quæſtio. 12. Soto de iuſtitia & iure lib. 4. quæſt. 6. art. 4. verſ. pari ferme, Boher. in conſuetu. Bituricen. tit. de conſuet. Prædior. § 5. Benedict. in dict. cap. Rainutius, verb. & vxorem, num. 869. Caſaneus in conſuetud. Burgun. rubr. 13. § 7. Gramat. deciſ. 67. Natta conſil. 375. & conſil. 522. num. 7. & 23. & conſ. 604. num. 2. Surdus conſil. 313. num. 104. Gutierrez Canonic. lib. 2. quæſt. 18. a num. 1. cum ſequen. Aymon. conſil. 317. & de antiquit tempor. 4. par. §. materia iſta, num. 79. & ſequen. Bouadil. in politic lib. 2. cap. 16. num. 138. Anton. de Petra de poteſtate Princip. cap. 7. per tot. ſpecialem 169. Ioannes Azor inſtitut. moral. part. 3. lib. 5. cap. 16. pag. 323. & ſequen. Leonard. Leſsius de iuſtit. & iure lib. 2. capit. 5. dubitatione 7. pag. 46. Fernand. Rebellus de obligat. iuſtitiæ, 1. par. lib. 1. quæſt. 14. ſect. 2. num 6. & 7. pag. 80. Vinsfeldius in d. cap. 4. q. 4. conclu. 7. & 8. pag. 289. & ſeq. Andres Fachineus controuerſ. iur. lib. 1. c. 41. Greueus ad Gail lib. 2. concl. 69. nu. 4. Tiraqu. de nobilita. c. 37. ſub num. 150.

I For. fin. tit. de venator. ſer. vnic. tit. de venator. lepor. & perdic. for. 1. & 2. tit. de la prohibicion y vieda de las caças.

K l. ſi quiſquam, ff de diuerſ. & tempor. pręſcrip. Rippa in l. 1. numer. 12. ff. de interdict. concordans cum l final. in fine principij, ff. de vſucapio. Ioannes Faber in §. flumina inſtituta. de rerum diuiſio. Natta conſil. 522. numer. 23. Gloſſa in l. venditor, ff. commun. prædior. Couarru. in regula peccatum, 2. par. §. 8. num. 10. Medicis in tractat. de venatio. & piſcatio. & aucupio, par. 1. quæſt. 28. & par. 2. quæſt. 26. Ruin. conſ. 28. num. 1. volum. 2.

ptione acquisierit, *l* quæ tum demum currere incipiet (cũ hæc merę facultatis naturalis sint) quando prohibitus, post prohibitionẽ *m* iudicialiter, vel extraiudicialiter factam, prohibitioni acquieuerit, quia vt inquit Bald. *n* iura negatiua pręscribuntur contra patientes prohibitos, non contra patientes tantum, & eo casu, non solum præscribet ius prohibendi contra talem prohibitum, sed generaliter contra vniuersitatem, cuius ille priuatus, pars est, quia turbato vno ciue, tota ciuitas turbata intelligitur, quando animo acquirendi ius in vniuersum, est facta prohibitio. Si vero vniuersitas, per alios vicinos, quam per prohibitos, perseuerauerit in venando, etiam in articulo possessorio obtinebit. *o* Quia dicitur resistere prohibitioni, & non amittere ius, ex tali prohibitione, cui factis non acquieuit, sed naturalem libertatem venandi, & piscandi, quæ fauorabilis est, & facilius conseruatur, quam amittitur, *p* conseruare voluisse. In quã (vt diximus) manserunt reliquiæ, illius primęui iuris naturalis, quo omnia erant communia, quod postea gentes, naturali illa ratione ductæ, quod communio rerum discordias pareret, quibus, diu humana societas conseruari non poterat, quæ, potius paçe, & concordia ciuium tuetur. Et ideo dominia rerum † in-
19 ter se diuisserunt, *q* publicę vtilitatis causa, quia magis quis solicitus est ad curandum propria, quam ad curandum communia. Exindequè quia distinctis dominiis, ordinatius humanum genus regitur, iam hodie vnicuiquè dicere licet, hoc meum, hoc tuum, demptis ijs rebus, in quibus mansit communio, vt in aere, aqua profluente, mari, *r* & eius littoribus, quæ I. C. *s* alibi populi

L Rippa in l. quominus, num. 133. ff. de flumin. & in cap. cum Ecclesia Sutrina, num. 51. de cau. possessio. & proprie. Padil. in l. si quas actiones, num. 20. C. de seruit. & aqua. Xuarez allegatione 15. & Cassane. vbi supra, §. 7. nu. 4. Doctor in tit. quæ sint regalia, vers. piscationem; Cancer variar. resolutio. lib. 2. cap. 2. a nu. 75. cum sequent. Tiraquel. de nobilita. cap. 37. num. 150. Iass. in l. ex hoc iure, nu. 27. de de iust. & iure, Iul. Ferret. in tractat. de re nauali, lib. 12. num. 23. Marta de iurisdict. 1. p. cap. 23. nu. 25. & 4. par. centur. 1. casu 57. num. 3. & seq.

M Iass. in d. l. quominus, num. 155. & Ripa nu. 14. Brun. cons. 56. num. 5. Aymon consil. 111. num. 22. Alexand. cons. 194. nu. 7. lib. 2. Roland. consil. 97. num. 7. lib. 3. & consil. 51. num. 11. & 12. & cons. 21. num. 13. & sequen. lib. 2. Balb. de pręscrip. 4. p. 5. partis principalis, q. 5. nu. 2. Aymon in d. §. materia ista, num. 98. Thesaur. decis. 26. vel 61. num. 1. & 2. Sixtin de regalib. lib. 1. c. 3. num. 55. cum multis sequent. Natta consil. 325. Cancer 2. par. variar. cap. 2. num. 7. & 3. par. cap. 4. num. 139. & 145. Guido Papa decis. 631. nu. 13. facit tex. in l. quæro, ff. de iur. patronat. Glos. & Doctor. in l. qui luminibus, ff. de seruit. vrban. Rosenthal. controuers. feudal. tom. 1. cap. 5. conclus. 24. num. 2. pag. 128. & conclus. 25. & 27.

N In cons. 439. num. 12. vol. 3.

O Aymon cons. 643. num. 5. & cons. 558. num. 6. Menoch de arbitrar. cas. 160. num. 11. Rippa in d. c. cum Ecclesia Sutrina, nu. 51. & in d. l. quominus, nu. 133. Roland. cons. 9. num. 15. & 16. vol. 2.

P Couarru. in d. regul. peccatum. 2. p. §. 8. nu. 3. Aymon. cons. 518. num. 18. Natta. cons. 375. Padil in l. per agrum nu. 6. C. de seruit. Menoch. de arbitr. centur. 5. cas. 414. Corduba in casibus conscien. q. 119. & 120. Xuarez d. allegat. 16. Menchaca de successionum creatione, §. 17. num. 12.

Q Caietan. 2. 2. q. 66. art. 2. Soto de iust. & iur. lib. 4. q. 3. art. 1. concl. 3. & alij plures relati per Grego. Sayrum in claui Regia, lib. 9. cap. 8. num. 15.

R Iass. in d. l. ex hoc iure nu. 26. & 27. Cepol. de seruit. rustic. cap. 26.

S l. littora. ff. ne quid in loco publi. Forcatu. in Neciomancia dialog. 84. num. 6. Borrel. de Reg. Cathol. præstan. c. 10. per tot.

T libera

puli Romani esse tradit. Ideoquè publica pluribus in locis appellat, *t* quia publica dicuntur, quasi populica, quæ populus, in principem, lege Regia transtulit. Sed non in specie earum rerum, quæ ad ærarium pertinebant, ac veluti in patrimonio popul. Roman. *u* habebantur, vt vectigalia pecuniæ, & agri publici, sed eorum, quæ publicis vsibus, & commodis seruiebant, nullo ex ijs in ærarium fructu, nulla negociatione, aut comertio instituto; qualia erant Romæ Theatra, fora, basilicæ, campus Marcius, ad quam speciem pertinent littora, *x* quæ ideo communia dicuntur, quia populi Romani Imperio prope in vniuersum orbem aucto, eodem fere numero haberi cępta sunt communia, & publica, quæ per legem Regiam in Imperatores translata diximus: Non quoad proprietatem, sed verius, quo ad iurisdictionem, protectionem, & defensionem *y* tantum. Vnde minus recte aliqui *z* ex nostris, nullum inter mare, & eius littora, ac flumen publicum, esse constituendum discrimen tradunt. Sed littorum sicut & maris, vsus, & iurisdictio, aliquibus priuatim competit, *a* vt Venetis Adriaticum, Genuensibus Liguricum (cũ Liguriæ caput sit Genua) *b* Romanis Thirrenum, Gręcis Iobium, & Egeum, Gallis Narbonense, Hispanis Indicum Occidentale, & Orientale. Ex quo forte † prohibere potest D. noster Rex *c* nauigationem illius maris, prohibendo ex aliqua iusta causa, ne aliqui in portu admittantur, cum portus, licet quo ad vsum sint publici, tamen lege Regia in dominium Regis fuerunt translati, & inter regalia supra connumerauimus. *d* Sed in Mediterraneo, † illius censetur esse pars maris propinqui, cuius sunt loca Mediterranea viciniora (quod intellige) si is

20 (margin, beside "bantur, vt vectigalia")

T l. bona ciuitatis vbi Alciat. de verborum signif. l. 2. §. deinde, & §. nouissime, ff. de origine iur. l. Aristo. ff. de rerum diuisio. l. litus, de verb. significa. l. quamuis de adquir. rer. domin. l. flumina, ff. de flumin. l. quædam de rer. diuisio. §. flumina instit. eod. cum concordantibus, per Borrel. de Reg. Catholi. præstan. cap. 8, nu. 11. Cabedo p. 2, decis. 16 nu. 1.

V l. 1. §. hoc interdicto, ff. nequid in loc. publi l. sed Celsus, ff. de contrah. emptio. Eginar. Varo in commentar. ad legem primam, ff quod cuiusq; vniuersit. vers. & horum quędam sunt, Cabedo p. 2. decis. 18. num. 1. & sequen. 5.

X l quod in littore de adquir. rer. domi. l. fina. ff de vsucapio. §. Item capilli instit. de rer. diuisio. & Cabedo part. 2. decis. 48.

Y Sixtin. de regalib. lib. 2 cap. 3. nul. 98. Rossentha. tom. 1 cap. 5. conclus. 31. 32. pag. 131. Viuius decis. 344 num. 1. Peregrin. de iur. fisc. lib. 1. tit. 1. numer. 17. Glos in § & quidem, & in §. littorum, vbi Angel. & Faber. de de rerum diuisio & in d. l. littora, ff. nequid in loc. publi. Marsil. in l. fin. nu. 180. ff. de iurisdictio. omni. iudic.

Z Cacheran. decis. 155. num. 18. Ferrat. Montan. de feud. lib. 5. cap 7. vers. tametsi ius piscandi.

A Anto. Vaca in l 2. ff de rer. diuis. Matheacius lib. 1. de vi & ratione iur. cap 36. nam 11. & 14. Glos. territorio in cap. vbi periculum de electio. in 6. cap. ex literis ad fin. de probat. & in cap. accedens el 2. ad fin. vt lite non contesta. Xuarez d. allegat. 17. Mario. Freccia. de sub feud. lib. 2. tit. quis dicatur, Marchio num. 4. & 5. fol. 119.

B Marta de iurisdict. 1. par. cap. 13. num. 81.

C Cabedo p. 2. decis. 47 cap. vnic. tit. quæ sint regalia, l. portus, ff. de verborum significat. l 1. §. statio, ff. de flumini. d. §. flumina, l. nemo. §. fina. de rerum diuisio. Sixtin. de Regal. lib. 2. c. 4. Cabedo decis. 46, nu. 6 par. 2. Borrel. de Reg Cathol. præstan. cap. 9. per totum.

D Petrus Gregor. de republi. lib. 9. cap. 1. num. 27. & sintagma. iur. lib. 3. p. 1. c. 14. num. 7.

E l. ven

Princeps ſupremus ſit: *e* ſecus ſi eſſet dominus inferior alicuius caſtri, vel loci.

23 Secundò, cõmunio rerum conſeruatur † exiſtenti in extrema neceſſitate, cum abſque iuris naturalis leſſione, ſibi poſſit recipere, *f* quatenus tali extremæ neceſſitati ſuccurratur; imò quilibet tenetur, exiſtenti in tali neceſſitate opem præſtare, & ſuccurrere; *g* quod ſi noluerit, denunciatione Euangelica cogi poterit. Sed verius exiſtimo, tali caſu, non aufferri ab eo, cui res ablata eſt, dominium quod in ea habebat, ſed tantum concedi exiſtenti in extrema neceſſitate eius rei legitimum vſum, cum onere, quod ſi ille ad pinguiorem venerit fortunam, teneatur ęſtimationem eius rei, domino reſtituere.

24 Tertiò, cõmunis omnium libertas, † iuris naturalis dicitur, quam etiam ſeruus bello captus non amittit: quia cum libertas *h* ſit naturalis facultas, eius quod cuique facere libet, niſi vi, aut lege prohibeatur, cum à lege tollatur ſeruo facultas recedendi à domino, & imponatur ei neceſſitas ſeruiendi, obediendique ei, non amiſſit naturalẽ libertatem, *i* ex eo, quod captus, vt nõ occidatur, ſeruetur ad ſeruiendũ: ſed actus ciuiles, actiuè

25 & paſsiuè, ſũt illi ita à lege interdicti, vt quod attinet † ad ius ciuile, in eſſe ciuili & politico, *k* ſerui pro nullis habeãtur: ſed quod attinet ad ius naturale, *l* comunẽ cum cęteris retinẽt cõditionẽ, ita quod actiuè, & paſsiuè naturaliter obligẽtur, antidoraliq; vinculo, & obligatione maneãt ligati: ſi enim ferę eam vidẽtur agnoſcere, vt cõpertum

E l. venditor, ff. cõmuni prædiorum Mattheacius vbi proxime lib. 1. cap. 36 & Borrellus cap. 46. nume. 233. & 234. Garçia de expenſis, cap. 21. n. 34. & 35. Bart. poſt gloſſ in l. ſane ſi maris, ff. de iniur. Belluga in ſpecul. Princi, rubri. 30. Cancer 1. par. variar. cap. 13. num. 236. Raudenſ. deciſione 8. nume. 2.

F gloſ. fame, in cap. diſcipulos. de conſecrat. diſtinctio. 5. c. paſce, 86. diſtinctio. cap. ſi quis propter neceſſitatẽ, de furt. Villadiego in politi. c. 5. §. 17. num. 73. Viuius deciſ. 323. num 1. & ſequ. 8, per tot. Caſane. in cathalo. glorię mundi, par 12. conſideratio. 36. verſ. Secundo modo. & in conſuetud. Burgund. rubri. 1. §. 5. gloſ. penult. nume. 15. verſic. Primus ergo caſus. Sanct. Thom. 2. 2. quæſtio. 66. artic. 7. & quęſtione 32 artic. 7. Ayala de iure belli, lib. 2. cap. 5. nu. 8. Couarru. lib. 3. variar. c. 14 n. 5. & in regu. peccatũ, p. 2. §. 1. nu. 3. late Petrus Roicius deciſio. Lituanica, 3. num. 193. & ſequen. 286. & ſequenti, & 305. cum ſequen. Ioſephus Gõçalez variar. quæſtionum, cap. 38. num. 44. Medicis de caſibus fortuitis, 12. p. quæſt. 4. num. 21. Camillus Gallin. de verbor. ſignific. lib. 10. cap. 18. num. 21. & 22. gloſſ. neceſsitatem, in cap. quoniam, 48. diſtinct. Sayros in claui regia, lib. 9, cap. 14. nume. 18. & ſeq.

G gloſſ. eſurientium, in c. ſicut, 47. diſtinct. plures referens Petrus Cenedo in ſuis collectan. 1. par. collectan, 27. num. 1. Roicius vbi ſupra, num. 296. Cordub. de Lara in l. ſi quis à liberis, §. etſi impubes, nume. 37. ff. de liber. agnoſcend. Anton. de Sola in conſtitution. Sabaud. tom. 2. titu. de edict. annonæ. gloſſ. 9 num. 6. Pegadus in l. inter cętera, 2. par. §. 3. num, 7. & ſequen. de liber. & poſthum.

H l. libertas, ff. de ijs qui ſunt ſui.

I Angelus Mattheac. lib. 1. de via, & ratione iur. cap. 23. numer. 18. & 23. in quo cauendus eſt Cerdan Tallada en ſu verdadero gouierno, cap. 1. fol. 23. pag. 2. ibi. Y de la potencia del alma. & in veniloquio, c. 4. §. 3. pag 55.

K l. quod attinet. ff. de regul. iur. Corraſ. in l. frater à fratre, num 40. & ſequ. ff. de condicti. indebit. Tiraquel. de nobilit. cap. 6. num 4. Vacon. declaratio. 10. 12. 18. lib. 1.

L l. ſi is cum quo, 11. l. naturaliter, 13. l. ſi id quod, 64. ff. de condictio. indebi. l. ſerui, 13. ff. de action. & obligation. Connanus in commenta. iuris ciuilis, libro 2. c. 3. l. ſed etſi lege, 28. §. conſuluit. & ibi notata, ff. de petitio. hæredit. & quæ notantur in l. Attilius regulus. ff. de donat.

tum est Romę, *m* in illo seruo Adrodo, cui Leo, quasi
recepti beneficij memor, gratulari visus est; quanto ma-
gis admitenda erit in seruo, qui ratione prædictus est; &
ideo † tot sunt in donatione remuneratoria *n* singulari 26
ter diposita, sola autem obligatio antidoralis, seruicia
facta, vel obsequia præstita, ad quę donatarius teneba-
tur, non reddunt donationẽ remuneratoriã, sed pura &
mera donatio ac liberalitas manet. *o* Ex qua ratione Im
perator † respõdit, *p* quod cum nolle, & velle pertineãt 27
ad naturalẽ facultatem, possit seruus domino iubẽte (&
vt addit Accurs.), etiã eo excoriante, nolle adire: qua e-
tiã ratione, matrimoniũ cõtrahere *q* ei est cõcessum, ea-
demque ratione euenit, vt seruus in fuga constitutus,
neque donari, neque vendi possit, quia in specie liberta
tis est, sicut fera, quæ ad pristinam libertatem redisse cẽ-
setur, postquam potestatem nostram euasit. Quę om-
nia, & ad deportatum, *r* & bannitum extendi possunt;
qui & ciuitatem, & libertatem simul amisserunt, sed nõ
communem illam hominum libertatem, iure natura-
li primęuo inductam, super qua non est vlla humana
potestas.

Quartò, fidei obseruantia, est de iure † naturali *s*: 28
nam inter mundi fluctuantes procellas, nunquam se hu
mana fragilitas contineret, si nostris actibus, firmitas,
& fides non adesset: hæc enim fides, inter socios ami-
citiam seruat; hęc dominis, pura mente famulatur; hęc
supernæ maiestati, reuerentiam piæ credulitatis impen-
dit; ac denique, omne quod viuitur, incommutabi-
lis fidei est, quę cordi est similis, quod tantillum vul-
neratum, extinguitur: atque ita graue hominibus exci-
dium est fidem fallere, fallitur autem, quando aliter di-
citur, & aliter fit: vnde ethimologia eius sumpta, *t* qua-
si fiat dictum, aliàs sine operibus mortua est. *u* Si e-
nim interrogaris, si credis, & respõdeas, credo; dicam
tibi, fac igitur quod dicis, & fidem seruabis. Hæc e-
nim (vt inquit Tulius *x*) fundamentum est iustitię, &
quia tenaciter à Romanis seruata fuit, omnes propè
gentes sunt dominati, cùm nulla res vehementius
Rempu-

M Aulus Gelius lib 5. noctium Atticarum, cap. 14. Tapia de vera hominis nobilitate, pag. 198. colum. 2. versic. Nam si nulla bellua. Casaneus in chatalogo glor. mundi p. 12. consideratio, 53. p. 288. colu. 1.

N Ias. in l. si non sortem, § libertus. ff. de condict. indebi. Camillus in addition. ad Bellugam, rubri. 9. verbo, Benemeritis.

O Ripa in l. fin. quæst 14. in fin. de reuocand. donation. Bald. & moderni in l filio, C. familię herciscũdæ. Ias. in l. si donatione, num. 1. C. de collatio. Ioãnes Franciscus a Ponte consil. 9. num. 15. & sequen

P in l. 3. vbi glos. potuit, C. de hæredibus instituendis.

Q c. 1. de coniu. seruor.

R l 1. § fin ff. de bonorum possess. contra tabul. Doctores in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liber. & posthu. l. cum pater, §. hæreditatem, de legat. 2. l. ex facto, § si quis rogatus, ff. ad Trebelli.

S l. 1. de pact. l. naturales, 9. ff. de action. & obligat. l. Stichum, 95. § naturalis, ff. de solut. l. cum amplius, § is natura de regu. iur.

T post Ciceronem tradit Federic. Scot. in commentar. ad legem 1. num. 216 ff. si cert. petat.

V episto. B. Iacobi, c 2.

X Cicero 1. & 3. offici. Iustus Lipsius ciuil doctr. lib. 2. cap. 14. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 8 nume. 4. & 5. Cermenatus in rapsodia, cap. 32. per tot. & versic. At longe diuersus mos Romanis, Antonius Clarus Siluius in leges Regias, cap. 4. pag. 71.

rempublicam contineat, quàm fides; licet ei, alia duo addat Valerius Maximus, scilicet sanum consilium, & secretum; sed omnibus rebus fidem prætulerunt. Ideoque
29 apud eos, in eam frangentes, † neque promissa creditoribus seruantes, illa grauissima lex profluxit, *y* æris confessi, ne fides à debitoribus violaretur, qua, authoritate prętoris, debitor creditori si tribus cōtinuis nūdinis intra sexaginta dies nō reperiretur, qui pro eo solueret, addicebatur, & cadauer perfidi debitoris, creditoribus lacerādū tribuebatur, quod & in mercatoribus fallitis, statui posse, tradit Baldus. *z* Ex qua etiam ratione, olim in nostro regno, *a* tam ignominiosis fori solemnitatibus cessio bonorum fiebat, à debitoribus, qui soluendo non e-
30 rant: tantopere autem fides seruanda est, † vt etiam hosti, *b* ex parte sua fidem non frangēti, seruari debeat: cuius rei inter alia adest exemplum Attilij reguli, *c* qui vt fidem præstitam seruaret, sui periculum cōtemnens amicorumque monitis nō assistens, Carthaginem fuit reuersus, quod an facere teneretur, & iuste, ac prudenter fecerit, multi dubitarunt. Ex quo verissimo iuris naturalis principio, deduxit Isidorus, *d* depositæ rei, vel cōmen-
31 datę pecuniæ restitutionem † iuris esse naturalis: quod exempli causa, ab Isidoro fuit traditū, cum multo ante quàm pecunia cuderetur, fidei seruandæ adesset necessitas, nisi ab eo sumatur pecunia, *e* pro omni specie, quę illa cōparari potest; sed quia in nullo magis fides seruāda est, quàm in deposito: ideo depositi exemplum adduxit, cui non solum regulari, *f* multa sunt à iure priuilegia

Y Ioannes Baptista Marchesano in tractat. comission. 1. par. de comission. super dilatione moratoria, cap. 1. num. 1. Mattheacius vbi supra lib. 1. cap. 25. titu. de re iudicat. & cap. 26. nume. 5. & 6. Petrus Pechius in tractat. de iur. sisten. cap. 2. nume. 3. Baeça de inope debitore, cap. 5. num. 57. & 58. Cæsar Baroni. tom. 1 annali. Christi, 51. pagina 134. Couarru. lib. 2. variarum, cap. 1 num 1. Conanus in commenta. lib. 4. cap. 14. num. 8. & 9. pagi. 427 & 428. Budeus in annotatio. ad leg. qui fundum, 1. par. pag. 571. versic. Addictorum. ff. de contrahenda emptio. Alexan. ab Alexand. dierum genial. lib. 6. cap. 10. versic. Quod si inconfessum, pagi. 895. vbi annotatio Tiraquelli. Azor institut. moral. 2. par. lib. 2. cap. 32 in princip. pag. 222

Z in dicta l. fin. colum. 1. ff. qui bon. ceder. poss. Xuarez in titu. de los gouiernos, in principio, n. 21. C Natta consil. 301. num. 7. par. 2.

A for. vnt. titu. de cessione bonorum, Couarru. vbi supra num 5, & Baeça de inope debitore, cap. 2. nume. 7. & 8. Menochius de arbitrariis, casu 281. Rolandus a Valle consil. 7. num. 10 cum sequent. volum. 2. * Et his diebus fuerunt aliquæ firmæ prouisæ, ne admittatur cessio nisi cum prædicta ignominiosa solemnitate forali.

B l. nam & seruius, ff. de negotiis gestis, cap. nolli, 23. quæstione 1. plura cumulans pater Petrus de Ribadeneyra en su institucion del Principe christiano, lib. 2. cap. 15. cum duobus sequentibus, Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 2. cap. 11. cum tribus sequentibus, & in notis ad stratexicum Onosandri, cap. 38. §. vnico, pagina 146. Gouarru. de sponsalib. 2. par. cap. 3. §. 4. num. 13. & 14. Molina tom. 1. de iustitia, tracta. 3. disputatio. 111. in princip. pag. 648. Balthasar Ayala de disciplin. militar. lib. 1. cap. 6. a num. 1. cum sequentibus, plura adducens Iustus Lipsius lib. 2. politic. cap. 14.

C l. post liminij ius, in fin ff de captiu. Guilielmus Benedictus in cap. Rainutius, verbo, Testamentum, el 1. num. 44. Cassaneo in cathalo. 5 par consideratione 14. versic. Vtilitatem. & consideratione 15. versic. Parmenoni Petrus Erodius rer. iudic. lib. 3. titu. 5 cap. 12. & 14.

D in cap. ius naturale 1. dist. E l. pecuniæ, 178. ff. de verborum significatione, l. 1. §. fin. & l. 2. ff. de calumniato. F l. penultima, C. depositi.

legia concessa, sed etiam irregulari; *g* in quo non obligatur depositarius ad restituendum eamdem rem, in iis
reb⁹, quæ functionẽ recipiunt in genere suo, sed ad restituendũ tãtumdem in genere, quantũ quisq; cõfessus est
sub deposito recepisse; & hoc casu depositarius dominus fit quantitatis, seu speciei depositæ, atq; ita in suũ vsum
conuertere potest; quod non procedit in depositario regulari, in quẽ neque dominiũ, neq; possessio tãsfertur: licet aliqui *h* ex nostris, depositis irregularibus, seu cõfessatis, quia impropria, & abusiua sunt, negauerint priuilegia veri & regularis depositi competere: attamen in nostro regno vbi statur † cartę, *i* & in quo non habet lo-
cum exceptio non numeratæ *K* pecunię, neque con- 32
fessio instrumentalis viciatur, *l* ex deffectu quod nõ sit
in illa, causa expressa, nemo dubitare potest quin instrumenta comandæ gaudeant omnibus priuilegiis veri, & regularis depositi: nam licet irregularia, tamen deposita
sunt, *m* quod sufficit vt non solum confitẽti, † sed etiam 33
aliis creditoribus pręiudicent, sicut in dote confessata plures tradiderunt. *n* Ex eo enim quód irregularia sint, non dicentur ficta & simulata, licet ab aliis contractibus originẽ duxerint, & in deposita fuerint traducta: ex eo, vt debita facilius exigantur, *o* quemadmodum in stipulationem, quia omnium iuris ciuilis firmissimus est contractus, sæpissime alij contractus conuertuntur, nec ex eo aliqua fictio, seu simulatio dicetur interuenire. *p*

Secundó, ex eodem principio sequitur † adulteriũ, 34
natura esse turpe, *q* quia violat fidei obseruantiam, quæ maxime, & prçcipuè *r* in matrimonio inter coniuges requi-

G de quo in l. Lucius, & in l. des sponsaliorum, ff. depositi, l. in naue saupheli, ad medium, ff. locati, gloss. fin. in l. 3. C. deposit. Rolandus consil. 17. num. 6. vsque ad finem, volum. 1. Thesaurus decision. Pedemontan. 26. num. 8 cum concordantib. per Barbosam in l. diuortio, §. ob donationes, num 14. & in l. si mora, 10. num. 83. & 84. ff. soluto matrimonio, Castrens. consil. 10. nume. 1 lib. 2.

H Bald. consil. 332. lib. 5. Socinus consilio 143. nume. 13. lib. 1. Cagnolus in l. contractus, nume. 16. ff. de regul. iur. Rolandus d. consi. 17. in principio, lib. 1. Tiraquellus de retract. conuentio. § 4. glossa 6. num. 14. Hippoli. singula. 115. lal, in l. duobus colum. penultima, de iure iurando, in princip.

I obseruant. item iudex, & obseruant. item nota, quod propterea, de fide instrument obseruan. 1. de equo vulnerato. l. Męuia, ff. de hęredib. instituẽ. Et dicemus latius Deo duce in Scholiis ad dictas obseruantias.

k obseruan. item exceptio, de probat. facien. cum cart.

L obserua. penult. titu. de confes. Menoch. consil. 1. n. 237. & 238. vol. 1.

M Paul. Castrẽs. in d. l. Lucius, Decius in d. l. certi condictio, §. fin. ff. si cert. petat. Bald. in l. in cõtractibus § 1 n. 2 C. non numerata pecunia. Angel. in § præterea, n. 4. Institu. de obligat. quæ re contrah. Natta consi. 438. num. 7. Roland. consil, 17 num. 6, volu. 1. & facit tex. in l. si hominem, § quoties, ff. depositi.

N Aym. consi. 40. num. 6. volum. 1. Afflict. decis. 402. sequens opinionem Bartoli in l. assiduis, C. qui potior. Roland. cons. 20 num. 13 & 14 volu. 4. Alexand. cons. 97. num. 2. lib. 7. beroius cons. 48. num. 9.

O Bart in dicta l. Lucius, la 2. cum concordantibus per Deci. in d. l. certi condictio. §. fin. n. 2. Alexander consi. 28. num. 13. lib. 5. Mandellus consil. 3, num. 12. & Natta dicto consilio 438. num 5.

P l. si ex pretio, C. si cert. petat. l. si non singuli, l. cum enim, ff. de nouat. notat Cagnolus in l. singularia, num. 192 ff. si cert. petat.

Q l. probrum, de verborum significatione, cum pluribus congestis per Menochium, centuria 5. casu 419. num. 2. & sequentibus.

R cap. fin. de condit. apposit. cap. solet, cap. aliquando, 32. quæst. 2.

requiritur, & est necessaria. Vnde cauendum est à Petra *f* asserente, adulterium iure naturali primæuo esse incognitum.

Tertió, ex eodem principio sequitur, quod cum plenitudo potestatis non extendatur ad ius naturale, vt supra diximus, & frangere fidē, violareq; contractū initū
35 iure naturali repugnet, *t* nō debebit † Princeps *u* quātūuis supremus, etiam de plenitudine potestatis, cōtrauenire fidei à se præstitæ, conuentionique cū subdito initę, si enim ęqualitas in contractibus non seruaretur, non inueniretur, qui cum Principe vellet cōtrahere, & hominum consortio priuaretur, essetq; (vt inquit Bal. *x*) quasi exul, qui est omnium Prēsul; quod ei valde graue esset, ideoq; nulla potestatis plenitudine, ab obseruatione fidei semel prēstitę, qua, nihil ęque, in eo præfulgere debet, eximi valet, cum eius simplex promissū, sanctius debeat esse quouis aliorum iureiurādo: *y* & ideo omnes
36 Principū conuentiones, † & iudicia, *z* sunt bonę fidei, cum turpe sit, aliquē, sub eorū fide, & authoritate decipi, & in extremū malorum perueniretur, si inde dāna, & iniurię venirēt, vnde auxilia *a* sperantur; vnde eueniūt, vt
37 omnes tam ecclesiastici, † quàm seculares, ad obseruationē salueguardiæ regiæ, seu guidatici, *b* sint astricti: si enim priuato, non licet, contra factum, & promissum
38 proprium venire; quanto magis indecens † erit Principi, sibi ipsi contradicere, & fidem fallere: imò vt respondit *c* Franciscus Galliarum Rex, magnatibus, in aurem suadentibus, vt cum perfidiæ nota, Carolum Quintum Imperatorem, & Regem nostrum, quē Lutetiæ, qua decuit magnificentia, & fide, hospitem excepit,

S de potestat. Principis, c. 24. n. 158. pag. 375.
T l. 1. ff de pact. l. 1. de cōstit. pecu. §. per traditionē Insti. de rer. diuisio. Marc. Mantua dialog. 22. lib. 2. Alexan. cōs. 101. lib. 1. Lelius Zechi. de Princi. lib. 1 c. 6. n. 13.
V Bal. Paul. & alij in l. digna vox, C. de legibus DD. cōmuniter per text. ibi, vbi Deci. 2. lectu. in c. 1. de probat. l. de cōtractu, C. de rescind. vendi. l. Cęsar, vbi Bal. ff. de publican. Xuarez allegatio. 9. n. 1 & 33. & allegati. 10. num. 2. Paul. in l. penult. C de donat. inter vir. & cons. 217 n. 5, vers. His nō obstantibus, p. 1. Deci. cons. 48. colum 3, & cons. 286. col penult. & cons. 152. n. 11. & cons. 689. n. 7. 8. 15. & cōsil. 410. n. 12. & cons. 528 & cons. 600. Paris. cons. 11 n. 50. volum. 1. Alciat. regu. 3. præsumpt. 8. nu. 6. Roman. consi. 354. & consil. 436. colu. penult. & fin. Roland. cons. 1. lib. 2. Alcia. cons. 510. n. 22. & consil. 689. n. 7. & cons. 604. colum. 2. Nicola. Festas. de fstimo. & collect. 4. p. c. 4. num. 43. & duobus sequētib. & 5. par. num. 1. cum sequen. Bald. consil. 327. num 2. volum. 1. Ias. consil. 1. vol. 1. Ayala de iure belli, lib. 1. c. 7. nu. 8. cum duob. seqq. Camill. Gallin. de verbor. signific. lib. 10. c. 29. n. 10. Burlat. cons. 16. n. 45. & 46. cum seq. & cōsil. 78. n. 6. & seq. volu. 1. Conra. in templ. omn. iud. lib. 1. c. 1. §. 3. versic. Octauo infertur, per tot. Peregrin. de iure fisc. lib. 6. titu. 1. n. 8. cum seq. Nauarr. de redditib. ecclesiast. q. 1. monito 20. n. 5. fol. 150. colum. 4. Dueñas regula 293. Boherius decisione 204. num. 42. Cauedo par. 2. decis. 75. per tot.

X in l. Princeps, ff. de legib. & cons. 327. n. 2. volu. 1.
Y Surdus decis. 234. n. 9. & 10. & consi. 419. ad fin. Menoch. cons. 208. n. 43. & 44. Bernard. Grebe. ad Gail. lib. 2. conclus. 59. num. 25.
Z Ias. in l. ciuitas, num. 8. ff. si cert. petat. & cons. 233. vers. Nec obstat, colu. 4. & 197. n. fin. volu. 2. & in §. actio num, vbi etiam Gomezius n. 2. & 4. Instit. de actio. Surd. decis. 18. num. 10. Bald. de pace Constantiæ, §. si qua vero, num. 1. Aymon consi. 95. n. 9. & 241. n. 19. Ias. consi. 227. col. 1. volum. 2. Boerius decis. 265 Deci. in c. 1. & ibi Beroi. n. 152. de const. Cotta in memorabil. vers. Contractus factus.
A l. meminerint, C. vnde vi.
B Oliba de iur. fisc. c. 14. n. 74. & sequentibus.
C Ioan à Chokier aphorismorum politicorum cap. 12. exemplo 7. pag. 144.

cepit,detineret: Absit,absit,inquit ille REX christianissimus;quia etsi fides,toto orbe exulet,Regibus tamen tenendam esse,qui nullo metu,nulla pœna,nisi virtutis,& fidei reuerentia,vt eam prestet,cogi,astringique possũt. Et ita fuit etiam responsum, *d* à quodam Comite, suo assessori,sibi consulenti, vt nõ obstante fide data,extractum ab Ecclesia retineret, & puniret;cui respondit: Tu alias leges, ego à fidei obseruandę ratione,legem didici. Reprobandi itaque sunt contrarium asserentes,quorum ossa (vt inquit Isernia) dissipet Deus, quia potius sunt adulatores,qui dum hominibus placere desiderãt, Deum offendunt,contra Apostolum dicentem:* *Si hominibus placerem,Christi seruus non essem.* Vnde,cum Princeps contrahit, aut aliquid promittit, licet ex tali contractu,
& promissione(secundum † communem nostrorũ Do- 39
ctorum sententiam) *e* nõ obligetur ciuiliter (quamuis non desint multi, *f* qui contrarium asserãt);vt cumque tamen sit, illud certum existimo, ita obligari, vt ea sola
obligatio naturalis, producat actionem † efficacem, in 40
eo qui ideo, quia supremus Princeps sub lege non est, sola solemnia de iure gentium,in eius contractu requirũtur, nec vlla alia opitulatione extrinseca indiget. *h* Nec etiam de plenitudine potestatis, legem † contractus tollere potest,licet enim(vt supra diximus) multi, eum legibus vniuersalibus solutum tradiderint: *i* attamen legibus priuatis, vt sunt contractus, nemo est, qui eum solutum contendat. Cum quando eum celebrat, Princeps,non Principis, *K* sed priuati,personam induit,cõmuniqúe omnium hominum iure vtitur.

Ex qui-

D Garcia in repetit.l.cõuentionem,n.15. ff.de pactis, Farinacius in praxi criminal. quæst.29. n.95. & q.81.nu.282.Couarru. variarum resol. lib.1.c.2. n.16.in fin Plaça in epitome delictorum,c.37.n.10 Anton. Gomez variarum, tom.3.c.12.n.7.Cattar.in praxi interrogando reorum,lib.2.c.1.n.45. Cyrillus in summa criminali,rubr.2.§ 3.n.4.

E Deci.in dicto cap.1.nume.7. communem dicens de probat.

* ad Galat.1.n.10.

F Anto,Gomez lib.2. variar.c.1.n.1. Padilla in l.interpositas,n 37 C.de trãsactio.Ludou.Moli.tom 2 de iusti.disputati.261.pag. 51. verb.Verum autẽ

G d.l. Cęsar, d.l.ciuitas, vbi Bart.Deci.in d.cap.1. n.19.in fin.per tex.ibi Vasqui.cõtrouers.illustr. lib 1 c.3.n.1.Paris.cõs.2.n.133. & 134.vol.4. Roland.cõsil.13.n.59. & 60.& consil.69.n.15.& 17.volum.3 Bardellonus consi.22.nume.13 & consi.39.nu,38. & 39.& consi.75.num.9. & 21.in 1.

H Ias.in d,l.ciuitas,nu 5. & cõs.99.n.2.vol.1.Beroi. consi.61.n.34.in 1. Ruin. consi.99,nu.2.& 11. in 1. Mandell.consi 553.nu.9, Cephal.consil.579.nu.9. 12.& sequẽ. Berdellonus consi.82.n.22.& 23 in 1.

I l.donationes quas diuus,C.de donat.inter vir. d.l Cæsar.& vtrobique Bart.& Doctores cum concordantibus per Ias.in l.quoties,col.2.C.de reivendica & consil.1.col.4.in 1.Curti.iuni.consil.174. & Socinus iun.consil.65.volu,1.Pinel.in l.2.c.fin.nu.35 C.de rescinden.vendit Lodolphus Schraderus tract.feudal.tom.1.par.5.c.2.n.40.& par.10.sectio.1.à nume.46,cum seq. Hippolit.singul.196. Bal.in c.1.de vstur.feud.in princi.Nicolau.Festa, vbi sup.4.p.c 5. n.39.Ioan.de Neuiza,inter cõsi.Bruni,cõs,12,à n.23,cũ seq.& ibidẽ Iacob.de Leonar. cõs 114.à nu.208. cũ seq.255.& 282.noster Moli.in repor.verb.Vassallus,vers.Die septima Ianuarij,in fin fol.327.col.1 in princip.

K Ioan.Igne.in repeti dictæ leg.donationes quas diuus,n.4. Ioan.Lup.de Palac. Rubios in repetitio.rubricæ de donat inter vir.§ 60.nu 17.pag.159.Fabi.Optinellus in repeti.leg.Imperiũ,n.259. & seq. ff de iurisdict.omni.iudi.Vincent.de Franch.decis.17.n.6.Roman.cons.436.n.17. Borrel.in additionib ad Bellug rubr.5.n.1.vers Fiscus vtitur iure priuati. Surd.decis.1.n.5.& decis.2 n.21.plures referens Carol.Tapia in l.fin.2.p.à n.2.cum seq,ff.de constit.Princip. facit tex.in l.si quis Imperatorem,C. qui testam facere possunt. l.si vno,§.item cum quidam,ff.locat. & constitutio nouella de bon.vacan.ibi, Nihil aliud licere bonis Principibus,nisi quod liceat priuatis.

L Georg-

Ex quibus primo infertur, † non debere Principem,
41 officialem officio, *l* licet ad beneplacitum illius fuerit concessum, sine causa legitima priuare: nec Rom. Pontificem, *m* Episcopum, Episcopatu, vel beneficiatum, beneficio, (quamuis multi) *h* contrarium tenuerint, quibus non est assentiendum, quia illud aceptans, videtur cum Principe quasi contrahere, & se ad eius administrationem, & onera obligasse. *o* Non ergo equum est, vt illum contractum, sine causa dissoluat, *p* quia alias, obligatio, quæ est vltro, citroquè obligatoria, tam ex parte concedentis, quam acceptantis, claudicaret, ex parte concedentis. Et quamuis in beneficijs, Roman. Pontif. *q* plenissimam habeat potestatem, tamen vt fides semel data seruetur, receptum est, etiam de plenissima potestate, ius, ex mera Principis gratia, donatione, vel liberalitate, alicui quæsitum, tollere, absquè causa, *r* non debere, cum vt dicebat Antonius: * *Amplitudinem Romani Imperij, non per ea quæ acciperet, sed per ea quæ donaret apparere*, cum aliàs clauis discretionis, non præcederet, clauisquè iustitiæ erraret. Licet enim in rebus suis, habeat qui libet liberrimam potestatem disponendi; ita vt possit, etiam abvtendo, saltim de facto, eas dissipare, *s* & dilapidare: tamen si eas, in alium gratiose cõtulerit, non poterit, talem gratiam reuocare: *t* nec hoc casu, cum Aymone, *u* ad distinctionem ordinariæ, & absolutæ potestatis, erit recurrendum. Cum vt superius diximus, in Principe, paria sunt, non decere, & non posse, omnisquè indecentia in eo, reputatur impossibilitas.

Secundo infertur, quod quamuis priuilegium † con-
42 cessum subdito, dum remanet, in finibus nudi priuilegij, nullumq. ex eo, ius vel dominium est acquisitum, possit regulariter reuocari; *x* tamen si tale priuilegium, transiuit in contractum, vt quia propter aliquam causam, vel insigne

L Georgi. Cabedo, par. 2 decis. 20.

M Pinel in rub. C. de resc in vendit. 1. p. c. 3. nu. 19 vers. altera inspectio est, Tapia vbi proxime, num. 86. Rebuf. in praxi beneficiali, tit. de non tollẽdo iure quæsito, glos. 5. nu 12 & duob. seq. Beroi in d. c. quæ in Ecclesiarum num. 167. & seq. Iass. inter consilia feud. Bruni. cons. 8 n. 47. & 48. Conrrad. in tẽpl omni. iudic. lib. 2. cap. 1 § 3. vers. tertio, nu. 5. & cum alijs relatis à nostro Petro Cenedo, 3. p. collecta. 1 nu. 1.

N Relati à Pinel vbi supra. & tenet Bellug. in speculo rub. 11. § compendiõse, num 9 in fin.

O Cap. nisi §. verum de renuntia.

* Plutarchus in eius vita tom. 2. p 614. in paruis.

P Felin in d. cap. quę Ecclesiarum, nu. 43. Iass. consil. 45 li. 2. ex rationibus, Abb. in cap. fin. de confirmat. vtil. vel inutil. & in disp. Episcopat. Selua de benef 3. p. q. 60. & Rebuf. de nominat. q. 21. n. 55.

Q Cap. proposuit de concess. præben. cap. dudum de præben in 6. clemen. 1 vt lit. penden.

R Deci. cons. 410. nu. 22. & Paul. in d. l. digna vox, Bald. tit. de his qui feud. dar. poss. §. notandum est autem, nu. 2 & in c. 1. col. 5. de pace iuram. firman. in vsib. feudor.

S l sed etsi lege. §. consuluit de petit. hæredit. l nõ vlc; adeo. ff si quis a parente fuerit manumis. l. in re mandata, C. manda.

T l. perfecta dona. C. de donat. quæ sub modo, l. velles nec ne, C. de reuocan. donat.

V. De antiquita. 1. p. §. omitto, num. 37. Brun. cons. 1. nu. 61.

X Natta cons. 511. 584. Aymon cons. 241. Ioan. de Neuizan. inter cons. Bruni. consil. 11. Xuarez allegat. 9. Socin. cons. 4. & cons. 87. num. 13. vol. 3. & cons. 164. & 166. lib. 2. & cons. 63. & cons. 81. & 120. lib. 3. Iass. cons. 227. vol. 2. Capici. decis. 166. Paul. in d. l. digna vox, num. 6. & cons. 229. & 287. lib. 1. Bald. in l. qui se patris, num. 12. C. vnde liber. & in l. suum mihi, ff. de dol. Felin. in cap. nouit, num. 10. de iudi Francisc.

tisc.de Aretio,ibi,sub num.25.Deci.& alij,Felin.in cap.quæ in Ecclesiarum nu. 56. Decius num. 26. de constitut.Alexand.conf.216.lib.2.& conf.101.lib.1.Deci.conf.361.Conrrad.in templ.omn.iudic. lib.1. cap.1.§.3.vers.octauo infertur,num.5.& §.4.vers. octauo è conuerso num.1. & sequent. Villadiego in prologo del fuero juzgo,Glos.legis 23.num.56.Burg.de Paz in prohem.legum Taur. nu.325. Molin.de Hispan primogen.lib.1.cap.8 num 30.& lib.4.cap.3.num.8 20 & 23.Ruin.conf.130.num.15. vol.5. & conf.229.num.7.& 8.& conf.230.nu.4 lib.1.Petra de potesta.Princip cap.24.nu.218.& 225. cum seq. Bart.in l.2.in fin.de iur.in munita.& in l.quod semel de decret.ab ordin.facien.Roman. conf.252. in 2. dubio.& conf.352.num.22.& conf.436.nu.16.Deci.conf.292.num.7.& 8.Cepha.conf.342.numer.53. Iaso.consil.233.num.32.vol.2.Marta de iurisdict.4.p.cas.190.num.10.& seq.Reyner.Sixtin.de regal.lib. 1.cap.6.vbi a num.3.ampliat & limitat.Cancer variar.3 par.cap.3.num.150.Anton.Gabri.lib.5.commu. conclus.tit.de iur.quæsit.non tollend.conclus.7.per tot.Viui.decis.207 Valançuela in defensione monitorij aduersus Ducem & Senatum Reipubli.Venetor.4.par. num.282. glos.final. in cap. decet de regul. iur.in 6.authent qua in Prouincia.C.vbi de crimi.agi oporte.l.hæres absens de iudic.l.1.C.de immunita. nemin.conceden.l.qui fundos,vbi scriben.C.de omni agro deserto,lib.10.

insigne factum,vel pecunia,fuerit concessum, y reuoca-
ri non poterit(quamuis multi ex nostris repugnent z)
maxime, si causa,factum, vel pecunia, non sint priuile-
gio cōmensura bilia,& tale priuilegium,inferat enorme
prçiuditium,Regię coronæ, vel incipiat esse contra pu-
blicam vtilitatem. Tamen cessante in Regno absoluta
potestate,priuilegia,& cōtractus à pari procedũt,a neq;
† per abusum,vel cōtrariũ vsum amittuntur in sui,& suo 43
rũ successorum præiudiciũ maxime in Aragonia vbi D.
Rex iurat seruare donationes,vēditiones,ac permutatio
nes à Regibus Aragonum factas, b quod nihil aliud est,
quam illas cōfirmare in forma communi, c ex qua con-
[illegible] firma-

Y Alexand.conf.192.nu.60.vol.2.Afflict.decis.128 nu 10. Cacheran.159.Capicius 21. num. 15. Gramatic.46.num.5. & voto 28.num.13. Marta de iurisdict.cap.33. num.104. post Bald in cap. de natura feudi. Rebuf. consil. 246.pag 242. vers.quarto,Capici decis.9 & 166 Bellug.rub 9.num.27. & 28.& ibi Camil. verb.irreuocabilis,Innocent. in cap.in nostra de iniur.Felin.in cap.nouit. nu.8. de iudic. Roman. conf.436. num.16. Ruin.conf.130. col.fin. vol.5. Deci.conf.604. num.9. & Gozadin. conf.62. cum alijs relatis á Carol.Tapia in d.l.fin.p.2.cap.9.in princ.& a nu.10.cum sequen.Anibal Troysius de ritib.mag. Cur.rit.46.num.6.& Conrrad.vbi sup.num.3.& sequen. Afflict.decis.128.num.10.Deci.conf.689.nu.5. Marta conf.669.num.1.Reyner.Sixtin.de regal.lib.1.cap.6.num.6.& 13.Cancer variar.3.p.c.3.num.53. cum sequen.Petra de potesta.Princip.cap.24.num.243.& sequen.Castrens.in d.l.digna vox nu.6.vers.in contrarium,& facit tex in l si pater,§ si quis,vers.irreuocabilis,ff.de donat.

Z Tiraquel.de pœn.temperan.in prohem.num.41.Bellug.in spec.rubr.16.§.graue damnum,nu.3.& Camil in additio.ad eundem,rub.1.verb.naturam contractus,vers.limita tamen,Rebuf.in concorda.in præfatione ad rubricam decollario pag.260.vers.item priuilegium,Matienço lib.5.nou.recopila.tit.10.l.6. glos.1.num.10.& 11.Roman.conf.436.num.11.& tot.titu.C.si contra ius,vel vtilitat. public. Bald.in l. qui se patris nu.34.vers sed Nicolaus,C.vnde liberi.Socin.conf.4.num.5.& conf.87. num.12. lib.3. Fabius Optinellus in repetitione d.l.imperium,num.257.cum pluribus seq. Anton.Gabr.commu.opinion. tit.de iure quæsito,q 6.nu.12.Roland.conf.23.n.30.vol.1.Alexan.conf.1.vers.vel intelligas,lib.2.& facit ratio tex in l.Titius 3 ff.de obsequijs,Schrad.tract.feudal.p.10.sect.1.num.129.pag.47.

A Molin.in repor verb priuilegium,vers.priuilegia concessa,& concedenda for.vnicus,in fin.tit. actus curiæ super redditibus regalibus,ibi,è que por los abusos,Iacob.Bereta conf.13.num.10.vol.1.Sesse decis.79 nu.51.1 p.*& fuit decisum in Curia D.Iustit.Arago.anno 1603.in processu procurator.fiscalis,& aldearum de Alcañiz super ciuili,in quo non dissensit Regia Audientia.

B Foro vnico.tit.de iuramento venditionum,Roman.conf.327 cap.dudum,glos.penul.de decimis.l.Imperator de administratio.tuto.l.2.§ merito.ff.ne quid in loco publico. cap. super eo de officio delega. cap.ex tuarum,de auctoritate & vsu palij.cap.Florentinum 85.dist.cap.ecce,vbi glos.99.dist. Molin.de Hispan.primog lib.1.tit.7.nu.33.Cabedo decis.1.num.6.p.2.

C Cap.fin.de election.in 6 cap.quia propter eo.tit.Rebuf.in concorda.rub.de Regia ad Prælatur.nominat verb.confirmationes,Auiles cap.17.prætorum,verb.proueer,num.3.Cabedo decis.2. num.6. & decis.5.num.1. vol.2.

D Alex.

firma tione non adijcitur illis nouum robur, sed solum censentur cõfirmatæ quatenus aliàs validę existunt, *d* ad enixam illas seruandi voluntatem ex iuris iurandi religione præstita demonstrandam; *e* sed verius existimo, contractum etiam † lucratiuum, adeo Principem
44 constringere, vt nequeat, etiam de plenitudine potestatis, illum infringere, & ab eo resilire, *f* etiam si in eo, liberalitatem Principe dignam, exercuerit: quia quamuis obligatio antidoralis (quia incerta) obligationem ciuilem, & legalem, non producat, sed tantum moralem, qua à natura constringimur, vt benefacienti beneficiamus, *g* & hac ratione, fit donatio, quia non adest iuris legalis vinculum, *h* & nullo iure cogente fit, & sic non dicamus peccare, *i* contra iustitiam commutatiuam, tamen negari nequit, peccare, *k* contra iustitiam distributiuam, vt si auferamus ab eo, honores, seu officia, cui propter seruitia propria, vel merita sua, vel maiorum fuerãt conferenda, & alteri, in quo, hæc non adsint, conferamus: quæ obligatio antidoralis, redacta ad certitudinẽ solutione, reuocari non potest; *l* & ius illud gratitudinis, nomen meræ liberalitatis excludit. Ex qua etiam ratione euenit, vt nequeant † etiam reuocari leges, vel cõ
45 consuetudines, quæ in contractum transierunt, *m* quales sunt fori, & obseruantiæ nostri Regni, ex quo, à multis, leges

D Alexan. consi. 125. nu. 4. vol 2. Iass. in l. fin nu. 28 de constitu. Princip. Decius consil. 187. num. fin. Ruin. cons. 29. nu 31. vol. 1. A. Gabriel. commu. opinio. tit. de statutis, concl. 10.

E l. cum pater, 77. §. filius matrem, ff. de legat. 2. Bal. cons. 86. per statutum, volum. 3.

F Barg. in l, si forte, nu. 5. ff. de Castrens. pecul. Guido Pap. decis. 95. num. 2. Gail. lib. 2. obserua. 38. n. 6. Sixtin. de regal. plures referens lib. 1. cap. 6. n. 25. & 26. Cabedo decis. 19. num. 8. & seq. & decis. 71 per tot p. 2. Alderan. Mascard. de interpret. statuto. conclu. 8. nu. 48. d. l. perfecta donatio. C. de donatio. quæ sub modo, Lofred. post Bald. cons. 39. num. 3. vers. ad quod accedit, Solon depaz cons. 25 num. 46. Fabius Anna. cõsil. 62. num. 61. Bardellonus cons. 75. nu. 23.

G l. sed etsi lege. §. consuluit, & ibi glos, ff. de petit. hæredita. glos obligationes in d. l. ex hoc iure, glos. in l. si non sortem. §. libertus. verb. natura, de condict. indebit. glo. 1. in cap cum inoffic. de testa.

H l. donari iuncta glos. de reg. iur. Pinel. in l. 1. 3. par. nu. 60. & sequen. C. de bon. mater. l. an cum plures, 13. §. fina. de administra. tutor.

I D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 1, ad 1. Soto lib. 4. de iustit. q. 6. art. 1, col. 1.

K D. Thom. vbi supra q. 106. art. 3.

L Iass. in d. l. ex hoc iure, Nauar. in apolog de redditib. Ecclesiast. q. 1. monito ? 2. nu. 6. Roland. consil. 13 a num. 59. lib. 3. Criminal. Iunior instit. de donat. in princ. num. 92. Cabedo par. 2. decis 36. num, 8. & seq. per tot.

M l. si donationem, 5. C. de reuoca donatio. Bart. in l. omnes populi, vers. & circa prædicta, ff. de iusti. & Ias in l. Barbarius, vers. duodecimo facit, ff. de offic Prætor, Alexan, cons. fina. num. 14 volu. 4. Bald. consil, 317. vol. 1. & in l. 1. de pact. & in l. si cum mihi de dol & in l. qui se patris num. 14. C. vnde liber. Rebuf. tract. nominat q. 5. num. 17. & q fina num. 22. & in præfatione ad rub. de collatio. pag. 14. col. 2. vers. in super, & vers. contrarium. pag. 255. & sequen. & de firma concordator. stabil pag. 241. col. 2. vers. secundo patet, Casaneus in cathalog. p. 11. considerat. 22. in fin; Ioan. à Chokier aphorism. politic. lib. 2. cap. 2. vers. nam Regibus, pag. 69. Iass. de commu. cons. 56. vol. 1. Roland. cons 13. num. 32. & cons. 45. numer. 8. & consil. 25. nu. 35. in 3. Aym. cons. 542, num. 51. & cons. 241. num. 10. Cephal. cons. 23. num 47. & cons. 254 num 21. & cons. 549. num. 56. Benedict. in d. cap. Rainut. vers. si absq; liberis el 2. de fideicommissaria substitutione, num 36. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num. 22. Leli. Zechius de Princip. lib. 2. cap. 1. nu. 5. vers. vlterius, pag. 266. Schraderus tracta. feudalis p. 10 sect. 5. num. 186. pag. 181.

N Bellu-

leges pactionatę fuerunt appellatæ, [n] violareturquè Re
gia fides, de legibus seruandis præstita, iusquè subdito
rum, quod in eis radicatum habent, iniuste tolleretur,
quod adeo verum est, vt nostri maiores, communiter
dicere assueuerint, [o] nec ex causa, etiam pro bono iusti-
tiæ, licere aliquid contra foros Regni fieri.

Quarto ex eadem fidei obseruantia, euenit, vt om-
nes contractus, † seu quasi contractus, qui consensu
perficiuntur, siue ex publica, siue ex priuata causa 46
fiant, iure naturali pariant obligationem, quæ dum le-
ge ciuili adiuuatur, ex ea, actio nascitur, quæ bonæ fi-
dei, à nostris appellari solet; & licet bona fides, quate-
nus dolo est contraria, etiam in contractibus stricti iu-
ris, adesse debeat; tamen quia in illis, non adeò exu-
berat, sicut in istis, quorum magis communis vsus, ma-
iorquè indigentia, & frequentia est, ideo non appellan
tur bonę fidei contractus. Quinto ob eandem fidei
obseruantiam, † ab Augusto, id quod fidei hęredum
committebatur, iuris vinculo, & necessitati adim- 47
plendi subijci, statutum fuit, [p] non per viam actionis
ciuilis cum obligatio imposita hæredi fideicommis-
sa restituendi non proueniret ex lege, vel senatu con-
sulto, sed ex iurisdictione, & auctoritate prætoria, [q] offi
cio Prætoris, vel Consulis Romę implorato, & Pręsi-
dis in Prouincijs: qua ratione noster I.C. Vlpianus [r] di
xit, in voluntatē hæredis fideicōmissariam libertatem
committi posse, non vero directam, cum de facili res
ad suam naturam reuertatur, quæ erat ne fideicom-
missa inuitus, quis cogeretur pręstare.

Quarto dominia rerum, hoc iure † naturali fue-
runt distincta, vnde inquit I.C. [s] iure naturę equum 48
esse, neminem, cum alterius detrimento, & iniuria
fieri locupletiorem. Indequè I. Consult. Paulus [t] res-
pondit, furtum, iure naturali prohibitum esse. Supre-
mus ergo Princeps, † non poterit sine causa, cum 49
non sit dominus particularis bonorum, subditorum,
(etiam de plenitudine potestatis dominium, eis semel
quęsi-

N Bellug. in specul. rub. 1. nu. 12. vbi Camil. vers. naturam contractus, & rubri. 2. num. 2. vbi Camil. verb per populum pecunia, & rubr. 9. num. 1. vbi Camil. verb. ligant Principem & rub. 11. in princip. num. 14. ibi maxime in hoc Regno Aragonum in quo Princeps obligatus est foris, & priuilegijs, & in §. restat, el 2. num. 6. Petr. Rebuf in cōcordat. in præfatione ad rubric. de collatio. pagin. 255. in fin. vers. Item quādo constitut. Cancer variar. resolut. 3. par. cap. 5. num. 43. & 44. Oliba. de iur. fisc. cap. 1. num. 17. & cap. 3. num. 9. & 12.

O Noster Molin. in reperto. foror. verb. fori Aragonum cōditi, pag. 157. & verb libertates, el 1. & verb. littera Domini Regis, 3. & verb. Rex 35. per tex in §. Item que como fuero, tit. declaratio priui leg. general. Bardaxi ad priuileg. general. Aragonum, num. 35. fol. 38. colum. 1.

P Vt in princ. inst. de fideicommissa hæreditat. vbi eleganter eruditissimus Antonius Pichardus Vinuesa.

Q l. 2. § capta, ibi qui de fideicommisso ius dicerent, ff. de origine iuris.

R In l. fideicōmissa libertas 46. in principio, vers. sedet si ita, & §. quod si ita, ff. de fideicommiss. liberta.

S l. iure naturę 207. de regul. iur l nam hoc natura de condict. indeb.

T l. 1. in fine, ff. de furt. explicat eleganter Felicia. de censib lib. 1. cap. 1. num. 6. & sequen.

quæsitum, auferre: u quamuis enim Imperator, x se mundi dominum iactet, & alibi, y omnia Principis esse asserat. Debet tamen intelligi, quo ad protectionem, & respectu vniuersi, non vero, quo ad singularium rerum dominium, particulare, z quia Rex, omnia Imperio possidet, singuli vero dominio. Cum legitima tamen causa, a ex plenitudine potestatis, poterit dominio rei suæ, priuari subditus, à Principe supremo, propter publicam vtilitatem, † vel necessitatem, vt puta, capiendo fundum subditi, tempore belli, pro edificanda arce b, cum & campanille Ecclesiæ, possit vrgente bello, licite incastellari. Hoc tamen, ita temperandum est, dummodo cum iactura alterius non fiat, sed prętium rei ablatæ domino reddat, c & ei de interesse satisfiat, alias namquè si sine solutione prętij, possent, vi consuetudinis,

V l.venditor, § si constat commun. prędior. Cin. & Doctor. in l. fin. C. si contra ius, Ias. in l. quominus colu. 1. de flumin. & in l. Barbarius num. 25. & 35. de offic. prætor. Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 54. Deci. 26. de constitut. Aymon cons. 5. n. 4. Paris. cons. 101. nu. 7. vbi de communi. vol. 1. Surd. cons. 203. num 19. Pinel. 1. par. rubr. C. de rescind. cap. 3. nu. 24. & 25. Deci. cons. 561. col. penult. Ioã. de Anania cons. 81. nu. 4. Roman. cons 310. Abb. cõsil. 77. colu. 2 in 2. Socin. cons. 266 col. 17. & consil. 164. col. 7 vers. quintus casus, vol. 2. & cons. 120. col. penult. num. 14. vers. sextus & vltimus casus, vol. 4 Curtius Iunior cõsil. 1. num. 29. & cons. 138. num. 5. Fulgos. cons. 61. Bald. cons. 401. num. 2 vol. 4. Curtius sen. cons. 66. col. 7. & 8. Paul. de Castr. cons. 517. vers. Ijs non obstantibus in 1. Alexan. cons. 101. colu. 5. vers. quę superior in 1 & cons. 189. colu. 1. & 4. vers. ad tertium, & cons. 215. col. 4. vers. secundo, & vers. pro hoc vol. 2. Ias. cons. 233. col. 7. vers. vndecimo facit, & cons. 227. col 9. vers. decimotertio, in 2. Deci. cons. 271. nu. 6. & consil. 361. nu. 8. & cons. 269. num. 7. & 390. nu. 10. & 357. num. 5. & 6. & 520. num. 4. & 5. & 588. nu. 13 & 606. num. 8. & 689. num. 13. Gozadin. cons. 5. num. 18. cum seq. & cons. 9. num. 48. & 49. Aym. cons. 5. num. 5. & cons. 7. num. 10. & cons. 135. num. 7. 19. 20. & 27. & cons. 141. num. 12. & 20. Festasi de collect. 4. p. cap. 6. num. 7. Brun. cons. 1. nu. 18. 21. & seq. Ribadeneyra en la institucion del Principe Christiano, lib. 2. c. 9. Greue. ad Gail lib. 1. conclu. 56. considerat. 1. nu. 1.

X l. deprecatio, ff. ad leg. Rhodi. de iact. cum alijs supra relatis.

Y l. bene á Zenone, C. de quadrien. præscrip.

Z Beroius in d. cap. quæ in Ecclesiarum, num. 152. de constitut. & in cap. qui res, num. 10. de reb. Eccles. non alienan. Leli. Zechi de Princip. lib. 1. c. 5. nu. 5. Cuiaci lib. 5. obserua. cap. 30. in fin.

A Glos. in d. cap. quę in Ecclesiarum, & in cap. constitutus de religios. domi l. sepulchrum, vbi Doctor. ff. de religios. & sumpti. Funer. d. l. venditor, §. si constat, Afflict. in prælud. ad constitut. Neapolit. q. 3. num. 10 & sequen. & q. 4. per tot. & q. 17. à num. 6. cum seq. Angel. & Bald. in l. 1. ff. solut. matrimo. & ita procedũt, l. item si berueratum, §. 1 de rei vindicat. l. si priuatus, ff. qui & à quib. l. Antiochiensium, ff. de priuil. creditor. l. quoties, C. de precib. impe. offerend. l. toties, ff. de pollicitatio. l. Lucius de euictio. l. serui, C. ex quib. caus. serui, l. in nostra de iniur. l. si quando, C. de operi publ. Glos. in l. si locus, verb. pręstare, ff. quemadmod. seruit. amit. Deci. in l id quod nostrum, ff. de regul. iur. plures referens Carol. Tapia in l. fin. 2. p. cap. 9. num. 48. & 49. de constit. Princi. Bouadil. in sua politi. lib. 2. cap. 16. num. 162. Humada in schol. ad leg. 5. tit. 26. Glos. 5 num. 4. & seq. parti. 2. Anto. Gabr. lib. 3. communi. conclus. tit. de iur. quæsit. non tol. conclus. 2. nu. 1. & 32. Fachine. lib. 8. controuer. cap. 63. vers. 5. quæstio, Ludouic. Valle de la Cerda en sus discursos de estado, considera. 18. pag 92. in fine, & col. 2. in princ. Petra de potestat. Princip. in examine 7. quęst. principalis, nu. 27. & seq. pag. 578. & cap. 32. §. subijciamus. pag. 587. & seq. Bernard. Greue. post Gail lib. 2. conclu. 56. plures refert Zeballos in specu. commu. 4 tom. q. 906. seu finali a nume. 8. cum seq. & 2 num. 324. cum sequen. Enrric. Rossenthal. tom. 1. controuers. feudal. cap. 7. conclu. 19. num. 30. additione G. G. pag 317. col. 1.

B Alex. cons. 94. num. 12. vol. 2. Surd. cons. 210. num. 31. Camil. Gallin. de verborum significatio. lib. 10. cap. 28. num. 18.

C l. 2. C. quib. ex cau. serui, &c. Surd. de aliment. tit. 7. priuileg. 77. num. 13. Gregor. Lopez in l. 31. ad fin. Glos. 2 tit. 18. part. 3. & in l. 2 Glos. buen cambio, tit. 1. part. 2. Ias. in l. fin. C si contra ius, &c. & in l. Barbarius, num 35. & 43. ff. de offic. pretor. Andre. Gail lib. 2. obserua. 56. num. 8. & 9. Innocen. in cap. nisi cum pridem, num. 4. vers. nos dicimus de renuncia. Marc. q. 383. num. 3. 1 p. Iacob. de Calicio in extrauagan. Curiar.

Curiar. dub. principa. 7. prerrogatiua 210. fol. 21. col. 4. apostilla ad Ioan. de Terra Rub. contra rebelles, art. 10. 3. tract. conclus. 8. vers. ad interesse, col. 3. fol. 99. Ioan. de Amic. cons. 12. num. 6 & 15. Anto. Gom. in l. 1. Taur. num. 11. Menchaca contro. illustri. lib. 1. cap. 5. num. 15. & vsu frequentium, lib. 1. cap. 1 nu. 6, & sequen. Marta de iurisdict. 4 par. cas. 195. num. 12. 25. & seq. Dueñas regul. 43. fallen. 5. Mexia in pragmat. panis, conclu 6. num. 80. & super lege Toleti, 2. fundamento, 17. parte, fol. 125. Suarez allegat. 10. Roland. cons. 69. volum. 2. & consil. 71. volum. 13. Pinel. in rubric. C. de rescind. 1. part. numer. 34. vers. ex quibus Crauet. cons. 95. num. 7. Mieres de maiora. 4. p. q. 1. in princ. num. 16. cum sequen. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 7. num. 28. & lib. 3. cap. 3. num. 14. cum sequen Azebedo lib. 4. nou. recopilat. l. 1. num. 23. & 26. cum sequen. tit. 1. & l. 4. tit. 4 à num. 1. cum seq. Gutierrez in repeti. legis nemo potest nu. 73. & 74 delegat. 1. Ribadeneyra del Principe Christiano lib. 2. cap. 9. pag. 325. Bobadil. in politi. lib. 5. c. 5. n. 11. B. & lib. 2. cap. 16. num. 142. C. Natta consil. 554 per tot. Festasi. de collect. 4. par. cap. 6. num. 10. Bernard. Greue. lib. 2. pract. ad Gail conclus. 56. considerat 2. & conclus. 57. consider. 1. num 4. & 5. Menoch. de arbitrar. q. 48. num. 10. & consil. 103 num. 26. & 27. & consil. 307. num. 50. & cons. 377. num. 7. & 8. & cons. 721. num. 27. & 744. num. 10. & 975. num. 27. Anto. Gabr. lib. 3. commun. conclus. tit. de iur. quæsit. non tollen. conclus. 2. num. 25. Crauet. cons. 933. num. 7. Pechi. de testam. coniug. cap. 25. nu. 12. lib. 1. Colleri. de processib. executib. par. 2. cap. 3. num. 326. Peregrin. de iur. fisc. lib. 5. tit. 2. num. 52. & de fideicom. art. 52. num. 128. Fachin. lib. 8. controuer. cap. 63. vers. opportet tamen Principem, Surd. cons. 83. per tot. Petra de potesta. Princip. in declaratione 7. quæst. principal. §. superest modo videre de veritate, num. 34. cum seq Bald. in cap. 1. num. 15 de allodi.

D In l. sicut. C de seruitu. Afflict. in prælud. ad constitut. Neapoli. q. 3 nu. 11.

E l. fin. ff. de vsu & habita. not. Bart. in l. si filius qui qui patri, nu. 4. ff. de vulg. Glos. & Paul. in l. cum seruus de candict. ob caus. Glos. optima in l. quamuis melius 9. ff. de vsufruct. Alexand. cons. 55. in fine lib. 2. Marta de iurisdict. 4. par. cas. 195. nu. 31.

F l. fin. C. de reb. minor. alienan.

* In processu tutorum Petronilæ Carnicer, super criminali, die 14. Iunij 1577.

G Contra regulam legis nec emere, C. de iur. deliberan. l. nec inuitum. 11. C. de contrahen. emptio. Francisc. Viuius decis. 28. num. 7. & sequentibus, 14 Cauallin. milleloq. 197. Petr. Erodi. rer. iudica. lib 5. tit. 19. cap. 1. Couarru. 2. variar. cap. 14. nume. 7. & lib. 2. cap. 3. num. 5. Anton. Gom. in l. 70. Taur. num. 27. Barbos. in l. 2. in prin. 2. par. num. 39. ff. solut. matri. Garcia Mastril. decis. Siciliæ 17. lib. 1. & Georg. Cabedo decis. Lusitan. 105. p. 1. Ioan. Gutierrez practica. lib. 1. q. 13. per tot.

nis, vel statuti, res, à subditis, pro libito voluntatis auferri (vt aliqui volunt) in nostro Regno, bona vassallorũ seruitutis, à dominis auferri posse; talis consuetudo, esset (vt inquit Bald.[d]) diabolica. Satis enim legitima caussa, publicaquè vtilitas, & necessitas, operatur, dum contra subditi voluntatem (cuius non leue interesse censetur,[e]) rem, ad quam affectionem habebat, forsam quia maiorum,[f] vel si merces sint, quas earum domini, in alium locum, cum maioris lucri spe, transportare, vel vt mercatores nostri temporis, triticum, in tempus, quo cœlum æneum appareat, seruare destinauerint, vt carius vendant, distrahere compellantur: sed vrgente necessitate, per Principem cogi poterunt, vendere[g], vel per vniuersitatem, eis inuitis capi, vt fuit decisum in Curia Domini Iustitiæ Aragonum,* vbi fuerunt absoluti, Iurati villæ de Caspe, qui accusabantur per Iacobum Lopez & alios, quod absquè eorum licentia, acceperint triticum, per eos, in horreis reconditum, absquè oblatione pretij. Et eodem anno fuerunt absoluti, Iurati de Castellon, qui occupauerant octuaginta caficia tritici, hominibus de Miquinença, per Antonium Lopez mercatorem vendita. Sed semper, quando in alterius dominium, rem suam, quis inuitus transferre, vendere, seu donare, auctoritate principali, vel munici-

municipali magistratuum cogitur, debet fieri refecto iusto pretio, *h* neque in hoc, plenitudo potestatis aliquid operabitur, quidquid contrarium dixerit Andræas Gail; *i* à quo, in hoc cauendum erit. Sæpè tamen Principes propter pacem, & quietem Reipublicæ, ac propter eiusdem vitandas turbationes, plenitudine potestatis vtentes; *k* solent iniurias remittere, vt fuit factum à Romano Pontifice, super iniuriis illatis populo Romano; *l* ab exercitu Imperiali; quãuis autem ius tertio auferri non debeat, si de suo Princeps remunerari possit, *m* tamen, vt inquit Accursius *n* de consuetudine, Princeps, ob publicam vtilitatem, rem priuati aufferens, pretium non restituit, maxime si per viam legis generalis, *o* contra omnes promulgatæ, aliquid disponat: neque enim priuatur quis dominio rei suę sine causa, licet priuetur sine culpa, *p* vt in suspecto de peste, cuius bona, sola suspicione contagionis comburuntur; & eorum dominio priuatur. Sed neque necessario domini
51 † erunt priuatim vocandi, *q* cum etsi adsint, communis, & publici boni ratio suadeat; ne hoc quod à Principe iuste fit, ab eis possit impediri: quæ omnia procedũt, siue dominiũ
52 † sit directũ, siue vtile, siue acquisitũ ministerio iuris naturalis, vt putà per traditionẽ, siue iuris ciuilis, *r* vt per senten-

H l. fideiussor, §. meminisse, vbi gloss. Bart. & Doctores, de legat. 1. Tiraquellus de retract. consanguin. §. 1. gloss. 18. num. 2. cum sequenti. Rolandus consil. 71. nume. 9. volu. 3. Surdus dicto priuileg. 17. num. 14. & consil. 203. nume. 38. Riminaldus consilio 45. volum. 1. cum aliis relatis per Enric. à Rosenthal. tom. 1. controuer. feudal. cap. 7. concl. 29. G. G. pag. 317. & quæsti. 46. G. pag. 402.

I obseruat. 56. n. 11.

K cap. in nostra, vbi Doctores de iniur. l. conuentionum, in fin. vbi etiã Doctores, ff de pact. & in l. fin. C. si contra ius, Andr. Gail lib. 2. obseruat. 57. & ibi eius additionator: Grebe. & de pac. publ. lib. 2, c. 19. num. 25. & Greb. dicta conclus. 56. num. 7. Afflict. decis. 361. n. 4. & sequen. & in cap. 1. §. similiter potest, num. 21. & seq. de Capitan. qui cur. vendid. Iul. Clar. in pract. crimin. §. fin. quæst. 59. nu. 3. vers. Adde quod pro bono pacis. Colleri. de processib. executiu. 2. p. c. 3. num. 327. Farina in prax. crimin. lib. 1. titu. de inquisit. quæst. 6. num. 22. 24. & sequen. Alexan. cons. 102. num. 8. volum. 1. & cons. 190. num. 13. & cons. 216. num 19. volu. 2. & consil. 94, num. 18. volum. 5. Deci. consi. 530. num. 4. cum sequen. passim Doctores in l. bene à Zenone, C. de quadrien. præscrip. & Canonistæ in dicto cap. quę in Ecclesiarum. Ias. in dicta l. Barbarius, nume. 25. & in l. venia, num. 14. C. de in ius voc. Mencha. controuer. illustr. lib. 1. cap. 3. num. 11. Ayala de iure belli, lib. 1. c. 7. n. 7. Guerrero in specul. iur. c. 42. n. 1. & 2. & Petr. Vinsfeld tit. de iniur. & dam. dat. c. 8, q. 3. conclu. 1. cum trib. seqq. pag 575. L Marta de iurisdict. 1. p. c. 42. num. 32. & 33.

M Petra de potesta. Princip. c. 32. q. 7. n. 27. cum sequen Cancer 3. par. variar. c. 3. n. 375. & c. 13. n. 93.

N in l. si locus, 24. §. fin. ff. quemadmod. seruit. amitta.

O Surdus cons. 313. num. 99. & 100. noster Monter decis. 50. num. 10. & 11. Cancer dicto c. 3. n. 92. & sequen. Anton. Gabr. de iur. quęsit. non tollen. conclus. 2 num. 16. P Peguera in pract. criminal. cap. 8. Benedictus in dicto cap Rainutius, verb In eodem testamento, el 1. num. 169. & 174 Natta cons. 475, nume. 9. Cancer 3. par. variarum, c. 3. n. 101. & facit gloss. Alexandrina in c. antiqua, de priuilegiis.

Q notat Bald. in l. nam ita diuus, de adoptio. Capici. decis. 166. num. 5. Alexand. cons. 87. vol. 2. Deci. consil. 198. n. 7. Paris. cons. 1. n. 31. cons. 12. n. 83. & cons. 106. vol. 1. cons. 46. col. penult & fin. vol. 3. Velazq. de Auenda. in l. 40. Tau. gloss. 11. n. 25. Bobadi. in politic lib. 2. c. 5. n. 36. colum 3. C. Brun. cons. 19. num. 5. Roman. cons. 369. n. 5. & 9. ex reg. legis, qui potest inuitis, de regul. iur. R Pinel. 1. p. rub. C. de rescin den. vendit. c. 2. n. 5. Surd. cons. 203. n. 21. Aym. Crauet. cons. 193. n. 3. & 15 & consi. 172. n. 3. & consi. 492. n. 103. & de antiquita. tempor. 1. par sect. 1. n. 51. Nicolau. Festasi. de collect. c. 5. n. 55. Socin. inter consi. feuda Brun. cons. 10. n. 24. Couar. in regu. possess. 3. p. § 1. n. 5. Moli. de Hispan. primogen. lib, 2. c. 7. n. 28. Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 6. n. 19. Cancer variar. 3. par. c. 3. à num. 29. 38. 46. 84. & sequen.

ſententiam, *ſ* quæ authoritate reſcripti principalis reſcindi non debet, etiam ſi in eo adſit clauſula, de plenitudine poteſtatis. Tum quia pro veritate habetur; tum, quia ſecundum aliquos, ſententia à iure naturali ortum duxit, ad quod (vt ſupra diximus) plenitudo poteſtatis nō extenditur; vel per præſcriptionē, ſeu vſucapionem, aditionem hæreditatis, & alios *t* acquirendi dominij modos à iure ciuili inuentos; quia quocumque modo dominium ſit acquiſitum, ſemper erit de iure gētium, *u* ſeu naturali, maxime ſi apprehenſio interueniat; quemadmodum nō repugnat quin ſit vera poſſeſſio *x*, quãuis per actus fictos, ſine actu corporeo & naturali, ſit acquiſita, vt in noſtro regno, *y* vbi per ſolum inſtrumētum, vera rei poſſeſſio transfertur in præiudicium vendētis, donantis, alienantis; ſed ſine actu vero, vel ficto, nō poſſe fieri à Principe, vel lege, vt tranſmittatur poſſeſſio inquit Bald. *z* cum ſit aduerſus ius naturale, quod requirit actum *a* naturalē apprehenſionis ad acquirendã poſſeſſionem. Ex qua doctrina (ſi vera foret) ſatis periclitaretur diſpoſitio noſtri fori *b* ſtatuentis, quod agens ad bona defuncti, ſiue ex teſtamēto, ſiue abinteſtato, ſiue ratione vinculi, obtineat contra actualiter poſſidentem, qui per annum à morte defuncti publice ſcita non poſſederit, ex ſolo titulo legitimo, in iudicio poſſeſſorio, non ſolum plenario, ſed & litependente, quod infimum poſſeſſorium eſt; quia etſi poſſeſſio per alium occupetur, negari nequit, quin is, qui legitimum titulum ad bona defuncti habet, authoritate legis, verè poſſideat, *c* cum illo momento temporis

post

S Abb.conſ.111.n.6.p.1 Aym.conſ.7.n.10, Feli.in d.c.quæ in Eccleſiarum, nume.70 Ruin.conſi.31.nume,21 volu 5.Pariſ. cõſ.1 nu.32.& conſ,101. nu.70. lib.1.Socin.iuni.conſ.120 n.31.volum 2. Beci.conſil.1.n.51.Conrad.in tēpl. omni iudi. lib.1.cap.1.§ 4 verſicu. Vigeſimo octauo non poteſt, n.19. Fortun. Garcia in dicto §.& quid ſi tantum, n.306.cum ſeq. Caucdo 1.par.decis.12.nume,21.& 22.

T gloſ.in l.1. verb.ciuitatis noſtræ, de adquirend. rerum domin. l.traditionibus, C.de pactis. Gregorius Sayrus in claui regia lib.9 cap.10.n.9.

V Beroius in d. cap. quæ in Eccleſiarum, num.176. & Felinus num.49. Fortunius Garcia in d.§ & quid ſi tantum, n 91.poſt Paul. ibi, & Socin. verſic. Circa tertium, & Galiau.n.95. Bald. in l.reſcripta, verſic. Tertio quæritur: C.de precib. Imperator. offerend. cum concordanti per Aymon.conſ.135.nu.20 & Pariſ.dicto conſ.1.n.108 & d.conſi.101.n 69.volumi.1. Beci. vbi proxime num.52.poſt Iaſ.in l.ſi cõſtante, num.95. Barboſa in l.dotalem, 62. nume 12.ff. ſoluto matrimonio.

X l. certe, §.1. ff. de precar. l. raptores, C.de Epiſc. & Cleric. notat Alexand. & Vicent.in l.1. num.74. ff.de adquiren. poſſeſsio. cum cõcorda. per Couar.li.3.varia.c 5.n.6. Anto.Gom.in l.45 Tau.n.111. Marſi.ſingu.412. Caualli.millelo qui.900.& facit text in l.quod meo, de adquir.poſſeſ.c.cum veniſſent, de reſtitut.ſpoliat. c.ſi diligenti, de præſcript.& expendit Iaſ.in l generaliter, de acquiren.poſſeſſ.

Y for 1.tit.de adquir.poſſeſſ.obſer.item ex quo, tit.de fid.inſtr.Moli.in reperto.verb.poſſeſsio, verſ.1.vbi Portol. Z in l 1.notab.1.C.commun.delegat.Aretin.in l.1.n.23 ff.de adquir.poſſeſſ. cum aliis multis relatis per Anton.Gabr.commun.concluſ.lib.5.tit.de adquir.poſſeſ. concluſ.9.n.4. verſi. Amplia.Tiraquel in tract le mort ſaiſit le vif, in præfatione, declaratione 6.num.1. & ſequen.

A l.1. l.3.in princip.l cum hæredes, 23.ff.de adquir.poſſeſ.l ea quæ ciuiliter.ff de adquir. rer. domin.

B for.a vezes.30.titu, de apprehenſio. cui adde Couar.lib.3.variar.c.5.n.6. Honded.conſ.18.n.15. 17. volu.2.Coſta de facti ſcient.& ignoran.centur.2.diſtinct.62.n.15.& ſeq.Gail lib.2.obſeruatio,152.n.18. & Grebe.ad eum, lib.1.concluſ.129.n.22.29 & ſequen. Magon.deciſ.Florenti.39.n.10. Ioannes Franciſcus à Ponte conſ 20.per tot.Seſſe 1.par.deciſ.67.per tot. Cancer 3.par.variar.cap.14, num.5.

C l. raptores, in fin. ibi, Pleniſsima poſſeſsio, C.de Epiſcop. & Cleric.

D Tiraq.

post obitum defuncti, ante illam à tertio factam apprehensionem, possessionē acquisierit, quod Galli saysitum fuisse appellant, *d* hoc est ex mortuo transiisse possessionem in hæredem viuum, ita vt possessio nullo vnquam tempore vacua fuerit; atque ita, qui eam non vacantem occupauit, iure possidētem spoliat: & ideo non solū retinendæ, respectu ciuilis per forum, sine dubio translatæ, sed etiam adipiscendæ, respectu detentationis existentis penes aliū, interdictum competit. Neque admittenda est
53 opinio asserentium, *e* saltim sine causa, † & pro libito volūtatis, posse Principem auferre dominium ab eo, qui illud acquisiuit, eiusdē Principis facto, & ex cōtractu cū eo celebrato, quia nō minorem, sed maiorem debet habere firmitatem, & prærogatiuā, & magis irreuocabilis est contractus cum Principe initus, *f* & dominium ex eo quæsitū irresolubile, cùm maior & firmior in Principe, quàm in aliis fides splendere debeat; vno tamē casu, posset eorum opinio verificari, si Princeps transtulisset dominium in aliquē, cum hoc, quod posset arbitrio suo illud auferre. Tunc enim cum acquirēs, illud acquisierit subiectū resolutioni pro libito volūtatis, Princeps nō faciet *g* ei iniuriam auferēdo, nec poterit acclamare dicendo sibi iniuriā inferri. Neque etiā eorum est amplectenda sententia, qui asserūt, indirecte posse Principem aufer
54 re bona subditorū, moderādo iurisdictionē † magistratuū, *h* vt in tali casu, & causa, ius nō reddāt petētib⁹, hoc enim statuēdo, nō ministraret iustitiā, ad quod ex officio tenetur. *i* Et quod vna via non cōceditur, *k* alia nō debet licere. Hoc tamen casu iudices excusabūtur, in denegādo audientiā, & authoritatem suam, non interponendo, ad tollendam iniuriam, consuetudine, vel lege hoc permittente. Quæ, quamuis iniusta, & dura videatur, tamen ei parendum est ab eis, quibus non iudicandi de earum authoritate, potestate, & iustitia datur facul-

D Tiraquellus in tractat. le mort saisit le vif, 1. & 2. declaratione. Guilielmus Benedictus in cap. Raimutius, verb. Et vxorem, in principio. nume. 180. & verb. Mortuo itaque testatore, el 2, num. 71. & seq. de testam.

E Bal. in l. qui se patris, colum penult. C. vnde liber. Angel. in l Antiochiensiū, de priuile. creditor. Paul. in dicta l. digna vox, C. de legibus. Deci. consil. 286 colum. penulti. prope fin. Aymon consil. 235. col. 3. aliis late relatis à Petra de potestate Princip. c. 3. 1 dubitatione principali 2. n. 26. pag. 520.

F Felinus in dicto cap. quę in Ecclesiarum, n. 55. & in c. ad audientiam, el 2 num. 4. de rescrip. Rebuf. in prax. titu. de non tollē. iur. quęsit. gloss. 6. nu. 31. & 32. Gregorius Lopez in l. 53 glos. 6. titu. 5. parti 5. Casane. consi 66. versic. Et licet sit aliqua altercatio. Curtius iuni. consil. 1. vers. Tertio aduertē dum. Gozadi cons 5. n. 17. & cons. 8. n. 18. Soci. consil. 87. n. 3. Albert. Brun. cōsilior. feudal. tom. 1. cons. 1 n. 50. cum seque & cōs. 2 n. 11. cum sequen. Nicola. Festal. de collect. 4 p. c. 6. à nu. 25. cum sequen. Beroius in d. c, quæ in Ecclesiarum, n. 174. Ruin. cons. 46 n. 16. lib. 1. Burla. cons. 78 n. 12. & 13. Moli. de Hispano. primoge. lib. 4. c. 2. nume. 15. 20. & seq. late Petra vbi proxime à nu 56. cum multis sequen.

G l. Pōponius, §. cū quis, de adquir possess. l. sin autem, ff. de pact. notat Bald. in l. omni, C. de sacro. Eccles. & Deci. in c. Ecclesia; colum. penult. de constit & in l. 1. col. 3. de iurisdict. omni. iudic. Aymon d. cons. 235. n. 26. & 40.

H l. 2. post princip. ff de origi. iur. Paris. consi. 1. n. 38. volum. 4. Ruin. consi. 123. vol. 3. & consi. 43. n. 4. volum. 1. Felin. in dicto cap quæ in Ecclesiarum, num. 56.

I Casane. in consuetud Burgund. titu. des justices. rubr. 1. § 6. num. 143.

k cap. cum quid, de regul. iur. in 6. c. tuæ, de procurat. Ias. in dicto §. & quid si tantum, num. 78.

facultas, sed tantum obediendi imponitur necessitas, tolerariq; patienter debet, donec ab habente potestatem abrogetur. Ex iusta tamen causa, vt putà cõtumaciæ, vel notorietatis delicti in atrocioribus, iure statui potest, quod à magistratibus audientia denegetur, vt in nostro regno, *l* in processu criminali contra absentes & contumaces eis inuitis captis, post conclusum in causa, nullus datur recursus: quod si voluntarie comparuerint, nõ audiuntur, quousque expensarum solutione, quasi in pœnam inobedientiæ, & quia vocati à iudice noluerunt intra termin ũ præfixum cõparere, contumaciam purgẽt.

Ex hac dominiorum distinctione, occasionaliter eodem iure introducta sunt bella, † quæ inter inferiores, 55
& priuatim, iam Deo fauente, & propitio non adsunt; duellorumque vsus à dæmone introductus, & apud omnes gentes perquandiu obseruatus, *m* catholicorum Principum cura, sanctæ matris Ecclesiæ præceptis parendo, à tota christiana Republica discessit. *n* Et merito quidem, cum inferioribus adsint magistratus, quorũ medio possunt eorum iurgia, lites, & contentiones decidi: eaque ratione dixit Imperator, *o* quod iudiciorum vigor, iurisq; publici tutela est in medio constituta, ne sibi ipsi quisquam permitere valeat vltionem, securitasq; omnibus fidelibus adsit, ne ab aliis iniuria afficiantur, cum sub protectione Principis supremi sint recepti, & admissi. Inter Principes autẽ supremos, qui superiorem non recognoscunt, neque adest in temporalibus, cui subsint, qui possint, eorũ lites, & contentiones decidere, cui parere cogantur, cum in eos (vt supra diximus) fuerint omnia, quæ iuris publici sunt, lege regia trãslata: solẽt causas, & lites, inter illos motas, armis cõmittere; & licet illi[9] videatur causa iustior, quia potentia superior fuit, quia aliũ vicerit, & superauerit, tamẽ bellũ, iustũ erit iudicãdũ, ex iustitia imperij, quod Princeps supremus, sit qui illud indicit, *p* in quo nõ desit authoritas, & ex iustitia causæ, *q* quæ non

L for. E por dar breue expedicion, titu. de procef. contr. citat. & absent. Vinius decis. 11. per tot.

M vt in foris nostris sub titu. de duello. Et fuit celebre illud Vallisoleti coram Imperatore Carolo Quinto anno 1522. noster orum conciuium Cæsaraugustanorum Petri Torrellas, & Hieronymi de Ansa; vt refert Prudentius de Sandoual Episcopus Pampilonensis, 1. par. historiæ eiusdem Imperatoris, lib. 11. §. 8. pag. 328 Claudius Coteræus de iure militum, lib. 3. cap. 24. vbi late, sed caute legendus.

N Concil. Tridentin. sessio. 25. decret. de reformat. cap. 19. cap. monomachiam, 2. quæst. 4 Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 3. per tot. Nauarra de restitutio. lib. cap. 3. à num. 282. cũ sequen. 292. & sequen. Medicis de diffinitionibus, 2. par. diffinitio. 13. numo. 2. latissime per 10, cõclusiones, duelli materiã tractans, Conrad, in templo omni. iudic. lib. 1. c. 1. §. 3. versic. Decimotertio. Vinius decisio. 66. num. 4. & 5. Burgos de Paz in l. 1. Tauri, nume. 414. & sequen. Renat. Chopin. de iurisdictione Andegraben. lib. 1. titu 3. c. 42. num. 19. pag. 126. versicu. Gladiatorius autem, mos. Balthas. Gomez de Amescua in tract. de potesta. in se ipsum, lib. 2. c. 5. num. 20. & per tot. pater Molina tom. 1. de iusti. tracta 2. disputatio 107.

O l. nullus, C. de iudic.

P pater Molina tom. de iustitia, tracta. 2. quæstione 100. & 101. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. nume. 7. & 9.

Q Camillus Borrellus in regia Aragonum. §. 1. glos. 1. per tot. & de Regis catholici præstantia. cap. 32. num. 82. & sequen. Lelius Zechius de Principe, lib. 2. cap. 3. & plures relati à Rosenthal. tracta. feudal. tom. 1. cap. 8. declaratio. 20. pag. 456.

R Borrel.

est à subditis, & militibus inquirenda, r sed iusta est, si pro defensione propria, vel rerum suarum, vel patriæ, vel pro recuperandis rebus ab eo iniustè ablatis, vel cōtra subditos rebelles, s vel contumaces, vel contra Turcas, infideles, hęreticos, & alios christianę fidei hostes, illud indixerit. Legitima veró & iusta causa in bello caput bonæ spei est, t quæ erigit animum, virtutem, & fortitudinem excitat. Et qui pro iustitia, & ratione militat, semper ab optima spe concomitatur, vt canit Lucanus: u

Causa iubet superos melior sperare secundos.

Et Propertius: x

Frangit & tollit vires in milite causa,
Quæ nisi iusta subest, excutit arma pudor.

Requiritur etiam in eo recta intentio, vt putà quod ad pacē populi sibi comissi dirigatur. Is enim salutem Reipublicę tueri debet, & ad hoc bellum conficere, vt in pace à subditis degatur. Multaque alia requisita, à nostris Doctoribus y cumulata pro iustitia belli interuenire debent.

56 Ex bellis, ne homines occiderentur, † sed caperētur, & seruarentur, introductę fuerunt seruitutes, quæ tamē quasi iure gentium christianorum, in bellis, quæ inter eos geruntur non fuerunt admissæ: ita z vt christiani à christianis capti, serui non efficiantur; cùm omnes, sub vno crucis signo militent, religioque sit vnica, Respub. vnica ipsius Dei vrbs, cuius nos omnes ciues sumus: atque ita bellum inter nos esse non potest nisi ciuile.

R cap. quid culpatur, 23. quęstio. 1. Sayrus in claui regia, lib. 1. cap. 13. nume. 49.

S Borrellus de Regis cátholici præstant. cap. 12 à num. 88, cum sequen. Balençuela in defesione monitor. aduersus Ducem, & Rempublicam Venetorū, 7. par. num. 58. 65. & sequen. per tot.

T Ioannes Botero lib 9. de ration. stat. cap de iustitia causæ. Lipsius lib. 5 ciuil. doctri. ca. 3. & lib. 5, cap. 3.

V lib. 7.

X lib. 4. Elegia 6. Simancas de republi. lib. 9. c. 17 num 30.

Y Molina in dicto tracta. 2. de iustit. dispута. 102 & 103. cum tribus sequē tibus. Ayala de iure belli lib. 1. cap 2. nu. 10. in fin: versic. Pręterea bellum, & num. 11. cum sequent. Iustus Lipsius politi. lib 5. cap. 4. Petrus Binsfeldus ad titul. de iniur. & damn: dat. cap 8. quæstio. 1. conclus. 4. & sequen. pag. 517 Guid. Pap. decisi. 191. nume. 3. Gloss. in summa 23. quæstione 2. Palacios Rubios de iusta retentione regni Nauarrę. 4. p. §. 3. colum. 4. Gristostomus Iabell. Philosoph. christianæ, 2. par. tracta 3. cap. 8: colum. 9. versic. Quantum ad secundum. pag. 429. Ludouicus Molina, tom. 1 de iustitia, tracta. 2. à disputatione 95. cum multis sequentibus. Bellarminius in controuers. christianæ fidei, tom. 5. controuers. general. 5. lib. 3. cap. 5. per tot. pag. 1341. Gregorius Lopez in l. 1. titu. 23. parti. 2. Diuus Thomas 2. 2. quæst. 40. artic. 1. Cauedo 2. par. decis. 44. num. 14. & sequen. Zauallos tom. 4: commu. quæst 906 seu fin. à nu. 113 & 154. Lucas de Pena in l. vnic. C. vt armo. v ius. Bald. consil. 439. volum. 5. Nauarra de restitutione, lib. 2. cap. 3. num. 249. Couarru. in regu. peccatum, 2. par. §. 9. à num. 1. cum sequentibus. Villadiego in forojuzgo, lib. 9. tit. 2. glos rubricæ, num. 17. & sequen. 27. Marta de iurisdict. 1 par cap. 35. num. 5. & sequen. Mascardus de probatio. conclusio. 168.

Z Molina dicto tracta. 2. de iustit. disputat. 35. pag. 238. B. & disputatio. 117. pag 667. A. Iosephus Gonçalez variar. quæstion. cap. 38. num. 40. Couarru. in dicta regu. peccatum, 2. par §. 11. num. 6. Boherius decis. 178. Lelius Zechi. de Princip. lib. 1. cap. 5. num. 4. pag. 90. & Petrus Vinsfeldi. de iniur. cap. 8. quæstione 2. conclusione 10. pag. 550. post Bartolum & alios in l. hostes, ff. de captiuis, Abb. & alios in cap. sicut. 1. de iureiurando. Ioannes de Terrarubea contra rebelles, tracta. 1. arti. 10. versic. Decimoseptima conclusio. fol. 13. colum 4. Didacus Perez lib. 1. Ordinamen. titu. 12. l. 3. gloss. Libremente lo tengan, versic. Hinc euenit.

§. Trigesimus primus.

Quę à iure diuino emanare dicātur, & an sit apud Principes aliqua in illis potestas ex lege regia.

SVMMARIVM.

IVs naturale dicitur, quod in lege & in Euangelio continetur; & quot fuerint diuinæ legis genera præceptorum. 1.

Ex præceptis legis antiquæ, quæ sint mortua, et quæ mortifera, & quæ in lege noua manserint. 2.

Decimæ Regibus, & Baronibus in terris sarracenorum fuerunt à Rom. Pontifi priuilegiis concessæ. 3.

Decimæ quo iure fuerunt introductæ, & in earum solutione seruanda consuetudo. 4.

Iudicialia præcepta quotuplicia essent. 5.

Moralia præcepta nec fuerūt derogata, nec ab vllo Principe derogari possunt. 6.

Ex duobus præceptis moralibus, Deus colendus, & proximus diligendus, quæ sequantur. 7. 9. & 22.

Statuto an possit induci, vt in aliquo casu in diebus feriatis possit iudicialiter procedi. 8.

Parentibus, an patriæ sit potius subueniendum cum intellectu l. post liminium. §. filius, ff. de captiuis 10.

Militaris disciplina, in quo præcipue consistat, & quod authoritas & fama Principū, multùm momenti habeat in bello. 11.

Patria in persona Principis supremi charior debet haberi quàm parentes, & filij. 12 & 16

An membra, ad cōseruationem capitis politici, bona, ac vitam periculo exponere debeāt. 13

Insigne factū Michaelis de Barnabe de Bagena, & suorū descendentiū priuilegium. 14.

Sancti Ermingildi pietas, & martyrium, & in eum Cæsaraugustæ deuotio, & veneratio, 15

Si D. Rex aliquid contra foros iubeat in Aragonia, quid faciendum. 17.

Furor est cū Principe velle armis cōtēdere. 18.

Quanta benignitate vtantur Reges in seruādis foris & priuilegijs Aragonensibus, exemplo ostenditur. 19.

Insigniora priuilegia Aragonum quis concesserit, & confirmauerit; & quod iuramentum D. Rex & eius magistratus præstare teneantur, & quare. 20.

Princeps cogi non potest, sed induci, & suaderi leges obseruare; & subditi etiam læsi debent esse fideles, & obedire suo Principi. 21

Ius diuinum à quibus, & quomodo declarari, interpretari, aut relaxari valeat. 23.

Super matrimonio carnali & spirituali, quomodo possit lex canonica disponere, & Romanus Pontifex dispensare. 24.

Dispensans sine causa an peccet, et dispensatus sit tutus in conscientia. 25.

Principes in quibus habeant ius diuinum interpretandi facultatem. 26.

Permittūtur impunè aliqua in hoc seculo, quæ in futuro punientur. 27.

§. Trigesimus primus.

VLtimó, ius naturale dicitur, quod in lege & in Euangelio cōtinetur: a eritque optima † consequētia, præcipitur hoc in lege Euāgelica, vel prohibetur; ergo iure naturali disponitur, exceptis iis quę circa sacramenta; 1

A ex Beato Thoma tradit Couarru. 3. variar. c. 1. n. 5. circa med. & de spōsal. 2. p. c. 6. § 10. n. 1. & li. 4 variar. c 19. n 2 vers. Tertia conclusio. S. Thom. 1. 2. q. 100, art. 1. & q. 108 art. 1 & 2. Azor 1. p. institut. moral. lib. 6 cap. 1. vers. Sexto quæritur, pag. 502. Nicolaus Serarius tom. 2. opusculor. Theologicor. de legibus, art. 30. pag. 36. Vinsfeldi. de iniur. c. 1. q. 1.

mēta, & fidei articulos fuerūt à Christo Domino *b* instituta quæ sola naturali humanaquè ratione comparari nequeunt, sed vt inquit Apostolus *c* captiuandus est intellectus in obsequium Christi, sed in lege antiqua quæ in tria præceptorum genera (omissis aliis distinctionibus) *d* erat diuisa, scilicet in ceremonialia, iuditialia, & moralia, non tam necessaria deducebatur consequentia, nisi tantum respectu moralium, quia ceremonialia præcepta dicebantur illa, in quibus præcipiebatur, quibus cæremonijs cultus, honor, obsequium, & reuerentia essent Deo exhibenda, quæ quadrimembrem recipiebant distinctionem, scilicet in sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruancias, quæ † omnia, vt inquit Beatus
2 Paulus, *e* vmbram habebant futurorum bonorum, quę per Aduentum Domini Nostri IESV CHRISTI fuimus assequti: à quo lege noua lata, ceremonialia illa præcepta non solum fuerunt mortua, sed etiam mortifera: ita vt de nouo à Principibus supremis non possint institui, quod est intelligendum de ijs ceremonijs, quæ in figura Christi venturi fuerant introductæ, sed illæ quæ ad deuotionem, ritum sacrificiorum, & eorum ornatum pertinebant, vt erant vestes Sacerdotum, Altaria, thurificatio, decimarum, & primitiarum, solutio, oblationes, & ijs similia, quasi mixtica sint, non ad literam legis antiquę, sed ad mentem diuerso fine, post legem Euangelicam à Reipublicę Christianę Rectoribus fuerunt statuta, *f* super quibus supremus Christianę Reipubli. Pręsul libere disponit, vt circa decimarum retentionem in omnibus terris, quę à manibus Sarracenorum euellerent, priuilegium Regibus Aragonum † traditur concessum *g* ab Alexandro Se-
3 cundo, Vrbano Secundo, & Gregorio Septimo, sicut, & in Regno Granatensi, & Indiarum regionibus

B Concil. Trident. sess. 7. decret. de sacramen. in genere, cap. 1.

C Ad Corinth. 2. c. 10.

D De quibus per glos. in cap. 1. vbi Doctores de decim. in 6. & in cap. fin. 6. distinctio. Felin. & alij communiter in cap. translato de constitutio. & Ias. in l. 1. nume. 35. ff. si cert. petatur, Soto de iust. lib. 3 q 1. art. 12. in fi. Gutier. lib. 2. canonica quæstio. cap. 20. nu. 12. & seq. Carol. Sigoni. de republ. Hæbreor. a lib. 2. cum alijs quinque sequentibus, Tiber. Decian tract crimin. tom. 1. lib. 2. cap. 11. a nu. 3. & per tot. Couar. lib. 1 variar. cap 17. nu. [illegible] Azor vbi supra, lib. 6. c 2. vers. tertio quæritur, pag. 504. Soto de iusti. & iur. lib. 2. quæst. 2. art. 2. & quæst. 5. art. 1. 2. & 4 Nicola. Serari vbi proxime, art. 70. pag. 44. Bellug. in specul. rub. 13. §. tractemus, num. 14. & B. Thom. vbi proxime, q. 99. art. 4.

E Ad Hebreos, cap. 10. in princ. P. Ludoui. Moli. de iurisdictione, tracta. 5. disput. 62.

F Cap. 1. de cons cratio. distin. 1. & in cap. 1. de purificat. postpart. Couar. d. cap. 17. num 1. col. 3. Azor 1. p. institu. moral. cap. 23. vers secundum. pag. 698.

G Bellug. in specul. rubr. 13. §. tractemus, nu. 29. & 36. Marine. Sicul. in vita Reg Petr. primi, fol. 43. col. 1. Emanu. Rodrig. 1. tom. quæst. Regular. q. 44. art. 3. vers. in alia etiam iuridica ratione, Oliua. de iur. fisc lib 10. cap. 13. nu. 7. & 9. Geor. Cabedo 2. p. decis. 63. pag. 168. vers. quod in quam prædicti Summi Pontifices, Beuter lib. 2. histor. cap. 8. & 9. Hieron. Zurita in annal. Aragon. lib. 2. cap. 50. Mied. in histor. Reg Iacob. lib. 1. cap. 9. Baldes de dignita. Regvum Hispan. cap. 10. a num. 25. Illesc. lib. 5. Pontifical histor. in vita Petr Primi Aragon. Reg. fol. 275. Petrus Gregor. sintagmat. iur. 2. par. lib. 17. cap. 7. num. 22. Valançuela in defensione monitor. aduers. Ducem & Senat. Reipub. Venetor. p. 5. num. 202. pag. 109. Borrellus de Regis Catholic. præstantia, cap. 59 per totum,

H Couar.

bus *h* decimæ fuerunt nostris Regibus à Roman. Pontif. concessæ, & quæ in Regnis Castellæ, *i Tercias* appellantur. Nec non etiam Barones nostri Regni super noualibus decimas recipiunt, quod fieri licuit, dummodo ministris Ecclesiasticis aliunde remanserit, ex quo possint congruenter sustentari, & ali, cum hoc solum respectu, & consideratione, fuerint decimæ † iure naturali, & di-
uino institutę; *k* non vero quo ad quotam, quæ lege 4
Pontificia, priuilegio, vel consuetudine augeri, vel minui potest: nam in decimarum solutione, plurimum operatur consuetudo: *l* qua ratione fuit per me & Collegas * dominis temporalibus istius Regni firma prouisa, ne cogerentur decimas Ecclesiæ soluere, ex fundis à Sarracenis possessis, ex quibus ante eorum expulsionem, domini recipiebant; quia istæ decimę, priuilegijs Romanorum Pontificum, & immemoriali præscriptione concessæ, iam (vt ita loquar) secularizatæ sunt, atquè ita si quo ad eas, tam de iure, quam de facto, controuersia fuerit agitata, illius Iudex competens *m* erit secularis, non vero Ecclesiasticus, vt fuit sępe in Regno apud Cancellarium competentiarum obtentum, in primitijs, quæ patrimonio vniuersitatum, cum onere sustentandi Ecclesias, sunt incorporatę.

Iuditialia dicebantur † quę ad iustitiam redendam, 5
iusquè vnicuiquè tribuendum pertinebant; quæ etiam in quadruplici erant differentia. *n* Primo, namquè instituebant Principes in ordine ad subditos, & subditos in ordine

H Couar. in pract. ca. 35. num. 2 & Azor institutio moral. 1. p. lib. 7. cap. 25. vers. tertio quæritur, pag. 708.

I Grego. Lop. in l. 22, glossa 1. tit. 20 parti. 1. Sarmi. de redditibus Ecclesiasti. 4. par. cap. 2. nu. 4. & 2. p. cap. 8 num. 19. Nauar. in apolog monit. 57. num. 2. ad medi. Palaci. Rub. de donat. inter vir §. 37. versic. præterea ista donatio. num. 12. Xuarez allegat. 28. vbi eius addicionator Baldes num. 5. Auenda. de exequen. manda. 2. p. c 4. num. 21. Couar. in d. cap. 35. num. 2. vers. 3. Garcia de expens. cap. 9 num. 90. cum seq. 97. Soto de iust. & iur. lib. 9. q. 7. art. 1. versic. contra hoc, pag. 299. Gutierr. pract. lib. 1. q. 14. num. 1. & 2. Mencha. controuers. illustri. lib. 1. q. 89 num. 6. Iacob. Pute. Romanorum Pontificum priuilegia referens. decis. 319. nu. 1. lib. 3. Paleot. decis. 665. in prin. 3. p. nouissi. Lasart. de decima vendition. cap. 19. ex num. 18. cum sequen.

* In proces. D. Petri de la Nuça, & aliorum, super iurisfirma, anno 1611.

K Ita intelligendi tex. in cap. tua, & in cap. parrochianos de decim. glos. verb. decimarum, quam Doctor. communiter sequuntur in cap. 1. de decim. in 6. cap. decimæ, 16. quæst. 6. cap. decimas, 16. q. 7. Concil. Trident. sessio. 25. de reformat. c. 12. Couarr. d. cap. 17. a num. 2. cum sequen. Soto d. q. 4. art. 1 per tot. Hojeda de beneficior. incompatibilit. 1. p. cap. 23. n. 75. Borrel. cons. 20. num. 33. & sequen. per tot. Decian. cons. 22. nu. 15 & seq. vol. 1. Garcia de expens. cap 9. a num. 90. & 96. Gutier. canonic. quæst. lib. 2. cap. 20. Didacus Perez late & eleganter lib. 1. ordinatio. tit. 5. l. 1. & seq.

L Cap. cum sint homines, cap. ad Apostolic. cap. in quibusdam, §. ille quippe de decim. Barbos. in l. Titia, num. 47. ff. solut. matrim. Marc. de iurisdict, 2. par. cap. 43. num. 68. & sequen. Gutier. pract. lib. 1. quęst. 18. numer. 2. & quęstio. 19. Auendaño de exequend. mandat. lib. 1. cap. 1. numer. 32. Quebed. decis. 205. 2. par.

M Castill. in l. 6. Taur. verb. de qualquier calidad, vers. & quod dixi, & in l. 13. Taur. verb. veynte y quatro horas, vers. ex quo infertur, Couarr. d. cap. 35. num. 2. Rebuf. q. 10. de decim. Cabed. decis. 63. nu. 4. Zeball. tom 3. commun. q. 822. a num. 70. 89. 98. & 105. & tom 4. q. 897. a num. 636. cum seq. pag. 140. Lasart de gabel. cap. 19. a nu. 30. cum sequen Fontanel. de pact. dotalibus, clausu. 4. glos. 19. p. 1. a nu. 3. 8. 24 cum seq. & 2. p. per tot. Gutierrez practica quæstio. lib. 7. q. 5. nu. 20. & seq.

N Soto de iusticia. q. 6. art. 2. lib. 2. & Molina de iurisdict. tracta. 5. disput. 63.

ordine ad Principes. Secundo instituebant subditos inter se. Tertio, in ordine ad exteras gentes. Quarto, in ordine ad domesticam familiam, quæ præcepta mortua sunt, sed non mortifera, imo potest ea Princeps supremus ad sui Principatus regimen instituere de nouo, vt est ius primogeniorum, *o* & similia.

6 Moralia vero † ad dictamen legis naturalis spectabant, vt quilibet virtutes exerceret, nihilquè à iure naturali alienum ageret, quæ, & quia natura fuerunt instituta, & à Christo domino in Euangelio tradita, perpetuam firmitatem obtinent, ita vt nullus Princeps, quantumuis supremus, possit illa tollere, *p* derogare, vel aliquid aduersus ea statuere, cum nihil lege Euangelica circa moralia pręcipiatur, aut vt illicitum prohibeatur, quod iam non fuerit lege naturali dispositum. Inde fit, quod omnia Decalogi pręcepta, iuris sint naturalis,

7 *q* cum ex illis primis principijs, † Deus est colendus, proximus vero diligendus, necessaria consequentia deducantur; verbi gratia: Si Deus est colendus, ergo nomen eius non est peierandum, quia contemptum, & irreuęrentiam Dei importat, eum in falsitatis, & mendacij testem adducere, siue sit falsum ex parte iurati, siue iurantis, aut vtriusque. Secundo, ex eodem principio recte sequitur, ergo aliqui dies in honorē Dei sunt sanctificandi, *r* in quibus, à seruilibus operibus abstinētes, & à prophanis seculi curis vacantes, solum cultui Dei vacemus, diemquè in eius obsequium expendamus, vt fuerunt illi fasti, & nefasti dies, à Numa additi, quibus fas non erat ius dicere, nec aliquem condemnare, aut in ius vocare; sed vt inquit Imperator, *s Præconis horrida vox silescat*, & ex Ouidio, *t* annotauit Petrus Gregorius, *u* minusquè permissum, ferijs Saturnalibus, latinisuè agere, aut bellum mouere; non tamen necessario sequitur, quod omnis iudicij strepitus, in omni casu, & causa debeat conquiescere (vt infra dicemus) nec quod cultus sit exhibendus ijs ceremonijs, ijs vestibus, ijs actibus, ijs diebus, quia hoc lege humana, à supre-

O Tiraquel. de iur. primogen. q. 21. numer. 5. & per tot. Molin. de Hisp. n. primogen. lib. 1. cap. 9. num. 4. tex. in cap. licet, vbi Doctor. de voto.

P Conrad. in templ. omni. iudic. lib. 2. cap. 1. §. 4. vers. Tertio, num. 10. cum sequent. & vers. decimo, per tot. Laurenci. de Pinu cons. 2. num. 9. & 10. Paris. consil. 68. volu 4. Gozadin. consil. 51. & Socin. Iun. consil. 140. volum. 2.

Q Cap. fin. §. is itaque 6. distin. de vno quoque eorum late differentes, Foller. in praxi. censual. verb. Nicolaus, a num. 36. cum sequen. Gregor. Sayrus in sua claui Regia, & Azor in suis institucion. moral. latissime.

R Petr. de Bollo in œconomi. Canonic. 3. classi, cap. 5. §. 5. abusu 4. Couarru. lib. 4. variar. cap. 14. Foller. in d. verb. Nicolaus, a num. 134. Azor 1. par. institucio. moral. lib. 6. capit. 31. pag. 538. & sequen.

S l. 1. ibi, vt pręconis horrida vox silescat, C. de fer. & in cap. 1. eod. tit.

T Lib. 1. fastor. versu. 45.

V In prælud. optimi iure Consulti, lib. 4. cap. 6. Alexand. ab Alexan. dierum Genial. lib. 4. cap. 20. versic. comparendi, & versic. fasti dies, pagin. 576. vbi scholia Tiraquel. Bude. in annotat. ad tit. de in diē adiectione, pag. 572. ver. fasti dies, Casene. in consuet. Burgun. rubr. 1. §. 8. ver. & iour, Ioan. Rosin. antiquit. Romanar. lib. 4. c. 2. & 3. & sequen. Sigon. de iudic. lib. 1. c. 7. vers. dierum, p. 409. Polidor. Virgil. de inuentor. rer. lib. 6. cap. 7.

ſuprema Eccleſiaſtica poteſtate oportuit inſtitui: *x* quia cum hæc à iure naturę originem non trahant, pro temporum varietate illa mutare licuit, & ſtatuto † induci, 8
y vt in criminalibus poſſit etiam diebus feriatis in honorem Dei procedere, cum ius poſitiuum poſſit ex cauſa, hoc ius diuinum *z* limitare, moderare, & diſtinguere. Similiter ex illo principio † proximus eſt diligendus, ſe- 9
quitur & neceſſario, ergo parentibus, & patrię parendum eſt, eiſquè in neceſſitatibus ſubueniendum, reuerentia, ac obſequium pręſtandum (quæ pietas dicitur) eſtquè primum ac proximum mandatum iuris naturalis, poſt religionem Dei, vt pręſenſit I. C. *a* qui licet † 10
obedientiam parentum ordine ſcripturæ, patrię obedientiæ prætulerit, hoc fuit, quia obedientia parentum eſt antiquior, non vero ex eo, *b* quod ſit magis debita, quia vt inquit Seneca, *c* *Si ſanis hominibus publica priuatis potiora ſunt, ſequitur, vt ijs quoque charior ſit, in quem ſe reſpublica conuertit*, cui interpręationi non obſtat, quod I. C. *d* Paulus dicebat, *Diſciplinam caſtrorum parentibus Romanis antiquiorem fuiſſe, charitate liberorum*, quia debet intelligi cum Accurſio, de patria poteſtate, vel vt annotauit Budęus, quod potior & venerabilior ſit, quod reſponſum ex Manlio Torquato deſſumptum fuit, qui ſecundum Liuium, *e* filium, quia non iuſſu ſuo, ſed ſua ſponte progeſſus, hoſtem prouocantem vicerat, glorioſam victoriam, & ſpecioſa ſpolia deferentem, lictoribus dedit, & occidi iuſſit, *f* magis enim voluit filio carere, quam diſciplinam militarem in aliquo corrumpere, ad quam conſeruandam ROMANI, *g* grauiter in milites animaduertebant, quæ maxime † conſiſtit *h* in obedien- 11
tia militum Ducibus, & Ducum Principi ſupremo, ex vulgato iudicio Ciceronis, cui cum explorator Pompeij exercitum numeroſiorem eſſe retuliſſet, ſed Cęſaris obedientiorem, ſtatim Cæſari victoriam adiudicauit. Vnde Æneas ſuis militibus pręcepit, ne ſe inſcio, vel abſen-

X Nauar. in manua. c. 13. in princip. & Fontanę. de pact. dotal clau. 4. gloſ. 10 p. 1. nu. 121.

Y Decian. in tract. crimi. lib. 2 cap. 34. nu. 15. Franciſc. Marc p. 1. deciſ. 519. num. 15. Marant. de ordi. iudici. p. 4. diſtinct. 16. nu. 87 & ſequen.

Z Gracian. deciſ. 144. nu. 11 & deciſ. 21. num. 5. Lancelot de attentat. p. 1. in præfatione num. 68. Mauro Burg de mod proced. ex arrupto centur. 1. q. 25 num. 4. & ſequen.

A l. veluti, ff. de iuſt. & iure, l. 1 ff. de obſeq. à liber. & in l. ſi quis, §. ſi vel parens, ff. de liber. agnoſc.

B Vt conſiderat Caſane. in cathalog glor. mund. 5 par. conſide. 24. nu 117.

C Libr. 1. de clementia, cap. 4.

D In l. poſt liminum, §. filius, ff. de captiu. Ayala de iur bell. lib. 3. cap. 10. n. 6. Didacus Perez lib. 4. ordinatio. tit. 3. l. 1. gloſ. que de nos tienen tierras, pagin. 803.

E Lib. 8. decada 1. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2. Aul. Gelli. nocti. Atticar. lib. 9. cap. 13. Cermenat in rapſodia, cap. 21. verſ. præterea. Manli Torquati ſeuerum facinus, Vinand. Pigius in annalib. magiſtra. Romanor. lib. 4. pag. 309. Petr. Erodi. rer. iudic. lib. 10. tit. 4. cap. 14.

F l. 3. § in bello, ff. de re milita. Mencha. controue. illuſtri lib. 1. cap. 5. nu 7. & 8. Cremen. ſingu. 151. Gail de pac. publi. lib. 1, cap. 4. num. 26. & ſeq. Beatus Auguſtin. lib. 1. de ciuitate Dei cap. 23. ibi, nō ſi cū filium, vbi annot. Ludouici Viues, Ayala de iur. bell. lib. 3. cap 1. nu. 4. Borrel. ad Bellug. rub. 11. §. poſtenam, verb. ſe prius.

G Roſsin. antiquita. Romana. lib. 10. cap. 25.

H Guerrero in ſpecul. iur. cap. 47. num. 21. & ſequen. Petr. Erodi. rer. Iudic. lib. 10. tit. 4. cap. 15. & ſequen. Legatus Caroli Paſchali, cap. 56.

absente quidquam contra hostem attentarent, vt canit Virgilius, *i* his verbis.

Namq; ita discedens præceperat optimus armis
Æneas, si qua interea fortuna fuisset, ne struere
Auderent aciem, neu credere campo,
Castra modo, & tutos seruarent aggere muros.

Quo Manliano Imperio, & hodie aliquando Principes vtuntur contra Duces belli (qui eorum auctoritatem, & opinionem ac famam, qua bella dicebat Cæsar plurimum confici, & in qua maxime eorum maiestas consistit, *k* cum sit natura datum, vt Imperia magis opinione hominum, quam rebus ipsis gubernentur) fortunæ cõtra eorum, iusum, & ordinem ab eis datum exponũt licet hostes vicerint, & superauerint. *l* Ducibus tamen aliquando non tam coarctanda esset potestas, sed latior manus concedi deberet, vt ex causa liceret mandata transgredi, cum occasio sit anima actionum, & rerum omnium bene gerendarum mater, & præsertim in bellis semel neglecta, non nisi summis discriminibus recuperetur. *m* Cuius nomine cecinit Ausonius. *n*

Occipiti caluo est ne tenear fugiens,

Nam postquam semel effugerit, nunquam amplius reuertitur, & ideo contigit sępe, id quod de Romanis dicebat Liuius, *o* quod dum tempus terebant legationibus mittendis, Saguntum spoliabatur; ideoq; transgresso mandato, ex noua, iusta, & superuenienti causa, si non tẽpus consulendi Principem adfuerit, non Manliano Imperio, & iuris rigore vtendum est; cum procuratori generali, ex causa quam dominus ignorabat, liceat *p* iure fines mandati excedere, & ea, quæ sibi à domino specialiter erant cõmissa mutare. Quæ omnia, maxime pro legatis, oratoribus, & commissarijs Princi-
12 pum notanda sunt: tantopere autem patriæ † parendum est, vt dixerit I. C. *q Licere pro ea, & liberos & parentes*

I Sexto Æneidos.

K Pluribus comprobans Luys Valle de la Cerda, en sus auisos en materia de estado, consideracione 10. pag. 56. cum sequen. Mariana lib. 1. cap. 3. pag. 40. D. Didacus de Mendoça in epistola ad Imperatorem Carolum Quintum, relata per Prudentium de Sandoual, 2. par. historiæ eiusdem Imperatoris, lib. 25. §. 30. pag. 227. Ianus Gruterus in Cornel. Tacit. lib. de moribus Germ. pag. 63. & sequent. in illa verba, & ipsa plerumque fama bella profligant.

L dict. § in bello. Hippolit. in l. qui falsam, nu 57. ff. de fals. Guillelm. Benedict. in d. cap. Raynutius, verb. in eodem testamento, el 2. num. 70. Cassaneus in cathalago glor. mund. par. 9. consideratio. 34 Cabedo decis. 87. per tot par. 2.

M Pluribus notis, & exemplis exornans Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicor. lib. 3. cap. 21.

N Epigrammate 12. in simulachrum occasionis, & pœnitentiæ, pag. 17.

O Dechad. 3. lib. 1. Bartholo. Philippus in tract. del consejo y consejeros, discurs. primo, §. 11. Luys Valle de la Cerda, vbi proxime. fol. 15. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe Christiano, lib. 2. cap. 11. vers. No es menos regia, pag. 450.

P l. si hominem 40. ff. mãda. Iass. in l. non solum, §. morte, num. 17. ff. de nou. oper. nuntia. Ayala de iur. bell. lib. 3. cap. 1. num. 5. Legatus Caroli Paschali, cap. 57. per tot.

Q l. minime 35. ff. de religios. l. qui cum vno, §. qui filium. ibi. vel a patre postea exhibitus, ff de re milita. Prosper Farina. de indic. & tortu. quæst. 51. num. 83. & in pulchro casu Rippa de peste, de remed. conseruati. contra pest. 2. par. num. 248. & 250. Ayala de iur. bell. & discipli. milit. lib. 2. cap. 1. num. 12. Petr. Roici. decis. Lituani. 3. num. 435. & sequen. Camil. Gallini. de verb. signif lib. 10. cap. 16. a num. 3. cum sequen.

rentes occidere. Exemplo Bruti, qui Titum & Tiberium eius filios, patriæ proditores, virgis cędi, & securi percuti iussit, r documento futurus posteris, quantum patriæ charitas, amore filiorum præponderet; & extat illud, Christiano ac prudenti Principe dignum exemplum, in cuius filij personam cecinit Poeta Valentinus. s

Ante diem perij, possuique in carcere vitam,
(Magnum patris opus) ne mecum cuncta perirent.

Patriæ vero parendum est, in persona illius, qui ei principaliter præest, tanquam caput ipsius supremum: amicitia namquè politica, principalius respicit Principem Ciuitatis, à quo totum bonum commune patriæ dependet, cui maxime debetur obedientia à ciuibus, cum Princeps & Respub. Idem sint: ideoquè sicut patria, ita & Princeps magis diligi debet, quam pater, vel filius, & vt inquit Cicero: t *Si pater patriam prodere conabitur, accusabis filius, & patriæ salutem, & eius maiestatem, saluti patris anteponet*, illa enim, quæ Deorum numinibus ęquatur, auctoritas parentum, maiestati patriæ, vires subijcit suas u. Vnde Diuus Augustinus x inquit: *Generale pactum esse societatis humanæ, obedire Regibus*, Quod consistit, in vnitate voluntatis subditi, cum voluntate Regis, in affectu, & effectu, ita vt diligat, quod ipse amat, & odio prosequatur, quod ipse odit, vt etsi oportuerit bona, † & vitam periculo exponat, y pro conser- 13
uatione capitis, & recuperatione bonorum eius, quæ ad conseruationem, & defensionem patriæ subordinatur: in quo laudatur prudentia serpentum, quia vt dicebat Horatius.

Dulce & decorum est pro patria mori,
Nec sapiens vllum pro Repub. vitabit periculum.

Quia omnis actus positiuus, & affirmatiuus, qui mortem necessario, & infalibiliter non infert, si in aliquem finem iustum, & sufficienter bonum dirigatur, tametsi ex accidenti morti sit proximus, & periculum maximum contineat, licitus esse potest, & merito-

quen. vsq; ad 14. Ioan. de Neutzan. inter consil. feuda, Brun. cons. 12. a nu. 1. cum tribus sequent. Durand. Calel 2. vari. cap. 3. Tiberi. Decian. lib. 9. cap. 15. nu. 9. & 10. Solorzano de crim. parricidij lib. 2. cap. 4. pag. 122. Schraderus tracta. fendalis. par. 9. cap. 3. nume. 40. & 43. pag. 332.

R Connan. lib. 7. commentar. iur. cap. 11. num. 4. pag. 77. Petrus Gregor. fintax. art. mirabil. lib. 36. cap. 32.

S Iacob. Falcon epigrammate 84. fol. 24. Solorzano vbi proxime lib. 2. capit. 16 in fine, pag. 187. ex quo improbandus est Petrus Faber 3. semestri. cap. 8 pag. 115 & capit. 16. pag. 227. in margin.

T Officiorum lib. 3.

V Valer Maxim. lib 5. cap. 6. Ayala de iur. bell. lib. 1. cap. num 21. & 22 Forcatul. in commentar. ad dict. l. veluti, num. 10. Borrel. in addition. ad Bellug rubric. 46. vers sunt, & alia munera, nu. 8. verb. defendere patriam, Conrrad. in templ. omni. iudi. lib. 1. cap. 1. §. 4. vers. vigesimo septimo, num. 23. Solorzano vbi supra. lib. 2. cap. 2.

X In can. que contra, 8. distinct.

Y Castro de potesta. leg. penal. lib. 1. cap. 1. pag. 12 ibi, nam in corpore humano, Ayala de iure belli lib. 1. cap 2. num. 26. versic. quemadmodum enim, Gomez a Mesqua in tracta de potestat. in se ipsum, lib. 2 cap. 2. numer. 6 & 16. & cap. 3. num. 5 & 6.

tirorius: z provt est in bello pro Republica exponere vitam, & intrepide tormenta sulphurea nō perhorrescere, periculosiorique loco pugnæ se cōmittere; nam pro Republica, & Rege, quilibet vassallus vitam suam, cuiuis maximo, & vrgentissimo periculo, tenetur opponere a; intentione, & spe euadendi, si potest, quia tunc nō vult, nec intendit b propriam mortē, sed iustū, & bonū finem, hocest conseruationē salutis Reipublicę, sui Principisq; quo casu, se, & suos, laudabiliter periculo mortis exponeret, c cum bonum cōmune, sit proprio præferendum; actus veró negatiuus, qui naturaliter, & necessario non infert mortē, sed est morti valde proximus, vt se nō defendere, à carcere nō fugere, qui manēs occidendus est, propter aliquē iustum finem, & bonum virtutis erit licitus: d vt si miles nolens fugere, neque stationem deserere, & potius permitteret se occidi, e vel si castri custos & si fame, & igne periret, nollet castrum inimicis tradere,

14 vt fecit ille noster Aragonensis † vocatus Michael de Bernabe f in loco de Bagena: qui, cûm esset arcis præfectus, noluit illius claues Regi Castellę tradere, & maluit cum eis, fidelis suo Regi perire: ex quo priuilegiū libertatis, & exemptionis, à Rege, omnes eius posteri per vtrūque sexum descendentes, acceperunt, quo & hodie

15 fruuntur. Hūc actum negatiuū fecit S. Ermenegildus, † qui, cum à patre Leouigildo, Arriano, & feroci Ecclesię hoste, esset obsessus, nonque putaret equum, vltima manu cum patre congredi, & se in periculo eum occidendi constituere (forte spiritu diuino præsciens) quod in extremo vitæ pœnitēs, catholicus erat moriturus, potius elegit à patre capi, quàm victoriam consequi: & ita captus carcere inclusus, securi cerebro percusso, naturæ debitū persoluit, & cœleste regnū Rex & Martyr adeptus est: g in cui⁹ sanctissimę animę exitu, circa ei⁹ corpus Angelici cātus auditi fuere, lucētesq; lāpades visę, cuius solem-

Z Couar. lib. 1. variar. c. 1. n. 8. Soto lib. 5. de iust. & iur. q. 1. art. 6. ad 2. Aragó 2. 2. q. 64. art. 5. ad 3. & ibi Saló de pace, cótrouers. 1. ad 5. & q. 69. art. 4. controuers. vlti. conclu. 1. Bañes d. q. 64. art. 5. dubitatio. 1. ad 2. Grego de Valent. 3. tom. disputa. 5. q. 8. púcto 2. in parte de occisione sui ipsius. ad 2. & 3. argumentū. Nauárra de restitutio. lib. 2. c. 3. n. 64. & 72. Nauar. in manua. c. 17. n. 87. Simancas in catho. institution. titu. 18. nu. 30. Ioan. de Lignan, in tracta. de bello, cap 83. habetur 16. volu. tractatuum. glos. & DD. in c. nerui testiculorum, 13. distin. glos. 1. Anton. de Butri. n. 6. Hostiens. n. 2. Ioan. Andr. 5. Anchar 73. n. 2. in c. ex parte, el 2. de sepultur. Gomezi de Amescua de potest. in seips. lib. 2. c. 1. n. 6. & d. c. 2. nume. 16. & c. 3. n. 5. & c. 6. nume. 7. & 8.

A Couar. vbi sup. n. 10. & Soto concl. 3 in fin. Memcha. controuers. illustr. c. 21. n. 30. & c. 31. nu. 18. Plaça de delict. c. 23. n. 7. & facit l. 4. tit. 9. & l. 3. tit. 29. parti. 2. & l. 4. titu 24 parti. 4.

B c. de occidendis, 23. q. 5.

C S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 6.

D Aragó 2. 2. q. 64. art. 5. ad 3. Salon ibidem, q. 69. art. 4. controue. 4. concl. 1. Nauar. in d. c. 3. n. 29. & Sāctus Thom. 3. p. q. 47. art. 1. & alij multi relati per Gomez. Mescua d. c. 1. n. 14.

E l. 6. titu. 18. parti. 2. & l. 2. eod. titu. l. 8. titu. 17. parti. 4.

F Zurita tom. 2. lib. 9. annaliū, cap. 44. anni 1363. tempore Regis Petri Quarti. Martinez del Villar in appendice de innata regni Aragonum fidelitate, §. 4. p. 168.

G c. cępit, 24. q. 1. Cæsar Baroni. 7. tom. annali. anno 584. fol. 608. Morales lib. 11. c. 64. cum tribus seqq. Baleus anno 584. Mariana lib. 5. histor. c. 12. & 13. Rode. Sāci. lib. 2. c. 14. Gregor. Turonens. li. 5. c. 38. & li. 6. c. 43. & li. 8. c. 28. & 46. Valera 3. p. c. 19 Valdes de digno. Reg. Hispa. c. 9. n. 65. Moral. d. li. 11. c. 71. Vaseus. anno 568. Ioann. Magn. hist. Gottor. lib. 16. c. 9. Anto. August. en sus medallas, dialog. 8. p. 334. vers. anno 568. Borrel. de Rég. catho. præst. c. 72. n. 9. & 10. & c. 83. n. 11.

H in se-

solemnitatẽ, nostra Sedes Cæsaraugustana, die 13. Aprilis celebrat, eiusque reliquias sũma cum veneratione, & deuotione veneratur. Nõ ergo vere dicere possumus, † 16
rectè nos erga patriã, & rẽpublicam gerere, si eius capiti, debita nõ præstemus obsequia, cũ in eo tota sit Reipublicæ salus, & vita cõstituta: vnde, cum in nostro regno (vt supra diximus) caput sit Rex; eius pręceptis omnino parẽdum erit, quæ si nimis dura, & cõtra leges regni † ema- 17
nasse videantur (quamuis communiter nostri tenuerint secundum Molinum, *h* quod omnis contraforus est nullitas), tamen non licet ea irreuerenter, & propria authoritate reluctare, sed supersedere *i* in exequendo, quasi voluntas talia pręcipiendi, propter iuramentũ, & fidem pręstitam deficiat, ad magistratumque, qui eius nomine pręest recurrendo tanquam ad scutum, non tãquam ad gladium, vt debitis iuris remediis talia mandata tẽperet, & contra leges regni emanasse, certiorem Regem faciat, cuius clementię fidendũ est reuocaturũ, quæ forsam falsa aliquorũ suggestione circũuentus pręcepit, quo casu locũ habet supplicatio, aliàs de foro prohibita, *k* quia non est appellatio, quæ suspẽdat iudicatum, nec deuoluat causam ad superiorẽ, sed prouocatur Rex, vt negotiũ diligentius examinet, quod in quouis Principe, *l* quantũuis supremo, procedit, & locum habet; quia tunc potius dicitur prouocari aduersus errorẽ, imperitiã, vel dolum malè informantis, quàm aduersus sententiã, vel pręceptum Principis; quod si, certior factus reuocare renuerit, quod non est credendum, nec præsumendum, Deus in cuius manu, eius cor est, & quocumque voluerit illud inclinat, erit orandus, *m* quem solum male gestorum habet vltorẽ; furor nãque esset † cum Principe supremo 18
velle contendere, vt fecerunt illi, qui priuilegio vnionis freti *n* debellantes, ac cum Rege cõtendentes fuerunt iuxta villam de Epila superati, & victi, vt tamen omnia † à benignitate, & clementia Regum pendere, *nec* 19
idem

H in repertor. fororum, verbo, Nullitis. versiculo, Nullitatis exceptio, in fin. cui adde Marantam in sua disputatione 1. n. 17. Cancer lib. 2. variarum, cap. 15. n. 57. & 59.

I cap. si quando, de rescript. Parladorus lib. 2. rerum quotidianar. 2. par. cap. fin. §. 7. num. 12. fororum vnicus in fin. ibi, Aunque pornos del contrario ayan mandamiento, tit. de prothonotariis.

k obseruant item supplicatio, titu. de appellat. Molina in repertorio fororum, verb. Supplicatio. & verb. litera domini Regis, versic. 1. & 2. Bardaxi in foro vnico, tit. de his quę dominus Rex, nume. 9. fol. 49. colum. 3. c. viduum, versic. Siquidem, 2. quæstio. 2 Romanus consil. 521. Rebuffus in l. quod iussit, 2. nota. nume. 52. ff. de re iudicata. Carpanus ad statut. Mediolan. titu. de appellat. cap 2. fol. 49. Cephalus consil. 185. num. 4. Ruginell. de appellat. §. 2. c. 2. per totum, cum aliis relatis per Garci. de Mastril. decisi. Siciliæ 32. n. 3. & 4 lib 1.

L l. 1, §. quæsitum, ff. de appellatio. l. 1. C. de relatio. Martinus Laudens. in tractatu de Principe, quæstione 42 & 389. Albanus de potestate Papæ, 2. par. num. 80. Rebuffus ad cõstitution. Gallic. tom. 1, de supplication. quæstione 8 & 9. num. 45. Iacobaci. de conciliis lib. 10. artic. 1. num. 59 & 60 Ferrariens. lib. 4. titu. de supplicandi vsu, cap. 1. Ioannes de Neuizan. inter cõsilia Bruni, consil. 12. versicu. Quarta principalis facit text. in cap. cum ex literis. vbi Abb. num. 2 & alij, de in integrum restitutio. cap. ad Apostolicæ, de re iudi. in 6. & in Authentico de nupti. in princip. collatio. 4.

M Bardaxi vbi proxime, & in for. 4. num. 5. in fin. tit. de offic. Cancellar.

N Hieronym. Zurita tom. 2. lib. 8. annal. cap. 29. & 32.

O lib

idem esse (vt dicebat Cęsar) *armorum, & legum tempus*, agnoscerent, cum nostri Reges, vt inquit Propertius, o de Romanis:

Quanto ferro, tanto pietate potentes
Stant: victrices temperat illa manus.

Mox Cæsaraugustæ conuentibus accersitis anno Domini 1348. (quod Reipublicæ calamitatibus, & dānis optimū est medēdi remediū) reuocatis vnio-

20 nis priuilegiis, p priuilegiū generale, † aliaq; nostri regni insigniora priuilegia; quibus nunc fruimur magnanimū se victis ostendens cōfirmauit, authoritatemq; iustitię Aragonū Magistratus adauxit, & firmiorē, ac maiorem stabiliuit, iuramentoque promisit seruare omnes foros, priuilegia, libertates, vsus, & consuetudines regni Aragonum in perpetuumq; statuit, vt eius successores, primogenitus regni gubernator, eorumque vices gerentes, ac cęteri officiales teneātur iurare ante omnia, certamq; iurandi formā foro conscripsit, q addēs vinculo reali, quod ex iuramēto prędecessorum fuit ortum, vinculū personale ex proprio, r quod & propé in omnibus Regibus & Principibus seruatur, vt die eorum inaugurationis, leges, & mores maiorū iurare consueuerint; optima quidem ratione, vt sit aliquod vinculum religionis, quo impediantur facile admittere susurrationes adulatorū de soluta illorū potestate, quod & iam olim populus Romanus ante imperiū in Principes lege regia translatū, proprias iurare leges pro more habuit. Sacramenti namq; religio saltim præstabit, vt metu diuini numinis cohibeantur, qui potentiæ libertate accensi, quo appetitus ducit, facilius inclinant; necnon etiā statuit, quod priuilegiū generale Aragonū à Petro Tertio, vulgo (vt Alexāder) magni titulo cōdecorato, cōcessū, s & eius declaratio à Iacobo Secūdo facta, quod sint fori, & pro foris habeātur statuit: Libertates namque regni, in moderatione, & prudētia positæ sunt, nō in pertinacia, & præcipiti cōsilio, nec furore: quin tantopere à bellico tumultu, atq; populi iudiciis abhorrent, vt quę à maioribus bello partę fuerunt, minimè bello retētas fuisse videamus, sed libētius in clementia Regum, ac ciuilium legū præsidiis conquieuisse. Modis ergo licitis,

21 & honestis inducendus † est Rex, & suadendus verbis placidis ad iustitiam seruandam, & ea faciendum, quę pro bono regni facere tenetur, non tamen cogendus

o lib. 3. elegia. de Rom. laudibus.

p for. vni. tit. de prohibi. vnion. cassation. & reuocatio. ipsius anni 1348. Zurita vbi proxime, c. 32. Blancas in cōmēta. rerū Aragonensiū. p. 472. 473. & sequen.

q for. vni. tit. quod. priuileg. gener. & declaratio ipsius sint fori. & for. vni titu. coram quibus D. Rex, & eius locumtenēs, & primogenitus iurare tenētur. & in for. vni. titu. de his quæ D. Rex, fol. 14. for 1. titu. de iuramento præstando, fo. 38. cui adde Iacob. Cancer. 3 par. variar. c. 13 n. 324. & seq. Georg. Cabedo decis. 3. num. 5. volum 2.

r Guiliel. Benedict. in c. Rainutius verb. Duas habens filias, nu. 177. & seq. de testam & facit illud Paralipome. 2. c. 23. ibi, Eduxerunt filiū Regis, &c. Nauar. in manuali, c. 25. nu. 6 Ioan. Choki aphorismorū politicor. lib. 2. c. 2. p. 72. in fin.

s vnde falso inscribitur priuilegiū generale Petro Primo, Zurita tom. 1. lib. 4 annalium, c. 38. in fin.

dus, quia delicatiorem Reges habent palatū; [t] & quidquid illis traditur, mellelitū tradere oportet; nec ex quacūque causa aduersus eius honorē, statum, maiestatē, pacē, vnitatē, & tranquillitatem regni est aliquid moliendū, si tanquā lesę maiestatis criminis rei, proditorum, & rebelliū pœnas cupiunt euadere, cum non sit habendus fidelis subditus, qui subjici nequit, etiam à Principe lęsus: Imó, vt inquit Seneca, optimis ciuibus, & fidelibus subditis expedit iniurias Principum disimulare; nō omnia Regum facta, & gesta ad iniuriam recipere; qui enim vult esse quietus, non sit ad maiorū vindictam curiosus: maxime enim (vt inquit Bald. [u]) bonū obediētię sentitur, vbi discolis dominis flexis genibus obeditur, potentiorum enim iniurias, hilari vultu non patienter tantum ferendas; quia vt inquit Seneca: [x]

Nobile vincendi genus est patientia: Vincit
Qui patitur: si vis vincere, disce pati.

Vt quidam Aulicus interrogatus, quomodo senectutem in aula consecutus esset? Respondit: Iuiurias ferendo, & gratias agendo. Sunt enim nonnulli, qui acu fortassé puncti, pro ictu gladiatoris reputent, existimātes, * vt Cicero in Catonem dicere solebat, esse in republica Romuli, quemadmodum fuerat in Platonis politia viuēdum. Similiter ex eodem pręcepto, † quòd proximus 22
est diligendus, sequitur necessario, ergo malefactor puniendus: sed hac pœna, coram isto iudice, hoc ordine seruato, non necessario sequitur, nisi quatenus definitur lege, & statuto, vt pax, & tranquillitas ciuium seruetur; & charitas erga proximos augeatur. [y] Vnde, licèt † 23
quoad principia tale ius sit immutabile, tamen quoad conclusiones, applicationes, & declarationes, quæ ex illis sequuntur, non per primas, & necessarias consequētias à Principe supremo, lege, vel cōsuetudine, [z] poterit ex causa mutari, distingui, relaxari, & declarari, quę non derogatio, sed interpretatio appellabitur: veluti in pręcepto illo de Sabbathis sanctificandis, quod in diei Dominicæ obseruationem mutauit Ecclesia, ex quo inductæ sunt Ferię in honorem Dei: quibus, licet

T Simanc. in republ. lib. 2 cap. 16. n. 2. & 3.
V in cons. 328. n. 7. in fine, vol. 1.
X lib. 2. de ira. Ioan. Cheki. in thesauro aphorismorum, lib. 5. cap. 6. pagina 337.
* Plutarchus in vita Philonis, tom. 3. p. 95.
Y Paleotus de consulta. p. 4. q. 8. versic. Sed dicet quispiam.
Z gloss. in l. fin. C. si cōtra ius, l. rescripta, C de precibus Imperatō. offerend. l. vni. C. de in ius vocan. Bart. in l. 1. num. 3. in fin. de constitionibus Princip. Abb. & alij in cap. quæ in Ecclesiarum. vbi late Beroius á num. 89. cum sequen. gloss. in cap. non est, de voto. gloss. 1. in c. quanto, de iureiur. Gratus consil. 1. num. 31. lib. 2. Alexand. consil. 103. num. 8. lib. 1. & consil. 190. nu. 2. li. 2. & consil. 11. n. 7. li. 7. Purpuratus consil. 114. nume. 17. Riminaldus seni. consil. 199. num. 7. Curci. iuni. consil. 20. num. 6. Menochi. consil. 75. num. 53. & consil. 156. n. 48. Dueñas regu. 43. Farinac. lib. 1 quęstion. criminal. titu. de inquisitio. q. 6. n. 23. Gallini. de verbor. significatione, lib. 10. cap. 33. à numero 3. & 9. versicu. Cómunis tamen Doctorum. & num. 34. Conradus in templo omn. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 4. versic. 4. & 5. Afflict. in prælud. constit. Siciliæ, quæstio. 10. numero 3. Beroius in dicto c. quæ in Ecclesiarum, nu. 89 & 127. cum sequen. Ferdinand. Basquius de succession. resolutio. lib. 1. § 9. num. 36. cum sequen. Cerdan de Tallada en el verdadero gouierno, c. 12 p. 126.

licet partes non possint pacto renuntiare, *a* tamen lex, & Princeps poterunt declarare, eas non esse seruandas in certis casibus, vt putà propter contumaciam rei, vt in incartatis, & bannitis, vel propter periculum moræ, vt in debitore suspecto de fuga; *b* vel propter grauitatem criminum, *c* seu propter necessitatem, aut causæ pietatem.

24 Similiter super matrimonio † iure naturali, & diuino indissolubili, *d* lex canonica, ac Princeps ecclesiasticus disponit, vel certã declarandi consensus formã *e* inducens, vel super iam contracto ex magna causa, in casu particulari dispensans; *f* diuortiumque quodadmodo bona gratia factum permitens, *g* non tanquam ius diuinum relaxans, sed in casu particulari, iusta causa occurrẽte non habere locũ explicans, *h* ac in radice matrimonij dispensans; *i* & hęc non solũ super rato, sed etiã (vt aliqui voluerunt) super consumato. *k* Quorũ opinio dura est, nec videtur quoad vinculũ sequẽda, *l* quo coniu-

A l. dies festos. C. de fer. Maran. de ord. iudic. 4. p. distinct. 26. n. 83. vers. Tamen Princeps supremus potest. Carauí in titibus mag. cur. ar. 80. n. 3. & seq. per tot. & 116. n 1. Anto. Troysi, tit. 289 nu. 7. Bal. cons. 166. n. 1. vol. 5. Caciã lup. in l. omnes populi, nume. 38. ff. de iust. & iur. Ias. in l. 1. §. sed excipiuntur. n. 13. ff. de fer. Socin. seni. cons. 8. n. 13. volu. 4. Oraci. Carpan. in lucubra. ad statut. Mediolan. c. 110. n. 5. & 8. P. Ioan. Azor 1. p. institutio. moral. lib 2. c. 17. p 130. D. & 2. p. lib. 1. c. 1. cum seq. latissime Sayrus in claui regia. li. 7. c. 1. n. 6.

B Petr. Pecci. in tract. de iur. sisten. c. 10. n. 1 gloss. in l. dies festos. verb. fideiussor, & in l. fin. C. de fer. Roder. Xuar. in l. 2. for. lib. 3. titu. delos emplaçamientos n. 23. Cott. in memorabilibus, verb. debitor non potest allegare. colu. 1. Medic. in tract. de adquir. domin. ad leg. fin. ff. de legib. verb. Aut in conseruado, glos. 2. par 1. nu 404.

C l. prouinciarum, C. de fer. Petr. Greg. in prælud. opti. iurecons. lib. 4. c. 7. Surd. de aliment. tit. 8. priuil. 2. à n. 7. cum seq. tex. in c. licet, de fer. & in l. 2. ff. eod. & in l. actus, C. eod. tit.

D c. sunt quidam, & c. si quis coniugatus, 27. q. 2. c. an quod, c. penul. 33. q. 2. c. inter corporalia, de transla. Episc.

E Conc. Trid. ses. 24 de reform. matrim. c. 1. Zeball. cõmu. opinio. q. 604. n. 25. & tom. 4. q. 900. n. 15. cum aliis per nos supra relatis.

F gloss. fin. in c. ex publico, de conuers. coniugat. Beroi. cõmunẽ dicens in d. c. quę in Ecclesiarũ, n. 104. cum aliis relatis à Ioan. Gutie. canoni. quæst. lib. 1. c. 17. n. 12. Conc. Triden. ses. 24. de sacram. matrimon. c. 6. Nauar. cons. 1. n. 1. de couers. coniugat. & in manua. c. 22. n. 21. & 26. D. Thom. 2. 2. q. 88. Couar. de sponsal. 2. p. c. 7. § 4. n. 6. Sanchez de matrim. lib. 2 dispur. 14. n. 2.

G l. vxores, 6. de diuorci. c. cum sit, & c. significauit de conuers. coniug. l. 2. tit. 10 parti. 4. Authentica, sed hodie, C. de repud. gloss. 1. in l. & ideo, 63. de donat. inter vir. & explicat Brunel. in tract. de sponsal. conclu. 30. n. 6. & 9. Barbo. 2 p. rub. ff. solu. matr. n. 5. vers. Vlterius & ad explicationem, cum seq.

H colligitur ex D. Tho. 1. 2. q. 100. art. 8. in corpo. & Barbo. vbi proxime, n. 103. & 104. Ojeda de benef. in cõpatib. 2. p. n. 6.

I Marta de iurisdict. 4. p. cas. 79. n. 31. & seq.

K Deci. in d. c. quæ in Ecclesiarũ, n. 13. in modernis. 49. & cons. 112. ad fin. Soci. cons. 28. n. 5. & seq. volu. 1. Soci. iun. cons. 31. & 140. volu. 2. refert, sed non sequitur. Grat. cons. 1. n. 31. lib. 2. Sigilm. Lofred. cons. 50. n. 41. Anchar. cons. 374. Hippol. singul. 165. n. 2. Didac. Lopez in tract. de vot. q. 6. n. 24. 25. 86. & 104. silua nuptia. lib. 1. n. 135. Alciat. in rub. ff. solu. matri. n. 15. vbi Corras. 2. lectu. n. 11. & Nicotaci. n. 161. Porci. cons. 154. n. 14. & Menoch. lib. 2. presumpt. 10. n. 38.

L Couar. de sponsal. 2. p. c. 7. §. 4 n. 13. & seq. Matien. in rub. de matri. tit. 1. lib. 5. nouæ Collectio num. 75. & 76. Ioan. de Selua de iureiur. 4. par. num. 28, Cagnolus in l. nuptis, num. 14. de regul. iur. Conradus in templo omnium iudicum, lib. 2 c. 1. §. 4. vers. Tertio, num. 23. & sequen. Alphonsus à Veracruce in speculo coniugiorum, 1. par. artic. 28. conclusione 3. prope finem, Gutiertez lib. 1. canonicarum quæstionum, cap. 17. num. 21. Boherio cons. 20. à numero 1. cum sequen. 6. & 7. Bursat. cons. 207. num. 18. lib. 2. Sebastianus Monticuli. de patr. potesta. ad l. consensu, C. de repud. in §. nuptiæ, n. 50. & 51. Barbosa ex cõmuni omniũ Theologorũ sententia, 2. par. rubricę, ff. solu. matr. n. 73. vers. Quod si matrimoniũ sit copula cõsumatũ, allegãs c. agathosa, & c. sunt quidã, 27. q. 2. & d. c. ex publico, & n. 102. vers. Vltimo ad complemẽtũ; & num. 105. versic. Neque replices. Thomas Sãchez de matrimo. lib. 2. dispu. 13. n. 11. Enriq. de matrimonio, c. 2. n. 3. & in commẽto litera, T. late Bellarminius de matrimo. cap. 5.

coniuges iure naturali, & diuino ita inter se reperiuntur ligati, vt sola alterius coniugum morte naturali, valeat dissolui, *m* licet ratum, morte spirituali, hoc est ingressu religionis, voto soléni emisso, dissoluatur; *n* quia in eius contractu tacita resolutiua conditio inest, sed quoad thorum ex aliquibus causis, etiam in matrimonio carnali copula consumato reperitur permissa separatio *o* iudicio Ecclesiæ, vt putà propter sęuitiam mariti, & probabile periculum vitę corporalis, vel spiritualis, vel propter alterius coniugum adulteriũ. *p* Ex eadem ratione euenit, vt etiam matrimonium spirituale possit in aliquo casu, ex causa, à Romano Pontifice dispensatione obtenta, dissolui, siue illud sit tantum ratum ex voto simplici,, siue traditione consumatum, voto so-
lemni: *q* diximus autem causam esse necessariam, quia a- 25
liàs nõ dispensatio, † sed disipatio esset; *r* peccaretque *s* mortaliter dispensans, dispensatusque non satis in foro interiori esset tutus, *t* cum sit pars iustitię distributiuæ, ad cuius causam reduci debet. Prędicta autem ex-
pediunt Principes † supremi seculares in rebus profa- 26
nis ad eos pertinentibus quoad politicam Reipublicæ administrationem; ecclesiasticus veró in spiritualibus, & eccle-

M c. fin. de secun. nup. Beroi. in d. c. quæ in Ecclesiarum, à n. 105. cum seq.
N c. 2. & c. ex publico. de conuersio. cóiuga. Couar. de spósa. 1. p. c. 4. §. 1. n. 16 & c. 5. n. 11. & 2. p. c. 7. §. 4. n. 6.
O vt in casu c. literas, in fi. c. ex trãsmissa, vbi DD. de resti. spoli. Thom. Tribissa. decis. 45. per tot. Rebuf. cons. 119. per tot. Ripa in l naturaliter, §. nihil cómune; n. 84. de adq. pos. Fráci Marc. 2. p. decis. 738. Gutie. li. 1. qq. q. 14. Barb. 2. p. rub. ff. solu. matr. n. 18. vers. Vel quia mulier, & n. 23. vers. Succedit igitur secũda & n. 71 & n 102 ver. Si autẽ sit matrimoniũ & n. 103. vers. Sed his nõ obstantibus.
P Matth 19. & B. Paul. 1. ad Corint. c. 7. c. 2. 12 q. 2 c. gaudemus, de diuor. c. literis, de pręsump. c. per venerabilẽ qui fil. sint legit. c. fin. vbi not. Abb. de conuersio. cóiugat. Alphons à Veracruz in specu. cóiug. 3. p. art. 1. concl 3. Castro de lege pœnali, lib. 2. c. 4. vers. Vt etiam prioré. Barbosa vbi proxime, nu. 14. vers. Sed magis cómunis. & n. 15. 17. & 19. cum multis seqq. Concil. Coloniens. in §. hæc itaq. tit. de sacram. matrim. p. 184. & Conc. Triden. ses. 24. tit. de sacra. matrim c. 7. & 8. Couar. de sponsal. 2. p. c 7. §. 6. n. 13. Petr. Grego. in sintag. iur. li. 9. c 16. n. 3. Gutier. in quæst. canoni. c. 25. n. 4. Cuncenati. lib. 1. quęst. iur. c. 1. á num. 10.
Q Didac. Lopez in tract. de voto, q. 6. Menoch. de arbitr. lib. 2. cẽtu. 5 cas. 421. n. 10 & seq. & centu. 6. casu 504 n. 5, & lib. 2. præsump. 10. n. 35. Camil. Gallin. de verbor. signif. lib. 10. c. 33. n. 19. Conrad. in tépl. omn. iudi. lib. 2. c. 1. §. 4. vers. 3. num. 17. & 18. vbi de Ramiro Rege Aragonum. Rebuf. in prax. regu. de dispensat. in gradib. prohibit. glos. 5, n. 10. Roher. cons. 20. n. 30. & seq. cũ aliis adductis à Petro Cenedo, 2. p. collecta. 124. n. 5. facit tex. in c. veniens, qui Cleri. vel voués & in c. cum ad monasterium, vbi Abb. & alij, de stat. monach. glos. in c. proposuit, de conces. præben.
R Ioan. Monach. in c. 1. de ætat. & quali. in 6. Innocen. in ca. diuersis, de Cler. coniugat. Deci post Abb. in c. cum in cunctis, n. 21. de electio. Felin. in c. quę in Ecclesiarũ, n. 5. Curci. sen. cons. 16. & 17. Soci. cõl 246 col. 4. versic. Circa secundũ, vol. 2. Guerrero in specu. iur. c. 18. n. 4. post Abb. in c. de multa, de præben.
S c. non liceat Papæ, 12. q. 2. c. contra statuta, 25. q. 7. Victoria in relectio. de potesta. Pap. & Cócil. proposit. 6. & 7 Fortu. Garc. in d. l. Gallus. §. & quid si tantũ, n. 296. & 297. Speculat. titu. de dispensat. §. nũc breuiter. n. 5. Innocen in c. cum inter, de renuncia. & in d. c. cum ad monasterium. Archidiachon. in cano. Florentinã. 85. distin. Hostiens. in c. dudum, de electio. Ioann. And in c. de multa, de præbend. Felin. in c. postulasti, col. 9. de rescript. Deci. in c. quia in tantum, n. 8. de præbend glos. in c. quanto, de iureiur.
T Glos. singul. in c. non est, de vot. vbi Abb. in n. 7. Nauar. in manua. c. 12. n. 75. Rebuf. in concordat. rub. de form. mandat. Apostolici, verb. Dispensationé. & in rubr. de donat. eod. verb. col. 4. Felin. in c. 2. de spõsal n. 20. Couar. in 4. 2. par. c. 6. §. 9. n. 7. & c. 8. §. 6. n. 4. Paris. cons. 68. n. 57. in 4. Imol. in c. cum olim, col. 2 de Cleric. coniugat. Innocent. in c. 2. de renuntia. Richard. in 4. distin. 38. q. 9. art. 1. Felin. in d c. quæ in Ecclesiarum, n. 25. Ripa lib. 2. responsor. c. 19. & Rebuf. in prax. rubr. de dispensat. colu. 378. Rojas in epitome succelsion. c. 23. num. 7. & 8. Sanchez de matrimon. lib. 2. disputat. 15. num. 6.

V c. nouit,

Ecclesiasticis, & alijs ad regimen, & gubernationem Ecclesiæ Militantis expectantibus, quia illis, iuris diuini, & naturalis interpretandi est concessa potestas, quod intelligendum est de iure diuino, dante formam in actibus humanis, vt est illud, quod in ore duorum, vel trium stet omne verbum, u quod iure communi fuit ex causa in testamentis limitatum, quia facile in vltimis elogijs falsitas committitur, non vero intelligas de iure diuino prohibente, & puniente, x quod nullo casu reperitur permissum, vt est illud, non mœchaueris; quod si aliquo casu reperiatur permissum, vt in illo præcepto de non occidendo, quod in hoste, & in bannito, ex iusta causa, & in damnato legitime à iudice reperitur concessum; quo casu valebit constitutio humana contra illam prohibitionem, tali causa existente ad statuendum, quæ excludat peccatum, nam si peccatum non excluderet, in vim præcepti nullatenus valere posset, cum nulla lex possit peccatum futurum remittere, licet in vim permissionis valeat, z quia licet non tollat peccatum, tamen facto in hoc seculo impu-
27 nibile reddit, † vel propter maius malum vitandum, vel propter maius bonum consequendum, a qualis est lex nostri Regni, quæ facta dominorum, & Baronum erga suos vassallos seruitutis, quantumuis iniusta impunita, in hoc seculo reddit, cum eorum respectu neminem in superiorem recognoscant, vt ex sequentibus apparebit.

V Cap. nouit. de iudic. c. in negotio de testibus. c. Præsul. 2. q. 4. l. hac consultiss ma, C. de testam. Marta de iurisdict. 4. p. cas. 93 num. 29. l. fin C. de donat. cau. mort. l. fin. C. de codicill.

X Bellarmin. tom. 2. controuers. genera. 4. cap. 27. ver. potest autem, p. 1095.

Y Cap. miles, cap. si homicidium, 23. q. 5. l. 3. ff. ad leg. Cornel. de Siccar. l. proditores, ff. de re milit. Viuius decis. 197. nu. 27. & sequen. Iass. in l. fin. nu. 22. & Marsil. num. 31. de iurisdict. omni. iudic. & singul. 124. & 294. & in praxi, §. aggredior. nu. 21 Dueñas regu. 68. Iul. Cla. in praxi crimin. §. homicidium, num. 53. Beroi. in d. cap. quæ in Ecclesiarum, num. 109. multis relatis Carol. Tapia in rub. de constit. Princip. c. 1. nu 43.

Z Glo. in c. inter hæc, 33 q. 2. Magon. decis. 41. n. 14 & per tot. Couar. de sponsal. 2. p. c. 7. §. 7. nu 8. Tiraquel. in l. connubia. 9. n. 4 Gutier. pract. lib. 2. q. 1. n. 22. Viui. decis. 197. n. 25. & 26. cum alijs relatis a Petr. Cened. in collecta. 1. p. collecta. 12.

A Glos. venia in can. denique, 4. distin. Doctor. in c. inter opera de sponsal.

§. Trigesimus secundus.

Explicatio latissima obseruantiarũ Regni Aragonum, circa absolutam potestatem Baronum, in suos vassallos seruitutis.

SVMMARIVM.

Fori & obseruantiarum verba, de absoluta Baronum potestate referuntur. 1.

Lex introducens in Aragonia absolutam potestatem Baronum, erga suos vassallos seruitutis, an fuerit iusta, & de eius ratione, 2. 4. 5. 9. & 18.

Famis es[t]ensis acutissimus, & solum apud barbaros tale genus mortis admissum. 3.

Defenduntur Hispani à calumnijs aliquorum scriptorum, circa gesta ab eis apud Indos. 6.

Infidè-

§ Trigesimus secundus.

A Obserua.de consuetudine Regni Nobiles, tit. de priuileg. gener. obser. in curijs, tit. Actus Curiarum. Molin. in repor. for. verb. Dñi locor, vers. Dñi locorũ quæ non sunt Ecclesiæ, & v. vassallus, vers. de diff[illegible]entiis, quæ sunt inter vassallos D.Regis.

NOSTRI maiores, non tam eloquentiæ Romanæ, quam militari disciplinæ dediti, incultis verbis,† latam nimis dominorum potestatem, in suos vassallos seruitutis, & eorum bona, ostendere volentes, hæc verba protulerunt. a *De consuetudine Regni, Nobiles Aragonum, & alij domini locorum, quæ non sunt Ecclesiæ, suos vassallos seruitu-* 1

seruitutis, possunt bene, vel male tractare, pro eorum libito vo-
luntatis, & bona eis aufferre, remota omni appellatione, & in
eis, Dominus Rex non se potest intromittere. Et alibi habe-
tur: *b Verum tamen si vassallus domini, non habentis merum*
nec mixtum imperium, in loco occiderit vassallum, dominus lo-
ci, potest eum necare, fame, & frigore, & siti, in suo loco, licet
nullam aliam iurisdictionem criminalem habeat. Quorum
verborum corticem, † ac literam tantum intuentibus,
2 non est mirum, quod barbara consuetudo, imo corrup
tela videatur, & tanquam iniusta lex, multi abrogan-
dam censeant, cum leges, nequè annorum numerus, ne-
què conditoris dignitas, commendet; sed sola æquitas,
c & misserimum genus † mortis sit, fame perire. *d* Vt ce
3 cinit Homerus. *e*

Triste genus lethi, miseris mortalibus omne est,
Tristius exurie extingui, atque occumbere fato.

Et (vt docet Liuius *f*) miserrima omnium mortis gene-
ra sunt, famis, & frigus, & ideo inquit, quod multi ex
plebe, quo maxima annonę inopia vrbē inuassit, ne diu
tina fame cruciarentur, capitibus obuolutis, se se in Ti-
berim præcipitauerunt, & Saguntinos (inquit Apianus
g Alexandrinus) maluisse ferro perire, quam fame mo-
ri, quia famis, est omnium acutissimus ensis, *h* nec alibi,
quam apud Barbaros, tale genus mortis admissum est.
Si vero prædictarum obseruantiarum sensum, & spiri-
tum † consideremus, & potestatis absolutę originē ani-
4 maduertamus, nostrorumquè maiorum mentem dili-
genter perpendamus, non illos eam instituentes, & in-
troducentes, sed posteros (si qui sunt) qui ea in suæ li-
bidinis, cupiditatis, & auaritiæ fines abutantur, redar-
guendos esse prædicabimus. Quod enim illi fecerunt,
ex radice charitatis emanauit, quæ vero isti, ex radice
cupiditatis prouenirent, duas enim radices, in duobus agris, à duobus agri-
colis plantari, (tradit Diuus Augustinus *i*) plantat alteram Christus, in cor-
dibus bonorum, alteram vero diabolus, in cordibus malorum, quæ plan-
tatur ab illo radix est bonorum omnium charitas, quæ plantatur ab
isto, radix est malorum omnium, cupiditas; Vnde nec de radice chari-
tatis aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni, nasci potest, nec
Deus attendit, ad id quod foris apparet, verum radicem intuetur, vtrum
charita-

B For. si aliquis homo, titul. de homicidio, obseru. item per forum. in fin. tit. de priuilegijs milit.
C Tertulianus in apologetico, cap. 4. Simácas de republica, lib. 4. cap. 19. & 20.
D Bellarmin. tom. 3. controuers. genera. 2. lib. 6. c. 12. vers. tertio inopia, pagin. 562. Petr. Roici. decis. Lituani. 3. a num. 257. cum sequen. Bursat. cons. 16. num. 63. in 1. Anton. de Sola in constitu. Sabaudię, 2. par. tit. de edict. Annon. glos. 1. n. 5. & 6. cum sequen. Ascani. Clemens de patr. potesta. effectu. 1. numer. 3. multa suo more congerens. Tiraque. de vtroq; retract. §. 26. glos. 1 nu. 22. cum seq. & de pen. tempe. caus. 33. nu 8. Camil. Gallin. de verbor. significa. lib. 10. cap. 32. nu. 62. Menoch. cons. 31. nu. 11. Luc. de Pen. in l. comparationem, C. de quib. muner. lib. 12.
E Odissæ 12. refert Roici. vbi sup. nu. 263.
F Lib 4. ab vrb. condit.
G De bellis Hispaniensibus, pag. 452. vers. & quoniam ferro Casane. in consuet. Burgun. rub. 1. §. 5. glos. penult. nu. 21. Alexá. ab Alexan. lib. 3. dier. genial. cap. 3. vers. quod de caspijs, pag. 874. vbi Tiraquel.
I Super Psalm. 51. & sermon. 44 de tempor Cardinal Osius tom. 2. suorū oper. lib. 4. de traditionibus.

charitatis an cupiditatis sit, vsquè adeo, vt homicidium laudatum, de eo vero qui misericordia ductus, abstinuisset à cęde, pœnas expetitas esse legamus. k Phines vno pugione duos confoderat, à domino commendatus, æterni Sacerdocij testamentum accepit. Non quod ipsum, bonum per se sit homicidium, quod lege prohibitum esse scimus, sed quod illud, zelando zelum Dei, patrauerat. Contra vero Saul, non occidit Agag Regem pinguissimum, & opimis gregibus ouium, & armentorum, & vestibus, & arietibus, & vniuersis quæ pulcra erant, pepercit, nec voluit ea dispergere, is, grauem ex ea re Dei indignationem incurrit, non quod malus esset affectus misericordiæ, sed quod contra Dei præceptum pepercit, de rebusquè Amalech concupiuit, non est in Phines laudatum homicidium, sed charitas, & zelus, non est in Saule damnata misericordia, sed concupiscentia, partim laudis, partim rerum opimarum Amalehc: sic pariter in nostro casu, laudanda est charitas maiorum, quæ fuit causa, huius introducendæ consuetudinis, & exprobanda cupiditas posterorum, qui ea abutuntur, & licet consuetudinis, non sit exquirenda ratio, quare fuerit introducta, tamen vt omnibus pateat, hanc obseruantiam, quam extranei à Regno, & primordij nostrarum legum ignari, duram ac irrationabilem iudicant: rationabilem & iustam sui origine fateantur, huncquè errorem, qui maxime nostrorum Baronum honori detrahit, deponant, scimus namquè (vt dixit Beatus Paulus l) *Quod bona est lex, si quis ea legitime vtatur:*

Duplicē nostræ introducendæ absolutę potestatis rationē, † assignabimus, 5
quarum prima sit, quod cum secundum Philosophum, m duplex sit Principatus, despoticus & politicus, primus est Domini ad seruos, ad cuius nutum & voluntatem, eos gubernari oportet. Secundus est, patris ad liberos, qui habent iūs in aliquo renitendi. Sub primo Principatu, constituuntur gentes barbaræ, quæ secundum D. Thomam, n Aristotelem, & alios, oportebat pro arbitrio regi, & gubernari: sub quorum numero, fuerunt Sarraceni nostri Regni, quos merito bestias appellauit Oldradus. o Inde repręhenduntur, nouissime & eleganter à Bozio, p nonnulli scriptores, qui in Hispanos † inue- 6
huntur, quod adeo fuerint diri, in Indos, quia hoc peccatum, illorum fuit, qui illa faciebant, non totius nationis, & vix erat vt aliter fieri posset, cum

tanta

K Numer. 25. & 1. Machab. cap. 3. & 1. Regum: 15.

L 1. Ad Timoth. cap. 1.

M 1. politicor. & lib. 3. c. 10. Chrysostom. Iabel. in epithom. lib. 1. politicor. tract. 1. cap. 2. in prin. pag. 255. Raphael. Bolateran. in philologia. lib. 36. in politica, col. 1095.

N Libr. 3. de regimine Princip. c. 11. Capizi. decis. 130. a num. 35. cum sequen. Montalnus in foro Regio. lib. 3. tit. 6. de las herencias, l. fina. glosa fina. fol. 149. col. 1. vers. ad quartum, Iabel. in epithom. 3. lib. politicor. tractat. 5. cap. 1. vers. secunda species, pag. 193. *Paleot.* de consultatio. par. 2. q. 3. verb. quibus addimus, versic. & pręsertim.

O Consil. 72. nume. 3. in prin. Anto. Scapus, lib. 2 iur. non scripti, cap. 2. numer. 17.

P Tomo 1. de sign. Ecclesiæ lib. 10. signo. 42. cap. 13 pag. 823. vers. hinc vt legimus.

tanta esset immanitas illorum populorum (vt belluinis factis, belluas omnes superantes, filios, parentes pro cibo comedentes) vt ad humanæ naturæ studia reuocari nullo modo possent, nisi ædita fuissent in illos, exempla supliciorum atrocissimorum, quæ tamen Episcopi, religiosiquè nostri, postea cohibuerunt: sed initio gentes efferę, ferarum more viuentes, instar ferarum erant interdum necessario tractandæ, atquè ita fiebat, vt quos amor virtutis non poterat, saltim acerbioris suplicij metus, intra cancellos humanitatis consistere, & cohibere valeret. Ita pariter nostri illi primi Aragonenses, qui à Sarracenis, terram, castra, & loca occupata recuperauerunt, ne eos tanquam hostes occiderent, r sed tanquam clientes seruarent, in pœnam infidelitatis, & barbariej, seruili conditioni subpossuerunt, vt pro arbitrio, nulla certa lege seruata, eos regerent, & gubernarent, vt respondit Ariouistus Cæsari. q *Ius esse belli, vt qui vicissent, ijs quos vicißent, quemadmodum vellent imperarent: Item populum Romanum victis, non ad alterius præscriptum, sed ad suum arbitrium imperare consueuisse.* Maxime cum propter eorum perfidiam, † & infidelitatem

7 foris, & priuilegijs Regni frui indigni iudicarentur. Non quod ex hoc illis fieri iniustitiam sit concessum, sed quod per talem potestatem, res ad primęuum ius reducerentur, quo non erant adhuc iurisdictiones, sed iustitia, & cætera omnia, manu Regia gubernabantur,

8 & administrabantur, quo sensu etiam Dominus Rex † in personis, & bonis Sarracenorum t in suis locis regalibus degentium, habebat pariter absolutam, & plenam

9 potestatem; vltra quos, in locis Baronum, † quædam aliæ reperiuntur gentes exteræ, quarum maiores, Baronum terram venerunt inhabitare, qui propriam libertatem contemnentes, eidem Sarracenorum legi, Principatuiquè dominorum despotico, sese sponte subiecerunt, & ideo vassalli seruitutis appellantur, quia licet non lege, vel emptione, natura tamen u serui dici valebunt. Et quamuis Accurs. Bart. x & alij, videantur sentire, pacto non se posse facere quem ad scriptitium, & ho-

Q Cæsar in commenta. de bello Gallico, lib. 1. p. 22.
R l. libertas, §. serui, vbi Cin. Bald. Castren. & alij, ff. de stat. homin. Castrens. consil. 21. num 12. lib. 3. Gom. de Amesqua de potesta. in se ipsis, lib. 1. cap. 10. num. 4.
S Oseruan. 2. tit. de equo vulnera. glos. penult. in c. 2. de Iudęis, Iass. in l. in insulam, num. 5. de verbor. obligat. Noster Molin. verb. infidelis, vers. 1. vbi Portol.
T Obserua. Item Sarracenus 4. in fin. tit. de Iudęis, obserua. Item in Aragonia Sarraceni, tit. de genera. priuil. for. 1. tit. de Sarracen. fugiti. & foro vnic. tit. de non alienand. possessio. tributa. inter correctos.
V Chrysost. Iabel. in epithom. primi lib. politico. tract. 1. cap. 1 vers. quancũ ad 1. p. 160. & æconomię Christianę, tract. 5. c. 8. in princip.
X In l. fin. C. de transact. vbi etiam Bald. n. 2. Odofred. Paul. Fulgos. Salicet. Alberi. Alex. & Alciat. nu. 18. Padil. nu. 5. Camil. Borrel. de Reg. Cathol. præst. cap. 18. nu. 9. & seq. Conan. comment. iur. lib. 1. c. 5. n. 7. Paconi à Bacu. declarat. iur. lib. 1. declarat. 15. Nicol. Boher. in consuet. Bituricens. tit. des costumes é vsages. §. 1. verb. suite, col. 2. Fortu. Garcia in l. manumissiones, ff. de iust. & iur. Iacob. Rebard de iur. ambiguitati. lib. 1. cap 1. nu. 4. Ioan. á Rebetteria disputation. iur. li. 1. proposit. 7 Hernest. Coltmanus disputa. 10 Thesi sexta, Bald. in l. si qua pecunia, C. de oper. libert. Afflict. in constitu. Neapoli. quia frequenter, nu. 2. vers. sed in contrarium.

† & hominem alterius, cum ex hoc eorum status labefactetur, nec quis (etiam volens) recusare possit *y* libertatem, cum libertatis tutella ad ius publicum spectet, 10
z nec aliud videatur facere, qui se hominem alterius facit, quam personam seruituti supponere, cum leges, seruos, homines nostros vocent, *a* & cum nemo sit membrorum suorum dominus, *b* videtur quod non potuerit dominis (etiam à volentibus) concedi ista facultas occidendi eos, & necandi pro libito, siti, ac fame, vt obseruantia nostri regni videtur permissum.

His tamen non obstantibus, contraria sententia verior est, *c* & melioribus fundamentis fulcita, quia permissio obseruantiæ necandi vassallos, fame, frigore, & siti, magis ad terrorem *d* erat, quam vt iure ipso competeret, & fundamenta contrariæ sententiæ procedunt, in vera, formali, & plena seruitute, ex qua omnino status anichilatur, *e* non tamen in hac, quæ licet restringat libertatem, non tamẽ ad veram & formalem seruitutem reducit. Quod etiam potest exemplificari in promissione, qua quis se facit religiosum, *f* & in conuentionibus, quibus quis se locat ad seruiendum *g* in triremibus regijs, & in venditione illa, *h* quę olim sui ipsius fieri solebat, ad munera gladiatoria, quæ auctoratio dicebatur, & iure valebat, cum homini libero omnia facere liceat, *i* quæ iure non prohibentur, & ideo recte potuerunt isti de quibus agimus, legi vassallorum seruitutis se submittere, ex pacto cum Baronibus inito, vel eorum terras inhabitando. Nequè obstat noster I.C. *k* dicens, *Neminem esse dominum membrorum suorum*, quia hoc intelligitur, de dominio illo iuris gentium, quod habent domini in seruos, & ideo respondit, cessare actionẽ legis Aquiliæ dire-

Y l. nec si volens, l. interrogatam, l. liber os, C. de liber. cau. l. conuentio. ff. eod. tit. late Baeza in tracta. de inop. debitor. cap. 3. nu. 5. & nu. 8. vsque ad num. 17.

Z l. fina. § sin vero. C. de testam. manumis. l. si quis rogatus, § 2. ff. de fideicómis. liberta. Bart. in l. 1. numer. 2. vbi Deci. nu. 2. C. de institu. & substitutio. Quesada q. 16. nu. 9.

A l. si fundum, §. seruum tuum, ff si cert. peta. l. qui duos, ff. de solut l. 1. & 2. C de Episc. & Cleric.

B l. liber homo, ff. ad leg. Aquil. & trad. per Couar. lib 2. resolut. c. 1. & c. 8. Bart. in l. si quis reum, ff. de custo. reor. Roman. singul. 119 Hipoli. in rubr. de fideiussor. num. 197. late, & eleganter Balthas. Gom. de Amesqua in tracta. de potest. in se ipsu lib. 1. cap. 1. cum trib. seq. & lib. 2. cap. 17. num. 29. vers. secundo adduci potest. Leonard. Lesius de iust. & iur. lib. 2. cap. 4. dubita. 1. pag. 40. & Ferdi. Rebell. de obligat. Iusti. p. . lib. 1 q. 7. sectio 5. nu 55. p. 61.

C Glos. verb. incrementũ verb. conditionẽ & verb. ad scriptione, vbi Iacob. Rebuf. Ioan. de Plat. ante num. 1. Luc. de Pen. nu. 3. in l. cum scimus, C. de agricol. & censit. lib. 11. glos. & Salicet. in dict. l. nec si volens cum multis alijs relatis á Balthas. Gom. de Amesq. vbi sup. lib. 2. cap. 17. nu. 30. decẽ fundamentis hanc sententiam confirmans Ioan. Azor institu moral p. 2. lib. 2. cap. 31. vers. secundo quæritur, col 221.

D Petr. Erodi. rer. iudic. lib. 8. tit. 1. cap. 1.

E l. cognitionum, 9. ff. de var. & extraordi. cognitio. l. quod attinet, ff de reg. iur.

F Cap. omnes fœminę, 27. q. 2. cap multos, § 4. dist in cap. placuit, 2. q. 7. cap. quorum, 24 cap. si religiosus, 27. de electio. in 6. cap. non dicatis, 12 q 1. cap. religiosus de testa in 6. cap. fin. de sepultu. in 6. cap. patrem puellæ, 32. q. 3. l. 4. tit 4. parti. 4. Amesqua vbi sup. lib 1. cap. 2. num 12. & seq.

G Gom. de Amesq. vbi sup. lib 1. c. 19. nu. 12. Gutier. de iuram. confirmatorio. 1. p. c. 16. nu. 39. & 40.

H Iust. Lipsi. lib. 2. saturnal. cap. 5. & aliorum plurium authoritate comprobat Amesq. vbi proxime, lib. 1. cap. 3. num. 16.

I l. libertas, ff. de statu. homi. § libertas, instit. de iur. personarum, l. 1. tit. 22. part. 4.

K d. l. liber homo.

directum, sed quia habet facultatem, & potestatem in membra sua ad vsus licitos, respondit, illi dandam esse vtilem actionem legis Aquiliæ; quæ, quoties casus verbis legis non comprehēditur, tamen subest similis æquitas, datur, quæ *l* eumdem effectum, eamdemque potestatem habet, quàm directa, *m* Sed postquam Catholicorū Re-
11 gum † opera, & diligentia, fuerunt omnes regni Sarraceni baptizati, *n* nescio, an omnium eorum voluntate absoluta, an conditionata (quæ sufficiēs fuit), vnusq; Deus, sub vna religione, & fide, non solum in toto hoc regno, sed in tota Hispania colebatur, eorūdē, & successorū benignitate, quasi causa cessante, nō amplius in eos, & eorū bona, plenitudine potestatis fuerūt vsi, incōmodaq; fiscalia, pietati, & religioni cesserūt, & ad ius cōmune Aragonū redacti, concessum fuit in fauorē fidei ab eis susceptæ, vt eisdem priuilegiis, & libertatibus, quibus antiqui christicolæ gaudebāt, & ipsi fruerentur, seruosq; iam nō amplius, cū ex omniū maxima infidelitatis seruitute, ad omnium maximam fidei, & veræ religionis libertatem conuclauerint, quam si seruassent, permāsissent vtique nobiscum: *o* sed quia vt inquit Claudianus: *p*

Hos paruæ poterant impellere causæ
In scelus: ad mores facile natura reuerti.

12 Et quia experientia docuit, † eos nec Deo, nec Regi fidelitatem promissam seruare, merito tanquam tanti beneficij ingrati, *q cum eorum essent iam iniquitates completæ, r* à Rege nostro catholico Philippo, anno 1610. fuerunt expulsi *s* ab hoc regno, *cum nulla pars fideli cum infideli, nec sacrum & prophanum simul in eodem thuribulo ignem offerri Deus permitit; t ac Isaac cum Ismaele habitare; u* In quo erant quatuordecim mille centum & sex domus, seu familiæ eorum, fuerunt expulsi octuaginta mille octocentum nonaginta & sex personæ, bonaque ab eis occupata, quasi quodam iure postliminij, christianis fidelibus restituta. Si enim permissi sunt manere in regno, & ad comertium christianorum

L l. 2. §. deinde, de origine iur. l. quoties, 23. ff. prescript. verb. l. 1. cum duobus sequentib. l. quia actionum, ff. ad leg. Aquil. l. 1. ff. de seru corrup. l. 2. §. item varus, ff. de aqu. plu arcend.

M l actio, 49. ibi; Nec refert, ff. de negot. gest.

N Afflictis decisio, 251. vbi annotatio Cæsar. Vrsil. num. 11. Natta consilio 434. num. 2. Antonius Scap. de iure non scrip. lib. 2. c. 41. Ludouicus à Paramo de origine officij sanctæ Inquisitionis, lib. 2. cap. 6. nume. 7. & 8. 11. 13. & sequen. Aschani. Clemens in tract de pátr. potesta. effectu 7. nume. 6. Enriq. tom. 1. summ. moral. lib. 2. de baptismo, cap. 25. num. 1. ex professo tractans Ferdinandus Loazes in suo tractat. super nou. paganor. regn. Valen. conuersio. Gabrie. Biel in 4. sententiar. distinct. 4. quæstio. 2. artic. 2. diuus Antonin. in summ. 2. par. tit. 12. c. 2. § 4. & alij multi relati à nostro Petr. Cenedo, 2. p. collectan. 59. n. 1.

O Episto. B. Ioan. c. 2.

P in eutrop. lib. 2. p. 103.

Q l. 2. C. de libert & corū libe. l. diuus, 5. l. ingratus 19. ff. de iurepatron. c. octaua, 12. q. 2. pluribus exornans Schrader. in tracta. feud. tom. 1, par. 9. c. 9. n. 9

R Genes. c. 15. n. 16.

S iuxta illud Psalmi 35. Expellantur operantes iniquitatem. & psalm. 43. Afflixisti populos, & expulisti eos. Esaias c. 22. ibi, Expellam te de statione. & Ioel. c. 2. ibi, Expellā eum in terram inuiam & desertam. Borrellus de Regis catholi. præsta. c. 69. n. 15. & seq. Villadie. in politic. c. 5. §. 26. in fin. plures referens noster Cene. 2. p. collecta. 15. n. 2. & 3. P. Frācisc. Escriba in vita D. Ioānis à Ribera Patriarch. Antioch. & Archiepis. Valētini, folio 345. & seq.

T Leuit. 10.

V Genes. 21.

X c. cum

X c. cum cessante de appella. l. 1. de cōdi. ob cau. §. hęc cōstitutio. Instit. de eo cui liberta. cau. l. Geometræ, ibi, Dum curam gerit. l. atlethas, §. gētium, ibi. Quoad in præsidatu sunt, ff. de excusat. tutor. l. Titia ſeyo. 87. §. vsuras. vbi Bar. de lega. 2. Romā. cons. 180. n. 7. Deci. in l. in omnibus causis, 68 ad fin. ff. de regu. iur.
Y Beuter. in histor. nostri regni Arago. li 2. c. 5 & 6. Hiero. Zur. in annal tom. 5 li. 1. c. 6 aliis relatis. Iaco. Baldesi de dignit. Reg. Hispan. c 15. n. 20. Borrell. de Reg. cathol. prælāt. c. 46. n. 55. Frat. Ferdinādus del Castill in histor. generali S. Dominici, 1. p. lib. 5. c. 41 Guardio. in tract. dela nobleça de España, c. 7.
Z Hiero. Zuri. tom 1 anna. li. 1. c. 5, vers. del Rey Yñigo Arista & c. 32. vers. En memoria desta tā grāde, y señalada vitoria. Iul. Anto. Brācalasius in philosoph. lib. 4 de religione, p. 29. in fin. & p. 30. §. 58. Ludouic à Paramo de origine offic. S. Inquisitionis, lib. 2 tit. 3. c. 10. n. 25. vbi à c. 8. cum duob. seqq. plura de dignitate sanctissimæ crucis, eiusq; reuerētia, & miraculis, elegāter disserit.
A Cæsar Vrsi. vbi sup. n. 9 Baeça de inop debit. c. 17 n 31. & 32. Brunol. à Sole in quęst. legal lib. q. 17. n. 35 & q. 18. n 5. & 6 cum seq. per tot Deci. cōs. 130. de pęna tēpor. loquēs. Paciade probat. li. 2. c. 14. n. 20.
B Bobadi. in polici lib. 2. c. 16. n. 12. D. & Cācer variar. resol li. 3. c. 1. n 362 Aym. cōs. 141. n. 14. Ioan. de Neuiz. inter cōs. Bruni cōs. 12. n. 95. Luc. de Pen. in l. vni. col 2 & 3. C. de capi ti. ciuib cēsib. eximē. li. 11. & facit tex. in Authētico, de hęred. & Falcid. in princ. ibi. Antiquā recipiētes libertatē. C 42. in 3.

tianorum admissi, causa fidei susceptę, causa hac priuilegij finali cessante, *x* ęquum fuit, vt deficeret, eius effectus: hoc felicitati, & magnitudini nostri Regis Philippi † seruatum fuit, vt pacem vniuersalem in Hispania assequutus, hac expulsione, Iani portas clauderet (vt fecit Augustus Romę) , qui nominis catholici à maioribus hæreditarij, significationē, & effectū hac expulsione ostenderet, cum eis namq; omnis hęresis suspicio, exterminata fuit, puritasq; & sinceritas in fide catholica viget prouinciasque suas ab omni hæresis macula mundas, & absq; fęda ruga, in fide catholica, catholicus Rex, cōseruat, defendit, atq; tuetur, & opus insigne, & heroicum, quod Rex noster Ferdinādus, eius tritauus, baptismo, & & iusta Iudæorū expulsione *y* cępit, cōsumauit, atq; perfecit: cum sub vno Principe, vna tantū debeat esse religio, vt vna est anima in corpore vno, cum religio formę vices gerat, & viuificet, detq; esse Reipublicæ, & sit humanæ societatis vinculū, & per eam in Deum, omniū nostrū vltimū finē tendimus, maioriq; cum ratione, fuerūt ab hoc Aragonū regno isti crucis inimici expulsi, cum illa, sit stigma, *z* & insigne huius regni; & in hoc signo, sępesepius corū maiores, à nostris fuerūt superati, atq; victi. Barones tamē regni † noluerūt hoc iure priuari, atq; potestatis plenitudine, quā in eorū personas, & bona habebāt passi sunt spoliari, cū per baptismū, licet omnis macula, & spiritualis seruitus auferatur, nō tamē tēporalis seruitus minuitur. *a* Ex quib' cōstat, quanto peioris cōditionis sit esse vassallum priuati Baronis, quàm supremi Regis: illud enim misera est seruitus; hoc autē summa est libertas, *b* vt cecinit Claudianus *c* his verbis.

Numquam libertas gratior vlla est sub Rege pio.

Sed hic regiminis modus, principatusque despoticus, † tunc iustus iudicatur, quando ille qui pręest, non solum singulis, sed omnibus subditis est virtute præstantior. Vnde apud maiores nostrorū nobiliū iustus talis Principatus fuit, quia omnes suos vassallos virtute pręexcelere curabant, tantoque cæteris nobiliores iudicabantur; quanto maioribus virtutibus illustrabantur, & deco-

13 14 15

decorabantur, tantoque magis Deo immortali propinquiores, & acceptiores erāt, quanto liberiores, & quotquot superabāt potestate terrena, superabāt felicitate ęterna, & magna certe gloria erat, quod potuerūt trāsgredi, & nō fuerūt transgressi; facere mala, & non fecerint; cum vir iustus nō sit qui iniqua non facit, sed qui cum possit nō vult iniqua agere: [d] atq; ita eorū iustitia maxime extollitur, ex eo quod, licet eorum summa esset potestas in vassallos, tamen noluit in illis peccare voluntas, etsi immineret peccandi impunitas, vt inquit Valentinus Poeta: [e] cum

his tota magistris
Castra regebantur, primis hi cornibus ibant
Armati pro Rege suo, rerumq; salute
Communi: tunc nomen erat venerabile mundo
Nobilitas, tunc digna fuit, cui tanta darentur
Stemmata, cui Reges tot largirentur honores.

Sed apud aliquos eorum posteros (bonos omitto, qui multo plures sunt) in particulari talis absoluta potestas improbatur: & ideo lex in cōmuni nō cessat, nec potestas, qua illi abutūtur cēsetur sublata, [f] cum
16 illa, quę nihil † allud est nisi quoddā liberum ex abrupto procedendi arbitriū sine solēnib⁹ iudicij, & sine ordine iuris, quæ brachiū regium, seu manus regia appellatur à nostris, in multis prouinciis viget, [g] & in Aragonia, [h] quo ad exteros per quinqueniū viguit vnione durante, quæ vtinam perpetua fuisset, cum in hoc regno sit certo experimento obseruatū maiora, & atrociora delicta, ac seditionis causas semper ab exteris ortas, & per singularū ciuitatū statuta, [i] hęc manus regia viget, non quod eam habēti liceat sine probationib⁹ de facto aliquē cōdemnare, ex sola propria priuata cōscientia, [k] sed iuxta naturalē ęquitatē, quantum iustitia suadet, cum licet habeāt liberū arbitriū in procedendo, & ventilando, non autē in
17 decidēdo: vnde nō vsus, sed abusus † potestatis improbādus est apud eos, qui nō solum ab eorum vassallis, & subditis virtute excelluntur, & superantur, verū in cupiditate, & auaritia, quę secundum Apostolum, [l] radix est omnium malorū, & idolorum seruitus, non in charitate christiana; quę (vt diximus) omnium bonorum radix est, videntur radicati, cū subditos propter eorum gulā, & luxuriam oprimant, quos tanquam patres diligere, &

D Angelus Marchesacius de via & ratione iuris, lib. 1. cap. 15. numero 18. Aristoteles lib. 5. politicorum, cap. 10. Ioannes Chokier in thesauro aphorism. politicor. li. 1. c. 4.
E Iacobus Falc. satyra XI in aleatores. p. 69.
F Cardinal. Reginaldus Polus in deffinitione ecclesiasticæ vnitatis, lib. 1. pag. 125. versic. Sed quia, & pag. 128. versic. Quod enim homines.
G Maur. Burgi. de mod. procedendi ex abrup. centuria 1 quæstione 30. 37. & 58. & 54.
H in vnione & cōcordia generali regni anni 1593.
I noster Iosephus Sesse, 1. p. decis. 51. num. 19. & sequen. & 39 cum sequē. post Barda. in priuileg generaл. num. 31. & de officio Gubernator. in criminal. cap. 19. num. 6.
K Maurus Burgius vbi supra. quæstione 48 num. 3. & quæstio 43. n. 9 & seq.
L ad Collosenses 3. & 1. ad Timothe. 6.

tanquã principes tueri tenebãtur, cum sub eorum cliẽtela causa securitatis, & patrocinij fuerint cõstituti: *m* neq; eorum auaritia desideratis reb' extinguitur, sed augetur ignis more, qui cum ligna acceperit, & videatur ad momẽtum flama cõprimi, inde paulò post cernitur dilatari: Itaq; si aliquorũ Principum studium esset, etiã cum subditorum iniuria per fas, & nefas sibi multas parare diuitias, extruere amplissimas, & ornatissimas domos, frequẽtare cõuiuia, diu, noctuq; ludere, bibere, vomere, ac omni deniq; genere turpissimę voluptatis vti, de suisq; vassallis facere quod libet, nõ tanquã Rectores morũ, sed tãquã moderatores rerũ, & deliciarũ suarũ prouisores, nõ esset mirum quod ad hęc, & ad ministerium sui fastus, potestate dominica abutãtur, vassallos bonis spoliãtes; ita vt vix eis pręcariũ spiritũ dimittãt, & apud eos illa Cicer. improba vox præualeret *vincat vtilitas* nõ illius Marci Curtij, qui Sãnitibus aurũ offerẽtibus, respõdit: *Malle se diuitibus imperare, quã ipsum fieri locupletẽ. n* Sed experimẽto cõperimus, talia faciẽtes, nunquã diuites esse, cum nullũ cupiditati modũ cõstituãt, sed cõtinuo diuitiarũ exagitẽtur ardore; *& qui vult esse diues*, dicebat Plato, *non pecuniam cumulandam, sed minuendam cupiditatem statuat*, sed sunt qui ne videãtur ipsi talia facere, officiales, & ministros eligũt, *o* qui postergatis legum placitis, nihil aliud student, nisi vt domino placeat, ob quod laxatis penitus habenis voluntatis in miseros subditos infeliciter seuiũt, ipsosq; bonis spoliãt, vt dominos ditẽt, ac vestiãt, ipsosq; excoriãt; & ad sanguinis vsq; emissionẽ totalẽ, ac animi deliquiũ reducũt, quos oportebat dominos odio prosequi: quia vt dicebat Tiberius, boni pastoris est tõdere pecus, nõ deglubere: & Alexãder, odisse dicebat olitores, qui radicitus & stirpitus herbas exciderẽt. Itaq; à nobis hæc quæ ab hominũ malitia proficiscũtur, dãnantur horum hominũ vitia, qui Sardanapali potius quàm christi imitatores videntur, redarguuntur; attamen eorum potestas, quæ à Deo est, manet venerãda, sed aliqui eorũ, nec suaderi patiũtur, nec moderatè redargui; & si quis de hac eorum libertate disserere tentauerit, egré ferunt, & eum, vt inquit D. August. *p* auertẽt ab aurib', diuertent à sedibus, tanquã publicũ inimicũ à viuentibus auferendum statuent, ita vt cum Lucano possimus canere:

Exeat aula qui vult esse pius.

Sed objiciet aliquis, prædictã rationẽ nõ esse generalẽ, neq; antiquis christianis terrã dominorum incolentibus conuenire: ideo secundam libet signare altius rem repetẽdo, quod scilicet in principio regni fuerũt quidã seniores † secũdũ aliquos duodecim numero ad similitudi 18

M Borrellus de Regis catholici præstantia, cap. 18 numero 45. & sequentibus.

N Plutarchus in vita Demetrij, tom. 3. pag. 532. in paruis. Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 3 fol. 161. colum. 1. versi. Regreganda. Valerius Maximus lib. 4. & refert Cassaneus in cathalogo 5. p. consideratione 11. in fine.

O Camillus ad Bellugam rubri. 11. in principio, verbo. Principis, & eorum officiales.

P lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 20.

nem

nem patritiorũ Franciç, qui vulgò, *Pares* appellabãtur *q*, & à nostris Richi homines de natura, *r* qui nullius benefi ciẽtia, sed propria virtute ad tantã dignitatẽ fuerunt sublimati, & erecti. Isti in Hispania sunt, qui habebant insignia *de pendon, y caldera*; *s* ad significandum, suis sumptibus, & propriis expensis, sub proprioque vexillo posse aduersus hostes militare; & pro militum legione sustentãda eorum diuitias, & opes ex cliẽtelarũ redditu sufficere, quæ in Aragonia *Cauallerias* appellabantur, quæ erãt in duplici differentia. *t* Aliç namq; erant *Cauallerias honoris*, quæ in terra, & vassallis deputatç solis Richis hominibus (qui etiam Nobiles Aragonum vocantur) solebãt assignari. Aliç vero erãt *Cauallerias de mesnada*, quç mesnadariis, & militibus in aliquib⁹ redditibus Regis ab eo concedebãtur, quç multum conueniunt cum feudo Camerç, vel feudo soldatç, vel *u* cum militiis illis antiquis, quarum sępè nostri IC. *x* meminerunt, quç nec seruis cõcedi, *y* imò nec liberis personis vendi poterant sine licentia Principis, quam de facili possessores obtinebant, quorum personis ita cohęrent, vt earum morte finiantur, & ad ius Principis vacatione red deant; quç vacatio à Iustiniano *z* casus militię dicitur, qui ex prænomine distinguebantur, *a* vt primi, Don; secundi vero, Mosen, nota vterentur. Ex quibus intelligetis priuilegium ciuium Cæsaraugustanorum, cuius meminit obseruantia nostri regni, *b* quod dominus Rex non mittat alios seniores super illos, nisi ipsemet Rex: ac si diceret, non compellantur ciues Cæsaraugustani militare sub alicuius Richi hominis, seu senioris vexillo, nisi tantum sub vexillo, scu-

Q Guilielmus Budeus ad legem 2. de origi. iur. pagi. 356. de quo duodenario numero multa mysteria id sacris scripturis numerantur, quæ cumulat Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apostolorum, cap. 1. versic. 13. pag. 42. col. 1.

R Hieronymus Blancas in commentariis rerũ Aragonensium, p. 24, & 287. Gregorius Lopez in l. 10. titu. 25. parti. 2. gloss. Barones. Diuus Thomas lib. 3 de regimine Princ. c. fiu.

S l. 1. titu. 25. parti. 4. Doctor Gudiel in historia Duc. Osunæ, cap. 2. Argote de Molina in lib. nobilitatis Andalucíæ, lib. 2. cap. 205. Quesada quæstion. iur. cap. 31. num. 5. Gutier. practi. lib. 3. quæst. 15. & 16. cum sequen. Caue. decis. 108. n. 2 & 3. p. 2.

T foro, item las honores de Aragon, cum quatuor sequentib. titu. priuilegiũ generale Aragonum. foro 2. titu. de Caualleriis. for. vnic. tit. de diminutione cauallerias. foro vnico. titu. vt Barones Aragonum habeant emendam, &c. for. quod Barones Aragonum teneantur honores militibus suis dare, cum tribus titulis sequentib. obseruan. item las honores, tit. de priuilegio generali. obser. item siue iusta causa. titu. de conditione Infancionat cum pluribus sequentibus.

V de quibus per Lodolphum Schraderum tractat. feudalis, p. 2. ca. 5. num. 81. & cap. 4. num. 47. obseruant. item quæro, de priuilegio generali. obseruant. item de vsu. de conditione Infancionatus.

X l. Lucius Titius 22, ff. de legatis 2. l. penultima, §. alumno, & §. sequenti. ff. de legatis 3. l. omnimodo. §. imputari. C. de inofficioso testamento. Viglius §. 1. Institutа, de militari testamento. Frecia de subfeudis Baronum, titu. quis dicatur Dux, numero 40. & sequenti. Ioannes Garcia de expensis. c. 4. num 14. & sequen.

Y l. fideicommissa, 11. §. si seruo alieno, ff. de legat. 3.

Z in nouella 35. de exhibendis reis, §. si vero semel, versic. Primum nãque apud Iulianum. Couarru. variar. resolut. lib. 3. cap. 19. num. 6.

A Blancas in commenta. de nominibus propriis, pag. 404.

B obseruant. item notandum 31. titu. de generali priuilegio.

lo, scuto, & protectione ipsiusmet Regis, quamuis richorum hominum, tam magnum nomen, tam magna species, tantaque apud maiores nostros dignitas, & amplitudo fuit, vt ab ipsismet Regibus, Reges censerentur, ac sine eorum consilio aliquod arduum negotium pacis, vel belli expedire non licebat, participesque fiebant omnium, quæ ab ipsis Regibus, & eorum auxilio, & ope à manu, & faucibus Sarracenorum eripiebātur: quæ, lege regia tenebatur Rex inter ipsos diuidere in honoremque concedere: *c* & ita intelligetis obseruantiam nostri regni, *d* improbantem opinionem asserentium, D. Regem non posse dare terram pro honore filiis richorum hominum, qui non tenerent Baroniam, ex qua, vt infra dicemus, Richus homo dicebatur, cum sufficeret, naturam richi hominis habere; vt absque legis regiæ lęsione, illis D. Rex terram in honorem dare posset, cum filij richi hominis, priuilegia, quę eorum patres habuerunt, habeant, *e* saluis his, quę propria sunt militum, cùm militię dignitas à Rege certis solemnitatibus concedi soleret. Vnde non recte Hieronymus de Blancas *f* ex prędictis obseruantiis deduxit, potuisse separari richo hombriam à Baronia, cum sine Baronia Richus homo non diceretur. Si autem naturam haberet, quod à Richo homine descēderet, concessa Baronia, Richus homo efficiebatur: sed erat discrimen, † quia vbi
19 solum honoris causa terram habebant, seniores in tali loco dicebantur, quo nomine ostendebant se, talibus populis præesse, & imperare; vt *senior en Çaragoça*, *senior en Huesca*, *senior en Alagon*, & sic de aliis. Prisci nāque viros, ætate, & virtute pręstantes, senum appellatione honorarunt, *g* ex quo Senatores, † & patres fuerunt 20
cognominati illi centum viri à Romulo instituti, *h* qui Senatum constituerent, & quorum consilio Respublica, quę viribus, & robore iuuenum erat munita, guber-

c foro 1. titu. de caballeriis. Zurita tom. 1. lib. 2. cap. 46.
D obseruan. item licet, 4. titu. de conditione infantionatus.
E obseruan. filij Richi hominis, 15. eod. tit.
F Hieronym. de Blancas tit. de Optimatibus, & Palatinis, p. 333.
G Rosinius antiquitat. Romanarum, lib 7. cap. 5. pagina 278. C. Carolus Sigonius de de antiquitat. iure ciuil. Romanor. lib. 1. cap. 2. in principio. & lib. 1 cap. 2. in principio. Casaneus in cathalogo, par. 10. consideratione 29. Tiraquellus de iur. primogeni. in præfatione, num. 168 cum quatuor sequentib. Tapia de vera nobilitate, lib. 1. pagi. 175. colum. 1. versi. Iuuenilis ætatis. Paleotus de bon. senect. 3. par. versiculo, Ac primum consentaneum erit videre, pagi. 301. & versiculo, Sed præterea, pag. 309. cum sequenti. Guardiola in tractatu de la nobleça de España, cap. 38.
H Libius lib. 1. ab vrbe condita, folio 1. & Iustinius lib. 43. Plinius in libro de viris illustribus, & Plutarchus in vita Romuli. Dionisius Alicarnaseus lib. 1. & 2. antiquitat. Romanorum. Onufrius Pambinius de ciuitat. Roman. pag. 9. Diuus Augustinus lib. 2. de ciuitate Dei, cap 17. & lib. 3. cap. 6. 13. & 15. Ouid. in 3. & 4. lib. Fastorum. & Propertius libro 4. Petrus Gregor. in præluad. optim. iureconsul. lib. 2. cap. 29. & in syntagmate iuris, 3. par. libro 47. c. 25. nu. 1. Conradus in templo omnium iudicum, lib. 5. cap. 7. de Præside, & Senatore, folio 107. numero 6. Budeus in annotationibus ad legem finalem, de Senatoribus, pag. 199. & 202. cum sequen. 209. Bobadilla in politica lib. 1. cap. 9. num 17. & lib. 3 cap. 8. numero 1. Antonius Scap. de iur. non script. lib. 2. cap. 7. num. 1. Alexand. ab Alexaud. lib. 4. dierum genial. cap. 11. vbi annotationes Tiraquelli, pag. 496. & 497.

gubernabatur, corã quibus, secundum aliquos, [i] centũ
virali iudicio (cuius meminit Paulus I.C. & Imperator
Iustinianus) de hæreditate disceptabatur: sed inter hos,
& illos multũ esse discriminis alij [k] docuerũt, quod pri
mi curæ Reipub. pręessent ob honorẽ patres appellati,
quibus primores æquestris ordinis, Brutus Regum ex-
pulsor adscribi fecit, vnde patres conscripti cognomi-
nati, secundi vero iudicijs; & ex hac ratione ema-
21 nauit † origo nostræ obseruantiæ, vt ab istorum fa-
ctis, circa suos vassallos seruitutis, & eorum bona ad
Regem appellare non liceret, [l] quia existimant Reges,
se, illis, propter eorum summam, & claram virtutem
equius non iudicaturos, quos ideo non solum in parte
solicitudinis, sed, & in potestatis plenitudine, admisse-
runt. Inde Nobiles Gallorum, [m] Cæsar appellabat Re-
gulos, quod in vassallos haberent vitæ, necisquè pote-
statem, dominiquè ac pene Reges alicuius territorij es-
sent, cum summa in suos potestate, quod Imperium in-
quit sine prouocatione retinuerunt, longo tempore
etiam sub Regibus, donec aduersus eorum iniurias, qui
bus suos nimium magnis, & non tollerandis afficiebant,
data est tandem clientibus potestas Principem appel-
22 landi, quod si non solum gratia honoris, † sed dominij
titulo, populos, vel castra haberent, non in tali loco, vel
castro, sed talis loci, vel castri, seniores [n] appellabantur.
Ex illo genetiuo casu, dominium allodiale directum, &
ab omni feudali recognitione liberum, in illis locis, vel
castris habere significantes, *Ut Senior de Urrea, Senior
de Pina, Senior de Illueca, Senior de Castro*, & sic de alijs; à
Latina voce, & dictione seniores (quia vt inquit Vala,
23 † quem sequitur Parladorus, [o] loquendi idioma, nostra
Regio, à Latina lingua mutuata fuit, & quod lingua ma
terna proferimus, *Romance* dicimus) inter quos; ali-
qui, illorum locorum, quæ à principio in honorem, ad
ius in illis reddẽdum, tanquam summi Magistratus con
cessa fuerant, dominium acquisierunt: alij vero, illis di-
misis, aliorum amplissimorum locorum, munificientia,
& liberalitate Regum, Domini fuerunt constituti. Sed
semper

I Glos. in l. qui repudiantis, verb. quasi centum, ff. de inoffici. testa. & in l. petitor, verb. centum virale, ff. de libera lega. & in l. fin. verb. centum viralis, C. de petition. hæredita. & in l. maximum vitium, C. de libe. pręterit. Boherius de auto. magni consilij, num. 174.

K Purpurat. in l. 1. nu. 51. ff. de offic. eius, Alexand. ab Alexan. lib. 3. dierum Genial. cap. 16. vers. & cẽtum viri, vbi scholiũ Tiraquel. pag. 375. & 376. Conrrad. in templ. omni. iudi. lib. 1. cap. 7. num. 6. Cuiaci. lib. 10. obseruat. cap. 20. & lib. 3. cap. 32 & facit tex. in l. 5. ff. de petit. hæredit.

L Ex ratione Angeli, in l. 1. §. fina. num. 3. ff. de offici. eius, Conan. lib. 2. cõmentar, cap. 9. de bon. libertor. num. 6. pag. 173. B. Georg. Cabedo decis. 32, num. 6. 1. par.

M Salustius de bell. iugurthino.

N Cap. 1. ibi beneficia quæ à suis senioribus habẽt, tit. de prohibit. feud. aliena. per lotharium, for. si aliquis homo, ibi in potestate seniores, tit. de foro compet. Ambros. Moral. lib. 11. cap. 63. Hiero. Zurita tom. 1. annal lib. 2. cap. 64. fol 101. Guardiola de nobilita. Hispan. c. 38. fol. 105. Bouadil. in politi. lib. 2. cap. 16. n. 23. Hiero. de Blancas in commentar. rer. Aragonen. tit. de Magistratus Iustitię Arag. dignitate, pag. 287. & 320. & 321. & tit. de Maur. Cæsaraug pulsis, pagin. 130. Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apo sto. cap. 4. vers. 5. p. 197. versic. de nomine seniorum.

O Lib. 1. p. 1. rer. quotidian. cap. 3. nu. 11. & 21.

ſemper ab illo loco,in quo † ſeniores extiterunt, ſuę familiæ cognomẽ,conſeruarunt, & retinent: vt Alagon [p], 24
Luna [q], Ixar [r], Ayerbe [s], Vrrea [t], Caſtro [u], ſicut multi Comites Luſitani, ex ciuitatibus Regijs, in quibus antiquitus ius exercebant,nominantur. Et Rodericus Viuarius,honoris cauſa,Comes Toletanus fuit appellatus. [x] A quo (forſan) Toletorum ampliſſima familia deſcendit, quam conſuetudinem, Galli obſeruarunt. Omnia namq; familiarũ cognomina,vel patronymica ſunt,[y] vel ab aliquo caſtro,loco,ſeu Prouincia fuerũt deriuata. Licet aliquando vtraquè commiſceantur, vt Fernandez de Ixar,Martinez de Luna,Ximenez de Vrrea,ſed à Prouincijs deriuata nõ ſolent cõmiſceri,vt Aragõ, Caſtilla, Portugal,Nauarra,tamẽ aliquãdo egregii facti, vel inſignis virtutis,maiorũ,nota,cognomen illuſtratur. Quod proprie agnomen dicitur, & qui alia fabulantur, vigilantes ſomniare dicendum eſt. Iſti,qui apud alias gentes,
Barones † appellantur,(quaſi filij Regum, quia hoc no 25
men ſecundum Afflictis [z] Hebraicum eſt, filium Regis ſignificans,cui pater Rex plures habens filios, cum nec Reges omnes facere poſſet ampla donabat caſtra, cum omnimoda iuriſdictione, & Alciatus [a] nomen Gręcũ, quo,viri graues ſignificantur eſſe exiſtimat) Hiſpani Richos homines dixere, [b] quia maiores ceteras diuitias pro nihilo iudicabant, nec Richos homines credebant etiam ſi haberent plures pecudum greges, multaſquè pecunias,niſi haberent Baronias,hoc eſt loca, ſeu caſtra cum ſubditis,quos habere præmium dignitatis eſt,[c] ſicũt, & apud Romanos, [d] maxima laus nobilium erat plurimos habere clientes,cum clientelæ à Romulo inſtitutæ primi reipublicę Romanæ inſtitutores patritijs
tantum tribuere ſolebant, & in cuiuſquè † clarę fami- 26
liæ fontem,& caput agnationis erant tranſmiſſibiles,[e] ſicut apud nos Baroniæ, & Maioratus loca in primogenitum,& maiorum nobilitatis ſolum, ſeu calale,(à quo Gentilicium familiæ cognomen deſcendentes, ſumpſerunt) in maiori natu maſculo conſeruari ſolebat: & inquit Marcus Marinus, [f] quod in lingua Hebrea

Zachar

P Hieron. Zurita tom. 1. annal lib. 1. c. 52. ad fin.
Q Zurita d. l. 1. c. 17. col. 3
R Zurita tom. 1. lib. 3. c. 101. col. 5
S Zurita vbi proxime.
T Zurita d. lib. 1. cap. 52. col. 5.
V Zurita d. lib. 3. cap. 95. in fin. & d. cap. 101. col. 4 in fin.
X Garſias de Loayſa in 8 Concil. Toletan. p. 460. ad fin.
Y Hieron. de Blancas late & eleganter in cõmentar. rerum Aragon. tit. de antiquis nominibus, pag. 406 & 408. cum ſeq.
Z Super feud. tit. qui feu. dar. poſſ. cap. 1. num. 2. Cabed decis. 104. nu. 2. p. 2. Anton. Sola 1. tom. in conſtitut. Sabaud. tit. de nominat. decreto, vt ſtatutorũ, gloſ. 1. nu. 9.
A Lib. de ſingulari certamine, cap. 37.
B Garcia de nobilit. gloſa 18. num. 13. Gutierrez lib. 3 q. 16. num 26. & 123 & 124. Villadiego in prolog. for Iuzgo. l. 2. nu. 20. Seſſe decis. 1. nu. 40. & pluri. ſequ. p. 1 Sanct. Thom. de regimin. Princip. lib. 3 cap. fin. Molin. noſter in repor. fororum, verb. Richus homo, verb. 1. vbi allegat obſeruan. 4. & 5. tit. de conditione Infantionatus, iuncto foro vnico, tit. de Baronibus, quod Cauallerias, &c.
C Afflict. in pręlud. ad cõſtit. Neapol. q. 26. n. 3.
D Roſsin. vbi ſupra, lib. 1. cap. 16.
E Ex Cicerone, & alijs Bouadil. in ſua politi. lib. 2. cap. 16. nu. 24. & lib. 3. cap. 8. n. 2. in fin. Balduin. in commenta. leg. Rom. 18. cart. 37. Budęus ad l. fin. de ſenator. p. 267. ad fin. Tiraquel. de nobilitate cap. 37 nu. 23 Garcia de nobilita. in princ. gloſ. 18. num. 28. in fin.
F In ſua arca Noe.

Zachar dicitur filius conseruans patris memoriam, quæ si propria natura, & virtute, acquisita haberent, Richi homines de natura, *g* ex hoc dicebātur, quod si pro stipendijs laborum, & honore, concederentur à Regibus in tanti beneficij gratitudinē Richi homines de Mesnada, hoc est de famila Regis solebant nuncupari. Quod si non populatas, sed incultas terras pro stipendijs, quæ Richis hominibus solebant assignari, à Regibus concederentur, eas illi aliquibus exteris, & ignotis hominibus concedebant, vt ibi ędificia erigerent in quibus habitarent, exemplo Romnorum, *h* qui regiones terrarum,
27 † quas clientelas, seu colonias appellare solebant in Prouincijs, quas eorum Imperio subiugabant, earundem regionum hominibus, à veteranis militibus, quibus in præmium fuerant assignatæ, certis pactis, & submissionibus concedebantur *i* nam cum procul gentes deuictæ fuissent, solebant Romani eo colonos ad habitandum mittere, pulsis natiuis, k vt victi populi coercerentur, militesquè præmijs afficerentur, stirps Romana augeretur, plebs vrbana exauriretur, non aliter quam vbi albearia plena sunt, noua examina, in alia, & noua transfunduntur, seditiores motæ à plebe, sedarentur, educendo sentinam, & fecem vrbis, puriorem, melioremquè partem, asseruando, & vt incursiones hostium, reprimerentur. Sed tantopere, vt inquit Cicero, *l* à Romanis iustitia culta fuit, vt ij, qui Ciuitates, aut nationes deuictas bello, in fidem recepissent, Patroni dicerentur, *m* more maiorum, & quamuis ager captus ad victoriam

G Marin. Freccia post alios in tracta. de subfeud. tit. de orig. feudor. a nu. 6 11. & sequent. latissime.

H Hier. de Blan. vbi proxime, pag 287. & 319. & 320. Zurita lib. 1. annal. c. 25. col. 2. fol. 25.

I Budę. in annotatio. ad Pandect. 1. par. ad l. Herēnius, pag. 691. vers. quin & alaudij, & vers. moris autem fuit, ff. de euictio. & 2. par. ad l. non dubito, vers. & quemadmodum, pag. 171. ff. de capti. Ayala de iur. bell lib. 2. cap. 15 num. 7. Tiraq. in notis ad Alexand. ab Alex. lib. 6. c. 10. vers. nam clientē, pag. 895. Federi. Scotus in l. interdum, §. quod ex naufragio, n. 73. vers. quo pertinet, ff. de adquir. posses. l. Lucius, 11. ibi partim veteranis in præmia assignatas, ff. de euictio. l. itē si verberatum, 15. § 2 ibi, & militibus assignatus est, ff. de rei vendic. ita intelligentes tex. in l. si finita, 15. § si de vectigalibus ff de dam. infect. l. 1. ff si ager vectig. l. in agris, 16. ff. de adquir. rer. domini. Forcatul. in neciomanc. iur. dialog. 18. & seq. Alciat. lib. 1. parerg. cap. 38. & lib. 1. prætermissor. ver. limitati agri, Marin. Freccia de subfeud. Varo lib. 2. tit. quis dicatur Marchio, pag. 121. a nu. 14. & tit. quis dicatur Dux, pag. 126. 127 num. 16. & tit. de origi. feudor. a nu. 6. 11. 22. & 53. Luc. de Pen. in l. quicumq; la 1. in princ. col. 2 C. de omn. agr. deser. lib. 11. per tex. in §. per traditionem, vers. itaq; stipendiaria instit. de rer. diuis.

k D. August. de ciuit. Dei, lib. 18. cap. 1. Rosin. antiquit. Roman. lib. 10. cap. 22. in prin. & cap. 23. Carol. Sigoni. de antiq iur. Ital lib. 2. c. 2. Iust. Lipsi. de magnitu. Roma. lib. 1. c. 6. facit tex. in l pupillus, 239. §. decuriones, ff. de verb. signif. Forcatul. in l. veluti, nu. 7. de iusti & iur. & in neciomanc. iur. dialog. 110. nu. 2. Stephan. Binand. Pigius annal. S. P. Q. R. lib. 6. pag. 422. & 468. & lib. 1. pag. 20, vers. legem de colonijs.

L Lib. 1. officiorum.

M Cicero lib. 5. epistolar. ad Attic. epist. 11. ibi apud Patronum, & reliquos Barones te in maxima gratia posui, & hercule merito tuo feci, pag. mihi 135. varie a Paul. Manucio in schol. ad illum locum, & Alciat. lib. 5. parerg. cap. 16. Freccia vbi sup. tit. de origi. Baron. num. 21, & sequ. fol. 11. Bald. in cap. vno delegatorum de offic. delegat. glos. in prohem. pragma. sanction. vers. magnatibus Boher. in consuetu. Bituricen. tit. de iurisdict. omni. iudic. §. 3. glos. 3. Casane. in cathalog. p. 8. consider. 5. Anton. de Sola 1. tom. in constitu. Sabaud. tit. de nominat. dominor. decret. vt statutorum, glos. 1. num. 9. Petr. Calefat. in libell. de quæstion. dignit. num 112. & 113. Bobadil. in politic lib. 2. cap. 16. Caued. 2. par. decis. 104. Fontane. de pact. dotal. claus. 4. Glos. 10. p. 1. nu. 1. & sequen. Lodolphus Schraderus tract. feudal. p. 10. sect. 1. num. 25.

N §.Item ea insti. de rerum diuisione, l. Lucius, ff.de euictionib.
O d.l. item si beruerat, §. 2. ibi modico honoris gratia possessori dat.
P d.l.in agris, Iul. Frontin.lib.de militib.& Forcatul.in commentar.ad iura feudor.cap.1.num.10. Sebastian.Monticul.in tracta.de patr. potesta.ad §. ius auté potestatis, n.88. tom.8. tract. nouissimor. fol.136.col.3.
Q 1.Æneid.
R In l.patroni,ff.de verbo.significat. Forcatul.in penu iur.ciuil.c.11.Ioannes Garcia de expensis, cap.12.num.4.
S Refert Marin. Freccia, vbi proxime num.2.& 3. omnes opiniones recensens Guarrinus Pisso in prælud.feudor.cap.de origin.feudor.
T Connan. commentar. iur.ciuil.lib.2. cap. 9. de bon.libert.numer.5.& 6. pag.171.& 172.Caualli. milleloq.208.nu.9.
V Freccia vbi sup.nu.85 Renat.Chopin. de Andegaben.iurisdict.& imper. lib.1.tit.1.numer 1. pag. 83.
X Lib.1.de feud.in princip.D.8.pag.462. tom.4.

ctoriam pertineat,[n] tamen honoris,& humanitatis gratia veteri possessori meliori fortuna digno prædia sua, aut pars eorum permittebantur,nequè enim eiectis veteribus possessoribus,omnia victor Princeps auferre solebat, sed quædam honoris gratia, idest, ex clementia, delectu habito possessorum,melior: fato dignorum, relinquere[o] sicut Maroni Mantuanus fundus redditus est, qui Ario Centurioni cessaret, vt præmij gratia inter milites suos distribueretur,cum,vt inquit noster I.C.[p] ager captiuus, aut militibus victoriæ participibus assignari solebat, aut alicui Ciuitati destinari, aut partim vendi, vtriquè tamen coloni appellati sunt, illi ab incolendo, quod vrbe relicta, illam regionem, quam deuicerant incolere statuerent, iuxta illud Virgilij. [q]

Vrbs antiqua fuit tirij tenuere coloni.

Alij vero,ab agricultura, cui in vtiltatem patronorum erant astricti; primi à nostris, Barores, sed elegantius à Latinis, patroni dicuntur: [r] Secundi vero à barbaris vassalli,à Latinis vero clientes, eo quod sub patrocinio patronorum manerent, sicut & fundi, quos Romani in incolas terræ in beneficium distribuebant,clientelę solebant appellari,quæ postea tractu temporis mutato nomine feuda(forsan,à fœdere)curiasquè dominicales nominari ceptas, vt qui clarioribus esent natalibus,feuda,alij ex vulgo,curias haberent dominicales: certis iuribus constitutis,quorum aliqua,cõsuetudine, vt in feudis, aliqua pactis,vt in curijs constare dignoscũtur, licet ius vassallagij,quod non Prouincię lege,vel consuetudine,sed clientelari pacto,à principio constitutum subsistit, antiquis Romanis incognitum, pluresex nostris tradiderunt;[s] sed alij,[t] à Francorum Regibus, alij, [u] á Longobardis originem traxisse docent: sed Cuiacius [x] quatuor constituit differentias inter vassallos,& clientes, prima quod clientibus onus militiæ annexum non sit, vassallorum vero conditio est, vt cum delectus edicitur, in militiam eant, vel Vicarium mittant,vel certũ censum domini ęrario inferant: Secunda differentia, quod clientes prædia sua pleno iure possident, vassalli vero in prædijs feudalibus solum habent vtile dominium. Tertia, quia clientes dabant se in fidem patronorum, & ab eis ferebant sportulas, vel cenam rectam,vassalli, vel vltro fidem suam nobis offerunt, cęssa proprietate bonorum suorum,vel non co- 28

latis

latis in eos prædijs nostris, fidem eorum eligimus, & sequimur, sportulam, vel cenam à nobis non ferunt, sed alij melius hanc cenam popularem,
29 † appellant conuiuium, quod à clientibus olim in ęde sacra patronis parari solitum erat, *y* cuius rei vestigium manet in Regno, in cenis de pręsentia, *z* quæ Regi, & primogenito præstantur. Quarta, quia clienti respondet patronus, vassallo autem respondet Dominus (qui & senior dicitur) licet prouectæ ætatis non sit, eadem forma, qua Senatorem, aut Presbyterum dicimus, morum potius, quam ætatis habita ratione; sed qui clientes a vassallis non distingunt, non solum simplices Baronias, sed & maiores
30 quoquè dignitates, vt puta Ducatus, † Comitatus, & Marchionatus, ab eisdem Romanis originem sumpsisse tradunt, *a* vt qui ad tuendos confines sui Imperij mittebant præpositum, qui milites regeret, & gubernaret, eisdemquè omnibus proprias domos, propriosq; agros assignabant, vt tanquam propria defendentes, firmius ac constantius se gererent, qui præpositus, ad instar Ducum limitaneorum lingua Germana Marchio *b* appellatur, & qui, ijs agris colendis erant ad scripti, ac certis
31 legibus, & pactis † terram patronorum incolebant, coloni adscripticij dicebantur, ac vassallorum appellatione merito comprehenduntur, & vassallis seruitutis nostri Regni multum assimilātur, sed magis Thesalis eraticis, qui superbe clientibus vtebantur, tanquam mancipijs, vsquè ad verbera, hos Athenienses vocabant Thetas ob ministeria, Thesali pęnestas exprobatione fortunę, *c* & Regum Persarum ditioni subiecti, pro seruis & mancipiis habebantur, *d* sola vxore excepta, ex quo forsan isti vassalli seruitutis nostri Regni, villani de Parada, idest de conuentione fuerunt appellati, *e* quasi nihil habeant, nisi de bonis Infantionum, & in domibus, & locis eorum fuerint populati cum conuentione, vt semper ibi stent *f* ad nutum dominorum taliabiles, & iustitiabiles, nec enim iure, vassallo deserere feudū licet sine consensu

Y Ex Plau. tradit Petr. Faber. lib. 1. semestri. cap. 6. in fin.
Z Foro vnic. tit. de cenis D. Regis, for. vnico, tit. de las cenas de presencia. obseruan. vnica, tit. fori æditi, apud Exeam.

A Freccia vbi supra, tit. quis dicatur Comes, per totam. fol. 102. & nume. 49. fol. 113. & lib. 1. de antiq. stat. Regn num. 60. fol. 69. & nu. 63. fol. 70. & tit. quis dicatur Dux, p. 223. & tit. quis dicatur Marchio, pag. 117 & de antiquo. statu Regni, pag. 61.
B l. 1. 2. & fin. C. de fundis limitrophis, lib. 11. Vuelephangus Lazius in commenta. de gentium variarum migrationibus. lib 1. cap. 2. p. 6. ad med. & in fin. & p. 7. in prin.

C Dionysius Alicarnaseus, lib. 2. antiquit. Romanar. Forcatul. in iura feudor. cap. 1. nu. 10. Renat. Chopin. de iurisdict. Andegaben. lib. 1. cap. 30, numer. 2. vers. Thessalli vero pag. 223. Borrel. de Regis Cathol. præstantia, cap. 18 num. 45.
D Barnabas Brisonius de Regio Persarum principatu, lib. 1. pag. 30. vers. Persarum plane Reges.
E Obseruan. sunt quidam 7. tit. de priuil. milit. ex vitali tradit Hiero. de Blancas in commenta. rer. Aragonensi. tit. de optimat & Palati. pag. 307. circa medium, vers. item recipit Richus homo, & pag. 309 vers. Villani autem sunt dicti, & pag. 314. vers. itē sunt quidam, qui dicūtur villani de parada, obseruan. fin. tit. de priuileg domin. Infantio. Sesse decis. 1. num. 31.

F l. cum satis, C. de agricol. & censit. lib. 10. Casane. in consuet. Burgun. rub. 9. §. 5. glos. 4. num. 1. fol. 305. Benedict. in cap. Raiņucius, verb. & vxorem, decis. 5. num. 410.

G Bal.

consensu domini,[g] & eleganter Imperator[h] in ad scriptitijs colonis tradidit, ijs verbis,* nullo nec tunc licentia concedenda colonis fundum, vbi cõmorantur relinquere, & hoc tam in ipsis colonis, quam in sobole eorũ, qualiscumquè sexus, vel ætatis sit sancimus, vt & ipsa semel in fundo nata remaneat in possessione, sub eisdem modis, eisdemq; cõditionibus, sub quibus etiam genitores eius mansere, &c.

32 Ex quibus infertur, quod si vassalli † seruitutis Baronum nostri Regni ad Regis, vel alterius Baronis locum se transferant, nisi in casibus à lege permissis, & obseruãtia nostri Regni expręssis[i] poterit Baro ille, bona vassalli taliter se sine causa legitima transferentis, & recedentis occupare, eiusq; personam capere, antequã recedat, & alterius vassallus fiat, si enim iam se alibi transtulerit, & alterius vassallus factus sit, iam desinit esse suus vassallus, & ciuis illius loci vbi ante recessum inhauitabat,[k] ne autem hoc facile euenire posset, conditi fuerunt aliqui[l] fori: solum namq; vassalli Regis, Ecclesiæ, vel Religionis, liberum habẽt volatũ, possuntq; pro arbitrio impune quocumq; voluerint conuolare, quia non seruitutis, sed conditionis, signiquè Regij sunt, & nuncupãtur. Isti namquè plena libertate fruuntur, & ideo, nec captione personę, nec occupatione bonorum eorum recessus impedietur:[m] at tamen vassalli seruitutis dominorum temporalium, impediri poterunt recedere, si antequam recedant, capiantur, vel causatiue, cum recedentium bona intra territorium dominorum existentia, possint ab eis occupari,[n] potuit enim is, in quẽ lege Regia, summa Reipublicæ, & suprema iurisdictio, translata fuit, lege statuere, ne[o] liceret istis vassallis, sub pœna amissionis bonorum, alibi ad habitandum se transferre, certisquè de causis tantum, ab incursu prædictę pœne excusari, quamuis alię,[p] de iure extarent, quæ vassallos, à locis Baronum recedentes, excusare valerent. At tamen illi,

33 † si semel animo amplius illuc non reuertendi,[q] sed alibi perpetuo habitandi, territorium dominorum fuerint

G Bald. in l. cum Archimedoram, nu m. 9. C. vt in possession. legat. Cephal. cons. 18. lib. 1. Menoch. centu. 5. de arbit. cas. 422. n. 7

H In d. l. cum satis.

I Obseruan. 2. tit. de Iudęis, obserua. Item in Aragonia Sarraceni, tit. de general. priuil. Noster Sesse 1. par. decis. 73.

K Ruin. cons. 120. num. 5 volu. 4. Carpan. ad statu. Mediola. 2. p. c. 180. n. 12

L Sub titul. quod aliquis non abstrahat aliquẽ vassallorum à loco alterius causa deshabitandi, & sub tit. de raptu vassallorum, & sub tit. de vassallis non mutandis.

M Obser. 3. tit. de Iudęis.

N d. Obseruan. 2.

O Bald. in prohem. feud. num. 17. l. 1. C. de colonis Palestinis, vbi Lucas de Pen. lib. 11. Afflict. decis. 265. num. 75. & 81. Soci. Iun. cons. 76. num. 32. volu. 3. Cephal. cons. 18. per tot. vol. 1. Mandosi in tracta. de ingratitu. cap. 62. fol. 233. Sesse 1. p. decis. 73. num. 29. Roman. cons. 59. nu. 1. Petra de potest. Principis, c. 3. q. 4. nu. 61

P Palacios Rubios in repetit. rubricę de donatio. inter vir. §. 20. nu. 5. Andreas Gail in tract. de arestis Imperij, cap. 8. nu. 13. 16. & seq.

Q l. pupillus 239. §. incola, ff. de verb. sign. vbi Alciat. & Rebuf. Petr. Royzius decis. Lituanica. 3. n. 112. & seq. Codex fabrian tit. de munc. patrimon. diffinit. 14. Nauar. de tempo. ordina. cons. 3. lib. 1. Greue. lib. 2. concl. practi car. concl. 35. considerat. vnic. p 1 2. l. nihil 31. ff. ad municipal. Bald. in c. 1 de maiori. & obed. Boher. decis. 217. n. 14. l. in bello §. manumitẽdo. vers. quia vt Sabinus. ff. de captiuis. Capic. decis. 118. nu. 9.

rint

ririt egressi, compelli non poterunt reddire, nec per Magistratus Regios, quorum auxilium per dominos imploratum fuerit, r erunt restituendi; vt fuit per me, & alios tres collegas in Curia domini Iustitię Aragonum pronuntiatum, & decisum.* ſ Nam cum D. Ioannes de Francia dominus loci de Bureta haberet in eo vassallum seruitutis quemdam; vocatum Alexandrum Vengan, qui noctu, & clam (ne ante recessum caperetur) se in ciuitatem Burgiæ cum sua familia, & supellectili transtulit, ibique animo perpetuo manendi, ampliusque ad locum dę Bureta non reuertendi, deser... lique ibi originariũ locum, & domũ multis declarauit; animoq; & corpore in dicta ciuitate domiciliũ constituere destinauit: sed nihilominus sub vassalli qualitate per D. Ioannẽ de Frãcia, tanquã eius dominũ, fuit dictus Vengã manifestatus, & instantissime cum multis iuris allegationibus, & magna causæ discussione fuit petitum restitui dicto D. Ioanni, vt eiusdem domino, contradicente dicto Vẽgan, & procuratore fiscali domini nostri Regis, qui adiuuãdo clamantem, qui, domini nostri Regis, vassallus fuit factus, propter permissum recessum, fuit iudicatum in fauorem dicti Vengan, & pro eius libertate cõtra dictum D. Ioãnem agentem, qui licèt hac de causa denũtiauerit D. Doctorem Matthæum Deça, illius causę Relatorẽ, tamen fuit absolutus per nouem iudicantes, qui vtinam ita aliam denuntiationis causam superasset; sed inscrutabilia sunt iudicia Dei, qui voluit hac via in tutiorem ad animæ salutem, dictũ Doctorem Matthæum Deça reducere, qui pręsbiter, & seculi curis dimissis, Deo, eiusque obsequio vacãs, defunctus est: quia non valet pactũ, quo

34 quis se obligauit ad habitandum † perpetuo in aliquo loco t cum per illud infringatur libertas, & non multum à specie seruientium differant, u quibus non datur facultas recedendi, nam qui liber est, potest ire quo vult, x nec enim solutus dicitur, y qui à ciuitate recedere non potest, bene tamen valebit pactum ad id quod interest paciscenti, z vt putà secundum obseruantiam regni, vt personam capere possit antequam recedat, & recedentis bona occupare, provt in regnis Castellę illorum vassallorum bona, qui *solariegos*, appellan-

R Molina in repertorio fororum, verb. Manifestatio, vers. Manifestatus per curiam.

* S in processu D. Ioannis de Francia super manifestatione personę die 2. Maij anno 1609. & fuerat idem prius pronuntiatum die 20. Decembris 1567. in processu Gasparis tienda, necnon Philippi Pastor super manifestatione.

T Bart. & alij communiter in l. Titio centum, §. Titio centum. el 2. ff. de conditionib. & demonstrationib. Palacios Rubi in rubri. de donatio. inter virum, §. 2. numero 3. Capicius decisio 135. Gail lib 2. de pace publica, cap. 8. nume. 20. Gomez de à Mesqua de potestate in se ipsum, lib. 2. cap. 18. nume. 2. & 3.

V l. 2. ff. de liber. homin. exhibend. l. ab hostib. ff. de capti.

X l. penultima, C. de õper liberto. l. quis sit fugitiuus, §. idem recte, ff de edilitio edicto.

Y l. qui neque, §. solutum, ff. de verborum significatione. & in Authentico, quomodo oporteat Episcopos. §. si vero, collat. 1.

Z Couarru de spõsal. 2. p. c. 7. in princi. numero 5. Salçedo in addition. ad Bernardum Diez, regula 880. limitatio 1.

appellantur, *a* licét enim naturalis ciuilitas † immutari non possit, quia qui 35
Cæsaraugustę natus est, fieri non potest, quin origine non sit Cæsaraugustanus, tamen quoad effectum ex ipsa naturali ciuilitate prouenientem mutari conceditur, *b* si domicilium alibi constituisset animo ibi perpetuo manendi, & nunquam ad patriam reuertendi, *c* qui, licèt in dubio non præsumatur, *d* tamen coniecturis pręsumptio inducitur contraria, & à prima iuris præsumptione receditur. *e* Isti vassalli seruitutis in locis dominorū habitantes, † licèt vassalli Regis immediate non sint, 36
eius verò sunt subditi, tanquam mēbra Regni, cuius ipse in politicis caput supremum est; & ideo ab eius obedientia & subiectione, nemo (vt supra dixi) intra regnum existens, potest esse exemptus, sed castrum priuati Baronis inhabitans, bene potest esse exemptus ab eius dominica potestate, vt putà, si à principio, vassalli ea conditione Baroni se submisserūt, vt tāquam vassalli Regis, vel religionis tractarentur: hoc namque casu, in eos Baro ius absolutę & dominicę potestatis (eos tanquam vassallos seruitutis male tractando pro libito volūtatis) exercere nequibit, cum valuerit illa submissio limitata *f*, extra cuius cancellos egredi nō licet, quin taliter se submittēs sit liber, iuxta pacta inter Baronē & vassallos inuitata.

A Garcia de expens. c. 9. n. 62 & seq & de nobili, glos. 18. n. 42. Otalora de nobili. p. 2. c 4. n. 8. Dida. Perez in l. 2 . tit. 11. lib. 4 Ordinam. Baeça de inope. debito. c. 8 n. 24. Gom. de à Mesq. de potesta. in seipsum. lib. 2. c. 17. n. 28. Grego. Lop. in l. 3. tit. 25. parti. 4. verb. Solariego.

B argum l, cum quædā, 19 ff. de iurisdict. &c. Surd. decis. 330. n. 5. lib. 2. Hondede. cons. 5 n. 43. vol. 1. vbi Eugen. in subscriptio. nume. 67. & 69. Nicola. Réśner decis. 2. n. 25. lib. 2.

C Viui. decis. 477. per totā. Cabalc. decis. 21. n. 40. p. 3.

D Mascar. de probat. cōcl. 534. n. 1. Roman. cons. 420. n. 1.

E Menoch. de arbitra. casu 86. & de præsum. lib. 6 præsump. 42. Bernar. Græbe. practi. cōclusi. ad Gail. lib. 2. concl. 36.

F Bar. cons. 59 n. 2. vol. 1. Soci. cōs. 74. nu. 12. & 13. lib. 1. Aymon consil. 241. num. 17.

---

§. Trigesimus tertius.

Vassalli seruitutis Baronum, cur sui homines appellentur; & an sint propriè serui, & possint Barones in eos sęuire. Et de Nobilibus, & militibus, & Infantionibus, in eorum locis habitantibus. Et an cōmissarij forales & Curiæ possint vti absoluta potestate.

SVMMARIVM.

Nobiles, vel Infantiones habitantes in locis Baronum, non possunt ibi criminaliter, sed tantum ciuiliter conueniri. 1.

Infantiones possunt capi per officiales domini ad finē eos remittendi, & an idem procedat in Clericis. 2.

Vassalli Baronum cur seruitutis appellentur, & proprij homines siue sui dicantur; & quot sint seruitutis genera. 3.

Viduæ, vsufructuarij, & Commendatores, an possint appellari domini, & compellantur vassalli homagia illis præstare. 4.

Homines manus mortuæ apud Gallos sunt conditionatæ libertatis, sed non serui. 5. & 7.

§. Trigesimus tertius.

1 SI Nobiles, & Infantiones † in locis dominorum habentium iurisdictionem habitent, nihilominus non ibi possunt accusari criminaliter, *a* sed tantum ciuiliter conueniri, cum in criminalibus eorum forum nõ sortiantur, neque plebeiorum statutis ligentur, *b* cum constituant corpus separatum à plebeiis, *c* vt supra diximus:
2 bene tamen poterunt † per officiales domini capi, ad finem eos remittendi, infra vnum diem ad dominum Regem, vel ad Regentem officium generalis gubernationis, aut Iustitiam Aragonum, qui eorum peculiares, priuatiuè iudices existunt, quemadmodum & Clerici delinquentes, in hunc quoque finem, capi possunt, *d* vt ad iudices ecclesiasticos, vrbanè, & cum honore remittantur. Multum ergo ex prædi-
3 ctis constat distare † conditionem istorum, qui omnino liberi

A obseruan. in causis criminalibus. & obseru. item nobilis, titu. de for. cõpet. obseru. quod Prælati, & obseruan. pro parte militum, titu. actus Curiarum. Mol. verb. Clerici, fol. 81. & ibi Portol. num. 46. & verb. Infantiones. fol. 175 colum. 4. & verb. Remissio. fol 282. colum. 1. in fine, & 2 in principio, & verb. Domini locorũ. versic. Dominus loci si in sequendo, in fin. & vers. Domini locorum in Aragonia, vers. Credo. Bardaxi de offic. Gubernato. quæstio. 5. n. 112. & 113. & in comment. ad rubr. de offic. Iustic. Aragon fol. 104 colum. 4. versiculo, Ac etiam milites. noster Sesse 1. par. decisione 1. nume. 32.

B Porteles in scholijs ad Molin. verbo, Firma, num. 123. & pluribus sequentibus. Hondedeus consil. 5. num. 36. volum. 1.

C obseruant. 1 de priuileg. milit. fol 20. obseruant. fin. titu. interpreta. qualiter, & in quibus, fol. 23. Moli. verb. Infantiones. versic. Infantionum proprium, & seq. fol. 175. colum. 4. & 176.

D Abb. Decius, & alij in cap. cum non ab homine, de iudic. Guid. Pap. decisio. 73. Bernardus Diez in praxi crimin. canoni. cap. 114 Foller. in praxi crimin. canoni. 2. par. cap 17 num. 21. Camillus in additio. ad Bellugam, rub. 11. §. item dubitatur. verb. Secularis. Antonius Oliba de iur. fisci, cap. 14. num. 43. 66. 70. 85. & sequentibus.

liberi sunt,à conditione vassallorum seruitutis; qui licet non sint veri serui,cùm testari possint,comertia exercere,alienare,contrahere,& fideiubere: tamen dicũtur homines proprij dominorum, quia ad nutum eorum sunt talliabiles,&nimis subiecti: e vt Iudæi,qui ad istam normam serui dicuntur, f cum tamen bona,& comertium rerum eis relinquatur: g quę, si veri serui essent,non haberent. h Dicuntur tamen vassalli seruitutis,serui, ratione subiectionis,sicut meum dicitur ratione iuris i quod in eo habeo:&ita intelligenda est obseruantia nostri regni,quæ vocat eos homines suos, K & de seruitio Baronũ,quod seruili cuidã conditioni subjiciãtur,non quod propriè,&absolutè sint serui,veteri illa,&misera iurisgẽtium seruitute, sed personali quadã conditione astricti; vt debitor,qui bonis cedit,ad custodiamq;creditoris datur,vt ei seruiat,quæ appellatur,detentatio quasi seruilis ; quia licet seruus non efficiatur, datur tamen vt seruiat; l estque apud creditorẽ velut in obsidio,cui libertas nõ aufertur,sed voluntas cõprimitur: m habet enim personam conditionatam,& affectam certo seruitio , vt in simili adscriptitij coloni,qui glebæ astricti, licet vere essent liberi,tamen quia habebant libertatẽ conditionatam, n largè,& impropriè serui, & fugiendo sese furari dicebantur. Vnde,isti vassalli,sui dicuntur, o non quod in eis habeant Barones plenũ dominium, quod hominibus liberis nõ conuenit, p sed ratione iuris, & subiectionis,inducẽtis quandam seruitutẽ,quæ anomala dici potest,quia accedens libertati, nihilominus multum cum seruitute participat ; quia secundum Stoycorũ sententiam, q tria sunt seruitutis genera.Primũ,quoties nõ est potestas

E gloss. in l. ne diutius, C.de agricol. & censitis, lib.11. Afflict.in constitution.Neapolita. lib.3. rubri.2. de vassallis non ordinandis,num.1. Ioannes Igneus in dicto §. non alias,l.necessarios. & facit text.in l.coloni,verb. Seruitute. C.in quibus causis colon. censit. lib. 11. cum concordantibus per Baeçam de inope debito. c.2. n.20.

F c.etsi Iudæos, de Iudę. cap.dispar,23. quæstio.8. & notat Archidiachonus, & Pręposit.in c. qui sinceram,45.distinct.& Alexá. in l.multum. ad finé. ff.de verborum.

G l.nullus, C.de iudic.c. multorum,c.sicut, vbi notant omnes de Iudęis. Paris.cons.2.col.1.& 2.lib.4 & Alexand consi.71,lib.2.

H glos.aut serui.Instit.de iur.personarum,in principio. Antonius Heringius in tract.de fideiussoribus, cap.7.á num 317.cum sequen.

I Casane.in cõsuet.Burg. rub.1.§.4.glos. & sur les hommes subjez,n.3.l. talem, §.fina. vbi not. Bald. & Imol.de hęredib. instituend Felinus in c. quia, de iudic.in principio.Deci. in cap. cum venerabilis,num.5.de exceptio. Tiraquel.in l.si vnquam,verbo,Donationes,num 323 C.de reuocand. & Perusin.in cap.stribs,num.3.de prębend.in 6. Geminian. in cap.1.nu.15. de summ. Trinit. & fid. cathol.in 6.

K c. ex authoritate,ibi,Aut suorũ hominum,de priuil.in 6.Baeça de inope debito c.2.à n.17.cum seqq. & c.4.n.19. L Bal.in l.ob æs,C.de action.& obligat. notat Oldral.cons.54.& in simili notat gloss. in l.liber captus,C.de captiu.& glos fin.in l.1.C.qui bon.cede.poss. Xuarez in l.2.tit. de los gouiernos.

M notat Ioan.de Platea in l.nemo carcerem,C.de exactor.tribut.lib.10.sub nu.23. Abenda.respó.8.n.4. & 5. c.ex rescripto,& c.intellecto.&ibi DD.de iureiur.Baeça in d.tract.de inope debito.c.1.n.24.& 25 Barbosa in l.alta,15.§.eleganter,n.39.& 40. ff.solu.matrim.

N c admittuntur,ibi.Vel qui alicui conditioni obligati sunt,54.distinct.l.defensiones, ibi, Conditionales seruos,C.de iur.fisci, aliter explicans Conanus in comenta.iur.lib.2.c.10.1.8.p.176.D.

O obseru.item pro debito.obseru.item homines,& obseru.2.titu.de pignor.Bal.in l.proprietatis, C.de probat. P l.Quintus,& l.scribit,ff. de aur.& argen.legat.iuncta l.liber homo,ff.de verb.

Q Iacobus Cuiaci.tom.4.de feud.lib.1.in princip.C. pag.462.

R. Andr.

potestas eundi, quò velis; vt si liber homo carcere contineatur. Secundum, quo quis dominio alieno cōtra naturam subjcitur. Tertium, quo seruiūt mercenarij, obęrati, clientes, addicti, & nostri vassalli, qui licet re vera serui non sint, tamen de omnibus generibus seruorū ali quid participant, r quales multi adhuc in Dania, superiori Germania, Palatinatu, Ducatu Megapolitano, Vvestphalia, & in Comitatu Oldenburgico, etiā hodie reperiuntur, cum per homagium, quod isti vassalli prętant, Baronum homines se faciant, ſ personasq́; suas afficiant illi seruili conditioni, ex qua vassalli seruitutis appellantur, & Barones domini vassallorum, quo nomine non solum gaudent ji, qui iure dominij castra cū vassallis possident, sed etiam illi, qui † iure vsusfructus, viduitatis, vel cōmendæ, aut dignitatis illa tenent: quibus etiā teneri vassallos homagia præstare, fuit pronuntiatū in regia Audientia,* & hoc, respectu iuris, & pręeminē tiæ, quę habent in eos: vt vxor dicitur domina rerū mariti, t ratione connexitatis, publicanus dominus vectigalis, u & tutor rerum pupilli, x ratione administrationis sine dignitate, patronus dominus liberti, ratione honoris; & qui merum, & mixtū imperium habēt, secundum Angelū, y domini dicūtur, multosq́; solemus, z honoris causa, dominos nostros appellare, isti verò condi-
5 tionatę libertatis, † apud Gallos, homines manus mortuę appellantur, non tamen serui, cum non sint pleno iure in bonis dominorum, sicut serui; qui nō minus in bonis nostris esse dicūtur, a quàm cæteræ res: quod enim aliqui b tradiderunt, Principē supremū esse dominū personarū, à natura regni. & principatus (si absoluté sumatur) abhorret, cum tam graue iugum, nō modo ROMANO homini, vt dicebat Cicero, c sed nec Persæ cuiq; tolerabile est, nisi in cōtrariū esset lex cōuentionis, d vt supra diximus, sed appellantur vassalli conditionis, signiq́ue seruitij domini nostri Regis, in nostro
6 regno vassali sui, siue proprij, † quia sunt magis seruitio

R Andreas Gail lib. singular. de pignorat, obseruatio. 8. Anton. Herinigi: in tract. de fideiussor, c. 7. n. 317. & seqq Bartholom: Blaret in repetitio. l. diffamari, c. 2. nu 23, pag. 72 C. de ingen manumi. Masuerius in praxi rubri: de succesfio, n. 15.
S Marta de iurisdict. 1. p. c. 27. & 4. par. casu 45. dūme 2.
* in processu D Marianæ de Gueuara super aprehēsione locorum de Oliete & Obon, anno 1592. in scriuania Ioannis Ripol; quæ tunc erat P. Ludouici Lopez.
T l. 1. ff rerum amotar.
V l. 36. §. 1. ff. de publican: Antonius Sola tom. 1. ad constitutiones Sabaudiæ titu. de Bannereris decreto nullus nominetur, glossa vnica, n. 1.
X l. interdum, §. qui tutelam. ff. de furt. l. qui fundū § sed tutor, ff pro emptor:
Y consil. 107. & cōs. 265 Casane. in consuetudin: Burgund. titu. de Forestis, rubr. 13. § 5. verb. Segnor. Sola tom. 1. ad constitutiones Sabaudiæ, titu: de iure emphitheoti rubri. decreti Rempublicam gloss. 1. n. 2.
Z glos. in l. 1 verb. Cuius ipsi sunt, C. in quib. caus. coloni censiti, lib 11.
A l. rem in bonis, ff de ad quir. rer. domi. l possessionē, C. cōmun. vtriusque iudicij. l fin. C. de verb. significat. l omné, § cum ita, ff. de legat. 2. cum concordātib: per Tiraq in d. l. si vnquā; verb. Donationes, n 323.
B Matth de Afflict. in cōstit. Neapolit lib. 3. rub. 5 quia frequenter, nu. 17. & decis. 107. n. 2. & decis. 5 1 n. 2 Freccia de subfeudis lib. 2. titu de authoritatē & potestat. Baronis, lectione 14 authoritas, num. 2. fol. 348. Camillus Borrellus de Regis cathol. præstant. cap. 18. num. 33.
D lib. 10. episto. ad Atticum. C Ferdinand. Vasqui. controuers. illustri. cap. 8. colum. 4.

tio personali astricti: *e* & ideo, pro eorum occissione recuperat dominus REX *f* ab homicida mille solidos laccēses, cum pro homicidio Infantionis nihil capiat, quia eius morte non censetur damnum sentire in tributis, & peitis, sicut morte vassali conditionis.

7 Ex prædictis constat, vassallos † seruitutis nostri regni, non esse proprié seruos; vnde, nō licebit dominis eorum bona auferre, eosque malè tractare, cum hoc per obseruantiam regni non sit eis concessum, imò talis interpretatio ab omni pietate abhorret, indignumq; est, eam auribus christianis referre, cûm omne homicidiū, vt inquit Bald. *g* quantumcūque permissum statuto, habeat in se delictum, & dolum. Et Ethnici confessi sunt, † quód si domini sæuiant in seruos, & eos male, & crudeliter tractent, *h* cogantur eos manumittere, & pater filios emancipare; & pariter, inquiunt Doctores, *i* quod Barone male tractante sibi subditos, in quos iurisdictionem habet, etiā eis non cōquęrentibus, possit dominus superior eos à potestate, qua abutitur, eximere: quia eius interest, ne auxilium cōtra sęuitiā, famem, vel intolerabilem iniuriam denegetur jis, qui eum deprecantur; & si monitus non desistat, castri iurisdictione, & dominio priuetur: quia non meretur dominari, qui iurisdictione, & dominio sibi concesso abutitur: qua ratione dicebat Bal. *K* quód licet monacho aufugere, absque eo quod sit apostata, si Abbas in eum sęuierit. Quæ doctrina, in dominis nostri regni verificari nō potest, saltim respectu dominij, cuius effectus est (vt supra diximus), ista, quam vulgus *absolutā potestatem* appellat, cum sint domini allodiales, nec ab vllo dominiū suorū locorū ręcognoscát. Sed 8

E l. illicitas, §. illicita, ff. de offic. Præsid. l operæ enim, ff. de oper. liberto. Camil. Borrel de Reg. catho. præst. c. 18. n. 2. & 3. & in additionib ad specul Principū. rubri. 46 § donum, verb. Parangaria.
F Moli. noster in repert. foror. verb. Calonia homicidij. for. vnic. tit de pœnis, cuius meminit obseruan fin. titu. de iniur.
G in l. 1. colu. 2. C. si à nō cōpet. iudic. Marsil. in pra cti crimi. §. agredior, n 13.
H l. si dominus. ff. de jis, qui sunt sui, §. sed maior, Instit. eod. Cācer 2. par. va riar. cap. 2. n. 169. Michael Ferrer 3. p. obserua, c. 320
I l. 2 §. dominorum, ff. de jis qui sunt sui. vbi Bal. n. 1 Borrel. de Reg. catho. præstan c. 61. nu. 108. & seqq. Cācer variar. lib. 2. c. 2. nume. 167. Ioan Francis. Capiblancus in tract. de iur. & authorit. Baronū. pragmatica 3. n. 73. & seqq. Codex Fabrianus lib. 3. tit. 18 deffinitio. 2. Ioann. Faber §. fin. Iustit. de jis qui sunt sui. Guid. Pap. decisio. 62. Grāma. decis. 104. & in additionib. ad Matthæ. decisio. 265. Albert. Brun. consil. 169. Roland. cons. 18. n. 19. lib. 3. Regner. Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 6. n. 34. & lib. 2. c. 13. n. 54. & duob. seqq. Gail de pace publica lib 1. c. 2. n. 21. & lib. 1. oseruatio. 17. n. 7 & obseruatio 62. in fine, lib. 2. cap. priuilegia. c. tua rum. de priuileg. c. vbi ista 24. dist. c. priuilegiū. 11. q. 3 Balergue. in defensio. monitor. aduersus Ducē & Senatum Reipbl. Venetor. 4. p. n. 274. & seqq. Petr. Viuffeldi. in cōmentar. ad titul. de iniuriis, & dāno dato, c. 9. q 8. cōcl. 4. p. 668. & 669 argum. tex. in l. Imperator, ff ad Trebel. l. cum dotem. §. si vero, ff. solut. matri. c. fin. de accusat. Roma. & Alexan. in l. diuortio, §. si fund. ff. solut. matrim. Boher. decis. 132 & 304. n. 7. Guerrero in specul. iur. c. 10. n. 43. Oprinell. in l. Imperiū, n. 265. ff. de iurisdic. omn. iudic. Ias. in Anthētica, qui rem, n. 5. C. de sacrosanct. Eccles. & in præludiis feudor. n. 69. Ferdinand. Vasqui controuers. illustr. lib. 1. c. 8. n. 17. & seqq. Roman. cons. 37. num. 1. Bal in l. 1. §. despiciamus, & in d. l. 2. § dominorū, ff. de jis qui sunt sui. & in c. 1. §. publici latrones. de pac. tenēd. Grāmat. decis. 104. per tot. Lucas de Pena in l. si coloni, q. 12. C. de agricol. & cēsit. facit tex. in l. 1. C. de emendat. seruor. & in l. fin C. quemadmod. ciuilia munera inducuntur, lib. 10. l. cum satis, §. caueat. C. de agric. & cēsit. lib. 11. Ludolph. Schrader. tract. feuda. par. 9 á n. 59. cum seq. p. 192. c. 6. in 29. causa priuationis. Roland. consil. 18. n. 16. & 29. vol. 3. K in cap. 3. colum. 1. de appellat.

L Castrens.

Sed tentari posset, procedere, & verificari respectu iurisdictionis vsurpatæ, & contra dominũ Regem præscriptæ, quod si in ea exercenda fuerint negligentes, requisiti, & moniti; poterit dominus Rex eam reassumere, *l* cum de facili ad suum fontem, vnde ortum habuit, reuertatur. Quemadmodum dicebat Abbas *m* de inferiori Prælato, qui contra Episcopum iurisdictionẽ præscripsit, vt eam solũ cẽseatur acquisisse, quatenus est solicitus, & vigil in ea exercẽda, alias, data negligẽtia, possit secũdũ opinionẽ Molinę eã reassumere, tamẽ verius est, quod licet regulariter de iure *n* nulli denegetur recursus, cum omnis iurisdictio à Rege fluat, *o* & ad eum per appellationem, vel aliud genus recursus refluat, tamen vassallis Baronum secularium in nostro Regno denegatur recursus ad D. Regem, & hoc est, quod in ore nostrorum passim habetur, Barones † nostri Regni præs-
9 cripsisse iurisdictionem priuatiue *p* ad Regem, ita vt in factis dominorum non se possit intromittere, nec grauamina ab eis, suis vassallis illata reparare, non quod illa inferre sit concessum, & licitum, sed quia lege est restricta iurisdictio ne puniat. Absit enim, vt in tantam insaniam prorumpamus, nostrosq; legum latores, qui ęquitatem, & iustitiam semper ante oculos habuerunt (cum fori nostri Regni, vt inquit *q* obseruancia, iustitiam contineant, & iustitia in se contineat æquitatem) tantæ impietatis nota inuramus, asserentes voluisse permittere dominis illam sęuissimam tractationem, quæ nec dominis in seruos concessa est, *r* iuri naturali, & diuino, nec non humano repugnantem: cum domini erga vassallos se debeant habere tanquam in filios, nõ tanquam seruos tractare: quæ ratio licet iure antiquissimo attento, non esset apta ad eliminandam malam vassallorum tractationem, quo, vt supra diximus, licebat patri fi-
10 lios † occidere, *s* & quasi manus Regia vigere videbatur,

L Castrens. in repet. l. ex hoc iure nu. 18. vers. & sic ciuitas, ff. de iusti. & iure. Reguer. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num 40. Peguera in decis. criminali. 36. nu. 10. Bouadil in politic. lib. 2. cap. 16. nu. 82. cum tribus sequen. & nu. 89. Bardaxi in comment. ad priuil. generil. Arago. num. 33. vers. habet tamẽ hæc conclusio, col. 3. fol. 37. Gramat. voto 28. Bal. cons. 439. vol. 3.

M In cap. irrefragabili, 1. col de offic. ordinar. Noster Molin. in reper. verb. perrosceitia. vers. perhorrescentia an possit prouideri, & verb. iurisdictio. versic.

N Menoch. cons. 406. numer. 29. Aluar. Velasc. tom. 1. consulta. 51. Bernard. Greue. ad Gail conclus. 7. consider. 2. num 13. & cõclus. 115. consider. 2. Surdus conclu. 277. per totum, Decia. respons. 47. volum. 1.

O Renat. Chopin. de moribus Parisiorum, lib. 2. tit. 2. num. 2. pag. 47.

P Gratian. decis. 145. nu. 3. Menoch. de arbitra. lib. 1. q. 40. num. 7. & 8. Ruin. cons. 7. num. 6. lib. 4. Maurus Burgius de modo procedendi ex abrupto, q. 78 num. 19. & 20. Abb. in c. cæterum. nu. 7. de iudi. Felin in cap. pastoralis, n. 9. limita. 6. & Decius nu. 5. de offic. ordina. Curt. Iun. cons. 3. & Albert. Brun. cõsil. 31. inter feudal. Natta cons. 580. num. 4. Socin. Iunior cons. 76. num. 90. & seq. vol. 4. Alciat. cons. 77. num. 2. Cephal. consil. 414. Pancirolus cons. 183 per tot. Gramat. decis. 30 num. 9. & 11. & 46. quem declarat Camillus Borrellus decis. 201.

Q Obseruant. tit. quod in assignationib.

R Deci. in l. vt vim num. 18. ff. de iust. & iur. & not. Aymon cons. 241. numer. 8. & faciunt iura supra relata.

S l. in suis ad fin. ff. de libe. & posthum l. fi. C. de patr. potesta. l. placet, ff. de adquir. hæredit. l. serui, & filij, ff. de furt. l. congruentius, l. si filius, C. de patr. potesta.

batut,ad auferendum bona,quæ nõ filio,ſed patri quę-
rebantur: hodierno tamen iure attento,ſatis conuincit,
cum non liceat patri in filium,quantumcumquè in eius
poteſtate conſtitutum, *t* ſęuire, nec grauiorem pœnam
filio inobedienti inferre, niſi illa, quæ legi, & poteſtati
ęconomicę Chriſtianæ ſit conformis,& quæ ſupradixi-
mus erga ſeruos, circa reſtrictam à iure dominorum po
teſtatem, multo magis in vaſſallis procedere deberent.
u Nequè etiam,quoad bona, ſi à patre non ſint profe-
cta,tam amplum ius competit ei, ſolo vſufructu aduen-
titiorum reſeruato. *x* Quid vero quærimus rationem in
ijs,quæ ad ſenſum patent? Licet enim à verbis ſcriptis
non ſit temere recedendum, *y* periculoſumquè ſit,mẽ-
tem ſectari, *z* contra verba clara, & aperta, maxime in
Aragonia, † vbi ſtamus cartę, *a* & iudex ſecũdum eam, 11
& quod in ea ſcriptum eſt, niſi contineat aliquid im-
poſſibile,vel contra ius naturale,iudicare debeat,ita vt,
quod carta nõ dicit,nec nos dicere debeamus: ſed eius
verba excommuni vſu loquendi intelligantur, *b* atten-
to ſolummodo eorum ſpeciali ſono gramaticali, ita vt
nulla ſubauditio, vel interpretatio admittatur,nec intel
lectus ad alud diſtorqueatur, quam ad id, quod ipſa li-
tera ſonat,& quod oculis corporalibus perſpici poteſt,
c atq; ideo non debet diſpoſitio foralis, loquens in caſu
vero

T d.l.in ſuis cum gloſ.fi-na.l.3.& l.fin.C.de patria poteſta.l.neque,§.de plano, ff.de offic. Proconſ. l. reſpiciẽdum, §.furta,ff.de pen. d.l. congruentius,l. diuus. ff.ad legem Pompeyam de parricid. Alexan. conſ.135.nu.2.lib.1.Cepol. in authen. ſed nouo iure,nu.54. C.de ſeru.fugitiuis,late Pinel.2.p.rubri. C.de bon. matern. à num.31.

V Bart.in d.l.diuus, & Pinel.vbi proxime.2.p. numer.17.

X l.fin.C.de bon. quæ liber.Pinel.in l.1. 1 p.a numer. 31.cum ſequen.C.de bon.mater.Dueñas regul. 363 late Riminal. in §.1. inſtitu. per quas perſ. & Caualin.milleloq.551.

Y Arnold.in tracta.de acquit.iur.tit. 9.num.2.lib 1 facit tex.in l. quod conſtitutum,ff.de teſtam. milit. l.1.§.ſi is qui nauem, vbi Bald.de exercitor.action. l.4.§.toties. ff. de damno infect. Tiraquel. in d.l.ſi vnquam,verb.libertis, numer.2.& 4.Surd.deciſ.95 num.4.& 5.& deciſ.276. num.11.cum ſeq.

Z Alexan. conſ.52. num. 31.vol.4.Viuiu.deciſ.281 nu.7.& ſeq.& deciſ.283.num.5.& ſeq.Schradeus tract.feud.p.10.ſect.4 nu.17.& ſect 7.nu.49.

A Obſeruan.2.tit.de equo vulnerato,obſeru.Item iudex de fid.inſtrum.latiſsime Oraci.Carpanus in lucubrationibus ad ſtatuta Mediolani,cap.173.& 74.Aym.Crauet.conſ.987.num. 10. Camil. Gallio. de verb.ſignifi.lib.8.c.30.& 31 Menoch.conſ.86.n. 8. Catellianus Cota inmemorabilibus, verb. ſtatuto cautũ eſt,p.785.Bart.in l.omnes populi,nu.65.vbi Crot.nu.204.de iuſt.& iur. Caſtrenſ.in l.1.nu. 13.ff. ſi cert.petat. Anchar.conſ.102.Socin.conſ.129.nu. .vol.1.Curt.Iun.conſ.6.nu.7.& conſ.47. nu.7. Rolan.conſ.51 nu.12.& 13.& conſ.62.n.36.vol.3.Alban.conſ.20.Menoch.conſ.325.n.17.& de adipiſcẽ. remed.4.num 222.& 228.Alciat.conſ.69.nu.17.Beoius conſ.120.nu.9.vol.2.Cephal.conſ.40. nu.50. Capra conſ 98.num 16.Federic.Scotus in comment.ad rubricam de oper.non.nunciatione,num.273. 283.& ſequent.Portol.in ſchol.ad Molin.verb.fori Aragonum.nu.16. cum ſequen. & noſter eruditiſsimus aduocatus Ludouic.á Caſanate in reſponſ.pro Don Garcia de Funes & Villalpando.numer.565.& ſequen.Surd.conſ.220.num.13.Becc.conſ.25.num.4.

B l.labeo,ff.de ſupelectile legata,l.librorum,§.quod tamen Caſſius delegat. 3. l cum delanionis, §.aſſinam,ff.de fundo inſtructo.Paul.de Montepico in conſ.8.,num.33.Bald.in l.omnes populi, penult.col. verſ.tertio nota,& nu.59.ff.de iuſt.& iur Alderan.Maſcard.vbi ſup.conclu.3.num.1.& ſeq.24.

C l.1.ff.de his quæ in teſt.delentur,cap.exit de paradiſo prope fin. verſ. ſuper ipſa, de verborum ſignif. in 6.Bald.in l.2.num.8.C.de patrib, qui filios diſtraxe. Roland.conſ.34.num.47.vol.4.Alderan.Maſcar. de ſtatuto.interpręt.concluſ.4.num 102.& ſeq.Sed Ioſeph de ruſticicis in repet.l.cum auus,lib.3.c.12. num.36.exiſtimat ſcriptum dici,& ſi legi non poſsit cum præſumptiones iuris,ex litera deductæ de tenore inſtrumenti dicantur,§.ſi ita ſcriptum inſt.de in vtilib ſtipulatio.l.ſciendum,de verb.obligatio.l.1 ff.de vſuris,Bal.in l.ad probationem,C.de probatio ruſticis.d.cap.12.num.28.

D Car-

vero intelligi procedere in casu ficto, *d* vt puta si consensum alicuius requirat pro validitate actus, *e* non sufficiet ille qui fictione inducitur ex præsentia, & taciturnitate, nisi à foro casus fictus in omnibus, & per omnia æquipararetur casui vero: *f* & ideo Iurisperitos, in nostro Regno *Letrados* appellamus, *g* quod non habeant facultatem opinandi, iuxta suam mentem, sed sint obnoxij de necessitate literam sequi, & iuxta eam sensum suum regulare: vnde si quis in Aragonia se obligauerit ad aliquid faciendum, si possit facere, præcisse compellitur ad factum, *h* nec liberatur prout de iure ciuili, *i* soluendo interesse, quia id venit in obligatione, quod in serie, & thenore instrumenti legitur, non quod intellectu percipitur, cum nō habeamus tacitum: k Inde fit, quod in hoc Regno cessant actiones, quæ ex tacita conuentione de iure oriuntur, *l* vt sunt seruiaua, & quasi seruiana, nec etiam casus mixtus sub simplici comprehendetur: *m* tamen, vt absurdus intellectus vitetur, *n* non tam Iu-
12 daice verba obseruantiæ † intelligi debent, vt omnis interprętatio sit reiecta, & verborum, & mentis: *o* cum verba habeant significationem propriam, impropriam, & improprissimam, & secundum vnamquamquè istarum significationum possint verba interprętari, *p* ad tollendum eorum absonum, & absurdum, ac æquitati, & iustitiæ repugnantem intellectum. Quæ est legis declaratiua interpretatio, quam fori nostri Regni non sustulerunt, sed tātum hominis, restrictiuam, correctiuam, seu

D Carpan. ad statuta Mediolan. cap. 174 num. 57. par. 2. Alderan Mascard. de interpret. statutorum, conclus. 10. nu. 26. & per tot.

E Vt in foro vnico, titul. que los menores de veynte años, &c. anni 1564. Bald. in l. 2 § voluntatem ff. solut. matrimo.

F Foro vnico, titu. actus curiæ de filijs regnicolarum natis extra Regnum, Alderan. Mascard. d. conclusione 10. numer. 32. & seq.

G Bouadil. in politic. lib. 2. cap. 10. num. 8. Fontanella de pact. dotal. clau. 4 glos. 8. p. 2. num. 26. fol. 72.

H Cap. 1 & cap. qualiter de pactis. Couarr in cap. quamuis pactum, 1. par. §. 4 num. 6. de pactis in 6. Grego. Lopez in l. 1. glo. pudiesse fazer, ad fin. tit. 14. parti. 5. Gutierrez de iuramento confirmatorio 1. par. cap. 39. nu. 4. & 5.

I l stipulationes non diuiduntur, 72 in prin. ver. celsus, ff. de verbo. oblig. l. si quis ab alio, §. fin. ff. de re iudica.

k l. ratum, ff. de solutio. l. in his, ff. de conditio. & demonstra. Benedict. in d. cap. Rainutius, verb. si absque liberis moreretur el 2. num. 111.

L l. Item quia, 4. ff. de pactis, l. 2. ff. in quibus causis pignus, vel hipotheca tacite contrahatur, § Item seruiana institut. de actionibus.

M l. si ita scriptum, ff. de liber. & posthum. Ioan. Crotus in l. Gallus, §. & quid tantum, num. 43. vers. decima sit conclusio. eod. tit.

N l. 1, §. nunc quæritur, ff. de Publicani. l. non absurdum, ff. de bon. libert. l. obsignare, §. fin. ff de offic. Pro consul. Carpan. ad statu Mediolani, in prælud. a num. 298. & 2 p. cap. 174. num. 16. Camil. Gallin. de verbo. signif. lib. 3. cap. 8. & lib. 6. cap. 4. num 8. & 9. & cap. 19. a num. 1 & lib. 8, cap 4. Alderan Mascard de genera. statuto. interpreta. conclus. 4. num. 110. & 114. cum duob. seq. Montepico consi. 85. num. 26. vers hæc secunda conclusio, Ruin. consi. 141. num. 3, vol. 3.

O Camil Gallin. vbi proxime lib. 4. cap. 5. & cap. 8. Sebastian. Medic. in tract. de legib & statut. 3. p. q. 16. num. 12. & seq. docens viginti & vno modis dici quid proprie significare Molina de Medrano in suis allegationibus pro Domino Rege, super facultate creandi Locumtenente generalem extraneum, 2. par. num. 69 allegans for. 3, ibi, como segun la mente, tit. de offic. Iustitiæ Aragonum, & late Gallin. vbi proxime, a cap. 1, cum seq. lib. 2.

P Schraderus tracta. feudalis par. 9. ap. principali, sect. 7. nu. 29.

Q De

ſeu extenſiuam; q cum verba, (vt inquit Cicero r) inuenta ſint, quæ indicarent, non quæ impedirent voluntatem noſtram. Ambiguitate namquè verbi, non eſt ſ quęrendus locus fraudi, vbi veritas quæritur; nam ſcriptum ſequi, calumniatoris eſt, boni vero iudicis voluntatem ſcriptoris, auctoritatemquè defendere; quæ enim lex? Quod Senatus conſultum? Quod Magiſtratus edictum? Non infirmari, aut conuelli poſſet, ſi verba deflectere noluerimus? Conſilium autem eorum, qui ſcripſerunt, & rationem, & auctoritatem relinquamus? Nec enim ius ex verbis pendet, t ſed verba hominum conſilijs, & auctoritatibus deſeruiunt; nec verba in iudicium veniunt, ſed ea res cuius cauſa verba in legibus coniecta ſunt: Sic enim fraus, quæ verba ſectando, mentem omittendo, committiur, periurium diſtinguere, non diſſoluere, aliquibus relatis exemplis noſtri tradiderunt. u Quia nequè ea omnia, quæ legibus defendi poſſunt, iuris ſunt, ſed quæ cum ęquitate (quam legum emendatricem appellant, x & alij legis laxamentum) & ratione conueniunt, quæ à Græcis *Epikeya* vocatur, ſecundum quam diffinitur à Theologis, y melius eſſe ſequi mentem legiſlatoris, ſecundum altiorem finem, quam verba, ſecundum inferiorem, cum non tam exacte iuſta, & iniuſta diſcernere, quis valeat, z quin cum purgaminibus, nonnulla quandoquè decidant grana: quando ergo proprius ſenſus continet iniquitatẽ, a & ratio

Q De quibus late Medices vbi proxime, q. 16. & 17. & Camil. Gallin. in d. tract. de verbor. ſigni lib. 6. per plura capita, & lib. 8. a cap. 1. cum multis ſequen. Barboſ. in 4. p. rubr. ff. ſolut. matrim. num. 51. verſ. quinimo videtur, & Hortenſius Cabalcanus vbi ſupra 4. p. a num. 380. cum ſeq. Doctiſsimus Michael Paſtor deciſ. 202. nu. 37. inter deciſ. D. Ioſephi Seſſe. par. 2.

R In oratione pro Cecina, Garcia de Hiſpan. nobilita. gloſ. 2. §. 1. num 6. Aymon. conſ. 186. nu. 5. Bal. conſ. 457. lib. 3 & 352 lib. 1. Ferdinan. Vaſqui. lib. 1. controuerſ. illuſtri. cap. 43. num. 4. & Gallin. vbi ſupra. lib. 2. cap. 4.

S Seneca lib. 12. epiſt. 84

T l. non figura, ff. de action. & obligat. l. ſtipulatio. la grande, verſ. Sabinus ex magna, ff. de verb. obligat. Arnold. in tracta. de ęquit. iur. lib. 1. tit. 16. num. 7. Connan. commentar. iur. lib. 1. cap. 11. nu. 7. pag. 69. B. Duare. tit. de legib. cap. 8.

V Corne. conſ. 29. vol. 3. Cephal. conſ. 179. num. 1. vol. 2. Tiraquel. in præfatio. de retract. lignagier, nu. 73. Arnold. vbi proxime lib. 1. tit. 10. per tot. Camil. Borrel. in additio. ad Bellug. rubr. 2. verb. mentem legiſlatorum, Anton. à Sola in conſtitutiones Sabaudię 2. par. tit. de edict. annonæ, gloſ. 8. nu. 3. & ſequen. Ioſeph. Gonçalez variar. quæſtionum, cap. 36. num. 53. & ſequen. facit tex. in l. non dubium, C. de legib. & in l. ſi libertus minorem de iur. patronat. Surd. in tracta. de aliment. tit. 9. q. 17. num. 18. & ſequen. & deciſ. 35. num. 24 & deciſ. 43. num. 8. & 9. deciſ. 168. num. 26. facit tex. in l. nominis, & rei. 6. §. verbum ex legibus, ff. de verborum ſignificatione, l. ſcire oportet, §. aliud de excuſat. tutor. Gloſ. intentionis in cap. ſi propter tua de reſcript. in 6. Alciat. in l. bobes, §. hoc ſermone, de verbor. ſignif. Vaſqui. controuer. illuſtri. lib. 1. cap. 30. Matheacius de via & ratione iuris, lib. 1. cap. 30, numer. 17. & ſequentibus.

X Arnold. in d. tract. de ęquitat. iuris lib. 1. tit. 15. num. 6. ad medi. Bornin. Caualcan. 3. p. deciſ. 1. num. 32. deciſ. 4. num. 34. & deciſ. 5. nu. 6. Aym. Crauet. conſ. 221. in prin. Bald. in l. ea quæ, q. 11. num. 12. C. de condict. indebit. Carpan. vbi ſup. in præludijs num. 245.

Y Leſius de iuſt & iur. lib. 1. cap. 2. dubitat. 3. pag. 9. & lib. 2. cap. 47. dubita. 9. pag. 687.

Z Soto de iuſt. & iur. lib. 5. q. 4. art. 2.

A l. in ambigua. ff. de legib.

ratio legis repugnat, *b* verba offendi possunt, *c* ex ratione legis, quæ vel in ea expressa sit, vel pro expressa habeatur, *d* cum vnica tantum assignari possit, & de stricta significatione ad latam extendi, cum omissum dici non possit, quod sub ratione legis continetur, *e* ne alias, cum legem seruare volumus, contra eam faciamus. Vt est elegans exemplum apud Ciceronem, *f* qui Cęcinam non deiectum, sed eiectum, hoc est, metu ad fundum non accessisse, contendebat, in ædictum non commisisse, cum eius verba sint: *si quis de fundo aliquem vi deiecerit*, & sic volebat non comprehendi eiectum, quod quam durum sit, quisquè videat, cum leges non sui gratia, sed reipub. latę fuerint, in quibus, & si chartæ standum sit, non solum quæ ex verbis apertis percipiuntur, dicentur in charta contineri, sed etiam quidquid pręsumptiue ex illis colligi poterit, *g* secundum idẽtitatem, vel maioritatẽ rationis in eis expressę, *h* vel quæ ex prœmio, seu legis præfatione colligi possit, *i* nõ secundum vniuscuiusquè ingeniosi Iurisconsulti intellectum, & arbitrium, quod nostri maiores dum chartę standum esse statuerunt, auferre intenderunt: sed secundum id, quod omnes opinantur, & consuetudine, seu obseruantia receptum est: k quæ potius assuetudo erit

B l. meuia, ff. de manumiss. testam. l. 1. in fin. ff. de supellect. legat. l. si vno in principio, ff. de locat. l. insulam, ff. de præscrip. ver. Clementi. exiui de paradiso, de verb. sign. Euerard. in topicis legalibus loco 46. à materia subiecta, & Dinus in c. fin. de reg. iur. in 6. Rolan. cons. 3. n. 13. vol. 1. & cons. 39. n. 94 vol. 4. Cauallin milleloq. 27. Deci. cons. 88. nu. 12. lib. 1. Gutierrez practica. lib. 3. q. 14. nu. 116.

C Glos. notabilis in authent. vt ij qui obligatas, §. quæ omnia, verb. ad curationem, collat. 6. Surd. decis. 129. nu. 10. & 174. num. 12. & 13. Aym. de antiq. temp. 4. p. in prin. nu. 83. Becci. cons. 62. n. 10. Bald. in authe. quas actiones, vbi Iass. nu. 22. C. de sacrosanct. Eccle. Oratius Carpanus in prælud. ad statuta Mediolani, nu. 133. 134. cum seq. Gallinaceus de verb. sign. lib. 3. c. 5. n. 5. & 10. Simon de Prætis cons. 189. nu. 7. vol. 1.

D Glos. in l. quamuis, C. de fideicom. vbi not. Bal. Surd. cons. 240. nu. 14. & 241. nu. 25. Decian. resp. 30. num. 13. vol. 3. Paul. de Montepico cons. 85. nu. 27. Alderan. Mascard. de genera. statuto. interpret. conclus. 4. nu. 167. 169. & 170.

E Aym. cons. 62. nu. 14. & cons. 130. nu. 7. Surd. decis. 202. nu. 1. & 2. Tiraqu. de retract. consanguinit. §. 1. glos. 1. nu. 19. & 20. Paris. cons. 16. nu. 24. cons. 66. nu. 63. vol. 3. Socin. Iun. cons. 128. nu. 190. vol. 1. Menoch. de arbitr. c. 63. nu. 10. & cons. 4. n. 34. & cons. 14. n. 15. & decis. Rotæ 141. n. 6. 2. p. in nouissimis.

F Vbi supra.

G Surd. cons. 201. num. 14. Alexand. cons. 126. 144. vol. 6. Bart. in l. 1. ff. de ijs quæ in testamen. delentur, Felin. in c. translato nu. 2. & 3. de constit. Xuarez in l. post rem iudicatam, in 2. extensione, in declaratione legis Regni. nu. 1. & seq & facit tex. in l. si duo, §. Marcellus, ff. de iureiuran vbi Iass. & in §. fuerat, nu. 60. instit. de action.

H Alexand. cons. 80. num. 6. lib. 1. DD. de Rota decis. 686. num. 2. Alderan. Mascard. vbi proxime conclu. 4. nu. 173. & 174. & conclus. 5. nu 9. & 28.

I Osascus decis. Pedemonta. 58. num. 5. & seq Paris. cons. 83. num. 13. & seq vol. 3. Crauet. cons. 192. nu. 21. Decius cons. 10. nu. 12. Gozadi cons. 1. nu. 16. Menoch de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 2. nu. 13. Alexan. cons. 7. nu. 5 vol. 2. & cons. 54. nu. 11. vol. 4. Bart. in l. fin. nu. 3. ff de heredit. instituen. & in l. 1. in princ. ff. ad maced. Alderan Mascar. vbi proxime, conclu 2. nu. 176. & seq. 187.

K Ioan. de Amicis cons. 42. vers. tertio coniugali, Bertazolus cons. 71. nu. 21. in ciuilibus, Alex. cons. 39. col. 1. vol. 1. & cons. 21. in fin lib. 6 Alderan. Mascar. vbi sup. conclu. 2. n. 139. & seq. 154. per tex. in l. si de interpretatione, & in l. nam Imperator, ff. de legib & conclu. 3. nu. 41. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. c. 6. num. 58. Gutier. cons. 1 nu. 39. Nata cons. 406. num. 25. Menoch. cons. 21. nu. 9 & 190. num. 16. & 400. num. 12. & 341. num 5. & 349. num. 15. latissime Iosephus Ludoui. commu. conclus. conclu. 38. per tot. omnes in cap. cum dilectus, de consuetudine.

erit appellanda, nec temporis præſcriptione indigebit, *l* vt ex illa, fori noſtri in dubijs emergentibus interpræ-tari valeant: imo ſi illa nota ſit iudicibus, tenerétur eam obſeruare etiam in deciſſorijs. *m* Cum ergo obſeruantia noſtri Regni aſſerat, quod vaſſalli ſeruitutis poſſint à dominis bene, vel male tractari, prohibito voluntatis: non adeo inſulſe hæc verba interpretanda ſunt, vt licita ſit dñis hæc vaſſallorũ mala tractatio, sed ſolũ impunita, abſq; vllo ad ſuperiorem recurſu, & hoc ſenſu procedit vaſſallos ſeruitutis, † quod attinet ad ius ciuile Arago- 13
num, pro nullis haberi, vt de ſeruis dicebat I.C. *n* cum domini, hac poteſtate vtentes, poſſint eis nullam omnino regulam foralem ſeruare, & ideo apud ipſos pro nihilo reputantur: cum tamen Infantiones, in locis eorum habitantes, aliquid exiſtimentur, quia in eis ius cõ mune Regni debet ſeruari, nec valeat ex abrrupto, & manu Regia, contra eos procedi: inde dicti, *Fidalgos*, quia filij alicuius ſint, vt Græcis, & Latinis ſcriptoribus comprobant Couarr. *o* & Garcia, *p* late quid verbum, *algo*, ſignificet, explicantes, quaſi filij eorum ſint, qui aliquid habebant, ſcilicet caſtra cum vaſſallis, cum cætera bona maiores pro nihilo reputarent.

Milites etiam, cuiuſcumquè generis militię ſint, pariter ſunt ab hac poteſtate Dominica exempti, ſiue ſint primi generis, † qui vocantur *de eſpuela dorada q*, 14
de quibus debet intelligi forus noſtri Regni, *r* prohibens ne filius villani ad gradum militię valeat promoueri. Hocquè ab antiquo illo vſu, donandi per Imperatores annulos aureos, forſan deſcendit, quos, vt inquit Budęus, *ſ* ſolis ingenuis donare licebat, qui etiam antiquitus à Cenſore in ęqueſtrem ordinem lectis tribuebantur, *t* vt eos annulus aureus à plebe diſtingueret: Ius autem annuliorum aureorum, tam ingenuis, quam libertinis tribuebatur, vt annotatum eſt a Celio Rhodiginio, *u* Auguſtum Cęſarem iura annulorum au-
[illegible] reorum

L Aymon. Crauet. conſil. 118. num. 2. & conſ. 201. nu. 10. & 274. num. 7. & 294. num. 8. Paul. de Caſtro conſ. 348. nu. 4. lib. 1. Alderan. d. concluſ. 2. nu. 159. & ſeq.

M Doctor Michael Paſtor huius Regni diſſertiſsimus Aduocatus, ac diligentiſsimus, & eloquentiſsimus cauſarum patronus, inter deciſiones D. Ioſephi Seſſe, deciſ. 203. num. 51. Alex. conſ. 14. numer. 1. in 5. Decius conſ. 402. nu. 10. & conſ. 447. ex num. 10. M. Anton. de Amatis deciſ. 95. num. 6. & 7.

N l. quod atinet, ff. de regu. iur.

O Lib. 4. variar. cap 1. & Sebaſtian. Couarr. in theſauro de la lengua Caſtellana, dictione fidalgo, folio 401. col. 1. & ſeq. Fray Ioãn de la Puente en la conuiniencia de las dos Monarchias, lib. 4. cap. 5. §. 2. pag. 237.

P De nobilitat. gloſ. 18. num. 18. 19. & 36. latiſsime poſt alios Gutier. practicar. lib. 3. q. 13. per tot. Villadiego in prolog. del fuero Iuzgo. gloſ. legis ſecundæ, nu. 29. & ſeq.

Q Garcia vbi proxime, gloſ. 1. §. 1. a nu. 51.

R l. tit. de creat. militum.

S In annotatio. ad legem finalem de Senator. pag. mihi 198. quem in hoc increpat, Forcatul. in Eupidi. iuriſperit. cap 15. n. 6 Menoch. de arbitrar. centur. 5. caſ. 402. nu. 4. Alex. ab Alex. lib. 2. dierum genialium, cap. 29. in princ. pag. mihi 254.

T Ioan. Roſinus lib. 1. antiquit. Romanarum capit. 17. & Carol. Sigonius de antiquo iure ciuium Romanorum, lib. 2. cap. 3. verſ. poſtremo vero, Iuſt. Lipſius electorum, lib. 2. cap. 8. pag. 471.

V Lib. 6. lection. antiquarum, cap. 12. & Menoch. d. caſu 402. nu. 7. & 8.

X Tiraq.

reorũ donasse Antonio Mussæ, Medico, libertoque suo; necnon Menne *x* Sexti Pompeij liberto, post proditã pa troni sui classem; quod magis tertio generi militię cõuenit, cùm, qui illud ius habebãt, nõ mutarent conditionẽ, sed solum ingenuitatis iura obtinebãt, dum viuebãt, de quibus inquit noster I.C. *y* quod viuunt quasi ingenui, & moriũtur sicut liberti. Secũdo genere militię fruũtur illi, qui priuilegio Regis milites creãtur: de quibus dici potest, quod de libertinis dicebatur, quod imaginẽ ingenuorũ induebant: *z* ita isti magis imaginẽ militiæ induũt, quàm veri milites fiant, cùm nobilitas carnis, quæ politica dicitur, trib⁹ principaliter cõficiatur. scilicet nataliũ antiquitate, diuitijs, & honoribus, Qui enim maiorũ suorũ imagines habebãt, antiquitus nobiles dicebantur, *a* vel qui ius ponẽdi imagines habebant, nõ enim ex genere, sed ex imaginũ multitudine omnis nobilitas, & imagines ex magistratu; quæ cum suis titulis idcircò in prima ędiũ parte poni solebãt, vt maiorũ virtutes posteri non solùm legerẽt, verum imitarẽtur: Imagines enim solis ijs, qui Magistratus curules gessissẽt, ponere licebat, vt Ædilibus Curulibus, Prætoribus, Cẽsoribus, & Cõsulibus, quarũ loco arma, *b* & insignia nostri tẽporis successerũt: inde originẽ habet hodierna cõsuetudo ponendi arma, & stẽmata nobilitatis, supra portã domus, vel Palatij. Vnde nõ solùm creatione, sed assumptione in Senatũ, seu cõsiliũ Regiũ, *c* nobilitatẽ quis adipiscitur: & licet Principes, sua sola volũtate, possint priuilegia nobiliũ *d*, quibus voluerint, cõcedere: nunquam tamen veri nobiles fient, nisi prędicta cõcurrant. *e* Sicut requisitus quadam die Sigismundus Cæsar à quodam plebeio, sibi admodũ dilecto, vt illũ faceret nobilẽ. Respondit, diui [illegible] tem,

X Tiraq. de nobil. c. 31. nume. 63. & Sigon. vbi proxime in fin.

Y l. falsa, ff. de cõdit. & demõstr. l. etiã, de bon. liberto. Cuiac. li. 4. obseru. c. 5

Z l. vnic. C. ad leg. Viscelli. cum multis cõgestis à Pli. lib. 33. natu. histo. ca. 1 Cona. li. 2. cõmen. iur. c. 12 Alex. ab Alexã. lib. 2. dierũ genni. c. 19. Sueto. in Claudium, c. 25. ibi, Claudium Cęsarẽ imaginarię militię genus instituisse, &c. Paleot de not. & spur. c. 62. n. 5.

A Ioan. Rosin. antiquitat. Romana. li. 1. c. 19. Carol. Sigo. de antiquo iur. ciuiũ Romano. li. 2. c. 20. Iust. Lipsi. d. lib. 1. elector. c. 29. pagi. 442. facit tex. in l. ex liberalitate, versi. Neq; eius nomine, ff. de operib. publi. Tiraq. de nobil. c. 6. nume. 15. Ludoui. Gomez, §. pęnales, n. 5. Institu. de action. Ripa in c. cum Ecclesia Sutrina, nu. 97. de caus. possessio. Gutier. canonic. quæst. li. 2. c. 14 n. 11 & practic. lib. 3. q 16. n. 46. Vale. Maxi. c. 8. l. iniuriarũ, la 1. §. si quis, de honorib. ibi, Imaginẽ, ff. de iniur. l. si legatũ, in prin. ff. de operib. publi. l. lex quæ administratores, §. Nec vero domum, C. de administ. tuto.

B Casa in cathal. glo. mũdi. 1. p. cõside. 38. cõcl. 10. & Tiraq. de nobilit. d. c. 6. n. 15. & 16. Bart. in l corn. ff. de pœn.

C l. 2. in prin C. de legib. l. quisquis, ibi, Pars corporis nostri sunt, C. ad legẽ Iul. maiest. l. 1. vbi Bart. & Ioan. de Plate. in l. ius Senatorum, & l. Senatorẽ, cum l. sequen. C. de dignitat. lib. 12. Bonus de Curtilis de nobilita. p. 3. nume. 142. Guid. Pap. decis. 376. n. 1. Renat. Chopin. de dona. Frãciæ, lib. 2. tit. 26. n. 12. Tiraq. de nobil. c. 6. nume. 21. & Sixti. de regalib. lib. 2. c. 15. n. 22.

D. Bar. in d. l. 2. n. 62. C. de dignitat. lib. 12. & Bonus de Curtil. in tract. de nobilita. p. 2. num. 51. & 52. & Tiraquel c. 6. [illegible] & per tot. Fului. Pacian. in tract. de probat. lib. 2. cap. 26. n. 19. cum seqq. Petrus Calefatus in specul. nobilitatis, n. 7. Medicis in tract. de diffinitionib. 3. pa. diffinitio. 42. Gutierr. practicar. lib. 3. q. 14. n. 58. & q. 16. n. 35. & 110. & q. 17. n. 132. Guardiola de la nobleza de España, c. 4. & 5. Villadiego in prolog fori juzgo gloss. legis octauæ, num. 76.

E. Otalora de nobilitate, 4. par. c. 1. num. 2. cap. 6. num. 24. Rebuf. in praxi titu. de rescript. nobilitatis, nume. 3. Rodericus Zamorens. in specul. vitæ humanæ, lib. 1. cap. 5.

tem,& exẽptum te facere possum; nobilem verò minimè. Quod est intelligendũ de vera nobilitate, non verò de presumpta, & ciuili; *f* nam (vt inquit Seneca) nõ facit nobilẽ atriũ plenũ fumosis imaginibus, animus est, qui facit nobiles, vt cecinit quidam Poeta: *g*

Sis licet ingenuis, clarisq; parentibus ortus,
Esse tamen vel sic bestia magna potes.
Adde decus patriæ, & claros tibi sume propinquos,
Esse tamen vel sic bestia magna potes.
Sint tibi diuitiæ, sit larga, & munda supellex.
Esse tamen vel sic bestia magna potes.
Denique quidquid eris, nisi sit prudentia tecum,
Magna quidem, dico, bestia semper eris.

Tamẽ, quia hæc priuilegia, in maximũ vniuersitatũ detrimentum, passim à Regibus cõcedebãtur per Regem Ioannẽ II. fuit cõditus forus, *h* quod nõ possint deinde creari milites, nisi qui essent in possessione Infantionatus, vel in expeditione belli: quod est intelligendum ob merita belli, & pro rebus in bello recte gestis; vt fuit declaratũ in Curia D. Iustitiæ Aragonũ. * Sed etiã est qualitas foralis, vt possit quis creari miles, si sit ciuis honoratus ciuitatis Cæsaraugustæ, *i* idest in matricula virorũ cõsulariũ descriptus, *k* aut Doctor in scientia regia iuris; licèt hæc vltima in Aragonia personalis sit, neque in filios descẽdat, vt tanquã ex milite descendentes, Infantiones maneant: licet frequẽter & bellica virtus, & literaria peritia origo nobilitatis extiterint, & qui in his duob⁹ maximè cæteris excelluerint noti à se, à seq; orti, homines noui, & filij terræ vocabãtur: quia suas tãtum, nõ veró maiorũ imagines habuerint, eorum veró posteriores nobiles existerent.

Tertiũ genus militũ est, eorũ, qui vulgariter vocãtur, *Caualleros pardos*, qui parũ distãt à proxime relatis, nisi quod certis solẽnitatib⁹ crearẽtur cũ nec nobilitatẽ adquirãt, sed tantũ exẽptionẽ à tributis, & peitis, qui vocãtur, *Infantiones de carta*, *l* *seu de priuilegio*; ac proprius *frãchi*: sicut illi, qui nõ origine ciues Romani erant, sed ob merita ius Vrbis illis dabatur, *m* aliquando veró ob pecuniam. *n* De quibus debent intelligi vltima verba Fori Regis Ioannis, ibi: *E que el que aura seyer creado Cauallero de otra natura, e condicion delas sobredichas, haya de tener armas, y cauallo suyo.* *o* Sicut equites Romani dicebantur olim

F Bar. in d. l. 1. Paleot. de not. & spur. c. 61. nu. 1. & c. 62. n. 4.
G Codr. Vrceo. in Epigrã.
H Terti. de creatio. milit.
* in processu procuratoris fiscalis cõtra Petrũ Loçano die 18. Ianuarij 1576
I obseru. 1. in fin. titu. de conditio. Infantiona. & forus vnic. tit. de los Doctores en Drecho. D. Petrus Cenedo 1. p. collect. 15. n. 5. Didac. Perez post plura Doctorum priuilegia relata li. 4. Ordina. l. 1. titu. 1. verb. Nobleça. p. 773 vers. Est tamẽ dubium, vbi ad partes late disputat.
K Fõtanel. de pact. dotal. clausu. 3. glos. 2. n. 1, & 77
L obseruan. fin. tit. interpretatio qualiter, & in quib⁹ for. mulier francha. & for. ingenua, tit. de iure dot. Bart. in l. si is qui pro emptore. vbi Ias. n. 292. ff. de vsucapion. Hierony. de Blanc. in commentar. rerũ Arahonens. tit. de optimatib. & Palatinis. pag. 305. Bardaxi de offic. Gubern. q. 5. n. 34. & nouissime & eleganter noster Sesse 1. p. decis. 1. á n. 12. cum seqq.
M Vvolephangus Lazius lib. 12. Reipublicæ Romanæ cap. 1. pag. 888. in fin.
N Act. Apostolor. cap. 22 versic. 27. ibi, Ego multa summa ciuitatem hanc cõ secutus sum. vbi alij legunt, ciuilitatem.
O consonat l. 7. titu. 1. lib. 6. Recopil.

lim, *p* quibus à Censoribus lectis, & in numero equitum descriptis, equus publicus tribuebatur, cuius adéptio grauissima equiti Romano ignominia erat: nō quod actu debeāt habere isti equites equum, & arma propria: sed sufficiat, si parati existant Regi, tempore belli, armati, & equites seruitium exhibere, vt foro satisfiat; prout in simili tradit Garcia *q* decisum fuisse in Curia Pintiana, omnes tamen prædicti, si in locis dominorū habitēt æqualiter liberi, & exēpti ab eorum absoluta & dominica potestate sunt, quę nisi in vassallos seruitutis exerceri nō potest: & licet nobilitas nō pręsumatur, cum nō sit qualitas naturalis, sed accidentaliter homini superueniat; tamen si quis litiget

15 † cum domino, prętendens esse Infantionem, debet medio tempore protegi, ne dominus vtatur in eum absoluta & dominica potestate, saltim quo ad executionem irretractabilem, & onera extraordinaria, cum hoc respectu, petens se declarari liberū, debeat haberi pro libero, *r* &, litependente, tuendus est priuilegiatus in suo priuilegio: *s* verificaturq; doctrina eorū, *t* qui dicunt, quod seruus petēs libertatē, pendēte lite, habeatur pro libero. Sed quo ad alios effectus distinguitur, & nō passim pro libero habebitur, *u* vtputà quo ad ordinariā potestatē; atq; ita pendēte lite cogetur cum cęteris vassallis tributa soluere, & onera subire, donec saltim quo ad possessionē, Infantio declaretur, *x* vel super ea iurisfirmā obtinuerit, quia nec pro libertate, neq; cōtra libertatē præsumitur, sed solum attenditur status personę, *y* an scilicet in possessione libertatis, vel seruitutis sit.

16 Et hæc fuit causa & origo firmarū † Infantionię, quę vulgó, *volāderas* appellātur; ne quis sine causę cognitione pos-

P Stephan. Vvibãd. Pigr. in annalib magistratuū Romanorū, lib. 3. pag. 167. & 168. Petr. Herod rerū iudicatar. lib. 2. tit. 16. c. 12.

Q vbi supra gloss. 1. n. 59.

R cap. fin. vt lit. pendent. l. cum aliquis, C. de iur. de liber. l. diximus, ff. de excusat. tutor. cum declaratione Baldi in l. 2. C. vt lite péden. de qua per Mādel. consi. 20. n. 14. idem Bal. in l. addictos, C. de Episcopa. audient. cum concordantibus per Ias. in § pœnales, n. 108. Institut. de actiõi. Purpurat. in l. 1. n. 581. ff. de offic. eius, &c. Alexād. in l. 4. C. condemnatum, n. 10 28. in fin. & 29. ff. de re iudic. Bald. in l. 1. n. 52. vers. Præterea exceptio, C. de ijs qui accusar. poss. & in l. eum qui, n. 2. C. de adulter. Cācer variar. 2. p. cap. 10 n. 34. & 35. Cauall. milleloq. 726. n 4. & milleloq. 722. & 723; notat late Alexand. in l. 3. §. si seruus, n. 7. de adquir. possess. & faciunt dicta Ripæ in d. l. 4. §. cōdēnatum, n. 21; vbi Ias. num. 9. Matthæ de Afflict. in constitu. Neapolit. rub. 1. n. 18. Iul. Giar. in praxi, § fin. q. 94. n. 10.

S Moli. verb Litepēdēte, fol. 210. Grāmati. decis. 67 n. 7. Couar. li. 1. variar. c. 16 n. 16. & Barda. in priuilēg. general. Aragon. n. 9. Gutier. practicar. lib. 1. q. 25.

T l. ordinata, ff. de liberal. caus. l. lite. C. eod. not. Baldus in l. si is qui, §. si serff. de vsucapio. Casanē. in consuetu. Burgun. rubr. 9. de manis mortes, §. 2. Nellus in tract. de bannitis, 4. p. 1. tēporis. q. 5. Casane. cōs. 54. in princ. & colū penul. Curt. iuni. cōs. 124. Bart. in l. 2. col. 2. ff. si quis in ius vocatus. Abb. & Anto. de Butri. in c. si Clericus laicū, de for. comp. Cepha. cōs. 241. n. 28. Surd. decis. 6. n. 8. & 9 Guilie. Benedict. in c. Raināutius. verb. Nomine Andelasiā, n. 95 2. Paz in pract. 3. tom. c 9. §. 4. facit tex. in l. deuūciamus, C. de ijs qui ad Eccle. cōfu. & in l. 1. C. qui dar. tutor. poss. 4. tit. 5. parti. 3.

V l. si cui. §. licet. ff. de liber. caus. l. liberis, eod. titu. l. qui status, ff. de re milit. & not. DD. in l. 1. §. per seruū, ff. de adq poss.

X c. cum personæ, de priuileg. in 6 l. 9. tit. 11. li. 4. Recop. & l. 6. tit. 1. li. 4. Ordin. Cancer 2 p. varia. c. 2. n. 261. & seqq. not. Palaci. Rubi. in c. per vestras, 2 notab. §. n 41. de donat. inter vir. Couar. li. 1. varia. c. 16. n. 11. Otalo. de nobil. 3. p 3. part. princ. c. 2. n. 5. Bar. Ias. & alij in l si prius ff. de nou. oper. nunc. Bal. post alios in l. vis eius. C. de probat. & Ruin. cōs. 28. vol. 4. & tex in l. penul. ff. de aqua quotid &c.

Y Bar. post gloss. ibi in l matrē, in noua lectu. C. de proba. in l. is potest. n. 15. vers. Videamus qualiter. ff. de adquir. hęre. Pacis. de proba. li. 2. c. 19. n 24.

ne possessione suę Infãtionię, in qua se asserit existere, priuetur: hocq; modo se iactãs prouocat regium fiscũ, & vniuersitatem ad iudiciũ super sua Infantionia, [z] semperq; antiquitus tale Infantioniæ iudicium à præsentatione istius firmæ incipiebat. Ex qua, vt inquit noster I.C. Vlpianus, [a] fiducia ingenuitatis suæ in se suscipit probationes (vocitando [b] fiscum & vniuersitatem, vt contradictionem faceret, si defensionibus suis confideret): sed sunt † aliqui noui & exteri homines, qui pecu- 17
nia redemptis testimoniis, vel ex aliqua longinqua regione, vel ex aliqua iam defecta familia, sibi auos, vel atauos fingẽtes, ex ignotis, notos; ex obscuris, claros; ex plebeiis patritios & nobiles esse contendunt & probare nituntur. Sunt & alij, quorum licet aui, & ataui noti sint, ac virtute, & honestate familiæ perspicui. (quorum virtutẽ, & bonitatem, vtinam ipsi imitarentur) tamen diuitiis in eam superbiam, ac vanitatem efferuntur, vt nomina auorum paruipendeant, & illa vel omninò (nulla iusta impellente causa) deserant, vel aliud fictitium nobilioris familię assumant, quasi Deum increpantes, cur eos nõ ex nobilioribus parentibus procreauerit, cui vt inquit Apostolus: [c] *Nemo potest dicere, cur me fecisti sic: An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam*. Sed hæc omittamus, quia vt inquit idem Paulus, [d] *vanitati creatura subiecta est*, maxime diues, [e] cui sæpé euenit, vt inquit Ann. Seneca: [*] *Vt dum notus nimis omnibus fieri procurat, ignotus moriatur sibi*. Sed ad institutum reddeuntes, dico, quod ex supra dictis infertur, quòd † si in lo- 18
co adsit bursa, seu matricula, in qua soli Infantiones sint descripti, & insaculati, non debet quis litependente describi, neque ad officia, Infantionibus tantum debita, promoueri, [f] neque à contrario, si descriptus, aut ad munera, & honores Infantionum assumptus sit, debet inde litependente, remoueri, [g] etiam post primam sententiam, pendente appellatione, sed omnia integrum statum, & illęssum debet retinere, quem habuerunt tempore litis motę: & hoc quoad ordinariam potestatem, nam quoad extraordinariam, quę absoluta à nostris appellatur, litependente non iudicabitur vassallus,

Z Molina verbo, Infantiones, in practica procedendi super Infançonia, fol. 176. colum. 4. & folio 177. col. 1.

A in l circa. 14. ff. de probatio.

B l. diffamari, 5. C. de ingenuis manumiss.

C ad Romanos c. 9.

D ad Romanos c. 8.

E vt enim inquit Marcus Marinus in Arca Noe, Hebraice dicitur Ric, quod à Latinis vanitas.

* in Thyestem act. 2. in fine, vbi schol Mart. Anto. del Rio, pag. 214.

F ex traditis per Couarruui. vbi supra, & Otaloram vbi supra, cap. 5. nume. 5, argumen. dictæ legis, qui status, ff. de re milita. l. reus delatus. ff. de muner. & honor. l. si vt proponis, C. quand. prouoc. non est necess. cap. omnipotens. vbi gloss. & Doctores de accusat. l. qui de libertate, ff. de liber. caus. Gutierrez lib. 1. practicar. q. 25. Auendan. de exequet. lib. 1. c. 19 n 23.

G Couarru. & Otalora vbi supra num. 8. argumẽ. text. in ca. non ne 8. quæstio. 4. gloss. in cap cum nõ liceat. de præscript. gloss. in cap. sæpe, vbi Abb numе. 14. de appellat. text. in l 1. §. fin. ff. de pen. & in l. 1. §. integer, ff. nihil nouari appellat pendent. l. qui à latronibus, §. si quis, l. eius, § fin. ff. de testam l. furti. §. 1. ff de ijs qui notant. infam. Viuius decisio. 455. & nota, per Gutierrez lib. 1. practicarum quæstionum, q. 39. per tot.

vassallus, sed Infantio, quemadmodum licet lis nulla inter dominum & seruum, patrem & filium, in potestate constitutum subsistere possit, *h* tamen super filiatione, patriavè, ac dominica potestate lis subsistet, & ea pendẽte, quo ad eam, nec pro filio, nec pro seruo reputabũtur: sed poterit seruus tanquam liber transigere, *i* eiq; pendentelite super statu, si propter ætatem se defendere nequeat, tanquam libero tutor dabitur. *k* Quemadmodum ergo, si litependente adsit suspicio, quod possessor non solum dilapidabit fructus, sed etiã rem, eius administratio interdicetur: *l* ita pariter propter metum Baronis, volentis vti sua absoluta potestate, poterit per Curiam D. Iustitiæ Aragonum inhiberi, ne litependente ea vtatur, vt fuit prouissum hominibus de Fauara cõtra dominum, cum quo litem gerebant, anno 1542. licet postea fuerit talis inhibitio reuocata per tres Locumtenẽtes, repugnantibus (& meo iudicio, ni fallor iure) aliis duobus. Et similis inhibitio fuit prouissa nostris temporibus hominibus de Pina, contra Comitem de Saltago eorum dominum, quia facinus, cui non resistitur, fouetur, *m* & cum perturbare facinorosum possis, & à violentiis, & iniuriis innocentem oppressum defendere, si non facias, fouere est. Si autem executio, quę ex potestate absoluta timetur, retractabilis sit, impediri non debet, sed dici posset, quod pẽdeat *n* ex futuro litis euẽtu.

Si territorium sit ad manus regiæ Audientiæ, vel Cu-
19 rię D. Iustitiæ Aragonum † cum suis pertinentiis, vel iu-
ribus apprehensum, seu sequestratũ, omnes vno ore eo
20 casu fatẽtur, *o* nec dominos, nec Commissarios forales †
vti posse absoluta potestate; nõ quod absoluta potestas species sit iurisdictionis criminalis, vt aliqui voluerũt *p*, sed effectus dominij, vt supra diximus. Et licet obseruãtia regni videatur significare iurisdictionem, appellari posse, tamen intelligi debet, quatenus iurisdictio significat potestatem priuatam, *q* quam quis habet in suos

H l. lis nulla, ff. de iudic. cap. fin §. fin. de iudic. in 6. l. actiones, de action. & obligation. Hippolytus singular. 613. l. interpositas ad finem, vbi notant omnes, C. de transactionib. Bald. in cap. de cætero, & in cap. statuimus, de transactio. iuncta glossa in dicta l. lis nulla, vbi Bartol. & Albericus, & facit l. 1. C. de patria potest.

I Bart. & alij in dicta l. interpositas, num. 8. & in fin. C. de transactio.

k l. ei qui de statu. ff. de tutor. & curator. dat. ab jis, & notat Bartol. in l. si impuberi, nume. 3. eodem titulo, & facit l. 1. C. qui tutor. dar. poss.

L Portoles in schol. ad Molin. verbo, Domini locorum, nume. 28. in fine, ex traditis à Bald. in l. 1. num. 9. versic. In contrarium, C. si à non compet. iudice. noster Sesse de inhibit. c. 4. §. 4. n. 29

M cap. est iniusta, in fine, cap. ita plane, 23. quæstione 4. cap. error, 83. distinctione, cap. facientis, 86. distinctione, cap. sicut dignum, §. 1. de homicidio, 7. cap. constitutus, de testibus, l. qui liberos, in fine, iuncta gloss. ibi, ff. de ritu nuptiarum.

N Oldraldus consil. 128. 23. & 180. Felinus in cap. constitutus, num. 17. de rescript. Aymon consil. 252. n. 5.

O noster Molina in repertor. verbo, Domini locorum. versic. Locus alicuius Baronis, fol. 110. colum. 1. & verbo, Vassallus, versic. Limita secundo, folio 324. colum. 3. Sesse decisio. 73. n. 3. 10 & seqq.

P Sesse 1. p. decis. 73. n. 4. per obser. itẽ per forũ, ibi Licet nullã aliã iurisdictionẽ criminalẽ habeant, tit. de priuileg. milit. iuncta glos, alia in l. si fugitiui, C. de seru. fugit & in c. sedes, de rescrip. Moli. noster verb. Sisæ, in fin. & verb. Adueratus si est processus. vbi Porto. in schol. 1. p. n. 75.

Q Bal. in l. Imperium, n. 3. ff. de iurisdictio. &c. Abb. in cap. cum contingat, num. 20. de for. compet.

in suos subditos. Vnde, cum talis absoluta potestas in qualitate dominij fundetur, mirum est, quod Commissarij curię, qui sententiam in processu apprehensionis, litependente, obtinuerunt, ex qua non domini, atque possessores, sed nudi rei detentatores, & commissarij efficiuntur, similesque illis, qui causa rei seruandæ in possessionem missi, non possidere, sed in possessione esse dicuntur, possint vti potestate absoluta, in pręiudicium collitigantium re abutendo, aduersus quos nec pręscribere valent, sed deberent abutentes. tanquam nudi detentatores, administratione rei priuari: sicut fuit decisum in Curia Iustitię Aragonum in quadam causa Eluirę Sanchez, vbi sub pœna priuationis cōmissionis fuit iniunctum illi, qui sententiam obtinuerat, in quibusdam vineis, quod eas culturaret; quia non culturare, deteriorare est; quod commissarijs Curię non conceditur: sed quidquid de iure sit, hoc tamen foro, & praxi regni receptum indubitanter reperitur, quòd isti commissarij vti possint absoluta potestate, iuraque loquentia de domino, verificentur in isto nudo detentatore, qui respectu non collitigantium, possessor efficitur, & iura, domino competentia, exercere potest, obtenta sententia in isto summarissimo possessorio, expectata petitorij determinatione in alio seculo: vt in simili tradit Borrellus. r Et quod magis mihi mirum videtur, quod aliquibus nostri regni iudicibus visum fuerit hanc absolutam dominorũ potestatem, † non solum esse meram facultatem disponendi de rebus, & perso- 21
nis vassallorum pro libito voluntatis, impunitatem eis tribuentem, & recursum ad superiorem vassallis denegantem; sed esse ius formatum, quod iurisdictione adiuuari debeat: vt senserunt Locumtenentes D. Iustitiæ Aragonum 1 * reponentes D. Martinum ab Aragonia, Ducem Villæ formosæ, in rebus, & iuribus hominum villę de Luna, in quibus illi sententiam reportauerãt. 2 * Ex vi occupationis per eum factæ, in vim suę absolutę potestatis, die 10. Iulij 1576. Sed prędicta repositio fuit reuocata per regiam Audiẽtiam. 3 * Et cum facta fide in regia Audientia in pręd ictis procesibus pręd ictæ occupationis, & sententię, in fauorem suorum vassallorum latę, petisset in regia Audientia, se cōmissarium Curiæ nominari; responsum fuit, locum non habere: à qua sententia, habito recursu per viam iurisfirmæ ad Curiam D. Iustitię Aragonum, fuit per tres Locumtenentes recepta, aliis duobus (meo iudicio ni fallor) iustè repugnantibus: cum occupatio im vim absolutæ & dominicę potestatis, non sit iustus & legitimus titulus, ad transferendum ius, competens vassallis, in dominum. 4 * Nec vllam concludentem discriminis rationem

R de regis catholici præstantia, cap. 8. n. 43.
1 * in processu Hieronymi Torrero, & in alio Michaelis Torrero super apprehensione villę de Luna, die 31, Ianuarij 1577.
2 * die 24. Ianuarij 1572
3 * In processu Iuratorum de Luna super appellatione, die 9. Decembris 1577.
4 * vt sẽsi in processu D. Frãcis. de Mõte Catheno super aprehẽsione loci de Vallopar in art. iurisfirma.

tionem reperiam, hoc reſpectu, inter Commiſſarios fo-
rales, † quibus res à lege, & foro commiſſa eſt, quæ ſe-
22 queſtratio appellatur; & commiſſarios curiæ, quibus iu
dicis decreto rei detentatio pendente lite commiſſa eſt,
quæ recredentia dicitur: cum vtroquè caſu, *ſ* ſub ma-
nu Regia, & auctoritate Prætoris res poſſideri intelliga
tur, & ſi commiſſarijs curiæ permittitur, cur non com-
miſſarijs foralibus? Cum ambo debeant omnino bo-
nam fidem prȩſtare: neque ex quacumquè poteſtate,
quantumuis libera, prȩſumatur eis conceſſum, *t* quod
poſſint dilapidare, re abuti, doloſe & contra bonam fi-
dem agere, vel donare: Si ergo vti abſoluta poteſtate,
vt volunt Foriſtæ, eſt re propria abuti, eamquè dilapi-
dare poſſe, & ideo non eſt permiſſum, quod illa vtan-
tur viduæ, *u* & alij vſufructuarij locorum, licet habeant
pro adminiſtratione generale mandatum, & appella-
tione dominorum contineantur, in multiſquè caſibus
dominij ſint participes, *x* quia non ſunt vere domini:
y nec etiam hoc permittitur tutoribus, † quia poſſent
23 vtendo totius rei proprietatem deſtruere: quinimo nec
etiam permittitur dominis feudalibus. *z* Et licet tuto-
res Principis ſupremi poſſint exercere iuſtam, & legiti-
mam poteſtatem abſquè recurſu, ſecundum Docto-
res, *a* tamen illi loquuntur de tutoribus eius Principis,
qui abſolutus eſt, nec alium in ſuperiorem recognoſcit,
& ſic poſſet verificari in noſtris Baronibus, qui remota
appellatione iuriſdictionem inter ſuos vaſſallos exer-
cent. Ex quibus omnibus videbatur hæc abſoluta pote
24 ſtas deneganda commiſſarijs curię, † qui ſententiam in
poſſeſſorio ſummariſſimo obtinuerunt, quæ multo le-
uius ius tribuit, *b* quam ſit viduarum, vſufructuarij, &
domini feudalis, quibus non conceditur, cum per illam
ſola detentatio rei, penes commiſſarium curiæ, ſit per
Iudicem decreta. Alias namquè ſicut poſſet commiſſa-
rius, in vim abſolutę, vnum vaſſallum occidere, poſſet
etiam

S Rebuf. ad conſtit. Gallicas tractat. de mater. poſſeſſoria, art. 1. gloſ. 1. num. 10. pag. 249.

T l. creditor, §. lucius, ff. mandat. l. ſi pater, ff. de iis quæ in fraud. credit. l. contra, §. filius, ff. de pact. l. ſi procurator, ff. de condic. indebit. l. cum quidam, ff. de legat. 2. cum concord. per Molin. de Hiſpan. primogen, lib. 2. cap. 5. nu. 15. & Peralt. in l. 1. num. 74. de legat. 2. laſſ. in l. ſi ſic in fine principij de legat. 1. Cephal. conſ. 34. nu. 25 & conſ. 842. num. 87.

V For. 1. tit. de iur. viduitat. Noſter Regens Martin. Moncer deciſ. 8. a nu. 16. & per tot.

X l. 1. §. fin. ff. de oper. nou. nuncia. l. 1. §. fin. ff. vſufructuar. quemadmod. caueat, l. in venditione, ff. de bon. auctorita. iudic. poſsiden. in prin. l. 4. ff. de vſufruct. l. ollla, §. penult. ff. de religioſ. l. 1. §. non ſolum, ff. de arbor cedend. l. liber homo. l. 2. in fine principij, ff. de verborum obligatio. l. cum filius, §. dominus delegat. 1. l. ſi vſusfructus, ff. de aqua pluuiali arcend. Federic. Scotus in commentarij ad rubricam de nou. oper. nunciatione, num. 242. cum duobus ſequen. Pinellus in l. 1. 3. p. in princip. C. de bon. mater.

Y l. 1. §. 1. verſ. qui ſerui, ff. ad Silania. l. item apud Labeonem, § ſi vſumfructum, ff. de iniur. l. 2. in princ. ff. de religioſ. l. falſus in fine, ff. de furt. Gaſpar Cauallin. milleloq. 1.

Z Molin. in report. verb. vaſſalli locorum feudalium.

A Oldrad. conſ. 52. Benedict. in d. cap. Raynutius, verb. adiectæ impuberi, ſub num. 41. & ſequent. Tiraquel, de iure primogeniorum, quæſtione 40. a numer. 13.

B l. poſsideri, §. fin ff. de adquir. poſſeſ. Sola in conſtit. Saband. 1. par. tit. de iur. emphiteo. decreto rempublicam, gloſ. 1. num. 1. & 2.

C l.1.C.quomod & quã do iudex, l.non qui dquid ff. de iudic.not.Doctor.in l.Gallus in prin. vbi Fortun.Garcia num. 55. cum se q.& Ruin.num.15.& 16 ff.deliber.& posthu. & in l.1.num 1.de verbor.obligat & in l. nemo potest. num. 9. delegat.1. glos. & Doctor. communiter in l. sępe audiui Cæsarem, ff. de offic. Præsidis. Surdus decis.268. num.5. & 13. Ioan.Gracian.regul.485. Velazquez de Auendaño in l.41.Taur.glos.2.nu.2. & 5. Carauita in ritibus magnæ Curiæ ritu 18.nu.2.cum duobus sequen. Surd.cons.98. num.1. & cons. 289.num.17.& 18.

etiam totam vniuersitatem destruere, atquè ita ius partium, quæ de dominio, illius loci litigāt, subuertere. Sed his non obstantibus praxis nostri Regni, vt mox diximus, admisit, posse comissarium Curię vti absoluta potestate, licet securitas cautionis, ab eo præstitę, c non se extendat ad id, quod in vim absolutę fit: & certe, si meam in hac re sententiā proferre possem, non satis applaudet hęc Regni praxis, quod liceat commissario, quod non licuit curię, cuius vices in administratione gerit, à qua tamen non puto (licet dura) tanquam receptissima recedendum.

§ Trigesimus quartus.

Vassalli seruitutis nostri Regni, cum quibus aliarum Prouinciarum vassallis, conueniant, & an in eos exerceatur à Baronibus potestas absoluta per viam jurisdictionis, vel facti impunibilis.

SVMMARIVM.

Vassalli seruitutis sunt coloni, & quot fuerint illorum species. 1. & 2.

Vassalli alienantur simul cum territorio, & qui parabolani dicerentur, & apud Gallos homines manus mortuæ, & in Cathalonia de Remenza 2. & 6.

Iustinianus in l.1.C.vt nemo ad suum patrocinium.lib.11.declaratur, & Cæsaris locus adducitur, 3.

*An bona mobilia, & immobilia sint sine discrimine occupationi subiecta.*4.

*Vassalli non possunt ferre testimonium pro domino.*5.

*Baro an succedat in bonis vassalli defuncti decedentis sine liberis.*7.

*In Regno Franciæ alienigena non potest testari de bonis suis, sed Rex capit illa iure Albanagij, & quid in hominibus manus mortuæ.*8.

*Barones si vassallos iniuria affecerint, solum Deum habent vltorem, & quam stricta sit illi reddenda ratio.*9.

*Manus dominica in quo differat à manu Regia.*10.

*An ad absolutam potestatem sit necessarium habere aliquam iurisdictionem.*11.

*Absoluta potestas est pars homogenea dominij, & in quo differat à potestate iurisdictionis, & quid sit iurisdictio.*12.

*Multa permittuntur alicui in viam facti, quæ in viam iurisdictionis non permitterentur, vt malefactorem fraganti crimine, debitorem fugientem, vel suspectum de fuga capere, armis, vel extra Regnum res prohibitas, vel sine denunciatione extrahentem spoliare, apprehensum in adulterio occidere, vel reclusum detinere.*13 & 17.

Lege, vel priuilegio, an possit concedi alicui, vt possit se propria auctoritate vindicare,

an

& an talia priuilegia in Aragonia sint reuocata. 14. 15. & 16.
Rex Aragonum potest pro libito voluntatis procedere contra suos officiales, tamen semper vtitur hac potestate temperate. 18.
Remedijs facti permissi, quando Ciuitas Cæsaraugustæ, & Barones vtuntur soli Deo rationem reddere tenentur. 19.
Prodigus in Regno, non arcetur potestate Magistratuum. 20.
Barones vtentes iurisdictione tenentur vassallis seruare foros in recto non in vitu. 21.
Barones in Aragonia tripliciter possunt considerari. 22.
Baro non habens iurisdictionem non potest pœnas iurisdictionales exercere in vassallos. 23.
Loca Baronum à principio fuerunt D. Regis, sed allodiale dominium illorum acquisierunt, 24. & 26.
Barones aliquos maioriæ effectus præscripserunt. 25.

§. Trigesimus quartus.

1 ISTI vassalli seruitutis dicuntur coloni, † sicut cęteri ab agris colendis, quamuis enim ex seruis primum pro agris colendis ergastula introducta fuerunt. a Ex quibus vt sępe fit partim manu emissi in ipso rure cum posteris (qui originarij dicebantur) manentes: partim ingenui pauperes ad id genus operarum se, & posteros obligabant: adscriptitij vero, quia glebę, seu terræ, quam colunt sunt perpetuo astricti, à qua nisi ex causis expressis (vt supra diximus) recedere non possunt, b vt alibi morentur, sed imo pro rebus immobilibus, ita † iu-
2 dicantur, vt vendita, legata, seu donata terra, censeatur, & ipsi cum sobole sua translati, donati, & alienati, terram sequentes quocumquè vadat: tamen absquè terra vendi, vel alienari non possunt, quia non sunt vere serui, c sed conditionatę libertatis, & homines seruitutis quales fuerunt antiquitus parabolani, d quos non recte Accursius, e mediços interpretatur, sed melius Alciatus f fuisse quosdam Depputatos seruitio Hospitalium, Ecclesiarum, vel Xenodochiorum, & vt adscriptitij à cultura agrorum recedere non poterant, ita nec isti à seruitio ęgrorum, quia in nosocomijs residebant g, dome-

A Iust. Lips. lib. 2. electorum cap. 15.
B d. l. cum satis, obseru. 2. tit. de iude cap. 2. extra de Iud. Ripa in cap. sępe num. 50. de restit. spoliat. Nauarr. cons. 1. tit. de con stu. q. 44. Bald. cons. 135. num. 1. volu. 5. Caual in milleloq. 173. Bardaxi in commentar. ad rubric. de offic. Iusti. Arago. fol. 106. col. 2. vers. item de suassallantes.
C Bald in l. ex hoc iure, in fin. de iust. & iur. Boheri. decis. 129. Abb. in cap. nimis, colu. 1. de iur. iur. Luc. de Pen. in l. vnic. colu. 5. C. de capitacis ciuium, lib. 11. & in l. ne diucius, C. de agricol. & censit. & in l. 2. ibi seruitute astricti, C. in quib. cau. colon. lib. 11. Forcatul. in l. manumissiones, num. 15. ff. de iustitia & iure.
D l. parabolani, l. placet, C. de Episcop. & Cleric.
E In d. l. placet defendit Tiraquel. de nobilita. cap. 31. num. 421.
F Dispunction. lib. 4. cap. 19. Celius Rodiginius lib. 29. lection. antiquarum, cap. 11. Corras. in l. in summa, num. 7. ff. de stat. homine Baeza de inop. debitor. cap. 2. num. 17.
G Gom. de Amesq. de potest. in se ips. lib. 2. cap. 17. num. 26.

domestici, *h* clientes, *i* ad scriptitij, *k* si partem fructuũ
domino pendant, coloni perpetui, si in pecunia domi-
no censum præstent censiti, *l* & inquilini, qui ad præ-
dia vrbana referuntur, ac cęteri *m* qui liberi erant, sed
non plene liberi, vt in Prouincijs Galliæ homines illi
manus mortuæ veteris paganismi reliquiæ, *n* qui vt in-
quit Petrus Gregorius, & Barbarica libertate nobiliũ,
& barbarica subditorum patientia, Principatu despoti-
co gubernabantur, ac in Principatu Cathaloniæ, in re-
gione quæ vocatur Ampurdan, vassalli illi nobilium,
qui vulgo dicebantur *de Remença*, *o* quorum tam dura
conditio, per sententiam arbitralem à Rege nostro Ca-
tholico latã, die 21. Aprilis, anno Dñi 1486. in desuetu-
dinē abijt, & ab Imperatore quoquè Iustiniano, *p* hoc 3
genus feudi, seu vassallagij † prohibitum fuit, ne Baro-
nes numero clientum stipati ceruices insolenter erige-
rent, & multis clientelis pollentes eo prosilirent auda-
tię, vt aduersus Principem insurgerent, & tributa pen-
dere obnegarent, vbi aliqui ex nostris, nescio quid pa-
rum tempestiue afferunt de patrocinio forensũ, & litiũ,
non animaduertentes ibi feudum describi, seu vassalla-
giũ maxime ei qui in nostro Regno viget, simile, quod
etiam apud Celticos Gallos, à quibus nos originem
duxisse supra tradidimus, viguisse quoquè, meminit Cæ
sar, *q* his verbis: *Summa auctoritas antiquitus erat in hæduis magnaequè eorum erant clientelæ*, & parum post, *plerique, aut ære alieno, aut multitudine tributorum, aut iniuria potentiorum præmuntur, sese in seruitutem dicant nobilibus, in hos eadem fere sunt iura, quę dominis in seruos, nam plebs pene seruorum loco habetur*, & paulo infra, *nequè ijs petentibus ius redditur, nequè honos vllus communicatur*, qui clientes (quos vulgo *Vassallos* appellamus) non fortunas suas tantum, sed etiã perso-

H l.præsenti.§.cum auté, vers.sane, C.de his qui ad Eccle.confugi.
I Notatur in l.2.verb.cu rias de origi.iur.Budę. in l.herenius, ff. de cuiatio. & Dionysi. Alicarnaseus antiquita.Romanar.lib.2.
k l.quemadmodum.l.dio cius, C.de agricol.& censit.lib.11. l. vnica, ibi licet conditione videantur ingenui, C.de colon. Thracensib.lib.11.
L Glos. 1.in l.2.C.in qui bus cau.colon.lib.11.cum concordanti. per Baeza vbi supra, nu.31.& Casaneus in consuet. Burgun. rubr.9.a num. 7. cum sequent.l.vnica, C.de mendicantibus validis, lib.11
M Vt per Actur. Plate. Luc. de Pen. & alios in rubr.C.de agril.& censit. Celi.Rodigin.lection.antiquar.lib.4.cap. fin.Couar. in cap quamuis pactum, 2.par.§.1 n.2. Baeza vbi proxime, a num. 16. cum sequ. Camil Borrel. de Reg. Cathol. præstan. cap.18.a num.44.cum sequent. late & eleganter Balthas.Gom. Amesq.vbi sup.lib.2.cap.17.n 23.
N Casane in consuetud. Burgund.rub.9. de mains mortes, per tot. Renat. Chopin.de iurisdict. Andegab.lib 1. cap.37.n.9. & 10.pag. 262.& 263 & de Domanio Franc.lib.3. tit.18.n.6 .& 7.pag.506. Cin. & alij in l. voluntarie, C. de excusat. tutor. Ioann. Fab. in §.1.instit. quib.mod.ius patr. potesta. Alberic. & alij in authent sed Episcopalis quidem dignitas, C.de Episc. & Cleric. Baeza vbi sup.cap 2 num.23. Guid.Pap.decis.36.312.314.& 361.
O Quorum meminit noster Hiero.Zurita in annalib.lib.1.cap.6.pag.11.vers. Aunque antes desto, & lib. 20.cap.52. Iacob.Cancer 1.par.variar.cap.5.num.82.& Anton.Oliba.de iur.fisc.c.9 nu 17 & 18.
P In l.1 C.vt nem.ad suum patrocin.lib.11.& in § patrocinia, tit.de mandat.Princip.collat.3. Forcatul. in commenta.de feudis, cap.1.num.4.cum seq.12.
Q Lib.6.de bell.Gallic.Benedict.in cap.Rainut.verb.& vxorem, a num.956, ad num.987. Renat. Chopin.de priuil.rustic.lib.1.2.par.cap.1.nu.2.vers.nam de priscis seculis, pag.27.
R l.pe-

personas patronis (hoc est Baronibus) adijciebãt à quibus bona propria tenere fatebantur parati in omni eorum obsequio, non in Gallia tantum, sed etiam in orbe Romano, quasi eorum bona peculiaria essent ac de illis dici possit, quod de peculio,[r] quod nascitur, accrescit, & decrescit prout dominus vult, atquè ita isti Barones, qui in suos vassallos habent necis, viteque arbitrium, possunt illis dicere, id quod Deus[s] Israelitis, terrã quoquè non vendetis, quia mea est, vos aduenę, & coloni
4 mei estis. Et ita bona immobilia † intra territorium Baronis constituta, cuius vassallus seruitutis illorum dominus, & possessor existit, non est dubium, quod possit illa Baro in vim suæ absolutæ potestatis impune occupare, sed quoad mobilia dubium esse potest, cum illa sint libera,[t] in Aragonia tamen conditionem illius territorij in quo reperiuntur, sequuntur, & de illo iudicãtur,[u] ita vt extra territorium Baronis existentia, occupationi dominicę in vim absolutę non sint obnoxia.

5 Ex quibus primo infertur † vassallos seruitutis nostri Regni non posse testimonium [x] ferre pro dominis suis, sed bene pro alijs, quia licet liberi sint nõ tamẽ plene liberi, vt sũt vassalli D. Regis, Ecclesię, & Religionis.

6 Secundo infertur, quod isti vassalli possunt † inuiti alienari simul cum castro [y], quo inhabitant non secus, quam reliqua bona.

Tertio infertur ratio ad eam cõsuetudinem, qua do-
7 mini bona vassallorum defunctorum, † non existentibus liberis, vel alijs intra certum gradum consanguineis occupare solent: [z] si enim liberi extiterint, cum & ipsi conditionis paternę sint culturæ astricti, & sic coloni originarij appellati, quod eadem seruitute ab origine fuerunt ligati, qua parentes, non est mirum, quod ab eis bona non auferantur, vt apud Gallos in hominibus ma-
8 nus † mortuæ, tradit Guillelmus Benedictus,[b] & durior videtur consuetudo, quæ in illo Regno viget vt extranei, & alienigenę de alio Regno oriundi non possint de

R l. peculium 40: iuncta l. sequen. ff. de pecul. Bald. cons. 328. nu. 8. vol. 1.
S L. in suis in fin. ff. de liber. & posthum. Leuitic. cap. 25.
T Bald. in l. penultim. nu. 2. C. de seruitu. & aqua, & in l. mercatores. num. 1. C. de comercijs, & mercatoribus.
V Bald. in tit. de pace tenenda in princ. num. 6 in vsib. feudorum, Tiraquel. de iure primogeniorum, quæst. 48 nu. 3.
X Rubeus Alexandrinus cons. 11 num. 5. Florian in l. idoneum de testib. Alexand. cons 57 numer. 14. lib. 7. Hector Emilius in tract. de testib. verb adscriptitius nu. 6. vers sed prædicta, fol. 127. A flict. decis. 304. nu 5. & 6. vbi Vrsil. nu. 3. Glos. 1. in cap. 1. in princ. 3. q. 5. glos. v. de familia in cap. in literis de testib. for. si dominus de testib. cogen. obserua. 3. de probat. Molin. in report. fororum, verb. testis vassallus, & vers. vassallus nõ est idoneus. Rosench. to. 2. c. 10. conc. 23 n. 37. Bb. & Cc. p. 76. 78.
Y Ferdinan. Vasqui. lib. 1 de succesion. resolut. §. 3. num. 14.
Z Obseruan. 1. tit. de Iude. Molin. noster in repertor, verb. dominus loci qui est Baro, vbi Portol. num 4. Guid. Pap. decis. 361. Benedict. in cap. Raynutius. verb & vxorem, decis. 5. num 391. & seq. Rebuff in prax. benef. 3. par. tit. de rescript. miscis. num 3. glos. alienare in l. coloni, C in quib. cau. colo. censit. lib. 11. glos in d. l. cum satis, § cum autem Anastasiana, C. de agricol. & censit. & quę tradit Renat. Chopin. de moribus Parisiorum lib. 1. tit. 3. numer. 22. pag. 114.

A l. diffinimus, l. ne diutius, C. de agricol. & censit.
B In cap. Rainutius, verb. & vxorem, decis. 5. num. 388. & seq. 391. & 480. cum seq. Guido Papa decis. 361. vbi eius additionatores.

C Amos 4.
D Petr. Erodius lib. 1. rerum iudicatarum. tit. 5. c. 22. p. 37. ad fin. & lib. 7. tit. 2. cap 4.
E Marsilijs in praxi, § diligenter, nu. 24 Paris de Puteo in tracta. de sindicatu, verb. iudicare, cap. 2 per tot. Farina. de indicijs q. 37. numer. 193. & 194. Cabalcaeus de brachio Regio, 1. p. nu. 23. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centu. 1. quæst. 62. nu. 30. & sequen.
F S Chrysostomus concione 4. de Lazaro.
G l. 2. ff de ijs qui sunt sui, Menoch. de arbitr. cétur. 2 cas. 139 & de recuper. remed. 10. numer. 83. Rolan. cons. 18. vol. 3. Deci & alij in cap 3. & in c. reprehensibilis de appellat. Paris. de Put. in tract. de sindicat. tit. de excess. Baron. Guillel. Benedict. d. cap. Rainut. verb. & vxorem decis. 5. num 408. Petrus Erodius rerum iudicatarum lib. 6. tit. 6. de emendatione seruorum, c. 5 & seq. & lib. 8. tit. 1. capit. 1.
H Apocalypsis cap. 6.
I Virgil. Æneid. lib. 6.

de bonis suis disponere, ex testamento, vel alia vltima voluntate, sed iure Albanagij ad regem pertineant. Hac autem dominica, & absoluta potestate non debent domini hodie, vti in eorum vassallos Christianos, licet eidem seruitutis iugo sint suppositi, sicut antea in Sarracenos qui cum duræ ceruicis gens esset, sępe oportuit in eos absoluta vti, & de facto procedere, si vero illa
vtentes vassallis grauamina, & iniurias irrogent, † solū 9
Deū habēt vltorē, quē eos nisi moderate imperēt minatur per Prophetā, dicens: c *Vae pingues quę estis in monte Samarię, quę calumniam fecistis egenis, & confregistis pauperes*: Mihi namq; delinquenti, multi erunt iudices, Regulo quis inuenietur: nisi qui ipsa iustitia est, d cum enim duo idem faciunt, sępe hoc licet impune facere huic, illi non licere: non quod dissimilis res sit, sed quod is qui fecit: recogitent ergo domini, non quātum vassalli impune pati possint, sed quantum illis, equi boniquè natura, ac propria conscientia, quæ mentibus cuiusquè insidet permittat, e qua nullus est testis formidabilior, nec iudex grauior, f & vè illi qui contemnit hunc testē, & qui paruipendet hunc iudicem, quæ parcere etiam captiuis, & pretio paratis iubet: nec vnquam potestas illa dominorum, ita dissoluta fuit, vt liceret dominis seruos pro libito occidere, etiam ante constitutionem Antonini: g sed dicet aliquis ex dominis vassallorum: *Veni & vide obseruantiam, & legem Regni disponentem, quod possum vassallos meos seruitutis bene, & male tractare, siti, & fame necare*, cui dominica absolutaquè potestate abutenti; respondit B. Ioannes, h *Veni tu, & vide, & ecce equus palidus, & qui sedet super eum nomen illi mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terrę, & interficere gladio, fame, & morte, & bestijs terrę.* Vos ergo Barones.

i *Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos.*

Permissio enim obseruantię, & legis regni (vt supra diximus) magis fuit ad terrorē, quam vt ipso iure cōpeteret. Sed in hoc vassalli seruitutis nostri regni, deterioris sunt cōditionis, quā cęteri omnes reliquarū prouinciarū (quorū iā supra meminimus) quod illi habēt superiorē, ad quē recurrere valēt, & corā quo, si male, & seueriter tractētur, quærellas proponere possunt, qui dominorū sęuitiā, iustis remedijs cōpescet, & pęnis coercebit, attamē isti miseri, nō habēt magistratū, ad quē recurrere valeāt, nec dñis, eos impie siti, & fame necan-

necantes, & abſque cauſa bona auferentes, puniri poſ-
ſunt, cum neminē in hoc, reſpectu ſuorum vaſſallorum
ſeruitutis, in ſuperiorem recognoſcant: vel quia eos tan
quam barbaros ab initio Principatu deſpotico oportuit
gubernari: vel quia hac ſeruitutis expreſſa, vel ſaltim ta-
cita conuentione, ad habitandum in locis dominorum,
ex aliis regionibus migrauerūt. Vnde, ipſorum poſteri,
ad libertatem proclamare nequeunt, quorum parentes,
& ipſi quoque in locis dominorum habitando, liberta-
tem contempſerunt; ſicut & illi, qui ſcienter ad pretium
K participandum, ſe venundari paſſi ſunt.

Hęc omnia, quæ à Baronibus noſtris in vim ſuę poteſta
tis dominicæ (quā abſolutam vocāt) expediuntur, nō fit
per viam iuriſdictionis, ſed per viā cuiuſdā facti permiſ-
10 ſi, *l* & ęconomicę poteſtatis: atque ita Baronū manus, †
ſeu dominica poteſtas, quaſi ex diametro differt à manu
Regis, vel iudicis, quę mouetur, & agit virtute publi-
cæ iuriſdictionis: hæc autem mouetur virtute dominij,
quod eſt in patrimonio priuato Baronis: atq; ita actus,
qui in virtute talis poteſtatis expeditur, extraiudicialis,
& dominicalis, iuris priuati eſt, nō iuriſdictionalis, *m* licet
11 qui illū exercere † poteſt, debeat ſaltim habere iuriſdic
tionē ciuilē, ſeu infimā, *n* quā Galli * *fundiariā, ſeu prædia
riā* appellāt, quod domino ſoli, villæ, vel pagi, moribꝰ ſit
tributa, ad tutāda ſolummodo iura ſua, & nos talē iuriſdi
ctionē, *baſſā* dicimus, cuius pœna, ſeu mulcta nō excedit
ſexaginta ſolidos: Et ita fuit declaratū per regios Cōſilia
rios. * Cum ergo hæc abſoluta, ſeu dominica poteſtas,
12 pars homogenea dominij, † & eiuſdem qualitatis ſit; ſe-
quitur, quod ita ſit perſonæ dominātis cohęrēs, vt non
poſſit alteri, qui dominus non ſit, cōpetere: *p* quia cui
permititur aliquid facere tanquā talis, primó debet cō-
ſtare eſſe talem; neq; ex hoc negamus, illā tanquā à nudis
miniſtris, ab aliis, nomine & cū ſpeciali mādato domini,
q exerceri poſſe; quia tunc, verè, & propriè dicetur exer-
ceri

K l. & ſeruorum, ff. de ſtat homi. §. ſerui. & ibi gloſſa. Inſtit. de iur perſon. & toto titu. quibus ad liber tat. proclam. non licet, cū concordant. per Ludouic. Molin. de iuſti. tom. 1. diſput. 33. verſic. Tertius titulus eſt, pag. 242. Hugó in tract. de offic. quatuor Prȩlator. 4 par. titu. quot mod. libert. amittit. nu. 2. Ioan. Azo. inſti. mora. 1. p. lib. 8. cap. 6. verſic. Tertió quæritur, pag. 508. & 2. p. lib. 2. cap. 51. verſic. Quarta cauſa, colum. 120. Leonard. Leſius de iuſt. & iur. lib. 2. cap. 5. dubitatio. 4. num. 15. & 16. pag. 44. Rebell. de obligat. iuſtit. 1. p. lib. 1. de prælud. iuſti. quæſtione 9. n. 9. pag. 68.

L ex tradit. à Bal. in l. 3. C. de patr. poteſt. Bart. Bal. & alij in l ex facto, ff. de hæred. inſtit. DD. cōmuniter in c. cum cōtingat, de for. cōpet. Boheri. deciſ. 275. noſter Mōter deciſ. 8. nume. 35. Barda. ad priui. generaia. n. 36. verſ. Item dicti ſupra nominati, fol. 58. licet ipſe ad iuriſdictionē referat. facit text. in l. fin. C. de agrico. & cēſit. li. 11. & § adſcriptitio, in Authē. ti. de nupt. collat. 4. & in l. 2. C. ſi ſeru. exporta. veni.

M in ſimili Alex. cōſ. 105. n. 30. volu. 3.

N Bal in l. 1. §. per hanc n. 1. ff. de rei vendic. & in l. 2. C. de ſeru. exportan. noc noſter forida Baxes ad obſeruan. item per foru nouum in fin. pōderando, illa verba, nullā aliā iuriſdictionē criminalē, tit. de priui. milit. * in proceſ. Iuratorū de Ribas.

O Renat. Chopin. de iuriſdict. Andegaben. lib. 1. tit. 1. c. 1. n. 2. pag. 90. & Conan. lib. 2. commetar. c. 2. n. 7. pag. 120. D.

P Bar. in l. 1. q. vlt. ff. de iuriſdict. omn. iudi. Socin. conſ. 105. n. 17. & 20. vol. 4. for. 2 ſi ſtu. de iure viduitatis. noſter Marcitus Monter in repetitio. l. 1. n. 75. ff. de officio eius. Bal. in l cum, n. 8. C. de adulter.

Q c. mulieres, in fin. de ſent. excōmunicat. Bar. in l. ſi is qui pro emptore, num. 29. & 30. vbi Iaſ. n. 66. & 97. ff. de vſucap. Caballin. milleloq. 12.

ceri per dominum, in vim potestatis dominicæ, nõ autẽ in vim iurisdictionis: est enim ista potestas (vt inquit noster I.C. *r*) res libera, & soluta, & extra necessitatẽ iurisdictionis. Primò, quia iurisdictionis potestas, libertatem subditorũ non minuit, sed auget, & tuetur, cum ad eorũ protectionẽ, & communem vtilitatem sit introducta, vt cõstat ex diffinitione iurisdictionis, *s* quę nihil aliud est quàm potestas de publico introducta, cum necessitate iurisdicendi, & ęquitatis statuẽdę (addit Bart. *t*) tanquã à publica persona; quod ergo iure & ęquitate nõ expeditur, nec iure magistratus, sed tanquã à priuato Barone in viam facti permissi; & impunibilis aduersus vassallos tyrãnidẽ, & barbarica impressione fit, nec à iurisdictione procedit, sed seruitutis quandã speciem in vassallis inducit; imó nec potestatis nomẽ meretur, quod iurisdictionem spectat; *u* & vtrumque eleganter complexus, tradidit L. Annęus Seneca * his verbis:

Si iudicas, cognosce: si regnas, iube.

Nec est nouum, vt aliqua in viam † facti, & simplicis fa- 13
cultatis permitantur, *x* quę in viã iurisdictionis, nõ permiterẽtur: vt priuato, cui facultas est homicidas, & alios malefactores fugientes, vel repertos in fragãti crimine, propria authoritate capiẽdi, vel ad iudicẽ ducẽdi, & creditori debitorẽ fugientẽ, *y* siue is purè obligatus sit, siue sub cõditione, aut in diem: *z* quod satis ex regni obseruantia, *a* quæ debitum ante captionem pręexistere requirit, dubium est: sed si debitor sit, & non habeat vnde soluat, non solum capere eum fugientem poterit creditor, sed etsi copiam iudicis haberi non possit etiam priuato carcere, absque metu pœnę includere; dummodo, mox quamprimum poterit intra vigin ti ho-

R in l. 3. §. 1. ff. de recep. arbit.
S glos in l. 1. ff. de iurisd. omn. iud. vbi Ias. & alij, Forcatul. in neciomanci. iur. dialog. 120. n. 1. Medicis in tract. de deffinitio. 2. p. deffinitio. 40. n. 2.
T in d. l. 1. sequitur Alex. in l. 1. ff. de officio eius, & late examinat Fabi. Opinel. in l Imperiũ, à n. 2. cũ seq. ff. de iurisd. omn. iudi.
V l. potestatis, 215. ff. de verbor. significatio. Alcia. li. 2. paradoxor. c. 7. in fin.
* in Mede. act. 2. & ibi scho P. Anto. del Rio, p. 11.
X l. interdum, 58. §. qui furem, ff. de furt. notata in l. fin. C. de malefic. Bart. in l. generali, num. 6. C. de decurion. lib. 10. Anton Gomez de delict. titu. de captura, n. 3. ad fin. Iul. Clar. in prax. §. fin. q 28. num. 7 Brunol. à Sole in quæstio. legalib. quęst. 30. n. 17. Auiles in c. 35. Pręror. glossa, mandado, nu. 6. Cancer lib. 2. variar. c. 10. n. 39.
Y l. ait Pręror, §. si debitorem, vbi Bart. Angel. & Cuman, ff. quæ in fraudẽ credit. Petr. Pechi. in tracta. de iur. sistẽ. c. 2. n. 1. Sarmiẽto selectar. lib. 7. c. 13. Ruinus consil. 18. num 4. volum 5. Dueñas regu. 275 in principio, Natta consil. 430. num. 5. Surdus decisio. 307. num. 6. Caballinus mil. eloq 646, Bernard. Greuæ. ad Gail. practicar. conclusio. lib. 1. cõclusio. 26. num. 2. & lib. 2. conclusio. 44. cum duab. sequentibus. considerat Zauallos in speculo commun. opinion. quæsti. 268. Cancer lib. 2. variarum, cap. 10. nume. 10. & sequen. Xuarez in l. 2. titu. de los emplaçamientos, versiculo, Sed attende, numero 20. & sequenti glossa in l. extat, ff. quod metus causa, & in § 1. verbo, Iudicio. Institut. de actionib. & verbo, Necessitatem. in Authentica, vt iudic. sine quoquo suffrag. Bart. vbi additio Alexand. in l. si quis in seruitute. ff. de furt. facit textus in l. generali. C. de decurionib. lib. 10.
Z l. quæsitum, ff. de pignor. l. in omnibus, ff. de iudic l. omne æs. ff. pro soc. Xuarez vbi proxime, num. 25 Surdus consil. 68. num. 10 & 411. num. 9. & in tracta. de alimentis, titu. 8. priuileg. 77. numero 8. Iosephus Ludouicus conclusione 8. num. 30. & Pecchi. vbi supra cap. 4. versiculo, Quod autem de debito in diem & Greuæus dicta conclusio. 44. num. 3. & 4. Cephal. consil. 381. num. 32.
A obseruant. 3. titu. de cessione bonorum.

ti horas, magistratui sistatur. *b* Sed si tempore contractus debitor esset forensis, ita vt nunquam incola regni, vel eius habitator fuisset, tanquam suspectus de fuga capi non posset: alioquin omnis aduena esset suspectus; quod non est dicendum; imò credendum est, debitorem eo animo contraxisse, vt in loco sui domicilij conueniatur, *c* cum non fuerit eiusdem iurisdictionis, & sub eodem præsidatu, cum creditore: Ita fuit decisum in Curia D. Iustitiæ Aragonum cum magna discusione. 1 * Sed si in regno contraxerit, isque licèt extraneus à regno, in eo fuerit habitator, & incola, capi poterit, ad finem assecurandi curiam, etiam si multa bona extra regnum habere alleget: *d* Ita fuit decissum me ibi existente in Curia D. Iustitiæ Aragonum. 2 * Cum tamen creditor, sine iudicis præcepto citare non possit, quia hoc, iuris executionem, illud facti continet. Similiter videmus, maritum in fraganti delicto, adulterum aprehensum, si is plebeius sit, posse impunè occidere; si nobilis, per viginti horas reclusum retinere, *e* legeque Castellæ, *f* is merę mariti voluntati, & arbitrio comittitur, illisque verbis: *Faga dellos lo que quisiere.* Videtur concessum, posse facere quidquid voluerit, tam de personis, quàm de bonis; non quod ius dicere possit, in eum iurisdictionem exercẽdo, tanquã minister legis; hoc enim est propriũ iudicis, & magistratus, *g* sed de facto, propriam iniuriã vlcisci permititur *h* eidem, ita vt si occidere, multo magis verberare, incarcerare, vel alia cõtumelia afficere, sit cõcessum. Potuit namq; lex *i* permitere alicui, †

14 se sine iudice, propria authoritate vindicare, quemadmodum aliquibus vniuersitatibus, *K* singulari priuilegio concessum perspicimus, de cuius validitate, & summa cum ratione, multi ex nostris *l* valde hęsitarunt; quia

B Borrellus consi. 10. n. 1 lib. 1. Cod. Fabrian. tit. de priuat. carcerib. deffinitiõne vnica. Machi. Coller. de processib. executib. p. 1. cap. 2. n. 98. Gutierrez de iuramento confirmat. 1. p. c. 17. n. 29.

C Bal. consi. 285. vol. 1. l contraxisse, ff. de action. & obligat. l. hæres absens, §. siquis tutellam, vbi Castrens. ff. de iudic.

1 * in processu Iacobi Cõdina ciuis Barchinonẽsis super iurisfirma, annõ 1575. contra Marcum A. Tarasa.

D Decian. respons. 69. nume. 9. volum. 5. Crauettã consil. nouo nume. 494. Farina. de carcerib. & carcerat. q. 43. n. 42 Cabal. 1. p. decis. 1. n. 4. Greuæ. d. conclus. 44 n. 19. & seq.

2 * in processu Ioannis Socarro Villanueua super iurisfirma.

E l. capite quinto, l. marito quoque, ff. ad leg. Iulij de adulter. Petr. Ẽrod. rer. iudic. lib 8. tit. 1. c. 1.

F l. 5. titu. 20. lib. 8. nouæ Recop. Couar. de sponsal. 2. p § 7. n. 18. Anto. Gom. in l. 80. Tau. n. 47. Farina. de delict. carnis q 141. n. 7 §

G § fin. in fin. in Authẽtico, de iudic. eleganter Fabius Optinel. in repetiti. d. l. imperium, à n. 10. cum sequent.

H l. nec in ea, ff. de adult. notat Isern. titu. quæ sunt regalia, vers. Et bona cõmittentiũ, col. 2. Auenda. respons. 24. nu. 4. Molin. tom. 1. de iusti tract. 2. disputa. 16. p. 814. C. Marsil. in prax. crimi. §. agredior, n. 15. Azeued. lib. 8. no. ę Recop. tit. 20. l. 1. n. 10. cũ seq. Azor instit. moral. 1. p. li. 5. c. 20. vers. Sunt etiã, p. 486.

I Paul. Castrens. in l. reflectionis, n. 3. & 4. ff. commun. prædior. Gom. a Mesq. de potest. in seipl. lib. 1. c. 13. n 12. & alij plures relati à nostro Hie. on. Portol. in schol. ad Molin. verb. Priuilegiũ, n. 24.

K Cancer 3. p. variar. cap. 5. num. 132. & 133.

L l. nõ est singulis, 176. ff. de reg. iur. vbi Deci. Cagnol & alij, l. extat, vbi DD. ff. quod met. causa. & in l. nullus, C. de Iudęis, & in c. 1. de pace, iurã. firmã Bart. in l. 1. §. vlq; ideo, n. 4, ff. de iniur. Alex. in l. 1. §. fin. n. 5. & 7. & ibi Ias. n. 5. ff. de nou. oper. nunt. Rolã. cõs. 34. n. 20. vol. 2. Alex. cõs. 83. n. 2. vol. 2 & relati à Port. in d. verb. Priuelegiũ, n. 18. & seq.

quia qui ad vim,ad manus,ad arma confugit,pro vlciscenda propria iniuria,videtur accusare leges,iudicia, & magistratus; & ideo merito per nostrum Regem Martinum, † in Curiis *m* Cæsaraugustę anno 1399. fuerunt cassata,reuocata, & annullata talia priuilegia, à quadraginta annis citra per dominos Reges Aragonum,vniuersitatibus concessa, & statutum;quod si deinceps cōcederentur,non valerent. Inde fit,quod priuilegium *n* concessum Cæsaraugustæ † à Rege Alphonso,vt eius vigin- 15
ti ciues,à Senatu prædictę ciuitatis electi, & per concilium plebis approbati,possint,sine solemnibus iudiciorum,iniurias prędictæ ciuitati illatas propulsare,de eisq; de facto,absque forma iudicij,propria authoritate vindictam sumere,non sit reuocatum, sed vigeat, & causa publicæ necessitatis existente exerceatur à vigintiuiratu,qualis etiam Romanis, *o* in vsu fuisse constat: & annis retro elapsis,ego extiti vnus ex eis, contra mercatores, nollentes iusto pretio ciuitati triticum vendere, tēpore quo Cæsaraugusta,maxima annonę pennuria pręmebatur. Sic etiā pariter iudici seculari † est permissū in Eccle- 16
sia,necnō Clericū,armis,quibus noctu fuit repertus, vel aliàs prohibitis spoliare, *p* licet in eum,vti iurisdictione nō liceat;quēadmodū & publicanis,de facto permissum est,eosdem Clericos extrahentes à ciuitate, vel regno, aliquas res prohibitas,vel absque debita denuntiatione spoliare,nō in vim iurisdictionis, sed facti permissi. Eadem ratione Reges nostri,possunt † contra suos officia- 17
les, *si deliquerint, procedere pro suo libito volūtatis.* *q* Quæ verba demōstrant,eorum respectu, nullatenus corū potestatē esse restrictā,nec recursum aliquem iuris, eisdem à foris

M obseruan. quod priuilegia,titu.actus curiarum. Molin. in repertor. verb. Priuilegium. versic. Priuilegia concessa vniuersitatibus, vbi Portoles nume.17.

N Moli.in dicto verb.Priuilegium, vbi tenor illius refertur fol.265. & eius additionator Portoles in scholiis ad illud Zurita tom.4. lib.20. annalium, cap.64.versic. Sucedio en este año.

O ex Cornelio Tacito, Vvelephangus Lazius in commentariis Reipublicæ Romanæ, lib.3. c.10. pag.329.

P cap.2. ne Clerici, vel monac. Gregor. Lopez in l.2, verb. Prender, titu.9. parti.5. Auendan. de exequend. cap.22, num.2. Iul. Clar. in prax. §. fin. q.28. num.6. & quæst.36. versi. Vlterius quæro. Azeue. in l.9. tit.3. lib.1. Recopilati. Villadiego in sua politica cap.5. §.20. num.59. Redin. de maiestat. Princip. versi. non solum armis decoratam. pag.1. num.164. cum sequen. Couarru. variar. resolut. lib.2. c.20. in fin. nu.18. vers. Tricesimo sexto Plaça de delict. li.1 c.8. n.25 & 26. Marta de iurisdict. 2. p. c.50. n.12. & 4 p. centu.1. cas.7. nu.5. & 19. Menoch. de arbitr. casu 393. n.3. Alexand. Ambrosinus de immunit. & libert. ecclesiast. c.18. n.36 Farina. in praxi, q.8. n.96. Cornc. conf.20. volum 3. Socin. regu.30. Palaci. Rubi. in c. per vestras §.1. n.13. Cotta in memorabi. verb. Armorum. Carol. de Grasal. regal. Franc. lib.2. priuil.17. Casane. in consuetu. Burgun. rubr.1. §.5. vers. Archidiaconus, n.79. Couarru. d. c. fin. in fin & practi. quæstion. c.33. n.7 vers. Est & illud. Benedict. in c. Rainutius, verb. Vxorem, n.436. Tiraq. de nobilit. c.20. n.66. Menoch. de arbitrar. lib.2. centu.4. cas.394. Foller. in prax. crimin. canoni.3. par. cap.33. num.168. Belluga in specul. rubri.11. §. dubitatur, n.2. & 3. vbi Camil. verb. Armorum. & de Reg. cathol. præstant. c.71 n.45. & seq. Nauar. cōs.27. aliàs 44 de excōmunica. Soar. in defensio. contr. error. Anglican. li.4. c.34 n.14. & noster Bardaxi in for. vni. tit. quod Prælat in caus. crimi. n.4. ad fin. for. vni. tit. vieda de arcabuçes.

Q obseru.1. tit. de general. priuile. obseru.2. tit. de priuileg. generali. Molin. verb. Inquisitio, & verb. Officialis, in fin. Plotus de in litem iurando, n.634. & 645. Barbacia consil.47. n.4. & 5. volume.1. foro 1. & 2. titu. de la inquiscion contra el Vicecanceller, &c. est 17. & 18. en el reparo de la Audiencia Real, vbi Bardaxi.

à foris, contra factum regum concedi, neque enim in quemquam, imperium seuerius exercere voluerunt, quàm in suam familiam; & officiales, in quos, licet tam plena sit domino Regi tributa potestas, tamen temperatè, & cum moderamine exercēda est, cum, vt inquit Cicero: r *Tam facilis, & flexibilis est voluntas, sensusq; ciuium erga Prætores, vt non tantum improbitati eorum irascantur, sed etiam recte factis plerumque fastidiēt.* Et Rex Castellæ Alphonsus: s *Los homes que officio tienen, maguer que fagan drecho non puede ser, que non ganen malquerientes.* Hoc enim facti remedio
18 † vtebatur t ciuitas Cæsaraugustæ, quando in ea aliqua guerra, vel vandositates etiam precedente diffidamento forali, moueri solebant; quia, vt inquit noster I.C. u per tales dissensiones maxime leditur Respu
19 blica. Hac denique facti potestate † vtuntur nostri Barones, quando iure perpetui dominij adequantes quadrata rotundis, in vim suæ absolutæ potestatis, vassallos occidunt, vel trucidāt, eorum vè bona occupant, quod præscriptione immemoriali acquisitum ferunt, cum per tempus immemoriale, hoc absoluto imperio in suis castris fuerint vsi, cuius respectu, neminem in superiorem recognoscunt, nec, si contra rationem disposuerint, tanquam rei proprie dissipatores tenebuntur, nisi soli Deo rationem reddere, cùm prodigus in regno † non
20 authoritate Magistratus, sed paupertate subsequuta, arceatur; quod si non hac facultate dominica, & absoluta potestate, nec remediis facti, sed iuris, & iurisdictionis
21 vti decreuerit; † tunc foros, & leges regni inter suos vassallos iudicās, seruare tenebitur, x absque obseruatione solēnitatū concernentiū ordinatoria iudicij, manu regia & ex abrrupto procedēdo, iuxta foros regni iustitiā ministrātes, & causas vassallorū decidētes; cùm (vt supra diximus) iniuriā videatur facere legib⁹, qui illis se meliorē & sapientiorē, ac equiorē videri cupit. Hæc iurisdictio libera est, quam qui habet, nulla maiori potestate impeditur, quominus agat pro imperio, & lege agi iubeat, quam Caligula Magistratibus sine sui appellatione concessit: y nec poterit, omissa iuris, & iurisdictionis via, quā semel elegit variare, z & redire ad exercendam suam

R in oratio. pro Millone.
S in l. 11. tit. 1. parti. 7.
T Molin. noster verbo, Guerra, versic. Guerram, §. item statuimus, titu. de confirma. pac. & for. penult. in fin. titu. de Guerreantibus.
V in l. si quis ingenuā, 21. §. in cibilibus dissensionibus, ff. de captiuis.
X Moli. in report. fororū verb. Vassallus, versic. fin. incipit, Notandum est. & ibi eius addiciona. Porto.
Y Tranquillus in Calligula, Budæus in annotat. ad pandectas, 2 par. pagi. 234.
Z facit in sui ratione, l. si quis rem. ff. de arbitris. Innocentius in cap. bone, el 2. num. 3. verb. Requisitus, de postula. Prælat. Ias. in l. fin. nume. 56. ff. de cōstitut. Princip. Felinus in cap. cum accesissent, nume. 28. de constitu. Afflictis decisio. 131. & ibi additio, verbo, Precarium. Capicius decisio. 119. nume. 6. Paulus de Castro consil. 78. nume. 3. volu. 1. Decius consil. 146. num. 6 Bald. in l. 1. in principio, C de executione rei iudicatæ, & in l. 2. num. 29. C. de seruit. & aqua, & in l. eādē, 3. quæst. C. locati. Alexand. consil. 1. num. 30. & consil. 31. nume. 12. lib. 5. Ruin. consil. 127. nu. 12. lib. 5. Tiraq. de iur. cōstituti, n. 36. & 39. Cancer 2. p. variar. resolu. c. 17 n. 34. & 35 & c. 10. n. 28 & 29. Ias. in l. 2. n. 114. C. de iur. emphiteot. Decia. consil. 18. num. 126. & facit l. cuius bonis, ff. de cura. furiosi. & Molin. verb. Vassalli. vers. Die 5. Iulij. ibi, è cōtradicebatur.

ſuam facultatem, & poteſtatem abſolutam. Domini namque, ſeu Barones
noſtri regni, poſſunt † tripliciter conſiderari, vel reſpectu iuriſdictionis tan- 22
tum, vel reſpectu dominij tantum, vel vtriuſque ſimul. Alij namque ſunt do-
mini reſpectu iuriſdictionis tantum, alio exiſtente domino loci; vt Comes de
Saſtago, qui habet iuriſdictionem criminalem in loco de Alborje, cum ta-
men locus ſit monaſterij B. Mariç de Rueda; & ideo non poterit Comes exer
cere abſolutã poteſtatem in ſubditos prędicti loci. Alij ſunt domini aliquo-
rum locorum, iuriſdictio tamen pertinet ad D. Regem, vel ad alium Baro-
nem; vt D. Ioannes de Bardaxi & Torrellas loci de Noballas, & D. Ioannes
de Reus locorum de Ribas, & Malexan, in quibus poſſunt exercere abſolutã
poteſtatem ratione dominij in ſuos vaſſallos ſeruitutis. Alij veró ſunt domini
pleni, qui vtraque poteſtate tam iuriſdictionis, quàm dominica vti poterunt,
illa abſque appellatione inter vaſſallos, iſta verò impunè: quãdo verò in vim
iſtius procedit, † non poteſt vaſſallos furca ſuſpendere, *a* membrumvé eis 23
abſcindere, vel publico banno flagellare, aut ſententia iudiciali lata, in exiliũ
mittere quia hæc omnia, iuriſdictione expediũtur, quam ſi Barones aliàs nõ
habeant, non poterunt in vim ſuç dominicæ poteſtatis facere: & ideo inquit
obſeruãtia, quod poſſint domini vaſſallos ſeruitutis ſiti, & fame necare; quia
hęc non pertinent ad iuriſdictionem, *b* ſed ad factum quoddã extraiudicia-
le impunibile, quemadmodum dicunt Canoniſtæ, quod quãuis Clericis nõ
licet interficere quemquã, tamẽ poſſunt deputare *c* ſub
graui carcere, atenuando victum, forte in pane mæroris,
& aqua anguſtię, vt mors ſit illi ſolatium, & vita tormẽ-
tum, vbi & fame, & carceris arctione pereat: quod ita
practicari, tradit Angelus, ſed miror equidem cum hęc
pœna ſit magis afflictiua, quàm ſi quis poneretur in pa-
tibulo. Ex prædictis intelliges forum *d* noſtri regni aſ-
ſerentem, *quod iuſtitiæ, & ſlemæ corporum, & membro-
rum ſunt, & ſpectant ad dominum Regem, & ad ſuos baiu-
los*; quia cum iſtę pœnæ ſint iuriſdictionales, & meri
imperij, & omnis regni iuriſdictio à Rege pendeat, hinc
eſt, quod licét reſpectu dominij Barones neminẽ in eo-
rum factis erga ſuos vaſſallos ſeruitutis ſuperiorẽ agnoſ
cant, in iis, quæ, vel lege, vel conſuetudine, ſeu legitima
pręſcriptione acquiſierint, tamen reſpectu iuriſdictionis
dominum Regem in ſuperiorem agnoſcunt: quia vt in-
quit noſtra obſeruantia, *e* *omnia † loca dominorũ fortè à* 24
principio fuerunt domini Regis, à quo talibus locis do-
natis,

A Bald. in l. ſi dominus, in fin. ff. de iis qui ſunt ſui. Cabalcan. de brachio regio. 4. par num. 17. & ſequen. Portoles in ſcholiis ad priuilegium, vulgo nũcupatum de Veynte, verbo, Priuilegium, num. 60. verſic. Quæ reſolutio.

B Hortenſius Cabalcanus de brachio regio, 4. par. n. 17. & ſeq.

C cap. nouimus, §. fin vbi Abb. & Doctores de verborum ſignificatione. Iacobus Bereta conſil. 49. n. 2. vol 1.

D for. ſi aliquis homo, verſi. Verùtamen, tit de homicid. for. vnic. titu de iuriſdictio. omni. iudic. obſeruant. fin. eod. tit.

E item milites, la 1. titu. de ſaiu. Infantion. Anton. Olib. de iur. fiſc. cap. 7. nume 31.

natis, concessis, vel venditis, quantumcumquè eorum dominium plene amplissimis clausulis in donatarios, vel emptores fuerit trãslatum, tamẽ nunquam, ius illud altum, & supremum, quod ad maioriã pertinet, voluisse transferre credendum est; licet ipsi, scientibus, & pa-
25 tientibus Regibus, plures eiusdem † maioriæ effectus, tam respectu dominij, quam iurisdictionis, fuerint vsurpati, *f* vel vt ipsi inquiunt præscriptione immemoriali acquisierint, non vero maioriam, ius superioritatis, & obsequij, quod pręscribi nequit, nequè à Regia Corona separabile est, etiam respectu minimę regionis intra Regnum constitutę, sed tantum ab eis censebitur præscripta possessio, seu habilitas possidendi aliqua, quæ ad maioriam spectant, vt est facultas creandi tabelliones, & cognoscendi de causis absquè appellationis recursu inter suos vassallos, *g* nec enim plus præscriptum, quam possessum erit, nequè ad maiora, vel minora, talis præscriptio venit extendenda, cùm remedium pręscriptionis sit iniquum, & maxime restringendum, præcipue vbi
26 ius resistit, vt in nostro casu, neq; † dictio forte *h* suprapposita, & in obseruantia nostri Regni adiecta dubitationem inducit, sed assertionem.

F Roland. consil. 12. num. 46. vol. 3.
G Anton. Oliba. de iure fisci. cap. 7.
H Notant glo. & Docto. in l. 1. ff. de iust. & iur. Aymon consil. 91. num. 4. Iass. in l. in substitutione, nu. 6 ff. de vulgar. Alexand. cõsil. 15. num. 10. vol. 5.

---

§. Trigesimus quintus.

Lex tribuens absolutam potestatem Baronibus nostri Regni, an sit
1 iudicanda odiosa, vel fauorabilis, & an possit ab eis vassalli seruitutis male tractari, absq; aliquo recursu, & impunè.

SVMMARIVM.

Ex intentione, & vltimo fine statuentium iudicatur constitutio odiosa, vel fauorabilis.1.

Masculinum quando comprehendat fœmininum, & an vniuersitas comprehendatur in dispositione loquente de personis.2.

D. Rex an possit in Aragonia se intromittere in factis dominorum erga suos vassallos seruitutis.3.

Leges ciuiles, & consuetudines, quando excusent à peccato, & in foro conscientiæ sint seruandæ. 4.

Lex potuit actionem tollere parti, & magistratus iurisdictionem moderari ne in aliquo facto, vel inter certas personas ius dicant. 5.

Præscriptio in Aragonia, in quibus casibus locum habeat, & an sit curandum de bona, vel mala fide præscribentis.6.

Contrahentibus cur ad inuicem se in pretio decipere liceat.7.

Actio an nascatur ex pacto nudo.8.

Statutum excludens fœminas propter masculos ratione conseruandæ agnationis, an sit fauo-

fauorabile, sed odiosum.9.
Abussus absolutæ potestatis reprobatur.10.
Barones, an possint in honore impune offendere suos vassallos seruitutis. 11.
Honor & castitas, an præferantur vitæ.12.
Castitas vi præcissa eripi non potest, & an honor facilius contemnendus quam vita.13.
Vitæ suæ non est quisquam dominus, & an secus honoris, & famæ.14.
Quando maior iniuria infertur alicui, ex priuatione honoris, quam vitæ.15.
Metus conditionalis, & vis quando, & in quo excuset.12.
Defuncti, iniuria affici possunt, sed ficte.17. & 23.
Publice interest mortuos sepelire, & species maledictionis est sepultura carere, & ideo nisi ob grauissimas causas non impeditur.18.
Interdictum cum cessatione à diuinis passa fuit Ciuitas Cæsaraugustæ, anno 1611. 19.
Referuntur aliquæ Prouinciæ, quæ diu interdicto fuerunt suppositæ.20.
l.quidam in suo, ff. de condit. institu. & l.2.ff. de mortuo inferendo, declarantur. 21.
Condemnatus vt sit in patibulo, an possit sepeliri sine Principis secularis licentia.22.
Vassalli mortui soluti sunt absoluta potestate dominorum.24.
Baro seuiens in mortuos, an puniatur lege Iulia, & foro Regni. 25.
Morte soluitur potestas, & iudicium contra defunctum nullum est, & quid in atrocissimis.26.

§. Trigesimus quintus.

CVM lex ex magis *a* communi Doctorum sententia
possit iurisdictionẽ magistratuum moderari, ne super aliquo facto, vel inter certas personas ius reddant,
in casu vè particulari querelantem, & clamantem audiant; recte potuit in nostro Regno statui, ne contra
dominorum facta, Magistratus regij, vassallos querelãtes audiant, ius vè eis, super iniurijs dominorũ reddant:
hocq; cum statuentes † moti fuerint ad ita statuendum, 1
non odio vassallorum, sed mero fauore dominorum,
qui licet ab odio vassallorum separari nequeat, tamen cum fauor magis præualeat, talis constitutio, non odiosa, sed fauorabilis erit iudicanda, *b* ab intentione, & vltimo fine statuentium eam regulando; qui moti fuerunt ex eo, quod æquum, ac condignum illis vissum fuit, vt Richi homines, quorum ope, propriaq; virtute, & bellicis laboribus, ab inimicorum faucibus Regnum fuerit ereptum, respectu suorum vassallorum seruitutis, (qui

A Glos. in l. sed si per Prętoré, §. decreto, ff. ex quib caus. maior. & modern. in l. 1. §. sublata, ff ad Trebellia. Innocen. in cap. si G. per petuus de fid. instr. Ruin. cons. 21. num. 16. lib. 1. & cons. 81. nu. 8. lib. 5. Francisc. Beci. cons. 56. num. 43.

B Bart. Bald. Paul. & alij in l. qui exceptionem per tex. ibi, ff. de condict. indebit. Deci in l. 2. nu. 5. C. de in ius vocan. Tiraquel. de retract. lignag. §. 30. glos. 1. num. 5. & seq. & in præfatione, nu. 66. & sequen. Gozadin. cons. 5. num. 6. Alexand. cons. 197. nu. 2. lib. 7. Bald. cons. 435. nu. 1. in fin. lib. 3. Anchar. consil. 112. nu. 6. Menoch. de recuper. remed. 1. num. 18. Hoxeda de beneficiorum incompatibilit. 1. par. cap. 23. num. 4. 12. & 13. Bursat. cons. 174. num. 3. Bart. in l quemadmodum. C. de agricol. & censi. lib. 11. & in simili Maur. Burg. de mod. proced. ex arrupt. centur. 1. q. 8. nu. 6. & seq. & facit tex. in l. hoc modo, ff. de condit. & demonstra. Ludolphus Schraderus tracta. feudalis, tom. 2. par. 10. sect. 3. num. 88.

(qui tanquam clientes, in Regni exordijs, eorum maio-
ribus, pro ſtipendijs laborum fuerunt aſſignati) alicui
magiſtratui non ſubeſſent. Vnde non mirum, quod ab
intentione ſtatuentium, talis conſtitutio propter Reipu.
vtilitatem emiſſa, fauorem tantum dicatur continere,
& ideo in noſtra obſeruantia fœmininum, [c] ex identi-
2 tate rationis † maſculinum comprehendet, cum alias in
ſtatutis exorbitantibus (vt puta ſi vnus pro alio punire-
tur [d]) ac in materia odioſa, & correctoria, diſpoſitum
in maſculo, non habeat locum in fœmina. [e]

Secundo ex eadem ratione prouenit, vt licet regu-
lariter diſpoſitio de perſonis loquens, ad vniuerſitatem
[f] extendi non debeat, maxime in odioſis, & exorbitan-
tibus, tamen ab aliquibus fuit iudicatum, hanc ſubla-
tionem recurſus nonſolum procedere, quãdo dominus
in vim ſuæ abſolutæ poteſtatis procedit contra vaſſal-
los ſeruitutis, ſed etiam, ſi procedat contra vniuerſita-
tatem ex illorum perſonis conflatam, & compoſitam,
vt puta ſi talis vniuerſitatis bona occupauerit, licet e-
nim per obſeruantiam non ſit facultas conceſſa domi-
nis ad id faciendum, iure, vel iniuria, ſed tantum ſtatu-
tum, quod poſſint abſquè recurſu, & remota appella-
3 tione, ita vt † nullo caſu in factis dominorum erga vaſ-
ſallos poſſit ſe dominus Rex intromittere, [g] ſicut in ſi-
mili dicitur de arbitro, [h] vt eius ſententiæ ſtandum ſit,
ſiue ſit ęqua, ſiue iniqua, non quod lex permittat arbi-
tris iniquam proferre ſententiam, ſed quod arbitrorum
ſententia à recurſu alterius iudicis eximatur. Ex quo
dicebat I. C. [i] quod non curat Prætor qualem ſenten-
tiam arbiter proferat, non enim dicuntur poſſe ex vi
facul-

C Cin. & Alberic. in l. ſi ita ſcriptum delegat. 2. Tiraquel. de retract. §. 1. gloſ. 9. num. 205. Deci in l. 2. num. 110. de reg. iur. Zucard. in l. fin. n. 63. cum ſequen. C. de edict. diu. Adrian. Cephal. conſ. 53. num. 82. volum. 1. Anto. Gabriel. commun. conclu. tit. de verbor. ſignific. concluſ. 6. Oraci. Carpan. in prælud. ad ſtatut. Mediolan num. 457. & 1. par. c. 126. num. 1. & ſequen. latiſsime.

D Bald. in authentica ſi contigit. num. 8. C. de Epiſco. & Cleric. & in l. ſi qu pœna, nu. 4. ff. de his qu ſunt ſui. Surd. deciſ. 49. num. 11. & deciſ. 167 num. 10 Aymon vbi proxim, contra quem Menochin conſ. 99. num. 120. vol. 1

E Iaſ. in l ſi quis id quod nu. 16 & ſeq. & ibi Doctores communiter, ff. de iuridict. om. iudi. l quiſquis. C. ad leg Iul. maieſt. Decius in l. 2. num. 112. ff. de reg. iur. ſart. Alciat. & alij in l. 1. ff. de verbor. ſignific. Aymon. de antiqui. § tranſeo nunc, nu. 157. pag. 161. Decius in l. ſecundum naturam, num. 8. ff. de reg. iur. Alexan. conſ. 45. num. 5. & ſeq volu. 7. Albericus 1. par. ſtatutorum, q. 168.

F Bald in rubr. C. ad Trebellian. num. 2 & Roman. conſ. 400. ad fin. & 46. Felin. in cap. dilectus, el 2 num. 3. de ſimon. Deci. in l. ſi familia, nu. 9 de iuriſdict. omni. iudic. & in l. 1. in princ. nu. 24. ff. quodquiſq; iur. & conſ. 61. col, 2. Gom in regul. de idiomate, quæſt. 2. col. penult. & fin. Iaſ. in l. ſi quis maior, col. 2. C. de tranſactio. & in l. fin. colum. 3. C. de pact. Anton. Gabriel. commun. concluſ. tit. quod cuiuſque vniuerſ. nom concluſ. 1. Ioſeph Ludoui. deciſ. Lucenſ. 39. n. 31. & ſeq. Menoch. de arbitrar. centu. 2. caſ. 183. nu. 16. & facit tex. in authen. nulla cõmunitas. C. de Epiſcop. & Cleric. & in l. metum, §. animaduertendum, ff. quod met. cauſa, & in l. ſed ſi hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocan.

G Ita diffiniens abſolutam poteſtatem noſtrorum Baronum, Monter deciſ. 8. numer. 19. cum tribus ſequen.

H l. diem proferre, §. ſtari, ff. de arbitr. Marc Anton. Blanc. in tract. de compromiſ. 9. q. principa. num. 18. vol. 3. tractatuum, fol. 188.

I In l. qualem, ff. de arbitris, Marc. Anton. Blancus, vbi proxime, 5. q. 9. quæſt. principalis.

K l. nec

facultatis, sed vi non punitionis, k sicut in simili dicebat I. C. Martianus, l concubinatum extra legis pœnã esse, non quod iure ciuili esset licitus, sed punitioni nõ subiectus, quid quod, nec periuriũ m quidem leges nostræ pœnis vllis, aut suplicijs vindicarunt, quia diuinam, in ea re vltionem creditum est sufficere, quod intellige de iuramento litis decisorio à parte delato, & in iuramento promissorio hoc idem decisum in Curia D. Iustitiæ Aragonum :* sicut in simili, si pater n occidat filiam adulteram simul cum adultero, impune facit, non tamen lex tale homicidium approbat, quamuis enim
leges † ciuiles in foro conscientiæ sint seruãdæ, o tutos- 4
què homines reddant, quo ad Deum, hoc intelligitur, quando procedunt approbando actum: si vero tantum permittant, seu dissimulent eius punitionem ex causa omittendo, vt in casu nostræ obseruantiæ, tunc nõ reddunt actum licitum, sed impunibile: p non enim lex hoc ipso, quod impune permittit delictum, & pœna non afficit, facultatem delinquendi concedit. q Ita vt hęc cõsuetudo, quamuis dura, & iniqua videatur, tamen quia iusta, fine, & auctoritate excusabit à pœna tẽporali, r sed non

K l. nec in ea, ff. de adulterijs. l. sed si ego, ff. ad velleian Felin. in cap. quę in Ecclesiarum, nu. 42. de cõstitutio. S. Thom & Palud. in 4. distin. 37. q. 2. Siluest. in sum verb. homicidium, el 1. q. 2. Bald. in l. 1. nu. 8 C. si à non competen. iudice, & in l. Decuriones, C. ex quib. caus. infamia irrogetur. Marsilijs in l. 1. in prin. limit. 12. num. 74. ff. ad l. Cornel. de Sica. Azebedo in 4. tit. i. l. 10 num. 40. multa adducens Iasso. in l. si plagij, colu. 1. ff. d verbor. obligatio.

* In proces. Petri Ceneo sup. crimi. die 30. Ianur. 1580.

L In l. 3. ff de concubin. Anastas. Germõ. de sororum immunit. lib. 3 ca. 12 num. 89. Alciat. lib. 1 animaduers. cap. 11. Gier. canonic. quæstion. lib. 1. cap. 7. num. 17. Azbeco lib. 8. nou. recopilat. tit. 19. l. 1. num. 17. Prosper Farinacius in praxi criminali. 4. par. de delicts carnis, q 138. num. 30 & 31. Ianus Langleus semestrium lib. 8. c. 8. p. 56. C.

M l. 2. C. de reb. credit. Menoch. de arbitrar. cas. 319. Fachine. controuers. iur. lib. 1. cap 14. Bohem. decis. 305. Iul. Clar. in praxi, §. periurium, nu. 13. Mascard. de probat. concl. 954 nu. 19. Port. in schol. ad Molin. verb. periurus, nu. 11. & seq. vbi nu. 14. refert in Aragonia puniri criminaliter, Couar. in cap. quanuis pactum, §. 7. nu. 2. de pactis in 6 Auenda de exequ. c. 27. nu. 8.

N l. patri um seq. l nihil interest. ff. ad leg Iul. de adult. Cephal. cons. 305. per tot. vol. 3.

O S. Thom. 2. 2. q. 96. ar. 4. Innocen. & alij in cap. quia plerique de immunit. Ecclesiar. Alexan. cons. 119. num. 16, col 6. Cauallin. milleloq. 266. & 530. & 612. glos. in cap. quæ in Ecclesiarum de constit. Gregor. Sayrus in clau. reg. lib. 1. cap. 6. a num. 9. cum sequen. & cap. 7. a num. 2. cum. seq. per tot.

P Felin. & alij supra relati Petr. Roizius decis. Lituanica. 3. a nu. 446. cum seq Couar. de sponsa. 2. p. c. 7. §. 7. num. 13. & 14.

Q l. si quis, 14. §. idem labeo, vers. diuus autem Marcus, ff. de religios. Bald. in l. 3. num. 3. C. de sacrosan. Eccles. & cons. 15. nu. 2. vol. 1. Tiraq. in l. 8. connubial. facit tex. in cap. inter opera iuncto cap. meretrices 27. q. 4. Couar. de sponsa. 1. p. cap. 4 nu. 7. & seq.

R Glos. & Abb. in cap. cum venerabilis de consuet. Anchar. cons. 51. Rip. in rub. de iudic. nu. 24. Francis. Cemen. sing. 150. Fab. Optinell. in l. imperium, num. 289. vers. nam si in aliqua ciuitate esset consuetudo, v. impune posset homicidium committi, & nu. 291. & 292. Alexand. cons. 107. col. finali, vers. confirmantur prædicta, volu. 2. Becci. cons. 4 num. 17. Alexan. cons 8. nu. 9. & cons. 240. nu. 8. lib. 6. Cotta immemorab. verb. consuetudo facit licitum, Ruin. cons. 139. nu. 7. lib. 4. & 151. num. 17. lib. 1. Tiraqu. de pen. temper. caus. 41 num. 1 cum sequen. Plot. in l. si quando, §. 2. nu. 17. & 18. & §. 6. num. 56. & 57. & §. 9. notab. 18 vers. septimo excusatur. Anton. de Sola in constit. Sabaud. glos. 5. num. 11. vers. consuetudines inualidæ. num. 12 Crauet cons. 6. num. 103. & cons. 137. num. num. 8. & 9. Decia. tract. criminal. tom. 2. lib. 6. cap. 11. num. 56. Burg. de Paz in l. 1. Taur. nu. 106. & seq. Bursat. cons. 77. num. 15. Ludolph. Schrader. tracta. feudal p. 5. cap 6. num. 22. & p. 9. cap. 2. num. 88. Noster Sesse 1. par. decis. 108. per totam, facit tex. in l. quis sit fugitiuus, §. apud labeonem, ff. de edilic. edict.

S Gloss.

non ab æterna, *s* nec enim recte faciunt, licet pœna in cos non sit statuta, cùm quod non præcipitur, sed ignoscitur, seu permittitur, *t* non sit sine vitio, quando enim lex nutritiua est peccati, iniquitatemquè manifestam continet, habebit locum illud commune dictum, quod peccat, qui auctoritate legis impune peccat. *u* Si enim lex nostra expresse approbaret, quod ad libitum, & sine causa vassalli à dominis possint male tractari, & siti, & fame necari, non excusaret eos à labe, & reatu peccati, cùm talis, non lex (quæ semper iusta debet esse) sed diabolica, iniustaq; introductio, & corruptella esset dicenda, tanquam contra bonos mores, æquitatem, & contra ius naturale, & diuinum, animas ad inferos deducendi causa, nullo humano fomento moliri posset, *x* tamen (vt supra diximus) bene potuit lex, moderare iurisdictionem magistratuum, ne se intromittant, ad huiusmodi facta dominorum impedienda, & ne vassallorum læssorum iustas voces, & querellas exaudiãt, quia huma-
5 næ leges, † negant actionem, & ius, ad petendum id, quod iuste debebatur, eisdẽ resarciri. Quemadmodum ad vitandas lites, & etiam ob vitandam hominũ vecor-
6 cordiam † ac negligentiam lege Regni *y* cautum reperitur, quod possessor triginta annorum possessione suffultus, vel debitor ex causa depositi viginti, *z* & ex causa salarij, vnius mensis, *a* à die, quo à seruitio domini exierit, vel trium mensium contra heredes, si famuli dominus mortuus fuerit, vel in salarijs aduocatorum, & procuratorum, vnius anni, à die latę sententię: *b* tali exceptione opposita, vendicantem, vel petentem submoueat, nulla bonæ, vel malę fidei habita ratione, quia vt dicebat Bald. *c* non fauore pręscribentis, sed odio negligen-

S Glos. in cap. deniq; 4. dist. de qua late Felin. in cap. non satis de simon. Ias. in l. de quibus, num. 7. col. 2. de legib. & in l. singularia, col. antepenul. & seq. ff. si cert. petat. Petr. Roici. decis. Lituani. 3. a num. 453. cum seq. Cardi. Tuscus tom. 2. conclus. cõsuetudo 806. nu. 12.

T c. nerui in fin. 13. dist. cap. hac ratione, 11. q. 1.

V l. grachus, C. ad leg. Iul. de adulterijs, c. inter hæc sanctitas 33. q. 2. P. Dueñas reg. 68. B. Diez, reg. 59 multis cõprobans, & exornans Tiraq. in l. 9. connubial. à num. 1. cum seq.

X Rodolph. de suprem. Princip. potesta. c. 4. num. 85. & 86 Cartarius de executio. senten. capt. bannit. cap. 3. num. 20 & decis. 67. num. 3. Afflict. decis. 391 nu. 3. Amelq. de potest. in se ipс. lib. 1. cap. 19. num. 10 Farina. praxi. crimin. q. 11. nu. 15. & q. 39. nu. 1. & seq. Bayardus in addit. ad Clar. q. 44. nu. 21. in fin. Tuscus conclus. 45. vel 451. n. 4. S. & conclus. 179. nu. 41. I. Pineda lib. 28. Monarchiæ Eccle. cap. 16 §. 4. cũ multis alijs relatis per Maur Burg. de mod. proceden. ex arrup. q. 11. nu 2. & 4. & quæst. 13. num 14.

Y For. quicumq; infantio. tit. de præscript. Molin in repor. verb. præscriptio, vers. præscriptio bonorũ sedentium, vbi eius additionator Portol. num. 82. Glo. quam ciuilis, in c. fin. de pręscrip. Fachin. controuer. iur. lib. 1. c. 63. & 68. Anto. Gabr. comu. concl. tit. de pręscr. concl. 4. Sot. de iust. & iu. li. 4. q. 5. ar. 4

Z For. 1. in fi. tit. de fid instrum. for. ad refrenandũ, tit. de solutio. for. item de volunrad, tit. de deposito, per quẽ fuit moderata obseru. Itẽ nota, tit. de pręscriptio. Molin. vers. præscriptio debiti. & vers. pręscriptio depositi, Hiero. Gabr. cons. 8. vol. 2. Molin. verb. firma, vers. firma priuilegiata, fol. 153. col. 3.

A For. vnic. tit. de salarijs mercenariorũ. Molin. ver. præscriptio solidatę, Gam. decis. 334. Arche. in. 4. tit. 35. l. 6. n. 53. & 54. Molin. verb. famulus, vers. famulus non potest, vbi Porto a nu 28. cum plurib. seq. Couar in reg. possessor. §. 11. nu. 3. Petr. Gilkenius in tract. de vsucapio. p. 2. membr. 2. c. 4. nu. 13. pag. 364.

B For. vnic. tit. de salario aduocatorum Montisoni, ann. 1585. C in c. si quis per triginta, tit. si de feud. fuerit controuers. in vsib. feu. Guid. Pap decis. 99. nu. 4. P. de Anchar. cons. 170. n. 2. Bart. in l. nemo potest nu. 22. vbi Rip. nu. 113. ff. de legat. 1. Molin. in report. d. verb. præscriptio. vers. sed quæro etiam iuxta dictum forum, & ibi late Portol. num. 93. & seq. 97. & seq.

gligentis fuit hoc ſtatutum, ſicut & apud omnes per eque gentes permiſſum eſt, contrahentibus in prętio † 7
emptionis, & venditionis ſe inuicē decipere, *d* ne ex nimia equalitatis obſeruatione comertia turbarentur, ſed non in re vendita, *e* licet vtroquè caſu peccatū verſetur, *f* propter iuſtitiam cōmutatiuā, quę tam in re, quam in prętio, equalitatem exigit. Sed nihilominus deceptus intra dimidiā, nullam apud iudicem habet actionē, ad petēdum, *g* id quod recto iuſtitię tramitte ſibi debebatur, à legibus namq; humanis, ſępe actio negatur, ob effugiendā litiū multitudinē, *h* quemadmodum ex promiſſione † nudo pacto facta, leges ciuiles negant actionē *i*, 8
licet promittens, lege iuſtitię, & ſub reatu mortalis criminis teneatur promiſſum ſeruare, & ita iure Canonico producit actionē, *k* quod apud nos in Aragonia ſeruatur, *l* ſed quia negari non poteſt, quin licet reſpectu dominorū contineat merū fauorē, tamen reſpectu vaſſallorum, habet mixturā odij, quemadmodum dicunt noſtri DD. *m* in ſtatuto, † excludente fœminas, propter maſcu- 9
los, agnationis, ſeu familię cōſeruandę cauſa, quod fauorabile iudicatur, ex intētione, & fine ſtatuentiū, licet reſpectu fęminarū habeat odij mixturā, tamē potius fauor quā odium venit in cōſideratione. Sed cū curſu tēporis, quod in vtilitatē erat ſtatutū, ceperit vt experientia docuit † in damnū conuerti caute, & cordate, illam debēt 10
Barones exercere, nec credāt excellentiā honorū, à populis ſibi tributā, maximū beneuolētiæ teſtimonium, firmumq; ſui ſtatus pręſidiū, cum vt inquit Plutarch.* *Et ſi ſponte ſua, & beneuolentia quadā ad decorandos Principes moueri populi videantur, ducuntur tamen plerumq; metu, cū tam ij qui oderunt, quā ij qui amāt proſequi honoribus Principes ſoleāt. Prudentes igitur viri, & optimi rerum publicarum gubernatores, non tā laborās vt ſtatuas, vel decreta, vel honores diuinos à* [illegible] popu-

D l. in cauſę 16. §. idem Pomponius, ff. de minoribus. l. item ſi prętio, 22. §. quemadmodum, ff locati. Pinelus in l. 2. 1. p. c. 1, n. 39. C. de reſcindē. Laurēt. de Pinu conſ. 141. num. 2. cum. ſeq. D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. & 2. Anton. de Leon. in l. ſi quis in conſcribendo, n. 3. C de pact. Cuiacius in expoſitione, nouellæ 97. in fin. p. 426.

E Ripa de peſte de remedijs præſeruatiuis. 1. par. num. 146. & ſeq. & 2. par. nu. 145. & 146. for 2. tit. de pannis, lanę, & ſerici.

F Soto lib. 6. de iuſt. & iure, q. 3. art. 1. Nauarr. in c. qualitas de pœnit. diſt. 5. num. 42. & in c. nouit, notab. 6. de iudic. & in manual. c. 23. nu. 84. Tiraq. in in l. 9. connubiali, nu. 8. & 10. Alphon. á Caſtro li. 2. de poteſtate legis pœnal. cap. 10. fallent. 3. Couarr. lib. 2. variar. reſol. cap. 4. nu. 11. Fernandus Rebellus de obligatio. iuſtitiæ 2. p. lib. 9. q. 3. ſect. 1. pag. 628.

G l. 2. vbi Doctor. C. de reſcindenda vendit. c. ad noſtrum, c. dilecti, c. cum cauſa de empti. & vendi. Rolan. conſ. 59. nu. 8. vol. 1. Oſaſc. deciſ. Pedemonta. 44. nu. 8. Sarmiento ſelectar. lib. 1. c. 11. & lib. 7 cap. 12. cum alijs per Alfan. colectan. 30.

* Tō. 3. in vit. Dem. p. 528

H Couarr. lib. 2. variar. cap. 4. num. 11.

I l. iuris gentiū, §. ſed cū nulla, ff. de pactis, l. ſiue apud acta, C. de tranſact. l. ſi præcedenti, §. Lucius, ff. mandati Graci. reg. 16.

K Cap. 1. de pact. Couarr. in cap. cum inofficijs num 10. de teſtam. & in reg. poſſeſſor, 2. p. §. 11. nu. 4. Menoch. conſ. 1. num. 237. 238. volum. 1.

L Obſeruan. penultim. tit. de confeſſ. l. 2. tit. 16 lib. 5. nouæ recopil. vbi Matienzo.

M Bald. Iaſſ. & Caſtrenſ. in l. venia, num. 4. Salicet. nu. 2. Alexand. num. 5. Curc. ſen. num. 10. C. de in ius vocan. Iaſſ. in l. maximum vitium, nu. 2. C. de liber. præter. & in l. 1. num. 7. ff. ſi cert. pet. Pariſ conſ. 85. nu. 28. lib. 2. Alciat. conſ. 66. Cephal conſ. 278. num. 106. & ſeq. Surd. conſ. 314. nu. 11. Molin. de Hiſpan. primogen. lib. 1. cap. 18. num. 5.

N Ia-

populis consequantur, quàm vt merita sua, & res eorum gestæ, quàm maximè honoribus digna sint: vnde in hac summa Baronum nostrorum potestate, non reprobatur vsus, sed abusus, & occasio peccandi, quæ ex illa oritur, cum in magna peccãdi licentia, seipsum continere, arduum, & difficile sit, ita vt vnicuique dominorum posset dici: n

Ego nescio certe
Quid facias Baro, sed tecum occasio cœnat
Peccandi, tecum peccandi occasio dormit,
Et semper magno vicina est culpa pericle.

Cum ex superioribus satis cõstet, obseruãtia nostri regni, impunitã esse quãlibet malam tractationẽ factam per dominos erga suos vassallos seruitutis, in hocque à lege fuisse magistratuũ coarctatã potestatẽ, & iurisdictionẽ: videndũ restat, an hoc ita generaliter sit intelligẽdũ, vt nõ solum impune possint vassallos occidere, & bona eorũ in vim talis potestatis occupare, sed etiã honore priuare,
11 † ita vt eorũ iusta quærella de vxore adulterata, de filiavé strupata nõ audiatur; o & quod ita priuationi bonorũ, sicut vitæ, & ita priuationi vitæ, sicut priuationi famæ, & honoris, quę vitæ cõparatur, & ita vulnerãti, vel alia iniuria afficiẽti, sicut occidenti impunitas tribuatur. Cui breuiter respõdendũ est, quod licet sit permisũ impune occidere vassallũ, nõ tamen ex hoc licebit vassallã impunè adulterare, p cum adulteriũ nullo casu permitatur, attamẽ homicidiũ, aliquib' casib' iure diuino reperitur permisũ; atq; ita ab homicidio (licet maius peccatũ sit) ad adulteriũ, cum sit diuersæ speciei, nõ valebit argumẽtũ, sed tamẽ cum verba nostrę obseruãtiæ, nõ occidẽti, sed domino male tractãti impunitatẽ pręstẽt, nõ solũ excusabitur dominus ab homicidio, sed à quacũque alia iniuria vassallo illata, cũ nõ agamus de excusãdo dominũ à peccato, sed de pręstãda impunitate delicti; & act' illiciti; cũ nõ habeat in hoc seculo superiorẽ, qui de eiusfactis, erga suos vassallos cognoscere valeat, nisi dixeris Episcopũ q, ratione peccati esse iudicẽ cõpetẽtẽ, cũ (vt supra dixim') adulteriũ, nullo casu reperiatur permissũ: quãuis enim ho-
12 nor, † omnib' rebus sit pręferẽdus, r & vitę ęquiparetur, imò castitas ab honestis mulierib' vitę pręferatur, s non

N Iacob. Falc. de viciis fori, satyra 6.
O Petr. Gre. de Rep. li. 9. c. 1. n. 47. l. sed est quæstionis §. si quis tã fœminã. l. attẽtari, l. itẽ apud Labonẽ, §. si quis virgines, ff. de iniur.
P Iul. Cla. in prax. §. homicidiũ, n. 56. Nell. in tract. de bani. 2. p. 1. tẽpo. q. 46 Deci. & Feli. in d. c. quæ in Ecclesiarum, nu. 16. Andr. Gail. lib. 1. de pac. publi. c. 1. n. 39. Bal. in l. fin. col. 2 C. si cõtra ius Palac. Rubi. in repeti. rub. de dona. inter vir. §. 78. n. 7. fol 175. Petr. Greg. de Repu. li. 11. c. 10. n. 6. Medic. de legib. 4. p. q. 19. n. 11. versi. Vnde stante statuto, Camil Galli de verbor. signif. lib. 6. c. 19. n. 20. & lib. 10. c. 33 n. 65. Roiz. d. decis. 3. nu. 171. & 178. & facit gloss. in l. si quis seruo. C. de furt.
Q c. 1. de offic. ordina.
R prouerb. c. 22. in priuc. Arist. 4. ethi. c. 3. Cona li. 1 varia. c. 11. n. 4. Vasq. cõtr. illustr. c. 18. n. 13. Casane. in cathal. 1. p. cõsid. 2. Cõraz in rẽpl. omn. iudi. lib. 1. c. 16. §. 3. de duello, p. 5. cõclu. 99. nu. 3. & §. 4. versi. Decimosexto, nu. 4. Deci. cõs. 686. n. 8. Corne. consil. 162. n. 21. vol. 3.
S l. isti, §. quod si deuerit ff. quod. met. cau. l. 2. §. inde cũ placuisset vbi Cagno. n. 371. de orig. iur. Craue. cõs. 168. n. 3. Soci. Iun. cõs. 38. n. 40. vol. 1 Menoch. de arbitr. iudi. li. 2 cẽtu. 4 cas. 377. n. 19. Medi. in tracta. de legib. 2. p. q. 4. n. 5. & in trac. mors omnia sol uit. n. 171. Nauar. in cõmẽ. c. inter verba, 11. q. 3. conclu. 4. n. 21. fo. 13. tom. 1. & notat. in l. fin. de pęn. & facit tex. iũcta glo. in § fin. Instit. de noxalib. & in l. neq; ei, ff. de adoptio.

quod ob castitatē seruādā, liceat cuiquā se occidere, *t* cū
castitas vi præcissa eripi † non possit, quia est virtus ani- 13
mi, quę violentiā non sentit, neq; illam polluit aliena li-
bido, tametsi ea o pressa, in suo corpore exerceatur, *u* vt
eleganter fertur dixisse beatam Luciam ad Paschasiū, si
inuitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur, ad
coronam, cum pollui nequeat, *x* cuius mens pudica est:
bene verum est, quod licet se periculo vitę exponere,
ob fugiendam violentiam. Hinc est, quod dominus au-
ferens honorem vassallo, peius eum censeatur tractare,
quàm si bona auferat, *y* cum (vt inquit Cicero) *Si nō sis
quis fueris, nō est quid viuere vellis.* Et vt inquit Claudia-
nus: *z*

Nonne mori satius, vitæ quàm ferre pudorem.

Licet apud christianos, facilius quis honorem, & famam
contemnere valeat, quàm vitam, *a* cum vitæ suę † non 14
sit quisquā dominus, *b* sed solus Deus, vt ipse inquit *c*:
Ego occidam, & ego viuere faciā. Et alibi: *d Tu es Domine,
qui vitæ & mortis habes potestatem.* Sed honoris proprij, &
famę, quēlibet dominum esse verius, & receptius est *e*:
quod non intelligerem procedere in eo, qui personā pu
blicam repræsentat, & munere publico fungitur, quia au
thoritas eorum, qui aliis gubernādis præsunt, non aliū-
de quàm ex ipsorum fama constat; 1* & ideo nō solum
crimine, sed & suspicione vacare debent, vt de sua con-
iuge dicebat Cæsar. 2* Et ideo, argumentum desumi
potest, † vt quem impune licet occidere, liceat & ho- 15
nore priuare, quamuis quando iniuria non infertur in
propria persona, sed ex facto in persona coniuncta,
peior tractatio iudicatur, & maior iniuria infertur
alicui,

T c. ex parte, vbi glos. & DD de sepultur. c. si nō licet, 23. q. 5. Nauar. cons. 2. tit. de iur. iur.

V c. tollerabilius, c. ita nè cap. proposita, 32. q. 5. B. August. lib. 1. de liber. arbitr. c. 5. & lib. 1. de ciuita. Dei, c. 18.

X c. re vera, c. de pudicitia cum seq. 32. q. 5. gloss. Archidiac. & omnes in c. non est nostrum, 23. q. 5. sanct Thom 2. 2. q. 64. artic. 5. ad 3. Couarru. lib. 1. variar. c. 2. n. 9. ad fin. Plaça in epitom. delictorum, c. 23. n. 5. Gom. de Amesq. de potesta. in seips. lib. 1. c. 9 n. 4. & seq.

Y l. in seruorum, in fin. ff. de pœnis.

Z de bello gildonico, pag. 123.

A Couarru. lib. 1. variar. resolutio. c. 2. n. 8. Nauarr. in commenta. de finib. humanorum actuum, nu. 51. tom. 1. fol 236.

B l. liber homo, ff. ad leg. Aquil. sanct. Thom. 1. 2. q. 73. artic. 9. ad 2. & 2. 2. q. 59. art. 3. ad 2. & q. 64. art. 5. ad 1. & 3. Caietanus 2. 2 q. 73. artic. 2. & q. 150 art. 2. & q. 154. art. 6. Victoria in relectio. de homicid. num. 23. Soto de iusti. & iur. lib. 4. q. 2. artic. 1. Gregor. de Valēcia tom. 3 disputa. 5. q. 8. punct. 2. colu. 3. & latius q. 10. punct. 1 col. 3. Salon 2. 2. sub q. 62 tract de dominio. quęst. 3. articu. 1. conclusione 1. Aragon 2. 2. quæstio. 62. de domin. 3. conclusione de obiecto, fol. 145. & quæstione 64. artic. 5 ad 2. Gomez de Amesqua de potestate in seips. lib. 1. cap. 1. num. 9. & cap. 2. num. 17.

C Deuterono. cap. 32. & Sapient. c 16. D 1. Reg. c. 2.

E Nauarr. in manual, cap. 18. numero 27. & 28. Petrus Nauarra de restitutione lib. 2. cap. 4. par. 2. dubitatione 1. num. 111. & sequen. & par. 3. dubitatio. 1. num. 366. Couarruuias lib. 1. variar. cap. 2 num. 8. Soto lib. 4. de iusti quęst. 2. artic. 3. conclusione 4. & in relectione de tegendo secreto, membro 1. quæst. 3. plures relati per Gom. à Mesqua de potestate in seips. lib. 2. cap. 12. numero 3. & Gregorius Syarus in claui regia, lib. 9. cap. 5. numero 11. cum sequen. contra refert Antonius Bringius in tracta. de fideiussor. cap. 19. num. 151. & 152.

1* Cice. in orati. pro lege Manilia, & lib. 1. ad Quint. fratr. epist. 1, & in Lælio. c. Sacerdos, ad fin. q. 1. c. nec sūt audiēdi, 11 q. 13. c. nolo, 18. q. 1. Caieta. 2. 2. q. 73. art. 2. & in sūma verb. detractio. 2* Plutar. in eius vita.

F l. codi-

alicui, ex ablatione honoris, quàm ex priuatione vitæ, vt colligunt Doctores sensisse I.C. *f* maiorem iniuriā marito inferri, si vxor adulteretur, quàm si filius occidatur; quod licet verū sit, & indistincte procedat, vt dominus impune possit, vassallos seruitutis verbis, & factis iniuria afficere, *g* tamen respectu iniuriam patientis, maximū est discrimen; nam aliquando patiens non peccabit coram Deo, nec punietur à iudice, quod permisserit se iniuria affici, aliquando veró peccabit, sed nō punietur; aliquando vero peccabit, & in foro exteriori punietur, vt putà, si dominus vellet occidere vassallū, vel bona auferre, poterit permittere se occidi, nō se defendēdo, sed percutiēti collū submittendo, *h* sæuitiamq; domini patiēter sustinēdo: si verò mulier adulteriū cum domino perpetrauerit, quia fecit, & voluit, licèt à pœna fori, & exteriori excusetur propter metū, *i* qui nō par in vtroq; *k* sexu requiritur, prout etiā in dolo, à nostris distinguitur; *l* quorum communis est sententia, quòd delictum metu iusto cōmissum, nō puniatur, *m* cum, vt inquit Claudianus: *n*

Suprema pericula semper dant veniam culpæ:

Tamen eorūdem vera est conclusio, quod à peccato nō
16 excuset metus † cōditionalis, cûm potius debeat quis mori, quàm Deum, etiam venialiter offendere; *o* voluntas, & siquidem coacta, voluntas est, *p* licet secus dicendum esset (vt supra diximus) in vi præcissa, cûm tunc potius quis dicatur pati, quàm agere. Illud autem quod supra diximus, cum Abbate, quod mulier excusetur propter

F l. codicillis, §. matre, ff. de leg. 2. Bald. cons. 277 lib. 5. Bosius in prax. crim. tit. de coitu dānato, n. 46. Corduba de Lara in l. si quis à liberis, §. idem iudex, n. 65. ff. de liber. agnoscen.

G Boher decis. 317. n. 6. Ioann. de Annania in c. 1. nu. 5. de maledic. Couarr. lib. 1. variar. c. 11. nu. 4. in fin. & n. 5. & confirmatur ex tex in c. inter solicitudines, de purgat. canoni.

H c. non est nostrum, 23. q. 5. vbi Cenedo 1 p. collecta. 29. ad illum tex. Couarru. de sponsal. 2 p. c. 8. §. 12. n. 17. Soto lib. 5. de iust. & iur. q. 1. artic. 8. post sanct. Thom. de regi. Princip. c. 6. Gom. de Amesq. de potest. in se ips. lib. 1. c. 17. n. 5. Caietan. & Aragon 2. 2. q. 64. arti. 7. & Aragó art. 5. ad 3. & q. 26. art. 4. sub q. 3. Victor. in relectio. de homicid. n. 24. Mexia in pragma. taxæ panis, concl. 3. n. 135. Simancas de catholic. instituto. tit. 18. nu. 30. Nauarra de restitutio. lib. 2. c. 3. n. 39. & 62 Salon 2. 2. q. 64. artic. 7. controuersia 1. conclusio. 1. Bañes 2. 2. q. 33. art. 3. dub. 4. in responso ad confirmationem tertij argumenti.

I Abb. Panorm. consil 4. lib. 1. Iul. Clar. in prax. crimin. §. fi. q. 60. n. 17.

K gloss. & DD. in c cum locum, verb. Metus, de sponsal. Boher. decis. 100. n. 2. Ias. in l. interpositas, num. 4. C. de transactio. Deci. in l. in omnibus, 39. num. 3 de regul. iur. Roman. singular. 22. & Marsil. singular. 407 & 578 Deci. in c. fin. de appellat. & in c. 1 colum. 2. & in c. causam matrimonij, colum. 1. de offic. delegat. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. c. 3. n. 17. glo. in pragma. Sanctio, titu. de electio, § item nec credit Rebuf in prax. de resignat. mer. extor. n. 11 p. 494. Caualli. milleloq. 786. Surd. decis. 194. n. 24. Cephal. cons. 384. n. 55. Tiraqu. in l. 9. connubij, n. 120. & 121. Couarru. de sponsal. 2. p. c. 3. §. 4. n. 9.

L Ruin. cons. 60. n. 25. volu. 3. Cephal. cons. 62. n. 35. Becci. cons. 111. n. 14. Surd. decis. 216. n. 26.

M Deci. in l. vt vim, 2. notab. ff. de iust. & iur. Iul. Clar. §. homicidium, vers. Excusatur, & sequenti. & d. §. fin. q. 60. num. 17.

N pag. 117. in eutrop. lib. 2.

O Decius & Cagnolus in l. velle, de regul. iur. Menochius de arbitrar. casu 314. Tiraquellus de pœn. temperan. cap. 34. cum duobus sequentibus. Couarru. de sponsal. 2. par. cap. 4. §. 2. num. 11. & 2. par. cap. 3. §. 4. numero 3. Ias. consilio 116. colum. fin. lib. 1. Roicius decis. Lucuani. 3. n. 198. Bursat. cons. 16. n. 84. in 1. Viui. decis. 394. n. 10. & 14. facit text in l. seruos, C. ad legem Iul. de vi publi. l. 2. iuncta glos. C. de sepulchr. violato.

P cap. merito, 15. quæst. 1. l. si mulier, §. si metu, ff. quod metus causa.

quia qui ad vim,ad manus,ad arma confugit,pro vlcis-
cenda propria iniuria,videtur accusare leges,iudicia, &
magistratus; & ideo merito per nostrum Regem Marti-
num, † in Curiis *m* Cæsaraugustę anno 1399. fuerunt
cassata,reuocata, & annullata talia priuilegia, à quadra-
ginta annis citra per dominos Reges Aragonum,vniuer
sitatibus concessa, & statutum;quod si deinceps cōcede
rentur,non valerent. Inde fit,quod priuilegium *n* con-
cessum Cæsaraugustæ † à Rege Alphonso,vt eius vigin- 15
ti ciues,à Senatu prædictę ciuitatis electi, & per conci-
lium plebis approbati,possint,sine solemnibus iudicio-
rum,iniurias prędictæ ciuitati illatas propulsare,de eisq;
de facto,absque forma iudicij,propria authoritate vin-
dictam sumere,non sit reuocatum, sed vigeat, & causa
publicæ necessitatis existente exerceatur à vigintiuira-
tu,qualis etiam Romanis, *o* in vsu fuisse constat:& annis
retro elapsis,ego extiti vnus ex eis, contra mercatores,
nollentes iusto pretio ciuitati triticum vendere, tēpore
quo Cæsaraugusta,maxima annonę pennuria pręmeba-
tur. Sic etiā pariter iudici seculari † est permissū in Eccle 16
sia,necnō Clericū,armis,quib⁹ noctu fuit repertus, vel a-
liàs prohibitis spoliare, *p* licet in eum,vti iurisdictione
nō liceat;quēadmodū & publicanis,de facto permissum
est,eosdem Clericos extrahentes à ciuitate, vel regno,
aliquas res prohibitas,vel absque debita denuntiatione
spoliare,nō in vim iurisdictionis, sed facti permissi. Ea-
dem ratione Reges nostri,possunt † contra suos officia- 17
les, *si deliquerint, procedere pro suo libito volūtatis.* *q* Quæ
verba demōstrant,eorum respectu, nullatenus eorū po
testatē esse restrictā,nec recursum aliquem iuris, eisdem
à foris

M obseruan. quod priuilegia,titu.actus curiarum. Molin. in repertor. verb. Priuilegium. versic. Priuilegia concessa vniuersitatibus, vbi Portoles nume. 17.

N Moli.in dicto verb.Priuilegium, vbi tenor illius refertur fol. 265. & eius additionator Portoles in scholiis ad illud Zorita tom. 4. lib. 20. annalium, cap. 64. versic. Sucedio en este año.

O ex Cornelio Tacito, Vvelephangus Lazius in commentariis Reipublicæ Romanæ, lib. 3. c. 10. pag. 329.

P cap. 2. ne Clerici, vel monac. Gregor. Lopez in l. 2, verb. Prender, titu. 9. parti. 5. Auendan. de exequend. cap. 22. num. 2. Iul. Clar. in prax. §. fin. q. 28. num. 6. & quæst. 36. versi. Vlterius quæro. Azeue. in l. 9. tit. 3. lib. 1. Recopilati. Villadiego in sua politica cap. 5. §. 20. num. 59. Redin. de maiestat. Princip. versi. non solum armis decoratam. pag. 2. num. 164. cum sequen. Couarru. variar. resolut. lib. 2. c. 20. in fin. nu. 18. vers. Tricesimo sexto Plaça de delict. li. 1 c. 8. n. 25 & 26. Marta de iurisdict. 2. p. c. 50. n. 12. & 4 p. centu. 1. cas. 7. nu. 5. & 39. Menoch. de arbitr. casu 393. n. 3. Alexand. Ambrosinus de immunit. & libert. ecclesiast. c. 18. n. 36 Farina. in praxi, q. 8. n. 96. Cornc. cons. 20. volum 3. Socin. regu. 30. Palaci. Rubi. in c. per vestras §. 1. n. 13. Cotta in memorabi. verb. Armorum. Carol. de Grasal. regal. Franc. lib. 2. priuil. 17. Casane. in consuetu. Burgun. rubr. 1. §. 5. vers. Archidiaconus, n. 79. Couarru. d. c. fin. in fin & practi. quæstion. c. 31. n. 7 vers. Est & illud. Benedict. in c. Rainutius, verb. Vxorem, n. 436. Tiraq. de nobilit. c. 20. n. 66. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centu. 4. cas. 394. Foller. in prax. crimin. canoni. 3. par. cap. 33. num. 168. Belluga in specul. rubri. 11. §. dubitatur, n. 2. & 3. vbi Camil. verb. Armorum. & de Reg. cathol. præstant. c. 71 n. 45. & seq. Nauar. cōs. 27. aliàs 44 de excōmunica. Soar. in defensio. contr. error. Anglican. li. 4. c. 34 n. 14. & noster Bardaxi in for. vni. tit. quod Prælat in caus. crimi. n. 4. ad fin. for. vni. tit. vieda de arcabuçes.

Q obseru. 1. tit. de general. priuile. obseru. 2. tit. de priuileg. generali. Molin. verb. Inquisitio, & verb. Officialis, in fin. Plotus de in litem iurando, n. 634. & 645. Barbacia consil. 47. n. 4. & 5. volume. 1. foro 1. & 2. titu. de la inquisicion contra el Vicecanceller, &c. est 17. & 18. en el reparo de la Audiencia Real, vbi Bardaxi.

R in ora-

à foris, contra factum Regum concedi, neque enim in quemquam, imperium seuerius exercere voluerunt, quàm in suam familiam; & officiales, in quos, licet tam plena sit domino Regi tributa potestas, tamen temperatè, & cum moderamine exercēda est, cum, vt inquit Cicero: *r Tam facilis, & flexibilis est voluntas, sensusq́ ciuium erga Praetores, vt non tantum improbitati eorum irascantur, sed etiam rectè factis plerumque fastidiēt.* Et Rex Castellæ Alphonsus: *s Los homes que officio tienen, maguer que fagan drecho non puede ser, que non ganen malquerientes.* Hoc enim facti remedio

18 † vtebatur *t* ciuitas Cæsaraugustæ, quando in ea aliqua guerra, vel vandositates etiam prȩcedente diffidamento forali, moueri solebant; quia, vt inquit noster I.C. *u* per tales dissensiones maxime lȩditur Respublica. Hac denique facti potestate † vtuntur nostri Ba-

19 rones, quando iure perpetui dominij adȩquantes quadrata rotundis, in vim suæ absolutæ potestatis, vassallos occidunt, vel trucidāt, eorum vè bona occupant, quod præscriptione immemoriali acquisitum ferunt, cum per tempus immemoriale, hoc absoluto imperio in suis castris fuerint vsi, cuius respectu, neminem in superiorem recognoscunt, nec, si contra rationem disposuerint, tanquam rei propriȩ dissipatores tenebuntur, nisi soli Deo rationem reddere, cùm prodigus in regno † non

20 authoritate Magistratus, sed paupertate subsequuta, arceatur; quod si non hac facultate dominica, & absoluta potestate, nec remediis facti, sed iuris, & iurisdictionis

21 vti decreuerit; † tunc foros, & leges regni inter suos vassallos iudicās, seruare tenebitur, *x* absque obseruatione solēnitatū concernentiū ordinatoria iudicij, manu regia & ex abrrupto procedēdo, iuxta foros regni iustitiā ministrātes, & causas vassallorū decidētes; cùm (vt supra diximus) iniuriā videatur facere legib⁹, qui illis se meliorē & sapientiorē, ac ȩquiorē videri cupit. Hæc iurisdictio libera est; quam qui habet, nulla maiori potestate impeditur, quominus agat pro imperio, & lege agi iubeat, quam Caligula Magistratibus sine sui appellatione concessit: *y* nec poterit, omissa iuris, & iurisdictionis via, quā semel elegit variare, *z* & redire ad exercendam suam

R in oratio. pro Millone.
S in l. 11. tit. 1. parti. 7.
T Molin. noster verbo, Guerra, versic. Guerram, §. item statuimus, titu. de confirma. pac. & for. penult. in fin. titu. de Guerreantibus.
V in l. si quis ingenuā, 21. §. in ciuilibus dissensionibus, ff. de captiuis.
X Moli. in report. fororū verb. Vassallus, versic. fin. incipit, Notandum est. & ibi eius additiona. Porro.
Y Tranquillus in Calligula, Budæus in annotat. ad pandectas, 2 par. pagi. 234.
Z facit in sui ratione, l. si quis rem. ff. de arbitris. Innocentius in cap. bonæ, el 2. num. 3. verb. Requisitus, de postula. Prælat. Ias. in l. fin. nume. 50. ff. de cōstitut. Princip. Felinus in cap. cum accessissent, nume. 28. de constitu. Afflictis decisio. 131. & ibi additio, verbo, Precarium. Capicius decisio. 119. nume. 6. Paulus de Castro consil. 78. nume. 3. volu. 1. Decius consil. 146. num. 6 Bald. in l. 1. in principio, C de executione rei iudicatæ, & in l. 2. num. 19. C. de seruit. & aqua, & in l. ędē, 3. quæst C. locati. Alexand. consil. 1. num. 30. & consil. 33. nume. 12. lib. 5. Ruin. cōsil. 127. nu. 12. lib. 5. Tiraq. de iur. cōstituti, n. 36. & 39. Cancer 2. p. variar. resolu. c. 17 n. 34. & 35 & c. 10. n. 28 & 29. Ias. in l. 2. n. 114. C. de iur. emphiteot. Decia. consil. 18. num. 126. & facit l. cuius bonis, ff. de cura furiosi. & Molin. verb. Vassalli. versi. Die 5. Iulij. ibi, è cōtradicebatur.

ſuam facultatem, & poteſtatem abſolutam. Domini namque, ſeu Barones noſtri regni, poſſunt † tripliciter conſiderari, vel reſpectu iuriſdictionis tantum, vel reſpectu dominij tantum, vel vtriuſque ſimul. Alij namque ſunt domini reſpectu iuriſdictionis tantum, alio exiſtente domino loci; vt Comes de Saſtago, qui habet iuriſdictionem criminalem in loco de Alborje, cum tamen locus ſit monaſterij B. Marię de Rueda; & ideo non poterit Comes exercere abſolutā poteſtatem in ſubditos prędicti loci. Alij ſunt domini aliquorum locorum, iuriſdictio tamen pertinet ad D. Regem, vel ad alium Baronem; vt D. Ioannes de Bardaxi & Torrellas loci de Noballas, & D. Ioannes de Reus locorum de Ribas, & Malexan, in quibus poſſunt exercere abſolutā poteſtatem ratione dominij in ſuos vaſſallos ſeruitutis. Alij veró ſunt domini pleni, qui vtraque poteſtate tam iuriſdictionis, quàm dominica vti poterunt, illa abſque appellatione inter vaſſallos, iſta veró impunè: quādo verò in vim iſtius procedit, † non poteſt vaſſallos furca ſuſpendere, *a* membrumvé eis abſcindere, vel publico banno flagellare, aut ſententia iudiciali lata, in exiliū mittere quia hæc omnia, iuriſdictione expediūtur, quam ſi Barones aliàs nō habeant, non poterunt in vim ſuę dominicæ poteſtatis facere: & ideo inquit obſeruātia, quod poſſint domini vaſſallos ſeruitutis ſiti, & fame necare; quia hęc non pertinent ad iuriſdictionem, *b* ſed ad factum quoddā extraiudiciale impunibile, quemadmodum dicunt Canoniſtæ, quod quāuis Clericis nō licet interficere quemquā, tamē poſſunt deputare *c* ſub graui carcere, atenuando victum, forte in pane mæroris, & aqua anguſtię, vt mors ſit illi ſolatium, & vita tormētum, vbi & fame, & carceris arctione pereat: quod ita practicari, tradit Angelus, ſed miror equidem cum hęc pœna ſit magis afflictiua, quàm ſi quis poneretur in patibulo. Ex prædictis intelliges forum *d* noſtri regni aſſerentem, *quod iuſtitiæ, & ſtemæ corporum, & membrorum ſunt, & ſpectant ad dominum Regem, & ad ſuos baiulos*; quia cum iſtę pœnæ ſint iuriſdictionales, & meri imperij, & omnis regni iuriſdictio à Rege pendeat, hinc eſt, quod licét reſpectu dominij Barones neminē in eorum factis erga ſuos vaſſallos ſeruitutis ſuperiorē agnoſcant, in iis, quæ, vel lege; vel conſuetudine, ſeu legitima pręſcriptione acquiſierint, tamen reſpectu iuriſdictionis dominum Regem in ſuperiorem agnoſcunt: quia vt inquit noſtra obſeruantia, *e* *omnia † loca dominorū fortè à principio fuerunt domini Regis*, à quo talibus locis donatis,

22 23 24

A Bald. in l. ſi dominus, in fin. ff. de iis qui ſunt ſui. Cabalcan. de brachio regio. 4. par num. 17. & ſequen. Portoles in ſcholiis ad priuilegium, vulgo nūcupatum de Veynte, verbo, Priuilegium, num. 60. verſic. Quæ reſolutio.

B Hortenſius Cabalcanus de brachio regio, 4. par. n. 17. & ſeq.

C cap. nouimus, §. fin vbi Abb. & Doctores de verborum ſignificatione. Iacobus Bereta conſil. 49. n. 2. vol 1.

D for. ſi aliquis homo, verſi. Verūtamen, tit de homicid. for. vnic. titu de iuriſdictio. omni. iudic. obſeruant. fin. eod. tit.

E item miles, la 1. titu. de ſaiu. Infantion. Anton. Olib. de iur. fiſc. cap. 7. nume 31.

natis,conceſſis, vel venditis, quantumcumquè eorum dominium plene ampliſſimis clauſulis in donatarios, vel emptores fuerit trãſlatum,tamẽ nunquam, ius illud altum,& ſupremum,quod ad maioriã pertinet,voluiſſe transferre credendum eſt; licet ipſi, ſcientibus, & pa-
25 tientibus Regibus, plures eiuſdem † maioriæ effectus, tam reſpectu dominij,quam iuriſdictionis, fuerint vſur pati, *f* vel vt ipſi inquiunt præſcriptione immemoriali acquiſierint, non vero maioriam, ius ſuperioritatis, & obſequij,quod pręſcribi nequit, nequè à regia Corona ſeparabile eſt, etiam reſpectu minimę regionis intra Regnum conſtitutę, ſed tantum ab eis cenſebitur præſcripta poſſeſſio,ſeu habilitas poſſidendi aliqua,quæ ad maioriam ſpectant, vt eſt fa cultas creandi tabelliones,& cognoſcendi de cauſis abſquè appellationis re curſu inter ſuos vaſſallos,*g* nec enim plus præſcriptum,quam poſſeſſum erit, nequè ad maiora, vel minora, talis præſcriptio venit extendenda, cùm reme dium pręſcriptionis ſit iniquum, & maxime reſtringendum, præcipue vbi
26 ius reſiſtit, vt in noſtro caſu,neq;† dictio forte *h* ſuprapoſita,& in obſeruantia noſtri Regni adiecta dubitationem inducit,ſed aſſertionem.

F Roland.conſ.12. num. 26.vol.3.
G Anton. Oliba. de iure fiſci.cap.7.
H Notant glo. & Docto. in l.1.ff.de iuſt.& iur. Aymon conſ.91. num.4.Iaſſ. in l.in ſubſtitutione,nu.6 ff.de vulgar. Alexand.cõſil.15.num.10.vol.5.

---

§. Trigeſimus quintus.

1 Lex tribuens abſolutam poteſtatem Baronibus noſtri Regni, an ſit iudicanda odioſa, vel fauorabilis, & an poſſit ab eis vaſſalli ſeruitutis male tractari,abſq; aliquo recurſu, & impunè.

SVMMARIVM.

Ex intentione, & vltimo fine ſtatuentium iudicatur conſtitutio odioſa, vel fauorabilis.1.

Maſculinum quando comprehendat fœmininum,& an vniuerſitas comprehendatur in diſpoſitione loquente de perſonis.2.

D.Rex an poſſit in Aragonia ſe intromittere in factis dominorum erga ſuos vaſſallos ſeruituris.3.

Leges ciuiles,& conſuetudines,quando excuſent à peccato, & in foro conſcientiæ ſint ſeruandæ.4.

Lex potuit actionem tollere parti, & magiſtratus iuriſdictionem moderari ne in aliquo facto, vel inter certas perſonas ius dicant.5.

Præſcriptio in Aragonia,in quibus caſibus locum habeat,& an ſit curandum de bona, vel mala fide præſcribentis.6.

Contrahentibus cur ad inuicem ſe in pretio decipere liceat.7.

Actio an naſcatur ex pacto nudo.8.

Statutum excludens fœminas propter maſculos ratione conſeruandæ agnationis, an ſit fauo-

fauorabile, sed odiosum.9.
Abussus absolutæ potestatis reprobatur.10.
Barones, an possint in honore impune offendere suos vassallos seruitutis. 11.
Honor & castitas, an præferantur vitæ.12.
Castitas vi præcissa eripi non potest, & an honor facilius contemnendus quam vita.13.
Vitæ suæ non est quisquam dominus, & an secus honoris, & famæ.14.
Quando maior iniuria infertur alicui, ex priuatione honoris, quam vitæ.15.
Metus conditionalis, & vis quando, & in quo excuset.12.
Defuncti, iniuria affici possunt, sed ficte.17.& 23.
Publice interest mortuos sepelire, & species maledictionis est sepultura carere, & ideo nisi ob grauissimas causas non impeditur.18.
Interdictum cum cessatione à diuinis passa fuit Ciuitas Cæsaraugustæ, anno 1611. 19.
Referuntur aliquæ Prouinciæ, quæ diu interdicto fuerunt suppositæ.20.
l.quidam in suo, ff. de condit.institu. & l.2.ff. de mortuo inserendo, declarantur. 21.
Condemnatus vt sit in patibulo, an possit sepeliri sine Principis secularis licentia.22.
Vassalli mortui soluti sunt absoluta potestate dominorum.24.
Baro seuiens in mortuos, an puniatur lege Iulia, & foro Regni. 25.
Morte soluitur potestas, & iudicium contra defunctum nullum est, & quid in atrocissimis.26.

§. Trigesimus quintus.

CVM lex ex magis *a* communi Doctorum sententia possit iurisdictionẽ magistratuum moderari, ne super aliquo facto, vel inter certas personas ius reddant, in casu vè particulari querelantem, & clamantem audiant; recte potuit in nostro Regno statui, ne contra dominorum facta, Magistratus regij, vassallos querelãtes audiant, ius vè eis, super iniurijs dominorũ reddant: hocq; cum statuentes † moti fuerint ad ita statuendum, 1
non odio vassallorum, sed mero fauore dominorum, qui licet ab odio vassallorum separari nequeat, tamen cum fauor magis præualeat, talis constitutio, non odiosa, sed fauorabilis erit iudicanda, *b* ab intentione, & vltimo fine statuentium eam regulando, qui moti fuerunt ex eo, quod ęquum, ac condignum illis vissum fuit, vt Richi homines, quorum ope, propriaq; virtute, & bellicis laboribus, ab inimicorum faucibus Regnum fuerit ereptum, respectu suorum vassallorum seruitutis, (qui

A Glos. in l. sed si per Prętoré, §. decreto, ff. ex quib caus. maior. & modern. in l. 1. §. sublata, ff ad Trebellia. Innocen. in cap. si G. perpetuus de fid. instr. Ruin. cons. 21. num. 16. lib. 1. & cons. 81. nu. 8. lib. 5. Francisc. Beci. cons. 56. num. 43.

B Bart. Bald. Paul. & alij in l. qui exceptionem per tex. ibi, ff. de condict. indebit. Deci in l. 2. nu. 5. C. de inius vocan. Tiraquel. de retract. lignag. §. 30. glos. 1. num. 5. & seq. & in præfatione, nu. 66. & sequen. Gozadin. cons. 5. num. 6. Alexand. cons. 197. nu. 2. lib. 7. Bald. cons. 435. nu. 2. in fin. lib. 3. Anchar. consil. 112. nu. 6. Menoch. de recuper. remed. 1. num. 28. Hoxeda de beneficiorum incompatibilit. 1. par. cap. 23. num. 4. 12. & 13. Bursat. cons. 174. num. 3. Bart. in l. quemadmodum, C. de agricol. & censi. lib. 11. & in simili Maur. Burg. de mod. proced. ex arrupt. centur. 1. q. 8. nu. 6. & seq. & facit tex. in l. hoc modo, ff. de condit. & demonstra. Ludolphus Schraderus tracta. feudalis, tom. 2. par. 10. sect. 3. num. 88.

(qui tanquam clientes, in Regni exordijs, eorum maioribus, pro stipendijs laborum fuerunt assignati) alicui magistratui non subessent. Vnde non mirum, quod ab intentione statuentium, talis constitutio propter Reipu. vtilitatem emissa, fauorem tantum dicatur continere, & ideo in nostra obseruantia fœmininum, *c* ex identitate rationis † masculinum comprehendet, cum alias in statutis exorbitantibus (vt puta si vnus pro alio puniretur *d*) ac in materia odiosa, & correctoria, dispositum in masculo, non habeat locum in fœmina. *e*

2

Secundo ex eadem ratione prouenit, vt licet regulariter dispositio de personis loquens, ad vniuersitatem *f* extendi non debeat, maxime in odiosis, & exorbitantibus, tamen ab aliquibus fuit iudicatum, hanc sublationem recursus nonsolum procedere, quãdo dominus in vim suæ absolutæ potestatis procedit contra vassallos seruitutis, sed etiam, si procedat contra vniuersitatem ex illorum personis conflatam, & compositam, vt puta si talis vniuersitatis bona occupauerit, licet enim per obseruantiam non sit facultas concessa dominis ad id faciendum, iure, vel iniuria, sed tantum statutum, quod possint absquè recursu, & remota appella-
3 tione, ita vt † nullo casu in factis dominorum erga vassallos possit se dominus Rex intromittere, *g* sicut in simili dicitur de arbitro, *h* vt eius sententiæ standum sit, siue sit æqua, siue iniqua, non quod lex permittat arbitris iniquam proferre sententiam, sed quod arbitrorum sententia à recursu alterius iudicis eximatur. Ex quo dicebat I. C. *i* quod non curat Prætor qualem sententiam arbiter proferat, non enim dicuntur posse ex vi facul-

C Cin. & Alberic. in l. si ita scriptum delegat. 2. Tiraquel. de retract. §. 1. glos. 9. num. 205. Deci in l. 2. num. 110. de reg. iur. Zucard. in l. fin. n. 63. cum sequen. C. de edict. diu. Adrian. Cephal. cons. 53. num. 82. volu. n. 1. Anto. Gabriel. commun. conclu. tit. de verbor. signific. conclus. 6. Oraci. Carpan. in prælud ad statut. Mediolan num. 457. & 1. par. c. 126. num. 2. & sequen. latissime.

D Bald. in authentica si cotiui. num. 8. C. de Episco. & Cleric. & in l. si qu pœna, nu. 4. ff. de his qu sunt sui. Surd. decis. 49 num. 11. & decis. 167 nun. 10 Aymon vbi proxim, contra quem Menochiu cons. 99. num. 220. vol. 1

E Ias. in l si quis id quod nu 16 & seq. & ibi Doctores communiter, ff. de iuridict. om. iudi. l quisquis. C. a leg Iul. maiest. Decius in l. 2. num. 112. ff. de reg iur. Sarc. Alciat. & alij in l. 1. de verbor. signific. Aymon. de antiqui. §. transeo nunc, nu. 157. pag. 161. Decius in l. secundum naturam, num. 8. ff. de reg. iur. Alexan. cons. 45. num. 5. & seq volu. 7. Albericus 1. par. statutorum, q. 168.

F Bald in rubr. C. ad Trebellian. num. 2 & Roman. cons. 400. ad fin. & 46. Felin. in cap. dilectus, 1 2 num. 3. de simon. Deci. in l. si familia, nu. 9 de iurisdict. omni. iudic. & in l. 1. in princ. nu. 24. ff. quodquisq; iur. & cons. 61. col, 2. Gom in regul. de idiomate, quæst. 2. col. penult. & fin. Ias. in l. si quis maior, col. 2. C. de transactio. & in l. fin. colum. 3. C. de pact. Anton. Gabriel. commun. conclus. tit. quod cuiusque vniuers. nom. conclus. 1. Ioseph Ludoui. decis. Lucens. 19. n. 31. & seq. Menoch. de arbitrar. centu. 2. cas. 183. nu. 16. & facit tex. in authen. nulla cõmunitas. C. de Episcop. & Cleric. & in l. metum, §. animaduertendum, ff. quod met. causa, & in l. sed si hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocan.

G Ita diffiniens absolutam potestatem nostrorum Baronum. Monter decis. 8. numer. 19. cum tribus sequen.

H l. diem proferre, §. stari, ff. de arbitr. Marc Anton. Blanc. in tract. de compromis. 9. q. principa. num. 18. vol. 3. tractatuum, fol. 188.

I In l. qualem, ff. de arbitris, Marc. Anton. Blancus, vbi proxime, 5. q. 9. quæst. principalis.

K l. nec

facultatis,sed vi non punitionis, k sicut in simili dicebat I. C. Martianus, l concubinatum extra legis pœnã
esse,non quod iure ciuili esset licitus, sed punitioni nõ
subiectus,quid quod, nec periuriũ m quidem leges nostræ pœnis vllis,aut suplicijs vindicarunt,quia diuinam,
in ea re vltionem creditum est sufficere, quod intellige
de iuramento litis decisorio à parte delato, & in iuramento promissorio hoc idem decisum in Curia D. Iustitiæ Aragonum :* sicut in simili, si pater n occidat filiam adulteram simul cum adultero, impune facit, non
tamen lex tale homicidium approbat, quamuis enim
leges † ciuiles in foro conscientiæ sint seruãdæ, o tutos- 4
què homines reddant,quo ad Deum, hoc intelligitur,
quando procedunt approbando actum: si vero tantum
permittant, seu dissimulent eius punitionem ex causa
omittendo, vt in casu nostræ obseruantiæ, tunc nõ reddunt actum licitum,sed impunibile: p non enim lex hoc
ipso, quod impune permittit delictum, & pœna non
afficit,facultatem delinquendi concedit. q Ita vt hęc cõsuetudo,quamuis dura, & iniqua videatur, tamen quia
iusta,fine, & auctoritate excusabit à pœna tẽporali, r sed
non

K l.nec in ea, ff.de adulterijs.l.sed si ego,ff.ad veleian Felin.in cap. quę in Ecclesiarum,nu.42. de cõstitutio.S.Thom & Palud. in 4.distin.37.q.2.Siluest. in sum verb.homicidium, el 1.q.2. Bald.in l.1.nu.8 C.si à non competen.indice, & in l.Decuriones,C. ex quib.caus. infamia irrogetur. Marsilijs in l. 1. in prin.limit.12.num.74. ff. ad l.Cornel.de Sica. Azebedo in 4.tit.i. l.10 num. 40.multa adducens Iasso. in l.si plagij,colu. 1. ff.d verbor.obligatio.

*In proces.Petri Ceneo sup.crimi.die 30. Ianus. 1580.

L In l.3. ff de concubin. Anastas.Germõ.de sacrorum immunit.lib.3 ca.12 num.89.Alciat.lib.1 animaduers. cap.11. Gutier. canonic. quæstion. lib.1. cap.7. num.17. Azbedo lib.8.nou.recopilat.tit.19. l.1.num.17.Prosper Farinacius in praxi criminali, 4. par. de delictis carnis, q.138.num.30.& 31. Ianus Langleus semestrium lib.8.c.8.p.56.C.

M l.2. C. de reb. credit. Menoch. de arbitrar. cas. 319. Pachine. controuers. iur.lib.1. cap 14. Boher.decis.305.Iul.Clar.in praxi,§.periurium,nu.13.Mascard.de probat.concl.954 nu.19.Port.in schol.ad Molin.verb.periurus,nu.11.& seq.vbi nu.14.refert in Aragonia puniri criminaliter,Couar.in cap.quanuis pactum,§.7.nu.2.de pactis in 6 Auenda.de exequ.c.27.nu.8.

N l.patri um seq.l nihil interest.ff.ad leg Iul.de adult.Cephal.cons.305.per tot.vol.3.

O S.Tho.1.2.q.96.ar.4.Innocen.& alij in cap.quia plerique de immunit.Ecclesiar. Alexan.cons.119. num.16.col 6.Cauallin.milleloq.266.& 530.& 612.glos.in cap.quæ in Ecclesiarum de constit. Gregor. Sayrus in clau.reg.lib.1.cap.6.a num.9.cum sequen.& cap.7.a num.1.cum.seq.per tot.

P Felin.& alij supra relati Petr.Roizius decis.Lituanica,3.a nu.446.cum seq Couar.de sponsa.2.p. c.7. §.7.num.13.& 14.

Q l.si quis,14.§.idem labeo,vers.diuus autem Marcus,ff.de religios.Bald.in l.3.num.3.C.de sacrosan. Eccles.& cons.15.nu.2.vol.1.Tiraq.in l.8.connubial.facit tex.in cap.inter opera iuncto cap.meretrices 32.q.4.Couar.de sponsa.2.p.cap.4 nu.7.& seq.

R Glos.& Abb.in cap.cum venerabilis de consuet.Anchar.cons.51.Rip.in rub.de iudic.nu.24.Francis. Cremen.sing.150.Fab.Optinell.in l.imperium,num.289.vers. nam si in aliqua ciuitate esset consuetudo, v. impune posset homicidium committi,& nu.291.& 292. Alexand.cons.107.col.finali.vers.confirmantur prædicta,volu.2.Becci.cons.4.num.17.Alexan.cons 8.nu.9.& cons.240.nu.8.lib.6. Cotta immemorab.verb.consuetudo facit licitum,Ruin.cons.139.nu.7.lib.4.& 251.num.11.lib.1.Tiraqu. de pen. temper.caus.43 num.1 cum sequen.Plot.in l.si quando,§.2.nu.17.& 18.& §.6.num.56.& 57.& §.9.notab. 18 vers.septimo excusatur.Anton.de Sola in constit Sabaud.glos.5.num.11.vers. consuetudines inualidæ.num 12 Crauet cons.6.num.103.& cons.137.num.num.8.& 9.Decia.tract.criminal. tom.2. lib.5. cap.11.num.56.Burg.de Paz in l.1.Taur.nu.306.& seq.Bursat.cons.77.num.15. Ludolph.Schrader.tracta.feudal p.1.cap 6.num.22.& p.9.cap.2.num.88.Noster Sesse 1.par.decis.108.per totam, facit tex.in l.quis sit fugitiuus,§.apud labeonem,ff.de edilic.edict.

non ab æterna, *s* nec enim recte faciunt, licet pœna in cos non sit statuta, cùm quod non præcipitur, sed ignoscitur, seu permittitur, *t* non sit sine vitio, quando enim lex nutritiua est peccati, iniquitatemquè manifestam continet, habebit locum illud commune dictum, quod peccat, qui auctoritate legis impune peccat. *u* Si enim lex nostra expresse approbaret, quod ad libitum, & sine causa vassalli à dominis possint male tractari, & siti, & fame necari, non excusaret eos à labe, & reatu peccati, cùm talis, non lex (quæ semper iusta debet esse) sed diabolica, iniustaq; introductio, & corruptella esset dicenda, tanquam contra bonos mores, ęquitatem, & contra ius naturale, & diuinum, animas ad inferos dedu cendi causa, nullo humano fomento moliri posset, *x* tamen (vt supra diximus) bene potuit lex, moderare iurisdictionem magistratuum, ne se intromittant, ad huiusmodi facta dominorum impedienda, & ne vassallorum lęssorum iustas voces, & quęrellas exaudiãt, quia huma-

5 næ leges, † negant actionem, & ius, ad petendum id, quod iuste debebatur, eisdẽ resarciri. Quemadmodum ad vitandas lites, & etiam ob vitandam hominũ vecor-

6 cordiam † ac negligentiam lege Regni *y* cautum reperitur, quod possessor triginta annorum possessione suffultus, vel debitor ex causa depositi viginti, *z* & ex cau sa salarij, vnius mensis, *a* à die, quo à seruitio domini exierit, vel trium mensium contra hęredes, si famuli dominus mortuus fuerit, vel in salarijs aduocatorum, & procuratorum, vnius anni, à die latę sententię: *b* tali exceptione opposita, vendicantem, vel petentem submoueat, nulla bonæ, vel malę fidei habita ratione, quia vt dicebat Bald. *c* non fauore pręscribentis, sed odio negligen-

S Glos. in cap. deniq; 4. dist. de qua late Felin. in cap. non satis de simon. Ias. in l. de quibus, num. 7. col. 2. de legib. & in l. singularia, col. antepenul. & seq. ff. si cert. petat. Petr. Roici. decis. Lituani. 3. à num. 45 3. cum seq. Cardi. Tuscus tom. 2. conclus. cõsuetudo 806. nu. 12.

T c. nerui in fin. 13. disti. cap. hac ratione, 11. q. 1.

V l. grachus, C. ad leg. Iul. de adulterijs, c. inter hæc sanctitas 33. q. 2. P. Dueñasreg. 68. B Diez, reg. 59 multis cõprobans, & exornans Tiraq. in l. 9. connubial. à num. 1. cum seq.

X Rodolph. de suprem. Princip. potesta. c. 5. num. 85. & 86 Cartarius de executio. senten. capt bannit. cap. 3. num. 20 & decis. 67. num. 3. Afflict. decis. 391 nu. 3. Amelq. de potest. in se ips. lib. 1. cap. 19. num. 10 Farina. praxi. crimin. q. 11. nu. 15. & q. 39. nu. 1. & seq. Bayardus in addit. ad Clar. q. 44. nu. 21. in fin. Tuscus conclus. 45. vel 451. n. 4. S. & conclus. 179. nu. 41. I. Pineda lib. 28. Monarchiæ Eccle. cap. 16. §. 4. cũ multis alijs relatis per Maur. Burg. de mod. proceden. ex arrup. q. 11. nu 2. & 4. & quæst. 13. num 14.

Y For. quicumq; infantio. tit. de præscript. Molin in repor. verb. præscriptio, vers. præscriptio bonorũ sedentium, vbi eius additionator Portol. num. 82. Glo. quam ciuilis, in c. fin. de pręscrip. Fachin. controuer. iur. lib. 1. c. 63. & 68. Anto. Gabr. comu. concl. tit. de pręscr. concl. 4. Sot. de iust. & iu. li. 4. q. 5. ar. 4

Z For. 1. in fi. tit. de fid instrum. for. ad refrenandũ, tit. de solutio. for. item de volunrad, tit. de deposito. per quẽ fuit moderata obseru. Itẽ nota, tit. de pręscriptio. Molin. vers. præscriptio debiti. & vers. pręscriptio depositi, Hiero. Gabr. cons. 8. vol. 2. Molin. verb. firma, vers. firma priuilegiata, fol. 153. col. 3.

A For. vnic. tit. de salarijs mercenariorũ. Molin. ver. præscriptio solidarę, Gam. decis. 334. Azebe. in. 4. tit. 15. l. 6. n. 53. & 54. Molin. verb. famulus, vers. famulus non potest, vbi Porto à nu. 28. cum plurib. seq. Couar. in reg. possessor. §. 11. nu. 3. Petr. Gilkenius in tract. de vsucapio. p. 2. membr. 1. c. 4. nu. 13. pag. 364.

B For. vnic. tit. de salario aduocatorum Montisoni, ann. 1585.

C in c. si quis per triginta. tit. si de feud. fuerit controuers. in vsib. feu. Guid. Pap decis. 99. nu. 4. P. de Anchar. cons. 170. n. 4. Bart. in l. nemo potest nu. 22. vbi Rip. nu. 113. ff. de legat. 1. Molin. in report. d. verb. præscriptio. vers. sed quæro etiam iuxta dictum forum, & ibi late Portol. num. 93. & seq. 97. & seq.

gligentis fuit hoc statutum, sicut & apud omnes per
eque gentes permissum est, contrahentibus in prętio † 7
emptionis, & venditionis se inuicē decipere, *d* ne ex ni-
mia equalitatis obseruatione comertia turbarentur, sed
non in re vendita, *e* licet vtroquè casu peccatū versetur,
f propter iustitiam cōmutatiuā, quę tam in re, quam in
prętio, equalitatem exigit. Sed nihilominus deceptus in-
tra dimidiā, nullam apud iudicem habet actionē, ad pe-
tēdum, *g* id quod recto iustitię tramitte sibi debebatur,
à legibus namq; humanis, sępe actio negatur, ob effu-
giendā litiū multitudinē, *h* quemadmodum ex promis-
sione † nudo pacto facta, leges ciuiles negant actionē *i*, 8
licet promittens, lege iustitię, & sub reatu mortalis cri-
minis teneatur promissum seruare, & ita iure Canonico
producit actionē, *k* quod apud nos in Aragonia serua-
tur, *l* sed quia negari non potest, quin licet respectu do-
minorū contineat merū fauorē, tamen respectu vassallo
rum, habet mixturā odij, quemadmodum dicunt nostri
DD. *m* in statuto, † excludente fœminas, propter mascu-
los, agnationis, seu familię cōseruandę causa, quod fauo 9
rabile iudicatur, ex intētione, & fine statuentiū, licet res-
pectu fęminarū habeat odij mixturā, tamē potius fauor
quā odium venit in cōsideratione. Sed cū cursu tēporis,
quod in vtilitatē erat statutū, ceperit vt experientia do
cuit † in damnū conuerti cauce, & cordate, illam debēt 10
Barones exercere, nec credāt excellentiā honorū, à po-
pulis sibi tributā, maximū beneuolētiæ testimonium, fir
mumq; sui status pręsidiū, cum vt inquit Plutarch.* *Et si
sponte sua, & beneuolentia quadā ad decorandos Principes mo
ueri populi videantur, ducuntur tamen plerumq; metu, cū tam ij
qui oderunt, quā ij qui amāt prosequi honoribus Principes soleāt.
Prudentes igitur viri, & optimi rerum publicarum gubernato-
res, non tā laborās vt statuas, vel decreta, vel honores diuinos à*
popu-

D l. in causę 16. §. idem Pomponius, ff. de minoribus. l. item si prętio, 22. §. quemadmodum, ff locati. Pinelus in l. 2. 1. p. c. 1, n. 59. C. de rescindē. Laurēt. de Pinu consl. 141. num. 2. cum. seq. D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. & 2. Anton. de Leon. in l. si quis in conscribendo, n. 3. C de pact. Cuiacius in expositione, nouellæ 97. in fin. p. 426.

E Ripa de peste de remedijs præseruatiuis, 1. par. num. 146. & seq. & 2. par. nu. 145. & 146. for. 2. tit. de pannis, lanę, & serici.

F Soto lib. 6. de iust. & iure, q. 3. art. 1. Nauarr. in c. qualitas de pœnit. dist. 5. num. 43. & in c. nouit, notab. 6. de iudic. & in manual. c. 23. nu. 84. Tiraq. in in l. 9. connubiali, nu. 8. & 10. Alphon. à Castro li. 2. de potestate legis pœnal. cap. 10. fallent. 3. Couarr. lib. 2. variar. resol cap. 4. nu. 11. Fernandus Rebellus de obligatio. iustitiæ 2. p. lib. 9. q. 3. sect. 1. pag. 628.

G l. 2. vbi Doctor. C. de rescindenda vendit. c. ad nostrum, c. dilecti, c. cum causa de empti. & vendi. Rolan. consl. 59. nu. 8. vol. 1. Osasc. decis. Pedemonta. 44. nu. 8. Sarmiento selectar. lib. 1. c. 11. & lib. 7 cap. 12. cum alijs per Alfan. colectan. 30.

* Tō. 3. in vit. Dem. p. 528

H Couarr. lib. 2. variar. cap. 4. num. 11.

I l iuris gentiū, §. sed cū nulla, ff. de pactis, l. siue apud acta, C. de translact. l. si præcedenti, §. Lucius, ff. mandati Graci. reg 16.

K Cap. 1. de pact. Couarr. in cap. cum inofficijs num 10. de testam, & in reg. possessor, 2. p. §. 11. nu. 4. Menoch. consl. 1. num. 237. 238. volum. 1.

L Obseruan. penultim. tit. de confess. l. 2. tit. 16 lib. 5. nouæ recopil. vbi Matienzo.

M Bald. Iass. & Castrens. in l. venia, num. 4. Salicet. nu. 2. Alexand. num. 5. Curc. sen. num. 10. C. de in ius vocan. Iass. in l. maximum vitium, nu. 2. C. de liber. præter. & in l. 1. num. 7. ff. si cert. pet. Paris consl. 85. nu. 28. lib. 2. Alciat. consl. 66. Cephal consl 278. num. 106. & seq. Surd. consl. 314. nu. 11. Molin. de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 18. num. 5.

N Ia-

populis consequantur, quàm vt merita sua, & res eorum gestæ, quàm maximè honoribus digna sint: vnde in hac summa Baronum nostrorum potestate, non reprobatur vsus, sed abusus, & occasio peccandi, quæ ex illa oritur, cum in magna peccãdi licentia, seipsum continere, arduum, & difficile sit, ita vt vnicuique dominorum posset dici: [n]

Ego nescio certe
Quid facias Baro, sed tecum occasio cœnat
Peccandi, tecum peccandi occasio dormit,
Et semper magno vicina est culpa periclo.

Cum ex superioribus satis cõstet, obseruãtia nostri regni, impunitã esse quãlibet malam tractationẽ factam per dominos erga suos vassallos seruitutis, in hocque à lege fuisse magistratuũ coarctatã potestatẽ, & iurisdictionẽ: videndũ restat, an hoc ita generaliter sit intelligẽdũ, vt nõ solum impune possint vassallos occidere, & bona eorũ in vim talis potestatis occupare, sed etiã honore priuare,
11 †ita vt eorũ iusta quærella de vxore adulterata, de filia vẽ strupata nõ audiatur; [o] & quod ita priuationi bonorũ, sicut vitæ, & ita priuationi vitæ, sicut priuationi famæ, & honoris, quę vitæ cõparatur, & ita vulnerãti, vel alia iniuria afficiẽti, sicut occidenti impunitas tribuatur. Cui breuiter respõdendũ est, quod licet sit permissũ impune occidere vassallũ, nõ tamen ex hoc licebit vassallã impunè adulterare, [p] cum adulteriũ nullo casu permittatur, attamẽ homicidiũ, aliquib' casib' iure diuino reperitur permissũ; atq; ita ab homicidio (licet maius peccatũ sit) ad adulteriũ, cum sit diuersæ speciei, nõ valebit argumẽtũ, sed tamẽ cum verba nostrę obseruãtiæ, nõ occidẽti, sed domino male tractãti impunitatẽ prępstẽt, nõ solũ excusabitur dominus ab homicidio, sed à quacũque alia iniuria vassallo illata, cũ nõ agamus de excusãdo dominũ à peccato, sed de prępstãda impunitate delicti; & act' illiciti; cũ nõ habeat in hoc seculo superiorẽ, qui de eiusfactis, erga suos vassallos cognoscere valeat, nisi dixeris Episcopũ [q], ratione peccati esse iudicẽ cõpetẽtẽ, cũ (vt supra diximo') adulteriũ, nullo casu reperiatur permissũ: quãuis enim ho-
12 nor, †omnib' rebus sit pręferẽdus, [r] & vitę ęquiparetur, imò castitas ab honestis mulierib' vitę pręferatur, [s] non quod

N Iacob. Falc. de viciis fori, satyra 6.
O Petr. Gre. de Rep. li. 9. c. 1. n. 47. l. sed est quæstionis §. siquis tã fœminã. l. attẽtari, l. itẽ apud Labonẽ, §. siquis virgines, ff. de iniur.
P Iul. Cla. in prax. §. homicidiũ, n. 56. Nell. in tract. de bãni. 2. p. 2. tẽpo. q. 46 Deci. & Feli. in d. c. quæ in Ecclesiarum, nu. 16. Andr. Gail. lib. 1. de pac. publi. c. 1. n. 39. Bal. in l. fin. col. 2 C. si cõtra ius Palac. Rubi. in repeti. rub. de dona. inter vir. §. 78. n. 7. fol 175. Petr. Greg. de Repu. li. 11. c. 10. n. 6. Medic. de legib. 4. p. q. 19. n. 11. versi. Vnde stante statuto, Camil Galli. de verbor. signif. lib. 6. c. 19. n. 20. & lib. 10. c. 33 n. 65. Roiz. d. decis. 3. nu. 271. & 278. & facit gloss. in l. siquis seruo. C. de furt.
Q c. 1. de offic. ordina.
R prouerb. c. 22. in priuc. Arist. 4. ethi. c. 3. Cona li. 1 varia. c. 11. n. 4. Vasq. cõtr. illustr. c. 18. n. 13. Casane. in cathal. 1. p. cõsid 2. Cõra. in tẽpl. omn. iudi. lib. 1. c. 1. §. 3. de duello, p. 5. cõclu. 99. nu. 3. & §. 4. versi. Decimosexto, nu. 4. Deci. cõs. 686. n. 8. Corne. consil. 162. n. 21. vol. 1.
S l. isti, §. quod si deuerit ff. quod. met. cau. l. 2. §. inde cũ placuisset vbi Cagno. n. 371. de orig. iur. Craue. cõs. 168. n. 3. Soci. Iun. cõs. 38. n. 40. vol. 1 Menb. de arbitr. iudi. li 2 cẽtu. 4 cas. 377. n. 19. Medi. in tracta. de legib. 2. p. q. 4. n. 7. & in trac. mors omnia soluit. n. 178. Nauar. in cõmẽ. c. inter verba, 11. q. 3. conclu. 4. n. 21. fo. 13. tom. 1. & notat. in l. fin. de pęn. & facit tex. iũcta glo. in § fin. Instit. de noxalib. & in l. neq; ei, ff. de adoptio.

alicui, ex ablatione honoris, quàm ex priuatione vitæ, vt colligunt Doctores sensisse I.C. *f* maiorem iniuriã marito inferri, si vxor adulteretur, quàm si filius occidatur; quod licet verũ sit, & indistinctè procedat, vt dominus impune possit, vassallos seruituris verbis, & factis iniuria afficere, *g* tamen respectu iniuriam patientis, maximũ est discrimen; nam aliquando patiens non peccabit coram Deo, nec punietur à iudice, quod permisserit se iniuria affici, aliquando veró peccabit, sed nõ punietur; aliquando vero peccabit, & in foro exteriori punietur, vt putà, si dominus vellet occidere vassallũ, vel bona auferre, poterit permittere se occidi, nõ se defendẽdo, sed percutiẽti collũ submittendo, *h* sęuitiamq; domini patiẽter sustinẽdo: si verò mulier adulteriũ cum domino perpetrauerit, quia fecit, & voluit, licèt à pœna fori, & exteriori excusetur propter metũ, *i* qui nõ par in vtroq; *K* sexu requiritur, provt etiã in dolo, à nostris distinguitur; *l* quorum communis est sententia, quòd delictum metu iusto cõmissum, nõ puniatur, *m* cum, vt inquit Claudianus: *n*

Suprema pericula semper dant veniam culpæ:

Tamen eorũdem vera est conclusio, quod à peccato nõ
16 excuset metus † cõditionalis, cûm potius debeat quis mori, quàm Deum, etiam venialiter offendere; *o* voluntas, & siquidem coacta, voluntas est, *p* licet secus dicendum esset (vt supra diximus) in vi pręcissa, cûm tunc potius quis dicatur pati, quàm agere. Illud autem quod supra diximus, cum Abbate, quod mulier excusetur propter

F l. cõdicillis, §. matre, ff. de leg. 2. Bald. consi. 277 lib. 5. Bosius in prax. crim. tit. de coitu dãnato, n. 46. Corduba de Lara in l. si quis à liberis, §. idem iudex, n. 65. ff. de liber. agnoscen.

G Boher decis. 317. n. 6. Ioann. de Anania in c. 1. nu. 5. de maledic. Couarr. lib. 1. variar. c. 11. nu. 4. in fin. & n. 5. & confirmatur ex tex in c. inter sollicitudines, de purgat. canoni.

H c. non est nostrum, 23. q. 5. vbi Cenedo 1 p. collecta. 29. ad illum tex. Couarru. de sponsal. 2 p. c. 8, §. 12. n 17. Soto lib 5. de iust & iur. q. 1. artic. 8. post sanct. Thom. de regi. Princip. c. 6. Gom. de Amesq. de potest. in se ips. lib. 1. c. 17. n. 5. Caietan. & Aragon 2. 2. q. 64. arti. 7 & Aragó art. 5. ad 3. & q. 26. art. 4. sub q. 3. Victor. in relectio. de homicid. n. 24. Mexia in pragma. taxæ panis, concl. 3. n. 135. Simancas de catholic. instituto. tit. 18. nu. 30. Nauarra de restitutio. lib. 2. c. 3. n. 39. & 62. Salon 2. 2. q. 64. artic. 7. controuersia 1. conclusio. 1. Bañes 2. 2. q. 33. art. 3. dub. 4. in responso ad confirmationem tertij argumenti.

I Abb. Panorm. consil 4. lib. 1. Iul. Clar. in prax. crimin. §. fi. q. 60. n. 17.

K gloss. & DD. in c cum locum, verb. Metus, de sponsal. Boher. decis. 100. n. 2. Ias. in l. interpositas, num. 4. C. de transactio. Deci. in l. in omnibus, 39. num. 3 de regul. iur. Roman. singular. 22. & Marsil. singular. 407 & 578 Deci. in c. fin. de appellat. & in c. 1 colum. 2. & in c. causam matrimonij, colum. 1. de offic. delegat. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. c. 3. n. 17. glo. in pragma. Sanctio, titu. de electio. § item nec credit. Rebuf in prax. de resignat. met. extor. n. 11 p. 494. Caualli. milleloq. 786. Surd. decis. 194. n 24. Cephal. cons. 384. n. 55. Tiraqu. in l 9. connubij, n. 180. & 181. Couarru. de sponsal. 2. p. c. 3. §. 4. n. 9.

L Ruin. cons. 60. n. 15. volu. 3. Cephal. cons. 62. n. 35. Becci. cons. 111. n. 14. Surd. decis. 216. n. 26.

M Deci. in l. vt vim, 2. notab. ff. de iust. & iur. Iul. Clar. §. homicidium, vers. Excusatur, & sequenti. & d. §. fin. q 60. num. 17.

N pag 117. in eutrop. lib. 2.

O Decius & Cagnolus in l. velle, de regul. iur. Menochius de arbitrar. cassu 354. Tiraquellus de pœn. temperan. cap. 34. cum duobus sequentibus. Couarru. de sponsal. 2. par. cap. 4 §. 1. num. 11. & 2. par. cap. 3. §. 4. numero 3 Ias. consilio 136. colum. fin. lib. 1. Roicius decis. Lucuani. 3. n. 198. Bursat. cons. 16. n. 84. in 1. Viui. decis. 394. n. 10. & 14 facit text in l. seruos, C. ad legem Iul. de vi publi. l. 2 iuncta glos. C. de sepulcha. violato.

P cap. merito, 15. quæst. 1. l. si mulier, §. si metu, ff. quod metus causa.

propter metum,intelligendum eſt à pœna ordinaria, in
caſu,quo loquuntur Doctores, *q* ſcilicet quando pre-
cibus,& blanditiis potentiorum,quæ iuſtum metum in-
ducunt,delictum fuerit commiſſum; nam ſi iuſſu ſupre-
mi domini commiſiſſet,poſſet cum Abbate *r* defendi,
vt in totum à pœna liberetur.Sed cùm vaſſalli viui poſ-
ſint impune, & abſque recurſu,tot iniuriis in corpore,
bonis,& honore à dominis affici,videamus,an iſta mala
tractario,poſſit extendi ad eos deffunctos, cum conſtet,
deffunctum † quoque iniuria affici,& offendi, *ſ* memo
riamque eius dānari poſſe.Vnde ſi vaſſalli à domino e- 17
xiliati deceſſerint,non poterunt abſque venia domini,
etiam ad ſepeliendum,in caſtrū afferri, *t* cum licet de-
functi ſepulchrum impediri † nō debeat; *u* ideoque fauo
rabile ſit,vt non poſſit per creditorem, etiam vi inſtru- 18
menti guarentigij, & priuilegiati impediri, *x* cum pu-
blice interſit, non minus mortuos ſepeliri, quàm viuos
cōſeruare; *y* eſt enim genus maledictionis,carere eccle
ſiaſtica ſepultura: *z* &ita ore Prophetæ *a maledicta fuit Iezabel vxor Achab, quod & ſanguinem eius canes lingerent, & non fuit qui eam ſepeliret*. Et iſta eſt inter
aliās,

Q glos.ſingularis in l.vnica,C.ſi rect.prouinc. Rebuf in concordat. rub.de collat.§.volumus, gloſ.1. pag.423. Luc.de Pena in l.ſicibus,colu.3.C.de agricol.& cenſit. lib.10. facit text. in c. cōuenior , poſt princip.23.q.8.

R d.conſil.4.Menoch.caſu 354.n.18.Bal.in l.eam, quam.C.de fideicom, Benedict.in c.Rainutius,verbo,Cuidam Petro tradiderunt,num.68. & verb.Et vxorem,deciſ.5.n.132.

S l.1. §.cadaueri,ff de iniur.l.1,ff.de ijs quib.vt indign.l.ſed ſiquis,§.iudex, ff.de religioſ.&ſumptib.funer.l.fin.C.ad leg.Iul.maieſt. §.per contrariū. Irſti.de hæredit.quæ abinteſta.gloſſ. in l.fideicommiſſum, vbi Iaſ & alij, C.de fideicommiſ,&in l.ſororē C.de ijs quib. vt indign. l.oſſa, ff.de religioſ. Couar.lib.2.variar.c.1, colu. antepenult. Moli.de Hiſpan.primog.lib.1.c.9. nume.48. Cagnolus in l.pupillum,§,in hærede,de regul.iur. Deci.ad rubri. de ſecund.nupti.nume.7. Iaſ.in l.2,num.2.C.de indict.viduit, tollend. Rolandus conſilio 95,nu.21.lib.1.

T l.2.ff.de cadauer. punit. cap.omnis,de pœn. & remiſsio. cap. is cui, de ſentent. excommunicationis, in 6. cap.ex parte,el 2.de ſepultur, in Clementi.1.eod.tit.cum concordant.per Deci.in l.fin.n.10.de iuriſdict.omni.iudic.Cagnol.in l.neratius,ad fin.de regul.iur.Couar.d.c.1.n.11.& Marſil.in l.fin. de quæſtion.Nellus de bannit.2.p. tertij tempor q.2.

V l.fin.C.de ſepul.viola l ſunt perſonæ,l.ſi quis ſepulchrum,de religioſ.l.ne corpora, eodem titu. Fellinus in cap.ſicut Iudæi,colum.1.de Iude. Hippolyt.de Marſil ſingular.199. Xuarez in l. poſt rem, verſic. Quinta extenſio.de re iudic.Couarruuias vbi ſupra num.10.& Hippolit.in d.l.fin.num.54. Camillus Borrel.ad Bellug.§.iam ſuper.ad fin.rubr.11.Garcia de expenſ.cap.8.n.19.Menoch.de recuper.remed.1.nume.445. Guiliel.Benedict.in cap.Rainutius,verbo,Mortuo itaque teſtatore, numero 50.56.& ſequenti 287.

X l cum te,C.de ſepulchro viola.Gail in tract de arreſt.cap.11.num.28.& 29.Abb. in cap.ex parte, n.3. de ſepult.Marta de iuriſdictione,2.p.cap.47.nu.3.& 4 p.caſu 155.numero 2. & ſequenti. Boherius deciſio. 287. num.2. & ſequen.Ripa in tracta. de peſt.cap.de remed.pręſeruati.remedio 181.Couarruuias in dicto c.1.nume.10. Petrus Pecchi.in tract.de iur.ſiſten.cap.5.nume.23.Brunol.à Sole in quæſtion. legalibus,quęſtio.29 num.4.& ſequen.per tot.Medic.de ſepultur,quęſtio.13.num.1.& quæſtio.14.num.9. 2.par.cum aliis relatis à noſtro Petro Cenedo 1.p.collecta.40.num.3.Didac.Perez lib.1.Ordinat.titu.1, l.7.gloſ.Y que al finado.& gloſ.No le entierren.

Y cap.quæſitum,13.q.2, Bal.in l.fin.num.7.C.de negot.geſt. Benedict.in c.Rainutius, verb. Mortuo itaque teſtatore,num.56. Surdus deciſ.255.num.9.& 26. Ripa de remed.præſeruati,contra peſt.à num.98. cum ſequen.

Z Hierem.c.22,l.quod ſi nulla,ff.de religioſ.& ſumpt.funer.Rolan.conſ.20.n 87.cum ſeq.vol.3. Paulus Fuſcus de viſitatione,lib.1.c.25.n.4.Selua de benefic. 1.p.q.5,n.102. B. Auguſt.de ciuita.Dei,c.12. & 13. & lib.de cura pro mortuis,c.1.cum duob.ſeqq.& ſerm.34.de verb.Apo. eleganter Ioan.Lorin.in commēta.in Acta Apoſt.c.5.verſ.6.   A 4.Reg.cap.9.

B ca-ſicut

alias, grauissima excōmunicatorum pœna, *b* vt in loco sacro non sepeliantur, & est inter pręcipuos ecclesiastici interdicti formidandos effectus, *c* quod in loco sacro fideles sepeliri nequeant; & ideo nisi ob grauissimas causas, *d* sepultura non interdicitur. Hoc ecclesiasticum
19 interdictum, † quod cum magna tarditate semper est fulminandum, nos patienter anno 1611. per decem menses in hac Cæsaraugustana ciuitate sustinuimus, non solum simplex, *e* sed cum cessatione à diuinis, quo fuit fides istius ciuitatis, eiusque incolarum, & ciuium, quasi examinata, cum ad audienda sacra, cum maxima deuotione, extra ciuitatem turmatim adirent, & non solum fide, *f* sed nec charitate christiana fuerint refrigerati. Deus parcat illis, qui tāto damno causam dederunt; ego enim eam referre nollo, & silentio consulto prætereo, consilium Lipsij sequendo, qui tuta (hoc est vetera) scribenda suasit, non noua; quæ quanto veriora, tā to amariora, autoribus existunt. Nec mirum quod ex ar
20 duis causis illud imponatur; nam durasse † legimus tēpore Gregorij Septimi, in regno Poloniæ per septem annos, & in regno Sciciliæ à Gregorio II. per 70. & Honorius Tertius in regno Portugalię; & Iulius Secundus, & Paulus Quintus in Repub. Venetorum anno 1606. interdictum imposuit. *g* Hinc laudatur à I.C. Modestino,
21 *h* is qui testatoris † iubentis reliquias, in mare nō proiecit, sed in memoriam humanæ conditionis sepeliuit: negat tamen lex regia, *i* mulierem, quæ pregnans mortua sit, humari antequam partus ei excidatur. Iudex ta-
22 men † in pœnam delicti, potest aduersus reos statuere; ne sepeliantur, sed quod perpetuo sint in patibulo suspēsi, *K* in quibus Ecclesiastiæ sepulturæ tradēdis, principis secularis licentia requiritur; *l* ergo multo magis poterit facere dominus, si ratione suæ absolutæ potestatis, vellit defuncti sepulturam impedire.

His

B c. sicut, de hæreti. c. fin. de sepultur. c. sane quod super, 24 q. 2. Gig de pension. q. 36 n. 9. sanct. Antoni. de excōmunicat. c. 76. n. 26. Selua de benefi 3. p. q. 4. n. 4. Ioann Dilect. de arte testandi, caute. 7, n. 8 Ioann. Andr. de interdict. ciuitat. n. 45, Petr. Grego. in sintagm. iur. 2. p. lib. 2. c 13. n. 10. Paul. Borgasius de irregularitate, 6. p. §. de absolutione mortuorum, n. 3. & de sentent. interdict n. 59. Ioan. Baptis. Valençuela in defensione monitor aduersus Duc & Rempub. Venet. 5. p. n. 58

C c. vt priuilegia, de priuileg sanct. Antoni. de interdict. c. 4. nu. 26. & seq. & de excōmunicat. c. 3 1, n. 3 Ioan. Andr. vbi supra n. 148 & Valençu. n. 90.

D Medic. in tract. de sepultur. 1. p q. 11. per tot

E de quibus elegāter Gregor. Sayr. in thesau. casuū conscientiæ, siue de cēsuris, lib. 5. c. 17. à n. 5. cum seq. pag. 459. & 460. glos. Cęsar. in c. si Canonici, de offic. ordinar. in 6.

F c. alma mater, in prin. de sentētia excōmunica. in 6.

G Marta de iurisdic. 3. p. c. 24. num. 5. & seq.

H in l. quidam in suo. de condit. institutio. plura Petrus Gregor. in prælud. optim. iur consul. lib. 2. c. 44

I l. 2. ff de mortuo inferendo.

k gloss. in l. 2. ff arbor. furt. cessar. Purpuratus in l. 1 numero 593. ff. de officio eius. Villadiego de hæretic. quæstione 22. nume. 4. Couarruuias in dicto cap. 1. nume. 11. Medicis in tracta. mors omnia soluit, p. 2, nume. 86. conclusio 32. vers. Fallit in atrocioribus. Anton. Gomez de delict. com, 3. variar. c. 14. nu 8. & 9. Cabalcan. de brach. Reg. 4. par. n. 377. Solorza. de crimin. parricid. lib. 1. c. 22. & facit text. in c. mulier, 15. q. 1. c. accusatus, §. penulti. de hæretic. in 6.

L l. 1. & fina. n. de cadauer. punit. Borrell, de Reg. cathol. pręstant. c. 71. n. 362. & 364. cum sequen. Couarru. in d. c. 1. n. 11. Cenedo 1. p. collecta. 43. n. 1

M l. 1.

His tamen non obſtantibus,reſpectu dominorũ non
vtentium iuriſdictione,ſed tantum abſoluta & domini-
ca poteſtate,contrarium verius eſt;quia licèt † mortuus 23
pati poſſit iniuriam,hoc tamen fictè, m nam vere ſolum
afficiũtur iniuria viui,conſanguineis, ſeu proximis inſe-
pultis relictis. Vnde noſtra obſeruãtia, quę permittit do
minis, vaſſallos ſuos benè,vel malê tractare,applicari ne-
quit ad vaſſallos iam mortuos,cum iam per mortẽ deſie
rint eſſe vaſſalli † ſeruitutis, n cum morte ſoluatur ſer 24
uitus vaſſallorum: eademq́;ratione,nõ poterit dominus
bona vaſſalli mortui diripere, o ſi per mortẽ vaſſalli ſint
vacantia,vel trãslata in nõ vaſſallum. p quod ſi in vaſſal
lum ſeruitutis trãslata fuerint,capi poterũt,non tanquã
bona vaſſalli mortui,cuius iam eſſe deſierũt,ſed tãquam
bona viuentis,in quẽ fuerunt translata; & ideo ſi domi-
nus in mortuos ſęuierit, non poteſt dici, vaſſallos benê,
vel malè tractaſſe,ſed punietur † ijs pœnis,quibus & fo 25
ro, & lege Iulia puniũtur,inferẽtes iniuriã cadaueri: q
iudex enim regulariter ſubditos punit, non cadauera;
quia morte ſoluitur † poteſtas, r & iudiciũ cõtra defun 26
ctum,eſſet ipſo iure nullum, ſ ex defectu iuriſdictionis:
licet aliquãdo propter memoriã facti atrociſſimi,in ca-
dauera animaduerti ſoleat: t ſicut & eadem cauſa ani-
mal irrationale punitur, u quod idẽ liceret domino vtẽ
ti iuriſdictione,nõ autem vtẽti ſola dominica poteſtate;
maxime, cum legibus noſtri regni, fictio non admitta-
tur, x & iniuria, quæ infertur cadaueri (vt ſupra dixi-
mus)fictè dicatur tali homini irrogari,cum homo mor-
tuus nõ ſit homo, y ſolumq́ue in deteſtationẽ enormiũ
criminum,in exemplumq; & terrorem viuorũ,vt à deli
ctis metu pœnę arceantur, qui virtutis amore non du-
cuntur: z hoc fuit aliquando iure permiſſum.

M l.1.§.quoties, ff. de iniur. l. qui ſepulchra, verb. Vt ita dixerim, C. de ſepul. viola. l. quod ſi nulla, 28. in fin. ff. de religioſ. & ſumpti. funer. Bal. in d. l. ſororẽ, C. de his quibus vt indignis. & in d. l. ex hoc iure, colu. 3. Felin. in d. c. quæ in Eccleſiarum. nu. 14. Nellus de bannit. 2. p. 3 partis, q. 3.

N Barça de inope debito c. 1. n. 23.

O Salicet. in d. l. qui ſepulchra. Angel. de maleſi. verb. Et veſtem cœleſtẽ, vbi additio Hippol de bãniti. verb. Incõtinenti, nume. 15. & in l. fin. nu. 41. de quæſtion.

P argum. tex. in l. 1. §. veteres. vbi Iaſ. nu. 14. ff. de adquir. poſſeſ. in l. ſi is qui ex bonis, n. 7. ff. de vulgar. Alex. in l. ſi eos plures, §. in arrogato, eo. tit. Deci. cõſ. 413. col. 2. & in l. quoties. & in l. hęreditas, vbi Cagn. de reg. iur. Anton. Gom. in l. 22. Tau. n. 13. & in l. fin. n. 59. Peralt. in l. vnum ex familia, nu. 27. de legat. 2. Anton. Gabr. commun. cõcluſio. titu. de iur. dot. cõcluſ. 1. à n. 61. Purpura, in l. fin. n. 198. C. de pact. Afflict. deciſ. 168. gloſſ. in l. hæres per ſeruũ, ff. de adquir. hæredit. l. qui teſtamẽtum, de ijs quib. vt indig.

Q l. qui cætu, ff. ad leg. Iuli. de vi publica, l. 1. §. quoties, ff. de iniurijs, l. ſepulchri violati, 8. ff. de ſepulchro violato. for. 2. in fin. tit. de duello.

R Rebuf. de ſentent. prouiſsion. art. fin. gloſſ. vnic. n. 3. Medic. in tract. mors omnia ſoluit, p. 2. n. 5. 76. 86. & 160. Menochi. conſil. 99. n. 150. Farinac. q. 10. n. 36. Maſtril. 1. p. deciſ. 57. n. 12.
S Surd. conſ. 99. n. 14. Barzi. deciſ. 140. n. 1. Capic. deciſ. 1. n. 14. Burgius de modo proced ex abrup. q. 38. n. 13. & 14.
T Petr. Herod. rer. iudic. lib. 7. tit. 5. c. 2. & lib. 9. titu 15. c. 1. & 3. Anton. Gom. 3. tom. variar. c. 1. n. 78. Iul. Clar. in prax. crimi. §. fin. q. 51. n. 15.

V C. mulier, 15. q. 1. Hojeda de incompati, beneficior. 1. p. c. 23. n. 105. Cenc. in ſuis collect. 1. p. collec. 32

X obſeruan. 1. de equo vulner. l. 3. §. hæc verba, de negot. geſt. c. in noſtra, de iniur.
Y c. Moyſes, 30. q. 2. c. in quadam, de celebrat. Miſſar. Clement. vni. de ſumma Trinit. Medic. de regul. iur. regu. 6. n. 46. verſic. Homo mortuus, & n. 69. verb. Mortuus homo, & n. 120. verb. Vulnerans.

Z Tiber. Decia. tract. crimin. tom. 2. lib. 7. c. 39. n. 35.

§. Trige-

§. Trigesimus sextus.

Ad hoc vt Baro possit exercere absolutam potestatem impune, quæ requirantur, & an vassalli se possint redimere, si in durioris conditionis Dominum alienentur, vel possint vassalli contra Baronem, aliqua defensionis specie vti.

SVMMARIVM.

Personæ conditio in vno quoque actu primo inuestiganda est: secundo territorium in quo sit.1.

D. Rex & Prælati Ecclesiastici, viduæ, & vsufructuarij an vtantur absoluta potestate in Regno.2.

D. Rex & Prælatus acquirens castrum, an censeatur illud Regno, vel Ecclesiæ acquirere.3.

Rex multipliciter potest considerari, quoad diuersos effectus.4.

Rex Aragonum in locis Ecclesiæ multa iura habet, paucissima vero in locis Baronum. 5.

Bona patrimonialia Prælati, vel ex industria ab eo quæsita non gaudent priuilegijs Ecclesiæ.6.

Mutatione personæ mutatur status rei.7.

Vassalli, an possint inuiti alienari, & quid operentur incorporationes quæ fiunt à Rege, & promissio de non alienando.8.

Vassalli alienati in duriorem dominum, an possint se ipsos redimere.9.

D. Rex si priuati Baronis castra, seu loca acquisierit, an possit in eis exercere Dominicam potestatem.10.

Duo alia requisita ad exercendam dominicam potestatem.11.

Rex Aragonum, an possit se intromittere in factis Baronum erga suos vassallos seruitutis.12. & 22.

Immunitate Ecclesiastica an gaudeant vassalli contra dominicam potestatem.13.

Homicidio obseruantia Regni permisso, an censeatur permissum homicidium qualificatum.14.

Defensione naturali an possint vassalli se ipsos tueri, aduersus Dominum de facto offendentem.15. & 19.

Tyrannum occidere an liceat.16. & 18.

Iniuriæ non sunt iniurijs rependēdæ.17.

Vassalli de foro Regni, non solum puniuntur, vt rebelles ex commissione, sed etiam ex omissione.20.

Defensio ciuilis multis casibus sublata reperitur, non tamen naturalis, 21.

Lex potuit Magistratuum iurisdictionem moderare.23. & 27.

Obseruantiæ verba remota omni appellatione intelliguntur. & ad quid appellatio introducta, & an possit à lege auferri, & in quo differat ab extraiudiciali prouocatione.24.

Barones exercentes iurisdictionem in suis locis, æquiparantur Præfecto Prætorio. 25.

D. Rex an possit iudicem constituere, & facere iudicare in locis quæ sua propria non sint, si in illis habeat iurisdictionem habitu.26.

Barones, an teneantur in foro conscientiæ ad restitutionem bonorum in vim absolutæ occupatorum, & an executores testamentarij, cogantur restituere bona occupata vassallis.28.

Deus

Deus, 1. Regum cap. 8. quid voluerit per Prophetam significare. 29.

Barones pro eorum dominica, & absoluta potestate, & vassalli pro exemptione ab illa, an possint vti interdictis possessorijs. 30.

Occidens incartatum, seu bannitum, quando sit tutus in foro conscientiæ. 31.

§ Trigesimus sextus.

DVO necessaria requisita consideranda sunt, circa exercitium huius absolutę, & dominicę potestatis. Persona quæ cum sit principale † fundamentum, radix, 1
& causa efficiēs cuiuslibet actus, *a* in vnaquaq; quæstione, de illa primo inuestigandum est, *b* an sit habilis, & legitima ad illum actum: *c* secundo agendum erit de loco, seu territorio, in quo talis actus fit, circa primum aduertendum est, quod si agamus de persona agente in ea debent istę qualitates adesse, & quod sit dominus, & quod sit secularis dominus inferior, alicuius castri, vel loci, ex prima qualitate † infertur, quod viduę, & vsu- 2
fructuarij, nec non qui iure crediti loca possident, non possunt hac absoluta potestate vti (de quo iam supra diximus.) Ex secunda vero infertur, non posse Prælatos Ecclesiasticos, nec supremum totius Regni dominum vniuersalem, eam in suos vassallos exercere. Sed dubiū est, quid dicendum erit, † si aliquod castrum adquisi- 3
tum fuerit Regi, vel alicui Prælato, non tanquam Regi, nec tanquam Prælato, sed tanquam successori alicuius Baronis, vt puta quia illud emerunt pro se, & suis hæredibus, ex quo satis apparet, noluisse illud adquirere Regno, nec Regiæ dignitati, quæ non moritur, *d* nec habet hæredem, nec etiam Ecclesiæ, quia non ad eius vtilitatem, sed ad propriam, & suorum illud acquisiuit. Vnde videtur, quod habeant in eo dominicam illam potestatem, quam cęteri Regni Barones habent in suis locis, & castris, quia personę cuiuslibet Episcopi, seu Regis, possunt respectu diuersarum qualitatum eis inhęrentiū multipliciter considerari, † ac diuersis respectibus, diuerso iure censeri: *e* sicut etiam res. *f* Nam primo con- 4
sideratur Rex, vt Rex, considerata in eius persona Regia digni-

A Hieronymus Butigella in repetitione legis 1. §. si quis ita, numer. 49. ff. de verbor. obligat.

B l. si quęramus, 4. vbi Bart & Doctor. ff. de testamen. l. quidam referunt 24. ff. de iur. codicil. l. si quis nec quæstio. 12. vbi Marsil. nu. 4. de quæstio. l. licet, 24. C. de procur. l. liber. 8 C. de petit. hæreditat. l. non ignorat, 9. C. de his qui accus poss. cap. in primis 2. quæst. 1. l. cum sij 8. §. sed & personarum, ff. de transactio.

C Banci. de nullit. ex defect. mandat. Asini. in praxi, §. 27. cap. 1. Roland. á Valle cons. 46. num. 1. lib. 2. Aymo. cons. 104. nu. 1. & 2. cum multis alijs relatis per Rudolph. Schrader. tracta. feudal. tom. 2. p. 10. in preambulis, à nu. 3 cum sequen.

D Cap. si gratiose de rescrip. in 6. l. proponebatur ff de iudic.

E Deci. in cap. sane 3. notab. de offic. delegat. glos. verb. Prælatus . in cap. à collatione, vbi Dominic. de sanct. Geminia. de appellat. in 6. Purpur in l. 1. num. 182. 191. ff. de offic. eius, Gail de arrestis, c. 6. num. 14. & 15.

F l. miles, §. pro parte de legat. 2. Bald. in l. filium quem habenté, col. 3. oppositione 4. C. famil. herciscun. Tiraqu. de retract. §. 1. glo. 18. nu. 23. Rip. in l. fin. nu. 122. C. de reuoca. donat. Menoch. cons. 10. n. 13. Surd. cons. 217 n. 10.

dignitate in abstracto, & cōsideratur vt priuatus, considerando in concreto, ita pariter potest considerari vt Rex, vel vt Baro, *g* atquè ita respectu duarum qualitatum, & iurium diuersorum, quæ in eius persona residēt, vice duorum fungitur, *h* ac si illę in duorum personis consisterent. Nec enim nouum est, vnum, & idem duplicis iuris esse peculium, *i* sicut de eo, qui alium castrēsium rerum, alium paganicarum hęredem scripsisset, veluti duorum hominum, duas hęreditates induxit I.C. *k* ac si plures vnius hęredes, variam quoq; statuent vnius hominis patrimonia: *l* quemadmodum arrogatore pręmortuo, arrogati impuberis bina hęreditas legibus effingitur. *m* Quod si à prophanis ad sacra liceat arguere, vidimus in nostro Regno, Ecclesias Iaccen. & Olcen. ita copulatas, & vnitas, vt quamuis vtraquè maneret Pontificalis, vno tamen Episcopo regerentur, *n* vsquè ad obitum D. Petri Augustini Cæsaraugustani, qui filius fuit Antonij Augustini Regis Vicecancellarij, à quo (vt inquit Claudianus.) *

Fixus in omnes
Cognatos procedit honos: quemcumquè requires
Hac de stirpe virum, certum est de consule nasci.
Per fasces numerantur aui, semperq; renata
Nobilitate virent, & prolem fata sequuntur,
Continuum simili seruantia lege tenorem.

Ex quib⁹ per DD. ad diuersas quęstiones infertur: vt ad illā de Episcopo scholari, an illi debeat pręferri rector *o*, & quod à Præside Decurione, appellari possit ad eum, vt præsidem, *p* & multa alia dubia ex consideratione diuersarum qualitatum in eadem persona concurrentium dissol-

G Tex. in l. maior, C. de dignita l. Principes. C. de Princip. agēti. in reb lib. 12. Bart. in l. si quando de appellat. & in l. si conuenerit. §. si nuda de pignorat. actio.

H l. si pater, §. 1. de adoptio. l. tutorem, vbi Bart. ff. de ijs quib. vt indign. Ias. in l. singularia, nu. 8. & Deci. nu. 5. ff. si cert. petat. Doctor. in d. cap. à collatione, Surd. cons. 183. nu. 42 & decis. 155. nu. 3 & 316 nu. 12. l. 1. vbi Bald. de off. Consul. Socin. in l. cum filio, num. 28. post med. vbi Crauet. nu 396. de legat. 1. l. non est nouum. ff. de action. emp. l. sicuti, §. fin. ff. quod cuiusq; vniuersi. nomine, l. si mihi, & Titio; vbi Bart. & communiter Doctor. ff. de legat. 1 Bellug in specu. rubr. 45. §. quamuis, nu. 2. & 3 vbi Camil. verb. quod officium duorum quis gerat.

* In panegyri in Probum pag. 164.

I l. Hinc quæritur, 19. §. 1. ff. de pecul. l. sacrosanctæ, C. de Episc. & Cler.

K l. si certarum rerum, 17 §. 1. ff de testam. milit.

L l. si miles, ff de milit. testam. l. Papinianus, §. sed neq; impuberis, de inoffi. testam. l. patris, & filij, ff. de vulg. l. procuratoris, § sed si duas, ff. de tributor. actio. Corne. cons. 85. lib. 1.

M l. si arrogator, ff. de adoptio.

N Quemadmodum Cumana & Musitana. c. temporis 16. q. 1. Renat. Chopin. de moribus Parisiorum, lib. 1. tit. 2 num. 27. pag. 68. & 69.

O Glos. Prælatus, vbi Perusin. n. 4. post Geminia. in d. c. à collatione, Felin. & alij in prohem. Decret. col. 1. & in rub. de maiorit. & obedien. & in cap. 3 de probat. Deci. in c. cum venerabilis, col. 1. de exceptio. Federi. Scot. in comment. ad rub. ff. de offic. eius, nu. 66. Ioseph. Gonzal. variar. quæstion. cap. 14. num. 7. cum duob. sequen.

P In l. 2. § solet. ff. quand. appell. sit, vt inducit Abb. in cap. postulastis, num. 11. de concess. preben. l. tutor; §. quæ tutoribus, ff. de excusat. tutor. c. requisisti. de testam. l. sed si plures, § in arrogato de vulgar. Tiraq; in l. si vnquam, verb. donationes, nu. 74. de reuoc. donat. & de priuileg. pię caus. in pręfat. vers. quod adeo Peral. in l. si quis Titio, nu. 10. delegat 2. Iass. in l. & si prætor, ff. de offic. eius, & in l si tibi, § pactus, ff. de pact. Anchar. cons. 27. nu. 3. Aymo. cons. 161. 180. Euerard. in loco à tanquam, n. 8. & per tot. Surd. d. cons. 183 num 42. 43. & cons. 300. num. 13. & 14. glos. in cap. 1 vers. contractum de restit. in integr. l. Aurelius § testamento de liberat. legat.

Q Glos.

dissoluuntur: Vt puta si Rex Aragonum, ex causa, & ratione alicuius castri, vel Comitatus, esset alterius Principis vassallus, & is tanquam Rex Aragonum (qui nulli subest vt supra diximus) contra talem Principem à quo feudum haberet, fędus cum Rege Gallię, vel Anglię iniret, non posset ex ea causa, feudo priuari, quia quod facit vt Rex, non debet ei nocere vt Comiti, quemadmodum consideratur, vt Rex, *q* & vt homo, vt Princeps quando regalia exercet, & vt priuatus quando cum subdito contrahit. *r* Ex quo dicendum videbatur, quod si Rex habeat in Regno castra, non vt Rex, sed vt priuatus, posset in eis vti dominica potestate, *s* sicut quilibet alius dominus priuatus potest, si talia castra Regno incorporata, & vnita non sint; nam si essent vnita, deberent secundũ leges generales Regni gubernari. *t* Quod idem dicendum videbatur, de Episcopo, seu Prælato, aut Clerico, qui ex propria industria, seu patrimonio acquireret Comitatum, seu castrum cum vassallis, cum illud non haberet ratione Ecclesię, vel dignitatis, *u* atq; ita vassalli non possent dici Ecclesiæ, vel Religionis, sed Ioannis, vel Petri, in quibus prope nihil reseruatum † 5
Regi reperitur. *x* Nã si essent Ecclesiæ, multa iura in illis domino Regi cõpeterent, ad Regemq; appellatur, *y* quẽ superiorem in iurisdictione dictorum locorum recognoscunt. *z* Qua ratione homagium præstant, Prælati Ecclesiastici, iurisdictionem temporalem in suis locis habẽtes, & officialibus resistẽtes, Procurator fiscalis domini Regis accusat; voxquè & nomen Regis in illis auditur: in decisionequè causarum criminalium, Regij Consiliarij consuluntur; *a* ac deniquè tanquam supremo, & vniuersali domino, ius cœnarum, *b* marauetinum

Q Glos. & tex. in cap. si Ecclesia, 23. q. 4.

R Innocen. in cap. nouit verb. Theodosius de iudic Bald. in l. qui se patris col. 9. C. vnde liber. Decian cons. 97. numer. 22. lib. 2.

S Notat. per Bart. in l. 1. § nunciatio, num. 15. ff. de nou. oper. nuntia. Gabri. cons. 195. num. 9. volu. 2. Sociu cons. 54. num. 12. volu. 2 Surd. cons. 19. nu. 33. Mart. de iurisdict. 4. p. cas. 198. nu. 3. & 4.

T Bart & alij in d. l. si cõuenerit, §. si nuda, ff de pignor. action. Rebuf. cons. 161 pag. 288. ver. adhęc, & facit tex. in cap quia circa de priuileg.

V Cap fin vbi not. Ioan. Andre. per illum tex ne Cleric. vel Mona in 6. latè post Abbat. not. Felin. in c. inter dilectos, nu. 3. de fid. instrum. Costald. de Imperator. q. 42. Mart. de iurisdict. 4 p. cas. 97. glos. in cap. eos, verb. seculares 20. q 3.

X Angel. in l. 1. §. qui mãdatã, ff. de offic. eius, Bald. in l. 1. q. 43. de rer. diuis. Bosi. in prax. titu. de foro compet. nu. 45. & tit. de princip. num. 281. Roland. cons. 4. num. 40. vol. 3. Couar. in pract. cap. 4. num 6. Mart. de iurisdict. 4. par. cas. 195. num. 10. & 52.

Y Didacus Perez lib. 1. ordina tit. 4. l. 5. glos. donde tienẽ iurisdicion. Cerdan de Tallada in veriloquio, cap. 12. §. 5. p. 177. Cancer 3. par. variar. cap. 13. num. 345. & 146. Cabedo decis. 40. num. 13. p. 2. Bernard. Greueus practica. conclus. conclu. 30. nu. 2. & 3. Surdus cons. 265. per tot. Cacheran cons 3 num 15. & decisione 30. numer. 6. Marcus Anton. Peregrin. cons. 1. obserua. in causis, tit. de foro competen. Molin. in report. verb. Rex, vers. Dominus Rex cognoscit, fol. 292. colum. 4.

Z Mascard. de probatio. conclus. 946. num. 13.

A Cap. verum, secundũ communem intellectum, de for. compet. Francis. Marc. 1. par. decis. 454. num. 10. cum sequen.

B For. vnico, tit. de cœnis D. Regis, foro vnico, tit. de las cenas de presencia.

C Foro

num, *c* ius coronationis, *d* (quod à Romanis *Aurum coronarium* appellabatur, *e* eratq; genus tributi, quod sub prætextu renouandæ, aut de nouo conficiendę coronæ, externis populis indicebant) & pro filiabus maritandis *f* subsidium soluitur, quæ omnia cessarent, si Ioannis, vel Petri esse dicerentur, & iudicarentur, ac si dominus
6 esset laicus, & secularis, cum bona patrimonialia † Prælati, seu ex industria per eum quæsita, non gaudeant priuilegiis, *g* quibus gaudent bona Ecclesiæ, sed de eis testantur, & disponunt pro libito, quod facere nequeunt *h* de bonis Ecclesiæ, imo quoad ea reputabitur laicus *i*, ideoquè ius patronatus, ratione patrimonij ipsi Clerico competens, non dicitur Ecclesiasticum. k Ex quibus infertur, quod cum vassallis recedentibus à loco, possit per obseruantiam Regni, *l* dominus auferre bona, quod non permittitur domino Ecclesiastico, si vassalli Episcopi qui esset Comes, aut Baro ex patrimonio, recederent, posset Episcopus eorũ bona occupare; quod
7 enim dicitur, *Quod si vaßalli Baronis efficiantur* † *Ecclesiæ ceßet in eis in futurũ mala tractatio, libertatemq; vaßallorum Ecclesiæ sortiantur*: intelligendum est, si transeant in Ecclesiam, vel Episcopum, vt sint Ecclesiæ, & Episcopalis dignitatis, quod idem dicendum est si transeant in Regem, tanquam in Regem, ita vt Regno, & dignitati regali vniantur, non vero si transeant in Episcopum, tanquam in proprium ipsius patrimonium, vel in Regem, non habita consideratione ad Regiam dignitatem; sicut è contrario, si locus Regis, Ecclesiæ, seu Religionis, trãseat in priuatum dominum secularem, ita mutatur vassallo-

C Foro vnico, tit. de secunda confirmatione monetę iuncto. for. vnic. tit. quod D Rex, fol. 129.
D Foro vnico de iure coronationis.
E l. Iudeorum, C. de Iudeis, Vvelephangus Lazius in commenta. Reip. Rom. lib. 2. cap. 13. vers. aurũ coronarium, p. 235. Belluga in speculo rubr. 46. §. sunt & alia munera in princ. & ibi Camillus Borrellus, verb. aurum coronarium.
F Molin. verb. dos, vers. dotes filiarum D. Regis, fol. 124. & for. vnico, tit. de dotibus filiarum D. Regis, Molin. verb. Rex, versic. D. Rex non potest exigere cęnas.
G Glos. 1. in cap. possessiones, 16. q. 4. Abb. & alij in c. Ecclesia S. Mariæ de constitutio. Marc. de iurisdictione, 2. p. cap. 6. nu. 25. & cap. 30. num. 17. & seq. & 4. p. certu. 1. cas. 21. num. 25. & 33. & casu 49. & 151. num. 6. & cas. 152. nu. 2. & 3. Gutierrez practic. lib. 1. q. 4.
H Abb. in cap. 1. vbi Couarr. num. 3. & 11. de testamen. Andr. Siculus in cap. quia nos, nu. 7. eod. tit. & sicut manifeste, 2. q. 7. c. fixum 12. q. 5. Iulius Clarus recepta sententiarum, §. testamẽtum, q. 27. vers. circa bona, Molin. de Hispan. primogen lib. 2. c. 10. a num. 26. vsq; ad 59. Nauar. in repetitione, cap. si. 16. q. 1. in 1. q. principali, num. 7. & seq. Marta de iurisdictione. 4. par. casu 24. num. 3. & seq.

I Decius in cap. Episcopus, num. 10. de præben. Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 7. & seq. de constitutio. Abb. & Anto. de Butrio in cap. si diligenti, de præscriptio. late Anto. de Petra de Potesta. Principis, cap. 4. speciali. 24. nu. 42. cum seq. Castald. de Imperatore, q. 101. a nu. 5. Bart. in l. ratio. §. fin. ff. de mune. & hono. & in l. placet, vbi Bald. 4. notab. illum limitat, & declarat quem sequuntur Ias. & alij, C. de sacrosanct. Eccles. Alexan. in l. incola. ff. ad municipa. & Bart. in l. fin. C. de exacto. tributo. lib. 10. & in l. 1. C. de mulctis. Socin. cons. 12. nu. 1. & 7. vol. 4. Bald. cons. 280. vol. 2. Maudellus Albensis cons. 8. nu. 2. Nicola. Festasius de colectis 4. p. c. 2. a nu. 1. Surdus decis. 20. nu. 4. & seq. 10. Gutierrez Canonicarum quæstio c. 14. nu. 11. & 12. & pract. lib. 3. q. 27. nu. 7. & 8. Couarr. lib. 1. variar. cap. 4. num. 3. vers. non tamen competit, & num. 4. Marta de iurisdictione, 4. p. casu 49. num. 5.
K Abb. in cap. cum dilectus. num. 4. vbi etiam Ioan. de Imola, & alij de iure patronatus, & in cap. cum vos de officio ordinarij, Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu. 11. de constitutio. Marta cons. 13. num. 5. & cons. 56. & 611. Marcabruno, cons. 40.
L Obserua. 2. de iudeis, & obserua. Item in Aragonia Sarraceni, tit. de generalib. priuileg.

ſallorum conditio, vt Baro poſſit in eis, ac ſuper illorũ ceruices, iugum dominicę poteſtatis exercere. Quia quando res priuilegiata ratione perſonæ vẽditoris, peruenit in non priuilegiatum, non gaudet priori priuilegio,[m] quia mutatione perſonæ, mutatur ſtatus rei;[n] nec enim abſonum eſt, variato illius prouinciolę Imperio, ciuilia ipſius inſtituta variari,[o] tamen inuitis † vaſſallis 8
non poterunt alienari,[p] ſi ex tali alienatione, eorum cõditio deterior fiat; vel ſi Princeps, aut dominus, etiam verbis vniuerſalibus promiſerit, vaſſallos non alienare ex vlla cauſa, tunc enim non poterunt alienari:[q] cum prohibitioni iuris communis, acceſſerit prohibitio hominis, quæ vt aliquid operetur, intelligenda eſt procedere, etiam in caſibus alias permiſſis,[r] & hunc effectũ ſortiuntur incorporationes, quæ quotidie à Rege fiunt. Primum caſum intelligit Ferdinandus Vaſquius,[ſ] de vaſſallis naturalibus, quales ſunt illi, qui ſponte ſe Regi ab initio ſubiecerunt, vt eos regeret; non vero de illis, qui vel bello capti ſunt, vel pecunia empti, ſed poterũt
pro eodem pretio † ſe ipſos redimere,[t] vt ſub Regia 9
poteſta-

M Bart. Paul. & Iaſ. in l. locatio, alias licitatio. 9. § mercatores, ff. de publica, & vectiga, l. fiſcus, 6. ff. de iure fiſci, Iaſſo. in authen. quas actiones, num. 37. & 41. C. de ſacroſan. Eccleſ. Iacob. Cancer. lib. 1, vari. r. cap. 13. nu. 7. cũ ſeq. l. ex pluribus, 43. de adminiſtratione tutorum, Abb. in cap. ex parte, el 1. num. 5. de decimis, Deci. in l. in omnibus cauſis, numer. 2. de reg iuris, & cõſil 48. poſt princip. Siluã. conſ. 9. a nu 4. Decian. cõſil. 51, a nu. 4. lib. 5. Ruin. conſ. 144. num. 19. lib 5. Iaſ. conſ. 20 num. 2. vol. 1. Rolan. conſ. 61 nu. 5. lib. 4. Cabalcan. deciſ. 44. nu. 97. Alexan. in l. quia tale, num. 3 vbi Barboſa num. 42. ff. ſolut. matrim. Cota inmemorabilibus, verb. priuilegiũ, pag 705. verſ. hinc etiam ſingulariter, Tiraq lib. 1. retractus, §. 1. gloſ. 13. nu. 12.

N l. vnica. C. de impo. Lucrat. deſcript. lib. 10. c. 1. § fin. de iure patronatus in 6. c. 1. de immunitate Eccleſiarũ, l 1. §. ſi is, vbi glo. verb. cum autem in fin. ff. de collat. bonorũ, Surdus conſ. 262. nu. m. 30. l. Paulus, alias incipit per procuratorem. ff. de acquir. hæredit. l. ſi à me, 29. ff. ad legem falcidiam, Abb. conſ. 9. vol. 1. Dinus in c. priuilegium perſonæ, n. 9. de reg. iur, in 6. Bertrand. conſ. 160. n. 4. vol. 1. Bart. conſ. 180. n. 4. vol. 1 Alex. conſ. 35. nu. 16. vol. 4. Angel. conſ. 24. Barboſ. in l. poſt dotem, nu. 78. ff ſolut. matri. Greg. Lopez in l. 6. glo. que la pudieſſe vender, col. 1. ante quæſt. 1. verſ. & in caſu quo tit. 11. part. 6. Menoch. de arbitr. caſ. 159. n. 6. Cagnol. in l. in omnibus cauſis nu. 3. ff. de reg. iur. vbi Decius in fin for. 1. de immunitate militum, Molin. verb. dñi locorum, fol. 106.

O Renatus Chopinus de moribus Parioſiorum, lib. 1 tit. 2. nu. 26. p, 57.

P Hipolit. de Maſil. in l. 1. §. cũ quidam nu. 3. & 4. ff. de quæſtio Hoſtiẽſis in cap. dilecti, vbi plures ſequuntur de maiorita. & obedien. Xuarez allegat. 9 nu. 5. Ferdin. Vaſqu. controu illuſtr. lib. 1. c. 5, nu. 5. Burſat. conſ. 6 nu. 109 & conſ. 127. n. 93 & 95. Riminal. conſ. 6. nu. 131. & 601. n. 75. Gail de pace publica. lib. 2. c. 15. n. 13. c. 1. §. præterea ducatus, vbi Bald. n 9. de prohibita feudi alienat. per Federic. Rebuf. conſ. 146. p. 242 verſ. tertio hoc idem Iaſ. in l. debitum, nu. 6. C. de pactis, glo. in l. inuitus, verb. non eſt, ff. de fideicom libert. Bart & DD. in l. 2. vbi Barboſa 2. p. nu. 47 ff ſolut. matrim. Aretin. ad fin. & Parpalia. nu. 107. Ruin. in l. filius familias, §. diui. num. 21. ff. de lega. 1. Rubeus conſ. 96. ſolut. 2. Caballinus milleloq. 21. Anto Gabr. commun. opin. tit. de iure quęſito non tollend. concluſ. fin. Aym. Crabeta conſ. 241. nu. 6. Decius conſ. 689. nu. 24. cum ſeq. Bobadilla in politic. lib. 2. c 16. nu. 12. E. deciſ. Capellæ Toloſanæ 485. vbi additio. ad eam, Pariſius conſ. 22. nu. 70. & ſeq. 89. lib. 1. Neuizan. inter conſ. feuda. Bruni. conſ. 12. a nu. 107. Ferdinandus Loazes in 4. fundamento pro oppido de Mula, p 13. & in reſponſione ad illud, num. 1. pag. 251.

Q Iuxta reg. l. Iulianus alias incipit teſtatorem, 68 ff. de legat. 3. Aymon. d. conſ. 241. nu. 20. col. 11. verſ. quarto & vltimo, Bald conſ. 49. lib. 3.

R §. Sanctiſsimas, tit. de alienatione & emphiteoſi, collat. 9. Iaſ. in d. l. filius familias, § diui nu. 29. de legat. 1. Menoch. conſ. 263. nu. 31. vol. 3 Xuarez d. allegat 9. num. 7. verſ præterea, & Barboſa d. l. 2. in princ. par. 2. num. 46. verſ. vltimo. Iacob. Cancer variar. reſol. lib. 3. c. 3. num 361. cum ſeq.

S De ſucceſsion. reſolutio. lib 1. §. 3. num. 12. & ſequen.

T Gloſ. & Ioannes Faber, in § dominus inſt. de noxal. actio. Vincent. de Franchis deciſ. 17. nu. 15. & 16. Azebedo lib. 5. nouæ recopil l 6. tit. 11. num. 2 cum alijs relatis á Bobadilla in ſua politica lib. 2. cap. 16. num. 13. F. Couar. in cap. quamuis pactum, 2. p. §. 2. num. 4. verſ. ciuitas.

V In

potestate viuant, quæ summa libertas est, *u* cum melius sit sub magno Principe in paupertate viuere, *x* quã sub priuato nobili abũdare diuitiis, vt de colonis Romanorũ dicebatur, quod licet eorũ cõditio minus libera videretur; potior tamẽ, & pręstãtior existimabatur, propter amplitudinẽ & maiestatẽ populi Romani, cui suberãt. Quod ius retractus, ex nostra sentẽtia vassallis cõpetens, quia impedit & restringit liberã facultatẽ domino vẽditori, iure cõmuni *y* cõpetẽtem alienãdi rem, in quẽ voluerit, tãquã odiosum, multi *z* ex nostris restringendũ putãt, & in eo non procedi secundum tit. de iust. & iure *a* asserũt, tamen nemo negat, quin fauore pręcedẽtis libertatis, possint vassalli se redimere, si alienarẽtur, cùm de nullo vẽditoris interesse tractetur, sed de eorũ fauore, & beneficio; & succedat illa iuris trita regula, *b* quod faciẽdũ est illud quod alteri nõ nocet, & mihi prodest: & ita secundum hanc sententiã fuit iudicatũ in Curia D. Iustitię Aragonũ. * *c* Cui sententię non obstant fundamenta relata à Garcia de Mastrillis in suo eleganti consilio, *d* tot grauissimorũ Iuriscõsultorũ Hispanorũ, & Italorum authoritate firmatũ, cum in illo casu vassalli ex alienatione deterioris cõditionis non fierẽt, & alienationi acquieuerint, nouumq́; dominũ laudauerint, eum absque vlla protestatione ad possessionẽ admittentes; quibus omnibus concurrẽtibus, & ego tali sentẽtiæ me subscriberem. Tamẽ nostra disputatio procedit, quãdo Ecclesia alienat in secularẽ, per quã alienationẽ, vassalli, ex libertate in seruitutẽ redigũtur, & cum sęuitia ex obseruantia regni possunt tractari; quo casu ęquũ est, vt habeant isti vassalli jus retractus ad se redimendũ; & hoc nõ solum coloratã habet rationẽ, *e* sed iustã & ęquam; & cum hæc opinio ex ęquitate procedat; *f* in nostro regno maxime amplectẽda est, ex traditis à Rege Iacobo *g* disponẽte esse recurrẽdũ ad naturalẽ ęquitatẽ foris deficiẽtibus, & si secũdum eam iudicatur per tit. de iust. & iur. dicemꝰ causã decidi.

Ex prędictis infertur, quod si in casibꝰ à foro permissis
10 dñs Rex cõfiscauerit † castra Baronis, habebit absolutã, & dominicã potestatẽ, cũ efficerẽtur eiꝰ priuati patrimonij

Mm quia

V in Authentico, de hęredib. & Falcidia in princip. ibi. Antiquã recipiẽtes libertatẽ. Bobadi. d. c. 16. nume. 12. D. Aymon d. consil. 241. n. 14. Ioan. de Neuiz. d. cons. 12. n. 95. inter consilia Bruni. Cancer, d. c. 3. n. 962. Montalu. in l. 2. tit. 24 parti. 4. Didac. Perez in l. 14. titu. 11. lib. 4. Ordinamenti.

X Rebufus consilio. 146. p. 241. versi Primo quidẽ.

Y l. dudum, C. de contrahen. empt.

Z Cephal. cõs. 13. nu. 4. & cõs. 32 n. 15. & cõs. 59. nume. 15. & cons. 414 n 73. 526. n. 22. & 580. n. 5. Paris. cõs. 82. n. 2 & 5. & consi. 11. n 7. li. 3. Tiraq. in rub. de retract lignag. n. 60. & 62. Roland à Valle cõs. 21 n. 22. & cõs. 63. n. 7. lib 1. Surd. cõs. 48. n. 9. Bertazo. consilio 55, n. 20. Bursat. cons. 189. n. 60. & faciunt notata per Hieron. Gabr. cons. 33. n. 2. & 6. lib. 2. Lancelot. Gallia cons. 14. n. 31 & seq.

A Bart. Camerarius in c. imperialẽ, §. prætereà Ducatus, ad fin. de prohibit. feud. alienatio. per Federi. Sesse post eum decis. 36. num. 24.

B l. 2. §. item Varus, ff. de aqua pluuial. arcen. Socin. Iuni. cons. 76. n. 13. lib. 2. Cephal. cõs. 130. n. 15. Menoch. consi. 51. n. 45. & cõsil. 62. n. 16. & de retinen. remed. 5. n. 112. Aymon cõsil. 748 n. 18. lib. 5.

* C in processu procuratoris fiscalis & Iuratorum de Torrehermosa super ciuili, die 19. Maij 1603. refert Sesse decis. 36. n. 25. 1. par.

D post eius decisiones typis mandatas.

E vt inquit Põtanel. de pactis dotal. clau. 4. glos. 10 p. 2. n. 51. fol. 166. col. 2.

F Frãcis. Marc. decisi. 360.

G in proœm. fororum.

quia pęnę fiscales fructus sũt Regis habẽtis iurisdictionẽ, *h* neq; quidquã pertinet ad successorẽ (sicut diximus in possessore maioratus) cũ valeat argumẽtũ de maioratu ad regnum, *i* atque ita castra ad Regẽ confiscantem, iure proprij & priuati patrimonij pertinebũt, ita vt illa libere posit alienare, quia nõ pertinẽt ad regiam dignitatem, nec ad successorem, *k* licet occasione regię dignitatis acquisierit. *l* Si enim ad regiam dignitatem pertinerẽt, & regno incorporata, & vnita essent, non posset alienari, *m* cum regnũ non solum sit inalienabile respectu totius, sed etiã respectu partiũ, ad quod dubium tollendum, quotidie fiunt per reges de castris acquisitis incorporationes, & vniones perpetuæ cum clausulis efficacissimis; & licẽt indubio castra cẽseãtur acquisita ratione regiæ dignitatis, & Ecclesiæ intuitu, *n* atq; ita sequantur naturam cęterorum bonorum Ecclesię, aliorumque castrorum regiæ coronę; tamen si vel certum sit Regi, vel Prælato, vt priuatis competere, vtputà quia ante dignitatis adeptionem illa habebant, erunt alienabilia pro libito, & in eis vti poterunt dominica potestate, vel si aliàs ex coniecturis constet, nulla habita consideratione ad dignitatem, *o* dispositionem fuisse factam, vt putà, quia consanguineus eis donasset, vel multum

H Authẽtica, bona, C. de bon. proscript. c. 1. tit. quæ sint regalia, l. mulctarũ. 5. C. de modo mulctarum, l. item si fundi, 9. §. si fundi, & §. aucupiorum, ff. de vsu fructu, Alexand. in l. diuortio, §. si vir, n. 11. vbi Barbosa n. 41. vers. Melius igitur, ff. soluto matri. Molin. de Hispan. primog. lib. 1. c. 25. nu. 24. & lib. 3. c. 11. n. 20. Boher. decis. 5. n. 18. & decis. 180. nu. 4. Auiles in cc. pretor, glos. r. nume. 15. Bobadilla in politi. lib. 2. c. 21. n. 189. Bald. cons. 327. n. 5. & 9. vol. 1. & in l. 1. n. 10. C. de fructib. & litium expensis. Andr. Gail de arrestis Imperij, c. 8. n. 5. & c. 13. nu. 18. Casane in consuetud. Burgũ. rubr. 9. § 18. verb. Iustitiabiles. n. 15. Sola in costitution. Sabaud. tit. de accusatio. inquisitio. decreto ne malitia, 1. p. glo. vni. nu. 8. Tiraq. in leges connu. glo. fin. n. 10. & de retrac. cõsangui. § 5. glos. 4. n. 18. Capi. deci. 27. n. 15. Nat. cõs. 580. n. 15. Sur. cõs. 152. n. 2 & 207. n. 6. Caball. millel. 10. n. 1. & 576. Schrade. tractã. feud. p. 10. sect. 3. n. 93 Menoch. cõs. 56. n. 5. & cõsi. 61. n. 5. Rolan. cõs. 73. n. 3. & seq. & cõs. 77. n. 2. vol. 4.

I Moli. de Hispan. primog. li. 1. c. 3. n. 24. & li. 2 c. 2. n. 3.

K Afflict. in prælud. ad constitution. Neapol. q. 17. & q. 25. n. 1. Lucas de Pen. in l. quicũque, col. 2. & 3. C. de omni agro deserto, lib. 11. & in l. 2. vers. Super hac materia, C. de fundis patrimoni. lib. 11 Bar. vbi addit. Alex. in rub. C. de iur. fisc. li. 10. Bal. in l. 1. n. 7. C. de hęredi. vel actio. vendita. & nota. per eum in. l 2. C. de commu. rer. alienatio. & in d. l. 1. n. 16. C. de fructib. & lit. Alex. n. 10. & Ias. n. 8 & Barbosa n. 41 & 42. vers. Sed non est recedendum, in d. §. si vir, cum concord. per Moli. d. c. 25. ad fin. n. 22. & 24. facit l. 2. §. hoc interdictum, ff. ne quid in loco publico; d. l. 2. C. de fũdis patrimonia. l. 2. C. de aquę ductu, & l. si quando, la 2. C. de bonis vacantib. lib. 11. eleganter Renat. Chopin. de morib. Paris. lib. 1. tit. 2. n. 27. p. 68.

L l. socium, ff. pro socio, Abb. in c. postulastis n. 5. de concessione præbendæ.

M vt in for. tit. de conseruatione patrimonij. Moli. in repor. verb. Rex. vers. Dominus Rex non potest alienare. facit text. vbi DD. in c. intellecto, de iur. iur. c. licet, de voto. Bar. & DD. in l. prohibere. §. plane, ff. quod vi, aut clam. Quinta. Dueñas de iurisdictio. & imperio. lib. 2. tit. 1. n. 46. Georg. Cabe. decis. 17. n. 1. p. 2 Tiraq. de retract. lignag. §. 26. glos. 1. n. 78. Boher. in tract. magni consilij. num. 17. Xuarez allegat. 9. n. 6. Menoch. de recuper. remed. 1. n. 81. Menchac. controuers. illust. c. 5. n. 14. & per tot.

N Authentica, licentiam, C. de Episc. & Cleri. c. 1. & c. requisisti. & vtrobique cõmuniter DD. de testamẽt. Palaci. Rubi. in rub. de donatio. inter vir. §. 60. n. 2. p. 107. Ferdinan. Vasq. vbi proxime, c. 105. n. 28.

O c. requisisti. vbi omnes DD. de testamẽtis, c. quoniam Abbas, de offic. deleg. c. si gratiose, de rescriptis, in 6. l. ciuibus, ff. de rebus dubiis. l. tutor. §. quæ tutoribus, ff. de excusat. tutorũ. vtrobiq; cõmuniter DD. l. si seruus cõmunis. ff. de stipulat. seruor. l. annua §. Titia, ff. de annu. lega. cap. Pontifices, 12. q. 3. glo. penult. in c. 2. de testam. in 6. Deci. in c penult. n. 4. de constitu. in pulchro casu, Abb. in cõs. 93. lib. 2. Tiraq. de priuilegiis piæ causæ. in pręfatione, col. 9. in princip. & in l. si vnquam. verb. Donatione largitus, num. 74. C. de reuocand. donatio. Peralta in l. si quis Titio. n. 10. & seq. ff. de leg. 2.

tum amicus, cum amicitia consanguinitati æquipararetur; *p* quo casu, siue præcesserit nomen dignitatis, vel non, quinimo etsi sola nota dignitatis, fuerit facta donatio, semper ad eos tanquam ad priuatos pertinere dicemus, & inter bona proprij, & priuati patrimonij illa annumerabimus. Secundò, respectu perso-
12 næ † patientis, requiritur quód sint vassalli seruitutis. Tertio respectu loci, necesse est quod illa dominica potestas, exerceatur intra territorium, ita vt extra territoriũ neque in vassallos seruitutis eam exercere Baro poterit; neque etiã eorum bona extra eorum territoriũ sita in vim talis absolutæ, & dominicæ potestatis occupare.

Cum in vim potestatis dominicę, quæ non exercetur per dominos in modum iudicij, sed per viam ex-
13 traiudicialem, & facti, possint vassalli vexari, † in vinculisque detineri, vt pane mæroris, & aqua angustiæ (vt inquit Baldus *q*) fame, & siti pereant, remota appellatione, & omni iuris recursu denegato; atq; ita quãuis iudicibus immodice sęuientibus, freni quędam temperies sit adhibenda, *r* cum proprium Regis officium sit, è manu calumniantium, & sęuientium oppressos liberare; *s* ad hocque teneri, multis sacræ paginæ locis doceamur, *t* magnaque sit apud Deum eleemosina, oppressos, & pauperes defendere: *u* tamen isti vassalli seruitutis à Magistratibus, audiri non valent, contra facta dominorum in vim suæ potestatis; cum (vt supra diximus) eorum iurisdictio, obseruantia regni moderata sit; nec D.Rex possit circa ea se intromittere, licet aliàs proprium sit Regiæ maiestatis, vbi inferiores sunt negligentes in iure reddendo, suas interponere partes, & iniuriam passis opem ferre, *x* si lex Regia nostri regni, cuius vnum caput existimo esse, hanc prærogatiuam dominorum in suos vassallos seruitutis, per obseruantiam declaratam, illud non impediret. Sed primo

P Soci. in d.l. ciuibus, nume. 13. & Couar. in d.c. requisisti, n.7. vbi glo. verb. Non est. Crot. cons. 182. n.35. & seq vol.2. Farina. in prax. crimin. tit. de indiciis, & tortura, q.55. inspectio.5. Cotta in memorabilib. verb. Amor licitus. Hippolyt. de Marsil. singular. 351, & in rubri. de fideiussorib. n.234. Tiraq. in l. si vnquam. verb. Libertis, n.99. C. de reuocand. Ias. in l. Titia. nu.14. ff. de verbor. oblig. & in l. exigendi, C. de procurato. l. nemo, § frater, ff. de hæredi. instit. l. diuus. ff. qui petant. tutores, l. cum allegas. C. de castrens. pecul. lib. 10.

Q in l in ipsius, n.3. C. familię hærciscundæ. & in Authentica, ad hoc, in fin. C. de Latina libertate tollenda & in l. ex facto, la 2 vbi Imol. & alij, ff. de hæred. instituend.

R l.2. C. de custod. reor.

S c. Regum, 23. q.5. Imperator in procem inst. in princ. Menoch. cons. 675. n.31. Fabi. de Anna cons. 7 n.26. Antoni. de Petra de potesta. Princip. c.8. sub n.73. vers. Nonus casus est Bernar. Gręue. concl. practica. ad Gail. concl. 17.

T Isai. 1. vers. 17. ibi, Quærite iudicium, & subuenite oppreso. & Ierem. 22. vers. 3. ibi, Facite iudiciũ & iustitiam, & liberate vi oppressum.

V ex Bal. tradit Tom. Grãmat. decis. 104 n.17. & Greuæus d. conclusione 17. n.8. Guid. Pap decisi. 62. Gail de pace publica, c.2. n.14. Viuius decis. 447. sub num. 17. Franciscus Marc. decis 474 n.1. p.2.

X c. irrefragabili, de offi. ordin. c. cęterũ, de iudiciis. & vtrobique DD. c. dudum, vers. Nos attendentes, de præbend. in 6. Albertus Brun. cons. 169. lib. 2. Grãmat. decis. 30 n.11. Georg. Cabe. decis. 85. p.2. Parlador. rer. quotidianar lib. 2. c. 1 n.26. Natta. consil. 408. per tot. lib. 2. Plotus inter consilia criminalia, consil. 13. nu. 29. Camilus de Curte in diuerso iuris feudalis, verb. Potest quoque. num. 11. Iacobus Cancer variar. resolut. lib. 2. cap. 2. n.167. & seq. 3. p. c.13. n.156. & seq. Peguera quæst. criminal. c.36.

13 primò adiuuari possunt isti miseri † immunitate Ecclesiæ, si ad Ecclesiam confugiant, cum apud omnes gẽtes, semper ad templa, & aras Deorum confugientes, tanquã ad sacrum assillum, immunitate gauderẽt, y ab eisq; inuiti extrahi nequirent: quod magis procedere debet, in templis christianorum, in quibus verus Deus colitur. Vnde, licèt admitamus opinionem Oldradi, z & aliorum asserentium, quod quando persona libera subiecta est alicui, ratione seruitij personalis, nexuque seruitutis constricta, de ea sit iudicandum, vt ab Ecclesia extrahi possit, sicut de seruo, a & re, in qua extrahens habet dominium; & in debitore, qui ex forali dispositione custodię creditoris, vt seruiat, traditus est. b Quæ doctrina in non vere seruis, satis dubia est; c tamen quia nostra obseruantia, hos homines appellat vassallos seruitutis, & à dominis, sui homines appellantur, sicut serui d: & vt inquit noster Sesse, e magis subiecti sunt dominis suis quàm serui; dubitari posset, an opinio Oldradi supra relata, posset in eis locum habere propter dominium, quo eorum personæ sunt affectæ; vt cumque tamen sit, Ecclesia tenetur eos defendere, sicut teneretur etiam defendere seruos, & non permitere ab Ecclesia extrahi, nisi concessa promissione, & securitate non sęquiẽdi in eorũ personas, cautione, & iuramẽto f prius pręstito, de nõ lædendo: q̄ si iudex ecclesiasticus cautioni nõ fidens adhuc de eorum periculo suspicetur, cautius erit, vassallos defendere, nec fragilitati cautionis eos trucidandos cõmitere: vt statutum est in vxore, g quando de sęuitia mariti iuste suspicatur, & in seruo, si de magna domini sęuitia timeatur. Hoc idem quod de personis vassallorum dicimus, resoluendum est de bonis vassallorum, si illi ea intra Ecclesiam custodienda atule-

Y cap. miror. cap. reum, c. constituit, cap. diffiniuit, 17. quæstione 4. c. penult. & fin. de immunitate Ecclesiarum, l. fideli, l. pręsenti, C. de his qui ad Ecclesias confugiunt. Anastasius Germonius de sacrorum immunitatibus, lib. 1. cap. 15. Petrus Binsfeldius in cõmen. ad titulum de iniuriis, & damno dato, cap. 7. quæst. 2. pagi. 465.

Z in consi. 54. Abb. & Antonius de Butrio in cap. inter alia, num. 22, de immunita. Ecclesiast. Aufrerius in Capella Tolosana, quæstione 422. Couuarruuias lib. 2, variar. cap. 20, num. 14. Antonius Gomez in l. 79. Tauri, num. 5 Remigius de immunitate Ecclesiarum, falentia 27, num 4. Boherius deci. 215 num. 7.

A l. seruus, l. præsenti, §. sane. C. de his qui ad Ecclesias confugiunt, c. inter alia, de immunita. Ecclesia. cap. id cõstituimus obseruandum. cap. Iudas, 17 quæsti. 4. Remigius de Goni in tracta. de immunitate Ecclesia. limitatio. 17, & quę tradit noster Bardaxi in foro de his qui ad Ecclesias confugiũt, n. 20.

B for. vui c. tit. de custodia debitorũ. Alberic. 1. p. statutorũ. q. 39. Couar. lib. 2, variar. c. 1. n. 1. Anasta. Germon. de sacror. immunit, lib. 3, c. 16. n. 102. & 103.

C Xuarez in l. 2. q. 5. titu. de los gouiernos. & Remigins d. falen. 27,

D l. si fundum, §. seruum tuum. ff. si cert. petat, l. qui duos, ff. solutio, l. 1. & 2. C. de Episc. & Cler.

E decis. 36. n. 15. 1 p. Fontanel. de pact. dotalib. clausu. 4. glo. 10. p. 2. à n. 51. cum sequ. p. 165. & 166.

F d. l. præsenti, §. sane. vbi glos. & in Authentico, de monachis, § 2. collat. 1. d. c. inter alia. Angel. de Clauas. in summa, verb. Immunitas, n. 12. Guid. Pap. decis. 121. in fin. Boher. decis. 109. n. 2 vol. 1. Camil. Borrel. in additio. ad Bellug. rubr. 11. §. sed quia loquimur, verb. Seruis, litera, H. Anastas. Germ. de sacror. immunita. lib. 2. c. 16, n. 10. & lib. 3. c. 16. nu. 55.

G c. literas, ad fin. & Abb. in c. extrãsmissa. de resti. spoliat. glos. antepenul. ad fin. in c. de benedictis, 12. q. 1. facit §. fin. Instit. de suspect. tutor. c. accedens, el. 2. vt lite non contestata Foleri. in prax. crimi. verb. Quod suffocauit vxorem. Gutierrez lib. 1. canonicarum, q. 24. n. 3 & 4. Barbosa 2. p. rubr. ff. soluto matrimonio, num. 27.

atulerint,iudexq́ue ecclesiasticus nouerit ex iusta causa,
(ne contra ius à domino pro libito auferãtur)esse intra
Ecclesiã immissa,tenebitur,ea etiam contra dominum
inuadentẽ,eaq; occupare tentantẽ,censuris ecclesiasticis
defendere,cum ex iusta causa possitEcclesia incastellari,
vel bona laicorũ ad eam deferri, vt ibi defendantur, &
raptores tãquam sacrilegi puniantur,& nõ punietur do
minus ex ablatione bonorum, sed ratione sacrilegij *h*,
quod mixti fori est,quia violabit Ecclesiã,licet de cõsue
tudine in pluribus locis tantum iudices seculares de eo
cognoscant,quãuis enim obseruantia regni impune pos
14 sit dominus vassallũ suum seruitutis occidere;† tamẽ nõ
erit permissum cum qualitate sacrilegij, sicut nõ posset
dominus in vim suæ potestatis dominicę,vel absolutæ,
occidere patrẽ, *i* fratrem, vel vxorẽ;in quo cessat ratio
Bartoli *k* contrariũ in bannito defendentis.Sed vtroq;
casu de factis dominorũ posset dominus Rex cognosce-
re,eosq́ue punire, maximè in primo, cum nihil magis
proprium Regum sit,quàm Ecclesias,earumq́ue immu-
nitates defendere, pręcipue nostri Regis catholici, qui
ijs temporibus pręcipuum est propugnaculũ Ecclesię,
& firmamentum contra eius hostes,fideiq; inimicos.

Secundo videamus,cum adeundo iudicẽ nõ possit vas
salus se ab iniuriis tueri,possit se aduersus dominũ de fa
15 cto defẽdere:† & licet prima facie videatur,quod nõ *l*;
cum vbi licita est offensio,illicita sit defensio. *m* Sed in
contrariũ est veritas,cum lex permittens sine causa ho-
micidia,& bonorũ ablationẽ, non possit valere in vim
legis,quę debet esse sancta,& honesta,neq; in vim facul
tatis,vt sit licitũ,sed tantũ in vim nõ punitionis,ita vt li-
cet prohibitũ sit,tamẽ impunitũ, non tamẽ ex eo quod
lege impunitũ sit,fit licitum. *n* Sępè enim, multa quæ
delicta sunt, non puniuntur: succedit ergo quod dicit
Paulus *o* & alij, quod quando homicidium non est li-
citum,sed tantum impunibile, non sit sublata cõtra fa-
ctum,defensio de facto; nõ enim procedit argumẽtum
quod

H Iuli:Clar in praxi criminal.§.sacrilegium,& §.fin.q.37.n.6.Francis.Marcus decis,989.n.4.vol.1, Menoch.de recuperan.reme.14.num.207. Roland. à Valle cons.24.n,9.& 14 volu.2.cum aliis relatis à Camillo Borrello ad Bellugã in speculo rubri 11.§.videamus,el 2. verbo, Sacrilegio. Philip.Frãcus in c.fin.§.per hoc,3.nota. vbi communiter Doctor. de pœnis in 6.

I Nellus in tract.de bannitis, 2.par. 2. temporis, q.10.& Albericus 4.par. statuto q.6. Tiberius Decianus in praxi criminali tom.2.lib.9.c.15. nu.12. Vincentius de Franchis decisio,276. num.6, cum sequen.PetrusRolcius decisio.Lituanica,3. n.419. 423 & sequen.433. Ludolphus Schraderus tracta.feudalis,p.9.c.3.nũ.4 versic.Et licet.

K in l.si adulterium cum incestu,§.liberto. ff.de adulteriis. late Augustinus Beroius in cap quæ in Ecclesiarum,num.114.& seq. de constitutio.

L Bart.in l.vt vim, nu.4. Bald.6. Decius 3. Bolognetus 15. ff.de iustitia & iure. Nellus de bannitis,2.par. 2.temporis, quæstione 49. nume. 49. Dueñas regula 192.limitatio.2. Schrader.tracta. feudalis,p.9.cap.4.nu.8 & p.358. Gomez de à Mesqua de potestate in seipsum,lib.1.cap.17.n.12.

M l,si seruus,C.de his qui ad Eccles.confug.l.qui restituere,ff.de rei vendi.Decl.& Cagno.in l.hoc iure & in l non est singulis,nume.7.ff.de regu.iur. & in d.l.vt vim.Bologne. consil.63.Ioseph.Gonçal.variar.quęst.c.38.n.35.

N l.at si quis,§.diuus.ff de religios l.1.vbi Bar.ff.de his quib.vt indignis. Amesq. vbi proxime,lib.1.c.13 n.10.vers.Fundaméta.Bal.in c.fin.col.1.de præscriptio.cum concord.per Ias.in l.1.n.5.ff.ne quis eum.Couar.de sponsa,1.p.c.4.ad fin.Bald.in l.decuriones,n.2.C.ex quib.caus.infam.irroge.

O in d.l.vt vim.

P in l.

quod vbi offenſio eſt licita, illicita ſit defenſio in noſtro
caſu, vbi non licita, ſed tantum impunita eſt offenſio.
Neque ex hoc credant vaſſalli, ſibi licere dominos oc-
cidere, ſi eos tyrannice, & crudeliter tractent, vel eorum
ditionem, aut poteſtatem aufugere. Nam, ſicut inquit
Bald. *p* vaſſalli propter malam tractationem, non poſ-
ſunt dominum expellere, ergo multo minus occidere:
ſicque deciſſum extat in Concilio Conſtant. *q* nulla ra- 16
tione licere tyrannum † occidere, quinimó eius leges
inuiolabiliter obſeruandæ, *r* quod maxime procedit, in
eo, qui potentatum & iuriſdictionem non tyránice ad-
quiſiuit, ſed iuſte, licet poſtea in adminiſtratione, vt ty-
rānus ſe gerat, cum aliud ſit (vt inquit D. Auguſtinus *ſ*)
iniuſta poteſtate, velle iuſte vti; aliud verò iuſta poteſta-
te, iniuſtè velle vti: hoc namque vltimo caſu, communis
eſt conſenſus, nemini licere ipſum priuatim interi-
mere; imó nec ei obedientiam, & reuerentiam dene-
gare, ſuaque mandata contemnere: *t* quod de Impe-
ratore dicebat Bald. *u* vt licet male adminiſtret, ſit
mundi dominus, nec ab eo poſſit per Reſpublicas, ab
earumque humeris iugum ſeruitutis excuti: ſed pro-
cedit monitum B. Petri, *x* *Vt etiam diſcolis dominis ob-
temperetur, nec etiam vituperabilis eſt ordo regiæ poteſtatis,
etſi Rex tyrannica ſæueritate ſæuiat*: qui ſi ſuperiorem ha-
beant, ille adeundus eſt, cum iniuriæ † non ſint iniuriis 17
rependēdæ, ſed iure, vel iudicio depellēdę, quia vim paſ
ſus, ſi iniuriā factori ex interuallo referat, nō propulſat,
aut repellit, ſed vlciſcitur, & vindicat, quod Magiſtratib'
quidē, aut principibus ſua, eorumvè cauſa, quibus pręſ-
ſunt, iure publico licet, priuato autē homini ſolum cōce
ditur, magiſtratus auxiliū ad vlciſcendāiniuriā implora-
re, aliàs verò Deus eſt orandus, in cuius manu cor Regis
exiſtit, *y* qui, & proter peccata populi nonunquam ſi-
nit hypocritam regnare, *z* dicens per ſuum Prophe-
tam:

P in l. ex hoc iure, colum. 2. verſiculo, Secundo quæritur, ff. de iuſtitia & iure, & in 1. conſuetudine feudor.

Q ſeſsio. 8. & 15. Caſtro aduerſus hæreſes, verſiculo, Tyrannus. Gregorius Lopez in l. 10 gloſ. pe nultima, titu. 1. parti. 2. Soto de iuſtitia & iur. lib 5. quæſtione 1. articu. 8. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. num. 24. & 25. Ioānes Chokier in theſauro aphoriſmor. politicorum, lib. 6. cap. 12. pag. 474. in fin. Caietanus 2. 2. quæſtio. 64 artic. 3. Azor inſtitutio. moral 2. par. lib. 11. cap. 5. verſiculo, Decimo quæritur, colum. 1231. Couarruuias in 4. cap. 3. §. 4. num. 6. Leonardus Leſſius de iuſtit. & iure lib. 2 cap. 9. dubitati. 4. pag. 87. Gregorius Sayrus in claui Regia, lib. 7. cap. 10. nume. 2. pag. 476. Ludouicus Molina de iuriſdictione, tract. 3. diſputatio. 6, nume. 2.

R Victoria in relectione de poteſtate ciuili, nume. 23. Guilielmus Barclaius latiſsime de regno & regali poteſtate, lib. 3. cap. 7. & ſeq.

S de bono coniugij, c. 14 cap. neque enim, §. 2. 14. quęſt. 5.

T c. Iulianus. c. Imperatores, 11. q. 3. Petr. Greg. de Republ. lib. 26. c. 5. nume. 25. & c. 7. n. 14. Ayala de iure belli, lib. 1. c. 2. nume. 23. Afflict. decil. 307. n. 10. P. Ioan. Azor. inſtitu. mora. lib. 11. c. 5. verſic. Vndecimo quæritur. p. 2. col. 1232. Marquez en el Gouernador chriſtiano, li. 1. c. 8. p. 40. col. 1. & ſeq.

V in dicta l. ex hoc iure, col. 2. & conſi. 435. n. 1. col. 2. ad med. vol. 1. & in l 2. § exactis, ff. de origine iur. Gregor. Lopez gloſ. otorgaſſen, in l. 2. tit. 1. parti. 2. Paris de Puteo de ſindicat. tit. de exceſibus Regum, §. non licet occidere. Guiliel. Benedict. in repetitione cap. Raynutius, verb. Condidit, el 1. n. 34. de teſtam.

X 1. Petri 2. Y Prouerb. 21. Cardinal. Paleot. de conſultatio. 1. p. q. 1. Z cap. ex merito, 6. q. 1. c. audacter, 8. q. 1. c. non fruſtra, 23. q. 5. Ribadeneyra en la inſtitució del Princi chriſt. li. 2 c. 40. Iob c. 34.

A Oſeę

tam: *Tradam eos in manu dominorum crudelium.* Et[a] alibi: *Dabo eis Regem in furore meo.* Quorum vindicta Deo seruatur, & durissimum iudicium subibunt, cum pellem populorum excorient, vix precarium subditis spiritum dimittendo, plures excessus comittunt; [b] si veró priuatus, † qui à seditiosis; clamore imperitæ multitudinis tyrannice Remp. inuasserit; neque vnquam ipsa consenserit, tûc seruatis circûstantiis à Gersone adductis, [c] vnicuique ius est eum occidendi, & dum particulariter ciuem agreditur, vt vel ipsum trucidet, vel sua rapiat, poterit ciuis ille vim vi repellendo, eum occidere, [d] quia Reipublicæ hostis est; ex quo laudantur interfectores Cęsaris, & Decius Brutus, qui extincto Tarquino Regem ab Vrbe expullit, quod etsi forsam summo iuris rigore procederet, & liceret; tamen salubrius consilium est, ne hoc fiat, nisi publica authoritate, ne seditiones oriantur; quarû vitâdi causa, multa sunt singulariter recepta; [e] & quia forsam sicut accidit assino Æsopi, [f] defuncto durior, & immanior tyrannus succédet, sicut fertur illam anum Syracusanam pro Dionisio orantem solere dicere. Tales enim quandoque Deus regno prætulit, vt interim re ipsa boni agnoscerentur, quid enim aduertissent Romani, & quid posteritas recordaretur, Octauiû Augustû fuisse optimû reip. moderatorê, nisi Neronê pessimum experti fuissent: *Cui enim*, vt inquit Martialis, [g] *malus est nemo, quis bonus esse potest.* Vnde cum Barones nostri regni nô habuerint ad suorû locorum dominiû, vitiosum ingressum, licet propter summâ eorum potestatê, quâdoque vassallos suos male ac tyrannice tractêt, non tamen ex hoc possunt vassalli aduersus eos rebellari; imò in illis illud Mimi præceptû seruandû est, *Vt amêt dominû si æquus sit, sin aliter ferât:* * aliàs pœnas vassallorû rebellium non euadêt. [h] Quod intelligendû est, si à dominis iurisdictione vtentibus, malè tractêtur, si enim insontes de dominis bene merêtes, nô in viâ iurisdictionis; & sic iure publico, sed in viâ facti, & sic tâquâ priuati pro solo libito volûtatis, vellêt eos offendere, recurrêdû erit ad distinctionem
19 Doctorû [i] asserêtiû, † quod quâdo offensio nô punitur

A Oseæ cap. 13.
B refert Paris de Puteo in tracta. de sindicat. titû. de excessibus Baronum, Guilielmus Benedictus in dicto cap. Rainutius, verbo, Et vxorem, decisio. 5. nume. 407. in fin. & 408. Boher. decisi. 304. n. 4.
C in censura errorû Ioânis parui referuntur à Petro Gregorio vbi supra.
D D. Thomas in opusculo 20. de regimine Principum, cap. 6. & 2. Sententiarum, distinct. 40. & 44. quæstio 2. artic. 2. ad quintum. Soto de iusti. & iure lib. 5. quæst. 1. artic. 5. columm. 2. & Bañes quęst. 64. artic. 3. Vasquius controuers. illustrium, cap. 8. nume. 33. Lucas de Pena in l. vnica, versic. Porro tyrânum. C. vt armorum vsus. Petrus Gregorius latissime de Republica, lib. 7. per tot. Paris de Puteo de sindicat. titu. de excessibus Regum, §. an liceat occidere Regem tyrannum, per tot. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. num. 24. Petrus Herodius rerum iudicatarum, lib. 8. titu. 4. cap. 43. Ioânes Mariana de Rege, & Regis institutione, lib 1. cap. 9. pag. 74. in fin. & sequen. cap. 7. Gregor. Sayrus in claui Regia, lib. 7. d. c. 10. n. 4. Marquez en su gouern. li. 1. c. 8. p. 40.
E Petrus Herodius rerum iudicatarum, lib. 7. titu. 3. c. 11.
F Petr. Grego. de Repub. lib. 22. c. 8. n. 6. Valer. Maxim. lib. 6. c. 2.
G lib. 2. epigrama 81.
* L. Ann. Seneca in Medea, actu 2. ibi, Æquum, atque iniquum Regis imperium feras.
H foro vnico, tito. de pœnis vassallorum rebelliû.
I Decius, & alij in dicta l. vt vim. Paul. de Castro côs. 255. n. 3. lib. 1.

propter odiũ, & culpã illius, in quem committitur, non ſit licita defenſio, quãuis non ſit licitum homicidiũ, ſed impunitum: tamen quando non redditur homicidium impunitum ex tali culpa, licebit offenſo ſe defendere, etiam contra ſuperiores iniuſtè manifeſtò agentes defenſione naturali, licet auxilium iuris ſit denegatum K, cum moderamine tamen inculpatæ tutellæ, quæ in vaſſalo inculpata non erit dicenda, ſi non ita fuerit inangulatus, vel arctatus, quod fugere non poſſit, vel clamore, vel aliter ſe iuuare, cum vaſſallus inſultatus à domino, perſona ſit, cui terga vertere non eſt dedecus. Nec mirandum eſt, quod vaſſallus poſſit ſe defendere à domino eum de facto offendente, ac non patroni more ſe gerẽte. Si enim non tractat illũ dominus vt vaſſallum, quid mirum ſi vaſſallus non habeat eum vt dominum, l iuxta illud Domitij aſſerentis: m *Cur ego habeam te vt Principem, cum tu me non habeas vt Senatorem?* Et vox illa Lucij Craſsi: n *Ego te*, inquit, *Conſulem putem, cum tu me non putes Senatorem*. Qui enim non facit quod debet, non recipit quod oportet. o Vnde etſi Magiſtratus lege impeditus nequeat de facto oppreſſo ſubuenire, naturalis tamen defenſio non debet cenſeri ſublata, in caſu vrgentis, & maximæ neceſſitatis, ſociis etiam & amicis accerſitis, & conuocatis, ſine quibus conceſſum defenſionis remedium p expedire non poſſent: vel ſi bona auferenda ſuſpicetur, illa abſcondendo, vel ſemel ablata eo modo, quo poſſit (dummodo ſine ſcãdalo) de facto, abſque alicuius Magiſtra-

K l. prohibitum, l. deuotum, C. de iur. fiſc. lib. 10, Doctores communiter in l. ſed eximendi, §. item ſi quis, ff. ne quis eum, l. defenſionis facultas, C. de iure fiſci, l. deuotum, C. de meta. & pedimet. lib. 12. Sarmiento ſelectar. interpretatio. lib. 7. cap. 13. ad finem. Nicolaus Feſtaſ. de colectis, 1. par. cap. 1, numero 23. Menochius de recuperand. remedio 8. nume. 8. Abbas in cap. cum cauſa 22. nume. 4. de officio delegati. & in cap. conquęrente, de reſtitutione ſpoliator. Decius, & Cagnolus in l. factum à iudice, ff. de regul. iur. Maranta diſputatione 1. nume. 14. Capicius deciſio. 69. Natt. conſi 653. num. 3. Iaſ. conſilio 86. lib. 3. Bald. conſil. 113. lib. 3. Aymon conſi. 241 numero 17. Guilielmus Barclaius de regno, & regali poteſtate, lib. 3. c. 8, verſiculo, Quod ſi quis, pag. 159. Dioniſius Carthuſianus lib. de Reg. polit. articul. 19. Petrus Binsfeldius in commentar. ad titulum de iniuriis, & damno dato, cap. 1. quæſtione 5. concluſio. 6. pag. 93. Miſingerius centuria 5. obſeruatio. 18. Iacobus Cancer 2. par. variarum, cap. 7. num. 6. & 7.

L §. fin. de forma fidelita. in vſibus feudorum, cap. vnic. titu. de milite vaſſallo, qui contumax eſt. facit dictum Innocentij in cap. olim, el 1. in fin. verſiculo, Si vero non haberet iudicem, de reſtitutione ſpoliatorum. Gail de pace publica, lib. 2. cap. 15, num. 12. Bald. in Authentica, ſed omnino, num. 16. C. ne vxor pro marito. Schraderus tracta feudalis, par. 10 ſectio. 4. n. 204. cum ſeq.

M in cap eſto ſubiectus, 95. diſtinctione.

N Cicero lib. 3. dialogo de oratore, in principio. Valerius Maximus lib. 6. cap. 2. §. 3. Quintilianus inſti. orato. lib. 8, titu. de ornatu ad fin. & lib. 11. cap. 1.

O l ſi non fuerint, vbi gloſſ. ff. de iureiurand. cum concordant. per Menochium de recuperand. reme. 1. num 8. Cancer dicto cap. 7. num. 87.

P Bald. in repetitione legis primæ, colum. antepenult. C. vnde vi, textus vbi not. Paul. in l. refectionis, ff. communia prædiorum, l. oſſa, ad finem, ff de religioſ. l. ſi illa ſtipulatus per te non fieri, ff. de verborum obligation, cum concordant. per Tiraquellum de retract. conuentionali, §. 26. gloſſ. 1. num. 71. Rolandus conſil. 34. num. 26. & ſequen. volum. 2. Hippolitus de Marſil. ſingulari 175. gloſſ. poſtea, l. cum fundum, ff. de vi & vi armata.

Q gloſ. 1.

Magiſtratus auctoritate q (cum eorum omnium iuriſdictio, hoc caſu coarctata reperiatur) recuperando: quæ omnia licet iure procedãt, & in theorica veriſſima iudicem, tamen ad praxim reducenda nulli vaſſallorum con ſulerem: tum ob difficultatem ſeruandi circunſtantias
20 in tali defenſione neceſſarias, tum maxime † ſtante foro ſub rubrica de rebell. vaſſallorum, anni 1585. qui non ſolum commiſſionem, ſed & omiſſionem grauiter punit: cuius fori deciſio fuit bis practicata in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum. * Tamen defenſionis remedium à lege naturæ conceſſum, nec ſublatum debet cenſeri, nec per legem ciuilem tolli potuit, quia licet multis caſi-
21 bus defenſio ciuilis † reperiatur ſublata, r non tamen naturalis, & inde videbatur dicendum, quod appellatione prohibita non cenſeretur prohibitum adire Regem per viam querellę. ſ Tamen quia obſeruantia no-
22 ſtri Regni generaliter loquens † omnem recurſum ad D. Regem vaſſallis ſeruitutis denegauerit, & non poſſit aliquam interpretationem extenſiuam recipere, nullo modo poterunt vaſſalli, à Dominis ſuis opprę ſſi, ad Regem eius auxilium implorando habere recurſum. Quia generalis diſpoſitio in foris debet generaliter intelligi t: nec ſi D. Rex auxilium præſtare omiſſerit, ex hoc poterunt ſe alij Regi ſubmittere, vt eos defendat contra deciſionẽ u Bald. quæ in noſtro Regno non admittitur.

Defenſio vero miniſterio Magiſtratuum, cum iuris
23 ciuilis ſit, poteſt per † legem reſtringi, & moderari, ne ſu-

Q Glo. 1. in fin. in cap ius gentium, 1. diſt. Rebuf. in repetul. 1. notab. 9. n. 13. C. de eo quod intereſt, gloſ. in l. nullus, C. de Iudeis. Couar. lib. 1. variar. reſolu. cap. 2. nu. 14. & 15. Marſil. ſingul. 177. num. 6. & conſ. 21. num. 14. Paul. conſ. 400 vol. 1. Alex. cõſil. 13. lib. 1. Innocent. in cap. olim, el 1. n 8. de reſt. ſpoliato Decius in l. qui iuriſdictioni, nu. 12. ff de iuriſdict. Caballin. milleloquio 613. Viuius deciſ. 223. nu. 5. & 6. Alphonſ. de Valdes in tract de eleẽmoſina 3. par. fol. 50. colum. 4.

* Anno 1596. in menſe Nouembr per Doctorem Ioan. Lopez de Baylo meritiſsimũ Locumten. Iuſt. Arag. virũ virtute, & literis præſtantẽ, in proceſſu D. Ioan. de Torrellas, & Bardaxi, accedendo perſonaliter ad Baroniam de Antillon, & per me, anno 1612. in menſe Aprilis, in proceſ Magni Magiſtri, in ſcribania quę nunc eſt M. Ioan à Mezquita, accedẽdo perſonaliter ad villam de Caſtellot, cum magna equitum, & militum comitiua, vbi plurimos proditiſi appellitus cumq; appellitati abeſſent, nec capi poſſent poſt inueſtigationem factam, voce preconia citati, vt in Curia D. Iuſtitiæ Aragonum, ad audiendam petitionem comparerent, & in ciuitatem Cæſaraugustæ reuerſus, proceſſus, contra citatos, & abſentes, iuxta forum fuerunt proſequuti.

R l. fin C. de ſicarijs, l. in adulterij, C. de adulterijs. l. 1. C. de falſa moneta. l. ſancimus, C. de fideiuſſor. cũ multis relatis per Maur. Burgium de modo proceden. ex abrupto, centu. 1. q. 11. numer. 33. & 34 & Zeballos commu. opinio. tom. 4. q. 906. num. 78 & ſeq.

S Decius in l fin. numer. 50. & 51. C. de edicto, Diui Adrian. tollend. Pariſius conſ. 54. numer. 29. lib. 3. Menoch. de arbitra. lib. 1. q. 70. num 25. & 26. Nata conſ. 172. num. 13. Schraderus tract. feudalis part. 10. ſect. 4. num. 147. & 152.

T Obſeruan. item donatio, tit. de donatio. Tiraquel. in l. ſi vnquam, verb. donatione largitus, nu. 198. C. de reuocan. donat. Barda. in for. vnic. tit. de prohibita largitione pecunię. colu. 2. in princ. * Et in Regia Audientia, die 14. Martij 1576. in proceſſu Antonij Caſiz ſuper apprehenſione fuit recepta propoſitio D. Martini de Gurrea, & ab Aragonia Ducis Villæ formoſę, in bonis dicti Antonij Caſiz eius vaſſalli ſeruitutis occupatis realiter, & cum effectu in vim abſolutæ poteſtatis, per Ioannem de Piedrahita eiuſdem Ducis Commiſſarium.

V In c. 1. n. 9. 2. lectura, de iudi. Corſetus de poteſtate Regia, q. 97. Felin. in c. cum non liceat, verſ. octauo conſidera, de pręſcript. Paul. in l. ex hoc iure, verb. regna condita, n. 18. ff. de iuſt. & iur. Socin. conſ. 39 nu. 8. volu. 3.

ne ſuper quęrellis vaſſallorum ſeruitutis ius dicant, *x* eis
hac lege, & conditione iuriſdictionem committendo,
vt de dominorum factis ius non dicant, nec vaſſallo-
rum quęrellas audiant; vnde ipſi iuriſdictionem cōceſ-
ſam à lege, debent cū ſuis qualitatibus acceptare, *y* &
lex potuit, quando Magiſtratus creabat ſtatuere, quod
vaſſalli ſeruitutis eorum beneficio, & auxilio non poti-
rentur, *z* hocquè ſignificant vltima noſtrę obſeruantię,
verba † ibi: *Remota omni appellatione*, quæ licet ſit defen- 24
ſio, præſidiumquè innocentiæ ad corrigendam iniqui-
tatem, vel imperitiam iudicantium, *a* ex quo quodad-
modo videatur eſſe iuris naturalis, *b* & quod ſtatuto
non poſſit tolli, *c* tamen verius eſt conſuetudine, vel le-
ge, potuiſſe remoueri: maxime cum ſolum permittatur
domino per viam extraiudicialem, & facti procedere,
quo caſu non habet locum remedium appellationis,
quod ſolum ad reparandum grauamen factum iudi-
cialiter, per viam iuriſdictionis tendit, extraiudicialis
enim appellatio, magis proprie prouocationem ad cau
ſam dicemus, non enim eſt proprie appellatio, imo mul
te ſunt differentię *d* inter appellationem iudicialem, &
hanc extraiuditialem prouocationem, quæ ab ijs quæ
permiſſu legis fiunt non conceditur: *e* tamen nequè etiā
ſi iuditialiter dominus per viam iuriſdictionis proceſſe-
rit, appellationis remedium admittitur, ſiue ordinarie,
ſiue extraordinarie procedat, quia denegata Audien-
tia vaſſallis ſeruitutis, cenſetur etiam appellatio reiecta,
f & ad dicendum an cauſa ſit appellabilis, vel non, cau-
ſæ natura *g* attenditur, non autem procedendi modus,
quod procedit in dominis directis, & allodialibus, in
feudalibus namquè licet de natura feudi ſit fidelitas, ta-
men non eſt de eſſentia feudi reſortum, ſeu appellandi
facul-

X Innocen. in c. G. perpetuus, de fide inſtrumentorum, gloſ. in l. ſed ſi per prætorem, §. decreto, ff. ex quibus cauſis maiores, Ruin. conſ. 21. nu. 16. vol. 1. & conſ. 22. num. 8. vol. 5. Becius conſ. 56. nu. 43. & moderni in l. 1. §. ſublata, ff. ad Trebelian.

Y l. ſi Duo, ff. de acquir. hæredita. cum concor. per Roland. conſ. 37. num. 2. vol. 2. Cephal. conſ. 25. numer. 22. Tiraquel. in l. ſi vnquam, verb. omnia, nu. 14. & 40. & verb. reuertatur, num. 224. C. de reuocand.

Z Argum. l. iudicium ſoluitur, ff. de iudic. l. ſi quis curialis, vbi Bald. C. de Episcop. & Clericis, Doctores & Alexand. nu. 20 in l. Gallus, §. & quid ſi tā tum, ff. de libe. & poſthu. Bart. conſ. 187. in 2. dubio, lib. 1. Decius cōſ. 83, num. 4. & in cap. Eccleſia. num. 51. de conſtitutio. Gramat. conſ. 100. nu. 47. in ciuil. Ruin. conſ. 21, nu. 15. & 16. & conſ. 46. nu. 5. 16. 25. & ſeq. vol. 1. Beroius conſ. 7. n. 17. lib. 3. Frāciſcus de Curte conſ. 65. ſub nu. 15. verſ. non poſſunt intelligi. Plotus in l. ſi quando, §. ſi, num. 8. C. vnde vi.

A l. 1. ff. de appellatio. c. cum ſpeciali, §. porro. de appellatio. Gail lib. 1. obſeruat. 128. num. 5.

B Clement. paſtoralis de re iudicata, l. defenſionis facultas. C. de iure fiſci, lib. 10. l. ſcientiam, §. qui cum aliter, ff. ad legem Aquil.

C Bart. in l. omnes populi. num. 24. ff. de iuſt. & iure, Borrellus de Regis cathol. præſtan. cap. 39. num. 14. & 15.

D Abb. in cap. bonæ memoriæ, num. 17. & ibi Doctor. communiter de appellatio. Nata conſ. 606. nu. 5. vol. 3. Gail lib. 1. obſeruat. 120. Cæſar Contardus in l. vnica, limit. 25. num. 2. cum ſeq. C. ſi de momentan. poſſeſsione.

E d. l. 1. ff. de appellatio l. & in maioribus. C. eodem facit. l. Grachus. C. de adulterijs, Federic. Scotus in commenta. ad l. ſi prius num 211. ff. de operis noui nunciatione,

F Flaminius Chartar. de executio. ſentent. capto bannito cap. 1. num. 266. & 267.

G Muta. ſuper ritu magnæ curiæ 140. num. 2. Maſtrillis deciſ. 196. num. 17.

H Guido

facultas, *h* atquè ita potest lege contractus feudalis, & pacto inuestiturę conueniri, ne ad dominum appelletur: sed in dominis allodialibus, & directis, cum vt supradiximus eorum Baroniæ sint quædam prouinciolę,
25 earum domini non solum † præsidibus prouiciatum equiparantur, *i* sed & Pręfecto Prætorio, in quo erat statutum, ne ab eo appellari liceret, *k* sicut in istis propter qualitatem regiminis, & magnitudinem potestatis, nulla est appellatio, vt in Marchione Montisferrati multi ex nostris tradiderunt. *l* Sed ex hoc non censetur Rex â se abdicasse ius Regium, sed ex generali priuile-
26 gio Aragonum, quo † cautum est, *Ut Dominus Rex non constituat iudices, nec faciat iudicare in locis quæ sua propria non sint*. Noster Pertusa *m* originem istius consuetudinis deduci tradit (quam improbam vsantiam appellat) quia licet multis casibus iure appellatio sublata reperiatur, tamen negari nequit, quin ex hoc detur occasio delinquendi. *n* Intelligenda sunt autem verba prædicti priuilegij, de locis quorum dominium non pertinet ad dominum Regem, licet in eis habeat iurisdictionem in habitu, quia in actu eam in illis Baronum locis exercere non potest, *o* vt fuit pronuntiatum, & decisum in Curia Domini Iustitiæ Aragonum. * Ne in loco de Noballas Iustitia Tirasonæ, cui in prædicto loco â D. Rege iurisdictio commissa est, possit in eo, & eius terminis eam exercere; quod idem procedit, etiam si non sit alicui specialiter talis loci iurisdictio per D. Regem commissa, sed ad iudicem Regium loci propinquioris, ex obseruantia *p* Regni debeat remitti; quia nec hoc casu poterit ille Iudex Regius, intra illum locum iurisdictionem exercere, malefactores capiendo, vt fuit pronuntiatum in Curia Iustitiæ Aragonum. * Non solum autem remedium appellationis est denegatum vassallis seruitutis

H Guido Papa decis. 518 & 551. num. 4.

I Iacobus Rebuff. in l. 2. C. de primicerio, colu. 2. lib. 12. Frecia de subfeudis, tit. de origine Baronum, num. 13. Bobadilla in politica lib. 2. cap. 16. num. 66.

K l. 1. C. de officio Pręfecti Prętorio, Mattheus de Afflictis in præludijs constitutio. Siciliæ, q. 10. n. 4. & decis. 90. nu. 7. 96. nu. 11. & 341. & 383. nu. 8. Capicius decis. 169. Fabius Optinellus in repetitione, l. Imperiû nu. 35 cum seq. ff. de iurisdict. Conradus in templ. omn. iudic. lib. 1. c. 1. §. 4. vers. dignitatum gradus nu. 6. & 7. Bald. in authen. sed omnino, nu. 4. C. ne vxor. pro marito.

L Nata cons. 608. nu. 31. Cepola cons. crimin. 17. num. 6. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. 2. nu. 63.

M In d. § item del mero. fol. michi 148.

N Menoch. de arbitra. c. 70. nu. 4. Anton. de Sola in constitu. Sabaudiæ. tit. de modo obseruando in decisio. causarum arbitrariorum, glos. 1. nu. 62.

* In proces. D. Mariæ Sanchez sup. iurisfirma. anno 1560. & in proces. D. Ioannis de Torrellas super iurisfirma, anno 1575.

O In priuileg. generali. §. Item del mero. Molin. in reporto. foror. verbo dominus locorum, vers. Dominus loci ponamus. fol. 107. col. 2. & verb. iurisdictio, vers. prædicta procedunt, fol. 198. col. 1. in prin. & verb. Rex. vers. D. Rex, salua sua clementia, fol. 292. col. 3. argum. tex. in cap. pastoralis de officio ordinarij, & cap. Romana, eod. tit. in 6. Flamin. Chartarius decis. 68. num. 26.

P Obseru. Item per forum, tit. de priuilegijs militũ, vers. si autem Dñs.

* In proces. Abbatis S. Mariæ de Beruela, contra Iustitiam ciuitatis Tirasonæ, sup. crimi. die 19. Nouemb. 1575. vbi fuit condemnatus dictus Iustitia, quod extraxerit â carcere loci de Litago, qui prædicti Monasteri est quemdã captũ, debebat enim expectare, vt remitteretur intra terminum trium dierum, sed hodie aliqui officiales Regij possunt intrare loca Baronum ad capiendum malefactores in casibus for. nouil Tirason. anni 1592. sub tit. de la facultad de los officiales reales para entrar en lugares de señorio.

tis in nostro Regno, aduersus facta dominorum, sed etiam omnia alia foralia remedia, quibus & impedire ne fiant grauamina, & illata reparari solent. Licet enim D. REX in REGNO, vbi solus leges condere, & derogare potest non posset impediri, quin vassalli si cum sęuitia à dominis tractentur, ad eũ possent recurrere iure magistratus, tamen in hoc REGNO, vbi REGũ benignitate legibus subiecerunt Principatum, recte potuit magistratuum † 27
iurisdictio moderari, & limitari, ne in factis dominorũ se interponant, nec in tali casu ius reddãt vassallis cõtra dominos, reddẽdo inhabiles personas vassallorũ ad agẽdum in iuditio, contra eos. Hocq; quasi quadã inter Reges & dños inita conuentione, ne se dñs REX de eorũ hominibus intromittat. Sed etsi dñi habeant, tã solutas, & laxatas habenas, vt currere possint quo libuerit, tamen illi semper frenum legis diuinę, & corigias in manibus consciẽtię teneãt, vt illos cohibere valeat à malo, cũ lex quę illis malã tractationẽ in vassallos, & occupationem suorum bonorũ pro libito permissit (vt supra diximus) non tribuat titulũ, nec excuset à peccato, licet recursum auferat, & impunitatem reddat. Nec erit tutus quo ad Deum, qui est scrutator cordiũ, si sine causa legitima vassallum occidat, & bona eius auferat. Et hinc est, quod si sęuierint in vassallos, procedet, quod in Pręfecto Praetorio dicebat Bald.[q] & bona † in vim prędictę dñicę po 28
testatis occupata restituere tenebuntur: cum nõ solum peccatũ commisserint, contra charitatẽ, sed etiã contra iustitiã particularem,[r] & ad hoc cogi poterunt executores testamentorum Baronum per Iudicẽ Ecclesiasticũ, virtute illius clausulae, quae solet in omnibus testamẽtis apponi. *item quiero que sean pagadas mis deudas, tuertos, è injurias*, cum enim agatur de exoneratione conscientiae, ad omnia quę cũ peccato detinẽtur, fauore animę extendi debẽt, licet nõ sint debita producentia efficacẽ obligationẽ ad agendum in iuditio,[s] cũ solũ ex praedicta obseruãtia cõcessum eis sit, vt iustitia manu REGIA ab eis ministretur.[t] Ex qua ratione à multis *Reguli* fuerunt appellati, iuxta illud quod Propheta Samuel [u] indixit † iussu 29

Dei

Q In cap. pastoralis, §. quia vero, nu. 3. de officio de legati. Rebuf. de literis ciuilibus, art. vnic. glo. fin. nu. 2. Anto. de Sola in constitutio. Sabaudiae, 2. par. tit. de modo & forma suplicandi, glos. 2. nu. 54. & 55.

R Alexand. de Ales, 4. p. q. 87. Sot. de iust. & iure. lib. 4. q. 7. art. 3. & lib. 5. q. 3. art. 4. Nauar. in Apolog. de redditibus Ecclesiast q. 2. monito. 2. & 7. & in manual, cap. 17. nu. 11. & cap. 24. nu. 7. Couarr. in reg peccatum, 2. p. §. 3. nu. 5. Nauarra de restitutione lib. 2. cap. 1. nu. 12. Boerius decis. 57. num. 14 Abb. & allij in c. in literis de raptoribus; & in cap. fin. de sepultu. Petr. Binsfeldius in rub. de iniurijs & damno dato, notab. 5. & 6. & in cap. 1. q. 4. concus. 2.

S Bart. in l. legaui, n. 3. ff. de liberat. legata. & additio ad eum, in l. 1. §. & parui, ff. quod vi aut clam. Belluga in specul. rub. 17 §. finaliter, nu. 8. Nata cõsil. 402. nu. 56. & 61. vol. 2. Thomas Mieres in constitu. Cathaloniae, collati: 11. rub. dels homens propis, & de remeuza, fol. 9. col. 3. vers. & auferre res suas rustico, & vers. vnde conclude Molin. noster, verb. pręscriptio debiti, vers. fin. Porto verb. actio nu. 8. cũ duo. seq. & verb. clausula nu. 18. Surd. decis. 269. nu. 15. & faciunt notata per Asinium in praxi iudiciorum, §. 31. c. 34. nu. 2. & seq. 8.

T Beroius in c. 1. de rescriptis nu. 14.

V 1. Reg. cap. 8. Bañes de iust & iur. q. 4. in princip. quaestio. principal. 62. Bobadil. in polit. lib. 2. c. 16, nu. 162. G. & Guillel. Bene Benedi. in c. Rainut. verb. condidit, el 1. n. 33. Gaspar. Caballin. millelo. 43.

Dei Israelitici populi incolis, vel ob iustam illius populi punitionem, qui contra Dei voluntatem Regem postulauerant, vel ob publicam subuentionem in casu necessitatis rationabili, aut per solam nuncupationem eo quod illam sic appellent: inquit ergo Samuel non leges Regias, sed despoticas describens: *Hoc erit ius Regis qui imperaturus est vobis, filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietquè sibi equites, & præcussores quadrigarum suarum, & constituet sibi Tribunos, & Centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum, & curruum suorum, filiasquè vestras faciet sibi vnguentarias, & focarias, & Panificas, agrosquoquè vestros, vineas, & olibeta optima tollet, & dabit seruis suis; sed & segetes vestras, & vinearum redditus addecimabit, vt det Eunuchis, & famulis suis, seruos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo, greges quoquè vestros addecimabit, vosquè eritis ei serui.* Quibus verbis non quod facere possunt Reges, x (vt falso dicebat Albornoz, y) sed quod aliqui solent enarrat Propheta; nisi intelligas posse non in vim precepti, nec ex permissu, sed quia in hoc seculo talis potestas eximit operantem à pœnis legalibus, z & vt vno verbo complectar, *Iniuria tyranni in facto, ius vero Regis in facti impunitate versetur.* Et hinc est, † quod non poterunt vassalli seruitutis
30 allegare contra dominos se esse in possessione, ne aduersus eos dominica, & absoluta potestate male tractentur, cum lex, seu consuetudo, quæ hoc permittit, non tollatur per non vsum, cum meræ facultatis sit, a sed solum per vsum contrarium, b quando dominus volens vti tali potestate, fuerit prohibitus, & prohibitioni acquieuerit. c Maxime cum isti vassalli, quasi in ære dominorum

X S. Thom. 2. 2. quæst. 105 art. 1 ad 5. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe Christiano, lib 2. cap. 9. vers. Boluiendo pues, pag. 323 Gregor. Lopez Madera, de las excelencias de España. cap. 2.

Y En el arte de los contractos, lib. 3. tit. 8. capit. del arrendamiento por fuerça, & Barclaius de regno & regali potestate, lib. 2 p. 49. & seq.

Z Petra de potesta. Principis, cap. 5. q. 1 num 1. & Barclaius vbi supra, pag. 64. & seq. lib. 1. & lib. 5. cap. 6. pag. 141. vers. atqui vt à sacris.

A l. viam, ff. de via publica, Belluga in speculo rubri. 16. num. 12. vbi Camillus, verbo iuris facultate, Anto Gabriel commun. conclus. lib. 5. tit. de prescriptio. conclus. 10. & 12.

B Ludouicus Molin. tomo 2. de iustitia disputatione 513. D. Prosper Carabita super ritibus magnæ curiæ ritu 181. nu. 1. post glos. in l. de quibus vbi Iasso. num. 23. ff. de legib. Alexand. cons. 136. num. 19. volu. 2. Ioannes de Amicis cons. 1. nu. 43. vers. posset tamen. Anto. de Sola in prohemio constitutio. Sabaudiæ glos. 4. num. 45. Medicis in tract. de legibus, 4. par. quęst. 17. per tot. Caballin. milleloq. 25. num. 1. & milleloq. 597. Burgos de paz in l. 1. Taur. nu. 174. & sequen.

C Glos. in l. qui luminibus, ff. de seruitu. vrbano. Bart. Angel. in l. cum scimus, C. de agricol. & censit. lib. 10. Bald. in l. Item lapilli, quæst. 3. de rerum diuisione, Abb. & omnes in cap. significanti de appellatio. & in cap. Abbate Sancti Siluani, de verborum significatione, Alexan. cons. 130. num. 19. volu. 2. Iass. in §. eque inst. de actio. num. 24. & in l. quominus de fluminibus num. 27. 96. & 170. vbi Ripa num. 32 Decius cons. 197. num. 3. Baldus de præscriptio. 4. par. 5. par. principalis, quæst. 5. Rebuf. in præfatione de materijs possessorijs, nu. 187 tom. 3. Aymon. de antiquitate 4. p. 5. materia, num. 81. Couarr. in reg. possessor. 2. p. § 4. num. 6. Menoch. de arbitrar. casu 260. nume. 11. Bald. & alij in l. pręses, & in l. altius, C. de seruitutib. & in cap. 1. § si quis de manso num. 14. de controuers. inuestitu. Cępola de seruitutibus, c. de aquęductu num. 51. & 52. cum seq. Surdus decis. 3. num. 6. & 7.

norum ſint, & nullo modo poſſideant, ſed poſſideantur. Ideoquè aduerſus dominum non poſſunt dici poſſeſſores, nec cauſam nouitatis intentare, *d* nec aduerſus dominum, à quo in poſſeſſione ſuæ pacificę libertatis turbantur, eis interdictum vti poſſidetis concedetur, nec etiam è contrario dominus poteſt iuris male tractandi vaſſallos dici poſſeſſor, nec ſuper eo tanquam poſſeſſor firmam poſſeſſoriam obtinebit, *e* aut eius propoſitio in articulo litis pendentiæ admittetur, & licet contrarium ſeruetur in praxi, vt recipiatur propoſitio dominorum ſuper abſoluta poteſtate, tamen hoc nō multis ab hinc annis in vſu eſt, & debet intelligi reſpectu ſublati recurſus, & impunitatis conceſſę (vt ſupra tradidimus) ſi vero vaſſalli ius negatiuum ex prohibitione aduerſus dominos præſcripſerint, poterunt ſe in libertatem vendicare, & iuriſdictione magiſtratuum ſe in ea tueri: ex quibus infertur † ad obſeruantiam no- 31
ſtri Regni, *f* qua cautum eſt bannitum, ſeu incartatum pro crimine, à quolibet capi poſſe, & ſi ſe defendat interfici impune, requiritur enim ad hoc, vt occidens ſit tutus in conſcientia, vt non occidat ſe defendentem odio banniti, & animo fundendi ſanguinem humanum, & ſumendi vindictam, ſed vt miniſter legis, & quod cauſa ex qua bannitus fuit, eſſet contumacia ob graue delictum commiſſum, & ideo noſtra obſeruantia ſe reſtrinxit ad incartatum pro crimine tantum, qui capi nō poterat, tunc namquè tanquam miniſter legis, & executor iudicis ad eum occidendum procedit, cum ſe defendat, & capi non permittat.

D l.i. C. de ſeruis fugiti. l. Marcellus, ff. de publicā. l. Pomponius in princip. ff. de acquir. poſſeſ. & facit cap. conquerente, vbi Abb. Siculus de reſtitut. ſpoliato. Boerius deciſ. 304. & in ſtilo parlamenti, 1. par tit. de cauſa nouitatis, verſ. Item ſi ſubiectus cōqueratur, fol. 38 col. 3. vbi Aufrerius, & in deciſio. Capellæ Tholoſan. quæſt. 49. Maſuerius in praxi, tit. de poſſeſſorio, col. 4 fol. 28. verſ. itē ille qui eſt ſubditus, & fol. 29. colu. 2. verſ. Item dominus.

E Ex tradit ab Anton de Butrio in cap fin. num. 38 de cauſa poſſeſsion. & proprieta. Sebaſtian. Medicis in tracta. de acquirend. dominio ad l fin, de legib. verb. aut in conſeruando, gloſ. 2. par. 2. num. 64.

F Oſeruan. fin. tit. de citatione, Molin. in report. foro. verb. incartatus, Felin. in cap. quæ in Eccleſiarum, à num. 3. cum ſequ. de conſtitutio. Gail. de pace publica, lib. 2. cap. 5. num. 16.

Hæc ſunt, quæ de ſuprema Regiaquè poteſtate in lucem edere decreui: quod ſi rem, vt aiunt, acu non tetigerim, tentaui tamen quid in hac materia vires alioquin imbecilles aggredi poſſent: opus ex multis & varijs collectum componens, ideſt aliorum ſparſim dicta ſimul ponens: in quo nihil nouum edidi, atquè ita inanem nollo videri, me velle gloriam aucupari, ſed vera gloria (ſi quid boni in eo lector reperiet) Deo (à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum deſcendit) tribuatur: quicquid autem in eo ſcriptum reperietur, correctioni Sanctę matris Eccleſiæ ſubijcio, & me nihil Fidei Catholicæ (quam toto corde ſequor, & amplector) pugnans dixiſſe velle exprçſſe proteſtor.

REGES

REGES QVI CVRIAS ARAgonensibus celebrarunt, & in eis Foros condiderunt.

IAcobus Primus, Oscæ, anno 1247. & Exę 1265.
Petrus, Cæsaraugustæ, anno 1283.
Iacobus Secundus, Cæsaraugustæ, anno 1300. & 1301. & 1325. Et in Alagonia 1307. & Darocæ. 1311.
Petrus Secundus, Cæsaraugustæ, anno 1349. 1352. 1367. 1372. 1381. Et Montisoni 1362. & Calatayubii 1366. & Tamariti. 1375.
Ioannes, Montisoni, anno 1390.
Martinus, Cæsaraugustæ, anno 1398. Et Maellæ 1404.
Ferdinandus Primus, Cæsaraugustæ, anno 1413. & 1414.
Alphonsus Quintus, in persona suæ vxoris Mariæ, Maellæ, anno 1423. Et Cęsaraugustæ, 1442. Et in propria persona Turolij, 1428.
Ioannes Secundus, vt Locumtenens Alphonsi eius fratris, Alcanicij, anno 1436. Et Cæsaraugustę, 1451. Et post obitum eius fratris, vt rex Aragonũ, Calataiubij, 1461. Et in persona Reginę Ioannæ, Cęsaraugustę, 1467.
Ferdinandus Secundus rex Catholicus, Cęsaraugustæ, anno 1493. Tirasonę 1495. & Montisoni 1410. Et in persona Reginę Germanę eius vxoris, Montisoni, 1512.
Carolus Quintus Imperator, Montisoni, anno 1519. 1528. 1533. 1537. 1542. Et in persona Philippi eius filij 1552.
Philippus Primus, vulgo nuncupatus el prudente, Montisoni. 1563. 1585. Et Tirassonę 1592. in propria persona, & in persona D. Andrę de Bobadilla & Cabrera Archiepiscopi Cęsaraugustani, & ob eius obitum in persona D. Ioannis Campi.

LAVS DEO.

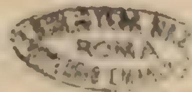

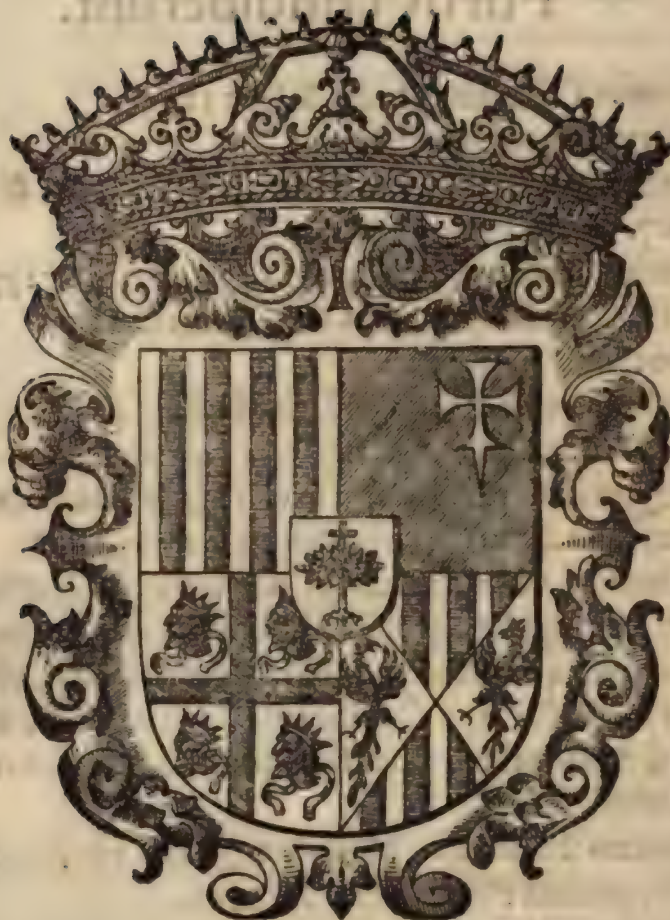

INDEX RERVM MEMOrabilium ordine alphabetico dispositus, in quo primus numerus paragraphum, secundus numerum significat.

INDEX.

D

E

INDEX.

Iustitia

INDEX.

Ossa

volun

Quali-

INDEX.

INDEX.

FINIS.

Digitized by Google